

HADİS LİTERATÜRÜ

K E T T Â N İ

—er-risâletü'l-mustatrafe—

İZ YAYINCILIK

MUHAMMED b. CAFER el-KETTÂNÎ, 1857'de Fas'ta doğdu. Fas'ta aralarında Ebû Abdullah Muhammed el-Medenî, İbnü's-Sübki, Ebü'l-Abbâs Ahmed b. Tâlib b. Sûde'nin de bulunduğu devrin tanınmış muhaddis ve alimlerinden ders aldı. Babasından yirmi küsur kez Sahîh-i Buhârî'yi okudu. Hicaz'a seyahat etti (1321/1903-1904), Ahmed b. İsmail el-Berzenci, Muhammed Emin el-Baytar, Cemâleddin el Kâsımî, Yusuf b. İsmal en-Nebbâni ve başkalarından ders dinledi. 1325 (1907) yılında tekrar hacca gitti. 1328'de (1910) ailesiyle Medine'ye yerleşti ve 1338 (1920) yılına kadar orada kaldı, sonra Şam'a geçti. 1345 (1926-1927) yılında Fas'a döndü ve aynı yıl 16 Ramazan'da (21.3.1927) vefat etti. Özellikle hadis sahasında akranları arasında başta gelirdi. Müellif yine yayınevimizce yayınlanan Hz. Peygamber'in Yönetimi (et-Terâtibü'l-ida-riyye)'nin müellifi M. Abdülhay el-Kettânî'nin dayısının oğludur.

Birçok önemli eseri mevcut olup başlıcaları şunlardır: On dört yılda telif ettiği Selvetü'l-enfâs ve muhâdesatü'l-ekyâs bi-men ukbire mine'l- ulemâ ve's-sulehâ bi-Fâs (I-III, Fas 1316), er-Risâletü'l-mustatrafe li-beyânî meşhûri kütübî's-sünneti'l-müşerreffe (Beyrut 1322, Dımaşk 1383/1964), el-Ezhârü'l-âtiretül-enfâs bi-zikri ba'zi mehâsini kutbi'l-Mağrib ve tâc medîneti Fâs (Fas 1307, 1314), Bülûğul-kasd ve'l-merâm bi-beyânî mâ tenfiru minhu'l-melâiketü'l-kirâm (Fas 1321, Şifa'ul-eskâm ile birlikte), Şifâul-eskâm ve'l-alâm bi-mâ yukeffiru mâ tekad-dame ve mâ teahhara mine'z-zünub ve'l-âsâm (Fas 1321), Nazmü'l-mütenâsir mine'l-hadisi'l-mütevâtir (Fas 1328), el-Diâme li'l-âmil bi-sünneti'l-imâme (Kahire 1328)

İZ YAYINCILIK: 79

(Çağdaş) İslâm Klasikleri Dizisi: 10
İstanbul, 1994

özgün adı:

ER-RİSÂLETÜ'L-MUSTATRAFE Lİ-BEYÂNİ MEŞHÛRİ
KUTUBÎ'S-SÜNNETİ'L-MÜŞERREFE

ISBN 975-355-083-9

dizgi, iç düzen:

İz Yayıncılık

kapak:

İzgraf

baskı, kapak baskısı, cilt:

Eramat, 506 71 25

HADİS LİTERATÜRÜ

ER-RİSÂLETÜ'L-MUSTATRAFE Lİ-BEYÂNİ MEŞHÛRİ
KUTUBÎ'S-SÜNNETİ'L-MÜŞERREFE

ES-SEYYİDÜ'Ş-ŞERÎF MUHAMMED B. CA'FER
EL-KETTÂNÎ (öl. 1345 H.)

Mukaddime (ve Fihristleri) hazırlayan:

MUHAMMED EL-MUNTASİR B. MUH. EZ-ZEMZEMÎ B. MUH.

B. CA'FER EL-KETTÂNÎ

(Dimaşk Üniversitesi Şeriat Fakültesinde hadis hocası, ayrıca
Kur'ân ve Sünnet ilimleri ana bilim dalı başkanı)

Dipnot ve ilâveleri ile tercüme eden:

YUSUF ÖZBEK

İZ YAYINCILIK

keresteciler sitesi, selvi sok. no: 19
34010 merter, istanbul
tel: (212) 557 69 44 - 575 67 90
fax: 504 18 31

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	IX
Müracaat Kitapları	XIII
Muhakkikin Mukaddimesi	XV
Altı Ana Hadis Kitabı (Kütüb-i Sitte)	1
Dört Mezheb İmamının Kitapları	5
Muvattâ Şerhleri	7
Sahih Hadis İltizam Eden Kitaplar	13
Müstahrec Kitapları	19
Hem Buhârî Hem De Müslim'in Sahih'leri Üzerine Yazılan Müstahrecler ..	21
Müstahrecin Mânâsı	23
Sünen Kitapları	24
Akîde ve Bid'at Konulu Hadis Kitapları	31
Fıkıh Bâblarına Göre Tertip Edilmiş Kitaplar	35
Özel Bâblarda Yazılan Müfred Kitaplar	42
Âdâb, Ahlâk, Tergîb, Terhîb ve Faziletler Üzerine Müstakil Kitaplar	62
Müsnedler	91
İsnâdlı Hadis ve Âsâr İhtiva Eden Tefsir Kitapları	109
Mushaf ve Kıraat Kitapları	116
Nâsîh ve Mensûh Kitapları	118
Kudsî Hadis İhtiva Eden Kitaplar	120
Müsel sel Hadis Kitapları	122
Mürsel Hadis Kitapları	130
Hadis Cüz'leri	132
Fevâ'idler	173
Vuhdâniyyât	185
–Semâniyyât	190
–Tusâ'iyât	191
–Uşâriyyât	191
Kırk Hadisler (Erba'ûnlar)	193
Diğer Hadis Grupları	213
Şema'il, Siyer ve Meğâzî Kitapları	215
Muksirûndan Bazı Şeyhlerin Hadislerini Toplayan Kitaplar	224
Bazı Hadislerin Tariklerinin Biraraya Getirildiği Kitaplar	230

Bazı Meşhur İmamların Râvîleri Yahut Bu İmamların	
Garip Rivâyetleri Hakkında Kitaplar	233
Ferd Hadisleri (Efrâd) İçeren Kitaplar	235
Ensâb, Elkâb ve Esmâlardaki Lafzî ve Hattî İttifaklarla İlgili Kitaplar	237
Mu'telef ve Muhtelef	238
İsim, Künye ve Lakapların Bilgisine Dâir Kitaplar	244
İsnâd ve Hadis Metinlerinde Geçen Mühhem Kadın ve	
Erkek Şahıslar Hakkındaki Kitaplar	248
Ensâb Kitapları	250
Sahâbe Bilgisine Dair Kitaplar	254
Ricâlin Tarih ve Ahvâline Dâir Kitaplar	260
–Belirli Beldelerin Ricâline Mahsus Tarih Kitapları	263
–Umûmî Tarih	270
Mu'cemler	280
–Sahâbe Mu'cemleri	281
Tabakât Kitapları	290
Meşyehalar	298
Hadis İlimleri ve Metodolojisine Dâir Kitaplar	314
Zayıf ve Sika Râviler Hakkındaki Kitaplar	316
–Zayıf Râviler Hakkında Yazılanlar	316
– Sika Râviler Hakkındaki Kitaplar	319
–Sika ve Zayıfları Birarada Ele Alan Kitaplar	320
Hadis İletlerine Dâir (Kutubu'l-ilel)	322
Mevzû'ât kitapları	325
Garibu'l-Hadis Kitapları	330
Hadis İhtilâfları Hakkındaki Kitaplar	336
Emâlî Kitapları	339
Büyük Râvilerin Küçüklerden, Babaların Çocuklarından ve	
Bunların Tam Tersi Rivâyetlere Dâir Kitaplar	353
Rivâyet Âdâbı ve Kânûnlarına Dâir Kitaplar	355
Avâlî Kitapları	356
İsnâdlı Hadis İçeren Tasavvufî Kitaplar	363
İsnâd Kitapları	368
EKSERİYETLE İSNÂDLARI TECRİD EDİLMİŞ OLAN	
HADİS KİTAPLARI	369
Atrâf Kitapları	370
Zevâid Kitapları	373
Bazı (İlk Kaynak) Hadis Kitaplarını Biraraya Getiren Kitaplar	376
İsnâdlı Hadis Kitaplarından Husûsî veya Umûmî Seçme ve	
Tecride Dayanarak Hazırlanan Hadis Kitapları	380
Tahrîc Kitapları	388
Halk Dilinde Meşhûr Olmuş Hadisler Hakkındaki Kitaplar	395
Hadis Fetvâlarına Dâir Kitaplar	397
Mütevâtir Hadisleri Toplayan Kitaplar	399

Hadislerle Tefsir Kitapları	400
Hadis (Kitapları) Şerhleri	401
Peygamber (s.a.v.) Sîresi ve Hasâisi Üzerine Kitaplar	407
Sahabe İsimleri Hakkındaki Kitaplar	413
Râvîlerin Hâllerini Beyan Eden, Bunların ve Beldelerinin İsimlerini Zabteden Kitaplar	416
Vefeyât Kitapları	426
Hadis İstilâhlarına Dair Kitaplar	430
Kitaplar İndeksi	445
Şahıslar İndeksi	511

ÖNSÖZ

Allah'a hamd ü senâ ve Resûlüne salât ü selâm olsun...

İslâmî düstur ve temellerin iki ana kaynağı vardır: Kur'ân ve Sünnet. Kur'ân esaslı eserler incelendiğinde yapılan te'vil ve tefsirlerin çoğunluğunun ya doğrudan hadislerden ya da hepsi de yine hadisçilerin tahammül-ü ilm usûlü ile nakledilen sahâbi ve tâbi'ün yorumlarından oluştuğu görülür. Kur'ân ilimleri dışında fıkıh, kalam ve hatta tarih ilimleri bile hadisten müstağni kalamamışlardır. Keza bu ve benzer ilim dallarında yazılan eserler tetkik edildiğinde bunların da hadislerle dolu olduğu görülür.

Literatürel, yani Kitap Edebiyatı olarak ele aldığımızda ise en çok sayıda ve çeşitte kitap koleksiyonuna hadis ilimleri dalı sahiptir. Bu hakikatı çoğu kimseler bilmezler. İslâmî ve dinî ilimlerin hiçbirinde alt dallar ve nev'ler, hadisteki kadar çok dallı ve çeşitli değildir. Başka bazı İslâmî ilimlerin, meselâ fıkıhın hadisten neş'et ettiğini söylememiz hakikatten pek uzak sayılmasa gerektir. Şayet bunların metodolojisi incelense ve tarihsel kaynağı araştırılsa bu gerçek çok rahat olarak tesbit edilebilir.

Ayrıca hadis râvilerinin bir sistem olarak tâ başından beri tesbit ettikleri rivayet veya isnâd sistemi, başka ilim dallarınca da kullanılmış bir metod olmuştur. Siyer ve ilk dönem tarih kitaplarına bakıldığında bu durum kolaylıkla gözlenebilir. Çünkü bilgiyi değerli kılan, onun ileriki nesillere aktarılmış olmasıdır. Bu üstün durumun oluşmasını sağlayan isnad sistemi, öte yandan hadis râvilerini tanıma bilgi dallarının teşekkülüne bir vesile olmuştur. Hadis ricali ve ilgili esmâ bilgisinin benzer ya da muadilinin dünyadaki başka din ve kültürel müessâselerde teşekkül etmediğini zannediyorum.

Biraz önce İslâmî ilimlerin en zengin literatürünün Hadis Literatürü olduğunu söylemiştim. Elinizdeki bu kitap her ne kadar bu hususa yeterince ışık tutuyorsa da İslâmî ilimler tarihine dair çalışmalar incelendiğinde ya da eski eser kütüphaneleri tetkik edildiğinde buralarda hadis ve hadis esaslı kitapların diğer ilim dallarına nisbetle daha çok sayıda mevcut oldukları görülür. Bu durum ister istemez şu önemli noktaya dikkatimizi çekmektedir: İslâm ümmeti, peygamberlerine gerçekten sahip çıkıp sevmişlerdir. Ondana ulaşan verilere olağanüstü değer vermişler ve mükemmel bir şekilde bunları içtimâî ve kültürel hayat ve organlarında yoğurmuşlardır. Hayatlarının ve ictimâî kurumlarının her dalında sünnet verisini kullanmak istemeleri ve daha önce zikri geçen isnâd sistemini kullanarak başta peygamberlerinin söz, fiil ve takrirleri olmak üzere onun övülmüş sahâbilerinin ve onları takip eden ilim tabakalarının da söz, fiil ve takrirlerini muhafaza etmiş olmaları, hiç kuşkusuz bu ilim dalın-

da çok eser verilmesinin en önemli sebeplerinden birisi olmuştur. Sünnet kaynaklarının çok oluşu hiç şüphesiz râvî bazında kaydedilen veri sayısının çok olduğuna bir işarettir.

Dünya üzerinde hâlen mevcut Sünnet kaynaklarında yer alan “tekrarlı” hadis verileri sayı itibarıyla benim tahminime göre bir ile bir buçuk milyon arasındadır. Bunların tekrarları atılsa 150-200 bin arasında bir miktar bâki kalır ki, bu, gerçekten muazzam bir sayıdır. Şimdiye kadar ülemânın gerçekleştirmiş oldukları en büyük “tekrarsız” hadis koleksiyonları bile 15-20 bin hadislik çalışmalardan ibaret kalmıştır. Bütün dünyadaki hâlen mevcut basılmış ve yazma halindeki kaynaklar bir araya getirildiğinde tekrarsız olarak meydana çıkabilecek o muazzam sayı ile hâlen ümmetin kullanımına açık olan bu sayıyı karşılaştırdığımızda çoğumuzu üzecek bir tablo ortaya çıkmaktadır. İster istemez aklımıza şöyle bir soru gelmektedir: Neden nebevî kaynaklardan zamanımıza kadar ulaşanlar biraraya getirilmiyor da bu gerçek anlamda küçük olan “büyük” koleksiyonlarla yetiniliyor? Bu soruya kendi nefsimde tatmin edici bir cevap bulamadım. Fakat bu “korkunç boşluğu” tesbit ettiğimde “tüm hadislerin” biraraya getirilmesinin lüzumuna kâni oldum. Bu sebeple yaklaşık 12 sene önce başladığım 500 hadis kaynağını râvîlerine göre toplayıp tasnif etme çalışmalarını sürdürmekteyim. Ameliyenin yüzde altmışlık bölümü tamamlanmış bulunmaktadır. Bitmiş olan kısmında yaklaşık 270 bin hadis ve âsâr biraraya getirilmiştir. Ancak bu ameliyenin kapsamına giren kaynak sayısı dünyada mevcut olanların ancak üçte biri kadardır. Benim koleksiyonum tamamlandığında toplanacak veri sayısı yaklaşık 450 bin olacaktır.

İşte sözünü ettiğim bu ameliyeyi sürdürürken ve koleksiyon kapsamına giren hadis kaynaklarını kütüphanelerde araştırırken Hadis Literatürü konusunda kendi nefsimde oldukça çok bilgi sahibi oldum. Ancak zenginliğine rağmen Hadis Literatürünü, yani hadis kitaplarını tanıtan esaslı bir kitaba rastlamadım —*er-Risâletü’l-Mustatrafe* dışında. Bu kitap, kendi dalında kaleme alınmış en mufasssal eser olma hüviyetine sahipti. Ancak bu Risâle’de benim için lüzumlu olan kütüphane bilgileri mevcut değildi. Ayrıca kitaplar hakkında verilen bazı malumatlar gerçeği ile çelişmekte idi ki, bu husus, müellifin, tanıttığı hadis kitaplarının bazılarını —aralarında çok mütedavilleri de olmak üzere— hiç “görmediğini” ortaya koymaktadır. Göze çarpan bir başka husus da kitaplardan çok onların müellifleri hakkında daha çok bilgi verilmiş olmasıdır. Üçüncü tesbitim ise pek çok bölümde zikredilmesi gereken daha çok kitap olduğuna işaret edilmekle, Risâle’nin çok kapsamlı bir çalışma olmadığı, birçok dalda sadece örnekleme yaptığı hususudur.

Binlerce matbaanın ve yüzlerce kütüphanenin mevcut olduğu şu dünya şartlarında bir kitabın basılıp basılmadığı, nerede basıldığı, yazması varsa hangi kütüphanede olduğu, yoksa onun adından nerede söz edildiği, daha önceki muhaddislerce kıraat edilip kullanılıp kullanılmadığı gibi hususlarda Risâle hiç cevap verememektedir.

İşte bu eksiklikler, aslında benim şiddetle ihtiyaç duyduğum hususlardı. Bakım ki Risâle’deki hadis kitaplarının tasnifi oldukça istikrarlı; onun düzenini hiç bozmadan olduğu gibi tercüme edip yukarıda sözünü ettiğim hususlardaki malumatları dipnotlar halinde ilave edeyim diyerek bir çalışma başlattım. Yaklaşık 8 ay gibi kısa

bir zamanda bu ameliyeyi tamamladım. Ancak müracaat kitaplarında adını verdiğim tüm kitapları çok daha önce satır satır tarayarak Hadis Literatürüne yararlı olup ışık tutacak en küçük bilgi kırıntılarını dahi küçük kağıtlar üzerine kaydetmiştim. İşte bu binlerce bilgiyi tasnif etmek sûretiyle Risâle'yi iki hatta üç misline ulaştıracak bilgi yığını oluşturabilmeye muvaffak oldum. Daha sonra hem Risâle'de hem de benim dipnotlarımda geçen eserler ve müellifler hakkında tek bir indeks hazırladım.

Böylece Allah'ın inayetiyle Hadis ilimlerinin belirli dallarında sayı itibarıyla en yüksek seviyede kitaplar hakkında en çok literal bilgiyi veren bir müracaat eseri vücuda gelmiş bulunmaktadır. Ümmetin bu eserden en yeterli seviyede istifade etmesini temenni ve niyaz ederim.

Yusuf Özbek

MÜRACAAT KİTAPLARI

- İzz. b. Cem. Meşyeha, İzzüddin bin Cemâ'a; yazması: İst. Millet Kütb. Feyzullah Ef. 535.
- Fihris İbn Atiyye, Ebû Muhammed Abdülhakk b. Atiyye el-Mahâzinî el-Endulusî; tahkik: M. Ebû'l-Acfân ve Muh. ez-Zâhî, 2 tab', Dâru'l-Garb el-İslâmî, Beyrut 1983.
- Bernâmec el-Vâdiyâşî, Muh. b. Câbir; tahkik: M. Mahfûz, Dâru'l-Garb el-İslâmî, Beyrut 1980.
- Bernâmec el-Mucârî, Ebû Abdillâh Muh. el-Mucârî el-Endulusî, tahkik: M. Ebû'l-Acfân, Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, Beyrut 1982.
- Sebet Belevî, Ebû Ca'fer Ahmed b. Ali el-Belevî, tahkik: Abdullah el-Amrânî, Dâru'l-Garb el-İslâmî, 1983.
- Index General des Manuscrits Arabes Musulmanes de la Bibliotheque Nationale de Paris, Georges Vajda, Paris 1953.
- Fihris Ensârî, Zeynüddin Ebû Yahyâ Zekerîyyâ el-Ensârî yazması: Halet Ef. 403, 190g-222^a.
- Fihrist Suyûtî, yazması: Halet Ef. 403, 293^a
- Vefeyât İbn Râfî' Takiyyüddin Ebû'l-Me'âlî Muh. b. Râfî' es-Selâmî; tahkik: Sâlih Mehdî Abbas, Müessesetü'r-Risâle 1982.
- Buğyetü'l-mültemis fi ta'rîhi ricâli Ehli'l-Endülüs, Fransiscus Codera, Madrid 18834.
- et-Tekmile li-vefeyâtî'n-nakale, Münzirî, tahkik: Dr. Beşşâr Avvâd Ma'rûf, Müessesetü'r-Risâle 1981.
- el-Hâvî li'l-fatâvî, Celâlüddin es-Suyûtî, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 1983.
- ed-Dürerü'l-kâmine fi a'yânî'l-mietî's-sâmine, İbn Hacer, Beyrut, Dâru'l-Cil.
- Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, ez-Zehabî, Müessesetü'r-Risâle 1401.
- Bernâmec et-Tüceybî, el-Kâsım b. Yûsuf et-Tüceybî es-Sebtî, tahkik: Abdülhafız Mansûr, Dâru'l-Arabîyeti'l-Kitâb, Libya-Tunus 1981.
- Sılatu'l-halef bi-mevsûli's-selef, er-Revdânî, tahkik: Dr. Muh. Haccî, Mec. Ma'bed el-Mahtûtât el-Arabîyye 1983-1935, cüz' 27-29.
- Tezkiretu'l-huffâz, ez-Zehabî, Beyrut, Dâr İhyâ'it-Türâsî'l-Arabî, 1950.
- İsâbe, el-İsâbe f temyîzi's-sahâbe, İbn Hacer el-Askalânî, Mısır, Matb. es-Seâde. 1909.

- Vefeyâtü'l-a'yân, İbn Hallikân, tahkik: Dr. İhsân Abbâs, Dâr Sâdır, Beyrut.
- Meşyeha Sirâcüddin, Ebû Hafs Ömer b. Alî b. Ömer es-Serrâc el-Kazvînî, yazması: Feyzullah Ef. 531.
- Müfehres İbn Hacer, el-Mu'cemu'l-rüfehres, müellif hattı yazması: Murat Molla 609.
- Sebet eş-Şemmâ', Ömer b. Ahmed b. Alî el-Halebî eş-Şemmâ' el-Eserî, yazması: Şehit Ali 395.
- Sebet Halebî, Ebû'l-Berekât Mûsâ b. Muh. b. Muh. b. Cum'a el-Ensârî el-Halebî, yazması: Şehit Ali Pş. 394/1.
- Sebet İbn Habîb, Kemâlüddin Ebû'l-Hasan Muh. b. Ömer b. Habîb, yazması: Şehit Ali 394, 25g-26^b
- Ezher, el-Mektebetü'l-Ezheriyye, Fihrisu'l-mevcûde bi'l-Mektebeti'l-Ezheriyye, 1. cüz': el-mustalah ve ulûmu'l-hadîs, el-hadîs, Ezher Matb. 1952.
- İbn Hayr Fehrese, Ebû Bekr Muh. b. Hayr el-İşbilî, Müessesetu'l-Hâncî, Kahire, tahkik: Fransiscus Codera ve J. Ribera Tarrago.
- Fihris, Fihrisü'l-fehâris ve'l-esbât, Abdülhayy b. Abdilkebir el-Kettânî, tahkik: İhsân Abbâs, Beyrut, Dâru'l-Arabî'l-İslâmî, 1982.
- GAL Carl Brockelmann, Geschichte der Arabischen Litteratur I-III ve S= Supplement (Zeyl) I-III, Leiden.
- GAS Fuat Sezgin, Geschichte des Arabischen Schrifttums, Leiden.

MUHAKKİKİN MUKADDİMESİ

BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

er-Risâle öncesindeki üç mukaddime:

1. *er-Risâletü'l-mustatrafe*'nin 3. baskısı
2. Te'lif edilişinden önce ve sonra *R. el-Mustatrafe*
3. *er-Risâletü'l-mustatrafe*'nin sâhibi (Allah rahmet eylesin) hakkında

1. ER-RİSÂLETÜ'L-MUSTATRAFE'NİN 3. BASKISI

R. el-Mustatrafe, ilk olarak müellifi henüz hayatta iken, vefâtından 12 sene önce 1332 tarihinde ve te'lif edilişinden 4 sene sonra basılmıştır. Allah rahmet eylesin müellif, Hicâz'da Medîne-i Münevvere'de oturuyorken kitabı, Beyrut'ta öğrencisi allâme Muh. b. Ahmed Harmâ'nın nafakası ile basılmıştır. İlk tab'ı 180 sayfa idi.

2. baskısı müellifin vefâtından 34, ilk tab'ından 47 yıl sonra 1379 tarihinde yapılmıştır. Pakistan'da Karaçi'de, Nûr Muh. tarafından Esahhu'l-matâbi' matbaasında, Mektebetü't-ticâriyye adlı yayınevi tahtında 212 sayfa olarak basılmıştır.

İkinci tab'ın birincisinden pek farkı yoktur. O da ölçü farklılığından doğan 32 fazla sayfadan ibâret bir farklılıktır. İlk tab'da olan bazı hatâlar hiç tashih görmeden olduğu gibi ikinci baskıda da tekrarlanmıştır.

Üzerinde çalıştığımız 3. baskısını 2. tab'ı üzerine binâ ettik, zâten az bulunduğu için ilk tab'ından müstağni olduk.

er-Risâletü'l-mustatrafe, nasıl ki İbnü'n-Nedîm'in *Fihrist*'i diğer ilimlerdeki kitapları tanıtırorsa, hadis ilimleri kitaplarını ve muhaddisleri tanıtmaktadır. Hadis kitaplarından meşhûr olanlarından 1400 kadarını müştemil olup, hadis ulemâsının meşhûrlarından 600 kadarının tercemelerini de vermektedir. Bunların yaklaşık 200 tanesi Endülüs ve Mağrib ulemâsının meşhûr kitaplarından teşekkül etmiştir. Ayrıca Doğu ve Batılı hadis âlimlerinin isimleri ile birlikte künyeleri, lakapları, şöhretleri, vefât tarihleri ve her birinin bir kitabı zikredilmiştir. *er-Risâle*'de 2. asırdan tâ 14. asra kadar muhaddisler mevcuttur:

2. asırdan 16; 3. asırdan 121; 4. asırdan 115; 5. asırdan 75; 6. asırdan 42; 7. asırdan 46; 8. asırdan 38; 9. asırdan 30; 10. asırdan 19; 11. asırdan 11; 12. asırdan 14; 13. asırdan 7 ve hâlihazırdaki 14. asırdan ise 4 muhaddise yer verilmiştir.

Hadis ilmi mutlak olarak ilimlerin en genişidir. Şöyle ki, hadis ilimlerine ulaştıracak yolu kısaltmak için muhaddisler, fehrese ve fehâris bilgisini ortaya çıkarmışlardır. Hadis metnini lafzen tanımak için Afrâf, luğaten tanımak için Mu'cemler, hükmen tanımak için Câmi'ler, hadis senedinin cerh ve ta'dil yönünden bilgisini elde etmek için ricâl Mu'cemleri, sıhhat ve za'fları için Tahrîc kitapları, ıstılahını tanımak için Usûl-u hadîs kitaplarını hazırlamışlardır.

er-Risâletü'l-mustatrafe, kendi dalında tektir, ne ondan önce, ne de sonra bir benzeri yazılmamıştır. Onun bu şöhreti Karaçi'de 1379'da tıpkı basımı yapılmak sûretiyle olduğu gibi, konuları taklid edilmek sûretiyle de Mısır ve Hindistan'da hırsızlığa maruz kalmıştır. Hindistan'da Britanya Üniversitesinden birisi *Risâle*'yi taklid ederek hazırladığı teziyle hadis ilimlerinden doktora almıştır.

Hadis kitapları ile muhaddislerin fihristi de olan bu *Risâle*, İbnü'n-Nedîm'in diğer ilimler hakkındaki *Fihrist*'i gibi olup, *Risâle*'nin ilk iki tab'ında göze çarpan en önemli eksiklik üzerine tafsilatlı fihristlerin yapılmamış olması idi.

Üniversitedeki işlerimin yoğunluğuna rağmen hadis ilimlerine, ceddimin kitaplarından birisi olan bu kitaba ve müellifine hizmet olsun diye bu esere bazı fihristler hazırladım.

Risâle'ye 3 mukaddime yazdım:

1. *Risâle*'nin baskıları ve husûsiyetleri.
2. Asrımız hadis ulemâsından, vefât edeli seneler geçmiş olan 3 âlimin dilinden *Risâle*'nin yerinin tarifi.
3. Kısaca müellifin (Allah rahmet eylesin) terceme-i hâli ve eserleri hakkında bilgiler.

Önceleri *Risâle*'nin te'lifini değiştirip, yeni bir düzenlemeyle tanzim etmeyi düşündüysem de, daha sonra bu fikrimden caydım ve daha sonra Allah rahmet eylesin müellifi kitabını nasıl te'lif ettiyse öylece bırakmayı yeğledim. Bununla birlikte neredeyse kitap metninin yarısı kadar bir hacme sahip çok yönlü fihristler hazırladım.

Bu meyanda 10 fihrist hazırladım, bunlar:

1. *Risâle*'nin mevzûları: Sahîhler, müstahreçler, sünenler, musannefler, mu'cemler, meşyehalar, terceme ve râvîler hakkında cerh ve ta'dil kitapları, usûl kitapları, rivâyet ve dirâyet, keşf ve tahrîc kitapları...
2. Hadis kitaplarının fihristi.
3. Muhaddislerin tercemelerinin fihristi.
4. Her muhaddis ve *Risâle*'deki tüm eserlerinin fihristi.
5. Muhaddislerin meşhûr olduğu künye yahut lakaplarının fihristi.
6. Muhaddislerin tabakalara göre dizilmiş fihristi.
7. Endülüs ve Mağrib kitaplarının fihristi.
8. Endülüs ve Mağrib muhaddislerinin tercemelerinin fihristi.
9. *Risâle* içinde vâki olan hatâlar ve doğruları.
10. *Risâle*'nin fihristlerinde vâki olan hatalar ve doğruları.

2. TE'LÎFİNDEN ÖNCE VE SONRA ER-RİSÂLETÜ'L-MUSTATRAFE

Risâle sâhibinin eserleri ile ilgili *Sebet*'inde tek kürrâselik *Mâlâ yes'u'l-muhaddis cehlehu* adlı bir risâle mevcuttur ki bu, *er-Risâletü'l-mustatrafе*'nin aslıdır. Müellifin bu kitabına muttali' olan Muh. el-Hıdr b. Mâyâbî el-Cekenî, Şankî isimli bir âlim zât, müellife bir mektup yazarak, ona hadis kitaplarının isimlerini, muhaddislerinin tercemelerini ve hepsinin tabakası ile akrânlarını beyân etmesini istemiştir. Daha sonra müellif ona bir cevap yazmıştır. *Risâle* fûrû idi, aslı *Mâlâ yes'u'l-muhaddisu cehlehu* kitabıdır.

Müellif, bu kitabını 25 Perşembe Rebiusânî 1328 senesinde bitirmiştir.

Hıdr'ın müellife yazdığı mektubun tarihi bilinmemektedir, ancak (*er-Risâletü'l-mustatrafе*)'nin tarihi, bize Hıdr'ın mektubunun tarihinden önce yazıldığını kesin olarak bildirmektedir.

Hıdr'ın mektubunun tam metni:

Hamd, Allah'a mahsustur. Salât-ü selâm Allah'ın Resûlüne...

Bu mektubu yazandan, Allah'ın lutfundan kendisine bolca ihsan ettiği yüce âlim ve âbid olan, çalışmaları takdire şâyân, hal ve hareketi dillere destan, pek şerefli efendim Muhammed bin Seyyidi Ca'fer es-Seniyy Hazretlerine...

Bir muhaddisin mutlaka bilmesi gereken hususları içeren kitabınıza muttali oldum. Çok yararlı ve güzel gâyeleri hedeflemiş olduğunu gördüm. Bu sebeble zât-ı âliyenizden, yolculuğuna çıkmadan (Allah bizi her iki cihanda bir araya getirsin) tıpkı mushaflardaki gibi onun lafızlarını zabtedip harekelemenizi ricâ ediyorum ki, tıpkı sizin mübarek ağzınızdan bizzat duyup almış gibi olayım. Başkasıyla karışması ve anlaşılması güç harf ve kelimeleri yani nisbiyeleri diğer Yâ'lardan ayırt ederek bildirmenizi de ricâ ediyorum. Çünkü uzak Batının dillerini anlamakta güçlük çekiyoruz..

Hâşiyelerde mümkün olduğu kadar burada anlatılan ve adı geçen kitablarn yazarları ile her birerlerinin asırlarını da bildirmenizi bilhassa benim için bu hususta güzel bir çalışma vermenizi de ricâ ediyorum. Çünkü ben bunları sizden aldıktan sonra, hâşiyelerdekini, isimlerini harekeleyerek ve kalemle güzelleştirerek, sırf size güvendiğim için, metnine koymak istiyorum. Bâki selâm ve gece gündüz duâlarımla...

Muhammed el-Hıdr bin Mâyâbî el-Cekenî

er-Risâletu'l-mustatrafe, tabedilmeden önce, müellifin ülkesi olan Hicaz'da, Şam'da ve Mağrib'de yaygın hale geldi. Nitekim İbn Hadrâ'nın müellife yazdığı mektubun tarihi bunu göstermektedir. Sonra tabedilip bütün İslâm âleminde neşredildi.

Şeyhimiz Ebû'l-Abbâs el-Ğimârî, ona bir zeyl yazarken, Şeyhimiz el-Medenî İbnü'l-Husnî onu manzum hale soktu. Böylece o, hadis ve tarihle iştiğal eden müelliflerin başvuru kitabı oldu. Nitekim mağriblilerin baş vurdukları eser de bu olmuştur.

Gerek basılmadan önce ve gerekse basıldıktan sonra bu *Risâle*'nin zuhûru, ilim çevrelerinde büyük bir ün yaptı; özellikle hadis, edebiyat ve tarih bilginleri nezdinde...

Kitabımdan (yani müellif Muhammed bin Ca'fer el-Kettânî'nin) şimdi onun meydana çıkışını resmedip gösteren iki mektup nakledeceğim ki bunlardan biri, Mağrib'in âlim ve ediblerinden ve kadılarından olan Abdullah bin Hadrâ'nın oğlu Tayyib'e aittir. Diğerisi ise, Mağrib'in kadılarının kadısı, Mağrib'in başkenti olan Rabat'ın bilgini, muhaddisi ve edibi olan Muhammed el-Medenî bin el-Ğâzî İbnü'l-Husnî'ye aittir.

Onunla birlikte onun *Risâle* üzerine kaleme aldığı Recezinden bir parçayı da neşredeceğim.

İbn Hadrâ'nın mektubunun tarihi, 16 Zilka'de 1329'u göstermektedir. *er-Risâletu'l-mustatrafe*'nin te'lif tarihi ile bu tarihin arasında bir buçuk yıl vardır. Onunla *el-Mustatrafe*'nin basımı arasında da ise iki buçuk yıl bulunmaktadır. İbnü'l-Husnî'nin mektubunun tarihi sayesinde, 1332 yılının ayları arasında, *R.el-Mustatrafe*'nin basım ayını öğrenmiş oluyoruz.

et-Tayyib İbn Hadrâ'nın mektubu

Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla

Salât-ü selâm Muhammed, âl ve ashâbına olsun...

O Allah'a hamd-ü senâ olsun ki, Muhammed'in sünnetini, nesiller ve asırlar boyunca, sırf O'na verdiği kıymet ve öneme binâen ayakta tutup koruyacak ve onu dimdik tutacak fedâkar insanları göndermiş ve onları azim ve hazim kılıçları ile kuşatıp donatmış ve bir çok yaratıklarından üstün kılmıştır. Ayrıca onları her zaman ve her yerde O'nun sünnetinin savunucusu kılmıştır. Hem de öylesine ki, o sünnete ait olan kitablari, senedlerini, râvilerini açıklarken a'zamî gayret ve fedâkarlıklar göstermişlerdir. Bunu yaparlarken ilave ve eksiklik yapmaktan fevkalâde kaçınmışlardır. Az olsa da yine O'nun sünnetine diğer ülkelerde ve beldelerde de hizmet eden insanlar bulunmuştur.

Bize karşı olan nimetini karşılayacak ve çoğaltacak derecede bir hamd ile O'na hamd ederim. Onun bize ihsan ettiği zâhirî ve bâtinî nimetlerini saymakla bitiremeyiz. Bütün bu nimetlerine karşı O'na şükrederiz. Bahsettiği nimetlerin en büyüğü, bizi, Kur'ân, sünnet ve apaçık bir burhanla gönderilen peygamberine ümmet yapmasıdır. Büyük ve küçük, iç ve dış günahlarımdan dolayı afvetmesi için O'ndan yardım ve gufrân dilerim.

Allah'tan başka hiç bir tanrının olmadığına, bir olduğuna, ortağı bulunmadığına, tam bir ihlas içinde sırf O'nun rızanı talep etmek gayesi ile tamlık ederim. Ayrıca şuna da şehadet ederim ki: Ulumuz, Peygamberimiz, Mevlâmız Muhammed'in O'nun kulu ve Resûlü, nûrların kutbudur..

Allah O'na, âline ve ashâbını, aylar parladıkça, miski ve anber kokuları dünyaya saldıkça, salât etsin...

Acz ve günahlarını itiraf eden, âlimlerin hizmetçisi olan ben Tayyib bin Abdillâh bin el-Hâşimî İbn Hadrâ es-Selâvî (ki Allah onun, anababası ve tüm müslümanların sevinçli ve üzüntülü anlarında yardımcısı olsun) derim ki:

Şurası bir gerçektir ki: Allah'ın kitabı olan Kur'ân-ı kerîm'den sonra, ilimlerin en büyüğü, en şerefli, mertebe bakımından en üstünü hiç şübhe yok ki, Peygamber (sav)'in sünnetidir. Çünkü o, Allah kitabının anahtarıdır. Zira İslâm'ın esasları onunla ayakta durur. Helal ve haramı da açıklar. Sahâbe-i kirâm (r. anhum), bu sünneti, nurlar dairesinin kutbundan almıştır. Onların her birinin rivayetinde, bir çok ilimler ve sırlar mevcuttur.

Tabii ki imamlarından her râvi büyük gayretler ve fedâkarlıklar göstererek, hadisleri ezberlemişler, onun sıhhat derecesini söylemişler, zayıf ve mevzu hadislerden ayırdetmişlerdir. Her biri Peygamber (sav)'in hadislerinden ezberlediğini ve sıhhatına inandığı hadisleri bir araya getirip kitaplar yazmışlardır.

Muhammed milleti bu kitapların sayısını bilmiyordu. Ne zaman ki, Şeyh allâme, yararlı önder, İslâm milletinin âlimlerinin yıldızı, Muhammed bahçesinin hizmetçisi, güzel ahla¹ ve şemâil sahibi, şeriatle hakikatı ceme-

den, Şeyhu'l-İslâm, cömertlik ve ikram kaynağı, fadilet ve hidayetle nitelenmiş, dağınık olan sünnet kitaplarını cemetmiş, sönmek üzere olan esaslarını canlandırmış, Zühd-ü takvaya ermiş, Peygamber hânesinin selîli, marifet ve esrârın düzenlenmiş güzel bostanı, şeriatın kesici kılıcı, marifetler ve faziletler denizi, seyyidlerin ve fâdîlların seçilmiş, seyyid imam, el-ârifü'r-rabbânî Ebû Abdillâh efendimiz ve mevlâmız Muhammed milletin şeyhler şeyhi, yüksek şahsiyetlerin selîli, hem âlim hem de âmil ve hidayet nûru, fâdîl, efendimiz ve mevlâmız, Ca'fer bin eş-Şeyh Sâlih, parlak nûr, başarılı gâzi ve mücâhid, efendimiz ve mevlâmız İdrîs bin el-Ğavsi'r-rabbânî, el-ârifü's-Samadânî, efendimiz, mevlâmız et-Tâî el-Kettânî (ki Allah bizi onunla et-Tehânî yurdunda biraraya getirsin!) zuhûr etti. Onlar da o kitapların sayısını böylece öğrendiler...

Çünkü bu zât, meşhur sünnet kitaplarını anlatan faydalı bir kitab kalemeye aldı. Güzel çalışmalarda, yorucu faaliyetlerde bulundu. Böylece, sünnet (hadis) kitaplarını cem'etti, ehlini birbir saydı ve gayet güzel açıklamalarda bulundu. Ardından onları anlamaya yardımcı olacak kitaplar yazdı. Her âlimin itkânla elde edebileceği eserler vücuda getirdi. Kim ona başvurup dört elle sarılırsa, sağlam bir kulpa yapışmış olur. Kim o kitabı mütalaa edip te hadis kitaplarının meşhurlarını öğrenirse ne sapar ve ne de bedbaht olur.

Ne kadar güzel bir *Risâle* o! Bilgileri ne de güzel bir araya getirmiş!

Onun güzelliklerinde, fikirler dolaşıp dolaşıp tenezzüh eder, her bilgin onun göz kamaştıran bahçesinden güller ve çiçekler derler..

Onu meydana getiren hem bu yurt ta, hem de öbür yurt ta ne kadar mutlu ve şanslıdır bir bilseniz?

Onun varlığı ile günler gülümser. Marifet bahçelerinde âlimler, dolaşıp tenezzüh eder.

Evet bundan kasdettiğim *er-Risâletu'l-mustatrafe*'dir. O bir gülistanıdır. Ya da parlayan bir güneştir.

Onunla gönül sürûr duyar, ona bakan rahatlar.

Allah, yazarını en güzel ödülleriyle ödüllendirsin. Birbiri ardınca ona nimetler bahşetsin.

Onu övmek için gözden yaşlar boşanarak bahr-i kâminden şöyle terennüm ettim:

Ağaç dalları gibi sallanarak, ıftihar eteklerini ve taclarını çekerek çıktın.

Âşıkların kalplerini, onun güzelliği ve kıvamı ile tıpkı bân ağacının dalı gibi çektin.

Ekvânın umrânla tebessüm ettiği gibi, onun gedikleri tebessüm edince, onun değer ve kıymeti birden parladı.

Çıkışında menzillere vuslat ettikçe gönülleri âdeta esir aldı.

Güzellerin güneşi mahyasından zuhûr etti. Güzel kokularını her tarafa saçtı.

Allah için, ona vuslat ne kadar tatlı bir keyfiyet!.. Hüsnünün parıltısı ekvânda ne mükemmeliyyet!..

Kavuştuğumda cemâlinde kalbim âdetâ yok oldu. Üzerime birden hafakan üşüşüp doldu.

Uzun bir susuzluktan sonra atın ortasında binip seyrettikten sonra bulutlardan dökülen sularla tüm azalarım bir anda sevinç duydu.

Uzun bir hüzünden sonra ona kavuştuğumda içim rahatladı.

Ey Aşkımı kınayan! Ne olur, bırak beni! Gönül, ondan başkasını ikinci biri olarak aramıyacaktır.

O aşk nasıl kınanabilir ki, gönül onunla doludur, göz yaşı durmaz aktmaktadır.

Bir ölüm kadar etkili olan onun aşkıyla sende bir mübtelâ olmalıydın. Allah'ın bir lutfu olan o aşkla sende nasibdâr olmalıydın!

Bu aşkla, hidâyet nûru şeyhimiz Şeyhler şeyhi Muhammed el-Kettânî'nin *Risâle*'sini kasediyorum.

Ve şunu diyorum: "O *Risâle*'de Muhammed el-Muhtâr'dan vârid olan hadisleri cem'eden kitabları göstermiştir.

Ne güzel *Risâle*'dir o. Çünkü o, şehirler ve kasabaların imamlarına hidâyet yolu gösteren kitabları açıklamıştır.

O, hadisleri ve hadis bilginlerini dikkat ve titizlikle cem'etmiştir.

Her türlü âlimlerin ulularından nakletmişlerdir.

İşte o bilgin, İbn Ca'fer'dir ki o, tüm ülkelerde delille ve açık konuşandır.

Kâinatta, güzel ahlâkla tanınan ulularından olup marifetlerin denizidir.

O, bir inâyet, bir riâyet ve takva tâcıdır. Hidâyet ayı, irfân kaynağıdır...

Takva ile teferrüd etmiş bir şeyh!.. Hidâyet sancağı, asırların imamlarını fersah fersah geçen hidâyet sancağıdır.

Mustafâ'nın selîli, sabahın şebnemi, hüznlerin saldırısında kâinatın feracı olan bir şeyh!..

Allahın ma'rîfet kâselerinin her birinden kendisine içirdiği, gizli ve açık tüm mevhibeleri kendisine ihsân ettiği bir şeyh!

Sayesinde hasta kalplerin bir anda iyileştiği bir şeyh!..

Şeriat ve hakikat kılıcı... Arslanlar arslanı a'yanlar seçkini!..

Fazilet ve meziyetleri bir arada cemedi... Herkesin görüp inanıp ardından gittiği...

Fazilet ve ünü Maşrıklara ulaşan... Çin ve Sudan'a kadar ünü erişen...

Ahmed'in sülâlesinden süzülüp gelen... Gönüller tarafından hakkıyla ve güzelce övülen...

Dedesinin şeriatını himaye eden...Deyyân'ın emirlerine tâbi olup yerine getiren...

Cenabına sığınanı, kirpiklerin gözleri koruduğu gibi koruyan...

Onun güzel vasıflarını dinle, dinle de şarkıcıların şarkısına, zurna ve kemanın sesine ilgin ve ihtiyacın kalmasın!..

Ey Ulular ulusu! Aşkın kalbimi esir aldı, seni övme şevki beni çağırdı.

Bunun için, meveddette ağaç dalları gibi dimdik olan İbn Hadrâ'yı övmeye yöneldim.

Ayıpları örten, ateşleri sönmekten kurtarıp alıkoyan bir duayı senden istiyorum.

Sen marifet ve inceliklerin denizisin. Dolunayın hâlâ içimi aydınlatıp parlatmaktadır.

16 Zil'ka'de sene 1329

el-Medenî İbnü'l-Husnî'nin mektubu:

Eski ve yeni hadis bilginlerini, boyunları eğdiren bir takım faziletlerle donatan, yüzlerini aydınlatan, ömürlerini uzatan Allah'a hamdolsun ki, onları peygamberinin vekilleri kılmıştır. Bu uğurda yolunda giden bir çok deve-lerin karınları ve boyunları dövülmüştür.

Salât-ü selâm, Efendimiz ve ulumuz Allah'ın Nebîsi ve Resûlü olan ve şunu ifade eden Muhammed'e olsun: "Bu dîni, gelecek neslin adâletlileri sırtlayacaktır." Salât-ü selâm, ayrıca her yönüyle üstün kılınan âline, hadis ve sünnetleri nakleden ashâbına olsun. Gelen nesiller, hadis musanniflerini ve rivayet tabakalarını onlardan alıp, bizlere intikal ettirmişlerdir.

Fakir ve âciz olan ben, Muhammed el-Medenî bin el-Gâzî el-Husnî er-Ribâtî der ki:

Biz gaflet içinde saadet doğuşlarını (Ay doğuşlarını değil) gözetlemek-ten, âniden uzak semtlerden bir müjdecî geldi. O müjdecî, gönüllere hu-zur ve sükun veren, arananları tam anlamıyla sunan bir şey getirdi ki, işte o da, hadis kitaplarını, râvilerinin terceme-i hâllerini içeren *Kitâbu'r-Risâleti'l-mustatraf*'dir.

Bu kitap, asrın âlimi, bu zamanda Sünnet-i Muhammediyye'nin hâdimi, muhaddis, fakîh, zâhid ve mütteki, edîb ve âbid, hakkında "âlimlerin allâmesi, sâhilsiz ummânı, tertemiz soylusu" denilen Ebu Abdillâh efendim Muhammed bin Ca'fer el-Kettânî el-Fâsî sonra el-Medenî'dir.. Allah onun ömrünü uzatsın, huzur ve refah içinde yaşatsın..

Onu okuyunca son derece faydalı ve verimli buldum. Öylesine ki seyyal kalemlere ve marifetlerin içine gömülen kalplere sahip kimseler bile onu anlatmaktan âciz düşer. Böylesine büyük ve bilgili kimsenin vasfında kim ne söyleyebilir, nasıl takriz yazabilir ki? O her tarafı çiçeklerle bezenmiş bir ilim bostanıdır. Nurların esintisiyle ağaçların dallarını sallayan bir fenler ve sa-natlar bahçesidir.

Sünnet-i şerîfe hakkında bugüne dek telif edilen her türlü bilgiyi ihtiva etmiştir. Muğlak lafızlara açıklık kazandırmıştır. Böylece hadis tâlibi onu gayet anlaşılır bulmuştur. Rahatça okumuş, anlamış ve hazmetmiştir. Tari-finî göstermiş, her dalı aslına ilişirmiştir. Bunu yaparken de yaz aylarının sıcak günlerinde susuzluktan kıvranan kimsenin oruca dikkat edip riayet ettiği gibi riayet etmiş, titizlik göstermiş ve onu en câzip bir tarzda vücûda getirmiştir.

Buna şaşmayın! Çünkü o, asrın bereketi, haberlerin bahçesidir. Bilgin üstazlar alacaklarını ondan almışlardır. Hadis hakkındaki telif ve tasnifleri yemini gerektirmeyen şahidlerdir. Haberinin bahçesindedir yakîn!... Allah, mesajlarını kime teslim edeceğini herkesten daha iyi bilir.

Seni bir işe seçtiği zaman, ona seni hazırlar. Maksada erişinceye kadar inayet elini senin üstünde tutar...

Allah Subhânehû seni, müslümanların umutlar Kabe'si olarak sağlık ve afiyet içinde, mükemmel bir şekilde yaşatsın ve sana uzun ömürler ihsân etsin..

25 Muharrem 1332

Bu mektubun dipnotunda şöyle dedi:

İstidrâk:

O kitabı mütâlaa edip başvurduğumda, çok samimi ve ciddî bulduğum için ezberlenmesinin kolay olması, gereken faidelerin elde edilmesi için, recez halinde bir çok hususları serpiştirmekten kendimi alamadım ve (bana güç gelmesine rağmen) beşte birisine eşit bir nazım yazmayı başarabildim. İşte mukaddimesinin manzum hali gözünün önündedir. Efendimiz inşaallah bunu görür de ikmâl etmeye yönelir.

İtimad ve tevekkül ancak Allah'adır.

el-Medenî İbnü'l-Husnî'nin *er-RİSÂLETÜ'L-MUSTATRAFE*'ye yazdığı manzume:

Rahman ve Rahîm olan Allahın adıyla...

Büyük lutuf sahibinden merhamet umana el-Medenî Muhammed bin el-Husnî der ki:

Hamd, sözün en güzeli olanını, hidayet edici bir kitab olarak indiren, Allah'a mahsustur. Onu, sözüyle ve gidişâtı ile her şeye açıklık götüren Muhammed'e indirmiş ve anlatmıştır.

Rabbimiz O'na, âline ve sözlerini nakleden ashâbına rahmet etsin.

Şunu iyi bilmekte yarar vardır: En önemli ilim, hadis ve sünnet ilmidir. Çünkü necât, hidâyet ve ismet ondadır. O ilmin erbâbı bu ümmetin adâletlileridir.

Onlar Mustafâ'nın halifeleri ve ehlidir. Getirdiği şeriatının da bekçileridir.

Mustafâ'nın üzerine en çok salât-ü selâm getirenler onlardır. Onlardır ömürlerini O'nun yolunda harcayanlar. Onlardır yaratıkların hayırlısının duasını kazananlar...

Cenneti onlara O tebşir etmiştir. Kıyamet günü meclis cihetinden O'na en yakın olacak kimseler onlar olmuştur. Dikkat et sen de bu mevkiyi elde etmeye çalış..

Gerçek din bilginleri onlardır. Kâinata onlar, bunu sesleniyorlar, sen de al bunu... Gir yoluna.. Haşır ve neşirde onlardan başkası ağır lanmayacaktır, çünkü bu dünyada onlar görevlerini hakkıyla yapmışlardır.

Resûlü sevme nişânesi ancak budur. Eğer kavuşamıyorsan bâri söz dinle! Söylenenle faydalan!

Hadis hâfızları onun hakkında bir çok kitablar yazdılar. Küçük büyük bir çok eserler sundular.

Sayılmayacak kadar çoktur onlar. En ünlüleri *er-Risâletü'l-mustatraf*e'dir. Bütün sünnet (hadis) kitaplarını içermektedir.

Onun yazarı, ünlü âlim Muhammed el-Kettânî İbn Ca'fer el-Husnî'dir.

Fas'lı idi; sonra Medineli oldu. Âlimler onun kitabıyla tatmin oldu.

Rabbim onu gözlerinin aydınlığı olarak yaşatsın.

Onu ben: "*el-Fevâidu'l-latîfe fî zikri kutubî's-sünneti's-şerîfe*" olarak adlandırdım. İçindekileri mücmel olarak tasvîr edip, zihinlere sunmayı gâye edindim.

Bu hususta yardımı, lutfu ve ihsânı Rabbim olan Allah'tan diledim. Çünkü başarıya ancak ve ancak yardım ettiği kimselerin ulaşacağına inandım...

Ta'rifi, açıklanması ve tedvîninin başlangıcı hakkındaki mukaddime

Hadis ilmi, onu sünnetten sayanların katında şöyle özetlenebilir:

O, Peygamber'e ve ashâbına, söz, takrir, fiil, davranış ve sükûn cihetinden nisbet ve izâfe edilen bir ilim dalıdır.

O'nun söz, takrir, hareketleri, uyku ve uyanıklıktaki her türlü davranışları, bu ilim dalına girer. Ancak hepsinin senedleri, kelime ve cümlelerinin iyice zabtedilip kavranması ve mânâsının açıklanması, bunda şart koşulmuştur. Senin de bunu böyle anlayan ve bilmen gerekmektedir, onun için iyi anla ve ezberle!

Sahâbe ve onlardan sonra gelenler, sünnetleri (hadisleri) yazmazlardı, onları ezberleyip kavrarlardı. Sonradan gelenlere bildiklerini böyle aktarırlardı. Yazdıkları gayet azdı. *Kitâbu's-sadaka* da bunlardan biri idi.

Zayi olmasından korktukları veya bilenlerin ölümünden korkulduğu hususları kayda alırlardı. Büyük ve âdil imam (Ömer b. Abdilazîz), Medine'deki vali olan Ebû Bekr İbn Hazm'a bir mektub yazarak şöyle demiştir: "Sünnet veya hadisten yanında, ezberinde ne varsa hepsini bana yazıp gönder! Çünkü ben ilimlerin sönüp gitmesinden korkuyorum. Ulemânın da azalıp yok olması beni üzmektedir. Ama dikkat et, Mustafâ'nın hadisinden başkasını yazma. Ancak O'nun hadisi yayılsın ve insanlar tarafından bilinsin."

Onun ve diğer ülkelerin âlimlerinin yazdıkları Ömer'e ulaşmadan Ömer vefat etti. Böylece bu ilmi çağların başında ilk tedvîn eden, Medineli İbn Şihâb ez-Zührî olmuştur. Ondan sonra birbiri ardınca tedvinler ve kitap yazmalar devam edegelmiştir.

Hadislerin ilk toplanışı

Sahâbe ve tâbiûn büyüklerinin asrında, hadis kitablari tedvîn edilip yazılmadı, tertip edilip bâblandırılmadı.

Çünkü bazılarının Kur'ân'la karıştırılmasından korkuldu. Bunun için onlar yazmaktan alıkoymuldu. Zeki idiler ve kavrama güçleri vardı. Fakat çoğu yazı yazmak bilemezdi. Hatta dedi ki: Tâbiûnun ilk zamanlarında senin hadis yazman hoş karşılanmadı. Zira Kur'ân'ı bırakıp onunla meşgul olmandan korkuldu.

Dedim ki: Bu söz götürür bir yorumdur. Ama onlardan sonrakiler buna cevaz verdiler. Hasan (el-Basrî) ve İbnü'l-Museyyeb'den sonra sünnetleri (hadisleri) tedvîn ettiler. Onların haber ve eserleri tâbiûn asrının sonlarında tedvîn edildi. Bâblandırıldı ve İslâm ülkelerinde yaygın hale getirildi; amma ondan sonra tartışmalar, hadis uydurmalar gibi korkunç durumlarla karşı karşıya gelindi. Çünkü Hak ile bâtıl neredeyse birbirine karışacaktı. Dinin hakiki vechesi sönecekti. Her gün yırtık, biraz daha büyüyordu. Her kafadan bir ses çıkıyordu.

Bu nedenle ikinci asrın büyük hadis âlimleri, işi dikkate aldılar, bu hususta titiz davrandılar. Tahkik ettiler, tesbit ettiler. Ravileri bir bir didikletiler. Kötülerini iyilerinden ayırdılar. Bu işi ilk başaran, Mekke’de bize kitab tedvîn edenlerin ilki oldu. Medine’de ise imam Mâlik bu işi üstlendi...

İbn ebî Zî’b, İbn İshâk el-Hümâm Hicaz ehlinin haber ve rivâyetlerini *Muvattâ*’dan sonra ele aldı, onlara sahâbî sözlerini karıştırdı, onlardan sonra gelenlerin fetvalarını da kitabına alıverdi.

er-Rebî bin Sabîh ile Saîd İbn ebî Arûbe de bunları takip ettiler.

Basra’da Hammâd, Kûfe’de Sevrî, Şam’da Evzaî ve Ma’mer, Yemen’de İbn Cümeyl, Abdülhamîd’in oğlu Rey’de bu ilim dalında ışık saçtılar. Horasan’da İbnü’l-Mübârek, Vâsıt’ta Huşeym parladı... İşte o asırda bilinenler bunlardır. Tâbiünden sonra gelenler içinde bunlardan başkası bilinmemektedir. Kimisine göre, şeriatın (fıkhn) bâblarını ilk tedvîn eden Ebû Hanîfe’dir. Düşün ve doğru olanı iyi anla!

Meselleri toplamak ve talâk hakkındaki hadisleri cem’etmekte Şa’bî öncülük etmiştir. Sonra onları diğer âlimler takip etti. Daha sonra âlimler çoğaldı. Kimileri ikiyüzlerin başında hadisleri ifrâd etmek ve diğerlerinden ayırmak yolunu tercih etti. Hülâsa çeşitli kitablar tasnif ve tedvîn ettiler...

Sahîh konusunda ilk tasnifi yapanlar

Haberler içinde sahîhini zayıflarından ayırıp ilk tasnif yapan Buhârî’dir. Ondan önceki kitaplarda sahîh ve zayıf hadisler, birbirine karışmış vaziyette idiler.

“Ondan önce *Muvattâ* da vardır. Onun gibi sahîh hadisleri biraraya getirmişti” denilirse, şöyle deriz: “Mâlik kitabında munkatî’ ve mürsel hadisleri de almıştır. Onlar ise sahîhin altındadırlar. Bir topluluk: “Buhârî’de de böyleleri görülmüştür.” derse, buna İbn Hacer’in cevâbı: “Mâlik’in böyle rivayetlerini genellikle hüccet saydılar. (Mâlik’in) Mukallidleri bu nakilleri hüccet saymıştır. Buhârî’de görülen isnâdın hazfına gelince; diğer yerlerde görüldüğü için bundan tahfif (hafifletme) kasdedilmiştir. Tahrîcini şart görmediğini tahrîc etmemiştir, sakıncalı gördüğünü de idhâl etmemiştir.

Zikrettiklerini sırf bir şâhid ya da bir âyetin açıklayıcısı olsun diye zikretmiştir. Tenbih, istînâs veya benzeri sebeplerden dolayı zikretmiş de olabilir. Bu durum, onu asıl amacından saptırmaz.”

Hâfızın bu görüşüne kendinden sonra bir topluluk tâbi olmuştur. İmam Mâlik’in belağlârı ile Buhârî’nin muallakı arasında fark gören fûlan Sâlih kişinin bu sözü, söz götürülebilir. Çünkü Buhârî’yi dikkatle inceleyen kişi, eğer Mâlik’in *Muvattâ*’ını aynı şekilde inceleyecek olursa aralarında hiç bir farkın bulunmadığını görecektir.

“Onu imam böyle duymuştur” sözü ise orada yoktur. Çünkü meselâ eğer ondan nakledilmiş ise, mutlaka onun belâğını ya da mürselini zikreder-

di. Nitekim başkasının rivayetinde, Mâlik'in isnâd edilmiş mevsûl rivayeti bulunmuştur.

"İmâm (Mâlik)'in mürselleri, kendi ve kendisini taklid edenlerin katında huccettir, başkalarının katında değil!" sözüne gelince, bu da şöyle cevaplandırılabilir: "O, Şâfiî'nin mutemedi ile muhaddislerin nazarında da huccettir. Tabî ki bu hadis, yakînen bir müsnedle takviye edilmesi şartına bağlıdır."

Nitekim en-Nemirî Ebu Ömer ile büyük âlim imâm Suyûtî de bunu böyle nakletmişlerdir.

Irâkî'nin: "Belâğları arasında mesağının yanında bilinmeyenler vardır" sözüne gelince bu, İbn Abdilberr'in, munkatılarını bir eserde cem'etmesi ile reddedilmiştir. Bir çok tarîklerini de İbnu's-Salâh vasletmiştir. Sâlih (el-Fülânî) ise müstakil olarak buna sahip çıkmıştır.

Derim ki: Gerçek âlimler bunu bilir. Bu hususta en ufak şüpheleri olmaz. Telif ve tasnif ettikleri kitaplarında nicelerinin onda durduklarını gördük. Bundan da anlaşılıyor ki, her iki kitabın arasında hiçbir fark yoktur. Öyleyse Mâlik, ilk sahîh cem'edendir; bunu İbnü'l-Arabî tasrîh etmiştir.

Suyûtî der ki: "Öyleyse *Muvattâ*, mutlaka ve istisnâsız sahihtir. Çünkü mürsel(leri) destek rivayetleri ile gerçekten takviye edilmiştir.

Hadis musannefâtının mertebelerindeki maksad

Dedi ki:

er-Risâletul-mustatrafe'nin beş manzûmeden ibaret olan manzûmelerinin beyitleri beşyüz doksan sekize ulaşmıştır.

Dedi ki: "Sonunda rûmuz ile hâfızların vefâtları yer almaktadır. Böylece tamamı, üç bin beyte ulaşmış oluyor. Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur..."

3. ER-RİSÂLETÜ'L-MUSTATRAFE'NİN SÂHİBİ HAKKINDA

Müellifin fikirlerinden bir nezbe:

Risâle'nin sâhibi şöyle söylerdi: Helâl ve harâmı Mâlikî mezhebindeyim; âdâb ve rakâ'ikte ise müctehidim. Kitaplarının bazılarında "Bu, Mâlikî imamlarımızdan tahkîk ehlinin mezhebidir" demiştir.

Allah rahmet eylesin babam bana, babasının yani müellifin akîdesinin Selefi olduğunu, dolayısıyla ilâhî esmâ ve sıfatları, bu hususta vârid olan haberleri meselâ el, ayak, istivâ gibi şeyleri te'vil etmeyerek: "Murâdını en iyi Allah bilir" dediğini nakletmiştir.

Şeyhimiz Ali ed-Dakar da Dimâşk'ta 1354 senesinin yazında müellifin şöyle söylediğini işitiş: "Ben, Mâlik'in mezhebi üzerine abdest alıp, Şâfiî mezhebi üzere namaz kılarım. Zira abdest Mâlik'in re'yi üzere daha sağlam;

Şâfiî'nin mezhebi üzere namaz ise sünnetleri en fazla bünyesinde içerip, selefî namazına en çok benzeyendir.”

Müellif, imâm Şâfiî'yi küçüklüğünden beri çok severmiş. Otobiyografisini verdiği *K. en-Nebze*'de remzî bir rüyasından bahsetmiştir: Bülüğ çağına girdikten sonra imâm eş-Şâfiî'yi bir kere rüyâda gördüm. Beyaz tenli, güzel yüzlü, uzun boylu, yumuşak bedenli, beyaz sarıklı ve giysili bir adam idi. Bana “Hangi mezhebtensin?” diye sorunca “İmam Mâlik'in mezhebîndim” dedim. Bana: “Benim mezhebim üzerine de olman icâb ediyor” dedi.

Müellif diyor ki: Bu rüyamı tabircilerden birisine anlattım. Bana: “Şâfiî mezhebi, sûfilerin mezhebidir. Sanki, o bununla senin sûfilerin mezhebi ile mezheplenmeni, ahlâkı ile ahlâklanmanı ve içtikleri kaynaktan senin de içmeni istemiş ” dedi. Allah rahmet eylesin babam bu rüyasını hem bana haber verdi, hem de onun hâtırâtında okudum.

Onun babası bu kitabın müellifi, cumhûriyet idâresini en son benimseyenlerden imiş. Şöyle dermiş: “Zamanımızda imamlık şartlarını bünyesinde toplamış olan birisini tanımıyoruz. Bu sıfatları hâiz olmayan birisini başa getirirler, o da milyonları keyfince idâre eder. Buna karar vermek insan için zor bir iştir.”

Müellifin bir başka ibâresi şöyle idi: “Müslümanlar, günümüzde içlerinden milyonları idare edecek birisini doğru olarak seçememektedirler. Zâten bu sebeple de zamanımızda müslüman kralların çoğunun tebasını ucuz ve kötü karşılıklarla sattıklarını görüyoruz.”

Babamın bildirdiğine göre, müellif Mâlikî mezhebinin görüşlerine zıt olarak gâibin cenâze namazını kılarmış. Kitabı olan *et-Tubû' ve'l-elhân*'da tasrih ettiği gibi ictimâen tek bir lisân üzere Kur'ân okunmasını da hoş karşılamış.

Yine babam, kendi babasından onun şu görüşlerini bildirmiştir: Son asrın müteahhir fakîhleri, çok tahrîç yapmaları, hükümlerin delillerinden ve fetvâlarının bürhanlarından uzak oluşları nedeniyle fıkıhı ifsâd etmişlerdir. Bu sebeple fıkıhın yenilenmesi ve saf kaynağına, müctehidlerin, sahâbe ve tâbiûnun, dolayısıyla Kitab ve Sünnetin dönemine adım adım döndürülmesi zorunludur. Fıkıhın aslına döndürülmesi sûretiyle ancak müslümanların husûsî ve umûmî yaşantılarında karşılaştıkları problemler çözüme kavuşabilir. Halkın umûrundan her yeni olay için fıkıh ve ahkâmdan yeni çözümler bulunur.

MÜELLİFİN ESERLERİ

Allah rahmet eylesin müellif, hadis, fıkıh, tasavvuf, akâid, tarih, sosyoloji, edebiyat alanında pek çok eser kaleme almıştır.

BASILAN KİTAPLARI

Hadis ilminden:

1. *er-Risâletü'l-mustatrafe*, 3 kere.
2. *Şifâ'ul-eskâm*, 2 kere.
3. *Bülûğu'l-kasd ve'l-merâm*.
4. *Nazmu'l-mütenâsır 'mine'l-hadisi'l-mütevâtir*.
5. *İs'âfu'r-râğıb*, bir kaç kez.
6. *Neylu'l-menâ ve's-sûl bi-mi'râci'r-Rasûl*.
7. *ed-Di'âme fî ahkâmı sünneti'l-imâme*.
8. *el-Akâvîlu'l-mufasssile bi-beyânı hadîsi'l-Besmele*.
9. *el-Yumn ve'l-es'âd bi-mevlid Hayri'l-ibâd*.

Sosyolojiden

10. *en-Nasîha fî da'veti'l-müslimîn li'l-cihâd*.
11. *İrşâdu'l-Mâlik limâ yecibu aleyhi min muvâsâtî'l-Hâlik*.

Tarihten

12. *el-Ezhâru'l-âtireti'l-enfâs fî menâkıb İdrîs b. İdrîs bânî Fâs*, bir çok kereler basılmıştır.

13. *Sülvetü'l-enfâs fî a'lâmi Fâs*, 3 cilttir.

MÜELLİFİN BASILMAMIŞ OLAN ESERLERİ

Tefsirden

14. "*Leyse'l-birrü en tevellev vücuhehum kibelet-maşrik ve'l-mağrib*" âyeti hakkında risâle.

15. *Risâle fî sûreti'l-İhlâs ve'l-Mu'avvezeteyn*.

16. "*İnnemâ yüridullahu liyüzhibe ankumu'r-ricse ehli'l-beyt*" âyeti hakkında risâle.

Hadisten

17. *Ta'cîlu'l-beşâre li'l-âmil bi'l-istihâre*, müellifin ilk kaleme aldığı eseri.

18. *Risâle fî tekellühî Aleyhisselâm bigayri'l-luğati'l-Arabiyye*.
19. *Risâle fîma lâ yes'u'l-muhaddisu cehlehu*.

20. *Şerhu hatmi Muvattâ'i Mâlik.*
 21. *Şerhu hatmi Sahîhi'l-Buhârî.*
 22. *Şerhu hatmi Sahîh Müslim.*
 23. *Şerhu hatmi's-Şemâ'ili'n-nebeviyye.*
 24. *Şerhu evveli terceme min Câmii't-Tirmizî.*
 25. *Tahrîc ehâdîsi's-Şihâb li'l-Kudâ'i, tamamlanmamış tek cilt.*
 26. *Hadisu Müselselât, ilki.*
 27. *Hadisu Müselselât, ikincisi.*
 28. Kutub-u sitte ve diğerlerinin iki kürrâselik isnâdları hakkında icâzet.
 29. Şeyhlerinin tercemelerinin olduğu bir icâzet.
 30. Hadis isnâdları ve şeyhlerin terâcimi hakkında icâzet.
 31. İçinde birkaç fihristin yer aldığı bir icâzet.
- Fıkıhtan**
32. *Sülûku's-sebîli'l-vâdih li-beyân enne'l-kabda fî's-salavât küllihâ meşhûr ve râcîh.*
 33. *İrşâdu'l-avâm limâ bihi'l-amel fî's-siyâm.*
 34. *Refu'l-melâme ve-defu'l-i'tisâf ani'l-Mâlikî izâ besmele fî'l-farîdati hurûcen mine'l-hilâf.*
 35. *Risâle fî lebsi'l-harîr.*
 36. *Risâle fî akvâli'l-fukahâ' fî'l-harîr.*
 37. *Risâle fî hükmi's-sâ'âtî'z-zehebiyye.*
 38. *Hâşiye alâ Şerhi Miyâreti's-sağîr li'l-Mürşidi'l-Mu'in, tamamlamamıştır.*
 39. *Hâşiye alâ Şerhi'l-Câmi'il-mensûb li-Halîl li't-Tâvdi.*
 40. *Risâle fî hükmi salâti'l-Cum'a li-men sâfere dûne mesâfeti'l-kasr.*
 41. *Risâle fî ahkâm neseviyye fî'l-hayd ve gayrihi.*
 42. *Risâle fîmâ ya'meluhu'l-mukîm fî Ramadân bi-beldetin lâ yenka-tiu' anha'l-ğîm fî ekseri'l-evkât bi-haysi lâ yete'ti fihâ rü'yetu'l-hilâl.*
 43. *Risâle fî hükmi's-siyâde fî'l-ismi'n-Nebevî.*
 44. *Risâle fî hükmi'l-hazzi ve hakikatihî ve hükmi mâleyse bi-hazzin mimma halata fihî'l-harîr bi-ğayrihi.*
 45. *Risâle fî mesâ'il humas muteallikatun bi'l-îd.*
 46. *Risâle fî mesâ'il sülâs tetealliku bil-îd.*

Tasavvuftan

47. *Nusretu zevî'l-irfân fî mâ ehdesûhu li-zikri'l-heyleleti cemâ'aten mine't-tubû' ve'l-elhân.*

48. *Şerh alâ Delâ'ili'l-hayrât, bitirememiştir.*

49. *Şerh ebyât li'l-ârifî'l-hâc el-Mufaddal el-Bakkâlî fî tarîkatin hâssati'l-hâssa.*

50. *Risâle fî'l-besmele tarîki'l-işâre li'l-cenâbi'n-Nebevî.*

51. *Risâle fî'l-hatmi'l-Muhammedi.*

52. *Risâle fî mesâ'il müteallikatün bi-sülbi'l-irâde ve tarîki'l-kavm.*

53. *Cilâ'u'l-kulûb fî'l-ilmî'n-nebevî, 3 cilttir. Müellif: "Zannımca bunu benzeri yazılmamıştır" demiştir.*

Akâ'idden

54. *el-Beyân limâ yerciu' li-ahvâli'l-mükellefîn fî akâ'idi'l-imân.*

Tarihten

55. *er-Rihletü's-Şâmiyye li'l-İskenderiyye ve Mısır ve'l-Hicâz ve'l-bilâdi's-Şâmiyye.*

56. *en-Nebze fî ta'rihi'l-â'ileti'l-Kettâniyye, tek cilttir.*

Sosyolojiden

57. *Nasîhatu ehli'l-İslâm bi-mâ yudfau' anhum dâ'el-kefereti'l-le'âm.*

58. *Risâle fî adâbi'd-duhûl bi'z-zevce.*

59. *Risâle fî vücûbi't-tenâsur beyne'l-müslimîn alâ a'câ'ihimi'l-kâfirîn.*

60. *Risâle fî hükmi'l-ihtimâ' bi'n-nasârâ.*

61. *Risâle fî te'âtî'l-a'sâbi'l-habîse.*

62. *İ'lânu'l-hucce ve ikâmetu'l-burhân alâ men'î mâ amme ve-feşâ min isti'mâli'd-duhân, tek cilt.*

Edebiyattan

63. *Sultân el-Hasan el-Alevî'ye yazdığı mektubun şerhi.*

64. *Ebû'l-Cünûd Câmi'indeki hutbelerin mecmuası.*

65. *Babası, çocukları ve kardeşleri dostları ve talebeleri ile yaptığı yazışmaların mecmuası.*

Ayrıca Sultân Abdülhafız el-Alevî, Emîr Muh. b. Abdilkerîm el-Hattâbî, Melik Abdülazîz Âli Su'ûd, Emîr Ahmed Şerîf es-Senûsî ile Osmanlı paşalarından Cemâl ve Enver Paşa'lara mektuplar yazmıştır.

Yine okuduğu kitaplara yazdığı hâşiye ve hâmiş gibi notlar da müellifin te'lifatı cümlesinden sayılır. Bunun yanı sıra talebelerinden bazıları da dersleri sırasında onun imlâsından pek çok şeyler yazmışlardır.

Müellifin kendisi de akâid, hadis, fıkıh, ıstılâh, usûl, nahiv, beyân ve mantık gibi çeşitli fenlere dair kitapların kenarlarına pek çok notlar düştüğünü söylemiştir. Yine o, talebelerinin hadis, fıkıh vesâir konulardaki garîb mesâil ile nükte ve fevâidi kendisinden bir kaç cildi dolduracak yüklü miktarda şeyler yazdıklarını ilâve etmiştir.

Şeyhimiz Ahmed el-Umrânî *Fihrist*'inde, müellifin terceme-i hâlinde şunları söylemiştir: "Ondan pek çok şeyler kaydettim. Hiç bir meclis yoktu ki, onda bir yahut iki yahut daha fazla yaprak dolusu notlar almamış olayım. Bunların hacmi birkaç cüze ulaşmıştı. Ona da fıkıh, tevhid, hadis, tasavvuf, nahiv, usûl ve beyân gibi çeşitli ilimlere dâir kitaplar kıraat ettim. Müellifin derslerine devamım 1313 ile 1324 yılları arasına rastlamıştır."

Şeyhimiz Mahmûd Yâsin de, müellifin Benû Umeyye Câmi'inde ki Müsned-i Ahmed derslerinden 3 cilt kadar notlar almış olduğunu söylemiştir.

ONUN ESERLERİ ÜZERİNE YAZILANLAR

Ulemâ, müellifin eserlerine pek önem vermişler, bazılarına şerhler yazmışlar, bazılarını ise nazım hâline getirdikleri gibi üzerlerine telhîs, istidrâk ve zeyiller de yazmışlardır. Pek çok müellif te onun biyografisini hazırlamıştır.

Onun *İs'âfu'r-râgib* isimli kitabını kardeşi allâme Ahmed, *eş-Şârik alâ İs'âfi'r-râgib* adıyla şerhetmiştir. Yine aynı eseri tek ciltte allâme Muh. b. et-Tâlib Benîs ve allâme et-Tehâmî b. Abdilkâdir el-Merâkkeşî b. el-Haddâd şerh etmişlerdir. Âlim el-Hasan Benûne ise nazım hâline getirmiştir.

Müellifin *Şifâ'u'l-eskâm* adlı kitabını allâme el-Câvî Abdülhamîd Kaddes, önce nazım hâline getirmiş, sonra ise *Diyâu's-şemsi'd-dâhihiyye ala'l-hasenâti'l-mâhiyye* adıyla şerhetmiştir. Bu eser matbûdur. *Şifâ'u'l-eskâm*'ı şeyhimiz hâfız Ebu'l-Abbâs el-Gumârî, istidrâkleri ile birlikte ihtisâr etmiştir.

Müellifin 3 ciltlik *Sülvetü'l-enfâs fî a'lâmi Fâs* kitabına pek çokları zeyiller yazmışlardır. *Fihrisu'l-fehâris* sâhibi bunlardan biridir. Müşteşrik Kayo bu kitabı Fransızca'ya çevirmiştir. Ancak bitirip bitirmediğini bilemiyorum. Ronny Bassey de *Sülve*'den yararlanarak Fransızca bir eser neşretmiştir. Yine müşteşrik Provençall, Fransızca neşredilmiş kitabı *Mü'errihû'd-devleteyni's-sa'diyye ve'l-aleviyye*'de *Sülve*'den uzun uzadıya alıntılar yapmıştır.

Âlim Hasan Benûne, *Sülve*'yi üç cilt hâlinde nazım hâline getirmiştir. Bunu Şeyhü'l-Arabî el-Azevzî, Beyrût'ta *el-Üns ve'l-isti'nâs* adıyla şerhetmeye koyulmuştur. Bunun ilk cüz'ü basılmıştır. Benim de *Sülve* üzerine kapsamlı bir çalışmam, tanzîm ve tertîbim mevcuttur.

Müellifin *en-Nasîha fî'l-cihâd* kitabını şeyhimiz allâme el-Medenî İbnü'l-Hasanî 4 cilt hâlinde *Minehu'l-menîha fî şerhi'n-Nasîha* adıyla şerhetmiştir.

Daha önce de temas edildiği gibi *er-Risâletü'l-mustatrafе*'den İbnü'l-Hasanî bir nazım oluşturmuştur. Şeyhimiz hâfız Ebû'l-Abbâs el-Gumârî, *Risâle* üzerine bir zeyl ve müstedrek yazmıştır.

Şeyhimiz İbnü'l-Hasanî, müellifin *el-Akâvîlu'l-mufasssila'sını* ihtisâr etmiştir.

Şeyhimiz Ebû'l-Abbâs el-Ğumârî, *Nazmu'l-mütenâsir*'i nazım hâline dönüştürüp, tahrîcini yapmıştır. Aynı kitabı şeyhimiz Ahmed el-Umrânî ihtisâr etmiştir. Benim de bu eser üzerine bazı istidrâklerim olmuştur.

MÜELLİFİN TERCEME-İ HÂLİNİ ZİKREDENLER

Doğu ve Batıda, müslüman ve ecnebî kesimden, ulemâ ve tarihçilerden pek çokları müellifin biyografisini zikretmişlerdir. Onun hakkında kimisi müstakil bir terceme kaleme almışken, bir kısmı başka mütercimler içinde birkaç sayfalık biyografisini irâd etmiş, kimisi de bir sayfa, ya da birkaç satırla kısa olarak onun biyografisini vermekle yetinmiştir.

Münferid olarak onun biyografisini verenler: Şimâl-i Mağrib'de Rîfte Kâdılar kadısı allâme Muh. b. Ahmed el-Firtâh bir terceme kaleme almış, ancak bitirememiştir.

Şeyhimiz babam Muh. ez-Zemzemî'nin, tek sifirde *Zikriyât an vâlidî* adını verdiği hâtıratı.

Âlim, edîb Muh. b. Fudûl Gurayt tek kürrâsede; Dimaşk hatîbi âlim şeyh Abdülcelîl ed-Derrâ', tek kürrâselik recezinde.

Tercemesini başkaları ile beraber verenler: Biyografisinin geçtiği kaynakların tümü matbûdur.

Dimaşk'tan: Ömer Kakhâle, *Mu'cemu'l-müellifin*'de IX, 150; tarihçi nakîb Muh. Edîb Takiyyüddîn el-Hisnî, *Müntehabâtü't-tevârih li-Dimaşk* IV, 1314-16.

Halep'ten: Tarihçi âlim şeyh Râğîb et-Tabbâh, *el-Envâru'l-Halebiyye fî muhtasari'l-esbâtî'l-Halebiyye* 374.

Beyrut'tan: âlimi sûfî şeyh Yûsuf en-Nebhânî, *Cevâhiru'l-bihâr* III, 1632; Muhaddis Şeyh el-Arabî el-Azvezi, *el-Üns ve'l-isti'nâs* I, 49 ve *İthâf zevî'l-inâye* 10, 16, 20, 36; Lewis Ma'lûf, *Müncid* 434.

Kâhire'den: Muh. Zâhid el-Kevserî, *et-Tahrîru'l-vecîz fî mâ yebteğîhu'l-müstecîz* 44; Muh. Mücâhid, *el-A'lâmu's-şarkîyye fî'l-milâti'r-râbi'a aşeretü'l-hicriyye* II, 153-4; İlyas Serkis, *Mu'cemu'l-matbû'ât* 1545, 1546.

Hicâz'dan: Tarihçi Ziriklî, *el-A'lâm* VI, 300.

San'â'dan: Şeyh Abdülvâsi' b. Yahyâ el-Vâsi'î, *ed-Dürrü'l-ferîdi'l-câmi' li-müteferrikâti'l-esânîd* 20.

Câva'dan (Endonezya): Allâme Abdülhamîd Kaddes, *Diyâ'ü's-şemsi'd-dâhiyye ale'l-hasenâti'l-mâhiyye*.

Fâs'tan: İdrîs el-Fudaylî, *ed-Dürerü'l-behiyye ve'l-cevâhiru'n-nebeviyye fi'l-fürû'il-hasaniyye ve'l-hüseyniyye* II, 121; Ebû Abdilehad el-Kettânî, *Fihrisu'l-fehâris ve'l-esbât* I, 388; Abdülhafız el-Fâsî, *Mu'cemuş-şuyûh* I, 77; Abdüsselâm b. Sevde, *Delîlü mü'errihi'l-mağrib* I, 68.

Tanca'dan: Hâfız Ebû'l-Abbâs el-Gumârî, *Mu'cemu'l-vecîz li'l-müstecîz* 26.

Tûnus'tan: Kâdı Muh. Mahlûf, *Şeceretu'n-nûri'z-zekiyye fi tabakâti'l-Mâlikiyye* I, 436.

Fransa'dan: Prof. Rounny Bassey, *Dâiretu'l-Me'ârif*, Fransızca baskısı II, 879; Prof. Provençall, *Mu'errihü düveli'l-eşrâfi's-sa'diyye ve'l-aleviyye*; Prof. Brockelmann, *Geschichte des arabischen Literatur* II, 890.

Matbû olmayan kitaplarında müellifin biyografisini zikredenler:

Fâs'tan: Müellifin bir kaç kürrâselik *en-Nebze* isimli otobiyografisi; kardeşi allâme Abdurrahman, *el-Cevherü'n-nefis fi'n-nesebi'l-Kettânî'n-nefis*; allâme Muh. b. et-Tâlib Benîs, *Şerhu İsâfi'r-râğib*; allâme Muh. b. Abdilhâdî b. el-Hâc, *Sebet*; *Fihrisu'l-fehâris* sâhibi, *Terkiiyetü'l-mürîdin bimâ tedammenethu Siretü's-seyyidetü'l-vâlîde min ahvâli'l-ârifin*; allâme vezir Muh. b. el-Hasan el-Hacevî, *Sebet*; allâme şeyhimiz et-Tâhir el-Kettânî, *Behcetü'l-basar bi-zikr ba'd a'yânî'l-karnî'r-râbî aşar*; aynı müellifin: *el-Cevheru'l-meknûn fi zikr fer'i'l-Hâlebî'l-masûn*; aynı müellifin *Müntehâ'l-emânî fi't-ta'rif bi'n-nesebi'l-Kettânî*; onun kardeşi Abdurrahîm, *Recez ve Sebet*; şeyhimiz allâme Muh. b. Ahmed b. el-Hâc, *Sebet*; şeyhimiz allâme Ahmed el-Umrânî, *Sebet*; âlim Abdulkebîr el-Kettânî, *eş-Şeklu'l-bedî fi'n-nesebi'r-refî' ve oğlu tarihçi Muh., Levâkihu'l-ezhârî'n-niddiyye fimen tevellâ ve teveffâ mine'l-kudât ve'l-udûl bi-hazihi'l-hadreti'l-Fâsiyye*; yine aynı müellifin *el-Mevâhibu'l-fethiyye fi zikri'l-ihveti'l-erba'ati evlâdi's-seyyideti Fâtimetü'l-Halebiyye*; Üstâd âbid el-Fâsî, *Sebet*; Üstâd Abdüsselâm b. Sevde, *Zübdetü'l-eser fi ulemâ'il-karnî'r-râbî aşar*.

Miknâs'tan: Allâme mürebbî Muh. b. el-Habîb el-Mağârî, *Sebet*.

Rabât'tan: Allâme mürebbî Fethullah Bünânî, *el-Mecdu's-şâmîh fimen icteme'at bihim min a'yânî'l-meşâyih*; bunu öğrencisi Muh. b. Ahmed Subâta tertib edip, ilâveler yapıp şu ismi vermiştir: *el-Fethu'r-rabbânî fi't-ta'rif bi's-şeyh Fethillah Bünânî*.

Selâ'dan: Tarihçi âlim Muh. b. Alî ed-Dekâlî, *Ta'rih Selâ*; mürebbî şeyhimiz Muh. el-Bâkir el-Kettânî, *el-Kevâkibu'z-zâhiyye fi a'lâmi'l-esirreti'l-Kettâniyye*.

Merâkkeş'ten: Tarihçi âlim Abbâs b. İbrâhîm, *el-İ'lâm bi-men halle*

Merâkkeş ve Ağmât mine'l-a'lâm, 8 cilt, bunun 5'i matbûdur; Merâkkeş'in mürebbî ve muhaddisi Muh. el-Hacûcî, *Sebet*.

Tanca'dan: Şeyhimiz hâfız Ebû'l-Abbâs el-Ğumârî, *Silatu'r-ruvât bi'l-fehâris ve'l-esbât*; aynı müellifin *Sebhatu'l-akîk bi-menâkıb Sidî Muh. b. es-Siddîk*; Tanca'nın tarihçisi âlim Muh. b. el-Ayyâşî Sekîreç, *Ta'rîh Tanca*.

Tetvân'dan: Âlim ve vezîri hâc Ahmed er-Rehevî, *Umdetu'r-râvîn fî ta'rîh Tetâvîn*, 10 cilt; tarihçi üstâd Muh. Dâvud, *Ta'rîh Tetvân*, 10 cüz', çoğu basılmış.

Kâhire'den: Muhaddis şeyh Ahmed Râfî' et-Tahtâvî, *el-Mus'îl-hamîd fî beyân ve tahrîri'l-esânîd* yahut diğer adıyla: *İrşâdu'l-müstefîd ilâ beyân ve tahrîri'l-esânîd*.

Hamd âlemlerin Rabbı olan Allah'a mahsustur.

MÜELLİFİN MUKADDİMESİ

BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

Salâtü selâm, efendimiz Muhammed'e, âl ve ashâbına olsun. Hamd, sözün en güzeli olarak Kitâb'ı indiren Allah'a mahsustur. Salât ve selâm, O'na indirdiğini sükût, fiil ve hitaplarıyla beyân etmekle getirene, O'nun haberlerini nakleden âline, hadis ve âsârını yazarların üzerine olsun.

İlim, her isteyen için zorunludur. Ne bir âlim, ne de bir âbidin, hadis ve sünnet ilmi ile Resûl'ün (sav) ümmeti için şürû' ettiği şeylerin talebinden müstağnî olmaları mümkün değildir.

Peygamber'in dini ve şeriati, O'nun haberleridir.

En üstün olan ilim peşine düşülüp âsârı talebedilendir.

Bununla ve yayılmasıyla meşgûl olan kişinin,

Âsârı halk arasında parıldar.

Hadis, uhrevî ilimlerden olduğu gibi, her belâdan bir kurtuluş, ona sığınan için bir masumiyet, yol bulmak isteyen ve sığınan için bir hidâyettir. Hadis ehli ise şeriatin düşmanlara karşı koruyucu, inatçılık ve rezâlet isteyenlerden sakındırıcıdır. Onlar olmasaydı din yok olurdu. Onlar mütemerridlerin hedefleri, bu ümmetin adilleri ve ümmetin üzerinden gamları kaldıranlardır, Nebî aleyhissalâtü vesselâm'ın halifeleri ve halktan O'nun âilesine hâs olanlardır. Hadis onlara şeref olarak yeterlidir. Hadis ehli Habib-i Mustafâ'ya (sav) en çok salât-ü selâmı getirenlerdir. Onlar uzun ömürlü olmakla şöhet bulmuşlardır ki, bu durum her asırda tecrübe kılınmış bir gerçektir. Peygamber onlara rahmet ve yüz parlaklığı için duâ etmiş, onları cennetle müjdelemiştir. Denilir ki: insânların hayır ve malı en çok olanları ile, helâl rızkı en bol olanları hadis ehlidir. Ebû İshâk İbrâhîm b. Abdilkâdir er-Riyâhî et-Tûnisî bir şiirinde şunları söylemiştir:

Hadis ehlinin ömürleri uzun,

Peygamberin duâsı sayesinde yüzleri parlaktır.

Ayrıca şeyhlerimizden birinden işittim ki,

Onların rızıkları da bol imiş.

Onların sayesinde yeryüzündeki belâlar def olunur. Onlar, Kıyâmet gününde derece olarak Şefaatçilerin Efendisi ve Peygamberlerin Hayırlısı-na (sav) en yakın olanlardır. Onlar gerçekten ve bütünüyle ulemânın tâ kendisidirler. Kıyâmet günü onlardan başkası âlimler olarak çağırılmayacaklardır. Denildiğine göre bu, O'nu çok sevmelerinin, O'nu çokça anıp, hadisini her şekilde semâ' etmelerinin alâmetlerindendir. Bir şiirde şâir şöyle söylemiştir:

Hadisi asla gösteriş için talebetmedim,

Ne de eski ve yeniyle buluşmak için.

Lâkin seven sevdiği ile kavuşamazsa,

Avunur onun sözünü (hadisini) dinlemekle.

Hadis ve ona taalluk eden konularda pek çok yazılar, küçük ve büyük kitaplar yazılmıştır. Bunların sayısı sayılamayacak kadar çoktur.

Bu ilginç risâlenin kaleme alınmasından maksad, meşhûr ve çokça ihtiyâç duyulan hadis kitaplarının tanıtılması vasıtasıyla tâlibin basîret ve bilgisini yükseltmek, her kitabı müellifine nisbet etmek, toplayan ve kaleme alan kişilerin vefâtlarını zikretmek sûretiyle faydalarını tamamlamaktır. Allah'tan yardım, kabûl, maksada nâil olmayı diliyorum. Âmin.

Bilesin ki, hadis ilmi sünnetten daha umûmî bir mânâ taşımakla, Peygamber'e (sav), O'nun sahâbîsine ve bunların dînunda olan ilim ehlinde olanlara izâfe olunan söz, fiil, takrir, hâl, sîre ve eyyâm, hatta uyanıklık ve uykudaki hareket ve sükûnetlerin naklini, bunların isnâdlarını, rivâyet ve zabtları ile, elfâzının tahrîrini ve manalarının şerhini de şâmil olan bir ilimdir.

Sahâbe ve tâbiûnunun selefi hadisleri yazmıyorlar, lafzen edâ ediyorlar, *K. es-Sadaka* ve araştırmacılarının tesbit edebileceği küçük tek tük yazılar hâricinde kendi ezberlerinden ahzediyorlardı. Zamanla âlimlerin ölümlü hız kazanıp ta ilmin yok olması endişesi baş gösterince Ömer b. Abdilaziz, Medîne vâlisi Ebû Bekr b. Muh. b. Amr b. Hazm el-Ensârî et-Tâbi'ye yazdığı bir mektupta: "Senin yanında yani beldedeki sünnet ve hadislere bak, ne varsa yaz! Ben, ilmin yok olup, ulemânın ortadan kalkmasından korkuyorum. Peygamber'in (sav) hadisinden başkasını kabûl etme! Bunları ilmin ifşâ olması, bilmiyenlerin öğrenmesi için meclisler kurulması için yap! Zirâ ilim gizli kaldıkça yok olmaz." dedi. Ömer b. Abdilaziz, Ebû Bekr'in cevâbı mektubunu almadan vefât etti. Ömer, bunu sadece Medine'ye yazmakla kalmamış tüm âfâka bunun benzeri mektuplar göndererek Resûlullah'ın (sav) hadislerine bakılıp, toplanılmasını emretmişti.

100 yılının başlarında onun emriyle ilk hadis yazan Ebû Bekr Muh. b. Müslim b. Ubeydillah b. Abdullah b. Şihâb ez-Zührî el-Medenî'dir.

Nitekim *Hilyetü'l-evliyâ'da* Süleymân b. Dâvud'dan şu sözü nakledilmiştir: "İlmi ilk yazan İbn Şihâb idi."

Ayrıca İbn Şihâb'ın kendisinin de: "Bu ilmi benden önce kimse yazmamıştır." dediği nakledilmiştir.

Bundan sonra tedvîn çoğaldı ve daha sonra gelen tasnîf dönemi ile de pek çok hayırlar hâsıl oldu. Allah'a hamdolsun.

Birçoklarının öne sürdüğü gibi mücerred olarak sahîhleri tek bir kitapta ilk toplayan imâm Ebu Abdullah el-Buhârî'dir. Ondan önce ise kitaplar sahîh ile birlikte başka tür hadisleri karışık olarak içermekte idiler. Ancak Buhârî'den önce mevcûd olan Mâlik'in *Muvattâ'sı* bu görüşü aykırı düşmektedir. Zira o da sahîhleri hâs kılmuştur. Ancak Mâlik'in kitabına soktuğu mürsel, munkatı ve belâğâtlar sebebiyle özellikle müteahhirûndan bir cemaatin görüşüne göre sahîh kitaplardan değildir. Buna binâen İmâm Buhârî'nin *Sahîh*'inin de böyle sayılması gerekir. Biz *Muvattâ'da* olan her hadis ve eserin çoğunluğunun aslında Mâlik tarafından mesmû' haberler olduğunu söy-

luyoruz. *Muvattâ*, müellifi ve onu taklîd eden ashâbı indinde huccet kabûl edilmiştir. Buna karşılık Buhârî'nin kitabında bir başka yerde zikrettiği için tahfif kasdı ile bilerek isnâdını hazfettiği hadisler (muallak) olduğu gibi, kitabın mevzûuna uygunluğu sebebiyle *Sahih*'inin şartından olmayanı da çeşit olsun kasdı ile zikrettiği de olmuştur. Çoğunlukla bunları tenbih, istîshâd ve bazı âyetlerin tefsiri maksadıyla zikretmiştir. Hâfız İbn Hacer ve ona tâbi olanlar böyle zikretmişlerdir. Suyûtî ise diyor ki: "Mâlik'in kitabındaki mürseller onun ve imamlardan ona muvâfakat edenlerin indinde huccet sayıldığı gibi, bizim indimizde de mürsel, şayet başka tariklerden destekleniyorsa huccet sayılır. Zira *Muvattâ*'nın içindeki her mürselin bir destekleyici rivâyeti mevcuttur. Buna göre *Muvattâ*'ya sahîh ismini itlâk etmek doğrudur." Suyûtî'nin bu sözleri için onun *Muvattâ* üzerine yazdığı hâşiyesine bakınız.

Şeyh Sâlih el-Fülânî, Suyûtî'nin hadis ıstılâhları konusundaki *Elfiyye*'si üzerine düştüğü notlarında İbn Hacer'in daha önce geçen görüşünü kısaca naklettikten sonra *Muvattâ*'daki belâğlar ile Buhârî'deki sahîhler arasında fark vardır görüşünün tenkide şâyân olduğunu söylemiştir. Buhârî'ye bakıldığı gibi *Muvattâ*'ya da dikkatle bakılırsa aralarında fark bulunmadığı görülür. Ancak İbn Hacer'in kitabında belâğ olarak irâd ettiklerini aslında semâ etmiş olduğuna dâir olan görüşü tutarsızdır. Zira o, meselâ Yahyâ'nın rivâyeti ile bir belâğ yahut mürsel rivâyet etmekte, bununla beraber bakıyoruz ki başkası bunu yine Mâlik tarikiyle mevsûl ve müsned olarak rivâyet etmektedir. (Yine bu Sâlih'e göre:) İbn Hacer'in *Muvattâ*'daki mürsellerin Mâlik ve ona tâbi olanlar indinde başkalarına karşılık hüccet olduğu iddiası da merdûddur. Zira mürselin, Şâfiî ve hadis ehline ancak bir müsned rivâyet ile desteklenmesi hâlinde huccet olabileceğini İbn Abdilberr ve Suyûtî ile başkaları zikretmişlerdir. Bunun yanı sıra İrâkî'nin Mâlik'in belâğlarından marûf olmayanlar bulunmadığına dâir iddiası da merdûddur.

İbn Abdilberr, *Muvattâ*'daki 4'ü hâriç belâğlar, munkatî'lar ve mürsellerin tümünün sahîh tarikler ile mevsûl olarak geldiklerini söylemiştir. Bu dört hadisi de İbnü's-Salâh, müstakil bir te'lifte vasletmiştir. Kendi elyazısı ile olan bu kitap benim yanımdadır. Bu şekilde *Muvattâ* ile Buhârî arasında fark olmadığı ortaya çıkmakla sahîh konusunda ilk eser verenin de Mâlik olduğu zâhir olmuştur. İbnü'l-Arabî ve başkaları da böyle zikretmişlerdir.

İbn Hacer, *Fethû'l-bârî*'nin Mukaddime'sinin başında şunları söylemektedir: "Bilesin ki, Peygamber'in (sav) hadisleri ne sahâbe ne de tâbiûnun büyükleri devrinde câmi'lere yazılmış ve mürettep değillerdi. Böyle olmasının sebebi: Birinci olarak işin başında *Sahih-i Müslim*'de de sübût bulunduğu gibi hadis yazmaktan nehyedilmişlerdi. Yasağın sebebi hadislerin Kur'an-ı Azîm ile karışabilme korkusu idi. İkinci olarak ezberlerinin genişliği ve zihinlerinin akıcılığı idi. Bunun da sebebi bunların çoğunluğunun yazmayı bilmemesi idi.

Daha sonra tâbiûn devrinin sonlarına doğru hadis ve âsârın yazılması ve haberlerin bâblara göre tasnif edilmesi başladı. İslâm beldelerinde

ulemânın sayısı artınca Hâricî, Râfîzî ve Kadercilerin bid'atları da arttı, cehâlet yayıldı, neredeyse hak ile bâtil karıştı. Buna tepki olarak ilk hadis cem'edenler er-Rebî' b. Sabîh, Sa'îd b. e. Arûbe ve başkaları idi. İkinci asrın ortalarında ikinci tabakanın büyüklerine gelene kadar ilim adamları, belirli bâblara göre hadisleri tasnif ederek topluyorlardı. Söz konusu dönem geldiğinde ahkâm konusunda kitaplar yazılmaya başlandı. İmâm Mâlik, Medine'de *Muvattâ'*sını te'lif etmek sûretiyle içinde Hicâz ehlinin kuvvetli hadisleri ile sahâbe sözlerini ve tâbiûn ve tebe-i tâbiûnun fetvâlarını karıştırarak tasnif etti.

Aynı dönemde Mekke'de Ebû Muh. Abdûlmelik b. Abdilazîz b. Cüreyc, Şâm'da Ebû Amr Abdurrahman b. Amr el-Evzâî, Kûfe'de Ebû Abdillâh Süfyân b. Sa'îd es-Sevrî ve Basra'da Ebu Sefere Hammâd b. Seleme b. Dînâr eser "tasnîf" ettiler.

Daha sonra aynı minvâl üzere bunları kendi asırlarından pek çokları izlediler. İkinci asrın başına gelince bazı hadis imamlarının sadece Peygamber'in (sav) hadislerine tahsis olunan hadis kitaplarını yazmaya başladığı görüldü.

Ubeydullah b. Mûsâ'l-Abesî el-Kûfi, Müsedded b. Müserhed el-Basrî, Esed b. Mûsâ el-Ümevî ve Nu'aym b. Hammâd el-Huzâî –ki Mısır'a yerleşmiştir– birer *Müsned* yazdılar. Bunları takibeden imamlar da onların eserlerini taklid ettiler. Hatta hâfızlardan çok azı, hadislerini müsnedlerine göre tasnif etmeden terki diyâr ettiler. İmâm Ahmed b. Hanbel, İshâk b. Râheveyh, Osmân b. e. Şeybe ve başkaları bunlardandır. Yine bu dönemde fıkıh bâblarına göre tasnîfler olduğu gibi Ebû Bekr b. e. Şeybe gibi hem sahâbî müsnedi hem de fıkıh bâblarına göre birer müsned kaleme alanlar da vardı.

İbn Hacer, tasnif dönemi hakkında *İrşâdu's-sârî* kitabında şu bilgileri vermektedir:

İçlerinde İmâm Ahmed b. Hanbel, İshâk b. Râheveyh, Ebû Bekr b. e. Şeybe, Ahmed b. Menî', Ebû Hayseme, el-Hasan b. Süfyân, Ebu Bekr el-Bezzâr ve başkaları gibi sahâbî müsnedlerine göre tertib edenler vardı. İmamlardan bazıları da illetlere göre tertib etmek sûretiyle her metnin tariklerini, râvilerin metin ihtilâflarını, muttasıl olması gerekenlerin varsa irsâllerini, merfû olması gerekenlerin mevkûf rivâyetlerini toplamışlardır. Bazı imamlar da hadisleri fıkıh bâblarına göre tertib etmişlerdir. Kimileri de nev'lere ayırarak, her nev' altında yahut her hüküm tahtında isbât ve nefy yönünden o bâbda vârid olmuş hadisleri toplamak yolunu tutarak eserler vermişlerdir. Bu şekilde hadisleri bâblarına göre tasnif eden bir gruptan kimisi de Buhârî ile Müslim gibi, kitaplarını sahîh hadislerle de kayıtlamışlardır. Buna karşılık diğer Kutub-u sitte müellifleri gibi bir hadis nev'i ile kayıtlamamışlardır.

Sahîh konusunda ilk eser veren Muh. b. İsmâ'il el-Buhârî idi. Kimileri de terğîb ve terhîb konularını tazammun eden hadisleri biraraya getirdikleri müstakil eserler te'lif etmişlerdir. Beğavî'nin *Mesâbih*'inde, el-Lu'lu'î'nin de

Miškât'ında yaptığı gibi kimileri de senedleri hazfederek, hadislerin sadece metinlerini irâd etmişlerdir.

Şeyhu'l-İslâm Zekeriyâ el-Ensârî, İrâkî'nin hadis ıstılahı üzerine olan *Elfiyye*'sine yazdığı *Şerh*'inde şu bilgileri vermektedir: Mutlak olarak ilk hadis tasnif eden Mekke'de İbn Cüreyc, Medine'de Mâlik ile İbn e. Zî'b, Şâm'da Evzâî, Kûfe'de Sevrî, Basra'da Sa'îd b. e. Arûbe ve er-Rebî' b. Cemîl, Rey'de Cerîr b. Abdilhamîd, Horâsân'da İbnü'l-Mübârek'tir. Bunların hepsi aynı asırda yaşadıkları için hangisinin daha önce te'lif ettiği anlaşılamamıştır. Şeyhimiz İbn Hacer de nazmın sâhibi yani İrâkî'nin söylediklerinin aynı-sını zikretmiştir.

Başkaları da bu cümleden olarak Vâsıt'ta Hüseyim b. Beşîr el-Vâsitî'yi saymışlardır.

el-Übbî, *Şerh Müslim*'inde şunları söylemektedir: Mekki, *Kûtu'l-kulûb*'unda demiştir ki: Tâbiûnun ilk tabakası hadis yazmayı, Kur'ân ile meşgûl olmaktan alıkoyar endişesi ile hoş karşılamazlar, "Bizim ezberlediğimiz gibi, siz de (hadisleri) ezberleyin" derlerdi. Ondan sonra gelen devirde hadis yazımına izin verildi. Tasnif dönemi ancak el-Hasan ve İbnü'l-Müseyyeb gibi büyük tâbiûnun vefâtlarından sonra başlayabildi. İlk yazılan kitap İbn Cüreyc'in kitabı idi. Mekke'de hazırladığı kitabında âsâr ile birlikte İbn Abbâs'ın ashâbından olan Atâ' ve Mücâhid gibi müfessirlerin bazı tefsîrlerini yazmıştır. Daha sonra gelen Ma'mer b. Râşid el-Yemânî, Yemen'de kaleme aldığı te'lifinde sünnetlere de yer verdi. Sonra *Muvattâ'*, daha sonra Süfyân es-Sevrî'nin *Câmi'i*, sonra sünnetler, âsâr ve bir miktar da tefsîr içeren Süfyân b. Uyeyne'nin *Câmi'i* kaleme alınmıştır. Bu beş kitap, İslâm'da kaleme alınan ilk eserlerdir.

Suyûtî, *Tebyîdu's-sâhife (fî menâkıb Ebî Hanîfe)*'sinde diyor ki: Ebû Hanîfe'nin *Müsned*'ini cem'edenlerden birisi, Ebû Hanîfe'nin menâkıbı cümlesinden olarak başkalarının öne sürmediği bir iddia ile Ebû Hanîfe'nin şeriat ilmini ilk tedvîn edip, bâblara göre tertib eden olduğunu, sonra bunu *Muvattâ'*'yı tertib eden Mâlik b. Enes'in izlediğini, dolayısıyla bu hususta Ebû Hanîfe'yi kimsenin geçmediğini ileri sürmüştür.

Yine bu hususta Suyûtî, *Tedribu'r-râvî*'sinde şu bilgileri vermektedir:

Âsârı ilk cem'eden Mekke'de İbn Cüreyc, Medine'de (Muh.) b. İshak ile Mâlik, Basra'da er-Rebî' b. Sabîh, Sa'îd b. e. Arûbe ile Hammâd b. Seleme'den birisi, Kûfe'de Süfyân es-Sevrî, Şâm'da Evzâî, Vâsıt'ta Hüseyim, Yemen'de Ma'mer, Rey'de Cerîr b. Abdilhamîd ve Horâsân'da İbnü'l-Mübârek'tir. İrâkî ile İbn Hacer diyorlar ki: Bunların tümü aynı asırda yaşadıkları için, hangisinin en önce tasnif işine başladığını tesbit edemiyoruz. Ayrıca İbn e. Zî'b de Medine'de Mâlik'in *Muvattâ'*'sından daha büyük bir *Muvattâ'* kaleme almıştır. Hatta bu sebepten dolayı Mâlik'e: "Onu (yani *Muvattâ'*'ını) tasnif etmenin faydası nedir?" diye sormuşlar. Buna hazret, "Allah için kasedersen fazlalık sayılmaz." cevâbını vermiş.

Şeyhü'l-İslâm İbn Hacer diyor ki: Bu ilkler, ebvâba göre cem'etmeye nisbettir. Tek bir bâbda pek çok hadisi cem'etmek işi onlardan çok önce eş-Şa'bî tarafından gerçekleştirilmiş bir iştir. Ondan: "Talâk konulu bu bâb pek hacimlidir" dediği rivâyet olunan Şa'bî'nin yazısında bizzât kendisinin sevkettiği hadisler mevcuttur.

Daha sonra onların asrından biraz evvel zikredilenleri saymıştır. Bu hal, imamlardan bazılarının 200'lerin başında sadece Resûlullah'ın (sav) hadislerine hâs hadis kitapları vücûda getirene dek sürmüştür.

Daha sonra İbn Hacer şunları ilâve etmiştir: İlk hadis kitabı cem'edenler hakkında zikredilenlerin tümü 2. asrın içindedirler. İlk hadis tedvîni ise 1. asrın başında Ömer b. Abdilazîz'in hilâfeti sırasında onun emriyle gerçekleştirilmiştir.

Yani demek oluyor ki, bu ilk dönemden sonra hadisler o kadar çoğaldı ki, tasnif etmeğe ihtiyaç hâsıl oldu. Böylece hadis dallarının sayıları arttı ve bu yolla te'lîf fenleri de çoğaldı. Bunların çokluğu da hadis kitaplarının muhtelif nev'ler ile çeşitli mertebelere göre ayrılması ve incelenmesini zorunlu kıldı.

Hadis tâlibinin ilk olarak tanıması gereken kitaplar, hadis kitaplarının anaları olan *Kutub-u sitte*'dir.

ALTI ANA HADİS KİTABI

(Kütüb-i sitte)

Hadis kitaplarının anaları, asılları ve en şöhetli olanları: *Kutub-u sitte*.

1. Buhârî'nin *Sahîh*'i. Müellif, imâm Ebû Abdillâh Muh. b. İsmâ'îl b. el-Muğîre b. Berdizbeh (belde yönünden:) el-Buhârî —ki bu nisbet, Mâverâünnehr şehrinin en büyüğü olan Buhâra'yadır. Burası ile Semerkand arasında 8 günlük bir mesâfe vardır—, el-Cu'fî —ki bu, âzâdlık nisbesidir; şöyle ki onun ceddî el-Muğîre, el-Yemân b. Ahnes el-Cu'fî'nin elinde müslüman olmuş, daha sonra Buhâra'ya gelmiştir—, el-Fârisî —ki neseb olarak İranlıdır—, Haztenk'te —ki Semerkand'ın üç yahut iki fersah dışında bir köydür— 256 H. senesinde vefât etmiştir. Buhârî'nin bu eseri Allah'ın Kitab'ından sonra elimizdeki en sahih kitaptır¹.

1* İmâm Buhârî hakkında müstakil tercemeler kaleme alınmıştır. Meselâ: a) Affüddîn Ebû'l-Me'âlî Ali b. Abdilmuhsin el-Bağdâdî, İbnü'd-Devâlibî'nin (öl. H. 858 civarı) *Terceme*'si. Yazması: Zâhiriye, hadis 285 (157-183 yk.); içinde *Sahîh*'i rivayet eden 12 şeyhe de yer verilmiştir (NÂSİR 52). b) İsm. b. Muh. Cerrâh b. Abdilhâdî el-İclevnî el-Cerrâhî'nin (1087-1162 H.) *el-Ferâ'id ve'd-derâri fi tercemeti'l-imâmî'l-Buhârî*'si. Yazması: İskenderiye, ta'rih 114; GAL.

İbn Hacer'e göre (*Hedyu's-sâri* 490) Buhârî, *Sahîh*'ini 16 yıl süren rihleti sırasında *Ta'rihu'l-kebir* ve diğer te'lifâtından sonra kaleme almıştır. Daha sonra bu eserini şeyhleri Yahyâ b. Ma'in, Ahmed b. Hanbel ve Ali b. el-Medîni'ye arz etmiştir. Buna göre *Sahîh*, müellifin vefâtından 23 sene önce tamamlanmış olmalıdır. Daha sonra zamanımıza dek binlerce mecliste okunup, dinlenilmiştir. (*Ta'rih Bağdâd* II, 9).

Sahîh-i Buhârî'yi müellifinden pek çokları dinleyip, daha sonra rivayet etmişlerdir. Bunların meşhur olanları:

a) Muh. b. Yûsuf b. Matar el-Firebrî (öl. 320 H.).

b) İbrâhîm b. Akil en-Nesevî (öl. 295 H.).

c) Hammâd b. Şâkir en-Nesevî (öl. 290 H.).

d) Ebû Talha Mansûr b. Muh. b. Ali b. Karîne el-Bezdevî (öl. 329 H.).

e) Ebû Abdillâh el-Huseyn b. İsm. el-Mahâmîlî (öl. 330 H.).

Sahîh'in ilk şârihi olan el-Hattâbî, şerhine esas olarak ilk iki râvinin rivayetini esas almıştır. İlk yıllar içinde diğer Buhârî nüshaları önemli bir rol oynamadılar ve zamanla unutulup kayboldular.

Araştırmalar göstermiştir ki, en-Nesevî'nin rivâyeti ile olan *Sahîh*, Firebrî'nin nüshasına göre daha az metin ihtilâfları ve mübhemâtını hâizdir. İşte bu nedenle el-Hattâbî, Ebû Nu'aym el-İsbehânî ve el-Humeydî yaptıkları şerhler için ilk iki râvinin rivayeti ile gelen *Sahîh* nüshalarını esas almışlardır.

Sahîh-i Buhârî'nin pek çok dile tercemeleri yapılmıştır. Bunlardan İngilizce'si, M. Muhsin Khan tarafından yapılmıştır: *The Translation of the meanings of Sahîh al-Buhari*, 9 cilt, Chicago, Kazi Publ. 1977-9.

2. Müslim'in *Sahih*'i: Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî —ki bu, Arap kabîlelerinden ma'rûf bir kabîle olan Benû Kuşeyr'e nisbettir— en-Nisâbü'rî —ki Horasan yöresinin en güzel ve ilimle hayrî bünyesinde en

Hemen dünyanın bütün kütüphanelerinde yazmalarına rastlanabilinen en eski Buhârî nüshası Mingana 225 numaralı H. 370-390 tarihli "*el-Mervezî ani'l-Firebrî*" rivayetli nüsha olup, 1936 yılında Cambridge'de basılmıştır.

Sahih'in çeşitli İslâm ülkelerinde birçok baskıları yapılmıştır. Bunlardan bazıları: Mısır, Bülâk 1280, 3 cilt; Bülâk 1286 4/2 cilt; Bülâk 1311-1313, 9 cüz'; Mısır taşbaskısı 1279, 10/5 cilt; Mısır 1299 M. Efendi Mustafa Matbaası, 1304, 4 c.; Matba'atu'l-Hayriyye 1305, 4 c.; Matb. Şeref 1306; H. Zihni, İstanbul 1315; Leiden, Ludolf Krehl, Th. W. Juynboll, 4 cilt, 1862-1908.

SAHİH-İ BUHÂRÎ ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR:

1. Ebû Abdillâh Muh. b. Ömer b. Muh. Muhibbuddîn İbn Rüşeyd es-Sebtî'nin (öl. 721 H.) *Ifâdetu'n-nâsih bi't-ta'rîf bi-isnâdî'l-Câmi'l's-sahih*'i. Yazması: Escuriale² 1732, 1785; GAL.
2. *Risâle teştîmil alâ mecâlisî senedi'l-imâmî'l-Buhârî*. Şemsüddîn Ebû'l-Hayr Muh. b. Abdîrrahman es-Sehâvî'nin (öl. 902 H.) bu eseri yazma olarak elde edilmiştir: Brill.-H.² 695.
3. Yine es-Sehâvî'nin *Umdetu'l-kârî ve's-sâmi' fî hatmi's-Sahihî'l-Câmi'*. Yazması: Kahire¹ I, 373; ² I, 132 (16 yk.).
4. Şemsüddîn İbn Receb ez-Zübeyrî eş-Şâfiî'nin *Tuhfetu'l-kârî ve's-sâmi' bi-hatmi's-Sahihî'l-Câmi'*. Bunu, *Sahih*'in en son hadisine şerh olarak yazmıştır. Yazması: Halim 3297 (45 yk.).
5. Nâsirüddîn Muh. b. Sâlim b. Ali et-Tablâvî'nin (öl. 966 H.) *Bidâyetu'l-kârî fî hatmi'l-Buhârî'si*. Yazması: Kahire I, 275 (13 yk.).
6. Celâlüddîn Ah. b. el-Kereki'nin *et-Tirâz li'l-kârî yevme hatmi Sahihî'l-Buhârî'si*. Yazması: Kahire, Suppl. III. 115 (1-28 yk.; 983 H.).
7. Abdüsselâm b. Mahmûd b. Muh. b. Muh. b. Mûsâ el-Adevî el-Ömerî'nin 1033 yılında tamamladığı *Hatmu'l-Câmi's-sahih li'l-Buhârî'si*: Yazması: Kahire, mustalah 219-20 (1-13 yk.).
8. Nûreddîn Ali b. Ah. b. Muh. b. Hâlid b. Zühr el-Hazrecî'nin *et-Tevdih fî hatmi ehâdisi'l-Câmi's-Sahih*'i. Yazması: Teymûr 135 (229-266 yk.).

SAHİH'İN MUHTASARLARI

9. Cemâlüddîn Ebû'l-Abbâs Ah. b. Ömer b. İbr. el-Ensârî el-Kurtubî'nin (578-656 H.) *İhtisâru Sahihî'l-Buhârî'si*. Yazması: Kahire I, 261 (213 yk.).
10. Şihâbüddîn Ah. b. Abdillatîf ez-Zebîdî'nin *et-Tecridu's-sarih li-ehâdisi'l-Câmi's-sahih*'i. 889 H. yılında tamamlanan eser basılmıştır: Bülâk 1287, 2/1 cilt.
11. Ebû Muh. Abdullah b. Sa'd b. ebî Hamza'nın (öl. 695 H.) muhtasarı: *Cem'u'n-nihâye fî bed'i'l-hayr ve'l-inâye*. Bir kaç neşri yapılmıştır, bunlardan ikisi:
 - a) 1302 taşbaskısı, Mısır, hâmişinde Abdülmecîd eş-Şernûbî'nin şerhi vardır.
 - b) Bülâk 1314, 3. tab'i.

Daha sonra müellif, bu muhtasarını *Behcetü'n-nüfûs ve-tehallihâ bi-ma'rifeti mâlehâ ve-mâ aleyhâ* adıyla şerhetmiştir. Basılmıştır: 1353 H. Kahire, 2/4 cilt, Matb. el-Hayriyye.

12. Muh. b. Ali el-Akkocâlî el-Cezâ'irî'nin (öl. 1080 H.) *İkdu'l-cümânî'l-lâmi'l-müntekâ min ka'ri bahril-Câmi'*. Manzûm haldedir. *Sahih*'in kaynakları ve içindeki hadislerin sayısı hakkındadır. Yazması: Kahire, must. 259-60 (29-47 yk.; 1094 H.).
13. Cemâlüddîn Yusûf b. Abdilhâdî el-Hanbelî, İbnü'l-Müberra'dın (öl. 909 H.) *el-İhtilâf beyne ruvâti'l-Buhârî ani'l-Firebrî ve-rivâyât an İbrâhîm b. Ma'kil en-Nesefî'si*. Müellif, bunu Ebû Ali el-Gassânî'nin *Takyîdül-mühmel*'inden hülâsa etmiştir. Yazması: Kahire, Suppl. I (106 yk.; 1367 H.).

çok toplanan meşhur bir şehri olan Nisâbü'r'a nisbettir— 261 H. senesinde vefât etmiştir².

3. Ebû Dâvud'un *Sünen'i*: Ebû Dâvud Süleymân b. el-Eş'as el-Ezdî —ki Yemen'de bir kabile olan Ezd'e nisbettir— es-Sicistânî —ki Sicistân'a nisbettir; Sicî de kıyassız buraya nisbettir— Basra'da 275 H. senesinde vefât etmiştir. Kimilerince Sünen konusunda ilk eser veren odur. Ancak bu görüşün doğru olmadığı ileride izâh edilecektir³.

14. Ebû'l-Abbâs Ah. b. Muh. b. Müferric el-İşbîlî el-Umevî'nin (561-635 H.) *el-Mu'lim bi-mâ zâde'l-Buhârî alâ Müslim'i* (Siyer XXIII, 59).

15. Ebû Bekr Ah. b. İbr. el-İsmâ'îlî'nin *el-Medhal ilâ Sahihî'l-Buhârî'si* (Sila 85-29, 490).

16. Ebû Muh. Abdülganî b. Sa'îd el-Ezdî'nin *Cüz' fihî evhâmu Ebî Abdullah el-Buhârî'si* (Sila 84-28, 74).

17. Ebû'l-Fadl Muh. b. Tâhir b. Alî el-Makdisî, İbnü'l-Kayserânî'nin (448-507 II.) *Sahih-i Buhârî'deki isnâdlı hadislerin sayısı üzerine bir telîfi vardır*: Yazması: Zâhiriyye, âmm 3925/151, 159, 167.

18. Ebû Alî el-Huseyn b. Muh. b. Ah. el-Gassânî el-Ceyyânî el-Endülüsî'nin (öl. 498 H.) *et-Tenbih alâ mâ veka'a fî Kitâbi'l-Buhârî mine'l-evhâmi'lleti min kıbalî ruvâti'l-kitâb'ı*. Yazması: Zâhiriyye, hadis 392 (82-97 yk.; NÂSIR 181).

19. İbn Hacer'in *Ta'liku't-ta'lik fî vasli'l-ehâdisi'lleti allekaha'l-İmâm el-Buhârî'si*. İki cilt hâlinde neşredilmiştir. Daha sonra bunu *et-Teşvîk ilâ vasli'l-mühimmi mine't-ta'lik* adıyla ihtisâr etmiştir. Bu esere göre *Sahih'te* yer alan muallak rivayetlerin sayısı 1341'dir.

- 2* Ebû Alî en-Nisâbü'rî: "Gökkubbenin altında Müslim'in kitabından daha sahihi yoktur" demiştir. (*Tezkire* III, 904). Râvisi: Ebû İshâk İbr. b. Muh. b. Süfyân en-Nisâbü'rî. Müslim'den rivâyet olunduğuna göre o, bu müsned-i sahih'ini 300 000 hadisten hazırlamıştır. (*Fihrist İbn Atiyye* 68; *Bern. Tüceybî* 83). Pek çok yazmaları yanında birkaç kez basılmıştır: En sonuncusu Muh. Fuâd Abdülbâkî'nin tahkiki ile 5 cilt halinde, Kahire 1955.

Abdülhamid Siddîkî tarafından İngilizce'ye çevirilmiştir: 1976 Lahore, 4 cilt.

SAHİH-İ MÜSLİM ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR:

1. Reşidüddin Yahyâ b. Alî el-Attâr'ın *K. Gururî'l-fevâ'idü'l-mecmû'a fî beyânî mâ veka'a fî Sahihî Müslim mine'l-ehâdisi'l-maktû'a'sı* (İzz. b. Cem. Meşyeha 127 ab). Yazması: Damad İbr. 396 (sonu noksan, I 164a-173a yk., 9. II. asır). Bu eseri, Ebû Abdullah Muh. b. Alî et-Temîni el-Mâzerî'nin *Mu'lim'i*ne reddiye olarak kaleme almak sûretiyle *Sahih-i Müslim'de* varolduğu iddia edilen 14 maktû hadisi vasletmeye çalışmıştır. Ancak bu yazma bölümünün sonu eksik olduğu için sadece 5 hadisi ihtivâ etmiştir.

2. Ebû'l-Hasan ed-Dârekutnî'nin *Zikrû esmâ't-tâbi'in ve-men ba'dhum mimmen sahhat rivâyâtuhû inde Müslim'i*. Yazması: Köprülü 40/5 (186-200 yk., 7. II. asır).

3. Zehabî, *Tezkire'de* (III, 834) Ebû'l-Fadl Muh. b. Ah. b. Ah. el-Cârûdî el-Herevî'nin (317 II.) tercemesinde şunları söylemektedir: "Onun, *Sahih-i Müslim'den* 30 küsur hadisi araştırarak illetlerini beyân ettiği bir cüz'ünü gördüm."

4. Abdülazîm el-Münzirî'nin *Muhtasar'ı*. Neşredilmiştir: M. Nâsirüddin el-Elbânî'nin tahkiki ile 2 cilt hâlinde 1969 Kuveyt.

5. Ebû'l-Abbâs el-Kurtubî'nin *Muhtasar'ı* (Sila 85-29, 498).

- 3* Bağdat'a birçok kereler girmiş ve kitabı *Sünen'i* burada rivâyet etmiştir. Denildiğine göre *Sünen'i*ni çok önceleri kaleme almış ve Ahmed b. Hanbel'e arz etmiş; o ise bu eseri boğanmıştır (*Ta'rih Bağdâd* IX, 56).

4. Tirmizî'nin *Câmi'*i: Ebû İsâ Muh. b. İsâ b. Sevre b. Mûsâ b. ed-Dahhâk es-Sülemî —ki bu, bilinen bir kabîle olan Benû Süleym'e nisbettir —et-Tirmizî —ki Ceyhûn adı verilen Belh nehrinin kıyısında bulunan eski bir şehir olan Tirmiz'e nisbettir— ed-Darîr. Tirmiz'de yahut Tirmiz'den 6 fersah uzaklıkta bir köy olan Bûğ'da 279 yahut 275 H. senesinde vefât etmiştir. Eseri *es-Sünen* ve *el-Câmi'u'l-kebir* adlarıyla da tesmiye edilmiştir. Bazıları da *Sünen*'le *el-Câmi'*nin iki ayrı kitap olduğunu zannetmişlerdir ki bu, doğru değildir⁴.

5. Nesâî'nin *Sünen*'i: Ebû Abdîrrahman Ahmed b. Şuayb b. Alî b. Sinân b. Bahr en-Nesâî —ki bu, Horasan şehirlerinden birisi olan Nesâ'ya nisbettir, Nesevî de aynı şehrin bir diğer kıyâsî nisbetidir— Şam topraklarında Filistin'de bulunan Remle şehrinde vefât etmiş ve buraya defnedilmiştir. Kimilerince ise cenâzesi Mekke'ye taşınarak Safâ ve Merve arasına defnedilmiştir. Bazıları ise onun Mekke'de öldüğünü ve daha sonra burada 303 H. tarihinde defnedildiğini söylemişlerdir. Zikredilen beş müellifin vefât olarak sonuncusu ve en uzun yaşayanıdır. *Sünen*'den maksad onun *es-Sünenü's-suğrâ*'sıdır⁵. Altı ana kitaptan birisi olarak kabul görmüş, insanlar bundan atrâf ve ricâlini tahrîc etmek sûretiyle istifade etmişlerdir. Bir kısım kimselerin, Kutub-u sitte'nin bir üyesi olan *Sünen*'den murâdın *S. el-Kübrâ* olduğunu söylemeleri yanlış bir görüştür.

Sünen'ini tanıttığı mektubu (*Risâle*) neşredilmiştir. Pek çok râvisinden en meşhûr olanları el-Lu'lu' ile İbnü Dâse'dir.

Pek çok yazmalarının yanısıra pek çok da baskıları yapılmıştır: Kahire 1280; Lucknow 1840, 1877, 1888, 1305, 1318; Delhi 1271, 1272, 1283; Haydârabâd 1321; ez-Zürkânî'nin *Şerhu'l-Muvattâ'*sının hâmişinde Kahire 1310, 1320; Muhyiddin Abdülhamid'in tahkiki ile Kahire 1950, Mektebetu't-Ticâriyye, Matba'atu's-Se'ade I-IV cilt, 2. tab'; İzzet Ubeyd ile Âdil es-Seyyid'in ta'liki ile 1394 Humus, Sûriye; Must. el-Bâbî Matbaası 1371, Ah. Sa'd Alî'nin ta'liki ile.

el-Münzirî tarafından ihtisâr edilmiştir.

- 4* *Sünen* hakkında müstakil bir eser kaleme alınmıştır: Ebû'l-Kâsım Ubeyd b. Muh. b. el-Abbâs el-İs'ardî'nin (öl. 692 H.) *Fadâ'ilü'l-Kitâbi'l-Câmi'*i. Yazması: Ankara, Sâib 2167 (8. H. asır).

Şeyhu'l-İslâm Ebû İsmâ'il Abdullah b. Muh. b. Alî, *Sünen-i Tirmizî*'yi *Sahîhayn'a* üstün tutarmış (*Tezkire* III 1189).

Sünen, muhaddisler arasında pek rağbet görmüştür. Zehebi'nin naklettiğine göre el-Mu'temen b. Ah. es-Sâcî, *Sünen*'i 6 kez kopye etmiştir (*Tezkire* III, 1247). *Sünen*'in meşhûr olan râvisi: Ebû Sa'îd el-Heysem b. Küleyb eş-Şâşî'dir.

Sünen'in basmaları: Bûlâk 1292; Lucknow 1876, 1310, 1317; Delhi 1269, 1270, 1302; taşbaskısı Hindistan 1293; Ah. Muh. Şâkir'in tahkiki ile 1937, Kahire; Abdülvehhâb Abdüllatif'in tahkiki ile, 3. tab'ı 1398, Dâru'l-Fikr.

*Câmi'*i Tirmizî'nin muhtasarları:

a) Necmüddîn Sül. b. Abdilkavî b. Abdilkerîm b. Sa'îd es-Sarsarî'nin (öl. 716 H.) *Muhtasar*'ı. Yazması: Kahire ¹I, 44; ²I, 144, hadîs 487.

b) Muh. b. Akîl el-Bâlisî'nin (öl. 729 H.) *Muhtasar*'ı. Yazması: Paris 710-711 (164 yk., 183 yk., 747 H.).

c) Ebû'l-Fadl Muh. Tâciüddîn b. Abdilmuhsin el-Kalâfî'nin *Tecrid*'i. Yazması: Kahire ²I, 94, hadîs 360, 361.

- 5* *Sünenü's-suğrâ*'nın yegâne râvisi: Hâfız İbnü's-Sünnî'dir.

6. İbn Mâce'nin *Sünen'i*: Ebû Abdillâh Muh. b. Yezîd, İbn Mâce ismiyle marûf. Mâce dedesinin değil babasının lakabıdır, ayrıca bazılarının zannettiği gibi annesinin ismi de değildir. er-Rebe'î —ki bu, âzâdlıları olduğu Rebîa'ya nisbettir— el-Kazvînî —ki bu, Acem Irak'ında meşhûr bir şehir olan Kazvîn'e nisbetledir— Kazvîn'de H. 273 yahut 275 senesinde vefât etmiştir⁶.

Böylece Kutub-u sitte, başka bir deyişle *Sahîhayn* ile *Sünen-i Erba'a* tamamlanmış olmaktadır. İbn Asâkir ve ricâli ile berâber el-Mizzî bu 6 kitabın atrâfını hazırladılar. İbnu's-Salâh ve Nevevî ise İbn Mâce'nin vefât tarihini zikretmedikleri gibi, ilk muhaddisler ile müteahhirûndan olan muhakik hadisçilerin çoğunluğuna tâbi olarak da onu 6 asıl kitaptan addetmediler ve *Kutub-u Hamse* diye ayrı bir anlayışa sâhip oldular. Daha sonra onun fıkıh yönünden faydalı bir kitap olduğunu ve *Muvattâ'*ya olan zâid hadislerinin çokluğunu görenler onu bu beş kitabın içine sokarak, ana kitapları 6'ya çıkardılar. İbn Mâce'yi *Kutub-u sitte* içine ilk dâhil eden *Atrâfu'l-Kutubi's-sitte* ile *Şurâtü'l-Eimmeti's-sitte* kitaplarında Ebû'l-Fadl Muh. b. Tâhir b. Alî el-Makdisî; ondan sonra ise Kutub-u sitte râvileri hakkındaki *el-Kemâl fi esmâ'î'r-ricâl* kitabında Hâfız Abdülğani b. Abdilvâhid b. Alî b. Sürûr el-Makdisî'dir. Bu kitabı daha sonra hâfız Cemâleddîn Ebû'l-Haccâc Yûsuf b. Abdirrahman el-Mizzî —ki bu, Dimaşk köylerinden birisi olan Mizze'ye nisbettir— tehzib etmiştir. Bunları takib eden ricâl ve atrâf kitaplarının müellifi olan ulemâ da bunlara uyarak İbn Mâce'yi Kutub-u sitte'nin üyeleri arasında sayagelmiştir.

Rezzîn b. Muâviyeti'l-Abderî, *Tecrid'*inde ve Esîrüddîn Ebû's-Se'âdât el-Mübârek b. Muh. İbnü'l-Esîr el-Cezerî eş-Şâfi'î, *Câmi'u'l-usûl*'ünde *Muvattâ'*yı Kutub-u sitte'nin altıncısı olarak saymışlardır.

Buna karşılık olarak İbnu's-Salâh, Nevevî, Salâhüddîn el-Alâî ve İbn Hacer gibi hâfızlardan bir grup ise *Muvattâ'*'nın yerine 6. kaynak olarak *Müsned-i Dârimî*'yi koyarak, "Dârimî'nin *Müsned*'inin Kutub-u sitte'nin altıncısı sayılması evlâdır" demişlerdir.

Kimileri de altı aslı yediye çıkararak hem İbn Mâce'yi hem de *Muvattâ'*yı diğer 5'e ziyâde kıldıkları gibi, bazıları da *Muvattâ'*'yı iskât ederek yerine *Sünen-i Dârimî*'yi koymuştur.

DÖRT MEZHEB İMAMININ KİTAPLARI

1. Mâlik'in *Muvattâ'*sı: Hidâyet yıldızı, imamların imamı, Medine âlimi Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. ebî Âmir el-Asbehî — ki bu, Ye-

6* Muh. b. Tâhir el-Makdisî anlatıyor: Rey'de bir cüz'ün arka kapağı üzerinde Ebû Hâtim Hâmûş'un yazdığı bir hikâye gördüm: Ebû Zür'a el-Hâfız demiş ki: "Ebû Abdillâh İbni Mâce'nin kitabını inceledim. İçinde 10 küsur dışında çok az zayıf hadis buldum" (*Bern. Tüceybi* 118).

Basmaları: Delhi 1233, 1273, 1889, 1905; Lahore 1311; Kahire 1313; Muh. Fuad Abdülbâkî'nin tahkiki ile 1952, 1953.

men meliklerinden Zî Asbeh'e nisbettir— el-Medenî, 179 H. senesinde vefât etmiştir. Sıhhat derecesine göre Müslim'in *Sahîh*'inden sonra gelir. Mesâ'ilinin sayısının 3000, hadislerinin sayısının ise 700'e ulaştığı söylenir⁷. Müellifinden çeşitli rivâyet yolları ile nakledilmiştir⁸. En şöhretli ve güzel olanı Yahyâ b. Yahyâ b. Kesîr el-Leysî el-Endülüsi'nin rivâyetidir. Bu asırlarda Mâlik'in *Muvattâ*'sı diye itlâk olunan işte bu zâtın Mâlik'ten rivâyet ettiği nüshadır⁹. Müellifinden rivâyet olarak en büyüğü Abdullah b. Mesleme el-Ka'nebi¹⁰; en büyüğü ve ziyâdeleri en çok olanı Medîne kâdısı Ebû Mus'ab Ahmed b. ebî Bekr el-Kureşî ez-Zührî'nin rivâyetidir¹¹. Ebû Hanîfe'nin ashâbından olan Muh. b. el-Hasan eş-Şeybânî'nin rivâyet ettiği nüsha da bu cümleden olup, onun *Muvattâ*'sında az miktarda Mâlik'in dışında başkaları kanalıyla hadisler de yer almıştır. Bununla birlikte meşhûr *Muvattâ* nüshalarında olmayan ziyâde hadisleri muhtevî olduğu gibi, sâir rivâyetlerde bulunup yani sâbit olup kendi *Muvattâ*'sında olmayan bir miktar hadis de mevcuttur¹².

7* Takriben 9000 kadar hadisten seçmeler yapmak sûretiyle azaltılarak hazırlanmıştır. En son şeklinde 100 mûsned, 222 mûrsel, 613 mevkûf ve 285 tâbiün fetvâsı içermiştir. Buhârî'nin *Sahîh*'i gibi talebeleri tarafından rivâyet olunan *Muvattâ* nüshaları da birbirlerinden farklılıklar arzederler. Ancak bunlar *Sahîh*'e nisbetle daha fazladır. Bu farklılığın iki sebebi vardır: Birisi Mâlik'in kitabını değişik zamanlarda okurken bazı ilâve ve çıkarmalarda bulunması; ikincisi ise, talebelerinin *Muvattâ*'yı müellifinden değişik zamanlarda dinlemiş olmalarıdır.

Muvattâ hakkında Ebû'l-Kâsım b. Asâkir'in (499-571 H.) *Keşfu'l-muğattâ' fî fadli'l-Muvattâ'* adıyla yazdığı bir eseri vardır. Neşredilmiştir: İzzet el-Attâr'ın ta'liki ile 1954, Kahire, Mekt. el-Hâncî.

8* *Muvattâ*'nın rivâyetleri ve farklı nüshaları hakkında eser verenler:

a) Yûsuf b. Abdillâh b. Abdilberr'in (öl. 463 H.) *ez-Ziyâdâtü'lleti vaka'a fî'l-Muvattâ' inde Yahyâ b. Yahyâ b. Mâlik*'i. Kahire'de 1350 yılında basılmıştır.

b) İbn Hacer'in *Ziyâdâtü ba'di'l-Muvattât alâ ba'dı* (Fihris 335).

c) Ebû'l-Velîd Süleymân b. Halef b. Sa'd el-Bâcî'nin *İhtilâfu'l-Muvattât*'ı (Fevât II, 64).

d) Ebû'l-Hasan Ali b. Ömer b. Ah. ed-Dârekutnî'nin (306-385 H.) *İhtilâfu'l-Muvattât* (Gunye 166) = *Ehâdisu'l-Muvattâ' ve-zikrû ittifâki'r-ruvât an Mâlik ve-ihtilâfihim fihî ve-ziyâdâtihim ve-nukasihim*'i. Yazması: Zâhiriyye, mec. 525 (21-44 yk.; NÂSİR 273).

e) Reşîdüddîn Yahyâ b. Ali b. Abdillâh b. Ali el-Kureşî'nin (öl. 622 H.) *Mâ aḡfeluhu'l-Hatîb fî'r-ruvât an Mâlik*'i. Yazması: Topkapı Sarayı, Ahmed III, 624/7 (102-103; 729 H.).

9* Pek çok baskısı yapılmıştır. Bunlardan en güvenilir olanı: Muh. Fu'âd Abdülbâkî'nin tahkiki ile 2 cilt hâlinde, 1951 Kahire.

10* Rivâyet ve kıraat olunan hadis kitapları cümlesindendir (*Tezkire* III, 980; *Siyer* XXIII, 236; Sirâcüddîn *Meşyeha* 120 ab; *Dürer* IV, 1404; *Meşyehatu'l-Halebi* 99b).

11* Kıraat ve rivâyet olunmuştur. (*Siyer* XXIII, 54; *Ta'rih Bağdâd* VI, 938; Sirâcüddîn *Meşyeha* 121ab; *Buḡyetu'l-mültemis* No. 743; Bern. *Tüceybî* 63; *Fihrist Suyâtî* 248 ab; *Sila* 85-29, 473).

Bir bölümünün yazması vardır: Zâhiriye, mec. 63/15 (182-189; 7. H. asır). Ve bundan hazırlanan: *Cüz' fihî selâse aşer hadîsen muvâfakaten min Muvattâi Ebî Mus'ab*. Yazması: Zâhiriye, mec. 52 (58-61; 8. H. asır).

12* Basmaları: Ludiana 1876; Lucknow 1880; Kazan 1909; Hind 1292 H., hâmişinde Ab-

Ebü'l-Hasan Alî b. Muh. b. Halef el-Mu'âfirî el-Karavî el-Kâbisî —ki bu, Afrika'da Kâbis adlı bir şehre nisbettir—, el-Mâlikî ed-Darîr. Kayravân'da 403 H. senesinde vefât etmiştir. Eseri *K. el-Mulahhas* (yahut *K. el-Mulahhas*)'i Kâdî İyâd, *Fihrist*'inde zikretmiştir. Müellif, bu kitabında Mâlik'in, Abdurrahman b. el-Kâsım el-Mısırî rivâyetiyle olan *Muvattâ*'sının hadislerinden kendi senediyle ulaşanlarını biraraya getirmiştir. Ebû Amr ed-Dânî: "520 hadis vardır" demesine karşılık, nüsha hakkında bir başkası ise "küçük olan hacmine rağmen, kendi dalında iyidir" demiştir¹³.

Muvattâ Şerhleri

a. *Muvattâ*'yı Şihâbüddîn Kâdî Ebû Abdillâh Muh. b. Ahmed b. el-Hâlîl b. Se'âde b. Ca'fer b. İsâ el-Huveyyî —ki bu, Azerbeycân'a bağlı meşhur bir belde olan Huveyy'e nisbettir— eş-Şâfiî ed-Dimaşkî şerhetmeye koyulmuş, ancak 15 kadar hadisi tek ciltte şerhetmekle kalmıştır. 693'de vefât etti.

b. Mağrib ve Maşrik'in meşhûr hâfızı Ebû Ömer Yûsuf b. Abdillâh b. Muh. b. Abdilberr en-Nimrî el-Kurtubî el-Mâlikî, Endülüs beldelerinden olan Şâtibe'de 463 H. senesinde vefât etti. Eseri *K. el-Takassî*'de^{14a}, *Muvattâ*'da bulunan mevsûl yahut munkatı olsun ne kadar merfû hadis varsa bunları Mâlik'in şeyhlerine göre tertîb ederek biraraya getirmek sûretiyle şerhetmiştir¹⁴. Yine *Muvattâ*'da bulunan munkatı hadisler hakkındaki

dülhayy el-Leknevi'nin ta'liki.

* Diğer rivâyetlerinden meşhur olanları:

a) Süveyd b. Sa'îd b. Sehl el-Hadesânî'nin rivâyeti. Yazması: Zâhiriye, hadis 300 (117 yk.; 5. H. asır).

b) Yahyâ b. Abdillâh b. Bükeyr'in (154-231 H.) rivâyeti, basılmıştır: Aligarh 1907. İbn Bükeyr diyor ki: "*Muvattâ*'yı Mâlik'e 14 kez okudum" (İbn Hacer *Müfehres* 98 b; *Iber* I, 323).

c) Ebû Abdillâh Abdurrahman b. el-Kâsım'ın (öl. 191 H.) rivâyeti.

d) Ebû Yahyâ Ma'n b. İsâ el-Kazzâz'ın rivâyeti (Sirâcüddîn *Meşyeha* 121b, 122a).

e) Ali b. Ziyâd'ın rivâyeti. Bir kıt'ası neşredilmiştir: Muh. eş-Şâzeli en-Neyfer'in tahkiki ile 1978 Tunus.

13* *el-Mulahhas li-mâ fi'l-Muvattâ mine'l-hadisi'l-müsned*. Yazması: Şehit Ali 390/2 (4-88; 11. H. asır), 556 (107 yk., 711 II.).

14a* 1350 yılında Kahire'de basılmıştır. *Takassî*'yi, ondan daha büyük şerhi olan *et-Temhîd li-mâ fi'l-Muvattâ' mine'l-me'ânî ve'l-esânîd*'den hazırlamıştır. Yine aynı müellifin başka bir şerhi de vardır ki başlığı şöyledir: *el-İstizkâr fî şerhi mezâhib ulemâ'il-emşâr nümme resemehu'l-İmâm Mâlik fî'l-Muvattâ' mine'r-re'y ve'l-âsâr*.

K. et-Tekassî li-âsârî'l-Muvattâ adıyla da marûf olan eserde müellif, *Muvattâ*'daki mevsûl olsun, maktû olsun tüm hadisleri Mâlik'in şeyhlerine göre tertib etmiştir. *el-İstizkâr* ile *Temhîd* ve *Tekassî*'nin farkları, ilkinde şerhedile, *Muvattâ* metninin değişmemesi, diğer ikisinde ise asıl metnin Mâlik'in şeyhlerine göre düzenlenerek şerhedilmesidir. *İstizkâr* muhtasar bir eser olup müellif, kendi senedi ile hiç hadis sevkatinemiştir. Tefsirleri fıkıh ağırlıklıdır. *İstizkâr* neşredilmiştir: Ali en-Necdî'nin tahkiki ile 1971-73 Kahire, 2 cilt, el-Meclisu'l-a'lâ li's-şu'ûnî'l-İslâmiyye. *Temhîd*, tamamı 17 cilde bâliğ olan bir hacimde Mağrib'de Muh. el-Fellâh ve Sa'îd Ah. A'râb'ın tahkikleri ile 1984 yıllarında basılmıştır.

14* el-Bâci ile Ebû İmrân el-Fâsî, Ebû Ömer'in *K. et-Tekassî*'ni *el-Mulahhas*'ine üstün görmüşlerdir. Bunu Kâdî İyâd, *Fihrist*'inde söylemiştir.

Kitâb fî vasli mâfihâ mine'l-mürsel ve'l-munkatı' ve'l-mu'dal adlı eserinde diyor ki: "Mâlik'in 'bana bâliğ oldu' yahut 'güvenilir birisinden' şeklinde söyleyip te isnâdını sevketmedikleri hadislerin sayısı 61'dir. Dördü dışında bunların tümü Mâlik'in dışından isnadlı olarak gelmiştir. Diğerleri ise ma'rûf değildir." Şeyh Sâlih el-Fülânî ise: "İbnu's-Salâh'ın, bu dört hadisi de kendi senedleri ile vaslettiği bir te'lifini gördüm" demektedir.

c. Ebû Muh. Abdullah b. Muh. b. Ferhûn el-Ya'merî et-Tûnusî (aslen el-Medenî (doğum yeri ve çıkışı olarak) el-Mâlikî, 769 H. senesinde vefât etti. Biraz evvelki zikredilen iki kitaptaki hadisleri *ed-Dürrü'l-mulahhas mine't-Tekassî ve'l-Mulahhis* adlı eserinde biraraya getirirdi. Daha sonra bunun üzerine dört ciltlik *Keşfu'l-ğatâ' fî şerh Muhtasari'l-Muvattâ* adıyla pek faydalı bir şerh yazmıştır¹⁵.

15* Diğer Muvattâ şerhleri (Yahyâ b. Yahyâ nüshasının):

1. Ah. b. İmrân b. Selâme el-Ahfaş'ın *Tefsîru garibi'l-Muvattâ'sı* (Sila 84-28, 38) Yazması: Ankara, Saib 2180 (182-200, 5. H. asır).
2. Yahyâ b. Zekeriyâ b. Müzeyn'in (öl. 259 H.) *Tefsîru'l-Muvattâ'sı* (Buğye No. 1474, 1457; İbn Hayr *Fehrese* 86).
3. Ebû'l-Velid Hişâm b. Ah. b. Hişâm el-Vakkâşî'nin (öl. 480 H.) *Şerh'i*. Yazması: Es-curiale 1067 (135 yk., 714 H.).
4. Ebû'l-Velid Sül. b. Halef el-Bâcî'nin (öl. 474 H.) *el-Müntekâ şerhi'l-Muvattâ'sı*. Neşredilmiştir: İbn Şakrûn'un inâyeti ile 1914 Mısır, 7 cilt.
5. Ebû Abdillâh Muh. b. Halef b. Mûsâ el-İlbîrî'nin (öl. 537 H.) *ed-Dürrü'l-vustâ fî müşkili'l-Muvattâ'sı*. Yazması: British. Mus. 191, Add. 9519/1 (1-182 yk., 810 H.).
6. Ebû Bekr Muh. b. el-Arabî'nin (öl. 543 H.) *el-Mesâlik fî şerhi'l-Muvattâ'sı*. Yazmaları: Fas, Karavîn 180 (711 H.), Cezayir 425-426 (3 cilt, 1029 H.).
7. Yine aynı müellifin *el-Kabas fî şerhi Muvattâ'i Mâlik b. Enes'i*. Yazması: Nuruosmaniye 1115 (178 yk., 872 H.).
8. Ebû Abdillâh Muh. b. Sa'îd b. Ah. b. Zerkûn'un (öl. 586 H.) *el-Envâr fî'l-cem' beyne'l-Müntekâ ve'l-İstizkâr*'ı. Yazmaları: Ezher I 413, hadis 42 (III, 7. H. asır); Rabat, Evkâf 145 (IV, 702 H.).
9. Ebû Abdillâh Muh. b. Abdilhakk b. Süleymân el-Ya'furî'nin (öl. 625 H.) *el-Muhtâru'l-câmi' beyne'l-Müntekâ ve'l-İstizkâr*'ı. Yazması: Fâs, Karavîn 173, 174, 176.
10. Celâlüddin es-Suyûtî'nin (öl. 911 H.) *Tenvîru'l-havâlik*'i. Neşredilmiştir: Kahire 1936, 1/2 cilt, Mekt. Ticâriyye; Kahire 1343, 1353.
11. Muh. b. Abdilbâkî ez-Zürkânî'nin (öl. 1122 H.) *Envâr kevkab enheci'l-mesâlik bi-mezci Muvattâ'i'l-İmâm Mâlikî*. Basmaları: Kahire 1279-80, 4 cilt, Matba'atu'l-Kesteliyye; Bûlâk 1291, 8 cilt; Kahire 1310, Mat. Hayriyye, 4 cilt.
12. Ebû'l-Mutarrif Abdurrahman b. Mervân el-Kanâzaî'nin *Tefsîru'l-Muvattâ'sı* (İbn Hayr *Fehrese* 87).
13. Veliyullah ed-Dihlevî'nin (öl. 1176 H.) Farsça şerhi: *el-Musaffâ*. Taşbaskısı 1293 Delhi.
14. Ebû'l-Hasenât Muh. Abdülhayy el-Leknevî'nin (1264-1304 H.) *et-Tariku'l-münecced ale'l-Muvattâ'sı*. Basılmıştır: Haydârâbâd 1291; *Muvattâ*'nın hâmişinde Lucknow 1325. Bu, Şeybanî nüshasının şerhidir.
15. Ebû Ca'fer Ah. b. Nasr ed-Dâvûdî'nin *Tefsîru'l-Muvattâ'sı* (İbn Hayr *Fehrese* 87).
16. Ebû Abdilmelik Mervân b. Alî el-Bûnî'nin (öl. 5. H. asır) *Şerhu'l-Muvattâ'sı*. Büyüktür (Buğye No. 1341; Sila 84-28, 377).

d. Ebû'l-Kâsım Abdurrahman b. Abdillâh b. Muh. el-Ğâfîkî el-Cevherî el-Mısırî el-Mâlikî —385 H.'de vefât etti—, *Dibâc*'da zikredildiği gibi *K. Müsnedi'l-Muvattâ* ile *K. Müsned mâ leyse bi'l-Muvattâ* adlı kitapları te'lif etmiştir¹⁶.

2. İmamlar imamı, İslâm'ın rûknü Ebû Hanîfe en-Nu'mân b. Sâbit el-Fârisî el-Kûfî, Irâk fakîhi, 151 H. senesinde Bağdad'da vefât etti. Onun rivâyet ettiği hadislerin toplandığı 15 *Müsned*'i vardır. Bu sayıyı, İmam Ebû's-Sabr Eyyûb el-Halvetî, *Sebet*'inde 17'e çıkarmıştır. Bunların hiçbirisi Ebû Hanîfe'nin te'lifi olmayıp, hepsi de onun hadislerini ihtivâ ettiği için *Müsned* adını almışlardır¹⁷.

Bu müsnedlerden 15'ini, Ebû'l-Müeyyed Muh. b. Mahmûd b. Muh. b. el-Hasan el-Hatîb el-Huvârizmî —ki bu, malum nâhiye Huvârizm'e nisbettir —655 H.'de vefât etti— kitabı *Câmi'u'l-mesânîd*'de biraraya getirdi, fıkıh bâblarına göre tertîb edip, meâdını hazfederek isnâdlarını kısaltarak sevketti¹⁸.

Kimileri de Ebû Muh. Abdullâh b. Muh. b. Ya'kûb b. el-Hâris b. Halîl el-

17. Medrese şeyhlerinden Hintli Zekerîyyâ b. Yahyâ'nın *Evzecu'l-mesâlik alâ Muvattâ'il-İmâm Mâlik*'i. Neşredilmiştir: Hind 1348, 3 cilt, taşbaskı.

18. Muh. b. el-Hasan eş-Şeybânî'nin nüshasını Aliyyü'l-kârî el-Herevî şerhetmiştir. Yazmalarından bazıları: Süleymaniye 289 (477 yk., 1013 H.), Ragıp Paşa 328 (326 yk., 1130 H.), Hekimoğlu 254 (341 yk., 12. H. asır), Laleli 581 (221 yk., 1133 H.)...

19. Yine Şeybânî nüshasını Osmân b. Ya'kûb b. Huseyn el-Kamahî (öl. 1171 H.) şerhetmiştir: *el-Müheyâ' fi keşfi'l-Muvattâ*. Yazmaları: Kılıç Ali 260 (517 yk., 12 H. asır), Ragıp P. 327 (509 yk., 1167 H.).

- 16* Bkz. *Gunye* 114, 260; *İber* II, 159; *İsâbe* IV, 486. el-Cevherî dışında Ebû Ömer Ah. b. Hâlid b. Yezîd (İbn Hayr *Fehrese* 88) ve Ebû Zerr Abd b. Ah. el-Herevî (a.y. 89) nin de birer *Müsnedu'l-Muvattâ*'sı mevcuttur.

Muvattâ üzerine yazılan diğer bir kitap:

el-Ehâdisu'lleti hûlefu fihâ Mâlik fi'l-Muvattâ. ed-Dârekutni'nin bu çalışmasını rivâyet eden: Ebû Tâlib Muh. b. Ali b. el-Feth el-Harbî ez-Zâhid (İbn Hacer *Müfrehes* 202 ba; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 113 ab). Yazması: Zâhiriyye, mec. 63/21 (255-267, 6. H. asır; GAS 208).

- 17* Aşağıda zikri gelecek olan müsnedler dışındaki Ebû Hanîfe müsnedleri:

1. Ebû Yûsufun rivâyeti ile olan bir nüshanın yazması: Kahire' I 147, hadis 1617 (178 yk., 6. H. asır).

2. el-Hasan b. Ziyâd el-Lu'lu'î'nin (öl. 204 H.) rivâyeti. Yazması: Bağdat, Evkâf 10005.

3. Muh. b. Mahled'in *Müsnedu Ebi Hanîfe*'si (*Ta'rih Bağdâd* V, 430).

4. Ebû Bekr Muh. b. İbr. b. Ali, İbnü'l-Mukrî'nin (öl. 381 H.) *Müsnedu Ebi Hanîfe*'si (*Tezkire* III, 973; *Siyer* XXI, 307; İbn Hacer *Müfrehes* 75). Yazması: Feyzullah 507/15 (144-151, 840 H. civarı).

5. Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin (öl. 430 H.) *Müsnedu Ebi Hanîfe*'si. Yazması: Topkapı Sarayı, Ahmet III 365 (60 yk., 540 H.).

6. Husâmuddîn Ali b. Ah. b. Mekki er-Râzî'nin (öl. 598 H.) *Müsned*'i. Yazması: Topkapı Sarayı, Ahmet III 364 (158 yk., 838 H.).

7. Mûsâ b. Zekerriyyâ b. İbr. el-Haskeffî'nin (öl. 650 H.) *Müsned*'i. Basılmıştır: Hindistan 1316, Kahire 1327, Halep 1962.

- 18* 1332 Haydârâbâd'da basılmıştır.

Kilâbâzî el-Hârisî es-Sebezmûnî 'nin *Müsned*'ine itibâr ettiler¹⁹ —ki bu, Buhârâ'ya yarım fersah uzaklıktaki köylerden birisi olan Sebezmûn'a nisbettir —Abdullah el-Üstâz adıyla marûf, 340 H. senesinde vefât etti.

Hâfız İbn Hacer'in kitabı *Ta'cîlû'l-menfe'a bi-zevâ'idü ricâli'l-Erbe'a*'da esas aldığı *Müsned-i Ebî Hanîfe*, İmâm Zekiyyüddîn Hâfız Ebû Abdillâh el-Hüseyn b. Muh. b. Hüsrev el-Belhî'nin tahrîc ettiği²⁰. Müellifi H. 523 'de vefât etmiştir.

3. Şâfiî'nin *Müsned*'i: Kureyş'in âlimi, ikinci asrın başında dinin müceddidi, dünyâ kutuplarından ve evtâddan: Ebû Abdillâh Muh. b. İdrîs b. Abbâs b. Osmân b. Şâfiî eş-Şâfiî el-Kureşî el-Muttalibî el-Mekkî, Mısır'a yerleşti, orada 204 H.'de vefât etti. Bu *Müsned* de evvelkisi gibi Şâfiî'nin kendisinin te'lifinden olmayıp merfû olsun mevkûf olsun senedi ile sevkettiği hadislerden ibâret olup bunlar, Ebû'l-Abbâs Muh. b. Ya'kûb b. Yûsuf b. Ma'kil b. Sinân el-Esamm el-Ümevî —ki onların mevlâsıdır— el-Ma'kilî en-Nisâbü'rî'nin Şâfiî'nin ashâbından olan er-Rebî' b. Süleymân b. Abdilcebbâr b. Kâmil el-Murâdî —ki onların mevlâsıdır— el-Müezzîn el-Misrî kanalıyla Şâfiî'den semâ' ettiği hadislerden ibârettir²¹.

el-Esamm, aynı zamanda imamın diğer kitaplarından olan *K. el-Ümm* ile *el-Mebsût*'un da râvisidir. Dört hadis dışında ki, bunları er-Rebî', el-Buveytî'den, o da Şâfiî'den rivâyet etmiştir. Bunları, el-Hâkim'in şeyhlerinden birisi olan Ebû Amr b. Muh. b. Ca'fer b. Muh. b. Matar el-Matarî el-Adl en-Nisâbü'rî el-Hâfız, Ebû'l-Abbâs el-Esamm için, Rebî'den rivayeti hâsıl olsun diye ebvâbdan seçmiştir. Kimilerince de *Müsned*'i, el-Esamm kendisi için cem'etti, sonra *Müsned-i Şâfiî* diye isim verdi ve tertib de etmedi. İşte bu nedenle bazı yerlerinde tekrarlar vaki olmaktadır. Bu hususta el-Emîr'in *Fihrist*'i ve *Şerhu'l-İhyâ fi Kitâb âdâbil uhuvve ve's-sohbe*'ye bakın. er-Rebî' H. 207, Ebû'l-Abbâs el-Esamm H. 346, Ebû Amr el-Matarî ise H. 360'da vefât etti.

4. Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'i: Tek imam, sünneti ihyâ eden Ebû Abdillâh Ahmed b. Muh. b. Hanbel eş-Şeybânî el-Mervezî (daha sonra) el-Bağdâdî —öl. Bağdâd 241 H.— 1.000.000 hadis ezberlemiş idi. Onun *Müs-*

19* Yazmalarından bazıları: Selim Ağa 233 (195 yk., 9. H. asır); Topkapı Sarayı, Ahmet III 366 (122 yk., 733 H.); Fatih 4494/3 (56-161, 604 H.); Şehit Ali 563 (1-160, 8. H. asır).

20* Yazması mevcuttur: Topkapı Sarayı, Ahmet III 158 (9. H. asır).

21* Neşredilmiştir: Arrah 1306; *K. el-Ümm*'ün hâmişinde olarak VII, Kahire 1327; Kahire 1952.

Başkaları tarafından tertib edilmiştir:

a) Ah. b. Abdirrahman el-Bennâ's-Sâ'atî'nin *Bedâ'iu'l-minen fi cem' ve-tertibî Müsnedi's-Şâfiî ve's-Sünen*'i. 1369 yılında Dâru'l-Envâr tarafından yayınlanmıştır.

b) Alemüddîn Sunkur el-Halebî'nin *Tertibu Müsnedi's-Şâfiî alâ evvâbi'l-fıkh ve-şerhihü'su* (Sila 84, 28, 49).

c) Muh. Âbid b. Ah. Ali es-Sindî'nin *Tertib*'i. Yazması: Dâru'l-kutub, hadis 1832 (171 yk., 1289 H.).

ned'i 18 grup sahabe *müsnedini* içermektedir. Bunların ilki Aşere-i Mübeşşere'nin *müsnedidir*. Ayrıca *Müsned*'de oğlu Abdullah'ın ve çok az da kitabı oğlundan rivayet etmiş bulunan Ebû Bekr el-Katî'î'nin ziyâdeleri mevcuttur. Kitapta 40.000 hadis olduğu nâsdan pek çokları indinde şöhret bulmuştur.

Ebû Mûsâ'l-Medîni demiştir ki: "*Müsned*'i Ebû Mansûr b. Ruzeyk'e kıraat edip te gerçekliğini bizzât kendim de müşâhede edene dek bu sayı iddiasını nâsdan iştikten geri kalmadım."

Bu rakamı kitabı *et-Tezkire*'de tasrih eden Hâfız Şemsüddîn Muh. b. Ali el-Hüseynî "Hadislerinin sayısı mükerrerleri ile birlikte 40.000'dir" demiştir.

İbnü'l-Münâdi ise 30.000 hadis ihtivâ ettiğini söylemektedir. Mute-med olan kavil de budur. Müellif, bu eserini hazırlarken 750.000 hadisten seçme yapmış, içlerine kendi şartınca ihticâca uygun olmayan hadisleri katmamıştır.²²

İbnu's-Salâh'ın, Kütüb-i Sünen'i *Müsned*'e üstün görmesi tenkide şâyândır. Kimileri de aşırıya giderek *Müsned*'e sıhhat ismini itlâk etmişlerdir. Gerçek şudur ki, onda çok zayıf hadis mevcuttur. Bunların bazıları diğerlerine nisbetle daha zayıftır. Hatta öyle ki, İbnü'l-Cevzi, *Müsned*'den pek çok hadisi *Mevdû'ât*'ı içine katmıştır. Ancak bunlardan bir kısmını Ebû'l-Fadl el-İrâkî sâirini Hâfız İbn Hâcer, *el-Kavlu'l-müsedded fi'z-zebbi an Müsnedi Ahmed*'de ve Suyûtî ise *ez-Zeylül-mümehhed ale'l-kavli'l-Müsedded* adlı zeylinde takibâta alarak bu hadisleri temize çıkarmışlardır.

Bu ikisinin ilki, *Müsned*'deki tüm hadislerden uydurma (=vad') töhmetini ortadan kaldırmayı hedeflemiştir. Seçme ve tahrîr yönünden sahih hadis cemetmeyi iltizâm etmeyen kitaplardan daha iyidir.

Suyûtî diyor ki: "*Müsnedin Sahihayn*'da olmayan zevâidi, *Sünen-i Ebî Dâvud ve-Tirmizi*'nin zevâidine nisbetle daha şiddetli zayıftır."

Bir başkası ise: "Onun hadislerinden zayıf addedilenler, müteahhiründen bir çoklarının sahih gördüğü hadislerden hâl olarak daha iyidir" demiştir.

22* *Müsned*'in muhaddis ve ulemâ arasında özel bir konumu vardır. Bunun iki önemli sebebi vardır: İlki Hanbelî mezhebinin imâmının eseri olması; ötekisi ise pek kapsamlı ve güvenilir hadisleri ihtivâ etmiş olmasıdır. Zehebî'nin bildirdiğine göre Ebû Muh. Abdullah b. Muzâhir el-İsbehânî (öl. 304 H.), *Müsned*'in tamamını ezberlemiş (*Iber* I, 446).

Müsned hakkında yazılan kitaplar:

1) Ebû Mûsâ'l-Medîni'nin *Hasâ'isu'l-Müsned*'i. İki baskısı yapılmıştır: Kahire 1347; *Müsned*'in tahkikli neşrinin ilk cildinde A. M. Şâkir'in edisyonu ile Kahire 1949.

b) İbn Haceri'l-Askalânî'nin *el-Kavlu'l-müsedded fi'z-zebbi an Müsnedi'l-İmâm Ahmed*'i. 1901 yılında Haydârâbâd'da basılmıştır.

c) Celâdüddîn es-Suyûtî'nin (öl. 911 H.) *Ukûdu'z-zeberced alâ Müsnedi'l-İmâm Ahmed*'i. Neşredilmiştir.

Oğlu Ebû Abdirrahman Abdullah b. Ahmed b. Hanbel el-Bağdâdî el-Hâfız —öl. 290 H.— *Müsned*'e bir *Zevâ'id* kaleme almıştır ki, hacmi *el-Müsned*'in 1/4'i kadar olup 10.000 kadar hadisi müştemildir. Yine onun, babasının eserlerinden birisi olan *K. ez-Zühde*'de yazmış olduğu bir *Zevâ'id*'i de mevcuttur. İmam hâfız Ebû Bekr Muh. b. el-Hâfız ebî Muh. b. Abdillâh el-Makdisî el-Hanbelî, *Müsned-i Ahmed*'in tümünü alfabetik olarak tertib etmiştir²³.

İşte bunlar, dört mezheb imamının kitaplarıdır. Önce bahsi geçen Kutub-u sitte'ye katıldıklarında hepsinin sayısı 10'u bulur. Cümlesi ise İslâm'ın temelleri olup, dinin medârı bunlar üzerindedir.

23* Yazması vardır: Kahire ¹I 284, hadîs 29 (104 yk.).

SAHİH HADİS İLTİZÂM EDEN KİTAPLAR

Daha önce bahsi geçen *Muvattâ'* ile *Sahîhayn* dışında, müelliflerinin sahih hadisleri iltizâm ettikleri kitaplar mevcuttur:

1. Bunlardan İbn Huzeyme'nin *Sahîh*'i¹: Ebû Abdillâh ve Ebû Bekr Muh. b. İshak b. Huzeyme b. el-Muğîre es-Sülemî en-Nisâbü'rî eş-Şâfi'î, İbn Hibbân'ın şeyhi —öl. 311 H.—, muhaddislerin arasında "İmamların İmâmı" (*imâmu'l-eimme*) lakabı ile bilinirdi.

2. İbn Hibbân'ın *Sahîh*'i: Ebû Hâtîm Muh. b. Hibbân b. Ahmed b. Muâz et-Temîmî ed-Dârimî el-Büstî —ki bu, Horasan yöresinde Büst isminde büyük bir beldeye nisbettir— eş-Şâfi'î. Büyük hâfızlardan birisi olup, birçok kitabın da sâhibidir. Büst'te 354 H. senesinde vefât etmiştir. Kitabını *et-Tekâsîm ve'l-envâ'* adıyla tesmiye etmiştir. 5 cilt olan kitabın tertibi karışık-tır, ne (fıkıh) bablarına, ne de (sahâbe) müsnedlerine göre düzenlenmiştir. İçinde hadis bulmak bu nedenle oldukça zordur².

Müteahhirûndan olan Emîr Alâüddîn Ebû'l-Hasan Ali b. Bulbân b. Abdillâh el-Fârisî el-Hanefî el-Fakîh en-Nahvî— öl. Kahire 739 H.—, *Sahîh-i İbn Hibbân*'ı bâblarını güzelce tertîb etti ve *el-İhsân fî takrîbi Sahîhi İbn Hibbân*³ adını verdi. Bu zât, aynı şekilde et-Taberânî'nin *Mu'cemül-*

1* *Sahîh*'i İbn Huzeyme'den Ebû Tâhir Muh. b. el-Fadl b. Muh. rivâyet etmiştir (*Sila* 84-28, 383; İbn Hacer *Müfehres* 52 b,111 c-a).

Yegâne yazması Topkapı Sarayı'ndadır: Ahmet III 348 (sonu noksan, I, 300 yk., muhtemelen 9. H. asır).

M. Mustafa el-A'zamî'nin tahkiki ile 4 cilt halinde 1971-3 yılları arasında, Beyrut'ta neşredilmiştir.

2* Müelliften rivâyet eden kişi: Ebû'l-Hasan Muh. b. Ahmed b. Hârûn ez-Zevzenî'dir (*Bern. Vâdiyâşi* 204, İzz. b. Cem. *Meşyeha* 19b; *Bern. Tüceybi* 128; İbn Hacer *Müfehres* 97a; *Sila* 83-27, 421; 84-28, 384).

İlk iki cildi Şuayb Arnâvut'un tahkiki ile 1984 yılında Beyrut'ta Müessesetür-Risâle tarafından neşredilmiştir.

3* İki baskısı gerçekleştirilmiştir:

a) M. Mahmûd Şâkir'in tahkiki ile, Kahire'de Dâru'l-Me'ârif tarafından ilk cildi 1952 yılında;

b) 1390 yılında Medine'de, Mektebetü's-Selefiyye tarafından.

el-Heysemî, İbn Hibbân'ın *Sahîh*'inde olan hadislerin *Kutub-u sitte* dışında bulunan hadislerini biraraya getirerek fıkıh bâblarına göre düzenlemiştir. *Mevâridü'z-zamân* adını verdiği eser, M. Abdürrezzâk Hamza'nın tahkiki ile 1961 yılında Kahire'de, Mektebetü's-Selefiyye tarafından neşredilmiştir.

kebir'ini de fıkıh bâblarına göre tertib etmiştir. *Sahîh-i İbn Hibbân*'ın, şu anda *Sahîh-i İbn Huzeyme*'nin aksine tamamı elimizde mevcuttur. İbn Huzeyme'nin kitabının çoğunluğu kayıptır. es-Sehâvî böyle söylemiştir. Söylenildiğine göre Şeyhayn'ın *Sahîh*'lerinden sonra en sahih kitaplar İbn Huzeyme ile İbn Hibbân'inkilerdir.

3. Hâkim'in *Müstedrek*'i⁴: Ebû Abdillâh Muh. b. Abdillâh b. Muh. b. Hamdeveyh el-Hâkim ed-Dabbî en-Nisâbûrî, İbnü'l-Beyyî' —öl. Nisâbur 405 H.— *K. el-İklîl, K. el-Medhal, Ta'rih Nisâbûr* ve *Fadâilü's-Şâfi'i* gibi kendinden önce benzeri yazılmamış eserlerin sâhibi. Onun *Sahîh*'inin bilinen adı: *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn mimmâ lem yezkerâhu ve-huve alâ şartihimâ ev-şarti ehadihimâ ev alâ şarti vâhidin minhumâ*. Ancak müellif, hadislerin sahihliğini göstermekte pek gevşek davranmıştır. Öğrencisi Beyhakî'nin bu hususta ondan daha şedîd bir araştırmacı olduğunda hâfızlar sözbirliği hâlinde idirler.

Onun *Müstedrek*'ini hâfız Şemsüddîn Ebû Abdillâh Muh. b. Ahmed b. Osmân b. Kaymâz et-Türkmânî el-Fârikî (aslen) ez-Zehebî ed-Dimaşkî eş-Şâfi'i —öl. Dimaşk 748 H.—, telhîs ederek içindeki birçok hadisin zaaf, münkerlik ve uydurma durumlarını beyân etmiştir⁵. Yine o, bu kitabında "Ulemâ, Tirmizî ile Hâkim'in sahih ölçülerine güvenmemişlerdir" demiştir.

Müstedrek'ten 60 kadar hadisi İbnü'l-Cevzî, *Mevdû'ât*'ında zikretmiş, hâfızlar ise bu sayıyı daha da yükseltmişlerdir.

et-Teakkubât'ta, hâfızlardan birisinin ondan 100 kadar uydurma hadisi bir cüz'de tecrîd ettikleri söylenmiştir.

Celâlüddîn es-Suyûtî de *Tevdihü'l-müdreğ fi tashihî'l-Müstedrek* isimli bir eser kaleme almış ancak tamamlayamamıştır⁶.

(Zehebî dışında) *Müstedrek*'i Burhânüddîn el-Halebî de telhîs etmiştir.

Ebû Sa'd el-Mâlinî ise *Müstedrek*'te *Sahîhayn*'ın şartlarına uyan hadis olmadığını iddia etmiştir. Zehebî ise bu iddiayı aşırı bularak reddetmiş, içindeki hadislerin oldukça büyük sayıda her ikisinin birlikte şartlarına, büyük bir mikdarının ise tek başlarına şartlarına uygun olduğunu söylemiştir. Muhtemelen bunların tümü kitabın yarısını tutmaktadır. Kitabın 1/4'i kadar ise illetli dâhi olsa müellifin sahih olduğunu söylediği hadislerden oluşmuştur. Geriye kalan 1/4'i ise sahih olmayan, senedleri münker ve vâhî olan

4* Bu kitabı müelliften rivâyet eden: Ebû Bekr Ahmed b. Ali b. Halef'tir (Suyûtî *Müfehres* 250b; *Sila* 84-28, 383).

1334-1342 yılları arasında dört cild halinde Haydârâbâd'da basılmıştır.

5* Zehebî'nin eseri *Telhîsu'l-Müstedrek* yahut *Müstedreku'l-Müstedrek* adlarıyla marûftur.

el-İrâkî'nin de aynı adı taşıyan bir eseri vardır (*Fihris* 816).

Zehebî'nin bu kitabı, Haydârâbâd baskısında *Müstedrek*'in altında olarak neşredilmiştir.

6* Bkz. *Fihris* 1015.

hadislerden teşekkül etmiştir. Bu zayıf rivâyetler içinde bazı uydurma hadislerle de rastlanmaktadır⁷.

Onun, kitabında bu şekilde tesâhül göstermesinin sebebi kitabını ömrünün sonlarına doğru kaleme almış olması nedeniyle hıfz ve anlayışında dalgınlık ve değişim olabileceği yahut bir kere yazdıktan sonra tahrir ve tenkid yönünden tekrar ele almak müyesser olamadığı içindir. Buna delil olmak üzere dikkat edilirse onun gevşekliğinin, eserinin ilk 1/5'inde, kalan bölümlerine nisbetle çok az olduğu görülür. el-Hâfız (İbn Hacer) demiştir ki: “*Müstedrek*’in 6 cüz’ünden, 2. cüz’ün ortasından sonuna kadar el-Hâkim’in imlâ etmiş olduğunu gördüm. Diğer kalan bölümü ancak, icâzet tariki ile ahz olunmuştur. İşte bu imlâ olunmuş ilk kısımdaki tesâhül, diğer icâzetle ahz olunmuş bölüme nisbetle oldukça azdır.”

el-Hâzîmî diyor ki: “İbn Hibbân, hadiste el-Hâkim’den daha tutarlıdır.”

İmâdüddîn b. Kesîr ise: “İbn Huzeyme ve İbn Hibbân, sahîh hadisleri iltizâm ettiler; her ikisinin *Sahîh*’leri, *Müstedrek*’ten kat kat üstün, isnâd ve metinleri de daha temizdir” demiştir⁸.

Bir diğerine göre ise: *Sahîh-i İbn Huzeyme*, *Sahîh-i İbn Hibbân*’a göre daha yüksek meziyetlere sâhiptir; *Sahîh-i İbn Hibbân* ise el-Hâkim’den daha âlâdır. Ayrıca tesâhül husûsunda el-Hâkim’e yakındır. Zira İbn Hibbân, muaddil râvilerle kayıtlanmamış, bilâkis bir çok mechûl râvilerin hadislerini de kitabına idhâl etmiş, özellikle kendi mezhebi gereği olarak hasen hadisi sahîh hadis içine dercetmiştir. Lâkin bütün bunlar ona hâs bir ıstılâhtır, genel kâidelere uygun değildir.

İbn Huzeyme’nin *Sahîh*’inde de aynı şekilde hasen derecesinde olan bir çok hadise rastlamak mümkündür ki, bunlara imam, sahîh hükmünü vermiştir.

Tirmizî dâhi hasen ile sahîh arasını tefrik etmiş olmasına rağmen,

7* Kitabın içinde geçen zayıf hadisler hakkında Sirâcüddîn İbnü’l-Mulakkîn de (732-804H.) bir kitap te’lif etmiştir: *en-Nüketu’l-lilâf fi beyâni’l-ehâdisi’d-di’âfi’l-muhrace fi Müstedreki’l-Hâfız ebî Abdillahi’l-Hâkimi’n-Nisâbüri*. Yazması: Musul 233, 112.

8* *Müstedrek* müellifinin tutarsızlığını gösteren bir kısma nakledilmiştir.

Ebü Abdîrrahmân eş-Şâziyâhî anlatıyor: es-Seyyid Ebû’l-Hasan’ın meclisinde idik. Ebü Abdillâh el-Hâkim’e “*Hadîsu’t-tayr*” dan sordular, o da: “Sahîh değildir. Sahîh olsaydı, Peygamber’den (sav) sonra kimse Ali’den (ra) daha faziletli olmazdı.” dedi. Zehebî diyor ki: el-Hâkim’in bu görüşü daha sonra değişti ve “*hadîsu’t-tayr*”ı *Müstedrek*’inde tahrir etti. Ayrıca onun *Müstedrek*’inde sıhhat şartlarına sâhip olmayan birçok hadisin bulunduğu da şüphe yoktur. Daha kötüsü kitabında uydurma hadislerin de mevcut olmasıdır.

Hadîsu’t-tayr hakkında Zehebî şöyle söylemiştir: Birçok tariki mevcuttur. Bu tariklerin tümünü müstakil bir *Cüz*’de topladım. Tariklerin bütünü bu hadisin bir aslı olduğunu göstermektedir. Bu şekilde *Müstedrek*’te yer alıp ta yine muhaddislerin tenkidine maruz kalmış bir diğer hadis te “*Men küntü mevlâhu fe-Âli mevlâhu*” hadisi olup, onun iyi senedli tarikleri mevcuttur. Bu tarikleri de müstakil bir *Cüz*’de topladım (*Tezkire* III, 1042).

Tirmizî'nin sahih hükmünü verdiği hadisler içinde böylesi hadisler pek çoktur. Bu nedenle her hadisi araştırdıktan sonra lâıyık olduğu hükmü vermek gerekir.

4. Dârekutnî'nin *İlzâmât*'ı: Ebû'l-Hasan Alî b. Ömer b. Ahmed b. Mehdi ed-Dârekutnî —ki bu, Bağdâd'da büyük bir yer olan Dâr el-Kutn'a nisbettir— el-Bağdâdî eş-Şâfi'î, *Sünen*, *İlel* ve diğer bazı kitapların sâhibi. Hadiste “*emîrû'l-mü'minîn*” idi ve kendisinin benzerini tanımazdı —öl. Bağdât 385 H.—. Onun kitabı da *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn* gibidir. İçinde Buhârî ile Müslim'in şartlarına uyan, fakat onların kitaplarına almadıkları ve onun düşüncesinde sahih olduğu için almaları “iltizâm” eden hadisleri toplamıştır. Sahâbe müsnedlerine göre mürettep olup, ince tek bir cilt hâlinde dir⁹.

5. Ebû Zerr'il-Herevî'nin *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*'ı: Hâfız Ebû Zerr Abd b. Ahmed b. Muh. b. Abdillâh b. Ufeyr el-Ensârî el-Herevî —ki bu, Herât'a nisbettir. Azîm bir memleket olan Horâsan'ın kürsilerinden birisidir. Diğer kürsileri: Nisâbü'r, Merv, Belh'tir— el-Mâlikî. Mekke'ye yerleşti, birçok eserin müellifi, zühd, vera' ve ibâdet sâhibi idi —öl. 434 H.— Eseri, Dârekutnî'nin kitabına mustahrec niteliğinde olup ince, tek cilttir¹⁰.

6. İbnü's-Şarkî'nin *Sahîh*'i¹¹: Hâfız Ebû Hâmid Ahmed b. Muh. b. el-Hasan en-Nisâbü'rî, İbnü's-Şarkî, Müslim'in talebelerinden —öl. 325 H.—. Bunu Zehebî, *Tezkire*'sinde, Tâceddîn es-Subkî ise *Tabakât*'ında zikretti. Subkî'nin ibâresi şöyledir: “*Sahîh* kaleme aldı, birçok kere haccetti. Kitabı meşhur olmayıp, bazılarınca *Sahîh-i Müslim*'e mustahrec sayılmıştır.”

7. el-Makdisî'nin *el-Muhtâre'si*: *K. el-Ehâdisi'l-ci-yâdi'l-muhtâre mimmâ leyse fi's-Sahîhayn ev-ehadihimâ*. Diyâüddîn Ebû Abdillâh Muh. b.

9* a) *K. el-İlzâmât alâ Sahîheyi'l-Buhârî ve-Müslim*. Müellifinden rivâyet edenler:

1. Ebû Zerrî'l-Herevî (İbn Hayr *Fehrese* 203)

2. Kâdî Ebû'l-Ganâ'im b. ed-Dücâcî (*Gunye* 196).

3. Muh. b. Alî el-Uşârî (*Sila* 83-27, 449).

İkinci tab'ı, 1985 yılında Beyrut'ta Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye tarafından Ebû Abdîrrahman Mukbil b. Hâdi el-Vâdi'nin tahkiki ile neşredilmiştir.

b) *K. et-Tettebbu' ve-huve mâ uhrice fi's-Sahîhayn lehu illetün yahut kısaca el-Müstedrek*. İki râvisini tesbit ettim:

1) Kâdî Ebû'l-Ganâ'im b. ed-Dücâcî (*Gunye* 196).

2) Ebû Tâlib Muh. b. Alî b. el-Feth el-Harbî ez-Zâhid (Neşri yapılan nüsha).

İlzâmât ile birlikte neşredilmiştir.

Zeynüddîn el-İrâkî, bunun üzerine ilâveler yapmıştır: *el-Müstedrek alâ Müstedreki'd-Dârekutnî* (*Fihris* 816).

10* Dârekutnî'nin *İlzâmât*'ında geçen hadisleri kendi senedleri ile tahrir etmiştir. Dört cüz' olan kitabı müellifinden rivâyet eden: Ebû'l-Abbâs Ah. b. Ömer b. Enes el-Uzri (İbn Hayr *Fehrese* 203).

Sa'd b. Alî b. Muh. Ebû'l-Kâsım ez-Zencî, bu eseri tenkid etmiştir: Ebû Zerr'in tahrir ettiği *Sahîh*'in bahsi ez-Zencî'nin yanında geçince der ki: “Bu kitabın içinde Ebû Müslim el-Kâtib isimli râvinin rivâyeti vardır. Bu da sahih şartından değildir.” (*Tezkire* III, 1176).

11* Bkz. *Tezkire* 821.

Abdilvâhid b. Ahmed b. Abdirrahman es-Sa'dî el-Makdisî (sonra:) ed-Dimaşkî es-Sâlihî el-Hanbelî el-Hâfız es-Sika, zühd ve vera' sâhibidir —öl. 643 H.—. Eseri bâblarına göre değil, müsnedlere göre alfabetik sıralamayla tertib edilmiştir. 86 cüz'den oluşan kitabı müellif ikmâl edememiştir; içinde sahih hadisleri iltizâm etmiştir¹². Daha önce kimsenin hüküm vermediği bir çok hadisin sahih olduklarına hükmetti. İçinde tâkibâtta sâlim çok az hadis mevcuttur. İbn Teymiyye, Zerkeşî ve diğerlerine göre: onun *Sahîh*'i, el-Hâkim'inkinden meziyyet olarak daha âlâdır.

Leâli'l-masnû'a'da anlatıldığına göre Zerkeşî, *Tahrîcû'r-Râfi'i*'de onun sıhhat hükmünün derece bakımından el-Hâkim'in "tashîh"inden daha yüksek olduğunu ve Tirmizî ile İbn Hibbân'ın sıhhat hükümlerine ise derece itibâriyle yakınlık arzettiğini söylemiştir.

İbn Abdilhâdî, *es-Sârimu'l-münekkî* adlı kitabında aynı şeyleri söylemiş ve şunları eklemiştir: "İçinde çok az galat vardır; ayrıca bu galatlar el-Hâkim'in *Sahîh*'indekilere de hiç benzemez, zira onda uydurmaya kadar varan birçok hadisler mevcuttur. Bu sebeple bu kitabın derecesi diğerlerinden yukarıdadır."

8. İbnü'l-Cârûd'un *el-Müntekâ'sı*: *K. el-Müntekâ mine's-süneni'l-müs-nede an Rasûlillah (sav) fi'l-ahkâm*. Müellifi: Ebû Muh. Abdullah b. Alî b. el-Cârûd en-Nisâbü'rî el-Hâfız —öl. 306 yahut 307 H.— Eser ince bir cilt hâlinde olup, *Sahîh-i İbn Huzeyme*'nin mustahreci niteliğindedir¹³. Hadislerinin

12* Müteahhiründen pek çokları bu eserden iktibaslarda bulunmuştur. Meselâ: *İsâbe* II, 151; İbn Hacer *Müfehres* 54a; *Meşyehatü'l-Halebî* 82b; *Hâvî* II, 54.

İbn Hacer, kitabın hacmini şöyle tavsif etmektedir:

"Yazabildikleri beş cilttir. Aşere-i mübeşşerenin müsnedi ile başlamaktadır. Daha sonra diğer sahâbilerin müsnedlerini Elif harfinden başlamak üzere Abdullah b. Ömer'in hadislerinin sonuna doğru bitirmiş, ancak tamamlamadan vefât etmiştir." (İbn Hacer *Müfehres* 203 a).

Zamanımıza ulaşan bütün yazmaları Şam'dadır:

a) Zâhiriye,? (I, dört halifenin hadisleri ile başlayıp *Hammâd b. Seleme an Sâbit an Enes* hadisleri ile son buluyor; 637 tarihinde müellifin yeğeni Ah. b. Abdirrahîm b. Abdilvâhid tarafından kopye edilmiştir).

b) Zâhiriye, mec. 21 (? cüz', 87-95yk.; X, 97-108 yk.; her ikisi de müellif hattı ile; VII, 109-118 yk, müellif hattı ile, ancak *Muhtâre*'den olmama ihtimâli var!).

c) Zâhiriye, mec. 86 (1-296 yk., 51-62. cüz'ler; Sa'sa' müsnedi ile başlayıp Ubeydullah b. Abdillâh b. Utbe b. Mes'ûd'un İbn Abbâs'tan rivâyetine kadar).

d) Zâhiriye, hadis 342 (1-251 yk., müellif hattıyla, I-XIII, Enes'in hadislerinin tamamı).

e) Zâhiriye, âmm 9235 (1-164yk., 63-75. cüz'ler, İbn Abbâs'ın kalan bölümünden Abdullah b. Amr'ın hadislerinin başına kadar).

13* Tesbit edebildiğim râvileri:

a) Ebû Ca'fer b. Abdillâh b. Muh. b. Nâfi' el-Huzâ'î (*Siyer* XXI, 149).

b) Ebû'l-Hasan Alî b. Ah. b. Muh. el-Kâbisî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 86a).

c) Ebû'l-Kâsım el-Hasan b. Abdillâh ez-Zebîdî (İbn Hayr *Fehrese* 122; *Sila* 85-29, 489).

Haydârâbâd'da 1309 ve 1315 yıllarında basılmıştır.

sayısı 800'e bâliğ olmuştur. İçinde Şeyhayn veya ikisinden birinin rivâyet etmediği çok az hadis mevcuttur. Onun üzerine Ebû Amr el-Endülüsî, *el-Murtekâ fî şerhi'l-Muntekâ* adıyla bir şerh yazmıştır.

9. Kâsım b. Asbâğ'ın *el-Muntekâ'sı*: Ebû Muh. Kâsım b. Asbâğ b. Muh. b. Yûsuf el-Buyyânî —ki bu, Endülüs'te bir kevre olan Buyâne'ye nisbettir ki, onunla Kurtuba arasında 30 mil vardır— el-Kurtubî el-Mâlikî el-Hâfız. Birçok kitabın sâhibidir. —öl. 340 H.— İbnü'l-Cârûd'un *Muntekâ'sı* gibi olan kitab, müellifinden semâ edilememiştir, zira öldüğünde yanında bulunmuştur. Şeyhlerinden tahrîc ettiği hadisleri bâblara göre düzenleyerek te'lif etmiştir¹⁴. Ebû Muh. b. Hazm'a göre İbnü'l-Cârûd'un (sıhhat yönünden) "seçmelerinden (= *intikâ*)" daha iyidir¹⁵.

10. İbnü's-Seken'in *Sahih'i*: Hâfız Ebû Alî Sa'îd b. Osmân b. Sa'îd b. Seken el-Bağdâdî el-Mısırî, Mısır'a yerleşti —öl. 353 H.— *es-Sahihü'l-muntekâ*¹⁶ yahut *es-Sünenü's-sihâhi'l-me'sûre an Rasûlillah (sav)* isimleriyle maruftur. Lâkin hadislerin senedleri hazfedilmiştir. Kendince sahih gördüğü me'sûr sünnetlerden ahkâm konulu olanlardan ihtiyâc duyulan tüm bâbları eserinde toplamış ve: "Bu kitabımda zikrettiklerim mücmel olup, sıhhatinde icmâ olanlardan ibârettir. Bunlar dışındakiler ise isimlerini verdiğim imamlardan birisinin ihtiyâr ettiğinden olup, zikrettiği yahut başkasının dînunda ihtiyâr ettiği şeye olan nisbetindeki hüccetini beyân ettim. Ehl-i nakilden birisinin hadisin rivâyetinde tek kalması durumunda da illetini beyân edip, gayrısının dînunda olmak üzere râvinin infirâdını delillendirdim.

Takiyyüddîn es-Subkî'nin *Şifâ'u's-sikâm*'ına bakınız.¹⁷

14* *el-Muntekâ fî'l-âsâr*. Bkz. *Tezkire* III, 854.

15* Bkz. *Buğyetu'l-mültemis*, No.1298.

16* Bkz. *Tezkire* III, 938.

17* Bazı sahihler de *Sahihayn* yahut ikisinden birisi üzerine müstahrec niteliğinde kaleme alınmışlardır. Bu kitaplar, bazen "*Sahih*" adıyla anılmışlardır: el-İsmâ'îlî'nin Buhârî üzerine, Ebû Avâne'nin Müslim üzerine, Ebû Ahmed el-Gıtrîfî'nin Buhârî üzerine, Ebû Bekr el-Cevzekî'nin Müslim üzerine, Ebû Bekr el-Berkânî'nin *Sahihayn* üzerine, Ahmed b. Seleme'nin Müslim üzerine yazdığı müstahrecler böyledir. Yani *Sahih* adıyla müelliflerine nisbet edilmişlerdir.

Bunların dışında sahih hadis kitabı kaleme alanlar:

1) Ebû Hafs Ömer b. Büceyr el-Hemedânî es-Semerkandî'nin (öl. 311 H.) *Sahih'i* (*İber* I, 462).

2) Ebû İmrân Mûsâ b. el-Abbâs el-Cüveynî'nin (öl. 323 H.) *el-Müsnedu's-sahih'i* (*Tezkire* 818).

3) Ebû Müslim Ömer b. Alî b. Ah. b. el-Leys el-Leysî el-Buhârî'nin (öl. 466 H.) *Müsnedu's-Sahihayn*'ı (*Tezkire* III, 1235).

MÜSTAHREC KİTAPLARI

Sahîhayn'ın her ikisine birlikte yahut ayrı ayrı herbirine bir çok müstahrecler yazılmıştır:

YALNIZ BUHÂRÎ ÜZERİNE YAZILAN MÜSTAHRECLER

1. İsmâ'îl'nin *Müstahrec*'i¹: Hâfız Ebû Bekr Ahmed b. İbrâhîm b. İsmâ'îl el-İsmâ'îlî el-Cürcânî, Cürcân âhâlisinin imamı, öl. 371 H. ez-Zehebi onun hakkında: "O, üstün hâfızası ile müteahhirünün hıfz ve marifette mütekaddimûna ulaşmaları ümitsizliğini perçinledi" demiştir. Onun başka kitapları da vardı: *el-Mu'cem* ile *el-Müsnedü'l-kebir* bunlardandır.

2. Gıtrîfî'nin *Müstahrec*'i: Hâfız Ebû Ahmed Muh. b. ebî Hâmid Ahmed b. el-Hüseyn b. el-Kâsım b. el-Gıtrîf b. el-Cehm el-Ğıtrîfî —ki bu, ceddi Ğıtrîfe nisbettir—, el-Abdî el-Cürcânî er-Ribâtî, Ebû Bekr el-İsmâ'îlî'nin arkadaşı, öl. 377 H.

3. İbn ebî Zühl'ün *Müstahrec*'i: Hâfız Ebû Abdîllah Muh. b. el-Abbâs b. Ahmed b. Muh. b. Usaym b. Bilâl b. Usam, İbn ebî Zühl ed-Dabbî el-Usamî el-Herevî, öl. 378 H.

4. İbn Mürdeveyh'in *Müstahrec*'i: Hâfız Ebû Bekr Ahmed b. Mûsâ b. Mürdeveyh el-İsbehânî, *et-Ta'rih* ve *Tefsîrül-müsned* kitaplarının sâhibi, öl. 416 H. Bu İbn Mürdeveyh el-kebir'dir. İbn Mürdeveyh es-sağîr ise onun torunu İsbahân muhaddisi el-Müfid el-Hâfız Ebû Bekr Ahmed b. Muh. b. Ahmed b. Mûsâ b. Mürdeveyh el-İsbehânî olup, ceddi ile karşılaşmamıştır, öl. 498 H.

Bu dört kitab, Buhârî'nin *Sahîh*'i üzerine yazılmış müstahreclerdir.

YALNIZ MÜSLİM'İN SAHÎHİ ÜZERİNE YAZILAN MÜSTAHRECLER

1. Ebû Avâne'nin *Müstahrec*'i: Hâfız Ebû Avâne Ya'kûb b. İshâk b. İbrâhîm b. Yezid el-İsferâyînî (yahut el-Esferâyînî) —ki bu, Nisâbûr çevresinde Cürcân yolunun ortalarında yer alan İsferâyîn adlı beldeye nisbettir— en-Nisâbûrî (aslen), eş-Şâfi'î, cevval hâfız ve müksir muhaddislerden birisidir, öl. İsferâyîn 316 H. *Müstahrec*'inde Müslim'in kitabına pek çok ziyâdeleri de vardır².

1* = *es-Sahîh* = *K. el-Câmi'is-sahîhi'l-muhrac alâ Sahîhi'l-Hâfizi'l-Buhârî*.

Yegâne râvîsi: Ebû Bekr Ahmed b. Muh. b. Gâlib el-Berkânî. Bu arada Buhârî'nin muallak rivâyetlerini de vasletmiştir (Sirâcüddîn *Meşyeha* 124b; İzz.b. Cem. *Meşyeha* 396; İbn Hacer *Müfehres* 111f-b; *Sila* 84-28, 383).

2* Müelliften eserini rivâyet eden: Abdülmelik b. el-Hasan el-İsferâyînî (*Bern. Tüceybî*

2. Kâsım b. Asbağ'ın *Müstahrec'i*: Ebû Muh. Kâsım b. Asbağ el-Beyyânî el-Kurtubî.

3. el-Hîrî'nin *Müstahrec'i*³: Hâfız Ebû Ca'fer Ahmed b. Hamdân b. Ali b. Abdillâh b. Sinân el-Hîrî —ki bu, Nisâbûr'da meşhur büyük bir mahal olan Hîre'ye nisbettir— en-Nisâbûrî, 311 H. senesinde İbn Huzeyme'den birkaç gün önce vefât etti.

4. Ebû Bekr el-İsferâyînî'nin *Müstahrec'i*: Hâfız Ebû Bekr Muh. b. Muh. b. Recâ' en-Nisâbûrî el-İsferâyînî, mütekaddimûndan olup, Müslim'in şeyhlerinin çoğundan hadis dinlemiştir, öl. 286 H.

5. el-Cevzekî'nin *Müstahrec'i*⁴: Hâfız Ebû Bekr Muh. b. Abdillâh b. Muh. b. Zekerıyyâ eş-Şeybânî en-Nisâbûrî —ki bu yörenin muhaddisidir— el-Cevzekî —ki bu, Nisâbûr köylerinden birisi olan Cevzek adlı köye nisbettir— öl. 388 H.

6. eş-Şârikî'nin *Müstahrec'i*: Hâfız Ebû Hâmid Ahmed b. Muh. b. Şârik el-Herevî eş-Şârikî eş-Şâfi'î, öl. Herât'ta 355 H.

7. Ebu'l-Velîd el-Kazvî'nin *Müstahrec'i*⁵: Hâfız Ebû'l-Velîd Hassân b. Muh. b. Ahmed b. Hârûn el-Kureşî el-Ümevî el-Kazvînî en-Nisâbûrî eş-Şâfi'î, öl. 344 H.

8. el-Cüveynî'nin *Müstahrec'i*: Hâfız Ebû İmrân Mûsâ b. el-Abbâs b. Muh. el-Cüveynî —ki bu, Bistâm ile Nisâbûr arasında kâfilelerin konakladığı Cüveyn adlı bir yere nisbettir— en-Nisâbûrî, çok rihlet edenlerden birisidir, öl. Cüveyn 323 H.

9. Ebû'n-Nasr et-Tûsî'nin *Müstahrec'i*^{5a}: Hâfız Ebû'n-Nasr Muh. b. Muh. b. Yûsuf et-Tûsî eş-Şâfi'î, öl. 344 H.

10. Ebû Saîd el-Hîrî'nin *Müstahrec'i*⁶: Hâfız Ebû Sa'îd Ahmed b. ebî Bekr Muh. b. el-Hâfız'ı-kebir ebî Osmân Saîd b. İsmâil el-Hîrî en-Nisâbûrî, Tarsûs'ta 353 H. senesinde şehit olmuştur.

11. Ahmed b. Seleme'nin *Müstahrec'i*: Hâfız Ebû'l-Fadl Ahmed b. Sele-

123; *Sila* 84-28, 383).

el-Müsned, el-Müsnedü's-sahîh, es-Sahîh, et-Müsnedü'l-muhrac alâ Sahîhi Müslim adlarıyla da maruftur.

İstanbul yazmaları: Köprülü 401-405 (I, II, VII, VIII, IX, 243 yk., 193 yk., 193 yk.; 518 H.), Köprülü 406 (608 H.); Feyzullah 508 (I, 246yk., 6. H. asır), 509 (VIII, 193 yk., 6. H. asır).

Yurtdışında daha başka yazma nüshaları da mevcuttur. Sadece ilk iki cildi Hind'de basılmıştır. Bu baskısı Beyrut'ta Dâru'l-Ma'rife tarafından ofsetle tekrarlanmıştır.

3* Bkz. *İber* I, 460.

4* Bkz. *Tezkire* III, 1014.

5* el-Hâkim diyor ki: Ebû'l-Velîd'i işittim, diyor ki: Bana babam "Hangi kitabı topluyorsun?" diye sordu. Ben de: "Buhârî'ye müstahrec yazıyorum." dedim. O ise: "Müslim'in kitabına yaz, zira o daha bereketlidir. Zira Buhârî, lafza nisbet ederdi." dedi (*Tezkire* III, 895-6).

5a* *Tezkire* III, 892.

6* Bkz. *Tezkire* III, 920.

me en-Nisâbüri el-Bezzâr, Müslim'e Belî ile Basra rihleti sırasında arkadaşlık etmiştir, öl. 286 H. ez-Zehebî: "Onun, *Sahîh-i Müslim*'in tarzında bir *Müstahrec*'i vardır" demiştir.

Şeyh Ebû'l-Kâsım en-Nasrâbâzî diyor ki: "Ebû Alî es-Sekafî'yi rüyada gördüm. Bana: "Ahmed b. Seleme'nin *Sahîh*'ine sâhip çık!" dedi."

12. Ebû Muh. el-Belâzürî'nin *Müstahrec*'i: Hâfız Ebû Muh. Ahmed b. Muh. b. İbrâhîm et-Tûsî el-Belâzürî el-Vâiz, öl. 339 H. Zehebî: "Müslim'in kitabının tarzına uygun bir *Sahîh* tahrîc etti" demiştir⁷.

Bu 12 kitabın tümü de Müslim'in *Sahîh*'i üzerine müstahrec olarak yazılmıştır.⁸

HEM BUHÂRÎ, HEM DE MÜSLİM'İN SAHİHLERİ ÜZERİNE YAZILAN MÜSTAHRECLER

1. Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin *Müstahrec*'leri⁹: Hâfız Ebû Nu'aym Ahmed b. Abdillâh b. Ahmed b. İshâk b. Mûsâ b. Mihrân el-İsbehânî —ki bu, İslâm şehirlerinden azîm ve meşhûr bir şehir olan İsbehân'a nisbettir— es-Sûfî eş-Şâfî'î, eserler sâhibi, öl. İsbehân 430 H.

2. İbnü'l-Ahram'ın *Müstahrec*'leri¹⁰: Hâfız Ebû Abdillâh Muh. b. Ya'kûb b. Yûsuf eş-Şeybânî en-Nisâbüri, İbnü'l-Ahram, öl. 344 H.

3. Hâfız Ebû Zerr'il-Herevî'nin *Müstahrec*'leri¹¹.

4. Ebû Muh. el-Hallâl'in *Müstahrec*'leri¹²: Hâfız Ebu Muh. el-Hasan b.

7* Bkz. *İber* II, 56; *Tezkire* III, 892.

8* Müslim'in *Sahîh*'i üzerine müstahrec yazan diğer müellifler:

1. Ebû Abdillâh Muh. b. el-Abbâs b. Ahmed b. Usam ed-Dabbî el-Herevî el-Usamî (*Tezkire* III, 1006).

2. Ebû'l-Abbâs Muh. b. İshâk es-Sekafî en-Nisâbüri es-Serrâc (öl. 313 H.) (*İber* 467).

3. Ebû Bekr Ahmed b. Mûsâ b. Mürdeveyh (*Tezkire* III, 1050-1).

9* Ebû Alî el-Haddâd'ın rivayetiyle gelmiştir (*Siyer* XXI, 123; *İber* II, 197; İbn Hacer *Müfehres* 7a, 143a, 147ba; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 45a; *Sebet İbn Habib* 25a; Halebî *Meşyeha* 53a, 110b, 111a; *Sila* 85-29, 450).

Türkiye'deki tek yazma nüshası Bursa'dadır: Ulu Cami, hadis 187.

Diğer yazmaları: British Mus. Suppl. 137; Zâhiriyye hadis 116 (I, 1-236 yk.); Kahire ¹ I, 307; ² I, 147; Zâhiriyye, hadis 21 (I-220 yk.), hadis 117 (II, 1-267 yk.), âmm 8675 (başlıksız noksan, 1-159 yk.).

10* el-Hâkim demiş ki: *Sahîhayn* üzerine bir müstahrec yazdı. Bir de *Müsnedü'l-kebîr*'i vardır. Ebû'l-Abbâs es-Serrâc, ondan *Sahîh-i Müslim* üzerine bir müstahrec yazmasını istedi, o da onun bu isteğini yerine getirdi. İbnü'l-Ahram'ı bir çok kereler işittim: "Ömrüm bu kitabı (yani *Sahîh-i Müslim* üzerine müstahreci) toplamakla geçti" di-yordu (*Tezkire* III, 864).

11* el-Müsnedü'l-mü'ellef ale's-Sahîhayn. Bu kitabın ravisi: Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Ömer b. Enes el-Uzrî (İbn Hayr *Fehrese* 286).

Onun müstahrecleri dışında bir de *Sahîhayn* üzerine kaleme aldığı 2 ciltlik *Müstedrek*'i vardır. Zehebî, bu eserin çoğunluğunu gözden geçirip, notlar düştüğünü söylemektedir (*Tezkire* III, 1104).

12* Bkz. *Ta'rih Bağdâd* VII, 425; *İber* II, 274; *Tezkire* III, 1110.

ebî Tâlib Muh. b. el-Hasan b. Alî el-Bağdâdî, el-Hallâl —ki bu, sirkeci mânâsına gelir—, öl. 439 H.

5. el-Mâsercisî'nin *Müstahrec*'leri¹³: Hâfız Ebû Alî el-Hüseyn b. Muh. b. Ahmed b. Muh. b. el-Hüseyn b. İsmâ b. Mâsercis el-Mâsercisî —ki bu, görüldüğü gibi ceddine nisbettir— Ceddi, hıristiyan iken Abdullah b. el-Mübârek en-Nisâbûrî'nin elinde müslüman olmuştur, öl. 365 H.

6. Ebû Mes'ûd el-Milencî'nin *Müstahrec*'leri¹⁴: Hâfız Ebû Mes'ûd Süleymân b. İbrâhîm el-İsbehânî el-Milencî, öl. 486 H.

7. İbn Mencüveyh'in *Müstahrec*'leri^{14a}: Hâfız Ebû Bekr Ahmed b. Alî b. Muh. b. İbrâhîm b. Mencüveyh el-İsbehânî el-Berdî, Nisâbûr'a yerleşti, öl. 428 H.

8. Ebû Bekr eş-Şîrâzî'nin *Müstahrec*'leri: Hâfız Ebû Bekr Ahmed b. Abdân b. Muh. b. el-Ferec eş-Şîrâzî, Ehvâz muhaddisi, öl. 388 H.

9. el-Berkânî'nin *Müstahrec*'leri¹⁵: Hâfız Ebû Bekr Ahmed b. Muh. b. Ahmed b. Gâlib el-Hvârizmî el-Berkânî —ki bu, Hvârzem dolaylarında bir köy olan Berkâne'ye nisbettir— eş-Şâfi'î, öl. Bağdât 425 H.

Bu dokuz müellif, hem Buhârî hem de Müslim'in kitapları üzerine birer *müstahrec* kaleme almışlardır.¹⁶

Bunların dışında bazı muhaddisler sünen gibi kitaplar üzerine müstahrecler kaleme almışlar, ancak eserlerinde hadislerin tümünün sahîh olması şartını koşmamışlardır.

Ebû Dâvud'un *Sünen*'i üzerine *müstahrec* yazarlar:

1. Kâsım b. Asbağ¹⁷,

2. Ebû Bekr b. Mencüveyh el-İsfehânî ile

3. Endülüs müsnidi Ebû Abdillâh Muh. b. Abdilmelik b. Eymen b. Ferrec el-Kurtubî'nin —öl. 330 H.— *Müstahrec*'leri.

Kâsım b. Esbağ, daha sonra kitabını ihtisâr etti ve adını *el-Müctenâ* koydu. 7 cüz'lük bu muhtasar, 2490 hadis ihtivâ etmektedir.

Tirmizî'nin *Sünen*'i üzerine *müstahrec* yazarlar:

13* Bkz. *Tezkire* III, 955.

14* Bkz. *Tezkire* III, 1197; *İber* II, 486.

14a* Yazması: Zâhiriyye, hadis 21 (220 yk., 7-8. asır H.). Kitabın müellifine nisbeti sarîh değildir. Elbânî, kitabın kimliğini ancak uzun araştırmalarından sonra tesbit edebilmiştir (NÂSİR 412). Bkz. *Tezkire* III, 1025.

15* Bkz. *Tezkire* III, 1074; *İber* II, 252; *Sila* 85-29, 448; *Tefsîr İbn Kesîr* V, 54.

16* *Sahîhayn* üzerine müstahrec yazan diğer müellifler:

1. Diyâüddîn el-Makdisî, İbnü'l-Kayserânî (*Tefsîr İbn Kesîr* VI, 455).

2. Ebû Ahmed Muh. b. Muh. b. Ahmed el-Hâkim (*Tezkire* III, 977; *İber* II, 153).

3. Ebû'l-Hasan Ahmed b. Muh. b. Ahmed el-Atikî el-Bağdâdî (öl. 441 H.) (*İber* II, 278).

17* Kâsım'dan eserini rivayet eden: Abdülvâris b. Sa'îd (*Sila* 85-29, 450).

1. Ebû Bekr b. Mencüveyh¹⁸ ile

2. Ebû Alî el-Hasan b. Alî b. Nasr el-Horâsânî et-Tûsî, Ebû Hâtim er-Râzî'nin şeyhi —öl. 312 H.—. Şeyhlerinin çoğunluğundan rivâyet husûsunda Tirmizî'ye müşâreket etmiştir.

Ebû Nu'aym el-İsbehânî, İbn Huzeyme'nin *K. et-Tevhîd*'i üzerine bir *müstahrec* yazmıştır.

Ebû'l-Fadl el-İrâkî ise el-Hâkim'in *Müstedrek*'i üzerine bir *müstahrec* imlâ etmiş, ancak bitirememiştir.¹⁹

MÜSTAHRECİN MÂNÂSİ

Müstahrecin muhaddisler indindeki mânâsı şudur: musannif, kitabı eline alır, içindeki hadisleri kitap sâhibinin tariki dışında kendisine âit senedlerle tahrîc etmesi, bu sûretle kitap sâhibinin şeyhinde yahut onun fevkinde tâ ki sahâbîde bile olsa birleşmesi demektir. Tahrîci yapan musannif, bu sırada kitabın tertibine, metinlerinin ve turûk-u isnâdın sıralamasına riâyet etmelidir. Bu arada şartı şudur: musannif, kitap sâhibinin senedinde ona en yakın şeyhe ulaşmalıdır; ancak uluvv ve önemli bir ziyâde olması hâlinde bu prensibe uymayabilir. İstihrâci yapan müellif, bazen kendince hoşnut olduğu bir sened bulamadığı takdirde hadisleri iskât edebildiği gibi, bazen de o hadisi iskât etmeyip kitap sâhibinin tarikinden zikreder.

Ayrıca müstahrec, onlar indinde müellifinin istihrâc ettiği, başka deyişle kutub-u mahsûseden cem'ettiği kitaba da itlâk olunmuştur. İbn Mende'nin *Müstahrec*'i gibi: Hâfız Ebû'l-Kâsım Abdurrahman b. Muh. b. İshâk b. Muh. b. Yahyâ b. Mende el-Âbdî —ki onların mevlâsıdır— el-İsfehânî —öl. 470 H.—, bunu nâsın kitaplarından cem' ve tezkire için istihrâc etti ve adını: *el-Müstahrec min kütübî'n-nâs li't-tezkire ve'l-mustatraf min ahvâlî'n-nâs li'l-ma'rife*²⁰ koydu. *el-Müsned*, *K. el-Vefeyât*, *Cüz' fi ekli't-tin* müellifin diğer kitaplarındandır.

İbn Hacer, eserlerinde onun *Müstahrec*'inden çokça nakillerde bulunmuş; bazen "İbn Mende, *Müstahrec*'inde" bazan de "*Tezkire*'sinde zikretti" demiştir. Allah en iyisini bilir.

18* Bkz. *Tezkire* III, 1085.

* Tirmizî'nin *Câmi*'i üzerine Hâfız Ebû Ahmed Muh. b. Muh. b. Ahmed el-Hâkim de bir müstahrec yazmıştır (*Tezkire* III, 977; *Iber* II, 153).

19* Ebû Zerri'l-Herevî, ise Dârekutnî'nin *Sahihayn* üzerine yazdığı ve müsnedlerine göre düzenlediği tek ciltlik *İlâmât*'i üzerine bir müstahrec kaleme almıştır (*Sila* 85-29, 451).

Muh. b. Ah. b. Abdilazîz b. Utbe el-Ümevî el-Utbi el-Kurtubî (öl. 255 H.) ise Mâlik'in *Muvattâ*'sı üzerine bir müstahrec kaleme almış, içine Mâlik'in garib rivayetlerinden de ilave etmiştir (*Iber* I, 364).

20* *İsâbe*'nin kaynaklarındandır (I, 391).

Yazması: Köprülü 242 (305 yk., gayet eski nüsha, muhtemelen 6. H. asır, başı noksan). Vefeyat türünden bir kitaptır. Müellif, önce seneyi veriyor, o sene içinde vefât eden râvileri, bunların hâl ve menkabeleri ile bazılarının da rivayetlerini isnâdı ile tahrîc ediyor. Mevcut olan tek yazması olan bu nüsha 3. cüz'den başlayıp 198 senesine tekabül eden 21. cüz'ün sonuna kadardır.

SÜNEN KİTAPLARI

Hadisçilerin ıstılâhında *Sünen*'in mânâsı: İmân, tahâret, namaz, zekât gibi fikhî bâblara göre tertîb edilmiş kitaplardır. Bu kitaplarda mevkûf hadis mevcûd değildir. Zira mevkûf, onların ıstılâhında sünnet olarak isimlendirilmeyip bunlara (merfularla birlikte) hadis denilmiştir. Daha önce zikri geçen 4 meşhûr kitap dışında pek çok sünen mevcuttur:

1. Şâfi'i'nin *Sünen*'i: Ebû İbrâhîm İsmâ'il b. Yahyâ el-Müzenî, daha sonra ondan Ebû Ca'fer Ahmed b. Muh. b. Sellâme el-Ezdî et-Tahâvî'nin rivâyetiyle, tek cilttir¹.

2. Nesâ'i'nin *Sünenü'l-kübrâ*'sı: Nesâ'i, bundan *Sünen-i suğrâ*'sını telhîs etmiş, isnâdında illet vâki olanlar hakkında söz söylediği hadisleri bırakmak sûretiyle özetlemiştir. Hadisçiler "Nesâ'i, rivâyet etti" dediklerinde bu kitabı kasdetmeyip, *el-Müctebâ* adı da verilen *Sünenü's-suğrâ*'yı kasdedenler².

1* *es-Sünenü'l-me'sûre* adıyla da marûf olan kitabı Ebû Ca'fer Ahmed b. Muh. et-Tahâvî, İsmâ'il b. Yahyâ el-Müzenî'den, o da Şâfi'i'den rivâyet etmiştir. Biri Haydârâbâd, ötekisi ise 1315'de Kahire'de olmak üzere iki kez basılmıştır.

Bunun dışında bir de onun talebelerinden Muh. b. Abdillâh b. Abdilhakem'in rivâyetiyle olan *Sünen* vardır. Literatürde marûf ve mervî kaynaklardan birisidir: İzz. b. Cem. *Meşyeha* 15a; İbn Hacer *Müfehres* 198b; *Sila* 84-28, 363.

İmam Şâfi'i'nin *Müsned*'i ile *Sünen*'ini es-Sâ'atî tertib etmiştir: *Bedâ'iu'l-minen fi cem'i ve-tertibî Müsnedi's-Şâfi'i ve's-Sünen*. Ahmed b. Abdirrahman b. Muh. el-Bennâ'nın bu çalışması, Daru'l-Envâr li't-tibâ'a ve'n-neşr tarafından iki cilt halinde, 1369-70 yılları arasında basılmıştır.

2* Nesâ'i'ye iki sünen nisbet edilmektedir. Birisi *es-Sünenü'l-kübrâ*, diğeri ise bunun muhtasarı yahut bir başka deyişle seçmelerden (intikâ'lardan) oluşan *es-Sünenü's-suğra*'sı yahut diğerk adıyla *el-Müctebâ*'sı.

es-Sünenü'l-kübrâ, Mağrib'de *el-Musannef* adıyla marûftur. Aslında bu yörede hemen tüm sünen ve câmi'ler aynı adla anılırlar.

Sünenü'l-kübrâ'nın râvileri pek çoktur:

a) Ebû Bekr Muh. b. Mu'âviye b. Abdirrahman, İbnü'l-Ahmer el-Kureşî (İbn Hayr *Fehrese* 110-117; *Fihris Ensâri* 204b; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 7b-8a; İbn Atiyye *Fihris* s. 91, 97).

b) Ebû'l-Hasan Muh. b. Abdillâh b. Zekeriyâ b. Hayyûye en-Nisâbüri (İbn Hayr *Fehrese* 112; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 7b-8a; Suyûtî *Fihris* 247a).

c) Ebû Abdillâh Muh. b. el-Kâsım b. Muh. b. Seyyâr el-Kurtubî (*Fehrese İbn Hayr* 112, 115; *Fehrese İbn Atiyye* 69).

d) Ebû'l-Kâsım Hamza b. Muh. el-Kinânî.

e) Ebû Ali el-Hasan b. Bedr b. ebi Hilâl.

f) Ebû Ali el-Hasan b. el-Hıdır el-Esyûtî.

g) Oğlu Abdülkerim b. Ahmed.

h) Ebû Bekr Ahmed b. Muh. b. İsm. el-Mühendis.

3. Dârimî'nin *Sünen*'i³: Ebû Muh. Abdullah b. Abdirrahman b. el-Fadl b. Behrâm b. Abdissamed et-Temîmî es-Semerkindî ed-Dârimî —ki bu, Temîm kabîlesinin büyük bir batını olan Dârim b. Mâlik'e nisbettir—, öl. Merv 255 H. İçinde (bol miktarda) âlî isnadlı hadislerin yanı sıra (pek çok) sülâsiyâta da rastlanır. İçindeki sülâsiyât, Buhârî'nin *Sahîh*'indekilerden daha fazladır.

j) Ebû'l-Hasan Ahmed b. Muh. b. Osmân b. Abdilvehhâb (Tümü *Fehrese İbn Hayr* 110-117).

k) Ebû'l-Fadl Mes'ûd b. Ali b. el-Fadl el-Beccânî (*Fihris İbn Atiyye* 65).

Sünenü'l-kübrâ'nın ilk cildi Abdussamed Şerefüddîn'in tahkiki ile 1972'de Bombay'da basılmıştır (Daru'l-Kayyime 64+240 sayfa). Basılan nüsha *Sünen*'in İbnü'l Ahmer nüshasındandır.

Nesâî'nin bu *Sünen*'i hakkında ulemâdan pek çoklarının övgüde bulunduğu görülmüştür:

Rivayet olunduğuna göre Ebû Abdillâh el-Hâkim: "Nesâî'nin *Sünen*'ine bakan kişi, onun güzel sözlerine hayran kalır" demiştir.

Abdurrahîm el-Mekkî ise övgüde aşırıya giderek: "Nesâî'nin eseri bütün eserlerin en şerefliisidir. İslâm'da onun gibisi daha yazılmadı" demiştir. Bu görüşe sahip olanlardan birisi olan Yûnus b. Abdillâh el-Kâdî da bu kitabı, Buhârî'den üstün görmüştür. Nesâî'nin kitabında zayıf rivayetler bulunduğu ve Buhârî gibi sahîhleri alma şartını da ileri sürmediğine göre bu tür görüşler tutarsızdır (*Bern.Tüc.* 116).

Fârûk Hammâde, tahkikini yaptığı müellifin *Amelu yevm ve'l-leyle* kitabının önsözünde (s.73) *el-Müctebâ* ile *Sünenü'l-kübrâ* arasındaki farkları dile getirmiştir: *S. el-kübrâ*, *Suğra*'ya göre bazı üstünlüklere sahiptir. Bu farklı durumları, matbu olan *el-Müctebâ* nüshası ile, indimdeki Rabat, el-Hizânetu'l-Melikîyye, No. 5952'de kayıtlı iki büyük ciltlik *es-Sünenü'l-Kübrâ* yazmalarını karşılaştırmak suretiyle tesbit ettim:

- 1- *el-Kübrâ*'da, *Müctebâ*'da bulunmayan *kitâblar* vardır: *siyer*, *menakıb*, *nu'ât*, *tıbb*, *farâ'id* gibi
- 2- *Kübrâ*'ya dahil olan bir çok *kitâb*, müstakil olarak kaleme alındığı gibi yine ayrı olarak kıraat ve rivayet te olunmuştur: *fadâ'ilü'l-Kur'ân* gibi. Ancak müellifin bir eseri olan *Hasâ'isu Ali b. ebi Tâlib* gerçekten müstakildir.
- 3- *Kitâblar* içinde yer alan bâbların mikdarı *el-Kübrâ*'da daha çoktur.
- 4- *Kübrâ*'da bol miktarda hadislerin illetleri, vakf ve irsâl durumları gibi sened hâllerinden söz edilmesine karşılık, *Müctebâ*'da bunlara yer verilmemiştir.
- 5- *el-Müctebâ*'da bulunmamasına karşılık *el-Kübrâ*'da belâğat rivayetler yer almıştır.
- 6- *el-Kübrâ* için *Musannefu'n-Nesâî* ve *Divânu'n-Nesâî* gibi isimler de kullanılmıştır.

NÂSİRÜDDİN ELBÂNÎ'nin işaret ettiği *Sünenü'l-Kübrâ* yazmalarının Şam nüshaları: Zâhiriyye, hadis 228 (1-99 yk. tefsir, kadâ, cihâd, hayl, siyer, velime, işretu'n-nisâ), hadis 539 (1-89 yk, siyam, zekât, i'tikâf, cenâiz), mec. 115 (212-221 yk, kiyâmu'l-leyl).

3* = *el-Müsned*. Salâhüddîn el-Alâî: "*Kutub-u hamse*'ye İbn Mâce yerine *Sünen-i Dârimî* konularak, *Kutub-u sitte* yapılırsa idi daha iyi olurdu." demiştir. *Müsnedu Dârimî*'nin yegane ravisi: Ebû İmrân İsâ b. Ömer es-Semerkindî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 85b; *Sila* 85-29, 433).

Pek çok baskısı yapılmıştır: a. Cawnpore 1293 (taşbaskı), b. Haydarâbâd 1309, c. Delhi 1337 (İbn Teymiyye'nin *Müntekâ*'sı hâmişinde), d. Şam 1349, e. Muh. Ah. Dehmân'ın inayetiyle Dâru İhyâ-i Sünneti'n-Nebeviyye'nin nesri.

Sünen üzerine yapılan bir çalışma: Muh. Na'im Atâ, *el-Hallu'l-müdellet ale'd-Dârimî*, I. yarısı, Lucknow 1322. (GAS)

4. Beyhakî'nin *Sünen*'i: Büyük ve meşhûr hâfız, sünnet şeyhi Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Alî b. Abdillâh b. Mûsâ el-Beyhakî —ki bu, Nisâbûr civarında, buraya 20 fersah mesâfedeki Beyhak adlı büyük bir köye nisbettir — el-Hüsrevcirdi eş-Şâfiî, öl. Nisâbûr 458 H., cenâzesi Beyhak'a götürülüp, köylerinden biri olan Hüsrevcird'de defnedildi. *Sünenü's-suğrâ*'sı küçük olup iki cilttir⁴. Büyüğü olan *es-Sünenü'l-kübrâ* diğer adıyla *K. Süneni'l-kebîr*, 10 cilttir⁵. Her ikisi de el-Müzenî'nin *Muhtasar*'ının tertibi üzerine hazırlanmıştır. İslâm'da bu iki kitabın benzeri yazılmamıştır. *Sünenü'l-kübrâ*'nın büyük kısmı ahkâm hadislerinden oluşmuştur.

Sünen üzerine Kadılar Kadısı Şeyh Alâü'ddîn İzzüddîn Alî b. Fahred-dîn Osmân b. İbrâhîm b. Mustafâ b. Süleymân el-Mârdînî el-Hanefî, İbnü't-Türkmânî, öl. 750 H., *el-Cevherü'n-nakî fî'r-redd ale'l-Beyhakî*⁶ adını verdiği bir hâşiye kaleme almıştır ki, ekserisi *Sünenü'l-kübrâ*'ya itirâz ve münâkaşalarla dolu incelemelerini ihtivâ etmektedir. Bu kitabı Zeynüddîn b. Kutlûboğâ el-Hanefî, *Tersü'l-Cevheri'n-nakî* adıyla telhîs etmiş; alfabetik olarak tertib ettiği çalışmasında ancak Mîm harfine kadar gelebilmiştir.

Beyhakî'nin bu muhteşem eseri dışında başka te'lifâtı da vardır. Bun-

Sünen'in *Sülâsiyât*'ı cemedilmiştir. İlgili bölüme müracaat ediniz.

Sünen'deki hadislere muvâfakat eden hadislerin toplandığı bir cüz' yazma halinde dir: Kahire² I, 153, hadis 2024 (bir mecmûa içinde 6 yk.).

Müsned-i Dârimî'de bazı bölümlerinde yoğunlaşmak üzere pek çok mevkûf ve maktû haberler yer almıştır. Bu nedenle ona *Câmi*'isinin verilmesi daha uygun olurdu.

- 4* *es-Sünenü's-sagîr* yahut *Sünenü's-suğrâ*'nın iki yazması mevcuttur ki, birisi İstanbul'dadır: Topkapı Sarayı Ahmet III 269 (tamamı, 392 yk., muhtemelen 7. H. asırda kopye edilmiş, asıl nüshaya istinâden 18 cüz'den teşekkül etmiş, kağıdın umûmunda yanma başlangıcı). Diğer yazması: Kahire¹ I, 351, ² I, 124, hadis 253 (275 yk.). Müellif, bâbda meşhur olan rivayet hangisi ise onu tahrîc ettikten sonra muâriz ve muvâfık olan diğer rivayetleri "muallak" olarak zikretmektedir. *Sünenü's-suğrâ*'nın râvisi Abdülcebbar b. Muh. el-Hvârî'dir (*Sila* 84-28, 362).
- 5* Şu adlarla ma'rûftur: *K. es-Süneni'l-kebîr* = *K. es-Sünenü'l-kübrâ* = *K. es-Sünen ve'l-âsâr* = *es-Sünenü'l-kebîr ala tertibi Muhtasarı İsmâ'il b. İbrâhîm el-Müzenî*. Aşağı yukarı sadece ahkâm ve muâmelât hadislerini ele almıştır. Eserin yukarıdaki başlıklarının sonuncusundan da anlaşılacağı gibi kitabını *Muhtasar*'ın tertibine göre hazırlamıştır. Eseri müellifinden rivayet eden muhaddisler: a. Ebû'l-Mu'allâ Muh. b. İsmâ'il b. Muh. el-Fârisî; b. Ebû'l-Kâsım Zâhir b. Tâhir b. Muh. eş-Şehhâmî; c. Mansûr b. Abdilmun'im el-Fürâvî; d. Abdürrahîm b. Abdikerîm b. es-Sem'ânî; e. Ebû'l-Hasan Abdülcebbar b. Abdilvehhâb ed-Dehhân. Tam yazma nüshaları pek çok kütüphanede mevcuttur. Tek baskısı Haydârâbâd 1344-1355 tarihli dir. Bu tab'ı daha sonra Beyrut'ta ofset yoluyla tekrarlanmıştır. *Sünen*'in *Kutub-u sitte*'ye olan zâid hadislerini Ahmed b. ebî Bekr el-Bûsîrî (öl. 840 H.) biraraya getirmiştir: *Fe'va'idü'l-müntekî li-Zevâ'idil-Beyhakî*, Yazma nüshası Mısır'dadır: Kahire¹ I, 383, ² I, 136.
- 6* *Sünenü'l-kübrâ*'nın Haydârâbâd baskısında metnin altında hâmişinde basılmıştır. Bu tarihten çok önce yine Haydârâbâd'da 1316 yılında müstakil olarak neşredilmiştir.

* *Sünenü'l-kübrâ*'nın ihtisârını İmam ez-Zehebî yapmıştır. Adı şu şekildedir: *el-Muhezzeb fî ihtisârı Süneni'l-kebîr*. Topkapı Sarayı ile Kahire, Dârul-Kutub'da yazmaları da olan kitabın Hâmid İbrâhîm Ahmed ve Muh. Huseyn el-Fakkî'nin tahkikleri ile yaptıkları neşrin birinci cildi 1970'de Kahire'de basılmıştır.

ların sayısı kimilerince 1000'e ulaşmıştır. O eserlerinin tümünde uydurma olduğunu bildiği hadisleri tahrir etmemeyi prensip edinmiştir:

K. el-İ'tikâd; Delâilü'n-nübüvve; Şu'abu'l-imân; Menâkibü's-Şâfi'i; ed-Da'vâtu'l-kebîr —ki bunlar hakkında Tâcüddîn es-Subkî: "Yemin ederim, bu eserlerin hiçbirisinin nazîri yoktur." demiştir—; *K. el-Esmâ' ve's-sifât* —ki Tâcüddîn, bu kitap hakkında: "Bir benzeri olduğunu zannetmiyorum" demektedir—; *K. el-Hilâfiyât* —ki, bunun hakkında yine Tâcüddîn: "Bu sahada ondan önce eser veren olmamıştır" demiştir—; *K. Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr* —ki Şâfi'i mezhebinin delillerini oluşturan âsârı ihtivâ etmektedir. Bunun hakkında da yine Tâcüddîn: "Bir Şâfi'i fakîhi, bu kitaptan müstağni olamaz" demektedir—; *K. el-Medhal ilâ Süneni'l-kübrâ, K. el-Ba's ve'n-nüşûr* ve diğerleri.

5. İbn Cüreyc'in *Sünen'i*: Sünen kitaplarından birisi de Ebû'l-Velîd —ve kimilerine göre— Ebû Hâlid Abdülmelik b. Abdilazîz b. Cüreyc er-Rûmî el-Ümevî —ki bunların âzâdlısıdır— el-Mekkî'nin eseridir. Bazılarına göre İslâm'da ilk hadis kitabı yazan İbn Cüreyc'dir. 155 yahut 151 H. senesinde vefât etmiştir. İbnü'l-Medîni'nin ise onun 149'da vefât ettiğini söylemesi hatâlıdır.

6. Sa'îd b. Mansûr'un *Sünen'i*⁷: Ebû Osmân Sa'îd b. Mansûr b. Şu'be el-Mervezî —ve denildiğine göre —et-Tâlakânî— sonra —el-Belhî— sonra el-Horâsânî. *Sünen'i*ni kaleme aldığı Mekke'de 227 H.'de vefât etmiştir. Eseri, ibn ebî'd-Dünyâ'nın te'lifâtı gibi pek çok miktarda mu'dal, munkatî' ve mürsel hadis ihtivâ etmektedir.

7. Ebû Müslim el-Keşşî'nin *Sünen'i*⁸: Ebû Müslim İbrâhîm b. Abdillâh b. Mâiz el-Basrî el-Keşşî —ki bu, Cürcân'a 3 fersah mesafede bir dağköyü olan Keş'e nisbettir— bazen de el-Keccî denmiştir —ki o, Basra'da bir ev yaptırmış ve "Kecc'e geliniz" diye çağırarak eşini dostunu davet edermiş. Daha sonra adını pek çok zikrettiği bu isimle lakablandırılmış—. Bağdat'ta H. 192 senesinde vefât etmiş ve cenâzesi Basra'ya götürülmüştür.

8. Dârekutnî'nin *Sünen'i*: Bünyesinde garîb sünnetleri toplamış olan bu eser, uydurmalar da dâhil olmak üzere pek çok zayıf ve münker rivâyetleri de ihtivâ etmiştir⁹.

7 Tamamı zamanımıza kadar ulaşamamıştır. Yazma olarak elimizde kalan tek cildi İstanbul'dadır. Köprülü 439 (165 yk. 3. cüz', 725 H.). Bu cilt, Habîburrahman el-A'zamî'nin tahkiki ile Hindistan'da neşredilmiştir: el-Meclisü'l-İlmî, Dahlel-Hindistan, 410+384 sayfa. Eserin müellifinden râvisi, Muh. b. Ali b. Zeyd es-Sâ'îğ olup, mevcut olan bu tek cilt farâ'idin son bölümü, cihâd, vasâyâ, nikâh ve talâk "*kitab*"larını muhtevîdir. Literatürde pek sık olarak karşımıza çıkmaktadır. Meselâ: *İber* II, 360; *Hâvî* I, 19,43,54; *İtkân* I, 12; *Sila* 84-28, 364; *Fihris* 96.

8 Bu eseri müellifinden Fârûk b. Abdilberr el-Hattâbî rivayet etmiştir. Muhaddisler arasında maruf ve kıraat olunan bir kaynak olmakla birlikte yazması zamanımıza yetişememiştir. Meselâ: Sirâcüddîn *Meşyeha* 129a; *İsâbe* I, 202, 207, III, 223, IV, 80; *Hâvî* II, 57; *Fihris* 96; *Sila* 84-28,363. Anlatıldığına göre müellif, *Sünen'i*ni kalabalık bir gruba okurmuş. Günler sonra kıraatini bitirince dinleyicilerden 1000 dinar ödemelerini ve bunu sadaka olarak vermelerini istemiş (*Iber* I, 422).

9 Literatürde ve kütüphanelerde geçen isimleri: *es-Sünen, el-Müctebâ, el-Müctebâ*

9. Muh. b. es-Sabbâh'ın *Sünen'i*: Ebû Ca'fer Muh. b. es-Sabbâh (doğum yeri olarak:) ed-Dûlâbî, er-Râzî (sonra) el-Bağdâdî el-Bezzâr, güvenilir hâfız, öl. Kerh H. 227.¹⁰

10. Mûsâ b. Târk'ın *Sünen'i*: Ebû Kurre Mûsâ b. Târk el-Yemânî ez-Zebîdî —ki bu, Yemen'de meşhûr bir şehir olan Zebîd'e nisbettir— el-Kâdî. Nesâ'î'nin ricâlindendir. Mûsâ b. Ukbe, İbn Cüreyc ve bir gruptan rivâyet etti; ondan ise Ahmed ve diğerleri rivayette bulundular. (İbn Hacer) *Takrib (ü't-Tehzib'in)*de onun sika ve 9. tabakadan olduğunu söyler, ancak bir vefât tarihi zikretmez¹¹.

11. Esrem'in *Sünen'i*: Ebû Bekr Ahmed b. Muh. b. Hânî et-Tâ'î yahut el-Kelbî yahut el-Horâsânî el-Bağdâdî el-Eskâf, el-Esrem adıyla marûftur. İmâm Ahmed'in ashâbından, fakih ve hâfızların büyüklerindendir, öl. H. 273. Bu, onun imamlığına ve ezberinin genişliğine delâlet eden nefis kitaplarından biridir¹².

mine's-süneni'l-me'sûre, el-Müctebâ fî süneni'l-Mustafâ, es-Sünenü'l-me'sûre. Pek çok ravi tarafından müellifinden rivayet olunmuştur. Bunlardan ismi sık olarak geçenler: a. Ebû Bekr Muh. b. Abdilmelik b. Bişrân; b. Ebû Abdillâh el-Hasan b. Ca'fer b. Muh. b. Ca'fer es-Selmâsî; c. Ebû Tahir Muh. b. Ahmed b. Muh. b. Abdirrahîm; d. Ebû Bekr Ahmed b. Muh. b. Ahmed b. Abdillâh el-İsfehânî el-Mukrî; e. Ebû'l-Huseyn Muh. b. Ali b. el-Mühtedibillâh; f. Ebû Bekr Muh. b. Ahmed b. Gâlib el-Berkânî (*Iber* II,262; *Suyûtî Fihrist* 250b; İbn Hayr *Fehrese* 121; *Sila* 84-28, 364, 85-29, 489; Halebî *Meşyeha* 119a-121b).

Sünen'in muhtelif tarihlerde baskıları gerçekleştirilmiştir. a. Delhi 1306; b. Delhi 1310, Muh. Şemsülhakk el-Azîmâbâdî'nin *et-Ta'liku'l-muğni ale's-Süneni'd-Dârekutni* adlı notları ile birlikte; c. Kahire 1966, Dârü'l-Mahâsin tarafından 4 cilt halinde Seyyid Abdullah Hâşim Yemânî'nin tahkiki ile. Mütedavil olan bu son nüshasıdır. *Sünen-i Dârekutni'nin* bünyesinde hâiz olduğu özellikleri: Fıkıh bâblarına göre düzenlenmiştir; ancak bâb sayısı çok az olduğu için hadis bulmak biraz güç bir iştir. Beyhakî'nin kitabı gibi ibadât ve ahkâm hadislerini ihtiva etmektedir. Hadislerin rivayet yollarından, şahid ve tâbiilerinden muallak olarak ta olsa bahsetmek te, bazen de rivayet ileterlerini zikretmektedir. Bol miktarda zayıf ve garib rivayetler yer almaktadır. Zaman zaman bazı hadis ravilerinin cerh ve ta'dili hususunda Abdurrahman b. Mehdi gibi münekkid imamların senedi ile sözlerini nakletmektedir. Merfû hadisler dışında Hz. Ali, Hz. Ömer, İbn Ömer gibi sahâbilerin fetvâlarına yer vermektedir. Bunun yanı sıra Amr b. Şu'ayb, Muh. b. Talha b. Yezid, İkrime ve Atâ gibi küçük tâbiünün mürsellerini de sevk etmektedir.

Ebû Muh. Abdullah b. Yahyâ b. ebî Bekr b. Yûsuf el-Cezâ'irî (öl. H. 682), *Sünen'deki* zayıf hadisleri kitabın tertibini bozmadan toplamış, isnadların atrâflarını yani gerekli kısımlarını zikredip, za'fın nedeni olan râviyi ve ahvâlini bildirmiştir. Bir yazması mevcuttur: Ayasofya 464 (56 yk. 6. H. asır).

Ahmed b. Ali b. Muh. b. el-Kâsım el-Uryânî (öl. 778 H.) *Sünen'i* hûlâsa etmiştir. Yazması: Bengal II, 86, No. 193 (148 yk., 8. H. asır).

Sünen-i Dârekutni'yi dinleyip rivayet edenler üzerine yazılmış bir kitabın yazması Şam'da mevcuttur: Abdurrahman b. Yûsuf el-Mizzî, "*es-Sâmi'ün li's-Süneni'd-Dârekutni*", Zâhiriyye, mec. 117/9 (205a-213b).

10* Kitabı müellifinden rivayet eden: Ebû Ca'fer Ahmed b. Yahyâ b. İshâk el-Hulvânî (*Sirâcüddin Meşyeha* 128ab; lzz. b. Cem. *Meşyeha* 25b; *Meşyehatü'l-Halebî* 34a; *Dürer* III, 475; *Sila* 84-28, 364).

11* *Sünen'i* müellifinden Ebû'l-Hasan Ali b. Ziyâd rivayet etmiştir. (*İsabe* II,500, *Sila* 84-28, 364).

12* Râvisi Hamza b. Muh. b. İsâ'dır (*Sila* 84-28,364). Muhtemelen Esrem'e âit bir nüsha elde edilmiştir: Zâhiriyye, mec. 91 (213-220 yk, tahâret kitabından bir kıt'a). el-

12. el-Hallâl'in *Sünen*'i: Ebû Alî el-Hasan b. Alî b. Muh el-Hüzeli el-Hallâl —ki bu sirkeye nisbet olup, sirkeci mânâsına gelmektedir— el-Hulvânî —ki bu, Irak'ın sonunda Hulvân denilen bir şehre nisbettir—, Mekke'ye yerleşmiş, güvenilir hâfiz, eserler sâhibi, öl. H. 242.

13. Sehl b. ebî Sehl'in *Sünen*'i: Ebû Amr Sehl b. ebî Sehl Zencele el-Akadî er-Râzî el-Hayyât el-Eşter el-Hâfiz, H. 240 senesinin sınırında vefât etmiştir.

14. Ahmed b. Ubeyd'in *Sünen*'i: Ebû'l-Hüseyn Ahmed b. Ubeyd b. İsmâ'il el-Basrî es-Saffâr el-Hâfiz. Onun hakkında Dârekutnî: "sika ve sebt idi, güzel bir müsned kaleme aldı." demiştir. Vefât tarihini zikretmeyen Zehebî, Alî b. Ahmed b. Abdân eş-Şîrâzî el-Ehvâzî'nin ondan 341 H. senesinde hadis dinlediğini söylemekle yetinmiş, ayrıca da onun bu *Sünen*'inden, Ebû Bekr el-Beyhakî'nin kendi *Sünen*'i için pek çok tahrirlerde bulunduğunu zikretmiştir¹³

15. Muh. b. Yahyâ el-Hemedânî'nin *Sünen*'i: Ebû Bekr Muh. b. Yahyâ el-Hemedânî eş-Şâfiî, öl. 347 H. Eser hakkında Şireveyh: "Onun *Sünen*'inin benzeri yazılmamıştır" demektedir.

16. Ebû Bekr b. Lâl'in *Sünen*'i: Ahmed b. Alî b. Ahmed b. Muh. b. el-Ferrec b. Lâl —ki bu, Farsça olup anlamı dilsiz demektir— el-Hemedânî eş-Şâfiî, Şâm'da Akkâ nâhiyelerinde 398 H. senesinde vefât etmiştir.

17. Ebû Bekr en-Neccâd'ın *Sünen*'i: Ebû Bekr Ahmed b. Süleymân b. el-Hasan b. İsrâ'il en-Neccâd el-Bağdâdî el-Hanbelî el-Hâfiz, Zilhicce 348 H. senesinde vefât etti. Onun *Sünen* kitabı büyüktür.

18. İsmâ'il el-Kâdî'nın *Sünen*'i: Ebû İshâk İsmâ'il b. İshâk b. İsmâ'il el-Kâdî el-Ezdi el-Basrî (sonra) el-Bağdâdî el-Mâlikî —ki asrında bu mezhebin şeyhi idi—. 282 H. senesinde âniden vefât etmiştir.

19. Yûsuf b. Ya'kûb'un *Sünen*'i: Ebû Muh. Yûsuf b. Ya'kûb b. Hammâd b. Zeyd b. Dirhenî el-Kâdî el-Ezdi —ki onların âzâdlıdır— el-Basrî (sonra) el-Bağdâdî, öl. 297 H.¹⁴

20. el-Lâlekâî'nin *Sünen*'i: Ebû'l-Kâsım Hibetullah b. el-Hasan b. Mansûr el-Taberî er-Râzî eş-Şâfiî, el-Lâlekâî el-Hâfiz, Dinever'de 418 H. senesinde vefât etti. Onun kitabı meşhur sünenlerden birisidir¹⁵. Buraya kadar serdedilen eserlerin sayısı *Sünen-i Erba'a*'yı da katarsak 24'e ulaşmaktadır.¹⁶

Esrem'in *Sünen*'i olup olmadığı kesinlik kazanmamıştır. Müellifine nisbete götüren sebep, Ahmed b. Hanbel'den çok fazla rivayet etmiş olmasıdır.

13* Bkz. *Tezkire* III, 876.

14* Bkz. *İber* I. 434.

15* Yazması: Zâhiriyye, hadis 325 (I, 200 yk., 591 H.) (GAS).

16* Burada verilenler dışında daha başka musanniflerin de *Sünen*'leri vardır. Bunlardan tesbit edebildiklerim:

1. İbn Eymen'in *Sünen*'i: Ebû Abdillâh Muh. b. Abdilmelik b. Eymen b. Ferrec el-Kurtubî (252-330 H.). Ebû Dâvûd'un *Sünen*'ine müstahrec niteliğinde bir *Sünen*

- kaleme almıştır (*Tezkire* III, 837). Ebû Muh. Alî b. Ahmed diyor ki: “*Musannef İbn Eymen*, üstün bir musanneftir. Diğer musanneflerin çoğunda bulunmayan sahîh ve garîb hadisleri içermektedir.” (*Buğyetü'l -multemis* No. 197).
2. Ebû Muh. el-Hasan b. Alî el-Hulvânî'nin *Sünen*'i. Müellifinden rivayet eden Ebû Abdullah Ahmed b. Muh. b. Şâkir'dir (Sirâcüddîn *Meşyeha* 129a; *Sila* 84-28, 365).
3. İbn ebî Zeyd'in *Sünen*'i: Ebû Muh. Abdullah b. ebî Zeyd Abdîrrahman el-Kayrevânî en-Nafzî (310-386 H.). Diğer adı şöyledir: *K. el-Câmi' fi's-sünen ve'l-âdâb ve'l-mağâzi ve't-ta'rih*. Yazmaları bazı kütüphanelerde mahfûzdur: Fas, Karavîn 645 (532 H.); British Museum 888/8, Add. 9692 (211-249 yk. 10. H. asır).
4. el-Huseyn b. Alî b. Muh. b. Ca'fer Ebû Abdullah el-Kâdî es-Saymarî'nin *Sünen*'i. el-Hatîb, diyor ki: “Onun yazdığı *Sünen* kitabının bazı cüz'lerini dinledim.” (*Ta'rih Bağdâd* VIII, 79).
5. Ebu Ali b. el-Eş'as'ın *Sünen*'i. Hadis uydurmakla itham olunan metrûk kişilerden birisi olan müellifin bu kitabında yer alan bir hadisi İbn Hacer, *İsâbe*'de zikretmiştir (I, 18).
6. Ebû Bekr Abdullah b. Süleymân b. el-Eş'as es-Sicistânî'nin (230-316 H.) *Sünen*'i. el-Hatîb (*Ta'rih Bağdâd* IX, 464) ile Zehebî (*Tezkire* II 770), bu kitaptan söz etmişlerdir.
7. Recâ' b. Mercâ'nın *Sünen*'i. *Ta'rih Bağdâd*'da (X, 373) el-Hatîb: “Bu kitabı, Ebû'l-Hasan b. el-Furât'tan meşhûr Hâfız İbn Batta dinlemiştir” demektedir.
8. Ebû Bekr Ahmed b. Alî b. Ahmed el-Hemedânî'nin (öl. H. 398) *Sünen*'i. Bkz. *İber* II, 193.
9. Kâsım b. Asbağ'ın *Sünen*'i. *Buğyetü'l-mültemis*'te (No. 1298) onun *el-Müctebâ* dışında güzel bir sünen kaleme aldığı zikredilmiştir.
10. Sirâcüddîn'in *Meşyeha*'sında (128 b) Abdürrezzâk'a *es-Sünen* kitabı nisbet edilmiştir. Belli ki bu, onun meşhur *Musannef*'idir.
11. Keza Ebû Amr ed-Dânî'nin *Sünen*'i. Aslında sadece fitneler konusundaki hadisleri bünyesinde toplamış bir kitap olmakla sünen kitapları arasında yer almak yerine, müfred bablarda te'lif edilen kitaplar arasında zikredilmesi daha uygundur.

AKİDE VE BİD'AT KONULU HADİS KİTAPLARI

Hadis kitapları içinde *kütüb-ü sünne* adıyla bilinen kitaplar da mevcuttur. Bunlarda, sünnete uymak, onunla amel etmek ve daha sonra ihdâs edilen bid'at ve hevâların terki konularına dair hadisler irâd edilmiştir.

1. İmâm Ahmed'in *K. es-Sünne'si*¹.
2. Ebû Dâvud'un *K. es-Sünne'si*.
3. Ebû Bekr el-Esrem'in *K. es-Sünne'si*².
4. Abdullah b. Ahmed (b. Hanbel)'in *K. es-Sünne'si*.
5. Ebû'l-Kâsım el-Lâlekâî —ki vefât tarihleri daha önce zikredilmiştir— *K. es-Sünne'si*³.
6. Hanbel b. İshâk'ın *K. es-Sünne'si*: Ebû Alî Hanbel b. İshâk b. Hanbel b. Hilâl b. Esed eş-Şeybânî, güvenilir hâfız, İmâm Ahmed'in amcasının oğlu ve öğrencisi, öl. 273 H.

1* Ebû Abdillâh Ah. b. Muh. b. Hanbel eş-Şeybânî'nin (164-241 H.) *K. es-Sünne'si*. Râvisi: Ah. b. Vehb el-Kureşî (*Sila* 84-28, 369).

İmâm Ahmed'in *K. es-Sünne'si*nin iki versiyonu vardır: biri küçük, ötekisi ise büyüktür:

a) Büyük olanı basılmıştır: Mekke 1349 H.; Kahire "tarihsiz". Ebû'l-Hasan b. Ah. b. Abdillâh b. el-Bennâ'nın (öl. 471 H.) hülâsası: *el-Muhtâr fi usûli's-sünne'si* yazma halinde elde edilmiştir: Zahiriyye, hadis 164 (3 yk., 465 H.).

b) Küçük olanı *İ'tikâdu ehli's-sünne* namıyla geçmektedir. Çeşitli yazmaları vardır: Teymur, hadis 354; Berlin 1937 (63-70 yk., 1089 H.); Buhara 267/2 (276b-282a, 1305 H.); Bengal 867 (55-68 yk., 13. H. asır). Basılmıştır: Kahire, tarihsiz.

*Bu sahada yine İmâm Ahmed b. Hanbel'in *er-Redd ale'z-Zenâdika ve'l-Cehmiyye'si* mevcuttur. İçinde isnadlı haber yoktur. Neşredilmiştir: Muh. Fehd Şakafe'nin tahkiki ile 1967, Hama, Mektebetu'l-Hayseme.

2* Ebû Abdirrahman Abdullah b. Ah. b. Muh. b. Hanbel'in (213-290 H.) *K. es-Sünne'si* neşredilmiştir: Muh. es-Sa'îd'in tahkiki ile 1349'da Kahire'de Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye tarafından.

3* *Şerhu's-Sünne* = *Şerhu usûli's-sünne ve'l-cemâ'a* = *Şerhu usûli i'tikâdi ehli's-sünne ve'l-cemâ'a mine'l-Kitâb ve's-sünne ve-icmâ'is-sahâbe ve't-tâbi'in min ba'dihim ve'l-muhâlifine lehum min ulemâ'il-ümmet*. Râvisi: Ebû Bekr Ah. b. Alî el-Tarîsîsî (İbn Hacer *Müfehres* 112a; *Sila* 84-28, 368, 376; *Dürer* III, 320; *Hâvî* II, 104, 195; *İsâbe* II, 3).

el-Hatib, Alî b. el-Huseyn b. Cüdd el-Ukberî'den rivayet ediyor, anlatıyor. Hibetullah et-Taberî'yi rüyada gördüm. Dedim ki: "Rabbin sana ne yaptı?" O: "Bana mağfîret etti" dedi. Dedim ki: "Ne ile?" Cevaben: "*es-Sünne*" ile dedi (*Tezkire* III, 1803).

Bu eser Dr. Ah. Sa'd Hamdân'ın tahkikiyle Riyad'da Dâru tayyibe li'n-neşr tarafından neşredilmiştir.

7. el-Hallâl'ın *K. es-Sünne'si*⁴: Ebû Bekr Ahmed b. Muh. b. Hârûn el-Bağdâdî el-Hanbelî el-Hallâl, Ahmed b. Hanbel'in ilminin müellifi, toplayıcısı ve mürettibi, öl. 311 H. Eser, üç cilttir. Müellifin birkaç ciltten oluşan bir de *K. el-İlel'i* vardır.

8. Ebû's-Şeyh'in *K. es-Sünne'si*⁵: Ebû's-Şeyh Ebû Muh. Abdullah b. Muh. b. Ca'fer b. Hayyân el-İsbehânî el-Hayyânî —ki bu mezkûr cedit Hayyân'a nisbettir— el-Hâfız, eserler sâhibi, öl. 369 H.

9. İbn ebî Âsım'ın *K. es-Sünne'si*⁶: Ebû Bekr Ahmed b. Amr b. en-Nebî ebî Âsım ed-Dahhâk b. Mahled eş-Şeybânî el-Basrî, İsbehân kâdısı, öl. 287 H.

10. İbn Şâhîn'in *K. es-Sünne'si*⁷: Ebû Hafs Ömer b. Ahmed b. Osmân el-Bağdâdî el-Vâiz, İbnü Şâhîn, büyük hâfız, sayısı 330'a ulaşan acâib kitapların sâhibi, öl. 385 H.

11. Taberânî'nin *K. es-Sünne'si*⁸: Ebû'l-Kâsım Süleymân b. Ahmed b. Eyyûb b. Matar el-Lahmî eş-Şâfi'î et-Taberânî —ki bu, Şâm Taberiye'sine nisbettir— dünyanın müsnidi, müksir hâfız, pek çok eserin sâhibi, 360 H. senesinde vefât ettiğiinde yaşı 100 yıl, 10 aya ulaşmıştı.

12. Ebû Abdillâh b. Mende'nin *K. es-Sünne'si*⁹: Ebû Abdillâh Muh. b. İshâk b. Muh. b. Yahyâ b. Mende el-Abdî —ki bu, cedit Ebû Abdillâh'ın Benû Abdî Yâfîl'den olan dayılarına nisbetidir— el-İsbahânî, cevval hâfız, çok rihlet edenlerin sonuncusu, müksirûnun yegânesi ve pek çok eserin sâhibi, 395 yahut 396 H.'de vefât etmiştir.

13. Osmân b. Sa'îd ed-Dârimî'nin *K. er-Redd ale'l-Cehmiyye'si*¹⁰.

14. Abdurrahman b. ebî Hâtim'in *K. er-Redd ale'l-Cehmiyye'si*, her ikisinin de vefâtları ileride zikredilecektir.

4* Zehebî'ye göre 3 cilt olup (*Tezkire* 787) *el-Uluvv* adlı kitabının kaynaklarından (s. 52).

5* = *K. es-Sünneti'l-vâdiha* (*Sila* 184-28,369). Râvisi: Talha b. el-Huseyn b. ebî Zerr es-Sâlihî, ceditinden.

6* Râvisi: Abdullah b. Muh. b. Fûrek'tir (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 51a; *Sila* 84-28, 369).

7* = *Şerhu's-sünne* = *Şerhu mezâhibi ehli's-sünne ve ma'rifetu şerâ'i'd-din ve't-temes-sük bi's-sünen*. Râvisi: el-Huseyn b. Ali es-Sanâcîrî (?) (İbn Hacer *Müfhehres* 111fa; *Sila* 84-28, 369, 85-29, 64). Tamamı 20 cüz'dür. Bir bölümü yazma olarak elde edilmiştir. Zâhiriyye, hadis 164 (XVIII-XX, 43-78 yk. 595 H.'den önce kopye edilmiş, GAS 210).

8* Bunu müellifinden rivayet eden Ah. b. Muh. b. Fâzşâh (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 80b; *Sila* 84-28, 369).

9* Onun iki kitabı daha vardır. Birisi: *K. et-Tevhid ve-ma'rifetu esmâ'llahi ve-sıfâtihi ale'l-ittifâk ve't-teferrüd* (Yazması: Zâhiriyye, tevhid 36 (150yk. 530 H.); ötekisi: *er-Redd ale'l-Cehmiyye* (Yazması: Topkapı Sarayı, Revan K. 510/5 (56b-66b, 1084 H., GAS 215).

10* Râvisi: Ebû Abdillâh Muh. b. İshâk b. İbr. el-Kureşî. Neşredilmiştir: Gosta Vites-tam'ın tahkiki ile Leiden 1960.

Yine onun Bısrû'l-Merîsî'ye karşı yazdığı bir reddiyesi mevcuttur: *K. en-Nakd alâ Bısrî'l-Merîsî el-Cehmî el-anîd fî mâ'ferâ ale'llahi mine't-tevhid*. Râvisi: Ebû Abdillâh Muh. b. İbr. (b.) es-Sarrâm (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 105b, 106a; *Sila* 85-28, 522).

15. Huşeyş'in *K. el-İstikâme*'si: Ebû Âsım Huşeyş b. Asrem en-Nesâî el-Hâfız —ki vefâtı 253 H.—'ın *K. el-İstikâme fi'r-redd alâ ehli'l-bida'* adlı eseri¹¹.

16. Nasr el-Makdisî'nin *el-Hucce*'si: Ebû'l-Feth Nasr b. İbrâhîm b. Nasr b. İbrâhîm b. Dâvud el-Makdisî eş-Şâfiî'nin *el-Hucce alâ târiki'l-mehacce*'si. H. 490 senesinde vefât eden müellifin kabri Muâviye'nin kabri altında Bâbu's-sağır'de marûf bir kabir olup, yanında yapılan duâlara icâbet olunur.

17. es-Siczî'nin *İbâne*'si: Ebû Nasr Ubeydullah b. Sa'îd b. Hâtim es-Siczî —ki bu, Sicistân'a nisbettir— el-Vâilî el-Bekrî —ki bu, Bekr b. Vâil'e nisbettir—, Harem ve Mısır'a yerleşmiş bir hadis hâfızı olup 444 H. senesinde vefât etmiştir. Eserin adı şöyledir: *el-İbâne an usûli'd-diyâne*. Zehebî diyor ki: "Kur'ân mes'elelerinde uzunca bir kitap olan *el-İbânetül-kübrâ*'sı, onun imamlığına ve ricâl ile tariklere olan basiretinin büyüklüğüne delâlet etmektedir."¹²

11* Râvisi: Ebû'l-Fadl Muh. b. el-Abbâs el-Basrî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 74b; *Sila* 83-27, 428).

12* Bkz. *Tezkire* III, 1118; *Siyer* XXII, 8. İki ravisini tesbit ettim: a. İbr. b. Ömer el-Bermeki (*Sila* 84-28, 377); b. Ebû'l-Kasım Alî b. Ah. b. Muh. el-Büsri el-Bundâr (yazma nüshaları).

Yazmaları: Zâhiriyye, tevhid 66 (cüz'lerinin tertibi karışık, sıra ile: IV, V, VI, VII, II, I, III, 1-174 yk.), Teymur IV, 3, aka'id 181 (cüz' VIII-XIV, 514 H. senesinden önce). Bunun anonim seçmeleri yazma halinde elde edilmiştir: Köprülü 231 (309 yk., 7. H. asır).

Daha sonra müellif, bu eserini ihtisar etmiştir: *el-İbânetu's-suğrâ*. Bu kitabın edisyonu ve Fransızca tercemesi H. Laoust tarafından yapılmıştır: *La profession de foi d'İbn Batta*, Şam 1958.

*** Bu sahada yazılan diğer eserler:**

1. Ebû Bekr Muh. b. el-Huseyn el-Âcurrî'nin *K. eş-Şerî'a*'sı. Neşredilmiştir.

2. Ebû'l-Huseyn b. Muh. b. Hâmid b. es-Serî, Hâlu veledi İbnî's-Sünnî'nin (öl. 299 H.) *K. es-Sünne*'si. Râvisi: Ebû Ah. Abdullah b. Muh. b. Abdillâh b. en-Nâsîh b. Şücâ' (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 19a; İbn Hacer *Müfehres* 199b).

3. Ebû Bekr el-İsmâ'îlî'nin *Cüz' fîhi beyânu mezhebi ehli'l-hadis ve's-sünne*'si. Râvisi: Dârekutnî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 40a; *Sila* 84-28, 73).

4. Ebû'l-Fadâ'il Şerefüddîn Adî b. Müsâfir b. İsm. el-Ümemî eş-Şâmi el-Hekkârî'nin (467-558 H.) *İ'tikâdu ehli's-sünne ve'l-cemâ'at*. Neşredilmiştir: Muh. Alî İlyâs ve İbr. en-Nî'me tarafından, 1975 Bağdat, Divânu'l-evkâf.

5. Şeyhu'l-İslâm Ebû İsm. Abdullah b. Muh. b. Alî b. Muh. el-Herevî el-Ensârî'nin (öl. 481 H.) *K. el-Erba'in fi delâ'ili't-tevhid*. İki ravisini tesbit edebildim:

a) Ebû'l-Feth Abdulmelik b. ebî'l-Kâsım el-Kerûcî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 92a; *Sila* 83-27, 408).

b) Sirâcuddîn Şeyhu'l-İslâm Ebû Nasr Ah. b. Ömer b. Muh. b. Abdillâh (Yazma nüshasında).

Yazması: Topkapı Sarayı, Revan 510/8 (82a-87a yk., 1084 H.).

Yine Ebû'l-Feth el-Kerûcî'nin rivayeti ile *K. el-İ'tikâd*'ı mevcuttur (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 92a).

6. Ebû Zerr Abd b. Ah. el-Herevî'nin *K. es-Sünne*'si (İbn Hayr *Fehrese* 260).

7. Ebû'l-Huseyn Muh. b. es-Serî'nin *K. es-Sünne*'si. Râvisi: Abdullah b. Muh. b. en-Nâsîh (*Sila* 84-28, 369). Bir alıntısı *İsâbe*'de (IV, 213) yer almıştır.

8. Ebû Ca'fer Muh. b. Cerir et-Taberî'nin *K. el-Mihne (ve't-tarâ'ik ile'l-Hakk) ve'r-redd alâ ehli'l-ehvâ'sı* (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 18ab; *Sila* 85-29, 504; *Dürer* III, 227).
9. Yine İbn Cerir'in *Sarihu's-sünne'si*. Râvisi: Ebû Sa'îd Amr b. Muh. b. Yahyâ ed-Dineverî (*Sila* 84-28, 387). Yazması: Topkapı Sarayı, Revan 510/3 (46b-49a, 1084 H.). Kahire'de neşredilmiştir. Halku'l-Kur'ân meselesi hakkındadır.
10. Ebû Bekr b. ebî Dâvûd'un *K. eş-Şerî'a'sı İsâbe'nin* kaynaklarındandır (III, 696).
11. Ebû Gâlib Ah. b. el-Hasan b. Ah. el-Bennâ'nın (445-527 H.) *er-Redd ale'l-mübte-di'a'sı*. Yazması: Zâhiriyye, tevhid 102 (1-48yk., NÂSİR 33).
12. Ah. b. Muh. b. Gâlib el-Bâhilî, Gulâm Halîl'in (öl. 275 H.) *Şerhu's-sünne'si*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 13 (1a-19a yk., 6 H. asır).
13. Ebû Abdillâh Muh b. Abdillâh b. İsâ b. Muh. el-Merri el-İlbîrî, İbn ebî Zemenin'in (324-399 H.) *Usûlü's-sünne'si*. Yazması: Topkapı Sarayı, Revan 510/2 (26b-46a, 1084 H.). Genel akaid konularıyla ilgili isnâdlı haberler tahrir etmiştir.
14. Ebû'l-Fadl Abdülvâhid b. Abdilaziz et-Temîmî el-Bağdâdî el-Hanbelî, ibnû Harb'ın (öl. 418 H.) *K. İ'tikâdi'l-mervî ani'l-İmâm Ah. b. Hanbelî*. Tahrir eden: Alî b. Ah. b. Alî b. Şükr el-Esedî Ebû'l-Kâsım. Yazması: Şehit Ali 2763 (2a-29 yk., 669 H.).
15. Ebû Bekr Abdullâh b. ebî Dâvûd Sül. b. Eş'as el-Ezdî es-Sicistânî'nin (230-316 H.) *Akide'si*. Neşredilmiştir: bir mecmûa içinde, Kahire, Matbaatu'n-Necâh 1340, 54-55; 1351, 15-17.
16. Ebû Amr Osman b. Ah. b. es-Semmâk'ın *Usûlü's-sünne'si*. Ondan rivayet eden : Alî b. Muh. b. Bişrân (*Sila* 83-27, 428).
17. Ebû Abdillâh el-Buhârî'nin *Akide* yahut *Tevhîd'i*. Yazması: Zâhiriyye, hadis 200 (465 H.).
18. el-Hakem b. Ma'bed el-Huzâ'î el-Fakîh'in (öl. 295 H.) *K. es-Sünne'si* (*İber* I, 428).
19. Kâdî Ebû'l-Hasan Muh. b. Alî el-Ezdi'nin *K. es-Sünne'si* (*Sila* 84-28, 370).
20. Ebû Ah. Muh. b. Alî b. Muh. el-Kercî el-Kassâb'ın *K. es-Sünne'si* (*Tezkire* III, 938).
21. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. es-Sünne'si* (*Siyer* XIII, 402).
22. İbn ebî Zeyd'in *K. es-Sünne'si. el-Hâvî'de* (I, 336) bir alıntısı mevcuttur.
23. Ebû Nasr el-Muzaffer b. Muh. el-Hayyât'ın *K. es-Sünne'si* (*Sila* 84-28, 369).
24. Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm'ın *K. es-Sünne fi'l-imân ve-me'âlimihî ve-sünenihî ve-ziyâdâtihi ve-nuksânihi ve'l-hucec alâ men hâlefe ehle's-sünneti mine'l-mübte-di'a'sı*. Râvisi: Ebû Mansûr Nasr b. Dûd b. Tûk el-Halancî (*Sirâcüddin Meşyeha* 56 b).
25. Ebû Abdillâh ez-Zübeyr b. Ah. b. Sül. ez-Zübeyrî'nin *K. es-Sünne'si* (*Buğyetu'l-mültemis* 178).
26. Şeyhu'l-İslâm Kivâmüddîn Ebû'l-Kâsım İsm. b. Muh. b. el-Fadl el-Kureşî et-Teymî el-İsbehânî'nin *el-Hucce fi beyâni'l-mahacce'si*. Yazmaları: Ahmet III 1395 (269 yk. 699 H.), Hekimoğlu 847 (270 yk.).
27. Muh. b. Nasr el-Mervezî'nin *K. es-Sünne'si*. Pakistan'da el-Mektebetü'l-Eseriyye tarafından basılmıştır.
28. Ya'kûb b. Süfyan'ın *K. es-Sünne'si*. İçinden küçük bir bölümü müellifin *el-Ma'ri-fe ve't-tarih* kitabının arkasında (III, 385-403) basılmıştır.

FIKİH BÂBLARINA GÖRE TERTİB EDİLMİŞ KİTAPLAR

Söz konusu eserler sünnetler ve evvel emirde fıkıh ile alakalı konuları içerirler. Bunların bazılarına musannef¹, bazılarına ise câmi' adları verilmiştir. Bunlardan:

1. Vekî'nin *Musannef*²: Ebû Süfyân Vekî' b. el-Cerrâh b. Melîh er-Rû'âsî —ki Rû'ûs, Kays 'Îlân'ın bir batıdır— el-Kûfî, Irâk muhaddisi, H. 296 senesinin sonlarında yahut 297 senesinin başlarında vefât etmiştir.

2. Hammâd b. Seleme'nin *Musannef*³ Ebû Seleme Hammâd b. Seleme b. Dinâr er-Rebe'î —ki bunların âzâdlıdır— el-Basrî el-Bezzâz, 167 H. senesinin Kurban bayramı günü vefât etmiştir.

3. Ebû'r-Rebî' ez-Zehrânî'nin *Musannef*⁴: Ebû'r-Rebî' Süleymân b. Dâvud el-Atekî ez-Zehrânî el-Basrî, Bağdât'a yerleşmiş, öl. 234 H.

4. İbn ebî Şeybe'nin *Musannef*⁵: Ebû Bekr Abdullah b. Muh. b. ebî Şeybe İbrâhîm b. Osmân (aslen) el-Vâsitî el-Kûfî el-Abesî —ki bunların âzâdlıdır— el-Hâfız, öl. 235 H. Kalın iki cilt olan eserinde muhaddislerin izledikleri yol vechile hadisleri, tâbiûn fetvâları ve sahâbî kavillerini isnâdları ile birlikte, fıkıh tertîbi üzere kitâb ve bâblarına göre düzenlemek sûretiyle biraraya getirmiştir⁴.

1* Mağrib'de *musannef* tabiri, sünenler hakkında da kullanılmış bir tabirdir. Bernâmeç ve Fihrist'lerde rivâyet olunan kitaplar içinde *Kutub-i sitte* sâhiplerinin kitapları *musannef* adıyla zikredilmişlerdir: *Musannefu Ebi Dâvud* (Gunye 131), *Musannefu'l-Buhârî* (İbn Hayr *Fehrese* 94), *Musannefu'l-Müslim* (İbn Hayr *Fehrese* 98), *Musannefu Sa'îd b. Mansûr* (Hâvî I, 350; İbn Hayr *Fehrese* 135) gibi.

2* *Musannef*'in râvisi Mûsâ b. Mu'âviye es-Sumâdihî'dir (*Fihris İbn Atiyye* 87; *Sila* 85-29, 451; İbn Hayr *Fehrese* 126).

3* Bu eserin râvileri: a. Haccâc b. el-Minhâl (İbn Hayr *Fehrese* 134); b. İbrâhîm b. el-Haccâc (*Sila* 85-29, 451).

İbn Hayr, senedi ile Ebû Bekr Muh. b. Alî el-Ezfevî en-Nahvî el-Mukrî'nin şu sözünü rivâyet etmiştir: "Fıkıh ve hadiste ilk yazılan eser Hammâd b. Seleme'nin *Musannef*'idir; onu Mâlik'in *Muvattâ*'sı izlemiştir."

4* Müellifin diğer eseri olan *Müsned*'inin aksine *Musannef*'inin tek bir râvisi vardır: Bakî b. Mahled (İbn Hayr *Fehrese* 131-3; *Sila* 85 - 29, 451).

Türkiye kütüphanelerinde tamamı mevcut nüshaları vardır: Meselâ: Murat Molla 597-599, 574-596, 600-601; Köprülü 438, 400-444; Nurosmâniye 1215-1221. Basmaları: Âmir el-Ömerî el-A'zamî'nin tashihi ile Haydârâbâd'da 1966-1971. Muhtâr Ahmed en-Nedvî'nin inâyeti ile 1980'de Bombay'da Dâru's-Selâfiyye tarafından *Musannef*'in içinde yer alan ve Ebû Hanîfe'ye reddiye niteliğindeki bölüm *er-Redd alâ Ebî Hanîfe mine'l-Musannef* başlığı ve Urduca tercümesi ile birlikte 1333'de Delhî'de yayınlanmıştır. Bu bölüme karşı reddiye olarak ta Muh. Zâhid el-Kevserî, *en-Nüketu't-tarîfe fi't-tehaddüs an rudûdi İbn ebî Şeybe alâ Ebî Hanîfe* adıyla bir kitap yazmıştır ki bu, 1365'de Kahire'de basılmıştır.

5. Abdurrezzâk'ın *Musannefi*: Ebû Bekr Abdurrezzâk b. Hemmâm b. Nâfi' el-Himyerî —ki bunları âzâdlıdır— es-San'ânî, öl. 211 H. Onun kitabı, İbn ebî Şeybe'nin *Musannefi*nden daha küçük olup, onun gibi kitâb ve bâblara göre tertib edilmiştir⁵.

6. Bakî b. Mahled'in *Musannefi*: Bakî b. Mahled el-Kurtubî el-Hâfız, öl. 276 H. Kitabında, sahâbe, tâbiûn ve sonrakilerin fetvâlarını biraraya getirmiştir. İbn Hazm, bu eseri şöyle tanımlamaktadır: “Bu kitapta İbn ebî Şeybe'nin *Musannefi*, Abdurrezzâk'ın *Musannefi*, Sa'îd b. Mansûr'un *Musannefi* ve yine Abdurrezzâk'ın *Musannefi* dışında bir kitabı olan *el-Câmî*'ine göre pek çok ziyâdeleri vardır. Kitap, toplayıcı, büyük ve meşhur bir çalışma olup ekseri hadisleri Kutub-i sitte'de tahrîc olunmuştur.”

Musannef, Mağrib'de pek çok müracaat edilen kaynaklardan birisi olmuş, *et-Temhîd* ve *el-Muhallâ* gibi daha sonraki başlıca büyük eserlere kaynaklık etmiştir. *Musannefi* Mağrib'e getiren kişi Bakî b. Mahled'dir. *Buğyetü'l-mültemis*'te (s. 16) anlatıldığına göre Bakî b. Mahled, Emîr Muh. b. Abdîrrahman'ın zamanında Endülüs'e Ebû Bekr b. ebî Şeybe'nin *Musannefi* ile birlikte gelir. Kitap, kendisine okunduğunda Rey ehlinde bir cemaat kitabın içindeki hilâftan rahatsızlık duyarak okunmasını istemeyip, Bakî'ye söyler. Çoğunluğu kıskırtarak kıraatine mâni olurlar. Bu durumdan haberdar olan Emir, kitabı tetkik etmek ister. *Musannef*in tamamını cüz' cüz' tetkik eder. Onlar da zannederler ki bu hareketiyle Emir, onların hoşnutsuzluğuna muvafakat edecek. Daha sonra kütüphanecisine dönerek der ki: “Bu kitaptan kütüphanemiz müstağni kalmayın. Bizim için de kopye edilmesini sağlayın.” Daha sonra Bakî'ye dönerek: “İlmini yay! Hadisten yanında ne varsa rivâyet et! İnsanlar için otur ki, senden faydalansınlar.” der ve onların engellemelerini yasaklar.

5* *el-Câmî* adıyla da anılır. Üç râvisi vardır: a) Ebû Ya'kûb İshâk b. İbrâhîm ed-Deberî (İbn Hayr *Fehrese* 127-131); *Sila* 85-29, 451).

b) Ahmed b. Mansûr er-Remâdî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 97b).

c) Muh. b. Yûsuf el-Huzzâkî (İbn Hayr *Fehrese* 129; *Buğye* No. 396).

İshâk ed-Deberî'nin rivâyetinde vâki olan tashifler üzerine Ebû Abdillâh Muh. b. Ah. b. Müferrih, *K. İslâhi'l-hurûf* adlı bir eser yazmıştır (*Sila* 83-27, 437).

Habîburrahman el-A'zamî'nin tahkiki ile 11 cilt halinde 1971-75 ve 1983 yıllarında Beyrut'ta neşredilmiştir.

*Buraya kadar zikredilenler dışında literatürde zikri geçen **diğer musannefler**:

1. Ebû Muh. Kâsım b. Asbâğ el-Beyyânî'nin (öl. 388 H.) *Musannefi*: Bu kitabı müellifinden Abdülvâris b. Süfyân rivâyet etmiştir (*Fihris İbn Atiyye* 87; İbn Hayr *Fehrese* 124). Ebû Dâvud'un *Sünen*'inin tertibine riâyet ederek hazırlamıştır.

2. İbn Cüreyc el-Fakîh'in *Musannefi*. Sünenler kısmında geçmiştir. *Hâvî*'de bu kitaptan Ubeyd b. Umeyr'in bir sözünün alıntısı mevcuttur (II, 178).

3. Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm'ın *Musannefi* (*Gunye* 263). Rivâyet eden: Ebû'l-Hasan Ali b. Abdillâh et-Tûsî.

4. Sa'îd b. ebî Arûbe'nin *Musannefi*. Sehl b. Hassân demiştir ki: “Ebû Dâvud en-Ne-hâ'înin odasında bir kitap, içinde de *Musannefu İbn ebî Arûbe* vardı; o, isnâdlarını o eserin üzerine terkib ediyordu.” (*Ta'rih Bağdâd* IX, 17).

5. Ebû Abdillâh Muh. b. Abdilmelik b. Eymen el-Fakîh'in *el-Musannefi's-süneni*. Abbâs b. Asbâğ'ın rivâyetiyle olan kitabı müellifi, Ebû Dâvud'un *Sünen*'ini esas alarak hazırlamıştır (İbn Hayr *Fehrese* 124).

6. Ebû Alî b. es-Seken'in *Musannefi*: Ebû'l-Kâsım Halef b. Kâsım el-Hâfız'ın rivâyetiyledir. Müellif, bu eserinde Buhârî, Müslim, Ebû Dâvud ve Nesâî'nin kitaplarını bir araya getirmiştir. Kitap hakkında Ebû'l-Velîd b. el-Faradî: “Yanında İbn-nû's-Seken'in *Musannefi* olan kişiye ele geçiremediği çok az hadisi arta kalmıştır.” demektedir (İbn Hayr *Fehrese* 125).

7. Sevrî'nin *Câmi'*⁶: Ebû Abdillâh Süfyân b. Sa'îd b. Mesrûk es-Sevrî —ki bu, Mudar kabîlesinden Ebû Kabîle Sevr'e nisbettir— Şeyhül-İslâm, hâfızların efendisi, Basra'da 166 yahut 161 H. senesinde vefât etmiştir.

8. Süfyân b. Uyeyne'nin *Câmi'*⁷: Ebû Muh. Süfyân b. Uyeyne b. Meymûn el-Hilâlî —ki bunların âzâdlıdır— el-Kûfî (sonra:) el-Mekkî, burada 198 H. senesinde vefât etmiştir. Onun bir de *Tefsir*'i vardır.

9. Ma'mer'in *Câmi'*: Ebû Urve Ma'mer b. Râşid el-Ezdi —ki bunların âzâdlıdır— el-Basrî, Yemen'e yerleşmiş, H. 153 yahut 154 senesinde vefât etmiştir⁸.

10. el-Hallâl'in *Câmi'*: Ebû Bekr Ahmed b. Muh. el-Hallâl el-Hanbelî. Eseri pek büyüktür.

11. *el-Câmi'u'l-kebîr* ile *el-Câmi'u's-sağîr*, her ikisi de İmâm Buhârî'ye aittir.

12. Müslim b. el-Haccâc'ın *Câmi'*.

13. İbn Arabî'nin *Câmi'*: Şeyhül-ekber Muhyiddîn b. Arabî el-Hâtemî (Allah sırrını takdîs buyursun), kitabının adı şöyledir: *Câmi'u'l-ahkâm fî ma'rifeti'l-halâl ve'l-harâm*. Eser bâblarına göre tertib edilmiş olup, hadislerin hepsi de kendi senedi ile irâd edilmiştir.

Câmi' tabirinin muhaddislerin ıstılâhındaki mânâsı şudur: Bünyesinde akâid, ahkâm, rakâik, yeme, içme, yolculuk ve durma âdâbından ihtiyâç duyulan husûslar ile tefsir, tarih, siyer, fitneler, menkibeler, ayıplar gibi mevzûlara taalluk eden tüm nev'lerde hadis toplayan kitaplardır⁹.

6* = *Câmi'u'l-kebîr fî'l-fıkh ve'l-ihtilâf*. Bu kitabın üç râvisini tesbit edebildim:

a. Abdullah b. el-Velîd el-Adenî (*Sıla* 84-28, 69).

b. Abdülâzîz b. Ebân el-Kureşî (Sirâcüddîn *Meşyeha* 123a).

c. Mus'ab b. Mâhân el-Horâsânî (İbn Hayr *Fehrese* 136).

7* Bu kitaptan bir mürsel hadis *İsâbe*'de yer almıştır (II, 20). Eserin râvileri:

a. Sa'îd b. Abdîrrahman el-Mahzûmî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 77 b).

b. Muh. b. Yahyâ b. ebî Ömer el-Adenî (*Müsned* sâhibi) (İbn Hayr *Fehrese* 134-5). 18 cüz'den oluşmuştur.

8* Ma'mer'in *Câmi'*, *Musannefu Abdîrrezzâk*'ın son cildi olarak yayınlanmıştır. Râvisi: Hâfız Abdîrrezzâk'tır. (İbn Hacer *Müfehres* 10a; 110b).

9* Diğer câmiler:

1. İbn Vehb'in *el-Câmi' fî'l-hadis*'i: Ebû Muh. Abdullah b. Vehb b. Müslim el-Fihri el-Kureşî (125-197 H.). Râvisi, Ahmed b. Abdîrrahman b. Vehb'dir (*Gunye* 224).

Yazmaları: Edfu'dan yapılmış bir papirus üzerinde Kahire I, Suppl. 13 (eksiklik mevcut, 91 yk.; 276 H.'den önce kaleme alınmış); bir başka kütâsı: Chester Beatty 3497 (61 yk., 3. H. asır).

Basması: J. David Weil, Kahire 1942.

el-Müsned başlığı ile yazması: Zâhiriyye, mec. 40 (VIII, 106a-171b, 5. H. asır) (GAS 460).

2. *el-Câmi' fî's-sünen ve'l-âdâb ve'l-meğâzî ve't-tarih*. Ebû Muh. Abdullah b. Abdîrrahman b. ebî Zeyd el-Kayrevânî'nin (öl. 386 H.) bu kitabı, Muh. Ebû'l-Ecfân ile Osmân Battîh'in tahkiki ile 1985'de Beyrut'ta neşredilmiştir. İkincil kaynaklardan-
dır.

14. eş-Şeybânî'nin *K. el-Âsâr*'ı: Muh. b. el-Hasan eş-Şeybânî —ki bu, âzâdlısı olduğu Benû Şeybân adlı kabileye nisbettir— el-Kûfî, Ebû Hanîfe'nin ashâbından, *Muvattâ'*'nın râvilerinden birisidir, öl. 189 H. Kitap, fıkıh bâblarına göre düzenlenmiş olup, ince tek cilttir¹⁰.

15. Şâfiî'nin *K. el-Ümmü*: Bunu müellifinden er-Rebî' b. Süleymân rivâyet etmiştir, 7 cilttir¹¹.

16. Beğavî'nin *Şerhu's-Sünne'si*¹²: Rükneddîn ve Muhyiddîn Ebû Muh. el-Hüseyn b. Mes'ûd b. Muh. el-Ferrâ' —ki bu ferâ' yapımı ve satışına nisbettir. Bu kelime, fervin çoğulu olup tabaklanıp dikildikten sonra giyilen deriye denilmiştir— el-Begavî —ki bu, Bağşur'a kıyâssız nisbettir; denildiğine göre Bağ, Horâsân'ın Merv ile Herât arasında kalan beldelerindendir—, el-Fakîh eş-Şâfiî, muhaddis, müfessir, sâlih kasıtlarla kâleme aldığı bereketli eserlerin sâhibi, dindar, ibâdete düşkün idi. Merv'de 516 H. senesinin Şevvâl ayında vefât etmiştir.

17. el-Âcurrî'nin *K. eş-Şerî'a fî's-sünne'si*: Ebû Bekr Muh. b. el-Hüseyn b. Abdillâh el-Bağdâdî el-Âcurrî —ki bu, Bağdat köylerinden birisi olan Âcurr'a nisbettir—, el-Fakîh eş-Şâfiî'nin *K. el-Erbâine hadîseni*'i meşhurdur. Sâlih ve âbid idi, Mekke'de 360 H. senesinde vefât etmiştir.

18. Taberî'nin *Tehzîbü'l-âsâr*'ı: Ebû Ca'fer Muh. b. Cerîr b. Yezîd b. Hâlid et-Taberî —sonra— el-Âmulî —ki bu, Taberistan'daki Âmul isimli bir beldeye nisbettir— et-Taberî —ki bu da Taberistan'ın merkezine nisbettir—, doğru kavle göre Bağdat'ta H. 310 senesinde vefât etmiştir. Bu eser, onun acâib kitaplarından birisidir. Kitabına Ebû Bekr es-Sıddîk'ın rivâyet ettiği hadislerden kendince sahîh olanları ile başlamış, her hadisin illetleri ile tariklerini, ilgili olduğu fıkıh, sünen, âlimlerin ihtilâfları ile huccetlerini beyân etmiş, ayrıca metinde geçen elfâzın mânâ ve garîblerinden de söz etmiştir. O, Müsned-i Aşere, Ehl-i Beyt, Resûlullah (sav)'ın âzâd ettikleri ile İbn Abbâs'ın müsnedinden büyükçe bir bölümü bitirmiş, ancak eserin bütününe tamamlamadan önce vefât etmiştir¹³.

10* Hadis ve âsârın çoğunluğu müellifin, Ebû Hanîfe tarikiyle tahrîc ettiği hadislerden oluşmuştur.

el-Âsâr'ın baskıları: Hindistan 1312'de 152 sayfa olarak; Lahor 1309'da 336 sayfa olarak ve M. Abdulhayy el-Leknevî'nin Urduca şerhiyle birlikte 1883'de Lucknow'da. Ayrıca 1965'de Karaçi'de 640 sayfa olarak Ebû'l-Vefâ' el-Afgânî'nin tahkiki ile neşredilmiştir.

11* Basması: Kahire 1321.

Kâdılar kadısı Ebû'l-Velîd Yûnus b. Bedrân b. Fîrûz eş-Şeybî (550-624 H.) tarafından ihtisâr edilmiştir (*Siyer* XXII, 257; *İber* III 192).

12* Basması: Şu'ayb Arnâvut'un tahkiki ile 16 cilt hâlinde 1983'de Beyrut'ta neşredilmiştir.

13* Tam adı şöyledir: *Tehzîbu'l-âsâr ve-tafsîlu me'âni's-sâbit mine'l-ahbâr*.

İki râvisini tesbit edebildim:

a. Ahmed b. Ömer el-Harîrî (İbn Hayr *Fehrese* 201; *Sila* 84-28, 20).

b. Ebû Muh. el-Ferğânî (İbn Hayr a.y.).

Daha sonra gelen pek çok esere kaynaklık etmiştir. Meselâ: *İsâbe* I, 356; *Hâvî* II, 66. 111.

14). Tahâvî'nin *Şerhu me'âni'l-âsâr*'ı: Ebû Ca'fer Ahmed b. Muh. b. Sellâme b. Seleme b. Abdilmelik el-Ezdî —ki bu, Yemen kabîlelerinden meşhûr bir büyük kabîle olan Ezd'e nisbettir— et-Tahâvî —ki bu, İbnü'l-Esir'in dediğine göre Tahâ isimli bir köye nisbettir. Es-Suyûtî ise: "Hayır, buralı değildir. Bu yörenin yakınlarında Tahtût adlı bir yerdendir. Ayrıca o, et-Tahtûtî şeklinde nisbet edilmekten de hoşlanmamış" demektedir.— el-Mısrî, allâme, âmâm, hâfız, el-Müzenî'nin kız kardeşinin oğludur. Mısır'da 321 H.'de vefât ettiğinde el-Karâfe denilen yere defnedildi.

Eseri, kitâb ve bâblarına göre tertib edilmiş güzel bir kitaptır. İçinde ahkâm konusunda Resûlullah (sav)'den me'sûr olmuş hadisleri zikretmiş, zâhiren birbirlerine tenâkuz eden hadislerin, nâsih ile mensûh, mukayyed ile mutlak, ameli zorunlu olanla olmayanlarını beyân etmiştir. İki cilttir¹⁴.

Zamanımıza kadar ulaşabilmiş bütün yazmaları İstanbul'da olup, tüm neşirler bu nüshalardan yapılmıştır: Köprülü 270 (Alî b. ebî Tâlib'in hadisleri), 269 (İbn Abbâs'ın hadisleri) ve 413 (Ömer b. el-Hattâb'ın hadisleri). Bu yazmalardan yapılan baskıları: a. Mahmûd Muh. Şâkir'in tahkiki ile 4 cilt hâlinde 1982'de Kahire'de; b. Nâsir er-Reşîd'in tahkiki ile Mekke'de.

Bu eserin eksik olan bir yazmasını Feyzullah 336 numarada tesbit ettim. Müsned-i Aşere hadislerinin büyük bir bölümünü içeren yazmanın başı noksan olup, 173 yapraklıdır. Diğer nüshaların devamıdır. Aynı kopist elinden çıkmadığı. Sonunda bundan sonra gelecek olan cüz'ün Sa'd b. ebî Vakkâs'ın hadisleri ile başlayacağı bildirilmiştir. Buna karşılık Köprülü 270 numaralı Hz. Alî'nin hadislerine dâir cildin sonunda devamında gelecek cildin Abdurrahman b. Avf'ın müsnedi ile başlayacağı söylenmiştir. İşâret edilen cilt, işte Feyzullah 336 numaralı nüshadır. *Tehzîb*'i tahkik edip neşredenlerin bu eksik nüshadan haberleri yoktur. Sebebi, bu numara altında katalogda *Müsned-i Ahmed*'in kayıtlı gözükmesidir.

Tehzîbu'l-âsâr'ı, Ebû Ca'fer Ahmed b. Muh. b. İsmâ'il en-Nahhâs en-Nahvî ihtisâr etmiştir (İbn Hayr *Fehrese* 201).

14* Kitabın tesbit edebildiğim râvileri:

- Ebû Bekr Muh. b. İbr. el-Mukrî
- Ebû'l-Fadl Muh. b. Amr b. Muh. b. Mihrân el-Hatîb et-Tirmizî.
- Ebû'l-Kâsım Hîşâm b. Muh. b. Kurre er-Ru'aynî.
- Ebû İbrâhîm Muh. b. Sa'îd b. İbrâhîm en-Nahvî et-Tirmizî.

Kitabın tam adı şöyledir: *K. Şerhi me'âni'l-âsâr ve-tehzîbi'l-ahbâr ve-ilmi nâsihihâ ve-mansûhihâ ve'l-cem'i mâ zahruhâ't-te'ârud minhâ*.

Basmaları:

- Lucknow 1300-2, 2 cilt.
- M. Seyyid Câdulhakk ve M. Zührî en-Neccâr'ın tahkikleri ile 1968'de Kahire'de 3 cilt hâlinde Matba'atu'l-Envârî'l-Muhammediyye'de neşredilmiştir.

Eser üzerine yazılmış iki şerh mevcuttur:

- Mahmûd b. Ahmed el-Aynî'nin (öl. 855) şerhi: *Nuhabu'l-efkâr fi tanikihi mebânî'l-ahbâr*. Yazması: Topkapı Sarayı, Ahmet III 653 (II-V, 882-884 H.).
- Ebû'l-Fadl b. Nasr b. Muh. ed-Dihistânî'nin şerhi. Yazması: Kastamonu 3003 (350 yk., 1154 H.).

İki hülâsasının yazması İstanbul kütüphanelerindedir:

- Ubeyd b. Muh. b. Abdilazîz es-Semerkandî'nin (öl. 701 H.) hülâsası: Feyzullah 931/1 (1-141b, 893 H.).
- Abdullah b. Yûsuf b. Muh. ez-Zeylaî'nin (öl. 762) hülâsası: Köprülü II 66 (745 H.). Kâdî Ebû'l-Velîd Muh. b. Ahmed b. Muh. b. Rüşd el-Mâlikî el-Kurtubî (405-520 H.), bu kitabı ihtisâr etmiştir. Bir yazması Mısır'dadır: Kahire I, 414, hadis 419 (188 yk., 809 H.).

Bedreddin el-Aynî bu kitabı şerhetmiş, ricâlini de müfred olarak ele almıştır. Şerhinin adı şöyledir: *Mebâni'l-ahbâr fî Şerhi me'âni'l-âsâr*.

20. el-Kilâbâzî'nin *Bahru'l-fevâid*'i: Ebû Bekr Muh. b. İshâk el-Kilâbâzî el-Buhârî, öl. 380, kitabın diğer adı: *K. Meâni'l-ahbâr*¹⁵.

21. Hattâbî'nin *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*'ı: Ebû Süleymân Hamd b. Muh. b. İbrâhîm b. Hattâb el-Büstî el-Hattâbî —ki bu, mezkûr ceddine nisbettir—. Denildiğine göre o, Ömer b. el-Hattâb'ın kardeşi Zeyd b. el-Hattâb'ın neslindendir. Kimileri de onun adının Ahmed olduğunu ileri sürmüşlerse de bu hatâdır—, el-Fakîh el-Hâfız, öl. 388 H. *Me'âlimü's-sünen* ve diğer kitapların yazarı.¹⁶

15* Hicrî 375 senesinde kaleme alınmıştır. Yazmaları: Yeni Cami 274 (307 yk., 9. H. asır), Murad Molla 610 (128 yk., 1055 H.), Fatih 697 (288 yk., 694 H.), Ragıp Paşa 311 (300 yk., 1128 H.), İstanbul Üniv. Kütüph. A. 494 (151 yk., 1083 H.), Carullah 995 (100 yk., 1111 H.), Üsküdar Hüdayî hadis 23; Topkapı Sarayı, Ahmet III, 538 (272 yk., 605 H.), 600 (234 yk., 8. H. asır), 619 (150 yk., 744 H.), Veliyüddin 718 (323 yk., 9. H. asır), Çorlulu Ali 128 (300 yk., 8. H. asır), Murad Buhari 94/1 (1-209b, 1111 H.). Kitabı müellifinden rivâyet eden: Ebû'l-Hasan Ali b. Ahmed et-Temîmî (Sirâcüddin *Meşyeha* 152b).

16* **Fıkıh bâblarına göre tertib edilmiş diğer kitaplar:**

1. Beyhakî'nin *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr* = *Ma'rifetü's-Şâfi'i li's-sünen ve'l-âsâr*: Ebû Bekr Ahmed b. el-Huseyn b. Ali el-Beyhakî eş-Şâfi'i el-Hüsrevcirdî (384-458 H.). Kitabın râvisi: Ebû Muh. Abdülcebbâr b. Muh. b. Ahmed el-Beyhakî'dir.

Basması: Seyyid Ahmed Sakar'ın tahkiki ile 1969'da el-Meclisu'l-A'lâ li's-Şu'ûni'l-İslâmiyye tarafından Kahire'de neşredilmiştir.

es-Subkî, bu kitabı överek: "Hiç bir Şâfi'i fakihinin müstağni olamayacağı bir kitaptır" demiştir (*Tab. Şaf.* III, 4). Ebû Ca'fer et-Tahâvî'nin *Şerhu me'âni'l-âsâr*'ına red havasında telif edilmiş bu eser, Şâfi'i fikhının esasını teşkil eden hükümlerin delillerini toplamıştır. İmâm Şâfi'i'nin usul ve fûrûda ihticâc ettiği hadisleri isnâdî ile tahrîc etmiş ve bu hadislerin isnâd ve metin yönünden kritiklerini ve vâki olan ihtilafları ortaya koyarak incelemiştir.

İmâm Şâfi'i'nin menkıbeleri, bazı hadis ıstılahları, sahasındaki düşünceleri, fıkıh bâblarına göre Şâfi'i mezhebinin delilleri ve İmâm Şâfi'i'nin fetvâları da mevcuttur. Bir başka yönüyle kitap, aslen el-Müzenî'nin *Muhtasâr*'ının tertib olunmuş ve hadislerinin tahrîc olunmuş biçimidir.

Ebû Ali İsmâ'il b. el-Beyhakî, babasından nakletmektedir: *Ma'rifüs-sünen*'i yazmaya başlamış, bazı cüz'lerinin de tehzibini bitirmiştir. Ashâbımız içinde sâlih ve kıratı çok olan fakih Muh. b. Ahmed'den işittim, rüyasını anlattı: "Şâfi'i'yi gördüm. Elinde bu kitaptan bir cüz' tutuyor ve 'Bugün fakih Ahmed'in kitabından 7 cüz okudum yahut yazdım' diyordu." O günün sabahı ihvândan birisi de yine İmâm eş-Şâfi'i'yi rüyasında görmüş, bir döşek üzerine oturmuş: "Bugün fakihin kitabından şu ve şu hadisler ile müstefid oldum." demektedir.

Halk, Beyhakî'nin bu kitabına pek rağbet gösterirlermiş. 441 H. senesinde Nisâbur'a geldiğinde sırf ondan *Ma'rife*'yi dinlemek için bir meclis akdetmişler (*Tezkire* II, 1133).

2. İbn Hazm'ın *el-Muhallâ*'sı: Ali b. Ahmed b. Sa'id. Bu eser, onun kendi mezhep ve görüşleri ile ilgili tek ciltlik *K. el-Mücellâ fî'l-fıkh*'ının şerhidir.

İki baskısı yapılmıştır:

a. Ah. Muh. Şâkir'in tahkiki ile 1928-33 yılları arasında Kâhire'de İdâretü't-Tibâ'atî'l-Müniriyye tarafından 11/8 cilt hâlinde;

b. M. Halil Herrâs'ın tashihi ile 1964'de, Mısır'da 11/8 cilt hâlinde Matba'atu'l-îmân tarafından neşredilmiştir.

Ebû Hayyân Muh. b. Yûsuf b. Âlî en-Nefzî el-Eserî el-Garnâtî tarafından *el-Enveru'l-eclâ fi ihtisârî'l-Muhallâ* adıyla özeti çıkarılmıştır (*Nefhu't-tib* II, 552).

Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin de *el-Mu'allâ fi muhtasari'l-Muhallâ* adıyla bir özeti olduğu bildirilmiştir (*Keşfüzzünûn* V, 429).

Ebû'l-Huseyn Muh. b. Muh. b. Sâ'd, İbnü Zerkûn el-Ensârî de (öl. 621 H.) *el-Mu'allâ fi'r-redd ale'l-Muhallâ* adıyla bir reddiye kaleme almıştır (*Siyer* XXII, 311; *İber* III, 134).

İbn Hazm, bu eserinden başka fikh-ı hadis konusunda gerçekten hacimli bir kitap te'lif etmiştir ki, adı şöyledir: *el-İsâl ilâ fehmi kitâbi'l-hisâli'l-câmi'a li-cümeli şerâ'il-İslâm ve'l-halâl ve'l-harâm ve's-sünne ve'l-icmâ'*. Kitabında, sahâbe ve tâbiünün kavillerini irâd etmekle birlikte, her kavlin huccetlerini de zikretmiştir (*Tezkire* III, 1147).

3. Sahnûn b. Sa'îd'in *el-Müdevvenetü'l-kübrâ*'sı. Bu eserde İmâm Mâlik'in görüş ve rivâyetleri Adurrahman b. el-Kâsım kanalıyla serdedilmektedir. Bu nedenle kimi yerlerde kitap, İmâm Mâlik'e nisbet edilmiştir.

Kitabın râvisi Ebû Abdillâh Muh. b. Vaddâh'tır (*Gunye* 111-2; *Fihrist İbn Atiyye* 125; *Sila* 85-29, 499).

Müdevvene, 1905 tarihinde 6 cilt hâlinde Mısır'da Matba'atu's-Se'âde tarafından neşredilmiştir.

Ebû Muh. Âşir b. Muh. b. Âmir, *Müdevvene*'yi şerhetmiştir (*Buğye*, No. 1270).

Ebû Abdillâh Muh. b. Ahmed b. Muh., İbnu Gâzî el-Kureşî, *Müdevvene* üzerine faydalı notlar ve ilâveler düşmüştür: *Tekmilü't-takyid ve-tahlîlu't-ta'kid ale'l-Müdevvene* (*Belevî Sebet* 470).

Müdevvene'yi ihtisâr edenler:

a. Ebû Sa'îd Halef b. el-Kâsım el-Ezdî el-Kayrevânî'nin *K. et-Tehzib fi ihtisârî'l-Müdevvene*'si (*Bernâmec Tüceybî* 267).

b. Ebû Abdillâh Muh. b. Abdillâh b. İsâ, İbnü ebî Zemenîn el-Mürri (öl. 399 H.) (*İber* II, 196).

c. Muh. b. Abdilmelik el-Havlânî en-Nahvî (öl. 304 H.) (*Buğye*, No. 198).

4. İbnü'l-Münzir'in *el-Evsat*'ı: Ebû Bekr Muh. b. İbr. b. el-Münzir en-Nisâbüri el-Münzirî (öl. 309?, 310?, 318?). Kitabın tam ismi: *K. el-Evsat fi's-sünen* yahut *K. el-Evsat min muhtasari Kitâbi's-sünen ve'l-icmâ' ve'l-ihtilâf*.

Yazmaları: Ayasofya 1034 (I, 309 yk., 9. H. asır; tahâret, salât ve cenâ'iz bölümleri); Lâleli 627 (III, 349 yk., 9. H. asır, emân ve sulh ile başlayıp bey' bâbları ile son buluyor); Topkapı S., Ahmed III 1110 (IV ve son cildi, 309 yk., 879 H., selemden sonuna kadar).

Eserde, ortaya konulan fikhî konularda imamların düştükleri ihtilâflar ve bunların lehinde ve aleyhinde delil niteliği taşıyan haberler, isnâdları ile birlikte verilmektedir. Zaman zaman müellif, kendi görüşlerine de yer vermektedir.

Müellifin fikh-ı hadis üzerine bir başka kitabı daha vardır ki, adı şöyledir: *K. el-İşrâf fi mesâ'ilil-hilâf* yahut *K. el-İşrâf alâ mezâbihi ehli'l-ilâm fi'l-ictimâ' ve'l-ihtilâf*.

5. Yine hadis fikhî üzerine et-Tahâvî'nin üç eseri vardır:

a. *Muhtasaru ihtilâfi ulemâi'l-amsâr*. İçinde tek tük isnâdlı hadisler içeren kitabın yazması: Reisülküttab 382 (118 yk.).

b. *K. eş-Şurûti'l-kebir*. Yazma nüshaları: Şehit Ali 881 (214 yk., muhtemelen 5. H. asır; aslı bayağı büyük olması gereken fikh kitabının büyük bâblarını içeren küçük bir bölümü); 882 (başı noksan, 180 yk., muhtemelen 5. H. asır).

c. *K. Şurûti's-sağır*. Yazmaları: Feyzullah 1033 (tamamı, 122 yk., 892 H.); Kara Mustafa P. 240 (144 yk., 821 H.); M. Molla 997 (170 yk., 858 H.), 998 (175 yk., 870 H.).

6. Endülüs muhaddislerinden Ebû Muh. Abdullâh b. İbrâhîm b. Muh. el-Endülüsî el-Usaylî'nin (öl. H. 392) hadis fikhına dâir *ed-Delâ'il fi ihtilâfi'l-ulemâ'*'sı (*Tezkire* III, 1024).

7. Ebû Hanîfe'nin ashâbından Ebû Yûsuf Ya'kûb b. İbrâhîm'in *el-Âsar*'ı. Ebû Hanîfe'nin müsned ile merviyâtını esas almıştır. Aynı zamanda *Müsnedu Ebî Yûsuf* veya *Nüşatu Ebî Yûsuf* adlarıyla da anılır. 1355'de Kahire'de Matba'atu'l-İstikâme tarafından yayınlanmıştır. Üzerinde bazı ta'likâtlarla birlikte neşredilmiştir.

ÖZEL BÂBLARDA YAZILAN MÜFRED KİTAPLAR

1. el-Âcurrî'nin *K. et-Tasdik bi'n-nazar lillah*'i¹.
2. Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin *Tesbîtü'r-rü'yâ' lillah*'i².
3. İbn ebî 'd-Dünyâ'nın *K. el-İhlâs*'i³: Ebû Bekr Abdullah b. Muh. b. Ubeyd b. Süfyân b. Kays, İbnü ebî'd-Dünyâ, el-Ümevî —ki bunların âzâdlısıdır— el-Bağdâdî el-Hâfız, meşhûr ve faydalı pek çok kitabın müellifi, öl. 281 H.
4. İbnü'l-Cevzî'nin *K. el-İhlâs*'i: Ebû'l-Ferec Cemâleddîn Abdurrahman b. ebî'l-Hüseyn Alî b. Muh. b. Alî, İbnü'l-Cevzî el-Kureşî et-Teymî el-Bekrî es-Siddîkî el-Bağdâdî el-Hanbelî el-Vâiz. İbnü'l-Cevzî adı, denildiğine göre Vâsit'ta meşhûr bir yer olan Furdatu'l-cevz'e nisbet edildiği için verilmiştir; bazıları da ataları ceviz alım satımı vs. ile ilgili bulundukları için verilmiş bir nisbet olduğunu söylemişlerdir. Torununun söylediğine göre pek çok fende 250 küsur eseri var imiş. 597 H. senesinde vefât etmiştir.
5. Ahmed (b. Hanbel'in) *K. el-İmân*'i⁴.
6. Ebû Bekr b. ebî Şeybe'nin *K. el-İmân*'i⁵.

1* Tam adı şöyledir: *K. et-Tasdik bi'n-nazar ilallahi fi'l-âhireti ve-mâ e'adde li-evliyâ'ihî*. Müellifinden rivâyet eden: Ebû'l-Hasan Alî b. Ah. b. Ömer b. Hafs el-Mukrî el-Hammâmî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 21ab; *Siyer* XXIII, 267).

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 28/14 (185a-200b, 8. H. asır); mec. 116 (114a-118b, 6. H. asır)

2* Râvisi: el-Hasan b. Ah. el-Haddâd (*Sila* 84-28, 20).

* Cenâb-ı Hakk'ı âhirette görmek (= *rü'yet*) hakkında yazılan başka kitaplar da vardır:

a) Hâfız Ebû'l-Hasan ed-Dârekutnî'nin *K. er-Rü'ye* = *K. fihî mâ verede mine'n-nusûsi'l-vâride fi Kitâbillah ve'l-ehâdisi'l-müte'allika bi-rü'yeti'l-Bârî'si* (*Hâvî* II, 199). Yazması: Escorial 1445 (*Tezkire* yk., 652H.; GAS 207).

b) Beyhakî'nin *K. er-Rü'ye'si* (*Tezkire* III, 1133; *Hâvî* II, 199).

c) Ebû Sa'îd Ah. b. Muh. b. Ziyâd b. el-A'râbî'nin (246-340 H.) *Rüyetullahi tebâreke ve-te'âlâ'sı*.

Yazması: Zâhiriyye, hadîs 280 (250a-256a, 7. H. asır; NÂSIR 25).

3* Bkz. *Siyer* XIII, 401; *Sila* 83-27, 387. Râvisi: Ah. b. Muh. b. Ömer el-Bennânî.

4* Müelliften rivâyet eden: el-Huseyn b. el-Hasan er-Râzî. (*Sila* 83-27, 385). *İsâbe*'nin kaynaklarından (II, 31, 111, 124). Yazması: British Museum Or. 2675 (261-290 s.).

Neşredilmiştir: "*K. el-Vera' ve'l-imân*" Kahire 1340.

Fransızca tercümesi: G.H. Bousguet + Ch. Dominigue, Hesperis 1952, 97-112.

5* Müellifinden rivâyet eden: Muh. b. Ah. el-Vekî'î (İbn Hacer *Müfehres* 128 bb; *Sila* 83-27, 386).

7. Rüste'nin *K. el-İmân*'ı: Ebû'l-Ferec yahut Ebû'l-Hasan Abdurrahman b. Ömer b. Yezîd b. Kesîr ez-Zühri el-İsbehânî el-Hâfız, lakabı Rüste, öl. 250 yahut 246 H.⁶

8. Ebû Bekr b. Huzeyme'nin *K. et-Tevhîd ve isbâti's-sifât*'ı bir kaç cüz'dür⁷.

9. Ebû Abdillâh Muh. b. İshâk b. Mende el-İsfehânî'nin *K. et-Tevhîd*'i⁸.

10. Beyhakî'nin *K. el-İtikâd ilâ sebîli'r-reşâd*'i⁹ ile,

11. Yine onun *K. el-Esmâ' ve's-sifât*'i¹⁰.

Neşredilmiştir: Muh. Nâsirüddîn el-Elbânî'nin tahkiki ile 1966 yılında Şam'da.

6* Müellifinden rivayet eden yeğeni: Abdullah b. Muh. ez-Zühri (*Sila* 83-27, 386; İbn Hacer *Müfehres* 139 ba).

* Bu sahada yazılan diğer kitaplar:

a) Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm'ın (157-224 H.) *K. el-İmân ve-meâlimihî ve-sünenihî ve-istikmâlihî*'si. Yukarıdaki İbn ebî Şeybe'nin aynı adlı kitabı ile birlikte basılmıştır.

b) Ebû Abdillâh Muh. b. Yahyâ b. ebî Ömer'in *K. el-İmân*'ı. Râvisi: Abdullah b. Hârûn b. Yûsuf (*Sila* a.y.).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 104 (233a-250b, 5. H. asır; GAS 111).

Alî Nâsir el-Fakihî'nin tahkiki ile Medine'de, el-Câmi'atu'l-İslâmiyye tarafından neşredilmiştir.

d) Ebû Ya'lâ Muh. b. el-Huseyn b. Muh. el-Ferrâ' el-Kâdî'nin (380-458 H.) *K. el-İmân*'ı.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 42 (I, sonunda eksiklik var, 63-95 yk.; NÂSİR 213).

e) Ebû Abdillâh Muh. b. Muh. el-Adenî'nin *K. el-İmân*'ı. Müellifinden rivâyet eden: Ebû Ah. b. Ziyâd (*Sila* 83-27, 387).

f) Ah. b. Amr b. Abdilhâlik el-Bezzâr'ın (öl. 292 H.) *K. el-İmân*'ı. Medine'de Câmi'atu'l-İslâmiyye'de yazması vardır.

7* Rivâyet eden: Torunu Ebû Tâhir Muh. b. el-Fadl b. Muh. b. İshâk b. Huzeyme. İki baskısı gerçekleşmiştir.

a) Kahire, Matba'atu'l-Envâr 1937.

b) Muh. Halîl Herrâs'ın tahkiki ile; Kahire 1968, Mekt. el-Külliyâtî'l-Ezheriyye; Beyrut 1983, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.

8* *K. el-İmân* ile aynıdır (*Sila* 84-28,22; İbn Hacer *Müfehres* 11db). Basılmıştır.

9* Pek çoklarınca müellifinden rivayet edilmiştir. 1961 yılında Kahire'de Ah. Muh. Mersî'nin tahkiki ile yapılan ilk baskısı, Beyrut'ta 1984 yılında Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye tarafından tekrarlanmıştır.

10* İki baskısı yapılmıştır:

a) Muh. Muhyiddîn el-Ca'ferî'nin tahkiki ile 1313, Allahâbâd.

b) 1984 Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.

* Allah'ın sıfatları hakkında yazılan diğer kitaplar:

a) Ebû'l-Hasan ed-Dârekutnî'nin (305-385 H.) *K. es-Sıfât*'ı. Müellifinden rivayet eden: Ebû Tâlib Muh. b. Ali b. el-Feth el-Aşşârî (*Vefeyât İbn Râfî* I, 363; İbn Hacer *Müfehres* 214a).

Yazmaları: Topkapı Sarayı, Revan 510/6 (67a-71b, 1084 H.); Zâhiriyye, mec. 117/9 (205-209 yk., 6. H. asır); Kahire, Dâr 23314 b (103-115 yk.).

b) Ebû Bekr el-Hatîbu'l-Bağdâdî'nin (392-463 H.) *Mes'eletü'l-kelâm fi's-sıfât*'ı.

Yazması: Zâhiriyye mec. 16 (45-44 yk.,)

12. el-Herevî'nin *Zemmu'l-kelâm*'ı¹¹: Ebû İsmâ'il Abdullah b. Muh. b. Alî b. Muh. b. Met el-Ensârî el-Herevî, Şeyhü'l-İslâm nâmiyle marûf, *Menâzilü's-sâirîn* kitabının müellifi, öl. 481 H.¹²

13. Ebû Ubeyd'in *K. et-Tuhûr*'u¹³: Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm el-

c) Ebû'l-Kâsım Sül. b. Ah. et-Taberânî'nin *K. es-Sıfât*'ı (*Sila* 84-28, 384).

e) Ebû Bekr Muh. b. Abdillâh b. Ah. el-Makdisî, İbnü'l-Muhibb'in (712-789 H.) *K. es-Sıfât*'ı (*Sila* a.y.).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 57 (474 yk., başı ve sonu eksik, NÂSİR 108).

f) Ebû'l-Hasan ed-Dârekutnî'nin *Ehâdisu'n-nüzûl*'u.

Râvisi: Ebû Bekr Muh. b. Abdillâh b. Muh. b. Abdillâh b. Bısrân.

Yazması: Topkapı Sarayı, Revan 510/7 (72b-81b, 1084 H.; GAS 207).

11* Müellifinden rivayet eden: Ebû'l-Vakt Abdülevvel b. İsâ es-Siczî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 91b, 92a; *Dürer* I, 177; Sirâcüddîn *Meşyeha* 91b; *Sila* 84-28, 345).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 35 (195-212 yk.; NÂSİR 191)

12* **İmân ve tevhid konulu diğer kitaplar:**

1) *el-Erba'un fi delâ'ili't-tevhid*. Ebû İsm. Abdullah b. Muh. b. Alî el-Herevî el-Ensârî'nin bu eseri yazma olarak zamanımıza ulaşabilmiştir: Topkapı Sarayı, Revan 510/8 (6 yk., 1084 H.).

2) İmâm Zehebî'nin *K. el-Erba'in fi sıfâtı Rabbi'l-âlemin*'i. Yazması: Zâhiriyye,? (I, müellif nüshasından kopye edilmiş; NÂSİR 280).

3) Diyâüddîn Muh. b. Abdilvâhid el-Makdisî, İbnü'l-Kayserânî'nin (569-643 H.) *İhtisâsu'l-Kur'ân bi-avdihî ilâ'r-Rahîmi'r-Rahmân*'i.

Yazması: Zâhiriyye, âmm 4506 (1-4 yk.; NÂSİR 328).

4) Ebû Bekr Ah. b. Selâm b. el-Hasan en-Neccâd'ın (253-348 H.) *er-Redd alâ men yekûlu enne'l-Kur'âne mahlûk*'u.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 17/7 (87a-98a, 7. H. asır; GAS 513).

5) Yûsuf b. Hasan b. Ah., İbn Abdilhâdî'nin (840-909 H.) *et-Temhid fi'l-kelâm ale't-tevhid*'i.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 36 (50-136 yk.; müellif hattı).

6) Ebû Muh. Abdullah b. Vehb el-Kureşî el-Mısırî'nin *K. el-Kader*'i. Râvisi: Ebû Ca'fer Ah. b. Sa'îd b. Bısrân el-Mısırî (İbn Hacer *Müfehres* 65a; Sirâcüddîn *Meşyeha* 56a; *Sila* 85-29,51).

7) Ca'fer b. Muh. el-Firyâbî'nin *K. el-Kader*'i. Râvisi: Ubeydullah b. Muh. b. Süleymân b. Bâleveyh (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 66a; *İsâbe* III, 52; *Sila* a.y.).

8) Ebû Bekr Ah. b. el-Hüseyn el-Beyhakî'nin (384-458 H.) *K. el-Kadâ' ve'l-kader*'i.

Yazması: Şehit Ali 1498 (108 yk., tamamı, 566 H.).

9) Ebû Bekr Muh. b. İshâk b. Huzeyme'nin *K. el-Kader*'i. Râvisi: torunu Ebû Tâhir Muh. b. el-Fadl (*Sila* a.y.).

10) Muvaffakuddîn Abdullah b. Ah. b. Kudâme'nin *K. el-Kader*'i (*Sila* a.y.).

11) Muvaffakuddîn Ebû Muh. Abdullah b. Ah. b. Muh. b. Kudâme el-Makdisî'nin (öl. 620 H.) *İsbâtü sıfâtü'l-uluuv*'u. Neşredilmiştir: 1985 Kuveyt, Dâr'u's-Selefiyye.

12) İmâm Zehebî'nin *K. el-Uluuv*'u. Basılmıştır: Delhi 1306, Kahire 1322, Kahire 1923.

13) *Risâle fi't-tevhid ve-fadli Lâilâheillallah*. Cemâlüddîn Yûsuf b. Hasan b. Ah., İbn Abdilhâdî'nin (840-909 H.) bu eseri yazma hâlinde: Zâhiriyye, âmm 9390 (19-40 yk., müellif hattı).

13* Müellifinden rivayet eden: Ebû Bekr Muh. b. Yahyâ el-Mervezî (*Sila* 85-29, 10; İbn Hacer *Müfehres* 75b, 76a).

Bağdâdî eş-Şâfiî, lügatçı hâfız, babası Herât'lı birisinin Bizans'lı kölesi idi, öl. Mekke —yahut Medîne— 222 yahut 223 yahut 224 H.

14. İbn ebî Dâvud'un *K. et-Tuhûr'u*¹⁴: Ebû Bekr Abdullah b. ebî Dâvud es-Sicistânî —*Sünen* sâhibinin oğlu— el-Ezdî el-Hâfız b. el-Hâfız, öl. 316 H.

15. İmâm Müslim b. el-Haccâc'ın *K. el-İntifâ' bi-culûdi's-sibâ'sı*.

16. Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin *Fadlu's-sivâk'ı*.

17. Ebû'l-Hayr el-Kazvîni'nin *Hasâilü's-sivâk'ı*: Ebû'l-Hayr Ahmed b. İsmâ'il et-Tâlikânî —sonra— el-Kazvîni el-Hâkimî. Kitabı muhtasar olup 12 fasıldan oluşmuştur.

18. el-Fadl b. Dükeyn'in *K. es-Salât'ı*¹⁵: Ebû Nu'aym el-Fadl b. Dükeyn el-Kûfî et-Teymî —ki bunların âzâdlıdır— el-Mellâ'îl-Ahvâl el-Hâfız, Bu-hârî'nin şeyhlerinin büyüklerindendir, öl. 218 yahut 219 H.

19. el-Mervezî'nin *K. es-Salât'ı*: Ebû Abdillâh Muh. b. Nasr el-Mervezî eş-Şâfiî, üstün eserlerin sâhibi, fakih imamlardandır, öl. Semerkand 294 H.¹⁶

20. Ebû's-Şeyh b. Hayyân'ın *K. el-Ezân'ı*¹⁷ ve

21. Yine onun *K. el-Mevâkît'ı*¹⁸.

22. İbn ebî 'd-Dünyâ'nın *K. en-Niyet'ı*¹⁹.

14* Müellifinden rivâyet eden: Ebû'l-Kâsım Ubeydullah b. Muh. b. Cenâbe (*Sila* 85-29, 9).

15* Râvisi: Ebû Bekr Muh. b. en-Nu'mân b. Abdisselâm (İbn Hacer *Müfehres* 52b, 101a; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 119 ab; *Sila* 84-28, 386).
Yazması: Kahire, Suppl. II, 239 (15 s.).

16* Suyûtî'nin müracaat ettiği kaynaklardandır (*Hâvî* I, 47, II, 106; *İtkân* I, 65).

* Bu sahada yazılan diğer kitaplar:

1) İmâm Ahmed b. Hanbel'in *K. es-Salât = Risâletü's-Salât'ı*. Neşredilmiştir: Bombay (târihsiz); Hind 1311, taşbaskısı; Mısır "*es-Salât ve mâ yelzimu fihâ*" adı ile, Mısır 1322-3; "*Mecmû'atu'l-hadîsi'n-Necdiyye*" içinde Kahire 1342; Mısır, Matba'atu'l-imân tarafından 1964; Mısır, 1928, Mekt. Muh. Ali Sabîh; Muh. Abdürrezzâk Hamza'nın tahkiki ile, 1964 Kahire.

2) Takiyyüddîn Ebû Muh. Abdülganî b. Abdilvâhid er-Makdisî'nin (541-600 H.) *Ahbârü's-salât'ı*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 20 (64-90 yk., müellif hattı). —>

3) Ebû'l-Abbâs es-Serrâc'ın *K. es-Salât'ı*. Râvisi: Ebû'l-Huseyn el-Haffâf (İbn Hacer *Müfehres* 300b).

17* Müellifinden rivâyet eden: Ebû'l-Kâsım Abdurrahman b. Muh. b. Ebî Alî el-Hemedânî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 87 ab; *Sila* 83-27, 449).

18* Râvisi: Ebû Tâhir Muh. b. Ah. b. Abdîrrahîm (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 87a; *Sila* 85-29, 490).

Bu sahada el-Huseyn b. Ali b. el-Esved'in *K. el-Mevâkît'ı* de zikredilebilir. Râvisi: Ah. b. Sehl el-Esnâî.

19* Aynı adı taşıyan bir kitap ta Ebû'l-Fadl b. el-Abbâs eş-Şekellî'ye ait olup râvisi Abdullah b. Ca'fer b. Dürüst'tür (*Sila* 85-29, 521).

23. İmâm Buhârî'nin *K. el-Kirâat halfe'l-imâm*'ı²⁰ ile

24. Yine onun *Refu'l-yedeyn fi's-salât*'ı²¹.

25. İbn Abdilberr'in *K. el-Besmele*'si²²; Ebû Ömer Yûsuf b. Abdillâh b. Muh. b. Abdilberr b. Âsım en-Nimrî el-Kurtubî el-Mâlikî.

Başkalarının da aynı adı taşıyan eserleri vardır²³.

26. Ebû Hâtım b. Hibbân'ın *Sifatu's-salât*'ı. Bu kitaptan müellifin bir diğer eseri olan *K. et-Tekâsım (ve'l-envâ')*'daki şu ibâresinden haberdâr oluyoruz: "İnsân, kıldığı dört rek'at namaz içinde Nebî (sav)'in 600 sünnetini

20* Buhârî'den rivâyet eden: Mahmûd b. İsh. el-Huzâfî (*Sila* 85-29, 93).

Basılmıştır: "*Hayru'l-kelâm fi'l-kirâat halfe'l-imâm*" adı ile ve Urduca tercemesi ile birlikte Delhi 1299; Kahire 1320.

İmam Beyhakî'nin de bu sahada bir eseri mevcut olup, tahkikli baskısı gerçekleştirilmiştir.

21* Râvîsi: Ebû İshâk Mahmûd b. İshâk b. Mahmûd el-Huzâfî. Neşredilmiştir: Urduca tercümesi ile beraber Kalküta 1256; Delhi 1299.

22* *K. el-İnsâf fîmâ beyne'l-ulemâ mine'l-ihlâf fi'l-Besmele*. Râvîsi: Ebû Muh. Abdurrahman b. Muh. b. Uttâb (İbn Hacer *Müfehres* 64b; *Sila* 84-28, 10).

23* Meselâ:

a) el-Hatîbu'l-Bağdâdî'nin *K. el-Besmele ve-ennehâ mine'l-Fâtiha ve K. el-Cehr bi'l-Besmele*'si.

İkinci kitabı İmâm ez-Zehebî, ihtisâr etmiştir ki, yazması: Zâhiriyye, mec. 55 (128-137 yk.).

b) Süleym b. Eyyûb er-Râzî'nin, 444 H. tarihinde imlâ ettiği *K. el-Besmele*'si. Râvîsi: Ebû'l-Feth Nasr b. İbr. el-Makdisî (İbn Hacer *Müfehres* 179 ca; *Sila* 84-28, 10).

* Namazla ilgili diğer kitaplar:

1. Ebû Bekr Muh. b. el-Hasan en-Nakkâş'ın *Fadlu't-terâvih*'i. Râvîsi: Ebû'l-Kâsım Abdurrahman b. Ubeydillâh b. Abdillâh es-Simsâr (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 62ab; *Sila* 85-23, 34).

2. Ebû'l-Kâsım Abdurrahman b. Muh. b. Mende'nin (öl. 407 H.) *K. el-Kunûtu*'u. Râvîsi: Ebû Alî el-Hasan b. Abdilmelik el-Hallâl (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 96b; *Sila* 85-29, 52).

3. Ebû Mûsâ'l-Medîni'nin tek ciltlik *K. el-Kunûtu*'u (*Siyer* XXI, 154).

4. Ebû Bekr el-Hatîbu'l-Bağdâdî'nin *K. el-Kunûtu*'u (*Siyer* XXI- 434; *İsâbe* II, 219).

5. Ebû Bekr Ah. b. Alî b. Sa'îd el-Mervezî'nin (202-292 H.) *K. el-Cum'a ve-fadlihâ*'sı. Müellifinden rivâyet eden: Ebû Ah. Abdullâh b. Muh. b. Abdillâh b. en-Nâsîh b. Şücâ', İbnü'l-Müfessir (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 49 b; İbn Hacer *Müfehres* 138 bb; *Sila* 84-28, 68).

Yazmaları: Köprülü 1584 (76a-83a, 7. H. asır); Gotha 632 (10 yk., 778 H.); Kahire¹ VII, 425, hadis 6 (59-68 yk.); Zâhiriyye, mec. 80/15 (194a-187a, 7. H. asır).

6. *Sünen* sâhibi en-Nesâî'nin *K. el-Cum'a*'sı. Kimilerine göre *es-Sünenü'l-Kübrâ*'sının bir bölümüdür. Râvîsi: Ebû'l-Hasan Muh. b. Abdillâh b. Zekerîyyâ b. Hayyûye en-Nisâbüri (İbn Hacer *Müfehres* 103b, 113a).

Yazmaları: Köprülü 1584/1 (2a-10b, 9. H. asır); Tal'at, hadis 485 (14 yk., 517 H.); Zâhiriyye, mec. 115/6 (53a-58b, 6. H. asır); Yale L-774 (17-24 yk., 1482 M.).

7. Ebû Mûsâ'l-Medîni'nin *K. en-Nehy ve'l-hazar ani't-tatavvu' ba'de salâti'l-fecr*'i. Râvîsi: Ebû Muh. Abdullâh b. Berekât el-Haşevî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 33a).

8. Ebû Bekr el-Hatîbu'l-Bağdâdî'nin *Salâtu't-tesbih*'i, tek cüz' olup râvîsi Abdülkerîm b. Hamza'dır (*Tezkire* III, 1240; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 48b).

icrâ etmektedir ki biz, bunları fasıl fasıl *K. Sifati's-salât*'ta tahrîc ettik."

27. el-Harbî'nin *Secdâtu'l-Kur'ân*'ı²⁴: Ebû İshâk İbrâhîm b. İshâk b. Beşîr el-Harbî el-Bağdâdî eş-Şâfi'î, pek çok eserin sâhibi, öl. Bağdat 285 H.

28. Muh. b. Nasr'ın *Kiyâmu'l-leyl*'i²⁵.

29. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. et-Teheccüd*'ü²⁶ ve

30. Yine aynı müellifin *K. el-İdeyn*'i²⁷.

31. el-Firyâbî'nin *K. el-İdeyn*'i: Ebû Bekr Ca'fer b. Muh. b. el-Hasan el-Firyâbî —ki bu, Firyâb adlı bir Türk beldesine nisbettir— öl. Bağdat 301 H.²⁸

32. Ebû Abdillâh el-Hâkim ve gayrısının *Salâtu'd-duhâ*'sı²⁹.

24* Müelliften rivâyet eden: Ebû Bahr Muh. b. el-Hasan b. Kevser el-Berbehârî (İbn Hacer *Müfehres* 1949, 200b; *Sila* 84-28, 372).

25* *İsâbe*'nin kaynaklarından (II, 278, III, 251) olup, basılmıştır.

26* *K. et-Teheccüd ve-kıyâmi'l-leyl*. Râvisi: Ebû'l-Hasan Ah. b. Muh. b. Ömer b. Ebân el-Cunbânî (*Siyer* XIII, 402; İbn Hayr *Fehrese* 282).

Yazmaları: Lâleli 3664/14-16 (I-III, 1559-193b, 633 H.); Zâhiriyye, mec. 132 (I-II, 30-61 yk.).

* Teheccüd konusunda yazılan diğer eserler:

a) Ebû Bekr Muh. b. el-Huseyn el-Âcurrî'nin *K. et-Teheccüd ve-fadli kıyâmi'l-leyl*'i. Râvisi: Ebû Abdillâh Muh. b. Halife. İmlâ tarihi: H. 348. (İbn Hayr *Fehrese* 285; *Bern. Tüceybî* 254)

b) Ebû Muh. Abdülhakk b. Abdîrrahman b. Abdillâh el-İşbîlî el-Ezdî'nin (510-581 H.) *K. et-Teheccüd*'ü.

Yazması: Zâhiriyye, tasavvuf 103 (1-197 yk., 587 H.; NÂSİR 346).

27* Müellifinden rivâyet eden: Ebû'l-Huseyn Ah. b. Muh. el-Cevzî (*Siyer* XIII, 403; *Sila* 85-29, 19).

Yazması: Dâru'l-kutubî'l-Mısriyye, mec. 781.

28* Râvisi: Ömer b. Muh. ez-Zeyyât (İbn Hacer *Müfehres* 199b; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 66a; *Sila* 85-29,19).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 75 (147a-165b, 6. H. asır; GAS 166).

* Bu sahada yazılan diğer kitaplar:

a) Ebû Abdillâh el-Huseyn b. İsm. el-Mehâmîlî'nin (235-330 H.) *Salâtu'l-ideyn*'i. Râvisi: Ebû Ah. Ubeydullah b. Muh. b. Ah. b. ebî Müslim el-Fardî el-Mukrî.

Yazmaları: Feyzullah 2169 (seçmeleri, 11b-13a, 7. H. asır); Zâhiriyye, mec. 90/10 (II, 119a-143a, 5. H. asır).

b) Ebû Bekr el-Mervezî'nin *K. el-İdeyn*'i (bir alıntısı *Hâvî* I, 393).

c) Ebû Zerr Abd b. Ah. el-Herevî'nin *K. el-İdeyn*'i (İbn Hayr *Fehrese* 286; *Tezkire* 1106).

d) Ebû'l-Kâsım Zâhir b. Tâhir eş-Şehhâmî'nin *Tuhfetu idî'l-Fitr*'i ile *Tuhfetu idî'l-Adhâ*'sı. Râvisi: Ebû Revh Abdülmü'izz b. Muh. el-Herevî, imlâ tarihi: H. 527 (*Bern. Vâdiyâşi* 263; *Bern. Tüceybî* 209; İbn Hacer *Müfehres* 141a; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 76a; *Sila* 84-28,23).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 81 (190-198 yk., NÂSİR 317).

29* İki râvisini tesbit ettim:

a) Ebû Bekr Muh. b. el-Kâsım es-Saffâr (*Sila* 84-28, 386).

b) Ebû'l-Fadl Muh. b. Ubeydillah b. Muh. b. Ah. es-Sarrâm (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 28a).

33. Ebû Hafs b. Şâhin'in *K. el-Cenâ'iz*'i³⁰.
 34. İbrâhîm el-Harbî'nin *İttibâu'l-emrât*'ı.
 35. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. el-Gurebâ*'sı³¹ (?) ile
 36. Yine onun *K. el-Muhtadrîn*'i³².
 37. Beyhakî'nin *Hayâtü'l-enbiyâ*'sı³³.
 38. Ebû Muh. Yûsuf b. Ya'kûb el-Kâdî'nin *K. ez-Zekât*'i³⁴.
 39. Ebû Ubeyd (el-Kâsım b. Sellâm)'ın *K. el-Emvâl*'i³⁵.
 40. Ebû's-Şeyh (b. Hayyân)'ın *K. el-Emvâl*'i³⁶.
 41. İbn Zencüveyh'in *K. el-Emvâl*'i: Ebû Ahmed Humeyd b. Mahled b. Kuteybe b. Abdillâh en-Nesâî el-Ezdî, babasının lakabı olup İbn Zencüveyh adıyla marûf, öl. 251 yahut 248 H. Onun kitabı Ebû Ubeyd'in kitabına bir müstahrec gibidir; onun bazı şeyhlerinden İbn Zencüveyh'in de rivâyeti vardır. Ebû Ubeyd'in eserinde bulunmayan bir miktar hadisi de ziyâde kılmıştır³⁷.

Bu sahada Diyâü'l-Makdisî'nin de bir *el-Ehâdis fî salâtî'd-duhâ*'sı mevcuttur (*Sila* 83-27, 451).

30* İki râvisini tesbit ettim:

a) Ebû Bekr Muh. b. Abdilmelik b. Muh. b. Abdillâh b. Bîşrân (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 115ab).

b) Alî b. Muh. el-Ebnûsî (*Sila* 84-28, 68).

İsâbe'nin kaynaklarından (I, 444, 452, III, 459).

Bu sahada ayrıca Ebû Bekr el-Mervezî'nin *K. el-Cenâ'iz*'i (*Hâvî* II, 171) ile Ebû Muh. Abdülvehhâb b. Atâ ez-Zâhid'in bir *K. el-Cenâ'iz*'i (*Sila* 84-28, 68) zikredilebilir.

31* Yahut *K. el-Azâ*'. İkisi de ihtimâl dâhilindedir. Râvisi: Alî b. Ahîmîmî ez-Zâhid (*Sila* 85-29, 23).

32* Râvisi: Ah. b. Muh. el-Lünbânî (*İsâbe* IV, 210; *Sila* 85-29, 489; *Siyer* XIII, 403). Yazması: Zâhiriyye, hadîs 343 (1-73 yk.).

33* *K. Hayâtî'l-enbiyâ' fî kubûrihim* = *K. fihî mâ verede fî hayâtî'l-enbiyâ' ba'de vefâtihim*.

Râvisi: Ebû Abdillâh Muh. b. el-Fadl el-Ferâvî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 41b, 42a; *Hâvî* II, 147-8; *Sila* 84-28, 83).

Yazmalarından birisi: Ahmet III 1127/2 (89a-93a, 731 H.). Suyûtî, bu kitap üzerine çalışmıştır: *İnbâhu'l-ezkiyâ li-hayâtî'l-enbiyâ'*. Basılmıştır: Lahore 1891 (*Res. isnâ aşer* içinde); Haydarâbâd 1317 (*Res. tis'a* içinde).

Bu hususta İbn e'd-Dünyâ'nın da bir kitabı vardır ki, râvisi el-Huseyn b. Safvân el-Berdeî'dir (*Sila* 84-28, 83).

34* Müellifinden rivayet eden: Ebû'l-Hasan Alî b. Muh. b. Keysân (İbn Hacer *Müfehres* 160 cb; *Sila* 84-28, 361).

35* Müellifinden rivayet eden: Ebû'l-Kâsım Alî b. Abdilazîz el-Begavî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 120a; *Meşyehatu'l-Halebi* 33b; *Sila* 85-29, 482).

Neşredilmiştir. Muh. Halîl Herrâs'ın tahkiki ile 3. tab', Kahire'de, Ezher Ün. matbaasında 1981 yılında; M. Hâmid el-Fikî'nin tahkiki ile 1353 Kahire.

36* Müelliften rivayet eden: Muh. b. Alî el-Mekfûf (*Sila* 83-27, 432).

37* Müellifinden rivayet eden: Muh. b. Huzeym. Yakın tarihte tahkikli bir baskısı yapılmıştır.

42. Ca'fer b. Muh. el-Firyâbî'nin *K. es-Siyâm*'i³⁸.
 43. Yûsuf el-Kâdî'nin *K. es-Siyâm*'i³⁹.
 44. Ebû Bekr b. ebî Âsım'ın *K. es-Savm ve'l-i'tikâf*'i⁴⁰.
 45. Ca'fer el-Firyâbî'nin *Sadakatu'l-Fitr*'i⁴¹.
 46. İbrâhîm el-Harbî'nin *K. el-Menâsik*'i⁴².
 47. Ebû'l-Kâsım et-Taberânî'nin *K. el-Menâsik*'i⁴³.
 48. Ebû Bekr b. ebî Âsım'ın *K. el-Menâsik*'i⁴⁴.

* Bu sahada yazılan diğer kitaplar:

a) İmâm Ebû Hanîfe'nin talebesi Ebû Yûsuf Ya'kûb b. İbr. b. Habîb el-Kûfî el-Kâdî'nin *K. el-Harâc*'i. Bu, Halife Hârûn'u ikâzen yazılmış arâzî vergisi üzerine bir eserdir.

Basılmıştır: Bûlâk 1302, Matba'atu'l-Hayriyye; Kahire 1352 H.; Kahire, Matba'atu's-Selefiyye 1977; aynı konudaki diğer iki kitapla birlikte Beyrut'ta 1979 yılında Dâru'l-Ma'rife tarafından.

b) Yahyâ b. Âdem'in *K. el-Harâc*'i. Müellifinden rivayet eden: el-Hasan b. Alî b. Affân (İbn Hacer *Müfehres* 117b).

Neşredilmiştir: Ah. Muh. Şâkir'in tahkiki ile, 2. tab'ı Kahire 1964, Mat. es-Selefiyye.

38* Yazmaları vardır: Şehit Ali 2922 (I, 22a-33a yk. 569 H.; içinde 90 kadar merfû ve mevkûf haber mevcuttur); Zâhiriyye, mec. 82 (IV, V, 56a-81b, 7. H. asır).

39* Müellifinden rivayet eden: Alî b. Muh. b. Keysân (İbn Hacer *Müfehres* 100 ea).

40* Ebû Muh. Abdullah b. Muh. b. Fûrek'in rivâyetiyledir (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 51b; *Sila* 84-28, 386).

Bu sahada yazılan diğer hadis kitapları:

a) Ebû'l-Abbâs Ah. b. İsâ el-Alevî'nin *K. es-Siyâm*'i. Müellifinden rivâyet eden: Muh. b. el-Allâf (İbn Hacer *Müfehres* 205a; *Sila* 83-27, 446).

Yazması: Zâhiriyye, hadîs 330 (93-99 yk.).

d) Şerefüddîn Ebû Muh. Abdülmü'min b. Halef et-Tûnî'nin *K. Fadli savmi sitteti eyyâmın min Şevvâl ba'de'l-id'* (Bern. *Tüceybî* 153).

e) el-Hatîbu'l-Bağdâdî'nin tek cüz'den oluşan *Savmu yevmi's-şekk*'i (Tezkire III, 1140).

41* Müellifinden rivâyet eden: Ebû Hafs Ömer b. Muh. ez-Zeyyât (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 66b; *Sila* 84-28, 387).

İbn. ebî'd-Dünyâ'nın da aynı adı taşıyan bir kitabı vardır (*Siyer* XIII, 402).

42* Sırf hadis ihtivâ edip, fıkıh ve kelâm içermektedir. Müelliften rivâyet eden: Ebû'l-Huseyn Muh. b. İsm. b. Mûsa er-Râzî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 59 b; İbn Hacer *Müfehres* 111ea; *Yâkût Mu'cemu'l-udebâ'* I, 128-9).

43* Râvisi: Hâfız Ebû Nu'aym el-İsbehânî (İbn Hacer *Müfehres* 2076; *Sila* 85-29, 505).

44* Müellifinden rivâyet eden: Ebû Bekr Abdullah b. Muh. b. el-Kabbâb (*Sila* 85-29, 504).

* Bu sahada yazılan diğer kitaplar:

a) Ebû Muh. b. ebî Zeyd'in *Menâsiku'l-hacc*'i (İbn Hayr *Fehrese* 247).

b) Behâüddîn Ebû Muh. el-Kâsım b. Alî b. el-Hasan b. Asâkir'in tek ciltlik *el-Menâsik*'i (Tezkire XXI, 408).

c) İmâm Nesâî'nin *Menâsiku'l-hacc*'i. Müellif bu eserini Şâfiî mezhebine göre te'lif etmiş olup, hacmi küçüktür (Bkz. İbnü'l-Esir'in *Câmiu'l-usûl* mukaddimesi I, 116).

d) Ebû Zerr Abd. b. Ah. el-Herevî'nin *Menâsiku'l-hacc*'i (İbn Hayr 250, 286).

49. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. el-Edâhî*'si⁴⁵.
 50. Ebû's-Şeyh (b. Hayyân)'ın *K. ed-Dahâyâ ve'l-akika*'sı⁴⁶.
 51. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. er-Remy*'i⁴⁷.
 52. Ebû's-Şeyh (b. Hayyân)'ın *K. es-Sebak ve'r-remy*'i⁴⁸.
 53. Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm'ın *K. el-Eymân ve'n-nüzûr*'u.
 54. Ebû Bekr b. ebî Âsım'ın *K. el-Eymân ve'n-nüzûr*'u⁴⁹.
 55. İbn ebî 'd-Dünyâ'nın *K. el-Marad ve'l-keffârât*'i⁵⁰.

56. Kâsım b. Asâkir'in *K. el-Cihâd*ı: Behâüddîn Ebû Muh. Kâsım b. Alî b. el-Hasan b. Hibetillah b. Abdillâh b. el-Hüseyn, meşhûr *Ta'rih Dimâşk* kitabının sâhibi Ebû'l-Kâsım b. Asâkir'in oğlu, yani hâfız oğlu hâfız, Dimâşk'ta 600 H. senesinde vefât etti. Bu kitabı 2 cilttir, ancak hadislerin tariklerine pek fazla yer vermiştir. O kadar ki özetlenseydi hacmi 1/5'e düşerdi⁵¹.

e) İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. el-Menâsık*'i (*Siyer* XIII, 403).

f) Ebû'l-Hasan Alî b. Muh. b. Halef el-Me'âfirî el-Kâbisî'nin *K. el-Menâsık*'i (*Tezkire* III, 1079; İbn Hayr *Fehrese* 250, 296).

g) Sa'îd b. ebî Arûbe'nin "*K. el-Menâsık an Katâde*" si (*İsâbe* III, 599; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 1216).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 41 (I, 152-177 yk; 6. H. asır; NÂSİR 236).

45* Müelliften rivâyet eden: Alî b. Ah. b. ebî Kays (*Sila* 83-27, 429; *Siyer* XIII, 401; *Hâvî* I, 248).

46* Müelliften rivâyet eden: Ebû Tâhir Muh. b. Ah. b. Abdîrrahîm (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 87b; *Sila* 84-28, 388).

* Bu sahada yazılan bir diğer hadis kitabı:

İbn ebî Hâtîm'in *K. el-Edâhî*'si. *Hâvî*'de (I, 41) bir alıntısı mevcuttur.

47* Bkz. *Siyer* XIII, 402. Suyûtî'nin alıntı yaptığı hadis kitaplarından (Hâvî I, 361).

48* Müellifinden rivâyet eden: Ebû Tâhir Muh. b. Ah. b. Abdîrrahîm (*Sila* 84-28, 370).

* Bu sahada yazılan iki hadis kitabı vardır ki, yukarıda adı geçen diğer ikisinden daha meşhûrdur:

a) Ebû Ya'kûb İshâk b. İbr. b. Muh. el-Karrâb es-Serâhsî'nin (325-429 H.) *K. er-Remy = Fadâ'ilü'r-remy fi sebîlillâh*'ı. Râvisi: Ebû Alî el-Hüseyn b. Muh. b. el-Hasan b. Mütti'l-Herevî (İbn Hacer *Müfehres* 202 aa; *Dürer* II, 93; *Meşyehatu'l-Halebî* 79b, 118ab; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 61b; *Sila* 84-28, 356; 85-29, 34).

Yazmaları: Feyzullah 507/3 (23a-26b yk., 9. H. asır); Köprülü 384/1 (1a-10b yk., 7. H. asır).

Neşredilmiştir: Arapça metni ile birlikte İngilizce tercümesi, Fadlurrahman Bâkî'nin tahkiki ile, *Islamic Culture* 34/1960/195-218 s.

b) et-Taberânî'nin *Fadlu'r-remy ve-ta'limihî*'si. Müellifinden rivâyet eden: Hâfız Ebû Nu'aym el-İsbehânî.

Yazması: Köprülü 384/2 (11a-25b yk., 7. H. asır).

49* Bunu müellifinden rivâyet eden: Ebû Bekr b. el-Furât (*Sila* 83-27, 387).

50* Birçoklarıncı müellifinden rivâyet olunmuştur (*Sila* 85-29, 484). *İsâbe*'nin kaynaklarından (I, 488).

Yazmaları: Lâleli 3664/8-9 (I, II, 87a-108b yk., 633 H.); Zâhiriyye, mec. 76 (I-II, 156-192 yk.); mec. 98 (65-89 yk.)

* Diyâü'l-Makdisî'nin de aynı adı taşıyan bir eseri vardır (*Sila* a.y.).

51* Bkz. *Siyer* XXI, 408.

57. Ebû Bekr b. ebî Âsım'ın *K. el-Cihâd*'i⁵².

58. İbnü'l-Mübârek'in *K. el-Cihâd*'ı: Ebû Abdirrahman Abdullah b. el-Mübârek b. Vâdih el-Mervezî el-Hanzelî —ki Benû Hanzale'nin âzâdlısıdır— et-Temîmî, tebe-i tâbiinden, büyük hâfızlardandır. Fırat üzerindeki Behî adlı bir beldede 181 yahut 182 H. tarihinde vefât etti. Cihâd konusunda ilk müstakil eser veren odur⁵³. Bu sahada başkalarının da kitapları vardır⁵⁴.

59. Ca'fer el-Firyâbî'nin *K. en-Nikâh*'i⁵⁵.

60. Ebû's-Şeyh b. Hayyân'ın *K. en-Nikâh*'i⁵⁶.

61. Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm'ın *K. en-Nikâh*'i⁵⁷.

52* Ebû Bekr Abdullah b. Muh. b. Fûrek tarafından müellifinden rivayet olunmuştur (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 51b; *Sila* 84-28, 68).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 15/6 (I, 74a-103a, 7. H. asır).

İsâbe'nin kaynaklarındandır (IV, 149).

53* İki râvisini tesbit ettim:

a) Ebû Osmân Sa'îd b. Ah. b. Nu'aym el-Asbehî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 86b).

b) Sa'îd b. Rahmetî'l-Masîsî (*Sila* 84-28, 68).

İsâbe'nin kaynaklarından (I, 355, II, 75, IV, 23) olan bu eser basılmıştır.

54* Meselâ:

a) Takiyyüddîn Ebû Muh. Abdülganî b. Abdilvâhid el-Makdisî'nin (541-600 H.) *Fadlu'l-cihâd*'ı.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 95 (17-33yk.)

b) Hâfız Ebû'l-Kâsım b. Muh. b. et-Taylesân'ın *Buğyetu'l-mirtâd fi't-ta'rif bi-sünneti'l-cihâd*'ı (Bern. *Tüceybî* 236).

c) Diyâüddîn Ebû Abdillâh Muh. b. Abdilvâhid b. Ah. el-Makdisî'nin (öl. 640 H.) *Fadâ'ilü'l-cihâd*'ı (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 29b) ile;

d) Onun kardeşi Ah. b. Abdilvâhid el-Makdisî el-Buhârî'nin (564-632 H.) *Fadlu'l-cihâd ve'l-mücâhidîn*'i.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 7 (112-123 yk.; NÂSIR 230).

e) Kadılar kadısı Behâüddîn Ebû'l-İzz ve Ebû'l-Mehâsin Yûsuf b. Râfî' b. Temîm el-Esedî el-Halebî, İbnü Şeddâd'ın (539-632 H.) *Fadâ'ilü'l-cihâd*'ı (*Siyer* XXII, 385).

f) İbn ebî 'd-Dünyâ'nın *K. el-Cihâd*'ı (*Siyer* XIII, 402).

g) Ebû'l-Hasan Ali b. Tâhir b. Ca'fer en-Nahvî ed-Dimaşkî es-Sülemî'nin (öl. 500) *K. el-Cihâd*'ı.

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 60 (II, 173-190 yk., 8. H. asır), (VIII, 191-212 yk.), âmm 4511 (IX, 1-19 yk.), mec. 60 (XII, 213-273 yk.).

h) İmâdüddîn Ebû'l-Fidâ' İsm. b. Ömer b. Kesîr'in *el-İctihâd fi talebi'l-cihâd*'ı. İçinde bizzât müellifin sevkettiği isnâdlı haberler vardır.

Neşredilmiştir: 1) Kahire 1347; 2) Abdullah Abdurrahîm Useylân'ın tahkiki ile, Beyrut 1980, Mü'essesetü'r-Risâle.

i) Ebû Bekr b. ebî Dâvud es-Sicistânî'nin *K. Şer'ati'l-gazi*'si. Râvisi: Ömer b. Muh. b. Seyf (*Sila* 84-28, 375).

55* Müellifinden rivâyet eden: Abdullah b. İbr. ez-Zeynebî (İbn Hacer *Müfhefres* 12b; *Sila* 85-29, 521; *İsâbe* IV, 78).

56* Râvisi: Abdürrezzâk b. Ah. b. Abdirrahman (*Sila* 85-29, 521). *İsâbe*'nin kaynaklarındandır (I, 323, IV, 38).

57* Râvisi: Alî b. Abdilazîz el-Begavî (*Sila* 85-29, 521).

62. Ebû'l-Kâsım et-Taberânî'nin *İşretu'n-nisâ'sı*⁵⁸.
 63. Muh. b. el-Hasan eş-Şeybânî'nin *K. el-İkrâh*'i.
 64. Ebû Bekr el-Esrem'in *K. el-Buyû'su*⁵⁹.
 65. Ebû Sa'îd en-Nakkâş'ın *K. el-Kudât ve's-şuhûd'u*⁶⁰: Ebû Sa'îd Muh. b. Alî b. Amr b. Mehdî en-Nakkâş —ki bu, tavan ve benzeri yerlere oyma yapma mesleğine nisbettir— el-İsbehanî el-Halîlî, 424 H. senesinde vefât etmiştir.
 66. Dârekutnî'nin *K. el-Kadâ' bil-yemîn me'a's-şâhid*'i.
 67. Ebû's-Şeyh b. Hayyân'ın *K. el-Kat' ve's-sirkat*'i⁶¹.
 66. Ebû Bekr el-Esrem'in *K. el-Velâ' ve'l-atk ve ümmi'l-veled ve'l-mukâtib ve'l-müdebber anî'l-İmâm Ahmed*'i.
 67. Ebû's-Şeyh b. Hayyân'ın *K. el-Ferâ'id ve'l-vesâyâ'sı*⁶².

58* Bunu müellifinden rivayet eden: meşhur hâfız Ebû Nu'aym el-İsbehanî (İbn Hacer *Müfehres* 205a; *Sila* 85-29, 23).

59* Müellifinden rivayet eden: Ömer b. Muh. b. İsa (*Sila* 84-28, 14).

60* Müellifinden rivayet eden: Ah. b. Abdilgaffâr b. Uşne (*Tezkire* III, 1059; İbn Hacer *Müfehres* 202a; *Sila* 85-29, 57).

61* Râvisi: Ebû Tâhir b. Abdirrahîm (*Sila* 85-29, 526).

62* Râvisi: Ebû Tâhir Muh. b. Ah. b. Abdirrahîm (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 86b; *Sila* 85-29, 40).

*** Bu sahada yazılan diğer eserler:**

a) Ebû'l-Hureys Şureyh b. Yûnus el-Mervezî'nin (öl.235 H.) *K. el-Kadâ'sı*. Müellifinden rivâyet eden: Ebû'l-Abbâs Hâmid b. Muh. b. Şu'ayb el-Belhî (*Sila* 85-29, 57).

Yazması: Feyzullah 506/3 (II, 51a-62b yk., 6. H. asır).

b) Ebû Muh. Yahyâ b. Muh. b. Sâ'id'in *K. eş-Şehâdât*'i. Râvisi: Ubeydullah b. Muh. b. Mahled (*Sila* 84-28, 376).

c) Ebû Nu'aym el-İsbehanî'nin (336-430 H.) *Fadiletu'l-âdilîn mine'l-vulât ve-men en'ame'n-nazar fî hâli'l-ammâl ve'l-buğât*'i.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 63 (221-230 yk.).

d) Yine muhtemelen onun *et-Tahzîr mine'l-kadâ'sı*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 62 (151-156 yk., bir küt'ası). Bunun Ebû Nu'aym'e âit olduğunu Nâsirüddin el-Elbânî tahmin etmiştir.

e) Ebû Bekr b. ebî Âsım'ın *K. Âdâbi'l-hukemâ'sı*. Râvisi: Ebû Bekr Abdullah b. Muh. b. Fûrek (İbn Hacer *Müfehres* 187 b; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 51b, 52a).

f) Yine aynı müellifin *K. ed-Diyât*'i. Râvisi: yukarıdakinin aynı (*Siyer* XXII, 23; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 51b; *Sila* 84-28, 338).

1323 yılında Kahire'de basılmıştır.

d) Sa'îd b. Mansûr'un *K. el-Ferâ'id*'i (İbn Hayr *Fehrese* 136).

h) Yezîd b. Hârûn'un *K. el-Ferâ'id*'i (İbn Hayr *Fehrese* 264; *Sila* 85-29, 41). Râvisi: Ebû Gassân Mâlik b. Yahyâ ez-Zâhid.

i) Ebû Abdillâh Süfâ n b. Sa'îd es-Sevrî'nin *K. el-Ferâ'id ve'l-mevâris*'i. es-Sevrî'nin hadisleri içinden toplayarak bu eseri hazırlayan: Ebû Bekr Muh. b. Sül. el-Bâğandî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 24b; İbn Hacer *Müfehres* 200aa; *Dürer* III, 89; *Sila* 85-29, 40).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 38 (27-36 yk.; NÂSİR 228).

j) Ebû Abdillâh Muh. b. Nasr el-Mervezî'nin *K. el-Ferâ'id*'i. Râvisi: Muh. b. Yûsuf el-Esamm (*Sila* 85-29, 40).

68. Abdullah b. el-Mübârek'in *K. el-İstizân*'i^{62a}.

69. İmâm Ahmed'in *K. el-Eşribe*'si⁶³.

70. Buhârî'nin *K. el-Eşribe*'si.

71. Ebû Bekr b. ebî Âsım'ın *K. el-Eşribe*'si.

72. Yine (Ebû Bekr b. ebî Âsım)'ın *K. el-At'ime*'si⁶⁴. Başkasının da aynı adlı bir eseri vardır.⁶⁵

73. İbrâhîm el-Harbî'nin *K. İkrâmi'd-dif*'i⁶⁶.

74. Yine (İbrâhîm el-Harbî)'nin *K. Birri'l-vâlideyn*'i⁶⁷.

75. Ebû Abdillâh el-Buhârî'nin *K. Birri'l-vâlideyn*'i⁶⁸.

76. Abdullah b. el-Mübârek'in *K. el-Birr ve's-sila*'si⁶⁹.

62/a* İbnü'l-Mübârek'ten bu kitabını rivâyet eden: Abdân b. Ahmed (*Sila* 83-27, 444).

63* İmâm Ahmed'den rivâyet eden: Ebû'l-Kâsım Abdullah b. Muh. b. Abdilazîz el-Begâvî (*Sebetu's-Şemmâ'* 171ab; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 56ab; *Sila* 83-27, 445).

Neşredilmiştir: Subhî Câsim'in tahkiki ile, 1976 Bağdat.

* Bu sahada yazılan diğer kitaplar:

a) Ebû Muh. Abdullah b. Müslim b. Kuteybe ed-Dineverî'nin *K. el-Eşribe*'si (Hallikân II, 42; İbn Hayr *Fehrese* 262).

d) Ebû Ca'fer et-Tahâvî'nin *K. el-Eşribe ve-tahrîmi'l-müskir*'i (İbn Hayr *Fehrese* 262).

64* Râvisi: Abdullah b. Muh. el-Kabbâb (*Sila* 83-27, 445).

65* Meselâ:

a) Ebû Abdîrrahman es-Sülemî'nin *K. el-At'ime*'si (*İsâbe* I, 397).

b) Ebû Sa'îd Osmân b. Sa'îd b. Hâlid ed-Dârimî'nin *K. el-At'ime*'si. Râvisi: Ebû Muh. el-Muttalib b. Yûsuf b. el-Haccâc b. Yûsuf el-Kahenderî (İbn Hacer *Müfehres* 201b; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 105b; *Siyer* XXII, 326; *Sila* 83-27, 445).

66* Ebû İshâk İbr. b. İshâk b. Bişr el-Harbî'nin (198-285 H.) *K. İkrâmi'd-dif*'ini müellifinden rivâyet eden: Ebû Bekr Muh. b. Ca'fer b. Muh. el-Enbârî (İbn Hacer *Müfehres*; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 59b; *Sila* 83-27, 446).

Yazmaları: Reisülküttab 237 (79a-100b yk., 667 H.); Kahire Suppl. I, 70, Dâr 24437b (64 yk.; 14. H. asır).

* Bu sahada kaleme alınan bir başka eser:

İbn e'd-Dünyâ'nın *K. Kurâ'd-dif*'i. Müelliften rivâyet eden: Ebu'l-Huseyn Ah. b. Muh. b. Ca'fer el-Cevzî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 91b; İbn Hayr *Fehrese* 283; *Siyer* XIII, 403; *İsâbe* IV, 192).

Yazması: Landb.-Brill 54; Süleymaniye Ktb. Mikrofilm arşivinde bir kopyası vardır.

67* Râvisi: Abdullah b. Ah. el-Ebyârî (*Sila* 84-28, 12).

68* Buhârî'den bu kitabı rivâyet eden: Ebû Bekr Muh. b. Ah. b. Deleveyh (İbn Hacer *Müfehres* 179 da; 202 a; *Sebet Belevi* 174; *Sila* 84-28, 10).

* Bu sahada yazılan diğer kitaplar:

a) Ebû Muh. el-Hallâl'ın *Birri'l-vâlideyn*'i (İbn Hacer *Fehrese* 378).

b) Kâsım b. Asbağ'ın *K. Birri'l-vâlideyn*'i (*Tezkire* III, 854).

69* Müellifinden rivâyet eden: el-Huseyn b. el-Hasan el-Mervezî (*Sila* 84-28, 11).

İsâbe'nin kaynaklarındandır (I, 371, IV, 192).

77. Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm'ın *K. el-Ahdâs*'i.

78. Ebû Dâvud'un *K. el-Melâhim*'i.

79. Ebû's-Şeyh (b. Hayyân)'ın *K. el-Fiten*'i⁷⁰.

80. Nu'aym b. Hammâd'ın *K. el-Fiten ve'l-melâhim*'i⁷¹: Ebû Abdillâh Nu'aym b. Hammâd b. Mu'âviye b. el-Hâris el-Huzâ'î el-Mervezî. Mısır'a yerleşti, ilk müsnedi cem'eden odur. Sâmarrâ'da hapiste 228 H. senesinde vefât etmiştir.

81. Ebû Nu'aym (el-İsbehânî)'nin *K. el-Mehdî*'si.

82. Abdülğani el-Makdisî'nin *K. Eşrâtî's-sâ'at*'i: Ebû Muh. Abdülğani b. Abdilvâhid b. Alî b. Sürûr el-Makdisî —sonra— ed-Dimaşkî eş-Sâlihî el-Hanbelî, Takiyyüddin, Muhaddisü'l-İslâm, eserler sâhibi, ömrünün sonunda Mısır'a yerleşti. Burada 59 yaşında iken 600 senesinde vefât etti ve Karâfe kabristanına defnedildi⁷².

83. Ebû Bekr b. ebî Dâvud'un *K. el-Ba's ve'n-nüşûr*'u⁷³.

Yazması: Zâhiriyye, hadîs 328 (II, 101-123 yk; NÂSIR 103).

* Bu sahada yazılan diğer kitaplar:

a) Ebû Abdillâh el-Huseyn b. el-Hasan b. Harb el-Mervezî'nin (öl. 246 H.) *K. el-Birr ve's-sıla*'sı (İbn Hayr *Fehrese* 300).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 76 (221a-251a yk.; 7. H. asır).

b) Ebû Bekr Ah. b. Alî b. Bedrân el-Hulvânî'nin *K. el-Birr ve'l-ukûk ve-şerhi'l-kebâ'ir*'i. Râvisi: Abdullah b. Ah. Hatîbî'l-Mevsil (İbn Hacer *Müfehres* 84b; *Sila* 84-28, 10).

70* Suyûtî'nin iktibâslarda bulunduğu hadis kitaplarından (Hâvî II, 89).

71* İsbâbe'nin kaynaklarından (III, 222, 656).

Suyûtî, *el-Urfu'l-verdî fî ahbâri'l-Mehdî* adlı eserinde bu kitaptan pek çok hadisi irâd etmiştir (Hâvî 57-80).

Yazmaları mevcuttur: Âtîf Ef. 602 (tamamı, ancak isnâdları hazfedilmiş, 135 yk, 687 H.); British Museum Or. 9449 (V-X, 104 yk.); Zâhiriyye, edeb 62 (Şerefüddin Nasrullah b. Abdilmun'im b. Şukayr et-Tenûhî (604-683 H)'nin seçmeleri, 124 yk.; GAS 105).

72* Müellifinden rivayet eden: Ah. b. Abdiddâ'im el-Makdisî (*Sila* 83-27, 432).

* Bu sahada yazılan diğer eserler:

a) İsbâ b. Mûsâ Guncâr'ın *K. el-Fiten*'i (*Ta'rih Bağdâd* IV, 366).

b) Ebû Alî Hanbel b. İshâk eş-Şeybânî'nin (193-273 H.) *K. el-Fiten*'i. Râvisinden rivâyet eden: Ebû Amr Osmân b. Ah. b. es-Semmâk (İbn Hacer *Müfehres* 169 ab; *Sila* 85-29, 39).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 38/4 (IV, 44a-59b, 7. H. asır).

c) Ebû Amr Osmân b. Sa'îd ed-Dânî'nin (371-444 H.) *es-Sünenü'l-vâride fî'l-fiten*'i. İçinden pekçok alıntı Suyûtî'nin *el-Urfu'l-verdî fî ahbâri'l-Mehdî* adlı eseri içinde yer almıştır (Hâvî II, 81-83).

Yazması: Zâhiriyye, hadîs 314 (tamamı, 196 yk., cüz'leri yanlış ciltlenmiş; NÂSIR 184).

73* Müellifinden rivâyet eden: Ebû Bekr Muh. b. Ömer b. Alî b. Halef, İbn Zünbûr (*Meş-yehatu'l-Halebî* 118 b; 14 a; *Fihris Ensâri* 220 b; İbn Hacer *Müfehres* 54 a; *Dürer* II, 57; *Veşyât İbn Râfi* II, 57, 383; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 84b, 85a; *Sila* 84,28, 97).

84. İbn ebî 'd-Dünyâ'nın *K. el-Ba's ve'n-nüşûr'u*.
 85. Ebû Bekr el-Beyhakî'nin *K. el-Ba's ve'n-nüşûr'u*⁷⁴.
 86. Diyâüddîn el-Makdisî'nin *K. el-Ba's ve'n-nüşûr'u*⁷⁵.

Yazmaları çoktur.

Neşredilmiştir: Ebû'l-Vefâ Mustafa el-Merâğî'nin *Lübâbu'l-bahs* isimli şerhi ile birlikte, 1954 yılında Kahire'de.

- 74* Birkaç râvisi vardır. (Bkz. Suyûtî *Fihris* 252 a; *Sila* 84-28, 15).

Yazmaları: Şehit Ali 1572 (121 yk., 752 H., tamamı); Topkapı Sarayı, Ahmet III 557 (170 yk., 665 H.); Medine 339 (140 yk., 6. H. asır).

- 75* Râvisi: Süleymân b. Hamza (*Sila* 84-28, 15).

* Bu sahada yazılmış diğer bazı hadis kitapları:

1. Ebû Bekr el-Beyhakî'nin (384-458 H.) *İsbâtu azâbi'l-kabr'i*. Rivayet eden: Ebû Ali İsm. b. Ah. b. el-Huseyn el-Beyhakî.

Yazması: Ahmet III 1127/6 (111a-155a yk., 731 H.).

2. el-Kâdî İsm. b. İsh. b. Hammâd b. Zeyd el-Ezdi'nin (öl. 282 H.) *K. Şefâ'ati Rasûlillah ve'r-redd alâ münkirihâ mine'l-mulhidîn'i*. Râvisi: Ebû'l-Kâsım İsm. b. Ya'kûb el-Bağdâdî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 63b, 64a; İbn Hayr *Fehrese* 303).

MÜFRED BÂBLARDA YAZILMIŞ DİĞER KİTAPLARDAN BAZILARI

1. Mansûr b. Süleym'in *Fadlu'l-Muharrem'i* (*Dürer* IV, 191).

2. Ebû Muh. el-Hasan b. İbr. b. el-Ezrak'ın *Fadlu Mısır'ı* (*Sila* 85-29, 37).

3. Ebû Zerr Abd b. Ah. el-Herevî'nin *Fadlu Âşûrâ'sı* (İbn Hayr *Fehrese* 303; *Gunye* 187).

4. Ebû Ali el-Hasan b. Ah. b. Abdillâh b. el-Bennâ'nın (öl. 471 H.) *Fadâ'ilü yevmi Âşûrâ'sı* (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 68b).

5. Ali b. Mes'ûd b. Nefis el-Mevsilî el-Halebî'nin (634-704) *Fadlu yevmi't-Tevriyye'si*.

6. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *Fadlu Ramadân'ı* (*Dürer* III, 120; İbn Hacer *Müfehres* 147 b; *Fihris Ensâri* 220 b; Sirâcüddîn *Meşyeha* 57ab).

Yazması: Lâleli 3664/12.

7. Ebû Hafs Ömer b. Ah. b. Osmân, İbnü Şâhin'in (297-385 H.) *Fadâ'ilü şehri Ramadân ve-mâ fihâ mine'l-ahkâm ve'l-ilm'i*. Oğlu Ubeydullah tarafından rivâyet olunmuştur (İbn Hacer *Müfehres* 145a; *Sila* 85-29, 34).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 20 (195a-203a, 6. H. asır; GAS 210).

8. Seleme b. Şebîb'in *Fadlu Ramadân'ı*. Râvisi: el-Fadl b. el-Hatîb el-Vâ'iz (*Sila* 85-29, 34).

9. Abdülazîz el-Kinânî'nin *Fadâ'ilü Ramadân'ı* (*Dürer* II, 33-4).

10. Takiyyüddîn Ebû Muh. Abdülganî b. Abdilvâhid b. Ali el-Makdisî'nin (541-600 H.) *Fadâ'ilü Ramadân'ı*. Râvisi: Ahmed b. Abdiddâ'im (*Sila* 85-29, 34).

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 71 (1-17 yk., müellif hattı ile); mec. 55 (47-56 yk.).

11. Abdülazîz b. Ah. el-Kinânî'nin *Cüz' fi fadli Receb'i*. Râvisi: Ebû Muh. b. el-Ekfânî (*Sila* 84-28, 77).

12. Ebû'l-Muzaffer Mansûr b. Süleym b. Mansûr el-Hemedânî'nin *Cüz' fihî'l-meclîsu'l-müntehab fi fadli Şehrillâh Receb'i* (*Bern. Tüceybi* 233).

13. Ebû Muh. el-Hasan b. Muh. el-Hallâl'ın *Fadlu Receb'i*. Râvisi: Abdülmuhsin b. Muh. el-Bağdâdî (*Sila* 85-29, 35).

14. Takiyyüddîn Ebû Muh. Abdülganî b. Abdilvâhid b. Sürûr el-Makdisî'nin *Fadlu Receb'i* (*Sila* a.y.).

15. Ebû'l-Kâsım Ali b. el-Hasan b. Asâkir'in *Fadlu Receb'i* (*Sila* 85-29, 367).

16. İzzüddin Abdülaziz b. Mahmûd, İbnü'l-Ahðar'ın *Cüz' fi fadli Şa'bân'ı*. Râvisi: Necibüddin el-Harrânî (İbn Hacer *Müfehres* 138 ba; *Sila* 84-28, 77).

17. Ebû Abdillâh Muh. b. İsm. b. ebî's-Sayf'ın *Fadlu Şa'bân'ı*. Râvisi: Ya'kûb b. ebî Bekr et-Taberî (*Sila* 85-29, 33-4).

18. Ebû Hâtîm Muh. b. Ah. b. Hibbân el-Büstî'nin (öl. 354 H.) *Mâ verede fi leyleti'n-nusfi min Şa'bân'ı*.

Yazması: Kahire² I, 142.

19. Ebû Bekr Muh. b. el-Huseyn el-Âcurrî'nin (öl. 360 H.) *Mâ verede fi leyleti'n-nusfi min Şa'bân'ı*.

Yazması: Kahire² I, 142, hadîs 26 ş (bir mecmûa içinde, GAS 195).

20. Ebû Abdillâh Muh. b. Sa'îd b. Yahyâ, İbnü'd-Dübeysî'nin (558-637 H.) *Cüz' fi fadli leyleti'n-nusfi min Şa'bân'ı*.

Yazması: Âşir Ef. 277 (69a-73a, 769 H.).

21. Ebû'l-Kâsım b. Asâkir'in *Cüz' fihi fadâ'ilu leyleti'n-nusfi min Şa'bân'ı*. Bu, onun meşhûr imlâlarının 43. meclisidir (İbn Hacer *Müfehres* 140a; *Sila* 85-29, 35).

22. Ebû Bekr Muh. b. Abdilbâkî el-Ensârî'nin *Fadlu leyleti'n-nusfi min Şa'bân'ı*. Râvisi: Ebû Hafs b. Taberzed (*Sila* a.y.)

23. Ebû İshâk İbr. b. Ali el-Gâzî'nin *Fadâ'ilu Aşere Zil-Hicce'si*. Râvisi: Ebû'l-Kâsım Ali b. Muh. b. Ali el-Masîsî (İbn Hacer *Müfehres* 141a).

24. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *Fadâ'ilu Aşere Zil-hicce'si*. Râvisi: Hamza b. Muh. b. el-Abbâs ed-Dehkân (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 89 ab).

Yazmaları: Leiden 1732; Land b.-Br. 55; Berlin 10213; Kahire¹ VII, 6, 153, 330.

25. et-Taberânî'nin *Fadâ'ilu Yevmi Arafê ve-Aşere Zil-hicce ve-mâ yudâ bihi Yevme Arafê'si*. Râvisi: Ebû Sa'îd Abdurrahman b. Ah. es-Saffâr (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 80 b, 81a).

26. Ebû Abdillâh el-Huseyn b. Ah. b. Abdillâh b. Bukeyr es-Sayraffî'nin (327-388 H.) *Fadlu men ismuhû Ahmed ve-Muhammed'i*. Râvisi: eş-Şerîf Ebû'l-Hasan Muh. b. Ah. b. Muh. b. Abdillâh b. Abdissamed b. el-Muhtedibillâh (İbn Hacer *Müfehres* 12b; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 71 ab; Bern. *Tüceybi* 234; *Sebetu's-Şemmâ'* 28 b-33b; *Sila* 85-29, 32).

Yazmaları: Zâhiriyye, tasavvuf 20 (57-61 yk., 1086 H.); âmm 5296 (133-136 yk.); Leiden B 91 (5 yk., 867 H.) (GAS 212).

27. et-Taberânî'nin *Ehâdisu't-tivâl'ı*. Râvisi: Ebû'l-Huseyn Ah. b. Muh. b. Fâdişâh (İbn Hacer *Müfehres* 111a; *Sila* 85-29, 10; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 80 b).

Neşredilmiştir: Hamdî Abdülhamîd es-Selefi tarafından *Mu'cemul-kebir*'in 25. yani son cildine ilave olarak : 189-353 s.; 1983, Bağdat, Vizâretu'l-Evkâf; GAS 196.

28. Ebû Mûsâ Muh. b. ebî Bekr el-Medîni'nin (501-581 H.) *Tivâlu'l-ehâdis = Tivâlâtul-ehâdis = Tivâlâtul-ahbâr = Tivâlu'l-ehâdis ve'l-ahbâr ve-gureru'l-kısas ve'l-âsâr'ı* (*Siyer* XXI, 154; Sirâcüddin *Meşyeha* 177a; *Sila* 85-28, 10).

Yazmaları: Şehit Ali 511 (başı ve sonu noksan, 240 yk., muhtemelen 8. asır); Berlin Oct. 1447; Zâhiriyye, mec. 62 (158-169 yk.; el-Mizzî'nin hattı ile).

29. Ebû Muh. Abdullâh b. Muh. b. Ca'fer b. Hayyân, Ebû's-Şeyh el-İsbehânî'nin (270-369 H.) *Ahlâku'n-Nebî'si*. İki baskısı yapılmıştır:

a. İspanya nüshası esas alınarak Ebû'l-Fadl Ali Muh. es-Sâdık'ın tahkiki ile, 1959 yılında Kahire'de.

b. Ah. Muh. Mersî'nin tahkiki ile 1972 yılında, Kahire'de Mekt. Nehda tarafından. Ebû Bekr Muh. b. el-Velîd et-Turtûsî (öl. 520 H.) tarafından ihtisâr edilmiştir (İbn Hayr *Fehrese* 271). Yazması: Feyzullah 1308/2 (36a-68a, 778 H.).

30. Ebû İshâk İsm. b. İshâk el-Kâdî'nin *K. Ahlâki'n-Nebî ve-zühdihi'si*. Râvisi: Ebû Sehl Ah. b. Muh. b. Abdillâh b. Ziyâd el-Kattân (İbn Hacer *Müfehres* 185 b; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 64a; Bern. *Tüceybi* 250; *Sila* 83-27, 445.).

31. Ebû Bekr Muh. b. Abdillâh b. İbr. eş-Şâfi'nin (öl. 354 H.) *K. Ahlâki'n-Nebî ve-mâ*

kâne ye'kulu ve-ye'muru bihi ve-yeşrebu ve-ye'muru bi-şurbihi'si (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 26 ab).

32. el-Kâdî Ebû İsmâ'il Hammâd b. İshâk el-Ezdi'nin (199-267 H.) *K. Tereketi'n-Nebi'si*. Oğlu Ebû İshâk İbr. tarafından rivayet olunmuştur (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 73a). Yegâne Zâhiriyye nüshasından tahkikli baskısı yapılmıştır.

33. Ebû Abdillâh Muh. b. İshâk el-Müseyyebi'nin (öl. 236 H.) *K. Eslâfi'n-Nebi'si*. Râvisi: Abdullâh b. Amr b. ebî Sa'id el-Belhî (İbn Hacer *Müfehres* 197a; *Meşyehatu İbn Sellâme* 15 b; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 17a; *Sila* 83-27, 433).

34. Ebû Ca'fer Muh. b. Osmân b. ebî Şeybe'nin (öl. 297 H.) *K. fihî halku Âdem ve-hatietuhû ve-tevbetuhû ve-ebvâb fi velâdati'n-Nebi'si*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 19 (46-57 yk.; GAS 164).

35. Ebû Zerr Abd b. Ah. el-Herevi'nin *Ma'îsetu'n-Nebi ve-ashâbihi ve-tahliyyuhum mine'd-dünyâ'sı* (İbn Hayr *Fehrese* 276).

36. Diyâüddîn Muh. b. Abdilvâhid el-Makdisî, İbnü'l-Kayserânî'nin (569-643 H.) *K. Zikri salâti'n-Nebi (sav) halfe Ebî Bekr'i* (*Sila* 84-28, 346).

37. Yine onun *Zikrû mâ ütiye Nebiyyenâ (sav) düne'l-enbiyâ'sı*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 110 (204-213 yk.; müellif hattı; NÂSIR 331).

38. Yine onun *K. el-Musâfaha'sı* (İbn Hacer *Müfehres* 179bb).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 83 (30-34 yk.; NÂSIR 331).

39. Ebû Bekr Muh. b. İbr. b. Ali b. Âsım b. el-Mukri'nin (285-381 H.) *K. er-Ruhsa fi takbûli'l-yed'i* (*İsâbe* IV, 20; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 10 b; *Bern. Tüceybî* 208; *Sila* 84-28, 19).

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 34 (159a-161b, 6. H. asır; Hâfız İbn Asâkir'in hattı ile); mec. 34 (162a-168a yk., 6. H. asır); mec. 115 (157a-161a, 563 H.) (GAS 205).

40. Ebû Sa'id Ah. b. Muh. b. Ziyâd, İbnü'l-A'râbi'nin (öl. 341 H.) *K. el-Kubel ve'l-mu'ânaka ve'l-musâhafa'sı* (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 56 b; *Bern. Tüceybî* 207).

Yazması: Râmpûr I, 220, 556; Medine, Ârif Hikmet 167 (2-9a; Süleymaniye Ktb.si, Mikrofilm Arşivi No. 2792).

41. Ebû Bekr Ca'fer b. Muh. b. el-Hasan el-Firyâbi'nin (207-301 H.) *Sıfatu'l-münâfik'ı*. Müellifinden rivâyet eden: Ebû Muh. Ubeydullah b. Muh. b. Sül. b. Bâbeveyh (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 66 ab). Pek çok yazmaları vardır. Neşredilmiştir: Muh. Hâmid el-Fikî'nin tahkiki ile "*Min Def'âini'l-Künûz*" içinde Kahire'de 1349 yılında.

42. Ebû Nu'aym Ah. b. Abdillâh b. Ah. b. İshâk el-İsbehânî'nin (336-430 H.) *Sıfatu'n-nifâk ve-na'tu'l-münâfikin'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 60 (19-39 yk.).

43. Ebû Muh. İsm. b. İbr. el-Mukri el-Herevi'nin (öl. 414 H.) *K. Derecâti't-tâ'ibîn ve-makâmâti's-siddikîn'i*. Râvisi: Ebû Atâ' Abdülevvel b. Abdilvehhâb (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 62b; *Siyer* XXII, 326).

44. Kâdî ve tarihçi Ebû'l-Kâsım Halef b. Abdilmelik b. Beşkuvâl'in (494-578 H.) *K. el-Müstâğîsin billah'ı*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 34 (128 - 134 yk.; ilk cüz'ünden bir bölümü).

45. Yine onun *K. el-Kurbe ilâ Rabbi'l-âlemin fi fadli's-salât alâ Seyyidi'l-Mürselin'i* (*Bern. Tüceybî* 253).

46. Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin *K. Riyâdati'l-müte'allimîn'i*. İki râvisini tesbit ettim: Ebû'l-Fadl Muh. b. Ah. b. el-Huseyn el-İsbehânî (*Bern. Tüceybî* 255; *Bern. Vâdiyâşi* 230) ve el-Kâdî Ebû'l-Mutahher b. ebî'r-Ricâl el-İsbehânî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 45b).

47. ed-Dârekutnî'nin *K. er-Rü'yâ'sı*. Râvisi: Muh. b. Ali b. el-Feth (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 113a; *Sila* 84 - 28, 357).

48. el-Firyâbi'nin *K. er-Rü'yâ'sı*. Râvisi: Ali b. Muh. er-Rezzâz (*Sila* 84-28, 357).

49. Ebû Zerr Abd b. Ah. el-Herevi'nin *K. er-Rü'yâ ve'l-menâmât'ı* (İbn Hayr *Fehrese* 267, 286).

50. İmam Ebû Abdillâh Ah. b. Muh. b. Hanbel eş-Şeybânî'nin *K. er-Rü'yâ ve'l-kubûr*'u. Müellifinden bunu oğlu Abdullah rivayet etmiştir (Sirâcüddîn *Meşyeha* 76b, 77a).

51. Takiyyüddîn Abdülganî b. Abdilvâhid el-Makdisî'nin *K. er-Rü'yâ'sı* (*Sila* 84-28, 357).

52. Muh. b. Müslim b. Kuteybe'nin *İbâretu'r-rü'yâ'sı* (İbn Hayr *Fehrese* 266).

53. Ebû Alî el-Hasan b. Ah. b. Abdillâh, İbnü'l-Bennâ el-Hanbelî'nin (396-471 H.) *Risâletü's-sükût ve-lüzûmî'l-büyût'u* (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 68b; Suyûtî 253b).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 7 (77-83 yk.; NÂSIR 34).

54. Ebû Sa'îd Muh. b. Alî b. Amr en-Nakkâş'ın (öl. 414 H.) *K. Fünûnî'l-acâ'ib'i*. İki râvisinin tesbit ettim: Ebû Tâhir Temîm b. Muh. (*Sila* 85-29, 40) ve Ebû'l-Abbâs Ah. b. Abdilgaffâr (yazma nüshası).

Doğal acâiblikler ve ekserisi Benû İsrâîl arasında cereyân eden garib olaylara yer verilmiştir.

Yazmaları: Reisülküttab 237/1 (1-76 yk., 667 H.); Kahire, hadis 1687 (163 yk.; 1355 H.; Kahire Suppl. I, 188). Yakın zamanda neşri gerçekleştirilmiştir.

55. Ebû Bekr el-Huseyn b. Muh. b. Abdillâh el-Âcurrî'nin (öl. 360 H.) *K. Ahlâkî hamleti'l-Kur'ân'ı*. Müellifinden rivayet eden Ebû'l-Hasan Alî b. Ah. b. Ömer b. Hafs el-Hammâmî el-Mukrî, 348 ve 354 yıllarında Mekke'de imlâ etmiştir (*Bern. Tüceybî* 50. İbn Hayr *Fehrese* 72, 285; Sirâcüddîn *Meşyeha* 83ab; *Sila* 83-27, 446). Pek çok yazmaları mevcut olup, tahkikli neşri gerçekleştirilmiştir.

56. Yine el-Âcurrî'nin *K. el-Gurebâ' mine'l-mü'minîn'i*. Râvisi: Abdülmelik b. Muh. b. Bîşrân (İbn Hayr *Fehrese* 285; *Sila* 85-29, 27).

57. Yine onun *Vusûlû'l-müştâkin ve-nüzhetu'l-müstemi'n'i*.

Yazması: Bursa, Ulucami 2067/1 (1a-47a, 7. H. asır; GAS 195).

58. Yine onun *K. eş-Şübehât'ı* (İbn Hayr *Fehrese* 285).

59. Yine onun *K. en-Nasihati'l-kebir'i* (İbn Hayr *Fehrese* 155-6, 285-6).

60. Yine onun *Ahlâku ehli'l-birri ve't-takvâ'sı* (İbn Hayr *Fehrese* 285).

61. Ebû Bekr Ca'fer b. Muh. el-Firyâbî'nin *K. el-Libâs'ı*. Râvisi: Ömer b. Muh. ez-Zeyyât (*Sila* 85-29, 64).

62. Yine onun *K. Tahrimi'z-zeheb ve'l-fidda'sı*. Râvisi: Yukardakinin aynısı (*Sila* 84-28, 23).

63. Ebû Alî el-Hasan b. İsm. ed-Darrâb'ın *K. el-Mürüvve'si*. Râvisi: Reşâ b. Nazîf b. Mâşâllah (İbn Hacer *Müfehres* 205b; *Meşyehatu'l-Halebi* 666b, 67a; *Sila* 85-29, 487).

64. Ebû Bekr Muh. b. Halef b. el-Merzubân el-Âcurrî el-Bağdâdî'nin (öl. 309 H.) *el-Mürüvve ve-mâ câe fi zâlike ani'n-Nebi (sav)'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 56 (1-6 yk.; NÂSIR 110).

65. Ebû'l-Abbâs Ah. b. Yahyâ b. Zeyd eş-Şeybânî, Sa'leb'in (ö. 291 H.) 12 meclisten oluşan *K. el-Mecâlis'i*. Râvisi: Ebû Bekr Muh. b. el-Hasan b. Ya'kûb b. el-Hasan b. Miksem el-Mukrî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 59a).

66. Ebû'l-Kâsım İshâk b. İbr. b. Muh. b. Senîn el-Hutullî'nin (öl. 283 H.) *Fadlu'l-mecâlis ve'l-bikâ'sı*. Râvisi: Ebû Amr Osmân b. Ah. b. Abdillâh ed-Dekkâk (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 61ab).

Yazması: Feyzullah 259 (140a-143b yk., 888 H.).

67. Cemâlüddîn Yûsuf b. Hasan b. Ah., İbnü Abdilhâdî es-Sâlihî el-Haneffî'nin (840-909 H.) *İrşâdu'l-hâ'ir ilâ ilmi'l-kebâir'i*.

Yazması: Zâhiriyye, âmm 7403 (1-12 yk.; müellif hattı).

68. Yine onun *Risâletün latîfetün fi ehâdis müteferrikatin daife'si*. 1980 yılında Şam'da Dâru's-Sekâfe tarafından basılmıştır.

69. Yine onun *İrşâdu'l-melâ ilâ enne men arefe'n-nâsu hussa bil'-belâ'sı*.

Yazması: Zâhiriyye, adab 45 (193- 201 yk.; müellif hattı).

70. Yine onun *et-Turfe'si* (*Sila* 85-29, 10).

71. Yine onun *el-İğrâb fî ahkâmî'l-kilâb'ı*.

Yazması: Zâhiriyye, adab 15 (1-61 yk.).

72. Diyâüddîn Muh. b. Abdilvâhid el-Makdisî, İbnü'l-Kayserânî'nin *Ahkâmu's-sibâ'sı*.

Yazması: Kahire¹ I, 260; ² I, 184.

73. Yine onun *Zikrû'l-Akabeti'l-ülâ ve's-sâniyye ve-Umeruhû'su*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 85 (259-272 yk.; NÂSIR 331).

74. Ebû Muh. Ca'fer b. Ah. es-Serrâc'ın *K. Masâriu'l-uşşâk'ı*. Râvisi: Şühde binti Ah. el-Kâtibe (*İsâbe* I, 157; *Sila* 85-29, 495).

75. Ebû Bekr b. Lâl'in *K. el-Mütehâbbîn'i*. *İsâbe*'nin kaynaklarından (II, 185).

76. Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin *K. el-Muhibbîn me'al-mahbûbîn'i* (*Sila* 85-29, 501).

77. Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm'ın *K. el-Mevâ'iz = Mevâ'izu'l-enbiyâ'sı*. Râvisi: Ebû'l-Kâsım Alî b. Abdilazîz el-Begavî (İbn Hacer *Müfehres* 72a; *İsâbe* I, 405; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 120a; İbn Hayr *Fehrese* 291; Bern. *Vâdiyâşi* 233; *Sebet İbn Habîb* 213; *Sila* 85-29, 487).

Tahkikli neşri gerçekleştirilmiştir.

78. Ebû'l-Feth Muh. b. el-Huseyn b. Ah. el-Ezdî el-Mevsilî'nin (öl. 374 H.) *K. fihî mevâ'iz ve-hikem'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 18 (III, 176a-193a yk.).

79. Ebû Ca'fer b. el-Münâdî'nin *K. el-Mevâ'izi*. Râvisi: Alî b. es-Salt el-Vâ'iz (*Sila* 85-29, 487).

80. Alî b. Abdirrahman b. ebî's-Serî el-Bekkâî'nin *Cüz'ün-na'leyn'i* (İbn Hacer *Müfehres* 202 bb).

81. Ebû Hafs Ömer b. Ah. b. Şâhîn'in *K. en-Nasîha'sı*. Râvisi: Abdullah b. Ömer el-Bakkâl (*Sila* 85-29, 520).

82. Ebû Bekr Ah. b. Amr b. ebî Âsım'ın *K. el-Hitâb'ı*. Râvisi: Muh. b. el-Kabbâb ez-Zâhid (*Sila* 84-28, 98).

83. Ebû'l-Kâsım Abdurrahman b. Abdillâh b. Muh. b. İshâk b. Yahyâ b. Mende'nin (öl. 470 H.) *K. er-Redd alâ men yekûlu Elif-lâm-mîm harfun li-yünfiye'l-elif ve'l-lâm ve'l-mîm min kelâmillah'ı*. Râvisi: Yeğeni Yahyâ b. Abdilvehhâb (*Sila* 84-28, 352).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 101 (48-68 yk.).

84. Ebû Hâtım Muh. b. Hibbân b. Ah. b. Hibbân el-Büstî'nin (270-354 H.) *Ravdatu'l-ukalâ' ve-nüzhetu'l-fudalâ'sı*.

İki baskısı gerçekleştirilmiştir:

a. Muh. Emîn el-Hâncî'nin tashihi ile, Kahire 1910/1328, Matb. Kürdîstânî'l-İlmiyye.

b. Muh. Muhyiddîn Abdilhamîd, Muh. Abdürrezzâk Hamza ve Muh. Hâmid el-Fikkî'nin tahkikleri ile, 1949 yılında Kahire'de, Matb. Sünneti'l-Muhammediyye.

85. Ebû Muh. el-Abbâs b. Muh. el-Ensârî'nin *Ukalâu'l-meccânîn'i*. Râvisi: Muh. b. Mahled el-Vâ'iz (*Sila* 85-29, 22).

86. Ebû Bekr Muh. b. Müzîl b. ebî'l Ezher'in *Ukalâu'l-meccânîn'i*. Râvisi: Ah. b. İbr. b. Şâzân (a.y.).

87. Ebû Bişr ed-Dûlâbî'nin *Ukalâu'l-meccânîn'i* (İbn Hayr *Fehrese* 408).

88. Ebû'l-Hasan Alî b. Sa'îd b. Abdillâh el-Askerî'nin *K. es-Serâ'ir'i*. Râvisi: Ebû Bekr Abdillâh b. Muh. b. Fûrek el-Kabbâb (İbn Hacer *Müfehres* 1979 ba; *Meşyehatu'l-Halebî* 75a; *Sila* 84-28, 372).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 124 (178-184 yk.; NÂSIR 359; sonundan bir bölümü; el-Askerî'ye âit olduğunu Elbânî tesbit etmiştir).

89. Ebû Mûsâ Muh. b. Ömer b. Ah. el-Medîni el-İsbehânî'nin (501-581 H.) *Hadîsu'l-İstilkâ'sı*.

Yazması: Zâhiriyye, hadîs (387 (77-78 yk.).

90. Yine onun *K. İstid'âi'l-libâs min kibâri'n-nâs'ı* (Sila 83-27, 430).

91. Yine onun *K. el-Vâki'in fi'r-rakk'ı*. Râvisi: Abdülğanî b. Abdilvâhid el-Makdisî (Sila 85-29, 530).

92. *Mu'cem*'ler sâhibi Taberânî'nin *Hadîsu'd-dabb'ı*. Râvisi: Ebû'l-Huseyn b. Fâdişâh (İbn Hacer *Müfehres* 203 b; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 81ab).

93. Ebû'l-Yümn Abdüssamed b. Abdilvehhâb b. Asâkir'in *Cüz' fihî ehâdisu's-sefer'i* (İbn Hacer *Müfehres* 141 b).

Yazması: Kahire, Suppl. I, 209, hadîs 1558 (13 s.). Râvisi: Ebû Abdillâh Muh. b. Ah. b. Hâlid el-Fârikî.

94. Ebû'l-Huseyn Ah. b. Fâris er-Râzi el-Luğavî'nin *K. Mâhazi'l-ilm'i*. Kitabın râvisi: Alî b. el-Kâsım b. İbr. el-Hayyât (İbn Hacer *Müfehres* 178a; Sila 85-29, 501).

95. Ebû'l-Mahâsin Yûsuf b. Muh. es-Sermerî'nin *K. Zikri'l-cerâd ve-mâ câe fi şe'nihi'si* (Sila 84-28, 346).

96. Yine onun *K. Zikri'l-vebâ' ve't-tâ'ûn'u* (a.y.).

97. Ebû'l-Kâsım b. Asâkir'in *el-Cevâhir ve'l-le'âlî'si*. En az üç cüz'dür (İbn Hacer *Müfehres* 202 aa).

98. Ebû Amr Osmân b. Ah. b. Abdillâh b. es-Semmâk ed-Dakkâk'ın *Şurûtu Emîri'l-mü'minîn Ömer b. el-Hattâb alâ ehli'z-zimme'si*. Râvisi: Ebû'l-Huseyn Alî b. Muh. b. Abdillâh b. Bîşrân (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 105 ab).

99. Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin *K. el-İmâme'si*. Yazması: Köprülü 1617/1 (1a-48a yk., 725 H.). Yakın bir tarihte neşredilmiştir.

100. Ebû Ya'kûb Muh. b. İshâk b. Yezîd el-Kâtib en-Nisâbü'rî'nin (4. H. asır) *el-Menâhî ve-ukûbâtu'l-me'âsi ve't-tahzîru minhâ'sı*.

Yazması: Zâhiriyye, âmm 4585 (203 yk.; NÂSİR 218).

101. Ebû Bekr. Muh. b. el-Hasan en-Nakkâş'ın *K. fihî cemiu'l-mevâkıf'l-hamsîn'i*. Râvisi: Ebû Sehl Mahmûd b. Ömer b. İshâk b. Mahmûd el-Ukberî.

Kıyâmetteki 50 durakla ilgili bir hadîs cüz'ü (Sirâcüddîn *Meşyeha* 69b-70a).

102. Ebû'l-Fevâris eş-Şerîf Tarrâd b. Muh. ez-Zeynebî'nin (öl. 538 H.) *Meclisu'r-ravda'sı*.

Yazmaları: Madrid 575/4; Kahire² I, 206.

103. Ebû Tâhir Ah. b. Muh. b. Ah. es-Silefî'nin (öl. 578 H.) *K. el-Ebhâs'ı*.

Yazması: Landb.-Br. 75-76.

104. Ebû'l-Huseyn Afîf b. Muh. el-Hatîb el-Bûşencî'nin (5. H. asır) *el-Manzûm ve'l-mensûr'u*. *Bîde ve*

Yazması: Zâhiriyye, mec. 81 (177-185 yk.; NÂSİR 240).

Müellif, hadisi önce senedi ile zikretmiş, sonra hadîs metnini nazım hâline sokmuştur.

105. Diyâü'l-Makdisî'nin *K. Hurûci't-Türk'ü*. Râvisi: Takiyyüddîn Süleymân (İbn Hacer *Müfehres* 179 bb).

106. Takiyyüddîn Abdülğanî b. Abdilvâhid el-Makdisî'nin *K. Nüzheti's-sâmi'in min ahbâri Seyyidi'l-mürselin'i*. Râvisi: Ah. b. Abdiddâim (Sila 85-29, 521).

107. Yine onun *Ehâdisu's-şî'r'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 30 (102-118 yk.)

108. Yine onun *Reddû'n-Nebî (sav) ibnetehu Zeyneb alâ zeucihâ Ebî'l-Âs bi'n-nikâhi'l-evvel'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 89 (276-280 yk.).

109. Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin *K. Sıfatî'l-gurebâ' ve-tuhfeti'n-nücebâ'sı*. Râvisi:

Ebû Ali el-Haddâd (*Sila* 84-28, 385).

110. Ebû'l-Kâsım Abdurrahman b. Muh. b. Mende'nin (öl. 407 H.) *K. fi ekli't-tin ve-hâli eklihi fi'd-dünyâ' ve'l-âhire*'si. Râvisi: yeğeni Yahyâ b. Abdilvehhâb (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 96 b).

111. Ebû Bekr Muh. b. İshâk b. Huzeyme en-Nisâbü'rî'nin (öl. 311 H.) *K. es-Siyâse*'si. Râvisi: torunu Muh. b. el-Fadl b. Muh. (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 16a). Muhtemelen *Sahih*'inin bir bölümüdür.

112. Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm'ın *K. es-Silâh*'ı. Neşredilmiştir: Hâtım ed-Damî'nin tahkiki ile 1985, Beyrut, Mü'essesetü'r-Risâle.

113. el-Hasan b. Arefe'nin *K. el-Hayl*. *İsâbe*'nin kaynaklarından birisidir (III, 282).

114. Ebû İshâk İbr. el-Harbî'nin *K. el-Hamâm ve-âdâbihi*'si (Yâkût *Mu'cemu'l-udebâ'* I, 128).

115. Ebû Bekr Ah. b. Muh. b. İshâk ed-Dineverî, İbnü's-Sünnî'nin (244-364 H.) *es-Sirâtu'l-müstakim*'i.

Yazması: Chester Beatty, 3303 (117 yk., 882 H.; GAS 198).

116. Ebû Nasr Ah. b. el-Hasan b. Muh. b. Ali el-Merverûzî, İbnü's-Şâhî'nin *K. er-Rahme*'si.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 81 (III, 74a-95b, 4. H. asır; GAS 212).

117. Ebû'l-Kâsım Abdurrahman b. Muh. b. Mende'nin (383-470 H.) *et-Tehattüm fi'l-İslâm*'ı. Râvileri: Ebû Bekr Muh. b. Tarhân b. Yeltigîn ve Ebû Sa'd Muh. b. Ah. b. ebî Dâvud el-İsbehânî (*Bern. Vâdiyâşi* 253-4).

118. Ebû'l-Hasan Ali b. Ah. b. Yûsuf el-Kureşî el-Ümevî el-Hekkârî'nin (öl. 486 H.) *K. Hediyyeti'l-ahyâ' li'l-emvât ve-mâ yasilu ileyhim mine'n-nef' ve's-sevâb alâ mümirri'l-evkât*'i.

Yazması: Şehit Ali 2763 (139a-151b, 669 H.).

119. Ebû Süleymân Muh. b. Abdillâh b. Ah. b. Rebî'a er-Ribî ed-Dimaşkî'nin (öl. 379 H.) *Vasâyâ'l-ulemâ' inde hudûri'l-mevt'*.

Yazmaları: İskenderiye, Belediye 2130 (720 H.); Zâhiriyye, mec. 56/7 (144a-160b, 7. H. asır) (GAS 204).

120. Ebû'l-Leys es-Semerkandî'nin *Tenbihu'l-gâfilin*'i. İçinde özellikle bâb başlarında olmak üzere pek çok senedli hadis mevcuttur. Muhtelif yer ve tarihlerde baskıları gerçekleştirilmiştir. Bunlardan yeni ve tahkikli olan bir neşri: Abdülazîz Muh. el-Vekîl'in edisyonu ile, 1979 Cidde, Dâru's-Şurûk.

121. Ebû Amr Osmân b. Ah. b. Abdillâh, İbnü's-Semmâk'ın (öl. 334 H.) *K. ed-Dibâc*'ı.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 48/3 (III; GAS 186).

ÂDÂB, AHLÂK, TERGÎB, TERHÎB VE FAZÎLETLER ÜZERİNE MÜSTAKİL KİTAPLAR

1. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. Zemmi'l-ğıybet*'i¹.
2. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. Zemmi'l-hased*'i².
3. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. Zemmi'd-dünyâ'sı*³.
4. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. Zemmi'l-gadab*'ı⁴.
5. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. Zemmi'l-melâhî'si*⁵.

1* = *K. el-Gıbe ve'n-nemâme* = *K. el-Gıbe ve'n-nemıme* (Siyer XIII, 402).

Yazması: Hâleb, Medr. Nûr. Ahmediyye, Cezzâr Ahmed Pâşa Câmisi, Akka (RAAD X, 578; 10 yk., 583 H.).

* Bu sahada yazılan diğer eserler:

a) Ebû'l-Huseyn Ah. b. Fâris ez-Zâhid'in *Zemmu'l-gıbe*'si. Râvisi: Ebû'l-Kâsım Alî b. İbr. el-Hayyât (İbn Hacer *Müfehres* 97a; *Sıla* 84-28, 345).

b) Ebû İshâk İbr. b. İshâk el-Harbî'nin *Tahrımu'l-gıbe*'si. Râvisi: Ebû'l-Kâsım Ömer b. Ca'fer b. Muh. el-Hutteli (Sirâcüddîn *Meşyeha* 54b; *Sıla* 84-28, 34).

2* Yazması: Zâhiriyye, mec. 46 (1-55 yk.)

Aynı adı taşıyan bir kitap ta Ebû Bekr Muh. b. el-Hasan b. Muh. en-Nakkâş'a âittir (Bkz. *Tezkire* III, 908).

3* Basılmıştır. Zâhiriyye'de (mec. 46) bir yazması vardır.

4* Bkz. İbn Hayr *Fehrese* 283.

5* Râvisi: Ebû Alî el-Huseyn b. Safvân b. İshâk el-Berze'î (İbn Hacer *Müfehres* 97b; 202 bb; İbn Hayr *Fehrese* 282; *Hâvî* I, 119, 378; Sirâcüddîn *Meşyeha* 53b; *Sıla* 84-28, 344).

Tam nüshası yazma hâlinde: Lâleli 3664/1 (2a-15a yk., 633 H.).

Neşredilmiştir: J. Robson'un tahkiki ile 1938 yılında Londra'da, Mecdüddîn et-Tûsî el-Gazâlî'nin *Bevâriku'l-ilmâ'sı* ile birlikte.

* "Zemm" başlığı ile sâdır olan diğer bazı kitaplar:

a) İbn ebî'd-Dünyâ'nın *Zemmu'l-buhl*'u (Siyer XIII, 402)

b) İbn ebî'd-Dünyâ'nın *Zemmu'l-bağy*'ı (Siyer a.y. ; İsbâe I, 422)

Yazması: Zâhiriyye, mec. 50 (31-36 yk.).

c) Yine onun *Zemmu'l-fahş*'i (İbn Hacer *Fehrese* 283).

d) Yine onun *Zemmu'l-müşkir*'i. Râvisi: Ebû'l-Huseyn Ah. b. Muh. b. Ca'fer el-Cevzî (İbn Hacer *Müfehres* 154 b; İbn Hayr *Fehrese* 282; *Sıla* 84-28, 345).

Yazmaları: Feyzullah 507/6 (41a-47b yk., 9. H. asır); Zâhiriyye, mec. 60 (3-14 yk.).

e) Yine onun *Zemmu'l-kızb*'i (İbn Hacer *Müfehres* 25b).

f) Yine onun *Zemmu'd-dahk*, *Zemmu'r-riyâ'* ve *Zemmu'r-ribâ'* adlı kitapları (Siyer XIII, 402).

g) Ebû Abdillâh Ubeyd b. Ah. b. Hamdân b. Batta el-Ukberî'nin *K. Zemmi'l-ğınâ'sı* (Sirâcüddîn *Meşyeha* 64b, 65a).

6. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. es-Samt*'i⁶.
7. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. Mekâyidi's-Şeytân li-ehli'l-imân*'i⁷.
8. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. et-Takvâ*'si⁸.
9. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. Sifati'l-Cenne*'i⁹.
10. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. Sifati'n-Nâr*'i¹⁰.
11. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. et-Tevbe*'si¹¹.

h) Ebû Muh. el-Heysem b. Halef ed-Dûrî'nin *K. Zemmi'l-livât ve-mâ ruviye fi't-teşdid ve'n-nehy anhu*'su. Râvisi: Ebû'l-Huseyn Muh. b. el-Muzaffer (*Sila* 84-28, 345).

- 6* *K. es-Samt ve-âdâbi'l-lisân*. Yegâne râvisi: el-Huseyn b. Safvân el-Berze'î (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 87b; *Dürer* II, 133, IV, 104; *Sebetu's-Şemmâ* 41ab; *Meşyehatu'l-Halebi* 51a, 112b, 113a; *Sila* 84-28, 368).

Tahkikli baskısı gerçekleştirilmiştir.

İmâm Suyûtî, bunu *Hüsnü's-semt fi's-samt* adıyla hülâsa etmiştir. Yazması: Süleymaniye 1030/1.

* Bu hususta kaleme alınmış müstakil bir başka hadis kitabı:

Ebû Bekr Ah. b. Amr b. ebî Âsım'ın *Hıfzu'l-lisân*'ı. Râvisi: Ebû Bekr b. el-Kabbâb (*Sila* 84-28, 83).

- 7* el-Huseyn b. Safvân el-Berze'î'nin rivâyeti ile dir (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 90b; *Sila* 84-29, 494).

Bunun dışında onun bir de *Masâ'idu's-şeytân*'ı vardır.

- 8* Râvisi yukarıdakinin aynısıdır (İbn Hayr *Fehrese* 283; *Sila* 84-28, 23).

İçinden seçmeler yazma olarak elde edilmiştir: Râmpûr 361/1.

- 9* Müelliften bu eseri Ebû Bekr Ah. b. Selmân en-Neccâd, rivâyet etmiştir (*Sila* 84-28, 385; Hâvi II, 106).

Yazması: Bağdât, Mekt. ed-Dirâseti'l-Ulyâ bi-Âdâb No. 920 (30 yk.)

* Bu konuda yazılan diğer kitaplar:

a) Hâfız Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin *Sıfatu'l-cenne*'si. Râvisi: Ebû Alî el-Hasan b. Ah. el-Haddâd (*Tezkire* III, 1098; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 45a; İbn Hacer *Müfrehes* 49a; *Sila* 84-28, 385).

Neşredilmiştir: Alî Rıdâ Abdullah'ın tahkiki ile, 1986 Beyrut, Dâru'l-Me'mûn li't-Türâs.

b) Diyâüddîn Muh. b. Abdilvâhid el-Makdisî'nin *Sıfatu'l-cenne*'si (*Fevâtu'l-vefeyât* III, 427; *Sila* 84-28, 385).

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 103 (77-89 yk., III; NÂSIR 333); Vatikan V. 1459/5.

- 10* Bu eseri müellifinden rivâyet eden: Ah. b. Muh. el-Beyânî (*Sila* 84-28, 385).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 132 (140-154 yk.).

* Bu sahada yazılan diğer kitaplar:

a) Takiyyüddîn Ebû Muh. Abdülgani b. Abdilvâhid b. Alî el-Makdisî'nin (541-600 H.) *K. Zikri'n-nâr*'ı. Râvisi: Ah. b. Abdiddâ'im el-Makdisî (*Sila* 84-28, 385).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 94 (208-229 yk., müellif hattı).

b) Hâfız Diyâüddîn el-Makdisî'nin *Sıfatu'n-nâr*'ı (*Dürer* I, 62; *Sila* 84-28, 385).

- 11* Bkz. İzz. b. Cem. *Meşyeha* 89b, 90a; *Siyer* XIII, 402; *İtkân* II, 162; *Sila* 84-28, 23.

* Bu konuda iki kitap daha kaleme alınmıştır:

a) Ebû Bekr Muh. b. el-Huseyn el-Âcurrî'nin *K. et-Tevbe*'si (İbn Hayr *Fehrese* 285-6).

b) Ebû Bekr Ah. b. Amr b. ebî Âsım'ın *K. et-Tevbe ve'l-mesâbe*'si. Râvisi: Abdullah b. Muh. el-Kabbâb (*Siyer* XXII, 23; *Sila* 84-28, 23).

12. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. et-Tefekkür ve'l-i'tibâr*'ı¹².
13. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. el-Bekâ*'sı¹³.
14. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. et-Tevekkül*'ü¹⁴.
15. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. el-Yakîn*'i¹⁵.
16. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. Kurâ'd-dîf*'i¹⁶.
17. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. Hüsnî'z-zanni billah*'ı¹⁷.
18. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. es-Sabr*'ı¹⁸.
19. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. Men âşe ba'de'l-mevt*'i¹⁹.
20. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. el-Ukûbât*'ı²⁰.

-
- 12* Râvisi: Ah. b. Muh. el-Lünbânî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 90b; *İtkân* I, 21; *Siyer* XXII, 326; *Sila* 84-28, 19).
- 13* *K. er-Rikka ve'l-bekâ*'. Râvisi: Ah. b. Ömer el-Lünbânî (İbn Hayr *Fehrese* 282; *Sila* 84-28, 357).
Bu konuda İbn Kudâme (*Dürer* I, 177) ile Ca'fer el-Firyâbî'nin (İbn Hacer *Müfhes* 207a) de aynı başlığı taşıyan eserleri mevcuttur.
- 14* Bunu müellifinden rivayet eden: el-Huseyn b. Safvân el-Berze'î (İbn Hayr *Fehrese* 283; *Bern. Vâdiyâşî* 230; İbn Hacer *Müfhes* 85b, 23a; *Dürer* II, 18, III, 191, IV, 287; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 88a; *Meşyehatu'l-Halebi* 107a, *Sebet İbn Habib* 26 b; *Sila* 84-28, 23).
Neşredilmiştir: 1935 Kahire, Cem'iyetu'n-Neşr ve't-Te'lif.
- 15* Yegâne râvisi: Ebû Ali el-Huseyn b. Safvân b. İshâk el-Berze'î (İbn Hayr *Fehrese* 282; İbn Hacer *Müfhes* 96b; Sirâcüddîn *Meşyeha* 82 ab, 88b; *Meşyehatu'l-Halebi* 89b; *Sila* 85-29, 532).
Yazmaları: Lâleli 3664/13 (142a-153a yk., 633 H.); Köprülü 388/2, Mikrofilm arşivi no. 1923 (1a-7b yk., 614 H.); Şehit Ali 360/3 (53a-60a yk., 6. H. asır). Yurt dışında başka nüshaları da mevcuttur.
Züheyr b. Abbâd'ın *K. el-Yakîn*'i. *İsâbe*'nin (II, 608) kaynaklarından birisidir (Bkz. İbn Hayr *Fehrese* 273).
- 16* Yazması: Land b.-Brill 54; Süleymâniye Kütb. arşivinde mikrofilmi mevcuttur.
- 17* el-Huseyn b. Safvân el-Berze'î (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 89b) ile Ebû Ca'fer Abdullah b. İsm. b. Abdillâh (*Sila* 84-28, 82) tarafından rivâyet olunmuştur.
Neşredilmiştir: Kâhire 1935, Cem'iyetu'n-Neşr ve't-Te'lif.
- 18* *K. es-Sabr ve's-sevâb aleyh*. Ebû'l-Hasan Ah. b. Muh. b. Ömer el-Lünbânî (Lâleli nüshası) ile Ali b. Ah. b. ebî Kays (*Sila* 84-28, 385) tarafından rivâyet olunmuştur.
Yazmaları: Lâleli 3664/3 (27a-42b, 633 H.); Zâhiriyye, kevâkib 577 (42-57 yk.).
* Ebû Sa'îd b. el-A'râbî'nin *K. es-Sabr ve't-tesabbur* isimli bir eseri vardır (İbn Hayr *Fehrese* 284).
- 19* Râvisi: el-Lünbânî (*İsâbe* I, 383; *Sila* 85-29, 489).
Yakın zamanda neşredilmiştir.
* Bu konuda yazılan bir başka eser:
Ebû Bekr Ah. b. Selmân b. el-Hasan en-Neccâd'ın (253-348 H.) kitabı: *Zikrû men kânet lehü mine'l-âyâtî min hâzihi'l-ümme'ti ve-men tekelleme ba'de'l-mevti min ehli'l-yakîn*.
Yazması: Zâhiriyye, mec. 76 (214-218 yk.; NÂSIR 140).
- 20* Râvisi: el-Huseyn b. Safvân el-Berze'î (İbn Hayr *Fehrese* 282; *Sila* 85-29, 23).
Yazması: Zâhiriyye, kevâkib 577/2 (62-82 yk.).

21. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. Fadli'l-ihvân*'ı.
22. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. ez-Zikr*'i.
23. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. Kısari'l-emel*'i²¹.
24. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. el-Ehvâl*'i²².
25. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. el-Cû'û*²³.
26. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. es-Sehâb*'i²⁴.
27. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. el-Matar*'i²⁵.
28. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. Kadâ'il-havâic*'i²⁶.
29. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. Zikri'l-mevt*'i²⁷.
30. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. el-Emri bi'l-ma'rûf ve'n-nehyi ani'l-münker*'i²⁸.

21* Bu eser, müellifinden el-Huseyn b. Safvân el-Berze'i (Köprülü nüshası) ile Ebû Ca'fer Abdullah b. İsm. b. İbr. el-Hâşimî (İbn Hacer *Müfehres* 185b; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 91a) tarafından rivâyet olunmuştur.

Yazmaları: Köprülü 384/3 (26a-67b, I-II, 7. H. asır, eksik bir nüsha); Zâhiriyye, mec. 50 (I-III, 1-50 yk.); mec. 90 (I-II, 20-33 yk.), mec. 89 (I, başı noksan, 34-47 yk.).

22* = *Ehvâlul-Kıyâme*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 132 (3 cüz', 79-102 yk.).

23* Yazmaları vardır: Zâhiriyye, mec. 89 (1-16 yk.); Leiden; Bağdat Mekt. ed-Dirâsâtî'l-Ulyâ bi-Âdâbi Bağdâd 1142/8.

24* İbn Hayr, bunu *K. es-Sehâb ve'r-ra'd ve'l-bark* adıyla zikretmiştir (*Fehrese* 282); bir sonraki kitapla aynıdır.

25* = *K. el-Matar ve'r-ra'd ve'l-bark ve'r-rîh*. Müellifinden rivâyet eden: el-Huseyn b. Safvân el-Berze'i (*Sila* 85-29, 503).

Yazması: Köprülü 388/3 (49a-73b yk. 614 H.).

* Bu sahada yazılan başka bir eser:

Ebû Bekr Muh. b. el-Huseyn b. Düreyd'in *K. el-Matar ve-sıfatu's-sehâb*'i (*Sila* 85-29, 503).

26* Müellifinden rivâyet eden: el-Hasan b. Alî b. Muh. b. Mûsâ el-Ensârî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 89a; *Sebetu's-Şemmâ'* 142b-146a; *Sila* 85-29, 52).

Yazmaları: Berlin 5389; Haleb, RAAD X, 577.

Kahire'de 1935 yılında basılmıştır.

* Bu konuda yazılan diğer kitaplardan bazıları:

a) Ebû'l-Feth Nasr b. İbr. b. Nasr el-Makdisî'nin (öl. 490 H.) *K. el-Hass alâ kadâ'il-havâic*'i. Müelliften bu eserini rivâyet eden: Ebû'l-Feth Nasrullah b. Muh. b. Abdilkavî el-Masîsî (İbn Hacer *Müfehres* 59 a; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 124b; *Sila* 84-28, 84).

b) Ebû'l-Ganâ'im Muh. b. Alî b. Meymûn en-Nersî'nin (öl. 515 H.) *Kadâ'ul-havâic ve-mâ câ'e fî igâseti'l-melhûf*'u. Rivâyet eden: Ebû'l-Alâ Muh. b. Ca'fer b. Akil el-Basrî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 32a; *Sila* 85-29, 57).

27* Bkz. İbn Hayr *Fehrese* 282; tamamı 7 cüz'dür. Suyûtî'nin iktibaslarda bulunduğu kaynaklardanır (*Hâvi* I, 382, II, 47).

* Başkaları da aynı başlığı taşıyan kitaplar yazmışlardır:

a) Ebû Ishâk İbr. b. Muh. b. el-Ezher el-Merendî'nin *K. Zikri'l-mevt*'i. Râvisi: İbr. b. Muh. b. Ca'fer (İbn Hacer *Müfehres* 52b; *Sila* 84-28, 346).

b) İbn Şâhin'in *K. Zikri'l-mevt*'i. Râvisi: Ebû'l-Huseyn b. el-Ebnûsî (İbn Hacer *Müfehres* 170a).

28* Râvisi: el-Huseyn b. Safvân el-Berze'i (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 90 ab; *Sila* 83-27, 443).

31. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. İstinâ'î'l-ma'rûfu*²⁹.
 32. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. İslâhi'd-dîn*'i³⁰.
 33. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. et-Tevâdû' ve'l-humûl*'u³¹.
 34. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. Muhâsebeti'n-nefs*'i³².
 35. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. el-Kanâ'at*'i³³.
 36. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. et-Tavvâ'in*'i³⁴.
 37. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. el-Uzle*'si³⁵.

Yazmaları: Zâhiriyye, kevâkib 578 (53-61 yk., büyük bir bölümü); Râmpûr 358/1.

- 29* *İsâbe*'nin kaynaklarından (I, 379, II, 73). Bunu müellifinden el-Huseyn b. Safvân el-Berze'î (Lâleli nüshası) ile Ah. b. Selmân en-Neccâd (*Sila* 83-27, 444) rivayet ettiler.

Yazması: Lâleli 3664/18-19 (I-II, 213a-231a yk. 634 H.; kitabın alt satırlarında su tahribâtı nedeniyle bazı silintiler mevcuttur)

- 30* Müellifinden rivayet eden: Abdullah b. Abdîrrahman b. Halef (*Sila* 83-27, 444).
 31* Râvisi: Ah. b. Ömer el-Lünbânî (*Sila* 84-28, 19). Basılmıştır.

Bu konuda yazılan diğer eserler:

a) Ebû'l-Kâsım b. Asâkir'in (499-571 H.) *Medhu't-tevâdu' ve-zemmû'l-kibr*'i.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 34 (85-104 yk.).

b) Ebû Muh. el-Hasan b. Alî b. Muh. el-Cevherî'nin (ö. 454 H.) *Fadlu't-tevâdu'su*. Râvisi: Ebû Gâlib Ah. b. el-Hasan b. Ah. Muh. b. el-Bennâ (*Fevât* I, 433; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 70a).

- 32* Yegâne râvisi: el-Huseyn b. Safvân el-Berze'î (İbn Hayr *Fehrese* 282; *Dürer* IV, 104; *Meşyehatu'l-Halebî* 16b, 33b; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 90b; Sirâcüddîn *Meşyeha* 52b; *Sila* 85-29, 488).

Yazmaları: Veliyyüddin 1605 (58-71 yk., 621 H.) Zâhiriyye, kevâkib 578 (45-47; bir bölümü; Dâruktutub, hadis 2128 (29 yk.; tam nüsha).

- 33* Müellifinden rivâyet eden: Alî b. el-Ferec b. ebî Revh el-Ukberî (İbn Hayr *Fehrese* 283; *Buğye*, No. 519; İbn Hacer *Müfehres* 105ba; 204a; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 89a; *Sila* 85-29, 52).

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 90 (I, 97-118 yk.); mec. 61 (II, 55-62 yk., sonu noksan); Dâruktutub, mec. 27.

* Bu sahada yazılan diğer kitaplar:

a) Ebû'l-Abbâs Ah. b. Muh. b. Mesrûk et-Tûsî'nin *K. el-Kanâ'at*'i. Râvisi: Meşhûr sûfî, Ebû Muh. Ca'fer b. Muh. b. Nasr el-Havvâs el-Huldî (İbn Hacer *Müfehres* 202 aa; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 57b; *Sila* 85-29, 52).

b) Ebû Bekr Ah. b. Muh. b. İshâk b. İbrâhîm, İbnü's-Sünnî ed-Dineverî'nin (244-364 H.) *K. el-Kanâ'at*'i. Müellifinden bu eseri rivayet eden: Ebû'l-Kâsım Alî b. Ömer b. İshâk b. İbr. el-Esterâbâzî (İzz. b. Cem. *Meyheha* 54b, 55a; *Sila* 85-29, 52).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 28/10 (233a-243b, 6. H. asır).

c) el-Harâ'î'nin *K. Kam'il-hırs bi'l-kanâ'ati ve's-sabr tahte hukmihi ve't-tâ'at* = *K. el-Kanâ'at*'i (İbn Hacer *Müfehres* 122 a; Sirâcüddîn *Meşyeha* 55b; *Dürer* III, 384).

- 34* Bkz. *Siyer* XIII, 403.

- 35* = *K. el-Uzle ve'l-infirâd*. Râvisi: el-Huseyn b. Safvân el-Berze'î (İbn Hacer *Müfehres* 202 ab, bb; *Dürer* I, 106; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 88b; *Sila* 85-29, 23).

Yazması: Lâleli 3664/4-5 (I-II, 45a-63a, 633 H.).

* Bu sahada iki hadis kitabı daha mevcuttur:

a) Ebû Bekr Muh. b. el-Huseyn el-Âcurrî'nin *K. et-Teferrüd ve'l-uzle*'si. Râvisi: Alî b. Ah. el-Hammâmî (İbn Hayr *Fehrese* 285; *Sila* 84-28, 32).

38. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. Mucâbi'd-da'vet'i*³⁶.
 39. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. el-Menâmât*³⁷.
 40. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. el-Mütemennîn*³⁸.
 41. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. eş-Şükr'ü*³⁹.

b) el-Hattâbî'nin *K. el-Uzle* = *K. el-İ'tisâm bi'l-uzle*'si. 1937 yılında Kahire'de basılmıştır.

- 36* Müelliften rivayet eden: el-Huseyn b. Safvân el-Berze'î (İbn Hayr *Fehrese* 282; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 88ab; İbn Hacer *Müfehres* 187b; *İsâbe* I, 162, III, 48, 479).

Neşredilmiştir.

- 37* Râvisi: el-Huseyn b. Safvân el-Berze'î'dir. *Hâvî*'nin kaynaklarından (II, 170-1). Yazması: Akka'daki Ahmedîyye Medresesi Kütüphanesi (583 H.).

- 38* Müellifinden rivâyet eden: Ebû'l-Hasan Ah. b. Muh. b. Ömer b. Ebân el-Lünbânî (*Sila* 85-29, 488).

Yazmaları: Lâleli 3664/11 (122a-132b yk., 633 H.); Zâhiriyye, mec. 41 (56-70 yk., isnâdları mahzûf).

- 39* Râvisi: Ebû Bekr Ah. b. Selmân en-Neccâd (İbn Hayr *Fehrese* 283; *İber* III, 279; Sirâcüddîn *Meşyeha* 52a, 88a; İbn Hacer *Müfehres* 100a; *Sebetü's-Şemmâ'* 47a, 48b, 76b-81b; *Sila* 84-28, 375).

Pek çok kereler neşredilmiştir:

a) Mektebetü'l-Me'âhidi'l-İlmiyye, Mısır 1349.

b) Bedrül-Bedr'in tahkiki ile Kuveyt 1985.

c) Ah. b. Muh. Tâhûn'un tahkiki ile Cidde 1978.

*** İbn ebî'd-Dünyâ'nın diğer kitapları:**

Onun kitaplarının isimleri hakkında Zâhiriyye'de müstakil bir yazma vardır: mec. 42 (57-59 yk.)

Ayrıca Salâhuddîn el-Müneccid, *Mu'cem musannefâtü İbn ebî'd-Dünyâ* adıyla bir makâle kaleme almıştır: Mec. Mecm. Luğatî'l-Arabiyye 49/1974/579.

1) *İslâhu'l-mâl*. Yazması: Mektebetü'd-Dirâsâtî'l-Ulyâ bi-Âdâbi Bağdâd 1142/6.

2) *K. el-İhvân*. Yazması: a.y. 1142/7 (252-282 yk.)

3) *K. Âhiri'z-zemân* (Bkz. Kaşgarlı Mahmut, *Divan Lugat et-Türk* I, 293.

4) *K. el-İşrâf alâ menâkibi'l-eşrâf*. Yazmaları: Dârulkutub, edeb 8770; Zâhiriyye, mec. 132 (72-87 yk., II); Chester Beatty 4427 (96 yk., bunun mikrofili Süleymaniye Kütüphanesi arşivinde mevcuttur.)

5) *K. el-Evliyâ'*. Yazması: Lâleli 3664/17 (195a-210a yk., 634 H.). 1935 yılında Kahire'de basılmıştır.

6) *Tahricâtü ehli'l-hadîs*. Yazması: Haleb, Ahmedîye Medr. RADD, X, 577.

7) *K. el-Hazer ve's-şefka* (İbn Hayr *Fehrese* 283; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 90a).

8) *K. el-Hilm ve-zemmi'l-fahş ve'l-bizâ'*. Diğer bazı risâleleri ile birlikte 1935 yılında Kahire'de basılmıştır.

9) *K. Hilmi Mu'âviye*. Yazması: Zâhiriyye, edeb 79.

10) *K. el-Cirân*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 89 (1-16 yk.).

11) *K. el-Hâifn* (İbn Hayr *Fehrese* 282; *Sila* 84-28, 96).

12) *er-Ridâ anillahi te'âlâ ve's-sabr alâ kadâ'ihî ve't-teslîm li-emrihi*. Yazmaları: Lâleli 3664/2 (16a-24b, 633 H.); Zâhiriyye, mec. 66 (62-76 yk.).

13) *K. er-Ruhbân*. Salâhuddîn el-Müneccid'in tahkiki ile "seçmeleri", Kahire'de MİDES dergisinde (3/1956/349-358 s.) yayınlanmıştır.

14) *K. es-Sehá'*. *Hâvî*'nin kaynaklarından (II, 249).

42. el-Harâ'itî'nin *K. eṣ-Şükr*'ü⁴⁰: Ebû Bekr Muh. b. Ca'fer b. Muh. b. Sehl b. Şâkir el-Harâ'itî es-Sâmarri el-Hâfız, Şâm şehirlerinden Yâfâ'da 327 H. senesinde vefât etti.

43. Yine el-Harâ'itî'nin *K. İ'tilâli'l-kulûb*'u⁴¹.

44. Yine onun *Mesâvî'l-ahlâk*'i⁴².

45. Yine onun *Mekârimu'l-ahlâk*'ı, iki cüz' kadardır⁴³.

15) *K. el-Ayyâl*. Yazması: Mekt. ed-Dirâsâti'l-Ulyâ bi-Âdâbi Bağdâd 1142/4 (33-157 yk.).

17) *K. el-Kefâle. İsbâbe*'nin kaynaklarındandır (II, 362).

18) *Fadlu's-sadaka*. Müellifinden rivâyet eden: Alî b. ebî Kays (*Sila* 85-29, 33).

20) *K. el-Hevâtif*. Râvisi: el-Huseyn b. Safvân el-Berze'î (İbn Hayr *Fehrese* 282; *Sila* 85-29, 524).

Yazması: Kahire¹ I, 448 (45 yk.).

21) *K. el-Mennân*. Yazması: Haleb, Medr. Nûr Ahmediyye RAAD X, 578.

22) *Mevâ'izu'l-hulefâ* (İbn Hayr *Fehrese* 284; Zebîdî *İthâf* VIII, 81).

23) *K. el-Vecel ve't-tevessük bi'l-amel* (İbn Hayr *Fehrese* 283; *Vefeyât İbn Râfi'* II, 92; Sirâcüddîn *Meşyeha* 53a; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 91a; *Sila* 85-28, 527).

Yazması: Lâleli 3664/12 (134a-140b, 633 H.).

24) *K. el-Vera'* (İbn Hayr *Fehrese* 282).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 132 (158-179 yk.).

25) *K. el-Hedâyâ* (*Sila* 85-29, 524).

26) *K. Mudârâtî'n-nâs*. Râvisi: el-Berze'î (İbn Hayr *Fehrese* 283). Yazmaları: Lâleli 3664/10 (I, 110a-120b yk., 633 H.); Ahmet III 604 (sonu noksan, 50 yk., I-IV, en geç 7. H. asır); Köprülü 388/2 (8a-48b, 614 H.); Berlin 5436/2.

27) *K. el-Hemm ve'l-huzn*. Râvisi: el-Huseyn b. Safvân (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 91a; *Sila* 85-29, 524).

Yazmaları: Lâleli 3664/7 (I-II, 72a-86a yk., 633 H.); Zâhiriyye, mec. 76 (62-83 yk.).

* İmam Zebebi'nin *Siyer*'inde (XIII, 402-3) adlarını zikrettiği İbn ebî'd-Dünyâ'nın diğer kitaplarından bazıları:

el-Muntazam, el-Memlûkin, Maktalu İbn Cübeyr, Me'âridu'l-keâm, en-Nevâdir, Âşûrâ, es-Sadaka, eṣ-Şeyb ve't-ta'bîr, Şerefu'l-fakr, ez-Zefîr, er-Rehâ'in, en-Nevâzi, et-Teşemmüs, İnkilâbu'z-zemân, Tağyîru'z-zemân, Tağyîru'l-ihvân, Ta'bîru'r-rü'yâ, Ahbâru'l-Kureys, İ'tâ'us-sâ'il, el-Ahzân, el-Elhân, Ahbâru Üveys, Ahbâru'l-mülûk, İnzâlu'l-hâce billah.

40* Müellifinden rivâyet eden: Ebû Bekr Muh. b. Ah. b. Osmân b. ebî'l-Hadîd. Kitabın tam adı şöyledir: *K. Fadileti's-şükr* (İbn Hacer *Müfehres* 187b; Sirâcüddîn *Meşyeha* 78a; *Sila* 85-29, 33).

Neşredilmiştir: Muh. Mutî' el-Hâfız'ın tahkiki ile, 1982 yılında Dimaşk'ta, Dâru'l-Fikr tarafından.

41* Râvisi: Ebû'l-Abbâs Ah. b. Alî el-Kindî (İbn Hayr *Fehrese* 302, 407; *Sila* 83-27, 444). Sevgi ve sevenler üzerine hadis ve ahbârı içermektedir.

Yazmaları: Bursa Ulucami, tasavvuf 3; Gotha 627 (II); Kahire² III, 16.

42* *Mesâviyu'l-ahlâk ve-mezmûmuḥâ*. Râvisi: Ebû Bekr Muh. b. Ah. b. Osmân b. ebî'l-Hadîd (İbn Hacer *Müfehres*; *Sila* 85-29, 486). *Hâvî* (I, 340, 343) ile *İsbâbe*'nin (I, 150) kaynaklarındandır.

Yazmaları vardır: Zâhiriyye, mec. 20 (II, 1-15 yk., Hâfız Diyâu'l-Makdisî'nin hattı ile; 217-235 yk., bir başka nüsha eden); Escuriale² II, 783.

43* *K. Mekârimi'l-ahlâk ve-me'âlihâ ve-mahmûdu tarâ'ikihâ*. Râvisi: Ebû Bekr Muh. b.

46. Ebû Bekr b. Lâl'in *Mekârimu'l-ahlâk*'ı⁴⁴.

47. Ebû's-Şeyh b. Hayyân'ın *K. Ahlâki'n-Nebî 'si* (sav)⁴⁵.

48. Yine onun (Ebû's-Şeyh'in) *K. et-Tevbîh*'i⁴⁶.

49. İbrâhîm el-Harbî'nin *K. Zemmi'l-ğıybet*'i⁴⁷.

50. Ahmed (b. Hanbel)'in *K. ez-Zühd*'ü. Bu sahada yazılanların en güzelidir, ancak zâhidlerin isimlerine göre tertîb edilmiştir⁴⁸.

52. Hennâd'ın *K. ez-Zühd*'ü: Ebû's-Serî Hennâd b. es-Serî b. Mus'ab et-Temîmî ed-Dârimî el-Hâfız, Kûfe şeyhi, köklü zâhid, öl. 243 H. Büyük bir kitaptır⁴⁹.

53. Aynı müellifin yani Hennâd b. es-Serî el-Kûfî'nin bir de *K. ez-Zühdi's-sağîr*'i mevcuttur.

54. Ebû Bekr el-Beyhakî'nin *K. ez-Zühdi'l-kebir*⁵⁰ ve

Ah. b. Osmân b. ebî'l-Hadîd (İbn Hacer *Müfehres* 111 eb; 189a; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 18b).

1350 yılında Kahire'de Ebû Muh. Abdullah b. Haccâc'ın tahkiki ile basılmıştır.

* el-Harâ'itî'nin bir kitabı daha vardır, adı şöyledir:

Hevâtîfu'l-cân ve-âcib mâ yuhkâ ani'l-kuhân. İsâbe'nin kaynaklarından (I, 151, 498, III, 355, 399). Râvisi: Yukardakinin aynısı (*Sila* 85-29, 525). Yazması: Zâhiriyye, mec. 5 (72-97 yk.).

44* Suyûtî'nin iktibâs yaptığı kaynaklardan (Hâvi II, 245).

* "*Mekârimu'l-ahlâk*" başlığı ile eser veren diğer müellifler:

a) Ebû'l-Kâsım Sül. b. Ah. et-Taberânî (260-360 H.). Râvisi: Ebû Sa'îd Muh. b. Ali b. Amr en-Nakkâş (İbn Hacer *Müfehres* 128bb; *İsâbe* IV, 249; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 81b; Suyûtî *Fihrist* 251ab; *Sila* 85-29, 486).

Fârûk Hamâde'nin tahkiki ile 1980 yılında Mağrib'de Dâru'l-Beydâ tarafından neşredilmiştir.

b) Abdülmelik b. Habîb (İbn Hayr *Fehrese* 290).

c) İbn ebî'd-Dünyâ. Neşredilmiştir: James Bellamy, Beyrut 1973.

45* İki baskısı gerçekleştirilmiştir:

a) Mektebetü'n-Nehda, Matb. es-Se'âde, Kahire 1378.

b) Ah. Muh. Mersî'nin tahkiki ile 1392.

46* Muteahhir muhaddislerce içinden pek çok hadis iktibas edilmesine rağmen yazma bir nüshası zamanımıza ulaşmamıştır.

47* = *Tahrîmu'l-ğıybe*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 46 (1-55 yk.).

48* Oğlu Ebû Abdîrrahman Abdullah tarafından rivâyet edilmiştir (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 56b; *Dürer* II, 125, IV, 313; *Sila* 84-28, 359). Yaklaşık 2300 ehâdis ve âsarı muhtevîdir. 1357 yılında Mekke'de basılmıştır.

Daha sonra oğlu Abdullah, bu kitaba bazı ilâvelerde bulunmuştur: *Ziyâdat*. Bu, *İsâbe* (II, 382, III, 612) ile *Hâvi*'nin (I, 80, 321, II, 3) kaynaklarındandır.

K. ez-Zühd dışında Ahmed b. Hanbel'in bir de *K. el-Verâ*'sı vardır. Bu da neşredilmiştir: Kahire 1951, Matb. en-Nu'âze.

49* Neşredilmiştir: Abdurrahman b. Abdilcebbâr el-Ferivâî'nin tahkiki ile Kuveyt'te 1985 yılında, Dâru'l-Hulefâ li'l-Kitâbi'l-İslâmî tarafından.

Basma nüshasına göre 1442 ehâdis ve âsarı muhtevîdir.

50* Râvisi: Zâhir b. Tâhir eş-Şehhâmî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 416; *İsâbe* II, 349; *Sila* 84-28, 361). Neşredilmiştir.

55. *K. ez-Zühdi's-sağır*'i⁵¹.

51* Zühhd konulu diğer hadis kitapları:

1. Vekî' b. el-Cerrâh'ın *K. ez-Zühd*'ü. Abdullah b. Hâşim el-Mersî'nin rivâyeti (*Sila* 84-28, 359).

Neşredilmiştir: Abdurrahman Abdülcebbâr el-Ferivâ'î'nin tahkiki ile Medine'de 1984 yılında, Mektebetü'd-Dâr tarafından.

2. Ebû Abdurrahman Abdullah b. el-Mübârek el-Mervezî'nin *K. ez-Zühd ve'r-rakâ'ik*'i. Kitabın rivâyet senedi şöyledir: *Yahyâ b. Muh. b. Sâ'id anî'l-Huseyn b. el-Hasan el-Mervezî an İbnî'l-Mübârek*.

Kitabın içinde râvileri İbn Sâ'id, el-Huseyn el-Mervezî ile Nu'aym b. Hammâd'ın kendilerinden ziyâde kıldığı hadisler de vardır (*Bern. Tüceybî* 248; *Fihrist İbn Atiy-ye* 136; *Sila* 84-28, 359).

Neşredilmiştir: Habiburrahman el-A'zâmî'nin tahkiki ile Hindistan 1966.

3. Ebû Muh. Ca'fer b. Muh. el-Huldî el-Havvâs'ın (öl. 348 H.) *el-Fevâ'id ve'z-zühd ve'r-rakâ'ik ve'l-merâsi'si*.

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 45 (32a-62a, 6. H. asır); Kahire, hadîs 1558 (258-268 s., 8. H. asır) (GAS 661).

4. Ebû Sa'îd Ah. b. Muh. b. Ziyâd b. Bişr, İbnü'l-A'râbî'nin (246-340 H.) *K. ez-Zühd ve'l-mu'âmelât ve'l-makâlât ve-sıfatî'z-zâhidîn = K. Me'ânî'z-zühd ve'l-mu'âmelât*'ı (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 56b, 57a; *Sila* 85-29, 491).

Yazması: Kahire² I, 346, mec. 125 (256a-288a, 8. H. asır; GAS 661).

5. Ebû Muh. Abdurrahman b. ebî Hâtim'in *K. Zühdi's-semâniyyeti mine't-tâbi'nî*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 11 (160a-166a, 6. H. asır; Süleymaniye ktb. Mikrofilm arşivi No. 2281).

Kitabın başlığında sözedilen 8 tâbiî şunlardır: Âmir b. Abdillâh, Üveysul-Karânî, Herim b. Hayyân, er-Rebî' b. Huseym, Ebû Müslim el-Havlânî, el-Esved b. Yezîd, Mesrûk b. el-Ecda', el-Hasanu'l-Basrî

6. Esed b. Musa b. İbrâhîm, Esedü's-Sünne'nin (132-121H.) *K. ez-Zühd*'ü. Râvisi: Ebû Yezîd Yûsuf b. Yezîd el-Karâtîsî (İbn Hacer *Müfehres* 111 ab, *Sila* 84-28, 360).

Neşredilmiştir: R. G. Khoury tarafından Almanca'ya tercümesi ile birlikte, 1976 Wiesbaden.

7. Muh. b. Fudayl b. Gazvân'ın (195 H.) *K. ez-Zühd*'ü. Râvisi: Ebû'l-Hasan Alî b. el-Münzir et-Tarîkî (İbn Hacer *Müfehres* 113 b; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 356; *Sila* 84-28, 360). *İsâbe*'nin kaynaklarından (III, 158, 566).

8. Ebû Bekr el-Hatîbu'l-Bağdâdî'nin (392-463 H.) *K. ez-Zühd ve'r-rakâ'ik*'i. Kıraat ve rivâyet olunmuş cüz'lerdendir (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 47 ab; *Sila* 84-28, 359).

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 28 (165-181 yk.); İskenderiye, must. had. 8.

9. Ebû Zür'a Ubeydullah b. Abdilkerîm b. Yezîd er-Râzî'nin (200-264 H.) *K. ez-Zühd*'ü (*İsâbe* IV, 85).

10. Ebû Dâvûd Sül. b. el-Eş'as es-Sicistânî'nin *K. ez-Zühd*'ü. Râvisi: Ebû Bekr Muh. b. Abdürrezzâk b. Dâse (İbn Hayr *Fehrese* 274; *Sila* 84-28, 359).

11. Ebû Bekr Ah. b. Amr b. ebî Âsım en-Nebîl'in (206-287 H.) *K. fihî zikrû'd-dünyâ' ve'z-zühd fihâ ve's-samî ve-hıfzu'l-lisan ve'l-uzle*'si. Neşredilmiştir.

12. Ebû Bekr Ah. b. Alî b. Sa'îd el-Mervezî'nin (202-292 H.) *K. el-Vera'sı*. Râvisi: Ebû Bekr Ah. b. Abdilhâlik el-Verrâk (*Fihris Ensârî* 216 b).

Yazması: Zâhiriyye, tasavvuf 129 (29 yk. 9. H. asır, GAS 162).

13. Ebû'l-Huseyn Hayseme b. Süleymân b. Haydere et-Tırâblusî'nin *K. er-Rakâ'ik ve'l-hikâyât*'ı. Râvisi: Ebû Muh. Abdurrahman b. Osmân b. el-Kâsım b. Ma'rûf b. Ebân. En az 10 cüz'dür (*Bern. Tüceybî* 250; *Sila* 84-28, 357).

14. Ebû Ca'fer Muh. b. el-Müsennâ b. Ziyâd es-Semmâk'ın (öl. 260 H.) *K. fî zemmi'd-*

56. et-Taberânî'nin *K. ed-Duâ'sı*. Büyük tek cilttir⁵².

57. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. ed-Duâ'sı*⁵³.

58. Nebî'den (sav) rivâyet olunan zikirler cümlesinden: Meşhûr *el-Er-ba'ûnu'l-İdrîsiyye*⁵⁴.

59. Müstağfirî'nin *K. ed-Da'vâtı*⁵⁵: Ebû'l-Abbâs Ca'fer b. Muh. b. el-Mu'tezz b. Muh. b. el-Müstağfir el-Müstağfirî —ki bu, mezkûr ceddî Müstağfir'e nisbettir— en-Nesefî —ki burasının hatîbî idi. Nesef, Mâverâünnehr

dünyâ ve'z-zühd fihâ'sı.

Yazması: Zâhiriyye, 8940 (146 yk., 6. H. asır).

15. Ebû Sa'd İsm. b. Ali b. el-Huseyn, İbnü'l-Müsennâ es-Sûfî el-Vâ'iz'in (375-448 H.) *K. fihî zemmü'd-dünyâ' ve'z-zühd fihâ ve'l-uzle ani'n-nâs'ı*.

Yazması: Zâhiriyye, amm 8940 (145 yk.)

Bu kitap başlığı ve müellifin adı araştırmacı Elbânî'nin tesbitine göredir. Zira kitabın başı ve sonu noksandır.

16. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. el-Verâ'sı*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 132 (158-179 yk.).

17. Ca'fer b. Muh. b. Şâkir es-Sâ'ig'in *K. ez-Zühd'ü* (İbn Hayr *Fehrese* 271).

18. Abdülhakk el-İşbilî'nin *K. ez-Zühd'ü* (*Fevât* II, 257).

19. Sa'id b. Mansûr'un *K. ez-Zühd'ü* (İbn Hayr *Fehrese* 271).

20. Ebû Mes'ûd el-Mu'âfâ b. İmrân el-Ezdî'nin (öl. 185 yk.) *K. ez-Zühd'ü*.

Yazması: Zâhiriyye, hadis 259 (233-270 yk., NÂSİR 411).

21. Ebû'l-Kâsım Halef b. el-Kâsım b. Sehl, İbnü'd-Debbâğ el-Endülüsi'nin (öl. 325 H.) *K. ez-Zühd'ü* (*Tezkire* III, 1026).

22. Ebû Ali el-Ehvâzi'nin *K. el-Mevâ'iz ve'r-rakâ'ik'i*. Râvisi: Ebû'l-Abbâs b. Mukâtil (*Sila* 85-29, 487).

23. Abdülmelik b. ebi Osmân Ebû Sa'id en-Nisâbüri el-Harkûşî'nin (öl. 407 H.) *K. ez-Zühd'ü* (*İber* II, 214).

24. Ebû Bekr b. el-Enbârî'nin *K. ez-Zühd'ü*. Râvisi: Ebû Ali İsm. b. el-Kâsım el-Kâlfî (*Sila* 84-28, 361).

25. Ebû Hafs Ömer b. Ah. b. Şâhîn'in *K. ez-Zühd ve'r-rakâ'ik'i*. Râvisi: Ali b. Muh. b. el-Mühtedî billah (*Sila* 84-28, 360).

26. Seyyâr b. Hâtîm'in *K. ez-Zühd'ü*. Râvisi: Abdurrahman b. Mesrûk el-Ademî (*Sila* 84-28, 360).

- 52* Kitabı müellifinden rivâyet eden: Ebû'l-Huseyn Ah. b. Muh. b. el-Huseyn b. Muh. b. Fâzişâh. Aslı 10 cüz'den oluşmuştur. Dünyadaki tek nüshası Üsküdar Selim Ağa kütüphanesindedir (No. 229). Bu yazmanın zamanında mevcut başka iki nüsha ile karşılaştırılmış olduğu yapılan inceleme sonucu anlaşılmıştır (İbn Hacer *Müfehres* 53b, 155a; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 80 ab; *Sila* 84-28, 339).

Tahkikli neşri yapılmıştır.

- 53* Müellifinden el-Kâsım b. Dâvud b. Sül. el-Kâtib (İbn Hacer *Müfehres* 155a) ile Muh. b. Abdillâh b. es-Saffâr (*Sila* 84-28, 339) tarafından rivâyet olunmuştur. Suyûtî'nin iktibasta bulunduğu hadis kitaplarındandır (*İtkân* I, 107; *Hâvî* I, 367).

Onun bu eser dışında konu ile alâkalı bir kitabı daha vardır:

K. ez-Zikr. Râvisi: el-Huseyn b. Safvân el-Berze'î.

- 54* İçinde Esmâü'l-husnâ'dan pek çok ismin de yer aldığı gruplar hâlindeki kırk isim. Bunların mânâları ve majik özellikleri hakkında meşhûr sûfî Sühreverdi'nin bir kitabı vardır ki, bunun bazı yazmaları kütüphanelerde mevcuttur.

- 55* Bkz. *Tezkire* III, 1102; *Hâvî* II, 106.

beldelerindendir— Burada 432 H. senesinde vefât etti. Şunlar aynı müellifin diğer eserlerindendir: *Fadâ'ilü'l-Kur'ân*, *eş-Şemâ'il*, *ed-Delâ'il*, *Ma'rifetü's-sahâbe*, *el-Evâ'il*, *et-Tıbb*, *el-Müselâ't*. Başka pek çok muhaddislerin yaptıkları gibi uydurma hadisleri durumlarını açıklamaksızın rivâyet etmiştir.

60. Ebû Bekr el-Beyhakî'nin *K. ed-Da'vâ'ti'l-kebîr*'i⁵⁶.

61. Kâdî Ebû Yûsuf'un *K. ez-Zikr ve'd-duâ'sı*⁵⁷: Ebû Yûsuf Ya'kûb b. İbrâhîm el-Ensârî, allâme hâfız, Irâk hâfızı, el-Kûfî, Ebû Hanîfe'nin ashâbındandır. (Yahyâ) İbn Ma'n onun hakkında: "Re'y ashâbı içinde ondan çok hadisi bulunan olmadığı gibi, ondan esbeti de yoktur. O, hadis ve sünnet sâhibidir." Öl. 182 H.⁵⁸

56* *İsâbe*'nin kaynaklarındandır (II, 476, III, 682).

Yazması: Kütahya, Vahîd Paşa 334.

* Beyhakî'nin bir de *Fadâ'ilü'l-evkât* adlı eseri vardır. Bunun râvisi: Abdülcebbâr b. Ah. el-İlavârî (İbn Hacer *Müfreh* 169 ab; Sirâcüddîn *Meşyeha* 167a; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 42a; *Sila* 85-29, 36).

Yazması: Viyana 1675.

57* Kâdî Ebû Muh. Yûsuf b. Ya'kûb b. ebî Zeyd'in *K. ez-Zikr ve't-tesbîh ve'd-du'â'sı*. Râvisi: Ali b. Muh. b. Keysân (*Sila* 84-28, 344).

Ebû'l-Fadl Yûsuf b. Ya'kûb el-Kâdî'nin *K. ed-Du'â'sı*. Râvisi: Ebû Tâhir Muh. b. Ah. ez-Zehebî (*Sila* 84-28, 338)

58* **Duâ ve zikir konulu diğer hadis kitapları:**

1. *K. Kelâmi'l-leyâlî ve'l-eyyâm li-İbn Âdem*. İbn ebî'd-Dünyâ'nın bu kitabı yazma hâlinde mevcuttur: Lâleli 3664/20 (233a-238a, 634 H.).

2. Yine İbn e'd-Dünyâ'nın *K. ez-Zikr*'i. Râvisi: el-Huseyn b. Safvân el-Berze'î (İbn Hayr *Fehrese* 282; Sirâcüddîn *Meşyeha* 50b; *Vefeyât İbn Râfî* II, 83; *Sila* 84-28, 344).

3. Ebû Abdîrrahmân Muh. b. Fudayl b. Gazvân ed-Dabbî'nin (öl. 195 H.) *K. ed-Du'â'sı*. Râvisi: Ebû'l-Hasan Ali b. el-Münzir et-Tarikî (*Siyer* XXII, 269; *Meşyehatu'l-Halebî* 66a; İbn Hacer *Müfreh* 199b; *Sila* 84-28, 338).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 34 (47a-67b yk., 7. H. asır; GAS 96).

4. Kâdî Ebû Abdillâh el-Huseyn b. İsm. b. Muh. ed-Dabbî el-Mahâmîlî'nin (235-330 H.) *K. ed-Du'â'sı*. Râvisi: Ebû Muh. Abdullah b. Ubeydillâh b. Yahyâ b. el-Beyyî' (*Fihris Ensârî* 214b; *Bern. Vâdiyâşî* 228; İbn Hacer *Müfreh* 108b, 198b; *Dürer* II, 121; *Meşyehatu'l-Halebî* 23b, 24a, 35a; Sirâcüddîn *Meşyeha* 73b; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 71b; *Sila* 84-28, 339).

Yazmaları: Şehit Ali 546/5 (74a-87b yk., 860 H. civarı); Zâhiriyye, hadis 348 (29a-47a, 560 H.); âmm 4502 (1-15 yk., 5. H. asır); mec. 23 (yalnızca 177. yaprak).

5. İbnü's-Sünnî'nin *Amelu yevm ve'l-leyle*'si. Râvisi: Ebû Nasr Ah. b. el-Huseyn b. el-Kessâr ed-Dineverî (öl. 433 H.) (*Fihris Ensârî* 214 ab; *İsâbe* II, 312; *Bern. Vâdiyâşî* 228; Suyûtî *Fihrist* 253b; *Sila* 85-29, 69).

Neşredilmiştir: Haydarâbâd 1315, 1318; Abdülkâdir Ah. Atâ'nın tahkiki ile, Ezher Ün. kitabevince 1969 yılında Mısır.

6. İmâm Nesâî'nin *Amelu yevm ve'l-leyle*'si.

Fârûk Hamâde'nin tahkiki ile neşredilmiştir. Naim Erdoğan'ın tercemesi ile İz Yayınları tarafından Türkçe neşri yapılmıştır.

7. Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin *Amelu yevm ve'l-leyle*'si. Râvisi: Ebû Amr Osmân b. ebî Bekr es-Sefâksî (*Bern. Vâdiyâşî* 227; *Sila* 85-29, 19).

Yazması: "*Câmi'u ed'ıyyeti'n-Nebî*" başlığı ile ve isnâdları hafzedilmiş olarak,

62. Dâvud b. el-Muhabber'in *K. el-Akl'*ı —yani aklın fazîletleri— Ebû Süleymân Dâvud b. el-Muhabber b. Kahzem es-Sekafî el-Bikrâvî el-Basrî,

Çorlulu Ali Paşa 284/2.

8. İbn ebî Âsım'ın *K. ed-Du'â'sı*. Müellifinden rivayet eden: Ebû Bekr Abdullah b. Muh. b. el-Kabbâb (İbn Hacer *Müfhe's* 63b; *İsâbe* III, 588; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 51a; *Sila* 84-28, 338).

9. Yine İbn ebî Âsım'ın *K. el-Müzekkir ve't-tezkir ve'z-zikr'i*. Râvisi: Ebû Abdillâh Ah. b. Bûndâr eş-Şa'âr (*Sila* 85-29, 488).

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 60 (44a-54b yk., 7. H. asır); mec. 111/10 (190a-197a, 6. H. asır).

10. Yine onun *K. es-Salât ale'n-Nebî (sav)*'i. Râvisi: Yukardakinin aynısı (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 51 ab; *Sila* 84-28, 386).

11. Ebû İshâk İsm. b. İsh. b. İsm. el-Kâdî el-Cehdemî el-Ezdi el-Kâdî'nin (199-282 H.) *Fadlu's-salât ale'n-Nebî (sav)*'i. Râvisi: Ebû'l-Kâsım İsm. b. Ya'kûb b. İbr. İbnü'l-Cerrâb (İbn Hacer *Müfhe's* 182b; *İsâbe* III, 339; İbn Hayr *Fehrese* 304; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 63 ab; *Sila* 85-29, 33).

Basılmıştır: Elbânî'nin tahkiki ile el-Mektebu'l-İslâmî tarafından 1383 yılında.

12. Ebû'l-Huseyn Ah. b. Fâris ez-Zâhid'in *K. es-Salât ale'n-Nebî (sav)*'i. Râvisi: Alî b. İbr. el-Hayyât (*Sila* 84-28, 81; 85-29, 33).

13. Ebû Muh. Ubeydullah b. Muh. b. Abdirrahman en-Nümeyrî'nin *K. el-İ'lâm bi-fadli's-salât alâ Hayri'l-enâm*'i. Râvisi: Muh. b. Hakem el-Hassâr (*Sila* 83-27, 448).

14. Ebû'l-Kâsım Halef b. Abdilmelik b. Beşkuvâl'in *K. Kurbânî'l-müttekîn fi's-salât ale'n-Nebî (sav)*'i (*Sila* 85-29, 52).

15. Ebû Bekr Ah. b. Amr b. Abdilhâlik el-Bezzâr'ın (öl. 292 H.) *K. es-Salât ale'n-Nebî (sav)*'i.

Yazması: Bursa, Hüseyin Çelebi 1181/1 (19-20b, 745 H., GAS 162).

16. Ebû Muh. Takiyüddin Abdülganî b. Abdilvâhid el-Makdisî el-Cemmâ'ilî'nin (541-600 H.) *K. et-Tergîb fi'd-du'â' ve'l-hass aleyhi'si* (*Sila* 84-28, 20).

Yazmaları: Zâhiriyye, hadis 164 (79-103 yk., müellif hattı ile); mec. 108 (139-156 yk., müellif hattı ile müsveddesi)

17. Ebû Sül. Hamd b. Muh. b. İbr. el-Hattâbî'nin (319-388 H.) *K. ed-Du'â'sı*.

Yakın tarihte baskısı gerçekleştirilmiştir.

18. Ca'fer b. Muh. el-Firyâbî'nin *K. ez-Zikr ve't-tesbih*'i. Râvisi: Ebû Sa'îd el-Hasan b. Ca'fer b. Muh. b. el-Veddâh es-Simsâr (İbn Hacer *Müfhe's* 76b, 111 fb, 192b; *İsâbe* II, 339; *Sila* 84-28, 344). Tamamı 7 cüz'dür.

19. Ebû Abdillâh Muh. b. Abdillâh el-Hâkim en-Nisâbü'rî'nin *K. ed-Du'â = K. ed-Da'vât*'i. Râvisi: Ebû Bekr Ah. b. Alî b. Halef es-Sindî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 28a; *Sila* 84-28, 338).

20. Ebû Alî el-Hasan b. Alî el-Mu'ammerî'nin *K. Ameli'l-yeum ve'l-leyle*'si. Râvisi: Ebû Bekr Muh. b. Ah. el-Mellâ (*İsâbe* II, 196; *Sila* 85-29, 18).

21. Ebû Bekr Ah. b. Alî b. Sâbit el-Bağdâdî'nin (392-463 H.) *Salâtü't-tesbih ve-mâ ve-rede fihâ'sı*. Râvisi: Abdülkerim b. Hamza es-Sülemî (*Sila* 84-28, 73).

Yazması: Zâhiriyye, hadis 279 (194-205 yk.).

22. Ebû Alî el-Hasan b. Ah. b. Abdillâh b. el-Bennâ' el-Hanbelî'nin (396-471 H.) *Fadlu't-tehlîl ve-sevâbu'l-cezil*'i.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 94 (196-203 yk.; NÂSIR 34).

23. Cemâlüddin Yûsuf b. Hasan b. Ah., İbn Abdilhâdî'nin (810-909 H.) *Fadlu Lâ hav-le ve-lâ kuvvete illâ billâh*'i.

Yazması: Zâhiriyye, âmm 4558 (1-10 yk., müellif hattı).

24. Ebû Bekr Muh. b. İshâk b. Huzeyme es-Sülemî en-Nisâbü'rî'nin (223-311 H.)

Bağdat'a yerleşmiş, 206 H. senesinde vefât etmiştir. Müellif hakkında Dârekutnî: "metrûktur," Zehebî ise: "Kazvîn'in fazîleti hakkındaki hadisi uydurmadır. Bu hadisi *Sünen*'inde irâd etmekle İbn Mâce de kitabının şanını düşürmüştür."; İbn Hacer ise *Takrîb*'inde: "Onun yazdığı *K. el-Akl*'ın hadislerinin çoğunluğu uydurma hadislerdir." demektedirler⁵⁹.

63. İbn Fâris'in *K. er-Reyhân ve'r-râh*'ı: Ebû'l-Hüseyn Ahmed b. Zekeriyâ b. Fâris er-Râzî el-Fakîh el-Mâlikî el-Luğavî. Özellikle luğat olmak üzere çeşitli ilimlerde imâm idi. Pek çok eserlerin sâhibi, öl. 379 yahut 375 H.

64. İbn Düreyd'in *el-Müctenâ*'sı: Ebû Bekr Muh. b. el-Hasan, İbn Düreyd el-Ezdi el-Basrî el-Luğavî, öl. Şâbân 320 yahut 321 H. Kitabı, ahbâr, elfâz, şiirler, meânî, hikmetler ve isnâdlarıyla hadisleri şâmilidir.

65. el-Hatîb'in *K. en-Nucûm*'u⁶⁰: Ebû Bekr Ahmed b. Alî b. Sâbit el-Hatîb el-Bağdâdî eş-Şâfiî, meşhûr hâfız, yaygın eserlerin sâhibi, Bağdat'ta 463 H. senesinde vefât ettiğinde Bîşr el-Hâfi'nin kabri yanına Bâb-ı Harb'e defnedildi. Acıbdır ki Doğu'nun hâfızı olan el-Hâtîb ile Batı'nın hâfızı İbn Abdilberr, aynı sene içinde vefât etmişlerdir.

Beyânu şe'nî'd-du'â ve-tefsîru'l-ed'îyyeti'l-me'sûre ani'n-Nebi (sav)'i.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 61 (11a-19b yk., 6. H. asır). — *f*

25. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *Fadlu Lâilahaillallah*'ı (*Siyer* XIII, 403)

26. Ebû'l-Fadl Ca'fer b. Ah. b. Fâris'in (öl. 289 H.) *Ehâdis ve-fevâ'id muntekâ min Kitâbi'z-zikr*'i.

Yazması: Kahire² I, 106, hadis 1260 (bir mecmuâ içinde)

27. Sikatüddin Ebû'l-Kâsım Alî b. el-Hasan b. Hibetillah, İbn Asâkir'in (499-571 H.) *Fadiletu zikrillah*'i.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 24 (92-97 yk., muhtemelen onun meşhûr imlâlarından bir meclis).

28. Hamâ kadısı Ebû'l-Abbâs Ah. b. ebî Bekr el-Mürdâvî'nin *K. Ma'deni'l-cevâhir fî fadli'z-zikr ve'z-zâkir*'i (*Sila* 85-29, 485).

29. Ebû Mûsâ el-Medîni'nin *el-Muntekâ mine'l-cüz'il-mevsûm bi-tashîhi Hadisi't-tesbih mine'l-huceci'l-vâdiha ve'l-keâmî'l-fasih*'i. Râvisi: Ebû Muh. Abdullah b. Berekât el-Haşevî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 33a).

59* Râvisi: *Müsned* sâhibi Ebû Muh. el-Hâris b. M. b. ebî Usâme et-Temimî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 75 b; 200a; *Sebetü's-Şemmâ*, *Sila* 85-29, 21).

* Bu sahada yazılan başka hadis kitapları:

a. Ebû'l-Hasan Alî b. Sa'îd el-Askerî'nin *K. el-Akl*'ı. Râvisi: Muh. b. Muh. el-Kabbâb (*Sila* 85-29, 21).

b. Ebû'l-Velîd İsm. b. Muh. el-Horâsânî'nin *K. el-Akl ve-fadlihî*'si (İbn Hayr *Fehrese* 290).

c. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. el-Akl ve-fadlihî*'si. Râvisi: Muh. b. Ca'fer el-Askerî (*Sila* 85-29, 21).

Muh. Zâhid el-Kevserî'nin tahkiki ile 1946 yılında basılmıştır.

60* *el-Kaul fî ilmi'n-nücûm ve-beyânî'l-mahmûd minhu ve'l-mezmûm*. Müellifinden rivayet eden: Ebû Bekr Muh. b. Abdilbâkî el-Ensârî. Tek cüz'dür (*Tezkire* III, 1140; *Sila* 85-29, 56).

Yazması: Âşir Ef. 190 (19 yk.). İlk iki sayfası dışındaki hadis ve âsârın senedleri hazfedilmiştir.

66. Yine onun (el-Hatîb'in) *K. el-Buhalâ'sı*⁶¹.
67. İbn ebî'd-Dünyâ ile bir başkasının *el-Ferec ba'de's-şidde'si*⁶².
68. Ebû's-Şeyh'in *K. el-Azame'si*. Kalın bir cilt içinde Allahü Teâlâ'nın azameti, ulvî melekûtun acâiblikleri ve nâdir haberlere yer vermiştir⁶³.
69. Yine Ebû's-Şeyh b. Hayyân'ın *K. el-Edeb'i*. Konusu mekârim-i ahlâk ve övülen söz ve fiillerin kullanılmasıdır⁶⁴.
70. Ebû Bekr el-Beyhakî'nin *K. el-Edeb'i*. Tek ciltlik kitabının içerdiği konular: birr, sıla, mekârim-i ahlâk, âdâb ve keffâretler⁶⁵.
71. Ebû Bekr el-Âcurrî'nin *K. Edebi'n-nüfûs'u*⁶⁶.

61* *K. Ahlâkî'l-buhalâ'*. Râvisi: Muh. b. Abdilmelik b. Hayrûn (*Sila* 84-28, 433).

62* Müellifinden iki râvî kanalıyla rivayet olunmuştur:

a. Ebû Bekr Ah. b. Selmân b. el-Hasan en-Neccâd (*Meşyehatu'l-Halebî* 21b).

b. Ebû Alî el-Huseyn b. Safvân el-Berze'î (*Meşyehatu'l-Halebî* 76 b; İbn Hacer *Müfhe's* 154a; *Bern. Vâdiyâ'si* 230; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 88 b; Sirâcüddîn *Meşyeha* 54a; *Sila* 85-29, 29). Neşredilmiştir: Allahâbâd 1313, Ahmedâbâd 1323, Kahire 1902.

Eser, Suyûtî tarafından *el-Erec fî intizârî'l-ferec* adıyla ihtisâr edilmiştir. Bu, Şâm'da 1350 yılında basılmıştır.

Metinde geçen "bir başkası": Ebû Alî el-Muhsin b. Alî b. ebî'l-Fehm et-Tenûhî (öl. 384) ve *K. el-Ferec ba'de's-şidde'si* (Hallikân V, 158-9; İbn Hayr *Fehrese* 385, 415).

Yazması: Kahire, Suppl. II, 178, 22959 b (290 yk.), Sûhâc edeb 714 (506 s.).

63* Muhteviyâtı: Tefekkür, ta'zim-i Rabb, Arş, Kürsî, Levh, melâike, cin, hilkat-ı âlem, kürre-i arz, Kâf dağı, tarihteki efsânevî şehirler, hayvanların hârikulâde, yönleri ve husûsiyetleri ile ilgili merfû, mevkûf ve maktû, İsrâiliyât ta dâhil olmak üzere sahihi az, zayıfı bol bir isnâdlı hadis kitabıdır.

Müellifinden rivayet eden: Ebû Tâhir Ah. b. Mahmûd er-Sekafî el-İsbehânî (*İber* II, 303; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 37a).

Yazmaları: Köprülü II 138/2 (4a-118a yk., 10 H. asır); Topkapı Sarayı, Medine 329 (255 yk., 1148 H.); Çorum 251 (1-162a yk., 1152 H.). Yurt dışında başka yazma da vardır.

*Bu başlığı taşıyan diğer iki kitap:

a. İbn. ebî'd-Dünyâ'nın *K. el-Azame'si*. Ebû's-Şeyh'in kitabından farklıdır. Dânyâl Peygambere âit olan bazı yazıların sahâbî Abdullah b. Selâm'ın eline geçmesiyle onun, Hz. Peygamber'e (sav) sorduğu sorular ve O'nun (sav) verdiği cevaplardan oluşmuştur. Bütün mesâil tek bir isnâd ile sevk edilmiştir.

Yazmaları: Fezyullah 2149 (127-178 yk.); Carullah 500 (50 yk.); Viyana, Kraft. 423; Garret 764; Brill. H. 1 385, 586.

b. Ebû Hâtim Muh. b. Hibbân el-Hanzalî el-Büstî'nin (270-354 H.) *K. el-Azame'si*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 42/1; GAS 191.

64* Müellifinden rivâyet eden: Abdurrahman b. Muh. b. ebî Alî (*Sila* 83-27, 418).

65* Abdülcebbâr b. Muh. el-Havârî tarafından müellifinden rivâyet olunmuştur (*Sebet Belevî* 105; İbn Hacer *Müfhe's* 144b; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 41a).

Dâru'l-kutub'daki yegâne yazmasından tahkikli baskısı gerçekleştirilmiştir: Muh. Abdülkâdir Ah. Atâ'nın tahkiki ile, 1986 Beyrut, Dâru'l-Kutubî'l-İlmîyye.

66* Müellifinden rivâyet eden: Abdülmelik b. Muh. b. Abdullah b. Bişrân (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 21b, 22a).

Yazması: Zâhiriyye, hadis 248 (23-29 yk. sonu noksan; GAS 195).

72. Yine onun (Âcurrî)'nin *K. et-Teferrüd ve'l-uzle'si*⁶⁷.

73. Buhârî'nin *Edebü'l-müfredi*: Müfred "yalnız, tek başına" demesinin sebebi onun *el-Câmi'u's-Sahîh*'indeki aynı adlı bölümden ayrı müstakîl bir te'lif olduğunu belirtmek içindir. *Sahîh*'inde olmayan pek çok hadisi müstemil olup, içinde az miktarda da mevkûf hadisleri içermektedir. Pek yararlı olan bu kitab hakkında el-Emîr, kalın olup 10 cüzden oluştuğunu söylemiştir. Bizim gördüğümüz nüsha ise ince, tek cilt hâlinde, 120 yaprak kadardır⁶⁸.

74. Yine onun (Buhârî'nin) *Halku ef'âli'l-ibâdî*⁶⁹.

75. Dîneverî'nin *K. el-Mücâlese ve-cevâhiri'l-ilm'i*: Ebû Bekr Ahmed b. Mervân b. Muh. ed-Dîneverî —ki bu, Musul ile Âzerbeycân arasında bir yer alan Dînever adlı beldeye nisbettir— el-Kâdî el-Mâlikî. Yerleştiği Mısır'da 298 H. tarihinde 84 yaşında iken vefât etmiştir. 26 cüz' ve tek ciltten oluşan kitabında müellif, tefsîr, Allah'ın azameti, ehâdis ve âsârdan pek çok ilme yer vermiştir. Bir müellif te *Nuhbetü'l-muvânese min Kitâbi'l-Mücâlese* adıyla ondan seçmeler yapmıştır⁷⁰.

67* Müellifinden bu kitabı rivayet eden: Alî b. Ah. el-Hammâmî (İbn Hayr *Fehrese* 285; *Sila* 84-28, 32).

68* Buhârî'den bu kitabı rivâyet eden: Ebû'l-Hayr Ah. b. Muh. b. el-Halîl el-Buhârî el-Bezzâr (*Fihris Ensârî* 213 b). Neşredilmiştir: İstanbul 1306; Hind 1043; Agra 1306; Kahire 1346; Kahire 1379, Mekt. Selefîyye; Beyrut 1984, Kemâl Yûsuf el-Hût'un tahkiki ile.

Bunun üzerine Fadlullah el-Gaylânî, *Fadlullahi's-samed fi tavdihi'l-edebi'l-müfred* adlı bir kitap yazmıştır. Basılmıştır: Kahire 1378; Humus 1388.

* **Edeb hakkında yazılmış başka kitaplar:**

1) Ebû Bekr Abdullah b. Muh. b. İbr., İbn ebî Şeybe'nin 159-235 H.) *K. el-Edeb'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 78/7 (137a-183b, 7. H. asır; I-II; GAS 109).

2) Ebû Abdillâh b. Abdîrrahman ed-Düğü'lî'nin *K. el-Edeb'i*. Müellifinden rivâyet eden: Ebû Bekr Muh. b. Abdillâh el-Cevzakî (*Sila* 83-27, 418).

3) İbn ebî Âsım'ın *K. el-Edeb'i* (*İsâbe* I, 300).

4) Ebû Ca'fer Muh. b. Cerîr et-Taberî'nin *Âdâbu'n-nüfûs'u* (İbn Hayr *Fehrese* 288).

5) Ebû İshâk İbr. b. Abdillâh b. el-Cüneyd el-Hutullî'nin (ö. 270 H.) *K. Sû'il-edeb'i*. Râvisi: Ebû Muh. el-Hasan b. Alî el-Cevherî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 60a).

6) Ca'fer b. Muh. el-Firyâbî'nin *Âdâbu'l-İslâm'ı* (İbn Hayr *Fehrese* 291).

7) Ebû Abdillâh Muh. b. Abdillâh b. ebî Zemenin el-İlbîrî'nin *K. Edebi'l-İslâm'ı* (*Siyer* XXIII, 338).

8) Süfyân es-Sevrî'nin *Âdâb'ı* (İbn Hayr *Fehrese* 275).

69* Râvisi: Muh. b. Yûsuf el-Firebrî (*Sila* 84-28, 96).

Çeşitli baskıları gerçekleştirilmiştir:

a) Şemsülhakk Azîmâbâdî'nin inâyetiyle 1306 Delhi.

b) Alî Sâmi en-Neşşâr ve Ammâr et-Tâlibî'nin tahkikleri ile 1970.

c) Beyrut, Mü'essesetü'r-Risâle 1984.

d) Bedrül-Bedr'in tahkiki ile Dâru's-Selefîyye, Kuveyt 1985.

70* Müellifinden bu kitabı rivayet eden: Ebû Muh. el-Hasan b. İsmâ'il b. Muh. ed-Darrâb (*İber* II, 183; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 58 ab; *Sila* 85-29, 477; *İsâbe* I, 188, II, 310).

76. Yine onun (Dîneverî'nin) *K. Fadâil Mâlik* adlı eseri vardır.

77-78. Sülemî'nin *K. el-Fütûvve* ile *K. Edebi's-sohbe*'si: Ebû Abdîrrahman Muh. b. el-Hüseyn b. Mûsâ es-Sülemî —ki bu, ceddlerinden Süleym adlı birisine nisbettir— el-Ezdî en-Nîsâbü'rî, hâfız, muhaddis, vera' sâhibi, zâhid sûfî, Horasan'da sûfilerin şeyhi ve âlimi; 100'e yakın eserin sâhibi, kerâmetleri de olan hadiste güvenilir bir kişi idi. (Muh. b. Yûsuf) el-Kattân'ın onun hakkında: "Sûfiler hakkında hadis uydururdu" sözü önemsizdir. 412 H. senesinde vefât etmiştir.

79. Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm'ın *K. el-Emsâlî*'⁷¹.

80. el-Askerî'nin *K. el-Emsâlî*'⁷²: Ebû Ahmed el-Hasan b. Abdillâh b. Sa'îd b. İsmâ'il b. Zeyd b. Hakîm el-Luğavî el-Askerî, ki bu Ehvâz illerinden bir il olan Ekrem'in ism-i mef'ûl sığası olan Mükrim'in askerine nisbettir. Bu beldeyi ilk kuşatan Mükrim el-Bâhilî'ye nisbetle bu isim verilmiştir. 382 H. senesinde vefât etmiştir.

81. Bu zâtın öğrencisi, isimdaşı ve hemşerisi olan Ebû Hilâl el-Askerî'nin *K. el-Emsâlî*: Ebû Hilâl el-Hasan b. Abdillâh b. Sehl b. Sa'îd b. Yahyâ b. Mihrân el-Askerî. *Keşfu'z-zunûn*'da onun 395 H. senesinde vefât ettiği geçmektedir. Ancak *Buğyetü'l-vu'ât*'ta ise Yâkût'tan bu tarihte Şa'bân ayında henüz hayatta olduğu da nakledilmiştir.

82. Ebû'l-Hasan el-Askerî'nin *K. el-Emsâlî*: Ebû'l-Hasan Alî b. Sa'îd b. Abdillâh el-Askerî, Sâmarrâ askeri, Rey'e yerleşmiş, hâfız, H. 313 yahut 315'de vefât etmiştir. *K. el-Emsâlî*'inde müellifi, Nebî'den (sav) mervî olan 100 meseli müştamil olan 100 hadisi cem'etmiştir. Kezâ Ebû Ahmed el-Askerî de *Emsâlî*'inde böyle yapmıştır.

83. Râmehürmüzî'nin *K. el-Emsâlî*'⁷³: Ebû Muh. el-Hasan b. Abdîrrah-

Hadîs-i şerifler dışında içinde acem kral ve prensleri hakkındaki nevâdir türünden haberler de vardır.

Yazmaları: Feyzullah 504-505 (I, 175 yk., 1-12 cüz' II, 178 yk., 13-25 cüz', 8. H. asır); Ahmet III 618 (tamamı, 263 yk., 1-26 cüz', 671 H.); Zâhiriyye, mec. 30 (144-170 yk., cüz' VII), mec. 30 (VIII, 172-206 yk.; XXIII, 207-216 yk.), mec. 88 (XIX, 122-163 yk.), mec. 33 (XXVI, 74-85 yk., 403 H. tarihli bir semâi vardır), mec. 88 (XXVI, 25-36 yk.), mec. 129 (92-100 yk.); Âsâfiye I, 664, hadîs 289, 7-8. cüz'ler; Paris 3481 (sadece son 15 bâbı).

71* Diğer kitaplarında olduğu gibi bu kitabı müellifinden rivâyet eden: Ebû'l-Kâsım Alî b. Abdilazîz el-Begavî (İbn Hayr *Fehrese* 344; *Fihris İbn Atiyye* 98; *Gunye* 263).

Anlatıldığına göre bu kitabını yazdığında, Abdullah b. Tâhir'e arzetmiş. O da o kadar beğenmiş ki, müellifinin mâişeti için her ay 10000 dirhemlik bir maaş bağlatmış (Hallikân IV, 61).

Neşredilmiştir:

a. VIII ve XVIII kısımları Latince tercemeleri ile birlikte Berto Gottha tarafından 1836 yılında.

b. Tamamı, İstanbul'da 1302 yılında, *et-Tuhfetü'l-behiyye ve't-turfetü's-şehiyye* adlı risâleler mecmûasında.

c. Abdülmecid Kutâamış'ın tahkiki ile 1980'de Mekke ve Şâm'da basılmıştır.

72* = *el-Hikem ve'l-emsâlû'l-mervîyye an Rasûlillâh (sav)* (İbn Hayr *Fehrese* 202).

73* *İsâbe*'nin kaynaklarıdır (II, 362, 435). Müellifinden rivâyet eden: Ebû'l-Kâsım

man b. Hallâd el-Fârisî er-Râmehürmüzî —ki bu, Huzistân dolaylarındaki meşhûr bir şehir olan Râmehürmüz'e nisbettir— el-Kâdî el-Hâfız. Râmehürmüz şehrinde 360'lara kadar yaşamıştır. Bu zâtın aynı zamanda *el-Muhaddisu'l-fâsil beyne'r-râvî ve'l-vâ'î* adlı hadis ilimlerine dâir bir kitabı da vardır.

84. Ebû Arûbetî'l-Harrânî'nin *K. el-Emsâl ve'l-evâ'il*i: Ebû Arûbe el-Hüseyn b. Muh. b. Mevdûd b. Hammâd es-Sülemî el-Harrânî el-Hâfız, öl. 318 H.⁷⁴

85. Ebû Bekr b. ebî Şeybe'nin *K. el-Evâ'il*i⁷⁵.

86. Ebû'l-Kâsım et-Taberânî'nin *K. et-Evâ'il*i⁷⁶.

87. Ebû Nu'aym (el-İsbahânî)'nin *K. et-Tıbbi'n-nebevî'si*⁷⁷.

Abdullah b. Ah. b. Ali el-Bağdâdî (İbn Hacer *Müfehres* 204b; *Sila* 83-27-430).

Neşredilmiştir:

74* *el-Emsâlu's-sâ'ire = el-Evâ'il*. Müellifinden rivâyet eden: Ebû Bekr Muh. b. İbr. b. Ali b. Âsım b. Zâdân b. el-Mukrî (*Meşyehatu'l-Halebî* 63a, 101 b, 102a; İbn Hayr *Fehrese* 176; *Sebet İbn Habîb* 25 b; *İsâbe* I, 150; *Sila* 83-27, 430).

Yazması: Topkapı Sarayı, Koğuşlar 1096/21 (212b-214a yk., 707 H.; GAS 176).

* Bu sahada yazılan diğer hadis kitapları:

a. Ebû Muh. Abdullah b. Muh. b. Ca'fer b. Hayyân Ebû's-Şeyh el-İsbehânî'nin (274-369 H.) *K. el-Emsâli*. Râvisi: Muh. b. Ali b. Muh. b. Abdillâh b. Semeveyh (*İsâbe* I, 150; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 87 b; *Sila* 83-27, 430).

Dr. Abdülalî Abdülhamîd'in tahkiki ile ed-Dâru's-Selefiyye tarafından Bombay'da basılmıştır.

b. el-Mufaddal b. Muh. ed-Dabbî'nin *K. el-Emsâl*i (İbn Hayr *Fehrese* 384; *İsâbe* I, 422).

c. Ebû Abdîrrahman Muh. b. el-Huseyn es-Sülemî'nin *K. el-Emsâl ve'l-istişhâdât*i (*Meşyehatu'l-Halebî* 93 b; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 23a; *Sila* 83-27, 430).

d. Ebû Abdillâh Muh. b. Ali b. el-Hasan, el-Hakîmü't-Tirmizî'nin *el-Emsâl mine'l-Kitâb ve's-sünne'si*.

Neşredilmiştir: Ali Muh. el-Becâvî'nin tahkiki ile, 1975 Kahire, Dâru'n-Nehda.

75* Râvisi: Abdân b. Ah. (İbn Hacer *Müfehres* 201a).

76* Taberânî'den bu kitabını rivayet eden: Ebû Nu'aym el-İsbehânî (İbn Hacer *Müfehres* 74b, 75a; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 81a; *İsâbe*, II 335; *Bern. Tüceybî* 178; 83-27, 418).

Neşredilmiştir.

* Bu sahada yazılan başka eserler:

a. Ebû Bekr Ah. b. ebî Âsım en-Nebîl'in (öl. 287) *K. el-Evâ'il*i. Râvisi: Ebû Bekr Abdullah b. Muh. b. Muh. b. Fûrek el-Kabbâb.7 yılında Beyrut'ta neşredilmiştir (Dâru'l-Kutubî'l-İlmiyye). İçinde 194 hadis vardır.

b. Ebû Hilâl el-Hasan b. Abdillâh el-Askerî'nin *K. el-Evâ'il*i (*İsâbe* III, 190; Hallikân VII, 46).

Neşredilmiştir: Muh. el-Mısri ile Velîd el-Kassâb'ın tahkiki ile 1976'da Şam'da (Vizâretü's-sekâfe).

c. Suyûtî, bu sahada yazılan kitapları *el-Vesâ'il ilâ ma'rifeti'l-evâ'il* adlı eserinde biraraya getirmiştir. Basılmıştır: Es'ad Talas'ın tahkiki ile 1950 Bağdat'ta; İbr. el-Adevî ile Ali Muh. Gumur'un tahkiki ile 1980 Kahire'de.

77* Bkz. *Tezkire* II, 1098; *Hâvî* II, 49; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 45a; *Sila* 85-29, 12.

88. İbnü's-Sünnî'nin *K. et-Tıbbi'n-nebevi'si*⁷⁸: Ebû Bekr Ahmed b. Muh. b. İshâk b. İbrâhîm b. Esbât ed-Dîneverî, İbnü's-Sünnî —ki bu, bid'atın zıddı olan sünnete nisbettir— Nesâî'nin arkadaşı, eş-Şâfiî el-Hâfiz, öl. 363 yahut 364 H.

89. İbn ebî Âsım'ın *K. et-Tıbb ve'l-emrâdî*⁷⁹.

90. Ebû Hayseme'nin *K. el-İlm*'i⁸⁰: Ebû Hayseme Züheyr b. Harb b. Şeddâd el-Harbî en-Nesâî el-Bağdâdî el-Hâfiz, öl. 234 H. Ondan (*Sahîh* sâhibi) Müslim binden fazla hadis rivâyet etmiştir.

91. İbn Abdilberr en-Nimrî'nin *Câmiu' beyâni'l-ilm ve-fadlihî ve-mâ yenbağî fi rivâyetihî ve-hamlihî*'si⁸¹.

92. Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin *Fadlu'l-ilm*'i⁸².

93. el-Mevhibî'nin *Fadlu'l-ilm*'i⁸³: Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Alî b. el-

Yazmaları: Yeni Cami 273 mük. (isnâdları mahzûftur); Zâhiriyye, âmm 4538 (I, II, 1-39 yk.); âmm 8937 (muhtemelen cüz' IV, 1-12 yk.); Escuriale 1619.

Muhtasarı Kahire'de 1344'de basılmıştır.

78* Râvisi: Ebû'l-Kâsım Alî b. Ömer el-Esterâbâzî (*Sila* 85-29, 13).

Yazması: Fatih 3585 (72 yk., 775 H.; isnâdları hazfedilmemiş).

79* Müellifinden rivayet eden: Ebû Bekr Abdullah b. Muh. el-Kabbâb (*Sila* 85-29, 13).

* Tıbb-ı Nebevî konulu diğer kitaplar:

a. Ebû'l-Abbâs Ca'fer b. Muh. el-Mustağfirî'nin (öl. 432 H.) *Tıbbu'n-Nebevi'si*.

Yazması: İstanbul Ün. Ktb. A. 2814 (isnâdları hazfedilmiştir); Feyzullah 1322 (243 yk., kezâ bunun da isnâdları mahzûftur).

Basması: Tahrân 1293.

b. Abdülmelik b. Habîb'in *Tıbbu'n-Nebevi'si* (*İsâbe* I, 288).

c. Diyâ'üddîn Muh. b. Abdilvâhid el-Makdisî'nin (569-643 H.) *Tıbbu'n-Nebevi'si*.

Yazmaları: Çorlulu Ali Paşa 443/6 (152a-159a, 890 H. civarı); Paris 2562/18.

d. Celâlüddîn Muh. b. Ah. b. Muh. b. İbr. el-Ensâri el-Mahallî'nin (791-864 H.) *Tıbbu'n-Nebevi'si*.

Yazması: Paris 2800/16.

80* Yegâne râvisi: Ebû'l-Kâsım Abdullah b. Muh. el-Beğavî (Sirâcüddîn *Meşyeha* 50 ab; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 76 b, 77 a; *Vefeyât İbn Râfi'* I, 400; *Sebetü's-Şemmâ'* 44b; *Meşyehatu'l-Halebi* 50b; *Sila* 85-29, 15, 483).

Elbânî'nin tahkiki ile 1960 yılında Şam'da basılmıştır.

81* İki ayrı neşri yapılmıştır:

a. Abdurrahman Muh. Osmân'ın tahkiki ile 1968 yılında Medine'de 2/1 cilt halinde, Mekt. Selefiyye tarafından.

b. Abdülkerim el-Hatîb'in tahkiki ile, 2 cilt hâlinde 1978'de Kâhire'de, Dâru'l-Kutubi'l-Hadisîyye tarafından.

Ah. b. Ömer el-Mahmasânî el-Beyrûtî el-Ezherî'nin hazırladığı muhtasarı 1320 yılında Matba'atu'l-Mevsû'ât tarafından basılmıştır.

82* Bunun dışında ilim üzerine Ebû Nu'aym'ın başka bir eseri de vardır: *Fadlu'l-âlimi'l-afif ale'l-câhili's-şerif*. Râvisi: Ebû Alî el-Haddâd (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 45b, 46a; *Sila* 85-29, 29).

83* *K. el-İlm ve fadlihî*. Râvisi: Ebû't-Tayyib Alî b. Muh. eş-Şeybânî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 50 ab; *İsâbe* III, 539; *Sila* 85-29, 16).

Hâris el-Mevhibî ki bu, *et-Teysîr*'de söylenildiği gibi Mu'afir kabilesinin bir batnı olan Mevhib'e nisbettir. Vefâtına dâir bilgi edinemedim.

94. el-Hatîb'in *K. İktidâ'il-ilmî'l-amel*'i⁸⁴.

95. Yine onun *Şerefu ashâbi'l-hadis*'i⁸⁵ ile

96. *K. er-Rihle fî taleb'il-hadis*'i⁸⁶.

84* Müellifinden rivayet edenler:

a. Ebû Muh b. Hibetillâh b. Ah. b. Muh. el-Ekfânî (*Meşyehatu'l-Halebi* 21ab; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 47b; İbn Hacer *Müfehres* 132a).

b. Mes'ûd b. el-Hasan es-Sekafî (*Sila* 83-27, 427).

Neşredilmiştir. Bir mecmûa içinde Nâsirüddîn el-Elbânî'nin tahkiki ile 1385 yılında Şâm'da.

85* Mehmed Said Hatiboğlu'nun tahkiki ile Ankara İlahiyât Fakültesince neşredilmiştir.

86* Nüreddîn İtr'in tahkiki ile 1975 yılında, Dâru'l-Kutubî'l-İlmiyye tarafından Beyrut'ta neşredilmiştir.

* el-Hatibu'l-Bağdâdî'nin ilimle âlâkah bir başka kitabı daha vardır: *el-Fakih ve'l-mütefakkih*. Aslı 12 cüz'den oluşan eserin râvisi: Ebû Mansûr Muh. b. Abdilmelik b. el-Hasan b. Hayrûn.

Neşredilmiştir: İsmâ'il el-Ensârî'nin tahkiki ile 2 cilt hâlinde 1389 yılında Riyâd'da Dâru'l-İftâ tarafından. Daha sonra bu neşir 1980 yılında Beyrut'ta ofsetle tekrarlanmıştır.

Yine neşri gerçekleştirilmiş Hatîb'in bir diğer eseri de: *K. Takyid'il-ilm*'dir. Yûsuf el-Uş'un tahkiki ile ikinci baskısı 1974 yılında Dâru İhyâi's-Sünneti'n-Nebeviyye tarafından gerçekleştirilmiştir.

* İlme dâir başka hadis kitapları:

a. Ebû Bekr Ah. b. Ali b. Sa'îd el-Mervezî'nin *K. el-İlm*'i. Müellifinden rivayet eden: Ebû Ah. Abdullah b. Muh. b. Ubeydillâh b. Nâsîh b. Şücâ' el-Müfessir (İbn Hacer *Müfehres* 205 b; *Dürer* II, 210; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 49 ab; *Vefeyât İbn Râfî* II, 358; *Sila* 85-29, 15).

b. Ebû Muh. Ah. b. Sa'îd b. Hazm'ın *Cüz' fî fadli'l-ilm ve-ehlihi*'si. Râvisi: Kâdî Şüreyyh b. Muh. b. Şüreyyh er-Ru'aynî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 107 b; *Sila* 84-28, 75).

c. Ebû'l-Mahâsin Yûsuf b. Ya'kûb b. İsm. b. Hammâd b. Dirhem el-Kâdî el-Ezdî'nin *K. el-İlm*'i. Râvisi: Ebû Muh. Abdullah b. İbr. b. Eyyûb b. Mâsî (*Meşyehatu'l-Halebi* 75 b; İbn Hacer *Müfehres* 204b; *Sila* 85-29, 15).

d. İbnü'l-Cevzî'nin *K. el-Hass alâ hıfzi'l-ilm*'i (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 95 b; *Sila* 84-28, 84).

Yazması: Köprülü 1152/5 (175a-192a yk., 622 H. civarı); Zâhiriyye, mec. 101 (135-142 yk); Kahire I, 346.

e) Ebû Bekr Muh. b. el-Huseyn b. Abdillâh el-Âcurrî'nin *Fardu talebi'l-ilm*'i (İbn Hayr *Fehrese* 260).

Yazması: Berlin 101 (87-101 yk., 459 H.; GAS 194).

f. Yine onun *Fadlu'l-ilm*'i (İbn Hayr *Fehrese* 285).

g. Yine el-Âcurrî'nin *Ahlâku'l-ulemâ*'sı. 1931 senesinde Kahire'de basılmıştır.

h. Ebû Bekr Ah. b. Amr b. ebî Âsım'ın *K. el-İlm*'i. Rivâyet eden: Ah. b. Bûndâr eş-Şa'âr (*Sila* 85-29, 15).

i. Ebû'l-Fadl Yûsuf b. Mesrûr el-Âbid'in *Fadlu'l-ilm ve'l-ulemâ*'sı (İbn Hayr *Fehrese* 302).

j. Ebû Abdillâh Diyâüddîn Muh. b. Abdilvâhid b. Ah. el-Makdisî, İbnü'l-Kayserânî'nin (569-643 H.) *K. el-İlm*'i.

97. Ebû'l-Muzaffer es-Sem'ânî'nin *el-İntisâr li-ashâbi'l-hadîs*'i: Ebû'l-Muzaffer Mansûr b. Muh. b. Abdilcebbâr es-Sem'ânî, öl. 489 H.

98. el-Hakîmü't-Tirmizî'nin *Nevâdirü'l-usûl fi ehâdisi'r-Resûl*ü: 291 asıdan oluşmuş kitap, 3 sifirdir. Ebû Abdillâh Muh b. Alî b. el-Hasan b. Bîşr, lakabı: el-Hakîmü't-Tirmizî, el-Mü'ezzin es-Sûfî, dört evtâdın biri, eserler sâhibi, Belh'te 295'de katledilmiştir. İbn Hacer, *Lisân*'da onun, 320'lerin sınırlarına kadar yaşadığını söylemiştir. Zira İbnü'l-Enbârî'den ondan 318'de hadis dinlemiş olduğu bildirilmiştir. İbn Hacer, onun yaklaşık 90 yaşına kadar yaşadığını da ilâve etmiştir. Bu kitabın 1/3'i kadar olan *Muhtasar*'ı matbûdur.⁸⁷

99. Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin *Kurbânu'l-müttekîn fi enne's-salâte kurretu ayni'l-âbidîn*'i.

100. et-Teymî'nin *et-Tergîb ve't-terhîb*'i: Ebû'l-Kâsım İsmâ'il b. Muh. b. el-Fadl b. Alî el-Kureşî et-Teymî et-Talhî el-İsfehânî, lakabı Kavvâm'us-sünne, büyük hâfız, dinine bağlı olmak husûsunda örnek gösterilen bir kişi, öl. H. 535. Kitap içinde uydurma hadisler de vardır⁸⁸.

101. Ebû Hafs b. Şâhîn'in ve diğerlerinin *K. et-Tergîb ve't-terhîb*'i⁸⁹.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 21 (sadece ilk yaprağı: 60. yk.; NÂSIR 333).

k. İbnü Müzeyyen'in *Reğâ'ibü'l-ilm ve-fadlihî*'si (İbn Hayr *Fehrese* 303).

l. Ebû Abdillâh Diyâüddin el-Makdisî'nin *Müntehab mine'l-hass alâ talebi'l-hadîs*'i.

Yazması: Zâhiriyye, âmm 3637 (18 ab; NÂSIR 334).

m. Afîfüddin Ebû'l-Me'âlî Alî b. Abdilmuhsin el-Bağdâdî, İbnü'd-Devâlîbî'nin (779-858 H.) *Fadlu'l-ilm ve-fadlu hameletihî*'si.

Yazması: Zâhiriyye, hadîs 285 (112-132 yk.; NÂSIR 52).

n. Cemâlüddin Yûsuf b. Hasan b. Ah., İbn Abdilhâdî'nin (840-909 H.) *Tehzibu'n-nefs li'l-ilm ve bi'l-ilm*'i.

Yazması: Zâhiriyye, edeb 45 (48-63 yk.; müellif hattı).

o. Âdem b. ebî İyâs'ın *K. el-İlm*'i. Râvisi: Muh. b. Abdilvehhâb ez-Zâhid (*Sila* 85-29, 16).

p. İshâk b. İbr. b. Râheveyh en-Nisâbüri'nin *K. el-İlm*'i. Müellifinden rivâyet eden: el-Heysem b. Muh. ez-Zâhid (*Sila* 85-29, 15).

87* Muhtasarının isnâdları mahzûf olup, Mustafa b. İsm. ed-Dimaşkî'nin *Mirkâtu'l-vusûl fi havâşî Nevâdirü'l-usûl*'ü ile birlikte İstanbul'da 1233 yılında Dâru's-Saltanatî'l-Uzmâ tarafından basılmıştır. Bu tab'ı daha sonra Beyrut'ta Dâru Sâdir tarafından ofsetle tekrarlanmıştır.

88* İki râvi tarafından rivâyet olunmuştur:

a. Ebû Mûsâ Muh. b. ebî Bekr b. ebî İsâ el-Medînî (Çorlulu nüshası).

b. Ebû'l-Ferec Yahyâ b. Mahmûd b. Sa'd es-Sekafî (514-584 H.) (*Siyer* XXI, 134; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 64b; İbn Hacer *Müfehres* 41a; *Dürrer* I, 131, 254, II, 121, III, 400; *Suyûtî Fihrist* 253 b, 154a; *Sila* 84-28, 19).

Yazmaları: Esad Ef. 291 (tamamı, 260 yk., 818 H.; üç ayrı hattan çıkma); Çorlulu Ali 84 (harâb eski nüsha, 208 yk., 744 H.).

89* İbn Şâhîn'in kitabının tam adı: *K. et-Tergîb fi fadâ'ili'l-a'mâl ve-sevâbi zâlik*. Râvisi: Muh. b. Alî eş-Şa'âr (*Sila* 84-28, 18).

Yazması: Sa'idiye, hadîs 46 (91 yk., 1309 H.).

* Bu sahada yazılan diğer kitaplar:

102. Humeyd b. Zencüveyh'in *Fadâ'ilü'l-a'mâl*'i⁹⁰. ez-Zehebî: "O, K. *el-Emvâl* ve K. *et-Tergîb ve't-terhib*⁹¹ adlı eserlerin musannıfıdır." demiştir.

103. Ebû's-Şeyh b. Hayyân'ın *Sevâbu'l-a'mâl*'i⁹².

1. Süleym er-Râzî'nin K. *et-Tergîb*'i (*Hâvî* I, 349).

2. el-Münzirî'nin meşhûr K. *et-Tergîb ve't-terhib*'i. İsnâdları mahzûf olup, daha önceki *Kutub-u sitte* ve sair kitaplardan derlemiştir. Münzirî'nin ifâdesine göre İsbehânî'nin yukarıda geçen kitabındaki uydurma ve münker olanlarını çıkarıp, kalanını esas almıştır. Hadisleri *Mesâbih*'in tertibi üzere 25 "kitâb"a taksim ederek düzenlemiştir.

Neşredilmiştir:

1. Delhi 1300 H.; Matba'atu'l-Fârûkiyye, 746 s.

2. Kahire 1324-26, 2/1 cilt, Matba'atu's-Şarkıyye.

3. Kahire, 4 cilt, Şeyh Münir ed-Dimaşkî'nin *et-Tergîb ve't-terhib mine'l-Kur'ân*'ı altında.

4. Kahire 1352 H. Matb. Mustafâ el-Halebî.

5. Muhyiddin Abdülmecid'in tahkiki ile Kahire 1979, 6 cilt, 3. tab'ı, Dâru'l-Fikr.

90* Râvisi: Ah. b. Murâd (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 74 ab).

91* *İsâbe*'nin kaynaklarından (I, 406, II, 268).

92* Suyûtî'nin iktibâs yaptığı hadis kaynaklarından birisidir (*Hâvî* I, 42, 83, 364, II, 235).

* Bu sahada yazılan diğer bazı kitaplar:

1. Ebû Bekr Ah. b. Muh. b. İshâk, İbnü's-Sünnî'nin (244-364 H.) *Fadâ'ilü'l-a'mâl*'i. Yazması: Ezher I, 573, hadîs 4146 (149 yk.; GAS 198).

2. Ebû Muh. Âdem b. ebî İyâs el-Askalânî'nin (132-220 H.) K. *es-Sevâb = K. Sevâbi'l-a'mâl*'i. Râvisi: Ebû Mûsâ İsâ b. İbr. el-Ukaylî (*Bern. Vâdiyâşi* 258; İbn Hacer *Müfehres* 200 a; 34a; *İsâbe* I, 588; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 61a; *Sila* 84-28, 64).

3. Diyâüddin Muh. b. Abdilvâhid el-Makdisî'nin (öl. 643 H.) *Fadâ'ilü'l-a'mâl*'i. İsnâdları mahzûftur.

Neşredilmiştir.

4. Ebû'l-Ganâ'im Muh. b. Ali b. Meymûn en-Nersî'nin (424-510 H.) K. *Sevâbi kadâ'i havâ'ici'l-ihvân ve mâ-câe fi igâseti'l-lehfân*'ı (*Bern. Tüceybi* 178; *Sila* 84-28, 64).

Yazması: Zâhiriyye, âmm 9397 (1-6 yk; Şeyh Muhyiddin Arabî'nin rivâyeti ile; NÂ-SIR 220).

5. Ebû Bekr Muh. b. el-Huseyn el-Âcurrî'nin (öl. 360 H.) *Tahrîmu'n-nerd ve's-satranç ve'l-melâhi'si*.

Neşredilmiştir: 1980 Riyad.

6. Ebû Muh. el-Heysem b. Halef b. Muh. ed-Dûrî el-Bağdâdî'nin K. *Zemmi'l-livât ve-mâ ruviye fi't-teşdid ve'n-nehy anhû'su*. Râvisi: Ebû'l-Hüseyn b. el-Muzaffer (İbn Hacer *Müfehres* 202b).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 9 (156a-164a yk., 9. H. asır).

7. Takiyyüddin Ebû Muh. Abdülğanî b. Abdilvâhid b. Ali el-Makdisî el-Cemmâ'ilî'nin (541-600 H.) *el-Emr bi'l-ma'rûf ve'n-nehy ani'l-münker*'i.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 116 (79-98 yk, kendi hattı ile).

8. Yine onun *Tahrîmu'l-katl ve-ta'zimuhû'su*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 108 (120-138 yk., kendi hattı ile).

9. Diyâüddin Ebû Abdillâh Muh. b. Abdilvâhid el-Makdisî, İbnü'l-Kayserânî'nin (569-643 H.) *İttibâ'us-sünen ve-ictinâbu'l-bida'sı*. Râvisi: Takiyyüddin Süleymân b. Hamza (İbn Hacer *Müfehres* 204 b).

104. İbn Asâkir'in *Sevâbu'l-musâb'*: Ebû'l-Kâsım Alî b. el-Hasan b. Hibetillah b. Abdillâh b. el-Hüseyn, İbnü Asâkir ed-Dimaşkî eş-Şâfiî, basîretli hâfızların sonuncusu, *Ta'rih Dimaşk* gibi üstün eserlerin sâhibi, öl. Dimaşk 571 H.

104. Nesâ'î'nin *Amelu'l-yeum ve'l-leyle'si*⁹³.

Yazmaları: Zâhiriyye, tevhîd 52 (79-91 yk.); âmm 8778 (tamamı, 171-179 yk., 768 H.) (NÂSİR 325).

10. Ebû Bekr Ah. b. Muh. b. Hârûn el-Hallâl'in (öl. 311 H.) *K. el-Emr bi'l-ma'rûf ve'n-nehî ani'l-münker'i*.

Neşredilmiştir: Şam 1348; Riyâd 1389, Dâru'l-İftâ'.

11. Ebû Ya'lâ Muh. b. el-Huseyn b. Muh. el-Kâdî el-Ferrâ'nın (380-458 H.) *K. el-Emr bi'l-ma'rûf ve'n-nehî ani'l-münker'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 42 (başı noksan, 97-125 yk., NÂSİR 218).

12. Ebû Bekr. Ah. b. Muh. el-Hallâl'in *K. el-Hass ale't-ticâre'si*. Râvisi: Ebû Bekr Abdülazîz b. Ca'fer (*Sila* 84-28, 84).

13. Ebû'l-Kâsım Sîkatüddîn Alî b. el-Hasan b. Hibetillah, İbn Asâkir'in (499-571 H.) *Tebyînu'l-imtinân bi'l-emri bi'l-ihtinân'ı*.

Yazması: Kahire² I, 94;¹ I, 278.

14. Yine İbn Asâkir'in *Tahrîmu'l-ebne'si*. Bu, onun meşhûr imlâlarının 19. meclisidir.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 9 (165-167 yk.).

15. Yine onun *Cüz' fihî defut-tesrib alâ men fessere me'at-tesvîb'i* (Bern. Tüceybî 320).

16. Onun oğlu Ebû Muh. el-Kâsım'ın (527-601 H.) *Ta'zîyetü'l-müslim an ahîhî ve-tesliyetü'l-muhtesibî's-sevâbe fihî'si*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 132 (II, 207-226 yk., 591 H.; müellif hattı).

17. Ebû Ah. Muh. b. Alî b. Muh. el-Kassâb'ın *K. Sevâbi'l-a'mâl'i* (*Tezkire* III, 938).

18. Ebû'l-Hasan Alî b. Ma'bed b. Şeddâd'ın *K. et-Tâ'at ve'l-ma'siyet'i*. Râvisi: Mikdâd b. Dâvud er-Ru'aynî (*Sila* 85-29, 9).

19. Ebû Abdillâh Muh. b. Alî b. el-Hasan, el-Hakîmu't-Tirmizî'nin *K. el-Menhiyyâtı*. Neşredilmiştir.

20. Cemâlüddîn İbn Abdilhâdî'nin (840-909 H.) *Fadiletü inzârî'l-mu'ser'i*.

Yazması: Zâhiriyye, edeb 45 (73-81 yk., müellif hattı).

21. Ebû'l-Kâsım Abdurrahman b. ebî Abdillâh b. Mende'nin *K. Tahrîm ehli't-tîn'i*. Râvisi: Yeğeni Yahyâ b. Abdilvehhâb (*Sila* 84-28, 22).

22. Ebû İshâk İbr. b. el-Hasan el-Harbî'nin *K. en-Nehî ani'l-hicrân'ı*. Râvisi: Ebû'l-Kâsım Ömer b. Ca'fer el-Hanbelî (*Sila* 85-29, 522).

23. Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin *Fadlu'l-âdilîn mine'l-vulâtı*. Râvisi: Ebû Alî el-Haddâd (*Sila* 85-29, 32).

24. Ebû Muh. el-Hasan b. İsm. b. Muh. ed-Darrâb el-Gassânî el-Mısırî'nin (313-392 H.) *K. er-Riyâ' fî'l-a'mâl ve's-şöhre ve'l-libâs ve'l-ahvâl ve-kerâhiyyetî's-safak ve'z-zefer inde simâ'iz-zikr'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 101 (275a-300a yk., I, 6. H. asır; GAS 213).

25. İbnü'l-Cevzî'nin *Zemmü'l-hevâ'sı*.

Neşredilmiştir: Mustafa Abdülvâhid'in tahkiki ile 1962, Kahire, Dâru'l-Kutubîl-Hadîse tarafından.

93* Dr. Fârûk Hamâde'nin tahkiki ile, 2. tab'i, 1985 yılında Mü'essesetü'r-risâle tarafından Beyrut'ta basılmıştır. İçinde mükerrerleri ile birlikte 1141 hadis mevcuttur.

105. İbnü's-Sünnî'nin *Amelu'l-yeum ve'l-leyle'si*⁹⁴.
106. Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin *Amelu'l-yeum ve'l-leyle'si*⁹⁵.
107. Ebû Muh. el-Hallâl el-Hulvânî'nin *Ahbâru's-sükalâ'sı* ki, muhad-dislerin metodunca kaleme alınmış bir risâledir.
108. Ebû Bekr el-Beyhakî'nin *Şu'abu'l-îmân'ı*, yaklaşık 6 sifirdir⁹⁶.
109. el-Halîmî'nin *Şu'abu'l-îmân'ı*: Ebû Abdillâh el-Hüseyn b. el-Ha-san b. Muh. b. Halîm el-Halîmî —ki bu, ceddine nisbettir— el-Buhârî el-Cürcânî —ki doğduğu yer olan Cürcân'a nisbettir— eş-Şâfi'î, üstün allâme, Mâverâünnehr'de ehl-i hadisin reîsi, el-Kâdî, ashâb-ı vücûhun, zamanının zekîlerinin ve düşünce süvâriyelerinin bir üyesi idi, öl. 403 H. Kitabının asıl adı: *Minhâcu'd-dîn* olup 3 cilt kadardır⁹⁷. Ebû Muh. Abdülcelîl b. Mûsâ el-Kasrî ile bir başkası tarafından ihtisâr edilmiştir.
110. eş-Şâfi'î'nin *Fadâ'ilü'l-Kur'ân'ı*: O, Kur'ân fazîletleri husûsunda ilk eser verendir.
111. İbn ebî Dâvud'un *Fadâ'ilü'l-Kur'ân'ı*.
112. Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm'ın *Fadâ'ilü'l-Kur'ân'ı*⁹⁸.
113. Ebû Zerri'l-Herevî'nin *Fadâ'ilü'l-Kur'ân'ı*⁹⁹.
114. Ca'fer b. Muh. el-Firyâbî'nin *Fadâ'ilü'l-Kur'ân'ı*¹⁰⁰.
115. Ebû'l-Abbâs Ca'fer b. Muh. el-Müstâğfirî'nin *Fadâ'ilü'l-Kur'-ân'ı*¹⁰¹.

94* Müellifinden rivayet eden: Ebû Nasr Ah. b. el-Huseyn b. el-Kessâr ed-Dîneverî (öl. 433 H.).

İki baskısı yapılmıştır: Haydarâbâd 1315, 1318; Mısır'da 1969 yılında Abdülkâdir Ah. Atâ'nın inâyeti ile. İçinde 700 küsur hadis mevcuttur.

95* Ebû Nu'aym'dan bu kitabı rivayet eden: Ebû Amr Osmân b. ebî Bekr es-Sefâksî (*Bern. Vâdiyâşi* 227; *Sila* 85-29, 19)

96* Beyhakî'den bu kitabını rivayet edenler: Zâhir b. Tâhir eş-Şehhâmî ile Ebû Abdillâh Muh. b. el-Fadl el-Fürâvî (*Suyûtî Fihrist* 251 b; *Bern. Tüceybî* 257; *Sila* 84-28, 376). Türkiye'deki yazmaları: Reisülkuttâb 216 (I, 315 yk.), 217 (II, 283 yk.), 218 (III, 317 yk.), 219 (V, 172 yk.), 220 (VI, 296 yk.); Feyzullah 472 (yukardaki Reisülkuttâb nüshasının tamamlayıcı cildi: IV, 267 yk., 8. H. asır); Topkapı Sarayı, Ahmet III 499/1-3 (I, 250 yk.; II, 230 yk.; III, 227 yk.; 871 H.); Beyazid Umûmî 1048 (IV, 83 yk., 8. H. asır); Nurosmâniye 1120 (isnâdları hafzedilmiş olarak tamamı, 274 yk., 1123 H.), 1123-5 (I, 566 yk.; II, 584 yk.; III, 529 yk.; 1159 H.).

Ebû Hafs Ömer b. Ali, İbnü'l-Mulakkin'in ihtisârı basılmıştır: Kahire 1310, 1924, 1340.

97* Basılmıştır: Hilmi Muh. Fûda'nın tahkiki ile 1979 yılında Dâru'l-Fikr tarafından, 3 cilt hâlinde.

98* Yegâne râvisi: Ebû'l-Kâsım Ali b. Abdilazîz el-Begavî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 119 b; Sirâcüddîn *Meşyeha* 47 b; İbn Hayr *Fehrese* 69; *Siyer* XXIII, 87; *İsâbe* I 11, 12).

Yazması: Zâhiriyye, âmm 7615 (117 yk.; NÂSIR 177); Kahire, Suppl. II, 185 (58 yk.).

99* Oğlu Ebû Mektûm İsâ tarafından rivâyet edilmiştir (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 104 b; İbn Hayr *Fehrese* 70; *Tezkire* 1106; *İtkân* II, 161, 175).

100* Yazması: Zâhiriyye 3868 (181a-195a, 567 H.; GAS 166). Râvisi: Ali b. Muh. b. Sa'îd (*Sila* 85-29, 32).

101* Süleymaniye Ktb. Esad Ef. bölümünde bir yazması vardır.

116. İbnü'd-Düveys'in *Fadâ'ilü'l-Kur'ân*'ı¹⁰²: Ebû Abdillâh Muh. b. Eyyûb b. Yahyâ, İbnü'd-Düveys el-Becelî er-Râzî el-Hâfız, öl. Rey 294 H.

Ve diğerlerinin *Fadâ'ilü'l-Kur'ân* kitapları¹⁰³.

117. İbn ebî Şeybe'nin *Sevâbu'l-Kur'ân*'ı.

102* Râvisi: Ebû'l-Hasan Ah. b. İshâk et-Tîbî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 17b, 18a; Sirâcüddin *Meşyeha* 48a; *Meşyehatu'l-Halebi* 84b-86a; İbn Hacer *Müfehres* 205 b; *Hâvî* I, 38, 263, II, 51). Tamamı üç cüz'dür.

Neşredilmiştir.

103* **Kur'ân ve sûrelerinin faziletlerine dâir diğer hadis kitapları:**

a. Ebû Abdirrahman Ah. b. Alî b. Şu'ayb en-Nesâî'nin (215-303 H.) *Fadâ'ilü'l-Kur'ân*'ı.

Suyûtî (*İtkân* II, 151) ve Zerkeşî'ye göre (*el-Burhân fî ulûmi'l-Kur'ân* I, 432) *Sünen*'inden ayrı müstakil bir kitabdır.

Dr. Fârûk Hamâde, bunun müellifin *Sünenü'l-kübrâ*'sının bir bölümü olduğunu iddia eder ve kendi tahkiki ile Dâru's-Sekâfe tarafından neşredildiğini bildirir (Bkz. *Amelu yevm ve'l-leyle* mukaddimesi s. 37).

b. Ebû Nu'aym el-İshbâhî'nin *Fadlu Süreti'l-İhlâs*'ı (İbn Hacer *Müfehres* 179 bb).

c. Ebû'l-Huseyn b. Kâni'nin *Fadâ'ilü'l-Kur'ân*'ı. Râvisi: Ebû Nasr Muh. b. Hasnûn (*Sila* 85-29, 33).

d. Ebû Muh. el-Hasan b. Muh. b. el-Hasan el-Hallâl el-Bağdâdî'nin (352-439 H.) *Fadâ'ilü Süreti'l-İhlâs*'ı.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 95 (192-202 yk.; NÂSİR 270).

e. Ebû Ca'fer Muh. b. Osmân b. ebî Şeybe'nin (öl. 297 H.) *Fadâ'ilü'l-Kur'ân*'ı (*İsâbe* I, 40).

f. el-Abbâs b. Asbağ el-Hemedânî'nin *Fadâ'ilü'l-Kur'ân*'ı (İbn Hayr *Fehrese* 71).

g. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *Fadâ'ilü'l-Kur'ân*'ı (*Siyer* XIII, 403).

h. Diyâüddin el-Makdisî'nin tek cüz'den oluşan *Fadâ'ilü'l-Kur'ân*'ı (*Fevât* III, 427; *Sila* 85-29, 33).

i. Ebû Muh. Halef b. Hişâm el-Mukrî'nin *Fadâ'ilü'l-Kur'ân*'ı. Râvisi: İdrîs b. Abdilkerîm el-Haddâd (*Sila* 85-29, 32).

j. Yahyâ b. İbr. b. Müzeyyen'in *Fadâ'ilü'l-Kur'ân*'ı (İbn Hayr *Fehrese* 70).

k. Ebû'l-Kâsım b. Asâkir'in (499-571 H.) *Ahbâr li-hıfzî'l-Kur'ân*'ı.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 76 (84-90 yk.).

l. Yine onun *K. Fasli'l-beyân an fadli kitâbeti'l-Kur'ân*'ı. Rivâyet eden: Ebû Bekr Muh. b. Sa'îd b. el-Muvaffak b. Alî en-Nisâbüri (Sirâcüddin *Meşyeha* 110 b).

m. Abbâd b. Ya'kûb el-Esedî'nin *Fadâ'ilü'l-Kur'ân*'ı. Râvisi: Ebû Ca'fer Muh. b. el-Hasan b. Hafs el-Hus'amî (Sirâcüddin *Meşyeha* 116a).

n. Şerefüddin Ebû Muh. Abdülmü'min b. Halef ed-Dimyâtî'nin (628-705 H.) *Fadlu Âyeti'l-Kürsî*'si (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 104a).

o. Ebû'l-Hasan Alî b. Ah. b. Muh. el-Vâhidî'nin (öl. 468 H.) *Fadâ'ilü's-süver*'i.

Yazması: Köprülü 1631/2 (15a-36a yk., 563 H.).

p. Cemâlüddin Yûsuf b. Hasan b. Ah., İbn Abdilhâdî'nin (840-909 H.) *Hidâyetü'l-insân ilâ'l-istiğnâ bi'l-Kur'ân*'ı. Tamamı 3 cilt olan eser, Kur'ân ile ilgili tüm meseleleri içermektedir. Müellif hattından sadece ilk iki cildi zamanımıza ulaşabilmiştir: Zâhiriyye, kıraat 56 (297 yk. 877 H., I, başından 46. bâbin sonuna kadar); tasavvuf 46 (II, 878 H., 323 yk., 45-81. bâb arası).

Birinci cildin mukaddimesinde müellifin ifâdesine göre, İbn Receb'in *el-İstiğnâ' bi'l-Kur'ân fî talebi'l-ilm ve'l-imân* adlı kitabını esas almış ve konuları 100 bâba göre tertib etmiş.

118. Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin *Fadâ'ilü's-sahâbe'si*¹⁰⁴.
119. Ebû Bekr b. ebî Âsım'ın *K. el-Âhâd ve'l-mesânî'si*¹⁰⁵.
120. Hayseme b. Süleymân'ın *Fadâ'ilü's-sahâbe'si*¹⁰⁶: Ebu'l-Hasan Hayseme b. Süleymân b. Haydere el-Kureşî et-Tırâblusî, rihleti çok ,güvenilir hadis hâfızı, Şâm muhaddisi, 343 H.'de vefât etti. İbn Mende diyor ki: "Tırâblus'ta ondan 1000 cüz' hadis yazdım."
121. İbn Futays'ın *Fadâ'ilü's-sahâbe'si*: Ebû'l-Mutarriif Abdurrahman b. Muh. b. İsâ b. Futays el-Endülüsî el-Kurtubî, bu şehirdeki topluluğun kâdısı idi, 402 H.'de vefât etmiştir. Kitabı 100 cüz'dür¹⁰⁷.
- Daha bir çoklarının bu ismi taşıyan kitapları mevcuttur¹⁰⁸.
122. Ebû'l-Ferec b. el-Cevzî'nin *Minhâcu ehli'l-isâbe fî muhabbeti's-sahâbe'si*.
123. İbn Zencüveyh es-Semmân'ın *el-Muvâfaka beyn ehli'l-hadîs ve's-sahâbe ve-mâ revâhu küllü ferikun fî hakkı'l-âhar*': Ebû Sa'd İsmâ'il b. Alî b. el-Hüseyn b. Zencüveyh er-Râzî el-Basrî es-Semmân, büyük sağlam hâfız, Adeliyye yani Mu'tezile şeyhi, âlim ve muhaddisi Şa'bân 445 H. senesinde vefât etmiştir. O, "Hadis yazmayan kişi, İslâm'ın tadını alamaz" sözünün sâhibidir.

104* Bkz. *Tezkiretü'l-huffâz* III, 1098.

105* Yazması: Köprülü II 235 (385 yk.)

106* Râvisi: Ebû Muh. Abdurrahman b. Osmân b. el-Kâsım b. ebî Nasr (*Meşyehatu'l-Halebî* 11a; İbn Hacer *Müfehres* 16a; *Tezkire* III, 858; *İsâbe* I, 525, II, 462).

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 92/8 (III, 103-110 yk. 617 H.); mec. 110 (III, 224a-250b, 624 H.'dan önce) (GAS 185).

Yine Hayseme b. Süleymân'ın *Fadâ'ilü's-Sıddik*'i.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 62/1 (1a-7b, 542 H. civarı; GAS 185.).

107* Zehebî'nin ifâdesine göre 250 cüz'dür (*İber* II, 201).

108* **Sahâbenin faziletlerine dâir yazılan diğer kitaplar:**

1. Ebû Muh. Tırâd b. Muh. ez-Zeynebî'nin *Fadâ'ilü's-sahâbe'si*. Râvisi: Yahyâ b. Sâbit b. Bündâr (*Sila* 85-29, 29).

2. İmâm Ahmed b. Hanbel'in (164-241 H.) *Fadâ'ilü's-sahâbe'si*. Yegâne yazması: Yekni Cami 878 (202 yk., 544 H.). Tahkikli neşri gerçekleştirilmiştir.

3. Ebû'l-Kâsım Hamza b. Yûsuf el-Cürcânî'nin *Fadâ'ilü's-sahâbe'si*. Râvisi: İsmâ'il b. Mis'ade el-Cürcânî (*Sila* 85-29, 30).

4. İmâm Nesâî'nin *Fadâ'ilü's-sahâbe'si*.

Neşredilmiştir: Fârûk Hamâde'nin tahkiki ile 1984 yılında Dâru's-Sekâfe tarafından.

5. Ebû İshâk İbr. b. Abdurrahman b. İbr., İbnü Cemâ'a el-Kinânî'nin (öl. 764 H.) *Fadâ'ilü's-sahâbe'si*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 92 (303-309 yk.; NÂSIR 36).

6. Vekî' b. el-Cerrâh'ın *Fadâ'ilü's-sahâbe'si*. Râvisi: Abdullah b. Hâşim et-Tûsî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 126 ab).

7. Ebû'l-Hüseyn Ah. b. Hamza el-Mevâzî'nin *Fadâ'ilü'n-Nebî (sav) ve-ashâbihî'si*. Râvisi: Ahmed b. Abdiddâ'im el-Makdisî (*Sila* 85-29, 30).

124. Meşhûr hâfız Ebû Bişr Muh. b. Ahmed el-Dûlâbî'nin *K. ez-Zürriyeti't-tâhireti'l-mütahhere'si*^{108a}.

125. Ebû Nu'aym el-İsbehânî ile bir başkası n *Fadâ'ilü'l-hulefâ'il-erbe'a'sı*¹⁰⁹.

126. Ebû Dâvud'un *Fadâ'ilü'l-Ensâr'ı*¹¹⁰.

127. Nesâ'î'nin *Hasâ'is Alî b. ebî Tâlib'i* ince tek cüz'dür¹¹¹.

8. Esed b. Mûsâ, Esedü's-sünne'nin (öl. 212 H.) *Fadâ'ilü's-sahâbe'si*. Rivayet eden: Ebû Yezid Yûsuf b. Yezid el-Karâtîsî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 62ab; *İsâbe* IV, 155).

9. Ebû'l-Mevâhib el-Hasan b. Hibetillah b. Mahfûz, İbn Sasrî'nin (537-586 H.) *Fadâ'ilü's-sahâbe'si* (*Siyer* XXI, 265).

10. Ebû Bekr Ah. b. Muh. b. el-Mühendis'in *Fadâ'ilü's-sahâbe'si*. Râvisi: Abdülmelik b. Abdillâh b. Miskîne (*Sila* 85-29, 30).

11. İmâm ed-Dârekutnî'nin *Fadâ'ilü's-sahâbe'si*. Râvisi: Ebû'l-Ganâ'im Abdüssamed b. Alî b. el-Me'mûn (*Bern. Vâdiyâşi* 261-2; *Siyer* XXII, 132). En az dokuz cüz'dür.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 47/2 (XI, 14a-24b, 614 H.; Ebû Bekr ve Ömer'in faziletlerine dâir olan cüz'ü; GAS 209).

108a* Müellifinden rivâyet eden: el-Hasan b. Reşîk el-Askerî (İbn Hacer *Müfehres* 53a; *Dürer* III, 160; *Sila* 84-28, 346, 85-29, 444; *İsâbe* IV, 492; Sirâcüddin *Meşyeha* 55ab; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 12 b; *et-Tekmile li-vefeyâtî'n-nakale* III, No. 2480; *Vefeyât İbn Râfi'* I, 239).

Yazmaları: Köprülü 428/2 (60a-117a yk., 855 H.); Hasan Husnî Abdülvehhâb'ın husûsî kütüphanesinde mevcuttur (50 yk., 669 H.).

109* Ebû Nu'aym'dan rivâyet eden: Ebû Alî el-Haddâd (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 45 b; *Sila* 85-29, 30).

Yazmaları vardır: Köprülü 40/6 (I-II, 218a-251a yk., 6. H. asır); Zâhiriyye, mec. 66 (II ve son, 251-265 yk.); mec. 115 (2, 199-207 yk., başı sonu noksan).

Aynı başlığı taşıyan bir kitap ta Ebû'l-Hasan Ah. b. Muh. b. Zencüveyh'e âittir. Bunu müellifinden rivâyet eden: Da'câ' bintî'l-Fadl el-Kâsîdî (*Sila* a.y.)

110* *İsâbe*'nin kaynaklarındandır (I, 279, III, 653).

Ebû'l-Bahterî Vehb b. Vehb el-Kureşî el-Esedî'nin de aynı adı taşıyan bir kitabı vardır (Hallikân Vı, 41).

111* Bu eseri müellifinden rivâyet eden: el-Hasan b. Reşîk (*Fihris İbn Atâyye* 131). *İsâbe*'nin kaynaklarındandır (II, 487). Müellif, bu kitabı yüzünden Mağrib'de dayak yemiştir.

Neşredilmiştir: Kahire 1308; 1949 Necef, Matba'atu'l-Haydariyye; Zemîlî Ah. Mîrîn'in master tezi olarak tahkikli baskısı yapılmıştır.

Ebû'l-Hasan Muh. es-Siyâlkûtî, bu kitabı hem şerhetmiş, hem de Urduca'ya terceme etmiştir. 1892 yılında basılmıştır.

Ebû'l-Kâsım er-Ridâvî el-Kumînî ise Farsça'ya çevirmiştir. 1898 yılında Lahor'da basılmıştır.

*** Bu sahada yazılan diğer kitaplar:**

1. Ebû Osmân Sa'îd b. Muh. b. Harb'in *Fadâ'ilü Ebî Bekr ve-Ömer ve-Osmân ve-Alî ve-gayrihim mine's-sahâbe'si*. (İbn Hayr *Fehrese* 291).

2. Muhibbüddîn Ebû'l-Abbâs Ah. b. Abdillâh et-Taberî el-Mekkî'nin (615-694 H.) *Riyâdu'n-nadire fi fadâ'ilü'l-aşere'si*.

İki cilt hâlinde 1927 yılında Kahire'de basılmıştır.

3. Muvaffakuddîn Ebû Muh. Abdullâh b. Ah. b. Muh. b. Kudâme el-Makdisî'nin (öl. 620 H.) *Minhâcu'l-kâsîdîn fi fadlî'l-hulefâ'ir-râşidîn = Fadâ'ilü'l-hulefâ'il-erbe'a'sı*. İçinde 300 civarında merfû hadis mevcuttur.

128. İbnü'n-Neccâr'ın *ed-Dürretü's-semîne fî fadâ'ili'l-Medîne'si*¹¹²:

Yazmaları: Fatih 4445/1 (1-88 yk.; 822 H.); Murad Buhari 332 (146b-198a, 625 H., isnâdları mahzûf); Nurosmaniye 1274 (106 yk., 713 H.).

4. Esed b. Mûsâ, Esedü's-sünne'nin *Fadâ'ilü Ebî Bekr ve-Ömer'i*. Râvisi: Yûnus b. Yezid (*Sila* 85-29, 30).

5. Ebû Tâlib Muh. b. Ali b. el-Feth el-Hirakî el-Aşşârî'nin *Fadâ'ilü's-şeyhayn Ebî Bekr ve-Ömer'i* (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 31 b).

6. Diyâü'l-Makdisî'nin (569-643 H.) *Min menâkıbı Ca'fer b. ebî Tâlib'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 70 (88-94 yk.; NÂSIR 395).

7. Ebû Hafs Ömer b. Ah. b. Osmân el-Bağdâdî, İbn Şâhin'in (297-385 H.) *Fadâ'ilü Fâtîme'si*. Râvisi: Ebû'l-Huseyn b. el-Mühtedi billah (İbn Hacer *Müfehres* 160 cb; 12b; *Vefeyât İbn Râfi'* I, 373).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 17/6 (104-115b, 663 H. civarı; GAS 210).

8. Ebû'l-Kâsım İsm. b. Ah. b. Ömer es-Semerkandî'nin (454-536 H.) *Fadâ'ilü'l-Abbâs'ı*. Râvisi: Abdullah b. Müslim b. Sâbit (İbn Hacer *Müfehres* 113 ba).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 17 (145-151 yk.; NÂSIR 195).

9. Ebû Muh. Hamza b. Yûsuf es-Sehmi'nin *Fadâ'ilü'l-Abbâs'ı*. Râvisi: İsmâ'il b. Mis'ade ez-Zâhid (*Sila* 85-29, 30). Suyûtî'nin iktibas yaptığı hadis kitaplarındandır (*Hâvî* II, 211).

10. Ebû'l-Huseyn Muh. b. el-Muzaffer b. Mûsâ el-Hâfız el-Bağdâdî'nin (286-379 H.) *Fadâ'ilü'l-Abbâs'ı*. Râvisi: Ebû Bekr Muh. b. Abdilmelik b. Bişrân (*Bern. Vâdiyâşi* 292-3; İbn Hacer *Müfehres* 142 b, 143a; *Sila* a.y.).

11. Ebû Tâlib Muh. b. Ali b. el-Feth b. el-Uşârî'nin (366-441 H.) *Fadâ'ilü Ebî Bekr es-Sıddik'i*. Râvisi: Muh. b. Abdilbâkî el-Ensârî (*Sila* 84-28, 30; İbn Hacer *Müfehres* 162a).

Yazması: Kahire¹ V, 200; ² V, 288.

12. Ali b. Ah. b. Belbân'ın (612-684 H.) *Tuhfetu's-sıddik fî fadâ'ili Ebî Bekr es-Sıddik'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 124 (45-65 yk.).

13. Takiyyüddin Ebû Muh. Abdülganî b. Abdilvâhid b. Ali el-Makdisî'nin (541-600 H.) *Fadâ'ilü Ömer b. el-Hattâb'ı*.

Yazması: Zâhiriyye? (II) (NÂSIR).

14. Muhibbüddin et-Taberî'nin (615-694 H.) *es-Simtü's-semîn fî menâkıbı ümmehâ-ti'l-mü'minin'i*.

Râgıb et-Tabbâğ'ın tahkiki ile 1928 yılında Haleb'de basılmıştır.

15. Ebû Bekr Ah. b. Amr b. ebî Âsım'ın *Fadâ'ilü Mu'âviye'si*. Ondan rivayet eden: Ah. b. Bûndâr eş-Şa'âr (İbn Hacer *Müfehres* 52a; *Dürer* I, 20, 220; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 52a; *Sila* 85-29, 31).

16. Ebû'l-Kâsım Abdullah b. Muh. b. Ah. es-Sakati'nin *Fadâ'ilü Mu'âviye'si* (*Sila* 85-29, 31).

Yazması: Zâhiriyye, ämm 4493 (1-8 yk., 7. H. asır; Süleymaniye ktb.'inde mikrofilmi mevcuttur).

17. Ebû Ömer Muh. b. Abdilvâhid b. ebî Hâşim ez-Zâhid Gulâm Sa'leb'in pek çok ke-reler kıraat ettiği *Fadâ'ilü Mu'âviye'si* (*Tezkire* III, 874).

18. Ah. b. İsâ b. Abdillâh, İbn Kudâme el-Makdisî'nin (605-643 H.) *Fadâ'ilü Cerîr b. Abdillâh el-Becelî'si*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 93 (214-243 yk.; NÂSIR 95).

19. Ebû'l-Hasan Ali b. Ma'rûf b. Muh. el-Bezzâz'ın (5. H. asır) *Fadâ'ilü Benî Hâşim (ue-ehli'l-beyt)'i*. Râvisi: Ebû Ya'lâ Muh. b. el-Huseyn b. Halef el-Ferrâ' (İbn Hacer *Müfehres* 82 b; *Sila* 84-28, 75, 85-29, 31).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 103 (I, 160a-169b, 7. H. asır; GAS 233).

112* Neşredilmiştir:

a. 1956 yılında Mekke'de, Mekt. en-Nehda tarafından.

Muhibbuddîn Ebû Abdillâh Muh. b. Mahmûd b. el-Hasan b. Hibetillâh b. Mehâsin, İbnü'n-Neccâr el-Bağdâdî, meşhûr hâfız, öl. Bağdat 643 H.

129. Yine onun *Nüzhetü'l-verâ fî zikri ümmi'l-Kurâ* ile

130. *Ravdatu'l-evliyâ' fî Mescidi İlyâ'sı*.

131. Zübeyr b. Bekkâr'ın *Ahbâru'l-Medîne'si*¹¹³: Ebû Abdillâh ez-Zübeyr b. Bekkâr b. Abdillâh b. Mus'ab b. Sâbit el-Kureşî el-Esedî el-Medenî el-Kâdî, öl. 256 H.

132. Ömer b. Şebbe'nin *Ahbâru'l-Medîne'si*¹¹⁴: Ebû Zeyd Ömer b. Şebbe —ki bu lakabdır, ismi Zeyd'dir— b. Ubeyd b. Zeyd en-Nümeyrî —ki bu, büyük bir kabîle olan Nümeyr b. Âmir b. Sa'sa'a'ya nisbettir— el-Basrî el-Ahbârî, Mısır'a yerleşmiş, *Ta'rîhu'l-Basra* ve diğer kitapların sâhibi, 262 yahut 263 H. senesinde vefât etmiştir.

133-134. el-Cenedî'nin *Fadâ'ilü'l-Medîne*¹¹⁵ ve *Fadâ'ilü Mekke'si*¹¹⁶: Ebû Sa'îd el-Mufaddal b. Muh. b. İbrâhîm el-Cenedî —ki bu, Mü'âfir'in bir batını ve Yemen'de bir belde olan Cened'e nisbettir— eş-Şa'bî, 300 H. senesinin hudûdunda vefât etmiştir.

135. Ebû Bekr yahut Ebû'l-Feth Muh. b. Ahmed el-Vâsitî'nin *Fadâ'ilü Beytül-Makdis'i*¹¹⁷. Şu anda müellifin vefât tarihini tesbit edemedim.

Ondan başkası da aynı başlıkla bir kitap te'lif etmiştir¹¹⁸.

136-138. Ebû'l-Kâsım b. Asâkir ed-Dimaşkı'nın *Fadâ'ilü'l-Medîne, Fadâ'ilü Mekke ve Fadâ'ilü'l-Mescidi'l-Aksâ* —ki bu sonuncusunun tam ismi şöyledir: *Câmi'u'l-müsteksâ fî fadâ'ilü'l-Mescidi'l-Aksâ*— adıyla üç eseri vardır¹¹⁹.

b. 1956 yılında el-Fâsî'nin *Şifâ'ul-garâm*'ına ilâve olarak 218-406 sayfalar arasında Mekt. İsa'l-Halebî tarafından.

113* *İsâbe* (I, 499) ile *Hâvî*'nin (II, 24, 148) kaynaklarındandır.

114* Neşredilmiştir: 4 cilt hâlinde Fehim Şeltût'un tahkiki ile 1973 yılında Cidde'de.

115* Râvisi: Ebû Bekr. Muh. b. İbr. b. Ali b. Âsım el-Mukrî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 123 b.). Yazması: Zâhiriyye, mec. 71/6 (62a-69 byk., 578 H.; NÂSİR 248).

116* Müellifinden rivayet eden: Ebû'l-Hasan el-Muğîre b. Amr b. el-Velîd (*Bern. Vâdiyâşî* 293; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 123 ab; *Sila* 85-29, 36; *Hâvî* I, 354, II, 212).

Yazması: Zâhiriyye, hadis 330 (45-52 yk.; NÂSİR 248).

117* Râvisi: Abdülâzîz b. Ah. en-Nusaybî (*Sila* 85-29, 36).

118* Beytül-Makdis yani Kudüs'ün faziletleri hakkında te'lif edilen bazı kitaplar:

a. İbnü'l-Cevzî'nin *Fadâ'ilü'l-Kudüs*'ü.

Neşredilmiştir: Cebra'il Cebbûr'un tahkiki ile, 1979 yılında Beyrut'ta Dâru'l-Âfâk tarafından.

b. Ebû'l-Mevâhib el-Hasan b. Hibetillâh, İbn Sasrî'nin (537-586 H.) *Fadâ'ilü'l-Kudüs*'ü (*Siyer* XXI, 265).

c. Behâüddîn Ebû Muh. el-Kâsım b. el-Hâfız'ı'l-Kebîr Ali b. Asâkîr'in tek ciltlik *Fadâ'ilü'l-Kudüs*'ü (*Siyer* XXI, 408).

119* Zikir geçen ve diğer beldelerin faziletlerine dâir kaleme alınan başka eserler:

1. Ebû'l-Hasan Ali b. Muh. b. Şucâ', ibn ebî'l-Hevl er-Rebe'î el-Mâlikî'nin (öl. 435 H.)

Fadâ'ilü's-Şâm ve-Dimaşk ve-zikrû mâ fihâ mine'l-âsâr ve'l-bikâ'iş-şerîfe'si. Râvisi: Ebû'l-Hasan Alî b. Muh. b. Züheyr et-Temîmî el-Mâlikî (İbn Hacer *Müfehres* 141 b, 17 b; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 114a; *Dürer* I, 101; *İsâbe* II, 309; *Vefeyât İbn Râfi'* II, 37; *Sila* 85-29, 37).

Şam'ın faziletleri hakkında te'lif olunan kitapların ilkidir. İbn Asâkir'in *Ta'rih Di-maşk*'ına kaynaklık etmiştir.

Neşredilmiştir: Salâhüddîn el-Müneccid'in tahkiki ile Şam'da el-Mecma'ul-İlmî tarafından 1950 yılında basılmıştır. Zâhiriyye nüshası esas alınarak yapılan bu baskının daha sonra tashihi yayınlanmıştır: Mec. Ma'hedi'l-Mahtûtâtî'l-Arabiyye (MMA) II/1956/382-90.

2. Ebû Sa'd Abdülkerim b. Muh. b. Mansûr es-Sem'ânî'nin (öl. 562 H.) *Fadâ'ilü's-Şâm*'ı (*Sila* 85-29, 503).

Yazması: Kahire ² V, 289.

3. Ebû Abdillâh Diyâüddîn, İbnü'l-Kayserânî el-Makdisî'nin (569-643 H.) *Fadâ'ilü's-Şâm*'ı (*Fevât* III. 427). Tamamı üç cüz'dür.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 48 (II, 32-52 yk., müellif hattı ile; NÂSİR 333).

4. Ebû Ali el-Hasan Ömer b. ebî İshâk, İbnü's-Sabbâğ el-Fakîh'in (4. H. asır) *Fadlu'l-İskenderiyye'si*. Râvisi: Ebû'l-Feth Ubeydullah b. el-Huseyn b. Alî b. ebî Matar (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 70 ab; *Sila* 85-29, 37).

Yazması: Zâhiriyye, hadis 103 (28-38 yk.; NÂSİR 64).

5. Takiyyüddîn Ebû Amr Osmân b. Abdîrahman b. Osmân es-Şehrezûrî, İbnüs-Salâh'ın (öl. 643 H.) *K. el-Ehâdis fi fadli'l-İskenderiyye ve-Askalân*'ı.

Yazması: Berlin 1389.

6. Ebû'l-Kâsım b. Asâkir'in *Fadlu Askalân*'ı. Râvisi: Ebû Tâhir el-Haşevî (*Sila* 85-29, 37).

7. Ebû Muh. Ah. b. Muh. b. Âdem'in *Fadlu Askalân*'ı. Râvisi: Muh. b. Dâvud b. Süleymân (*Sila* a.y.).

8. Ebû Muh. Mekki b. Abdisselâm er-Remlî'nin *Fadlu ziyâreti'l-Halîfi*. Râvisi: Alî b. Ammâr b. Tâhir (*Sila* 85-29, 37).

9. Ebû Ya'lâ el-Halîl b. Abdillâh b. Ah. el-Halîlî'nin (öl. 446 H. civarı) *Fadâ'ilü Kazvîn*'i.

Yazması: Şehit Ali 375 (267a-268a yk., takriben 6. H. asır). 10 kûsur merfû haber içermektedir.

10. Ebû Abdillâh Muh. b. Alî b. el-Hasan el-Alevî'nin (öl. 445 H.) *Fadlu'l-Kûfe ve-fadlu ehlihâ'sı*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 93 (282-308 yk.; NÂSİR 176).

11. Ebû Ömer Muh. b. Yûsuf el-Kindî'nin *Fadâ'ilü Mısır*'ı.

Neşredilmiştir: İbr. el-Adevî ile Alî Muh. Ömer'in tahkikleri ile 1971 yılında Kahire'de, Mekt. Vehbe tarafından.

12. Ebû Tâhir Ah. b. Muh. b. Ah. es-Silefî'nin *Fadâ'ilü Mısır ve-fadâ'ilü Beyti'l-Mukaddesi's-Şâmî'si*.

Yazması: Cambridge 736 (GAL).

13. Ebû'l-Kâsım b. Asâkir'in *Cüz' fi fadli Makâmi İbrâhimi'l-Halîl Aleyhissalâtu ve's-selâm*'ı (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 190b).

MÜSNEDLER

Hadis kitaplarından bir kısmı da bâblara göre değil de sahâbî müsnedlerine göre düzenlenmiştir. *Mesânîd*, müsnedin çoğuludur. Kitap olarak müsned, her sahâbinin sahîh olsun, hasen olsun, zayıf olsun hadislerinin biraraya getirildiği bir çalışmadır. Müsnedlerin birkaç tertîb varyasyonu vardır: (a) Sahâbe isimlerine göre alfabetik —ki bu usûlü bir çokları eserlerinde uygulamışlar, kullanış yönünden de kolaydır—; (b) kabîlelere göre; (c) İslâm'a giriş sıralamasına göre; (d) nesebî şerâfete göre ve diğerleri... Musannif, bazen de tüm sahâbiler yerine muayyen bir sahâbinin hadislerini toplar ki bunlara da yine müsned ismi itlâk olunur(1). Meselâ *Müsnedü Ebî Bekr* gibi. Yahut bazen de eserini bir sahâbe grubunun hadislerine munhasır kılar (2): *Müsnedü'l-Erbe'a* yahut *Müsnedü'l-Aşere* gibi. Yahut özel bir tâifenin hadisleri olabildiği gibi (3), muayyen tek bir vasıfta birleşenlerin hadisleri de olabilir (4): *Müsnedü'l-mukillîn*, *Müsnedü's-sahâbeti'llezîne nezelû Mısır* gibi.

Müsnedler pek çoktur:

1. Ahmed (b. Hanbel)'in *Müsned*'i: Belli bir kayıtlama olmaksızın mutlak olarak düşünüldüğünde müsnedlerin en âlâsıdır.

2. Buhârî'nin *Müsnedü'l-kebir*'i.

3. Müslim'in *Müsnedü'l-kebir ala'r-ricâl*'i.

4. Tayâlisî'nin *Müsned*'i¹: Ebû Dâvud Süleymân b. Dâvud b. el-Cârûd et-Tayâlisî —ki bu, sarıklar üzerine konulan atkıya (*taylese*'ye) nisbettir— el-Kureşî, Âl-i Zübeyr'in âzâdlısı, el-Fârisî (aslen), el-Basrî, güvenilir hâfız, öl. Basra H. 203 yahut 204. Bazılarına göre bu, ilk yazılan müsneddir. Bu iddianın doğruluğu bizzât Ebû Dâvud'un kendisinin *Müsned*'ini kaleme alıp almadığı hususuna bağlıdır. Ancak doğrusu bu eseri onun için başkası cem'etmiş olmalıdır. Şöyle ki Horâsan hâfızlarından birisi, hâssaten Yûnus b. Habib'in ondan rivâyet ettiği hadislerden biraraya getirerek hazırlamıştır. Müellifin bu *Müsned*'de olmayan bir o kadar yahut daha fazla sayıda başka tariklerden rivâyetleri vardır. Söylenildiğine göre o, 40.000 hadisi ezberlemiştir.

1* Tek râvisi Yûnus b. Habib'dir (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 816-82 a; İbn Hacer *Müfhehres* 147a; İbn Hayr *Fehrese* 141; *İsâbe* I, 168; *Tezkire* 814).

Haydârâbâd'da 1321 tarihinde basılmıştır. Bu baskısı daha sonra Dâr'ul-Kitâb el-Lübânî, Darû't-Tevfik ve Dâr'ul-Ma'rife tarafından muhtelif tarihlerde tekrar edilmiştir.

Ahmed Abdurrahman es-Sâ'âtî el-Bennâ, Tayâlisî'nin *Müsned*'ini tertib etmiştir. *Menhatu'l-ma'bûd fî tertîbi Müsnedi't-Tayâlisî*, 1372 Kahire, Matb. el-Müniriyye.

5. Nu'aym b. Hammâd el-Mervezî'nin *Müsned*'i².

6. el-Mutavva'î'nin *Müsned*'i: Ebû İshâk İbrâhîm b. Nasr el-Mutavva'î, Nisâbü'r müfidi, H. 210 yahut 216 senesinde şehîd olmuştur.

7. Esedü's-Sünne'nin *Müsned*'i³: Esed b. Mûsâ b. İbrâhîm b. el-Velîd b. Abdilmelik b. Mervân b. el-Hakem el-Ümevî el-Mısırî, Esedü's-sünne nâmıyla marûf, öl. 212 H.

8. Ubeydullah b. Mûsâ'nın *Müsned*'i: Ebû Muh. Ubeydullah b. Mûsâ b. ebî'l-Muhtâr Bâzâm el-Absî el-Kûfî, öl. 213 H.

9. Yahya el-Himmânî'nin *Müsned*'i⁴: Yahyâ b. Abdilhamîd b. Abdirahman el-Himmânî el-Kûfî, öl. 228 H.

10. Müsedded'in *Müsned*'i: Ebû'l-Hasan Müsedded b. Müserhed b. Müserbel b. Müstevrid el-Esedî el-Basrî, 228 H. senesinde vefât etti. İnce bir cilttir. Onun bir başka *Müsned*'i daha vardır ki evvelkisinin 1/3'i kadar olup çoğunluğu mevkûf ve maktû rivâyetlerden oluşmuştur^{4a}.

Dârekutnî: "İlk müsned yazan odur. Onu daha sonra Nu'aym b. Hammâd takibetmiştir." demektedir, el-Hatîb ise: "Ondan yaşça daha büyük ve hadis semâi yönünden mukaddem olan Esed b. Mûsâ, bir müsned kaleme almıştır. Muhtemelen Nu'aym, ilk olmakta onu geçmiştir." demektedir.

el-Hâkim ise şöyle söylemektedir: "İslâm'da ricâlin tercemeleri üzerine yani (sahâbeyi esas alarak) ilk müsned yazan Ubeydullah b. Mûsâ el-Absî ve (sonra) Ebû Dâvud et-Tayâlisî'dir."

İbn Adî ise diyor ki: "Denildiğine göre Kûfe'de ilk müsnedi Yahyâ b. Abdilhamîd el-Himmânî, Basra'da Müsedded, Mısır'da Esedü's-Sünne —ki bu, her ikisinden önce olup ölümü de mukaddemdir— yazmışlardır.

el-Ukaylî diyor ki: Alî b. Abdilazîz, Yahyâ el-Himmânî'nin şöyle söylediğini işitmiştir: "Kûfe ahâlisinin hakkımda söylediklerine kulak asmayın, onlar bana hased ediyorlar. Şüphesiz ben ilk müsned cem'edenim."

11. Ebû Hayseme Züheyr b. Harb en-Nesâ'î el-Bağdâdî'nin *Müsned*'i^{4b}.

2* Kimilerince ilk müsnedi toplayıp kaleme alan Nu'aym b. Hammâd'dır (*Ta'rih Bağdâd* XIII, 306).

3* Müsnedi, müellifinden rivâyet eden Nasr b. Merzûk'tur (İbn Hayr *Fehrese* 141-2).

4* Kitabın râvisi el-Kâsım b. Abbâd et-Tirmizî olup (*Sila* 85 - 29, 445) İbn Hacer'in *İsâbe*'sinin kaynaklarından birisidir (II, 42, IV, 140, 290).

4a* Zehebî diyor ki: "Onun tek ciltlik *Müsned*'inin bazı bölümlerini dinledik." (*İber* I, 317) Bol miktarda mevkûf ve maktû rivâyetler de içeren bu müsned, ince tek cilttir (*Sila* 85-29, 434).

Müsedded'in *Müsned*'i *İsâbe*'nin kaynaklarındandır (I, 123, 212, IV, 81). Yazması zamanımıza ulaşamamıştır. İki râvinin rivâyetiyle mervîdir:

a. Mu'âz b. el-Müsennâ el-Anberî (*Sila* a.y.; Sirâcüddin *Meşyeha* 123b-124a; *İsâbe* I, 123).

b. Ebû Halife el-Fadl b. el-Hubâb el-Cumahî. Bu rivâyetiyle olan *Müsned*'de kendi şeyhlerinden rivâyet ettiği hadislerden ilâveler de mevcuttur (İbn Hacer *Müfehres* 117 b; Sirâcüddin *Meşyeha* a.y.)

4b* *Silatu'l-halef*'te Ebû Hayseme'nin *Müsnedu* Abdillâh b. Amr b. el-Âs'ı zikredil-

12. el-Müsnedî'nin *Müsned*'i: Ebû Ca'fer Abdullah b. Muh. b. Abdillâh b. Ca'fer b. el-Yemân el-Cu'fî —ki onların âzâdlısıdır— el-Hâfız el-Hucce el-Buhârî, *müsnede* (=isnâdlı) hadislerle olan itinâsından dolayı el-Müsnedî nâmıyle marûf, öl. 229 H.

13. Mutayyen'in *Müsned*'i^{4c}: Ebû Ca'fer Muh. b. Abdillâh b. Süleymân el-Hadremî el-Kûfî, Mutayyen adıyla marûftur. Böyle lakablanmasının nedeni: O, daha küçükken çocuklarla berâber suda oynarken sırtını çamurlatmış olmasıdır. Daha sonra bir gün Ebû Nu'aym el-Fadl b. Dükeyn ona: "Ey Mutayyen! Niye ilim meclisine katılmazsın?" demiş ve o günden sonra bu lakabla anılmıştır. Bu, "büyük" Mutayyen'dir. 297 H. senesinde vefât etmiştir. Ebû Bekr b. Dârim diyor ki: "Ondan 100 000 hadis yazdım."

14. el-Cevherî'nin *Müsned*'i⁵: Ebû İshak İbrâhîm b. Sa'îd el-Cevherî et-Taberî —sonra— el-Bağdâdî el-Hâfız, 244 yahut 247 yahut 249 H. senesinde vefât etmiştir. Bu muazzam koleksiyonun sadece Ebû Bekir es-Sıddîk'ın müsnedi bölümü 20 kûsur cüz'den oluşmuştur⁶.

15. et-Tenûhî'nin *Müsned*'i: Ebû Ya'kûb İshâk b. Buhlûl et-Tenûhî el-Enbârî, öl. 252 H. Müsnedi büyük hacimlidir.

16. ez-Zührlî'nin *Müsned*'i: Ebû'l-Hasan Alî b. el-Hasan ez-Zührlî el-Eftas en-Nisâbü'rî —ki bu yörenin muhaddisidir—. 251 senesinde hayatta idi.

17. et-Tûsî'nin *Müsned*'i: Ebû'l-Hasan Muh. b. Eslem b. Sâlim b. Yezîd el-Kindî —ki bu, onların âzâdlısıdır— et-Tûsî —ki bu, Tûs'a nisbettir—, rabbânî âlim, güvenilir hâfız ve ebdâl olan evliyâdan birisidir. 242 H. senesinde vefât etmiştir. Denildiğine göre onun cenâze namazına bir milyon kişi iştirak etmiştir.

18. Ebû Zür'a'nın *Müsned*'i⁷: Ebû Zür'a Ubeydullah b. Abdilkerîm b. Yezîd b. Ferrûh el-Kureşî —ki onların âzâdlısıdır— er-Râzî —ki bu, büyük belgelerden birisi olan Rey'e Zâ harfinin ziyâdesi ile nisbettir.—

19. Ahmed b. el-Furât'ın *Müsned*'i⁸: Ebû Mes'ûd Ahmed b. el-Furât b. Hâlid ed-Dabbî er-Râzî. Meşhûr cüz'ün sâhibi.

20. Ammâr b. Recâ'nın *Müsned*'i: Ebû Yâsir Ammâr b. Recâ' et-Tağlebî el-Usturâbâzî, zâhid, âbid, hâfız, Cürcân'da 267 H. senesinde vefât etmiştir. Kabri ziyaret olunur.

21. Ebû Sa'îd ed-Dârimî'nin *Müsned*'i⁹: Ebû Sa'îd Osmân b. Sa'îd b. Hâlid es-Sicistânî ed-Dârimî, imâm, hâfız, hüccet, Herât muhaddisi. 280 H.

mektedir ki, râvisi Ahmed b. el-Hasan es-Sûfî'dir (85-29, 440).

4c* *el-Hâvî*'de (I, 48) bir alıntısı mevcuttur. Bu müsnedin râvisi Alî b. Hassân el-Âmirî'dir (*Sıla* 85-29, 436).

5* Bkz. *Gunye* 140.

6* Bkz. *İber* I, 353.

7* Bir alıntı *İsâbe*'de geçmektedir (II, 396). İbn Hacer, yine Ebû Zür'a'ya *Müsnedü's-Şâmiyyin*'i nisbet etmiştir (*İsâbe* III, 212).

8* Bkz. *İber* I, 370.

9* Bkz. *İber* I, 403.

senesinde vefât etmiştir. Kitabının hacmi büyüktür.

22. Beğavî'nin *Müsned*'i¹⁰: Ebû'l-Hasan Alî b. Abdilazîz b. el-Merzubân b. Sâbûr el-Beğavî, sadûk hâfız, Harem şeyhi, öl. 286 H.

23. Temîm et-Tûsî'nin *Müsned*'i: Ebû Abdirrahman Temîm b. Muh. b. Mu'âviye et-Tûsî, güvenilir hâfız, 290'dan sonra vefât etmiştir. Onun hakkında el-Hâkim: "Güvenilir muhaddis, hadisi, rihleti ve eserleri çoktur. Onun *Müsnedü'l-Kebîr*'ini şeyhlerimizden bir topluluğun yanlarında gördüm." demektedir.

24. İbn Râhveyh'in *Müsned*'i: Ebû Ya'kûb İshâk b. İbrâhîm b. Mahled b. İbrâhîm b. Matar, İbn Râhveyh et-Temîmî el-Hanzalî el-Mervezî —ki bu, bilinen bir belde olan Merv'e nisbettir. Nesebde Zâ harfinin ziyâde kılınmasının sebebi bu belde ile meşhur bir giysi olan *mervînin* arasını tefrik etmektir— en-Nisâbü'rî —ki, buraya yerleşmiş ve bu beldenin âlimi olmuştur— Burada 238 H. senesinde vefât etmiştir. Kendisine "İbn Râhveyh" denilmesinin sebebi sorulduğunda şu cevabı vermiştir: "Babam yol üzerinde dünyaya geldiğinde Merv kadınları, yolda doğdu anlamına gelen olan *râhveyh* tabirini kullanmışlar." O, *el-Müsned* ve *Tefsîr*'ini ezberinden imlâ eder, hadis rivâyet edeceği zaman da bunu hıfzından yaparmış. 70.000 hadis ezberinde imiş. Bu *Müsned*'i 6 cilttir¹¹.

10* Bu müsned, *İsâbe*'nin kaynaklarından (I, 168, II, 227, 437, 452, IV, 624).

el-Beğavî, mukil yani rivâyeti az olan sahâbîlerin müsnedlerini de cem'etmiştir. Bu müsnedlerin her birisinin ayrı bir râvisi mevcuttur:

a. *Müsnedu Usâme b. Zeyd an Rasûlillah Sallallahu aleyhi ve-sellem*. Yazması: Zâhiriyye, hadis 344 (143-153 yk., 385 H.) (GAS176).

b. *Müsnedu Ammâr b. Yâsir*. Râvisi: Ebû Bekr Muh. b. Ömer b. Alî el-Verrâk (İbn Hacer *Müfehres* 59 b; *Sila* 85-29, 438).

c. *Müsnedu Osmân b. Affân*. Râvisi: Abdullah b. Muh. b. İshâk b. Cenâbe (İbn Hacer *Müfehres* 18b; *Sila* 85-29, 436).

d. *Müsnedu Mu'âzeti'l-Adeviyye an Âişe*. Râvisi: Muh. b. Muh. b. Abdullah b. Ahîmîmî (*Sila* 85-29, 443).

e. *Müsnedu Ümmi Seleme*. Râvisi: Muh. b. Abdirrahman el-Muhallis (*Sila* 85-29, 443).

11* Bu kitabı müellifinden rivâyet edenler:

a. Abdullah b. Muh. b. Abdirrahman b. Şireveyh (Sirâcüddîn *Meşyeha* 46 ab; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 62a; *Sila* 85-29, 435; *Iber* II, 161).

b. Ahmed b. İbrâhîm b. Nasr b. Ziyâd (İzz. b. Cem. *Meşyeha* a.y.).

Kaynak olarak pek çok eserde alıntılarına rastlamaktayız: Mesela: *İsâbe* I, 17, II, 162, III, 180; *Hâvî* I, 388; *Ta'rih Cürçân* 431; *Iber* II, 124.

Müellif, müsnedini birçok mecliste talebelerine okumuştur. Anlatıldığına göre İbrâhîm b. ebî Tâlib, müsnedin imlâsından tek bir meclisi kaçırmış. Fakat o meclisin imlâsını tekrar etmesini İshâk'tan istemeye çekinmiş. Ancak daha sonra her nasılsa imâm, onun için meclisi tekrar imlâ etmiş. Yine rivâyete göre İbn Râhveyh, müsnedini iki defa da ezberinden imlâ etmiştir (*Ta'rih Bağdâd* VI, 354).

Kitabın bazı cüz'leri yazma olarak Mısır'da mahfûzdur: Kahire I, 146; hadis 454 (IV, 306 yk., 630 H.); Zâhiriyye, âmm 9401 (9 yk., 6. H. asır).

Müsned-i İshâk'ta *Kutub-u sitte*'ye zâid olarak mevcut bulunan hadisleri el-Büsîrî ile İbn Hacer "Müsnedler Zevâ'id"inde cemetmişlerdir.

25. Ebû Bekr el-İsmâ'îlî'nin *Müsned*'i, pek büyük olup 100 cilttir¹².

26. İbn Menî'nin *Müsned*'i: Ebû Ca'fer Ahmed b. Menî b. Abdurrahman el-Begâvî, Bağdat'a yerleşmiş hâfız, 244 H. senesinde vefât etmiştir¹³.

27. el-Hâris b. Muh.'in *Müsned*'i¹⁴: Ebû Muh. el-Hâris b. Muh. b. ebî Usâme Dâhîr et-Temîmî el-Bağdâdî el-Hâfız, 282 H. senesinin Arefe günü vefât etmiştir.

28. Ebû Bekr b. ebî Âsım'ın *Müsned*'i¹⁵. Elli bin hadislik büyükçe bir müsneddîr.

29. Ebû Bekr b. Muh. b. ebî Şeybe'nin *Müsned*'i¹⁶.

12* Sadece *Müsnedü Ömer* 2 cilttir (Tezkire III, 948).

13* Bu müsnedin râvisi: Ebû Muh. Abdullah b. Ya'kûb b. İshâk'ın ceddi (*Sila* 85-29, 445-6; *İsâbe* I, 418). Bu kitabın, Kutub-u sitte'ye zâid olan hadisleri İbn Hacer'in *Matâlibu'l-âliyye*'sinin sekiz kaynağından birisini teşkil etmiştir. Yazması zamanımıza ulaşmamıştır.

14* Bu müsnedi müellifinden rivâyet edenler:

a. Ebû Bekr Ahmed b. Yûsuf b. Hallâd en-Nusaybî (*Bernâmec Tüceybî* 123; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 67 ab; İbn Hacer *Müfehres* 158 b; İbn Hayr *Fehrese* 141; *Sila* 85-29, 446).

b. Kâsım b. Asbağ (*Fihrist İbn Atiyye* 87; İbn Hayr *Fehrese* 141).

Suyûtî ve diğer pek çok muhaddis eserlerinde bu müsneden nakillerde bulunmuşlardır (*Hâvi* I, 15, 382).

Bu kitaptan seçmeler (*Müntekâ mine'l-Müsned*) hem yazma olarak zamanımıza ulaşmış, hem de tarih boyunca muhaddislerin kıraat edip durdukları eserlerden biri olmuştur. Meselâ: *Meşyehatü'l-Halebî* 94b-95a, 101a, 102 ab; *Dürer* I, 27 261. Yazması: Kahire² I, 108, hadis 1259 (bir mecmûa içinde).

Yine bu *Müsned*'de yer alan âli hadisler hem kıraat olunmuş (*Meşyehatü'l-Halebî* 35/a), hem de zamanımıza yazması ulaşabilmiştir (Zâhiriyye, mec. 101/16 (211-218 bk.): *el-Avâliyyü'l-müstahrace min Müsnedi'l-Hâris*. Yine el-Hâris'e âit bir müsned yazması şu başlığı taşımaktadır: *Müsnedü'l-meşâyih*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 55 (II, 183a-197a, 4. H. asır) (GAS160).

Meşhur hâfız Nüreddîn el-Heysemî (735-807 H.), *Müsnedü'l-Hâris*'te Kutubu-u sitte'ye zâid olarak bulunan hadisleri, *Buğyetu'l-bâhis an zevâidi müsnedi'l-Hâris* başlığı altında toplamıştır. Bu eser, Dr. Hüseyin Ahmed Sâlih el-Bâkirî'nin tahkiki ile neşredilmiştir: 1992, Medine, Merkezu Hidmeti's-Sünne ve's-Sireti'n-Nebeviyye tarafından. 1136 hadis ihtiva etmektedir.

15* Müsnedin bir bölümü olan "*Evâ'il*" neşredilmiştir. Müstakil bir eser olduğu zannedilebilir.

16* Müellifin *Musannef*'inden ayrıdır. Zira *Müsned*'i sahâbeye göre düzenlenmiştir. Gerek müellifin eserleri sayılırken, gerekse atıflarda bulunurken *Musannefe* arası tefrik edilmiştir (*Siyer* XVIII, 202-3).

Müsned'i müellifinden rivâyet edenler:

a. Muh. b. Vaddâh (İbn Hayr *Fehrese* 137-8; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 86 b; *Fihrist İbn Atiyye* 89-90).

b. El-Hasan b. Süfyân ez-Zâhid (*Sila* 85-29-447).

c. Ubeyd b. Gannâm b. Hafs b. Giyâs (Sirâcüddîn *Meşyeha* 125 b).

d. Medine 290 numaralı nüshanın râvisi: Ömer b. Hafs b. Giyâs.

Muhaddislerin pek çok alıntılarda bulunduğunu görmekteyiz. Meselâ: *Ta'rih Bağdâd* IV, 59; *İsâbe* I, 556, II, 516, IV, 209; *Hâvi* I, 20.

İbn ebî Şeybe'nin *Müsned*'i diğer bazı hadis kitapları gibi Endülüs'te birtakım hâdiselerin çıkmasına sebep olmuştur. İbnü'l-Faradî, *Ta'rih*'inde senedi ile Kâsım

30. Osmân b. Muh. b. ebî Şeybe'nin *Müsned*'i¹⁷: Bir evvelkinin kardeşi Ebû'l-Hasan Osmân b. Muh. b. ebî Şeybe İbrâhîm b. Osmân el-Vâsıtî (:aslen), el-Kûfî el-Absî —ki onların âzâdlısıdır— el-Hâfız, 239 H. senesinde vefât etmiştir.

31. el-Adenî'nin *Müsned*'i¹⁸: Ebû Abdillâh Muh. b. Yahyâ b. ebî Ömer el-Adenî ed-Derâverdi, Mekke'ye yerleşmiş. Denildiğine göre Ebû Ömer, babası Yahyâ'nın künyesi imiş, 243'de vefât etmiştir. *Tezkiret(u'l-huffâz)*'da onun bir asır yaşadığı ve 77 kere hacca gittiği söylenmiştir.

32. Abd b. Humeyd'in *Müsned*'i: Ebû Muh. Abd —yahut ibn Hibbân ve diğerlerinin söylediği gibi Abdulhamîd— b. Humeyd b. Nasr el-Kissî —ki bu, Semerkant yakınlarında Kiss adlı bir kente nisbettir. İbn Mâkûlâ, Iraklılarla diğerlerinin bunu kesre ile okuduklarını söylemiştir. Bazen de Kâf harfinin fethası ile Kessî şeklinde telâffuz etmelerine karşılık Ebû'l-Fadl Muh. b. Tâhir el-Makdisî gibi bazıları da bunu Şîn harfi ile (=Keşşî) okumuşlardır ki, bu hatâdır. Bir iddiaya göre o, Cürcân'ın dağ köylerinden birisi olan Kişş'e mensûb imiş ve Arapça olarak yazıldığında Sîn harfi ile yazılıyormuş. Güvenilir bir hâfız olan müellif, 249 H. senesinde vefât etmiştir. Küçük ve büyük olmak üzere iki *Müsned*'i vardır. Küçüğüne *el-Muntahab (mine'l-Müsned)* denilmiştir. Bu "seçmeler" İbrâhîm b. Hureym eş-Şâî'nin müelliften dinlediği hadislerden oluşmuştur. Nâs elinde mütedâvil bulunan ince tek ciltlik müsned işte budur. İçinde meşhûr sahâbeden daha pek çoklarının hadisleri mevcut değildir¹⁹.

33. el-Humeydî'nin *Müsned*'i²⁰: Ebû Bekr Abdullâh b. ez-Zübeyr b. İsâ

b. Asbağ'dan nakletmiştir: Asbağ b. Halîl'i işittim, diyordu ki: "Tabutumda domuz başı olması, *Müsned-i İbn ebî Şeybe* olmasından bana daha sevimlidir." (*Lisânu'l-Mizân* I, 458).

Müsned'in bulabildiğim tek yazması Topkapı Sarayı'ndadır: Medine 290 (büyük boy, gayet eski nüsha, başı ve sonu noksan, 176 yk., tashih görmüş, muhtemelen 7. asırda kopye edilmiş, ihtivâ ettiği sahâbiler: Aşere-i mübeşşere, Ubeyy, Ebû Katâde, Ebû Mes'ûd, Ubâde b. es-Sâmit, Ebû Eyyûb, Huzeyme, Ebû'd-Derdâ', Sehl b. Hanîf, Râfî' b. Hadîc, Sehl b. Sa'd, Zeyd b. Sâbit, Usâme b. Zeyd, Abdullâh b. Mes'ûd, Mu'âz b. Cebel, Selmân, Habbâb, Suheyb, Mikdâd, Ka'b b. Mâlik, Ka'b b. Ucre, Zeyd b. Erkam.

İbn Hacer ile Bûsîrî'nin "Müsnedler Zevâ'id"inin kaynaklarındandır.

17* Bkz. *İber* I, 338.

18* Bu müsnedin râvisi: Ebû Muh. İshâk b. Ahmed el-Huzâ'î el-Mukrî el-Bezzî (*İber* I, 453; Sirâcüddîn *Meşyeha* 126a; İbn Hacer *Müfehres* 160b; *Sila* 85-29, 445). Bu da, İbn Hacer ile Bûsîrî'nin "Müsnedler Zevâidi"nin kaynaklarındandır. Yazması zamanımıza ulaşmamıştır.

19* Yegâne râvisi: Ebû İshâk İbrâhîm b. Huzeym eş-Şâî (*Bernâmec Vâdiyâşi* 200-1; İbn Hacer *Müfehres* 11 b; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 104 b-105a; *Sila* 85-29, 433-4). Pek çok sahâbinin hadislerinin olmamasına karşılık en zengin sahâbî müsnedi Enes b. Mâlik'inkidir. İstanbul'da yazmaları vardır: Feyzullah 548, 553/1, Köprülü 456, Nurosmâniye 1231, Ayasofya 894. Yakın zamanda tahkikli neşri yapılmıştır.

20* Hadislerin ekserisi Süfyan b. Uyeyne tarikiyledir. Hattâ bu nedenle kitabın başlığı İbn Hayr'ın *Fehrese*'sinde (144): *Müsnedü'l-Humeydî an Süfyan b. Uyeyne* şeklinde geçmiştir.

Müsnedin râvisi: Ebû Ali Bişr b. Mûsâ b. Sâlih b. Şeyh b. Amîre el-Esedî (190-288 H.) (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 84ab; *Bernâmec Vâdiyâşi* 206-7; Sirâcüddîn *Meşyeha* 44ab;

el-Humeydî el-Kureşî el-Esedî el-Mekkî, Süfyân b. Uyeyne'nin ashâbının büyüklerinden, güvenilir hâfız, Mekke'de H. 219 yahut daha sonraki bir tarihte vefât etmiştir. Buhârî'nin şeyhlerinden birisidir. Onun hakkında el-Hâkim: "Buhârî, hadisi el-Humeydî tarikinden buldu mu, mütâbeat için gayrısına yönelmezdi." demektedir. Bu zât, *el-Cem' beyne's-Sahîhayn* kitabının müellifi olan el-Humeydî'den başkadır. Bu müsned, 11 cüz' hâlinedir.

34. el-Firyâbî'nin *Müsned*'i²¹: Ebû Abdillâh Muh. b. Yûsuf b. Vâkıd b. Osmân ed-Dabbî —ki onların âzâdlısıdır— et-Türkî, Filistin şehirlerinden Kaysâriyye'ye yerleşmiş, H. 212 senesinin başında vefât etmiştir.

35. Ahmed b. Sinân'ın *Müsned*'i²²: Ebû Ca'fer Ahmed b. Sinân b. Hibbân el-Kattân el-Vâsitî el-Hâfız, H. 259 yahut 256 yahut 258 senesinde vefât etmiştir. Eserini ricâl üzerine tahrîc etmiştir.

36. İsmâ'il b. İshâk el-Kâdî'nin *Müsned*'i²³.

37. el-Masîsî yahut el-Missîsî'nin *Müsned*'i: Ebû Alî el-Hüseyn b. Dâvud el-Missîsî yahut el-Masîsî —ki bu, Masîsa denilen bir kente nisbettir—, lakabı Süneyd, el-Hâfız el-Muhtesib, meşhûr *et-Tefsîr'ül-müsned*'in sâhibi, öl. 226 H.

38. el-Bezzâr'ın *Müsned*'i²⁴: Ebû Bekr Ahmed b. Amr b. Abdilhâlik el-

Sila 85-29, 446).

Habîburrahman el-A'zamî'nin tahkiki ile Karaçi'de 1963'de el-Meclisü'l-İlmî tarafından neşredilmiştir.

21* Müsnedin râvileri şunlardır:

- a. Sa'id b. Abdûs (İbn Hacer *Müfehres* 166b).
 - b. Mahmûd b. Hâmid ed-Dimaşkî (İbn Hacer *Müfehres* 29).
 - c. Ebû'd-Dahdâh Ahmed b. Muh. et-Temîmî (*Sila* 85-29, 435).
- Bu kitap, *İsâbe*'nin kaynaklarından (II, 180).

22* *İber* I, 370; *İsâbe* III, 398.

23* Söylenildiğine göre müsnedi müellifi için hadislerinden tahrîc eden: Mûsâ b. Hârûn b. Abdillâh b. Mervân Ebû İmrân el-Bezzâr'dır (*Ta'rih Bağdâd* XIII, 51).

Müellifin müstakil sahâbî müsnedleri muhaddislerce kıraat ve rivâyet olunmuştur:

- a. *Müsnedu Ebî Hureyre* (İbn Hacer *Müfehres* 77a; *Sila* 85-29, 439). Râvisi: Ebû Sehl Ahmed b. Muh. b. Abdillâh b. Ziyâd el-Kattân.
- b. *Müsnedu İbn Ömer*, râvisi: Ebû Bekr Muh. b. Hallâd ez-Zâhid (*Sila* 85-29, 439).
- c. *Müsnedu Alî*, râvisi: Ebû Sehl Muh. b. Ziyâd (*Sila* 85-29, 436).

24* Müsnedin râvileri:

- a. Muh. b. Eyyûb b. Habîb b. es-Samût er-Rakkî (İbn Hayr *Fehrese* 138; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 52 ab; *Fihrist İbn Atiyye* 131).
 - b. Ebû's-Şeyh Abdullâh b. Muh. b. Hayyân (*Sila* 85-29, 435).
- Bezzâr'ın müsnedinden sened ve metinleri ile birlikte bol miktarda alıntılara İbn Kesîr'in *Tefsîr*'inde rastlanır.

Müsnedin yazmaları: Köprülü 426 (VI, 175 yk., en geç 7. H. asır. Enes ve Ebû Hureyre'nin hadislerini muhtevîdir), Murad Molla 572 (I, 210 yk., 7. H. asır), Rabât, Evkâf 243 (I, 863 H.'den önce), Kettânî 393 (II, 357 yk.).

İbn Hacer, bu kitabın zevâidini hazırlamıştır. İsmi şöyledir: *el-Muhtâr'ül-mu'temed min Müsnedi'l-Bezzâr alâ'l-Kutubî's-sitte ve-Müsnedi Ahmed* (*Fihris* 335). Yazması: Âsâfiye I, 632, hadis 549. Diğer zevâidi için ilgili bölüme bakınız.

Bezzâr el-Basrî, meşhûr hâfız, Remle'de 292 H. tarihinde vefât etmiştir. İki *Müsned*'i vardır: *M. el-kebîrî'l-mu'allel* ve *M. es-sağîr*. Büyüğüne *el-Bahrû'z-zâhîr* adını vermiş ve hadislerin sahîh olup olmadıklarını beyân etmiştir. el-İrâkî ise şunları söylemektedir: "Bu açıklamaları pek az hadiste yapmış, yalnızca râvilerden hadislerle teferrüd edenler ve hadisi rivâyette ona tâbiî olanlar hakkında sözler sarfetmiştir."

39. el-Mervezî'nin *Müsned*'i²⁵: Ebû Abdillâh Muh. b. Nasr el-Mervezî eş-Şâfi'î el-Hâfız.

40. İbn ebî Azre'nin *Müsned*'i²⁶: Ebû Amr Ahmed b. Hâzım b. ebî Azre el-Ğifârî el-Kûfî el-Hâfız, öl. 276 H.

41. İbn Rüstem'in *Müsned*'i: Ebû Ca'fer Ahmed b. Mehdî b. Rüstem el-İsbehânî, büyük hâfız, zâhid ve âbid, öl. 272 H.

42. el-Kevsec'in *Müsned*'i: Ebû Ya'kûb İshâk b. Mansûr b. Behrâm el-Kevsec en-Nîsâbü'rî el-Hâfız, öl. 251 H.

43. et-Tarsûsî'nin *Müsned*'i²⁷: Ebû Umeyye Muh. b. İbrâhîm b. Müslim el-Bağdâdî (sonra:) et-Tarsûsî —ki bu, Şâm beldelerinden meşhûr bir belde olan Tarsûs'a nisbettir—, büyük hâfız, Tarsûs'ta 273 H. yılında vefât etmiştir.

44. ed-Devrakî'nin *Müsned*'i²⁸: Ebû Yûsuf Ya'kûb b. İbrâhîm b. Kesîr ed-Devrakî el-Abdî el-Hâfız, öl. 252 H.

45. Ebû Abdillâh Muh. b. el-Hüseyn el-Kûfî'nin *Müsned*'i. H. 277 senesinde vefât etmiştir.

46. İbn Sencer'in *Müsned*'i²⁹: Ebû Abdillâh Muh. b. Abdillâh b. Sencer

25* Mısır'da yazması mevcuttur: Kahire I, 420, hadis 418 (268 yk., 956 H.)

26* Bkz. *İsâbe* I, 177, 255; *İber* I, 397; İbn Hacer *Müfehres* 50 b; et-Taberânî'nin rivâyetiyledir.

İbn ebî Azre'nin müstakil sahâbî müsnedleri literatürde ehemmiyetli bir yer işgal etmişlerdir:

a. *Müsnedu Ka'b b. Mâlik ve-Ebî Eyyûbi'l-Ensârî*, râvisi: Ebû Ca'fer Muh. b. Ali b. Duhaym eş-Şeybânî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 42b; *Sila* 85-29, 438).

b. *Müsnedu Âbis el-Ğifârî ve-cemâatin mine's-sahâbe*, râvisi: Aynı (*Sila* a.y.). Yazması: Zâhiriyye, mec. 80/14 (162a-171b, 6. H. asır) (GAS 149).

c. *Müsnedu Ebî Sa'îd el-Hudrî*, râvisi aynı (*Sila* 85-29, 440).

27* *Müsned*'den bir cüz' yazma hâlinde Şâm'dadır: Zâhiriyye, mec. 101/14 (193a-204b, 6. H. asır) (GAS 149). Bu kısım Ebû Hureyre'nin hadislerinden oluşmuştur. Müellifin İbn Ömer'in hadislerini bir araya getirdiği *Müsnedu İbn Ömer*'i basılmıştır: Ahmed Râtib Armûş'un tahkiki ile Dâru'n-Nefâ'is tarafından 1973'de Beyrut'ta neşredilmiştir. İçinde 97 merfû hadis mevcuttur. Müellifinden rivâyet eden: el-Hasan b. Habîb b. Abdîmelik (*Bernâmec Tuceybî* 124; *Sila* 85-29, 438-9).

28* Bkz. *İsâbe* III, 614.

Onun *Müsnedu Sa'd b. ebî Vakkâs*'ı basılmıştır: Emîr Sabrî'nin tahkiki ile 1987'de Beyrut. Bunu müllifinden Ebû'l-Hasan Muh. b. Muh. b. Abdillâh el-Bâhilî rivâyet etmiştir (İbn Hacer *Müfehres* 202 b; *Sila* 85-29, 437).

29* Bkz. *İsâbe* III, 436; IV, 391.

Bu müsnedin iki râvisi vardır:

el-Cürcânî, güvenilir hâfız, Mısır'a yerleşmiş, Yukarı Mısır'da 258 H. senesinde vefât etmiştir.

47. Ya'kûb b. Şeybe'nin *Müsned'i*³⁰: Ebû Yûsuf Ya'kûb b. Şeybe b. es-Salt b. Ufûr es-Sedûsî —ki bunların âzâdlısıdır— el-Basrî el-Mâlikî el-Hâfız. Bağdat'a yerleşmiş, 262 H. senesinde vefât etmiştir. Zehebî diyor ki: “*Müsnedü'l-kebîr*’in sâhibidir. Ondan daha güzel bir müsned yazılmamıştır, ancak müellifi eserini tamamlayamamıştır.”³¹ Söylenildiğine göre hiçbir “mu’allel” müsned bitirilememiştir. Ya'kûb'un *Müsned*’inden bitirdiği bölümleri: Aşere-i Mübeşşere³², İbn Mes'ûd, Ammâr³³, Abbâs, Utbe b. Gazvân, Mevâlinin bazıları. Denildiğine göre sadece Ali (b. ebî Tâlib)’in müsnedi 5 cilt imiş. Yine söylendiğine göre onun 200 cüz’ hâlinde Ebû Hureyre’nin müsnedi bölümü ile İbn Ömer’in bazı cüzleri Mısır’da görülmüştür. İçinde irâd ettiği hadislerin isnâdlarını ve illetlerini de zikretmiştir. Şayet tamamlansaydı 200 cilt olurdu.

48. Ebû İshâk el-Tûsî’nin *Müsned'i*: Ebû İshâk İbrâhîm b. İsmâ’îl et-Tûsî —ki bu yörenin muhaddisi idi— el-Anberî. Söylenildiğine göre H. 290’dan önce vefât etmiştir. 280 diyenler de vardır. Kitabı 210 küsur cüz’den oluşuyormuş³⁴.

49. el-Kabbânî’nin *Müsned'i*³⁵: Ebû Ali el-Hüseyn b. Muh. b. Ziyâd el-Abdî en-Nisâbü’rî el-Kabbânî, öl. 289 H.

50. el-Mervezî’nin *Müsned'i*: Ebû Bekr Ahmed b. Ali b. Sa’îd el-Mervezî el-Hâfız el-Hucce el-Kâdî. İlim kaplarından ve güvenilir hâfızlardan biri, 292 H. senesinin Zî’l-hicce ayının ortalarında vefât etmiştir. Zehebî, *Tezkire*’sinde: “Onun faydalı eserleri ve müsnedleri³⁶ vardır” demektedir.

a. Ebû Ca’fer Ahmed b. Amr b. Mansûr el-İlbîrî (*Fihrist İbn Atiyye* 96; *Buğye*, No. 695).

b. İsa b. Miskîn b. İsa (*Sila* 85-29, 445; *Buğye*, No. 1134; İbn Hayr *Fehrese* 142).

30* Bkz. *Tezkire* 828; *İsâbe* I, 260, 530, IV, 147.

31* Bkz. *İber* I, 377, müellifin bitirdiklerinden Ömer b. el-Hattâb’ın müsnedi hariç hiçbirisi zamanımıza ulaşamamıştır. Tek nüshasından Kemâl el-Hût’un tahkiki ile 1940’da Beyrut’ta neşredilmiştir.

32* Ebû Bekr Muh. b. Ahmed b. Ya'kûb b. Şeybe es-Sedûsî (öl. 331 H.), yedi yaşında iken dedesinden Aşere-i mübeşşere ile *Müsnedü'l-Abbâs*’ı dinlemiştir (*İber* II, 40).

33* Bunun ve diğer tüm sahâbî müsnedlerinin râvisi yukarıda adı zikredilen müellifin torunudur (İbn Hacer *Müfheres* 17ab; *Sila* 85-29, 438).

Müsnedü Talha b. Ubeydillah ta müellifin tamamlamaya muvaffak olduğu sahâbî müsnedlerindendir (*Sila* 85-29, 437).

34* “Yüz cüz’lük bir *Müsnedü'l-kebîr* yazmıştır.” (*İber* I, 405).

35* Bkz. *İber* I, 416.

36* Onun *Müsnedü Ebî Bekir es-Sıddîkî* Şu’ayb el-Arnâvut’un tahkiki ile 1970-1 yıllarında el-Mektebu’l-İslâmî tarafından Beyrut’ta neşredilmiştir.

Müellifin diğer sahâbî müsnedleri:

a. *Müsnedü Âişe*, râvisi: Ebû Ahmed Abdullah b. Muh. b. Ubeydillah b. Nâsîh (İbn Hacer *Müfheres* 97a; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 49 b.; *Sila* 85-29, 443).

b. *Müsnedü Osmân b. Affân*, râvisi: Abdullah b. Muh. b. el-Müfessir (*Sila* 85-29, 436).

c. *Müsnedü Ebî Hureyre*, râvisi: Muh. b. el-Kâsım b. Ma’rûf (*Sila* 85-29, 439-40).

51. Muh. b. Hişâm es-Sedûsî'nin *Müsned*'i³⁷: Ebû Abdillâh Muh. b. Hişâm b. Şebîb b. ebî Hiyere es-Sedûsî el-Basrî (sonra:) el-Mısrî, güvenilir musannif, öl. 251 H.

52. İbrâhîm b. Ma'kil b. el-Haccâc en-Nesefî, Nesef kâdısı ve âlimi. 295'de vefât etmiştir. *Müsned*'i büyük idi.

53. Ebû Yahyâ er-Râzî'nin *Müsned*'i: Ebû Yahyâ Abdurrahman b. Muh. er-Râzî el-Hâfız, öl. 291 H. Onun bir de *Tefsîr*'i vardır.

54. Ebû İshâk er-Râzî'nin *Müsned*'i: Ebû İshâk İbrâhîm b. Yûsuf er-Râzî el-Hâfız, öl. 301 H. Kitabı 100 cüz'den fazla idi.

55. İbn Nâciye'nin *Müsned*'i³⁸: Ebû Muh. Abdullah b. Muh. b. Nâciye el-Berberî (sonra:) el-Bağdâdî, öl. 301 H. Müsnedi 132 cüz'den oluşmakta idi.

56. el-Hasan b. Süfyân'ın *Müsned*'i: Ebû'l-Abbâs el-Hasan b. Süfyân b. Âmir b. Abdilazîz b. en-Nu'mân b. Atâ' eş-Şeybânî en-Nesâ'î el-Bâlûzî —ki bu, Nesâ köylerinden buraya 3 fersah uzaklıkta Bâlûz adlı bir köye nisbet-tir— Horâsân muhaddisi ve asrında tartışmasız hadiste imâm idi. Bâlûz'da 303 H. tarihinde vefât etmiştir. Kabri orada hâlen ziyâret olunmaktadır. Onun üç ayrı *Müsned*'i vardır³⁹.

57. el-Büşî'nin *Müsned*'i: Ebû Ya'kûb İshâk b. İbrâhîm b. Nasr en-Nisâbü'rî el-Büşî —ki bu, Nisâbü'r dolaylarında bir belde olan Büşt'e nisbet-tir— Onu *Mu'cem*'inde zikreden Yâkût, bir vefât tarihi vermemiştir. Zehebi ise: "Onun ne zaman vefât ettiğini bilmiyorum, bildiğimiz 303 senesine kadar hayatta olduğudur." demektedir.

58. Ebû Ya'lâ'nın *Müsned*'i⁴⁰: Ebû Ya'lâ Ahmed b. Alî b. el-Müsenâ et-Temîmî el-Mevsilî, meşhûr ve güvenilir hâfız, Mevsil'de 307 tarihinde vefât etti. Yüz yaşını geçmiş idi. İnsanlar ona rihlet ettiler. Büyük ve küçük olmak üzere iki *Müsned*'i vardı. Bunlar hakkında İsmâ'îl b. Muh. b. el-Fadl et-Temîmî el-Hâfız şunları söylemektedir: "el-Adenî'nin ve İbn Menî'nin *Müsned*'leri gibi müsnedleri okudum, bunlar nehirler gibiydi; *Müsned-i Ebî*

37* Müsnedin râvisi: Ebû'l-Kâsım el-Hüseyn b. Muh., el-ma'rûf: Me'mûn (*Sila* 85-29, 447).

38* Bkz. İbn Hayr *Fehrese* 142-3.

Onun *Müsnedu'l-Vuhdân*'ını Bısr b. Ahmed el-İsferâyînî rivâyet etmiştir (*Sila* 85-29, 448).

39* Bkz. *İsâbe* I, 363; *Hâvî* II, 64; *İber* II, 134. Müsnedi müellifinden Ebû'l-Kâsım Abdullah b. Ahmed b. Muh. en-Nesevî rivâyet etmiştir (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 69a; *Sila* 85-29, 447).

40* Müsnedin râvileri:

a. Ebû Amr Muh. b. Ahmed b. Hamdân en-Nisâbü'rî el-Hîrî (*Fihrisü'l-Ensâri* 209b-210 b; İbn Hacer *Müfehres* 144 b; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 50 a).

b. Muh. b. İbrâhîm b. el-Makburî. Onun rivâyeti ile olan müsned, İbn Hamdân'ın rivâyetinden daha geniştir (*Sila* 85-29, 434).

Ebû Ya'lâ'nın *Müsned*'i 15 cilt hâlinde Hüseyn Esed'in tahkiki ile Şâm'da Dâru'l-Me'mûn tarafından 1984 senesinde neşredilmiştir.

Ya'lâ ise deniz gibiydi, sanki nehirleri toplayan bir deniz..."

59. İbn Tevbe'nin *Müsned*'i⁴¹: Ebû'l-Abbâs el-Velîd b. Ebân b. Tevbe el-İsbehânî, güvenilir hâfız, *et-Teystîr* sâhibi, öl. 310 H. Müsnedinin hacmi büyüktü.

60. er-Rûyânî'nin *Müsned*'i⁴²: Ebû Bekr Muh. b. Hârûn er-Rûyânî —ki bu, Taberistân dolaylarında ulemâdan pek çoklarının hurûc ettiği Rûyân adlı bir kente nisbettir— meşhûr hâfız imâm, öl. 307 H. Onun meşhûr olan müsnedi hakkında İbn Hacer: "Mertebe olarak sünenlerden aşağı değildir." demektedir.

61. Ebû Sa'd el-İsbehânî'nin *Müsned*'i: Ebû Sa'd Abdurrahman b. el-Hasan el-İsbehânî —aslen— en-Nîsâbü'rî. *Şerefu'l-Mustafâ* kitabının sâhibi 307 H. senesinde vefât etmiştir. Onu *Tabakâtul-huffâz*'ında zikretmeyi ihmâl eden Zehebî, *Ta'rih*'inde hâfız vasfıyla nitelemiştir.

62. Muh. b. Akîl'in *Müsned*'i⁴³: Ebû Abdillâh Muh. b. Akîl b. el-Ezher b. Akîl el-Belhî, büyük hâfız, Belh'in muhaddis ve âlimi *et-Ta'rih ve'l-ebvâb*'ın sâhibi. 316 H.'de vefât etmiştir.

63. Ebû Ca'fer et-Tahâvî'nin *Müsned*'i.

64. İbn ebî Hâtîm'in *Müsned*'i: Ebû Muh. Abdurrahman b. ebî Hâtîm Muh. b. İdrîs b. el-Münzir b. Dâvud b. Mihrân et-Temîmî el-Hanzalî er-Râzî. Rey hâfızı ve Rey hâfızının oğlu, ebdâldan biri, ilim denizi, öl. 327 H. Kitabı 1000 cüz' idi⁴⁴.

65. el-Heysem b. Küleyb'in *Müsned*'i⁴⁵: Ebû Sa'îd el-Heysem b. Küleyb b. Şüreyh b. Ma'kil eş-Şâsî —ki bu, Seyhûn ırmağı ötesinde Türk geçitlerinden birinde yer alan Şâş adlı bir kente nisbettir— ki buradan daha pek çok âlim çıkmıştır— O, Mâverâünnehr'in muhaddisi idi. H. 335'de vefât etmiştir. Müsnedi büyüktür.

66. Alî b. Humşâd'ın *Müsned*'i: Ebû'l-Hasan Alî b. Humşâd el-Adl en-

Silatu'l-halef'te (85-29, 448), Ebû Ya'lâ'ya bir *Müsnedu'l-muğârebe* nisbet edilmiştir ki, müellifinden râvisi Ebû'l-Kâsım Nasr b. Ahmed el-Merhabî'dir.

41* Bkz. *Tekmile li-vefeyâtî'n-nakale* II, No. 1432; *Tezkire* 784.

42* İbn Hacer ve Suyûtî'nin kullandığı kaynaklardandır: *İsâbe* I, 116, 487, II, 198, 332, III, 17; *Hâvî* II, 66.

Müsnedin râvisi: Ebû'l-Kâsım Ca'fer b. Abdillâh b. Fenâkî er-Râzî (öl. 383 H.) *İber* II, 163; *Sila* 85-29, 446).

Yazması: Zâhiriyye, hadis 278 (16-31, 33 ve son cüz'ü, 280 yk.). Müsnedden seçmeler: Zâhiriyye, âmm 4510 (I, 18 yk., 599 H.)

43* Bkz. *Tezkire* 791; *İber* I, 472.

44* Bkz. *Fevvef* II, 287.

45* Kıraat ve rivâyet olunmuş hadis kitaplarındandır. Meselâ: *İsâbe* II, 35; *İber* III, 38; *Dürer* I, 250; *Siyer* XXII, 107.

Müsnedin râvisi: Ebû'l-Kâsım Alî b. Ahmed b. el-Hüseyn el-Huzâ'î (Sirâcüddin *Meşyeha* 125b, 126a).

Yazmasının bir bölümü Şam'dadır: Zâhiriyye, 277 (V, VII-XV, 192 yk., 7. H. asır, Hâfız Diyâüddîn el-Makdisî'nin el yazısı ile) (GAS 183).

Nîsâbü'rî, büyük hâfız, eserler sâhibi, öl. 338 H. Kitabı 400 cüz' imiş⁴⁶.

67. Ebû'l-Hüseyn es-Saffâr'ın *Müsned*'i: Ebû'l-Hüseyn Ahmed b. Ubeyd b. İsmâ'il el-Basrî es-Saffâr, güvenilir hâfız, 340 H. yılından sonra vefât etti. Dârekutnî: "Çok güzel bir müsned kaleme aldı." demiştir⁴⁷.

68. Da'lec'in *Müsned*'i: Ebû Muh. Da'lec b. Ahmed b. Da'lec el-Bağdâdî —ki bu beldenin muhaddisi idi— es-Siczî, ilim kaplarından ve rivâyet denizlerinden biri idi. 351 senesinde vefât etti. Müsnedi büyük idi⁴⁸.

69. el-Mâsercisî'nin *Müsned*'i: Ebû Alî el-Hüseyn b. Muh. b. Ahmed b. Muh. b. el-Hüseyn b. İsmâ b. Mâsercis el-Mâsercisî en-Nîsâbü'rî. Kitabı tehzîb olunmuş "muallal" bir müsneddir. 1300 cüz'den oluşmuştur⁴⁹. Şayet kitap kopyacılarının hattı ile yazılmış olsaydı 3000 cüzden fazla olurdu. Sadece Ebû Bekir'in müsnedinin olduğu bölüm, müellifinin hattıyla illet ve şevâhidi ile birlikte 10 kûsur cüzden teşekkül etmiştir. Bu bölümü, kopyacı, 60 kûsur cüz hâlinde kopye etmişti. Denildiğine göre İslâm'da yazılan en büyük müsned onunki imiş.

70. Ebû İshâk İbrâhîm b. Nasr er-Râzî'nin *Müsned*'i. Müellif, H. 385'de vefât etmiştir. Kitab 30 kûsur cüz idi.

71. İbn Cumey'in *Müsned*'i: Ebû'l-Hüseyn Muh. b. Ahmed b. Muh. b. Cumey' el-Gassânî es-Saydâvî, Şam müsnedi ve muhaddisi, gezici hâfız, öl. 402 H.

72. İbnü'n-Neccâr'ın *Müsned*'i: Muhibbuddîn Ebû Abdillâh Muh. b. Mahmûd b. en-Neccâr el-Bağdâdî. Kitabının ismi şöyledir: *el-Kameru'l-münîr fî'l-müsnedi'l-kebîr*⁵⁰. İçinde her sahâbiyi ve ne kadar rivâyeti varsa hadislerini zikretmiştir.

73. İbn Şâhîn'in *Müsned*'i: Ebû Hafs Ömer b. Ahmed el-Bağdâdî, İbn Şâhîn adıyla meşhûr. Kitap 1600 cüzdür⁵¹.

Ahmed (b. Hanbel)'inki ile beraber buraya kadar sayılanlar 73 müsneddir. Zikrolunan müelliflerin bazılarının iki, bazılarının ise üç tane müs-

46* Bkz. *Tezkire* II, 876; *İber* II, 55.

47* Bkz. *Ta'rîh Bağdâd* IV, 261; *Tezkire* III, 867.

48* *Müsned*'i onun için ed-Dârekutnî cem'etmiştir. Büyük müsnedi daha sonra eline alarak şüpheye düştüğü hadislerin üzerini çizerek karalamıştır. Yine anlatıldığına göre Da'lec, müsnedini incelemesi için Ebû'l-Abbâs b. Ukde'ye göndermiş ve her yaprağın arasına da bir dinar yerleştirmiştir (*Ta'rîh Bağdâd* VIII, 388; *Tezkire* III, 882; Hallikân II, 271).

Da'lec'in *Müsnedu'l-mukillîn*'i Alî b. Muh. b. Bîşrân'ın rivâyetiyle (*Sila* 85-29, 449) olup *Müntekâ*'sının yazması Şam'da mevcuttur: Zâhiriyye, mec. 34 (105a-127a, 6. H. asır).

Onun *Müsnedu Abdillâh b. Abbâs*'ı da literatürde geçmektedir (*Sila* 85-29, 440).

49* Bkz. *Tezkire* III, 955; *İber* II, 120-1.

50* Bkz. *Fihrist* 680.

51* Bkz. *İber* II, 167-8.

Müellifin *Müsnedu Fâtîmati'z-zehrâ*'sı Alî b. el-Muhtedî billah'ın rivâyetiyledir (*Sila* 85-29, 443).

nedi olabilmektedir. Bizim zikrettiklerimizden çok daha fazla sayıda müs-ned vardır. Müsned tabiri, sadece sahâbe üzerine değil, bâblarına, harflerine yahut kelimelerine göre tertib edilmiş kitaplara da itlâk olunmuştur. Bunlara müsned denilmesinin sebebi: Hadislerinin isnadlı (*müsne*) yahut Nebî'ye (sav) ref'edilmiş (*merfû*) olmasıdır. Nitekim Buhârî ve Müslim'in *Sahih*'lerine *el-Müsne**dü's-sahih* denildiği gibi. Dârimî'nin *Sünen*'i de (çoğunlukla) ihtivâ ettiği mürsel, munkatı' ve mu'dal hadislerin sahâbe üzerine "isnâdlı" olarak gelmeleri nedeniyle *Müsne**d-i Dârimî* olarak adlandırılmıştır.

74. Bakî b. Mahled'in *Müsne**d*'i⁵²: Ebû Abdirrahman Bakî b. Mahled el-Endülüsi el-Kurtubî, Şeyhül-İslâm hâfız, *et-Tefsîr* sâhibi. Öl. 276 H. İbn Hazm, eseri şöyle tanımlamaktadır: "1300 küsur sahâbînin rivâyetlerini verdiği kitabını fıkıh bâblarına göre tertib etmiştir. O, başkasının benzerini yazmadığı bir müsne

d, bir musanneftir."

75. es-Serrâc'ın *Müsne**d*'i⁵³. Ebû'l-Abbâs Muh. b. İshâk b. İbrâhîm b. Mihrân es-Serrâc —eyer yapımcısı— es-Sekafî —ki bunların âzâdlısıdır— en-Nisâbüri. Horâsân muhaddisi ve müsni

d, sâlih ve güvenilir hâfız, H. 313'de vefât etmiştir. Eseri bâblarına göre müretteptir. Tahâret ve berâberindeki bazı bölümler mevcûd değildir. Tamamı 14 cüz'dür.

76. Deylemî'nin *K. el-Firde**vs*'i: Muhaddis tarihçi, zamanında hâfızların efendisi Ebû Şücâ' Şireveyh b. Şehridâr b. Şireveyh b. Fennâhüsrev ed-Deylemî el-Hemedânî, Hemedân tarihçisi, H. 509'da vefât etti. Kitabına kısa hadislerden 10 000 kadarını almış, isnâdlarını zikretmeksizin alfabetik olarak 20 kadar harfe göre tertib etmiştir. Bir yahut iki ciltlik eserine *Firde**vsü'l-ahbâr bi-me'sûri'l-hitâb el-muhrac alâ Kitâb'îş-Şihâb* adını vermiştir⁵⁴. Sözü

52* Tamamı 200 cüz' kadar olup, müellifinden Abdullah b. Yûnus rivâyette bulunmuştur (İbn Hayr *Fehrese* 140-1; *Sila* 85-29, 447).

İsâbe'nin pek çok yerinde kaynak gösterilmiştir (I, 77, 143, 203). Zamanımıza kadar ulaşamamıştır.

Hadisleri müsne

53* Literatürde pek çok kitabın kaynaklığını yapmıştır. Meselâ: *Siyer* XXXII, 107; *Dürer* II, 320; *İsâbe* I, 345.

Yegâne râvisi: Ebû'l-Huseyn Ahmed b. Muh. b. Ömer el-Hâffâf'tır (İbn Hacer *Müfehres* 29b, 95a, 161a; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 17a; *Sila* 85-29, 445).

Zamanımıza bazı bölümleri ulaşabilmiştir: Zâhiriyye, mec. 2 (67a-76b, 6. H. asır), mec. 97 (136 yk., mevcut cüz'leri: I, III, IV, VIII'den ikincisi, IX, X, XI, XII ve son cüz'ü) (GAS 173).

Hâfız Ebû'l-Haccâc el-Mizzî, Serrâc'ın *Müsne**d*'inden (3. cüz'ünden) âli hadislerden 40 hadis seçerek çıkarmıştır (İbn Hacer *Müfehres* 75a).

54* Bu kitabın yazmalarından birkaçı: Carullah 394 (177 yk.), Şehit Ali 565 (II, 436 yk., 530 H.); Feyzullah 526 (186 yk., 383 H.); Selim Ağa (II, 239 yk., 7. H. asır). Yurt

77. ed-Deylemî'nin *Müsnedü Kitâbi'l-Firdevs*'i⁵⁵: Ebû Mansûr Şehridâr b. Şireveyh ed-Deylemî el-Hemedânî, öl. 558 H. Neseben sahâbî ed-Dahhâk b. Fîrûz ed-Deylemî'ye ulaşmıştır.

Yukarıda zikri geçen zâtın oğlu olan Ebû Mansûr, *Firdevs*'in hadislerini senedli olarak sevk ederek 4 ciltlik bir kitap telif etmek sûretiyle, her hadisin senedini hadisin altında tahrîç etmiş, adını ise şöyle koymuştur: *İbânetü's-şibh fî ma'rifeti keyfiyyeti'l-vukûf alâ mâ fî Kitâbi'l-Firdevs min alâmeti'l-hurûf*. Bunu İbn Hacer, *Tesdidü'l-kavs fî Muhtasarı Müsnedi'l-Firdevs* adıyla ihtisâr etmiştir⁵⁶.

78. el-Kudâ'î'nin *Müsnedü Kitâbi's-Şihâb fî'l-mevâ'iz ve'l-âdâb*'ı: Tek ciltte 10 cüzdür. Müellif: Şihâbüddin Ebû Abdillâh Muh. b. Sellâme b. Ca'fer b. Alî el-Kudâ'î —ki bu, Ma'd b. Adnân'ın bir şubesi olan Kudâ'a'ya nisbettir. Ekser ve esahh olan görüşe göre Kuda'a, Himyer kabîlesinin bir koludur—Mısır kâdısı, Şafî fakîhi ve muhaddisi, eserler sâhibi. Mısır'da 454 H. senesinde vefât etmiştir. *Kitâbü's-Şihâb*'da Resûlullah'ın (sav) hadislerinden

dışında daha pek çok yazması vardır.

Bu kitaptan bazı hülâsalar yapılmıştır:

a. *Nüzûlu's-sâ'irîn ilallahî Rabbi'l-âlemin*, Mahmûd b. Muh. ed-Derkîzîni (öl. 743 H.). Yazması: Berlin 1279; Gotha 595.

b. İbn Şihâb el-Hemedânî (öl. 786 H.). Yazması: British Museum 890/4.

c. Alî b. ebî'l-Kâsım b. Alî'nin *el-Bustânü'l-müstahrac mine'l-Firdevs*'i. Yazması: Cezayir 496.

- 55* Ebû Mansûr ed-Deylemî, babasının kitabında mevcut olan hadisleri öncelikle "aşağıdaki" hadis kaynaklarından araştırmış, bulduklarını atrâfı ile, yani o musannifin isnâdı ile zikretmiş; bulamadıklarını ise kendi isnâdı ile tahrîc etmiştir. Bahsi geçen kaynaklar şunlardır: *Kutub-u sitte*, Taberânî'nin *Mu'cem*'leri, *Muvattâ*, *Müsned-i Şâfi'*, *Müsned-i Ahmed*, Tayâlisî, Ebû Ya'lâ, İbnü Menî' ve el-Hâris'in *müsnedleri*, Ebû Nu'aym'ın *Hilye*'si, Ebû's-Seyh el-İsbehânî'nin *Sevâbu'l-a'mâl*'i, Ebû Bekr b. Lâl'in *Mekârimü'l-ahlâk*'ı.

Müsnedü'l-Firdevs'in râvileri:

a. İcâzet yoluyla Muhibbüddin Muh. b. Mahmûd b. en-Neccâr.

b. Ebû Mûsâ'l-Medinî (İbn Hacer *Müfehres* 254 b; *Sila* 85-29, 29).

c. Ebû Muh. b. el-Haşşâb (*Sila* 85-29, 448).

Müsnedü'l-Firdevs'in İstanbul yazmaları:

Carullah 392 (cüz'ler: 31-45, 238 yk., 7. H. asır), 393 (cüz' 76-90, 228 yk., H. asır); Carullah 415 (II veya III, muhtemelen bir önceki Carullah 392-3 nüshalarından 9. asırda kopye edilmiş, 195 yk.).

- 56* Hâfız İbn Hacer, *Müsnedü'l-Firdevs*'te müellifinin yalnızca kendi isnâdı ile tahrîc ettiği hadisleri bir araya getirmiş, fakat bunun yanı sıra kitab içinde geçen Ebû's-Seyh ve İbn Lâl'in rivâyetlerine yer vermekten de geri durmamıştır. İbn Hacer'in ihtisâr ederken bu hadisleri de almış olmasının nedeni bunların garib rivâyetlerden olmasıdır. İbn Hacer, bununla da kalmayıp her hadisin isnâdındaki râvilerin zayıf olanlarını belirtmeye çalışmıştır. Telif tarihi 840'dır. *Tesdidü'l-kavs*'in yazmaları: Yeni Câmî 199 (I, 370 s., 900 H. civarı, Elif harfinin tamamı), 200 (II, 346 s., 900 H. civarı, Bâ'dan Fâ'ya kadar), 201 (IV, 532 s., 900 H. civarı, Mîm'den sonuna kadar). Böylece 3. cildin eksik olduğu açıkça görülmektedir. Murad Molla 393 (*Zehru'l-Firdevs*'in muhtasarıdır, 260 yk., sonu noksan, isnâdları hazfedilmiştir).

Yurt dışı yazmaları:

Ârif Hikmet (Medine) hadis 64 (116 yk., 865 H.); Dârulkutub, hadis 2099 (I, 377 yk.; II, 351 yk.; IV, 364 yk.; 9. H. asır), hadis 2151 (212 yk., 840 H.).

1200 kadarını isnâdları ile sevketmiştir⁵⁷. Harflerine riâyet etmeksizin alfa-betik olarak hazırladığı kitabını, Şeyh Abdurra'ûf el-Münâvî eş-Şâfiî harflerine göre güzel bir tertibe tâbi tutmuş ve hadisi tahrir eden başka musannifleri de beyân etmiştir. Bu çalışmanın başlığı şöyledir: *İs'âfu't-tullâb bi-tertîbi's-Şihâb*⁵⁸.

57* *Müsnedü's-Şihâb*'ın râvileri:

- Ebû Tâhir Ahmed b. Muh. es-Silefî.
- Ebû'l-Hasan Alî b. Halef b. Zî'n-nûn b. Ahmed el-Absî.
- Ebû'l-Hasan Muh. b. Hibetillah b. el-Hüseyn b. İrs.
- Ebû Bekr Muh. b. Abdilbâkî el-Ensârî.
- el-Cem' beyne's-Sahîhayn* kitabının sâhibi el-Humeydî.
- Ebû'l-Kâsım Hibetullah b. el-Husayn eş-Şeybânî.
- Mes'ûd b. Halef b. Osmân el-Abderî Ebû'l-Hiyâr.
- Muh. b. Berekât en-Nahvî.
- Ebû Abdillâh Muh. b. Ahmed b. İbrâhîm er-Râzî.
- Sa'îd b. İbrâhîm el-Fârikî.

(*Bernâmec Vâdiyâşî* 222-3; *Sila* 84-28, 374; 85-29, 447-8; *Buğye*, No. 1363; Sirâcüddin Meşyeha 89 ab; İzz. b. Cem. Meşyeha 24 ab; *Fihrist İbn Atiyye* 96; *Bernâmec Tüceybî* 147; İbn Hacer Müfehres 251b, 252a).

Kitâbu's-Şihâb hakkında şu bilgiler verilmektedir: Ebû Muh. b. ebî Ca'fer diyor ki: "eş-Şihâb'ın hadislerini Hâfız Ebû Recâ' cem'ederek, ana kitaplardan istihrâc etmiştir. Kudâî'nin yaptığı, hadisleri düzenleyip, birleştirmekten fazlası değildir. Babam, pek nâdir olarak el-Kudâî'den rivâyet etmiştir. Çoğunlukla bir güvenilir râvi vâsıtasıyla Hâfız Ebû Recâ'dan rivâyet etmiştir."

Müsnedü's-Şihâb, hadis ehli indinde meşhûr ve mütedâvil bir kitap olmakla birlikte, onu pek çok talebeler ezberledikleri gibi, ehl-i edebden kimilerince de övülmüştür (*Bernâmec Tüceybî* 150).

Kevşîş Muh. Şîrvânî, *K. eş-Şihâb*'ı Farsça'ya tercüme etmiştir: Tahrân 1964, Dânişgâh-i Tahrân.

K. eş-Şihâb'i şerhedenler olmuştur:

- Ebû Ömer Yûsuf b. Abdillâh b. Sa'îd b. ebî Zeyd el-Endülüsî (öl. 575 H.) (*Siyer* XXI, 181).
- Ebû'l-Muzaffer Muh. b. Es'ad, İbnü'l-Hakîm el-Hanefî (öl. 567 H.). Yazması: Kahire Suppl. II, 8.
- Ebû'l-Kâsım b. İbrâhîm b. Yûsuf el-Verrâk ed-Derbendî (*Gunye* 207).

K. eş-Şihâb ile el-Uklişî'nin *K. en-Necm*'indeki zayıf hadisler üzerine Radiyüddin Ebû'l-Fadâ'il el-Hasan b. Muh. b. Hayder es-Sağânî'nin (577-650 H.) *ed-Dürrü'l-mülakat fi tebyini'l-galat* adlı bir eseri vardır. Yazmaları: Cezayir 1359/4; İskenderiye Fun. 95/10; 174/7 (GAL).

58* Yazmaları: Kahire¹ I, 267, hadis 12 (29 yk.); Kahire Suppl. I, 44 (18 yk.).

Yine Münâvî'ye âit: *Refu'n-nikâd an Kitâb'ış-Şihâb*. Yazması: Lâleli 453 (100 yk., 1043 H.); Reisülküttâb 225/1 (1-99 yk.).

Diğer müsnedler:

Aşağıda zikredeceğimiz müsnedlerin bir kısmı tüm sahâbileri içermekle birlikte, oldukça büyük bir bölümü müstakil sahâbî müsnedlerinden ibârettir:

- Ebû Muh. el-Mu'âfâ b. İmrân el-Mevsilî'nin *Müsned*'i. Bu eseri müellifinden Muh. b. Abdillâh el-Mevsilî rivâyet etmiştir (*Siyer* XXI, 302; *Sila* 85-29, 447).
- Ebû Nu'aym'ın *Müsned*'i: Hâfız Ebû Nu'aym Ahmed b. Abdillâh b. Ahmed b. İshâk el-İsbehânî (336-430 H.). Yazması: Kahire I, 418, hadis 417 (287 yk., tamamı 15 cüz').
- Yine onun *Mesânidu'l-kurrâ*'sı. Râvisi: Ebû Alî el-Haddâd (*Sila* 85-29, 450).

4. Yine onun *Müsnedu Abdillâh b. Dînâr an İbn Ömer*'i, Râvisi: Ebû Ali el-Haddâd (*Sila* 85-29, 439).
5. İbn Hinzâbe'nin *Müsned*'i: Ebû'l-Fadl Ca'fer b. ebî'l-Feth el-Fadl b. Ca'fer el-Bağdâdî. Bir müsned yazmaya karar verince, Dârekutnî onun yanına giderek bitirinceye kadar kalmış. Bitirince de tümünü almıştır. (*Tezkire* III, 1022; Hallikân I, 347). Muh. b. Tâhir el-Makdisî diyor ki: "el-Habbâl'ın yanında İbn Hinzâbe için tahrîc olunmuş cüz'leri gördüm. Bunların 1000 tanesi *el-Müsned*'ine âittir." (*Tezkire* a.y.).
6. el-Mancinîkî'nin *Müsned*'i: Ebû Ya'kûb İshâk b. İbrâhîm b. Yûnus el-Mancinîkî (*Ta'rih Bağdâd* VI, 386, IX, 231; *İsâbe* I, 359).
7. Ebû Zekerîyyâ Yahyâ b. Ma'in'in *Müsned*'i. Râvisi: Ebû Bekr Ahmed b. Ali el-Mervezî (*Sila* 85-29, 446).
- Yazması: Zâhiriyye, mec. 38/12 (19 yk.) (GAS 107).
8. Ebû Bekr b. el-Mukrî Muh. b. İbr. b. Ali el-İsbehânî el-Hâfız'ın (öl. H. 381) *Müsned*'i (*İber* II, 159).
9. Ebû Sa'id el-Huseyn b. Muh. b. Ali el-İsbehânî ez-Za'firânî'nin (öl. 369 H.) *Müsned*'i.
10. Ebû Hafs Ömer b. Muh. b. Büceyr el-Hemedânî es-Semerkandî el-Büceyrî'nin (223-311 H.) *el-Câmî'u'l-Müsned*'i. Müstahrec niteliğindedir. Yazması: Zâhiriyye, hadîs 276 (tamamı 30 cüz', 121 yk.).
11. Ahmed b. Muh. b. İsâ b. el-Ezher Ebû'l-Abbâs el-Bertî el-Kâdî'nin *Müsned*'i (*Ta'rih Bağdâd* V, 61).
12. Kâsım b. Asbağ'ın *Müsned*'i. İçinden alıntı bir hadîs *İsâbe*'de (I, 497) yer almıştır.
13. Ebû Bekr Ahmed b. Muh. b. Ahmed b. Gâlib el-Berkânî el-Hvârizmî'nin (336-425 H.) *Müsned*'i. Yazması: Âsâfiye I, 670, hadîs 595 (1131 H.) (GAS 229).
14. Takîyüddîn Ebû Muh. Abdülganî b. Abdilvâhid b. Ali el-Cemmâ'î el-Makdisî'nin (541-600 H.) *el-Müsned min avâlihî*'si. Yazması: Zâhiriyye, hadîs 275 (1-169) yk.).
15. Abdullah b. Vehb el-Kureşî Ebû Muh. el-Mısıri'nin *Müsned*'i. Râvisi: Muh. b. Abdillâh b. el-Hakem el-Mısıri ile Bahr b. Nasr el-Havlânî. Yazması: Zâhiriyye, mec. 40 (156-171 yk., VIII). Fıkıh bâblarına göre düzenlenmiş. Ridâ, cihâd, ilm, farâid ve hac kitaplarını ihtivâ etmektedir.
16. Ahmed b. Mansûr b. Seyyâr Ebû Bekr er-Remâdî'nin *Müsned*'i (*Ta'rih Bağdâd* V, 151).
17. İbn Melhân'ın *Müsned*'i (*İsâbe* III, 153).
18. Ebû Müslim Abdurrahman b. Muh. b. Abdillâh b. Mihrân el-Bağdâdî el-Hâfız'ın (öl. 375 H.) *Müsned*'i (*İber* II, 145).
19. Hâlid b. Ahmed b. Hâlid b. Hammâd Ebû'l-Heysem ez-Zühlî'nin *Müsned*'i. Bu kitabı, onun hadislerinden tahrîc etmek sûretiyle Nasr b. Ahmed el-Bağdâdî kaleme almıştır (*Ta'rih Bağdâd* VII, 315).
20. Ebû Ya'kûb İshâk b. Abdillâh b. İbrâhîm b. Abdillâh b. Seleme el-Bezzâz'ın *Müsned*'i (*Ta'rih Bağdâd* VI, 388).
21. İbnü'l-Faradî'nin *Müsned*'i (*Nefhu't-tib* II, 219).
22. Ebû İshâk İsmâ'il b. İshâk b. İsmâ'il b. Hammâd b. Zeyd el-Ezdî'nin *Müsned*'i (*Ta'rih Bağdâd* VI, 284).
23. Ebû İshâk İbrâhîm b. Muh. b. Hamza b. Umâre el-İsbehânî'nin (öl. 353 H.) *Müsned*'i (*Tezkire* III, 910).
24. Şeyhu'l-İslâm Ebû Müslim Abdurrahman b. Muh. b. Abdillâh b. Mihrân el-Bağdâdî'nin ricâle göre düzenlediği *el-Müsnedü'l-kebîr*'i (*Tezkire* III, 969).
25. Kâdılar kâdısı Ebû'l-Huseyn Ömer b. Muh. b. Yûsuf el-Ezdî'nin (öl. 323 H.) *Müsned*'i (*İber* II, 30).
26. Ebû Kureş b. Cum'a b. Ali b. Halef el-Kuhustânî el-Hâfız'ın (öl. 313 H.) ricâl ve bâblarına göre hazırladığı *Müsned*'i (*İber* I, 468).
27. Kâdî Ebû'l-Husayn Muh. b. el-Huseyn b. Habîb el-Vâdî'nin (ö. 296 H.) *Müsned*'i (*İber* I, 432).

28. Ebû'l-Hasan Ali b. Harb et-Tâ'i el-Mevsilî el-Ahbârî'nin (öl. H. 265 H.) *Müsned'i*.
29. Ebû Bekr Muh. b. Mu'âviye el-Kureşî'nin *Müsned'i* (İbn Hayr *Fehrese* 143).
30. Ebû'l-Hasan Ali b. el-Ca'd b. Ubeyd el-Cevherî'nin (öl. 230 H.) *Müsned'i*. Yazmaları: Dâru'lkutub, hadis 2240 (I, II, III, 103 yk., 5. H. asır, İbnü'n-Neccâr'ın hattı ile; IV, V, VI, 625 H., 86 yk.; 125 yk., VII, VIII, IX, 625 H.; 144 yk., X, XI, XII, XIII, 625 H.). Eserin tamamı yazma olarak mevcuttur.
31. Ebû'l-Kâsım Temmâm b. Muh. er-Râzî'nin *Müsnedu'l-mukillin'i*. Râvisi: Abdullah b. Ömer el-Kettânî. Kitabın tam ismi: *Müsnedu'l-mukillin mine'l-umerâ' ve's-selâtin*. Basması: Subhî el-Bedri es-Sâmirâ'nin tahkiki ile, Mecmûatu'r-resâ'il fi'l-hadîsi'n-nebevi içinde (59-71 s.) 1400'de Kuveyt'te, Dâru's-Selefiyye tarafından neşredilmiştir (*Sila* 85-29, 449).
32. Ebû Bekr Muh. b. Mürdeveyh ez-Zâhid'in *Müsnedu's-şu'arâ'sı*. Râvisi: Süleymân b. İbr. el-İsbehânî (*Sila* 85-29, 439).
33. Ebû Süleymân et-Taberânî'nin *Müsnedu's-Sâmiyyin'i*. Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin rivâyetiyledir (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 80a; *İsâbe* I, 502, IV, 10; *Sila* 85-29, 449).
- Yakın tarihte tahkikli neşri yapılmıştır.
34. Yine Taberânî'nin *Müsnedu Ebî Hureyre'si*. Ebû Bekr Muh. b. Abdillâh b. Rîze'nin rivâyetiyle (*Sila* 85-29, 439).
35. Yine Taberânî'nin *Müsnedu Rakabe b. Maskale'si* (İbn Hacer *Müfehres* 207a).
36. Ebû Muh. Hamza b. Habîb ez-Zeyyât'ın *Müsned'i*. Bunu müellifinden Ebû'l-Kâsım et-Taberânî rivâyet etmiştir (İbn Hacer *Müfehres* 50 b; *Sila* 85-29, 446).
37. Ebû Bekr Abdullâh b. Süleymân b. el-Eş'as es-Sicistânî'nin (230-316 H.) *Müsnedu Âişe'si*. Kitabın râvisi: Ebû'l-Kâsım Ubeydullâh b. Muh. b. İshâk b. Süleymân. Baskısı: Abdülgaffâr Abdülhakk Huseyn'in tahkiki ile Mekt. Dâri'l-Aksâ tarafından 1985'de Kuveyt'te neşredilmiştir.
38. Yine onun *Müsnedu'l-ensâr'ı*. İbn Hacer, *İsâbe*'de (II, 866) bu kitaptan söz etmiştir.
39. Ebû Bekr Ahmed b. Selmân b. el-Hasan en-Neccâd el-Hanbelî'nin (253-348 H.) *Müsnedu Ömer b. el-Hattâb'ı*. Kitabın râvisi: Ebû Ali el-Hasan b. Ahmed b. İbrâhîm b. Şâzân (*Meşyehatu'l-Halebi* 77a; *Dürer* II, 31; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 42 b; İbn Hacer *Müfehres* 95b; *Sila* 85-29, 435-6). Mevcut tek yazması: Zâhiriyye, mec. 94 (118a-127a, 6. H. asır).
40. Yine onun *Müsnedu Enes b. Mâlik'i*. Râvisi aynıdır (*Sila* 85-29, 441).
41. Yine onun *Müsnedu'l-mukillin mine's-sahâbe'si*. Râvisi: Abdullâh b. Muh. el-Ciyânî. (*Sila* 85-29, 449).
42. *Tertibu Müsnedi'r-Rebi' b. Habîb*. Bunu Ebû Ya'kûb el-Vercelânî (öl. 570 H.) tahrîc etmiştir.
- Gerçekleştirilen baskıları:
- a. Ebû Abdillâh Muh. b. Ömer el-Mağribî'nin hâşiyesi ile birlikte 1304'de Zanzibâr'da;
- b. Abdullâh es-Sâlimî'nin hâşiyesiyle birlikte 2 cilt hâlinde 1326'da Kahire'de basılmıştır (GAS 93).
43. Ebû İshâk İbrâhîm b. Harb el-Askerî'nin *Müsnedu Ebî Hureyre'si*. Râvisi, Ahmed b. Sehl b. Ömer'dir (*Sila* 85-29, 440). Yazması: Zâhiriyye, hadis 271 (8 cüz', başı noksan), mec. 13/25 (II cüz', 66a-79b, 512 H.) (GAS 160).
44. Ebû Ca'fer Muh. b. el-Huseyn b. eb'l-Huneyn Mûsâ el-Huneynî'nin *Müsnedu Enes b. Mâlik'i*. Râvisi: Ebû Ca'fer Muh. b. Ali b. Duhaym (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 23 ab; *Iber* I, 3399; İbn Hacer *Müfehres* 111a; *Sila* 85-29, 441).
45. Ebû Nasr Abdülvehhâb b. Abdillâh el-Mizzî'nin *Müsnedu Enes b. Mâlik'i*. Bu kitabı rivâyet eden: el-Huseyn b. Ahmed el-Mâlikî'dir (*Sila* 85-29, 441).
46. Ebû Bekr el-Kâsım b. Zekerîyyâ el-Mutarriiz'in dört cüz'lük *Müsnedu Enes b. Mâlik min hadîsi Humeyd et-Tavîl'i*. Rivâyet eden: Abdülazîz b. Ca'fer el-Hurefî (*Sila* 85-29, 441).
47. Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Muh. el-Berkî'nin *Müsnedu Ebî Hureyre'si*. Râvisi: Ah-

med b. Abdillâh el-Kattân (*Sila* 85-29, 440).

48. Ebû Ali el-Hasan b. Muh. b. es-Sabbâh ez-Za'firânî'nin (öl. 259 H.) *Müsne'du Suheyb b. Sinân*'ı. Kitabın râvisi: Ebû Abdillâh el-Huseyn b. Yahyâ b. Ayyâş el-Kattân (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 20 b; İbn Hacer *Müfehres* 210a; *Sila* 85-29, 438).

49. Yine onun *Müsne'du Bilâl b. Rebâh el-Mü'ezzin*'i. Râvisi aynı (İbn Hacer *Müfehres* 58b). Yazması, Mısır'dadır: Kahire Suppl. III, 61, hadis 1558 (11 s.).

Silatu'l-halefte (85-29, 438) yine Za'firânî'ye nisbet edilen *Müsne'du Bilâl b. Rebâh ve-Habbâb b. el-Eret ve-Ammâr b. Yâsir*'i, İzzüddin b. Cemâ'a, *Meşyeha*'sında (25 b), Ebû Ca'fer Muh. b. es-Sabbâh ed-Dûlâbî el-Bezzâr'a (151-227 H.) nisbet etmiştir ki, bunun râvisi orada Ebû Ca'fer Ahmed b. Yahyâ b. İshâk el-Hulvânî şeklinde geçmektedir.

50. Ebû'l-Hasan Ali b. Ma'rûf ez-Zâhid'in *Müsne'du Usâme b. Zeyd*'i. Râvisi: Muh. b. el-Huseyn b. el-Ferrâ' (*Sila* 85-29, 441).

51. Ebû Abdillâh el-Ebzârî'nin *Mesânidu'l-hulefâ*'sı. Râvisi, Ca'fer b. Muh. el-Huldî'dir (*Sila* 85-29, 449-59; İbn Hacer *Müfehres* 147 ba).

52. el-Hasan b. Bedr'in *Mesânidu'l-hulefâ*'sı. Râvisi: Ali b. Muh. el-Hamâmî (*Sila* 85-29, 450).

53. İbnü Sâ'id'in *Müsne'du Ebî Bekri's-Siddîk*'ı: Kitabı müellifinden rivâyet eden: Ebû Bekr b. Zenbûr el-Mekkî (*Sila* 85-29, 435; *Dürer* II, 13). Yazması: Zâhiriyye, mec. 104 (II, 58-65 yk.) (GAS 176).

54. Ebû Abdurrahman Abdullâh b. Ahmed b. Muh. b. Hanbel eş-Şeybânî'nin (213-290 H.) *Müsne'du'l-Ensâr*'ı. Yazması: Zâhiriyye, hadis 336 (son cüz'leri, VI-XI, 24a-130a, 7. H. asır).

55. Yezîd b. Menî' Ebû'l-Kâsım'ın *Müsne'du Usâme b. Zeyd*'i. Yazması: Zâhiriyye 344 (143), 14 yk.

56. Ahmed b. Muh. b. İsâ el-Bağdâdî el-Birtî'nin (190-288 H.) *Müsne'du Abdurrahman b. Avf*'ı.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 76 (207-214a) (NÂSİR 231).

57. Ebû'l-Hasan Ali b. Abdurrahman b. ebî's-Serî'nin *Müsne'du'l-mukillîn*'i. Râvisi: Muh. İshâk b. Fedeveyh (*Sila* 85-29, 449).

58. Ebû Muh. Yahyâ b. Muh. b. Sâ'id'in *Müsne'du Abdillâh b. Mes'ûd*'u. Râvisi: Muh. b. Ömer b. Zenbûr (*Sila* 85-29, 437).

59. Yine onun *Müsne'du Âişe*'si. Râvisi: Ahmed b. Muh. b. el-Cenedî (*Sila* 85-29, 443).

60. Yine onun *Müsne'du Abdillâh b. ebî Evfâ*'sı. Râvisi: Ebû'l-Kâsım Abdullâh b. Muh. el-Bezzâr (*Sila* 85-29, 444).

61. Ebû Muh. Abdurrahman b. Osmân b. el-Kâsım b. ebî Nasr et-Temimî ed-Dimaşkî'nin (öl. 441) *Müsne'du Ali b. ebî Tâlib*'i. Râvisi: el-Huseyn b. Ali es-Sâmî. Yazması: Zâhiriyye, hadis 273 (1a-9b, 7. H. asır) (GAS 232).

62. Ebû Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şu'ayb en-Nesâ'î (215-303 H.), *Sünen sâhibinin Müsne'du Ali b. ebî Tâlib*'i (*Tehzîbu't-Tehzîb* I, 6).

63. Ebû Tâhir Muh. b. Ahmed b. Ali b. Hamdân'ın *Müsne'du Behz b. Hakîm*'i (*Tezkire* III, 1111).

64. Ebû Abdillâh Muh. b. er-Rebî' el-Cizî'nin *Müsne'du's-sahâbeti'llezine nezelû Mısır*'ı. Râvisi: Muh. b. el-Hasan ed-Dakkâk (*Sila* 85-29, 443-4).

65. Ebû'l-Fadl el-Kâsım b. Abdillâh b. Kutlûbögâ el-Haneffî'nin (öl. 879 H.) *Müsne'du seyyidi Ukbe b. Âmir el-Cühenî*'si. Yazması: Berlin 1396 (GAL)

İSNÂDLI HADİS VE ÂSÂR İHTİVÂ EDEN TEFSİR KİTAPLARI

1. Abdurrahman b. ebî Hâtim'in *Tefsîr*'i: Dört cilttir. İçindeki tüm âsârı isnadlıdır¹.
2. İshâk b. Râhveyh'in *Tefsîr*'i².
3. Ebû Bekr b. ebî Şeybe'nin *Tefsîr*'i³.
4. Kardeşi Osmân b. ebî Şeybe'nin *Tefsîr*'i⁴.
5. Ebû Abdillâh b. Mâce el-Kazvînî'nin *Tefsîr*'i⁵.
6. Abd b. Humeyd'in *Tefsîr*'i⁶.
7. Abdurrezzâk es-San'ânî'nin *Tefsîr*'i⁷.
8. Muh. b. Yûsuf el-Firyâbî'nin *Tefsîr*'i⁸.

1* Literatürde pek meşhur bir kaynaktır. Meselâ: *el-Hâvî li'l-fetâvâ* I, 19, 395; II, 89; *Sila* 84-28, 42. Zehebî, eserin birkaç ciltten oluştuğunu söylemiştir (*Tezkire* s. 829). Prof. İsmail Cerrahoğlu, bu kitabın tanıtımını yapmıştır: "İbn Ebî Hâtim ve Tefsîr'i", *İlahiyat Dergisi* 1970, XVIII, s. 35-45.

Bir kaç yazması mevcuttur: Ayasofya 175 (cilt II, 205 yk., 748 H.); Medine, Mahmûdiyye tefsîr 49 (III, 245 yk., 8. H. asır), 50 (IV, 266 yk.); Kahire I, 36, tefsîr 15 (I, VII, 249 yk., 293 yk.); Zâhiriyye 7312 (I, 101 yk., 7-8. H. asır) (GAS).

2* Bu kitabı müellifinden Muh. b. Yahyâ b. Hâlid rivayet etmiştir (*Sila* 84 - 28, 42).

3* Bunu müellifinden rivayet eden: Ebû Ca'fer Muh. b. Ahmed b. el-Alâ'dır (*Sila* 84-28, 40).

4* Osmân b. Muh. b. ebî Şeybe el-Absî, öl. H. 239 (*İber* I, 338).

5* Bu tefsirden *İsâbe*'de (I, 48) Üseyd b. Safvân'ın tercemesinde bir hadis alıntısı mevcuttur.

6* Müellifin *Müsned*'inin de râvisi olan Ebû İshâk İbr. b. Huzeym ez-Zâhid, onun *Tefsîr*'ini de rivâyet etmiştir (*Sila* 84-28, 42). Literatürde ikincil eserlere kaynaklık etmiştir. Meselâ: *İsâbe* I, 81, 572; III, 512; *Tefsîr İbn Kesîr* V, 266; *el-Hâvî li'l-fetâvâ* II, 88. Bildiğim kadarıyla yazması zamanımıza kadar ulaşamamıştır. Sened ve metni ile ihtisara uğramadan İbn Kesîr'in *Tefsîr*'i içinde ve İbn Ebî Hâtim'in *Tefsîr*'inin Ayasofya 175 numaralı nüshasında, kenarlarda pek çok alıntılar hâlinde karşımıza çıkmaktadır.

7* Eser hakkında Prof. İsmail Cerrahoğlu'nun bir makâlesi vardır: "Abdurrezzâk bin Hemâm ve Tefsîr'i", *İlahiyât Dergisi* 1967, XI, 99-117. Eseri müellifinden iki râvi rivâyet etmiştir: a. Seleme b. Şebîb (*Gunye* s. 224), b. Ebû Abdillâh Muh. b. Hammâd et-Tahrânî (*Sila* 84-28, 41; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 97 b.). Daha sonraki pek çok esere kaynaklık etmiştir. Meselâ: *İsâbe* I, 280; IV, 359; *el-Hâvî* II, 216. İbn Cerîr et-Taberî ise meşhur *Tefsîr*'inde el-Hasan b. Yahyâ b. el-Ca'd el-Cürcânî (öl. H. 263) tarihiyle Abdurrezzâk'ın bu kitabından nakillerde bulunmuştur. İki yazması mevcuttur: Ankara, Saib Ef. 4216 (110 yk., 6. H. asır) ve Kahire² I, 40, tefsîr 242 (178 yk., 724 H., GAS).

8* Bunu müellifinden Abdullah b. Muh. b. Sa'îd rivayet etmiştir (*Sila* 84-28, 42). Kaynak eserlerdendir. Meselâ: *el-Hâvî* II, 117, 224; *el-İhkân fî ulûmi'l-Kur'ân* I, 39.

9. Ebu's-Şeyh b. Hayyân'ın *Tefsîr*'i⁹.

10. Ebû Hafs b. Şâhîn'in *Tefsîr*'i. 100 cüz'dür. Vâsıt'ta bunun 30 cilt kadarıbulunmuştur¹⁰.

11. Bakî b. Mahled'in *Tefsîr*'i. İbn Hazm eser hakkında şunları söylemektedir: "Ne Muhammed b. Cerîr (et-Taberî), ne de bir başkası, İslâm'da onun *Tefsîr*'inin bir benzerini yazamamıştır."¹¹

12. Süneyd b. Dâvud'un *Tefsîr*'i¹².

13. İbn Cerîr et-Taberî'nin *Tefsîr*'i. Kitap hakkında en-Nevevî: "Ümmet, onun *Tefsîr*'inin benzerinin yazılmadığında fikirbirliği hâlinindedir." Suyûtî ise: "O, tefsîrlerin en üstünü ve büyüğüdür." demektedir. Ebû Hâmid el-İsferâyînî ise şunları söylemektedir: "Kişi, Çin'e kadar bu eseri oluşturmak için gitse daha fazlasını ortaya çıkaramazdı."¹³

14. Ebû Bekr b. Mürdeveyh'in *Tefsîr*'i¹⁴.

9* Ebû's-Şeyh Ebû Muh. Abdullah b. Muh. b. Hayyân'ın bu kitabını müellifinden rivâyet eden: Ebû Bekr Muh. b. Abdillâh b. Sâlih (*Sila* 84-28, 40; *İsâbe* I, 80).

10* Ebû'l-Huseyn b. el-Muhtedî billah demiş ki: "Bize İbn Şâhîn dedi ki: 330 tane kitap yazdım. Bunlardan *et-Tefsîrü'l-kebir* 1000 cüz'dür..." (*Iber* II, 167-8).

11* Bkz. *Buğye*, No. 584. Bu *Tefsîr*'i Muh. b. Mahled b. Abdirrahman b. Ahmed b. Bakî b. Mahled, babaları vasıtasıyla ceddî olan müelliften rivâyet etmişlerdir (*Buğye*, No. 26). Zehebî, Ebû Muh. Abdullah b. Muh. b. Hasan b. Abdillâh el-Kılâî el-Kurtubî'nin (öl. 328 H.) Bakî b. Mahled'in *Müsned*'i ile *Tefsîr*'ini ihtisâr ettiğini söylemiştir (*Tezkire* III, 892).

12* Ebû Ali Süneyd b. Dâvud el-Masîsî'nin (öl. 226 H.) bu eserini müellifinden Muh. b. İsmâ'il es-Sâ'îg rivâyet etmiştir (*Sila* 84-28, 43). Daha sonraki bazı kitaplara kaynaklık etmiştir: *İtkân* I, 35; *İsâbe* IV, 162.

13* Kitap hakkında Prof. İsmail Cerrahoğlu, bir makale kaleme almıştır: "Muh. b. Cerîr et-Taberî ve Tefsîr'i", *İlâhiyât Dergisi* 1968, XVI, s. 79-101. *Silatu'l-haleften* (84-28, 41) bu kitabın râvisinin Abdullah b. Muh. el-Fergânî olduğunu öğrenmekteyiz. Tam ismi *Câmi'u'l-beyân an te'vili'l-Kur'ân* yahut *C. b. fi tefsiri'l-Kur'ân* şeklindedir. 30 cilt hâlinde Kahire'de 1321, 1322-1330 tarihleri arasında basılmıştır. 1986'da Beyrut'ta Darul-Ma'rife tarafından baskısı tekrarlanmıştır.

Muh. Mahmûd Şâkir tarafından tahkikli neşrine başlanmış, ilk 15 cildi basılmış, ancak şârihin ömrü vefâ etmemiştir, Kahire 1955-1960. Bu edisyonunda hadisleri de tahrîc etmiş olan M. Şâkir'in tenkidi niteliğinde M. Nâsirüddin el-Esed tarafından bir makâle kaleme alınmıştır: MMMA, 1956, s. 207-211. Bunun dışında M. Fu'ad Abdülbâkî, âyet ve hadislerini tahrîcettiği bir çalışma hazırlamıştır: *Tahrîcu ehâdis ve-âât ve-ta'liki Tefsîri't-Taberî*; Kahire'de 1958'de basılmıştır.

İki muhtasarını tesbit ettim:

a. Ebû Abdillâh Muh. b. Ahmed en-Nahvî (*Fihri. b. Atiyye* s. 73).

b. Ebû Yahyâ Muh. b. Sumâdih et-Tüceybî (öl. 651 H.). Muh. Hasan Ebû'l-Azm ez-Zeftî tarafından iki cilt hâlinde neşredilmiştir: el-Hey'etü'l-Misriyyetü'l-Âmme lî't-Te'lîf ve'n-Neşr, Kahire 1971 ve 1980.

Farsça hülâsa edilmiş anonim yazmaları mevcuttur: Ayasofya 87 (650 yk., 9. H. asır), T. Sarayı, Emanet 567 (ilk yarısı, 7. H. asır), Edirne, Selimiye 436 (tamamı, 735 H.), Bursa Genel Ktb. 1612 (Mü'minûn sûresinden sonuna kadar, 216 yk., 561 H.), Bursa Orhan 967 (başından sûre-i Nahl'a kadar, 222 yk., 7. H. asır).

14* Ebû Bekr Ahmed b. Mûsâ b. Mürdeveyh'in *et-Tefsîrü'l-müsned*'i. Ahmed b. Abdirrahman ez-Zekvanî'nin rivâyetiyledir (*Sila* 84-28, 39). Suyûtî, eserlerinde bu kitaptan pek çok alıntıda bulunmuştur: *el-Hâvî* I, 19, 89; II, 180. *Tefsîr-i İbn Mürdeveyh*'ten orijinal alıntılara *Tefsîr-i İbn Kesir*'de bol miktarda rastlanmaktadır. An

15. Ebû'l-Kâsım el-İsbehânî'nin *Tefsîr*'leri. Bunlardan birisi olan *Tefsîrü'l-kebîr*'i 30 cilttir¹⁵.

Bu müelliflerin tümünün vefatları mukaddemdir.

16. İbnü'l-Münzir'in *Tefsîr*'i¹⁶: Ebû Bekr Muh. b. İbrâhîm b. el-Münzir en-Nisâbüri, benzerleri yazılmamış eserlerin sâhibi, Mekke'ye yerleşmiş. Bunlardan hacmi büyük olan *K. el-İsrâf*, ondan daha büyük olan *K. el-Mebsût* ve küçük hacimli *K. el-İcmâ'* eserlerindendir. Mezhebde kimseyi taklit etmemiştir. Kendi başına bir müctehid idi. Mekke'de H. 318 yahut 316 yahut 310 yahut 309'da vefât etmiştir.

17. Ebû Bekr en-Nakkâş'ın *Tefsîr*'i¹⁷: Ebû Bekr Muh. b. el-Hasan b. Muh. b. Ziyâd b. Hârûn en-Nakkâş el-Mevsilî (aslen), el-Bağdâdî (doğum ve ortaya çıkış yeri olarak). Nakkâş denilmesinin sebebi onun ilk başlarda tavvan ve duvar işlemleri işiyle uğraşmış olmasıdır. 351 H. senesinde vefât etmiştir. Tefsirinin adı *Şifâu's-sudûr*'dur. İçinde pek çok uydurma hadis mevcuttur. Bu kitabın ismi hakkında Ebû'l-Kâsım el-Lâlekâî diyor ki: "Aslında bedbaht kılan (*işkâ-i sudûr*)'dur."¹⁸ Zehebî ise: "Yani içinde yer alan uydurma hadislerin mevcûdiyeti nedeniyle" diye ilâve etmektedir. el-Berkânî ise daha da ileri giderek. "Nakkâş'ın bütün hadisleri münkerdir. Tefsîrinde hiç sahîh hadis yoktur." demektedir. Bu hususta daha geniş malumât edinmek için Zehebî'nin *Mizân*'ı ile İbn Hallikân'ın *Ta'rih*'ine bakınız.

18. el-Begavî'nin *Tefsîr*'i: Ebû'l-Kâsım Abdullah b. Muh. b. Abdilazîz el-Begavî (aslen), el-Bağdâdî, büyük hâfız, âlemin müsnidi, 317 H. senesinde vefât etti. Mühyî's-sünne el-Begavî'den çok önce yaşamıştır. Bu nedenle bu müellif el-Begavî'l-kebîr diye tanınır. Öteki Begavî'nin *Tefsîr*'i *Me'âlimü't-tenzîl* adıyla marûf olup, içinde ehâdis dışında mânâ, hikayeler ve haberlerin za'f yahut uydurma olduğuna dâir hükümler yer almıştır.

19. es-Sa'lebî'nin *Tefsîr*'i¹⁹: Ebû İshâk Ahmed b. Muh. b. İbrâhîm es-

cak bunlar, İbn Kesîr'in kitabının ilk dört cildinde mevcuttur. Bu da şunu göstermektedir ki, *Tefsîr-i İbn Mürdeveyh*'in sadece ilk ciltleri Hâfız İbn Kesîr'in elinde mevcut imiş. Zira 5-8. ciltlerinde ben, bu kitaptan hiç bir alıntıya rastlayamadım.

15* Kavvâmü's-sünne Ebû'l-Kâsım İsmâ'il b. Muh. b. el-Fadl et-Teymî et-Talhî el-İsbehânî (öl. H. 534). Onun tefsîr sahasındaki eserleri hakkında Ebû Mûsa el-Medîni şu bilgileri vermektedir: "Şeyhimiz, 30 cilt hâlinde bir tefsîr kitabı te'lîf etti ve *el-Câmi'* adını verdi. Yine onun tefsîr sahasında 4 ciltlik *el-İdâh*, 3 ciltlik *el-Mûdih*, 10 ciltlik *el-Mu'temed* ve birkaç ciltten oluşan acemce bir *Tefsîr*'i de vardır." (İber II, 446).

16* Literatürde kaynak olarak kullanılmıştır. Meselâ: *el-Hâvî* I, 19. Bunu müellifinden rivâyet eden: Ebû'l-Hasan b. Ali b. Süfyân (*Sila* 84-28, 41).

İbn ebî Hâtim *Tefsîr*'inin Ayasofya 175 numaralı yazma nüshasının (205 yk., 748 H., Âl-İmrân 1-Nisâ 176 arası) hâmişinde Abd b. Humeyd'in *Tefsîr*'i ile birlikte zaman zaman alıntıları verilmektedir. Diğer yazması: Gotha 521 (sadece Bakara sûresi, 198 yk., çok eski bir nüsha).

17* Bunu müellifinden rivâyet eden: Ebû'l-Huseyn Muh. b. Ahmed b. el-Kâsım b. İsmâ'il ed-Dabbî, İbnü'l-Mahâmîlî (İbn Hayr *Fehrese* s. 58; *Sila* 84-28, 42).

18* Bkz. *Mizân*, No. 7404.

19* Kitabın adı şöyledir: *el-Keşfu ve'l-beyân fi tefsîri'l-Kur'ân*. Sirâcüddîn'in *Meşyeha*'sının bir yerinde (117b) adı şu şekilde zabtedilmiştir: *K. et-Tefsîri'l-hâvî li-cemî'i'l-*

Sa'lebî —kimilerince de es-Se'âlibî'dir; bu, neseb olmayıp lakabdır— en-Nisâbü'rî, öl. 427 H. İbn Hallikân, onun hakkında şu bilgileri vermektedir: "Tefsîr ilminde zamanında tek idi. Diğer tefsîrlerden üstün bir *Tefsîrü'l-kebîr* te'lif etmiştir. Onun Peygamber kıssaları hakkında bir de *K. el-Arâ'is'i* vardır."

20. el-Vâhidî'nin *Tefsîr'i*: Ebû'l-Hasan Alî b. Ahmed b. Muh. b. Alî el-Vâhidî en-Nisâbü'rî, tefsîrde asrında tek idi, Nisâbü'r'da 468 H. senesinde vefât etmiştir. O, Ebû İshâk es-Sa'lebî'nin öğrencilerinden olup, ona mülâzemeti vardı. Tefsîr dalında üç eseri vardır: *el-Basît*, *el-Vesît* ve *el-Vecîz*. *Esbâbu'n-nüzûl* gibi başka kitapları da vardır. Ancak ne onun, ne de şeyhi es-Sa'lebî'nin hadisten pek nasipleri yoktur, üstelik özellikle es-Sa'lebî'nin *Tefsîr*'inde uydurma hadisler ve bâtil kıssalar mevcuttur²⁰.

me'ânî. Eser hakkında yazılmış bir makâle vardır: Prof. İsmail Cerrahoğlu, "Es-Sa'lebî ve Tefsîr'i", İslâm İlimleri Enst. Dergisi, No. 4, 1980, s. 55-60. Müelliften iki râvî, rivâyette bulunmuştur: a. Ebû Sa'id Muh. b. Sa'id b. Muh. b. Muh. b. Ferrihuzâdâ (Sirâcüddîn *Meşyeha*, 118 ab; *Sila* 84-28, 44); b. meşhûr müfessir talebesi Ebû'l-Hasan Alî b. Ahmed b. Muh. el-Vâhidî (Sirâcüddîn *Meşyeha* 117b, 118ab; İbn Hayr *Fehrese* s. 59). Daha sonraki pek çok esere kaynaklık etmiştir. Meselâ: *İsâbe* I, 40; *Siyer* XXI, 495; XXII, 105.

İbn Hayr, bu *Tefsîr*'in bir muhtasarını Ebû Bekr Muh. b. el-Velîd el-Fihri et-Tartûşî'ye atfetmiştir (*Fehrese* s. 59).

Kitabın Türkiye yazmaları: Şehit Ali Ps. 155 (II, 139 yk., Bakara 257-Âl-i İmrân 101); 156 (III, 199 yk., 593 H., Sebâ'dan Kur'an'ın sonuna kadar); Ayasofya 289 (IV, 297 yk., 6. H. asır, İbrâhîm 27-Şu'ârâ 160); Ayasofya 296 (185 yk., Âl-i İmrân 162-En'âm 165); Fatih 399 (son cildi, 161 yk., 782 H., Vâkıa 41- Kur'an'ın sonu); Damad İbrahim 102 (tamamı, 860 yk., 1122 H., kitabın tümünde ileri derecede yanık mevcut!); Yozgat 94/1 (I, 317 yk., 1001 H., başından Nisâ sûresinin sonuna kadar), 94/2 (II, 297 yk., Âl-i İmrân 133-Tevbe 38); Ahmet III 76/2 (II, 316 yk., 101 H., Mâide-Kehf), 76/3 (III, 203 yk., 1000 H., Mü'minûn-Kur'an'ın sonu); Ahmet III 75 (184 yk., 7. H. asır, sadece Âl-i İmrân), 77 (806 yk., muhtemelen 10. H. asır, başı ve sonu noksan, Bakara 63-İnşirâh), 78 (357 yk., 964 H.); Beyazid Umûmî 461 (son cildi, 234 yk., 733 H., Zümer sûresinden Kur'an'ın sonuna kadar).

Gerek Brockelmann, gerekse kütüphane kartotekslerinde nisbet edilen bazı yazma nüshalar nisbe benzerliği sebebiyle es-Se'âlibî'ye atfedilmiştir. Bu zâtın *Tefsîr*'inin adı *el-Cevherü'l-hisân fî tefsîri'l-Kur'an*'dır. Yanlışlıkla bizim Sa'lebî'ye nisbet edilen nüshalar: Yazma Bağışlar 24, Hacı Mahmud 89, H. Hüsnü 38, Fatih 398, Beyazid Umûmî 460. Bu arada yine bizim müellife atfedilip te bambaşka kitaplar olduğunu tesbit ettiğim nüshalar: Fatih 280, Kılıç Ali 79.

Yurtdışında daha pek çok yazması vardır.

- 20* Müellifin *el-Basît*, *el-Vecîz* ve *el-Vesît* olmak üzere üç tefsîr kaleme aldığı bilinmektedir. Bu üç tefsîrin her birisinin yazma nüshaları zamanımıza kadar korunabilmiştir. *el-Vesît*'in tesbit edebildiğim isimleri: *el-Vesît fî't-tefsîr*, *el-Vesît beyne'l-Makbûd ve'l-Vecîz*, *el-Vesît fî tefsîri'l-Kur'an*, *el-Vesît beyne'l-Basît ve'l-Vecîz*.. Te'lif tarihi hicrî 446'dır. Yazmaları pek çoktur, ancak henüz basılmamıştır.

el-Vesît, isminden de anlaşılacağı üzere *el-Basît* ve *el-Vecîz*'den daha sonra kaleme alınmıştır. Müellif, sanki *el-Vecîz* ve *el-Basît* isimli kitaplarının aralarını bulmayı amaçladığı için ona bu adı vermiştir. İçinde geçen tüm hadisler müellif tarafından isnâd ile sevk edilmişlerdir. Yaptığım incelemede rivayet olup kiraat olunan orjinal nüshanın 4 cüz'den oluştuğunu tesbit ettim. *el-Vesît*'i müellifinden rivâyet eden: Ebû Muh. Abdülcebbar b. Muh. b. Ahmed el-Hvârî el-Beyhakî'dir (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 108b-109a). Cevdet Muh. el-Mehdî'nin Vâhidî'nin *Tefsîr*i üzerine bir incelemesi vardır: "*el-Vâhidî ve menhecuhû fî't-tefsîr*", Kâhire, Vizâretü'l-evkâf 1978.

el-Vesît'in Türkiye yazmaları: Carullah 248 (I, 265 yk., 543 H., başından Mâide

21. Ebû Yûsuf Abdüsselâm b. Muh. el-Kazvî'nin *Tefsîr*'i: Mu'tezile şeyhi, Bağdat'ta 488 H. senesinde vefât etti. Zehebî diyor ki: "Onun *Tefsîr*i 300 ciltten fazla idi."

Burada zikredilenlerden başkaları da pek çok tefsîr kaleme almışlardır²¹.

120'ye kadar), 249 (öncekinin devamı, başka bir nüshadan, 189 yk., 733 H., sonu noksan, Kehf-Meryem 3), 350 (I, II, III, 1-379a, 731 H.; başından Meryem sûresine kadar), 351 (ihtimâl III, 230 yk., Kehf-Tin 7); Yeni Cami (tamamı, 382 yk., 740 H.); Kılıç Ali 97 (I, 370 yk., 522 H., başından Enfâl'e kadar), 98 (326 yk., II, 730 H., Kehf'den Kur'an'ın sonuna kadar), 99 (IV, 278 yk., 5. H. asır, Zümer'den Kur'an'ın sonuna kadar); Damad İbrahim 156 (I, 1-138a, 712 H., başından En'am'ın sonuna kadar), 157 (II, 253 yk., 719 H., En'am'ın başından Kehf'in sonuna kadar), 158 (III, 1-172b, 734 H., Meryem-Sâffât), 159 (IV, 189 yk., Sâd'dan sonuna kadar); Hamidiye 123-4 (I, 500 yk., 1159 H.; II, 467 yk., 1167 H.; tüm yazma nüshalarının en temiz ve güzeli); Rüstem Paşa 37 (III, 199 yk., Kehf-Mü'minün), 38 (IV, 1-223a, 607 H., Secde'den sonuna kadar); Hacı Mahmud 47 (1410 s., tamamı); Harput 30 (I, 369 yk., 741 H., başından İsrâ'nın sonuna kadar); Yozgat 96 (II, 328 yk., 723 H., En'am-Kehf); H. Hüsnü 28 (I, 404 yk., başından İsrâ'nın sonuna kadar); Reisülküttâb 66 (tamamı, 419 yk., 988 H.); Hekimoğlu 153 (tamamı, 372 yk., 727 H.); Fatih 486 (başı ve sonu noksan, 202 yk., 588 H., Meryem 7-Mü'minün 46); Fatih 477 (I, 347 yk., 680 H., başından Benî İsrâ'il'in sonuna kadar); 478 (II, 364 yk., 681 H., Kehf'den sonuna kadar); Fatih 483 (son cildi, 221 yk., Sâd'dan itibaren); Çelebi Abdullah 24 (I, 258 yk., 6. H. asır, başından A'râf sonuna kadar); Hekimoğlu Camii 14 (I, 217 yk., 777 H., başından Mâide 116'ya kadar); Kadızade Mehmet 45 (II, 325 yk., 736 H., Kehf'ten sonuna kadar); Mahmud Paşa 52 (II, 326 yk., 647 H. civarı, Sâd'den itibaren), 53 (I, 110 yk., 606 H., Yûsuf 53-Kehf 107); Şehit Ali 178 (I, 268 yk., 888 H., başından En'am'ın sonuna kadar), 179 (II, 417 yk., 938 H., En'am-Kehf); Köprülü 151 (son cildi 290 yk., 690 H., Meryem'den itibaren); Âtîf Ef. 235 (ilk yarısı, 383 yk., 538 H., Nahl'in sonuna kadar), 236 (I, 289 yk., 7. H. asır, Kehf'in sonuna kadar), 237 (sonu noksan, 173 yk., 7. H. asır, Meryem 1-Sâffât 77), 238 (son cüz', 216 yk., 572 H., Yâsin'den itibaren), 239 (I, 225 yk., 6. H. asır, En'am'ın sonuna kadar); Ahmet III, 63 (tamamı, 393 yk., 740 H.), 62/1-2 (I, 2:6 yk.; II, 232 yk., 982 H., tamamı); Köprülü 150 (I, 315 yk., 687 H., İsrâ'nın başına kadar); Murad Molla 190 (tamamı, 603 yk. 659 H.).

Bazı kitaplar da *el-Vesit* olmadıkları halde yanlışlıkla bu kitaba nisbet edilmişlerdir. Bu hatâlar, hem kütüphane fişlerinden, hem de GAL'de vâki olan yanlışlardan kaynaklanmaktadır: Esad Ef. 167-168, 248; Ayasofya 290-1, Damad İbrahim 155, Hamidiye 125; Fatih 2177, 2178, 484, Nurosmaniye 236-240. Bu kitapların bir kısmının *el-Veciz*, bir kısmının ise hiç ilgisi olmayan başka tefsir kitapları olduğunu gördüm.

Yurtdışında daha pek çok yazması mevcuttur.

21* Literatürde daha pek çok hadis kitabı vardır. İlk müfessirlerin tefsirleri, daha sonraki birincil tefsir kitaplarına da kaynaklık etmişlerdir. Bu ilk dönem tefsirleri ile biraz evvel geçen bölümde zikredilmemiş müteahhir tefsir kitapları aşağıda verilmiştir:

1. Abdülazîz b. Abdillâh el-Humeydî'nin *Tefsîru ibn Abbâs*'ı 2 cilt hâlinde Mekke'de Ümmü'l-Kurâ Üniversitesi'nce neşredilmiştir.
2. *et-Tefsîr an Mucâhid*, Abdullah b. ebî Necîh'in rivâyetiyle (*Sila* 84-28, 43).
3. *et-Tefsîr an Ebî'l-Âliyye*, er-Rebî' b. Enes'in rivâyetiyle (*Sila* 84-28, 43).
4. *et-Tefsîr anî'd-Dahhâk b. Muzâhim*, Ubeyd b. Süleymân'ın rivâyetiyle (*Sila* a.y.)
5. Mukâtil b. Süleymân'ın *Tefsîr*'i. *İsâbe*'nin (I, 566) ender kaynaklarından.
6. *et-Tefsîr an Katâde*, Şeybân b. Abdîrrahman'ın rivâyetiyle (*Sila* 84-28, 42). Abdullah Ebû's-Su'ûd Bedr'in tahkikiyle neşredilmiştir. Kahire, Âlem'ul-Kutub 1979.
7. *et-Tefsîr an Ebî Hişâm Muh. b. es-Sâ'ib el-Kelbî*, ondan bunu Muh. b. Mervân es-Süddî rivâyet etmiştir (*Sila* 84, 28, 40; *İsâbe* I, 248).
8. Ebû Muh. Revh b. Ubâde b. el-Alâ' el-Kaysî'nin *Tefsîr*'i. Bunu müellifinden Ebû

Bekr b. el-Huseyn el-Kattân rivâyet etmiştir (*Ta'rih Bağdâd* VIII, 401; *Sila* 84-28, 43).

9. *et-Tefsîrû'l-merûi an Mâlik b. Enes*. Bu eser, Ebû Bekr Muh. b. Ömer el-Ci'âbî'ye âittir (*Sila* 84-28, 43; İbn Hacer *Müfehres* 198a).

10. Ebû Sa'îd İbrâhîm b. Tuhmân'ın *Tefsîru'l-Kur'ân*'ı. Bu eseri sâhibinden Ebû Muh. Katan b. Hafs b. Abdillâh rivâyet etmiştir (Sirâcüddîn *Meşyeha* 117 b.).

11. Fakîh, muhaddis Abdûlmelik b. Abdilazîz b. Cüreyc'in *et-Tefsîr*'i. Bu, talebelelerinden Haccâc b. Muhammed'in rivâyetiyle gelmiştir (*Ta'rih Bağdâd* VIII, 237; Sirâcüddîn *Meşyeha* 117 b -118a; *Sila* 84-28, 44).

12. Süfyân b. Sa'îd es-Sevrî'nin *Tefsîr*'i. Bu eser hakkında iki makâle kaleme alınmıştır: a. "*Süfyân es-Sevrî ve-eseruhû fi't-tefsîr*", Hâşim Abdüyâsîn el-Meşhelânî, Bağdat 1981; b. Prof. İsmail Cerrahoğlu, "Süfyân b. Sa'îd es-Sevrî ve Tefsîr'i", *İlahiyât Dergisi* 1970, XVIII, 23-34. Eserin râvisi Ebû Huzeyfe Mûsâ b. Mes'ûd b. el-Yemân'dır. Rampur'da 1965'de, daha sonra 1983'de Beyrut'ta basılmıştır (İbn Hacer *Müfehres* 166a; *Sila* 84-28, 41).

13. Süfyân b. Uyeyne'nin *Tefsîr*'i. Rivâyet eden, talebesi Sa'îd b. Abdirrahman el-Mahzûmî'dir (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 77a; *Sila* 84-28, 44).

14. Vekî' b. el-Cerrâh'ın *Tefsîr*'ini ondan, Ebû Abdillâh b. Hurşid rivâyet etmiştir (*Sila* 84-28, 40).

15. Hüseyim b. Beşîr'in *Tefsîr*'ini sâhibinden Ziyâd b. Eyyûb ez-Zâhid rivâyet etmiştir (*Sila* a.y.).

16. *Sünen* sâhibi Ebû Abdirrahman Ahmed b. Alî b. Şu'ayb en-Nesâî'nin (215-303 H.) *Tefsîr*'i. Bunu müellifinden Hamzatü'l-Kinânî rivâyet etmiştir (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 8ab; İbn Hayr *Fehrese* 58, 115). İstanbul'da bir yazması mevcuttur: İst. Ün. Küt. 3257 (121 yk., tamamı, muhtemelen 8. H. asırda kopye edilmiş). Bir nüshası da Kâhire'dedir: Teymûr I, 20, tefsîr 221 (1 cüz') (GAS 169).

Müellif, her sürenin bazı âyetlerini alarak, bu âyetleri açıklayıcı hadisleri tahrîc etmiştir. Hemen tamamına yakınının merfû haberlerden oluşmasına karşılık İbn Abbâs, Sa'îd b. Cübeyr, Abdullah b. Mes'ûd gibilerinin tefsirlerinden de az çok irâd etmiştir. Şunu hatırlatmakta yarar vardır ki, diğer bazı eserlerinde de olduğu gibi *Tefsîr*'inin de büyük eseri *es-Sünenü'l-kübrâ*'nın bir bölümü olup olmadığı araştırılmalıdır.

17. İsmâ'il b. (ebî Ziyâd) Ahmed ed-Darîr'in *Tefsîr*'i. *İsâbe*'nin (I, 16, 29) birkaç yerinde bu eserden iktibaslar yapılmıştır.

18. İmâm Ahmed b. Muh. b. Hanbel'in *Tefsîr*'i, oğlu Abdullah'ın rivâyetiyledir (*Sila* 84-28, 39).

19. Ebû Bekr Abdullah b. Süleymân b. el-Eş'as es-Sicistânî'nin (H. 230-316) *Tefsîr*'inden el-Hatib bahsetmiş (*Ta'rih Bağdâd* IX, 464); ayrıca içinde 120 000 haberin mevcut olduğu söylenmiştir (*Tezkire* II, 770).

20. Ebû Hâtîm er-Râzî diyor ki: "Ebû Ya'lâ Muh. b. es-Salt es-Sevrî el-Basrî (öl. H. 228) bize hıfzından tefsîr imlâ ederdi." (*İber* I, 317).

21. Ömer b. Alî el-Fellâs'ın *Tefsîr*'i. Müellifinden bunu Alî b. İsmâ'il ez-Zâhid rivâyet etmiştir (*Sila* 84-28, 40).

22. Ebû Bekr Muh. b. el-Hasan b. Miksem'in *Tefsîr*'i. Râvisi: Alî b. Muh. b. Dînâr (*Sila* 84-28, 45).

23. Ebû Mes'ûd Ahmed b. el-Karrâb er-Râzî'nin (öl. H. 258) *Tefsîr*'i. Müellifinden onu Ebû'l-Ferec Abdurrahman b. Yahyâ b. Mende rivâyet etmiştir (*İber* I, 370; *Sila* 42).

24. Râvî münekkidlerince zayıf ricâlden sayılan Abdülgani b. Sa'îd es-Sekaffî'nin *Tefsîr*'inden bazı alıntılara *İsâbe*'de rastlanır (I, 336, 555; II, 25).

25. Hâfız Ebû'l-Abbâs el-Velîd b. Ebân b. Büne el-İsbehânî'nin (öl. 310) *Tefsîr*'i (*Tekmile li-vefeyâtî'n-nakele* II, No. 1432; *Tezkire* 784).

26. İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi matbû katalogunda A. 1910 numara-
da kayıtlı olan bir tefsîr, İbn Hibbân'a atfedilmiştir. 161 yaprak olan bu eserin, İbn Hibbân'a ait olduğuna hiç kâni değilim. Onun olduğunu gösteren hiç bir not mevcut olmadığı gibi, içinde hiç bir isnâdlı habere de rastlamadım. Üstelik zikredilen haber-

ler “revâ” yahut “ruviye” şeklinde sigalarla verilmiştir. Kütüphanenin katalogunu hazırlayan araştırmacıyı İbn Hibbân'a bu nisbeti yapmaya götüren sebep, her hâlde yazmanın 1a yaprağına düşülen *Tefsiru Ebî Ca'fer el-Büstî* şeklindeki küçük bir kayıt olsa gerektir. Nüsha, Zümer sûresinden sonuna kadardır. Müellifine âdiyeti şüpheli götüren bu kitabı, Prof. İsmail Cerrahoğlu, tefsir ilmi açısından kritize etmiştir: *İlâhiyât Dergisi*, XIX, 49-58.

27. Ebû Hafs Ömer b. Buhayr el-Hemedânî es-Semerkindî'nin (öl. H. 311) *Tefsir'i* (*İber* I, 462).

28. Ebû'l-Hasan Muh. b. ebî'l-Abbâs Ahmed b. el-Furât el-Bağdâdî'nin (öl. 384 H.) 100 cüz'lük bir *Tefsir'i* vardır (*İber* II, 165).

29. Ebû'l-Hasan Ali b. Humşâz en-Nisâbü'rî (öl. H. 339). Zehebî, onun 100 cüz'lük *Tefsir'i*ni zikretmiştir (*İber* II, 55).

30. Ebû Sa'îd el-Huseyn b. Muh. b. Ali el-İsbehânî ez-Za'firânî'nin (öl. H. 369) *Tefsir'i* (*Tezkire* III, 957).

31. Ebû'l-Ferec el-Mu'âfâ b. Zekerıyyâ' b. Yahyâ el-Harîrî'nin *Tefsirü'l-kebir'i* Zehebî'ye göre 6 cilt imiş (*Tezkire* III, 101).

32. *el-Hâvî li'l-fetâvâ*'da (I, 299) el-Beyhakî'nin *Tefsir'i*nden bir iktibâs yer almıştır.

33. Zehebî'ye göre Ebû Bekr Muh. b. Ali b. Ahmed el-Mısırî el-Mukrî el-Udfuvî'nin (öl. H. 388) *Tefsir'i* 120 ciltten oluşmuştur (*İber* II, 175-6).

34. Ebû Sa'îd Abdülmelik b. ebî Osmân el-Harkûşî ez-Zâhid'in (öl. 407) *Tefsir'i* (*Tezkire* III, 1066).

35. Ebû Sa'îd Ahmed b. Muh. b. ez-Zâhid ebî Osmân Sa'îd el-Hirî en-Nisâbü'rî'nin (öl. H. 353) *et-Tefsirü'l-kebir'i* (*İber* II, 91).

36. Ebû'l-Feth Süleyman b. Eyyûb er-Râzî eş-Şâfiî'nin (öl. H. 44) *Tefsir'i* (*İber* II, 290).

37. Kıraatçi Ebû Amr ed-Dânî'nin *Tefsir'i*ni müellifinden Ebû Dâvud Süleymân b. el-Haccâc rivâyet etmiştir (İbn Hacer *Müfrehes* 101a).

38. İbrâhîm b. Abdırrahîm b. Muh. b. Sa'dillâh b. Cemâ'a el-Kâdî Burhâniddîn b. Zeyniddîn b. el-Kâdî Bedriddîn'in (725-790 H.) *Tefsir'i* hakkında İbn Hacer, şunları söylemektedir: “10 ciltlik bir *Tefsir* kaleme aldı. Kendi el yazısı ile olan nüshası elimde geçti, içinde garâib ve fevâid mevcuttur (*Dürrer* I, 39).

MUSHAF VE KIRAAT KİTAPLARI

İçinde isnâdlı hadis ve âsâr ihtivâ eden mushaf ve kıraat konulu kitaplar:

1. İbn ebî Dâvud'un *K. el-Masâhifi*¹.

2. Ebû Bekr el-Enbârî'nin *K. el-Masâhifi*: Ebû Bekr Muh. b. el-Kâsım b. Muh. b. Beşşâr el-Enbârî —ki bu, Bağdat'a 10 fersah mesâfede Fırat nehri üzerinde eski bir belde olan Enbâr'a nisbettir— en-Nahvî, hadis hâfızları arasında sayılmış, pek çok eserin sâhibi, Bağdat'ta 328 H. senesinde vefât etmiştir. Kur'ân tefsîrlerinden 120 tanesini bizzat isnâdları ile ezberlemiştir.

Onu Ebû'l-Berekât Abdurrahman b. Muh. el-Enbârî en-Nahvî ile karıştırmamalıdır ki, o da pek çok kitabın sâhibidir. H. 577 senesinde vefât etmiştir. İkisini bir kabûl edenler hata etmişlerdir.

3. Ebû Bekr en-Nakkâş'ın *el-Mu'cem fi'l-kıraat*'ı.

4. Ebû Bekr b. el-Enbârî'nin *K. el-Vakf ve'l-ibtidâ*'sı².

5. Ebû Ca'fer en-Nahhâs'ın *K. el-Vakf ve'l-ibtidâ*'sı³: Ebû Ca'fer Ahmed b. Muh. b. İsmâ'il b. Yûnus el-Murâdî en-Nahhâs es-Saffâr —ki bu, bakır yahut tunç işçiliğine nisbettir— en-Nahvî el-Hâfız el-Mısrî, pek çok eserin sâhibi, H. 337 yahut 338 senesinde Nil'de boğuldu. Onun bu sahada biri büyük (*kebîr*), diğeri ise küçük (*sağîr*) olmak üzere iki eseri vardır.⁴

1* Muhaddislerce okunup, rivâyet olunan ve içinden Kur'ân ilimleri konusunda iktibaslar yapılan bir kitaptır. Meselâ: *İsâbe* I, 277; II, 126; İbn Hacer *Müfehres* 63a; *Siyer* XXII, 192.

İki baskısı gerçekleştirilmiştir:

a. A. Jefferey'in tahkiki ile 1937 Leiden.

b. 1936, 1937 yıllarında Mısır'da Matba'atu'r-Rahmâniyye tarafından; daha sonra Mektebü'l-Müsennâ tarafından 1963'de Bağdat'ta ofsetle tekrar edilmiştir.

2* İki râvisi mevcuttur:

a. Ebû Müslim Muh. b. Ah. b. Alî el-Kâtib (yazma nüshası).

b. Abdülazîz b. Abdillâh ez-Zâhid (*Sila* 85-29, 530; İbn Hayr *Fehrese* 44-5).

Muhyiddîn Ramadân'ın tahkiki ile Mecma'u'l-İlmiyyi'l-Arabî dergisinde neşri gerçekleştirilmiştir: Şâm 1971, 563-1199.

3* İki râvisi vardır: Ebû İshâk İbr. b. Alî b. Muh. b. Gâlib et-Temmâr ile Ebû Bekr Muh. b. Alî el-Üdvî (İbn Hayr *Fehrese* 45).

4* **Kıraat üzerine yazılmış başka kitaplar:**

1. Ebû Alî el-Hasan b. el-Abbâs b. Mihrân'ın *K. el-Vakf ve'l-ibtidâ*'sı. Muh. b. Ah. b. Şenbûz'un rivâyeti ile (*Sila* 85-29, 530).

2. Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm'ın *K. el-Kıraat*'ı. Bu eseri diğerlerinde olduğu gibi Alî b. Abdilazîz ez-Zâhid rivâyet etmiştir (İbn Hayr *Fehrese* 23; *Sila* 85-29, 54).

3. Ebû Bekr Abdullâh b. Süleymân b. el-Eş'as es-Sicistânî'nin (230-316 H.) *K. el-*

Kırâat'ı. Bu kitabı el-Hatîb (*Ta'rih Bağdâd* X, 464) ile Zehebî (*Tezkire* II, 770) zikretmişlerdir.

4. Ebû Bekr Abdullah b. Dâvud es-Sicistânî'nin *K. İhtilâfi'l-masâhifi*. Osman b. el-Kâsım'ın rivâyeti ile (*Sirâcüddîn Meşyeha* 110ab).

5. İbn Uşne'nin *el-Masâhifi* (*İtkân* I, 22).

6. Ebû Hâtim Sehl b. Muh. b. Osmân es-Sicistânî'nin *K. İhtilâfi'l-masâhifi* (*Hallikân* II, 433).

7. Ebû İshâk İbr. b. Muh. en-Nahvî, Naftaveyh'in *K. İhtilâfi'l-masâhifi*. Yegâne râvisi: Ebû Bekr Ahmed b. İbrâhîm b. el-Hasan b. Şâzân (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 11ab; 60b, 61a; Sila 83-27, 447).

8. Ebû Amr Osmân b. Sa'îd ed-Dânî'nin *el-Muktefâ fi'l-vakf ve'l-ibtidâ' fi Kitâbillah*'ı.

İki baskısı mevcuttur:

a. el-Mar'aşlî'nin tahkiki ile 1984, Beyrût.

b. Ceyid Mahlûf'un tahkiki ile 1983, Bağdat, Vizâretu'l-Evkâf.

9. İbn ebî'd-Dünyâ'nın kıraat konulu eserleri:

a. *el-Vakf ve'l-ibtidâ'* (*Siyer* XIII, 404).

b. *Hurûfu halef* (*Siyer* (XIII, 402).

c. *el-Vasl ve'l-fasl* (GAL S I, 248, No. 15).

d. *el-Masâhif* (el-Aclûnî, *Keşfu'l-hafâ'* I, 95).

NÂSİH VE MENSÛH KİTAPLARI

Kur'ân ve hadis nâsihi ile mensûhu hakkında içindeki haberleri isnâdlı olan kitaplar te'lif edilmiştir.

Kur'ân nâsihi ve mensûhu hakkında yazılanlar:

1. Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm'ın *K. en-Nâsîh ve'l-mensûh*'u¹.
2. Ebû Bekr b. el-Enbârî'nin *K. en-Nâsîh ve'l-mensûh*'u.
3. Ebû Ca'fer en-Nahhâs ve diğerlerinin *K. en-Nâsîh ve'l-mensûh*'u².

1* Eseri müellifinden üç râvi rivâyet etmiştir:

a. Alî b. Abdilazîz el-Beğavî (*Meşyehatu'l-Halebi* 47b; İzz. b. Cem. 120a; İbn Hayr *Fehrese* 47; *Sila* 85-29, 519).

b. Ca'fer b. Muh. b. el-Yemân el-Mü'eddeb (Sirâcüddîn *Meşyeha* 111 b.).

c. Muh. b. Mevheb el-Mis'arî (İbn Hayr a.y.).

Kitabın yegâne yazması: Topkapı Sarayı Ahmed III 143 (208 yk., 4. H. asırda kopye edilmiş). F. Sezgin'in inâyeti ile Münih Bilimler Akademisince tıpkı basımı gerçekleştirilmiştir.

2* İçinde isnâdlı haberler mevcuttur. Suyûtî'nin kaynaklarındandır (*İtkân* I, 9, 83). Ebû Bekr Muh. b. Ali el-Üdfüvî'nin rivâyeti ile (İbn Hayr *Fehrese* 149-150; *Sila* 85-29, 519).

Diğer Kur'ân nâsihi ve mensûhu kitapları:

1. Ebû Muh. Alî b. Ah. İbn Hazm'ın *en-Nâsîh ve'l-mensûh fî'l-Kur'âni'l-kerîm*'i. el-Bendârî'nin tahkiki ile 1986 yılında Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye tarafından neşredilmiştir.

2. İmâm Ebû Bekr Muh. b. Müslim b. Şihâb ez-Zühri'nin *en-Nâsîh ve'l-mensûh*'u. ez-Zemin'in tahkiki ile Beyrut'ta 1988 yılında Müessesetü'r-Risâle tarafından.

3. Katâde b. Di'âme'nin *en-Nâsîh ve'l-mensûh*'u. H. ez-Zemin'in tahkiki ile yukarıdaki yer ve yayınevinde 1985 yılında neşredilmiştir.

4. Atâ' el-Horâsânî'den mervî *K. en-Nâsîh ve'l-mensûh*. Atâ'dan rivâyet eden Yûnus b. Râşid (*Sila* 85-29, 519).

5. Ebû'l-Kâsım Şerefüddîn Hibetullah b. Abdîrrahîm b. el-Bârîzî'nin *Nâsihu'l-Kur'ân ve-mensûhûhu*'su. H. ez-Zemin'in tahkiki ile 1985 yılında Beyrut'ta Müessesetü'r-Risâle tarafından.

6. İbnü'l-Cevzî'nin *Nevâsihu'l-Kur'ân* yahut diğer adıyla *el-Musaffâ bi-ekuffi ehli'r-risûh min ilmi'n-nâsîh ve'l-mensûh*'u. İki baskısı yapılmıştır:

a. Hâtîm Sâlih ed-Dâmin'in tahkiki ile 1984'de Beyrut'ta Müessesetü'r-Risâle tarafından neşredilmiştir.

b. Beyrut 1985, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.

7. Ebû Tâhir es-Silefî Ah. b. Muh. b. Ah. el-İsbehânî'nin *en-Nâsîh ve'l-mensûh*'u. Yazması: Âsâfiye I, 298, 91 (GAL).

8. Ebû Muh. Mekki b. ebî Tâlib el-Kaysî'nin *en-Nâsîh ve'l-mensûh*'u. Ebû Muh. b. Uttâb'ın rivâyetiyledir (İbn Hayr *Fehrese* 51).

9. Kâdı Ebû Bekr Muh. b. Abdillâh b. el-Arabî'nin *en-Nâsîh ve'l-mensûh*'u (İbn Hayr a.y.).

10. Ebû Nasr Hibetullah b. Sellâme'nin *en-Nâsîh ve'l-mensûh*'u. 1989'da Beyrut'ta

Hadis nâsihi ve mensûhu hakkında yazılanlar:

4. Ahmed b. Hanbel'in *K. en-Nâsih ve'l-mensûh*'u³.
5. Sünen sâhibi Ebû Dâvud'un *K. en-Nâsih ve'l-mensûh*'u⁴.
6. Ebû Bekr el-Esrem'in *K. en-Nâsih ve'l-mensûh*'u⁵.
7. Ebû's-Şeyh b. Hayyân'ın *K. en-Nâsih ve'l-mensûh*'u.
8. Ebû Hafs b. Şâhîn'in *K. en-Nâsih ve'l-mensûh*'u⁶.
9. Ebû'l-Ferec b. el-Cevzî'nin *K. en-Nâsih ve'l-mensûh*'u⁷.
10. Yine onun pek muhtasar olan *Tecridü'l-ehâdisi'l-mensûha*'sı.
11. el-Hâzımî'nin *K. el-İ'tibâr fi'n-nâsih ve'l-mensûh mine'l-ahbâr*'ı: Ebû Bekr Zeynüddin Muh. b. ebî Osmân Mûsâ b. Osmân b. Mûsâ b. Osmân b. Hâzım el-Hâzımî, sağlam hâfiz, eş-Şâfiî. Kitâbı tek cilttir.⁸

Âlemu'l-Kutub tarafından ofsetle neşredilmiştir.

11. Yahyâ b. Abdillâh b. Abdilmelik el-Vâsitî eş-Şâfiî'nin (662-738 H.) *en-Nâsih ve'l-mensûh*'u (*Dürrer* IV, 419).
12. Muh. b. Berekât es-Sa'dî'nin *K. en-Nâsih ve'l-mensûh*'u (*İtkân* I, 21).
- 3* Bu kitabı oğlu Abdullah rivâyet etmiştir (Sirâcüddin *Meşyeha* 110b-111a; *Sila* 85-29, 520).
- 4* Muhaddislerce kıraat ve rivâyet olunmuş kitaplardandır. Meselâ: *İsâbe* I, 340; *Dürrer* II, 19; IV, 23; el-Hatîb *Ta'rih* IX, 464; *Tezkire* II, 769.
İki râvisi vardır:
a. Ebû Bekr Ahmed b. Selmân en-Neccâd (İbn Hayr *Fehrese* 47; İbn Hacer *Müfehres* 85b; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 4ab; *Sila* 85-29, 520).
b. Ebû Bekr Muh. b. İsmâ'il b. el-Abbâs el-Mü'eddeb.
- 5* Müelliften rivâyet eden: Ebû'l-Hasan Ali b. Ya'kûb b. İbr. el-Kevser (Sirâcüddin *Meşyeha* 112ab; *Sila* 85-29, 519).
Ankara'da bir yazması vardır: Sâib Ef. 1323 (I, 1a-22a, 550 H.). Diğer nüshası: Dârulkutub, hadîs 1587 (13 yk.)
- 6* Müellifinden rivâyet eden: Ebû Bekr Muh. b. Ömer b. el-Ahdar el-Kâdi (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 116a).
Kütüphanelerde birkaç yazması mevcuttur: Reşid Ef. 120/5 (128a-222a, 605 H.); Ankara Sâib 1323 (23a-86b, 550 H.); İspanya Escorial 1107 (69 yk., 7. H. asır); Paris 718 (67 yk., 574 H.).
- 7* Tam adı şöyledir: *Ahbâru ehli'r-rüsûh fi'l-fıkh ve't-tahdis bi-mikdârî'l-mensûh mine'l-hadis*. Topkapı Sarayı, Medine 192/2 numarada kayıtlı olan yazma nüshasının başlığı ise şöyledir: *İ'lâmu'l-âlim ba'de rüsûhihi bi-hakâ'iki nâsihi'l-hadis ve-mensûhihi*.
İki baskısı gerçekleştirilmiştir:
a. Bombay, tarihsiz.
b. İbn Hacer'in *Ta'rifu ehli't-takdis*'i ile birlikte, 1322 Kahire, Matba'atu'l-Huseyniyye.
- 8* Müellifinden rivâyet eden: Abdullah b. el-Hasan b. Mansûr es-Sa'dî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 38a; *Sila* 85-29, 520).
Üç baskısı yapılmıştır:
a. 1319 Haydârâbâd, M. Dâ'ireti'l-Me'ârif, 248 sayfa.
b. 1346 Kahire, 202 sayfa.
c. Muh. Râgıb et-Tabbâh'ın tahkiki ile 1927 Halep.

KUDSÎ HADİS İHTİVÂ EDEN KİTAPLAR

Kudsî, ilâhî ve rabbânî hadisleri içeren müstakil hadis kitapları da yazılmıştır. Bunlarda irâd edilen hadislerde rivâyet Resûlullah (sav)'den sonra Allah Teâlâ'ya refedilmekle mervî kelâm, dolayısıyla O'na (cc) nisbet edilmiş olmaktadır.

1. Ebû'l-Hasan Ali b. el-Fadl el-Makdisî'nin *K. el-Erba'ini'l-ilâhiyye'si*¹.

2. İbn Arabî'nin *K. Mişkâtî'l-envâr fî mâ ruviye anillahi sübhânehu ve teâlâ mine'l-ahbâr*'i²: Muhakkiklerin imâmı, ârif velîlerin sadrı Muhyiddîn Ebû Abdillâh Muh. b. Ali b. Muh. b. Arabî el-Hâtemî et-Tâî el-Endülüsî el-Mersî —ki bu, Endülüs beldelerinden doğduğu yer olan Mersiyye'ye nisbettir— (sonra:) el-Mekkî, (sonra:) ed-Dimaşkî, burada 638 H. senesinde vefât etmiştir. Kitabında Allah Teâlâ'dan isnâdlarıyla mervî olan 101 kudsî hadis mevcuttur.

3. Şeyh Abdurra'ûf el-Münâvî'nin *el-İthâfâtü's-seniyye bi'l-ehâdisi'l-kudsiyye'si*. Müellif bu eserinde Nebî'den (sav) rivâyet olunan kudsî hadisleri alfabetik bir sıralama ile isnâdlarını vermeksizin zikretmiştir. Kitap, ince tek cilttir.³

1* Bunu müellifinden rivâyet eden: Abdülhâdî b. Abdilkerîm el-Kaysî (İbn Hacer Müfehres 141 b; Sila 83-27, 399).

2* Bunun pek çok yazmaları mevcuttur. İbnü'l-Arabî'nin diğer eserlerinde olduğu gibi, bu kitabın da varyasyon isimleri mevcuttur: *el-Ehâdisü'l-müsne'de ilallah = K. el-Erba'in fî irşâdi's-sâirîn = Ehâdisü'l-kudsiyye = Mi'e hadisi kudsiyye = er-Riyâdu'l-firdevsiyye fî'l-ehâdisi'l-kudsiyye*. Müellif, önce 40 kudsî hadisi kendi isnâdı ile sevk etmiş, daha sonra bunların üzerine babasının tarikiyle olmak üzere 61 hadis ilâve etmiş, böylece toplam 101 hadise ulaşmıştır (Sila 83-27 399). M. Valsan'ın Fransızca tercümesi ile birlikte 1983'de Paris'te neşredilmiştir.

3* Abdurra'ûf Tâcüddîn b. Ali Zeynîlâbidîn b. el-Haddâdî el-Münâvî'nin, İbnü'l-Arabî'nin *el-Ehâdisu'l-kudsiyye'si*ne tekmile niteliğinde süflerin duâları ile hadislerle yer verdiği *el-Matâlibu'l-âliyye fî'l-ed'iyeti'z-zâhiyyeti'l-müntahabe bi'l-ehâdisi'l-kudsiyye'si* vardır ki, İstanbul'da bir yazması mevcuttur: Reşid ef. 524/1 (1-58 yk., 1169 H.).

Onikinci hicrî asır ulemâsından olan Şeyh Muh. el-Medenî'nin de aynı adlı bir eseri vardır ki, bu iki kitabın isimleri arasında çok küçük bir fark mevcuttur: *el-İthâfâtü's-seniyye fî'l-ehâdisi'l-kudsiyye*. Bu kitabı Fikri Yavuz, Türkçe'ye tercüme etmiştir (Bayrak Yayıncılık, İstanbul 1991).

* Bu sahada yazılan diğer kitaplar:

1. Alâüddîn Ebû'l-Kâsım Ali b. Belbân b. Abdillâh en-Nüme'ri el-Fârisî'nin (675-739 H.) *el-Makâsidü's-seniyye fî'l-ehâdisi'l-ilahiyye'si*. Yazması: Escorial2 1690 (GAL).

2. Zâhir b. Tâhir b. Muh. eş-Şehhâmî'nin (öl. H. 533) *K. el-Ehâdisi'l-ilahiyye'si*. Dokuz cüz'den teşekkül eden kitabın yazması: Berlin 1297 (GAL).

3. Ebû Hâmid Muh. b. Muh. el-Gazzâlî'nin (451-505 H.) *K. el-Mavâ'iz fi'l-ehâdisi'l-kudsiyye'si*. Yazması: Gotha 3/13 (GAL).
4. İbn Dakîkî'l-İd'in *el-Erba'un fi'r-rivâyet an Rabbi'l-âlemîn'i* (Fevvef III, 443).
5. Muh. Mahmûd Cemâlüddîn el-Aksarâî'nin *el-Erba'ûnu'l-kudsiyye'si*. Yazması: Paris 775, 25 yk. (Vajda 270).
6. Alî b. Sultân Muh. el-Kârî el-Herevî'nin (öl. H. 1014) *el-Ehâdisu'l-kudsiyye (erba'niyye) ve'l-kelimâtî'l-insiyye'si*. Baskıları: a. İstanbul 1316; b. Halep 1927, İbnü'l-Arabî'nin *Mişkâtü'l-envâr*'ının arkasında (GAL).
7. Muh. b. Hasan b. Alî b. Muh. el-Âmilî'nin (öl. 1073 H.) *el-Cevâhirü's-seniyye'si*. Yazması: Bankipore V, 2, 294 (GAL).
8. Cemâlüddîn Alî b. Salâhıddîn b. Alî el-Kevkebânî'nin (1120-1191 H.) *Menhecü'l-kemâl ve's-simti'l-le'âl fîmâ câ'e fi'l-hadis min kelâmi'l-celâl'i*. Müellif bunu, Abdüsselâm b. Muh. b. Ahmed en-Nuzeylî'nin 1045'de telif ettiği eserine yaptığı düzenleme ve ilâvelerle hazırlamıştır. Yazması: Vatikan V. 1101/2 (GAL).
9. Abdülmecid b. Alî el-İdvî ez-Zeynebî'nin (öl. H. 1303) *et-Tuhfetu'l-mardiyye fi'l-ahbâri'l-kudsiyye ve'l-ehâdisi'n-nebeviyye ve'l-akâ'idit-tevhîdiyye ve'l-hikâyâtî's-seniyye ve'l-eş'ârî'l-mardiyye'si*. Kahire'de çeşitli tarihlerde basılmıştır: 1297, 1280, 1301, 1304, 1310, 1396, 1311.
10. Abdurrahman el-Abderûs'un nazım hâlindeki *en-Nefhatu'l-ünsiyye fi ba'di'l-ehâdisi'l-kudsiyye'si* (Fihris 741).

MÜSELSEL HADİS KİTAPLARI

Müsel sel hadiste: isnâdın ricâlinde muayyen bir sıfat yahut hâl zincirleme olarak her râvide tekrarlanır.

1. es-Silefî'nin *el-Müsel sel bi'l-evveliyye'si*¹: Ebû Tâhir İmâdüddîn Ahmed b. Muh. b. Ahmed b. Muh. b. İbrâhîm b. Silefe —ki bu, ceddinin ceddî olan İbrâhîm'in lakabıdır, yahut ta bu lakab ceddî Ahmed'indir. Bu lafız acemce olup Arapçada mânâsı “üç dudak”tır. Zira onun dudaklarından birisi yarık olduğu için iki dudakmış gibi görünürmüş. Kelimenin aslı Bâ harfî ile Selibe imiş, ancak Fâ harfî ile tebdîl edilmiştir— es-Silefî el-İsbehânî el-Cürvânî —ki bu, İsbehân'daki bir yer olan Cürvân'a nisbettir— el-Hâfız. İskenderiye'de 576 senesinde 106 yaşında iken âniden vefât etti. Onun hakkında Zehebî: “Dünyâ üzerinde 80 küsur sene süreyle hadis rivâyet etmiş olan Silefî'den başka birini tanımıyorum.” demektedir.

2. Hâfız ez-Zehebî'nin *el-Uzbu's-sel sel fi'l-hadisi'l-müsel sel*².

3. Takiyyüddîn es-Sübkî'nin *el-Müsel sel bi'l-evveliyye'si*³: Takiyyüddîn, müctehidlerin bakiyyesi, Ebû'l-Hasan Alî b. Abdilkâfî b. Alî b. Temmâm el-Ensârî es-Sübkî —ki bu, Menûf köylerinden doğduğu köy olan Sübk'e nisbettir—, Nîl kıyısında Fîl adasında 756 H. senesinde vefât etmiştir.

4. Ebû Zür'atî'l-İrâkî'nin *el-Müsel sel bi'l-evveliyye'si*⁴: Ebû Zür'a Velîyyüddîn Ahmed b. ebî'l-Fadl Zeynüddîn Abdirrahîm b. el-Hüseyn b. Abdirrahman el-İrâkî —aslen, Arap İrâk'ına nisbettir— el-Kürdî eş-Şâfî'î, hâfız oğlu hâfız, öl. Kâhire 826 H.

5. Ebû'l-Abbâs Ca'fer b. Muh. el-Mustağfirî'nin *Müsel selât*¹.

6. İbn Şâzân'ın *Müsel selât*⁵: Ebû Bekr Ahmed b. İbrâhîm b. el-Hüseyn b. Şâzân el-Bağdâdî el-Bezzâr, Bağdat muhaddisi, 383 H. tarihinde vefât etti. İrâk müsni di ve 425'de vefât etmiş olan Ebû Alî b. Şâzân'ın babasıdır.

1* “Evveliyye” müsel seli, râvilerin herbirinin ilk dinledikleri hadis olma özelliğine sâhiptir. Söz konusu hadisin meâli şöyledir: “Merhamet edenlere Rahman da merhamet eder; yeryüzündekilere merhamet edin ki, göktekiler de size merhamet etsin.”

Ebû Tâhir es-Silefî, bu müsel seli kendisi için tahrîc etmiştir (*Sila* 85-29; *Fihris* 94; *Siyer* XXIII, 296).

Yazma nüshaları: Zâhiriyye, mec. 85 (133-140 yk.), mec. 98 (105-106 yk.) (NÂSİR).

2* Bkz. *Sila* 85-29, 469; *Fihris* 94.

3* Bkz. *Sila* 85-29, 470.

4* Bkz. *Sila* a.y.; *Fihris* 94.

5* Müelliften rivâyet eden: Ebû'l-Feth Abdülkerîm b. Ah. el-Mahâmîlî (*Meşyehatu İbn Sellâme* 15a; *Dürer* II, 430; *Fihris* 655, No. 381; *Sila* 85-29, 471).

7. Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin *Müsel-selât*'i⁶.

8. ed-Dîbâcî'nin *Müsel-selât*'i⁷: Ebû Muh. Abdullah b. Abdîrrahman b. Yahyâ el-Osmânî ed-Dîbâcî, İskenderiye muhaddisi, öl. 572 H.

9. İbnü't-Taylesân'ın *Müsel-selât*'i⁸: Ebû'l-Kâsım el-Kâsım b. Muh. b. Ahmed b. Muh. b. Süleymân el-Evsî el-Ensârî el-Kurtubî, İbnü't-Taylesân nâmiyle marûf, Endülüs hâfızı, Fransızların Kurtuba'ya hücum etmeleri sonucu buradan kaçıp 642 H. senesinde Mâlîka'ya girdiği zaman vefât etmiştir. Kitabının adı şöyledir: *el-Cevâhirü'l-mufasssâlât fî'l-ehâdisi'l-müsel-selât*.

10. İbn Müsdî'nin *el-Müsel-selât*'i⁹: Ebû Bekr Cemâlüddîn Muh. b. Yûsuf b. Mûsâ b. Yûsuf el-Ezdî el-Mehlebî el-Endülüsî el-Ğirnâtî, Mekke'ye yerleşmiş, İbn Müsdî nâmîle marûf, meşhûr hâfız, H. 663 senesinde Mekke'de vebâdan şehid oldu, el-Mi'lât'ta defnedildi. Eserlerinden birisi olan *el-Müsnedü'l-ğarîb*'de önceki ve sonraki âlimlerin mezheblerini biraraya getirmiştir. *Nefhu't-tîb*'de: "O, âlem üzerindeki ateşten daha şöretlidir" denilmektedir. Bir diğer eseri de: *el-Erba'ûnu'l-muhtâre fî fadli'l-hacc ve'z-ziyâre*'dir.

11. es-Sehâvî'nin *el-Cevâhirü'l-mükellele fî'l-ahbârî'l-müsel-sele'si*: Ebû'l-Hasan Alemüddîn Alî b. Muh. b. Abdissamed es-Sehâvî, Şâfi'î fakihî, müfesser, luğatçı, nahivci, Dimaşk'a yerleşmiş, H. 643'de vefât etmiştir.

12. el-Alâî'nin *Müsel-selât*'i^{9a}: Salâhüddîn Ebû Sa'îd Halîl b. Keykeldî b. Abdillâh el-Alâî ed-Dimaşkî (sonra:) el-Makdisî el-Hâfız eş-Şâfi'î, Beytül-Makdis'te 761 H. senesinde vefât etti. Müellifin diğer eserlerinden: *Câmi'u't-tahsîl fî ahkâmî'l-merâsil* ve İbnü'l-Esîr el-Cezerî'nin *Câmi'u'l-usul*'ünün *Muhtasar*'ı.

13. Necmüddîn b. Fehd'in *Müsel-selât*'i¹⁰: Necmüddîn Muh. Ömer b. Takiyyiddîn ebî'l-Fadl Muh. b. Muh. b. Fehd el-Hâşimî el-Alevî el-Mekkî, 885 H. senesinde vefât etti. *İthâfu'l-verâ bi-ahbârî Ümmi'l-Kurâ* eserlerinden.

14. Şemsüddîn es-Sehâvî'nin *Müsel-selât*'i¹¹: Şemsüddîn Ebû'l-Hayr

6* Bkz. *Fihris* 656, No. 382. Râvisi: Ebû Alî el-Haddâd (*Sila* a.y.)

7* Bkz. *Fihris* 658, No. 392; *Sila* 85-29, 471. Yazması: Zâhiriyye, hadîs 330 (57-59 yk.; NÂSİR 278).

8* = *el-Cevâhirü'l-müsel-selât fî tasnîfi'l-ehâdisi'l-müsel-selât* (Bern. Tüceybî 172; *Fihris* 315, 659).

9* Birkaç cüz'lük büyüğe bir eserdir. Muhaddislerce kıraat ve rivâyet olunmuştur (*Hâvi* II, 104; İbn Hacer *Müfehres* 90 b; Bern. Vâdiyâşî 294; Bern. Tüceybî 172; *Fihris* 657, No. 388).

Seçmeleri (=müntekâ) yazma hâlinde zamanıza ulaşabilmiştir:

Zâhiriyye, mec. 103 (172-177 yk., NÂSİR 111).

9a* Bkz. *Fihris* 790.

10* Bkz. *Fihris* 660, no. 402; *Sila* 85-29, 471, 472.

11* Bkz. *Fihris* 660, No. 403.

Muh. b. Abdirrahman b. Muh. b. ebî Bekr b. Osmân b. Muh. es-Sehâvî — aslen ki bu, Mısır illerinden Sehâ isimli bir köye kıyassız nisbettir—, (doğum yeri:) el-Kâhîrî eş-Şâfiî. Medine-i Münevvere'de 902 senesinde vefât etmiştir. Eserinde 100 kadar müselsel hadisi irâd etmiştir.

15. Suyûtî'nin *Müselâlatü'l-kübrâ'sı*¹²: Celâlüddîn Ebû'l-Fadl Abdurrahman b. ebî Bekr b. Muh. es-Suyûtî eş-Şâfiî, öl. H. 911. Eser 85 hadis ihtiva etmektedir.

16. Yine aynı müellifin *Ciyâdü'l-müselâlat*'ı vardır ki, bunun hakkında kendisi de: "Hadis semâ'larımdan bana vâki olmuş müselsel hadislerden isnâdlarıyla bir kitap cem'ettim. Nâsın ise bu sahada topladıkları daha pek çoktur." demektedir¹³.

17. Akiletü'l-Mekkî'nin *el-Fevâ'idü'l-celîle fi müselâlat Muh. b. Ahmed Akile'si*¹⁴: Ebû Abdillâh müsniid, muhaddis, sûfî Cemâlüddîn Muh. b. Ahmed b. Sa'îd, babasının nâmı olan Akile ile meşhûr, el-Mekkî el-Hanefî Mekke'de H. 1150 senesinde vefât etmiştir.

18. Mürtedâ'l-Hüseynî'nin *et-Ta'likatü'l-celîle alâ Müselâlati İbn Akile'si*¹⁵: Ebû'l-Feyd Muh. b. Muh. b. Muh. b. Muh. b. Abdirrezâk, Mürtedâ'l-Hüseynî ez-Zebîdî (sonra:) el-Mısırî el-Hanefî, Mısır'da 1205 H.'de vefât etmiştir.

19. Şemsüddîn b. et-Tayyib'in *Müselâlat*'ı^{15a}. Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muh. b. et-Tayyib b. Muh. b. Muh. b. Mûsâ eş-Şerekî el-Fâsî el-Mâlikî, Medine'ye yerleşmiş, muhaddis, müsniid, luğatçı. Medine'de 1170'de vefât etti ve Halîmetü's-Sa'diyye'nin yanına defnedildi. İhtivâ ettiği müselsel hadislerle-

12* Bkz. *Fihris* 660, No. 404.

13* Suyûtî'ye kayıtsız olarak nisbet edilen müselselât budur: *el-Müselâlat = Risâle fi'l-ehâdisi'l-müselâlat = Gâyetu'l-müselâlat*.

Yazma nüshaları mevcuttur: Kahire, Dâru'l-kutub mec. 7 (15 yk., 1271 H.), Teymûr, hadîs 114; Paris 2800/8 (213-218 yk.); Râmpûr II, 144, 468 (: *Gâyetu'l-müselâlat*); Patna II, 394, 2570 (*Menâru'l-müs.*); Süleym. Ktb. Hamidiye 179/2 (73-77 yk.).

14* = *Müselâlatu İbn Akile*. Yazmaları mevcuttur: Berlin 1614-1615; İskenderiye, hadîs 3; Ezher, mustalah 364 (41-59 yk.); Kahire, mustalah 272 (Ta'lat 155, 197 ve Halîm 5).

Yine İbn Akile'ye nisbet edilen bir müselsel: *İkdu'l-cevâhir fi selâsili'l-ekâbir*. Yazmaları: Kahire, mustalah 259, Teymûr 53 (38 yk.); Brill. - H. 1 421, 2 805/1; Vatican V, 1454/4.

15* ez-Zebîdî'nin müselselleri pek çoktur. *et-Ta'lik*'i, İbn Akile'nin *Müselâlat*'ına müstahrec niteliği taşımaktadır. Tesbit edebildiğim müselselleri:

a. *el-İs'âf bi'l-hadîsi'l-müselâlat bi'l-işrâf*. "Lâ ilâhe illallah benim kalemdir" hadîsinin teselsülü (*Fihris* 184, 662).

b. *el-Mirkâtü'l-aliyye fi şerhi'l-hadîsi'l-müselâlat bi'l-evveliyye* (*Fihris* 537, 586, 662).

c. *İkdu'l-cevâhiri's-semîn fi'l-hadîsi'l-müselâlat bi'l-Muhammediyyin* (*Fihris* 537, 864, 871, 955).

d. *et-Tağrid fi'l-hadîsi'l-müselâlat bi-yevmi'l-id* (*Fihris* 294, 537).

e. *el-Mevâhibu'l-celiyye fîmâ yetaallak bi-hadîsi'l-evveliyye* (*Fihris* 537).

15a* Bkz. *Fihris* 661, No. 412.

rin sayısı 300'ü aşmıştır.

20. Muh. Âbid es-Sindî'nin *Hasru's-şârid fi esânid Muh. Âbidî*¹⁶. Ebû Abdillâh Muh. Âbid b. Ahmed Alî b. Ya'kûb el-Ensârî el-Hazrecî es-Sindî (sonra:) el-Medenî, Medine'de 1257 H. senesinde vefât etmiştir. Bu eser aslında müellifin Fihris'idir.

Daha pek çoklarının *Müselâlat*'ı mevcuttur. Şimdiye kadar vâki olmuş müsel sel hadislerin toplamı 400'ün üzerindedir. Şeyh Mürtedâ'nın bu sahada iki eseri daha vardır ki bunlardan birisi "lâ ilâhe illallah benim kalemidir" kudsi-müsel sel hadisi üzerine olan *el-İs'âf bi'l-hadisi'l-müsel sel bi'l-eşrâf ile el-Mirkâtu'l-aliyye fi şerhi'l-hadisi'l-müsel sel bi'l-evveliyye*'si.¹⁷

16* Bkz. *Fihris* 664, No. 421.

17* **Diğer müsel seller:**

1) Kıvâmu's-sünne Ebû'l-Kâsım İsmâ'il b. Muh. et-Teymî el-İsbehânî'nin *Müselâlat*'ı. Tamamı 8 cüz'dür (*Fihris* No. 389).

İki râvisi mevcuttur:

a. Ebû'l-Ferec Yahyâ b. Mahmûd b. Sa'd es-Sekafî (*Bern. Tüceybi* 169; *Meşyehatu'l-Halebi* 566; *Fihris* No. 389).

b. Ebû'l-Kâsım Abdussamed b. Muh. el-Hristânî (*Sila* 85-29, 470).

Yazması mevcuttur: Zâhiriyye, mec. 34 (146-150 yk.) (NÂSIR).

2) Sedîdüddîn Ebû Muh. Sa'îd b. Muh. b. Mes'ûd el-Kâzerûnî es-Sedîdî'nin (öl. 758 H.) *Müselâlat*'ı. H. 742 senesinde tamamlanmıştır (*Fihris* 659, No. 400). En kapsamlı müsel sel kitaplarından birisidir. Müellif, değişik müsel sel tiplerini 108 adet "nev" başlığı altında toplamış, her nev' dâhilinde ise bir ve varsa daha fazla tarikini bir araya getirmiştir.

Yazması: Ahmet III 547 (1b-124b yk., 835 H.); Şehit Ali 561 (95 yk., 784 H.); Şehit Ali 550/1 (65-129 yk., 847 H); Cârullah 628 (301 yk.); Kahire¹ VII, 455;² I, 146.

3) Diyâüddîn Muh. b. Abdilvâhid el-Makdisî'nin *Müselâlat*'ı (*Sila* 85-29, 471; *Fihris* No. 399).

Yazma nüshası: Zâhiriyye, mec. 10 (I, 1-9 yk.) (NÂSIR 327).

4) Muh. b. Muh. b. Muh. eş-Şîrâzî el-Cezerî'nin (751-833 H.) *Müselâlat* = *Ukûdu'l-le'âlî fi'l-ehâdisi'l-müsel sele ve'l-avâlî*'si (*Fihris* 305, 870, 104, 659).

Mevcût yazmaları: Zâhiriyye, mec. 58 (51-60 yk.) (NÂSIR 247); Paris 4577 (19-31 yk.).

5) Ebû'l-Hasan Alî b. Muh. el-Lebbân'ın *Müselâlat*'ı (*Sila* 85-29, 471; *Fihris* 657, No. 390).

6) Ebû Muh. Abdullah b. Muh. b. Atâillâh el-İbrâhîmî'nin *Müselâlat*'ı (İbn Hacer *Müfehres* 107a; 213; *Sila* 85-29, 471; *Fihris* No. 384).

7) Ebû Sa'd İsmâ'il b. Alî b. el-Huseyn b. es-Semmân'ın *Müselâlat*'ı. Râvisi: Ebû Alî el-Hasan b. Ah. el-Haddâd (İbn Hacer *Müfehres* 53b; *Sila* 85-29, 471; *Fihris* No. 383).

8) Hâfız Ebû'l-Hasan b. el-Mufaddal'ın *Erba'ûnu'l-müselâlat*'ı (*Dürer* II, 423; İbn Hacer *Müfehres* 40; *Fihris* No. 398).

Yazma nüshası: Feyzullah 507/10 (79a-100b, 9. H. asır). Bu nüshanın râvisi: Ebû Muh. Abdülhâdî b. Abdilkerîm el-Kaysî. 79-80. yapraklar arasında takriben 2-3 yapraklık bir noksanlık var.

9) İbn Tûlûn ed-Dimaşkî'nin birkaç müsel seli vardır:

a. *el-Müselşelātu'l-kübrâ*.

b. *el-Müselşelātu'l-vustâ*, 149 müselşeli ihtivâ etmiştir.

c. *el-Müselşelātu's-suğrâ* (Fihris 660-1, No. 405-7).

d. *Nüzhetu's-sâmi'in fî'l-müselşel bi'd-Dimaşkiyyin* (Fihris 475).

e. *Fethu'l-alim fî'l-müselşelât bi-harfî'l-mim* (Fihris a.y.).

10) Muh. b. Halil b. İbrâhîm Ebû'l-Mahâsin el-Kâvukçî et-Tarâblusî eş-Şa'mî el-Meşîşî el-Hanefî'nin (1225-1305) *Müselşelât'ı* (Fihris 659). Yazması: Zâhiriyye, âmm 9140 (1-146 yk.) (NÂSİR 376).

11) Ebû Abdillâh Muh. b. Abdîrrahman et-Tüceybî et-Tilimsânî'nin *Müselşelât'ı* (Fihris 658, No. 395).

12) Ebû'r-Rebî' Süleymân b. Mûsâ b. Sâlim el-Kilâ'î el-Endülüsî'nin 565-634 H.) *Müselşelât'ı* (Fihris 488: *el-Müselşelât ve'l-inşâdât*). Yazması mevcuttur: Şehit Ali 562 (1a-26a yk, 630 H.; *Cüz' fihî müselşelât mine'l-ehâdis ve'l-âsâr*).

13) Tâcüddîn Ebû'l-Hasan Ali b. Ah. b. Abdilmuhsin el-Huseynî el-Garâfî'nin (öl. 704 H.) *Müselşelât'ı* (Bern. *Tüceybî* 169; *Sila* 85-29, 470; *Fihris* No. 391).

14) Süleymân b. Tâhâ b. ebî'l-Abbâs Ah. b. Ah. el-Hureysî el-Huseynî el-Ekrâşî'nin (öl. 1199) 1189 yılında kaleme aldığı *Müselşelât'ı*: *Haziretu'l-inâs fî müselşelâti Sül. b. T. b. ebî'l-Abbâs* (Fihris 371, 372, 662). Yazması vardır: Kahire² II, 109.

15) Ebû Tâhir Muh. b. Yûsuf b. Abdillâh et-Temîmî el-Mâzinî, İbnü'l-Esterkûnî'nin (öl. 538 H.) *K. el-Müselşel'i*. Yazmaları: Kahire² III, 38; ¹ IV, 187; Berlin 7093.

16) Ebû Bekr Ah. b. Ali es-Süffî el-Bağdâdî et-Tureysîsî'nin (511-497 H.) *Müselşelât'ı* (*Meşyehatu İbn Sellâme* 19b; *Sila* 85-29, 470; *Fihris* No. 393). Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 10 (124-131 yk., 555 H.), mec. 24 (162-165 yk., 517 H.) (NÂSİR 342).

17) Cemâlüddîn Ebû'l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muh. İbnü'l-Cevzî'nin *Müselşelât'ı* (*Sila* 85-29, 471; *Fihris* No. 394). Yazma nüshaları: Zâhiriyye, mec. 37 (6-27 yk., 581 H.), mec. 98 (103 yk.) (NÂSİR).

18) Ebû'l-Feth Muh. b. Muh. el-Mizzî'nin *Müselşelât'ı* (*Sila* 85-29, 472; *Fihris* 661, No. 408).

19) Kâdî Ebû Bekr Muh. b. Abdillâh b. el-Arabî'nin *Müselşelât'ı* (İbn Hayr *Fehrese* 175; *Nefhu't-tib* II, 36; Bern. *Tüceybî* 173; *Sila* 85-29, 471; *Fihris* 656, No. 385).

20) İbrâhîm b. Muh. b. Ah. el-Bâcûrî'nin (öl. 1276 H.) *Müselşelât'ı* (Fihris No. 419). Yazması: Kahire, mustalah 292 (1-6 yk.)

21) Cemâlüddîn Yûsuf b. Hasan b. el-Müberrid'in *Müselşelât'ı* (*Sila* 85-29, 472; *Fihris* No. 409).

22) Ebû Bekr Muh. b. ebî Bekr b. Nâsıreddîn ed-Dimaşkî'nin *Müselşelât'ı* (*Sila* 85-29, 472; *Fihris* 659-660, 684; *Nefehâtu'l-ahyâr fî müselşelâti'l-ahyâr*).

23) Muh. b. Ali es-Sünûsî el-Hattâbî el-Hasanî el-İdrîsî el-Cağbûbî'nin (öl. 1276 H.) *Müselşelât'ı* (Fihris 1041). Yazması: "Aşere ehâdis müselşele", Kahire Suppl. II, 125, 22737 B. (1-6 yk.)

24) Allâme şeyh Muh. b. Muh. el-Emîru's-sağîr es-Sinbâvî el-Mâlikî'nin (öl. 1246 H.) *Müselşelü Aşûrâ'sı* (Fihris 601, 663-4, 1006, 1008).

el-Bûlâkî'nin hâşiyesi ile birlikte Kâhire'de 1292 yılında taşbaskısı yapılmıştır.

Şerh ve hâşiyeleri:

a. Ah. el-Cevherî el-Hâlidî'nin *Şerh'i*. Yazması: Kahire² I, 125.

b. Hasan el-Adevî el-Hamzâvî el-Mâlikî el-Ezherî'nin (1221-1303 H.) *Şerh'i*: *en-Nefehâtu'n-nebeviyye fî'l-fadâ'il-i-Âşuriyye*. Basmaları: Bûlâk 1272, 1278, 1276, 1282; Kahire Matba'atu's-Şarkîyye 1297; Kahire taş baskı 1276.

c. Ali el-Bellevî'nin *Hâşîye'si*. Basması: Kahire 1305.

d. Allâme Ebû Yahyâ Mustafâ el-Berelsî el-Bûlâkî'nin (öl. 1263 H.) *Takrirât'ı*.

- 25) Muh. b. Ali b. Zâhir el-Vitrî'nin *Müselşelât*'ı. Yazması: Bağdatlı Vehbi 507/4 (48-85 yk., 1311 H.).
- 26) Şemsüddîn Muh. b. Nâsir el-Hâzîmî el-Yemenî el-Eserî'nin *Müselşelât*'ı (Fihris No. 423).
- 27) Muh. b. et-Tayyib eş-Şerekî'nin *el-Mevâridü's-silsile min uyûni'l-esânîdî'l-müselşele'si* (Fihris 606-7, 661).
- 28) Hâmid b. Yûsuf b. Hâmid'in (1165 H. civarı) *Telhînu'l-mücelcelât bi-tebyîni'l-müselşelât*'ı yazma hâlinde elde edilmiştir: Kahire, Tal'at 231 (178 yk., 1165 H.).
- 29) Ebû't-Tâhir Muh. b. Yûsuf b. Abdillâh et-Temîmî'nin *Müselşelâ*'i (Hallikân III, 216).
- 30) Muh. b. Sâlih er-Rıdâvî'nin *Müselşelât*'ı (Fihris 434, 515, 662-3, 744).
- 31) Ebû'l-Abbâs Ah. b. Yûsuf es-Sülemî, İbnü Fertûn'un *Cüz' fihî ehâdis müselşele'si* (Bern. Tüceybî 173).
- 32) Muh. b. Abdîrrahman el-Fâsî'nin *el-Minehu'l-bâdiye fi'l-esânîdî'l-âliyye'si*. Bu eserden seçme hadisler yazma hâlinde elde edilmiştir: Kahire¹ I, 259, hadis 7349 (58 yk.).
- 33) İbn ebî'l-Ahvas'ın *el-Meşre'u's-selsel fi'l-hadîsi'l-müselşelâ*'i (Fihris 606).
- 34) Muh. b. Muh. el-Hatîbî'nin *Müselşelû'l-Muhammediyye'si*. Yazması: Şehit Ali 539 (20 b, 21 b).
- 35) İmâm Radiyüddîn Ebû'l-Hasan el-Mü'eyyed b. Muh. b. Ali et-Tûsî'nin *Müselşelât*'ı. Onun için tahrîc eden: Şihâbüddîn Ebû Muh. Abdülazîz eş-Şeybânî ed-Dimaşkı (Bern. Tüceybî 169).
- 36) Cârullah b. Fehd el-Mekki'nin *el-Mevâhibu's-seniyye fi müselşelâtı İmâmi'l-Hanefiyye'si* (Fihris 609).
- 37) Muh. Sa'îd b. es-Seyyid Hasan el-Halebî ed-Dimaşkı'nin (13. H. asır) *Müselşelât*'ı. Yazması: Zâhiriyye, âmm 3707 (1-8 yk.).
- 38) Ebû'l-Berekât Abdurrahman b. Dâvud ez-Zeyzârî'nin *el-Le'âlî'l-mufasssala fi'l-ehâdisi'l-müselşele'si* (Fihris 512).
- 39) Ebû Sa'd Sâbit b. Müşerref b. ebî Sa'd el-Habâşistânî en-Nâkîd el-Bağdâdî'nin *Müselşelû'l-İdeyn*'i (530-619 H.) Yazması: Zâhiriyye, mec. 67 (180-183 yk., 174-176 yk.) (NÂSİR 138).
- 40) Ebû Muh. Abdullâh b. Yûsuf el-Cürcânî el-Kâdî'nin (409-489 H.) *İlletu'l-hadîsi'l-müselşelâ fi yevmi'l-id*'i. Yazması: Zâhiriyye, mec. 120 (56-59 yk.) (NÂSİR 246).
- 41) Muh. Abdülhayy el-Kettânî'nin *et-Tâli'u's-sa'îd ile'l-mühimm mine'l-ehâdisi'l-müselşele bi-yevmi'l-id*'i (Fihris 477, 483).
- 42) Tâcüddîn Ebû Muh. Abdullâh b. ebî'l-Feth Ömer b. ebî'l-Hasan b. Hamaveyh el-Cüveynî'nin (566-641 H.) *Müselşelât*'ı. Yazması: Zâhiriyye, hadis 273 (16-24 yk.) (NÂSİR 241).
- 43) Ebû Hâmid Muh. b. el-Hasan b. Muh. el-Gaznevî ez-Zencânî'nin *Müselşelât*'ı. Yazması: Murad Molla 576/2 (121a-123b, 6. H. asır).
- 44) Ebû'l-Feth el-Lahmî'nin *el-İkdu'l-mufasssal fi'l-hadîsi'l-müselşelâ*'i (Fihris 94).
- 45) Ebû Abdillâh Muh. b. Muh. b. Abdillâh b. Garyûn'un *Müselşelât*'ı. Yazması: Feyzullah 506/9 (116a-118b, 7. H. asır; 7 adet müselşelâ hadis).
- 46) İbnü's-Şemmâ'nın *el-Yevâkitu'l-mükellele fi'l-ehâdisi'l-müselşele'si* (Fihris 1091).
- 47) Murtadâ b. eş-Şeyh ebî'l-Cûd Hâtîm eş-Şâfî'nin (549-634 H.) *Selâse ehâdis müselşele'si*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 98 (105-106 yk.) (NÂSİR 403).
- 48) Veliyyullah ed-Dihlevî'nin *Müselşelât*'ı = *el-Fadlu'l-mübîn fi'l-müselşelâ min hadîsi'n-Nebîyyi'l-Emin* (Fihris 662, 701, 921, 1041.)
- 49) İbrâhîm b. Muh. b. Halîl Sibî b. el-Acemî el-Halebî'nin *Müselşelât*'ı. Yazması:

Damad İbrâhîm 396 (134b-143b, 867 H.).

50) İbn Beşkuvâl'in *Müselşelât'ı* (*Fihris* 656, No. 386).

51) Ebû'l-Abbâs Ah. b. Yahyâ b. Ah. b. Zeyd b. Nâka el-Kûfî el-Hanefî'nin (477-559 H.) *Müselşelât'ı*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 22 (?) (59-62 yk.) (NÂSİR 125).

52) İmâm hâfız Abdülmü'min b. Halef ed-Dimyâtî'nin *Müselşelât'ı* (*Fihris* No. 387).

53) el-Hatîbu'l-Bağdâdî'nin iki cüz'lük *Müselşelât'ı* (*Tezkire* III, 1140).

54) Ebû'l-Kâsım Abdülazîz b. Bundâr b. Ali eş-Şîrâzî'nin *el-Ehâdisu'l-müselşelât'ı* (İbn Hayr *Fehrese* 175 b).

55) Ebû't-Tav' Sellâme b. Muh. el-Eşbûlî el-Hanefî'nin tek küçük bir cüz' hâlinde *Müselşelât'ı* (*Fihris* 662, No. 415).

56) Muh. el-Akkâd el-Mâlikî'nin (öl. 1162 H.) *Müselşelât'ı*. Yazması: İskenderiye, hadîs 59.

57) Hâfız Muh. b. Ali es-Sünûsî el-Mekkî, Ebû Sâlim el-Ayyâşî'nin *Fihris*'inden 10 müselşeli seçme yapmıştır (*Fihris* No. 420).

58) Medîne-i Münevere müsnidi Ebû'l-Hasan Ali b. Zâhir el-Medenî'nin *Müselşelât'ı*. *Hasru's-şârid*'in Kâzân baskısından 50 kadar müselşeli tecrid etmiş ve *et-Tuhfetu'l-medeniyye fi'l-müselşelâti'l-Vitriyye* adını vermiştir (*Fihris* 665, No. 424).

59) Ah. b. İbr. b. Muh. el-Halebî'nin *İkdü'd-dürrer ve'l-le'âl fî mâ yukâlu fî's-selsâli* (*Fihris* 222).

60) Necmüddîn el-Gaytî'nin *Müselşelât'ı* (*Fihris* No. 410).

61) Ebû İshâk İbr. b. İshâk b. Yahyâ, Fahrüddîn el-Âmirî ed-Dimaşkî'nin (695-778 H.) *Hadîsu'l-musâfaha'sı*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 22 (41-42 yk., Hâfız İbn Nâsiriddîn'in elyazısı ile) (NÂSİR 372).

62) Ebû Tâhir es-Silefî'nin (öl. 576 H.) *Hadîsu'l-musâfaha'sı*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 2 (79-80 yk.) (NÂSİR).

63) Ebû'l-Kâsım İsm. b. Ah. b. Ömer es-Semerkandî'nin (454-536 H.) *el-Müselşelu'l-evvelî*. Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 4 (96-104 yk.), mec. 51 (1-10 yk.) (NÂSİR 195).

64) Hâlid el-Belevî'nin *Mecmû' kebîr fi'l-hadîsi'l-müselşel bi'l-evveliyye'si* (*Fihris* 94).

65) Ebû Muh. Abdullah b. İbrâhîm b. Halîl el-Ba'lbekî, İbnü's-Şerâ'ihî'nin *el-Hadîsu'l-müselşel bi'l-evveliyye'si*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 51 (131-134 yk.) (NÂSİR 63).

66) İbnü'l-Ebbâr'ın *el-Mevridü's-selsel fi hadîsi'r-rahmeti'l-müselşeli* (*Fihris* 94, 608). Bunu o, el-Hatîb Ebû Muh. b. Bartala'nın hadislerinden onun için tahrîc etmiştir (*Bern. Tüceybî* 168).

67) Ebû'l-Hayr Kutbuddîn Muh. b. Muh. b. Abdillâh b. Haydar el-Haydarî'nin (821-894 H.) *el-Mesâliku'l-ilmiyye li'l-hadîsi'l-müselşel bi'l-evveliyye'si*: Yazma nüshası: Kahire, mustalah 290-1, Zekiyye 1002 (22 yk., 838 H.).

68) İbnü'l-Mulakkîn'in *el-Müselşel bi'l-evveliyye'si* (*Sila* 85-29, 469; *Fihris* 94).

69) Ebû'l-Kâsım İsm. b. Ah. es-Semerkandî'nin *el-Müselşel bi'l-evveliyye'si* (*Sila* 85-29, 470).

70) Ebû Bekr b. ebî'd-Dünyâ'nın *el-Müselşel bi'l-evveliyye'si*. Yazması: Kahire, mustalah 291-2, mec. 781 (16-18 yk.).

71) Takiyyüddîn Ebû Amr Osman b. Abdîrrahman b. es-Salâh'ın *Müselşel bi'l-evveliyye cüz'ü* (*Bern. Tüceybî* 171).

72) Ahmed b. Şerefiddîn Mûsâ b. Receb ed-Dimaşkî el-Fâhûrî'nin (9. H. asır) *el-Hadîsu'l-müselşel bi'l-evveliyye'si*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 52 (105-117 yk.) (NÂSİR 371).

73) Ah. b. el-Hasan b. Abdîlkerîm b. Muh. el-Hâlidî el-Cevherî'nin (1096-1182 H.) *Şerhu'l-hadîsi'l-müselşel bi'l-evveliyye'si*. Yazması: Kahire, Suppl. II 24 (9 yk., 1179 H.).

74) Şerefüddin Ebû Muh. et-Tûnî'nin *Cüz' fihî hadisu'r-rahmeti'l-müsellesi* (Bern. Tüceybi 170).

75) Allâme Şeyh Muh. Habîbullah b. Abdillâh eş-Şenkitî'nin (öl. 1944 M.) *el-Müsel-sel bi'l-evveliyye*'si. Basması: Kahire, Matba'atu'l-Mu'âhid.

76) Hasan b. Abdilazîz el-Aclûnî el-Ömerî'nin (12. H. asır) *el-Hadisu'l-müsel-sel bi'l-evveliyye*'si. Yazması: Zâhiriyye, mec. 3 (1-6 yk., 117 H.) (NÂSİR 366).

77) Daha pek çok *Müsel-sel bi'l-evveliyye* vardır. Bunların dışında daha bir çok mu-sannif kitaplarının bir yerinde kendi senedleriyle bu müsel-sel hadisi irâd etmeyi âdet edinmişlerdir. Meselâ: İbn Hacer *Müfehres* 10 b, 16a, 90 b, 118 b; *Dürer* I, 456; *Fihris Ensârî* 190b-191a; *Sirâcüddin Meşyeha* 104b-105a; *Fihrist Suyûtî* 243 ab; *Sebetu's-Şemmâ* '1 b; Bern. Tüceybi 170-1).

MÜRSEL HADİS KİTAPLARI

1. Sünen sâhibi Ebû Dâvud'un *K. el-Merâsîl'i*. Bâblarına göre müretteb olup ince bir cüz'dür¹.

2. İbn ebî Hâtim'in *K. el-Merâsîl'i*: Bâblarına göre tertîb olunmuştur. İlk bâbı, mürsel isnâdların hüccet olamayacakları hakkındadır².

3. el-Alâ'î'nin *Câmi'u't-tahsîl fi ahkâmi'l-merâsîl'i*: Salâhüddîn Ebû Sa'îd Halîl b. Keykeldî el-Alâ'î. Hacmi küçük tek cilttir. Altı bâb üzere tertib edilmiştir³. Burhânüddîn el-Halebî, bu eser üzerine bir *Hâşiye* yazmıştır.⁴

1* Fıkıh bâblarına göre mürettep, mürsel hadisleri toplamıştır. Kitabı müelliften rivâyet edenler:

- a. Ebû'l-Hasan Ali b. el-Hasan b. el-Abd (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 4 b; *Sila* 85-29, 484).
- b. Ebû Amr Muh. b. Ahmed b. el-Lu'lu'î (*Sila* 84-28, 18).

Baskıları gerçekleştirilmiştir:

- a. Kahire 1310 (isnâdları hafzedilmiş olarak).
- b. Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1986.
- c. es-Seyrevân'ın tahkiki ile Beyrut, Dâru'l-Kalem 1986 (isnâdları ile birlikte).

Bu kitabın ricâli hakkında müstakil bir eser verilmiştir: Velîyüddîn Ebû Zû'r'a Ahmed b. Abdîrrahîm b. el-Huseyn el-İrâkî'nin (762-826 H.) *Tuhfetu't-tahsîl fi zikri ruvâti'l-merâsîl'i* (*Fihrist* 1119: *Nefehâtü't-tahsîl...*)

Yazması: Köprülü 386.

2* Müellif, bu kitabında mürsel rivâyetlerden çok, râviler arasındaki irsâl durumlarından ve "mürsillerden" söz etmiştir.

Çeşitli baskıları gerçekleşmiştir:

- a. 1341 Haydârâbâd.
- b. Subhî es-Sâmirâî'nin tahkiki ile 1967'de Bağdat'ta, Mektebül-Müsennâ tarafından.
- c. Şükrullah b. Ni'metillâh Kûcânî'nin tahkiki ile 1978'de Beyrut'ta, Mü'essesetü'r-Risâle tarafından.

Kitabı müellifinden rivâyet eden Ebû Sa'îd el-Huseyn b. Muh. b. el-Hasan ez-Za'firânî'dir.

3* Müellif, irsâl konusunu çok geniş mânâda ele almış ve bu nedenle munkatı hadisin çeşitli nev'lerini de konu edinerek, müdellislerin isimlerini de irâd etmiştir. Eserini 746 H./1345 M. senesinde Kudüs'te te'lif etmiştir.

Kitab, Hamdî Abdülmecîd es-Seleffî'nin tahkiki ile 422 sayfa hâlinde, 1987'de Bağdat'ta Vizâretü'l-Evkâf tarafından basılmıştır.

Eseri Abdülganî el-Mürşidî telhis etmiştir (*Fihris* 790).

4* Bkz. *Fihris* 222.

*Bu sahada yazılan diğer kitaplar:

1. Gizli mürseller konusunda (*mürsel-i hafl*) el-Hatîbu'l-Bağdâdî'nin *et-Tafsîl li-mübhemi'l-merâsîl*'i. Tek cilt olduğu söylenmiştir (*Tezkire* III, 1140).
2. Diyâüddîn Muh. b. Abdilvâhid el-Makdisî'nin *K. el-İrşâd ilâ beyânı mâ eşkele mine'l-mürsel fi'l-isnâd*'ı (*Sila* 83-27, 420).

HADİS CÜZ'LERİ

Muhaddislerin indinde cüz' diye, sahâbe yahut daha sonraki tabakalardan bir kişiden rivâyet olunan hadislerin biraraya getirildiği hadis kitaplarına denilir.

Bunun dışında cüz' tabirini daha çok bir kitabın bölümleri hakkında da kullanmışlardır. Ayrıca hadis fevâ'idleri, vuhdâniyyât, sünâ'iyât,..., uşâriyyât, erba'ûnlar, semâniyyât, mi'a, mi'atân gibi pek çok çalışma çeşidi de hadis cüz'lerinin nev'leridir.

1. el-Hasan b. Süfyân eş-Şeybânî en-Nesâ'î'nin —ki *Müsned* sâhibidir— *Cüz'ü*.

2. Müslim (b. el-Haccâc) ve gayrısının *K. el-Vuhdân*'ı: Vuhdân diye sahâbe olsun, tâbiî olsun yahut sonraki bir tabakadan olsun kendisinden sadece tek bir râvinin rivâyetinde bulunduğu kimselere denir. Bu konuyu, yalnızca tek bir hadis rivâyet etmiş olanlarla karıştırmamalıdır ki, bu sahada el-Buhârî'nin bir te'lifi olup, onun bu eseri tek rivâyeti ile bilinen sahâbeye hâstır.

3. Ebû Âsım en-Nebîl'in *Cüz'ü*¹: Ebû Âsım ed-Dahhâk b. Mahled b. ed-Dahhâk b. Müslim eş-Şeybânî —ki bunların âzâdlıdır— el-Basrî, en-Nebîl nâmıyla marûf, imâm hâfızların şeyhi, öl. 212 H.

4. el-Hasan b. Arefe'nin *Cüz'ü*: Ebû Alî el-Hasan b. Arefe b. Yezîd el-Abdî el-Bağdâdî el-Mu'ammer, 100 yaşını geçmiş olduğu hâlde 257 H. senesinde vefât etmiştir².

5. Ahmed b. el-Furât'ın *Cüz'ü*³: Ebû Mes'ûd Ahmed b. el-Furât b. Hâlid

1* Ebû Müslim İbr. b. Abdillâh el-Kicci'nin rivâyetiyledir (İbn Hacer *Müfehres* 53a; İbn Hayr *Fehrese* 160; *Sila* 84-28, 87).

2* Oldukça âli cüz'lerden, marûf bir hadis kaynağıdır. En sık kıraat ve rivâyet olunan râğbet görmüş bir hadis cüz'üdür. Bazıları onunla geçimini bile temin etmiştir. Meselâ Ebû'l-Ferec Abdülmun'im b. Abdilvehhâb b. Sa'd el-Harrânî (500-596 H.) hayatının sonlarına doğru maddî sıkıntıya düştüğünde bir dinar karşılığında *Cüz' İbn Arefe*'yi yazarmış (*Siyer* XXI, 259).

Cüz'ü sâhibinden rivâyet eden: İsmâ'il b. Muh. es-Saffâr'dır (*Siyer* XXI, 151; *İber* III, 304; İbn Hayr *Fehrese* 177; *Bern. Tüceybî* 185-193; İbn Hacer *Müfehres* 516, 46 b, 70a, 112b, 127b; *Dürer* II, 329; *Bern. Vâdiyâşî* 246-7; *Suyûti Fihrist* 255b, 256a; *Sebet İbn Habib* 256; *Sebetü's-Şemmâ'* 233b-234a; *Vefeyât İbn Râfi'* I, 149, 158-9, 249, 349; II, 37; *Sila* 84-28, 76).

Yazmaları mevcuttur: Ch. Beatty 4433/3 (123-143 yk., 735 H.); Zâhiriyye, mec. 22/8 (86a-107b, 7. H. asır; GAS 134); Rampur I, 78, 109; GAL.

3* Bkz. İbn Hacer *Müfehres* 111a; *Dürer* I, 245, III, 311; *İsâbe* III, 385; *İber* II, 165; *Vefeyât İbn Râfi'* I, 200; *Bern. Tüceybî* 224). Yazmaları: Şehit Ali 546 (Salâhuddin el-

ed-Dabbî er-Râzî, İsbekân'a yerleşti ve buranın muhaddisi oldu, eserler sâhibi, güvenilir hâfız, 258'de vefât etti. Zehebî diyor ki: "Onun cüz'ü zamanımızda semâ' olunan en âli cüz'dür." Ondan şöyle söylediği nakledilmiştir: "1700 şeyhten hadis yazdım, kendi elimle yazdığım 1.500.000 hadisten bu eserimde 500.000'ninden hazırladım."

6. İbn Mellâs'ın Cüz'ü⁴: Ebû'l-Abbâs Muh. b. Ca'fer b. Muh. b. Hişâm b. Kuseym b. Mellâs en-Nümeyrî ed-Dimaşkî el-Muhaddis.

7. el-Ensârî'nin Cüz'ü: Ebû Abdillâh Muh. b. Abdillâh b. el-Müsennâ b. Abdillâh b. Enes b. Mâlik el-Ensârî el-Basrî el-Kâdî, Buhârî'nin güvenilir bir şeyhi, 215 H. senesinde vefât etmiştir. Bu, meşhûr âlî cüz'lerden birisidir⁵.

8. İbn Tertâl'in Cüz'ü: Ebû'l-Hasan Ahmed b. Abdilazîz b. Ahmed b. Tertâl et-Temîmî, Mısır'da 408 H. senesinde 91 yaşında iken vefât etti. Bunu ondan Ebû'l-Hasan Alî b. Fâdîl b. Sa'dillâh es-Sûrî (sonra:) el-Mısırî ile Ebû İshâk İbrâhîm b. Sa'îd el-Habbâl el-Mısırî rivâyet ettiler⁶.

9. İbn Nüceyd'in Cüz'ü: Ebû Amr İsmâ'il b. Nüceyd b. Ahmed b. Yûsuf b. Hâlid es-Sülemî en-Nisâbü'rî, zâhid, âbid, sûfilerin şeyhi, H. 365 yahut 366'da vefât etmiştir. Ebû Abdîrrahman es-Sülemî'nin ceddî olup, *er-Risâletü'l-Kuşeyriyye*'nin ricâlineindir⁷.

10. Ebû Ma'ser et-Taberî'nin Cüz'ü: Üstâz Ebû Ma'ser Abdülkerîm b. Abdissamed b. Muh. b. Alî el-Kattân et-Taberî el-Mukrî eş-Şâfi'î, eserler sâhibi, Mekke'de ibâdetle meşgûl olurmuş, burada 478 H. senesinde vefât etmiştir. Bu cüz'ünde o, Ebû Hanîfe'nin sahâbeden yaptığı rivâyetleri zikretmiştir. İçinde 1550 rivâyeti şâmil olan *el-Câmi'ul-kebir fi'l-kıraat* adlı bir eseri vardır.

Alâî'nin yaptığı 13 hadislik seçmeler, 135a-136b yk., 800 H., İbn Hacer'in hattı ile); Zâhiriyye, mec. 51/3 (40a-47b, 8. H. asır; GAS 135).

4* Yegâne râvisi: Ebû'l-Abbâs Muh. b. Ya'kûb el-Esamm olup, 266 H. senesinde cüz' sâhibinden dinlemiştir (İbn Hacer *Müfehres* 100a; *Bern. Tüceybi* 224-5).

5* Meşhûr âlî hadis cüz'lerinden birisidir. Yegâne râvisi: Ebû Müslim İbr. b. Abdillâh b. Müslim el-Kiccî'dir. Rivâyet ve kıraat olunan hadis cüzlerindendir: *Meşyehatu'l-Halebî* 62 b; *Dürer* I, 19, II, 411; Sirâcüddin *Meşyeha* 77ab; *Vefeyât İbn Râfi'* I, 178-9, 191, 261, 332; *Fihrist Suyûti* 255a).

Yazmaları mevcuttur: Zâhiriyye, luğa 54 (14 yk., 607 H.'den önce), mec. 10 (176a-179a, 7. H. asır), mec. 51 (147a-157b yk., 7. H. asır), mec. 63/20 (232a-254b, 7. H. asır), mec. 14 (10-13 yk.; seçilmiş 40 hadisi), mec. 95/1 (3a-16b, 6. H. asır); Kahire ² I, 108, hadis 1558 (20 yk.).

6* Rivâyet ve kıraat olunan hadis kitaplarındandır (İbn Hacer *Müfehres* 65a; *Meşyehatu'l-Halebî* 65ab; *Dürer* IV, 267).

Yazmaları vardır: Kahire ² I, 108, hadis 1558 (6 s.); Zâhiriyye, mec. 94 (220-229 yk., 578 H.; GAS 223)

7* Cüz' sahibinden rivâyet eden yegâne râvisi: Ebû Hafs Ömer b. Ah. b. Ömer b. Ah. b. Muh. b. Mesrûr ez-Zâhid (İbn Hacer *Müfehres* 62 b; *Dürer* IV, 430; *Sebet İbn Habîb* 25b; *Bern. Vâdiyâşi* 240; *Bern. Tüceybi* 209; *Vefeyât İbn Râfi'* II, 337).

Yazmaları: Köprülü 1584/3 (26a-30b, yk., 9. H. asır); Şehit Ali 546/10 (137a-144a yk., 9. H. asır; Kahire, Dâr, hadis 1558 (s. 235-246, 8. H. asır; GAS 183).

11. İsmâ'il es-Saffâr'ın *Cüz'ü*: Ebû Alî İsmâ'il b. Muh b. İsmâ'il b. Sâlih es-Saffâr, öl. 341 H.⁸

12. El-Gıtrîfî'nin *Cüz'ü*⁹: Ebû Ahmed Muh b. Ahmed b. el-Hüseyn b. el-Kâsım el-Gıtrîfî, H. 377'de vefât etmiştir. Buhârî'nin *Sahih'i* üzerine bir müstahreci vardır.

13. Reşidüddîn el-Attâr'ın *Cüz'ü*: Reşidüddîn Ebû'l-Hüseyn Yahyâ b. Alî b. Abdillâh b. Alî b. Müferric el-Kureşî el-Ümevî en-Nâblusî (sonra:) el-Mısırî el-Attâr el-Mâlikî el-Hâfız, 662 H.'de vefât etti.

14. İbn Bısrân'ın *Cüz'ü*: Ebû'l-Hüseyn Alî b. Muh. b. Abdillâh b. Bısrân es-Sekrî el-Bağdâdî, muaddil, sika, Beyhakî'nin şeyhlerinden, 87 yaşında iken H. 415 senesinde vefât etmiştir¹⁰.

15. İbn Fîl'in *Cüz'ü*: Ebû Tâhir el-Hasan b. Ahmed b. İbrâhîm el-Esedî el-Bâlisî, İbn Fîl nâmiyle marûftur. O, daha önce zikri geçmiş olan Müsned sâhibi İbrâhîm b. Sa'îd el-Cevherî el-Hâfız'dan rivâyet edenlerdendir¹¹.

16. Lüveyn ve arkadaşının *Cüz'ü*¹²: Muh. b. Süleymân b. Habîb el-Mâsîsî. *Tezkire*'de onun arkadaşının Ebû Ca'fer Ahmed b. Muh. b. el-Merzubân el-Ebherî olduğu söylenmiştir. 393 H. yılında vefât etmiştir.

17. İbn Mencûfun *Cüz'ü*: Ebû Bekr Ahmed b. Abdillâh b. Alî b. Süveyd b. Mencûf es-Sedûsî el-Mencûfî —ki bu, mezkûr ceddine nisbettir— O, Buhârî'nin *Sahih*'indeki şeyhlerinden birisidir, öl. H. 252.

18. Ebû Abdillâh Muh. b. İshâk b. Mende el-İsbehânî'nin *Cüz'ü*¹³.

8* Cüz' sâhibinden rivâyet eden: Ebû'l-Hüseyn Alî b. Muh. b. Abdillâh b. Bısrân (*Siyer* XXIII, 238; İbn Hacer *Müfehres* 20a, 99a, 178b, 200 b; İbn Hayr *Fehrese* 313; *Vefeyât İbn Râfî'* II, 54; *İsâbe* IV, 411; *Dürer* I, 139; *Meşyehatu'l-Halebi*; *Sila* 84-28, 92).

Yazmaları: Şehit Ali 546 (68a-73b, 8. asır); Zâhiriyye, mec. 31 (215-224 yk.); mec. 24 (8-15 yk.); âmm 4540 (1-11 yk., cüz' II); mec. 81 (113-128 yk.).

9* Sâhibinden rivâyet eden râvisi: Ebû't-Tayyib Tâhir b. Abdillâh b. Tâhir et-Taberî el-Fakih eş-Şâfî'î (İbn Hacer *Müfehres* 71a, 90 b, 160 cb; *Vefeyât İbn Râfî'* I, 380, 423; II, 48).

Yazmaları vardır: Köprülü 1584/9 (85a-93a yk., 9. H. asır); Zâhiriyye, mec. 13 (51a-64a, 509 H.); mec. 40 (36a-52a, 6. H. asır); mec. 54/2 (42a-46b, 6. H. asır) (GAS 203)

10* Bkz. *Dürer* IV, 287.

11* Râvisi: Alî b. el-Hüseyn b. Bündâr (İbn Hacer *Müfehres* 96a, 122b; *Dürer* II, 57; *Vefeyât İbn Râfî'* I, 353; *Suyûtî Fihrist* 265). Yazması: Kahire, Dâr, hadis 1558 (bir mecmûa içinde, 635 H.; GAS 172).

Bir de bunun dışında *Cüz'ül-Fil* vardır ki o, Ebû'l-Hasan Ali b. Ah. el-Hammâmî'nin, Ebû Amr Osmân b. Ah. b. es-Semmâk'ın hadis cüz'lerinden yaptığı seçmelerden oluşmuştur (*Sila* 84-28, 75).

12* Kıraat ve rivâyeti yapılan marûf cüz'lerdendir (İbn Hacer *Müfehres* 96 b, 153 b; *Bern. Vâdiyâşî* 241; *Meşyehatu'l-Halebi* 63a; *Tezkire* III, 1026; *Iber* II, 184, III, 46, 215).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 26/21 (274a-282b, 607 H.), mec. 67 (18a-37a, 7. H. asır); âmm 4555 (18 yk.); âmm 9062 (1-10 yk.).

13* Yazmaları mevcuttur: Zâhiriyye, mec. 17 (24-25 yk.), mec. 31 (IX, 157a-162b, 7. H. asır), mec. 94 (76a-183a, 669 H.), mec. 104 (219a-228a, 6. H. asır) (GAS 215).

19. Ebû Ya'lâ'l-Halîlî'nin *Cüz'ü*.

20. Ebû İshâk İsmâ'il b. İshâk el-Kâdî'nin Eyyûb es-Sahtiyânî'nin hadislerinden topladığı *Cüz'ü* (*Cüz' Eyyûb*)¹⁴.

21. Ebû'l-Kâsım el-Begâvî'nin *Cüz'ü*¹⁵.

22. Ebû Bekr b. Şâzân el-Bağdâdî el-Bezzâz ın *Cüz'ü*.

23. Ebû Sa'îd Muh. b. Alî en-Nakkâş'ın *Cüz'ü*¹⁶.

24. Ebû'l-Abbâs el-Esamm'ın *Cüz'ü*¹⁷.

25. Ebû Bekr Muh. b. el-Hasan en-Nakkâş'ın terâvîh namazının fazîletine dâir *Cüz'ü*¹⁸.

26. Ebû'l-Abbâs et-Tûsî'nin *Cüz'ü'l-Kanâ'at*ı: Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Muh. b. Mesrûk et-Tûsî (sonra:) el-Bağdâdî, burada 300 H. senesinden bir, kimilerince de iki sene önce vefât etmiştir. Şâni yüce olup, ebdâlden sayılmıştır. O, aynı zamanda *er-Risâletü'l-Kuşeyriyye*'nin ricâlındendir.

27. Ebû Tâhir el-Muhallîs'in *Cüz'ü*: Ebû Tâhir Muh. b. Abdîrrahman b. el-Abbâs el-Muhallîs ez-Zehabî el-Bağdâdî, Bağdat müsnidi, meşhûr hâfız,

14* Tamamı 4 cüz'dür (İbn Hacer *Müfehres* 97b; *Meşyehatu'l-Halebî* 114 a).

15* Kıraat ve rivâyet olunan hadis kitapları cümlesindendir (*Dürer* II, 256; İbn Hacer *Müfehres* 40a, 202a; *İsâbe* II, 71; *Bern. Vâdiyâşî* 252-3).

el-Begâvî kendinden önceki bazı hadis ricâlinin hadislerini topladığı gibi, kendisinden sonra gelenler de onun rivâyetlerini bir araya getirmişlerdir. Bunun sebebi hadislerinin oldukça nâdir seviyede âli oluşudur:

a. Ebû'l-Feth Muh. b. ebî'l-Fevâris'in tahrir ettiği ve Ebû Tâhir el-Muhallîs'in rivâyet ettiği hadis *Cüz'ü*. Yazması: Feyzullah 2169 (68a-74a, 7. H. asır).

b. Ebû Tâlib Muh. b. Alî b. el-Feth b. el-Uşerî'nin (ö. 441 H.) el-Begâvî hadisleri içinden tahrir ettiği 33 hadis. Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 51 (56a-73a, 7. H. asır), mec. 68 (19a-29b, 7. H. asır) (GAS 175).

c. el-Begâvî'nin *Hadisu Ebî Seleme*'si. Yazması: Chester Beatty 3524/2 (16-25 yk. 7. H. asır; GAS 175).

d. el-Begâvî'nin *Hadis*'i. Yazması: Zâhiriyye, mec. 118 (8-9 yk.).

e. Onun *Hadisu Kâmil b. Talha el-Cehderî*'si. Yazması: Zâhiriyye, mec. 61 (1-9 yk.).

f. *Hadisu Alî b. el-Ca'd el-Cevherî*'si. Yazmaları: Zâhiriyye, hadis 526 (tamamı 13 cüz', 152 yk.); mec. 89 (XII, 160-179 yk.).

g. Onun *Hadisu Mus'ab b. Abdillâh b. Mus'ab*'i. Yazması: Zâhiriyye, mec. 117 (I, 138-153 yk.).

h. Onun *Hadisu Ebî Hâlid Hudbe b. Hâlid*'i. Yazması: Zâhiriyye, hadis 346 (I, 241-258 yk.).

16* Râvisi: Ah. b. Abdilgaffâr b. Uşne (İbn Hacer *Müfehres* 198 a).

17* Ebû'l-Abbâs Muh. b. Ya'kûb b. Yûsuf el-Ümevî el-Esamm'ın cüz'ünü rivâyet eden: Ebû Bekr Muh. b. Alî b. Muh. b. Hamdeveyh, (*Meşyehatu'l-Halebî* 43a, 90 b; İbn Hacer *Müfehres* 199a).

Yazmaları mevcuttur: Zâhiriyye, me.: 31 (II, III, 129a-150a, 6. H. asır), mec. 64/8 (II, 161a-154a, 6. H. asır), mec. 111/2 (24a-35a, 6. H. asır; Abdülgani el-Makdisî'nin hattıyla), mec. 74 (187-194 yk.), mec. 64 (Muvaffakuddîn b. Kudâme'nin hattı ile, 561 H.); mec. 28 ("*Fevâ'id*", 48a-56b, 6. H. asır).

18* Onun âdî cüz'ünün yazması vardır: Zâhiriyye, mec. 124 (86-87 yk.; NÂSİR 426).

393 H. senesinde vefât etmiştir. Onun *Cüz'ü*, *el-Müntekâ* adıyla da marûf olup 7 cüz'den oluşmuştur¹⁹.

28. Ebû Bekr el-Hatibu'l-Bağdâdî'nin *Cüz' salâti't-tesbîh'i*.

29. Yine onun (el-Hatib'in) *Cüz' men haddese ve nesiye'si*.

30. ed-Dârekutnî'nin *Cüz' men haddese ve nesiye'si*.

31. İbn Mahled el-Attâr'ın *Cüz'ü*: Ebû Abdillâh Muh. b. Mahled b. Hafis ed-Dûrî el-Attâr el-Hâfiz, öl. H. 331. 90 kadar hadisi müştemil olan ince bir cüz'dür²⁰.

32. Hamzatü'l-Kinânî'nin *Cüz'ü'l-bitâka'sı*: Ebû'l-Kâsım Hamza b. Muh. b. Alî b. el-Abbâs el-Kinânî el-Mısırî el-Hâfiz'in imlâsından, öl. H. 357. Ondan bu cüz'ü Ebû'l-Hasan Alî b. Ömer b. Muh. el-Harrânî el-Mısırî es-Savvâf rivâyet etmiştir. *Hüsnu'l-muhâdara*'da zikredildiğine göre 441 senesinde vefât etmiştir²¹.

33. Ebû Zekeriyâ' b. Mende'nin *Cüz' men revâ huve ve-ebûhû ve-cedduhû*'su: Hâfiz Ebû Zekeriyâ' Yahyâ b. el-Hâfiz ebî Amr Abdilvehhâb b. el-Hâfiz ebî Abdillâh Muh. b. el-Muhaddis ebî Ya'kûb İshâk b. el-Hâfiz ebî Abdillâh Muh. b. el-Hâfiz ebî Zekeriyâ' Yahyâ b. Mende —ki bu, İbrâhîm b.

19* 7 cüz'lük *el-Müntekâ*, onun Ebû'l-Kâsım Alî b. Ah. b. Muh. b. Alî b. el-Büsri'nin rivâyeti ile olan hadisleridir (*Siyer* XXIII, 43; İbn Hacer *Müfheres* 99b, 138 bb, 147aa, 155b; *Dürer* II, 31; İzz. b. Cem. M. 29ab; *Meşyehatu'l-Halebi* 7b, 8a; *Bern. Tüceybi* 174-5; *Vefayât İbn Râfi'* I, 432; *Sila* 84-28, 72).

Ebû Tâhir el-Muhallîs'in başkaları rivâyetiyle gelen hadis cüz'leri de vardır:

a. İbn ebî'l-Fevâris'in tahrîc yahut seçmeleri ile olan hadis cüz'ü (Sirâciüddîn *Meşyeha* 67ab; *Meşyehatu'l-Halebi* 4a; İbn Hacer *Müfheres* 25a, 65 b, 113 ba, 11a, 160ea).
b. Ebû Bekr Ah. b. Ömer b. Alî el-Verrâk, İbnü'l-Bakkâl'in (öl. 399 H.) seçmeleriyle olan *Cüz'ü* (*Bern. Vâdiyâşi* 246; *Vefeyât İbn Râfi'* I, 222).

Bu rivâyetin 9. cüz'ünü Ebû'l-Abbâs Ah. b. ebî Gâlib b. Ah., İbnü't-Tilâyâ el-Bağdâdî (öl. 548 H.) çokça kıraat ve rivâyet ettiği için zamanla onun ismine nisbetle "*Cüz'ü İbni't-Tilâyâ*" nâmıyla şöhret bulmuştur (*Über* III, 5; İbn Hacer *Müfheres* 138 ba). el-Muhallîs'in hadisleri yazma olarak elde edilmiştir:

Zâhiriyye, mec. 46 (64 ab); mec. 66 (119a-129a, 518 H. tarihli bir semâ kaydı var; GAS 214); mec. 88 (52-70 yk., 467 H. tarihli bir semâ kaydı mevcut, Diyâül-Makdisî'nin el yazısı ile); hadis 297 (206-219 yk.); mec. 2 (84-89 yk. 614 H. civârı, Diyâül-Makdisî'nin hattı ile; NÂSİR 398).

20* İbn Mahled'in bu cüz'ü Ebû Ömer Abdülvâhid b. Muh. b. Abdillâh b. Muh. b. Mehdî el-Fârisî'nin rivâyeti ile olup (İbn Hayr *Fehrese* 177; İbn Hacer *Müfheres* 97a; *Siyer* XXII, 326) yazmaları mevcuttur: Köprülü 1584/10 (95a-102b, 9. H. asır; Şehit Ali 546/14 (103a-107a, 806 H.); Mahmûdiye, mec. 124 (II, 24 yk., 6. H. asır); Zâhiriyye, mec. 91/4 (I, 36a-44a, 7. H. asır); mec. 105 (75a-92a yk., 5. H. asır).

İbn Mahled'in bir de *Cüz'ül-ekâbir'i* mevcuttur (Bkz. *Dürer* IV, 39).

21* Kıraat ve rivâyeti sık olan hadis cüz'lerinden birisidir (İbn Hacer *Müfheres* 10a, 72a, 81 b; *Dürer* I, 165; *Bern. Vâdiyâşi* 245; *Bern. Tüceybi* 225; Suyûtî *Fihrist* 255 ab; *Siyer* XXI, 143; *Iber* II, 278; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 74a; *Sila* 84-28, 74).

Yazmaları mevcuttur: Köprülü 1584/16 (140a-144b, 853 H.); Şehit Ali 546/25 (164a-168a yk., 9. H. asır); Zâhiriyye, hadis 164 (179-198 yk., 685 H.'den önce); mec. 24/17 (181a-186a, 605 H.), mec. 52 (64a-78a, 8. H. asır); Teymûr, hadis 226/2 (8 yk., 8. H. asır) (GAS 193).

el-Velîd olup, Mende onun lakabıdır.— el-Abdî —ki bunların âzâdlısıdır— el-İsbehânî, meşhûr hâfızlardan ve mübrîz hadis ashâbından birisi, İsbehân'da H. 511 senesinin Kurban Bayramı günü vefât etmiştir.

34. Yine onun en son ölen sahâbîler hakkında bir *Cüz*'ü vardır. Mende âilesinin evi ilim, hadis ve fazîlet evidir. Denilmiştir ki bu, Yahyâ ile başlayıp Yahyâ ile noktalanan âlimler ocağıdır.

35. Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin *Cüz' fi fadli sûreti'l-İhlâs*'ı.

36. Ebû Alî el-Hasan b. Muh. b. el-Hasan b. Alî el-Hallâl'in *Cüz*'ü.

37. Ebû Bekr et-Temmâr'ın *Cüz*'ü: Ebû Bekr Muh. b. es-Serî b. Osmân et-Temmâr. el-Hasan b. Arefe ile karşılaşmıştır. Ondan ed-Dârekutnî ve gayrisi rivâyette bulunmuştur. O, münker ve uydurma hadislerin rivâyeti ile marûftur. Onu *Mizân*'da zikreden Zehebî, vefât tarihini vermemiştir.

38. es-Sekafî'nin *Cüz*'leri (*el-Eczâ'u's-Sekafîyyât*): Ebû Abdillâh el-Kâsım b. el-Fadl b. Ahmed es-Sekafî el-İsbehânî el-Hâfız, öl. 489 H. On *cüz*'den oluşmuştur²².

39. Alî b. el-Ca'd'ın *Cüz*'leri (*el-Eczâ'u'l-Ca'diyyât*): Ebû'l-Kâsım Abdullâh b. Muh. el-Begavî'nin, Bağdat şeyhi Ebû'l-Hasan Alî b. el-Ca'd b. Ubeyd el-Hâşimî —ki bunların âzâdlısıdır— el-Cevherî'nin hadislerinden cem'ettiği *cüz*ler. 230 H. senesinde vefât etmiştir. Ayrıca şeyhleri ile onların şeyhlerinin tercemelerini de vermiştir. Tamamı 12 *cüz*'dür²³.

40. el-Hilâfî'nin *Cüz*'leri (*el-Eczâ'u'l-Hilâfîyyât*): Kâdî Ebû'l-Hasan Alî b. ebî'l-Hasan b. el-Hüseyn b. Muh. eş-Şâfi'î, el-Hilâfî —ki bu nisbet ona, Mısır'da şeyhzâdelere elbise sattığı için verilmiştir —el-Mevsilî (:aslen) el-Mısırî (:oturduğu ve öldüğü yer) sâlih, fakîh, kerâmet ve eserler sâhibi, Mısır âhâlisinin isnâdı en âlî olanıdır. 492 H. senesinde vefât etmiştir. Kabri Karâfe'de olup, “Cin ve insin kâdısının kabri” diye marûftur. Kabri başına yapılan duâlara icâbet olunur. Bu *cüz*'ü onun için Ebû Nasr Ahmed b. el-Hüseyn eş-Şîrâzî, hadisleri arasından cem' ve tahrîc ettikten sonra *el-Hilâfîyyât* adını verdi. Tamamı 20 *cüz*'dür²⁴.

22* Şu isimle de marûftur: *el-Fevâidü'l-avâli'l-muntekât min usûli simâ'atı's-şeyh er-re'is*.... Kıraat ve rivâyet olunan meşhûr âlî hadis *cüz*lerindendir (İbn Hacer *Müfehres* 202 ab; *Tekmile li-vefeyâtî'n-nakale* III, No. 3061; *Sila* 84-28, 65; *Meşyehatu'l-Halebi* 100 ab; *Bern. Vâdiyâşî* 249; *Sebetü's-Şemmâ'* 50b-57b; *Bern. Tüceybî* 194). Yegâne râvisi meşhûr hâfız Ebû Tâhir es-Silefî'dir.

Yazmaları vardır: Feyzullah 259 (91b-92 yk., seçmeler, 752 H.; 10. *cüz*'den seçmeler: 95a-96a); Zâhiriyye, mec. 3 (I, 86-91 yk.; NÂSİR 202).

23* Rivâyet ve kıraat olunmuş meşhûr âlî *cüz*'lerdendir.

(İbn Hacer *Müfehres* 13ab, 179a, 201 b; *İsâbe* I, 184, II, 114, 333; *Siyer* XXII, 326; *Iber* II, 442; *Bern. Tüceybî* 230; *Sila* 84-28, 71).

Bir bölümünün yazması mevcuttur: Köprülü 372/2,3 (VIII, IX, 34-83 yk., 615 H.).

24* Bu da bir evvelki gibi meşhûr hadis *cüz*'lerindendir (*Sebetü's-Şemmâ'* 59a-73b, her *cüz*'ünden 5-8 hadisi seçme yapmıştır; İbn Hacer *Müfehres* 96b; *Siyer* XXII, 380; *Vefeyât İbn Râfi'* I, 182; *Sila* 84-28, 98).

İçinden *Muvâfâkât*'ı yazma olarak elde edilmiştir: Kahire, Suppl. I, 211, 216, hadis 2024 (5, 7 s.).

41. Ebû Tâhir es-Silefi'nin *Cüz'leri* (*el-Eczâ'u's-Silefiyyât*): 100 cüz'ü aşmıştır. Ebû Tâhir Ahmed b. Muh. es-Silefi, bunu İbnü's-Şerif el-Enmâtî ve İbnü't-Tuyûrî ile başkalarının *Usûl'lerinden* ve kendi *Meşyehatü'l-Bağdâdiyye'si* ile gayrisından seçme yaparak (intihâb ederek) hazırlamıştır²⁵.

42. Yine onun 7 cüz'lük bir hadis *Eczâ'sı* da vardır ki, adı *es-Sefinetü'l-Cerâ'idiyyeti'l-kübrâ* şeklinde olup, onun şeyhlerinden yaptığı rivayetlerden oluşmuştur²⁶.

43. Yine onun 5 cüz'lük bir diğer *Eczâ'sı* da vardır ki adı şöyledir: *es-Sefinetü'l-Cerâ'idiyyeti's-suğrâ*'dır.

44. Yine onun *es-Sefinetü'l-Bağdâdiyye'si* vardır²⁷.

45. *el-Eczâ'u't-Tuyûriyyât*: es-Silefi'nin, Ebû'l-Hüseyn el-Mübârek b. Abdilcebbâr b. Ahmed b. el-Kâsım el-Ezdî es-Sayrefi'nin, İbnü't-Tuyûrî'nin hadislerinden yaptığı seçmelerden oluşmuştur. Güvenilir ve hadisi çok olan muhaddislerden olup, 500 H. yılında Bağdat'ta vefât etmiştir. Cüz'ler iki cilttir²⁸.

46. *el-Eczâ'u'l-Ğaylâniyyât*: 11 cüz'dür. Bunlar, ed-Dârekutnî'nin, Ebû Bekr Muh. b. Abdillâh b. İbrâhîm el-Bağdâdî eş-Şâfi'î el-Bezzâr'ın hadisinden tahrîc ettiği hadislerden oluşmuştur²⁹. O, müfid ve huccet bir imâm olup, 354 senesinde vefât etmiştir. *Gaylâniyyât* denilmesinin sebebi: Bu ha-

25* Ebû Tâhir'in gerek kendi, gerekse başkalarının hadislerinden hazırladığı cüz'ler mevcuttur:

a. *Ehâdis ve-hikâyât intehebehâ min usûli kütübî's-şeyh Ebî Abdillâh et-Taberî*, yazması: Zâhiriyye, mec. 55 (73-80 yk.; NÂSİR).

b. *Cüz' min hadisihi*, yazması: Zâhiriyye, mec. 62 (9-20 yk.; NÂSİR).

c. *Min hadisihi an ba'di'l-Ebhuriyyin*, yazması: Zâhiriyye, mec. 73 (132-137 yk., NÂSİR).

d) *Ehâdis muntehabe min eczâ'î's-şeyh Ebî Mansûr el-Hücânî*, yazması: Zâhiriyye, mec. 26 (18-139 yk.; NÂSİR).

26* Bkz. *Dürer* III, 447; *Sila* 84-28, 371.

27* Bkz. İbn Hacer *Müfheres* 194a, 207 b.

28* Suyûtî (*Hâvî* I, 375; *İtkân* II, 160) ve İbn Hacer'in (*İsâbe* III, 595) kaynaklarındandır.

Yazması mevcuttur: Zâhiriyye, hâdis 329 (I-XVIII, 1-286 yk.; NÂSİR).

29* Pek çok kereler rivâyet edilmiş ve seçmeleri yapılarak kıraat olunmuş bir hadis cüz'üdür (*İber* II, 95; 277; *Dürer* II, 139; İbn Hacer *Müfheres* 137b; *İsâbe* I, 354, II, 37, III, 249; *Meşyehatu'l-Halebî* 67b; İbn Hayr *Fehrese* 173; *Hâvî* II, 52; *Sila* 85-29, 27). Ebû Bekr eş-Şâfi'î'den rivâyet eden: Ebû Tâlib Muh. b. Muh. b. İbr. b. Gaylân'dır (öl. 440 H.).

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 49/1 (en kapsamlı nüshası, II-XI, 1a-143b, 7. H. asır); British Mus. Suppl. 135, Or. 3059 (17 yk., 9. H. asır), 136 (V, 12 yk., 682 H.); Tübingen 96; Kahire² I, 136, hadis 1932 II, III, VI, VIII, XI, 87 yk.) (GAS 191).

Ebû Bekr eş-Şâfi'î'nin *Gaylâniyyât* dışında hadis cüz'leri de ele geçmiştir:

a. *Cüz' min hadisihi*, rivâyet: Ebû Alî el-Hasan b. Ah. b. Hamdeveyh. Yazması: Zâhiriyye, mec. 31 (191-196 yk.; NÂSİR 138).

b. *Cüz' min hadisihi*, rivâyet: el-Hüseyn b. ed-Dahhâk et-Tîbî el-Bağdâdî. Yazması: Zâhiriyye, hadis 330 (1-12 yk.; NÂSİR 138).

c. *Hadis*, yazması: Zâhiriyye, mec. 31 (183a-189a, 6. H. asır).

dislerin Ebû Tâlib Muh. b. Muh. b. İbrâhîm b. Gaylân el-Bezzâz'ın —öl. 440 H.—, Ebû Bekr Muh. ... el-Bağdâdî'den dinlediği bölümleri olup, içindeki hadisler en âli ve güzel olanlarıdır.

47. *el-Eczâ'u'l-Kat'ıyyât*: Tamamı 4 cüz'dür. Ebû Bekr Ahmed b. Ca'fer b. Hamdân b. Mâlik b. Şebîb el-Bağdâdî el-Katî'î —ki bu ona, Bağdat'ta Katî'atür-rakîk'te oturduğu için verilmiş bir nisbettir—, Irak müsnidinin hadisleridir³⁰. 368 H. yılında vefât etmiştir. O, Abdullah b. Ahmed b. Hanbel'den İmâm Ahmed'in *el-Müsned*, *et-Ta'rih*, *ez-Zühed* ve *el-Mesâ'il*'ini rivâyet etmiştir.

48. *el-Eczâ'u'l-Kencerûdiyyât*: 5 cüz'dür. Bunlar, Ebû Sa'îd Alî b. Mûsâ en-Nisâbü'rî es-Sükkerî'nin —ki hac dönüşünde H. 465 tarihinde vefât etmiştir—, Ebû Sa'îd Muh. b. Abdîrrahman el-Kencerûdî'nin hadislerinden tahrîc ettikleridir³¹. Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî de yine onun hadisinden tahrîcte bulunmuştur³².

48. el-Mehâmîlî'nin *Cüz'leri* (*el-Eczâ'u'l-Mehâmiliyyât*): Tamamı 12 cüz'dür. Bağdat ve İsbahânlıların rivâyetlerinden oluşmuştur³³. Kâdî Ebû Abdullah el-Hüseyn b. İsmâ'il b. Muh. ed-Dabbî —ki bu, meşhûr ve büyük bir kabîle olan Dabbe'ye nisbettir— el-Bağdâdî el-Mehâmîlî —ki bu, onun tahterevan (:ahmil) satıcılığına nisbettir— . Bağdat şeyhi ve muhaddisi, fazîletli, sadûk, toplayıcı musannif. 60 sene Kûfe kadılığı yaptıktan sonra 330 H. senesinde vefât etmiştir.

49. Ebû Alî el-Vahşî'nin *Cüz'leri* (*el-Eczâ'u'l-Vahşıyyât*): Ebû Alî el-

30* Tamamı 5 cüz' olan bu meşhûr eseri rivâyet eden: Ebû Muh. el-Hasan b. Alî b. Muh. el-Cevherî. Kıraat ve rivâyet olunmuştur (İbn Hacer *Müfehres* 5ab; *İsâbe* IV, 314, 317; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 40 ab; *Sila* 85-29, 54).

Küçük bir parçası yazma halindedir: *Avâli mâ fî'l-Kat'ıyyât bi-uluvvi raculeyni mine'l-ebdâl*, Feyzullah 259 (89b-90a yk., 752 H., 16 adet merfû hadis mevcuttur).

Ayrıca el-Katî'î'nin iki cüz'ü daha elde edilebilmiştir:

a. *Hadîs*, yazması: Zâhiriyye, mec. 40 (68-73 yk.; NÂSİR 143).

b. *Cüz'ül-ma'rûf bi-El-fîdinâr*, yazması: Zâhiriyye, mec. 54/1 (1a-41a yk., 631 H.; GAS 200).

31* Râvisi: Zâhir b. Tâhir eş-Şehhâmî (*Sila* 85-29, 63).

32* A.y.; râvisi de aynı.

33* *Emâliyyü'l-Mehâmîlî* diye de bilinmektedir. Onun imlâları iki gruptur: "İsbahânlılar" ve "Bağdâdlıların" tarihi ile olan *Emâli*. Rivâyet ve kıraatı çok olan hadis kitaplarındandır (İbn Hacer *Müfehres* 11a; *İsâbe* I, 124, 253, 288, 404; II, 371; III, 134; *Dürrer* I, 24; *Siyer* XXII, 115, 119; *Hâvî* II, 81; *Meşyehatu'l-Halebi* 51b, 62 b. Yazmaları çoktur: Feyzullah 2169 (seçmeler, 13a-14b, 7. H. asır); Zâhiriyye, mec. 22 (147a-159a, 597 H.; III, 27-40 yk.); mec 23 (I, 1-14 yk.; II, 71-78 yk.; II, 81-87 yk.; III, 91-96 yk.; IV, 99-111 yk.; V, 57-68 yk.; IV-V, 99-111, 115-126 yk.; VI, 148-159 yk.; VII, 149-156; VIII, 158-164 yk.; IX, 166-176 yk.; 6 H. asır); mec. (31) (II, 58a-57b yk.; IV, 58-71 yk. 6. H. asır); mec. 60 (135b-152b, 6. H. asır); mec. 63 (II, 280-283 yk.; VI, 274-278 yk.; 57 H.); mec. 73 (69a-73a, I; II, 17-25 yk.); mec. (75) (II, 27a-38a, 6. H. asır); mec. 87/11 (100-108a, 6. H. asır); mec. 107/11 (VIII, 257a-271b, 6. H. asır); hadis 328 (II, 45-61 yk.); hadis 389 (II, 41-49 yk.); âmm 45 4581 (II, 1-8 yk.); Kahire² I, 91, hadis 17m (cüz' V); Chester Beatty 3495 (V, 57-68 yk., 738 H.), 3523 (VI, 38-51 yk., 574 H.); Rabât Evkâf 114 (4. H. asır).

Hasan b. Alî b. Muh. b. Ahmed b. Ca'fer el-Belhî el-Vahşî . Tamamı 5 cüz'dür³⁴.

50. el-Yeşkerî'nin Cüz'leri (*el-Eczâ'u'l-Yeşkeriyyât*): Dört cüz'dür. Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Muh. el-Yeşkerî'nin imlâlarından oluşmuştur³⁵.

51. Ebû Tâhir Muh. b. Abdirrahman b. el-Abbâs el-Muhallis ez-Zehebî'nin Cüz'leri (*el-Eczâ'u'l-Muhallisiyyât*).

Hadis cüz'leri pek çoktur, sayıları binleri dâhi bulur. Hattâ ez-Zehebî, *Tezkire*'sinde hâfız Ebû Hâzım Ömer b. Ahmed el-Abdûnî'den nakletmiştir, diyor ki: "Kendi elimle on şeyhimden her birinden 1000 cüz' olmak üzere, 10.000 cüz yazdım." Bu cüz'lerden bir bölümünü Kâtip Çelebî, *Keşfu'z-zunûn*'da zikretmiş, ancak isimlerde hatâ ve tahrîfler yapmıştır. Muhibbüddin et-Taberî, *er-Riyâdu'n-nadre*'nin başında ve İbn Süleymân el-Mağribî ise *Silatu'l-halef bi-mevsûli's-selef*'inde bu cüz'lerden pek çoğunu zikretmişlerdir. Bu eserlere müracaat olunsun.³⁶

34* Ebû Alî el-Vahşî, bu cüz'ü Ebû Nu'aym el-İsbehânî için seçtiği hadislerden hazırlamıştır (*Tezkire* III, 1172; *Meşyehatu'l-Halebi* 52 b; *Bern. Tüceybî* 222; *Sila* 85-29, 527).

35* Bkz. *İber* II, 134; *Sila* 85-29, 532. Yazması: Zâhiriyye, mec. 11 (I, başı noksan, 129-141 yk., NÂSİR 172).

36* DİĞER HADİS CÜZLERİ:

1. Ebû Amr es-Sakatî'nin Cüz'ü. Rivâyet: Ebû Nu'aym el-İsbehânî (*Meşyehatu'l-Halebi* 17 b, 43 ab).

2. Ebû Hafs Ömer b. İbr b. Ah. el-Kettânî el-Mukri'nin (300-390 H.) *Hadis'i* (İbn Hacer *Müfehres* 161 b.). Yazmaları vardır: Şehit Ali 2822/6 (34a-?34b, 680 H.); Zâhiriyye, mec. 40 (313a-318b, H. asır); mec. 104 (134a-145a, 6. H. asır); mec. 120 (132-145a, 455 H.); Chester Beatty 4483 (10 yk., 5. H. asır) (GAS 213).

3. Ebû Hafs Ömer b. Muh. b. Ali b. Yahyâ b. ez-Zeyyât'ın (286-375 H.) *Hadis'i*. Râvisi: Ebû Muh. el-Cevherî (İbn Hacer *Müfehres* 56a, 160 ba).

4. İbr. b. Sa'd b. İbr. b. Abdirrahman b. Avf ez-Zührî'nin (108-182 H.) *Nusha'sı*. Ondan bunu rivâyet eden: Ebû Sâlih Abdullah b. Sâlih Kâtibi'l-Leys (İbn Hacer *Müfehres* 58a; *Dürer* III, 120; *İsâbe* I, 522; *Hâvi*, I, 118; *Sila* 85-29, 517).

Yazması mevcuttur: Kahire, Dâr, hadis 1558 (s. 373-392, 8. H. asır; GAS 95).

5. Kâdî Ebû İsh. İbr. b. Muh. b. Ah. b. ebî Sâbit el-Attâr el-Absî es-Sâmîrî'nin (öl. 338 H.) *Hadis'i* (*İber* II, 54; İbn Hacer *Müfehres* 207a; *Meşyehatu'l-Halebi* 6a; *Bern. Tüceybî* 213-4). Rivâyet eden: Abdurrahman b. Osmân b. ebî'l-Kâsım b. ebî Nasr.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 89 (cüz' I-II, 121a-144a, 518 H.; GAS 184).

6. İbr. b. Fehd'in Cüz'ü (İbn Hacer *Müfehres* 68a, 169ab).

7. Ebû Müslim İbr. b. Abdillâh el-Kiccî'nin (200-292 H.) Cüz'ü (*Bern. Tüceybî* 226). Çoğunluğu el-Ensârî tarihiyle olan âli hadislerden oluşmuştur. Yazmaları vardır: Ankara, Saib 2176/2 (19a-36a yk.); Zâhiriyye, mec. 3 (II, ilk ve son yaprağı, 127-128 yk.); mec. 65 (3-16 yk., sonu noksan); âmm 4566 (16 yk., 642 H.).

8. İsm. b. Ca'fer b. ebî Kesîr el-Ensârî el-Medenî'nin (130-180 H.) *Nusha = Hadis'i*. Râvisi: Muh. b. ebî'l-Ezher b. Zünbûr (İbn Hacer *Müfehres* 193a; *Sila* 85-29, 514). *Nusha İsm. b. Ca'fer an Abdillâh b. Dinâr ve-Humeyd b. ebî Humeyd et-Tavîl ve-Muh. b. Ömer b. Alkame ve'l-Alâ' b. Abdirrahman ve-Muh. b. ebî Harmale* (*Sila* a.y. 517).

Yazması: Köprülü 428 (I-III, 1-59 yk.) İbn Hacer'e göre bu cüz', 500 hadisten teşekkül etmiştir (Bkz. *Tehzib* I, 287).

9. *K. el-Ehâdisi'l-muhrace fi muhtasari ebî İbr. İsm. b. Yahyâ el-Müzeni bi'l-esânîd* (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 64b-65a; *Sila* 83-27, 447).

10. Cemâluddîn Yûsuf b. Hasan b. Ah., İbn Abdilhâdî'nin (840-909 H.) hadis cüzleri:

a. *Ehâdis mütebâyeneti'l-esânîd usreti'l-vad'*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 58 (121-130 yk., müellif hattı).

b. *Cüz' ehâdis muntekâ*, yazması: Zâhiriyye, tasavvuf 46 (335-344 yk. 878 H., müellif hattı).

c. *Cüz' fîmâ inde'r-Râzî min hadîsi'l-inâm Ahmed ve-veledâhi ve-min hadîsi'l-İmâmî's-Şâfi' an Mâlik ve-min hadîsi Ebî Hanîfe*, yazması: Zâhiriyye, âmm 9390 (45-47 yk., müellif hattı).

11. Ebû Zekerîyyâ' Yahyâ b. Bukeyr b. Abdîrrahman et-Temîmî en-Nisâburî'nin (142-226 H.) *Cüz'ü*. Râvisi: Ebû Süleymân Dâvud b. el-Huseyn b. Akîl el-Beyhakî (*Bern. Tüceybî* 21; İbn Hacer *Müfehres* 154a; *Sila* 85-29, 516).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 17 (97. yaprak. 3. cüz'ün son yaprağı; NÂSİR 433).

12. Ebû İshâk Yahyâ b. İbr. b. Muh. el-Müzekkî'nin *Cüz'ü*. Rivâyet: el-Kâsım b. el-Fadl es-Sekafî (İbn Hacer *Müfehres* 178b; *Meşyehatu'l-Halcî* 90 b.). Bu Müzekkî, es-sağîr diye bilinir.

13. Ebû İshâk İbr. b. Muh. b. Yahyâ el-Müzekkî'nin (öl. 362 H.) *Cüz'ü*, el-Müzekkiyât adıyla maruftur. Bunu onun için Hâfiz ed-Dârekutnî tahrîc etmiştir (İbn Hayr *Feh-rese* 173; *Vefeyât İbn Râfi'* 285, 291).

14. el-Müsenâ b. Abdillâh b. Enes b. Mâlik el-Ensârî'nin (öl. 150 H.) *Ehâdis'i*.

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 24 (124a-124b, 129ab, 7-8. H. asır); âmm 1592 (1a-26b, 7. H. asır).

15. *Nüşatu Ebî Suhaym el-Mübârek b. Suhaym an mevlâhi Abdilazîz b. Suheyb an Enes*. Râvisi: Hafs b. Amr el-Basrî (*Sila* 85-29, 518).

16. Ebû Abdillâh Mâlik b. Ah. b. Ali el-Bânyâsi el-Mâlikî'nin (398-485 H.) *Hadîs'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 118 (NÂSİR 229).

17. Ebû Hafs Ah. b. İshâk b. İbr. b. Nubayt b. Şerîr el-Eşca'î'nin (öl. 287 H.) bir araya getirdiği *Hadîsu Nubayt b. Sarîr el-Eşca'î el-Kûfi es-Sahâbî'si*.

Bu cüz'ün sahibi Ah. b. İsh. töhmet altında bir râvidir. Hakkında Zehebî: "Bu râvî ile ihticâc etmek muhâldir, çünkü yalancı bir râvidir" demiş ve cüz'de de mevcûd olan bazı münker rivâyetlerini örnekler olarak sunmuştur (*Mizân* No. 296). Yazmaları; Feyzullah 259/4 (17a-138b, 9. H. asır); Zâhiriyye, hadis 279 (13 yk., 667 H.); Kahire² I, 108, hadis 1558.

18. Ebû'l-Huseyn Muh. b. Ah. el-Ebnûsî'nin *Hadîs'i*: Râvisi: Ebû Bekr b. Bedrân el-Hulvânî (İbn Hacer *Müfehres* 141a; 205a).

19. Ebû'l-Hasan Âdem b. İyâs el-Horâsânî el-Askalânî'nin (132-220 H.) *Hadîs'i*. Rivâyet eden: Ish. b. İsm. er-Remlî (İbn Hacer *Müfehres* 122ab).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 20/10 (176a-185a, 6. H. asır; GAS 102).

20. Ebû Sehl Ah. b. Muh. b. Abdillâh b. Ziyâd el-Kattân'ın (259-350 H.) *Hadîs'i* (İbn Hacer *Müfehres* 207b, 210b). Yazmaları vardır: Zâhiriyye, mec. 85 (IV, 227a-280a yk., 6. H. asır; NÂSİR 61, 165; GAS 188).

21. Ebû'l-Abbâs Ah. b. Abdilgaffâr b. Uşne'nin *Hadîs'i* (*Dürer* III, 319; İbn Hacer *Müfehres* 204a).

22. Ebû Bekr Muh. b. el-Huseyn b. Abdillâh el-Âcurrî'nin (öl. 360 H.) *Cüz'leri*:

a) *Cüz' fihî mes'eletül-cehr bi'l-Kur'ân fi't-tavâf*, yazması: Kahire I, 107, hadis 1926 (6 yk., 8. H. asır; GAS 195).

b) *Hadîsu'l-Âcurrî ve'l-Hutullî*, rivâyet: el-Hammânî (İbn Hacer *Müfehres* 198 b.).

c) *Cüz' min hadîsi'l-Âcurrî*, rivâyet: Ebû'l-Hasan Ah. b. Muh. el-Atikî (İbn Hacer *Müfehres* 179 bb.).

d) *Cüz' min hadisi'l-Âcurri an Ebî Şu'aybi'l-Harrânî ve-Yûsufi'l-Kâdi ve-gayrihi* (İbn Hacer *Müfehres* 170 b).

23. Ebû'l-Huseyn Üseyd b. Âsım b. Abdillâh es-Sekâfî'nin *Cüz'ü*. Râvisi: Ebû Muh. Abdullâh b. el-Hasan b. Bündâr el-Medîni (İbn Hacer *Müfehres* 58 b; *Dürer* III, 168; *Meşyehatu'l-Halebi* 105a).

24. Ebû'l-Huseyn Muh. b. Abdillâh b. el-Huseyn, İbn ahî Mîmî'nin (öl. 390 H.) meşhur *Cüz'ü* (*İber* II, 179). Yazması: Zâhiriyye, mec. 75/3 (III; GAS 212).

25. Ebû'l-Huseyn Muh. b. Ah. b. el-Abbâs el-Ahîmîmî el-Mısrî'nin (öl. 395 H.) *Hadis'i*. Râvisi: Ebû'l-Huseyn b. en-Nakûr (İbn Hacer *Müfehres* 161a, 162a).

Yazmaları vardır: Zâhiriyye, mec. 85 (1a-14a yk. 6. H. asır, cüz' II); mec. 89 (49a-64a, 6. H. asır); Ebû Muh. Abdülganî b. Sa'îd el-Ezdî'nin (öl. 409 H.) seçmeleri: Ezher I, 576, mec. 305 (27-55 yk., 6. H. asır); Bağdat, Evkâf 2886/4 (GAS 214).

26. Ebû Ahmed el-Faradî'nin üç cüz'ünden oluşan *Ehâdis'i* (İbn Hacer 105 ba; 147b, 189a).

27. Ebû Bekr Ah. b. Yûsuf b. Ah. b. Hallâd el-Bağdâdî'nin (öl. 359 H.) *Hadis'i*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 26 (cüz' II, 107a-120b, 7. H. asır; GAS 193).

28. Yine İbn Hallâd'ın tahrir ettiği: *Cüz' fihî min hadisi Ebî'l-Abbâs Muh. b. Yûnus el-Kudeymî'si*.

Yazması: Zâhiriyye, hadis 297 (26-32 yk.; NÂSIR 135).

29. Ebû'l-Hasan Ali b. ebî Abdillâh el-Huseyn b. Ali b. Mansûr el-Bağdâdî, İbnü'l-Mukîr'in (545-643 H.) *Ehâdis'i* (*Sila* 85-29, 482). Yazması: Kahire, Suppl. I, 211, hadis 1558 (27 s.).

30. Ebû'l-Hasan Ali b. Harb b. Muh. et-Tâ'î'nin (175-265 H.) *Cüz'ü* (*Siyer* XXII, 294; *Tezkire* III, 1073; *Vefeyât İbn Râfi'* I, 409; İbn Hacer *Müfehres* 68a, 111 eb, 165 b, 201a).

Yazmaları mevcuttur: Zâhiriyye, mec. 67/5; 73 (75a-82b, 6. H. asır; GAS 145); hadis 234 (seçmeler, 1-8 yk.)

Yine onun tahrir ettiği: *Cüz' fihî min hadisi Süfyân o. Uyeyne*; yazmaları: Zâhiriyye, mec. 22 (75-84 yk., Hafız Diyâu'l-Makdisî'nin hattı ile); mec. 67 (I, 78-83 yk.; I, 85-97 yk.; II, 98-10 yk.) (NÂSIR 336).

31. Ebû'l-Hasan Ali b. Âsım b. Suheyb el-Vâsitî'nin *Cüz'ü*. Râvisi: el-Hâris b. ebî Usâme (İbn Hacer *Müfehres* 193 b). Yazması: Zâhiriyye, mec. 31 (151a-155a, 6. H. asır).

32. Ebû'l-Hasan Ali b. Ah. b. Ömer el-Mukrî el-Hammâmî'nin *Cüz'ü*. Râvisi: Ali b. Muh. b. el-Allâf. En az 9 cüz'den oluşmuştur (İbn Hacer *Müfehres* 111da; 201b).

33. Ebû İyâs Ali b. Hucr b. İyâs el-Mervezî'nin (154-244 H.) *Hadis'i*. Râvisi: Ebû Bekr Muh. b. İsh. b. Huzeyme (*Dürer* III, 311; İbn Hacer *Müfehres* 40 bb, 198a; *İsâbe* III, 618-9; *Sebetü's-Şemâ'* 36b-37a).

Ali b. Hucr'un bir de *Müsned'i* vardır. Bu müsnedin parçaları "*Hadis*" adıyla da marûf olmuştur. Yazmaları: Feyzullah 507 (başı ve sonu noksan bir küt'ası, 186a-191b, 9. H. asır); Köprülü 428/1 (I, III, 1a-59b, 9. H. asır; Zâhiriyye, mec. 53/3 (29a-42b, 7. H. asır), 89/11 (181a-190, 6. H. asır; Kahire, Dâr, hadis 2240 (I-XIII, 103, 86, 453, 125, 144 yk.; 625 H.).

34. Ebû Bekr Ah. b. Ali b. Sa'îd el-Kureşî el-Mervezî'nin (202-292 H.) *Hadis'i* (*Siyer* XXIII, 267; *Dürer* III, 468). Yazması: Zâhiriyye, mec. 110 (82-89a, 595 H.; GAS 162).

35. *Cüz' Kâkû* = Abdurrahman b. Ömer en-Nahhâs'ın *Hadis'i*. Bu cüz' râvisinin adı ile marûftur: Ebû Nasr Ah. el-marûf bi-Kâkû (İbn Hacer *Müfehres* 202aa).

36. Cemâlüddîn Ebû Bekr Abdullâh b. ebî'l-Mecd el-Hasan b. el-Hasan b. Ali b. Abdilbâkî, İbnü'n-Nahhâs e' Ensârî ed-Dimaşkî el-Esamm'ın (572-654 H.) *Cüz'ü*. İbnü's-Sâbûnî ona bir cüz' tahrir etti (*Siyer* XXIII, 308).

37. Abdurrahman b. Mehdi'nin *Nüşa'sı*. Râvisi: Abdurrahman b. Muh. b. Mansûr (İbn Hacer *Müfehres* 52b; *Sila* 85-29, 516).

38. Ebû'l-Hasan Abdurrahman b. Muh. b. Yahyâ b. Yâsir el-Cevherî'nin (öl. 425 H.)

Ehâdis'i. Yazmaları: Zâhiriyye, hadis 264 (122-125 yk.; NÂSİR 249); mec. 26 (122a-125a, 7. asır H.; GAS 229).

39. Ebû Muh. Abdurrahman b. ebî Hâtim Muh. b. İdris el-Hanzalî et-Temîmî er-Râzî'nin (240-327 H.) *Hadis*'i. Râvisi: Ebû'l-Hasan Alî b. Muh. b. Ömer el-Kassâr el-Fakîh (İbn Hacer *Müfhe*res 70a).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 41/8 (103a-109 b yk., 6. H. asır; GAS 179).

40. Ebû Muhammed Abdurrahman b. Ah. b. Muh. ebî Şureyh el-Ensârî'nin (öl. 392 H.) *Cüz'ü*. Yazmaları: Köprülü 428/5 (218a-236a yk., 856 H.'den önce); Zâhiriyye, mec. 124 (156a-173a yk., 770 H. civarı); mec. 18 (sadece tek yaprağı, 350 yk.). Râvisi: Ümmü'l-Fadl Bibî binti Abdissamed b. Alî el-Hersemiyye el-Hereviyye. Râvisinin adına nisbetle "*Cüz'ü Bibî*" adıyla marûftur.

Yine İbn ebî Şureyh'in *Cüz' fihî'l-ehâdisü'l-mi'e*'si. Yazmaları: Feyzullah 506/5 (75a-80 b yk., 7. H. asır); Zâhiriyye, mec. 20/8 (116-129 yk., 661 H.'den önce); mec. 107/9 (214a-227a, 633 H.'den önce; GAS 213).

41. Ebû'l-Kâsım Abdurrahman b. el-Abbâs el-Bezzâr el-Esamm'ın (4. H. asır) *Ehâdis*'i. Tahrîc eden: Ebû Nu'aym el-İsbehânî (336-430 H.). Yazması: Zâhiriyye, mec. 66 (180a-211b, 6. H. asır; GAS 202).

42. Ebû Muh. Abdurrahman b. Bişr b. el-Hakem el-Abdî en-Nisâbüri'nin (öl. 260 H.) *Ehâdis*'i. Tahrîc eden: Ebû'l-Kâsım Zâhir b. Tâhir b. Muh. en-Nisâbüri (öl. 533 H.); 8 cüz'dür (*Sila* 84-28, 88).

Yazması: Feyzullah 506/2 (V, VI, VII, 31a-50b, 7. H. asır; GAS 135).

43. Mansûr b. Ammâr'ın *Hadis*'i. Cem'eden: Ebû Bekr Muh. b. Ah. el-Hemedânî, İbn ebî Alî (*Dürer* I, 119; *Sila* 84-28, 86).

44. Ebû'l-Huseyn b. Muh. b. Alî b. Muh. b. Ubeydillah b. el-Mühtedîbillah'ın (öl. 465 H.) *Cüz' fihî haberu İreme zâtî'l-imâd*'ı (*Sila* 84-28, 79). Râvisi: Ebû Bekr b. Abdilbâkî el-Ensârî.

45. Yine onun *Hutbetu Ebî Bekr ve Vasiyyetu'n-Nebî (sav) li-Enes ve Ehâdisu an Ebî Zerr ve-gayrihî*'si (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 31b).

46. Ebû İmrân Mûsâ b. Hârûn el-Hammâl el-Bezzâz'ın (214-294 H.) *Hadis*'i (İbn Hacer *Müfhe*res 155 b; *Sila* 84-28, 95).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 40 (55a-66b, 5. H. asır; GAS 163).

47. Ebû Bekr Muh. b. İbr. b. Alî el-İsbehânî, İbnü'l-Mukrî'nin (285-381 H.) *Cüz'ü* (İbn Hacer *Müfhe*res 160 ba). Yazması: Zâhiriyye, mec. 87 (16a-21b, 7. H. asır; GAS 205).

48. Yine onun tahrîc ettiği *Nüşatu Nâfi' b. Abdirrahman Ebî Nu'aym el-Leyis*'i (öl. 169 H.). Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 13/2 (22a-26a, 440 H.); Kahire I, 106, hadis 1559 (41a-44b, 8. H. asır).

49. Yine onun *Nüşatu Mufaddal b. Fadâle*'si (*Tezkire* III, 974).

50. Ebû Mûshir Abdûlâlâ b. Mushir b. Abdilâlâ el-Gassânî ed-Dimaşkı'nin (140-218 H.) *Nüşa'sı* (*Dürer* I, 360, 180; III, 223, İbn Hacer *Müfhe*res 111 cb, 111 fb, *Vefeyât İbn Râfî* II, 36; *Bern. Tüceybi* 223-4; *Sila* 85-29, 512). Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 59 (57a-63b, 7. H. asır; GAS 101); Kahire I, 108, hadis 1538 (s. 393-407, 8. H. asır).

51. Ebû Ömer Muh. b. Mûsâ b. Fadâle el-Kureşî'nin *Cüz'ü*. Râvisi: Ebû Abdillâh Muh. b. Abdisselâm b. Sa'dân (*Bern. Tüceybi* 221; *Meşyehatu'l-Halebî* 85b).

52. Ebû'l-Huseyn Muh. b. el-Muzaffer b. Mûsâ el-Bezzâz el-Bağdâdî'nin (286-379 H.) *Hadis*'i. Yazması: Zâhiriyye, mec. 107 (bir cüz'ü, 220-?); mec. 56 (244a-262a, 622 H., I-II).

53. Yine onun *el-Müntekâ min hadisi Hişâm b. Ammâr*'ı. Yazması: Zâhiriyye, mec. 63 (153-164 yk.; NÂSİR 393).

54. Muh. b. el-Ferec el-Ezrak el-Bağdâdî'nin (öl. 282 H.) *Cüz'ü*. Rivâyet eden: Ebû Bekr Ah. b. Yûsuf b. Hallâd en-Nusaybî (*Bern. Tüceybi* 211; *Meşyehatu'l-Halebî* 15b, 30b; *Dürer* I, 305, II, 144, IV, 278).

55. Abdurrahman b. Yûsuf b. Abdirrahman, Ebû'l-Haccâc el-Mizzî'nin (687-749 H.) *el-Ehâdisu's-sihâh ve'l-garâ'ib*'i. Yazması: Zâhiriyye, mec. 22 (66-73 yk.; müellif hat-

tı, 742 H.; NÂSİR 406).

56. Hâfız Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdîrrahman b. Yûsuf el-Mizzî'nin 654-742 H.) *el-Müntekâ min el-ehâdis'i*. Yazması: Kahire I, 429, hadis 489 (11 yk., 719 H.).

57. Ebû Abdîrrahman Mû'mel b. İhâb b. Abdilazîz er-Rebe'î'nin (öl. 254 H.) *Cüz'ü*. Rivâyet: Ebû'l-Fadl Ah. b. Abdillâh b. Nasr b. Hilâl es-Sülemî (İbn Hacer *Müfehres* 158a, 160 ea; *Dürer* II, 325, III, 363). Yazması: Kahire² I, 108, hadis 1558 (2a-5b, 8. H. asır).

58. Takiyüddîn Ebû'l-Feth Muh. b. Ali b. Vehb b. Mutî' el-Kuşeyrî'nin *Cüz' fihî ehâdis ve-enâşid'i* (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 32 ab; *Sila* 84-28, 72).

59. Ebû Abdillâh Muh. b. Ali b. Muh. b. Tayyib el-Kâdî el-Culâbî'nin (5. H. asır) *Cüz'ü* (İbn Hacer *Müfehres* 49b; *Sebet Halebî* 1b). Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 27 (143-146 yk.; NÂSİR 173); Kahire, Suppl. I, 208, hadis 1558 (10 s.).

60. el-Kâdî Ebû Abdillâh Muh. b. Ali b. Muh. ed-Dâmgânî'nin (398-478 H.) *Ehâdis'i*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 120 (60 a- 60 b, yk.; NÂSİR 275).

Yine onun: *el-Ehâdis ve'l-ahbâr ve'l-eş'âr ve'l-hikâyât*, yazması: Zâhiriyye, mec. 108 (100-117 yk.; NÂSİR 275).

61. Ebû Abdillâh Muh. b. Ali b. el-Hasan b. Abdîrrahman el-Alevî'nin *Cüz'ü*. En az 5 cüz'den oluşmuştur. Seçme yapan: Ebû Abdillâh es-Sûrî. Rivâyet eden: Ebû'l-Ganâ'im Muh. b. Ali b. Yemmûn en-Nersî (424-510 H.). Bkz. İbn Hacer *Müfehres* 169 ab; *Sila* 84-28, 88). Yazması: Zâhiriyye, mec. 83 (127-137 yk.; NÂSİR 220).

62. Ebû Mansûr Muh. b. Abdillâh b. el-Mübârek b. Kerem b. Gâlib el-Bendîcî, İbnü U-feyce'nin *Cüz'ü*. Rivâyet eden: Şemsüddîn Ebû Bekr Muh. b. İbr. b. Abdilvâhid el-Makdisî (Sirâcüddîn *Meşyeha* 103 ab). Yazması: Şehit Ali 546 (95a-96b, 9. H. asır).

63. Ebû Ca'fer Muh. b. Abdillâh b. Sül. el-Hadremî el-Kûfî, Mutayyen'in (202-209 H.) *Hadis'i*. Râvisi: Ebû'l-Hasan Ali b. Abdîrrahman b. ebî's-Serî el-Bikâ'î (*Meşyehatu İbn Sellâme*, Feyzullah 507, 15 b). Yazması: Feyzullah 507/4 (29a-32b, 9. H. asır).

64. Ebû Bekr Muh. b. Abdillâh b. Halef b. Buhayt ed-Dekkâk el-Ukberî'nin (öl. 372 H.) *Hadis'i* (İbn Hacer *Müfehres* 130b). Yazması: Zâhiriyye, mec. 75 (II, 39-44 yk.; NÂSİR 27).

65. Ebû'l-Hasan Muh. b. Talha b. Muh. b. Osmân en-Ni'âlî'nin (öl. 413 H.) *Hadis'i* (İbn Hacer *Müfehres* 166 b.). Yazması: Zâhiriyye, mec. 68 (44a-53b, 7. H. asır; mec. 21 (120-134 yk.; (NÂSİR 157).

66. *Cüz' fihî min hadisi Ebî Bekr Muh. b. İbr. b. Muh. el-Kureşî el-Adevî an şuyühîhi*. Tahrîc eden: Ebû'l-Hasan Muh. b. Sadaka b. el-Huseyn el-Mevsilî el-Bezzâr (5. H. asır). Yazması: Zâhiriyye, mec. 19 (28-33 yk. ; NÂSİR 151).

67. Ebû Ca'fer Muh. b. Âsım es-Sekaffî el-İsbehânî'nin (öl. 262) H.) *Cüz'= Ehâdis'i* (*Tezkire* III, 1095-6; *Sebet İbn Habib* 26a; *İber* IV, 59).

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 85/13 (196a-203b, 7. H. asır; GAS 144); mec. 68 (147a-160a yk., 5. H. asır; GAS 144).

68. Ebû Ca'fer el-Matirî'nin *Cüz'= Hadis'i* (İbn Hacer *Müfehres* 32a; *Dürer* II, 139).

69. Muccâ' b. ez-Zübeyr Ebû Ubeyde'nin *Hadis'i* (*Siyer* XXII, 360). Yazması: Zâhiriyye, mec. 35/4 (2. cüz'; GAS 92).

70. Ebû Bekr Muh. b. Sinân b. Zeyyâl b. Hâlid el-Kazzâz el-Basrî'nin (öl. 271 H.) *Hadis = Cüz'ü* (İbn Hacer *Müfehres* 58b, 99b, 155b; *Vefeyât İbn Râfî* II, 359; *Mec-yehatu İbn Sellâme*, Feyzullah 507, 15a; *Bern. Vâdiyâşî* 254; *Bern. Tüceybî* 230). Râvisi: Ebû Ali İsm. b. Muh. es-Saffâr.

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 18/1 (1a-4a, 7. H. asır); mec. 31/163a-167b, 6. H. asır; Kahire, Dâr, hadis 1558 (202-212 s., 269-275 s., 8. H. asır; GAS 146).

71. Ebû Amr Müslim b. İbr. el-Ezdî el-Ferâhidî'nin (öl. 22 H.) *Ehâdis'i*. Yazması: Zâhiriyye, âmm 9392 (9 yk., 6. H. asır; GAS 103).

72. Ebû Mûsâ Muh. b. ebî Bekr el-Medinî el-İsbehânî'nin (501-581 H.) *Ehâdis ve-hikâyât'ı*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 80 (99-104 yk.).

Yine onun: *İbn ebî'd-Dünyâ' ve-mâ veka'a âliyyen min hadisihi*. Yazması: Zâhiriyye,

mec. 111 (54-62 yk.)

73. Ebû'l-Abbâs Muh. b. el-Abbâs b. Necîh el-Bezzâr'ın (263-345 H.) *Hadis'i*. Râvisi: İbn Şâzân (İbn Hacer *Müfehres* 74a).

Yazması: Zâhiriyye, hadis 330 (I,II, 101-124 yk., mec. 67 (223a-235b, II, 451 H. civarı).

74. Ebû Bekr Ah. b. Talha b. Ah. b. Hârûn, İbnü'l-Müttetki'nin (öl. 426 H.) *Hadis'i* (İbn Hacer *Müfehres* 144a). Yazması: Zâhiriyye, mec. 66/161a-166b, 676 H; GAS 229).

75. Ebû'l-Abbâs Ah. b. Şebîb el-Hanatî'nin *Hadis'i*. Râvisi: Muh. b. Alî b. Zeyd es-Sâ'îğ (İbn Hacer *Müfehres* 78a; *Sila* 84-28, 91).

76. Ebû'l-Hasan Ah. b. Abdillâh b. Humeyd b. Rezzîn'in *Hadis'i*. En az 20 cüz'dür. Râvisi: Muh. b. Mekki b. Osman (İbn Hacer *Müfehres* 40a; *Sila* 84-28, 89).

77. Ebû'l-Hasan Muh. b. Ah. b. Muh. b. Ah., İbn Rizkaveyh'in (325-412 H.) *Cüz'*= *Hadis'i* (İbn Hacer *Müfehres* 111 ca). Yazması: Zâhiriyye, mec. 37/4 (45a-51a, 7. H. asır; GAS 226).

78. Ebû Bekr Ah. b. Selmân b. el-Hasan en-Neccâd el-Bağdâdî el-Hanbelî el-Fakih'in (253-348 H.) *Hadis'i*. Râvisi: Ebû Alî el-Hasan b. Ah. b. İbr b. el-Hasan b. Muh. b. Şâzân (*Meşyehatu'l-Halebi* 50 a; *Sila* 84-28, 94).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 31 (II, 208a-214b, 6. H. asır); mec. 115 (88a-102a yk., 478 H.); hadis 248 (6-8 yk.; NÂSIR 140).

79. Ebû Sa'id Ah. b. Muh. b. Ziyâd b. el-A'râbî'nin (246-340 H.) hadislerinden seçmeler: *Müntekâ min hadisihi*. Yazması: Zâhiriyye, hadis 234 (1-8 yk.).

80. Yine onun tahrir ettiği *Hadisu Ebi Osmân Sa'dân b. Nasr el-Bezzâz an Süfyân b. Uyeyne ve-gayrihi an şüyûhi*'si. Yazması: Zâhiriyye, âmm 4556 (1-24 yk., NÂSIR 25).

81. Ebû'l-Huseyn Ah. b. Muh. b. Ah. b. Hammâd b. el-Mukim el-Vâ'iz'in *Hadis'i*: Rivâyet edenler: Rizkullah et-Temimî ile Muh. b. İshâk b. İbr. el-Bâkarhî (İbn Hacer *Müfehres* 86; 117 b).

82. Ebû'l-Fadl Ah. b. Muh. b. Mulâ'ib'in *Cüz'ü*. Râvisi: Ebû Ca'fer Muh. b. Amr b. el-Buhturî er-Rezzâz (İbn Hacer *Müfehres* 199a; *Bern. Tüceybi* 217).

83. *Cüz'ül-âlî* = Ebû'l-Huseyn Ah. b. Muh. b. Mansûr b. Husayn b. el-Âlî b. Sül. el-Büşencî'nin *Cüz'*=*Hadis'i*. Râvisi: Ebû İsm. Abdullâh b. Muh. b. Abdillâh el-Ensârî es-Sûfî (Sirâcüddin *Meşyeha* 88 b- 89a; İbn Hacer *Müfehres* 111ab, 154 b).

84. Ebû Zerr Abd b. Ah. b. Muh. b. Abdillâh el-Herevî el-Ensârî'nin (355-433 H.) *Hadis'i*. Rivâyet eden: Oğlu Ebû Mektûm İsâ (Sirâcüddin *Meşyeha* 68 b.; İbn Hayr *Fehrese* 286).

Yazmaları: Feyzullah 507/12 (123a-130a yk., 9. H. asır; Kahire I, 106, hadis 1558 (s. 332-346, 8. H. asır; Dâr, 25554 b (27 s., 1351 H.; bkz. Suppl. I, 214; GAS 231).

85. Ebû'l-Hasan Ah. b. Muh. el-Atikî'nin *Hadis'i*. Tahrir eden: Ebû Bekr Ah. b. Muh. el-Berkânî (İbn Hacer *Müfehres* 142 b; *Sila* 84-28, 86).

86. Ebû Bekr Muh. b. Ca'fer b. el-Heysem el-Enbârî'nin (366-462) *Hadis'i*. Râvisi: Ebû Nu'aym el-İsbehânî. Bu cüz'den "seçmeler" rivâyet ve kıraat olunmuştur (Bkz. İbn Hacer *Müfehres* 5a, 49a, 506, 110b).

Yazmaları vardır:

a) *Ehâdis müntehabe*; Zâhiriyye, mec. 120 (61-63 yk.; NÂSIR 241).

b) Ebû Muh. Behâüddin Abdurrahman b. İbr. b. Ah. el-Buhârî el-Makdisî'nin (555-624 H.) tahrir ettiği: *Müntekâ min hadisi Ebi Bekr b. el-Heysem el-Enbârî*, yazması: Zâhiriyye, mec. 75 (157-167 yk.; NÂSIR 239),

87. Ebû'd-Dahdâh Ah. b. Muh. b. İsm. et-Temimî'nin (öl. 328 H.) *Hadis'i* (İbn Hacer *Müfehres* 160 ca).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 104/12 (Ebû Bekr Muh. b. Ah. b. Osmân b. el-Veliâ es-Sülemî'nin [öl. 405 H.] seçmeleri; 173a-181a yk.; 577 H.; Hâfız Diyâü'l-Makdisî'nin hattı ile; GAS 180).

88. Ebû't-Tayyib Ah. b. Alî b. Muh. el-Ca'ferî, İbn Ameşlik'in *Cüz'* = *Hadis'i* (İbn Ha-

cer *Müfehres* 194a).

Yazması: Kahire, Suppl. I 208, hadis 1558 (185).

89. Ebû'l-Huseyn Afîf b. Muh. el-Hâtib El-Büşencî'nin *Cüz'*=*Hadis*'i. Hadisleri nazım hâline getirdiği için *Cüz'ül-manzûm ve'l-mensûr* adıyla maruftur. Râvisi: Ebûl-Kâsım Ah. b. Muh. b. Muh. el-Âsımî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 122, 107ab; *Sila* 84-28, 75).

90. İsâ b. Hammâd b. Müslim b. Abdillâh et-Tüceybî el-Mısrî'nin (160-248 H.) *Hadis*'i (İbn Hacer *Müfehres* 12b, 150a).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 66/2 (cüz' II, 15a-34a, 8. asır; GAS 113).

91. Ebû Sa'îd İsâ b. Sâlim eş-Şâfi Üveys'in (öl. 232 H.) *Hadis*'i.

Yazmaları: Zâhiriyye, hadis 297 (72-85 yk.); mec. 104 (96a-113a, 6. H. asır).

92. Ebû Hafs Ömer b. Zürrâre et-Tarsûsî el-Hadesî'nin *Nûsha* = *Hadis*'i. Râvi: Ebûl-Kâsım el-Begâvî (*Vefeyât İbn Râfi'* II, 23; *Sila* 85-29, 516).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 38/5 (62a-69b, 7. H. asır; GAS 106).

93. Ebû Amr Osmân b. Ah. b. Abdillâh b. Yezîd, İbnü's-Semmâk el-Bağdâdî'nin (öl. 344 H.) *Hadis*'i. Râvisi: Ebû Ali el-Hasan b. Ah. b. İbr b. el-Hasan b. Şâzân (İbn Hacer *Müfehres* 198b; *Meşyehatu'l-Halebî* 59a).

94. Yine İbnü's-Semmâk'ın yazma hâlindeki bir cüz'ü, *Cüz' fihî hadisu Münker ve-Nekir ve-hadisü Züreyh vasiyyi İsâ Aleyhi's-selâm ve-gayri zâlik*: Zâhiriyye, mec. 86 (202a-218b, 508 H.; NÂSİR).

95. Ebû Amr Osmân b. Muh. b. Ubeydillâh en-Nisâbü'rî'nin *Hadis*'i. Râvisi: el-Kâdî Ebû Bekr. Muh. b. el-Kâsım b. el-Muzaffer es-Sühreverdi (İbn Hacer *Müfehres* 162a).

96. Ebû Amr Osmân b. Ömer ed-Derrâc'ın *Cüz'ü*. Râvisi: Ebû Tâlib Mekki b. Ali b. Abdırrezzâk el-Harîrî (İbn Hacer *Müfehres* 147 bb; İzz. b. Cem. M. 107a).

97. Sikatü'd-dîn Ebû'l-Kâsım Ali b. el-Hasan b. Hibetillâh, İbn Asâkir'in (499-571 H.) *el-Cüz' min mesmû'âtihî*'si. Yazması: Zâhiriyye, mec. 24 (28-43 yk.). Hazretin kendi el yazısı ile olan bu kitapçığın başı noksan olduğu için "başığ"ı tebeyyün etmemiştir.

98. Yine onun tahrir ettiği, kendi hattı ile yazdığı bir başka cüz': *Min hadisi Ebî'l-Hasan Mekki b. ebî Tâlib el-Bürücerdî el-Hemedânî ve-Ebî Muh. Mahmûd b. Muh. b. Mâlik b. Muh. er-Rahabî*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 87 (24-29 yk.; İbn Asâkir'in kendi hattı ile).

99. *el-Harbiyyât* = Ebû'l-Hasan Ali b. Ömer b. Muh. es-Sükkerî el-Harbi es-Sûfî el-Hutteli el-Keyyâl'in (296-386 H.) *Hadis* = *Emâli ve'l-kırâat*'ı. Râvisi: Ebû'l-Huseyn Ah. b. Muh. b. en-Nakûr (*Dürer* II, 13; İbn Hacer *Müfehres* 65 b; *Vefeyât İbn Râfi'* II, 224; *Sila* 84-28, 94, 95).

Yazmaları vardır: Zâhiriyye, mec. 18/11 (236a-252a, 675 H.); mec. 55 (174a-180b, 6. H. asır), mec. 105 (33a-41b, 598 H.; Diyâü'l-Makdisî'nin hattı ile), mec. 111 (38a-49b, II, 6. H. asır), mec. 118 (3a-11b, 523 H.), hadis 330 I, 13-24 yk., hadis 348 (IV, 1-4 yk.).

Yine onun: *Cüz' fihî Nûshatu Abdilaziz b. el-Muhtâr an Süheyl b. ebî Sâlih an ebihî an Ebî Hureyre*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 107 (155-166 yk.; NÂSİR 153).

100. Ebû'l-Huseyn el-Kâdî Ömer b. el-Hasan b. Ali b. Mâlik eş-Şeybânî el-Uşnânî'nin (259-339 H.) *Cüz'ü*. Yazması: Kahire I, 108, hadis 1558 (50 s.).

101. Ebû'l-Kâsım Abdülaziz b. Ali b. Ah. b. el-Fadl el-Hayyât el-Ezci'nin (356-444 H.) *Hadis*'i. Yazması: Zâhiriyye, mec. 113/6 (66-71 yk; GAS 232).

102. Zeynüddin Ebû Muh. Abdürrahîm b. İbr. b. Kâmiyâr el-Kazvîni ed-Dimaşkî'nin (650-743 H.) *Cüz'ü*. Bunu onun için el-Birzâlî tahrir etmiştir (*Dürer* II, 352; *Vefayât İbn Râfi'* I, 421).

103. Ebû'l-Huseyn Abdülvehhâb b. el-Hasan b. el-Velid el-Kilâbî'nin (306-396 H.) *Hadis*'i. Yazmaları: Zâhiriyye, mec. (27)12 (162a-179b, 7. H. asır), mec. 82 + 165a-171b, 7. H. asır; hadis 348 (239-248 yk.) (GAS 216).

104. Yine onun tahrir ettiği: *Nûshatu Ebî'l-Abbâs Tâhir b. Muh. b. el-Hakem et-Temimî an Ebî'l-Velid Hişâm b. Ammar es-Sulemî*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 59 (99-

b. 24
Müf. 194-195
153

A

✓

108 yk.; NÂSİR 223).

105. Ebû Muh. Takiyyüddin Abdülganî b. Abdilvâhid b. Ali el-Makdisî el-Cemmâ'ilî'nin (541-600 H.) tahrîc ettiği: *Min hadîsi Ebî Bekr el-Katî'i ve-gayrihi*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 113 (93-94 yk.; kendi hattı ile).

106. Ömer b. Şebbe'nin *Hadîs'i*. Râvisi: Muh. b. Ca'fer el-Harâ'itî (*Dürer* III, 311; *Sila* 84-28, 92).

107. Ebû'l-Huseyn Abdüssamed b. Alî b. Muh. b. Mukrim et-Tastî'nin (öl. 346 H.) *Hadîs'i*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 80 (93a-987b, 7. H. asır; GAS 187, NÂSİR 61).

108. Muhyiddîn Abdülkâdir b. Alî b. Muh. b. Ah. el-Yûnî'nin (682-747 H.) *Cüz'ü*. Bunu onun için tahrîc eden: Hâfız ez-Zehebî (*Dürer* II, 390; *Vefeyât İbnRâfi'* (II, 28).

109. Ebû Muh. Abdullah b. Muh. b. İshâk el-Fâkihi'nin (öl. 353 H.) *Hadîs'i*. Râvisi: Ebû'l-Kâsım Abdülmelik b. Muh. b. Bîşrân (İbn Hacer *Müfehres* 7b; *Sila* 84-28, 86).

Yazması: Zâhiriyye, hadîs 357 (1-51 yk.)

110. Ebû Muh. Abdullah b. Hâşim et-Tûsî'nin *Hadîs'i*. Tahrîc eden: Zâhir b. Tâhir eş-Şehhâmî (İbn Hacer *Müfehres* 150 b; *Sila* 84-28, 93).

111. el-Kâdî Abdullah b. Ah. b. Zeber'in *Hadîs'i*. Râvisi: Ebû Bekr Muh. b. Ah. b. Osmân b. el-Hakem (İbn Hacer *Müfehres* 48b, 87a).

112. Ebû Sâlih Abdullah b. Sâlih el-Cühenî el-Mısırî'nin (öl. 223 H.) *Nüsha'sı*. Râvisi: Ah. b. Ubeyd es-Sadeî (*Sila* 85-29, 516).

Yazması: Kahire, Suppl. I, 216, hadîs 1558 (31 s.).

113. Ebû'l-Feth Muh. b. el-Huseyn b. Ah. el-Ezdî el-Mevsilî'nin (öl. 374 H.) *Ehâdisu müntekât ve-garâ'ibu elfâzi Rasûlillah (sav) mimma yuhtâcu ilâ isti'mâlihî'si* (*Bern. Vâdiyâşî* 265-6).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 79 (112a-115b, yk.; GAS 199; seçmeleri yapan: Ebû'l-Hasan Ah. b. ebî'l-Feth b. Abdillâh b. Fergân.

114. Ebû Zeyd Muh. b. Hamza b. ebî'l-Alâ' el-Fakîh el-Hemedânî'nin (466-532 H.) *Ehâdis'i*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 124 (209a-220b, 560 H.; GAS 219).

115. Ebû't-Tayyib Muh. b. Humeyd b. Muh. b. Süleymân el-Havrânî'nin (öl. 341 H.) *Hadîs'i* (İbn Hacer *Müfehres* 122 b; *Meşyehatu'l-Halebî* 49 ab). Rivâyet eden: Ebû'l-Kâsım Temmâm b. Muh. er-Râzî.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 87 (65a-79a, 7. H. asır; GAS 185).

116. Ebû Muh. Abdullah b. Avn el-Hilâlî el-Harrâz'ın (öl. 231? 2) *Hadîs = Nüsha'sı* (*Sila* 84-28, 88).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 110 (232a-241a, 523 H. tarihli bir semâ vardır; GAS 109).

117. Ebû Ya'lâ Ah. b. Alî b. el-Müsennâ el-Mevsilî'nin *Hadîs'i* (İbn Hacer *Müfehres* 202 b).

118. Yine onun tahrîc ettiği: *Hadîsu Muh. b. Beşşâr an şüyühîhi*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 72 (121-128 yk.).

119. Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Ma'in'in *Hadîs'i*.

Onun hadisleri birkaç tarikten kıraat ve rivâyet olunmuştur:

a) Ebû Ya'lâ'l-Mevsilî (İbn Hacer *Müfehres* 162a).

b) Ebû Bekr Ah. b. Alî b. Sa'îd el-Mervezî (İbn Hacer *Müfehres* 102a; *Sila* 84-28, 87). Yazması: Zâhiriyye, mec. 338 (II, 151-169 yk.).

c) Ebû Abdillâh Ah. b. el-Hasan b. Abdilcebbâr es-Sûfî (İbn Hacer *Müfehres* 131a, 139a). Yazması: Feyzullah 507/5 (33a-39b, 9. H. asır).

d) Ebû'l-Hasan Alî b. Ömer b. Şâzân es-Sükkerî, yazması: Zâhiriyye, hadîs 330 (I, 13-24 yk.).

120. Ebû'l-Haccâc Yûsuf b. Halîl b. Abdillâh ed-Dimaşkî el-Âdemî el-Halebî'nin (555-648 H.) *Cüz' fihî ehâdis an aşeretî meşâyihî min ashâbî Ebi Ali el-Hasan b. Ah. b. el-Hasan el-Haddâd'ı* (*Meşyehatu'l-Halebî* 23b, 32a, 35ab, 40a, 41b). Yazması: Zâhiriyye, mec. 12 (158-198 yk.; NÂSİR 149).

121. Ebû Ali Yûnus b. ebî İshâk el-Askalânî ed-Debûsî'nin *Hadîs'i* (İbn Hacer *Müfehres* 116 b, 147 bb).
122. Ebû Yûsuf Ya'kûb b. Abdîrrahman b. Ah. el-Cessâs'ın (öl. 331 H.) *Hadîs'i*. Rivayet eden: Ebû Bekr Abdullah b. Muh. b. Bilâl (*Sila* 84-28, 88). Yazması: Zâhiriyye, mec. 117 (157a-164a yk., 6. H. asır; GAS 181, NÂSİR 247).
123. Hennâd b. es-Serî b. Mus'ab ed-Dârimî'nin *Hadîs'i*. Yazmaları: Kütahya, Vahid Paşa 2337/2 (116-197 yk., 7. H. asır; Zâhiriyye, mec. 129 (225a-236a, 7. H. asır; başkalarının hadisleri ile birlikte; GAS 111).
124. Hüdbe b. Hâlid'in *Hadîs = Nûsha'sı*. Cem'eden: el-Begâvî (İbn Hacer *Müfehres* 199a; *İsâbe* III, 2333; *Sila* 84-28, 93).
125. *el-Hâşimîyyât* = Ebû İshâk İbr. b. Abdissamed b. Mûsâ b. Muh. b. İbr. el-Hâşimî'nin (öl. 325 H.) *Hadîs'i*. Râvisi: Ebû'l-Hasan Ah. b. Muh. b. Mûsâ b. el-Kâsım b. es-Salt el-Mücebbber (*Meşyehatu'l-Halebi* 5ab, 36b, 42a; *Vefeyât İbn Râfî* II, 71; *Bern. Tüceybi* 217; *Dürer* III, 447; *Sila* 84-28, 93).
- Yazması: Zâhiriyye, mec. 63 (188-189 yk.; I'den seçmeler; NÂSİR 131).
126. Ebû Süfyan Vekî' b. el-Cerrâh'ın *Hadîs = Nûsha'sı* (İbn Hacer *Müfehres* 154a; *Dürer* II, 329; *Vefeyât İbn Râfî* II, 37; *Meşyehatu'l-Halebi* 23a; *Sila* 85-29, 515). Râvisi: İbr. b. Abdillâh el-Kassâr.
- Yazmaları: Feyzullah 507/1 (3a-11a yk., 830 H. civarı); Köprülü 400 (22a-27b yk., 6. H. asır); Zâhiriyye, mec. 3/7 (131a-135b yk., 6. H. asır); mec. 93/10 (146a-155b yk., 6. H. asır).
127. *Cüz'ül-Verrâk* = Ebû Bekr. Muh. b. İsm. b. el-Abbâs b. Muh. el-Verrâk'ın (293-387 H.) *Hadîs'i* (*Dürer* IV, 226). Yazması: Zâhiriyye, mec. 117 (19b-20a yk.; NÂSİR 144).
128. *Cüz'ül-Haffâr* = Ebû'l-Feth Hilâl b. Muh. b. Ca'fer el-Haffâr'ın *Cüz' = Hadîs'i*. Râvisi: en-Nakîb Ebû'l-Fevâris Tîrâd b. Muh. b. Ali ez-Zeynebî (*Meşyehatu'l-Halebi* bb, 7a, 38a; *Sebet İbn Habîb* 26b; Sirâcüddin *Meşyeha* 80a; *Vefeyât İbn Râfî* II, 384, *Siyer* XXXIII, 230, 236, 267; *Dürer* III, 20; *İsâbe* IV, 16; *Hâvi* II, 2).
129. Ebû'l-Velîd Hişâm b. Ammâr b. Nusayr es-Sülemî'nin (153-245 H.) *Hadîs'i*. Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 7 (1a-5a, 7. H. asır), mec. 60 (X, 125a-13a, 6. H. asır), mec. 63/11 (153a-164a, 6. H. asır), mec. 85 (64a-92 b, 7. H. asır), mec. 92/7 (77a-99b yk., 7. H. asır) (GAS 112).
130. Nu'aym b. Hammâd'ın *Cüz'ü*. Rivayet eden: Ebû Ali Hamzatu'l-Kâtib (İbn Hacer *Müfehres* 34 b; *Dürer* I, 15).
131. Ebû'l-Kâsım Nasr b. Ah. b. Muh. b. el-Halîl el-Merciyy'in *Cüz'ü*. Râvisi: Ebû'l-Kâsım Ali b. Ah. b. el-Bûsrî (İbn Hacer *Müfehres* 210 b; *Meşyehatu'l-Halebi* 2b).
132. Nu'aym b. el-Heydam'ın *Nûsha'sı*. Tahrîc eden: Ebû'l-Kâsım Abdullah b. Muh. el-Begâvî (*Dürer* I, 245; *Sila* 85-29, 514-5).
133. Hâfız Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin tahrîc ettiği hadis cüz'leri:
- a) *Cüz' fihî ehâdis*. Yazması: Kahire, Suppl. I, 210, hadis 2024 (29 s.).
- b) *Müntekâ Ebî Bekr b. Mürdeveyh ale't-Taberânî*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 85 (110-132 yk.), mec. 73 (24-34 yk.).
- c) *Cüz' fihî min hadîsi Sa'id b. Mansûr* (*Meşyehatu'l-Halebi* 136).
- d) *Cüz' fihî min hadîsi Yûnus b. ebî İshâk es-Sebe'i* (İbn Hacer *Müfehres* 65a).
- e) *Hadîsu'l-Hakem b. Uyeyne* (*Sila* 84-28, 88).
- f) *Cüz' fihî Fadlu sûreti'l-İhlâs* (*Sila* 84-28, 79).
134. Şemsüddîn Muh. b. Abdillâh b. Muh., İbn Nâsıreddîn ed-Dimaşkî'nin (777-842 H.) cüz'ü: *Ehâdisu sitte fî me'ân sitte min turuki ruvâti sitte an huffâzı sitte min meşâyihî'l-eimmeti's-sitte beyne muhricihâ ve-beyne ruvâtihi sitte*. Yazması: Zâhiriyye, hadis 327 (1-3 yk.), hadis 284 (26-34 yk., 826 H.; NÂSİR 123); Paris 4798 (21-27 yk.).
135. Ebû Nasr b. Mâkûlâ'nın *Cüz'ü*. Râvisi: Ebû'l-Fadl Muh. b. Nâsır es-Selâmî (*Sebetu's-Şemmâ'* 47b, 12b, 130b).

136. Ebû Yahyâ Kâmil b. Talha el-Cahderî'nin *Hadis = Nûsha'sı*. Râvisi: Ebû'l-Kâsım el-Begâvî (*Sila* 85-29, 518).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 61 (1a-10b, 6. H. asır; GAS 106).

137. Muh. b. Yûnus el-Kudeymî'nin *Cüz'ü* (İbn Hacer *Müfehres* 105a; *Dürer* II, 240, III, 1208).

138. Ebû'l-Hâris Leys b. Sa'd b. Abdirrahman el-Fehmî el-Mısırî'nin (94-175 H.) *Hadis'i* (a. rivâyet: Ebû Bekr Muh. b. İbr. b. el-Mukrî, *Sila* 84-28, 88; b. Cem'eden: Ebû'l-Hasan Ali b. Muh. el-Mukrî, *Sila* a.y.).

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 19 (I, 1a-18b, 6. H. asır), mec. 76 (75a-83b, 615 H.), mec. 125 (153a-156b, 563 H.); Kahire I, 107, hadis 1558 (368-372 s., 8. H. asır); Köprülü 372/3 (136a-154a, 7. H. asır).

139. Ebû Osmân Tâlût b. Abbâd es-Sayreffi'nin (150-238 H.) *Hadis = Nûsha'sı*. Cem'eden: Ebû'l-Kâsım el-Begâvî (İbn Hacer *Müfehres* 137a; Sirâcüddîn Meşyeha 60b, 61a; *Bern. Tüceybî* 228; *Bern. Vâdiyâşi* 255; *Sila* 85-29, 517).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 67 (104a-109b, 6. H. asır; GAS 109).

140. eş-Şerîf en-Nakib Ebû'l-Fevâris Tirâd b. Muh. b. Ali ez-Zeynebî'nin (398-491 H.) *Usûl'ü*. Râvisi: Fahrû'n-nisâ' Şühde binti Ah. b. el-Ferec; tahrîc eden: Ebû Ali Ah. b. Muh. b. Ah. el-Berdânî (öl. 498 H.).

Yazması: Köprülü 1584/11 (104a-117a yk., 9. H. asır).

141. Ebû Ca'fer Muh. b. Cerîr et-Taberî'nin (öl. 310 H.) *Cüz'ü* (*Dürer* I, 19).

Yazması: "*Cüz' hadisi'l-Hemyân*", Kahire, Suppl. I, 209, hadis 1558 (8 s.).

142. Hâfız et-Taberânî'nin (260-360 H.) *cüz'leri*:

a) *Ma'ntekâ İbn Mürdeveyh* (öl. 410 H.) *ale't-Taberânî min hadisihi li-ehli'l-Basra*. Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 85/8 (110a-126a, 7. H. asır); mec. 107/12 (274a-279a yk., 7. H. asır; Diyâül-Makdisî'nin hattı ile); mec. 73 (24a-35a, 6. H. asır).

b) *Cüz' min hadisihi ani'n-Nesâî*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 107 (310-320 yk.; NÂSIR 338).

c) *Cüz' fihî ma'ntehabehu't-Taberânî li-ibnihi Ebî Zerr*. Rivayet eden: Ebû Nu'aym el-İsbehânî. Yazması: Zâhiriyye, mec. 105 (228-236 yk.; GAS 197, NÂSIR 339).

d) *Cüz'*, yazması: Feyzullah 507 (172a-181b, yk., 9. H. asır; başka hadis *cüz'leri* ile beraber ciltlenmiş; şahsî araştırmam ile Taberânî'ye âit olduğunu tesbit ettim).

143. Ebû'l-Abbâs Tâhir b. Muh. b. el-Hakem et-Temimî el-Mu'allim el-Bezzâr'ın (öl. 319 H.) *Nûsha'sı*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 59 (99a-109a yk., 469 H. tarihli bir semâvî vardır; GAS 177, NÂSIR 159).

144. Ebû Yahyâ Fülehy b. Süleymân b. ebî'l-Muğîre el-Medenî'nin (öl. 168 H.) *Nûsha'sı*. Râvisi: Ebû Muh. el-Mu'âfâ b. Sü. el-Harrânî (İbn Hacer *Müfehres* 179 ab; *Dürer* I, 48, II, 31; *Bern. Tüceybî* 224; *Sila* 85-29, 512).

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 124/7 (82a-87b yk., 712 H.; GAS 93, NÂSIR 421); Dârulkutub, hadis 25.

145. Kuteybe b. Sa'îd'in *Hadis'i*. Onun hadisi iki râvi tarafından cem'edilmiştir:

a) Ebû Muh. Sa'îd b. Ah. el-Ayyâr'ın 21 *cüz'den* oluşan *Cüz'ü* (İbn Hacer *Müfehres* 203b; *Sila* 84-28, 95).

b) Ca'fer b. Muh. es-Serrâc'ın rivayeti ile, en az altı *cüz'dür* (İbn Hacer *Müfehres* 12 b, 86a, 143b).

146. Ebû'l-Feth Muh. b. Ah. b. Muh. b. Fâris b. ebî'l-Fevâris'in (338-412 H.) hadisi: *Cüz' min hadisihi*, yazması: Zâhiriyye, mec. 110/2; GAS 226; 7-11 yk.; NÂSIR 187.

147. Ebû Muh. el-Kâsım b. Ali b. Osmân el-Harirî'nin (öl. 516 H.) *Cüz'ü* (İbn Hacer *Müfehres* 70a; *Vefayât İbn Râfi'* I, 326).

Yazması: Kahire, Suppl. I, 215, Ezher 350 (29 s.).

148. Ebû'l-Kâsım et-Taberânî'nin Ebû Muh. Abdullah b. Ca'fer b. Ah. b. Fârisî el-İsfehânî (248-346 H.) için intihâb ettiği hadisler (İbn Hacer *Müfehres* 27a, 52b, 210 b; *Meşyehatu'l-Halebî* 105b; *Fevât* I, 503).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 51/11.

149. Ebû Muh. Abdûlbâkî b. Kânî'nin *Hadîs*'i. Râvisi: Ebû'l-Kâsım Abdûlmelik b. Muh. b. Bîşrân (İbn Hacer *Müfehres* 11ab, 149a).

150. *Cüz'ül-Kudûrî* = Ebû'l-Huseyn Ah. b. Muh. b. Ca'fer el-Kudûrî'nin (362-428 H.) *Hadîs* = *Cüz'ü* (İbn Hacer *Müfehres* 250a; *Dürrer* IV, 267; *Sila* 84-28, 76).

Yazmaları: Köprülü 1584 (41a-44a, 9. H. asır); Zahirîyye, mec. 18 (255a-259a, 7. H. asır); Kahire I, 107, hadîs 1559 (6a-9b, 8. H. asır) (GAS 455).

151. *Cüz'ül-Kâdirî* = Ebû Alî el-Hasan b. Ah. b. İbr. b. Şâzân el-Bezzâz'ın *Hadîs*'i. Bu cüz'ün bu isimle marûf oluşunun sebebi bunu ondan meşhûr sûfî Abdûlkâdir el-Geylânî'nin rivâyet etmiş olmasıdır (Sirâcüddîn *Meşyeha* 86 ab; *Dürrer* I, 265).

152. Ebû Muh. Şeybân b. Ferrûh b. ebî Şeybe el-Basrî'nin (138-236 H.) *Hadîs*'i. Rivâyet ve tahrîc eden: Ebû Bekr Muh. b. Muh. b. Süleymân el-Bâğandî (İbn Hacer *Müfehres* 160 cb; *Sila* 84-28, 91).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 115 (IV, 182a-195a, 596 H.; GAS 109).

153. Şâkir b. Ca'fer b. Muh.'in *Hadîs*'i. Râvisi: Ebû Bekr Muh. b. Ali b. İbr. b. Mus'ab (İbn Hacer *Müfehres* 105a; *Dürrer* II, 240).

154. Ebû Şu'ayb el-Harrânî'nin *Hadîs*'i. Râvisi: Ebû Bekr b. Hamdân (İbn Hacer *Müfehres* 179 bb; *Dürrer* IV, 244).

155. Ebû Muh. Abdullah b. Muh. b. Ca'fer b. Hayyân Ebû's-Şeyh el-İsbehânî'nin hadîsleri:

a) *Ehâdis* = *Hadîs* = *Cüz'*. Bkz. İbn Hacer *Müfehres* 134 b; *Dürrer* I, 388, III, 311; *Meşyehatu'l-Halebî* 21b.

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 27 ("*Ehâdis*", 1-23 yk.; NÂSİR 160); mec. 70 ("*Meclis min hadisihi*", 61-67 yk.); âmm 4507 (bir küt'ası, 4-6 yk.; NÂSİR 167); mec. 80 ("*Ehâdis*", İbn Mürdeveyh'in seçmeleri, 61a-68a, 784 H.), mec. 82/1 (1a-23a yk., 7. H. asır; GAS 201).

b) *Ehâdisu Ebî'z-Zübeyr an gayri Câbir*, yazması: Zâhiriyye, mec. 53/3 (9a-26b, 7. H. asır, GAS 201).

c) *Ehâdisu Ebî Umeyr ve-Bekr b. Bekkâr*, yazması: Zâhiriyye, mec. 33 (65-72 yk.; NÂSİR 166a).

156. Ebû Muh. el-Hasan b. Reşîk el-Askerî'nin (283-370 H.) *Hadîs*'i. Rivâyet eden: Ebû'l-Hasan Muh. b. el-Huseyn b. Muh. en-Nisâbüri (İbn Hacer *Müfehres* 118a).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 115 (39a-52a yk., 6. H. asır; GAS 202).

157. Ebû Muh. Yahyâ b. Muh. b. Sâ'id b. Kâtib el-Hâşimî el-Bâğdâdî'nin (228-318 H.) *Cüz'*leri:

a) *Hadîs*; Ebû Muh. b. ebî Şüreyh'in rivâyeti ile olan bu cüz kıraat ve rivâyet olunmuştur (İbn Hacer *Müfehres* 53a, 143 b, 207a; *Siyer* XXII, 326; *Meşyehatu'l-Halebî* 4a; *Sila* 84-28, 87).

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 32 (35-40 yk.; başı ve sonu noksan, İbn Asâkir'in hattı ile), mec. 33 (115-122 yk.), mec. 40 (283a-295b, IV, 565 H.), hadîs 387 (87a-101b, 6. H. asır), mec. 118 (9a-9b, yk.) (GAS 176).

b) *Cüz' min hadisi Abdilaziz b. ebî Hâzım an Hişâm an ebîhi an Âişe*; râvisi: Ebû'l-Hasan Ah. b. Muh. b. İmrân b. el-Mehdî (İbn Hacer *Müfehres* 160 ca).

c) *Cüz'üs-sânî min hadisi Abdillâh b. Mes'ûd*; râvisi: Ebû Bekr Muh. b. Ömer b. Ali el-Verrâk, İbn Zünbûr (İbn Hacer *Müfehres* 98a; *Bern. Vâdiyâşi* 244).

158. *Cüz'üs-sâ'iniş-Şehhâzî*, râvisi: Muh. b. el-Huseyn el-Kazvîni (Suyûtî *Fihrist* 255 b; *Sila* 84-28, 76).

159. Dâvud b. Reşîd'in *Hadîs*'i. Râvisi: Ebû'l-Abbâs Ah. b. Muh. b. el-Huseyn el-Mâsercisi (İbn Hacer *Müfehres* 111 cb).

Yazması: "seçmeleri", Feyzullah 2169 (11a-11b, 7. H. asır).

160. Ebû Abdillâh Muh. b. Yahyâ ez-Zührlî'nin (177-258 H.) *Cüz'ü*. Yegâne râvisi: Ebû Alî Muh. b. Ah. b. Ma'kil el-Meydânî (öl. 336 H.). Rivâyet ve kıraat olunmuş

cüz'lerdendir (İbn Hacer *Müfehres* 111 cb; *Dürer* I, 321; *İsâbe* II, 95; *Bern. Vâdiyâşi* 251-2; *Bern. Tüceybî* 184; *Vefeyât İbn Râfi'* I, 192-4).

Yazması: Kahire² I, 108, hadis 1559; GAS 135.

161. Ebû Tâhir Muh. b. Ah. b. Abdillâh b. Nasr el-Bağdâdî ez-Zühli el-Mâlikî'nin (279-367 H.) *Cüz'ü: Aşere ehâdis muntehabe mine'l-cüz'is-sâlis aşer mine'l-fevâ'idil-muntekâ min usûlihi*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 107 (194-196 yk.; NÂSIR 169).

162. İbr. b. el-Huseyn b. Dizil'in *Cüz'ü*. Râvisi: Ah. b. Muh. b. Sâlih (İbn Hacer *Müfehres* 65b, 78 b, 104a; *İsâbe* III, 295).

163. Dâvud b. Nasr et-Tâ'î'nin *Nüşa'sı*. Râvisi: Muh. b. Râfi' (İbn Hacer *Müfehres* 197a; *Sila* 85-29, 513).

164. İmâm ez-Zehebî'nin (673-748 H.) cüz'leri:

a) *el-Cüz'ül-mulakkab bi'd-dinâr min hadisi'l-meşâyihil-kibâr*, yazması: Kahire I, 217, hadis 1558 (239.).

b) *Cüz'*, yazması: Dârulkutub, hadis 1588 (6 yk., 748 H.).

c) *Cüz' fihî fadlu Âyeti'l-Kürsi* (*Sila* 84-28, 79).

d) *Cüz' fihî muntekâ min hadisi Takiyyiddin b. eş-Şeyh Şemsiddin b. el-Mecdi'l-Ba'li*, yazması: Zâhiriyye, mec. 25 (56-59 yk.; 8. H. asır).

e) *el-Muntekâ*, yazması: Land b. Br. 179.

165. Ebû Muh. Dâvud b. Amr ed-Dabbî'nin *Hadis'i*. Râvisi: Ebû'l-Kâsım el-Begâvî (İbn Hacer *Müfehres* 137b; *Sila* 84-28, 89).

166. Ebû Amr Osmân b. Ah. b. Abdillâh b. Yezid ed-Dekkâk, İbnü's-Semmâk el-Bağdâdî'nin (öl. 344 H.) *Hadis'i*. Râvisi: Ebû Ali b. Şâzân (*Siyer* XXIII, 267; *Meşyehatu İbn Sellâme* 21a; *Meşyehatu'l-Halebî* 109 b, 110a; İbn Hacer *Müfehres* 54a, 98a, 155a; *Dürer*, I, 30-31). En az sekiz cüz'den teşekkül etmiştir.

Yazmaları: Zâhiriyye, hadis 384 (I, 174a-185b, 519 H.), mec. 63/6 (VII, 92a-120 b, 7. H. asır), mec. 103 (II, 21a-32a, 633 H.), hadis 348 (I), hadis 163 (63-71 yk., İbn Asâkir'in hattı ile), hadis 297 (I, 87-102 yk.).

167. Ebû Muh. Sa'dân b. Nasr b. Mansûr es-Sekafî el-Bağdâdî el-Bezzâz'ın (öl. 265 H.) *Hadis = Cüz'ü*. Yegâne râvisi: Ebû Ali İsm. b. Muh. b. İsm. es-Saffâr. Kıraat ve rivayet olunan hadis cüz'lerindendir (Sirâcüddin *Meşyeha* 73b, 74a; *Siyer* XXIII 267; *Bern. Tüceybî* 205-206; İbn Hacer *Müfehres* 178b; *Dürer* III, 121-2; *Meşyehatu'l-Halebî* 6a; *Sebetü's-Şemmâ'* 43b; *Sila* 84-28, 91).

Yazmaları: Köprülü 1584 (I, 13a-24a yk., 658 H.); Zâhiriyye, âmm 4556 (23 yk., 398 H.; GAS 144).

168. *Cüz' İbni's-Semerkandî* = Ebû Amr Osmân b. Ah. b. Muh. b. Muh. es-Semerkandî'nin (öl. 345 H.) *Hadis'i* (*Vefeyât İbn Râfi'* I, 385; *Dürer* II, 133, 139).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 40 (304-307 yk.; NÂSIR 185).

169. Ebû Amr Ali b. Muh. b. Ah. b. Hilâl es-Semerkandî'nin *Hadis'i*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 40 (304a-30a H. 6. H. asır). İmlâ tarihi: 388 H.

170. Ebû'l-Kâsım es-Semerkandî'nin *Hadis'i*. Râvisi: İbn Taberzed (İbn Hacer *Müfehres* 130a).

171. *es-Sirâciyyât* = Ebû Muh. Ca'fer b. Ah. b. el-Huseyn es-Serrâc'ın *Hadis'i*. Rivayet ve kıraat olunan cüz'lerdendir (*Meşyehatu'l-Halebî* 91ab; *Dürer* III, 4a).

172. Ebû Ubeyde es-Serî b. Yahyâ b. es-Serî'nin (3. H. asır) cüz'ü: *Hadisuhû an süyûhihi an Süfyânî's-Sevri*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 107 (başı ve sonu noksan, 200-213 yk.; NÂSIR 298).

173. Ebû Ali Sa'id b. Osmân b. es-Seken el-Mısıri'nin (294-353 H.) *Hadis'i* (*Vefeyât İbn Râfi'* II 67).

Yazması: Topkapı Sarayı, Ahmet III 624/7 (bir küt'ası, 28b-29a, 8. H. asır; GAS 189).

174. Ebû'r-Rebî' Süleymân b. Dâvud ez-Zehrânî el-Atekî el-Basri'nin (öl. 234 H.) *Hadis'i*. Tahrir ve rivayet eden: Ebû'l-Kâsım el-Begâvî (İbn Hacer *Müfehres* 61b;

Bern. Vâdiyâşi 252; *Sila* 84-28, 90).

175. Ebû Bekr Ah. b. Sül. b. Zebbân el-Kindî ed-Dimaşkî'nin (225-337 H.) *Hadis* = *Cüz'ü* (*Vefeyât İbn Râfi'* I, 328; İbn Hacer *Müfehres* 162a).

Yazması: Teymûr, hadîs 226/6 (3 yk., 9. H. asır; GAS 184).

176. Ebû's-Sekîn Zekerîyyâ' b. Yahyâ et-Tâ'îffî'nin *Cüz'ü* (*İsâbe* I, 82).

177. Zekerîyyâ b. Yahyâ b. Esed el-Mervezî'nin (öl. 270 H.) *Hadis'i*. Rivayet eden: İsm. b. Muh. b. İsm. es-Saffâr (*Meşyehatu'l-Halebi* 56, 6a; 30 b).

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 76 (136-142 yk.), mec. 76 (145-152 yk.), mec. 50 (84-89 yk.), mec. 18 (263-270 yk.), mec. 81 (113a-128b, 573 H.; GAS 146), âmm 4547 (561 H. tarihli bir semâi vardır (NÂSİR 293).

178. Müfessir ez-Zemahşerî'nin *Cüz'ü* (*Suyûtî Fihrist* 255 b; *Sila* 84-28, 77; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 122a).

179. Ebû Adî ez-Zübeyr b. Adî el-Kûfî el-Hemedânî'nin (öl. 131 H.) *Nusha'sı* (*Sila* 84-28, 90; 25-29, 514).

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 24 (II, 74a-81a, 6. H. asır), mec. 78/4 (I, 51a-58a, 6. H. asır).

180. *Cüz'ü İshâk* = İmâm İshâk b. İbrâhîm b. Mahled, İbn Râheveyh'nin *Cüz'ü*. Râvilerinden birisi: el-Mâsercisi (İbn Hacer *Müfehres* 40 b, 100 b, 158a; *Dürer* I, 360).

181. Ebû Bekr Muh. b. Ömer b. Ali b. Halef b. Zünbûr'un (ö. 396 H.) *Hadis'i* (İbn Hacer *Müfehres* 143b; *Dürer* IV, 165; *Meşyehatu'l-Halebi* 87a).

Yazması: "*Hâdisuhû anî'l-Begâvi ve İbn Sâ'id ve İbn Abdissamed el-Hâşimî*", Zâhiriyye, mec. 111 (159-161 yk., NÂSİR 216).

182. Ebû Sâlih Muh. b. ebî'l-Ezher el-Mekki, İbn Zünbûr'un (öl. 248 H.) *Hadis'i*. Râvisi: Ebû Ca'fer Muh. b. İbr. ed-Deybulî (öl. 322). Bkz. *Bern. Vâdiyâşi* 257.

183. Zeyd b. Ali b. el-Huseyn b. Ali b. ebî Tâlib'in *Nûsha'sı*. Râvisi: İbr. b. Abdillâh b. el-Âlâ, babasından (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 77 ab; *Sila* 85-29, 516).

184. *Hadisu Zuğbe* = Ebû Muh. İsâ b. Hammâd b. Zuğbe'nin Leys b. Sa'd'dan yaptığı rivâyetleri. Rivâyet eden: Ebû Bekr Abdullâh b. ebî Dâvud es-Sicistânî (*Siyer XXXI-II*, 151; İbn Hacer *Müfehres* 25b, 119a; *Sila* 84-28, 90).

185. Ebû'l-Kâsım Zâhir b. Tâhir b. Muh. eş-Şehhâmî'nin *Cüz'ü* (İbn Hacer *Müfehres* 113a).

Yazması: "*Ehâdis müstahrace min mesmû'âtihi*", Zâhiriyye, mec. 70 (55-57 yk.; NÂSİR 317).

186. *Cüz'ül-Gâzi* = Ebû'l-Kâsım el-Hıdır b. el-Fadl b. el-Hıdr el-Kassâb el-Ğâzî'nin *Cüz'ü*. Râvisi: Ebû'l-Mehâsin Muh. b. el-Hasan b. el-Huseyn (İbn Hacer *Müfehres* 50b, 104a).

187. Ebû'l-Kâsım Abdülazîz b. Ca'fer h. Muh. el-Hirakî'nin *Hadis'i*. Seçme yapan: el-Lâlekâ'î (İbn Hacer *Müfehres* 51a, 111cb).

188. *Cüz'ü Hayseme* = Ebû'l-Hasan Hayseme b. Süleymân b. Haydere el-Kureşî'nin (150-343 H.) *Hadis'i*. Birkaç râvinin vasıtasıyla rivâyet ve kıraat olunmuştur (*İber* III, 46; *Fihrist İbn Atiyye* 88; *Bern. Tüceybî* 216; İbn Hacer *Müfehres* 166a).

Basılmıştır: Zâhiriyye, mec. 81/2 yazmasından Ömer Abdüsselâm Tedmurî'nin tahkiki ile Dâru'l-Kitâbî'l-Arabî tarafından 1980 yılında Beyrut'ta müellifin diğer üç eseri ile birlikte.

189. Ebû Ali Ah. b. el-Fadl b. Huzeyme'nin *Hadis'i*. Râvisi: Ebû'l-Kâsım b. Bısrân (İbn Hacer *Müfehres* 104 b, 160 eb, 198b).

İbn Hacer'in yaptığı seçmeler yazma hâlinde elde edilmiştir: Land.-Br. 106 (GAL).

190. Ebû Ya'lâ el-Halîl b. Abdillâh el-Kazvî'nin *Hadisu'l-Kahkaha ve-ileluhû'su* (İbn Hacer *Müfehres* 205; *Sila* 85-29, 481).

191. Ebû Ali el-Hasan b. Habîb b. Abdilmelik el-Hasâirî'nin (öl. 382 H.) *Hadis'i* (*Dürer* II, 329; *Vefeyât İbn Râfi'* I, 447, II, 37).

192. Ebû Bekr Ah. b. Alî b. Sâbit el-Hatib'in (392-463 H.) cüz'leri:

a) *Müntehab min hadîsi Ebî Bekr eş-Şirâzi ve-gayrihi*, yazması: Zâhiriyye, hadis 330 (27-35 yk.).

b) *Min hadîsihi an şüyûhihi*, yazması: Zâhiriyye, hadis 228 (41-42 yk.).

193. Ebû Abdillâh el-Huseyn b. Yahyâ b. Ayyâş el-Kattân el-A'ver'in (239-334 H.) *Hadîs'i*. Râvisi: Ebû'l-Feth Hilâl b. Muh. b. Ca'fer el-Haffâr (*Bern. Tüceybî* 197-80; *Meşyehatu'l-Halebî* 77b).

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 31 (169a-182a, 6. H. asır); mec. 75/4 (45a-65 yk.), hadis 387 (155-164 yk., 664 H.); "el-Hasan b. Arefe'den rivayet ettiği hadisler", mec. 115/10 (140a-147b, 6. H. asır) (GAS 183).

194. Ebû Alî el-Hasan b. Mûsâ el-Bağdâdî el-Kâdî'nin (öl. 409 H.) *Cüz' = Ehâdis'i* (İbn Hacer *Müfehres* 198b).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 20 (40-50 yk.; NÂSİR 178). ✓✓

195. *el-Usûl* sâhibi Ebû'l-Hasan el-Eş'arî'nin *Hadîs'i* (İbn Hacer *Müfehres* 160 db, 182 b).

196. Ebû Muh. Ebû Nasr el-Hasan b. Muh. b. İbr. b. Ahmed el-Yûnârî'nin *Cüz'ü* (İbn Hacer *Müfehres* 63a, 138 bb).

Yazmaları: Feyzullah 507/4 (Ebû'l-Hasan Sa'du'l-hayr b. Muh. b. Sehl el-Ensârî'nin seçmeleri, 136a-142b, 9. H. asır); Zâhiriyye, mec. 24 ("Hadîs", 85-90 yk.).

197. Ebû'l-Huseyn Muh. b. el-Muzaffer el-Hâfız'ın *Hadîs'i* (İbn Hacer *Müfehres* 5b, 200 b; *Vefeyât İbn Râfi'* II, 347).

198. Ebû Muh. el-Hâris b. Muh. b. ebî Usâme Dâhir et-Temîmî el-Bağdâdî'nin (186-282 H.) *Hadîs'i*. Râvisi: Ebû Bekr Ah. b. Yûsuf b. Hallâd en-Nusaybî (İbn Hacer *Müfehres* 11ab, 198a).

Onun tahrir ettiği: *Hadîsu Alî b. Âsım an şüyûhihi*, yazması: Zâhiriyye, mec. 31 (151-156 yk.; NÂSİR 251).

199. Hâmîd b. Muh. b. Şu'ayb'ın *Cüz'ü* (*Dürer* I, 300, 461).

200. Ebû Alî el-Haddâd'ın *Aşere'si* (*Dürer* I, 19-20, 29).

Bundan İbn Hacer'in seçtiği 10 hadis yazması: Feyzullah 507/14 (134a-135b, 9. H. asır).

201. *Cüz'ül-Cemâl* = Cemâlüddin Ebû Abdillâh el-Huseyn b. İbr. el-İsbehânî'nin (öl. 421 H.) *Cüz'ü* (*İber* II, 242; *Dürer* II, 18, III, 284).

202. *Cüz'ü Hanbel* = Ebû Alî Hanbel b. İshâk b. Hanbel eş-Şeybânî'nin (193-273 H.) *Cüz' = Hadîs'i*. Râvisi: Ebû Amr Osmân b. Ah. b. es-Semmâk (*Siyer* XXIII, 236; *Meşyehatu İbn Sellâme* 21a; İbn Hacer *Müfehres* 201a).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 34 (194a-216b, 8. H. asır); Kahire, Suppl. I, 208, No. 19142 b (bir mecmua içinde, 7. H. asır).

203. Ebû'l-Hasan Ali b. Ah. b. Ömer b. Hafs, İbnü'l-Hammâmî'nin (327-417 H.) *Hadîs'i*. En az 5 cüz'dür (İbn Hacer *Müfehres* 165 b).

Yazmaları:

a) Zâhiriyye, mec. 118 (3a-11ab, 523 H.; GAS 228).

b) *Cüz' min hadîsi ebî Ah. Muh. b. Ubeydillâh b. Yûsuf el-Buhârî*, yazması: Zâhiriyye, mec. 87 (191-200 yk., 681 H. tarihli bir semâi vardır; NÂSİR 46).

204. Ebû Ömer Hamza b. el-Kâsım b. Abdilazîz el-Hâşimî el-Bağdâdî'nin (249-335 H.) *Hadîs'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 90 (69a-76b, 454 H.; GAS 183).

205. Ebû Alî Hamza b. Muh. b. İsâ b. Hamza el-Kâtib'in (öl. 302 H.) *Hadîs'i*.

206. Ebû Muh. Hamza b. el-Abbâs ed-Dehkân'ın *Hadîs'i*. Rivâyet eden: Ebû'l-Kâsım b. Bişrân (*Sila* 84-28, 87).

207. Hammâd b. Seleme b. Dinâr'ın *Hadîs'i*. Tahrir eden: Ebû'l-Kâsım Abdullah b. Muh. b. Abdilazîz el-Begâvî (*Dürer* I, 283; *Sila* 84-28, 87).

208. Ebû'l-Yemân el-Hakem b. Nâfi'nin (öl. 222 H.) *Nüsha = Hadis'i*. Râvisi: Abdülkerim b. el-Heysem (*Dürer* I, 184; *Sila* 85-29, 575).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 120/5 (70a-87b, 519 H. tarihli bir semâi var); Râmpur I, 78, hadis 110 (başkalarının hadisleri ile birlikte, 1231 H.)

209. Ebû Arûbe el-Huseyn b. Muh. b. Merdûd el-Harrânî'nin (228-318 H.) cüz'leri:

a) *Hadisu'l-Cezeriyyin*, yazması: Zâhiriyye, mec. 110 (35a-52b, 6. H. asır; GAS 176).

b) *Cüz' min hadîsihi an şüyühîhi*, yazması: Zâhiriyye, mec. 94 (96a-105a, 598 H.; GAS 176).

c) *Cüz' min ehâdisihî*, râvisi: el-Hâkim Ebû Abdillâh Muh. b. Muh. b. Ah. b. İshâk. Yazması: Feyzullah 2169 (62a-64b, 7. H. asır).

210. Ebû Muh. el-Hasan b. Ali b. Muh. el-Cevherî'nin (363-453 H.) cüz'leri:

a) *Min hadîsi Muh. b. el-Muzaffer an Hâcib b. Erkîn*, yazması: Zâhiriyye, mec. 56 (III, 244-262 yk.; NÂSIR 250).

b) *Min hadîsi Muh. b. el-Abbâs b. Hayeveyh*, yazması: Zâhiriyye, mec. 62 (III. V, VI, 126-132 yk.; NÂSIR 250).

211. *Cüz'ü Ebi'l-Cehm = Ebû'l-Cehm el-Alâ b. Mûsâ b. Atiyye el-Bâhilî'nin Hadis = Cüz'ü*. Yegane râvisi: Ebû'l-Kâsım Abdullah b. Muh. b. Abdîlâziz el-Begâvî (214-317 H.). Âli ve meşhur cüzlerdendir. Pek çoklarıncı kıraat ve rivâyet edilmiştir: Meselâ: *İber* I, 317, II, 202; İbn Hacer *Müfehres* 5b, 52a, 84b, 94a, 121a; *İsâbe* III, 306; *Dürer* I, 100, II, 31; *Bern. Tüceybî* 196-8; *Bern. Vâdiyâşi* 234; *Meşyehatu'l-Halebî* 5b; *Sila* 84-28, 74; 85-29, 483).

Yazmaları: Şehit Ali 546 (57a-65b, 797 H.); Damad İbrahim 396/10 (233a-252 b, 866 H.); Zâhiriyye, mec. 83/1 (1-17 yk., 7. H. asır); Kahire, Dâruktub I, 105, hadis 1831; Halîm, hadis 49; Zâhiriyye, mec. 63 (seçmeler, 1a-15a yk., 7. H. asır).

212. *Cüz'ü İbn Cevsâ = Ebû'l-Hasan Ah. b. Umeyr b. Yûsuf b. Cevsâ ed-Dimaşkî el-Hâfız'ın (220-310 H.) Cüz'=Hadis'i*. Râvisi: Ebû'l-Huseyn Abdülvehhâb b. el-Hasan b. el-Velid el-Kilâbî (İbn Hacer *Müfehres* 17 b, 179b; *Dürer* II, 325; *Fevât* I, 438; *Bern. Vâdiyâşi* 241; *Bern. Tüceybî* 221-2).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 60 (59a-74a, 6. H. asır; GAS 177)

213. *Cüz'ül-Câbirî = Ebû Muh. Abdullah b. Ca'fer b. İshâk el-Mevsilî el-Câbirî'nin (öl. 360 H.) Cüz' = Ehâdis'i*. Râvisi: Hâfız Ebû Nu'aym el-İsbehânî (İbn Hacer *Müfehres* 160 ab; *Dürer* III, 319, IV, 467; *İber* II, 110; *Meşyehatu'l-Halebî* 35b, 107ab, 108a).

Yazması: Zâhiriyye, hadis 348 (149a-156b yk., 744 H.).

214. Temmâm b. Muh. b. Abdillâh Ebû'l-Kâsım er-Râzî'nin (330-414 H.) cüz'leri:

a) *Hadisu Ebi'l-Uşerâ' ed-Dârimî*, toplayandan rivâyet eden: Abdülâziz b. Ah. el-Kinânî (*Sila* 84-28, 94).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 25 (2-6 yk., 670 H.; NÂSIR 244).

b) *Hadisu İslâmî Zeyd b. Hârîse ve-gayrihi min ehâdisi's-şüyüh*; yazması: Zâhiriyye, mec. 27 (2a-11a, 5. H. asır; GAS 227).

215. *Cüz'üt-Turukkufî = Ebû Muh. el-Abbâs b. Abdillâh b. ebi İsâ el-Bâksâ'î et-Turukkufî'nin (öl. 267 H.) Cüz' = Hadis'i*. Rivâyet eden: Ebû Ali İsmâ'il b. Muh. b. İsm. es-Saffâr (İbn Hacer *Müfehres* 71b; *Dürer* II, 363, III, 400; *Vefeyât İbn Râfi'* I, 283; *Bern. Tüceybî* 182-3; *Meşyehatu'l-Halebî* 39a, 105b).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 93/3 (40b-56a, 576 H.; GAS 145).

216. Ebû Bekr b. Ziyâd en-Nisâbüri'nin *Hadis'i*. Râvisi: İbrâhîm b. Hurşid (İbn Hacer *Müfehres* 138 ba; *Dürer* II, 273).

217. Ebû Bahr Muh. b. el-Hasan b. Kevser el-Berebehârî'nin (öl. 362 H.) *Hadis'i* (*İsâbe* II, 452; *İber* II, 114; *Sila* 84-28, 93). Seçmeler: Ebû'l-Hasan ed-Dârekutnî.

Yazması: Köprülü 400/7 (63a-67b, 7. H. asır).

218. *Cüz'ül-Bânyâsî = Ebû Abdillâh Mâlik b. Ah. b. Ali el-Bânyâsî el-Mekkî el-Ferrâ'nın (öl. 485 H.) Cüz'ü (Siyer XXXII, 227; XXIII, 150; İbn Hacer Müfehres*

104a; *Dürer* I, 52, III, 475; *Meşyehatu'l-Halebi* 17a; *Vefeyât İbn Rafi'* II, 369)

219. Ebû Ca'fer Muh. b. Amr b. el-Buhturî'nin (251-339 H.) *Hadis'i*. Rivâyet eden: Ebû'l-Huseyn Ali b. Abdillâh b. Muh. b. Bişrân. Tamamı en az 11 cüz'den oluşmuştur (İbn Hacer *Müfehres* 201 b, 206b; *İsâbe* I 254; Sirâcüddin *Meşyeha* 72a, 72 b).

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 31 (IV, 72-90 yk.); mec. 31 (16. meclisinden seçmeler, 91-99 yk.); mec. 64 (93-104 yk.)

220. *Cüz'ü Bibâ* = Ümmü Arabî, Ümmü'l-Fadl Bibâ binti Abdissamed b. Ali el-Hersemiyye el-Hereviyye'nin (öl. 477 H.) meşhûr *Cüz'ü*. Kıraat ve rivâyet olunan cüz'lerdendir (*İber* II, 336; *Siyer* XXII, 305; İbn Hacer *Müfehres* 52b; *Dürer* II, 57; *Bern. Tüceybî* 196).

221. *Cüz'ü Bekr* = *Cüz'ü Bekr b. Bekkâr* = Ebû Amr Bekr b. Bekkâr el-Hasîb el-Kaysî el-Basrî'nin (öl. 206 H.) *Cüz'* = *Hadis'i*. Râvisi: İbr. b. Sa'dân b. İbr.

Kıraat ve rivâyeti yapılan hadis cüz'lerindendir (*Siyer* XXII, 23; İbn Hacer *Müfehres* 111 da; *İsâbe* III, 486; I, 20, 245, II, 389, 400, 88, IV, 198; *Bern. Tüceybî* 216).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 33/3; GAS 98.

222. *Cüz'ül-Beytûte* = Ebû'l-Abbâs Muh. b. İshâk b. İbr. b. Mihrân es-Serrâc en-Nisâbü'rî es-Sekaffî'nin (216-313 H.) *Cüz'ü*. *Beytûte* denilmesinin sebebi: Bu cüz'ü es-Serrâc'tan dinlemek isteyenlerin hazretin evinin önünde beklerken yatmalarıdır. Pek marûf cüz'lerdendir (*Dürer* IV, 64; II, 33; *Meşyehatu'l-Halebi* 72 b).

Yazmaları: Köprülü 1584/15 (133a-137a, 850 H.); Zâhiriyye, mec. 120 (63-64 yk., seçmeler).

223. Ebû'l-Hasan Muh. b. Yezîd b. Abdissamed ed-Dimaşkî'nin (öl. 299 H.) *Hadis* = *Cüz'ü*. Râvisi: Ebû'l-Kâsım el-Muzaffer b. Hâcib b. Mâlik b. Erkin (*İber* I, 438; İbn Hacer *Müfehres* 91a; *Dürer* I, 40; *Meşyehatu'l-Halebi* 12b, 13a, 58a; *Sila* 84-28, 76; *Bern. Tüceybî* 226-7).

Yazmaları: Feyzullah 259 (162a-165a yk., 9. H. asır); Zâhiriyye, mec. 120 (157a-171a, b. H. asır); hadis 297 (227-229 yk.; NÂSİR 150, 395).

224. Süfyân b. Uyeyne'nin *Hadis'i*. Süfyân'dan rivâyet eden: Ebû Yahyâ Zekerîyyâ b. el-Hasan b. Esed el-Mervezî. Kıraat ve rivâyeti pek yaygın idi (*Tezkire* III, 1247; *İber* IV, 69; *Sebet İbn Habîb* 25a; *Fevât* I, 429; *Vefeyât İbn Rafi'* I, 192-4; *Meşyehatu İbn Sellâme* 15a; *Bern. Vâdiyâşi* 148, 246; İbn Hacer *Müfehres* 168a; 73a; *Dürer* I, 48, 300, III, 191; *Bern. Tüceybî* 229; *Meşyehatu'l-Halebi* 39b, 48b, 92b, 93a; *Sila* 84-28, 77).

Yazmaları: Şehit Ali 546/1 (1a-4a yk., 797 H., İbn Hacer'in el yazması ile); Zâhiriyye, mec. 18/12, 13 (263a-270 b, 6. H. asır), mec. 22/7 (75a-84a, 6. H. asır), mec. 50 (84a-89b, 833 H.), mec. 67 (Ali b. Harb et-Tâî'nin rivâyetiyle, 78a-102b, 6. H. asır), mec. 117/9 (98a-105a, 7. H. asır), âmm 4548 (6 yk., 591 H.); Kâhire I, 105, hadis 1260, 1831.

İbn Uyeyne'nin hadisleri Muh. b. Yahyâ b. Mende gibi (İbn Hacer *Müfehres* 198a) müteahhir muhaddislerce müstakil olarak toplanmıştır.

225. Meşhûr hâfız Ebû Hafs b. Şâhin'in *Hadis'i*. Rivâyet eden: Ebû'l-Huseyn b. el-Mühtedî billah (*Siyer* XXII, 192; İbn Hacer *Müfehres* 160 da; *Meşyehatu'l-Halebi* 2a).

226. Ebû Bekr Muh. b. el-Hasan b. Ya'kûb b. Miksem el-Attâr el-Kârî'nin (öl. 354 H.) *Hadis'i*. Yegâne râvisi: Ebû'l-Huseyn Ali b. Muh. b. Dinâr el-Kâtib (İbn Hacer *Müfehres* 186b; *Meşyehatu'l-Halebi* 10b; *Bern. Tüceybî* 231).

Yazması: Kahire, Suppl. I, 215, hadis 1558 (16 s.)

227. Ebû Abdillâh Muh. b. Eyyûb b. Yahyâ, İbnü'd-Dureys el-İclî er-Râzî'nin (200-294 H.) *Hadis'i*. Birkaç râvi tarafından rivâyet olunmuştur (*Bern. Vâdiyâşi* 242; *Sebetü's-Şemmâ'* 47 b; İbn Hacer *Müfehres* 139 ab).

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 35 (177a-192a); mec. 11 (III, 143a-158b, 531 H.); âmm 9392 (1-9 yk.)

228. Ebû Ali Muh. b. Ah. b. el-Hasan b. İshâk, İbnü's-Savvâf'ın (270-359 H.) *Hadis'i*. Onun için seçme yapan (=intihâb eden): Ebû'l-Hasan ed-Dârekutnî (İbn Hacer *Müfehres* 138ab; *Sila* 84-28, 92).

Yazmaları: Zâhiriyye, âmm 9391 (III, 6 yk., 563 H.); mec. 106 (84-94 yk.; GAS 193).
 229. Ebû'l-Hasan Muh. b. Ah. er-Râfî'î yahut er-Râfîkî'nin (4. H. asır) *Hadis'i*.
 Râvisi: Ebû Bekr Ah. b. Abdilkerîm el-Halebî (*Meşyehatu'l-Halebî* 48a).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 107 (4a-31b, 548 H.; GAS 218).

230. *Cüz'ül-Berâğîs* = Abdullah b. Hârûn el-Kattân'ın *Hadis'i* (İbn Hacer *Müfehres* 113 ba; *Sila* 84-28, 81).

231. *el-Hinnâ'îyyât* = Ebû'l-Kâsım el-Huseyn b. Muh. b. İbr. el-Hinnâ'î'nin *Cüz'ü* (*Siyer* XXI, 424; *Dürer* III, 88, 482). En az 9 cüz'den oluşmuştur.

232. Diyâüddîn Ebû Abdillâh Muh. b. Abdilvâhid b. Ah. el-Makdisî, İbnü'l-Kayserânî'nin (569-643 H.) hadis cüz'leri:

a) *el-Müntekâ mine'l-ehâdisi's-sihâh ve'l-hisân*; yazmaları: Zâhiriyye, mec. 92 (272-290 yk., üzerinde müellifin semâ tashihi var; NÂSİR 334); Kahire, Suppl. I, 218-9, Ezher 305 (7. H. asır).

b) *Muvâfakâtu hadisi Hişâm b. Ammâr mimma vâfeka rivâyete'l-Buhârî ve-Ebî Dâvud ve'n-Nesâî ve-İbn Mâce*. Yazması: Zâhiriyye mec. 103 (35a-59b, sonu noksan, 8. H. asır; GAS 112).

c) *Ehâdisu müntekâ ale's-Şeyh Ebî'l-Mekârim*; yazması: Zâhiriyye, mec. 17 (26-27 yk., NÂSİR 325).

d) *Müntekâ min hadisi Ebî Nu'aym el-Ezherî*; yazması: Zâhiriyye, mec. 107 (283ab; NÂSİR 334).

e) *Müntekâ min hadisi Ebî'l-Hasan Ah. b. İbr el-Abdevî*; yazması: Zâhiriyye, mec. 107 (280-283 yk.; NÂSİR 334).

f) *Ehâdis an cemâatin min meşâyihî Bağdâd*; yazması: Zâhiriyye, mec. 46 (157-168 yk.; NÂSİR 325).

g) *Min hadisi's-Şirâzî ve-İsm. b. Ca'fer ve-Hârûn b. Sa'îd el-Eylî*; yazması: Zâhiriyye, mec. 17 (28-29 yk.; NÂSİR 335).

h) *Min hadisi Ebî Hureyre*; yazması: Zâhiriyye, mec. 88 (18-22 yk., NÂSİR 335).

i) *Min hadisihi an cemâatin min-şüyühîhî*; yazması: Zâhiriyye, mec. 68 (87-92 yk.; NÂSİR 335).

j) *Müntekâ min hadisi Ebî Alî el-Hasan b. Ah. el-Evki*; Yazması: Zâhiriyye, mec. 76 (194-197 yk.).

k) *Müntekâ mine'l-cüz'is-sânî min hadisi't-Tûsî*; yazması, Zâhiriyye, mec. 17 (27-28 yk.; müellif hattı; NÂSİR 334).

l) *Ehâdisu Affân b. Müslim*; yazması: Zâhiriyye, mec. 124 (103-120 yk.).

m) *Hadisu Abdillâh b. Yezîd el-Mukrî mimma vâfeka rivâyete'l-imâm Ahmed*; yazması: Zâhiriyye, mec. 87 (170-185 yk.; NÂSİR 331).

n) *Cüz' min hadisihi*; yazmaları: Zâhiriyye, mec. 86 (119-134 yk.); mec. 88 (18-22 yk.); mec. 15 (37-72 yk.) (NÂSİR 333).

o) *Mecmû'*; yazması: Zâhiriyye, mec. 15 (57-72 yk.; NÂSİR 333).

p) *Müntekâ min hadisi Mekki ve-gayrihi*; yazması: Zâhiriyye, mec. 42 (129-143 yk.; müellif hattı).

r) *Min te'âlikihî*; yazması: Zâhiriyye, hadis 346 (197-204 yk.; NÂSİR 334).

233. Naddâr binti Muh. b. Yûsuf, Ümmü'l-İzz binti Ebî Hayyân'ın kendisi için tahrîc ettiği *Cüz'ü* (*Dürer* IV, 395).

234. Ebû'l-Kâsım Yahyâ b. Muh. b. Bîşr ed-Dakkâk'ın *Hadis'i*. Rivâyet eden: Ebû Amr Osmân b. Ah., İbnü's-Semmâk. Yazması: Feyzullah 2169 (134b-135a, 5. H. asır; 8 adet hadis mevcuttur).

235. Emetullah Meryem binti ebî'l-Kâsım Abdirrahman b. Abdillâh b. Alî el-Kureşî'nin *Cüz'ü*. Tahrîc eden: Ebû'l-Huseyn Yahyâ b. Alî b. Abdillâh el-Kureşî.

Yazması: Kahire, Suppl. I, 218, hadis 1558 (12 s.).

236. Yahyâ b. Muh. b. el-Huseyn b. Abdisselâm et-Temîmî'nin *Muvattâ'*'dan yaptığı

seçmelerden oluşan Cüz'ü.

Yazması: Feyzullah 2171 (111a-119a yk; 20 hadisi muhtevîdir).

237. Ebû Zekerıyyâ yahut Ebû Sâlih Yahyâ b. Sâlih el-Vuhâzî'nin *Nüşa'sı*.

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 59 (63b-68b, 7. H. asır); Kahire I, 108, hadîs 1558).

238. Ebû Bekr Yahyâ b. İbr. b. Ah. es-Selmâsî el-Kâsî'nin (6. H. asır) *Hadîs'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 26 (235-239 yk.; NÂSİR 137).

239. Ebû Zekerıyyâ' Yahyâ b. İshâk b. Halîl eş-Şeybânî'nin (648-724 H.) Cüz'ü. Bunu onun için tahrir eden: İmâm Zehebî (*Dürer* IV, 414).

240. Cemâlüddîn Ebû'l-Mahâsin Yûsuf b. İbr. b. Cümle el-Mahaccî eş-Şâfî'nin (öl. 738 H.) Cüz'ü. el-Birzâlî diyor ki: "50'den fazla şeyhi muhtevî olan bir cüz'ü onun için tahrir ettim. Bu cüz'ü, Medine ve Dimâşk'ta tahdis etti" (*Vefeyât İbn Râfi'* I, 226).

241. Ebû'l-Feth Yûsuf b. Ömer b. Mesrûr el-Kavvâs'ın *Hadîs'i*. İki râvi tarafından rivayet olunmuştur (Sirâcüddîn *Meşyeha* 70 ab).

242. Cemâlüddîn Yûsuf b. Ah. Ebû'l-Mahâsin b. el-Kefrî'nin (724-766 H.) tahrir ettiği: *Ehâdis muvâfakât ve ebdâl muntehabe min mesmû'âti Ebî İshâk İbr. b. Ali et-Tarsûsî*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 77 (1-54 yk.; NÂSİR 100).

243. Şerefüddîn Yûsuf b. el-Hasan b. Zeyd b. el-Hasan en-Nâblusî'nin (öl. 671 H.): *el-Cüz' yahtevî ale'l-hadîsî'l-müselles an selâseti meşâyihî ve ale'l-ehâdisî's-sitteti'l-İrâkiyye'si*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 25 (22-29 yk.; müellif hattı; NÂSİR 319).

244. Ebû Ya'kûb Muvaffakuddîn Yûsuf b. Ah. b. İbr. el-Bağdâdî'nin (6. H. asır) cüz'ü: *Hadîsu cemâ'atin min şuyûhi Belh.*

Yazması: Zâhiriyye, mec. 120 (51-53 yk.; NÂSİR 217).

245. Ebû Bekr Yûsuf b. Ya'kûb b. İshâk b. Behlûl el-Ezrak et-Tenûhî el-Kâtib'in (238-329 H.) *Hadîs'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 87 (11a-128 b, 7. H. asır; GAS 180).

246. Zâhiriyye, mec. 118 (3-24 yk; NÂSİR 437) nüshasının içerdği hadis cüz'leri:

a) Ebû'l-Hasan Ali b. Ömer b. Muh. b. el-Hasan es-Sukkerî el-Huttalî'nin *Hadîs'i*, râvisi: Ebû Ya'lâ Muh. b. el-Hüseyn el-Ferrâ'.

b) Ebû'l-Hasan Ali b. Ma'rûf b. Muh. el-Bezzâr'ın *Hadîs'i*, râvisi aynı.

Tahrir eden: Yûsuf b. Muh. b. Mevrid et-Tenûhî (öl. 6. H. asır).

247. Ebû Ya'kûb b. Yûsuf b. Hibe b. Mahmûd ed-Dimaşkî, İbnu't-Tufeyl es-Sûfî'nin (öl. 599 H.) Cüz' *fihi sitte ehâdis mimmâ karube seneduhû'su*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 124 (189-195 yk.; NÂSİR 68).

248. Ya'lâ b. Ubeyd el-Kilâbî'nin *Nüşa'sı*.

Yazması: Kahire I, 108, hadîs 1558 (67-70 s., 8. H. asır; GAS 98).

249. Ebû Muh. Yezdâd b. Abdîrrahman b. Muh. el-Kâtib el-Bağdâdî'nin (öl. 327 H.) tahrir ettiği: *Cüz' min hadîsi Ebî Sa'id Abdîllah b. Sa'id el-Eşacc'ı*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 18 (211-224 yk.; NÂSİR 434).

250. *el-İrşâd fi ma'rifeti ulemâ'il-bilâd* isimli eserin sâhibi Ebû Ya'lâ el-Halîlî'nin Cüz'ü (*Dürer* IV, 23).

251. Ya'kûb b. Süfyan'ın *Nüşa'sı*. Bir alıntısı *İsâbe'de* (I, 409) yer almıştır.

252. Hibetullah b. Ah. b. Muh. b. el-Ekfânî el-Ensârî ed-Dimaşkî'nin (444-524 H.) Cüz'ü.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 81 (66-70 yk.; NÂSİR 26).

253. Ebû'l-Kâsım Hibetullah b. Ah. b. Ömer el-Mukrî el-Bağdâdî el-Harîrî'nin (435-521 H.) *Hadîs'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 104 (180-181 yk.; Diyâü'l-Makdisî'nin hattıyla; NÂSİR 194).

254. Ebû'l-Kâsım Hibetullah b. Alî b. Mes'ûd el-Edîb el-Bûsîrî'nin (506-598 H.) *Hadîs'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 94 (228-229 yk.; içinde müsel sel hadisler var; NÂSİR 240).

255. Ebû'r-Rebî' Sül. b. Yûsuf b. ebî'l-Hakkârî'nin *Cüz'ü* (*Vefeyât İbn Râfî' I*, 218).

256. Nasrullah b. es-Saffâr'ın *Cüz'ü* (*Dürer IV*, 430).

257. Ebû Bekr Ah. b. Alî b. Lâl el-Fakîh'in *Ehâdis Ebi İmrân Mûsâ b. Hârûn ve-gayrihi'si*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 40 (55-66 yk.; NÂSİR 101).

258. *Cüz' Lu'lu'* = Ebû'd-Dürr Necîbüddîn Lu'lu' b. Ah. b. Abdillâh ed-Darîr'in (7. H. asır) *Cüz'ü*. Tahrîc eden: Diyâüddîn Muh. b. Osmân b. Sül. ez-Zerzârî.

Yazması: Kahire, Suppl. I, 217, hadîs 1558 (12 s.).

259. Ebû Nasr Muh. b. Ah. b. el-Ukberî el-Bakkâl'ın 417 H. yılında imlâ ettiğı *Hadîs'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 41 (159a-189a yk., 7. H. asır; GAS 228).

260. Ebû Ca'fer et-Tahâvî'nin *Hadîs'i*. Râvisi: Ebû't-Tayyib Ah. b. Süleymân el-Harîrî (?) (İbn Hacer *Müfehres* 118a).

261. Ebû'l-Kâsım Tâhir b. ebî Gâlib Ah. b. Muh. es-Mesâmîrî'nin (5. H. asır) *Cüz'ü*.

Yazması: Zâhiriyye, hadîs 387 (170-173 yk.; NÂSİR 407).

262. Zarîf el-Himyerî'nin *Hadîs'i* (*Dürer I*, 413).

263. Sirâcüddîn'in *Meşyeha'sında* (71a) adı geçen bir *cüz'* içinde yer alan hadisler:

a) Tâhir b. Hâlid b. Nezâr'ın babasından hadisleri.

b) Muh. b. Osmân b. Kerâme'nin *Hadîs'i*.

Râvileri: Ebû Abdillâh Muh. b. Mahled b. Hafs ed-Dûrî.

264. Büşrâ b. Abdillâh el-Fâsî'nin *Cüz'ü*. Râvisi: Ebû Alî Muh. b. Sa'îd b. Nebhân (İbn Hacer *Müfehres* 137b).

265. Ebû Ah. Bişr b. Matar b. Sâbit ed-Dakkâk el-Vâsıtî'nin (öl. 262 H.) *Hadîs'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 94 (III, 87a-94b, 702 H.; GAS 144).

266. Bir yazmanın başlığı şöyledir: *el-Müntekâ min hadîsi Bakî b. Mahled ve-Hennâd ve'l-Fârisî ve'l-Cevherî ve-min Emâlî İbnî's-Semerkindî*; Zâhiriyye, mec. 129 (225a-236b, 7. H. asır; GAS 153).

267. Ebû Muh. Bekr b. Sehl ed-Dimyâtî'nin (öl. 289 H.) *Hadîs'i*. Tahrîc eden: Ebû'l-Hasan Muh. b. Abdillâh b. Zekerîyyâ en-Nisâbü'rî.

Yazması: Zâhiriyye, âmm 4523 (4 yk.; 439 H.; GAS 161).

268. Ebû Yahyâ Bekr b. Ah. b. Alî b. Mahled eş-Şîrâzî'nin *Ehâdis'i* (4. H. asır).

Yazması: Zâhiriyye, hadîs 297 (62/69 yk.; NÂSİR 321).

269. Bişreveyh b. Muh. Ebû Nu'aym el-Ma'kîlî el-İsferâyînî'nin (4. H. asır) *Hadîs'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 35 (98-15 yk.)

270. *Cüz' İbn Alem* = Ebû Bekr Muh. b. Abdillâh b. Umerveyh el-Bağdâdî es-Saffâr'ın (öl. 350 H.) *Cüz'ü*. Onun hadisleri meşhur olmakla beraber el-Hatîb'e göre tek *cüz'dür* (*İber II*, 82).

271. Hâfız Alemüddîn Ebû Muh. el-Kâsım b. Muh. b. Yûsuf el-Birzâlî'nin (665-739 H.) tahrîc ettiğı bir *cüz'*: *Cüz' fihî ehâdis an tis'a aşere şeyhan min ashâbı Ebî Hafs Ömer b. Muh. b. Taberzed*. Yazması: Kahire, Suppl. I, 209, hadîs 1558 (95.).

272. Ebû'l-Kâsım Abdurrahman b. Abdilazîz b. Ah. el-Halebî es-Serrâc, İbnü't-Tu-beyz'in (ö. 330, 331) tahrîc ettiğı Muh. b. Ca'fer b. es-Sakkâ' el-Halebî'nin *Hadîs'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 63 (VII, 74-87 yk.).

273. *Ehâdisu Ebi Abdurrahman Abdillâh b. Yezîd el-Mukrî' el-Adevî el-Ömerî* (öl. 120-213 H.) *mimmâ vâfeka'l-imâm Ahmed*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 87/16 (15 yk.; GAS 100).

274. Ebû Ali Abdurrahman b. Muh. b. Uleyk'in *Hadis'i*. Rivayet eden: Nasr b. ebî Bekr b. Zeyrek (İbn Hacer *Müfhehres* 148 b).

275. Affüddîn Ebû Muh. Abdurrahman b. Osmân b. el-Kâsım b. Ma'rûf b. Habîb et-Temimî'nin (327-420 H.) tahrir ettiği *Hadisu Ebi'l-Hasan et-Tırâblusî ve-İbn Hazle-mî'l-Kâdi'si*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 82 (25-35 yk.; NÂSİR 361).

276. Ebû Sa'îd Abdullah b. Sa'îd b. el-Huseyn el-Eşacc el-Kindî'nin (167-257 H.) *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 18/10 (211a-224a, 548 H.)

277. Ebû Muh. Abdullah b. Muh. b. Eyyûb el-Muharremî'nin (175-265 H.) *Hadis'i*. Râvisi: İsmâ'il es-Saffâr. Yazması: Zâhiriyye, mec. 81/9 (113a-127b, 573 H.; GAS 145).

278. Ebû Ömer Abdullah b. Muh. b. Ah. b. Abdülvehhâb el-Mukrî es-Sülemî'nin *Cüz'ü*. Râvisi: Ebû'l-Fadl el-Mutahher b. Abdilvâhid el-Berâ'i.

Yazması: Kahire, Suppl. I 209, hadis 1558 (9 s.).

279. Ebû Sâlih el-Mü'ezzin'in tahrir ettiği Ebû'l-Kâsım Abdullah b. Tâhir et-Temimî el-Belhî, İbn Şâhfûr'un *Hadis'i* (İbn Hayr *Fehrese* 178).

280. Abdullah b. Ah. b. Temmâm b. Hassân el-Hanbelî'nin (öl.718 H.) *Cüz'ü*. Bunu onun için el-Birzâlî tahrir etmiştir (*Dürer* I, 242).

281. Muhibbüddîn Ebû Muh. Abdullah b. Ah. b. Abdillâh es-Sa'dî el-Hanbelî'nin (öl. 737 H.) *Cüz'ü*. Zehebi diyor ki: "Onun için (kendi hadislerinden seçerek) bir cüz' hazırladım ve daha sonra benim kıraatimden dinledi." (*Dürer* II. 244).

282 Ebû'l-Kâsım Abdullah b. İshâk el-Hâmid el-Mervezî'nin (öl.329) *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 92 (I,III, 1-10 yk. NÂSİR 193).

283. Ebû Bekr Abdullah b. Hibbân b. Abdilaziz el-Ezdi el-Mevsilî'nin (4. H. asır) *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 24 (98-106 yk.; NÂSİR 133).

284. Ebû Abdirrahman Abdullah b. el-Mübârek el-Mervezî'nin *Hadis'i*. Râvisi: Hibbân b. Mûsâ.

Yazması: Zâhiriyye, hadis 328 (100-123 yk., II, 4. H. asır).

285. Diyâül-Makdisî'nin tahrir ettiği *Cüz'ü muvafakâtu Abdillâh b. Yezîd b. el-Mukrî'si* (*Sila* 84-28, 81).

286. Ebû Nasr Abdurrahîm b. Abdilhâlik b. Yûsuf'un (502-574 H.) *Ehâdisu muntekâ ve-hikâyatu muntahibe'si*. Zâhiriyye'de bir yazması vardır.

287. Abdürrahîm b. el-Hâfız Abdilkerîm Ebû'l-Muzaffer el-Mervezî eş-Şâfiî'nin (537-618 H.) *Muntekâ mine'l-mesmû' bi-Merv an meşâyihî Buhâra'sı*.

Yazması: Zâhiriyye, hadis 344 (1-106,119-142 yk.; NÂSİR 304).

288. Ali b. Ya'kûb b. ebî'l-Akab, Ebû'l-Kâsım el-Hemedânî ed-Dimaşkı'nin (261-353 H.) tahrir ettiği: *Cüz' min hadisi'l-Kâsım b. Mûsâ'l-Eşceb ve-min hadisi Zekerıyyâ b. Yahyâ es-Siczi hadisi'l-İfk ve gayrihi*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 61 (139-149 yk.; NÂSİR 17).

289. el-Kâsım b. Mûsâ b. el-Hasan el-Eşceb el-Bağdâdî'nin (öl. 209 H.) *Ehâdis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec 20/6 (29a-100b yk.; 6. H. asır; GAS 98).

290. Ebû'l-Kâsım et-Tayyib'in *Hadis'i*. İntikâ ve tahrir eden belli değildir.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 41 (1-22 yk.; NÂSİR 252).

291. Ebû'l-Kâsım b. Ubeyd'in *Cüz'ü*. Râvisi: İbn Şâzan (İbn Hacer *Müfhehres* 155b).

292. Ebû'l-Fadl el-Kâsım b. Abdisselâm el-Hatîb es-Sencârî'nin *Hadis'i* (*Bern. Vâdiyâşi* 302).

293. Ebû Ömer Muh. b. Abdilvâhid b. ebî Hâşim, Gulâm Sa'leb ez-Zâhid'in (261-345 H.) *Hadis'i*.

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 16 (III ve son, 81-87 yk.); Chester Beatty 3435/10 (95-109 yk., 739 H.).

294. Ebû'l-Kâsım el-Fadl b. Ca'fer b. Muh. b. ebî Âsım et-Temîmî el-Mü'ezzin'in (öl. 373 H.) tahrir ettiği *Nüşatu Ebi Muh. ve-Yahyâ b. Sâlih el-Vuhâzî*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 59 (47-67 yk.; NÂSİR 374).

295. Ebû Ferve el-Beledî'nin *Nüşa'sı*. Râvisi: Ebû Revh b. Dinâr (*Sila* 85-29, 512-3).

296. Kâsım b. Asbağ'ın *Hadis'i* (*Nefhu't-tib* II, 219).

297. Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm'ın (157-229 H.) *Hadis'i*. Râvisi: Ali b. Abdilaziz el-Mekkî.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 98 (92-94 yk.; NÂSİR 177).

298. Ebû Muh. el-Kâsım b. el-Hâfız b. Asâkir'in (527-601 H.) tahrir ettiği, *Cüz' fihî min hadîsi Ebî Ali Muh. b. Abdülhamîd b. Âdem el-Fezârî ed-Dimaşkî ve-min hadîsi'l-Kâdî Ebi Bekr Ah. b. Ali el-Mervezî*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 110 (82-89 yk.).

299. Ebû Halife el-Fadl b. el-Hubâb el-Cumahî'nin *Hadis'i* (İbn Hayr *Fehrese* 159).

300. Ebû Ali el-Hasan b. Ali eş-Şa'rânî'nin *Hadis'i*.

Râvisi: Ebû Bekr Muh. b. Ah. b. Ömer b. ebî'l-Hadid (İbn Hacer *Müfehres* 170 b).

301. Ebû Mu'âz Şâh b. Abdîrrahman b. Muh. b. Me'mûn el-Herevî'nin *Hadis'i*.

Yazması: Köprülü 400/4 (30a-36a yk.; 592 H., GAS 213).

302. Ebû Muh. Abdülaziz b. Mahmûd b. el-Ahdar'ın tahrir ettiği *K. el-Umde min hadîsi Şuhde hinti Ahmed ed-Dineverîyye'si* (*Sila* 85-29, 20).

303. Ebû Muh. el-Hasan b. Ali b. Muh. el-Cevherî'nin (eöl.454 H.) tahrir ettiği *Hadîsu İbn ebî Sâbir ve Hadîsu Ebi Şu'ayb el-Harrânî'si*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 61 (125-137 yk.; NÂSİR 99).

304. Allâme Ebû'l-Hasan Ali el-Küvemî eş-Şâfiî'nin *Hadis'i*. Onun için tahrir eden: İmâm Zehebî (İbn Hacer *Müfehres* 97 b).

305. Diyâ'ül-Makdisî'nin tahrir ettiği: *Hadîsu Ebi'n-Nûr Osmân b. Müslim es-Saffâr'ı* (*Sila* 84-28, 88).

306. A. Dietrich, Zâhiriyye'de yer alan bir hadis yazmasının metni ve Almanca tercemesini tahkikli olarak neşretmiştir. *Orientalia Hispanica* I. 226-244. Söz konusu hadislerin sāhipleri: İbn ebî Süreyc (öl. 392 H.), Ebû'l-Haccâc b. Halil (öl. 648 H.) ve Ali b. Balbân (öl. 684 H.).

307. Ebû Âişe Ubeydullah b. Muh. b. Hafs'ın *Nüşa'sı*. Râvisi ve tahrir eden: Ebû'l-Kâsım Abdullah b. Muh. el-Begavî (*Sila* 85-29, 515).

308. Ebû'l-Ferec Sehl b. Bişr b. Ah. es-Sûfî el-İsferâyînî'nin (409-491 H.) tahrir ettiği: *Hadîsu Ebi'l-Kâsım Ubeydillah b. Muh. b. Muzâhim b. Ah. b. Kays el-Bezzâr'ı*.

Yazması: Zâhiriyye, hadis 228 (26b-27b yk.; NÂSİR 227).

309. Ebû Nu'aym Ah. b. Abdîllah el-İsbehânî'nin cemettiği *Hadîsu Ubeyd b. ebî Râbita* (*Sila* 84-28, 94).

310. Osmân b. Muh. b. Ubeydillah Ebû Amr er-Re'îs el-Muhammî'nin (öl.481 H.) *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 115 (207-210 yk.; NÂSİR 344).

310. Ebû Abdîllah Ubeydullah b. Muh. b. Muh. el-Ukberî, İbnü Batta'nın (304-387 H.) *Hadis'i*.

Yazmaları: Chester Beatty 5341 (20 yk.; 6. H. asır); Zâhiriyye, mec. 38/4.

311. Fahrüddin Osmân b. Balbân b. Abdîllah el-Mukâtîlî'nin (öl. 717 H.) âli rivayetlerinden oluşan *Hadis'i*.

Yazması: Kahire, Suppl. I, 212-3, hadis 2124 (7 s.).

312. Ebû Muh. Ubeydullah b. Ah. b. Marûf el-Bağdâdî'nin (306-381 H.) *Hadis'i*.

299. (Ebû Halife el-Fadl b. el-Hubâb el-Cumahî'nin *Hadis'i*)
300. (Ebû Ali el-Hasan b. Ali eş-Şa'rânî'nin *Hadis'i*)

Yazması: Zâhiriyye, mec. 56 (129a-138a yk., 7. H. asır; GAS 206).

313. Ebû Hafs Amr b. Ali es-Sayrafi'nin *Hadis'i*. Râvisi: Abdullah b. Muh. b. Ömer b. Yezid ez-Zühri (İbn Hacer *Müfehres* 139a).

314. İmrân b. Mûsa el-Hilâlî'nin *Hadis'i* (İbn Hacer *Müfehres* 194a; 200a).

315. Amr b. Ali el-Fellâs'ın *Hadis'i*. Râvisi: Abdülazîz b. Muh. b. Ömer b. Yezid el-Basrî (İbn Hacer *Müfehres* 139 ba).

316. Ebû'l-Fadl Ömer b. ebi Sa'id el-Herevî'nin *Hadis'i* (İbn Hacer *Müfehres* 193 b).

317. Ebû Hafs Ömer b. Muh. b. Taberzed el-Mü'eddeb'in (516-607 H.) tahrîc ettiği, *Müntekâ min hadisi Ibn Mahled ve-Hennâd ve'l-Fârisi ve'l-Cevheri ve-min Emâli İbni's-Semerkindi*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 129 (224-235 yk; NÂSIR 160).

318. Ebû Bekr Ömer b. Revh b. Ali en-Nehrevânî, İbnü'l-Bâbenâî'nin (315-404 H.) *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 29 (196a-202b, 7. H. asır; GAS 219).

319. Ebû Ah. İsâ Guncâr el-Buhârî'nin (öl. 186 H.) *Cüz'ü* (*Vefeyât İbn Râfi'* II, 24).

320. Ebû Muh. Abdülkerim b. el-Heysem'in *Hadis'i*. Râvisi: Ebû Sehl Ah. b. Muh. el-Kattân (*Sila* 84-28, 93).

321. Kadılar kadısı Ebû Muh. Abdüsselâm b. Ali b. Mansûr, İbnü'l-Hayyât'ın (571-618 H.) *Hadis'i*. bunu onun için tahrîc eden el-Münzirî'dir (*Tekmile* VI, No: 1167).

322. Abdülhâlik b. Zâhir b. Tâhir eş-Şehhâmî'nin *Hadis'i*.

Râvisi: Ebû Bekr el-Kâsım b. Abdullah b. Ömer es-Saffâr (İbn Hacer *Müfehres* 349).

323. Zeynüddin Ebû'l-Hasan Ali b. İbr. b. Buhayye el-Hanbelî ed-Dimaşkî'nin (508-599 H.) tahrîc ettiği Ebû Muh. Abdülhâlik b. Ah. b. Abdilkâdir'in oğlu Ebû'l-Huseyn Abdülhakk için hazırladığı *Ehâdis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 35 (107-113 yk.; NÂSIR 126).

324. Necmüddin Ebû'l-Hasan Ali b. Muh. b. Ömer b. Abdirrahman el-Ezdî ed-Dimaşkî'nin (649-729 H.) *Cüz' fihî ehâdis ve-fevâ'id hisân avâli'si*. Râvisi: İzzüddin b. Cemâ'a.

Yazması: Kahire, Suppl. I 211, hadis 2024 (27 s.).

325. Ebû'l-Hasan Ali b. Muh. b. Ömer el-Kassâr'ın (öl. 397 H.) *Hadis'i*.

Yazmaları: Zâhiriyye, hadis 163 (42-45 yk.); mec. 41 (99-109 yk.; NÂSIR 157).

326. Ebû'l-Huseyn Ali b. Muh. b. Abdullah b. Buşrân el-Mu'addil el-Bağdâdî el-Ümevî'nin (328-415 H.) *Hadis'i* (*Bern. Vâdiyâşi* 250).

327. Ali b. Muh. b. İshâk el-Halebî'nin *Hadis'i*.

Tahrîc eden: Abdülgani b. Sa'id el-Ezdî. Râvisi: Ebû'l-Huseyn Muh. b. Mekki (İbn Hacer *Müfehres* 160 ea).

328. Ebû'l-Huseyn Ali b. Muh. b. Ali b. Atiyye el-Hârisî el-Mekki, İbn ebi Tâlib'in (öl. 458 H.) tahrîc ettiği *Hadisu Ebi Tâhir el-Muhallisi*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 94 (265-266 yk.; NÂSIR 18).

329. Ammâr b. Muh. es-Semerkindî'nin *Hadis'i*. Râvisi: Ebû Nasr Ah. b. Hasnûn en-Nersî (İbn Hacer *Müfehres* 161 b).

330. Ömer b. Ah. es-Saffâr'ın *Hadis'i*. Râvisi: el-Kâsım b. Abdullah b. Ömer es-Saffâr (İbn Hacer *Müfehres* 161a).

331. Âfiye bin Muh. b. Osmân b. Sa'id'in (öl. 4. H. asır) *Cüz'ü*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 117 (124 a-133 a, 440 H.; GAS 171).

332. Ebû Bekr Ah. b. Muh. b. İsm. el-Âdemî'nin (237-327 H.) *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 55 (II, 4-5 yk.; GAS 180).

333. Ebû'l-Abbâs Ah. b. Muh. b. Sa'id b. Ukde el-Kûfî'nin (249-333 H.) *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, âmm 4581 (9-15 yk.; 615 H.; GAS 182).

334. Ebû Sa'd Ah. b. Muh. b. Ah. b. Abdillâh el-Ensârî el-Mâlinî'nin (öl. 412 H.) *Hadîs'i*. Râvisi: Ah. b. el-Fadl el-Bâtirkânî (372-460 H.).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 26 (152-173 yk.; sonu noksan, 5. H. asır).

335. İsmâ'il b. el-Abbâs el-Verrâk'ın *Hadîs'i*. Râvisi: Ebû'l-Hasan Ah. b. Muh. b. İmrân el-Cündî (İbn Hacer *Müfehres* 65 b.).

336. Ah. b. Muh. b. Yûsuf b. ebî'z-Zehr el-Halebî ed-Dimaşkî el-Verrâk'ın (679-752 H.) *Cüz'ü*. Bunu el-Birzâlî, onun için tahrîc etmiştir (*Dürer* I, 305).

337. Ebû'l-Abbâs Ah. b. Muh. b. Abdillâh b. Bişreveyh el-İsbehânî'nin (415-491 H.) *Hadîs'i*.

Yazması: Zâhiriyye, hadîs 357 (100-103 yk.; NÂSİR 30).

338. Ebû'l-Hasan Ah. b. Muh. b. en-Nakûr el-Bezzâz'ın (381-470 H.) *Cüz' fihî hadîsu Nili Mısır'ı*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 34 (77-84 yk.; NÂSİR 118).

339. Ebû'l-Hasan Ah. b. Muh. b. Mûsâ b. es-Salt el-Mücîr el-Bağdâdî'nin (317-405 H.) tahrîc ettiği, *Hadîsu İbn Abdilaziz el-Hâşimî ve-İbni'l-Matîr*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 90 (69-76 yk.; NÂSİR 154).

340. Ebû Bekr Ah. b. Muh. b. es-Sakar, İbnü'n-Nemet ez-Zâhid'in (340-428 H.) tahrîc ettiği *Cüz' fihî min hadîsi Ebî Bekr Muh. b. Abdillâh eş-Şâfi'î ve-Ebî Kılâbe Muh. b. Ah. b. Hamdân es-Serrâc ve-Ebî Ya'kûb Yûsuf b. Ya'kûb el-Bahîremî ve-Ebî Bekr el-Cûhânî*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 31 (183-189 yk., 561 H.; NÂSİR 128).

341. Ebû Alî Ah. b. Muh. b. Alî b. Rezzîn el-Bâsânî'nin (öl. 321 H.) *Hadîs'i*. İbr. b. Muh. es-Sarîfeynî'nin seçmeleri yazma hâlinde: Feyzullah 2169 (8a-11a yk.; 610 H. civarı).

342. Ebû Bekr Ah. b. Muh. b. İsm. b. el-Ferec el-Mühendis'in (295-385 H.) *Hadîsu ebî'l-Kâsim Âfiye ve-Ebî Bekr Ah. b. Mervân*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 117 (124-133 yk.; NÂSİR 122).

343. Ebû Hâmid Ah. b. Muh. b. el-Hasan, İbnü's-Şarkî'nin (230-315 H.) *Ehâdis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 79 (36a-39b, 6. H. asır; GAS 174).

344. Ebû Nasr Ah. b. Muh. b. Ah. b. Hasnûn el-Bezzâr en-Nersî'nin (330-411 H.) *Hadîs'i*.

Yazması: Zâhiriyye, âmm 3637 (69-74 yk.; Diyâ'ül-Makdisî'nin hattı ile; NÂSİR 419).

345. *Cüz'ül-Cemâl* = Ebû'l-Abbâs Ah. b. Muh. b. Abdillâh b. Mus'ab el-Cemâl (İbn Hacer *Müfehres* 52 b.).

346. Ebû Hâmid Ah. b. Muh. b. Yâhyâ b. Bilâl en-Nisâbü'rî'nin (öl. 330 H.) *Ehâdis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 79 (12a-23a, 7. H. asır; GAS 180).

347. Ebû'l-Fadl Ah. b. Muh. b. ebî'l-Fürâvî'nin *Hadîs'i*. Râvisi: Ebû'l-Hasan Alî b. el-Hasan b. el-Huseyn (İbn Hacer *Müfehres* 186 a.).

348. Ebû'l-Abbâs Ah. b. Muh. b. el-Haccâc b. Yâhyâ el-İşbîlî'nin (öl. 415 H.) *Cüz'ü*. Bunu onun için Ebû Nasr Abdullâh b. Sa'îd el-Hâfız es-Sicistânî tahrîc etmiştir (*Buğyetü'l-mültemis* No. 340).

349. Ebû'l-Ganâ'im Muh. b. Alî ed-Dücâcî'nin (öl. 483 H.) tahrîc ettiği *Hadîsu Ebî Nasr Ah. b. el-Hasan b. Muh. b. Şâh*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 73 (120-130 yk.; NÂSİR 187).

350. Ebû'l-Hattâb Nasr b. Ah. b. Abdillâh el-Bezzâr'ın (398-494 H.) tahrîc ettiği, *Hadîsu Ebî Bekr Ah. b. Talha*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 66 (161-168 yk.; NÂSİR 30).

351. Ebû Bekr Muh. b. Ah. b. Osmân b. el-Velîd, İbnü ebî'l-Hadîd es-Sülemî'nin (309-405 H.) tahrîc ettiği, *Hadîsu Ebî'l-Fadl Ah. b. Abdillâh b. Nasr b. Hilâl es-Sülemî ed-Dimaşkî* (öl. 334 H.).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 66 (83-91 yk.; GAS 182).

352. İzzüddîn Ebû İshâk İbr. b. Ah. b. Abdilmuhsin b. Ah. el-Alevî el-Huseynî el-Gurrâfî'nin (638-728 H.) kendisi için tahrîc ettiği *Cüz'ü* (*Dürer* I, 10).

353. Ebû Ömer Ah. b. Abdilcebbâr b. Muh. el-Utâridî el-Kûfî'nin (177-272 H.) *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 75/9 (GAS 146).

354. Ebû Bekr Ah. b. Alî b. Halef eş-Şîrâzî'nin *Hadis'i* (Sirâcüddîn Meşyeha 92 ab).

355. Ebû'l-Feth el-Ezdî el-Mevsilî ile Ebû Hâşim el-Huseyn b. Muh. el-Haddâd'ın *Hadis'leri*. Râvisi: Ebû'l-Hasan Ah. b. el-Feth b. Fergân (*Meşyehatu İbn Sellâme* 19 b).

356. Ebû'l-Abbâs Ah. b. Alî b. Müslim el-Ebbâr'ın *Hadis'i*. Râvisi: Ebû Bekr Ah. b. Ca'fer b. Muh. b. Sülem el-Huttelî (Sirâcüddîn Meşyeha 72b, 73a; *Dürer* II, 414).

357. Ebû Bekr Ah. b. Alî b. Le'âl'in *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 111 (114a-123b, 6. H. asır; GAS 220).

358. *Sünen* sâhibi Ebû Abdîrrahman Ah. b. Alî b. Şu'ayb en-Nesâî'nin (215-303 H.) *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 107 (310a-321a, 7. H. asır).

359. Diyâüddîn el-Makdisî'nin kardeşi Ah. b. Abdilvâhid el-Makdisî'nin (564-623 H.) *Cüz'ü*.

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 105 (43-61 yk, sonu noksan; II, 94-109 yk; 7. H. asır); mec. 118 (III, 59-74 yk.; 613 H.) (NÂSİR 229).

360. Ebû Bekr Ah. b. Süleymân b. Eyyûb el-Abbâdânî'nin (248-347 H.) *Hadis'i*.

Yazmaları: Chester Beatty 3435 (55-56 yk.; 758 H.; Süleymaniye Ktb. Mikrofilm arşivinde bir kopyesi mevcuttur); Zâhiriyye, mec. 101 (143a-153a yk.; 520 H.).

361. Ebû'l-Hasan Ah. b. Sül. b. Eyyûb el-Kâvî, İbnü Hazlem ed-Dimaşkî'nin (258-347 H.) *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 101 (143-153 yk.; 520 H.; NÂSİR 45).

362. Ebû'l-Hasan Ah. b. el-Huseyn b. es-Sayrafi es-Sağîr'in *Hadis'i*. Râvisi: Ömer b. Muh. ez-Zeyyât (*Sıla* 84-28, 92).

363. Ebû Sa'd Ah. b. el-Hasan b. Ah. b. Alî el-Hânsârî'nin *Hadis'i*. Râvisi: Ebû Tâhir es-Silefi (İbn Hacer *Müfehres* 111 da).

364. Ah. b. el-Hasan b. el-Ca'd'ın *Hadis'i*. Râvisi: Ebû Hafs Ömer b. Muh. b. Alî es-Sayrafi, İbnü'z-Zeyyât.

Yazması: Köprülü 400/4 (16b-17a yk.; 7. H. asır).

365. Ebû Bekr Ah. b. Ca'fer b. Muh. b. Müslim el-Huttelî'nin (278-365 H.) *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 41 (39a-45a, 7. H. asır; GAS 199).

366. Ebû Nasr Ah. b. el-Hasan b. Muh. b. Alî el-Merverâzî, İbnü's-Şâhî'nin 388 H. yılında imlâ ettiği *Cüz'ü*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 73/9 (120a-130a, 6. H. asır; GAS 212).

367. Ebû Ömer Ah. b. Hâzım b. ebî Gareze'nin *Hadis'i*. Râvisi: Ebû İshâk İbr. b. Abdillâh b. Alî, İbnü ebî'l-Garâ'im (*Meşyehatü'l-Halebî* 15 b).

368. Ebû Bekr Ah. b. Cerîr b. Ah. b. Hamîs es-Selmâsî'nin (5. H. asır) tahrîc ettiği, *Hadisu Ebî Alî el-Huseyn b. Muh. b. Yûsuf el-Lehyânî*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 59 (122-131 yk.; 5. H. asır; NÂSİR 141).

367. Ebû'l-Abbâs Ah. b. İbr. b. Ah. el-Beledî'nin (4. H. asır) tahrîc ettiği, *Hadisu Alî b. Harb et-Tâî*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 73 (75-82 yk.; NÂSİR 172).

368. Ebû Bekr Ah. b. İbr. b. İsm. b. el-Abbâs el-İsmâ'îlî el-Cürcânî eş-Şâfî'nin (277-371 H.) *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 31 (133a-189b, 6. H. asır; başka cüz'lerle birlikte; GAS 202).

369. Ebû Bekr Ah. b. Nasr b. Abdullah ez-Zârî'nin *Hadis'i* (İbn Hacer *Müfehres* 160 eb).

370. İbr. b. Abdirrahman eş-Şirâzî'nin *Hadis'i* (İbn Hacer *Müfehres* 203b).

371. Ebû'l-Feth İbr. b. Ali b. Muh. b. Ali, İbnü'l-Haymî'nin (öl. 738 H.) *Cüz'ü*. Bunu onun için tahrir eden: el-Hâfız Ebû'l-Kâsım Ubeyd b. Muh. el-İsirdî (*Vefeyât İbn Râfî* I, 205).

372. Ebû'l-Kâsım İbr. b. Muh. b. Ah. el-Mênâdîli el-Mu'addil el-Mukrî'nin (öl. 5. H. asır) *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, hadis 356 (101-105 yk.; NÂSİR 413).

373. Ebû'l-Kâsım İsm. b. Tâhir es-Saykalî er-Râzî'nin (5.H.asır) *Hadis'i*. Ebû'l-Abbâs Ah. b. Muh. b. Bişreveyh el-İsbehânî'nin yaptığı seçmeleri yazma hâlinde dir: Zâhiriyye, âmm 4542 (1-9 yk.; NÂSİR 306).

374. Ebû'l-Kâsım İsm. b. Ali b. el-Huseyn es-Sûfî, İbnü'l-Hammâmî en-Nisâbü'rî'nin (451-551 H.) *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, âmm 3637 (33-37 yk.; NÂSİR 47).

375. Ebû Sa'd İsm. b. ebî Bekr el-İsmâ'îlî'nin *Hadis'i*, bunu onun için ed-Dârekutnî tahrir etmiştir. Rivâyet eden: İbnü'n-Nakûr (İbr Hacer *Müfehres* 1348 bb).

376. Ebû'l-Kâsım İsm. b. el-Kâsım b. İsm. el-Halebî'nin (öl. 4. H. asır) *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 24 (108-115 yk.; İbn Asâkir'in elyazısı ile; NÂSİR 194).

377. Abdürrezzâk b. Hemmâm'ın *Hadis'i*. Râvisi: İshâk b. İbr. b. Abbâd ed-Deberi es-San'ânî (195-285 H.).

Yazması: Zâhiriyye, hadis 297 (170-177 yk.; NÂSİR 275).

378. İshâk b. Yahyâ el-Kelbî'nin *Nüşa'sı*. Râvisi: Yahyâ b. Sâlih el-Vuhâzî (*Sila* 85-29, 512).

379. Asbağ b. Abdilaziz b. Mervân b. İyâs ed-Darîr el-Leysî el-Himsî'nin (öl. 286 H.) *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 120 (70a- 87b, 519 H. tarihli bir semâi vardır; GAS 161).

380. Emetullah binti ebî'l-Kâsım Abdirrahman b. Abdullah b. Ali el-Ömerî'nin *Hadis'i*. Tahrir eden: Reşidüddin el-Attâr (İbn Hacer *Müfehres* 138aa).

381. Ebû Ali el-Hasan b. Muh. b. es-Sabbâh ez-Za'firânî'nin *Hadis'i* (İbn Hayr *Fehrese* 159; *Sila* 84-28-90).

382. Ebû Nu'aym Bişreveyh b. Muh. el-Ma'kilî el-İsferâyînî'nin (öl. 321 H. yılından sonra) *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 35 (98-105 yk.; NÂSİR 235).

383. Ebû Bekr b. ebî Ali el-Hemedânî'nin *Hadis'i* (İbn Hacer *Müfehres* 111aa).

384. Ebû Bekr b. Ebyad'ın *Cüz'ü* (*Hâvi* II, 262).

385. Bekkâr b. Kuteybe'nin *Nüşa'sı*. Râvisi: Abdullah b. Uttâb (*Sila* 85-29, 515).

386. Ca'fer b. İbr. b. Yahyâ b. Abdullah el-Mâlikî'nin (5. H. asır) *Cüz' fihî ehâdisu hisân'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 106 (138-144 yk.; NÂSİR 247).

387. Ebûl-Abbâs Cumah b. el-Kâsım b. Abdilvehhâb el-Mü'ezzin, İbnü ebî'l-Havâcib'in (298-363 H.) *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 26 (52a-62a, 623 H.; GAS 197).

388. İbn Cüreyc'in *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 24 (117-135 yk.).

389. Ebû Ali el-Hasan b. Ah. b. İbr. b. Şâzân'ın *Hadis'i* (*Meşyehatü'l-Halebi* 77ab).

390. Ebû Ali el-Hasan b. Ali b. Muh. el-Basrî eş-Şâmûhî'nin (öl. 443 H.) *Cüz'ü*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 81 (18-23 yk.; 7. H. asır; NÂSİR 317).

391. Ebû Muh. el-Hasan b. Muh. b. el-Hasan b. Hallâs'ın (352-439 H.) *Hadis'i*.

Yazması: Bankipore V, 2, 317, 2.

392. Ebû Ali el-Hasan b. Ubeydillah el-Ebzârî'nin *Cüz' châdisi'l-hulefâ'sı*. Râvisi: Ca'fer b. Muh. el-Huldî (*Sila* 84-28, 76).

393. Ebû Abdillâh Muh. b. Abdillâh b. Hamdeveyh en-Nisâbüri el-Hâkim'in (331-404 H.) *Cüz'ü*.

Yazması: Chester Beatty 3904 (1-11 yk.; 7. H. asır; GAS 222).

394. Ebû Amr Hafs b. Ömer er-Reyyânî'nin *Hadis'i*. Râvisi: Abdülmelik b. Ah. ez-Zeyyât (*Sila* 84-28, 89).

395. Behlûl b. Ubeyd el-Medenî'nin *Nüsha'sı*. Râvisi: el-Hasan b. Muh. b. es-Sabbâh (*Sila* 85-29, 513).

396. Ebû Muh. el-Hasan b. Muh. b. Ah. b. Cürney'in (305-402 H.) *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 17 (83-84 yk.; NÂSİR 36).

397. Bîşr b. Şu'ayb b. ebî Hamza ve el-Hakem b. Hattâf'ın *Nüşo*'ları. Râvisi: Muh. b. Hâlid b. Huyy (*Sila* 85-29, 514).

398. Ebû Muh. el-Hasan b. Reşîk el-Askerî el-Mısri'nin (283-370 H.) *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 115 (39-49 yk.; NÂSİR 254).

399. Ebû Ali el-Hasan b. Ah. b. Yûsuf ez-Zâhid'in (öl. 630 H.) *Cüz'ü* (*İber* III, 206).

400. Ebû Ali el-Hasan b. Gâlib b. el-Mübârek'in *Hadis'i*. Râvisi: Yahyâ b. el-Hasan b. el-Bennâ (İbn Hacer *Müfhes* 138ba).

401. Ebû'l-Kâsım Ali b. Muh. b. Ali el-Masîsî el-İsnevî, İbnü ebî'l-Alâ'nın (404-487 H.) tahrir ettiği: *Cüz' fihî min hadisi ebî Ali Muh. b. Muh. b. Abdilhamîd b. Âdem el-Fezârî ed-Dimaşkî ve-min hadisi'l-Kâdi Ebî Bekr Ah. b. Ali el-Mervezî*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 110 (82-89 yk.; 575 H.; NÂSİR 191).

402. Ebû'l-Hasan Ali b. Muh. b. Lu'lu'i'nin *Cüz' fihî min hadisi ebî Ali Hamza b. Muh. b. İsâ el-Kâtib an Nu'aym b. Hammâd el-Huzâ'i ve-min hadisi İbr. b. Şerîk ve-Ahmed b. es-Sakar'sı*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 103 (204-208 yk.; NÂSİR 102).

403. Ebû'l-Kâsım Ali b. Muh. b. Ali el-Kûfî en-Nisâbüri'nin (5. H. asır) *Cüz'ü*.

Yazması: Kahire, Suppl. I 209, hadis 2024 (19 s.).

404. Ebû'l-Hasan Ali b. Ah. b. Muh. b. İbr. el-Bağdâdî, İbnü'l-Mukâbirî'nin (öl.350 H.) *Cüz'ü*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 82/5 (85a-99 b, 6. H. asır; GAS 188).

405. Ebû'l-Hasan Ali b. Ömer b. ebî Bekr el-Vânî es-Sûfî el-Hayyât'ın *Cüz'ü*. Onun için tahrir eden: Ebû'l-Hasan Ah. b. Aybek el-Husâmî ed-Dimyâtî (700-749 H.).

Yazması: Kahire, Suppl. I, 219, hadis 2024 (47 s.)

406. Ebû'l-Hasan Ali b. İbr. b. Nasreveyh b. Sehtâm es-Semerkandî'nin *Hadis'i*. Tahrir eden: Muh. b. İbr. b. Mansûr el-Kârî eş-Şîrâzî (İbn Hacer *Müfhes* 132a; *Bern. Vâdiyâşî* 247-8).

407. Ebû'l-Hasan Ali b. ebî Abdillâh b. Ah. b. el-Hasan el-Bağdâdî'nin 315 H. senesinde imlâ ettiği *Hadis'i*.

Yazması: Kahire, Dâr, hadis 1558 (349-368 s.; 8. H. asır; GAS 174).

408. Ebû'l-Hasan Ali b. Abdirrahman b. Muh. el-Mincâbî'nin *Hadis'i* (İbn Hacer *Müfhes* 111aa).

409. Ebû'l-Hasan Ali b. Abdilaziz b. el-Merzubân b. Sâbûr el-Bagavî'nin (öl.287 H.) *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 98/7 (92-97 a, 6. H. asır; GAS 161).

410. Ebû'l-Huseyn Ali b. Abdillâh b. Bîşrân'ın *Hadis'i*. Râvisi: es-Sekafî (İbn Hacer *Müfhes* 179ba).

411. Ali b. el-Hasan b. İsm. el-Abdî'nin *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 129 (155-162 yk.; NÂSİR 356).

412. Ebû'l-Hasan Alî b. Zeyd b. Alî b. Şehridâr'ın *Hadis*'i. Râvisi: Silefî (İbn Hacer *Müfehres* 202 ab).
413. Ebû'l-Hasan Alî b. Ma'rûf b. Muh. el-Bezzâz'ın (5. H. asır) *Ehâdis*'i. Yazması: Zâhiriyye, mec. 118 (3a-11b, 534 H.; GAS 233).
414. Ebû'l-Hasan Alî b. Ömer b. Muh., İbnu Himsa'nın (343-441 H.) *Hadis*'i. Râvisi: Ebû Tâhir es-Silefî. Yazması: Zâhiriyye, mec. 52 (63-73 yk.; NÂSIR 47).
415. El-Kâdî Ebû Alî b. el-Ferec es-Sakalî'nin *Hadis*'i = *es-Sakaliyyât*. Râvisi: Muh. b. Abdilbâkî el-Ensârî (*Sila* 84-28, 387).
416. Ebû Muh. Abdullah b. Muh. b. Osmân, İbnü's-Sakâ'nın (öl. 373 H.) *Cüzü* (*Vefeyât İbn Râfi'* I, 280).
417. Ebû Hâşim el-Huseyn b. Muh. b. el-Ferec el-Haddâd el-Bezzâz'ın (4. H. asır) *Hadis*'i. Ebû'l-Hasan Ah. b. el-Feth b. Abdillâh b. Fergân'ın seçmeleri yazma hâlinde: Zâhiriyye, mec. 79 (112a-115b, 571 H.; GAS 218).
418. Ebû Alî el-Huseyn b. Muh. b. Yûsuf el-Lehyânî'nin (4. H. asır) *Hadis*'i. Yazması: Zâhiriyye, mec. 59 (122a-131b, 8. H. asır; GAS 218).
419. Ebû Ahmed Halef b. Ah. es-Sicistânî es-Saffâr el-Emîr'in (326-399 H.) *Hadis*'inden seçmeler, yazma hâlinde: Zâhiriyye, mec. 92/15; GAS 217.
420. Ebû'l-Heysem Hâlid b. Mirdâs es-Serrâc'ın (öl. 231 H.) *Hadis*'i. Yazmaları: Zâhiriyye, mec 24/5 (54a-63a, 577 H.); mec 85/3 (29a-34b, intikâlar, 6. H. asır) (GAS 106).
421. Abdullah b. İshâk el-Horâsânî'nin *Hadis*'i. Râvisi: Ebû Alî b. Şâzan. En az 13 cüz'dür (İbn Hacer *Müfehres* 201a).
422. Ebû Bekr b. Abdilbâkî, İbnü'l-Hâdibe'nin *Hadis*'i (*Gunye* 198).
423. Ebû Alî el-Hasan b. Muh. el-Hallâl'ın *Cüz' fihî fadlu sûreti'l-İhlâs*'ı. Râvisi: Sâbik b. Bûndâr (*Sila* 84-28, 79).
424. Ebû Muh. Abdülazîz b. Ah. es-Sûfî ed-Dimaşkî el-Kettânî'nin (389-466 H.) *Hadis*'i. Yazması: Zâhiriyye, hadis 164 (236-237 yk.; NÂSIR 201).
425. Ebû İsh. yahut Ebû İsm. Abdülazîz b. el-Muhtâr el-Ensârî el-Basrî ed-Debbâğ'ın tahrîc ettiği, *Nûshatu Süheyl b. ebî Sâlih an ebîhi an Ebî Hüreyre*. Zâhiriyye'de (mec. 107, 155a-166a, 535 H.) yazması mevcuttur. Mustafa el-A'zamî'nin *Dirâsâtu'l-hadis* adlı kitabı içinde tahkikli olarak neşredilmiştir.
426. İzzüddîn Ebû Muh. Abdülazîz b. Muh. b. Abdilhakk b. Halef b. Abdilhakk el-Kureşî eş-Şafî'î el-Fârid el-Hâsib eş-Şureti ed-Dimaşkî'nin *Cüzü* (*Bern. Tüceybi* 182).
427. Abdülmün'im b. Abdilvehhâb, Ebû'l-Ferec b. Kuleyb el-Harrânî'nin (500-596 H.) *Hadis*'i. Yazması: Zâhiriyye, mec. 10 (29-33 yk.; NÂSIR 100).
428. Ebû'l-Vakt Abdülevvel b. İsâ b. Şu'ayb b. İsh. es-Sicizî'nin (553 H.) *Hadis*'i. Yazması: Kahire, Suppl. I, 210, hadis 2024 (10 s.).
429. Muhyiddîn Ebû Muh. Abdülkâdir b. Muh. b. Nasrillâh el-Kureşî el-Haneffî'nin (696-775 H.) *Cüzü*.
- Yazması: Zâhiriyye, mec. 52 (165-167 yk.; NÂSIR 377).
430. Ebû Osman Affân b. Müslim b. Abdillâh es-Saffâr'ın (134-220 H.) *Hadis*'i. Onun hadisleri birkaç râvi vasıtasıyla rivayet olunmuştur. Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 31 (I, 225a-238b, 6. H. asır); mec. 40 (227a-232b, 6. H. asır); mec. 124 (103a-120b, 7. H. asır); mec. 40 (227b-232b, 6. H. asır); mec. 124 (103a-120b, 7. H. asır); Berlin 1555 (37-43 yk., 586 H.; Süleymaniye Ktb. Mikrofilm arşivi No: 2750/7, 2650).
431. Ebû'l-Abbâs b. Necih'in *Hadis*'i (İbn Hacer *Müfehres* 150a).

432. Ukayl b. Hâlid el-İyîlî'nin *Nüsha'sı*. Râvisi: Sellâm b. Revh (*Sila* 85-29, 513).
 433. Âmir b. Seyyâr'ın *Cüz'ü*. Râvisi: Muh. b. Muh. b. el-Hasan b. Nasr el-Halebî (İbn Hacer *Müfehres* 104b).

434. Ebû'd-Dahdâh Ah. b. Muh. et-Temîmî'nin *Hadis'i*. Râvisi: Ebû Ca'fer Ömer b. Muh. el-Meğazeli (*Sila* 84-28, 89).

435. Sittü's-Şâm binti ebi Sâlih Revâha b. Ali'nin *Hadis'i*. Onun için tahrîc eden: Şeyh Moğoltây (*Dürrer* II, 120).

436. Ebû Ca'fer er-Rezzâz'ın *Hadis'i*. Ömer el-Basrî'nin seçmeleri. Râvisi: Abdülmelik b. Muh. b. Bişrân (*Sila* 84-28, 86).

437. Ebû'l-Hasan Ali b. İshâk b. Zâtiyâ'nın (öl. 306 H.) *Cüz'ü*. Râvisi: Ebû Hafs Ömer b. Muh. b. Ali es-Sayrafi, İbnü'z-Zeyyât (286-375 H.).

Yazması: Köprülü 400/1 (1b-9a, 7. H. asır; başkalarının hadisleri ile beraber).

438. Ebû'l-Abbâs Râfi' b. Usam el-Usamî'nin *Cüz'ü*. Râvisi: Ebû Atâ' Abdurrahman b. Muh. el-Cevherî.

Yazması: Feyzullah 2169 (36a-45b yk.; 7. H. asır).

439. Ebû Hâlid b. Bilâl'in *Hadis'i*. Râvisi: Mes'ûd b. el-Hasan es-Sekaffî'nin babası (İbn Hacer *Müfehres* 52b).

440. Ebû Muh. Rizkullah b. Abdilvehhâb et-Temîmî el-Bağdâdî'nin (400-488 H.) *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 24 (149-158 yk.; NÂSIR 286).

441. Hafız Diyâ'ül-Makdisî'nin kızkardeşi Zeyneb binti Abdilvehhâb b. Ah., Ümmü Muh.'ın (öl. 617 H.'den sonra) tahrîc ettiği *Hadisu Ebi Tâhir es-Silefi ve-Ebi'l-Feth b. Şânîl ve-Ebi's-Se'âdet b. Ruzayk*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 66 (232-237 yk.; 7. H. asır; NÂSIR 293).

442. Ebû'l-Fadl Muh. b. Ali el-Felekî'nin (5. H. asır) *Cüz'ü*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 87 (92-97 yk.; NÂSIR 306).

443. Ebû Bekr Muh. b. Ömer b. Bükeyr en-Neccâd'ın *Hadis'i*. Bunu Ebû Yâsir Ah. b. Sâbit el-Bakkâl 495 H. senesinde mümlisinden dinlemiştir (*Bern. Tüceybi* 179).

444. Ebû Ca'fer Muh. b. Amr b. el-Bahterî er-Rezzâz'ın (251-339 H.) *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 31 (IV, 72a-90b; VI, 91a-100b, 6. H. asır; GAS 184).

445. Ebû Bekr Muh. b. Ömer b. Muh. b. Selem el-Cu'âbî'nin *Cüz'ü*. Râvisi: Ebû Nu'aym el-İsbehânî (*Meşyehatu'l-Halebi* 55b).

446. Celâlüddin Ebû Abdillâh Muh. b. Abdirrahman b. Ömer, İbnü ebi Dülef el-İclî el-Kazvinî'nin (öl. 739 H.) *Cüz'ü*. Bunu, onun için el-Birzâlî hazırlamıştır (*Vefeyât İbn Râfi' I*, 259).

447. Şemsüddin Ebû Abdillâh Muh. b. Abdirrahîm b. Abdilvâhid el-Hanbelî el-Makdisî'nin 5607-688 H.) *Hadis'i*.

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 110 (IX, 14-42 yk.); mec. 92 (XXVIII, 320-327 yk.); mec. 101 (40. cüz', 84-91 yk.) (NÂSIR 320).

448. *Cüz'ün min hadîsi Me'mûn b. Hârûn anî'l-Huseyn b. İsâ el-Bistâmî*; rivâyet eden: Ebû Bekr b. el-Arabî (İbn Hacer *Müfehres* 204a).

449. Ebû Abdillâh Muh. b. el-Fadl b. Nazîf el-Ferrâ' el-Mısırî'nin (341-431 H.) tahrîc ettiği *Hadisu Ebi'l-Fevâris Ah. b. Muh. es-Sâbûnî*.

Yazması: Zâhiriyye, hadis 279 (80-103 yk.; NÂSIR 127).

450. *el-Muhallediyât* = Ebû Muh. el-Hasan b. Ah. b. Muh. b. el-Hasan b. Ali el-Muhalledî eş-Şeybânî'nin *Cüz'ü*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 84 (243-307 yk.; III-VI ve VII'nin ilk yaprağı; Diyâ'ül-Makdisî'nin hattı ile; NÂSIR 147).

451. Ebû Mervan Abdülmelik b. Fahr b. Şâzân el-Mekkî'nin 331 H. yılında imlâ ettiği *Cüz'ü*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 24/12 (118a-123b, 7. H. asır; GAS 181).

452. Ebû'l-Kasım Abdullah b. Muh. b. İshâk b. Yezîd el-Hâmid'in (öl. 329 H.) *Hadis'i*. İlk ve üçüncü cüz'lerinden seçmeler yazma halindedir: Zâhiriyye, mec. 92 (1a-10b, 7. H. asır; GAS 180).

453. Ebû Ah. Abdullah b. Muh. b. Ah. b. ebî Müslim el-Faradî el-Mukrî'nin *Hadis'i*. Seçmeleri yazma halindedir: Feyzullah 507/13 (132a-133a yk.; 9. H. asır).

454. Abdullah b. Muh. b. Ah. b. Halef el-Hazreci el-İbâdî'nin (698-765 H.) *Cüz'ü*. Bunu onun için tahrir eden: Hâfiz ez-Zehebî'dir (*Dürrer* II, 285).

455. Ebû Abdillâh Muh. b. Sellâme el-Kudâî'nin *Hadis'i*. Ondan rivâyet eden: Muh. b. Ah. er-Razî (*Sila* 84-28, 95).

456. Ebû Bekr Muh. b. Süleymân b. Yûsuf er-Rebe'î ed-Dimaşkî el-Bündâr'ın (öl. 374 H.) *Cüz'ü*.

Yazması: Medîne-i Münnevver. Mikrofilmi, Süleymâniye Kütüphanesinde mevcuttur.

457. Ebû Ömer Muh. b. el-Abbâs b. Muh. b. Zekerıyyâ el-Hazzâz, İbn Hayyûye'nin (295-382 H.) *Hadis'i*. Onun için tahrir eden: ed-Dârekutnî.

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 62 (126a-132a, 525 H.); mec. 85/4 (38-45yk.; 7. H. asır); mec. 93 (1a-17a yk.; III, 454 H.).

458. Ebû Bekr Muh. b. el-Hâris b. Ebyad'ın *Cüz'ü* (*İtkân* I, 25).

459. Ebû Bekr Muh. b. Hureym b. Muh. b. Abdilmelik b. Mervân el-Ukaylî'nin (öl. 3. H. asır) *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 7 (1a-5a, 7. H. asır; GAS 161).

460. Ebû Abdillâh Muh. b. Hammâd ez-Zahrânî'nin *Hadis'i*. Râvisi: Muh. b. Yûsuf el-Herevî (*Sila* 84-28, 87).

461. Ebû Abdillâh Muh. b. Bekkâr b. er-Reyyân'ın *Hadis'i*. Râvisi: Ebû'l-Kâsım el-Begâvî (*Sila* 84-28, 89).

462. Ebû Bekr Muh. b. el-Huseyn b. Abdân'ın *Hadis'i*. Râvisi: Ebû Muh. es-Sarîfeynî (İbn Hacer *Müfrehres* 160 cb).

463. Ebû'l-Hasan Muh. b. el-Huseyn el-Hasanî'nin *Hadis'i*. Râvisi: Ebû Hafs Ömer b. Şâh b. el-Huseyn el-Mukrî'.

Yazması: Feyzullah 2169 (14b-16a yk.; 7. H. asır).

464. Ebû Hâtım Muh. b. Hibbân b. Ah. b. Hibbân et-Temimî el-Hanzalî'nin (270-354 H.) *Hadisu'l-akrân'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 53/1; GAS 191.

465. Ebû Bekr Muh. b. Ca'fer b. Muh. b. el-Heysem el-Enbârî el-Bündâr'ın (267-360 H.) *Hadis'i*.

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 24/1 (1a-6a, 6. H. asır); mec. 75 (I, 1a-22a; seçmeleri, 179a-190b, 573 H.); mec. 94 (210a-218a, 6. H. asır) (GAS 195).

466. Ebû'l-Hasan Muh. b. Ca'fer b. Muh. b. Hişâm el-Halebî'nin 4. H. asrın sonlarında imlâ ettiği *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 63 (74a-88a, 7. H. asır; GAS 218).

467. Ebû Bekr Muh. b. Ca'fer b. ebî'l-Kâsım el-Esedî'nin *Hadis'i*. Râvisi: Ebû Nu'aym el-İsbehânî (İbn Hacer *Müfrehres* 53a).

468. Ebû Abdillâh Eminüddîn Muh. b. İbr. b. Muh. b. Ah. el-Vânî el-Hanefî ed-Dimaşkî'nin (684-735 H.) *Cüz'ü*. Bunu onun için Zehebî, tahrir etmiştir (*Dürrer* III, 293).

469. Ebû Abdillâh Muh. b. İbr. b. Abdîrrahman b. Abdilmelik el-Kureşî ed-Dimaşkî'nin (358 H.) *Hadis'i*. İbn Mende'nin ona tahrir ettiği hadisleri 30 cüz'dür. Bunları bir müddet imlâ etmiştir (*İber* II, 103).

470. Ebû Mûsâ Abdullah b. İbr. b. Eyyûb, İbnü Mâsî'nin (274-369 H.) *Hadis'i*.

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 19 (başı noksan, 22-35 yk.); mec. 63 (247-254 yk.); luğa 54 (8-12 yk.); hadis 346 (40-42 yk.) (NÂSİR 103).

471. Ebû Bekr Muh. b. İbr. b. Fîrûz'un *Hadis'i*. Râvisi: Abdullah b. Muh. b. İshâk (*Sila* 84-28, 92).

472. Muh. b. İbr. b. Muh. b. Abdilazîz b. Abdillâh'ın (öl. 4. H. asrın sonları) *Hadis'i*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 19 (28a-33b, 6. H. asır; GAS 219).

473. Ebû Bekr Muh. b. Beşşâr b. Osmân el-Abdî el-Basrî el-Bündâr'ın (167-252 H.) *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 72/10 (121a-129a, 5. H. asır; GAS 119).

474. Ebû'l-Abbâs Muh. b. İshâk b. İbr. b. Mihrân es-Serrâc en-Nisâbü'rî'nin (216-313 H.) *Hadis'i*.

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 84 (1a-11a, 6. H. asır); mec. 85 (95a-104a, 7. H. asır); mec. 97 (19a-139b, 6. H. asır); hadis 357 (85-88 yk.; 6. H. asır).

475. Ebû Bekr Muh. b. Ah. b. el-Huseyn eş-Şâfi'î eş-Şâsi'nin (429-507 H.) *Hadis'i*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 92 (IV, V, başı noksan; 180-196 yk.; NÂSIR 318).

476. Muh. b. Ah. b. Mes'ûd el-İlbîrî, İbnü'l-Fahhâr'ın *Hadis'i* (İbn Hayr *Fehrese* 175).

477. Ebû Kılâbe Muh. b. Ah. b. Hamdân es-Serrâc'ın (öl. 360 H.) *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 31 (183a-189b, 6. H. asır; GAS 197).

478. Ebû'l-Huseyn Muh. b. Ah. b. Muh. b. Ah. b. Cümey' el-Gassânî es-Saydâvî'nin (305-402 H.) *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 17 (83-84 yk.; NÂSIR 36). Müellifin *Mu'cem'i* ile birlikte basılmıştır.

479. *es-Sem'üniyyât* = Ebû'l-Huseyn Muh. b. Ah. b. İsm. b. Anbes b. İsmâ'il'in (300-387 H.) 20 meclisten oluşan imlâları. Râvisi: Ebû Tâlib Muh. b. Ali el-Aşşârî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 11b-12a).

480. Ebû'r-Recâ' Muh. b. Ah. b. Muh. el-Cerkânî'nin (öl. 514 H.) *Cüz'ü*. Yazması: Kahire, Suppl. I, 208, hadis 1558 (11 s.).

481. Ebû Tâhir Muh. b. Ah. b. ebî's-Sakar el-Enbârî'nin *Hadis'i*. Yazması: Teymur, hadis 154/3 (20 yk., 7. H. asır).

482. Ebû'l-Huseyn Muh. b. Ah. b. Muh. b. Hasnûn en-Nersî'nin (367-456 H.) tahrîc ettiği *Hadisu'l-Kâdi Ebi Muh. b. Ma'rûf ve hadisu Ebi Bekr el-Verrâk*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 56 (129-138 yk.).

483. Ebû Nasr Muh. b. Ah. b. el-Huseyn b. Abdilazîz el-Ukberî el-Bakkâl'ın *Hadis'i*. 419 H. senesinde imlâ ettiği hadislerini rivâyet eden: Ali b. Muh. b. Ali el-Masîsî (*Bern. Tüceybî* 218).

484. Ebû'l-Hasan Muh. b. Ah. b. Ali el-Kurtubî'nin (575-643H.) *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, hadis 387 (151-152 yk.; NÂSIR 156).

485. Ebû Abdillâh Muh. b. Ah. b. İbr. el-Mu'addil er-Râzî'nin (öl. 482 H. dan sonra) *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 24 (66-70 yk.).

486. Abdülvehhâb b. Ah. b. Hârûn, Ebû'l-Huseyn b. el-Cendî'nin (öl. 449 H.) tahrîc ettiği Ebû Bekr Muh. b. Ah. b. Osmân b. ebî'l-Hadîd'in *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, hadis 297 (180-195 yk.; NÂSIR 37).

487. Ebû Abdillâh Mûsâ b. Dâvud ed-Dabbî'nin (öl. 217 H.) *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 94/23; GAS 100.

488. Ebû'l-Ferec Mu'âfâ b. Zekerîyyâ b. Yahyâ en-Nehrevânî el-Cezîrî'nin (205-290 H.) *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 68/4 (30-32 yk.; NÂSIR 410).

489. Ebû Mes'ûd el-Mu'âfâ b. İmrân el-Ezdî el-Mevsilî'nin (öl. 185 H.) *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 68 (30a-33a, 551 H.; GAS 636).

490. Ebû'l-Ferec Sehl b. Bişr b. Ah. es-Sûfî el-İsferâyînî'nin (409-491 H.) tahrîc ettiği

Hadisu Ebi'l-Kâsım el-Meymûn b. Hamza el-Huseynî'si.

Yazması: Zâhiriyye, hadis 228 (55-58 yk., 485 H.; NÂSİR 227).

491. Ebû Muh. Meymûn b. İsh. b. el-Hasan es-Savvâf el-Bağdâdî'nin (260-351 H.) tahrir ettiği *Cüz' fihî min hadîsi Ebi Ömer el-Utâridi ve-Gulâm Halîl ve-Ebi Ali el-Busrâ'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 75 (113-122 yk.; NÂSİR 417).

492. Ebû'l-Mû'mel b. el-Hasan b. İsâ b. Mâsercis, Ebû'l-Vefâ en-Nisâbü'rî'nin (öl. 319 H.) *Hadis'i*. Ebû Ali en-Nisâbü'rî diyor ki: "Ebû'l-Vefâ için 10 cüz' tahrir ettim. Onun usûlünden daha güzelini görmedim. Bana 100 dinar ve elbiseler gönderdi." (*İber* II, 5)

493. Ebû Tâlib Mekkî b. Ali b. Abdirrezzâk el-Mû'ezzin'in (öl. 422 H.) *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, hadis 231 (230-238 yk.; NÂSİR 412).

494. Ebû'l-Ferec Mes'ûd b. el-Hasan b. el-Kâsım es-Sekafî el-İsbehânî'nin *Arûsu'l-eccâ'sı*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 17 (126-141 yk.; NÂSİR 188).

495. Muşrik b. Abdullah el-Huneynî el-Fakîh ez-Zâhid'in (öl. 450 H.'den sonra) *Cüz'ü*.

Yazması: Zâhiriyye, hadis 387 (58-65 yk.; NÂSİR 261).

496. Ebû Nasr Mansûr b. el-Huseyn b. Muh. b. Ah. el-Müfessir'in *Hadis'i* (İbn Hacer *Müfehres* 202 ba).

497. Ebû Bekr Ah. b. Mûsâ b. Mürdeveyh b. Fûrek el-İsbehânî'nin (323-410 H.) *Cüz' fihî intikâ min hadîsi Ehli'l-Basra'sı*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 85 (110a-126b, 7. H. asır; GAS 225).

498. Ebû Amr Abdülmelik b. el-Hasan b. el-Fadl es-Sakatî'nin *Cüz'ü*. Râvisi: Ebû Nu'aym el-Hâfız (*Meşyehatu'l-Halebî* 176).

499. Velîyüddîn Ebû Zûr'a Ah. b. Abdirrahîm b. el-Huseyn el-İrâkî el-Vezîr eş-Şâfiî'nin (762-826 H.) *Hadis'*inden seçmeler yazma halindedir: Köprülü 251/2 (217a-222a yk.; 9. H. asır).

500. Ebû Gâlib Muh. b. el-Hasan b. Ali el-Mâverdî'nin *Hadis'i* (İbn Hayr *Fehrese* 174).

501. Ebû Ca'fer Muh. b. Sâlih b. Düreyc el-Ukberî'nin *Hadis'i*. Râvisi: Ebû Hafs Ömer b. Muh. b. Ali es-Sayrafi, İbnü'z-Zeyyât.

Yazması: Köprülü 400/2 (9a-11a, 7. H. asır).

502. Cemâlüddîn Ebû Hâmid Muh. b. Sâlih b. Abdullah b. Zahire el-Kureşî el-Mekkî eş-Şâfiî'nin (751-817 H.) *Cüz' ehâdis ve esânidu avâli'si*.

Yazması: Feyzullah 2171 (130a-140b yk.; 837 H.).

503. Ebû Abdullah Muh. b. Zeyd b. Ali b. Ca'fer b. Muh. b. Mervân el-Ebzerî el-Ensârî'nin (öl. 377) *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 95 (76a-84a, 7. H. asır; GAS 203).

504. Ebû Ömer Muh. b. Abdilvâhid Ebû Hâşim ez-Zâhid Gulâm Sa'leh'in *Hadis'i*. Râvisi: Ebû Ali b. Şâzân (*Meşyehatu'l-Halebî* 3a).

505. Şihâbüddîn Ebû Abdullah Muh. b. Abdullah b. el-Huseyn b. Ali el-İrbilî ez-Zerzârî'nin (662-738 H.) *Hadis'i*. Bunu onun için el-Birzâlî tahrir etmiştir (*Vefeyât İbn Râfi'* I, 207).

506. Ebû Ah. Muh. b. Abdullah b. Yûsuf el-Buhârî el-Bezzâz'ın (öl. 357 H.) *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 87 (192a-200a, 7. H. asır; GAS 192).

507. Ebû Abdullah Muh. b. Abdullah b. Ubeydillah eş-Şîrâzî, İbnü Bâkeveyh'in (öl. 429 H.) *Cüz'ü* (*İber* II, 260).

508. Ebû Abdullah Muh. b. Abdullah b. Amr es-Saffâr, İbnü Alem'in *Cüz'ü*. Râvisi: Ebû Ali el-Hasan b. Ah. b. İbr. b. Şâzân el-Bezzâz (*Meşyehatu'l-Halebî* 75b, 76a).

509. Ebû Abdullah Muh. b. Abdisselâm b. Abdirrahman b. Sa'dân ed-Dimaşkı'nin (öl.

443) tahrir ettiği, *Cüz' fihî min hadisi Ebî'l-Abbâs Cumah b. el-Kâsım el-Müezzın an Ebi Kusayy İsm. b. Muh. b. İshâk el-Uzri an şüyühîhi ve-min hadisi Ebi Ali el-Hasan b. Münir et-Tenûhî an Hâcibi Erkin el-Fergânî an şüyühîhi*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 26 (52-62 yk.).

510. Muh. b. Abd b. el-Müsennâ b. Enes el-Ensârî'nin *Hadis'i*. Râvisi: Ebû Müslim İbr. b. Abdillâh el-Keccî (*Meşyehatu'l-Halebî* 8a).

511. Ebû Küreyb Muh. b. el-Alâ'nın *Hadis'i*. Râvisi: Ebû Bekr Muh. b. Hârûn er-Rûyânî (İbn Hacer *Müfehres* 200ab).

512. Ebû'l-Hasan Muh. b. Ali b. Sehl el-Mâsercisi'nin *Hadis'i* (İbn Hacer *Müfehres* 160ab).

513. Şemsüddîn Muh. b. Ali b. Hamza el-Huseynî'nin *Hadis'i*. Kendisi tahrir etmiştir (İbn Hacer *Müfehres* 90b).

514. Şemsüddîn Muh. b. Ali b. Ah. b. Abdilvâhid el-Makdisî'nin (652-726 H.) *Cüz'ü*. İbnü'l-Muhibb, ona bunu tahrir etmiştir (*Dürer* IV, 56).

515. Muh. b. Hişâm b. Urve'nin *Nûsha'sı*. Râvisi: Cünâde b. Mervân (*Sila* 85-29, 515).

516. Muh. b. ebî Nasr el-Mekkî el-Belhî'nin *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 35/2 (13a-16b, 6. H. asır; GAS 231).

517. Muh. b. Muh. b. Mahled, Ebû'l-Hasan el-Bezzâz'ın (öl. 468 H.) tahrir ettiği *Hadisu Ebî Amr Osmân b. Ah. ed-Dekkâk, İbni's-Semmâk ve Ebî Muh. Ca'fer b. Muh. b. Nasr el-Huldî*.

Yazması: Zâhiriyye, hadis 348 (I, 174-185 yk, NÂSİR 109).

518. Ebû Ali Muh. b. Muh. b. Abdilhamid b. Âdem el-Fezârî'nin *Hadis'i*. Tahrir eden: Muh. b. Rizkillah b. Abdillâh b. ebî Amr el-Esved el-Mağribî el-Menîni (342-426 H.).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 110 (82a-89a, 595 H.; GAS 192).

519. Ebû Mansûr Muh. b. Muh. b. Osmân b. İmrân el-Bündâr, İbnü's-Sevvâk'ın (361-440 H.) *Hadis'i*.

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 3/8 (136a-138b, 6. H. asır); mec. 75 (97a-114a, 573 H.; GAS 232).

520. Ebû Ca'fer Muh. b. Mende b. Mansûr b. el-Heysem el-İsbehânî'nin (3. H. asır) *Hadis'i*. Müellifi, hadis uydurmakla töhmetlidir.

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 31 (IX, 157-161 yk); mec. 94 (176-182 yk.); mec. 104 (219-227 yk.) (NÂSİR 121).

521. Muh. b. Müslim b. Vâre'nin *Hadis'i*. Râvisi: Ebû Amr b. Müslim (İbn Hacer *Müfehres* 139a).

522. İmâdüddîn Muh. b. Muh. b. Ah. b. Abdilvâhid b. Abdilkerîm el-Ensârî ed-Dimaşkî, İbnü'z-Zemlekânî'nin (692-756 H.) *Cüz'ü*. Onun için tahrir eden: el-Birzâlî (*Dürer* IV, 164).

523. Muh. b. Hârûn b. Humejd b. el-Mücedder el-Bağdadî'nin *Hadis'i*. Râvisi: Ebû Hafs Ömer b. Muh. b. Ali es-Sayrafi, İbnü'z-Zeyyât.

Yazması: Köprülü 400/3 (11a-16b, 7. H. asır).

524. Ebû Bekr Muh. b. Sü. el-Vâsitî, İbnü'l-Bâğandî'nin (öl. 312 H.) tahrir ettiği: *Hadisu Şeybân b. Ferrûh ve-gayrihi*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 115 (VI, 182a-195a, 596 H.; GAS 173).

525. Ebû Hâmid Muh. b. Hârûn b. Abdillâh el-Hadremî el-İbrânî'nin (225-321 H.) *Hadis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 95 (154a-170a, 5. H. asır, GAS 177).

526. Ebû Sa'd Muh. b. Yûsuf b. Şu'ayb el-Mâlinî'nin 316 H. tarihinde imlâ ettiği *Hadis'i*.

Yazması: Feyzullah 2169 (11a, 610 H.; sadece 3 adet merfû hadis).

527. Ebû Bekr Muh. b. Yahyâ b. ebî'l-Abbâs b. İbr. es-Sûlî en-Nedîm'in (öl. 345 H.)

Cüz' fihî ehâdis ve-ahbâr'ı. Râvisi: Ebû Abdillâh el-Huseyn b. el-Hasan b. Muh. b. el-Kâsım.

Yazması: Kahire, Suppl. I, 221, hadîs 1558 (13 s.).

528. Ebû Sâlih Muh. b. Yahyâ b. Sa'îd b. Ferrûh el-Kattân el-Basrî'nin (öl.233 ? 223? 226) *Ehâdis'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 118 (3a-11b, 523 H.; GAS 103).

FEVÂ'İDLER

1. Temmâm'ın *Fevâ'id*i: Temmâm b. Muh. b. Abdillâh b. Ca'fer er-Râzî (sonra:) ed-Dimaşkî, hâfız oğlu hâfız, 414 yılında vefât etmiştir. Babası Ebû'l-Hasan Muh. ise 347 yılında vefât etmiştir. Eser 30 cüz'den oluşmuştur¹.

2. Semveyh'in *Fevâ'id*i: Ebû Bîşr İsmâ'il b. Abdillâh b. Mes'ûd el-Abdî el-İsbehânî, lakabı Semveyh, güvenilir gezgin hâfız, 267 H. senesinde vefât etmiştir. Eserinin tamamı 8 cüz'dür².

3. Ebû Amr b. Mende'nin *Fevâ'id*i³: Ebû Amr Abdülvehhâb b. Muh. b. İshâk b. Mende el-Abdî —ki onların âzâdlısıdır— el-İsbehânî, faziletli hâfız, İsbekân'da 475 H. senesinde vefât etmiştir.

4. İbnü'l-Mukrî'nin *Fevâ'id*i: Ebû Bekr Muh. b. İbrâhîm b. Alî b. Âsım b. Zâdân el-İsbehânî el-Hâzin, İbnü'l-Mukrî' adıyla marûftur. *el-Mu'cemu'l-kebîr*, *el-Erba'ûn hadîsan* ve *Müsned Ebî Hanîfe* gibi kitapların sâhibi. 381 H. yılında vefât etti. Eserinin tamamı 8 cüz'dür⁴.

5. İbn Beşkuvâl'in *Fevâ'id*i⁵: Ebû'l-Kâsım Halef b. Abdilmelik b. Mes'ûd b. Mûsâ b. Beşkuvâl el-Hazrecî el-Ensârî el-Kurtubî. İbnü'l-Faredî'nin *Târihu ulemâ'il-Endülü's*üne zeyl olarak kaleme alınan *K. es-Sıla*'nın müellifidir. Kurtuba'da H. 578 yılında vefât etti.

1* *İsâbe*'nin kaynaklarındandır (I, 298, 551; II, 527; IV 119). Tamamı 30 cüz'dür (*Sıla* 160 ab).

Yazmaları mevcuttur: Zâhiriyye, mec. 100 (1a-290b, tam bir nüsha, Hâfız Abdülganî el-Makdisî'nin hattı ile; üzerinde en eskisi 585 H. tarihli pek çok semâ kaydı vardır); hadîs 339 (270 yk. yine tam nüsha, üzerindeki semâların en eskisi 525 H. tarihli); mec. 92 (VI, 46a-63a, 7. H. asır); mec. 93 (cüz'ler: II, IV, VI, VIII, IX, XV, 57a-145b, 6. H. asır); mec. 93 (cüz'ler: III, V, VI, VIII, XXVI, 34a-115a, 5. H. asır); mec. 27 (163-164 yk., bir kî'ası); Leiden 1733 (204 yk., 595 H.; Süleymâniye kütüphanesinde mikrofilmli mevcut); Ch. Beatty 3445 (120 yk., 887 H.).

2* *İsâbe*'nin kaynaklarındandır (III, 68, 436; IV, 2). Yazması: Zâhiriyye, mec. 114 (34a, 44a, 7. H. asır, sonu noksan).

3* Muhtemelen 10 cüz'den oluşmuştur. Müellifinden rivâyet eden: Ebû Reşîd Ah. b. Muh. b. Ah. b. el-Feth (İbn Hacer *Müfehres* 6. cüz', 111a; 9. cüz' 199b).

Yazmaları: Zâhiriyye, hadîs 297 (VI, X, 250-275 yk., II, 1-5a yk, başı noksan; NÂSİR 120); Kahire, Suppl. II, hadîs 1558 (22s.).

4* *İsâbe*'nin kaynaklarındandır (II, 119, 333; III, 67, 678). Râvisi: Ebû Tâhir Ah. b. Mahmûd es-Sekafî (İbn Hacer *Müfehres* 154a; *Sıla* 85-29, 42; *Tezkire* III, 973).

Yazmaları vardır: Zâhiriyye, mec. 78/8 (cüz' I, 98a-117b, 7. asır H.; Diyâû'l-Makdisî'nin elyazısı ile), mec. 105 (XIII, 174a-193b, 6. H. asır) (GAS 205).

5* *el-Fevâ'idü'l-muntahabe ve'l-hikâyâtu'l-mustağrabe* (*Fihris* 245). Yazması: Vat. V. Borg 128 (GAL).

6. İbnü'l-Ğarîk'in *Fevâ'id'i*: Ebû'l-Hüseyn Muh. b. Ali b. Abdillâh b. Abdissamed b. el-Muhtedî billah, İbnü'l-Ğarîk nâmiyle marûf, Bağdat'ta H. 465 senesinde vefât etti. Bu zât, Dârekutnî ve İbn Şâhîn'den rivâyette bulunanların sonuncusudur⁶.

7. Ebû Sa'îd en-Nakkâş'ın *Fevâ'idü'l-İrâkiyyîn'i*⁷.

8. Ebû'l-Hüseyn b. Bişrân'ın *Fevâ'id'i*⁸.

9. Ebû Bekr eş-Şâfiî'nin *Fevâ'id'i*⁹.

10. Ebû'l-Hasan el-Hilâî'nin *Fevâ'id'i*¹⁰.

11. el-Müzekkî'nin *Fevâ'id'i*: Ebû İshâk İbrâhîm b. Muh. b. Yahyâ el-Müzekkî en-Nisâbü'rî, H. 362'de vefât etmiştir. İbn Huzeyme ve gayrısından rivâyette bulunmuş, ondan ise el-Berkânî, el-Hâkim, İbn ebî'l-Fevâris ve diğ-
gerleri rivâyet etmişlerdir. *el-Müzekkiyyât* adıyla da tanınmaktadır¹¹.

12. Ebû Tâhir el-Muhallîs'in *Fevâ'id'i*¹²: İki muharrirci vardır. Birisi

6* Suyûtî'nin *Hâvî*'sinde (II, 53) bir iktibâs mevcuttur.

7* Müelliften rivâyet eden: Ebû'l-Abbâs Ah. b. Abdilgaffâr b. Ah. b. Uşte el-İsbehânî el-Kâtib (*Meşyehatu İbn Sellâme*, Feyzullah 507, 15a; İbn Hacer *Müfehres* 66b; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 31a; *Sila* 85-29, 45). Yazması: Kahire² I, 107, hadis 1558 (20 yk., bir mecmua içinde; Kahire Suppl, I, 215).

8* Ebû'l-Hüseyn Ali b. Muh. b. Abdillâh b. Bişrân el-Ümevî el-Mu'addil el-Bağdâdî'nin (328-415H.) *Fevâ'id'i*. Rivâyet eden: Ebû Abdillâh el-Kâsım b. el-Fadl b. Ah. b. İbr. es-Sekafî (İbn Hacer *Müfehres* 200 b; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 114ab; *Bern. Tüceybî* 211; *Sila* 85-29, 44).

Yazmaları: Kahire² I, 106 hadis 1558 (38 yk., bir mecmua içinde); 106, hadis 2024 (16 yk.); Zâhiriyye, mec. 7 (3 meclis, 85a-91b, 7. H. asır); mec. 18 (272a-289b, 573 H.; GAS 227).

9* Ebû Bekr Muh. Abdillâh b. İbr. b. Abdeveyh eş-Şâfiî el-Bağdâdî el-Bezzâz'ın (260-354 H.) *Fevâ'id*'inin yazmaları vardır:

a) Zâhiriyye, mec. 90 (XII, 77-96 yk., 5. H. asır; NÂSIR 139); rivâyet eden: Ebû'l-Hasan ve Ebû'l-Kâsım Ali ve Abdullâh ebna Ah. b. Muh. b. Dâvud el-Rezzâz; intikâ (seçme yapan:) Ebû Hafs Ömer b. Hafs el-Basrî.

b) Zâhiriyye, mec. 92 (240-261 yk., NÂSIR 138); rivâyet eden: Ebû Bekr Muh. b. Ömer b. el-Kâsım en-Nersî; intikâ (seçme yapan:) Hâfız Dârekutnî.

Onun bir de Ebû Tâlib Muh. b. İbr. b. Gaylân'ın rivâyeti ile olan hadisleri *el-Gaylâniyyât* adı ile marûftur. Hadis cüz'lerine bakınız.

10* Kâdi Ebû'l-Hasan Ali b. el-Hasan el-Hilâî'nin (405-492 H.) *Fevâ'id'i*. Tamamı 20 cüz'dür. Râvisi: Ebû Muh. Abdullâh b. Rifâ'a es-Sa'dî (İbn Hacer *Müfehres* 131; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 109a). Yazmaları vardır: Land. -Br. 78-81 (VIII-XI, 626 H.); Zâhiriyye, mec. 103 (103-111 yk.); hadis 223 (II, sonundan bir bölüm, 55-62 yk.); mec. 53 (XVIII, 61-76; XX, 45-60 yk.).

11* *Fevâ'idü'l-Müzekkî* = *el-Müzekkiyyât*. *İsâbe*'nin kaynaklarından (I, 438; IV, 209). Tahrîc eden: Hâfız ed-Dârekutnî, rivâyet eden ise es-Sekafî'dir (*Dürer* I, 254; İbn Hacer *Müfehres* 198b; *Vefeyât İbn Râfi'* I, 332, II, 26; *Sila* 85-29, 46).

Yazmaları vardır: Zâhiriyye, mec. 49 (I, 144-157 yk.), mec. 73 (108-115 yk.), mec. 54 (I-II, seçmeler, 47-55 yk.).

12* Müellifi: Ebû Tâhir Muh. b. Abdirrahman el-Muhallîs ez-Zehebî (305-393 H.).

a) İbnü ebî'l-Fevâris'in tahrîci ile olan *Fevâ'id*'inin yazmaları çoktur: Feyzullah 2169/7 (75-89 yk.); Zâhiriyye, mec. 21 (I, 137-178 yk., 727 H.); mec. 97 (III, 140-158 yk., 669 H. civarı); sîre 27 (IV, 66-79 yk., Hâfız İbn Asâkir'in elyazısı ile); mec. 97 (159-

Ebû'l-Feth Muh. b. Ahmed b. Muh. b. Fâris b. Sehl el-Bağdâdî, İbn ebî 'l-Fevâris —ki H. 412'de vefât etmiştir—, diğeri ise Ebû Abdillâh el-Hüseyn b. Ahmed b. Alî, İbnü'l-Bakkâl —ki H. 477'de vefât etmiştir.—

13. *Sünen* sâhibi Ebû Bekr en-Neccâd'ın *Fevâ'id*'i¹³.

14. Abdân el-Cevâlikî'nin *Fevâ'id*'i¹⁴. Ebû Muh. Abdullah b. Ahmed b. Mûsâ b. Ziyâd el-Askerî —ki bu, Mükrim'in askerine nisbettir— el-Ehvâzî el-Cevâlikî, Abdân nâmıyla marûf, eserler sâhibi, H. 306 senesinin sonlarında vefât etti.

Hadis fevâ'idleri daha pek çoktur. Bunlardan pek çoğu *Silatu'l-halefte* zikredilmiştir, oraya müracaat olunsun.¹⁵

180 yk., 614 H.); hadis 387 (V, bir küt'ası 626 H.; 247-265 yk.); mec. 97 (VI, ikinci bölümü, 181-191 yk., 628 H. civarı); mec. 21 (VII, 179-205 yk. Diyâü'l-Makdisî'nin elyazısı ile); hadis 359 (VIII, 1-40 yk., 541 H. tarihli bir semâi var); mec. 21 (IX, 208-233 yk.); mec. 97 (195-222 yk.); mec. 21 (X, 235-258 yk.); mec. 97 (XI, 223-244 yk.); mec. 97 (XII-I, 247-251 yk.).

b) Ebû Bekr el-Bakkâl'ın tahrirci ile; Zâhiriyye, hadis 237 (12-19 yk., IX); mec. 104 (191-202 yk. 623 H. civarı); mec. 60 (76-92 yk., X, Diyâü'l-Makdisî'nin elyazısı ile).

c) Ebû'l-Hüseyn b. en-Nakûr'un tahrirci ile; Zâhiriyye, mec. 104 (VI, ikinci bölümü, 67-79 yk., 506 H.); âmm 4495 (1-4 yk., 533 H. tarihli bir semâi vardır).

d) Tahrir edenleri belli olmayan fevâ'idlerin yazmaları; Zâhiriyye, mec. 49 (III, 243-262 yk.); âmm 4581 (29-38 yk., 605 H. tarihli bir semâi vardır); hadis 347 (65-71 yk.); mec. 52 (44-52 yk.).

13* Ebû Bekr Ah. b. Selmân b. el-Hasan en-Neccâd el-Fakih'in (253-348 H.) *Fevâ'idü'l-hacc*'ı. İki cüz'dür (İbn Hacer *Müfehres* 111ea; *Dürer* I, 30; *Bern. Tüceybî* 219; *Sila* 85-29, 41). Yazmaları vardır; Zâhiriyye, mec. 234 (11-19 yk.); mec. 11 (182-188 yk.); hadis 234 (11-19 yk.) (NÂSİR 240).

14* Tamamı en az 5 cüz'dür (*Dürer* II, 349; *Sila* 85-29, 50).

15* **Diğer fevâ'idler:**

1. *Fevâ'idü'l-Ahimîmi* = Ebû'l-Hüseyn Muh. b. Abdillâh b. el-Hüseyn ed-Dakkâk, İbnü Ahimîmi'nin (304-390 H.) *Fevâ'id*'i = *el-Fevâ'idü'l-müntekâti'l-garâ'ibi'l-hisân anîş-şuyhi's-sikât* (İbn Hacer *Müfehres* 61b; *Sila* 85-29, 42).

Yazmaları mevcuttur: Feyzullah 506/4 (cüz' VIII, 64a-74a yk., 7. H. asır); Ch. Beatty 3452/1 (1-34 yk., 600 H.); Zâhiriyye, mec. 107 (73-100 yk., cüz' II, IV; GAS 212); Ezher I, 576, mec. 305 (27-55 yk., 6. H. asır); Bağdat Evkâf 2886/4 (552 H.; GAS 225).

2. Ebû Sehl Ah. b. Muh. b. Abdillâh b. Ziyâd el-Kattân'ın (260-350 H.) *Fevâ'id*'i: En az 4 cüz'dür (*İsâbe* I, 238; III, 241, 248). Yazması: Zâhiriyye, hadis 328 (82-97 yk., muht. 4. asır H.; Dârekutnî'nin seçmeleri ile; NÂSİR 165).

3. Ebû Bekr b. Huzeyme'nin *Fevâ'id*'i. Râvisi torunu: Muh. b. el-Fadl b. ebî Bekr b. Huzeyme (İbn Hacer *Müfehres* 205b; *Sila* 85-29, 47).

4. Ebû Alî Ah. b. el-Fadl b. Huzeyme'nin *Fevâ'id*'i. Râvisi: Abdülmelik b. Muh. b. Bîşrân (*Sila* 85-29, 43).

5. Ebû Ya'lâ İshâk b. Abdırrahman es-Sâbûnî'nin *Fevâ'id*'i. 10 cüz'dür (İbn Hacer *Müfehres* 200b; *Sila* 85-29, 47).

6. *Fevâ'idü'l-Ahşid* = Ebû'l-Feth İsm. b. el-Fadl b. Ah. el-Ahşid es-Serrâc'ın *Fevâ'id*'i (*Meşyehatu'l-Halebî* 64b; İbn Hacer *Müfehres* 92a; 82b; *Dürer* I, 290; *Vefeyât İbn Râfi'* II, 350).

7. Ebû Sa'd İsm. b. ebî Bekr Ah. b. İbr. el-İsmâ'îlî'nin *Fevâ'id*'i. Tahrir eden: Ebû'l-Hasan ed-Dârekutnî (İbn Hacer *Müfehres* 66a; *Sila* 85-29, 46).

8. Ebû'l-Kâsım İsm. b. ebî Bekr Ah. b. Ömer b. el-Eş'as es-Semerkandî'nin *Fevâ'id*'i.

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 120 (bazı cüz'leri 120-124 yk.); mec. 80 (107-118 yk.); mec 91 (?) (NÂSİR 195).

9. Ebû'l-Kâsım Alî b. el-Muhsin b. Alî et-Tenûhî'nin (öl. 447 H.) *Fevâ'id*'i. Tahrîc eden: Ebû Abdillâh es-Sûrî (*Sila* 85-29, 43). Yazması: Zâhiriyye, mec. 78 (1-12 yk.; V; NÂSİR 192).

10. Ya'kûb b. el-Cassâs'ın *Fevâ'id*'i (*Dürer* II, 497).

11. Ebû Muh. Ca'fer b. Ah. b. el-Hasan es-Serrâc el-Kârî'nin (416-500) *Fevâ'id*'i. Tahrîc eden: Ebû Bekr Ah. b. Sâbit el-Hatîb. Tamamı 5 cüz'dür (*Sila* 85-29, 41). Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 89 (I-II); mec. 31 (I, 197-207 yk., 562 H.); mec. 27 (II, IV, 91-125 yk.); mec. 27 (V, 27-41 yk.); mec. 98 (V) (NÂSİR 201).

12. Ebû Ah. Muh. b. Muh. el-Hâkim'in *Fevâ'id*'i. En az 10 cüz'den oluşmuştur. Râvisi: Ebû Sa'îd Muh. b. Abdîrrahman el-Kencerûdî (İbn Hacer *Müfhehres* 139 ab, 155a, 160 da; *Sila* 85-29, 48).

13. *Fevâ'idü'l-Hammâmî* = Ebû'l-Hasan Alî b. Ah. b. Ömer, İbnü'l-Hammâmî el-Bağdâdî el-Mukrî'nin (328-417 H.) *Fevâ'id*'i (*Dürer* III, 89; *Sila* 85-29, 48). Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 73 (40. cüz', 215-222 yk.); mec. 91 (203-208 yk.) (NÂSİR 46).

14. Ebû Bekr Ah. b. Alî el-Hulvânî'nin *Fevâ'id*'i (İbn Hacer *Müfhehres* 199b; *Sila* 85-29, 47). Rivâyet eden: Ebû'l-Fadl Abdullah b. Ah. et-Tûsî.

15. Ebû'l-Kâsım el-Huseyn b. Muh. b. İbr. ed-Dimaşkî el-Hannâî'nin *Fevâ'id*'i. Tahrîc eden: Ebû Muh. Abdülazîz b. İbr. en-Nahşebî. 11 cüz'dür (*Sila* 85-29, 46). Yazmaları vardır: Zâhiriyye, mec. 114 (1-180 yk., I-XI cüz'; 2. cüz'ü noksan, bu eksik olan cüz'ü: mec. 16 (20-35 yk., Hâfız Diyâü'l-Makdisî'nin elyazısı ile); mec. 93 (III, 246-264 yk.; V, 267-280 yk.); mec. 62 (X, 223-230 yk.; I, 88-119 yk.); mec. 17 (VIII, 73-84 yk.); mec. 107 (107-125 yk.).

16. Ebû Abdillâh el-Huseyn b. Ah. b. Abdillâh el-Fârisî İbnü'l-Merzubân'ın (4 yahut 5. asır ricâlinden) *Fevâ'id*'i. Yazması: Zâhiriyye, mec. 80 (135-138 yk.; GAS 110, NÂSİR 110).

17. Ebû Alî Hanbel b. İshâk b. Hanbel eş-Şeybânî'nin (193-273 H.) *Fevâ'id*i (*İsâbe* I, 583). Yazması: Feyzullah 2169 (126a-134b yk., 5. H. asır; ravisi: Ebû Amr Osmân b. Ah. b. Abdillâh b. Yezîd ed-Dakkâk, İbnü's-Semmâk).

18. Ebû Bekr Ah. b. Alî b. Sâbit el-Hatîbu'l-Bağdâdî'nin (392-463 H.) *Fevâ'idü'l-muntahabeti's-sihâh ve'l-garâ'ib*'i. Rivâyet eden: Ebû'l-Ferec Muh. b. el-Hasan b. Alî el-Kisa'î ed-Dineverî. Yazmaları: Feyzullah 555 (100 yk., 6. H. asır, ihtiva ettiği cüz'leri: IX, X, VI-VIII); Bursa, Hüseyin Çelebi 6/4 (29 yk., cüz' II, VI, 611 H.); Zâhiriyye, mec. 31 (197-207 yk., rivâyet: es-Serrâc), mec. 47 (120-133 yk., rivâyet: Ebû'l-Kâsım el-Mehrevanî); hadis 353 (1-60 yk., II-V); mec. 27 (II, IV, V, 91-138 yk.).

19. Ebû İshak İbr. b. Abdillâh b. Hurşîd'in *Fevâ'id*'i (İbn Hacer *Müfhehres* 199b; *Sila* 85-29, 48)

20. Büyükh hâfız Ebû'l-Hasan Alî b. Ömer b. Ah. ed-Dârekutnî'nin (305-385 H.) *fevâ'id*leri:

a) *el-Fevâ'idü'l-muntekâti'l-hisân li-İbn Ma'rûf* (öl. 381 H.). Yazması: Zâhiriyye, hadis 387 (319-359, 7. H. asır; GAS 308).

b) *el-Fevâ'idü'l-muntekâti'l-garâ'ibi'l-hisân*. Rivâyet eden: Ebû'l-Hasan Alî b. Abdilazîz b. Merdek. Yazmaları: Kahire² I, 136, hadis 1260 (bir mecmua içinde); Ch. Beatty 5498/4 (112-116 yk., 7 veya 8. H. asır; GAS 208).

c) *el-Fevâ'idü'l-muntehabati (el-muntekâti)'l-garâ'ibi'l-avâlî*. Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 49/2 (I, 144a-158b, 6. H. asır); mec. 54 (47a-57a, 631 H.); mec. 73 (108a-117b, 7. H. asır); mec. 80/7, 90/2 (15a-20b, 5. H. asır).

21. Kâdî Ebû Tâhir Muh. b. Ah. b. Abdillâh ez-Zührlî'nin *Fevâ'id*'i. Tahrîc eden: Abdülğani b. Sa'îd el-Ezdî. Çoğunluğu İmam Mâlik'in âli rivâyetlerinden oluşmuştur (İbn Hacer *Müfhehres* 186a, *Dürer* III, 121-2; *İsâbe* II, 306, 331, 544; *Sila* 85-29, 44).

22. Ebû Muh. Abdullah b. Abdîrrahman el-Osmânî ed-Dibâcî'nin (6. H. asır) *Fevâ'id*'i (*Dürer* IV, 157; *Sila* 85-29, 48). Yazması: Zâhiriyye, mec. 20 (IV, 54-61 yk.; NÂSİR 278).

23. Ebû Ali el-Hasan b. Abdilbâkî b. ebî'l-Kâsım b. el-Bâcî el-Attâr es-Sakalî'nin (539 H. civarı) tahrîc ettiği:

a) Ebû Abdillâh Muh. b. Ya'kûb ed-Dîbâcî'nin *Fevâ'id*'inden bir cüz'ü; rivâyet eden: Kâdî Ebû'l-Hasan Ali b. el-Hasan b. Ali b. Râmek el-Hatîb.

b) Ebû Ali el-Hasan b. Ali b. el-Velîd es-Saffâr'ın *Fevâ'id*'i; rivâyet: Kâdî Ebû'l-Hamd el-Muvahhid b. Muh. b. Abdilvâhid el-Haneffî.

Her ikisi birarada yazma halinde: Zâhiriyye, mec. 24 (17-24 yk.).

24. Ebû Zûr'a Abdurrahman b. An.r b. Abdillâh b. Safvân ed-Dimaşkî'nin (öl. 280 H.) *Fevâ'id*'i. Râvisi: Ebû'l-Kâsım Ali b. Ya'kûb b. İbr. b. ebî'l-Akab el-Vâ'iz (*Sila* 85-29, 50). Yazması: Feyzullah 2169 (47a-60b yk., 605 H.).

25. Ebû Tâhir Ah. b. Muh. b. Ah. es-Sileff'nin (öl. 576 H.) *Fevâ'idü hisân*'ı. Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 26 (245-260 yk.); mec. 64 (156-164 yk.); Selmâs ulemâsının yaptığı imlâlarından 5 meclis; hadîs 387 (230-241 yk.); mec. 26 (2. meclis, 293-295 yk.).

27. Ebû Lebid Muh. b. İdrîs es-Serahsî eş-Şâfî'nin *Fevâ'id*'i (*Sila* 85-29, 49; İbn Hacer *Müfehres* IV, 199a).

28. Ebû Muh. Ebû's-Şeyh Abdullâh b. Muh. b. Ca'fer el-İsbehânî'nin (274-369 H.) *Fevâ'id*'i (İzz. b. Cem. *Meşyeha*; *Fevâ'idü'l-İsbehâniyyin*; râvisi: Ebû Tâhir Muh. b. Ah. b. Abdirrahîm, 87a). Yazması: Zâhiriyye, hadîs 357 (78-81 yk.; NÂSİR 267).

29. *Fevâ'idü İbn Sahr* = Ebû'l-Hasan Muh. b. Ali b. Sahr el-Basrî'nin *Fevâ'id*'i (İbn Hacer *Müfehres* 52b; *İsâbe* IV, 387; İbn Hayr *Fehrese* 151; *Buğye* No. 1489).

30. Ebû'l-Fevâris Tirâd b. Muh. b. Ali el-Hâşimî ez-Zeynebî el-Bağdâdî'nin (398-491 H.) *Fevâ'idü'l-muntekât ve'l-garâ'ib*'i (Sirâcüddin *Meşyeha* 91ab). Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 37 (I, 94-114 yk.); mec. 72 (VI, âhiri noksan 63-82 yk.) (NÂSİR 342).

31. Ebû Bekr el-Kâsım b. Zekerıyyâ b. Yahyâ el-Bağdâdî el-Mutarrız'ın (220-305 H.) *Fevâ'idü'l-garâ'ibi'l-hisân*'ı (*Vefeyât İbn Râfî* II, 51). Yazmaları vardır: Zâhiriyye, mec. 56/8 (163a-174a, 6. H. asır); mec. 116 (cüz' I, 161a-176b, 6. H. asır) (GAS 170).

32. er-Re'îs Ebû Abdillâh el-Kâsım b. el-Fadl b. Ah. es-Sekafî'nin *Fevâ'id*'i. Bazı yerlerde (İbn Hacer *Müfehres* 356, 10. cüz'; yazması: Kahire² I, 136) bu isimle geçmesine karşılık *Sekafıyyât* nâmıyla marûf olup, hadîs cüz'leri içinde mezkûrdur.

33. Ebû'l-Fadl Muh. b. Tâhir el-Makdisî'nin *Fevâ'id*'i. es-Sileff'nin rivâyeti ile (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 26a; İbn Hacer *Müfehres* 210a; *Sila* 85-29, 44).

34. Ebû Müslim Muh. b. Ah. b. Ali b. el-Huseyn el-Bağdâdî el-Kâtîb'in *Fevâ'id*'i. Seçme yapan: İbn Fûrek. Rivâyet: Ebû'l-Huseyn Muh. b. Mekki b. Ali el-Ezdi (*Bern. Tüceybî* 212-3; *Sila* 85-29, 49).

35. Ebû Abdillâh Muh. b. Mahled b. Hafs ed-Dürî el-Attâr'ın (233-331 H.) *Fevâ'id*'i (*İsâbe* III, 427).

Yazması: Zâhiriyye, hadîs 248/1 (8 yk., 597 H.; GAS 181).

36. Ebû Amr Muh. b. Ah. b. Hamdân'ın *Fevâ'id*'i. En az 4 cüz'dür. Râvisi: Ebû Sa'îd el-Kencerûdî (İbn Hacer *Müfehres* 185b, 200 bb; *Sila* 85-29, 45).

37. Ebû Amr Abdullâh b. İbr. b. Eyyûb b. Mâsî'nin (öl. 369 H.) *Fevâ'id*'i (*Vefeyât İbn Râfî* I, 192; İbn Hacer *Müfehres* 133b). Ebû İshâk İbr. b. Ömer b. Ah. el-Hanbelî el-Bermekî'nin (361-445 H.) seçmeleri ile yazma halinde elde edilmiştir: Zâhiriyye, mec. 144 (12a-?; NÂSİR 130).

38. Ebû Bekr Muh. b. Abdillâh b. Muh. el-Cevzakî'nin 20 cüz'lük *Fevâ'id*'i. Onun için tahrîc eden el-Hâkim'dir (*Tezkire* III, 1014; *İber* II, 175).

39. Ebû'l-Ferec Mes'ûd b. el-Hasan b. el-Kâsım el-İsbehânî es-Sekafî'nin (462-562 H.) *Fevâ'id*'i. En az 9 cüz'dür (İbn Hacer *Müfehres* 186a). Yazması: Zâhiriyye, mec. 74 (65-104 yk.; Ebû Tâhir el-Muhallîs'in *Fevâ'id*'i de bazen içine karışmıştır)

40. Ebû Bekr Muh. b. Ubeydillâh b. Muh. b. el-Feth b. eş-Şihhîr'in (292-378 H.) *el-Fevâ'idü'l-muntekâtî'l-garâ'ibi'l-hisân*'ı. Râvisi: Ebû Muh. el-Hasan b. Ali b. Muh. el-Cevherî (*Meşyehatu'l-Halebi* 65b; *Sila* 85-29, 45). Yazması: Ch. Beatty 34/3 (24 yk., 523 H.; GAS 204).

41. Ebû Bekr Muh. b. el-Hasan b. el-Fadl b. el-Me'mûn el-Hâşimî el-Berkânî'nin (öl.

350 H.'den sonra) *Fevâ'idü'l-müntekâtil-garâ'ibî'l-hisânî'l-avâli'si* (Sila 85-29, 46). Yazması: Zâhiriyye, mec. 79 (cüz' I, 42b-71b, içinde 456 H. tarihli bir semâi var; GAS 188).

42. Ebû Bahr Muh. b. el-Hasan b. Kevser el-Berbehârî'nin *Fevâ'id'i* (İbn Hacer *Müfehres* 66a; Sila 85-29, 42).

43. *el-Hilye* sahibi Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin (336-430 H.) *Fevâ'id'i*. Seçmeler: Ebû Ali el-Hasan b. Ali el-Vahşi. Yazması: Zâhiriyye, mec. 105 (cüz' II, 20-28 yk.; cüz' V, 200-218 yk.; NÂSİR).

Yine Ebû Nu'aym'a, *İsâbe'de "Fevâ'idü Meymûne"* adlı bir kitap nisbet edilmiştir (II, 419).

44. en-Nesîb Ebû'l-Kâsım Ali b. İbr. b. el-Abbâs el-Huseynî'nin *Fevâ'id'i* (Bern. *Tüceybî* XVII, 210; *İber* II, 307; *Dürer* II, 212).

45. Ebû Bekr Abdullah b. Muh. b. en-Nakûr'un (483-565 H.) *el-Fevâ'idü'l-hisânî's-şüyûhi's-sikât'i*. Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 107 (37-62 yk.), hadis 298 (126-149 yk.; NÂSİR 427).

46. Hişâm b. Ammâr'ın *Fevâ'id'i*. Rivâyet eden: Ah. b. Süleymân b. Zebbân. *İsâbe*'nin kaynaklarından (I, 320; II, 184, 419; IV, 145).

47. Ebû'l-Kâsım Ali b. İbr. b. el-Abbâs b. ebî'l-Hasan el-Huseynî eş-Şerîf el-Hatib'in (424-508 H.) *el-Fevâ'idü'n-Nesib = el-Fevâ'idü'l-müntehabeti's-sihâh ve'l-garâ'ib'i*. Tamamı 20 cüz'dür. Yazması vardır: Zâhiriyye, mec. 40 (XIII, 139-144 yk.; XIV, 187-202 yk.; XVIII, başı noksan, 246-257 yk.; 173-186 yk.; NÂSİR 196).

48. Ebû'l-Hasan Ali b. Abdillâh b. İbr. el-Bağdâdî el-Hâşimî eş-Şerîf'in (öl. 415 H.) *Fevâ'id'i*.

49. Ebû'l-Hasan Ali b. İbr. b. Nasreveyh b. Sahtâm es-Semerkandî'nin (365-439 H.) *Fevâ'idü'l-müntekât mine's-şüyûhi'l-avâli'si*. Onun için tahrir eden: Ebû Abdillâh Muh. b. Ah. (?İbr.) b. Mansûr eş-Şirâzî (*Meşyehatu'l-Halebi* 57b; Sila 85-29, 49). Yazması: Zâhiriyye, hadis 297 (43-57 yk.; NÂSİR 57).

50. Ebû'l-Hasan Ali b. Hucr es-Sa'dî'nin 4 cüz'den oluşan *Fevâ'id'i* (*Dürer* I, 121; *Sila* 85-29, 47).

51. Ebû Hafs Ömer b. Abdilazîz el-Kinanî'nin *Fevâ'id'i* (Sila 85-29, 46).

52. Ebû Hafs Ömer b. Ca'fer b. Abdillâh b. ebî's-Süre el-Verrâk el-Basrî'nin (280-357 H.) *Fevâ'id'i*. Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 89/8 (20 yk.), 90 (77a-96b, 5. H. asır) (GAS 192).

53. Ebû Amr Osmân b. Ah. b. Abdillâh b. Yezîd ed-Dakkâk, İbnü's-Semmâk el-Bağdâdî'nin (öl. 344 H.) *Fevâ'id'i*. Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 34 (cüz' IX, 194a-216b, 8. H. asır); mec. 76 (94a-114b, 7. H. asır) (GAS 186).

54. Ebû Ali Abdurrahman b. Muh. b. Ah. en-Nisâbüri'nin *Fevâ'id'i*. *İsâbe*'nin kaynaklarından (II, 370). Yazmaları: Şehit Ali 546 (155a-159a yk., 864 H.); Zâhiriyye, mec. 26 (66-74 yk.; NÂSİR 182).

55. Ebû'l-Kâsım Abdurrahman b. Abdillâh es-Simsâr el-Hurfî'nin (336-423 H.) *Fevâ'id'i* (Sila 85-29, 44). Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 87 (1-11 yk.); mec. 10 (164-174 yk.); hadis 387 (I, 129-138 yk.) (NÂSİR 193).

56. Ebû'l-Kâsım Abdurrahman b. Ömer b. el-Huseyn b. Abdillâh el-Hirakî'nin *Fevâ'id'i*. Rivâyet eden: Ebû Abdillâh es-Sekafî, el-Kâsım b. el-Fadl. Seçme yapan: Ebû'l-Kâsım Hibetullah b. el-Hasan el-Lâlekâ'î (öl. 418 H.) (*Meşyehatu'l-Halebi* 49b). Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 87/1; Kahire, Suppl. I, 213, hadis 1558.

57. Ebû Ah. Abdillâh b. Muh. b. Şucâ' el-Mudârî'nin (4. H. asır) *Fevâ'id'i*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 85 (208a-214a, 7. H. asır; NÂSİR 114).

58. Ebû Bekr Abdillâh b. Muh. b. Ziyâd en-Nisâbüri'nin (238-324 H.) *Fevâ'id'i* (Sila 85-29, 49). Yazması: Zâhiriyye, mec. 18 (134-151 yk., başı noksan, NÂSİR 143).

59. Ebû Muh. Abdülazîz b. Mahmûd b. el-Mübârek b. Mahmûd, İbnü'l-Ahdâr'ın (524-611 H.) *el-Umde mine'l-fevâ'id ve'l-âsârî's-sihâh ve'l-garâ'ib'i*. Yazması: Köprülü 372/1 (19-34b yk., 7. H. asır; rivâyet eden: Şemsüddîn el-Kâdî Ebû'l-Hasan Ali b. Abdîrreşîd b. Ali el-Hemedânî); Kahire, Suppl. I, 213, 1558. (Bkz. Sirâcüddîn *Meşye-*

- ha 100a; *K. el-Umde min fevâ'idî Şuhde binti Ah. b. el-Ferec*, riv. Muhibbüddin b. en-Neccâr).
60. Takiyyüddîn Ebû Muh. Abdülğanî b. Abdilvâhid el-Cemmâ'ilî el-Makdisî'nin (541-600 H.) *Fevâ'id*'i. Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 88 (XV, 40-49 yk.); mec. 94 (208-229 yk., 56. cüz'); mec. 72 (*Fevâ'idü hisân ve-maktalu Osmân*, 1-6 yk.) (NÂSİR).
61. *Fevâ'idü'l-İsevi* = el-Kâdi eş-Şerîf Ebû'l-Hasan Ali b. Abdillâh b. İbr. el-İsevi el-Hâsimî'nin *Fevâ'idü'l-müntekâtî'l-hisânî's-suhâh ve'l-garâ'ib*'i. Rivâyet eden: Tîrâd b. Muh. ez-Zeynebî. *İsâbe*'nin kaynaklarındandır (I, 185, 241) (İbn Hacer *Müfehres* 98b; Sirâcüddîn *Meşyeha* 129b; *Meşyehatu'l-Halebî* 93b, 94a; *Sila* 85-29, 49).
62. Zâhir b. Ah. es-Serahsî'nin *Fevâ'id*'i. Rivâyet eden: Zâhir b. Tâhir eş-Şehhâmî (İbn Hacer *Müfehres* 200bb).
63. Ebû Revk el-Hezzânî'nin *Fevâ'id*'i. Rivâyet eden: Ah. b. Muh. b. el-Cendi (*Sila* 85-29, 45).
64. Kâdi Ebû'l-Huseyn Ah. b. Muh. b. Hamza b. Muh. b. el-Hasan b. Abdillâh es-Sekafî Hakîmu'l-Kûfe'nin *Fevâ'id*'i. Tahric eden: Ebû Tâhir Ah. b. Muh. b. Ah. es-Silefî el-İsbehânî. Yazması: Zâhiriyye, mec. 113 (12-21 yk. Abdülğanî el-Makdisî'nin elyazısı ile).
65. Ebû Osman Sa'id b. ebî Sa'id b. Ah. el-İşkâbî es-Sûfî el-Ayyâr'ın (345-457 H.) *Fevâ'id*'i (*Sila* 85-29, 43). Yazması: Zâhiriyye, mec. 26 (IV, 77-84 yk.; NÂSİR 366).
66. Ebû'l-Ferec b. el-Cevzî'nin (öl. 597 H.) tahric ettiği *Ehâdis ve-hikayât min fevâ'idî Ebî Sa'id el-Bagdâdî*'si. Yazması: Zâhiriyye, mec. 68 (100-103 yk.; NÂSİR 37).
67. Ebû Hafs Ömer b. Ah. b. Osmân b. Şâhin'in *el-Fevâ'idü'l-avâli*'si (Sirâcüddîn *Meşyeha* 59b, 60b).
68. Ebû Osman Sa'id b. Muh. en-Nuceyremî'nin (öl. 451 H.) *Fevâ'id*'i. Yazması: Zâhiriyye, mec. 74 (1-63 yk., II, III, IV, VI, VII, VIII, IX; 4, 5 ve 6. cüzler eksiklikleri ile mevcuttur; NÂSİR 419).
69. Ebû Tâhir es-Silefî'nin tahric ettiği: *Fevâ'idü Ebî Abdillâh Muh. b. Ya'kûb ed-Dibâcî an şüyühîhi ve-fevâ'idü Ebî Ali el-Hasan b. Ali b. el-Velîd es-Saffâr an şüyühîhi*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 24 (18-24 yk.).
70. *Fevâ'idü'l-müntekât min hadisi Ebî'l-Kâsım İbr. b. Ah. b. Ca'fer el-Hirakî*. Râvisi: Ebû'l-Kâsım Ali b. el-Muhsin et-Tenûhî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 133 b.).
71. Ebû Müslim İbr. b. Abdillâh b. Müslim el-Kiccî el-Basrî'nin (190-292 H.) *Fevâ'id*'i. Yazması: Zâhiriyye, âmm 4566 (3-16 yk.; NÂSİR 203).
72. Ebû Bîşr İsm. b. Abdillâh'ın 8 cüz'lük *Fevâ'id*'i. Râvisi: Abdullah b. Ca'fer b. Fâris (*Sila* 85-29, 43).
73. Ebû Ali el-Hasan b. el-Hasan b. el-Huseyn b. Hamkân el-Fakîh eş-Şâtî'nin tahric ettiği: *el-Evvel mine'l-Fevâ'id ve'l-ahbâr ve'l-hikayât an Ebî Abdillâh Muh. b. İdris eş-Şafî'î ve-Ma'rûfî'l-Kerhî ve-gayrihâ* (Sirâcüddîn *Meşyeha* 66ab).
74. Ebû'l-Ferec Sehl b. Bîşr b. Ah. el-İsferâyîni es-Sûfî'nin (409-491 H.) tahric ettiği: *Ehâdis fi's-sehâ' ve'l-cüd min Fevâ'idî Ebî'l-Huseyn Abdilvehhâb b. el-Hasan b. el-Velîd el-Kilâbî an şüyühîhi*. Yazması: Zâhiriyye, hadis 228 (67-68 yk, 484 H.; NÂSİR 227).
75. Ebû Muh. el-Kâsım b. Ali b. Muh. el-Harîrî'nin *Fevâ'id*'i. Râvisi: Ebû Tâhir Berekat el-Haşevî (*Sila* 84-28, 75).
76. İbn ebî Hâtim'in *Fevâ'idü'r-Râziyyîn*'i (*Fevât* II, 287).
77. Ebû Ali el-Hasan b. Ah. b. İbr. el-Bezzâz, İbn Şâzân'ın (339-426 H.) tahric ettiği: *Fevâ'idü İbn Kânî' ve-gayrihî*. Yazması: Zâhiriyye, hadis 297 (151-168 yk., 496 H.; GAS 230).
78. Ebû Muh. el-Kâsım b. Ma'rûf ez-Zâhid'in *Fevâ'id*'i. Bunu ondan oğlu Muh. rivâyet etmiştir (*Sila* 85-29, 43).
79. Ebû Ali Muh. b. el-Kâsım b. Ma'rûf ed-Dimaşkî, İbn Habib'in (283-347 H.) *Fevâ'id*'i. Yazması: Chester Beatty 3495/11 (110-115 yk., 738 H.; GAS 187).

80. Ebû Bekr Muh. b. Muh. b. Ubeyd b. Ah. b. Mahled ed-Dekkâk'ın *Fevâ'id*'i. Râvisi: Ebû'l-Hasan Bûşrâ b. Abdullah Mevlâ Fâtin (Sirâcüddîn Meşyeha 78a-79a).
81. Ebû Abdillâh Muh. b. el-Fadl b. Nazîf el-Mısri el-Ferrâ'nın (341-431 H.) *Fevâ'id*'i. Yazması: Zâhiriyye, mec. 120/6 (92-106 yk.; GAS 231).
82. Ebû Bekr b. Hallâd en-Nusaybî'nin *Fevâ'id*'i (*İsâbe* I, 15).
83. Ebû'l-Fadl Ah. b. el-Hasan b. Hayrûn el-Bağdâdî'nin (404-488 H.) *Fevâ'id*'i. Yazması: Zâhiriyye, mec. 55 (12-33 yk.; NÂSİR 50).
84. Ebû Bekr b. el-Enbârî'nin *Fevâ'id*'i (*İsâbe* I, 64).
85. Ebû Sa'd Ah. b. Muh. b. Sa'id el-İsfehânî el-Bağdâdî'nin (463-540 H.) *Fevâ'id*'i. Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 68 (100-106 yk.); mec. 118 (2 meclis, 75-79 yk.; NÂSİR 163).
86. Kâdî Ebû Abdillâh Muh. b. Sellâme el-Kudâî'nin *Fevâ'id*'i. Rivâyet eden: Muh. b. Abdillâh el-Hadremî (İbn Hacer *Müfehres* 10a).
87. Ebû Hâmid Ah. b. el-Hasan b. Muh. el-Ezherî eş-Şurîf en-Nisâbüri'nin *Fevâ'idü'l-müntehabe min usûli mesmû'ati's-şeyh Ebî Muh. el-Hasan b. Ali b. Mahled b. Şeybân el-Adlî*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 84 (213-242 yk., I-IV, Diyâül-Makdisî'nin hattı ile; NÂSİR 146).
88. Ebû Muh. Hâcib b. Ah. et-Tûsî'nin *Fevâ'id*'i. Râvisi: Ebû Bekr Ah. b. el-Hasan el-Hîrî (*Sila* 85-29, 45).
89. Ebû Mansûr Mu'ammer b. Ah. b. Ziyâd es-Sûfî el-İsbehânî'nin (öl. 418 H.) *Fevâ'id*'i. Yazması: Zâhiriyye, hadis 357 (82-84 yk., NÂSİR 257).
90. Ebû Ali el-Hasan b. el-Abbâs er-Rüstemî'nin *Fevâ'id*'i. Râvisi: Muh. b. İbr. b. Mende (*Sila* 85-29, 48).
91. Ebû Bekr Mükerrrem b. Ah. b. Muh. b. Mükerrrem el-Kâdî el-Bezzâz'ın (öl. 345 H.) *Fevâ'id*'i. Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 45 (I, 66a-83a, 7. H. asır); mec. 63 (II, 24a-43a, 7. H. asır) (GAS 187).
92. Ebû'l-Kâsım Ubeydullah b. Ah. b. Ali b. el-Huseyn b. Ali el-Mukrî'nin rivâyet ettiği: *el-Fevâ'idü'l-hisâni'l-garâ'ibi'l-avâli min hadîsi Ebî Abdillâh el-Huseyn b. Muh. b. Sa'id el-Bezzâr, İbnü'l-Mutbakî* (Sirâcüddîn Meşyeha 74ab-75a).
93. Ebû İmrân Mûsâ b. Hârûn b. Abdillâh el-Bezzâz b. el-Hammâl'ın (214-294 H.) *Fevâ'id*'i. Yazması: Zâhiriyye, mec. 78 (34a-46b, 6. H. asır; GAS 163).
94. *el-Fevâ'idü'l-Mediniyye* = Ebû Bekr Muh. b. Yûsuf b. Müsdî'nin tahrîc ettiği: Ebû'l-Hasan Ali b. Hibetillâh b. binti'l-Cumeyzi'nin *Fevâ'id*'i (*Sila* 85-29, 41).
95. Ebû Muh. Ca'fer b. Muh. b. Nasr b. el-Kâsım el-Huldî el-Havvâs ez-Zâhid'in *Fevâ'id*'i. Yazması: Zâhiriyye, mec. 45 (32-62 yk.; NÂSİR 200).
96. Ebû Ca'fer el-Buhturî'nin *Fevâ'id*'i = *el-Buhturiyyât*. Râvisi: Ebû'l-Hasan b. Bîşrân (*Sila* 85-29, 50).
97. Ebû Ali el-Hasan b. Ah. ed-Dekkâk el-İsbehânî'nin tahrîc ettiği Ebû'l-Feth Ah. b. Muh. b. Ah. b. Sa'id el-Haddâd'ın *Fevâ'id*'i. Yazması: Feyzullah 2169 (cüz' I-IV. 102a-125a yk.; 6. H. asır).
98. Ebû Abdillâh el-İsbehânî'nin, Ebû Muh. el-Hurafî'nin hadislerinden yaptığı seçmeler: *el-Fevâ'idü'l-multekata* (*Sila* 85-29, 21).
99. Ebû Abdillâh el-Huseyn b. İbr. b. Muh. el-Cemmâl el-Kureşî'nin (4. H. asrın sonları) *Fevâ'id*'i. Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 40 (298a-300b, 6. H. asır); mec. 94 (80-80yk.; GAS 218).
100. Ebû'l-Kâsım Ali b. Temîm el-Huseynî'nin *Fevâ'id*'i. Rivâyet eden: Ebû'l-Kâsım Ali b. el-Huseyn b. Asâkir (*Sila* 85-29, 42).
101. Ebû Bekr Abdullâh b. Muh. b. Abdillâh el-Bağdâdî el-Hinnâî'nin (öl. 401 H.) *Fevâ'id*'inden seçmeler. Yazması: Zâhiriyye, mec. 117 (162-164 yk.; NÂSİR 260).
102. Ebû Salih Ah. b. Behrâm b. ebî Abdillâh el-Haremî el-Hemedânî'nin (6. H. asır) *el-Fevâ'idü'l-avâli*'si. Yazması: Zâhiriyye, mec. 64 (XVIII, 167-186 yk.; NÂSİR 168).
103. Ebû Ali Ah. b. Muh. b. Ali el-Bâşânî'nin *Fevâ'id*'i (*İsâbe* I, 439).

104. *el-Fevâ'idü'l-hisâni'l-avâli'l-müntekâti's-sihâh alâ şarti's-Şeyhayn*. Ebû Ali Ah. b. Muh. b. Ah. el-Hanbelî el-Berdânî'ye (326-498 H.) ait olan bu *Fevâ'id*'in yazması mevcuttur: Zâhiriyye, mec. 111 (I, 125-140 yk., NÂSİR 179).
105. Ebû'l-Abbas Ah. b. Ali el-Ebbâr'ın *Fevâ'id*i. Bir alıntısı *İsâbe*'de (I, 265) yer almıştır.
106. Ebû Abdillâh el-Huseyn b. Yahyâ b. Ayyâş el-A'ver el-Kattân'ın (239-334 H.) *Fevâ'id*i. Yazması: Kahire² I, 107, hadis 1260 (bir mecmua içinde) (GAS 183).
107. Ebû Bekr Ah. b. Yûsuf b. Hallâd'ın *Fevâ'id*i. Râvisi: Ebû Bekr Muh. b. Ömer en-Nusaybî (*Sila* 85-29, 44).
108. Ebû Ali Hâmid b. Muh. b. Ubeydillâh b. Muh. b. Mu'âz el-Herevî'nin (öl. 356 H.) *Fevâ'id*i. Hâfız ed-Dârekutnî'nin yaptığı seçmeleri yazma halinde mevcuttur: Zâhiriyye, mec. 45 (5a-30a, 6. H. asır; GAS 192).
109. Ebû Ca'fer Ah. b. Ca'fer es-Simsâr'ın *Fevâ'id*i. Rivâyet eden: Ebû Bekr Muh. b. Ali ez-Zâhid (*Sila* 85-29, 43).
110. İbn Münib'in *Fevâ'id*i (*Bern. Tüceybi* 218).
111. Ebû Muh. el-Hasan b. Ali b. Muh. b. Süleymân el-Kattân, İbn Aleveyh'in (205-298 H.) *Fevâ'id*i. Yazması: (Seçmeler) Zâhiriyye, mec. 35 (163a-173a, 6. H. asır; GAS 164).
112. Ebû Bekr Ah. b. Ömer b. Ali b. el-Fadl el-Verrâk, İbnü Bakkâl'ın (öl. 399 H.) *Fevâ'id*i. Râvisi: Ebû'l-Kâsım Abdülazîz b. Ali b. Ah. el-Enmâtî. Yazmaları: Feyzulâh 2169/7 (75a-85b yk., 7. H. asır); Chester Beatty 3495/1 (IX, 1-9 yk., 738 H.); Zâhiriyye, mec. 104 (II, 67a-79b, 6. H. asır), mec. 60 (X, 76-92 yk., 6. H. asır), hadis 237 (IX, 12-19 yk.)
113. Ebû'l-Meymûn b. Râşid'in *Fevâ'id*i (*İsâbe* I, 74).
114. er-Re'is Ebû'l-Hasan Ah. b. Abdilvâhid b. Muh. es-Sülemî'nin (389-469 H.) *Fevâ'id*i. Yazması: Zâhiriyye, mec. 80 (II, 18-28 yk.; NÂSİR 8)
115. Ebû'l-Huseyn Ah. b. Muh. b. el-Âlî'nin *Fevâ'id*i. Ebû'l-Fadl el-Cârûdî'nin seçmeleri (*Bern. Tüceybi* 177).
116. Ebû Bekr Ah. b. Yûsuf b. Ah. b. Hallâd el-Attâr'ın *Fevâ'id*i. Seçmeler yapan: ed-Dârekutnî. Yazması: Zâhiriyye, mec. 56 (212a-225b, 575 H.), hadis 297 (43-58 yk.; GAS 193).
117. Ebû Muh. el-Kâsım b. Ali b. Muh. b. Osmân el-Harirî'nin (öl. 510 H.) *Fevâ'id*i. Râvisi: Ebû Tâhir Berekât b. İbr. el-Haşavî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 120b).
118. Ebû'l-Hasan Ah. b. Muh. b. Mûsâ b. el-Kâsım b. es-Salt el-Mücebbir'in (314-405 H.) *Fevâ'id*i. Yazması: Zâhiriyye, mec. 18 (292a-304a, 6. H. asır; GAS 223).
119. Dâvud b. Amr ed-Dabbî'nin *Fevâ'id*i. Toplayan: Ebû'l-Kâsım el-Beğavî (*İsâbe* III, 484).
120. Ebû'd-Dahdâh ed-Dimaşkî'nin *Fevâ'id*i (*İsâbe* III, 597).
121. Ebû Muh. Halef b. Muh. b. Ali b. Hamdûn el-Vasitî'nin *Fevâ'idü'l-müntekâti'l-efrâd ani's-şüyûhi's-sikât*i. Yazması: Zâhiriyye, mec. 60 (I, 154a-172a yk., 7. H. asır; GAS 220).
122. Ebû Zûr'a ve Ebû Bekr ebnâ ebî Dücâce'nin *Fevâ'id*i. Tahrir eden: Ebû Abdillâh b. Mende (*Sila* 85-29, 49).
123. Ebû'l-Hasan Hayseme b. Süleymân b. Haydere el-Kureşî el-Atrâblusî'nin *Fevâ'id*i. Yazması: Zâhiriyye, mec. 107/7 (I, 187a-196b, 6. H. asır; GAS 185).
124. Ebû'l-Hasan Muh. b. Ya'kûb b. Abdillâh ed-Dibâcî'nin (4. H. asır) *Fevâ'id*i. Yazması: Zâhiriyye, mec. 24 (18a-24b, 7. H. asır; GAS 218). — V 124
125. Ebû Bekr Muh. b. Ali ed-Dibâcî'nin *Fevâ'id*i. Rivâyet: Ah. b. Muh. b. en-Nakûr (*Sila* 85-29, 45).
126. Ah. b. Nasr b. Büceyr'in (4. H. asır) *Fevâ'id*i. Yazması: Zâhiriyye, mec. 40 (26a-30a, 7. H. asır; GAS 218).
127. Ebû Ya'lâ el-Halîl b. Abdillâh b. Ah. el-Halîlî el-Kazvînî'nin (öl. 446 H.)

Fevâ'id'i. Yazması: Rampur I, 103, 289; GAL.

128. Ebû'l-Hasan Ah. b. Muh. b. İmrân el-Bağdâdî, İbnü'l-Cündî'nin (öl. 396 H.) *Fevâ'id'i*. Yazması: Zâhiriyye, âmm 4517 (1-9 yk.; NÂSİR 37).

129. Ebû Muh. el-Hasan b. Ah. b. Muh. b. el-Hasan el-Mahledî en-Nisâbü'rî'nin (öl. 389 H.) *el-Fevâ'idü'l-muntehabe min usûli simâ'ihî'si*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 84 (213-307 yk.; NÂSİR 397).

130. Şerefüddîn Ebû Muh. el-Huseyn b. Alî b. İsâ el-Lahmî, İbnü's-Sayrafi eş-Şâfiî'nin (öl. 699 H.) *Fevâ'id'i = Nuhzetu'l-hâtır ve-nüzhetu'l-hâtır mine'l-fevâ'idü'l-muntekâti'l-ehâdisi'l-avâli'l-muvâfakât ve'l-ebdâl ve't-tüsâ'ıyyât ve'l-musâfehât ve'l-enâşidi'l-müstahsenât*.

Yazması: Escuriale² 1800/1.

131. Ebû'l-Hasan Alî b. Hibetillah b. Sellâme eş-Şâfiî, İbnü'l-Cümevzi'nin (559-649 H.) *el-Fevâ'idü'l-Medîne'si*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 120 (2. meclis, 180-184 yk.; NÂSİR 36).

132. *el-Mehrevânıyyât* = Ebû'l-Kâsım Yûsuf b. Muh. b. Ah. b. el-Mehrevânî'nin *el-Fevâ'idü'l-muntehabeti's-sihâhi'l-hisân'ı*. Tahrir eden: Hafız Ebû Bekr el-Hatîb.

Yazması: Kahire, Suppl. II, 196, Ezher 2019 (1-63 s.).

133. Ebû Ali İsm. b. Muh. b. İsm. b. Sâlih es-Saffâr'ın (247-341 H.) *el-Fevâ'idü'l-muntekâ'sı*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 83 (119-122 yk.); hadis 353 (61-65 yk.).

134. İshâk b. İbr. er-Remli'nin *Fevâ'id'i* (İsâbe I, 154).

135. Ebû Bekr Muh. b. el-Huseyn b. Abdillâh el-Âcurrî'nin (öl. 360 H.) *el-Fevâ'idü'l-muntehabe an Ebî Şu'aybi'l-Harrânî ve-gayrihi'si*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 40 (93-110 yk.; GAS 195).

136. Ebû Abdillâh el-Huseyn b. Muh. b. el-Huseyn el-Felâhi el-Kâdî'nin (5. H. asır) *Fevâ'id'i*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 113 (7-92 yk., Hâfız Abdülganî el-Makdisî'nin elyazısı ile; NÂSİR 374).

137. Diyâüddîn Muh. b. Abdilvâhid el-Makdisî'nin (öl. 643 H.) *Fevâ'idü'l-muntekâti'l-avâli'si*.

Yazması: Landb.-Br. 183.

138. Yûsuf b. Muh. b. Mes'ûd es-Serremerî el-Ukaylî'nin (696-779 H.) tahrir ettiği *Fevâ'idü muhracetün an şüyûhi Ebî Abdillâh Muh. b. Abdilaziz b. el-Mü'ezzini'l-Verrâk'ı*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 52 (85-93 yk.; NÂSİR 297).

139. Muh. b. Ömer b. Abdilgâlib ed-Dimaşkı el-Osmânî'nin (öl. 618 H.) *Fevâ'idü Horâsân'ı*.

Yazması: Zâhiriyye, hadis 344 (2 cüz', 155-172 yk.; NÂSİR 356).

140. Muh. b. Ömer b. Muh. el-Cumahî'nin *Fevâ'id'i* (İsâbe III, 502).

141. Ebû Bekr Muh. b. Ömer b. Halef'in *Fevâ'id'i*. Râvisi: Ebû Nasr Muh. b. ez-Zeynî ez-Zâhid (Sila 85-29, 48).

142. Kâdî Ebû'l-Hasan Muh. b. Alî b. Muh. b. Abdillâh el-Ezdî'nin *Fevâ'id'i*. Seçmeler yapan: Ebû Nasr Ubeydullah b. Sa'id b. Hâtım es-Sicistânî (*Fihris İbn Atıyye* 95).

143. Ebû'l-Huseyn Muh. b. Mekki b. Osmân el-Mısırlî el-Ezdî'nin (385-461 H.) tahrir ettiği: *el-Fevâ'idü'l-muntekâ ve'l-hikâyâti'l-müntahabe min hadisi Ebî Müslimi'l-Bağdâdî el-Kâtib*.

144. Ebû Abdillâh Muh. b. Müslim b. Zürrâre er-Râzi'nin *Fevâ'id'i* (İsâbe I, 451).

145. Ebû Müslim Muh. b. Ma'mer b. Nâsıh ez-Zühli'nin (öl. 355) tahrir ettiği: *Fevâ'idü Ebî İmrân Mûsâ b. Hârûn b. Abdillâh el-Bezzâz*.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 78 (V, 34-46 yk.; 598 H.; Diyâül-Makdisî'nin hattı ile; NÂSİR 203).

146. *Fevâ'idü İbn Gaylân* = Ebû Talib Muh. b. Muh. b. İbr. b. Gaylân el-Bezzâz el-He-medânî el-Bağdâdî'nin (348-440 H.) *Fevâ'id*'i.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 15 (1a-13b, 7. H. asır; GAS 232).

147. Ebû Zerr Abd b. Ah. b. Muh. b. Abdillâh el-Ensârî el-Herevî el-Mâlikî'nin 355-435 H.) *Fevâ'id*'i.

Yazması: Bağdat, Evkâf 2886/9 (bir mecmua içinde, 552 H.; GAS 231).

148. Ebû Bekr Ah. b. Ca'fer b. Hamdân el-Katî'î'nin (273-368 H.) *el-Fevâ'idü'l-müntekâ ve'l-efrâdî'l-garâ'ibî'l-hisânî'l-ma'rûf bi-elf dinâr*'i.

Yazmalar: Zâhiriyye, mec. 54 (1a-41a yk., 631 H.); hadis 234 (V, 1-8 yk.) (NÂSİR 143).

149. Ebû'l-Huseyn Abdülbâkî b. Kânî b. Merzûk el-Ümevî'nin (265-351 H.) *Fevâ'id*'i.

Yazması: Zâhiriyye, hadis 297 (151-168 yk.; GAS 189).

150. Ebû'l-Feth Muh. b. Ah. b. Muh. b. Fâris b. ebî'l-Fevâris el-Bağdâdî'nin (338-412 H.) *Fevâ'idü'l-müntekâti'l-avâli'si*.

Seçmeler yapan: Ebû Tâhir el-Muhallis.

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 2 (84a-89b yk., 6. H. asır), mec. 21/4 (I, 137a-258b, 598 H.), mec. 46 (243a-262a, 6. H. asır), mec. 72/5 (VI, 20 yk.), mec. 97 (140a-251a, 551 H.) (GAS 226).

151. Ebû'l-Kâsım el-Fadl b. Ca'fer et-Temimî'nin (öl. 373 H.) *Fevâ'id*'i. Rivâyet eden: Ebû Abdillâh Muh. b. Ali b. Sülvân (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 188b).

152. Esirüddin Ebû Hayyân Muh. b. Yûsuf'un *Cüz' fihî ehâdis ve-fevâ'id ve-inşâdât*'i (*Sila* 84-28, 73).

153. Ebû Bekr Muh. b. el-Velid b. Halef b. Süleymân el-Fihri et-Tartûşî'nin (öl. 520 H.) *el-Fevâ'idü'l-müntehabe ani's-şüyüh*'u. Râvisi: Ebû Tâhir Berekât b. İbr. el-Haşevî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 38a).

154. Ebû'l-Huseyn Muh. b. el-Muzaffer b. Mûsâ b. İsmâ el-Bezzâz el-Bağdâdî'nin (286-379 H.) *fevâ'idleri*:

a) *Fevâ'id*; yazmaları: Zâhiriyye, hadis 357 (96-100 yk.); Dârekutnî'nin seçmeleri ile, Zâhiriyye, mec. 80 (83a-90b, 7. H. asır).

b) *el-Fevâ'idü'l-müntekâti'l-garâ'ibî'l-hisân*; yazması: Zâhiriyye, mec. 17 (I, 214-223 yk.).

c) *Fevâ'idü'l-müntekâ ani's-şüyühî'l-avâli*; yazması: Zâhiriyye, mec. 10/11 (137-141 yk.).

155. Ebû Bekr Muh. b. Abdillâh b. Sâlih el-Mâlikî el-Ebhürî'nin (281-375 H.) *el-Fevâ'idü'l-müntekâti'l-garâ'ibî'l-hisân*'ı.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 59 (133- 145 yk.; NÂSİR 132).

156. Zeynüddin Ebû Abdillâh Muh. b. Abdilmelik b. İsmâ'il'in *el-Fevâ'idü'l-avâli'l-hisânî'l-müstahrece min mesmû'âtihi'si*.

Yazması: Feyzullah 2169 (150a-165a yk., 7-8 H. asır).

157. Ebû Bekr Muh. b. Bişr el-Ukberî el-Mısırî eş-Şâfi'î'nin (öl. 332H.) *Fevâ'id*'i.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 3 (21a-34a yk., 477 H.; GAS 182).

158. el-Fakih el-Abbâs b. el-Hasan er-Resimî'nin *Fevâ'id*'i. Tamamı 10 cüz'dür (İbn Hacer *Müfehres* 117a)

159. Ebû Muh. Abd b. Abdirrahman el-Osmânî'nin *Fevâ'id*'i (*Sila* 85-29, 47).

160. Ebû Muh. Ubeydullah b. Ah. b. Ma'rûf el-Bağdâdî'nin (306-381 H.) *el-Fevâ'idü'l-müntekâti'l-hisân*'ı.

Yazmaları: Zâhiriyye, hadis 387 (seçme yapan: ed-Dârekutnî, 31a-35a yk.; 7. H. asır; V); mec. 90 (15-20 yk.; GAS 206).

161. Ebû'l-Abbâs Ah. b. ebî Ah. et-Taberî, İbnü'l-Kâss'ın (öl. 335 H.) tahrir ettiği: *Fevâ'idü Ebî Umeyr b. ebî Talha Zeyd b. Sehl el-Ensârî*.

Yazması: Kahire, hadis 2184 (9 yk.; 746 H.).

162. Osman b. Ah. b. Muh. b. Hârûn es-Semerkandî'nin 333 H. yılında imlâ ettiği: *el-*

Fevâ'idü'l-müntekâti'l-hisânî'l-avâlî'si.

Yazması: Zâhiriyye, mec. 10 (66a-75a yk.; 6. H. asır; GAS 182).

163. Ebû'l- Kâsım Abdurrahman b. Ömer b. Nasr ed-Dimaşkî eş-Şeybânî'nin (öl. 414) *Fevâ'id'i.*

Yazması: Zâhiriyye, hadis 359 (I-III, 220-231 yk.; GAS 227).

164. Ebû'l-Kâsım Abdurrahman b. Ubeydillah b. Abdillah b. Muh. es-Simsâr, İbnü'l-Harbî'nin (336-423 H.) *Fevâ'id'i.* Ebû'l-Kâsım Hibetullah b. el-Hasan et-Taberî'nin seçmeleri yazma halinde elde edilmiştir: Zâhiriyye, mec. 10 (164a-173b, 6. H. asır); Kahire, Dar, hadis 1558 (220-233 s., 8. H. asır; GAS 229).

165. Ebû Muh. Abdurrahman b. ebî'l-Fehm Abdilmun'im b. Abdirrahman el-Yeldânî el-Abbâsî ed-Dimaşkî'nin (568-655 H.) *Fevâ'idü'l-müntekâ ve'l-garâ'ib'i.*

Yazması: Zâhiriyye, mec. 27 (72-85 yk.; içinde 631 H. tarihli bir semâ kaydı vardır; NÂSİR 435).

166. Abdurrahman b. Muh. b. Ah. Ebû'l-Ferec b. Kudâme el-Makdisî el-Hanbelî'nin (597-682 H.) *Fevâ'idü'l-ihvân mine'l-ehâdisi'l-muvafakât ve'l-ebdâl ve'l-avâlî'l-hisân'ı.*

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 56 (VII, 230-242 yk., 681 H.); mec. 94 (I, 140-154 yk.) (NÂSİR 95).

167. *Fevâ'idü'l-Hâcc*, tahrîc eden: Salâhuddîn Halîl b. Keykeldî (*Sila* 85-29, 42).

168. Muh. b. el-Huseyn b. Ah. b. Muh. Ebû'l-Huseyn b. ebî Ali el-Ehvâzî el-İsbehânî'nin (345-438 H.) *el-Müntekâ mine'l-cüz'is-sânî mine'l-fevâ'id ve'n-nevâdir'i.*

Yazması: Zâhiriyye, mec. 38 (138-148 yk.; Abdülganî el-Makdisî'nin hattı ile; NÂSİR 20).

169. Ebû Bekr Muh. b. el-Hasan b. Abdân b. el-Hasan b. Mihrân es-Sayrafi'nin *Fevâ'idü'l-müntekâti'l-garâ'ibi'l-hisân'ı.* Râvisi: Ebû Muh. Abdullah b. Hezârmerd es-Sarîfeynî el-Hatîb (Sirâcuddîn *Meşyeha* 67b, 68a).

170. Ebû Bekr Muh. b. Ca'fer b. ebî'l-Heysem'in *Fevâ'id'i.* Ondan rivâyet eden: Ebû Nu'aym el-İsbehânî (*Sila* 85-29, 42).

171. Ebû Bekr Muh. b. el-Huseyn b. Ubâde'nin *Fevâ'id'i.* Râvisi: Ebû Bekr Muh. b. el-Huseyn b. Abdân (*Sila* 85-29, 46).

172. Ebû Süleymân Muh. b. el-Huseyn b. Alî el-Bağdâdî el-Harrânî'nin (öl. 357 H.) *Fevâ'id'i.*

Yazması: Zâhiriyye, hadis 389 (28-33 yk. Hâfız Abdülganî el-Makdisî'nin elyazısı ile; NÂSİR 164).

173. Ebû'l-Feth Muh. b. el-Huseyn el-Ezdi'nin *Fevâ'id'i.* Râvisi: İbr. b. Ömer b. Ah. er-Remekî (İbn Hacer *Müfehres* 117a).

174. Ebû Ya'lâ Muh. b. el-Huseyn b. Muh. el-Ferrâ' el-Kâdî'nin (380-458 H.) *el-Fevâ'idu's-sihâhi'l-avâlî ve'l-efrâd ve'l-hikâyât'ı.*

Yazması: Zâhiriyye, mec. 116 (35-49 yk.; NÂSİR 218).

175. Ebû Bekr Muh. b. Ah. b. el-Huseyn eş-Şâfi'î eş-Şâfi'nin (429-507 H.) *Fevâ'id'i.* Yazması: Zâhiriyye, hadis 357 (106b-109b; NÂSİR 314).

176. Ebû Müslim Muh. b. Ah. b. Alî b. el-Huseyn el-Bağdâdî el-Kâtib, İbn Hinzâbe'nin (305-399 H.) *Fevâ'id'i.*

Ebû Bekr b. Fûrek'in yaptığı seçmeleri yazma halindedir: Zâhiriyye, mec. 41/7 (88a-95b yk., 6. H. asır; GAS 217).

177. Ebû Ca'fer Muh. b. İbr. b. Abdîmelik b. Mervân el-Vâsiti'nin *Fevâ'id'i.*

Yazması: Zâhiriyye, mec. 94 (XXV, 107a-117a yk., 6. H. asır; GAS 187).

178. Ebû Ali Muh. b. Ah. b. el-Hasan, İbnu's-Savvâfın (270-359 H.) *Fevâ'id'i.*

Dârekutnî'nin yaptığı seçmeler yazma halindedir: Zâhiriyye, mec. 105 (III, 156a-177b yk., 5. H. asır; GAS 193).

179. Ebû Bekr Muh. b. Ah. b. Râşid b. Ma'dân el-İsfehânî'nin (öl. 309 H.) *Fevâ'id'i.*

Yazması: Zâhiriyye, mec. 3/2; GAS 172.

VOHDÂNİYYÂT¹

İmâm Ebû Hanîfe'nin *Vuhdâniyyât*'ını Ebû Ma'ser Abdülkerîm b. Abdissamed et-Taberî el-Makarrî eş-Şâfi'î, tek bir cüz'de biraraya getirmiştir. Ancak isnâdları makbûl olmayıp, zayıftır. Mu'temed olan görüşe göre Ebû Hanîfe'nin hiç bir sahâbiden rivâyeti yoktur.

SÜNÂ'İYYÂT

Mâlik'in *Muvattâ*'nda mevcut olup, içindeki en âlî hadisleri teşekkül ederler².

SÜLÂSİYYÂT

1. Buhârî'nin *Sahîh*'indeki sülâsî hadislerin sayısı 22'dir. Bunları hâfız İbn Hacer ile diğerleri cem'etmişler, birçokları tarafından da serhedilmiştir. *Sahîh-i Buhârî*'nin en uzun senedli hadisi *tusâ'î* yani dokuz râvildir³.

-
- 1* *Vuhdâniyyât*'ın buradaki mânâsı: Resûlullah (sav) ile arasında tek bir râvinin bulunduğu yani sahâbeden tabiûnun yaptığı rivâyettir. Abdullah b. ebî Evfâ, Abdullah b. Uneys ve Enes'den rivâyetleri varsa da, güvenilir görüş sahiplerine göre Ebû Hanîfe'nin hiç bir sahâbiden rivâyeti yani vuhdâniyâtı mevcut değildir.

Vuhdân'ın hadîs literatüründe ifade ettiği diğer mânâ: Tek bir rivâyeti yahut hadîsi ile marûf olan râviler. Bu konuda en meşhur eser *Sahîh* sahibi Müslim b. el-Haccâc'ın *el-Münferidât ve'l-vuhdân*'ıdır. 1323 yılında Agra'da taşbaskısı yapılmıştır.

Bunun dışında bu sahada el-Hasan b. Süfyân (*İsâbe* I, 182), İbn ebî Âsım (*İsâbe* I, 299; VI, 490) ve Mutayyen'in (*İsâbe* I, 408) *K. el-Vuhdan*'ları zikredilebilir.

- 2* Bu sahada Abdurrahman b. Mu'ammer el-Vâsiti'nin 755 H. tarihinde kaleme aldığı bir eseri vardır: *Tuhfetu zevî'r-rüşd fi'l-ehâdisi's-sünâ'iyâti's-sened*. Yazması: Paris 4577/5 (40-41 yk.).

Silatu'l-halefte Yahyâ b. Bukeyr'in rivâyetiyle olan *Muvattâ*'nın *Sünâ'iyât*'ının rivâyet zinciri irâd edilmiştir (84-28, 63).

- 3* Buhârî'nin sülâsî yani senedinde üç râvi bulunan hadisler üzerine ulemâ büyük itinâ göstermişlerdir:

a) Molla Ali b. Sultân Muh. el-Kârî'nin (öl. 1014) *Ta'likâtü'l-kârî alâ sülâsiyâtî'l-Buhârî*'si.

b) Sıddîk Hasan Han el-Kannûci'nin *Gunyetu'l-kârî fi tercemeti sülâsiyâtî'l-Buhârî*'si (*Fihris* 1057).

c) Muh. b. Mûsâ b. Abdillâh es-Saffâr, İbn ebî İmrân Ebû'l-Hayr'ın (4 . H. asır) *Sülâsiyât*'ı. Yazması: Zâhiriyye, mec. 113 (98-101 yk.) (NÂSİR 20).

d) Ah. b. Ah. b. Muh. b. Ah., İbnü'l-Acemî el-Vefâ'î'nin (öl. 1086 H.) *Sülâsiyât*'ı. Yazması: Kahire² I, 118 (GAL).

e) Kemâlüddîn Ah. b. Kâdî'l-kudât Zeyniddîn'in *Sülâsiyât*'ı. Yazması: Zâhiriyye, mec. 2 (17-21 yk.).

f) Diyâüddîn el-Makdisî'nin *Sülâsiyât*'ı. Yazması: Zâhiriyye, mec. 70 (34-39 yk.),

2. Müslim'in sülâsiyâtı, şartına uygun olmadığı için *Sahih*'inin dışında mevcuttur.

3. Tirmizî'nin *Câmi*'inde tek bir sülâsî hadis mevcuttur. O da Enes'in hadisidir. Metni şöyledir: "İnsanlar üzerine öyle bir zaman gelecek ki, dininde sabırlı olan, elinde ateş koru tutan gibi olacaktır."

4. İbn Mâce'nin *Sünen*'inde 5 tane sülâsî hadis vardır⁴. Hepsinin tariki aynı olup Enes'in hadislerindendir. Tariki şöyledir: Cübâre b. el-Muğallis el-Himmânî el-Kûfî, Kesîr b. Süleym ed-Dabbî'den, o da Enes'den. Cübâre ile Kesîr iki zayıf râvidirler.

5. Dârimî'nin *Sünen*'inde 15 sülâsî hadis mevcuttur⁵.

6. Şâfiî'nin *Müsned*'i ile diğer kitaplarında pek çok sülâsî hadisi vardır.

7. Ahmed (b. Hanbel)'in *Müsned*'inde ise *Ukûdu'l-le'âli fi'l-esânidi'l-avâli*'ye göre 337 sülâsî; Şeyh Muh. b. Ahmed b. Sâlim b. Süleymân en-Nâbulusî es-Sefârî'nin *Nefesâtu's-sadri'l-mukmed bi-şerh sülâsiyâtî'l-Müsned*'inde⁶ görüldüğü üzere 363 sülâsî hadis vardır. Sefârî'nî, Nâblus köylerinden birisi olan Sefârî'ne nisbettir. Burada doğmuştur. Mezheb olarak Hanbelî, itikâd olarak Eserî, meşreb olarak ise Kâdirî'dir. Nâblus'ta H. 1188'de vefât etmiştir. Kitap kalın tek cilttir.

8. Abd b. Humeyd'in *Müsned*'inde 51 sülâsî⁷,

9. et-Taberânî'nin *Mu'cemu's-sağır*'inde ise 3 tane sülâsî hadis mevcuttur⁸.

mec. 113 (98-103 yk.).

g) Bürhânüddin el-Kevrânî'nin *Müsnedu sülâsiyâtî'l-Buhârî*'si (*Fihris* 586).

4* Muhaddislerce kıraat ve rivâyet olunup, kimilerince de müstakil bir cüzde cem'edilmiştir:

a) İbn Mâce'den Ali b. İbr. el-Kattân'ın rivâyeti ile: *Sila* 84-28, 64.

b) *Meşyehatu'l-Halebi* 33a.

c) Yazması: Zâhiriyye, mec. 63 (164-?).

d) İmam Zehebî'nin *Sülâsiyât*'ı. Yazması: Zâhiriyye, mec. 59 (38-39 yk.) (NÂSİR).

e) Ebû'l-Hasan Ali b. İbr. b. Seleme el-Kazvî'nî el-Kattân'ın (254-345 H.) *Sülâsiyât*'ı. Yazması: Zâhiriyye, mec. 59 (38-40 yk.) (NÂSİR).

5* Muhaddislerce kıraat ve rivâyeti kabul görmüş âli cüzlerdendir (İbn Hacer *Müfehres* 28b; *Sebetu's-Şemmâ* 194b, 195b, 209b, 212a; *Meşyehatu'l-Halebi* 50b).

Dârimî'nin *Sünen*'inin de râvisi olan Ebû İmran İsâ b. Ömer b. el-Abbâs es-Semerkandî, *Sünen*'deki 15 sülâsî hadisi bir cüz' içinde tahrir etmiştir (*Sila* 84-28, 63). Yazmaları mevcuttur: Köprülü 1584/14 (124-126, 633 H.); Zâhiriyye, mec. 51 (30a-34b, 7. H. asır).

6* Baskısı gerçekleştirilmiştir: Dimaşk, Matba'atu'l-İslâmiyye 1961.

Bunun dışında: Muhibbüddin İsmâ'il b. Ömer b. Bekr el-Makdisî el-Hanbelî'nin (öl. 613 H.) *Sülâsiyât*'ı. Rivâyet ve kıraat olunan kitaba daha sonra Hâfiz Diyâü'l-Makdisî de ilavelerde bulunmuştur (*Sila* 84-28, 63). Yazma nüshası: Zâhiriyye, mec. 98 (173-201 yk.) (NÂSİR 391).

7* Bkz. *Sila* 84-28, 63; *Meşyehatu'l-Halebi* 43b.

Yazmaları: Ayasofya 882/2 (10-21 yk.); Zâhiriyye, hadis 248 (6 yk., 605 H.); Kahire² I, 106, hadis 2024 (NÂSİR 345).

8* Yazmaları mevcuttur: Ayasofya 882/6 (69b-71a); Landb.-Br. 71 (1-8, 9-10 yk., 1189 H.).

RUBÂ'İYÂT

1. İmâm eş-Şâfiî'nin *Rubâ'iyâtı*⁹: Ebû Bekr Muh. b. Abdillâh eş-Şâfiî'nin *Fevâ'id*'inin 4 ve 8. cüz'lerinden Ebû'l-Hasan ed-Dârekutnî'nin yaptığı tahrîc ile meydana çıkmıştır. Kalın tek cüz'dür. Yahut iki cüz de olabilir.

2. Ebû Abdillâh el-Buhârî'nin rubâ'iyâtından¹⁰ bazıları *Dürerü'd-derârî fî şerh rubâ'iyâtı'l-Buhârî* adıyla şerhedilmiştir.

3. Müslim'in *Sahih*'inde de dörtlü isnada sahip hadisler mevcuttur¹¹.

4. Nesâî'nin *Sünen*'indekiler ise kitabının en âli olan hadisleridir¹².

5. Taberânî'nin *Mu'cem*'lerinde *Silatu'l-halef*'te söylenildiğine göre 4 rubâ'î hadis vardır¹³.

6. Tirmizî'nin *Câmi*'indeki rubâ'î hadislerin sayısı: 170'dir¹⁴.

7. Buhârî'nin rubâ'iyâtından iki hadis vardır ki, bunlar sülâsilere ilhâk olunmuştur.

8. Bunlardan Ebû Dâvud'da tek bir hadis vardır ki, bu da "havzdan suâl" ile ilgilidir.

Sülâsî'ye ilhâk olunan rubâînin mânâsı: Tâbîî, bir başka tâbîiden, o da sahâbîden yahut sahâbî bir diğer sahâbîden rivâyet eder. İki tâbîi yahut sahâbî bir derecede, ikisi bir hükümde sayılırlar. Onların berâberinde müellifin kendisinden ahzettği bir de râvi varsa o zaman buna "Sülâsî hükmünde rubâî" denilir. Bunlar, Ebû Dâvud'un indinde olanların en âlisidir.

9. Ebû Muh. Abdülğanî b. Sa'îd el-Ezdî'nin *Rubâ'iyâtı's-sahâbe*'si vardır¹⁵.

* Bu sahada İbn Tûlûn'un *Ukûdu'l-lu'lu'iyât fî'l-châdisi's-sülâsiyâtı* (Fihris 474) ile *Sülâsiyâtı't-Tayâlisi* (Fihris 963) zikredilebilir.

* Ahmed el-Bizre, Buhârî, Dârimî, Abd b. Humeyd, İbn Mâce, Taberânî ve Tirmizî'nin Sülâsiyât'larını tahkik etmiştir. Bunların tümü 1986 senesi içinde Şam'da Dâru'l-Me'mûn tarafından neşredilmiştir.

9* Ebû'l-Hasan Alî b. Ömer ed-Dârekutnî, İmâm Muh. b. İdris eş-Şâfiî'nin rubâ'î hadislerini tahrîc etmiştir ki bu, Ebû Bekr Muh. b. Abdillâh eş-Şâfiî'nin *Fevâ'id*'inin 4 ve 8. cüzlerini teşkil etmiştir. Bu büyük tek, küçük iki cüz'ü Ebû Bekr'den Ah. b. Abdillâh b. el-Huseyn el-Mehâmîlî rivâyet etmiştir (İbn Hacer *Müfchres* 99a, 154a; *Sila* 84-28, 355). Yazmaları Şam'dadır: *Esânidu'r-rubâ'iyât* = *Ehâdisu'r-rubâ'iyât*. Zâhiriyye. hadis 359 (92-108; I; mec. 85 (II, 17a-27b yk., 6. H. asır) (NÂSİR 137; GAS 169, 209).

10* Muhaddislerce kıraat ve rivâyet olunmuş bir cüz'dür (Belevî *Sebet* 174; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 1ab). Yûsuf el-Kinânî'nin *Rubâ'iyâtı'l-İmâmî'l-Buhârî* adlı çalışması oldukça kapsamlı olup 1984 yılında Rabat'ta Mektebetü'l-Ma'ârif tarafından neşredilmiştir.

11* Muhaddisler arasında okunup, rivâyet edilen kitaplar cümlesindendir (*Sebetu's-Şemmâ'* 138b; *Meşyehatu'l-İlalebi* 67a; *Sila* 84-28, 353-4).

12* Ebû Bekr Muh. b. Ah. b. es-Sünnî'nin rivâyetiyle olup *Sünenü'l-Müctebâ*'dan yapılan seçmelerdir (*Sila* 84-28, 355). Yazması: Chester Beatty 3849/1 (4-24 yk., 6. H. asır) (GAS 168).

13* Bkz. *Sila* 84-28, 355. Yazması: Landb. Br 71 (1-8, 9-10, 1189 H.).

14* Bkz. *Sila* 84-28, 355.

15* Tek başına *rubâ'iyât* denildiğinde de onun senedinde 4 sahâbinin birbirlerinden

10. Yûsuf b. Halîl'in *Rubâ'îyyâtı*¹⁶: Ebû'l-Haccâc Şemsüddîn Yûsuf b. Halîl b. Abdillâh ed-Dimaşkî el-Hâfız, Halep muhaddisi, Şâm müsniidi, H. 648 senesinde 93 yaşında iken vefât etmiştir. Onun bir de *Semâniyâtı*¹⁷ vardır.

11. Ebû Muh. Abdülğani b. Sa'îd el-Ezdî'nin *Rubâ'iyâtı't-tâbi'in*'i.

12. İbn Sasarî'nin *Rubâ'iyâtı*¹⁸: Ebû'l-Mevâhib, Dimaşk muhaddisi ve müfidi, el-Hasan b. ebî 'l-Azâ'im Hibetillâh b. Mahfûz, İbnü Sasarî er-Rebe'î et-Tağlebî ed-Dimaşkî el-Hâfız, öl. 586 H. Müellifin diğer eserlerinden: *el-Mu'cem*, *Fadâ'ilü's-sahâbe*, *Fadâ'ilü Beyti'l-Makdis*, *Avâli İbn Uyeyne*...¹⁹

HUMÂSİYÂT

Zamanında Irâk müsniidi olan Ebû'l-Hüseyn Ahmed b. Muh. b. Ahmed, İbnü'n-Nakûr el-Bağdâdî el-Bezzâr'ın *Humâsiyâtı*²⁰. H. 470 senesinde vefât etmiştir. Aynı zamanda Dârekutnî'nin *Sünen*'inden de humâsiler müfred hâle getirilmiştir²¹.

rivâyette bulunduğu hadislerin biraraya getirildiği bu cüz' anlaşılır. Müelliften rivâyet eden: Abdürrahîm b. Ah. el-Buhârî (*Sila* 84-28, 356). Muhaddislerce kıraat olunan kitaplardan idi (İbn Hacer *Müfehres* 52a; *Dürer* III, 89; İbn Hayr *Fehrese* 219).

Kitabın yazmaları mevcuttur: Feyzullah 261/3 (156a-158a, 7 . H. asır); Bağdat, Evkâf 2886/3 (552 H.).

16* Bu cüz de bir evvelki gibi senesinde dört sahâbinin birbirlerinden rivâyette bulundukları hadisleri toplamıştır (=Rübâ'iyâtı's-sahâbe). Muhaddislerin okuyup rivâyet ettikleri hadis cüz'lerinden birisidir (İbn Hacer *Müfehres* 198 b; *Dürer* II, 332; *Meşyehatu'l-Halebî* 13b; *Sila* 84-28, 80).

17* Bkz. *Siyer* XXIII, 153.

18* =Rübâ'iyâtı't-tâbi'in. İsnâdında 4 tâbiînin birbirlerinden rivâyet ettikleri hadislerin biraraya geldiği kitabı ondan oğlu Sâlim rivâyet etmiştir (*Sila* 84-28, 80, 356).

19* Diğer rubâ'î hadis toplama çalışmaları:

1. *Erba'ûnu'r-rübâ'iyâtı'l-isnâd min Sünen İbn Mâce* (*Sebetu's-Şemmâ'* 16b, 17a 188b-193b).

2. Ebû Hafs Ömer b. Ah. b. Osmân el-Bağdâdî, İbnü Şâhin'in (297-385 H.) rübâ'iyâtı: *Ma'cteme'a indî mine'l-ehâdisi'lleti beyni ve beyne Rasûlillâh (sav) erbe'atu ricâl*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 107 (170-182 yk.) (GAS 210).

3. el-Hatîbu'l-Bağdâdî'nin 3 cüz'den oluşan *Rubâ'iyâtı* (*Tezkire* III, 1140).

4. Ebû Mûsâ'l-Medîni'nin (501-581H.) *Rübâ'iyâtı't-tâbi'in*'i Hâfız Abdülğani b. Abdilvâhid el-Makdisî'nin elyazısı ile olan yazma nüshası: Zâhiriyye, mec. 106 (IV, 18-27 yk.).

20* Onun için hadisleri arasından 5 râvili senedi olanlarını seçme yaparak hazırlayan: Ca'fer b. Yahyâ b. İbr. b. Yahyâ b. Abdillâh el-Mekkî. Kitab, pek çoklarının dinlenip rivâyet edilmiştir (İbn Hacer *Müfehres* 147 bb; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 57b-58a; *Sebetu's-Şemmâ'* 155a-156a; *Bern. Tüceybi* 234; *Sila* 84-28, 97).

İki yazma nüshası da Zâhiriyye kütüphanesinde: mec. 106 (138-143 yk.) ve mec. 132 (65-68 yk.) (NÂSIR 128).

21* Ebû Tâhir Abdürrahîm b. ebî Abdîrrahîm b. Tâhir'in Dârekutnî'den rivâyeti ile mervidir. Bkz. İbn Hacer *Müfehres* 147b,b; *Sila* 84-28, 97).

*Bunun dışında Ebû'l-Me'âli Mansûr b. Mes'ûd el-Gaznevî, Ebû Ali el-Hasan b. Mes'ûd el-Vezîr ile Zâhir b. Tâhir'in humâsiyât ve sūdâsiyâtı bir sonraki bölümde gelecektir.

SUDÂSİYÂT

1. İbnü'l-Hattâb'ın *Sudâsiyât*'ı: Mısır diyârının müsnidi, Ebû Abdillâh Muh. b. Ahmed b. İbrâhîm er-Râzî, İbnü'l-Hattâb nâmiyle marûftur. H. 525 senesinde vefât etmiştir. Bunları onun hadislerinden Ebû Tâhir es-Silefi tahrîc etmiştir²².

2. Zâhir eş-Şehhâmî'nin *Sudâsiyât* ve *Humâsiyât*'i²³: Ebû'l-Kâsım Zâhir b. Tâhir b. Muh. en-Nisâbüri eş-Şehhâmî, Nisâbü'r müsnidi ve muhad-disi, H. 533'de vefât etmiştir.

3. Ebû Mûsâ'l-Medinî'nin *Sudâsiyâtü't-tâbi'in*'i²⁴: Ebû Mûsâ Muh. b. Ömer b. Ahmed b. Ömer el-Medinî el-İsbehânî el-Hâfız, eserler sâhibi, İsbehân'da H. 581'de vefât etmiştir.²⁵

SUBÂ'İYÂT

1. Ebû Mûsâ'l-Medinî'nin *Subâ'iyât*'ı.

2. Ebû Ca'fer es-Saydalânî'nin *Subâ'iyât*'i²⁶.

3. Ebû'l-Kâsım b. Asâkir'in *Subâ'iyât*'i²⁷.

4. Oğlu el-Kâsım'ın *Subâ'iyât*'i²⁸.

5. Abdullatif el-Harrânî'nin *Subâ'iyât*'ı: Ebû'l-Ferec en-Necîb Abdül-latif b. Abdilmun'im b. es-Saykal el-Harrânî el-Hanbelî, Mısır diyârının

22* =*Sudâsiyâtü'r-Râzî*. Müellifinden pek çokları çeşitli rivâyet usûlleri ile rivâyet etmişlerdir. Muhaddislerce kabul görmüş, çok sık rivâyet ve kıraat olunmuş marûf bir âli cüz'dür. Mesela: *Iber* II, 426, III, 83, 114; *Bern. Vâdiyâşi* 264; *Sebet İbn Habîb* 25b; *Sebetu's-Şemmâ* 94b-105a; *Buğyetu'l-mültemis* 71; *Meşyehatu İbn Sellâme* 22a; İbn Hacer *Müfhe*res 36b, 40a, 86b, 113a; *Vefeyât İbn Râfi*'; I 309, *Sila* 85-29, 483, 371).

23* eş-Şehhâmî'den rivâyet eden: Ebû'l-Kâsım Abdullatif b. Muh. b. Sâbit el-Hvârizmî (İbn Hacer *Müfhe*res 155b; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 76 ab; *Sila* 84-28, 74).

24* Bu cüz'ü Ebû Mûsâ'dan İsmâ'il b. Ahmed el-İrâkî icâzet yoluyla rivâyet etmiştir.

25* Diğerî sūdâsiler:

1. Vezîr Ebû Ali el-Hasan b. Mes'ûd ed-Dimaşkî (öl.543 H.), Ebû'l-Kâsım Zâhir b. Tâhir eş-Şehhâmî'nin hadislerinden *es-Sudâsiyât ve'l-humâsiyyât* tahrir etmiştir (*Meşyehatu'l-Halebi* 55b-56a; *Sila* 84-28, 371).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 82 (119-130 yk.) (NÂSIR 183).

2. Ebû'l-Me'âlî Mansûr b. Mes'ûd b. Mahmûd el-Gaznevî'nin (öl. 586'dan sonra) *Cüz' fihî ehâdis humâsiyyât ve-sudâsiyyât*'ı. Yazması: Zâhiriyye, mec. 18 (196-198 yk) (NÂSIR 206).

3. Ebû Bekr Muh. b. Ah. b. el-Hüseyn eş-Şâfi'î eş-Şâsi'nin (429-507 H.) *es-Sudâsiyyât*'ı. İki yazma nüshası vardır: Zâhiriyye, mec. 107 (284-288 yk.; Diyâ'u'l-Makdisî'nin elyazısı ve rivayetiyle), mec. 82 (=es-Sudâsiyyât ve'l-humâsiyyât, 119-129 yk.).

4. Ebû Abdillâh Muh. b. el-Fadl b. Ah. b. Muh. es-Sâ'idî el-Fürâvî'nin *Sudâsiyyât*'ı (Yaz. b. Cem. *Meşyeha* 35ab). Bir yazması: Zâhiriyye, mec. 33 (1-33 yk.) (NÂSIR 176).

5. el-Kâsım b. Asâkir'in *Sudâsiyyât*'ı (*Dürer* II, 413).

26* Ebû Ca'fer Muh. b. Ah. b. Nasr es-Saydelânî'nin (506-603 H.) *Subâ'iyât*'ı (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 14 ab; *Sila* 84-28, 372).

27* Ondan rivâyette bulunan Sedidüddîn Ebû Muh. Mekki b. el-Müslim b. Mekki b. Allân el-Kaysî, (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 111a; *Sila* 84-28, 371). Bu eserden bir alıntı hadîsi İbn Hacer, *İsâbe*'sinde (III, 684) irâd etmiştir.

28* Bkz. *Siyer* XXI, 408; *Meşyehatu'l-Halebi* 52b; *Sila* 84-28, 371.

Sila
v
nâsihi
no. 1364

müsnidi. 672 H. senesinde vefât etmiştir. Onun 7'li isnâdlı hadislerini Seyyid eş-Şerîf el-Hâfız İzzüddîn Ahmed b. Muh. el-Hüseynî tahrîc etmiştir.²⁹

SEMÂNİYÂT

1. Yine onun (Abdullatif el-Harrânî'nin) *Semâniyât*'ı 4 cüz'dür³⁰.
2. Reşîdüddîn el-Attâr'ın *Tuhfetü'l-müstefîd fi'l-ehâdisi's-semâniy-yeti'l-esânîd*'i³¹; Reşîdüddîn Ebû'l-Hüseyn Yahyâ b. Ali b. Abdillâh el-Attâr.
3. Diyâüddîn el-Makdisî³² ve diğerlerinin *Semâniyât*'i³³.

29* Subâ'î hadis cem'eden diğerleri:

1. Ebû'l-Es'ad el-Kuşeyrî'nin *Subâ'iyât*'ı. Dinlenip, rivâyet olunan hadis cüz'lerinden birisidir. (*Vefeyât İbn Râfî* II, 287; I, 485).
2. Ali b. Huseyn b. Urve el-Hanbelî, İbnü Zeknûn'un (öl. 837 H.) *Mulahhas mine'l-er-ba'ini's-subâ'iyât li'l-Kuşeyrî*'si. Yazma nüshası: Zâhiriyye, mec. 18 (206-209 yk., müellif hattı) (NÂSİR 78).
3. Kâdî Ebû Bekr b. el-Arabî'nin *Subâ'iyât*'ı (*Nefhu't-tib* II, 36; İbn Hayr *Fehrese* 175; *Fihris* 1051).
4. Muh. b. Hişâm b. Mellâs el-Fezârî'nin *es-Subâ'iyât*'ı. Yazması: Şehit Ali Paşa 539/3 (24a-25b, 596 H.; GAS 145).
5. Cemâlüddîn Yûsuf b. Hasan b. Ah. b. Abdilhâdî es-Sâlihî el-Hanefî'nin (840-909 H.) *es-Subâ'iyâtul-vâride an Seyyidi's-sâdât*'ı. Yazması: Zâhiriyye, edeb 45 (172-179 yk., müellif hattı).
6. Ebû Bekr b. Abdilbâkî el-Ensârî'nin *Subâ'iyât*'ı. İbn Taberzed'in rivâyeti ile (İbn Hacer *Müfehres* 160 d-e,a).
7. Ebû'l-Feth Muh. b. Abdîrrahîm el-Fâmî'nin *Subâ'iyât*'ı. Bunu, onun hadislerinden tahrîc eden: Ebû Muh. el-Mutahher b. Sedîd el-Fûrkânî (*Sila* 84-28, 372).
8. Salâhuddîn Ebû Sa'îd Halîl b. Keykeldî b. Abdillâh eş-Şâfî'î el-Alâ'î'nin (694-761 H.) *Buğyetü'l-mültemes fi subâ'iyâtı hadisi'l-İmâm Mâlik b. Enes*'i. Yazma nüshası: Zâhiriyye, hadis 242 (1-39 yk.). Başında İmâm Mâlik'in bir hal tercemesi ile sonunda hadis ehlinin dereceleri ile ilgili bir bölüm yer almıştır (NÂSİR 362).
9. Mü'nise Hâtûn binti'l-Mâlik el-Âdil'in *Subâ'iyât*'ı (*Dürer* II, 307).
10. Ebû'l-Haccâc Yûsuf b. Halîl b. Abdillâh el-Âdemî ed-Dimaşkî el-Halebî'nin (555-648 H.) *el-Ehâdisu's-subâ'iyât*'ı. Yazması: Zâhiriyye mec. 59 (ilk yarısı, 3-20 yk., 711 H.) (NÂSİR 149).
11. Ebû'l-Berekât Dâvud b. Ah. b. Muh. İbnü Mülâ'ib el-Bağdâdî'nin (542-616 H.) *Subâ'iyât*'ı. Yazması: Zâhiriyye mec. 2 (38-41 yk.) (NÂSİR 116).
12. Kâdî Tâciüddîn Ebû Muh. Abdülgaflâr b. Muh. b. Abdilkâfî es-Sugaydî'nin (650-732 H.) *Subâ'iyât*'ı (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 99a).
13. Ebû'l-Kâsım Zâhir b. Tâhir b. Muh. eş-Şehhâmî'nin (446-533 H.) *Subâ'iyât*'ı. Yazması: Zâhiriyye, mec. 89 (260-275 yk., I-II); mec. 19 (V-VIII, 78-96 yk.) (NÂSİR 317).
14. Ebû Gâlib Muh. b. el-Hasan b. Ali el-Mâverdi'nin *Subâ'iyât*'ı (İbn Hayr *Fehrese* 174).

30* =*Semâniyâtü'n-Necîb*. Tahrîc eden: evvelkisinde olduğu gibi, İzzüddîn Ebû'l-Kâsım Ah. b. Muh. b. Abdîrrahman b. Ali el-Hüseynî el-Mısırî, İbnü'l-Halebî (635-695 H.) (İbn Hacer *Müfehres* 103b, 155a-b; *Sila* 84-28, 64).

Yazması: Köprülü 371/4 (105a-202b, 9. H. asır; sadece sahâbi Enes'in hadislerinin tahrîc olunduğu âli isnadlı merfû haberler).

31* Bkz. *Bern. Vâdiyâşi* 264-5; *Sila* 84-28, 40.

32* Bkz. *Sila* 84-28, 64.

33* Diğer semâniyâttan bazıları:

1. Cemâlüddîn Yûsuf b. Muh. b. Mes'ûd el-Abbâdî es-Sermerî el-Ukaylî'nin (696-776

TUSÂ'İYÂT

1. Radiyüddîn İbrâhîm b. Muh. et-Taberî el-Mekkî 'nin *Tusâ'iyât*'i³⁴, öl. 722 H.

2. İzzüddîn b. Cemâ'a'nın *Tusâ'iyât*'ı: Kâdılar kâdısı İzzüddîn Ebû Ömer Abdülazîz b. Kâdî'l-kudât Bedriddîn Muh. b. İbrâhîm b. Sa'dillâh b. Cemâ'a el-Kinânî eş-Şâfi'î el-Mısırî, Mekke'de H. 767'de vefât etmiştir. Onun, sayısı 40'ı bulan tusâ'î hadislerini Ebû Ca'fer Muh. b. Abdillatif b. el-Keveyk er-Rebe'î —ki H. 790'da vefât etmiştir— tahrîc etmiştir³⁵.

3. Ebû Hayyân el-Endülüsî'nin *Tusâ'iyât*'i³⁶: Esîrüddîn Ebû Hayyân Muh. b. Yûsuf b. Alî b. Yûsuf b. Hayyân el-Endülüsî el-Gırnâtî en-Nahvî el-Luğavî el-Mukrî' el-Müfessir, meşhur kitapların sâhibi, eş-Şâfi'î, Kâhire'de H. 745 'de vefât etmiştir.³⁷

UŞÂRİYÂT

1. Tirmizî ve Nesâ'î'nin uşârî hadisleri, kitaplarında en nâzil isnadlı olanlarıdır³⁸.

H.) *Semâniyât*'ı (Dürer IV, 474).

2. Ebû'l-Abbâs Ah. b. ez-Zâhiri'nin tahrîc ettiği *Semâniyâtü Meşyehati'l-Fahri'bni'l-Buhârî* (Sila a.y.).

3. Ebû'l-Haccâc Yûsuf b. Halîl b. Abdillâh ed-Dimaşki el-Âdemî'nin (555-648 H.) *Semâniyât*'ı (Siyer XXIII, 153). Yazması: Zâhiriyye, mec. 59 (1-19 yk.).

4. Hâfız Ebû Abdillâh Muh. b. Sa'îd b. Yahyâ b. Alî ed-Dübeysî'nin *Semâniyât*'ı (Bern. Tüceybî 177).

5. Tarihçi Tâcüddîn Ebû Tâlib Alî b. Enceb b. Osmân el-Hâzin'in *Semâniyât*'ı (Sirâcüddîn Meşyeha 106b-107a).

6. Münise Hâtûn binti'l-Mâlikî'l-Âdil'in *Semâniyât*'ı (Sila 84-28, 64).

34* Bkz. Dürer I, 55.

35* Yazma nüshası: Feyzullah 259 (154a-161a yk., 9. H. asır).

36* Bkz. Sila 84-28, 48.

37* Diğer tusâ'îler:

1. Şerefüddîn Ebû Muh. Abdülmü'min b. Halef ed-Dimyâtî'nin *el-Mi'etu't-tusâ'iyye fi'l-muvâfakât ve'l-ebdâli'l-âliyye*'si (Bern. Tüceybî 153; Fihris 407).

2. Ümmül-Mesâkin Zeyneb binti'l-Afif Abdillâh b. Sa'd el-Yâfi'î'nin *et-Tusâ'iyât ve'l-uşâriyât*'ı. Onun için tahrîc eden: Necmüddîn Muh. b. Ömer b. Muh. b. Fehd (Sila 84-28, 48; Fihris 294).

3. Takiyüddîn Kâdiyyü'l-müslimin Ebû'l-Feth Muh. b. Alî b. Vehb b. Mutî'nin (öl. 625 H.) *Tusâ'iyât*'ı (İzz. b. Cem. Meşyeha 32a).

4. Ebû Abdillâh Diyâüddîn Muh. b. Abdilvâhid b. Ah. el-Makdisî'nin (569-643 H.) *Tusâ'iyâtü Müslim fi Sahihihî*'si (Sila 84-28, 33). Yazması: Zâhiriyye, hadis 348 (51-55 yk.) (NÂSIR 328).

5. Necmüddîn Ebû Bekr Abdullâh b. Alî b. Ömer b. Şibl es-Sanhâcî'nin (658-727 H.) *Tusâ'iyât*'ı. Bir başkası onun için tahrîc etmiştir (Dürer II, 277).

6. Kutbuddîn Ebû Alî Abdülkerîm b. Abdinnûr b. Münir el-Halebî'nin (664-735 H.) kendisi için tahrîc ettiği *Tusâ'iyât*'ı (Dürer II, 398).

7. Tâcüddîn Ebû'l-Kâsım Abdülgaffâr b. Muh. b. Abdilkâfi es-Sa'dî eş-Şâfi'î'nin (öl. 732 H.) *Tusâ'iyât*'ı (İber IV, 92).

38* Buhârî'nin uşârî hadisleri hakkında Suyûtî'nin bir küçük cüz'ü vardır: *Risâle fi uşâriyâtü'l-Buhârî*. Yazması: Kahire¹ VII, 587,² I, 119.

2. et-Tenûhî'nin *Uşâriyâtı*³⁹: Burhânüddîn Ebû İshâk İbrâhîm b. Ahmed b. Abdilvâhid et-Tenûhî el-Bu'î (:aslen) ed-Dimaşkî (:menşe' olarak) el-Mısırî el-Hâfız ile

3. Zeynüddîn el-İrâkî'nin *Uşâriyâtı*⁴⁰.

4. Her ikisinin de talebesi olan hâfız (İbn Hacer), şeyhi et-Tenûhî'nin merviyâtından 140, İrâkî'nin merviyâtından ise 60 uşârî hadisi imlâ ve tahrîc etmiş, ayrıca kendisi için⁴¹ de 40 hadislik bir *Uşâriyât* hazırlamıştır.

5. Hâfız es-Sehâvî'nin *Uşâriyâtı*⁴².

6. Celâlüddîn es-Suyûtî'nin *Uşâriyâtı*: Ona vâki olan uşârî hadisler çok nâdir olup, sayıları da üçtür şöyle ki o, bunları rihleti sırasında Dimyât dolaylarında bulabilmiştir⁴³. Bu eserinde Suyûtî şu bilgileri vermektedir: "Şüphesiz âlî isnâd sevilen bir sünnet ve Resûlullah'a (sav) yakınlaşmak sûretiyle talebedilen bir rütbedir. İşte bu nedenle ehl-i hadîs âlî isnadlı hadislerin tahririne büyük önem vermişlerdir. *Sülâsiyât*, sonra *Rubâ'iyât*, sonra *Humâsiyât*, sonra *Sudâsiyât*, sonra *Subâ'iyât*, sonra *Semâniyât*'ı biraraya getirmişlerdir. Bunların tümü 700 hicrî asrından önce vâki olması mümkün âli senedlerdir. 700'den sonra *Tusâ'iyât* ve *Uşâriyât*'ı tahrîc ettiler. 800 H.'den bir sene önce Zeynüddîn el-İrâkî ve sonra içlerinde İbn Hacer'in de bulunduğu bir grup uşârî hadisler tahrîc ettiler. İbn Hacer diyor ki: "Zamanın uzak oluşu nedeniyle bize çoğunlukla 11'li sened (*ehadu uşârî*) vâkî olmaktadır. İyice araştırdığımda az bir miktarda olsa uşârî hadislerin de vâki olduğunu gördüm."

7. Yine onun (Suyûtî'nin) bu sahada *Cüz'ü's-Selâm min Seyyidi'l-enâm* adlı bir kitabı vardır. Eser hakkında *Keşfu'z-zunûn*'da şöyle söylenmektedir: Kendisine vâki olmuş 24 uşârî hadisi bir araya getirdiği kitabı 911 senesinin sonunda Rebî'ulevvel ayında bitirmiştir⁴⁴.

Bu konuda detaylı bilgi edinmek için Sehâvî'nin *Elfiyyetü'l-İrâkî Şerh*'inde âli ve nâzil bölümüne bakınız.⁴⁵

39* Hâfız İbn Hacer, bunu onun için tahrîc ettiğini söylemektedir (Bkz. *Dürrer* I, 11; İbn Hacer *Müfehres* 93a; *Sila* 85-29, 471).

40* =*Uşâriyâtü'l-İrâkî* = *K. el-Erba'îni'l-uşâriyâtî'l-isnâd* (*Fihris* 817, 880-81).

41* Bkz. *Sebetu's-Şemmâ* 214a-224a; *Fihris* 881-2.

42* Bkz. *Fihris* 882, 992.

43* Bkz. *Fihris* 312, 810, 882, 1017, 1095. Bu üç âli senedli hadis yazma halinde mevcuttur: Kahire Suppl. II, 125 (24-27 yk.).

44* Suyûtî'ye bu sahada iki kitap daha nisbet edilmiştir:

a) *el-Feydu'l-cârî fi turukî'l-hadisi'l-uşârî* (*Fihris* 689). Yazması: Kahire² I, 136.

b) *en-Nâdiriyât mine'l-uşâriyât* = *el-Kevâkibu's-sâriyât fi'l-ehâdisi'l-uşâriyât* (*Fihris* 587-686-9). Yazması Mısır'da mevcuttur: Kahire¹ VII, 246² I, 141.

45* Diğer uşârîler:

1. Hâfız Necmüddîn b. Fehd'in *Erba'ûnu'l-uşâriyâtı* (*Sebetu's-Şemmâ* 187a-188a).
2. İbn Tûlûn'un *Nihâyetu't-taleb ve'l-murâd fil-aşere ehâdisi'l-uşâriyyeti'l-isnâd*'ı (*Fihris* 474-5).

3. Burhân (yahut Cemâlu)ddîn Ebû'l-Feth İbr. b. Ali b. Ah. el-Kalkaşand el-Makdisî'nin (öl. 922 H.) *Uşâriyâtı*. 22 adet uşârî hadis ihtiva etmiştir. Yazması: Berlin 1624-5.

4. Muh. b. Câbir el-Vâdiyâşî'nin *Uşâriyâtı* (*Fihris* 882).

KIRK HADİSLER (*Erba'ûnlar*)

1. Abdullah b. el-Mübârek el-Hanzalî'nin *Erba'ûn*'u. O, kırk hadis toplayıp yazanların ilkidir.
2. Muh. b. Eslem et-Tûsî'nin *Erba'ûn*'u¹.
3. el-Hasan b. Süfyân en-Nesâî'nin *Erba'ûn*'u².
4. Ebû Bekr el-Âcurrî'nin *Erba'ûn*'u. Birkaç kürrâselik ince bir cüz'dür³.
5. Ebû Bekr Muh. b. İbrâhîm el-İsbehânî, İbnü'l-Mukrî'nin *Erba'ûn*'u⁴.
6. Ebû Bekr Muh. b. Abdillâh el-Cevzekî'nin *Erba'ûn*'u.⁵

-
- 1* Ebû'l-Hasan Muh. b. Eslem b. Sâlim el-Kindî et-Tûsî (öl. 242 H.).
a) Ebû Abdillâh Muh. b. Vekî' b. Devvâs b. eş-Şarkî et-Tûsî (*Bern. Vâdiyâşî* 288-9; İbn Hayr *Fehrese* 157; İbn Hacer *Müfehres* 40b; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 17b; Şîrâcüddîn *Meşyeha* 57b-59a; *Sila* 83-27, 401; *Sebet İbn Habib* 26a).
b) İbrâhîm b. Muh. b. Yahyâ el-Müzekkî (İbn Hacer Hacer *Müfehres* 99a).
Yazması: Zâhiriyye, mec. 101 (96-104 yk., Hâfız Abdülganî el-Makdisî'nin hattıyla) (NÂSİR 155).
 - 2* Müellifinden rivâyet eden: Ebû Amr Muh. b. Ah. b. Hamdûn (veya Hamdân) el-Hîrî (İbn Hayr *Fehrese* 157; *Gunye* 196; *Bern. Vâdiyâşî* 283-4; İbn Hacer *Müfehres* 196a; *Sila* 83-27, 401).
Yazmaları: Şehit Ali 541/3 (88a-106b, 919 H.); Zâhiriyye, hadîs 348 (58a-75a, 7 . H. asır); Kahire² I, 85, hadîs 1577 (6 yk., 9 . H. asır).
Kırk ayrı konuda kırk hadîs.
 - 3* Ebû Bekr Muh. b. el-Huseyn b. Abdillâh el-Âcurrî'nin (öl. 360 H.) *Erba'ûn*'u kıraat ve rivâyeti çok yapılan hadîs kitaplarından birisidir (Mesela: *Vefeyât İbn Râfî* I, 343; *Dürer* I, 245; *Gunye* 164; İbn Hacer *Müfehres* 113 b,a).
Müelliften rivâyet edenler:
a) Ebû'l-Kâsım Abdülmelik b. Muh. b. Abdillâh b. Bîşrân (*Meşyehatü'l-Halebî* 79a; İbn Hacer *Müfehres* 51b; Şîrâcüddîn *Meşyeha* 151b; İbn Hayr *Fehrese* 151; *Bern. Vâdiyâşî* 282).
b) Ebû Nu'aym el-İsbehânî (*Sila* 83-27, 389; *Bern. Vâdiyâşî* a.y.).
c) Ebû Hafs el-Cümahî (*Gunye* 187; *Bern. Vâdiyâşî* a.y.).
d) Ebû Amr el-Kaşţâlî (*Bern. Vâdiyâşî* a.y.).
Zamanımıza ulaşabilmiş yazma nüshaları: Ahmet II, 357 (24 yk., 770 H.); Land Br. 174 (38 yk., 700 H.); Berlin 1456 (1-34 yk., 887 H.); British Museum Suppl. 155, Or. 3060 (24 yk., 733 H.); Vatikan VIDA, Borg. 159/2 (68-95 yk., 737 H.); Zâhiriyye, mec. 4 (49a-80a, 7 . H. asır), 27 (34-45 yk.) (GAS).
 - 4* Muhaddislerce kıraat ve rivâyet olunan hadîs kitapları cümlesindendir. Mesela: *Dürer* IV, 467; *Tezkire* III, 973. Müelliften rivâyet eden: Ebû't-Tayyib Abdürrezzâk b. Ömer b. Mûsâ (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 10b-11a; *Sila* 83-27, 390).
Yazması: Zâhiriyye, mec. 81 (136-154 yk.) (NÂSİR 111).
 - 5* İki râvisi mevcuttur:

7. Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin *Erba'ûn'u*⁶.
8. Ebû Abdîrrahman es-Sülemî'nin *Erba'ûn'u*⁷.
9. Ebû Bekr el-Beyhakî'nin *Erba'ûn'u*⁸.
10. Ebû'l-Hasan ed-Dârekutnî'nin *Erba'ûn'u*⁹.
11. Ebû Abdillâh el-Hâkim'in *Erba'ûn'u*¹⁰.
12. Ebû Tâhir es-Silefî'nin *Erba'ûn'u*¹¹.

- a) Ebû Osman Sa'd b. ebî Sa'd Muh. b. el-Ayyâr (Sirâcüddîn *Meşyeha* 136b).
b) Ebû'l-Kâsım b. Mende (İbn Hacer *Müfehres* 62b; *Sila* 83-27, 401).
- 6* =*el-Erba'ûn alâ mezhebi'l-mütehakkikin mine'l-mutasavvife* = *el-Erba'ûn fî edebi's-süfiyye* = *el-Erba'ûn hadîsen anî'n-Nebî Sallallahu aleyhi ve-sellem alâ mezhebi's-sâbikîne ile'l-hayrâtî'l-muhakkikin*.
Müelliften bu eseri iki râvî rivâyet etmiştir:
a) Ebû Ali el-Haddâd (İbn Hacer *Müfehres* 12a, 78b; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 46a; İbn Hayr *Fehrese* 158; *Sebetu's-Şemmâ'* 16a; *Sila* 83-27, 389).
b) Ebû Amr Osman b. ebî Bekr es-Sadeî es-Sifâksî (*Gunye* 196; *Bern. Vâdiyâşi* 284).
Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 64 (50-63 yk.), 79 (79-90 yk.) (NÂSİR).
- 7* =*el-Erba'ûnu's-süfiyye* = *el-Erba'ûn fî't-tasavvuf* = *el-Erba'ûn hadîsen muhracetun alâ tariki's-süfiyye*.
Yegâne râvisi: Ebû'l-Kâsım Ali b. Abdîrrahman b. el-Hasan en-Nisâbüri (*Meşyehatü'l-Halebî* 66b; İzz. b. Cem. 23a; İbn Hacer *Müfehres* 179a; *Sila* 83-27, 391).
Yazması: Murad Buhari 318 (60-64 yk., 690 H.).
Basmaı: Haydarabad (?).
- 8* Onun iki *Erba'ûn'u*nu tesbit ettim:
a) *el-Erba'ûnu's-suğrâ* = *el-Erba'ûnu's-suğrâ'l-muhrace fî ahvâli ibâdillâh teâlâ ve-ahlâkîhim*.
Bu kırkhadîsin üç râvisi mevcuttur:
1. Zâhir b. Tâhir eş-Şehhâmî (İzz. b. Cem *Meşyeha* 42a; *Bern. Vâdiyâşi* 286-7; *Bern. Tüceybî* 158; *Sila* 83-27, 405).
2. Abdülcebbar b. Muh. el-Huvârî (*Siyer* XXIII- 414).
3. Abdüssamed b. Muh. el-Hiristânî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* a.y.).
Yazması: Kılıç Ali 1034/1 (1-26 yk.).
b) *el-Erba'ûnu'l-muhrace mine's-süneni'l-kübrâ*. Muh. b. İsmâ'il el-Fârisî'nin rivâyeti ile (*Sila* 83-27, 405).
- 9* Ebû'l-Hasan Ali b. Ömer b. Ahmed ed-Dârekutnî'nin (305-385 H.) kırkhadîsi. Ebû Mûsâ'nın merfû hadîslerinden oluşmuştur ki, başlığı şu şekildedir: *Erba'üne hadîsen min müsnedi* (yahut *rivâyeti*) *Büreyd b. Abdillâh b. ebî Bürde b. ebî Mûsâ'l-Eş'arî an ceddihi ebî Bürde an ebîhi Ebî Mûsâ*.
Yegâne râvisi: Ebû'l-Ganâ'im Abdüssamed b. Ali b. Muh. b. el-Me'mûn (*Fihris Ensâri* 217a, İbn Hacer *Müfehres* 59a, *Sila* 83-27, 407).
Yazması: Şehit Ali 541 (141a-178b, 919 H.).
- 10* =*K. el-Erba'îni'l-muhrac alâ şarti's-Sahîhayn* = *el-Erba'ûnu'l-muhrace mine's-sihâh bi-zikri şî'ari ehli'l-hadîs*.
Kitabı müellifinden rivâyet eden: Ebû Bekr Ahmed b. Ali b. Abdillâh b. Ömer b. Halef eş-Şirâzî (*Gunye* 270; *Fihris Ensâri* 217 b; *Meşyehatü'l-Halebî* 67b; Sirâcüddîn *Meşyeha* 85 ab; *Sila* 83-27, 406).
- 11* es-Silefî'ye nisbet edilen bir çok kırkhadîs vardır:
a) Bunların en meşhuru: *el-Erba'ûn* = *K. el-Erba'îni'l-mustağni bi-ta'yini mâ fîhi*

13. Ebû'l-Kâsım b. Asâkir'in birkaç *Erba'ûn*'u vardır. Bunlardan: *el-Erba'ûnu't-tivâl*¹², *el-Erbe'ûnu'l-buldâniyye*¹³, *el-Erba'ûn fî'l-cihâd* yahut başka bir adıyla: *el-İctihâd fî ikâmeti fardî'l-cihâd*¹⁴.

ani'l-mu'in = *el-Erba'ûnu'l-buldâniyye*. Tayin ve kayıtsız olarak *Erba'ûn* denildiği zaman onun bu eseri kastedilmiştir. Senelerce imlâ ettiği için râvileri sayılamayacak kadar çoktur.

Muhaddislerce çok okunup rivâyet olunan kitaplar cümlesindendir. Mesela: *Meşyehatü'l-Halebi* 16b-17a, 39b, 111b-112a; *Bern. Vâdiyâşi* 100, 289; Sirâcüddîn *Meşyeha* 99ab; *Bern. Tüceybî* 154; İbn Hacer *Müfehres* 209 b; *İsâbe* III, 539; İzz. b. Cem. 53 ab; *Siyer* XXIII, 94; *Sebet İbn Habîb* 24b; *Dürer* II, 126; *Sila* 83-27, 389; *Fihris* 111-2).

Yazmaları mevcuttur: Zâhiriyye, mec. 76 (6-21 yk.); hadîs 532 (1-10 yk., Hâfız Abdülğani el-Makdisî'nin hattı ile); Paris 722/1 (1-10 yk.), 450/3 (Vajda 270), Cezayir 763/4; Brill. H. ¹ 558, ² 1149/3; Kahire, Teymûriyye, hadîs 422 (22 s., 899 H.).

b) *Cüz' fîhi erba'üne hadîsen min müsnedi Selmânî'l-Fârisî* (*Bern. Tüceybî* 166).

c) *Erba'ûn hadîsen fî hakkî'l-fukarâ'*. Oğlu İsâ b. Hasan es-Silefi tarafından biraraya getirilmiştir.

Yazması: İskenderiye, hadîs 48 (GAL).

12* Seyfû'd-devle Muh. b. Gassân el-Ensârî rivâyeti ile (Sila 83-27, 393).

Bernâme Vâdiyâşi'de (286) adı şu şekilde geçmektedir: *el-Erba'ûnu't-tivâl mine'l-ehâdisi's-sihâh ve'l-garâ'ibi'l-avâl fî delâ'ili nübüvveti'r-Resûli'l-Mustafâ (sav) ve-fadâ'ili's-sahâbeti'llezîne'htârehumallahu li-sohbetihî ve'stafâ*.

13* = *K. el-Erba'in an erba'in min erba'in li-erba'in fî erba'in*. Bu başlığın mânâsı şudur: kırkhadîs, 40 ayrı şeyhten, (her şeyh) kırk (ayrı) belde, (merfû olarak) kırk sahâbeden, 40 (ayrı) konuda.

Kitabın küçük mukaddimesinde bu kitabı yazmaya iten sebeplere değinildikten sonra, kırkhadîs cem'etmekle ilgili merfû haberler de tahrîc edilmiştir. Ayrıca hadîsler hakkında hükümler vermekten ve kutub-u sitte ile âlâkalı muvâfakatları dile getirmekten de geri kalmamıştır.

Birkaç kişinin semâi ile rivâyet olunmuştur. Bunlardan bazıları: Ebû Muh. Abdullah b. Hamaveyh el-Cüveynî (*Sebetü's-Şemmâ'* 16ab; *Sila* 83-27, 392), İzzüddîn Muh. b. el-Hasan en-Nessâbe, Nasrullah b. Abdîrrahman b. ebî Mekârim (*Sila* a.y.).

Bu kitap, muhaddisler arasında şöhret bulmuş, rivâyet ve kıraat olunan hadîs kaynaklarından birisidir. Mesela: *Sebetü's-Şemmâ'* 132b-138a; İbn Hacer *Müfehres* 155b; *Vefeyât İbn Râfi'* II, 114; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 110b-111a; *Fihris* 111).

Yazmaları mevcuttur: Şehit Ali 360/1 (2a-31a, 585 H.; imlâ tarihi 567 H.); Berlin 1466.

14* = *Erba'ûn hadîsen fî'l-hassî ale'l-cihâd* = *K. el-Erba'ini'l-cihâdiyye*.

Pek çok râvisi vardır. Bunlardan:

a) Ebû Muh. Abdülazîz b. el-Hasan b. Ali es-Sâlihî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 109b; *Sila* 83-27, 393).

b) İzzüddîn Ebû Abdillâh Muh. b. Ahmed b. Muh. b. el-Hasan b. Asâkir (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 109b).

c) Abdürrahîm b. Tâci'l-ümenâ b. Asâkir (*Sila* a.y.).

Yazmaları: Zâhiriyye, luga 54 (67-79 yk.), hadîs 234/46 (2 yk.) (NÂSİR).

İbn Asâkir'in diğer kırkhadîsleri:

1. *el-Erba'ûnu'l-ebdâli'l-avâli*. Bu cüz'ün râvisi: İbr. b. ebî Tâhir el-Haşavî (*Sila* 83-27, 393).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 17 (199-215 yk (NÂSİR).

2. *el-Erba'ûnu'l-müsâvât*. Râvisi: Ebû'l-Müneccâ' b. el-Luttî (*Sila* 83-27, 392).

14. Ebû Sa'd el-Mâlinî'nin *Erba'ûn*'u¹⁵: Ebû Sa'd Ahmed b. Muh. b. Abdillâh b. Hafs b. el-Halîl el-Ensârî el-Mâlinî —ki bu, Herât'ın köylerinden birisi olan Mâlin'e nisbettir— el-Herevî, rihleti çok olan hâfızlardan, zâhid sûfilerden, Mısır'da 412 senesinde vefât etmiştir. *el-Mu'telif ve'l-muhtelif* eserlerinden birisidir.

15. Ebû'l-Fütûh et-Tâ'î'nin *İrşâdu's-sâ'irîn ilâ menâzili'l-müttekîn*'i: Ebû'l-Fütûh Muh. b. Muh. b. Alî b. Muh. et-Tâ'î el-Hemedânî, H. 555 senesinde vefât etti. Her biri ayrı bir sahâbîden olmak üzere kırk ayrı şeyhten dinlediği hadislerden hazırlamıştır¹⁶.

16. Kelâbâzî'nin *Erba'ûn*'u: Ebû Bekr Tâcü'l-İslâm Muh. b. İshâk el-Buhârî el-Kelâbâzî —ki bu, Buhârâ'da büyük bir yer olan Kelâbâz'a nisbettir— el-Hanefî, öl. 380 H.

17. Ebû Osmân es-Sâbûnî'nin *Erba'ûn*'u: Ebû Osmân İsmâ'îl b. Abdîrahman b. Ahmed b. İsmâ'îl b. İbrâhîm es-Sâbûnî en-Nisâbü'rî, Horasan'da ehl-i hadisin önderi ve birkaç ilimde imâm, öl. H. 449 yahut 447 yahut 444.

18. İbn ebî's-Sayf'ın *Erba'ûn* *hadîsan an erbaîne şeyhan min erbaîne medîneten*'i¹⁷: Ebû Abdillâh Muh. b. İsmâ'îl b. Abdillâh b. ebî's-Sayf el-Yemenî el-Mekkî eş-Şâfiî, Mekke'de Zilhicce 606 yahut 607'de vefât etmiştir.

19. Ebû'l-Kâsım Hamza b. Yûsuf es-Sehmî'nin —vefâtı 427 H.— *el-Erba'ûn fî fadli'l-Abbâs*'ı.

20. Radiyüddîn Ebû'l-Hayr Ahmed b. İsmâ'îl el-Kazvînî el-Hâkim'in

3. *el-Erba'ûn* *hadîsen mine'l-müsâvât müstahracetün min sikâti'r-ruvât min hadîsi'l-imâm Ebî Abdillâh Muh. b. el-Fadl es-Sâ'idî el-Furâvî mimma sâvâ fî senedihi'l-eimmeti'l-hamse: el-Buhârî ve-Müslim ve-Ebâ Dâvud ve't-Tirmizî ve'n-Nesâ'î evvâhididen minhum*. Tahrîc eden: İbnü Asâkir (Sirâcüddîn Meşyeha 146b; Bern. Vâdiyâşi 385).

4. *Erba'ûn* *hadîsen mine'l-müsâvât ve'l-musâfahât min hadîsi Ebî Sa'd Abdülkerim b. Muh. b. Mansûr es-Sem'ânî an şüyûhihi*. Tahrîc eden: İbn Asâkir (İzz. b. Cem. Meşyeha 100b).

15* = K. *el-Erba'îni's-sûfiyye* = K. *el-Erba'in fî şüyûhi's-sûfiyye*. Râvisi: Muh. b. Ahmed el-İsbehânî (*Sila* 83-27, 402)

Her biri ayrı bir muteber sûfinin tarikinden olmak üzere çoğunluğu münker olan rivâyetlerden müteşekkil kırkhadîs.

Yazmaları: Zâhiriyye, hadîs 164/1 (1-19 yk., 7. H. asır); tasavvuf 121 (1-26, 7. H. asır); mec. 26 (153a-172b, 6. H. asır); 64 (32a-49a, 629 H.).

16* = *el-Erba'ûnu't-Tâ'iyye*.

Kitabın iki râvisi mevcuttur: Ebû Abdillâh el-Huseyn b. Mübârek ez-Zebîdî ile Ebû'l-Müneccâ' Abdullâh b. Ömer el-Luttî (İzz. b. Cem. Meşyeha 36b; Sirâcüddîn Meşyeha 98a-98b; Bern. Vâdiyâşi 287-8; *Sila* 83-27, 391).

Muhaddislerce sık okunan ve rivâyet olunan kitaplardandır. Mesela: *Dürer* II, 31; *Iber* III, 25; İbn Hacer *Müfehres* 52a, 193b.

Garib elfâzı, isnâdlar hakkındaki hükümleri, *Sahîhayn*'in muvâfakatı, ilgili ahbâr, hikâyeler ve şiirlerle birlikte kırkhadîs.

Yazmaları: Şehit Ali 1345/12 (62a-66b); Zâhiriyye, hadîs 169 (1-71 yk.); Landb. -Br. 173; Kahire, Teymûriyye, hadîs 227 (251 yk., 875 H.); Kahire¹ I, 263, hadîs 543 (93 yk.).

17* Bkz. *Fihris* 716.

*el-Erba'un fi fadli seyyidinâ Osmân'*¹⁸ ile

21. Yine aynı müellifin *el-Erba'un fi fadli seyyidinâ Ali'si*¹⁹.

22. er-Ruhâvî'nin *Erba'un*'u: Ebû Muh. Abdülkâhir b. Abdillâh b. Abdîrrahman er-Ruhâvî —ki bu Mevsil ile Şâm arasındaki cezîrede bir belde olan Ruhâ ile Mez hac'ın bir kabilesine nisbettir— rihleti çok olan Hanbelî hâfızı, Cezîre muhaddisi, Harrân'da H. 612 senesinde vefât etmiştir.

23. Yine onun büyük bir ciltte *el-Erba'ünü'l-mütebâyeneti'l-esânîd'i* vardır²⁰.

24. Ebû Abdillâh İsmâ'il b. Abdilgâfir b. Abdilgâfir el-Fârisî'nin *Er-*

- 18* Ebû'l-Hayr'ın konulu kırkhadisleri pek çoktur. Bunlardan Halife Osmân'ın fazileti üzerine olan kırkhadis şu başlığı taşımaktadır: *K. Kurbeti'd-dâreyn fi menâkıbı Zî'n-Nûreyn*. Yazması: Şehit Ali 539/12 (77a-91b, 599 H.). Halife Osmân'ın faziletleriyle ilgili 40 bâbda takriben 60 hadis içermektedir. Kâdı Sirâcüddîn'in *Meşyeha'sında* (143ab); *K. el-Erba'ini'l-muhammesât fi fadâ'ili'l-İmâm Zî'n-Nûreyn Osmân b. Affân* başlığını taşımaktadır.

Aşağıda gelecek olan Ebû'l-Hayr el-Kazvîni'nin tüm erba'unları Ebû'l-Hasan Ali b. Abdillatif b. Yahyâ ed-Dîneverî'nin rivâyetiyeldir (Sirâcüddîn *Meşyeha* a.y.).

- 19* = *K. el-Erba'ini'l-müntekâ min menâkıbı'l-Mürtedâ*. Hazret-i Ali hakkında 40 bâbda 50'den fazla hadis ihtiva etmektedir.

Yazması: Şehit Ali 539/13 (92a-107b, 599 H.).

* Müellifin kaleme aldığı diğer konulu kırkhadisler:

1. *K. el-Burhânu'l-enver fi menâkıbı's-Siddiki'l-ekber*. Hazret-i Ebû Bekir'in faziletleri hakkında 40 bâbda 100 kadar hadisi içermektedir.

Yazması: Şehit Ali 539/7 (26a-45b, 595 H.).

2. *K. el-Erba'ini'l-müsemmâ bi-hedyi zevi'l-elbâb fi fadâ'ili Ömer b. el-Hattâb*. Hz. Ömer hakkında 40 bâbda 50 kadar merfû hadisi muhtevidir.

Yazması: Şehit Ali 539/8 (46a-59a, 598 H.).

3. *Mul'târu ehâdis's-Sâdık ve'l-Masduûk fi fadâ'ili's-Siddik ve'l-Fârûk*. İki halifenin faziletleri ile ilgili 40 bâbda 100'ün üzerinde merfû hadisi ihtiva etmektedir.

Yazması: Şehit Ali 539/11 (62a-76b- 599 H.)

4. *K. el-Erba'in fi'l-ecvibeti'n-Nebeviyye ani'l-es'ileti'd-dîniyye*.

5. *K. el-Erba'in fi mebâni'l-ahbârî'l-müsnede ani'n-Nebiyyi'l-Muhtâr*.

6. *K. el-Erba'ini'l-mevsûm bi-tuhfeti'l-ahyâr fi mu'aşşirâti'l-ahbâr*.

7. *K. el-Erba'in fi beyân adedîne hamse aşere fi'l-müseddesât ve-hamsi ve-işrîn fi'l-müsebbe'âti'l-müştemile alâ hisâli'l-hayrât müsnedetün ilâ Seyyidi'l-beriyât'i*.

8. *K. el-Erba'in hadisen mâ-ulkiye Rasûlallah (sav) mine'l-mesâ'il ale's-sahâbe li'l-ifâde*.

(Tamamı: Sirâcüddîn *Meşyeha* 146 ab).

- 20* = *el-Erba'ünü'l-mütebâyeneti'l-isnâd ve'l-bilâd* = *el-Erba'un ale'l-buldân*.

Bu kırkhadisın çok önemli bir özelliği vardır: kırkhadisın senedlerinde geçen râviler iki kez tekrarlanmadığı gibi müellif, her hadisi kırk ayrı beldedeki şeyhlerinden ahzetmiştir. Kitabın bu yönü hakkında Zehebî: "Bu öyle bir hususiyettir ki, bunu ondan önce ne birisi yapmış, ne de ondan sonra birisi sözkonusu beldeler harâb olduğu için yapmaya teşebbüs etmiştir. Bu kitap, büyük hacimli bir cilttedir. Esere bakan, müellifinin hadisteki genişliğini ve hıfzını anlar." (*İber* III, 157; *Siyer* XXII, 71).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 72 (10-29 yk., VIII, içinde Âdem ile insanın yaradılışı ile ilgili bölümler vardır; 7. H. asır); hadis 359 (XIII, 43-57 yk., 38-40. bâblar, kıyametle ilgili hadisler); mec. 18 (36-43 yk., bir kütâsı, muhtemelen 25-26. bâblar, ihtiva ettiği beldeler: Dimaşk, Dînever, Rey, Zencân) (NÂSİR 289).

ba'ün'u²¹. Bu zât, Ebû'l-Hasan Abdülgâfir b. İsmâ'il el-Fârisî el-Hâfız'ın babasıdır.

25. Takiyyüddîn el-Fâsî'nin *Erba'ün*'u²²: Takiyyüddîn Muh. b. Ahmed b. Abdirrahman b. Alî b. Abdirrahman el-Fâsî eş-Şerîf el-Hasanî el-Hâfız, Mekke'ye yerleşmiş, H. 832 yılında vefât etmiştir.

26. Yine onun *el-Erba'ünü'l-mütebâyenât*'ı vardır. Müellifin diğer eserlerinden: *Şifâu'l-ğarâm bi-ahbâri Beledillahi'l-harâm*'ı 3 cilt; bunun muhtasarı olan *Tuhfetu'l-kirâm* tek cilttir. *el-İkdü's-semîn fi ta'rihi'l-Beledi'l-emîn* 4 yahut 6 cilt ve bunun muhtasarı *Ucâletu'l-kurâ li'r-râğıb fi ta'rih Ümmi'l-Kurâ*.

Erba'ün kitapları daha pek çoktur. Bunlar için *Keşfu'z-zunûn* ile *Silatu'l-halef'e* mürâcaat ediniz²³.

21* Müelliften rivayet eden: Abdullah b. Ömer es-Saffâr (*Sila* 83-27, 404).

Yazması: Berlin 1463; Kahire ² I, 87.

22* Yazması: Şehit Ali 541/1 (2a-51b, 918 H.; 830 tarihinde imlâ edilmiş); Leiden Or. 2546 (39 yk., 829 H.).

Kırkhadîsin her birinin hem isnadları hem de metinleri tamamıyla ayrı olup tekrarlanmıştır.

23* Kırkhadîsler tasnif edildiklerinde aşağıdaki başlıklarda toplanabilirler: Belirli bir konu hakkındaki kırkhadîsler, âli isnâdlı kırkhadîsler, büldânî kırkhadîsler, Kutub-u sitte gibi başka kitaplardan seçme kırkhadîsler, müselsel kırkhadîsler gibi.

*** *Erba'ün* kitapları daha pek çoktur:**

1. es-Seyyid Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdillâh b. Sa'd el-Ermeyûnî el-Huseynî'nin (öl. 958 H.) *Erba'ün*'u.

Yazmaları: Paris 744/3; Brill.-H. ¹ 406, ² 759/1; Kahire ² I, Appl, 11.

2. Yine el-Ermeyûnî'nin *Erba'ün hadîsen fi fadli's-salât ve's-selâm alâ Rasûlillah (sav)*'i. Yazması: Paris 744 (51-60 yk.).

3. Yine onun *Erba'ün hadîsen fi fadâ'ili Âyeti'l-Kürsî*'si. Yazması: Paris 744 (37-51 yk.); Brill. -H. ¹ 406, ² 759/1; Garret 2072/2.

4. Yine onun *Erba'ün hadîsen fi sûreti'l-İhlâs*'i. Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 130 (1-9 yk., 1099 H.), âmm 9412 (1-10 yk.); Rampur II, 115; Berlin 973.

5. Yine onun *Erba'ün hadîsen fi menâkıbı Muhammed*'i. Yazması: Paris 744/5.

6. Ebû Sa'd Ahmed b. İbrâhîm b. Mûsâ en-Nisâbüri'nin *K. el-Erba'in*'i.

Râvileri: Ebû'l-Muzaffer Abdürrahîm b. ebî'l-Kâsım el-Kuşeyrî ile Ebû'l-Kâsım Zâhir b. Tâhir es-Şehhâmî (İbn Hacer *Müfehres* 154b; *Sila* 83-27, 405).

7. Ebû Sâlih Ahmed b. Abdilmelik b. Alî el-Mü'ezzin en-Nisâbüri'nin *Erba'ün*'u. Râvisi: Hibeturrahman b. Abdilvâhid el-Kuşeyrî (*Sila* 83-27, 404).

8. Yine aynı müellifin *K. el-Erba'in an meşâyihî's-süfiyye ve ehâdisihim ve hikâyâtihim*'i.

9. Yine onun *K. el-Erba'in fi'l-ahbâr ve'l-ekzâr ve'l-âsâr*'i.

10. *K. el-Erba'in fi fadâ'ili Fâtîme binti Rasûlillah (sav)*

Bu üç kitap Zâhir b. Tâhir eş-Şehhâmî ile Ebû'l-Fadl Muh. b. Nâsır b. Alî el-Bağdâdî'nin rivâyetleriyle (Sirâcüddîn *Meşyeha* 144a).

11. Tâcüddîn Ebû'l-Berekât İsmâ'il b. ebî Sa'id Ahmed b. Muh. en-Nisâbüri es-Süffî'nin (öl. 6. H. asır) *Erba'ün*'u. İki râvisinin tesbit ettim:

a) Oğlu Abdürrahîm (İbn Hacer *Müfehres* 140a).

b) İmâdüddîn Muh. b. Muh. el-Kâtib (*Sila* 83-27, 405).

Yazması: Feyzullah 506/6 (83a-98a yk., 706 H.).

Mahtûr nüshasında cüz'ün başlığı şöyledir: *Cüz' fîhi erba'un hadîsen mine's-sihâhi'l-avâlî'l-muhrace min mesmû'âtî Tâcidîn...*

Yine yazma nüshasında kırkhadîsi müellifi için, Muh. b. Abdillâh b. Ahmed b. Muh. el-Amîrî'nin tahrîc ettiğı ve hicrî 530 senesinde rivâyet olunduğı da zikredilmiştir.

12. Kâdî Ebû Abdillâh Muh. b. Abdillâh b. ebî Bekr el-Kudâ'î, İbnü'l-Ebbâr el-Endelüsî el-Belensî'nin (595-658 H.) *Erba'un'u*. Onun kırkhadîsi, birçok husûsiyetleri bünyesinde barındırmıştır. Başlığı şöyledir: *el-Erba'un hadîsen an erba'in şeyhan min erba'in musannefan (yahut tasnifen) li-erba'ine âlimen min erba'ine tarîkan ilâ erba'ine tâbi'yyan an erba'ine sahâbiyyen bi-erba'ine ismen min erba'ine kâbilen fi erba'ine bâban*. Bu uzun kitap başlığının mânâsı şudur: Kırkhadîs, her biri Endülüs ricâlinden bir kişiden, yine her hadîs meşâyihinin eserlerinin birisinden alınmadır. Bu eserler kırk ayrı âlime aittirler. Her hadîsin ayrı tariki vardır. Bir hadîste ismi geçen tâbiî ile rivâyet ettiğı sahâbi, diğer kırkhadîslerin hiç birinde tekrarlanmamaktadır. Her bir sahâbinin ismi ile mensûb olduğı kabileleri aynı şekilde iki kez tekrarlanmamaktadır. Her hadîs, ayrı bir konuya, yani bâba mensûbdur.

Kitabın iki râvisini tesbit ettim:

a) Ebû Abdillâh Muh. b. Ahmed b. Hamdân (?) (İbn Hacer *Müfehres* 101a).

b) Ebû'l-Hasan Ali b. Rummân (*Bern. Vâdiyâşî* 291; *Bern. Tüceybî* 160).

13. Ebû Muh. el-Huseyn b. Mes'ûd el-Begâvî'nin biri küçük, diğeri ise büyük olmak üzere iki *Erba'un'u* vardır (Sirâcüddîn *Meşyeha* 95a).

14. Ebû Abdillâh Muh. b. ebî'l-Feth el-Bu'î, yukardaki müellifin bir diğeri olan *Şerhü's-sünne*'den kırkhadîsi seçme yapmıştır: *el-Erba'ûnu'l-müntekâ min Ş.S.* (*Sila* 83-27, 396).

15. Sadrüddîn Ebû Ali el-Hasan b. Muh. b. Muh. b. Muh. el-Kureşî et-Teymî el-Bekrî en-Nisâbü'rî'nin (574-656 H.) *el-Erba'ûnu'l-büldâniyye*'si. Kırkhadîsin tam adı: *el-Erba'ûnu'l-büldâniyye anî'n-Nebî (sav) an erba'ine mine's-sahâbe erba'ine mine'r-ruvât fi erba'ine beledan mine'l-emsâr*. Yani 40 ayrı sahâbe, tabiûn ve kırk ayrı beldeden kırk ayrı şeyhin tarihiyle.

İki râvisini tesbit ettim.

a) Ali b. Ömer b. ebî Bekr el-Vânî (İbn Hacer *Müfehres* 209a-b).

b) Abdürrahîm b. İbrâhîm b. Kâmbâr (*Sila* 83-27, 391).

Muhaddislerce çok fazla kıraat ve rivâyetleri yapılmıştır. Mesela: İbn Hacer *Müfehres* 166b; *Siyer* XXIII- 327; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 71a).

Bu kırkhadîsin sebep-i telifi hakkında Zehebî diyor ki: Bize Ebû Muh. el-Cezâ'irî'nin bildirdiğine göre o, Ebû Ali el-Bekrî'ye *Erba'ûnu'l-büldâniyye*'sini okuyor imiş. Kitabın başında şu ibareler yer almakta imiş: "Rihletim ve yolculuğum sırasında 160'dan fazla belde ve köyü dolaştım. Bunların tümü için müstakil bir mu'cem kaleme aldım. Daha sonra talebelerden birisi benden beldelere göre kırk hadis yazmamı istedi. Ben de kırk büyük belde de yazdığım, 40 sahâbi ile 40 tâbi'ünün geçtiğı hadisleri biraraya getirdim." (*Siyer* XXIII, 328).

Kitap, Muh. Mahfûz'un tahkiki ile 1980 senesinde Beyrut'ta Daru'l-Garbi'l-İslâm tarafından neşredilmiştir.

16. Ebû Bekr Ahmed b. Muh. el-Berkânî'nin *el-Erba'ûnu'l-muhrace* (yahut *müntekâ*) *mine'l-musâfahât*'ı.

Kırkhadîsin râvisi: Muh. b. Abdisselâm el-Ensârî (İbn Hacer *Müfehres* 100a; *Sila* 83-27, 395).

17. Alemüddîn Ebû Muh. el-Kâsım b. Muh. el-Birzâlî'nin iki kırkhadîsini tesbit ettim:

a) Kendisi için bir *Erba'un büldâniyye* tahrîc etmiştir (*Dürer* III, 237).

b) *el-Erba'ûnu'l-müntekâ min Müsnedi's-Şâfi' bi-isnâdin vâhid: eş-Şâfi' an Mâlik an Nâfi' an İbn Ömer-hüve esahhu'l-esânîd* (*Sila* 83-27, 395).

18. Muh. b. Yûsuf el-Birzâlî'nin *el-Erba'un hadîsen et-tibbiyyetî'l-müstahrace min Süneni İbn Mâce ve-şerhuhâ*'sı. Baskısı gerçekleştirilmiştir: Abdullah Kennûn'un

tahkiki ile Mec. Ma'hed el-Maht. Ar. 18/1972/81-58 s.

19. er-Re'is Ebû Abdullah el-Kâsım b. el-Fadl b. Ahmed el-İsbehânî es-Sekaffî'nin (397-489 H.) kırkhadîsinin taşıdığı başlıklar: *el-Erba'ün, el-Erbe'ünü's-Sekaffiyye, el-Erba'ün fi mâ yentehî ileyhî'l-müttekün ve-yesta'miluhu'l-mûkinün ve-yünebbehu bihî'l-gâfilün ve-yulâzemu'l-âkilün.*

Yegâne râvisi meşhur Hâfız Ebû Tâhir es-Silefî'dir (*Fihris Ensâri* 218a; *Meşyehatu İbn Sellâme*, Feyzullah 507 15a; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 121a; *Bernâme Vâdiyâşi* 289; *Dürer* II, 118; *Tezkire* III, 957; İbn Hacer *Müfehres* 209 ab; *Meşyehatü'l-Halebi* 69a).

Yazmaları: Paris 722/4 (71-93 yk.); Kahire² I, 85.

20. Ebû'l-Abbâs Ahmed b. eş-Şihâb Ahmed b. Abdilhalim, İbnü Teymiyye'nin *Erba'ün*'u. Bu kırkhadîsi müellifi için onun hadislerinden Eminüddin Muh. b. İbr. b. Muh. el-Vânî tahrir etmiştir.

Muhibbüddin el-Hatib'in tahkiki ile Kahire'de 1922 yılında, el-Matba'atu's-Selefiyye tarafından neşredilmiştir.

21. İzzüddin Ebû Ömer Abdülazîz b. Muh. b. İbr., İbnü Cemâ'a el-Kinânî eş-Şâfiî'nin (694-767 H.) birkaç kırkhadîsini tesbit edebildim:

a) *el-Erba'ün* (*Sila* 83-27, 400).

b) *el-Erba'ünü't-tusâ'ıyyât* (*Sila* 83-27, 397).

c) *K. el-Erba'ini'l-ustâ el-muhtasar mine'l-Erba'ini'l-kübrâ.* Yazması: Berlin 1508.

d) *Gunâ't-tâlibin bi'l-ehâdisi'l-erba'in* (*Fihris* 894).

22. Yukardakinin babası Bedrüddin Muh. b. İbr. b. Cemâ'a'nın dokuz râvili âli senedlere sahip kırkhadîsi vardır: *el-Erba'ünü't-tusâ'ıyyât = el-Erba'ünü't-tusâ'ıyyâtü'l-isnâdî'l-muhrace an selâse aşer şeyhan min ehli's-sedâd* (*Bern. Vâdiyâşi* 291. *Sirâcüddin Meşyeha* 108b; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 96-109; *Sila* 83-27, 407).

Müellif, bu eserini kendisi hazırlamış, başkasına tahrir ettirmemiştir. Ancak eserin Köprülü 371/3 (73a-104a yk., 9. H. asır) nüshasında tahrir edenin: Ebû Ca'fer Muh. b. Abdillatif b. el-Keveyk er-Rebe'i olduğu yazılıdır. Bu da muhtemelen ikinci bir *Erba'ün*'un varlığına delâlet etmektedir.

23. Hâfız İbn Haceri'l-Askalânî'nin bir kaç kırkhadîs çalışması mevcuttur:

a) *el-Erba'ün.* Yazmaları: Nafiz Paşa 415/2; Patna I, 38, 382.

b) *Şerhu'l-Erba'in hadisen.* Yazması: Kahire, Suppl. II, 9.

c) *Erba'ün hadisen an erba'in şeyhan.* Yazması: Landb.-Br. 88; Kahire² I, 87.

d) *el-Erba'ünü'l-muhezzebe fi'l-ehâdisi'l-mulakkabe* (*Fihris* 335).

e) *el-Erba'ünü'l-muntekâ min Sahihi Müslim.* İbn Hacer'in seçtiği hadisler, Buhârî'ye göre daha âli olan Müslim'in rivâyetlerinden oluşmuştur (İbn Hacer *Müfehres* 11a). O, bu seçme kırkhadîsi daha sonra birçok şeyhine kıraat etmiştir.

Eserin yazma nüshaları: Feyzullah 259 (111a-126a, 9. H. asır); Zâhiriyye, mec. 28 (41-46 yk.), mec. 51 (107-123 yk.).

f) *el-İmtâ' bi'l-erba'ini'l-mütebayene bi-şarti's-semâ'.* Âli ve semâ' yolu ile muttasıl, isnâdlı kırkhadîsten oluşmuştur (*Sila* 83-27, 400; *Fihris* 190, 335).

Yazmaları: Ezher I, 411, mec. 512 (1-22 yk.); Kahire Suppl. I, 77 (67 yk.); Berlin 1510; İskenderiye hadis 7.

24. Ebû'l-Hasan Âli b. Hibetillah bin binti'l-Cümezyî'nin *Erba'ün*'u. Reşidüddin el-Attâr tahrir etmiştir (İbn Hacer *Müfehres* 199 b; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 115 b; *Sila* 83-27, 402).

25. İmâmu'l-Haremeyn Ebû'l-Me'âli Abdülmelik b. Abdillâh b. Yûsuf el-Cüveynî'nin (öl. 478 H.) *Erba'ün*'u.

İki râvisini tesbit ettim:

a) Ebû Muh. Abdülcebbâr b. Muh. b. Ahmed el-Huvârî el-Beyhakî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 102b; *Fihris Ensâri* 217 ab; İbn Hacer *Müfehres* 209 ab; *Sila* 83-27, 405).

b) Ebû'l-Es'ad Hibeturrahman b. Abdilvâhid el-Kuşeyri (*Sirâcüddin Meşyeha* 149a).

26. Şihâbüddîn Ebû'l-Abbâs Ah. b. Muh. b. Muh. b. Ali, İbnü Hacerî'l-Heytemî el-Mekki'nin *el-Erba'un fî'l-adlî* (Sila 83-27, 408; *Fihris* 339).

27. Yine onun *el-Erba'un fî'l-cihâd'ı* ile *el-Erba'ünü'l-müsemma bi-cemril-gadâ' li-men tevellâ'l-kadâ'sı* (Sila a.y.).

28. Ahmed b. Aybek b. Abdillâh el-Husâmî, İbnü'd-Dimyâtî'nin (700-749 H.) *Riyâdu't-tâlibin fî'l-ehâdisi'l-erba'in'i*. Yazması: Zâhiriyye, hadis 173 (II, 1-23 yk, müellif hattı, 740 H.); hadis 137 (79 yk.).

29. Yine aynı müellifin *K. el-Uzbu'l-mu'in fî'l-tusâ'iyâtî'l-erba'in'i*. Yazması: Zâhiriyye, hadis 347 (26-37 yk.).

30. Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muh. b. Ahmed b. Osmân b. Kaymâz et-Türkmânî ez-Zehbî'nin (673-748 H.) pek çok kırkhadisi vardır:

a) *el-Erba'un* (*Fihris* Ensârî 222a). Yazması: Şehit Ali 541/7 (205a-239a yk., 919 H.).

b) *Erba'un hadîsen an erba'ati aşere şeyhan* (*Meşyehatü'l-Halebî* 2a).

c-d) *el-Erba'ünü'l-mevkifât* ile *el-Erba'un fî sıfatı Rabbi'l-âlemin*.

e) *el-Erba'ünü'l-buldâniyye*. İbn Hacer, onun kendisi için 30 adet büldânî kırkhadis tahrir ettiğini söylemiştir (*Dürer* III, 337). Bir yazması zamanımıza ulaşabilmiştir: Bankipore V, 2, 462 (GAL).

f) Taberânî'nin *Mu'cemu's-sağîr'*inden çıkardığı *el-Erba'ünü'l-buldâniyye'si* (Sila 83-27, 389; İbn Hacer *Müfehres* 74 b). Yazması: Teymüriyye, hadis 438 (30 s., 899 H.).

31. Ebû Muh. Abdülmü'min b. Halef b. ebî'l-Hasan, Şerefüddîn et-Tûnî ed-Dimyâtî'nin (613-705 H.) *K. el-Erba'ini'l-ebdâli't-tusâ'iyât bi'l-Buhârî ve Müslim* (Sila 83-27, 397; *Fihris* 407). Yazması: Jerusalem Hâl. 76/11 (GAL).

32. Yine onun *el-Erba'ünü's-suğrâ el-muhtasare mine'l-erba'ini'l-kubrâ el-mütebâ-yenetî'l-isnâdi'l-muhrace ale's-Sahîh min hadis Bağdâd'ı* (*Fevât* II, 411; Sila 83-27, 401).

33. Yine aynı müellifin *el-Erba'ünü'l-Halebiyye fî'l-ahkâm'ı* (*Fihris* 407).

34. Ebû'l-Hayr Zeyd b. Abdillâh b. Mes'ûd b. Rifâ'a el-Hâşimî'nin (5. H. asır) *Erba'un'u*. Ekserisi "eyyühe'n-nâs" lafzı ile başlayan kırkhadis. Müellif, felsefecilerden olup, hadis uydurmakla marûftur (*Ta'rih Bağdâd* VIV, 450). Onun bu kırkhadis kitabı da uydurmadır. O, bu eserini bir diğer uydurmacı olan İbn Ved'an'ın *Erba'un'un*dan "çalarak" hazırlamıştır (*Mizân* II, s.103, No. 3005). Kitabın rivâyet zincirinde yer alan Ebû Talib el-Hasan b. Mehdî el-Hasanî eş-Seylekî adlı râvi sebebiyle, *el-Erba'ünü's-Seylekiyye* namıyla da marûftur (İbn Hayr *Fehrese* 156; Sirâcüddîn *Meşyeha* 145a).

Yazma nüshaları mevcuttur: Köprülü 1631/5 (112a-130b yk., 563 H.); Zâhiriyye, hadis 532 (1-15 yk., 635 H.); Brit. Mus. Suppl. 1233; Vat. V. 487/2.

35. Ebû'l-Kâsım Abdülkerîm b. Muh. b. Abdülkerîm er-Râfî'î el-Kazvî'nin (555-580 H.) *Erba'un'u*. Eser, Mahmûd b. ebî Sa'îd b. Nâsîh'in rivâyetiyledir (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 100a; *Siyer* XXII, 253; Sila 83-27, 401).

36. Zeynüddîn Ebû'n-Na'im Rıdvân b. Muh. b. Yûsuf el-Ukbî el-Müstemlî el-Mısırî'nin (769-853 H.) *el-Erba'ünü'l-mütebâyene bi-şarti's-semâ'il-muttasıl'ı*.

Yazması: Kahire¹ I, 263; ² I, 287 (GAL).

37. Reşidüddîn Ebû Muh. Abdülvehhâb b. Revvâc el-Ezdi el-Kureşî el-İskenderî'nin (554-648 H.) *Erba'un'u*. Kendisi tahrir etmiştir (*İber* III., 261; *Siyer* XXIII, 237).

38. Süleymân b. İbrâhîm b. Ömer b. Ali el-Alevî'nin *Erba'un'u* (*Fihris* 980). İbn Hacer diyor ki: "Ona kırkhadis tahrir ettim ve adını: *el-Erba'un el-muhezzebe bi'l-ehâdisi'l-mulakkabe* koydum. Benden ta'lik ettiği birtakım müelselleri içermektedir" (İbn Hacer *Müfehres* 122a).

39. Ebû Ömer Ahmed b. Hârûn b. Ât eş-Şâtibî'nin *K. el-Erba'in'i* (*P:rn. Tüceybî* 165).

40. Ebû'l-Hasan Muh. b. Abdillâh b. Şebbûye'nin *Erba'un'u*. Râvisi: Ebû Bekr Muh. b. Abdilaziz b. Ahmed el-Assâl (İbn Hacer *Müfehres* 203a; Sila 83-27, 403).

41. Ebû'l-Feth Abdülvehhâb b. Muh. b. el-Huseyn (b.) es-Sabûnî el-Bağdâdî el-Mukrî'nin *el-Erba'ûn hadîsen an erba'in şeyhan* yahut kısaca *Erba'ûn'u*. Yegâne râvisi: Ebû Hafs Ömer b. Kerem b. ebî'l-Hasan ed-Dîneverî (Sirâcüddîn *Meşyeha* 150b; İbn Hacer Müfehres 202-ba; *İber* III, 26; *Dürer* III, 89; *Sila* 83-27, 391).

Bir yazması mevcuttur: Zâhiriyye, mec. 64 (107-127 yk.) (NÂSİR 247).

42. Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Yûsuf b. Muh. b. Ah. b. Sırmâ'nın (536-621 H.) *Erba'ûn'u*. Bu kırkhadisi onun için tahrîc eden: Abdüllatif b. Âlî b. en-Nefis (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 59b; *Siyer* XXII, 192).

Yazması: Zâhiriyye, hadîs 163 (2-21 yk.) (NÂSİR 65).

43. Muh. b. Âlî b. Muh. b. Tûlûn es-Sâlihî'nin (öl. 953 H.) kırkhadisleri:

a) *el-Erba'ûne hadîsen et-Tûlûniyye*. Yazması: Landb.-Br. 142 (GAL).

b) *Erba'ûne hadîsen an erba'ine şeyhan min meşâyihî meşâyihihî* (*Fihris* 473). Yazması Şam'dadır: Zâhiriyye, hadîs 167 (1-52 yk.) (NÂSİR 68).

c) *el-Ehâdisul'-erba'in fî fadli'r-rahme ve'r-râhimîn*.

Yazması Mısır'dadır: Teymûriyye, mec. 375 (14 yk.).

d) *el-Erba'ûnu'l-müselâat* (*Fihris* a.y.). Yazma nüshası: Teymûriyye, hadîs 542 (23 yk.).

el-Kettânî, *Fihris*'inde (a.y.) onun daha pek çok kırkhadisini zikretmiştir: *el-Erba'ûnu'l-büldâniyye*, *el-Erba'ûnu'l-müstahrace mine'l-Muvattâ'*, *el-Erba'ûn hadîsen an erba'in şeyhan fî erba'in bâban min hadîsi'l-imâmî'l-a'zam Ebi Hanîfe*, *el-Erba'ûnu'l-isnâ aşeriyyeti'l-isnâd bi's-semâ'il-muttasıl me'al-ke'lâm alâ ehâdisihâ*, *el-Erba'ûnu'l-ehad aşeriyyeti'l-isnâd bi'l-icâze*, *el-Erba'ûn hadîsen el-müntekâ min fadâ'ilî'l-Kur'ân li'l-Hafîzî'l-Makdisî*, *el-Erba'ûn hadîsen min hadîsi Ebi Eyyûbi'l-Ensâri bi-senedin vâhid*, *el-Erba'ûn hadîsen el-muhrace min merviyâtı Ebi Yûsuf sâhibi Ebi Hanîfe*, *el-Erba'ûn mine'l-ebdâl ve'l-avâli*, *el-Erba'ûnu'l-muhrace min musannefâtı Erba'in*, *el-Erba'ûnu'l-multekata min erba'ini meşyeha*, *el-Erba'ûn min erba'ine hadîsen müfredetün bi't-tesânif*, *el-Erba'ûn min merviyâtı erba'ine karye*.

44. Ebû Bekr Muh. b. Âlî b. Muh. b. ebî'l-Kâsım et-Tûsî eş-Şâfi'î (öl. 557 H.) (Sirâcüddîn *Meşyeha* 147b). Zehebî diyor ki: "Bunu onun için Âlî b. Ömer et-Tûsî, tahrîc etmiştir ki, biz de dinledik" (*Siyer* XXI, 65).

45. Sirâcüddîn Muh. b. Âlî b. Yâsir el-Gayyânî el-Ensâri'nin (494-563 H.) *K. el-Erba'in min rivâyeti'l-Muhammediyîn muhracetun min Sahihi Ebi Abdillâh Muh. b. İsm. el-Buhârî'si* (Sirâcüddîn *Meşyeha* 147 b). Yazması: Paris 722 (34-41 yk.).

46. Ebû Abdillâh Muh. b. el-Fadl b. Ah. b. Muh. el-Fürâvî'nin (440-530 H.) kırk hadisleri birkaç tanedir:

a) *el-Erba'ûn*. Kayıtlanmamış kırkhadisin yazmaları mevcuttur: Şehit Âli 539/1 (1b-8b yk., 596 H.); Zâhiriyye, mec. 87 (214-217 yk.), mec. 22 (26-27 yk.); Paris 722/4 (45-54 yk.). Hemen hemen tamamı *Sahihayn*'da yer almış hadislerle yer verdiği kırkhadisi 528 senesinde cem'etmiştir.

b) *el-Erba'ûnu'l-müsâvât*. Onun için Âlî b. el-Huseyn b. Asâkir tahrîc etmiştir (*Sila* 83-27, 404).

c) *el-Erba'ûnu'l-müselâe bi'l-Muhammediyîn*. Onun için kırkhadisi tahrîc eden: Abdürrezzâk b. Muh. (*Sila* 83-27, 400).

47. Radiyüddîn Ebû'l-Me'âli Abdülmun'im b. Abdillâh b. Muh. b. el-Fadl el-Fürâvî'nin *Erba'ûn'u* yahut *el-Erba'ûnu's-subâ'iyyât'ı*. Tahrîc eden: Ebû'l-Mahâsin Ahmed b. Muh. b. Muh. b. Muh. b. Âlî el-Mâlikî el-Hvârânî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 103b; *Sila* 83-27, 396). Yazma bir nüshası mevcuttur: Şehit Âli 541/4 (108a-137b, 919 H. civarı), diğeri: Paris 722/5. Çoğunluğu *Sahihayn*'da mevcut âli senedli kırkhadis.

48. Ebû'l-Berekât (Abdülmun'im b.) Abdullâh b. Muh. b. el-Fadl el-Fürâvî'nin *el-Erba'ûnu's-subâ'iyyât* yahut *es-Subâ'iyyât fî'l-erba'in'ı* (İbn Hacer Müfehres 179 c-b; *Meşyehatu'l-Halebî* 117b, 118a; *Sila* 83-27, 392).

49. *Erba'ûn hadîsen fî târiki's-salât ve mâni'z-zekât ve'l-emr bi'l-ma'rûf ve ve'n-nehy ani'l-münker*. Bu kırkhadis, Necmüddîn Muh. b. Ahmed b. Âlî el-Gaytî eş-Şâfi'î'ye (öl. 981 H.) âittir (*Fihris* 889). Bir yazma nüshası zamanımıza ulaşabilmiştir:

Zâhiriyye, hadîs 185/3 (9 yk., 963 H. müellif hattı).

50. Bedrüddîn Muh. b. Ah. b. Hâlid b. Muh. el-Fârikî el-Mısırî'nin (660-741 H.) kırk-hadîsi: *Erba'üne hadîsen an erba'in şeyhan min hadîsi erba'ine sahâbiyyen*. Bu kırk-hadîsi onun için Cemâlüddîn Ah. b. Muh. b. ez-Zâhirî tahrir etmiştir. Erba'ûnu sâhibi ise pek çok kereler talebelerine kıraat etmiştir (İbn Hacer *Müfhefres* 64b, 141b; *Dürer* III, 315).

51. Takîyüddîn Muh. b. Muh. b. Muh. b. Fehd el-Hâşimî el-Mekkî'nin (787-871 H.) iki kırk-hadîsini tesbit ettim:

a) *Gâyetü'l-kasd ve'l-murâd mine'l-erba'ini'l-âliyatî'l-isnâd*. Telif tarihi: 832 H. (*Sila* 83-27, 393; *Fihris* 876). Bir yazma nüshası Süleymaniye Ktb.'ndedir: Şehit Ali 541/2 (52a-86b, 919 H., müellif nüshasından kopye edilmiş).

b) *Umdetu'l-müntahil ve bulgatu'l-mürtehil*. Uşârî, hikâyât ve şiirler ihtiva eden kırk kitaptan kırk-hadîs (*Sila* a.y.).

52. Ebû'l-Mekarim b. ebî Ahmed b. Müsdi el-Ezdi er-Endülüsi el-Garnâtî'nin (599-663 H.) *el-Erba'ûnu'l-muhtâre fi fadli'l-hacc ve'z-ziyare*'si. Yazması: Kahire¹ I, 264, hadîs 11 (26 yk.).

53. Burhânüddîn İbr. b. el-Hasan el-Kevrânî eş-Şehrezûrî el-Kürdî'nin (1025-1101 H.) *Nizâmu'z-zeberced fi'l-erba'ini'l-müselsele*'si. 1085 H. tarihinde kaleme aldığı kitapta Nesâî'nin *Müctebâ*'sından seçtiği kırk müselssel hadîsi irad etmiştir. Yazması: Berlin 1611.

54. Yine aynı müellifin *Cenâhu'n-necâh bi'l-avâli's-sihâh = Levami'ul-le'âli fi'l-erba'ini'l-avâli*'si (*Fihris* 312, 494, 496, 512, 955, 957).

55. Fahrüddîn Abdullah b. Muh. b. Ah. b. Hâlid el-Kayserânî el-Halebî'nin kendisi için tahrir ettiği *Erba'ûn'u* (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 86b; *Dürer* II, 284).

56. Ebû Ömer Muh. b. Ah. b. Muh. b. Kudâme el-Hanbelî el-Cemmâ'ilî'nin *Erba'ûn'u*. Onun için bu kırk-hadîsi büyük hâfiz Abdülganî b. Abdilvâhid el-Makdisî tahrir etmiştir (*Tekmile* II, No: 1147; *Sila* 83-27, 389).

57. Ebû'l-Kâsım Abdülkerim b. Hevâzin b. Abdilmelik el-Kuşeyrî en-Nisâbüri eş-Şâfi'î (öl. 465 H.), meşhur *Risâle*'nin müellifidir. Onun kırk-hadîsinin uzun bir başlığını tesbit ettim: *K. el-Erba'in hadîsen fi erba'in bâhan fi tashihî'l-mu'amele mine'l-âd fi ahkâmî'r-riyâda ve-mu'aleceti'l-ahlâkil-hasene* (Bern. *Tüceybi* 158). Yegâne râvisi: Zâhir b. Tâhir eş-Şehhâmî (Bern. *Tüceybi* 158; *Sila* 83-27, 389; İbn Hacer *Müfhefres* 160b). Yazma nüshaları mevcuttur: Zâhiriyye, mec. 117; Garret 1419; Berlin 1457 (?); Brill. -H. ¹ 383, ² 746.

58. Ebû'l-Es'ad Hibeturrâhman b. Abdilvâhid b. Abdülkerim b. Hevâzin el-Kuşeyrî'nin *K. el-Erba'ini's-subâ'iyâtı*.

Tesbit ettiğim râvileri:

a) Fahrüddîn Ebû'l-Fütûh Muh. b. ebî Sa'd Muh. b. ebî Sa'id Muh. el-Bekrî en-Nisâbüri (Bern. *Tüceybi* 160).

b) Ebû Revh el-Mutahhar b. ebî Bekr el-Cevşânî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 125a; *Sila* 83-27, 388).

c) Ebû Necîh Fadlullah b. ebî'r-Reşid el-Cevrânî (Sirâcüddîn *Meşyeha* 150a).

59. Şemsüddîn Ah. b. Süleymân, İbnü Kemâlpâşâ'nın (öl. 940 H.) *Şerhu'l-ehâdisi'l-erba'in*'i.

Eserin pek çok yazması vardır: Kılıç Ali 1028/1; Ayasofya 4797/2.

Pîr Muh. Âşık Nattâî, kitabı Türkçeye tercüme etmiştir. Yazmaları: Gotha 36; Viyana 200/5; Münih 248/2 (GAL).

60. Ebû Bekr Ah. b. Nasr b. Muh. Kûhünselâr'ın *Erba'ûn'u*. Yazması: Şehit Ali 550 (130b-137a yk.).

61. Ebû'l-Feth Nasr b. İbr. b. Nasr el-Makdisî'nin (410-490) *Erba'ûn'u*. Kırk ayrı şeyhten, kırk ayrı konuda ve kırk ayrı sahâbiden kırk-hadîsi (İbn Hacer *Müfhefres* 139a; *Sila* 83-27, 405). Mevcut yazmaları: Zâhiriyye, mec. 67 (42-65 yk.); Ezher I, 399, hadîs 318 (126 yk., 1030 H.).

62. Kâdılar kâdısı İmâdüddîn Ebû Sâlih Nasr b. Abdurrezzâk b. Şeyhi'l-İslâm Abdil-

kâdir b. ebi Sâlih el-Cili el-Bağdâdî el-Hanbelî'nin (564-633 H.) kendisi için tahrîc ettiği *Erba'ûn*'u (*Siyer* XXII, 397; *Sila* 83-27, 402).

63. Şemsüddîn Ebû Bekr Muh. b. Abdillâh b. Muh. el-Kaysî ed-Dimaşkî, İbnü Nâsiriddîn'in (777-842 H.) *el-Erba'ûnu'l-mütebâyeneti'l-isnâd ve'l-mütûn*'u (*Sila* 83-27, 389). Yazması: Berlin 1509.

64. Yine onun *ed-Dürretü'l-mudi'a fi's-salât alâ Hayri'l-beriyeye*'si (*Sila* 83-27, 401).

65. Ebû Nasr Muh. b. Ali b. Abdillâh, İbnü Ved'ân el-Mevsilî'nin (401-494 H.) kırkhadisi: *Erba'ûn = Erba'ûnu'l-Ved'âniyye = E . h. fi'l-hitab ve'l-mevâ'iz*. Yegâne râvisi: Hâfız Ebû Tâhir es-Silefî'dir (İbn Hayr *Fehrese* 157; *Sila* 83-27, 406). İbn Ved'ân'ın talebesi olan es-Silefî, rivâyet etmekle kalmamış, onun kırkhadisini şerhetmiştir de. İki yazma nüshası Süleymaniye Ktb.'nde mevcuttur: Şehit Ali 540 (1-23 yk.), 542 (1-55 yk.). Kitap hakkında ulemâ pek şiddetli tenkidlerde bulunmuştur. Onu idrak edip, hadîs dinlediği hocasını daha sonra zemmeden Silefî: "Hadîs uydurmakla itham edilmiştir" demiş. Daha sonra Silefî, buna gerekçe olarak: "*Erba'ûn*"u kaleme aldığında, gördüğün aşırı yapmacıklığı ve isnâdların terkindeki düzensizliği onun yalancılığına açığa çıkardı" demiştir.

Kimilerine göre o, kendi kırkhadisini amcası Ebû'l-Feth Ahmed b. Ubeydillâh b. Ahmed'den; kimilerine göre ise Zeyd b. Rifâ'a'nın eserlerinden çalmak sûretiyle hazırlamıştır. İbn Rifâ'a'dan hırsızlık yaptığını söyleyenlere göre ise, onun kitabının önsözünü kaldırıp, her hadîsin isnâdına ise Şeyh İbn Rifâ'a'ya kadar bir veya iki râviyi yerleştirmiş, ayrıca hadîs metinlerini hükemânın ve Lokman hekimin özlü sözleriyle süsleyip uzatmıştır (*Mizân* III, 657, No. 7983).

Hâfız el-Mizzî'ye bu *Erba'ûn*'dan sorulmuş, o da bu suâl'e iki sayfalık bir cevap kaleme almıştır. Bu cevap, daha sonra muhaddislerce okunup dinlenen bir malzeme olmuştur (*Meşyehatü'l-Halebî* 8b, 9a).

Pek çok yazmasından birisi: Carullah 600 (36-48 yk.).

Abdülazîz b. Ah. el-Bârcilcemî'nin şerhi yazma halinde zamanımıza ulaşabilmiştir: Selim Ağa 193.

66. Ebû Abdillâh Muh. b. Câbir b. Kâsım el-Kaysî el-Vâdiyâşî'nin (673-752 H.) üç tane kırk hadisi mevcuttur:

a) Kendisi için tahrîc edip, daha sonra tahdîs ettiği: *el-Erba'ûnu'l-büldâniyye* (*Dürer* II, 413)

b) *el-Erba'ûnu't-tusâ'îyyât ve*

c) *el-Erba'ûnu'l-uşâriyyât* (*Sila* 83-27, 397).

67. Ebû'l-Mahâsin Yûsuf b. el-Hasan'ın pek çok kırkhadîs çalışması olmuştur:

a) *el-Erba'ûnu'l-muhtâre min hadîsi Ebî Hanîfe*.

b) *el-Erba'ûnu'l-müselsele mütefferekaten*.

c) *el-Erba'ûnu'l-müselsele bi's-savâliha*.

d) *el-Erba'ûnu'l-müselsele bi'l-Muhammediyyîn*.

e) *el-Erba'ûn bi-senedin vâhid min hadîsi Enes, müntekâtun min Nushati'z-Zübeyr b. Adi*.

f) *el-Erba'ûn min rivâyeti's-Şafî'i an Mâlik an Nâfi'an İbn Ömer* (*Sila* 83-27, 398-9).

68. Ebû Ya'kûb Yûsuf b. Ahmed b. İbr. eş-Şirâzî el-Bağdâdî es-Süfî'nin (529-585 H.) *el-Erba'ûnu'l-buldâniyye*'si (*Siyer* XXI, 240; *Tekmile* I, No. 84).

69. Ebû Bekr Muh. b. Abdillâh b. el-Muhibb'in *Erba'ûn*'u (*Sila* 83-27, 389). *el-Erba'ûnu'l-ehâdisi'l-Muhibbiye* adlı bir yazma nüsha zamanımıza ulaşmıştır: Land.-Br. 83 (GAL).

70. Kâdî Şemsüddîn Muh. b. Müslim'in *Erba'ûnu'l-mütebâyene*'si. Onun için tahrîc eden: Muh. b. Yahyâ b. Sa'îd (İbn Hacer *Müfehres* 142 b).

71. Ebû Abdillâh Muh. b. Müslim el-Hanbelî'nin *Erba'ûn*'u (*Sila* 83-27, 402).

72. Ebû Mûsâ Muh. b. ebi Bekr Ömer b. Ah. b. Ömer el-Medîni el-İsbehânî'nin birkaç *Erba'ûn*'u mevcuttur:

a) Abdülganî b. Abdilvâhid b. Sürûr'un rivâyeti ile (*Sila* 83-27, 407).

b) Ebû Muh. Abdullah b. Berekât el-Haşevî'nin rivâyeti ile (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 32b).

73. Ebû'l-Hasan Muh. b. Ahmed b. Ali el-Kurtubî'nin *el-Erba'un mine's-sihâhi'l-avâli'si*. Müellifi için hazırlayan: Ebû'l-Muzaffer b. en-Nâblûsî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 13b; *Sila* 83-27, 407).

74. Yine onun *el-Erba'un mine'l-ebdâli's-sihâhi'l-avâli'si*. Tahrir eden: Ebû'l-Abbâs eş-Şeybânî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 13b).

75. Ebû Abdillâh Muh. b. Ah. b. el-Mücîr'in *Erba'un'u = el-Erba'ûnu'l-avâli mine'l-musâfahât* (*Sila* 87-23, 404).

İki yazması mevcuttur: Feyzullâh 2171/3 (120b-128b; 836 H.); Damad İbrâhîm 396 (217-234 yk.).

76. Fâdıl edib Şemsüddîn Muh. b. Danyâl'in (öl. 710 H.) kırkhadîsi: *el-Erba'ûnu'l-müsemmâ bi-Cevheri'n-nazzâm fîmen velâ Mısır mine'l-hükkâm* (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 23b; *Sila* 83-27, 407).

77. Ebû Abdillâh Osmân b. Danyâl el-Cüveyrî'nin *Erba'un'u*. Yazması: Şehit Ali 550 (33-63 yk.).

78. Ebû'l-Hasan Ali b. ebî Abdillâh el-Huseyn b. ebî'l-Hasan Ali, İbnül-Mukayyer'in *Erba'un'u*. Bunu onun için Reşidüddin Yahyâ b. Ali el-Attâr tahrir etmiştir (*Bern. Tüceybi* 159; *Sila* 83-27, 394).

79. Nâsirüddîn Ebû'l-Me'âli Muh. b. el-Makarr'in (703-741 H.) *Erba'un'u*. Muhad-dislerden birisi onun için tahrir etmiştir (*Vefeyât İbn Râfi* I, 369).

80. Kutbuddîn Ebû Ali Abdülkerîm b. Abdinnûr b. Münîr el-Halebî'nin (664-735 H.) üç kırkhadîsini tesbit ettim:

a) *el-Erba'ûnu't-tusâ'iyât* (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 100a; *Dürer* II, 128; *İber* IV, 101).

b) *el-Erba'ûnu'l-mütebayenât* (*Siyer a.y.*; *Dürer a.y.*).

c) *el-Erba'ûnu'l-büldâniyye* (a.y.).

81. Radiyüddîn İbrâhîm b. Muh. b. el-Mü'eyyed el-Hamavî Ebû'l-Mecâmî eş-Şâfi'i'nin (644-722 H.) *el-Erba'ûnu't-tusâ'iyâtis-sihâhi'l-avâli'si*. Kendisi için tahrir etmiştir (*Sila* 83-27, 397). Bir yazması mevcuttur: Zâhiriyye, mec. 4 (1-27 yk.).

82. Ebû'l-Fadl Zeynüddîn Abdürrahîm b. el-Huseyn b. Abdirrahîm el-İrâkî el-Kürdî'nin (725-806 H.) birkaç adet kırkhadîsi mevcuttur:

a) *el-Erba'ûnu't-tusâ'iyât*. Yazması mevcuttur: Köprülü 371/2 (46a-72a yk., 869 H.).

Hazretin yaşadığı devir için oldukça nadir sayılabilecek dokuz râvîli âli isnâdlı 40 hadîsten oluşmuştur.

b) *el-Erba'ûnu'l-uşâriyâti'l-isnâd* yahut kısaca *Ehâdisu'l-uşâriyât*. Yazmaları: Köprülü 371/1 (1a-45b, I-VI cüz', 869 H.); Gotha 613/1; Kahire² I, 87.

c) *el-Erba'un ale't-tabakât*.

d) *el-Erba'ûnu'l-müselsele* (Son ikisi: *Sila* 83-27, 399).

83. Ebû'l-Mahâsin Abdürrezzâk b. Muh. b. Nasr et-Tabesî'nin öl. 443 H.) *el-Erba'ûnu'l-müselelatî'l-müstahrace mine's-sihâh min rivâyeti'l-Muhammediyyin*. Müellifinden rivâyet eden: Ebû Abdillâh Muh. b. el-Fadl el-Fürâvî (Sirâcüddîn *Meşyeha* 148 b).

İki yazma nüshası zamanımıza ulaşabilmiştir: Zâhiriyye, hadîs 348 (158-168 yk.), mec. 61 (165-173 yk.).

84. Cemâlüddîn Yûsuf b. Hasan b. Ahmed b. Abdilhâdî es-Sâlihî el-Hanefî'nin (840-909 H.) *el-Erba'un'u*. Bir yazması: Zâhiriyye, âmm 939 (1-17 yk., müellif hattı).

85. Yine aynı müellifin *el-Erba'ûnu'l-muhtâre min hadîsi'l-imâm Ebî Hanîfe'si*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 59 (22-37 yk., müellif hattı).

86. Yine aynı müellife ait olan: *el-Erba'ûnu'l-müselseleti'l-mübâneneti'l-esânîd*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 58 (104-119 yk., müellif hattı).

87. Ebû Muh. Abdülhâlik b. el-Enceb b. Ma'mer el-Kuşeyrî'nin öl. 649 H.) *el-Erba'ûnu'l-avâli'si* (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 93b; *Sila* 83-27, 408).

88. Ebû Sa'îd Abdullah b. ebî Hafs Ömer b. ebî Nasr el-Kuşeyrî eş-Şâfiî'nin (508-600 H.) kırkhadisi: *el-Erba'un min mesânidi'l-meşâyihî'l-işrin ani'l-ashâbi'l-erba'in mine'l-avâli*. İki yazması vardır: Zâhiriyye, mec. 94 (173-187 yk.; NÂSİR 164), mec. 95 (173-188 yk.; NÂSİR 378).

89. Salahuddîn Ebû Sa'îd Halil b. Keykeldî b. Abdillâh el-Alâ'î ed-Dimaşkı'nin (694-761 H.) birkaç kırkhadisi mevcuttur:

a) *el-Erba'un fi ameli'l-müttekin* (İbn Hacer *Müfehres* 156a; *Sila* 83-27, 400). Süleymaniye'deki bir yazmanın başlığı şöyledir: *Mukaddimetu Kitâbi'l-erba'in fi a'mâli'l-müttekin* (Reisülküttâb 1181, 39-260 yk.).

b) *el-Erba'ünü's-suğrâ* (*Fihris* 790).

c) *K. el-Erba'ini'l-muğniye bi-funûnihâ ani'l-mu'în = el-Erba'ünü'l-vustâ* (*Fihris* 790). Şerhi ile birlikte bir yazması vardır: Brill. -H² 762 (GAL).

d) *el-Erba'un hadisen me'a erba'in hikâye ve-erba'ini'l-inşâdât* (*Fihris* a.y.).

90. Ebû'l-Muzaffer Abdullah b. ebî Abdillâh Muh. b. el-Hasan b. Hibetillâh b. Asâkir ed-Dimaşkı'nin (549-591 H.) *Erba'un'u* (*Tekmile* I, No. 265).

91. Ebû Mansûr Abdurrahman b. Muh. b. Asâkir ed-Dimaşkı'nin (550-620 H.) *el-Erba'un fi menâkıbî ümmehâtî'l-mü'minin*'i. Yazması: Zâhiriyye, hadîs 535 (1-53 yk.) (NÂSİR 86).

92. İmâdüddîn Ebû'l-Kâsım Alî b. el-Kâsım b. el-Hâfız Ebî'l-Kâsım b. Asâkir ed-Dimaşkı (581-619 H.) kendisi için bir *Erba'un* tahrir etmiş, daha sonra ise 600 H. yılında talebelere okumuştur (*Siyer* XXII, 145).

93. Takiyüddîn Ebû'l-Hasan Alî b. Abdilkâfi b. Alî es-Sübkî'nin (683-756 H.) *Erba'un'u*. Bunu Ahmed b. Aybek b. ed-Dimyâtî, müellifin *Mu'cemu's-şüyüh*'undan tahrir ve intihâb etmiştir. Yazması: Şehit Ali 541/5 (180a-208a, 919 H.).

94. Yine Sübkî, Ahmed b. Hanbel'in *Müsned'i* içinden Ebû Hureyre, Ensâr ve Şam'lıların hadislerinden bir *Erba'un* seçmiştir (*Sila* 83-27, 395).

95. Tâcüddîn Ebû'l-Kâsım Abdülğaffâr b. Muh. b. Abdilkâfi es-Sa'dî eş-Şâfiî'nin (öl. 732 H.) *Erba'ünü'l-müselâfî*.

96. Ubeydullah b. Meş'ûd b. Mahmûd el-Mahbûbî'nin (öl. 747 H.) *Erba'un'u*. Yazması: Kahire¹ VII, 601; ² I, 85.

97. Kemâlüddîn Ubeydullah b. Muh. b. Abdillatif el-Hucendî'nin kırkhadisi: *el-Mâ'ul-ma'in fi'l-erba'in fi fadli'l-eimmeti'l-hulefâ' radiyallahu anhum ve ani's-sahâbeti ecma'in* (Sirâcüddîn Meşyeha 150 b; Bern. Vâdiyâşi 289-90).

98. Ebû'l-Hasan Şerefüddîn Alî b. el-Mufaddal b. Alî b. Müferric el-Makdisî el-İskenderânî el-Malîkî'nin (544-611 H.) birkaç kırkhadis çalışması vardır:

a) *el-Erba'un* (İzz. b. Cem. Meşyeha 115 ab; *Tekmile* II, No. 1062; *Sila* 83-27, 408). Yazması: Ezher I, 393, mec. 97 1-28 yk.). Müellif, 884 H. senesinde eserini tamamlamıştır.

b) *el-Erba'un alâ tabakâtî'l-huffâz = el-Erba'ünü'l-mürettebe alâ tabakâtî'l-erba'in hâfızan* (*Vefeyât İbn Râfi'* I, 245; *Siyer* XXII, 67). Zehebî, bu eseri gördükten sonra hâfızların biyografileri üzerine olan *Tezkiretu'l-huffâz*'ını yazmaya karar vermiş. İçinde ilki Zührî, sonu İbn Mâkûlâ olmak üzere kırk hâfızın tercemesi ve birer hadîsi verilmiştir. Mevcut yazmaları: Zâhiriyye, hadîs 168 (1-95 yk., 680 H.); Berlin 1467; Br. Mus. 1628, Suppl. 158.

c) *el-Erba'un fi fadli'd-du'â ve'd-dâ'iyyin*. Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 94 (V, 238-255 yk.), Kahire² I, 88.

d) *K. el-Erba'ini'l-müselleti'l-müsnedeti'l-muttasila* (Bern. Tüceybî 168).

99. Ebû Mansur Abdülhâlik b. Zâhir b. Tâhir eş-Şehhâmî'nin (475-549 H.) *Erba'un'u*. Muhaddislerce çokça kıraat ve rivâyet olunmuş marûf kitaplardandır (*Siyer* XXIII, 241, 244; İbn Hacer *Müfehres* 107a; *Dürer* III, 228). Zehebî'ye göre onun iki ayrı *Erba'un'u* var imiş. Bazıları icâzetle olmak üzere birkaç râvi tarafından rivâyet olunmuştur:

a) el-Kâsım b. Abdillâh b. Ömer es-Saffâr. Semâ' yoluyla (İbn Hacer *Müfehres* 61a, 108b, 214a).

b) İcâzet ile: Süleymân b. Hamza ile Yahyâ b. Muh. (İbn Hacer *Müfehres* 179 c-a).
c) Ebû'l-Hasan Ali b. Muh. b. Ca'fer eş-Şehristânî'nin tahrîci ile. İcâzet ile râvisi: Abdülhâlik b. el-Enceb b. Ma'mer (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 94a; *Sıla* 87-23, 395).

d) Bir yazma nüshası vardır: *Erba'ûn hadîsen*: Zâhiriyye, hadîs 164 (24-38 yk.) (NÂ-SİR 318).

100. Muhyiddîn Şeyhu'l-ekber Muh. b. Ali b. Muh. el-Hâtîm et-Tâ'î, İbnü'l-Arabî'nin (560-638 H.),

a) *Erba'ûn'u*. Yazmaları: Fatih 532 (66b-70a, 10. H. asır); Kasidecizade 724 (45-52 yk., 1062 H.); Carullah 2070 (23-31 yk.).

b) ve *K. el-Erba'îni't-tivâl'i*. Yazması: İzmirli 3690/9 (1333 H.).

101. Ali b. Sultân Muh. el-Herevî el-Kârfî'nin (öl. 1014 H.) *Cem'u'l-erba'in fi fadâ'il-i Kur'ânî'l-mübîn'i*. Pek çok yazmalarından bazıları: Reisülküttâb 1146 (8-10 yk.), Esad Ef. 3524 (29-32 yk.), Süleymaniye 1040 (216-220 yk.), Hüsrev P. 749 (1-5 yk.), Fatih 298 (75-79 yk.).

Şeyh Ahmed b. Ali el-Kastamônî, bunu *el-Kâşifü'l-mübîn li-fehmi'l-Erba'in* adı ile şerhetmiştir. Yazması: Kahire¹ I, 386, hadîs 108 (410 yk., 1208 H.).

102. Yine aynı müellifin *Erba'ûn hadîsen fi cevami'l-kilem'i*. Pek çok yazma nüshasından bazıları: Reisülküttâb 1146 (286 yk.), Bağdatlı Vehbi 2101 (121 yk.).

103. Yine aynı müellifin *Hafdu'l-cenâh bi-refi'l-cünâh bi-erba'in hadîsen fi bâbi'n-nikâh'i*. Bazı nüshaları: Fatih 5332, H. Mahmud 536, Reisülküttâb 1201, Lala İsmail 696, Hamidiye 1439, Fatih 5327.

104. Yine onun *Erba'ûn hadîsen fi fadâ'il-i'n-nikâh'i*. Bazı yazmaları: Damad İbr. 297 (212-5 yk.); H. Hüsnü P. 251 (243-5 yk.).

105. Ebû'l-Mahâsin Yûsuf b. İsmâ'il en-Nebhânî'nin (1266-1350 H.) *el-Ehâdisu'l-erba'in fi fadâ'il Seyyidi'l-mürselîn'i*. Baskısı yapılmıştır: a) Bülâk (tarihsiz); b) Beyrut 1315, Matba'atu'l-Edebiyye.

106. Yine aynı müellifin *el-Erba'ûn min hadîsi Seyyidi'l-mürselîn'i*. 1329 senesinde Bülâk'ta basılmıştır.

107. Yine onun *el-Ehâdisu'l-erba'in fi vucûbi tâ'ati emiri'l-mü'minîn'i*. İki baskısı gerçekleştirilmiştir:

a) Bulak (tarihsiz); b) 1312 Beyrut, Matba'atu'l-Edebiyye.

108. Yine onun *el-Ehâdisu'l-erba'in fi emsâli Afsahi'l-Emin'i*. Yine bu da tarihsiz olarak Bülâk'ta basılmıştır.

109. Cemâlüddîn Muh. b. Muh. b. Mahmûd el-Aksarâ'î'nin (9. asır) *Erba'ûn'u*. Hadislerin tasavvufî şerhlerini de yapmıştır. İstanbul yazmaları: Carullah 1084 (63b-79b yk.), Lala İsmail (50-64 yk., 152-163 yk.).

110. Muh. b. Pir Ali Muhyiddîn el-Birgivi'nin (929-981 H.) *Erba'ûn'u*. 1295 ve 1316 yıllarında Tunus'ta basılmıştır. Muh. b. Mustafâ el-Akkirmânî bunun üzerine bir şerh yazmıştır. Metni ile birlikte İstanbul'da iki kez basılmıştır: Matba'atu'l-âmire 1239, 1289; İkdâm Matb.1323.

111. Celâlüddîn es-Suyutî'nin kırkhadîsleri:

a) *Erba'ûn*. Yazmaları mevcuttur: Kahire¹ VI, 347; Escorial² 1544/12 (GAL).

b) *Erba'ûn hadîsen min rivâyeti Mâlik an Nâfi'an İbn Ömer*. Yazmaları: Kahire¹ VII, 48, 608; ² I, 85.

c) *Erba'ûn hadîsen fi't-taylesân*. Bir yazması: Süleymaniye 1030/28.

d) *Erba'ûn hadîsen fi refi'l-yedeyn fi'd-du'a* (Fihris 1017).

e) *Erba'ûn hadîsen fi fadli'l-cihâd*. Yazması: Süleymaniye 1030/8.

112. Ebû'l-Hudâ b. Hasan er-Rifâ'î'nin *Şifâ'ul-kulûb bi-ke'lâmi'n-Nebiyi'l-mahbûb'u* ya da kısaca *Erba'ûn'u* (Fihris 163).

113. Ebû Abdillâh Muh. b. el-Hâcc Abdisselâm el-Medenî Gannûn'un (öl. 1302 H.) neşredilen kırkhadîsleri:

a) *Erba'ûn hadîsen fi fadli's-salât ale'n-Nebî* (Fâs 1308).

b) *E. h. fi'z-zekât* (a. tarihte).

c) *E. h. fi fadl'il-hacci'l-Beyti'l-harâm* (Fas 1302).

114. İsmâ'il b. Muh. el-Aclûnî'nin (1087-1162 H.) *İkdu'l-cevheri's-semîn fi erba'in hadîsen min ehâdisi Seyyidi'l-Mürselin*'i. Basması: 1322 Kahire, Matba'atu't-Te-kaddûm.

115. Ebû Muh. Abdülkerim b. Abdinnûr el-Halebî el-Haneffî'nin kendisi için tahrîc ettiği *el-Erba'ûnu't-tusâ'iyyât bi's-semâ düne'l-icâzet*'i (*Sila* 83-27, 397).

116. İmâdüddîn Ebû Tâhir Abdüsselâm b. ebî'r-Rebî' Mahmûd b. ebî'r-Rebî' el-Haneffî eş-Şirâzî'nin iki kırkhadîsi mevcuttur:

a) *K. el-Erba'in fi Bismillahirrahmanirrahim el-müsemmâ: bi-Miftâh'l-cenne*.

b) *K. el-Erba'in fi fadîlet's-salât alâ Rasûlillah (sav)* (Sirâcüddîn Meşyeha 149a).

Süleymaniye Ktb., Laleli 3729 (222-242 yk.) numarada Abdüsselâm b. er-Rebî'nin *Erba'un*'u mahfûz bulunmaktadır.

117. Ebû Abdîrrahman Abdullah b. Mahmûd es-Sa'dî'nin *Erba'un*'u. Müelliften rivâyet eden: Ebû'l-Hâris Ali b. ebî'l-Kâsım b. Ahmed (Sirâcüddîn Meşyeha 148 ab).

118. Diyâüddîn Ebû Bekr Atik b. Ali b. Muh. b. Ömer el-Herevî'nin *Erba'un*'u (7. H. asır). Yazması: Paris 722/2 (GAL).

119. Kâdî Ebû Ishâk b. Abdîrrefî'nin kırkhadîsi: *el-Erba'un hadîsen fi zikri erba'in sahâbiyyen vemâ ruviye anhum* (Bern. Vâdiyâşi 291-2).

120. İmâm Ebû Muh. Abdülmüheymin el-Hadremî'nin *el-Erba'un hadîsen et tusâ'i-yât*'i (Bern. el-Mucârî 90).

121. Ebû Ahmed Muh. b. Abdûs (Abdilcebbâr) b. Kâmil es-Sülemî es-Serrâc'ın (öl. 293 H.) *K. el-Erba'in min mesânidi'l-meşâyih'i'l-işrin an ashâbihi'l-erba'in*'i. Yazması: Zâhiriyye, mec. 95/6.

122. Ebû'l-Kâsım Ali b. el-Hasan b. Muh. es-Saffâr'ın (6. H. asır) *el-Müntekâ min kitâbi'l-erba'in fi şu'abi'd-dîn*'i. Yazması: Zâhiriyye, mec. 70 (44-52 yk.; Hâfız Diyâü'l-Makdisî'nin hattı ile), mec. 124 (72-75 yk., el-Kâsım b. Muh. b. el-Birzâlî'nin hattıyla) (NÂSİR 197).

123. Ebû Hureyre Abdurrahman b. Muh. ez-Zehebî'nin *Erba'un*'u. Onun için babası tahrîc etmiştir (*Sila* 83-27, 407).

124. Ebû'l-Mefâhir Muh. b. ebî Ali b. ebî Nasr en-Nevkânî İbnü Yahyâ eş-Şafî'nin *Erba'un*'u (*Siyer* XXI, 249).

125. *er-Risâletü'l-müfreda fi erba'in hadîsen müsneve*. Te'lîfi: Muh. b. İsâ b. Kenân es-Sâlihî el-Haneffî. Yazması: Dâru'lkutub, hadîs 2337 (11 yk.).

126. Bedrüddîn Abdullatif b. Muh. b. Nasrillah el-Hamavî el-Hatîb'in kırkhadîsi: *el-Erba'ûnu'l-muhrace min müsnevi's-Şâfi'i ve-hiye fi's-Sahihayn* (*Sila* 83-27, 398).

127. Ebû Sa'd Abdullah b. Ömer es-Saffâr'ın kırkhadîsi: *el-Erba'un min mesânidi'l-meşâyih'i'l-işrin anî'l-ashâbi'l-erba'in* (*Sila* 83-27, 393).

128. Kâdî Behâüddîn Muh. b. Şemsiddîn Ahmed b. Halil b. Se'âde'nin *el-Erba'ûnu'l-mütebâyene'si*. Tahrîc eden: Hâfız el-Mizzî (İbn Hacer Müfehres 139a).

129. Alâüddîn Ebû'l-Hasan Ali b. İbr. b. Dâvud el-Attâr'ın kırkhadîsi: *el-Erba'un an erba'ine şeyhan* (*Sila* 83-27, 408; tahrîc eden: el-Mukâtîlî, İzz. b. Cem. Meşyeha 107b).

130. Ebû'l-Ferec Abdurrahman b. Ah. b. eş-Şihne'nin kırkhadîsi: *Şi'aru'l-ebâr fi'l-ed'îye ve'l-ezkâr*. Tahrîc eden: Halil b. Ahmed el-Akfehî (*Sila* 83-27, 400).

131. Şemsüddîn Muh. b. Yûsuf b. el-Hasan b. Muh. ez-Zerendî el-Medenî el-Haneffî'nin kırkhadîsi: *Buğyetu'l-mirtâh* (*Dürer* IV, 295).

132. Ebû'l-İfazan el-Mü'eyyed b. Muh. b. Ali et-Tûsî el-Kureşî'nin (öl. 242 H.) *Erba'un*'u. Yazması: Zâhiriyye, mec. 76 (29-61 yk.) (NÂSİR 155).

133. Ebû Abdillâh Muh. b. Yahyâ el-Fakîh eş-Şâfi'nin *Erba'un*'u (*Sila* 83-27, 404).

134. Ebû Mansûr Mu'ammer b. Ahmed b. Ziyâd el-İsbehânî es-Süffî'nin (öl. 418 H.) *Erba'un*'u. Yazması: Zâhiriyye, mec. 56 (Hâfız Abdülganî el-Makdisî'nin hattı ile) (NÂSİR 207).

135. İbn Haceri'l-Askalânî'nin tahrir ettiği Ebû Bekr b. el-Huseyn el-Osmânî el-Merâğî el-Medenî'nin kırkhadisi: *el-Erba'un an erba'in şeyhan min ekâbiri'l-meşâyihî's-Şâmiyyîn* (Sila 83-27, 393).

136. Ebû Nu'aym Abdûlmelik b. Mahmûd b. Adî el-Esterâbâzî'nin *Erba'un'u*. Râvisi: Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Muh. b. İshâk el-Bâkevî (Sirâcüddin *Meşyeha* 149b).

137. Ebû'l-Abbâs Ah. b. ebî Bekr b. Ah. el-Kâdiri el-Hamavî'nin kendi hadislerinden tahrir ettiği *el-Erba'un an erba'in şeyhan'ı* (Sila 83-27, 398).

138. Ebû'l-Hâris Muh. b. Abdirrahman el-Üstüvâî'nin kırkhadisi: *el-Erba'un fi usûli'd-dîn*. Rivâyet eden: Ebû Sa'd İsm. b. Abdilkâhir b. Abdirrahman el-İsmâ'îlî el-Cürcânî (Sirâcüddin *Meşyeha* 147a).

139. Ebû Bekr Ah. b. el-Mukarreb b. el-Huseyn el-Kerhî el-Bağdâdî'nin (480-563 H.) kırkhadisi: *Erba'un hadis en erba'in şeyhan fi erba'in ma'nâ ve-fadile*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 87 (219-235 yk.) (NÂSIR 142).

140. Ebû'l-Kâsım Es'ad b. Ali b. Ahmed el-Bârî'nin kırkhadisi: *el-Erba'un mine'l-ahbâr fi fadli's-sahâbeti'l-ahyâr*. Râvisi: Ebû Es'ad Hibeturrahman b. Abdilvâhid b. Abdilkerîm el-Kuşeyrî (Sirâcüddin *Meşyeha* 145b).

141. Ahmed b. Âmir et-Tâî'nin kırkhadisi: *el-Erba'un min Nushatı Ebi'l-Hasan Ali b. Mûsâ er-Ridâ an âbâihî* (Sila 83-27, 406).

142. İsmâ'il b. ebî Sa'd Ahmed b. Mahmûd b. Döst es-Süfî'nin *Erba'un'u*. Müelliften rivâyet eden: Diyâüddin Ebû Ah. Abdülvehhâb b. Ali el-Emin (Sirâcüddin *Meşyeha* 144b).

143. Ebû't-Tâhir İbr. b. Hibetillah eş-Şâfî'nin *Erba'un'u*. Onun için tahrir eden: Takiyüddin İdris b. Müzir el-Hamavî (*Meşyehatu'l-Halebî* 60b).

144. Ebû'l-Hasan Ali b. Ubeydillah b. el-Hasan b. Bâbâveyh er-Râzî el-Kummî'nin (504-580 H.) *Erba'un'u*. Yazma nüshası: Feyzullah 506/8 (120a-115a yk., 7. H. asır).

145. Ebû'l-Abbâs Ah. b. Mansûr b. Muh. b. et-Tayyib'in *Erba'un'u* (Sirâcüddin *Meşyeha* 144b).

146. Ebû'l-Hayr Bedel b. ebî'l-Mu'ammer b. İsm. et-Tibrizî'nin (550-636 H.) *Erba'un'u*. Zehebî, onun bu eserini gördüğünü söylemektedir (*Siyer* XXII, 63).

147. Ebû Bekr Ah. b. Ali b. Muh. el-İsbehânî'nin (7-8. asır) *Erba'un'u* (Sirâcüddin *Meşyeha* 144b).

148. Ebû'l-Hasan Ali b. Ahmed b. Balbân'ın (612-684H.) kırkhadisi: *Cüz' fihil-erba'unu'l-avâli mine'l-musâfahât ve'l-muvâfakât ve'l-ebdâl*. Bu zât, *Takribu Sahihî İbn Hibbân*'in müellifinden başkadır.

Yazması nüshası: Damad İbr. 396 (217a-233b, 650 H. tarihi civarında te'lif olunmuş).

149. Muh. b. Cenekli b. Muh. b. el-Bâbâ'nın (697-741 H.) *Erba'un'u*. Bunu onun için Ebû'l-Huseyn ed-Dimyâtî tahrir etmiş, hadislerin sahibi ise vefâtundan bir müddet önce talebelere tahdis etmiştir (*Dürrer* III, 417).

150. Ebû Hafs Sirâcüddin Ömer b. Reslân el-Bulkînî'nin kırkhadisi: *el-Erba'un* (Sila 83-27, 402).

151. Ebû'r-Ridâ Reten b. Nasr b. Kirbâl'ın (öl. 632 H.) kırkhadisi: *el-Erba'unu'r-Retenîyye = er-Râtinîyyât*. Yazması: Berlin 1468 (GÂL).

152. Ebû Bekr Abdullah b. ebî'l-Huseyn Ali b. Muh. Zehmeveyh'in (8. H. asır) *el-Müntekâ mine'l-erba'ini'l-buldâniyye*'si. Yazması: Zâhiriyye. mec. 63 (198-199 yk., müellifine 716 senesinde kiraat olunmuştur.) (NÂSIR 290).

153. Nüreddin Ali b. Muh. et-Tilvânî'nin kırkhadisi: *el-Fethu'r-rabbânî*. Kırk ayrı şeyhten, kırk ayrı sahâbinin kırk hadisi. Müellif için tahrir eden: Ebû'n-Na'im el-Ukbi (Sila 83-27, 397).

154. Ebû Abdillâh Muh. b. Abdirrahman b. Ali b. Muh. et-Tüceybî el-Mürsî'nin (öl. 610 H.) kırkhadisleri: *Erba'un hadis en fi'l-mevâ'iz, Erba'un fi'l-fakr ve-fadlihi, Erba'un fi'l-hubbi lillah, Erba'un fi's-salât alâ Rasûlillah* (*Siyer* XXI, 25).

155. Ebû Bekr Muh. b. Abdillâh b. Muh. el-Cevzekî'nin âli senedli hadislerden bira-

raya getirdiği *Erba'un*'u (Tezkire III, 1014).

156. Ebû Bekr Muh. b. Ali b. Yâsir el-Ceyyanî'nin kırkhadisi: *el-Erba'un min rivâyeti'l-Muhammedîyyini'l-muhrace fî Sahihî'l-Buhârî* (Sila 83-27, 403).

157. Ebû Abdillâh Muh. b. İsm. b. Muh. b. Abdîrrahman b. Halfûn el-Ezdî'nin kırkhadisi: *Cüz' fîhi Erba'un hadîsen muhracetun fî erba'in bâban*. 695 H. tarihinde müellife 3 mecliste okunmuş (Bern. Tüceybî 167-8).

158. Ebû Sa'd Muh. b. Câmî', Hayyâtü's-sûf'un *el-Erba'un an erba'in şeyhan'ı*. Râvisi: Muh. b. Ali et-Tûsî (Sila 83-27, 393).

159. Ebû Ahmed Abdussamed b. İbr. b. Halîl b. el-Hasrî el-Hanbelî'nin (özl. 765 H.) *Uyûnu'l-ayn fî'l-erba'in hadîsan'ı*. Yazması: Zâhiriyye, âmm 5256 (1-195 yk.) (NÂSİR 46).

160. Şihâbüddîn Ebû'l-Abbâs el-Haccâr el-Hanefî'nin *Erba'un*'u. Tahrir eden: Ebû Muh. Abdurrahman b. Muh. el-Bu'î (Sila 83-27, 402).

161. Takiyüddîn Ebû'l-Feth b. ebî'l-Hasan el-Kuşeyrî ed-Dakikî el-Hâkim'in *el-Erba'un hadîseni't-tusâ'iyât'ı* (Bern. Tüceybî 154).

162. Muh. b. Ali b. Vehb b. Mutî', İbnü Dakikî'l-İd el-Mısırlı el-Mâlikî'nin kendisi için tahrir ettiği *Erba'un tusâ'iyât'ı* (Dürer IV, 91).

163. Şihâbüddîn Muh. b. Ahmed el-Hülî'nin *el-Erba'ünü'l-mütebâyene'si*. Tahrir eden: Hâfız Yûsuf b. Abdîrrahman el-Mizzî (Sila 83-27, 400).

164. Ebû'l-Feth Muh. b. Abdîrrahîm el-Herevî'nin *el-Erba'ünü'l-muvâfakât'ı* (avâli'l-müntekât'ı). Onun için tahrir eden: Ebû Muh. el-Mutahher b. Sedid et-Türkmanî (Sila 83-27, 394).

165. Sa'düddîn Ebû Muh. Muh. b. Mes'ûd b. Muh. b. Mes'ûd el-Kâzârûnî es-Sedîdî'nin (öl. 758 H.) *el-Ehâdisu'l-erba'ini'l-müsâvât bi-nisebi's-sikât'ı*. Yazması: Selimağa 159.

166. Ebû'l-Feth Muh. b. Abdân b. Beyân es-Serevânî'nin *el-Erba'ünü'l-muharrere fîmâ vu'ide mine'l-mağfire'si*. Rivâyet edenler: Ebû'l-Muhsin ve Ebû'l-Kerîm İbnâ Muh. b. Abdîlkerîm el-Kâzârûnî (Sirâcüddîn Meşyeha 147a).

167. Eminüddîn Yahyâ b. Muh. b. Muh. b. İbr. b. Ahmed el-Ensârî el-Mısırlı el-Hanefî'nin *el-Erba'un an erba'in şeyhan'ı* (Sila 83-27, 392).

168. Muh. b. Mahmûd b. ebî Abdillâh et-Tâcir'in *Erba'un*'u. Rivâyet eden: İmâdüddîn Ebû Tâhir Abdüsselâm b. Mahmûd b. ebî'r-Rebî' (Sirâcüddîn Meşyeha 146b).

169. Cemâlüddîn Ebû Abdillâh Muh. b. Sa'îd b. ed-Dübeysî el-Vâsitî'nin *K. el-Erba'in an erba'in el-erba'in sahâbi'si*. Müelliften birçokları bu cüz'ü icâzetle rivâyet etmişlerdir (Sirâcüddîn Meşyeha 151 b).

170. Bedrüddîn Muh. b. Mes'ûd b. Eyyûb et-Tûzî sonra el-Halebî eş-Şâfiî'nin (633-705 H.) *Erba'un hadîsen an erba'in şeyhan'ı* (Dürer IV, 256).

171. Muh. b. Muh. b. Muh. eş-Şirâzî ed-Dimaşkî el-Cezerî'nin (751-833 H.) *el-Erba'ünü'l-avâli'si*: Yazması: Zâhiriyye, âmm 5882 (1-64 yk.). İsnâdları uşâridir (NÂSİR 247).

172. Ebû't-Tayyib Muh. b. Muh. b. Ah. el-Fâsî'nin *el-Erba'ünü'l-mütebâyene'ti'l-esânid'i* (Sila 83-27, 391). Yazması: Zâhiriyye, mec. 58 (71-85 yk.).

173. Ebû Bekr Muh. b. İbr. b. Ali el-İsbehânî el-Müstemlî el-Attâr'ın (öl. 466 H.) *Erba'un*'u. Yazması: Zâhiriyye, hadîs 357 (116-119 yk.) (NÂSİR).

174. Diyâüddîn Muh. b. Abdilvâhid el-Makdisî'nin (öl. 643 H.) *el-Erba'un hadîsen ani'l-meşâyihî'l-işrin ani'l-ashâbi'l-erba'in'ı*. Yazması: Landb. -Br. 177 (GAL).

175. el-Gâfikî'nin kırkhadisi: *el-Erba'un an erba'in şeyhan min erba'in kabiletan fî erba'in bâban min erba'in müsnedan an erba'in mine't-tâbi'in fî erba'in ismen min erba'in kabiletan alâ erba'in sahâbiyyen*. Kendisi için tahrir etmiştir (Sila 83-27, 391).

176. Ebû Sa'd Muh. b. Yahyâ b. Mansûr eş-Şâfiî en-Nisâbü'rî'nin (476-548 H.) *Erba'un*'u. Yazması: Zâhiriyye, mec. 22 (39-59 yk.). Kırk ayrı sahâbiden, kırk ayrı koda kırkhadîs (NÂSİR 163).

177. Ümmü Abdillâh Âişe binti İbr., İbnetü's-Şerâyihî'nin *el-Erba'ünü'l-mütebâyene-*

neti's-şüyûh ve's-sahâbe ve'l-vetn'i. Tahrir eden: Kutbuddîn Muh. b. Muh. b. el-Haydarî (Sila 83-27, 398).

178. Ebû'l-Ferec Muh. b. Abdîrrahman b. ebî'l-İzz el-Vasîfî el-Mukrî'nin (7. asır) *Erba'ûn hadîsen fî fadlî'l-cihâd ve'l-mücâhidîn'i*. Yazması: Zâhiriyye, hadîs 279 (169-177 yk.) (NÂSİR 190).

179. Affüddîn Ebû Muh. İshâk b. Yahyâ el-Âmidî'nin *el-Erba'ûnul-avâli mine'l-muvâfakât ve'l-ebdâli'l-muhrace min mesmû'âtihî'si*. Onun için tahrir eden: Ebû Abdillâh Muh. b. İbr. b. Ganâ'im b. el-Mühendis (Bern. Vâdiyâşî 292).

180. Ebû'l-Abbâs eş-Şeybânî'nin *el-Erba'ûn mine'l-ebdâli's-sihâhî'l-avâli'si* (Sila 83-27, 408).

181. Cemâlüddîn Yûsuf b. Muh. b. Mes'ûd el-Abbâdî es-Sermerî'nin (696-776 H.) kırkhadîsi: *K. el-Erba'îni's-sahiha fî mâ dâne ecirî'l-mentha* (Dürer IV, 474).

182. Ebû Tâlib Hibetullah b. Yahyâ b. Muh. el-Kureşî'nin *Erba'ûn'u*. Müelliften rivayet eden râvisi: Ebû'l-Hasan Alî b. Muh. b. Abdîrrahman (Sirâcüddîn Meşyeha 150b).

183. Ebû'l-Hasan Alî b. İbr. el-Harbî'nin el-Ka'nebî'nin rivayetiyle olan *Muvattâ'dan* yaptığı seçmeler: *el-Erba'ûnu'l-müntekâ min Muvattâ'il-İmâm Mâlik* (Sila 83-27, 396).

184. Halife en-Nâsır li-dinillâh Emîrî'l-mü'minîn Ahmed b. el-Müstedî' bi-emrillâh'ın *Erba'ûn'u*. Ebû'l-Ferec b. el-Cevzî'nin rivayeti ile (Sirâcüddîn Meşyeha 143b).

185. Ebû'l-Abbâs Ah. b. ebî Bekr b. Ah. el-Kâdirî el-Hamavî el-Halebî'nin *el-Erba'ûn an erba'în şeyhan'ı* (Sila 83-27, 394).

186. Ebû Ömer Yûsuf b. Abdillâh b. Sa'd b. ebî Zeyd, İbnü Ayyâd el-Endülüsi'nin (öl. 575 H.) iki kırkhadîsi vardır ki, ikisi de konuludur: *el-Erba'ûn fî'l-haşr ve E. fî'l-ibadât* (Siyer XXI, 181).

187. Ebû Sa'd Muh. b. Alî b. Amr b. Mehdî en-Nakkâş'ın *Erba'ûn'u*. Râvisi: Ebû Hafs Ömer b. Ah. b. es-Simsâr (Sirâcüddîn Meşyeha 146a).

188. Ebû'l-Feth Muh. b. Ah. b. Muh. b. Ca'fer b. ebî'l-Kâsım el-Fârisî'nin *K. el-Erba'în'i*. Müellifinden rivayet eden: Sâyinüddîn Ebû Ca'fer Ah. b. ebî Bekr b. el-Hasan el-Yezdî (Sirâcüddîn Meşyeha 151a).

189. Ahmed b. Abdillâh b. Alî b. Ah. el-Hemedânî el-Garşâfî'nin *Avnu'l-musta'in fî'l-ehâdisi'l-erba'în'i*. Yazması: Zâhiriyye, âmm 7832 (1-169 yk.) (NÂSİR 367).

190. Tûnus kadısı Ebû'l-Abbâs Ah. b. el-Gammâz'ın *el-Erba'ûnu't-tusâ'iyâtîl-isnâd'ı* (Bern. Vâdiyâşî 291).

191. Ebû'l-Fadl el-Huseyn b. Muh. b. ebî Bekr b. Muh. el-Fârisî'nin (5. H. asır) *el-Erba'ûn hadîsen min ehâdisi's-sihâh'ı*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 71 (sadece ilk yaprağı) (NÂSİR 419).

192. Ebû Amr Muh. b. Osmân b. Yahyâ b. Ah. el-Gırnâtî'nin (680-752 H.) şeyhi Ebû Abdillâh b. Reşid için tahrir ettiği *Erba'ûn tusâ'iyât'ını* İbn Hacer, gördüğünü söylemektedir (Dürer IV, 45).

193. Ebû Bekr Abdullâh b. ebî'l-Hasan Alî b. ebî Bekr b. Abdilcelil el-Fergânî'nin (551-616 H.) *Erba'ûn'u*. Kendisi için tahrir etmiştir (Tekmile II, No. 1718).

194. Ebû Sa'd Muh. b. Ah. b. Muh. b. Sâlih, Şuhfûr'un *Erba'ûn'u*. Müellifinden rivayet eden: Ebû'l-Feth Muh. b. el-Mutahher b. Ya'lâ b. İvad el-Fâtîmî el-Herevî (Sirâcüddîn Meşyeha 151a).

195. Şerefüddîn Ebû Muh. Sâlih b. İbr. b. ebî Bekr b. Nâsır el-Hâfîzî'nin (667-740 H.) *Erba'ûn'u*. Bu kırkhadîsi, İbn Tuğrîl onun hadîslerinden seçerek hazırlamıştır.

196. Muh. b. Vekî b. Devvâs b. eş-Şarkî et-Tûsî'nin (5. H. asır) *Erba'ûn'u*, yazma halinde mevcuttur. Zâhiriyye, mec. 101 (96a-106b, 6. H. asır) (GAS 220).

197. Muh. b. Mûsâ b. Muh. b. Sened, Şemsüddîn Ebû'l-Abbâs el-Lahmî el-Mısrî'nin (729-792 H.) *Erba'ûn mütebâyeneti'l-isnâd'ı*. Kendisi için tahrir etmiştir (Dürer IV, 271).

198. Ebû Mes'ûd Süleymân b. İbr. b. Muh. el-İsbehânî'nin *el-Erba'ûn alâ mezhebî'l-*

muhakikîn'i. Ondan rivayet eden: Ebû'l-Mübârek Abdülazîz b. Muh. el-Âdemî (Sirâcüddîn *Meşyeha* 145b).

199. Ebû Hafs Ömer b. Ahmed b. Şâhin'in *Erba'un*'u. Bunu ondan oğlu Ebû'l-Kâsım Ubeydullah rivayet etmiştir (İbn Hayr *Fehrese* 158).

200. Ebû Nasr Sa'îd b. Muh. b. Ca'fer b. İbr. el-Esedâbâzî'nin *el-Erba'un an erba'in şeyhan*'i. Müelliften rivâyet eden: Ebû'l-Fütûh Abdülvehhâb b. İsmâ'il es-Sayrefî (Sirâcüddîn *Meşyeha* 145 ab).

201. Ebû Salih Muh. b. ebî'l-Ezher el-Mekkî, İbnü Zenbûr'un *Erba'un*'u. Müellifinden rivâyet eden: Ebû Ca'fer Muh. b. İbr. b. Abdullah el-Mekkî ez-Zeybelî (Bern. *Tüceybî* 157).

202. Ebû'l-Mahâsin Abdülvâhid b. İsmâ'il b. Ah. er-Rûyânî'nin *Erba'un*'u. İki râvisi vardır.: Ah. b. Muh. b. Silefe el-İsbehânî es-Silefî ve Ebû Bekr Muh. b. Ubeydillah b. Nasr ez-Zâgûnî (Sirâcüddîn *Meşyeha* 149b).

203. Ebû Medyen Şu'ayb b. Yahyâ b. Ahmed b. Muh. el-Kayrevânî, İbnü'z-Za'firânî'nin (565-645 H.) *Erba'un*'u (*Siyer* XXIII, 269).

204. Ahmed b. ebî Bekr b. Ah. b. Alî el-Hanbelî, İbnü'r-Ressâm el-Kâdirî'nin (773-844 H.) *Erba'un*'u. Yazma nüshası vardır: Zâhiriyye, mec. 59 (185-299 yk.) (NÂSIR 55)

205. Ebû Zeyd Abdurrahman b. Muh. b. Alî b. Abdillâh el-Ensârî el-Useydî el-Kayrevânî, İbnü'd-Dabbâğ'ın (605-699 H.) *el-Erba'unu't-tusâ'iyyât*'ı (Bern. *Vâdiyâşî* 61).

206. Ebû Bekr Abdullâh b. Muh. b. ebî'd-Dünyâ el-Kureşî'nin (208-281 H.) *Erba'un*'u. Bir yazması: Haleb, Medr. Nûr Ahmediye RADD, X, 577 (GAL)

207. Kâdılar kâdısı Ebû'l-Kâsım Abdülmelik b. İsâ, İbnü Dirbâs el-Mârânî'nin (517-605 H.) *Erba'un*'unu hâfız Ebû'l-Hasan Alî b. el-Mufaddal el-Makdisî tahrir etmiştir (*Tekmile* II, No. 1065).

208. Zekiyüddîn Ebû Muh. Abdülazîm b. Abdilkavî el-Münzirî'nin *el-Erba'un fi istinâ'il-ma'rûfl'il-müslimîn*'i. Sadece Buhârî ile Müslim'in *Sahih*'lerinde yer alan hadislerden seçmiştir.

İki baskısını tesbit edebildim:

a) Ebû Zeyd Abdurrahman b. Muh. b. Mahlûf es-Se'âlibî'nin şerhi ile beraber: Muh. b. Tâvî et-Tancî'nin tahkiki ile 1962 Rabât.

b) tarihsiz, Daru'l-Beydâ', Mekt. el-Vahdeti'l-Arabiyye.

İhtisar ve şerhleri yapılmıştır.

209. Ebû Zekeriyâ Muhyiddîn Yahyâ b. Şeref en-Nevevî'nin *Erba'un*'u. Üzerine sayısız şerhler yazılmıştır. Bazı şerhlerin içinde ve müstakil olarak çeşitli baskıları yapılmıştır. Daha fazla bilgi için "Hadis Şerhleri" bölümüne müracaat ediniz.

DiĞER HADİS GRUPLARI¹

1. Ebû Bekr el-Âcurrî'nin *es-Semânûn'u*².
2. el-Herevî'nin *el-Mi'e'si*³: Ebû İsmâ'îl Abdullah b. Muh. el-Ensârî el-Herevî, öl. 481 H.
3. Salahüddîn el-Alâ'î'nin *el-Mi'etü'l-müntekât min Sahîhi Müslim'i* ile
4. Yine onun *el-Mi'etü'l-müntekât min et-Tirmizî'si*⁴.

1* Yaygın olmamakla beraber kırk hadis dışında hadis sayıları esas alınarak hazırlanan daha küçük ve büyük koleksiyonlar da mevcuttur:

a) *Erba'a ve-işrûne hadîsen*, Ah. b. Süleymân b. Kemâlpâşâ'nın (öl. 940 H.) bu eseri yazma hâlinde Kahire'de mevcuttur: ²I, 85; ¹VII, 436/10.

b) Yine aynı müellifin *Selâsûne hadîsen'i* yazma hâlinde: Kahire² I, 99; ¹VII, 436/9.

c) Ebû Tâlib Muh. b. Alî b. el-Feth el-Bağdâdî, İbnü'l-Uşârî'nin (366-451 H.) *Selâsetu ve selâsûne hadîsen min hadîsi'l-Beğavî'si*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 51 (56-67 yk.); mec. 68 (20-26 yk.).

d) Afîfüddîn Ebû'l-Me'âlî Alî b. Abdilmuhsin b. ed-Devâlibî el-Bağdâdî'nin (779-858 H.) *Sittûne hadîsen an Ebî Hanîfe'si*. Yazma hâlinde: Zâhiriyye, hadis 285 (6-16 yk.) (NÂSİR 52).

2* = *Cüz' fihî semânûne hadîsen an semânîne şeyhan*. Râvisi: Ebû'l-Kâsım Abdülmelik b. Muh. b. Bısrân (*Meşyehatu'l-Halebî* 32a; *Meşyehatu İbn Sellâme* 21b; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 22ab; *Sila* 84-28; Sebet İbn Habîb 26b; *Dürer* I, 6, II, 366)

3* Bkz. *Sila* 85-29, 476. Râvisi: Ebû'l-Vakt Abdülevvel b. Şu'ayb.

4* Bkz. İbn Hacer *Müfehres* 172 b.

* Diğer "yüzlü gruplar":

1. Ebû'l-Abbâs Ah. b. Abdilhalîm, İbnü Teymiyye'nin *el-Mi'etü'l-müntekâ min Sahîhi'l-Buhârî'si* (İbn Hacer *Müfehres* 142b; *Müfehres* I, 210; *Sila* 85-29, 477).

2. İki cüz hâlindeki Ebû Abdillâh Muh. b. Aybek es-Serûcî'nin *el-Mi'etü'l-mütebayeneti'l-esânîd'i* (*Sila* 85 29, 477).

3. *el-Mi'e* = *el-Mi'etu's-Şurehyiyye*. Ebû Muh. Abdurrahman b. ebî Şureyh el-Ensârî'nin (öl. 392 H.) yüz hadislik bu cüz'ünün yegâne râvisi: Ebû Asım el-Fudayl b. Muh. b. el-Fudayl el-Fudaylî'dir (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 94a; *Siyer* XXII, 360; Sirâcüddîn *Meşyeha* 85b-89a; *Meşyehatu'l-Halebî* 40a; Bern. *Tüceybî* 206; *Dürer* III, 89; *Sila* 85-29, 476).

4. *el-Mi'e* = *el-Mi'etü'l-Fürâviyye*. Harem fakîh ve muhaddisi Ebû Abdillâh Muh. b. el-Fadl el-Fürâvî'nin bu hadislerini onun için oğlu Ebû'l-Berekât Abdullah tahrîc etmiştir. el-Fürâvî'den rivâyet edenler:

a) Muh. b. Alî b. Sadaka el-Harrânî (İbn Hacer *Müfehres* 17b, 150a; *Meşyehatu'l-Halebî* 52a, 53b; *Sila* 85-29, 476).

b) İcâzet ile: Ebû'l-Kâsım Abdussamed b. Muh. el-Hristânî (İbn Hacer *Müfehres* 36a).

Kıraat ve rivâyet olunan hadis kitapları cümlesindendir (*Dürer* I, 112, II, 118).

5. Cemâlüddîn Ah. b. Muh. ez-Zâhirî'nin Ahmed'in *Müsned'*inden yaptığı seçmeler:

5. Ebû Osmân es-Sâbûnî'nin *el-Mi'etân*'i⁵.

6. Ebû'l-Muzaffer es-Sem'ânî'nin *Emâli*'si yahut *Elf hadis an mi'a şeyh*'i: Ebû'l-Muzaffer Mansûr b. Muh. b. Abdilcebbâr b. Ahmed et-Temîmî es-Sem'ânî —ki Temîm'in bir kolu olan Sem'ân'a nisbettir— el-Mervezî el-Hanefî (sonra:) eş-Şâfi'î, Merv'de H. 489'da vefât etmiştir. Ebû Sa'd es-Sem'ânî'nin ceddidir. Topladığı 1000 hadis hakkında güzel sözler sarfetmiştir.

el-Mi'etu'l-müntekâ min müsnedi'l-Aşere ve-İbni Abbâs ve-İbni Mes'ûd ve-İbn Ömer min müsnedi Ahmed b. Hanbel (Dürer I, 457; Sila 85-29, 477).

6. Takiyüddin Ebû'l-Fadl Süleymân b. Hamza b. Ah. el-Makdisî, İbn Kudâmeti'l-Hanbelî'nin (628-715 H.) *el-Ehadisu'l-mi'e*'si. Yazması: Zâhiriyye, mec. 3 (II ve son, başı noksan, 94-116 yk.) (NÂSİR).

7. Sa'îd b. Ahmed el-Ayyâr'ın rivâyeti ile *el-Mi'etu'l-müntekâ min hadîsi Kuteybe b. Sa'îd (Sila 85-29, 476)*

8. Radiyüddin İbr. b. Muh. et-Taberî el-Mekkî'nin kendisi için tahrîc ettiği dokuz râvîli âli hadisleri: *el-Mi'e hadis ve-hamse ve-hiye tûsâ'iyâtu'l-müsemmâ bi-Tuhfet-i't-tâlib ve-buğyeti'r-râğıb (Sila 85-29, 477).*

5* Yegâne râvîsi Ebû Abdillâh Muh. b. el-Fadl el-Furâvî'dir (İbn Hacer Müfehres 58a; Bern. Vâdiyâşî 255-6; Sila 85-29, 477).

Yazma nüshası: Landb. -Br. 102 (GAL).

ŞEMÂ'İL, SİYER VE MEĞÂZÎ KİTAPLARI

1. Tirmizî'nin eş-Şemâ'il'i¹.

- 1* Ebû İsâ Muh. b. İsâ b. Sevre es-Sülemî et-Tirmizî'nin (210-279 H.) *K. eş-Şemâ'il'i*. Müellifinden rivâyet eden: *Müsned* sahibi Ebû Sa'îd el-Heysem b. Küleyb b. Şüreyh eş-Şâşî (İbn Hayr *Fehrese* 104; İbn Hacer *Müfehres* 132a-133a; *Bern. Tüceybî* 111; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 5b-6a; *Bern. Vâdiyâşî* 211; *Sila* 84-28, 374).

Yurtiçi ve dışında yüzlerce yazma nüshasının yanı sıra pek çok basmaları da vardır: Kalkütta 1262, 1273; Mirtah 1282; Fas 1310; Bûlâk 1280, 1290; Kahire 1313; Mısır, Matb. Âmire 1290, hamîşte; Mısır, 1305, hamîşte; Mısır 1301, hamîşte; taşbaskı Dâru't-Tibâ'ati'l-Âmire 1264; taşbaskısı 1303.

Çeşitli dillere çevirileri yapılmıştır.

Burhânuddîn Ebû'l-İmdâd İbr. b. İbr. el-Lakkânî el-Mâlikî (öl. 1041), *Şemâ'il* ricâlî hakkında bir kitap telif etmiştir: *Behcetü'l-mahâfil ve-ecmely'l-vesâ'il bi't-ta'rif bi-ruvâti's-Şemâ'il*. Yazmaları: Berlin 9959; Paris 2092; Kahire I, 93, hadîs 621.

Pek çok şerhleri yapılmıştır:

1. İbr. b. Muh., İbnü Arabşâh (öl. 943 H.). Yazmaları: Köprülü 314, Murad Molla 461, Selimağa 184.
2. Ah. b. Hacer el-Heysemî (öl. 973 H.) ve kitabı: *Eşrefu'l-vesâ'il'i*. Yazmaları: Köprülü 315, Murad Molla 460, Reşid Efendi 146.
3. Menlâ Muh. Şirvânî el-Buhârî (10. H. asır). Yazması: Tunus. Abdul. II, 249, No. 1132 (151 yk., 1139 H.).
4. Aliyyül-Kârî el-Herevî'nin (öl. 1014 H.) *Cem'u'l-vesâ'il'i*. Mustafa Cum'avî'nin tashihi ile 1299'da İstanbul'da, 1317 yılında Kahire'de basılmıştır.
5. Muh. b. el-Kâsım Ebû Abdillâh Cessûs'un (öl. 1182 H.) *el-Feva'idü'l-celileti'l-bâhiyye'si*. Baskısı yapılmıştır: Bûlâk 1296, Kahire 1306.
6. Abdurra'ûf el-Münâvî (öl. 1031 H.). Basması: Kahire 1317, 1318.
7. Âlî el-Adevî. Yazması: Gotha 1829.
8. İbr. b. Muh. el-Becûrî'nin (öl. 1276) *el-Mevâhibu'l-ledünniyye ale's-Şemâ'il'i*. *Muhammediyye'si*. GAS ve GAL'da Kastallânî'nin *Mevâhib*'inin matbû nüsha bilgileri ile karıştırılmıştır. Kastallânî'nin söz konusu eseri *el-Mevâhibu'l-ledünniyye fi'l-minehi'l-Muhammediyye* başlığını taşımaktadır.
9. Nûr b. Muh. b. Huseyn el-Kâşânî'nin *Keşfu'l-fadâ'il'i*. Yazması: Süleymaniye 267 (278 yk., 11. H. asır).
10. Süleymân b. Ömer el-Cemâl'in (öl. 1202) *el-Mevâhibu'l-Muhammediyye'si*. Yazmaları: Garret 633; Bankipore XV, 38, No. 988; Kahire I, 436, hadîs 152.
11. Ebû'l-Kâsım b. Muh. ebî'l-Berekât b. Ah. b. Abdilmelik b. Mahlas'ın *Encahu'l-vesâ'il'i*. Yazması: Rabat 248.
12. Şemsüddîn Mevlevî Muh. Âşık b. Ömer el-Hanefî. Yazması: Hekimoğlu 212, Murad Molla 464.
13. Nesîmüddîn M. Mîrek Şâh. Yazması: Bankipore XV, 34, No. 983.
14. Ebû'l-Hayr Fadlullah b. Rûzbihân b. Fadlillah eş-Şirâzî'nin *Nasru'l-fadâ'il fi şerhi's-Şemâ'il'i*. Yazması: Bengal 281.
15. Muslihüddîn Muh. el-Lârî (öl. 979 H.). Yazmaları: Şehit Ali 476, 477; Nurosmaniye 1033, 2075/2; Yeni Cami 242; Köprülü 314/2; Hacı Beşir 121; İst. Ün. Ktb. A. 2441; Rağıb P. 280.
16. İbr. b. Mustafâ el-Vahdî (öl. 1126). Yazması: Aşır Ef. 59/1.

2. Ebû Bekr el-Mukrî' el-Hâfız'ın *eş-Şemâ'il'i*.

3. Ebû'l-Abbâs el-Mustağfirî'nin *eş-Şemâ'il'i*.

4. el-Begâvî'nin *K. el-Envâr fî şemâ'ilî'n-Nebiyyi'l-Muhtârı*: Ebû Muh. el-Hüseyn b. Mes'ûd el-Begâvî. Muhaddislerin tarîki üzere 101 bâbda tertib ettiği hadisleri isnâdları ile sevketti.

5. Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin *Delâ'ilü'n-nübüvve'si*².

6. Ebû Bekr el-Beyhakî'nin *Delâ'ilü'n-nübüvve'si*³. Bunun hakkında

17. Abdullah el-Hamavî el-Hamdûnî el-Ezherî. Yazması: Zâhiriyye, âmm 3896.

18. İsmâ'il Müfid Ef. (öl. 1217 H.). Yazması: Esad ef. 362.

19. Ebû Abdillâh Muh. Bedrüddin b. eş-Şâzili b. Ah. el-Hasanî'nin (öl. 1266 H.) *Vesiletu'l-fakîrî'l-muhtâc fî şerhi Şemâ'ilî sahihi'l-livâ' ve't-tâc*'ı. Yazması: Rabat I, 82, No. 656.

20. Ebû Abdillâh b. Tâhir el-Kessîfî'nin *Ta'liku'l-hamâ'il fî mâ'ğfelehu şurrâhu's-Şemâ'il'i*. Yazması: Rabat, Kettânî, 934/1.

İshâk Hvâcesî Ahmed Efendi (öl. 1120 H.) ise *Akvamu'l-vesâ'il fî tercemeti Şemâ'ilî-Tirmizî* adıyla Osmanlıca'ya çevirmiştir. Yazması: Fatih 714.

*** Şemâ'ile dair diğer kitaplar:**

1. Kâdî Ebû Ali b. Sükkere'nin (6. H. asır) semâ ve kıraat olunmuş *K. eş-Şemâ'il'i* (*Buğye*, no. 515, 1005).

2. Muh. b. Muh. b. Ömer er-Ravdî el-Mâlikî ve 1104 H. senesinde kaleme aldığı eseri: *Keşfu'l-lisâm ammâ câe fî'l-ehadîsîn-nebevîyye fî şemâ'ilî'l-Mustafâ ve-minhâcihi a-leyhi's-salâtu ve's-selâm*. Yazması: Kahire¹ I, 388 (GAL).

3. Yûsuf en-Nebhânî'nin *Vesâ'ilü'l-vusûl ilâ Şemâ'ilî'r-Rasûl'ü*. Basılmıştır: Bûlâk 1309.

4. Ebû Abdillâh Muh. b. Atîk b. Ali et-Tüceybî el-Lârûdî'nin (öl. 647 H.) *Şemâ'ilü'l-Muhtârı* (*Siyer XXIII*, 257).

5. Ebû İshâk İbr. b. Muh. b. Mahmûd eş-Şâfi' en-Nâcî'nin (8. H. asır) eseri: *Kenzu'r-râğibîni'l-afâ' fî'r-remzi ilâ'l-mevlidi'l-Muhammedî ve'l-vefâ' ve'l-fadâ'il ve's-şemâ'il ve'l-mu'cizât ve'delâ'il ve-mâ fâte'l-avâhir ve'l-avâ'il*. Yazması: Kahire¹ I, 389, hadîs 388 (95 yk., 905 H.).

6. Şihâbüddin Ah. b. Muh. b. İsâ el-Bernesî, Zerrûk (öl. 899 H.) ise şemâ'ilî nazım hâlinde kaleme almıştır. Yazması: Kahire Suppl. III, 169 (38-99 yk.).

2* Haydarâbâd'da Matba'atu'n-Nizâmîyye'de 1320 senesinde basılmıştır. Râvisi: meşhur Ebû Ali el-Haddâd'dır.

3* Tam adı: *Delâ'ilü'n-nübüvve ve-ma'rifetu ahvâli sâhibi's-şerî'a*. Bu kitabı müellifinden rivâyet edenler:

a) Ebû'l-Hasan Ubeydullah b. Muh. b. Ah. el-Beyhakî (torunu) (İbn Hacer *Müfehres* 139 bab; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 30b; Suyûtî *Fihrist* 251b; *Sila* 84-28, 337; Köprülü 288).

b) Ebû Abdillâh Muh. b. el-Fadl b. Ahmed es-Sâ'idî el-Fürâvî (*Fihris Ensâri* 212b-213a; *Fihrist Suyûtî* 252a).

c) Abdülcebbâr el-Hvârî (*Fihris Ensâri* a.y.).

d) Zâhir b. Tâhir eş-Şehhâmî (İzz. b. Cem. 30b).

Bu kitabın ilk cildi Seyyid Ah. Sakr'ın tahkiki ile 1390 yılında Kahire'de *el-Meclisu'l-a'ta li's-şu'ûni'l-İslâmiyye* tarafından basılmıştır.

Daha sonra Abdurrahman Muh. Osmân'ın tahkiki ile ilk iki cüz'ü Medine'de 1969 yılında Mektebetü's-Selâfiyye tarafından neşredilmiştir.

Son olarak ise 1985 yılında 7 cilt hâlinde Dâru'l-Kutubî'l-İlmiyye tarafından tamamı basılmıştır.

Ah. b. İbr. b. Abdurrahman İmâdüddin el-Vâsîti es-Sûfî (657-711 H.), *Delâ'il'i* ihtisar etmiştir (*Dürr* I, 91).

ez-Zehabi: "Bu kitaba sahip ol, zira tamamı hidâyet ve nûrdur." demiştir.

7. Ebû Bekr el-Firyâbî'nin *Delâ'ilü'n-nübüvve'si*⁴.

8. Ebû Hafs b. Şâhîn'in *Delâ'ilü'n-nübüvve'si*.

9. Ebû Dâvud es-Sicistânî'nin *A'lâmu'n-nübüvve'si*⁵.

4* Müellifinden bu kitabı rivâyet eden: Ömer b. Muh. b. Ali ez-Zeyyât (İzz. b. Cem. *Meş-yeha* 65b-66a; *Sila* 84-28, 337; "K. el-Mu'cizât ve-teksiri't-ta'âm ve'ş-şarâb" 85-29, 485). Yazması: Zâhiriyye, sîre 27 (1-16 yk., 574 H. civarı).

5* Müellifinden rivâyet eden: Ebû Bekr b. Dâse (*Sila* 83-27, 445).

*** Delâ'il üzerine olan diğer kitaplar:**

1. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *A'lâmu'n-nübüvve'si* (*Siyer* XIII, 401) ile *Delâ'ilü'n-nübüv-ve'si* (*Siyer* XIII, 402; *İsâbe* I, 169).

2. Ebû Muh. Abdullah b. Müslim b. Kuteybe'nin *A'lâmu'n-nübüvve'si*. Müellifinden rivâyet eden: el-Hasan b. Abdillâh b. el-Mühendis (İbn Hayr 151; *Sila* 83-27, 445).

3. Ebû'l-Hasan Ali b. Muh. b. Habîb el-Basrî el-Mâverî'nin (öl. 450 H.) *A'lâmu'n-nübüvve'si*. Tâhâ Abdürre'ûf Sa'd'ın tahkiki ile 1971 yılında Kahire'de basılmıştır.

4. Yûsuf en-Nebhânî'nin *Nücûmu'l-mühtedîn fî mu'cizâti Seyyidi'l-mürselîn'i* (*Fih-ris* 1109).

5. Kutbuddîn Ebû'l-Huseyn Sa'îd b. Hibetillâh b. el-Huseyn er-Râvendî'nin (öl. 573 H.) 20 bâbda ele aldığı *el-Harâ'ic ve'l-cerâ'ih fî'l-mu'cizât'ı*. Yazması: Kahire Suppl. I, 293 (18-173 yk., 1036 H.).

6. Ebû Bekr Muh. b. el-Hasan b. Muh. en-Nakkâş'ın *Delâ'ilü'n-nübüvve'si* (*Tezkire* III, 908).

7. Ebû İshâk İbr. b. Ya'kûb b. İshâk es-Sa'dî el-Cûzecânî'nin (öl. 259 H.) *Emârâtü'n-nübüvve'sinden* bazı alıntıları yazma hâlinde Şam'da mahfuzdur: Zâhiriyye, mec. 104 (162a-169a, 591 H.) (GAS 135).

8. Ebû'l-Abbâs Ah. b. Ömer b. Enes b. Delhâs el-Uzarî ed-Dellâî'nin (öl. 478 H.) *Delâ'ilü'n-nübüvve'si* (*İber* II, 338).

9. Hasan er-Rahûnî'nin (öl. 661) *Nazmu'd-dürer fî mu'cizâti Seyyidi'l-beşer'i*. Yazması: Fâs, Karavîn 731 (GAL).

10. Kâdî Abdülcebbâr b. Ahmed Ebû'l-Hasan'ın *Tesbitü delâ'ili'n-nübüvve'si*. Abdülkerîm Osmân'ın tahkiki ile 1966 yılında Beyrut'ta 2 cilt hâlinde Dâru'l-Arabiyye tarafından basılmıştır.

11. Ebû Sa'îd Abdülmelik b. ebî Osmân en-Nisâbü'rî el-Harkûşî'nin (öl. 407 H.) *Delâ'ilü'n-nübüvve'si* (*İber* II, 214).

12. Ebû Abdillâh Muh. b. Mes'ûd b. Tayyib b. Ferec el-Gâfîkî'nin (465-540 H.) *Mi'râcu'l-menâkıb ve-minhâcu'l-hasebi's-sâkıb fî nesebi Resûlillah ve-zikri mu'cizâ-tihî'si* (*Bern. Vâdiyâşî* 224).

13. Abbâs b. Ah. b. Abdilkerîm el-Haddâd el-Marhûmî'nin *Reyhânetu'l-muş tâkin ilâ zikri mu'cizâti Seyyidi'l-mürselîn'i*. Yazması: Paris 2008.

14. İbnü's-Sem'ânî'nin *K. ed-Delâ'il'i*. Bu kitaptan bir hadîsin sened ve metni ile alıntısı *Hâvî'de* (II, 261) yer almıştır.

15. İbnü Mende'nin *Delâ'ilü'n-nübüvve'si* (*İsâbe* I, 481).

16. Suyûtî'nin *ed-Dürü'l-hâlis fî'l-mu'cizât ve'l-hasâ'is'i*. Yazmaları: Kahire¹ VII, 396; British Mus. Or. 5955 (DL 18).

17. el-Mahâmîlî'nin *Delâ'ilü'n-nübüvve'si* (Hallikân I, 76).

18. Ebû'r-Rebî b. Sâlim'in *K. el-Mu'cizât'ı* (*İsâbe* IV, 325).

19. Ebû'l-Ferec b. el-Cevzî'nin *el-Mantiku* (yahut *Nutku'l-mefhum min ehli's-sam-ti'l-ma'lûm'u*. Bu kitapta hayvanlar ve cansız mahlûkâtın Peygamber'in (sav) mucizesi ile konuşmaları konu edinilmiştir. Pek çok yazmalarından bazıları: Ayasofya 4333; Feyzullah 1280.

Bunun Ah. b. Tuğrulbey tarafından hazırlanan muhtasarı basılmıştır: Kahire 1281, 1308.

10. İbn Futays'ın *Delâ'ilü'r-risâle'si*: Ebû'l-Mutarriif Abdurrahman b. Muh. b. İsâ b. Futays b. Asbağ el-Kurtubî el-Hâfiz. Kitap, 10 sifirden oluşmuştur. Müellifin diğer eserlerinden: 100 cüz'lük *Esbâbu'n-nüzûl*, yine 100 cüz'lük *Fadâ'ilü's-sahâbe*, 150 cüz'lük *Ma'rifetu't-tâbi'in*, 30 cüz'lük *en-Nâsih ve'l-mensûh*, 40 cüz'lük *el-Uhuvve*.

11. Ebû Avâne Ya'kûb b. İshâk el-İsferâyînî'nin *Delâ'ilü'l-i'câz'ı*.

12. Ebû'l-Ferec b. el-Cevzî'nin *K. el-Vefâ fî fadâ'ili'l-Mustafâ'sı*. Beşyüzü aşkın bâbı muhtevî olan kitap, iki cilttir⁶.

13. Kâdî İyâd'ın *K. eş-Şifâ' bi't-ta'rif bi-hukûki'l-Mustafâ'sı*: Ebû'l-Fadl İyâd b. Mûsâ b. İyâd el-Yahsibî —ki Himyer'in bir kolu olan Yahsib b. Mâlik'in kabilesine nisbettir— es-Sebtî —evi ve beldesi, Mağrib'de meşhûr bir kent olan Sebte'ye nisbettir— el-Endülüsi (aslen) el-Mâlikî (mezhep olarak), Merrâkuş'ta H. 544'de vefât etti, şehrin içindeki Bâb-ı Îlân'da defnedildi. İçinde zayıf ve kimilerinin iddia ettiği gibi uydurma olan hadisler mevcuttur. Eserinin te'lifinde o, el-Hatib Ebû'r-Rebî' Süleyman b. Seba' es-Sebtî'yi tâkibetmiştir. Zehebî, eser hakkında bir hayli insâfsızca kelâm sarfetmiştir, diyor ki: "İç uydurma hadisler ve onun nübüvvetin kadrini beyânda ihtiyâc olmayan nakdinin azlığına delâlet eden zayıf te'villeri ile doludur."

Buna rağmen bu kitap, İslâm'da benzeri yazılmamış, faydası büyük ve çok olan bir eser olup, müzmin hastalıklara, gam ve tasaların giderilmesi ve meselelerin halli için okunduğunda şifâ ve tesiri tecrübe edilmiştir. Allah, müellifinin bu çalışmasının karşılığını versin, en tamam mükâfatı ile ödüllendirip onu azîm kılsın. Âmîn. Birisi *eş-Şifâ*'daki isnâdlı hadisleri müstakil bir cüz'de biraraya getirmiştir ki bunların toplamı 60 hadistir⁷.

20. Ebû Zer Abd b. Ahmed el-Herevî'nin *Delâ'ilü'n-nübüvve'si* (İbn Hayr *Fehrese* 286).

6* Neşredilmiştir: Mustafâ Abdülvâhid'in tahkiki ile, 2 cilt hâlinde 1966 yılında Kahire'de Dâru'l-Kutubil-Hadîse tarafından. Türkçe tercümesi: Nîlî (öl. 1161 H.), yazması: Kılıç Ali 837.

7* Bu kitabın, bazı İslam toplumlarında çok özel bir yer işgal ettiği görülür. Şöyleki Tunus'ta kadınlar, Buhârî'nin *Sahih'i* ile birlikte onu bir yemin dayanağı olarak kullanmakta ve "*ve's-Şifâ ve'l-Buhârî*" gibi tabirlerle yemin etmektedirler. Ayrıca kitabı öven pek çok şiir de inşâd edilmiştir.

Pek çok baskıları yapılmıştır: İstanbul 1264, 1290, 1293, 1312; Bombay 1276; Hind 1287; Cawnpore 1877; Fâs 1305, 1313; Kahire 1276, 1295, 1312, 1322, 1329.

Yakın neşirleri: Muh. Kara Ali'nin tahkikiyle, 2 cilt hâlinde, 1978'de Şam'da; Ali Muh. el-Becâvî'nin tahkiki ile 2 cilt hâlinde Kahire'de 1977'de yılında basılmıştır. Celâlüddin es-Suyûtî (911 H.), kitabın içinde geçen hadislerin kaynakları hakkında bir kitap te'lif etmiştir: *Menâhilu's-safâ' fî tahrîci ehâdisi's-Şifâ*. Basması: Kahire 1276.

Şifâ üzerine yazılan şerh ve hâşiyeler:

1. Abdülbâkî b. Abdilmecîd el-Kureşî el-Yemenî'nin (öl. 743 H.) *el-İktifâ'sı*. Yazması: Murad Molla 452.

2. İbr. b. Muh. b. el-Acemî Burhânüddin el-Halebî'nin (öl. 841 H.) 797 H. yılında kaleme aldığı şerhi: *el-Muktefâ fî halli elfâzi's-Şifâ*. Yazması: Kılıç Ali 194; Murad Molla 453, 457.

14. ez-Zührî'nin *K. es-Sîre'si*: Ebû Bekr Muh. b. Müslim b. Ubeydillah b. Abdillâh b. Şihâb el-Kureşî ez-Zührî el-Medenî, Şâm'a yerleşmiş, ulemâ-nın büyüklerinden, küçük tâbiûndan, "Kalbime attığım hiç birşeyi unutma-mışımdır" sözünün sâhibi. Kimileri İslâm'da ilk yazılan sîrenin Zührî'nin *Sîre'si* olduğunu söylemişlerdir.

15. İbn İshâk'ın *Sîre'si*: Ebû Bekr yahut Ebû Abdillâh Muh. b. İshâk b. Yesâr el-Muttalibî —ki onların âzâdlısıdır— el-Medenî, Irâk'a yerleşmiş, Meğâzî ehlinin reisi, Bağdat'ta H. 151 yahut 152 yahut 153'de vefât etmiştir. En doğrusu ilk tarihtir. Onun hakkında Zehebî: "İlim kaplarından birisi ve meğâzî ile siyer bilgisi konusunda otorite idi. Ancak hadiste sağlam olmayıp, rivâyeti sıhhat mertebesinde aşağıdadır. Buna karşılık nefsinde sadûktur." Bu kitabı, Ebû Muh. Abdûlmelik b. Hişâm b. Eyyûb el-Himyerî el-Me'âfirî el-Mısırî —ki H. 218'de vefât etmiştir— tehzib etmiş, daha sonra o-nun ismine nisbet edilir olmuştur (: *Sîre İbn Hişâm*). İbn Hişâm, bu eseri Ziyâd b. Abdillâh el-Bekâî tarikiyle İbn İshâk'tan rivâyet etmiştir⁸.

16. es-Süheylî'nin *Ravdu'l-unufu*: Ebû'l-Kâsım ve Ebû Zeyd Abdullâh b. Abdirrahman b. Abd b. Ahmed es-Süheylî el-Hus'amî el-Endülüî el-Mâli-

3. Nüreddîn Ali b. Muh. b. Akbars eş-Şâfiî'nin (801-862 H.) *Fethu's-safâ'sı*. Yazması: Murad Molla 455-456, müellif hattı ile; Selimağa 185-6.

4. Ah. b. Muh. el-Kâhîrî eş-Şumunnî'nin (801-872 H.) *Müzilu'l-hafâ' an elfâzî's-Şifâ'sı*. Basması: İstanbul 1264.

5. Muh. b. ebî's-Şerîf el-Hasanî et-Tilimsânî'nin 917 senesinde te'lif ettiği *el-Menhe-lu'l-asfâ'sı*. Yazması: Murad Molla 451.

6. Aliyül-Kârî el-Herevî'nin (öl. 1014 H.) *Refu'l-hafâ' an zâtî's-Şifâ'sı*. Basmaları: İs-tanbul 1264, 1285, 1290, 1316; taşbaskısı Bülâk 1257; Kahire 1264, 1325-7 (*Nesîmu'r-riyâd* ile birlikte)

7. Ah. b. Halîl es-Subkî'nin (öl. 1037 H.) *el-Menhecu'l-vefâ'sı*. Yazması: Murad Molla 617.

8. Şihâbüddîn Ah. b. Muh. el-Hafâcî'nin (öl. 1069 H.) *Nesîmu'r-riyâd*'ı. Basmaları mevcuttur: 4 cilt hâlinde, İstanbul 1267, 1314, 1317; Kahire 1315-7.

9. el-Hasan el-İdvî el-Hamzavî'nin *el-Mededu'l-feyyâd bi-nûri's-Şifâ' li'l-Kâdi İyâd*'ı. Taşbaskısı yapılmıştır: Kahire 1276, 1286, 2 cilt hâlinde.

10. Ah. b. Hacer el-Heytemî'nin (öl. 973 H.) *İşrâfu'l-vesâ'il*'i. Yazması: Kılıç Ali 227.

11. Şemsüddîn Muh. ed-Delecî'nin (öl. 947 H.) *el-İstifâ'sı*. Yazmaları: Murat Molla 76, 454; Süleymaniye 209.

8* Ebû Muh. Abdûlmelik b. Hişâm en-Nahvî'den *Tehzib*'i rivayet eden yegâne râvi: Abdurrahîm b. Abdillâh b. el-Berkî (*Fihris İbn Atiyye* 93; *Bern. Vâdiyâşt* 215; *Sila* 84-28, 365; *Bern. Tüceybi* 128-30; İzz. b. Cem *Meşyeha* 103 ab).

Muh. b. İshâk'ın *Sîre'sinin* baskıları:

a) Muh. Hamîdullah'ın tahkiki ile Rabat 1967 ve Konya 1981 yıllarında.

b) Süheyl Zekkâr'ın tahkiki ile 1978 Beyrut'ta, Dârul-Fıkr tarafından.

c) Wüstenfeld, 3 cüz', Gotha 1859-60.

d) Leipzig, 3 cüz', 1899-1900.

e) *Ravdu'l-unuf*'un hamişinde 1331.

f) İbnü'l-Kayyim'in *Zâdu'l-me'âd*'ının hamişinde 1333-4.

g) Mustafa es-Sakkâ, İbrahim el-Ebyârî ve Abdülhafız Şiblî'nin tahkikleri ile 4/2 cilt hâlinde 1955'de Kahire'de Mekt. Mustafâ'l-Bâbî el-Halebî tarafından.

h) Taha Abdürra'ûf Sa'd'ın tahkiki ile *Ravdu'l-unuf* ile birlikte 6 cüz' hâlinde 1973'de Kahire'de el-Mektebetu'l-Ezheriyye tarafından.

kî el-A'mâ, eserler sâhibi. Süheylî nisbeti Mâlika yakınlarındaki Süheyl adlı bir köye aittir. Köyün bir yıldız adı olan Süheyl ismini almasının sebebi bu yıldızın bütün Endülüs'te bu köyün olduğu dağ hâricinde hiç bir yerden görülmeyişidir. Bu yıldız, iki derece yükselmekte sonra birden kaybolmaktadır. Merâkuş'ta 581'de vefât etmiştir. Tam adı şöyledir: *K. er-Ravdu'l-unuf fî şerhi garibi elfâzihâ ve-i'râbi ğâmidihâ ve-keşfi mustağlikihâ*. Dört cilt olan eserini 120 kaynaktan istihrac etmek sûretiyle hazırlamıştır⁹. Vücûda getirdiği bu güzel eseri Bedrüddîn yahut İzzüddîn Muh. b. ebî Bekr b. İzzeddîn b. Cemâ'a el-Kinânî, *Nûru'r-ravd* adıyla ihtisâr etmiştir.

Bunun üzerine Şerefüddîn Mısır'da kâdılar kâdısı ve şeyhülislâm Yahyâ b. Muh. b. Muh. b. Muh. el-Münâvî —öl. 871 H.— bir hâşiye yazmış; ceddinin bu ilâvelerini torunu Zeynü'l-âbidîn Abdurra'ûf el-Münâvî ise tecrid etmiştir.

17. el-Vâkidî'nin *Sîre'si*¹⁰: Ebû Abdillâh Muh. b. Ömer b. Vâkid el-Vâkidî el-Eslemî —ki bunların âzâdlıdır— Denildiğine göre o, Benû Hâşim'in âzâdlıdır. İlminin genişliğine rağmen metrûk bir hâfızdır. Bağdât'ta kâdı iken 206 yahut 207 yahut 209'da vefât etmiştir.

18. el-Melâ'î'nin *Sîre'si*¹¹: Ebû Hafs Ömer b. Muh. el-Mevsilî el-Melâ'î —ki bu nisbet ona, Mevsil câmiinde kuyudan Allah için su doldurup dağıttığı (*yemle'u*) için verilmiştir— Şehid Sultân Nûreddîn zamanında yaşamış zâhid, ibâdete düşkün büyük bir imâm idi. Onun, bu mezkûr Sultan yanında sözü ve şefaati geçerli idi.

19. Muhibbüddîn et-Taberî'nin *Sîre'si*¹²: Hâfız Muhibbüddîn Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Abdillâh b. Muh. et-Taberî el-Mekkî eş-Şâfiî, Harem fakihî, Hicâz muhaddisi, 694 H. senesinde vefât etmiştir. Eserindeki hadisleri kendi senediyle sevketmiştir.

20. İbn Seyyidî'n-nâs'ın *Sîre'si* = *Uyûnu'l-eser fî funûnî'l-meğâzi ve's-şemâ'il ve's-siyer*¹³. Ebû'l-Feth Muh. b. Muh. b. Muh. b. Ahmed b. Seyyidî'n-nâs el-Ya'murî el-Endülüsi (aslen) el-Mısri eş-Şâfiî, büyük hâfizlardan biri, H. 734'de vefât edince, Karâfetü'l-kübrâ'ya defnedildi. Siyer husûsunda kaleme alınmış en güzel bilgileri biraraya getirmiş mu'teber bir kitaptır. İki cilttir. Senedleri pek uzun tutmuştur. Daha sonra ihtisâr edilmiştir.¹⁴

9* Baskısı: Abdurrahman el-Vekil'in tahkiki ile, Kahire 1967-70, Dâru'l-Kutubi'l-Hadîse, 7 cilt olarak.

10* = *Kitâbu Sîreti Rasûlillah (sav) ve-meğâzihu*. Bu kitabı ondan rivayet eden: Muh. b. Şücâ'l-Belhî (İbn Hayr *Fehrese* 231).

11* *Hâvî*'de bir alıntısı mevcuttur (II, 207).

12* = *Hulâsatu siyeri Seyyidi'l-beşer*. Baskısı: Hindistan 1343.

13* Baskıları gerçekleştirilmiştir: Husâmeddîn el-Makdisî'nin inayeti ile 2 cilt hâlinde 1356/1937 yılında Mektebetü'l-Kudsî tarafından; Şam 1358; Beyrut, Dâru'l-Ma'rife.

14* **Siyele dair diğer kitaplar:**

1. Ebû'l-Hasan Ah. b. Fâris b. Zekeriyâ en-Nahvî el-Kazvîni er-Râzi'nin (öl. 395 H.) (*Muhtasarü Sîre(ti) Rasûlillah*'ı. Ali b. el-Kâsım el-Mukri'nin rivâyeti ile (*Sebe-tu's-Şemmâ*' 20b; *Sila* 84-28, 366). Basması: Hilâl Nâci'nin tahkiki ile 1973 yılında Bağdât'ta "*Evcezu's-siyer li-Hayri'l-beşer*" adı ile.

21. Ebû Sa'îd en-Nisâbü'rî'nin *K. Şerefi'l-Mustafâ'sı*¹⁵: Ebû Sa'îd Ab-

2. Takiyüddin Ebû Muh. Abdülğanî b. Abdilvâhid b. Ali el-Makdisî el-Cemmâ'ilî'nin (541-600 H.) *Dürretü'l-mudî'e fî's-sireti'n-nebeviyye'si*. İki cüz hâlinde (İber III, 129; Sila 84-28, 366). Yazması: Paris 1966; GAL.

Bu eser üzerine Kutbuddin el-Halebî'nin *el-Mevridü'l-uzbi'l-henî fî'l-kelâm alâ Sireti'l-Hâfız Abdilganî* adlı bir kitap te'lif etmiştir (Fihris 962).

3. *Siyeru'l-Velid b. Müslim ani'l-Evza'î* (İbn Hayr Fehrese 236-7; Sila 84-28, 379).

4. Alâüddin Ebû Muh. Moğoltây b. Kılıç b. Abdillâh el-Haneffî'nin *Sire'si* (Sila 84-28, 367), *K. el-İşâre fî telhîsi sireti Seyyidinâ Rasûlillâh (sav) ve-âsâri men ba'dehu mine'l-hulefâ'sı* (Sila 83-27, 450) ve *ez-Zehru'l-bâsim fî's-sireti'n-nebeviyye'si* (Dürer IV, 353-4).

5. Kutbuddin Ebû Muh. Abdülkerim b. Abdinnûr el-Halebî'nin *Şerhu's-sire'si* (Sila 84-29, 379).

6. İbn Kesîr'in *es-Siretu'n-nebeviyye'si*. Basması: Mustafa Abdülvâhid'in tahkiki ile, Beyrut 1976 yılında, 4 cilt hâlinde, Dâru'l-Ma'rife tarafından.

7. Bedrüddin el-Hasan b. Ömer b. Habîb'in *K. el-Müntekâ min sireti'l-Mustafâ'sı* (Sila 85-29, 501).

8. İbn Şâhîn'in *Muhtasarı's-sire'si*. İsâbe'nin kaynaklarındandır (II, 390). Muhtemelen bu *Sire*, İbn İshâk'ındır.

9. Ebû'l-Hasan Ali b. Abdilmuhsin ed-Düveylîbî'nin *Sire'si* (Sila 84-28, 366).

10. Süleymân b. Turhân et-Teymî'nin *Sire'si*. Oğlu Mu'temir'in rivâyetiyle (İbn Hayr 231).

11. Sa'düddin el-Huseyn b. Muh. b. ebî Temmâm et-Tekritî'nin *Sire'si*. Yazması: İstanbul Ün. Ktb. A. 748.

12. Abdullah b. Abdirrahman b. Abdillatif'in *Risâletü'l-müctenâ min kitâbi'l-müctebâ fî sireti'l-Mustafâ'sı*. Yazması: Şehit Ali 1897 (117 yk., 994 H.).

13. Ebû'l-Kâsım el-Huseyn b. Ali b. Muh. b. Yûsuf b. Bahr el-Vezîr el-Mağribî'nin (öl. 418 H.) *Sire'si*. Yazması: Landb. -Br. 243 (II); 243 (III) (GAL).

14. Zekiyüddin Ebû Muh. Abdülazîm b. Abdilkavî el-Münzirî'nin *Telhîsu's-sireti'n-nebeviyye'si*. Yazması: Kahire2 V, 145 (GAL).

15. Abdullah b. Muh. b. Osmân, İbn Fûdî'nin *Diya' üli'l-emr ve'l-mücâhidîn fî sireti'n-Nebî ve'l-hulefâ'ir-râsidîn'i*. Yazması: Paris 5364.

16. Ebû İshâk Ah. b. Muh. b. İbr. es-Sa'lebî'nin *K. es-Siyer'i*. Müfessir el-Vâhidî'nin rivâyeti ile (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 53a).

17. Ebû İsa Muh. el-Mehdî b. Ah. el-Fâsî'nin *Simtu'l-cevheri'l-fâhir fî sireti Seyyidi'l-evâ'il ve'l-evâhir'i* (Fihris 283).

18. Ah. b. Zeynî Dahlân'ın *es-Siretü'n-nebeviyye'si* (Fihris 39a, 504, 744).

19. Alâüddin b. ebî'l-Haram el-Kureşî el-Mutetabbib, İbnü'n-Nefs'in (öl.687) *er-Risâletü'l-kâmiliyye fî's-sireti'n-nebeviyye'si*. Yazması: Kahire Suppl. I, 429, mec. 209 (25-48 yk.).

20. İbnü'l-Cevzî'nin *Müntehâ's-sûl fî sireti'r-resûl'ü* (Fihris 1138).

21. Ebû Zerr Abd b. Ah. el-Herevî'nin *Siretü'n-Nebî ve-ashâbihî'si* (İbn Hayr 286).

22. Ebû'l-Feth el-Ya'merî'nin *es-Siretü'n-nebeviyye'si* (İsâbe I, 214).

23. Ebû Muh. Abdullah b. Hazm ez-Zâhirî'nin *Sire'si* (Sila 84-28, 365).

24. Ebû Bekr Ah. b. Kâmil b. Halef el-Kâdî'nin siyere dair bir kitabından el-Hatîb söz etmiştir (*Ta'rih Bağdâd* IV, 359).

25. Ebû İsa Yahyâ b. Abdillâh b. ebî İsa'nın *K. İhtisârî sireti Rasûlillâh'ı* (İbn Hayr Fehrese 232).

26. Takiyüddin b. Fehd'in *en-Nûru'l-bâhiri's-sâtî' fî sireti Zî'l-bürhânî'l-kâtî'si* (Fihris 876).

27. İmâdüddin Ebû Zekerıyyâ Yahyâ b. ebî Bekr el-Emîrî et-Tihâmî el-Haneffî'nin (öl. 893 H.) *Behcetü'l-mahâfil ve-buğyetü'l-emâsil fî's-siyâm ve'l-ahlâk (mu'cizât) ve-ş-şemâ'il fî sireti Seyyidi'l-evâhir ve'l-evâ'il'i*. Yazmaları: Yeni Cami 825; Şehit Ali 1848.

15* *İsâbe*'nin kaynaklarındandır (I, 36, 160, 177). Kâdî İyâd, bu kitabı ihtisâr etmiştir (İbn Hayr Fehrese 289).

dülmelik b. Muh. b. İbrâhîm en-Nisâbü'rî el-Vâ'iz, Nisâbü'r'da H. 406 senesinde vefât etmiştir. 8 cilt olan kitabın müellifinin şer'î ilimlerde başka kitapları da mevcuttur. Bu zât, yine aynı adlı *K. Şerefil-Mustafâ* kitabının müellifi olan Ebû Sa'd Abdurrahman b. el-Hasan el-İsbehânî en-Nisâbü'rî'den ayrıdır. Bu bâbda Ebû'l-Ferec b. el-Cevzî'nin de bir *K. Şerefil-Mustafâ*'sı mevcuttur.

22. Muh. b. İshâk'ın *el-Meğâzî*'si¹⁶.

23. İbn Şihâb ez-Zühri el-Medenî'nin *el-Meğâzî*'si.

24. Yahyâ b. Sa'îd'in *el-Meğâzî*'si¹⁷: Ebû Eyyûb Yahyâ b. Sa'îd b. Ebân b. Sa'îd b. el-Âs el-Ümevî el-Kûfî, Bağdat'a yerleşmiş, el-Cemel nâmiyle marûf, 194'de vefât etmiştir.

25. Ebû Abdillâh Muh. b. Ömer b. Vâkıd el-Vâkidî'nin *el-Meğâzî*'si.

26. Mûsâ b. Ukbe'nin *el-Meğâzî*'si: Mûsâ b. Ukbe b. ebî Ayyâş el-Kureşî —ki bunların âzâdlıdır— el-Medenî, küçük tâbiûndan, 141'de vefât etmiştir. *Meğâzî*'si bu sahada yazılanların en sahihi olarak kabûl edilmiştir. O'nun öğrencisi olan Mâlik b. Enes'in de görüşü böyledir. eş-Şâfi'î ise diyor ki: "Meğâziler arasında küçük hacmine rağmen diğer benzer kitaplarda geçen birçok şeylerin hülâsâsı niteliğindeki muhtevâsı ile en sahîhidir. Ahmed (b. Hanbel) ise: "Mûsâ b. Ukbe'nin *Meğâzî*'sine önem verin, zira o güvenilir (bir şahıs)tır." demektedir¹⁸.

27. Ebû Muh. el-Mu'temir b. Süleymân et-Teymî el-Basrî'nin *el-Meğâzî*'si. Büyük ulemâdan olan Mu'temir, 187 H. senesinde vefât etmiştir.

28. İbn Â'iz'in *el-Meğâzî*'si¹⁹: Ebû Abdillâh yahut Ebû Ahmed Muh. b. Â'iz el-Kureşî ed-Dimaşkî el-Hâfız el-Kâtib, 233 yahut 234 H. senesinde vefât etmiştir.²⁰

16* Bu kitap Yûnus b. Bukeyr'in rivâyeti ile marûf ve meşhurdur. İsâbe'nin kaynaklarından (I, 213). Bu meğâzî kitabı muhaddislerce okunup okutulmuş kitaplar cümlesindedir (Mesela: *Ta'rih Bağdâd* IV, 264; *Sila* 85-29, 475).

Râvisi Yûnus b. Bukeyr'in bu kitap üzerine bir de "*Ziyâdât*"ı mevcuttur (İsâbe III, 228).

17* Ebû Abdillâh Ah. b. el-Muğallis el-Bağdâdî'nin rivâyeti ile (İbn Hayr *Fehrese* 237; *Sila* 85-29, 473). Pek çok kitabın kaynaklarından birisidir. Mesela: *Tefsiru İbni Kesir* IV, 120; *İsâbe* I, 227, 238, II, 32, *Hâvi* I, 318).

18* Muh. b. Fülejh b. Süleymân'ın rivâyeti ile (*Siyer* XXII, 357; *Dürer* II, 63; *Müfehres* 53a; İbn Hayr 230; *Sila* 85-29, 476).

19* Ebû Abdilmelik Ah. b. İbr. b. Busr el-Kureşî'nin rivâyeti ile (İbn Hacer *Müfehres* 166a; *Sila* 85-29, 475). *İsâbe*'nin kaynaklarındandır (I, 153, 281; III, 348, 352).

20* Diğer meğâzî kitapları:

1. Ebû Abdillâh Muh. b. Ömer el-Vakidî'nin *el-Meğâzî*'si. Bunu müellifinden Muh. b. Şucâ' el-Adl rivâyet etmiştir (*Sila* 85-29, 475). Baskısı yapılmıştır: Marsden Johannes'in tahkiki ile 1966 yılında 3 cilt hâlinde Oxford Üniversitesince neşredilmiş, daha sonra bu tab' Beyrut'ta tekrarlanmıştır. *İsâbe*'nin kaynaklarındandır (I, 235).

2. Ebû'l-Velid Hişâm b. Ammâr es-Sülemî'nin (153-245) *K. el-Meb'as*'ı. Müellifinden rivâyet eden: Ebû Bekr Muh. b. Huzeym b. Muh. el-Ukayli (İbn Hacer *Müfehres* 165a; *Bern. Vâdiyâşî* 238; *Sila* 85-29, 485).

3. Ebû'l-Kâsım Abdurrahman b. Muh. b. Hubeş el-Kâdî el-Meriyî'nin (504-584 H.) 5 ciltten oluşan *K. el-Meğâzî*'si (*İber* III, 88; *Siyer* XXI, 120)

4. Kivâmu's-sünne Şeyhu'l-İslâm Ebû'l-Kâsım İsmâ'il b. Muh. b. el-Fadl et-Teymî el-Kureşî el-İsbehânî'nin (457-538 H.) *K. el-Meb'as ve'l-meğâzî*'si. Yazması: Köprülü 1138 (200 yk., 7. H. asır). Peygamberliğin bidayetinden başlayarak, mucizeler, ahlâk ve şemâili ile devam edip 39. senenin sonuna kadar vâki olan hâdiselere yer verilmiştir.
5. Urve b. ez-Zübeyr'in *Meğâzî*'si. Ondan Zühri'nin rivâyet etmesi nedeniyle bazen râvisine de nisbet edilmiştir. Neşri yapılmıştır: Mustafâ el-A'zamî'nin tahkiki ile, 1981 Riyad.
6. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *Meğâzî*'si (*Siyer* XIII, 403).
7. Ebû Ali el-Huseyn b. Muh. b. Ah. b. Muh. el-Mâsercisi'nin *Meğâzî*'si (*Tezkire* III, 955).
8. Musannef sahibi Abdürrezzâk b. Hemmâm'ın *Meğâzî*'si. Ondan rivâyet eden: İshâk b. İbr. ed-Deberî (İbn Hayr *Fehrese* 236).

MUKSİRÜNDAN BAZI ŞEYHLERİN HADİSLERİNİ TOPLAYAN KİTAPLAR

1. Süleymân b. Mihrân el-Esedî el-Kâbilî —ki bunların âzâdlısıdır— el-A'meş'in *Ehâdis'*ini Ebû Bekr el-İsmâ'îlî toplamıştır.

2. en-Nesâ'î'nin *Ehâdisü'l-Fudayl b. İyâd et-Temîmî el-Yerbû'î el-Mervezî'si*¹.

3. Muh. b. Müslim b. Şihâb ez-Zührî'nin *Ehâdis'*ini Ebû Abdillâh Muh. b. Yahyâ b. Abdillâh b. Hâlid b. Fâris b. Züeyb ez-Zühli en-Nisâbü'rî cem'etmiştir. Büyük hâfızlardan biri, hadiste emîrül-mü'minin. Doğru olan kavle göre H. 258, diğer iddialara göre ise 252 yahut 257 senesinde vefât etmiştir. İki ciltlik kitab *ez-Zühriyât* adıyla da ma'rûf olup, eserine gösterdiği itinâsı onun Zührî'nin hadislerini en iyi bilen kişi olduğuna bir delildir².

4. Yine onun (Zührî'nin) hadislerini daha sonra Ebû Alî el-Hüseyn b. Muh. el-Mâsercîsî de toplamıştır. Zühli'ye yaptığı ziyâdeleri ile birlikte öyle geniş bir eser vücûda getirmiştir ki, bir daha Zührî'nin hadislerini bu kadar geniş çapta bir araya getiren kimse ortaya çıkmamıştır³. O, Zührî'nin merviyâtını su gibi ezberlemiş idi.

5. Zührî'nin hadislerini Ebû Bekr Muh. b. Mihrân en-Nisâbü'rî el-İsmâ'îlî, —güvenilir hâfız, öl. 295. H.— de biraraya getirmiştir.

6. Yine o (yani el-İsmâ'îlî) *Hadîsu Mâlik'i* de cem'etmiştir. Her ikisi de güzel eserlerdir.⁴

1* Bkz. *Müsnedu hadîsi F. b. İyâd ve-Dâvud et-Tâ'î ve-Mufaddal bin Mühelhel es-Sa'dî*. İki râvisi mevcuttur: Hamza bin Muh. ile Ebû'l-Hasan b. Hayyûye (İbn Hayr *Fehrese* 148).

2* *İsâbe*'nin kaynaklarından birisidir (I, 25; II, 258). Müellifinden rivâyet eden: Ah. b. Muh. b. eş-Şarkî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 12b; *Sıla* 84-28, 361).

Küçük bir bölümü yazma olarak elde edilebilmiştir. *Ehâdisü'z-Zührî*, Zâhiriyye, mec. 83 (140a-148b, 7. H. asır) (GAS 135).

3* Bkz. *Tezkire* III, 955, *İber* II, 120-1.

* Zührî'nin hadîsini bunların dışında Ebû Muh. el-Hasan b. Alî b. Muh. b. el-Hasan el-Cevherî (öl. 454 H.) de biraraya getirmiştir: *Hadîsü'z-Zührî*, yazması: Leipzig 320/2 (41a-123b, 454 H.); seçmeleri: Zâhiriyye, mec. 83/10.

* Bunun dışında *Sünen* sahibi Nesâ'î'nin (215-303 H.) de Zührî'nin hadislerini cemettiği bildirilmiştir: *Müsnedu hadîsi'z-Zührî bi-ilelihî ve'l-kelâmi aleyh*, İbn Hayr *Fehrese* 145.

4* İmam Mâlik'in hadîsini daha pek çokları müstakil eserler hâlinde toplamışlardır: a) Ebû'l-Kasım Abdurrahman b. Abdillâh b. Muh. el-Gâfîkî (öl. 381 H.). Râvisi: Ebû'l-

7. Yine ona âit *Hadîsu Yahyâ b. Sa'îd*⁵,

8. *Hadîsu Abdillâh b. Dînâr*⁶ ve

9. *Hadîsu Mûsâ b. Ukbe*.

10. el-Ebbâr'ın *Hadîsu Mûsâ b. Ukbe*'si: Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Alî b. Müslim el-Ebbâr, hâfız, Bağdat muhaddisi, *et-Ta'rîh* ve sair kitapların sâhibi, 290'da vefât etmiştir.

11. et-Taberânî'nin *Ehâdisu Muh. b. Hucâde*'si.

12. Yine onun *K. Müsnedi Şu'be*'si⁷.

13. *K. Müsnedi Süfyân*'ı⁸,

Hasan Alî b. Muh. b. Fihri. *Muvattâ'*'daki merfu hadisleri illetleri, lafız farklılıkları, garib lugatları ve ricâlinin tercemeleri ile birlikte ele almıştır: *Müsnedu hadîsi Mâlik* (*Fihris İbn Atiyye* 166; *Sila* 85-29; 444).

b) Ebû İshâk İbr. b. Sa'îd el-Cevherî'nin (öl. 247 H.) *Müsnedu hadîsi Mâlik*'i. Rivâyet eden: Ebû Ömer el-Mukri' et-Talamenkî (*Fihris İbn Atiyye* 131).

c) Alî b. el-Huseyn b. el-Cüneyd Ebû'l-Hasan er-Râzî'nin (öl. 291 H.) *Hadîsu Mâlik*'i. Bu kitâbindan ötürü, el-Mâlikî diye marûftur (*İber* I, 420).

d) Kâdî Ebû İshâk İsmâ'il b. İshâk b. İsmâ'il el-Ezdi el-Cehdamî'nin (199-282 H.) *Hadîsu Mâlik*'i (*Ta'rîh Bağdâd* VI, 284; İbn Hacer *Müfehres* 110b; *Dürer* I, 418; *Sila* 84-28, 86).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 93/14 (GAS).

e) Kâsım b. Asbağ'ın *Müsnedu Mâlik*'i (*Tezkire* III, 854).

f) Ebû Ömer Ah. b. Hâlid b. Yezid el-Kurtubî. İbnü'l-Cebbâb'ın (öl. 322 H.) *Müsnedu Mâlik*'i (*Tezkire* 816).

g) Ebû'l-Kâsım Halef b. el-Kâsım b. Sehl el-Endülüsî, İbnü'd-Debbâğ'ın (iöl. 325 H.) *Müsnedu hadîsi Mâlik*'i (*Tezkire* III, 1026; *Buğyetu'l-mültemis*, No. 717).

h) Ebû'l-Velid Hîşâm b. Ammâr es-Sülemî ed-Dimaşkî el-Kâdî'nin *Müsnedu Mâlik*'i (İbn Hayr *Fehrese* 152-3).

i) *Sünen* sahibi Nesâ'î'nin *Müsnedu hadîsi Mâlik*'i (*İber* I, 383; *Siyer* XXII, 314). Birkaç râvisini tesbît ettim:

1) el-Hasan b. Raşik (*Fihris İbn Atiyye* 132).

2) Hamza b. Muh. el-Kinânî (İbn Hayr *Fehrese* 145).

3) Ebû Alî el-Hasan b. el-Hıdr el-Esyûtî (İbn Hayr a.y.; *Sila* 85-29, 444).

5* *İsâbe*'nin kaynaklarından (I, 131, 562).

* Başka müellifler de Yahyâ bin Sa'îd'in hadislerini biraraya getirmişlerdir:

a) İsmâ'il b. İshâk el-Kâdî'nin *Müsnedu hadîsi Yahyâ b. Sa'îd el-Ensârî ve-Eyyûbî's-Sahtiyânî*'si. Bu kitabı müellifinden Ebû'l-Kâsım İsmâ'il b. Ya'kûb b. İbr. el-Bağdâdî, İbnü'l-Cerrâb rivâyet etmiştir (İbn Hayr *Fehrese* 148).

b) *Sünen* sahibi Ebû Abdîrrahman en-Nesâ'î'nin 8 cüz'den oluşan *Müsnedu hadîsi Yahyâ b. Sa'îd el-Kattân*'ı. Râvisi: Hamza b. Muh (İbn Hayr a.y.).

6* Hâfız Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin *Müsnedu Abdillâh b. Dînâr an İbn Ömer*'inin 3. cüz'ü, İbn Hacer'in dinlediği kitaplar cümlesindedir (*Müfehres* 139a).

7* Taberânî'nin bu eserini ondan meşhur hâfız Ebû Nu'aym el-İsbehânî rivâyet etmiştir (İbn Hacer *Müfehres* 53b, 203b; *Sila* 85-29, 442).

* *Mekârimu'l-ahlâk* kitabının müellifi Ebû Bekr Muh. b. Ca'fer el-Harâ'itî'nin *Müsnedu Muh. b. Hucâde*'sini müellifinden Muh. b. Ah. b. ebî'l-Hadîd rivâyet etmiştir (*Sila* 85-29, 442).

8* Pek çok muhaddis tarafından İmam Şu'be'nin hadisleri toplanmıştır:

a) Ebû Alî el-Hasan b. Ah. b. İbr. el-Bezzâz, İbnü Şâzân'ın (339-426 H.) *Hadîsu Şu'be*'si. Yazması: Zâhiriyye, mec. 90 (1-26 yk., 664 H.).

14. K. *Müsned'il-A'meş'i* ve15. K. *Müsned'il-Evzâ'i'si*⁹ ile diğerleri.

Osmân b. Sa'îd ed-Dârimî demiştir ki: "Şöyle söylenir: Şu beş kişinin hadislerini toplamamış olan hadis sahasında iflâs etmiş sayılır: Sevrî, Şu'be, Mâlik, Hammâd b. Zeyd ve İbn Uyeyne. Bu zâtlar, dînin temelleridir."

İbnu's-Salâh da: "Hadisçiler, bunların dışında Eyyûbu's-Sahtiyânî, Zührî ve Evzâ'î gibi daha pek çoklarının hadislerini biraraya getirmişlerdir." demektedir.

es-Sehâvî de hadisleri toplanan bir grup râvîyi *el-Camî'*inde serdetmiş olduğunu söylemektedir.

Bu bölüm râvî (yahut müellifin) kendi şeyhlerinin hadislerini bir araya getirmesinden ayrı bir bölümdür. Bu sahada Taberânî, şeyhlerinin isimlerine göre alfabetik olarak tertîb ettiği *Mu'cemu'l-Evsat'*ı vardır. Aynı tarzdaki *Mu'cemu's-sağîr*'de her şeyhi için birer hadis irâd etmiştir.¹⁰

b) Ebû'l-Kasım Halef b. el-Kâsım b. Sehl el-Endülüsî, İbnü'd-Debbâğ'ın (öl. 325 H.) *Müsnedu hadîsi Şu'be'si* (Tezkire III, 1026; *Buğyetu'l-mültemis* No. 717).

c) *Sünen* sahibi Ebû Abdîrrahman en-Nesâ'î'nin *Müsnedu hadîsi Şu'be'si*. Aslında K. *el-Ağrâb* da denilen eserinde müellif, Süfyan b. Sa'îd es-Sevrî'nin de hadislerini irâd etmiş, Şu'be'nin rivayet edip, Süfyan'ın etmediği ve tam tersi rivâyetleri tahriç etmiştir. İki râvisini tesbit ettim:

1. Sa'îd b. Câbir (İbn Hayr *Fehrese* 146).

2. Ebû'l-Hasan Muh. b. Abdullah b. Zekerîyyâ b. Hayyûye en-Nisâbü'rî (İbn Hayr a.y.; *Bern. Tüceybî* 219).

d) Ebû Bîşr Muh. b. Ah. b. Hammâd ed-Dûlâbî'nin 9 cüz'den oluşan *Müsnedu hadîsi Şu'be'si*. Müellifinden rivayet edenler: 1. 309 H. senesinde dinleyen Ebû Bekr Ah. b. Muh. b. İsm. b. el-Ferec (İbn Hayr a.y.); 2. Ebû Bekr Muh. b. el-Hâris b. el-Ebyad (İbn Hayr *Fehrese* 147; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 12a).

9* Süfyan'ın hadislerini toplayanlar:

a) Daha öncede zikri geçtiği gibi *Sünen* sahibi Ebû Abdîrrahman en-Nesâ'î'nin K. *el-Ağrâb'*ı. Bu eserinde o, Şu'be ile Sevrî'nin birbirlerine nisbetle teferrüd ettiği yani birbirlerinin rivâyet etmedikleri hadisleri biraraya getirmiştir. Önce de geçtiği gibi iki râvisi vardır (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 8ab; İbn Hayr *Fehrese* 146). Yazma nüshası: İspanya, Escorial ? (cüz' IV, 17 yk., 709 H.).

b) Ebû Bîşr Muh. b. Ah. b. Hammâd ed-Dûlâbî'nin *Müsnedu hadîsi Süfyan es-Sevrî'si*. Müellifinden kitabı rivâyet eden: Ebû Bekr Ah. b. Muh. b. İsm. b. el-Ferec el-Mühendis (İbn Hayr *Fehrese* 147; *Bern. Vâdiyâşî* 205).

c) Ebû'l-Hasan Alî b. Abdîrrahman b. ebî's-Serî el-Bekkâ'î'nin eseri: *Cüz' min hadîsi Süfyan es-Sevrî ve-Şu'be ve-Mâlik ve-Ebî Hanîfe ve'l-mukillîn* (İbn Hacer *Müfehres* 205a).

d) Abdullah b. Muh. b. Sa'îd b. ebî Meryem el-Mısrî'nin *Mâ esnede Süfyan es-Sevrî'si*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 90 (40a-47a, 407 H.) (NÂSİR 22). Elbânî, kataloğun bir başka yerinde kitabı Ebû Bekr Ca'fer b. Muh. b. el-Hasan el-Firyâbî'ye (207-301 H.) nisbet etmiştir (NÂSİR 373).

10* Müellifinden rivâyet eden: Ebû'l-Fadl Ah. b. ebî İmrân el-Herevî (İbn Hayr *Fehrese* 149).

Evzâ'î'nin hadislerini iki müellif daha cem'ettiler:

a) Duhaym Abdurrahman b. İbrâhîm'in dört cüz'den oluşan *Müsnedu hadîsi'l-Evza'î'si*. Bu eseri müellifinden oğlu İbrâhîm ile Sa'îd b. Hâşim b. Mersed et-Taberânî rivâyet ettiler (İbn Hayr *Fehrese* 148-9).

b) Ebû'l-Hasan b. Cûsâ'nın *Müsnedu'l-Evza'i*'si. Rivâyet eden: Abdülvehhâb b. el-Hasan b. el-Velîd (*Sila* 85-29, 448).

Daha pek çok hadis imâminın rivayetleri müstakil olarak pek çok muhaddis tarafından toplanmıştır:

1. Abdülmelik b. Abdilazîz b. Cüreyci'nin hadislerini toplayanlar:

a) Ebû'l-Kâsım Sikatüddin Alî b. el-Hasan b. Hibetillah, İbnu Asâkir'in (499-571 H.) *Hadisu İbn Cüreyci*'i. Yazması: Zâhiriyye, mec. 24 (117-135 yk., müellif hattı) (NÂSİR).

b) *Sünen* sahibi Ebû Abdîrrahman en-Nesâî'nin *Müsnedu hadisi İbn Cüreyci*'i. Müellifinden rivâyet eden: Sa'îd b. Câbir (İbn Hayr *Fehrese* 147).

c) Ebû Abdillâh Muh. b. er-Rebî' el-Cizî'nin dört cüz'lük *Müsnedu hadisi İbn Cüreyci* (İbn Hayr a.y.; *Sila* 85-29, 442).

2. Ebû Abdillâh Muh. b. İshâk b. Muh. b. Yahyâ b. Mende el-İsbehânî'nin (310-395 H.) *Müsnedu ehâdisi İbrâhîm b. Edhem ez-Zâhid*'i. Ondan rivâyet eden oğlu Abdülvehhâb'dır (İbn Hacer *Müfehres* 139ab; *Sila* 83-27, 447). Tek yazma nüshası Mısır'dadır: Kahire, hadis 1558 (427-437 s., 1205 H.) (GAS 215).

3. el-Hasan b. Süfyân'ın (öl. 303 H.) *Müsnedu Abdillâh b. el-Mübârek*'i. Yazma nüshaları: Zâhiriyye, mec. 18/5 (II, III, 107a-124b, 7. H. asır; büyük hâfiz İbn Asâkir'in oğlu el-Kâsım'ın 549 H. tarihli elyazısı ile), mec. 47 (I, 36-43 yk., ilk ve son yaprakları eksik) (NÂSİR 103).

4. Eyyûb b. ebî Temîmeti's-Sahtiyânî'nin hadislerini Kâdî Ebû İshâk İsmâ'il b. İshâk b. İsmâ'il el-Ezdi el-Cehdâmî (199-282 H.) tarafından biraraya getirilmiştir (*Tarih Bağdâd* VI, 284; *Meşyehatu'l-Halebi* 17a; İbn Hacer *Müfehres* 144a; *Vefeyât İbn Râfi'* I, 397; *Bern. Tüceybi* 213). Zamanımıza iki yazma nüshası ulaşabilmiştir: Feyzullah 507 (başı ve sonu noksan, 162a-169b yk., 9. H. asır; 162 ve 163. sayfalar müstakil, yani ne başları ne de devamları mevcut, diğer sayfalar sıralı); Zâhiriyye, mec. 4/2 (34-48 yk., 640 H.).

5. Ebû'l-Kâsım Abdülazîz b. Abdillâh el-Begâvî'nin *Hadisu Hammâd b. Seleme*'si kıraat ve rivâyet olunan hadis kitaplarından birisi idi (*Dürer* IV, 100).

6. Ebû Bekr Muh. b. Muh. b. Süleymân b. el-Hâris el-Ezdi el-Bâğandî'nin (öl. 312 H.) *Müsnedu Ömer b. Abdilazîz*'i. Müellifinden eseri rivâyet eden: Ebû'l-Hüseyn Muh. b. el-Muzaffer b. Mûsâ b. İsâ el-Hâfiz (*Sila* 85-29, 444; *Dürer* I, 15). Baskısı gerçekleştirilmiştir: M. Avvâme'nin tahkiki ile 1397 yılında Haleb'de Mektebetü Dâri'd-Da've tarafından.

7. Ebû Ahmed Abdullâh b. Muh. b. Abdillâh b. en-Nâsîb b. Şücâ', İbnü'l-Müfessir eş-Şâfiî'nin (öl. 365 H.) *Hadisu Ubeydillâh b. Ömer b. Hafs b. Âsım el-Adevî*'si. Yazması: Zâhiriyye, mec. 105 (135a-151a, 576 H.) (GAS 89).

8. Müsnedler bölümünde zikri geçen Taberânî'nin *Müsnedü's-Sâmiyyin*'i. Şam'lı sahâbîler dışında yine aynı yöreden pek çok râvinin de hadislerini tahrir etmiştir. *İsâbe*'nin kaynaklarından birisidir (I, 57, 197).

9. Ebû Usâme Zeyd b. ebî Üneyse'nin hadislerini cem'edenler:

a) Ebû Bekr el-İsmâ'îli (*İsâbe* II, 72).

b) Hilâl b. el-Alâ' b. Hilâl el-Bâhilî (öl. 280 H.). Yazması: Zâhiriyye, mec. 20/2 (V ve son cüz'ü, 21a-36a, 7. H. asır) (GAS 87).

10. Ebû Zür'atu'd-Dimaşkî'nin *Müsnedu's-Sâmiyyin*'i. *İsâbe*'nin kaynaklarından (II, 76, 133, 143).

11. Ebû Bekr Muh. b. Abdillâh b. İbrâhîm b. Abdeveyh el-Mervezi eş-Şâfiî'nin (260-354 H.) *Müsnedu Mûsâ b. Ca'fer el-Kâzım*'i. Müellif, bunu 354 H. senesinde okumuştur. Muh. Huseyn el-Huseynî el-Celâli'nin tahkiki ile 1974 yılında Tahrân'da basılmıştır.

12. Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin *Mesânidu Ebî Yahyâ Firâs b. Yahyâ*'sı (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 46a; İbn Hacer *Müfehres* 104a; *Sila* 85-29, 450).

13. Süfyân b. Uyeyne'nin hadislerini cem'edenler:

a) Ebû'l-Hasan Alî el-Kâdî el-Hilâî'nin (405-492 H.) *Hadisu Süfyân b. Uyeyneti*'l-

muntahibe min fevâ'idihî'si. Yazması: Zâhiriyye, mec. 117 (I, 98-103 yk.) (NÂSİR).

b) Ebû Bişr Muh. b. Ah. b. Hammâd ed-Dûlâbî'nin *Müsnedu hadîsi Süfyan b. Uyeyne*'si. Müellifinden rivayet eden: Ebû Bekr b. İsmâ'il (İbn Hayr *Fehrese* 147).

14. Ebû Bekr Muh. b. İbr. b. Ali el-İsbehânî el-Mukrî'nin (285-381 H.) *Müsnedu* (yahut *Ehadisu*) *Nâfi' b. ebî Nu'aym el-Kâri*'si (İbn Hacer *Müfehres* 205a; *Meşyehatu'l-Halebi* 70a). Yazma nüshası: Zâhiriyye, mec. 13 (22-25 yk.); Kahire² I, 106, hadis 1559 (bunun kopyası Dâr, 25604 b, 7 yk., 1351 H.) (GAS 205).

15. Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin *Müsnedu Ebî Yûnus el-Gavî*'si. Rivâyet eden: el-Fadl b. Ali el-Hanefî. İbn Hacer *Müfehres* 170b; *Sila* 85-29, 444).

16. *Sahifetu Hemmâm b. Münebbih* = *Nushatu H. b. M.* İki imam tarafından cem'e-dilmiştir:

a) Ebû Nu'aym el-İsbehânî (İbn Hacer *Müfehres* 152a; *Sila* 84-28, 384).

b) İmâm ed-Dârekutnî (Sirâcüddîn *Meşyeha* 75a-76b; *Bern. Tüceybî* 228; İbn Hayr *Fehrese* 162).

Pek çok neşrinden ilki: M. Hamîdullah'ın inayeti ile Şam'da Mecelletu'l-Mecma'î'l-İlmî'l-Arabî (RAAD) mecmuasında yayınlandı: 28/1953/96-116, 270-281, 443-467.

17. *Sahifetu'l-Eşacc an Ali b. ebî Tâlib*. Ebû'l-Hayr Ah. b. İsm. el-Kazvî'nin (512-590 H.) *K. es-Serd ve'l-ferd fî sahâ'ifi'l-ahbâr ve-nusahihâ'l-menküle an Seyyidi'l-mürselin* adlı eseri içinde bu mezkûr sahifeyi de tahrir etmiştir. Yazması: Şehit Ali 539 (125a-128b, 599 H.); Kahire² I, 105, hadis 1920 (mecmuası içinde).

18. *Sahifetu Humeydi't-Tavil an Enes* (*Siyer* XXII, 292). Yukarıda zikredilen kitab içinde tahrir edilmiştir: Şehit Ali 539 (122b-124a, 599 H.).

19. *Sahifetu* (yahut *Ehadisu* yahut *Nushatu*) *Hirâş an Enes b. Mâlik*'i (İbn Hayr *Fehrese* 162; *Buğyetu'l-mültemis* No. 453, 1041). Yazma nüshaları: Şehit Ali 539 (128b-132a, 599 H.); Berlin 1552 (58-59 yk.).

20. *Sahifetu Cüveyriyye b. Esmâ' an Nâfi*'si (*Sila* 84-28, 384). Yazma nüshası (Ebû'l-Hayr'ın mezkûr mecmuası içinde): Şehit Ali 539 (132a-138b, 599 H.) (GAS 94).

21. *Nushatu Dinâr b. Abdullah el-Ehvâzi an Enes b. Mâlik* (İbn Hayr *Fehrese* 161-2).

22. *Şu'be an Katâde an Enes* tarikinden dokuz hadis. Ebû Tâhir Ah. b. Muh. es-Silefî'nin bu yazısı yazma hâlinde elde edilmiştir: Feyzullah 259 (97b, 7. H. asır)

23. *Sahifetu Abdîrrezzâk an Ma'mer anî'z-Zühri an Sa'îd b. el-Müseyyeb an Ebî Hüreyre*. Ebû'l-Hayr el-Kazvî'nin mezkûr eseri içinde yer almıştır: Şehit Ali 539 (119b-122a, 599 H.).

24. *Sahifetu Külsüm b. Muh. an Atâ'i'l-Horâsânî*. Yazması: Şehit Ali 539 (116b-119a, 599 H.) (GAS 94).

25. Ebû Bekr eş-Şâfiî'nin *Cüz' min hadîsi Amr b. Dinâr an İbn Abbâs*'ı. eş-Şâfiî'den rivâyet eden: Ah. b. Muh. b. Ali b. Kürdî (İbn Hacer *Müfehres* 209a-a).

26. Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin (öl. 430 H.) *Hadisu Yûnus b. Ubeydî*. Yazma nüshası: Zâhiriyye, mec. 103 (139a-151b, 8. H. asır).

27. Ebû'l-Ferec Sehl b. Bişr b. Ah. es-Sûfi el-İsferâyî'nin (409-491 H.) *Ehadisu Yağnem b. Sâlim an Enes b. Mâlik*'i. Yağnem, hadis uydurmakla ithâm edilmiştir. Yazması: Zâhiriyye, hadis 228; İbn Sâbir'in hattı ile; 25a-26a yk.) (NÂSİR 227).

28. Muh. b. Azîz el-İlî'nin (öl. 267 H.) *Müsnedu hadîsi Ukayl b. Hâlidî* (İbn Hayr *Fehrese* 149-50).

29. Ebû'l-Kâsım Temmâm b. Muh. b. Abdullah er-Râzî'nin (öl. 414 H.) *Cüz' fihî müsnedu'l-mukillin mine'l-umerâ' ve's-selâtin*'i. Yazması: Kahire, Suppl. I, 214, hadis 1558 (11 s.).

30. Cemâlüddîn Yûsuf b. Hasan b. Ah. b. Abdilhâdî es-Sâlihî el-Hanefî'nin (840-909 H.) *el-Aşere min merviyâtı Sâlih b. el-İmâm Ah. ve-ziyâdâtihî*'si. Yazma nüshası: Zâhiriyye, mec. 39 (85-89 yk., müellif hattı ile).

31. Yine onun *Hadisu'l-Haşkenâk*'ı. Yazma nüshası: Zâhiriyye, amm 9390 (41-42 yk., müellif hattı).

32. Ebû Tâhir Ah. b. Muh. b. Ah. es-Silefî'nin *Hadisu Lakîb b. Âmir*'i. Yazma nüsha-

sı: Zâhiriyye, hadîs 357 (58-65 yk.) (NÂSİR).

33. Yine Sileff'nin *Min müsnedi Ebi Muh. Abdillâh b. Zeydân b. Büreyd el-Bicli'si* (212-313 H.). Yazma nüshası: Zâhiriyye, mec. 113 (16b-22 yk, Abdülgani el-Makdisi'nin hattı ile).

34. Ebû Bekr el-Kâsım b. Zekerıyyâ el-Mutarriz'in *Müsnedu Humeydi't-Tavil'i*. Rivâyet eden: Ebû'l-Kâsım Abdülmuhsin b. Ubeydillâh es-Simsâr (Sirâcüddîn Meşyeha 125ab).

35. Diyâüddîn Ebû Abdillâh Muh. b. Abdilvâhid b. Ah. el-Makdisî, İbnü'l-Kayserânî'nin (569-643 H.) *Hadisu Habibi'l-Ensâri ve-Hureymi't-Tâ'îsi*. Yazma nüshası: Zâhiriyye, mec. 85 (218-222 yk.).

36. Yine İbnü'l-Kayserânî'nin *er-Rivâye an erba'ın aşere râviyen mine'l-Abâdile'si*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 106 (110-135 yk., müellif hattı) (NÂSİR 331).

37. Ebû'l-Kâsım b. Asâkir'in *Hadisu İbn Sa'id'i*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 32 (35-40 yk.). İbn Sa'id = Ebû Muh. Yahyâ b. Muh. b. Sa'id el-Kâtib el-Hâşimî'dir (228-318 H.).

38. Yine İbn Asâkir'in *et-Tecrid'i*. Enes b. Mâlik'in hadislerinin toplandığı bu eserde, Enes'den rivâyet edenlere göre bir tertip sözkonusu olup, herbirinin bir veya birden çok rivâyetlerine yer verilmiştir. Yazması: Zâhiriyye, mec. 10 (IV, 13-27 yk.); mec. 107 (170-? yk.).

39. Yine İbn Asâkir'in kendi elyazısı ile zamanımıza ulaşabilen *Hadisu Ebi'l-Fütüh Abdilhallâk el-Herevi ve-Hadisu Ebi'l-Hasan Mekki b. ebi Tâlib'i*; Zâhiriyye, mec. 92 (227-238 yk.) (NÂSİR).

40. Yine İbn Asâkir'in *Hadisu Ehli Hurdân'ı*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 34 (186-191 yk.).

41. Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin *Müsnedu Dâvud b. Abdillâh el-Evdi ve-Dâvud b. Yezid el-Evdi'si* (Sila 85-29, 442).

42. Yine Ebû Nu'aym'ın *Müsnedu Abide b. ebi Râbitati'l-Küfî'si* (Sila 85-29, 441).

43. et-Taberânî'nin *Müsnedu Ah. b. Hâzım b. ebi Gareze'si*. İbn Fâzişâh'ın rivâyeti ile (İbn Hacer Müfehres 110 b).

44. Yine onun *Müsnedu Rakabe b. Maskale'si*. Bunu Ah. b. Abdirrahman b. ebi Ali el-Hemedânî, dedesinden, o da müelliften rivâyet etti (Sila 85-29, 442).

45. Ebû Abdillâh Muh. b. İsm. el-Fudaylî'nin *Hadisu Kuteybe b. Sa'id'i* (Sila 84-28, 442).

46. el-Hatibu'l-Bağdâdî'nin *Müsnedu Muh. b. Sûka'sı*, 4 cüz'dür (Tezkire III, 1140).

47. Ebû'l-Fadl el-Kâsım b. Abdillâh b. Kutlûbôgâ el-Haneffî'nin (öl. 879 H.) Sûfî Zü'n-Nûn'un bazı hadislerini topladığı cüz'ün yazması: Berlin 1347.

48. Ebû Sa'id Muh. b. Abdirrahman el-Edib el-Cenzerûzî'nin (öl. 462 H.) *Ehâdisu Hişâm b. Ammâr'ı*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 60 (X, 125-133 yk.).

49. Ye'îş b. Sa'id b. Muh. el-Verrâk Ebû Osmân'ın *Müsnedu hadisi Ebi Bekr Muh. b. Mu'âviye el-Kureşî, İbnü'l-Ahmer'i*. İbnü Abdilberr, müellifin bunu el-Hakem el-Muntasır'ın emriyle te'lif ettiğini ve 390 H. senesinde de okuduğunu söylemiştir (Buğye, No. 1506).

50. Ebû Abdillâh Muh. b. İbr. el-Mu'addil er-Razî'nin (5. H. asır) *Hadisu Kus b. Sa'ide'si*. Yazması: Zâhiriyye, hadîs 527 (42-49 yk.) (NÂSİR 174).

51. Ebû'l-Feth Yahyâ b. ebi Mansûr, İbnü's-Sayrafi el-Harrânî'nin (583-678 H.) *Hadisu Ebi Mahfûz Ma'rûfî'l-Kerhî'si*. Yazma nüshası: Zâhiriyye, mec. 68 (39-41 yk., 665 H.) (NÂSİR 65).

52. Abdülbâkî b. Kâni' b. Merzûk el-Ümevî el-Bağdâdî'nin (265-351 H.) *Hadisu Ebi Ubeyde Mûc'a bin ez-Zübeyr'i*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 35 (II, 68-75 yk.) (NÂSİR 345).

BAZI HADİSLERİN TARİKLERİNİN BİRARAYA GETİRİLDİĞİ KİTAPLAR¹

1. Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin *Turuk hadîs "inne lillahi tis'a ve tis'ine ismen."*²
2. ed-Diyâ'ül-Makdisî'nin *Turuk hadîsi'l-Havd'*³.
3. Ebû Bekr el-Âcurrî'nin *Turuk hadîsi'l-İfk'*⁴.
4. Muh. b. Eslem et-Tûsî'nin *Turuk hadîs Kabdi'l-ilm'i*.
5. Ebû'l-Feth Nasr b. İbrâhîm el-Makdisî eş-Şâfiî'nin *Turuk hadîs Kabdi'l-ilm'i*.
6. el-Hâtîbu'l-Bağdâdî'nin 3 cüz'lük *Turuk hadîs Kabdi'l-ilm'i*⁵.
7. Bazılarının *Turuk hadîs "talebi'l-ilm farîdatun"*ü.
8. İbn Ukde'nin *Turuk hadîs "men küntü mevlâhu"*su: Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Muh. b. Sa'îd el-Kûfî, Mevlâ Benî Hâşim, İbn Ukde nâmiyle marûf, toplayıcı musannif, hâfız, öl. 332 H.⁶
9. Aynı hadisin tarîklerini Zehebî de cem'etmiştir.
10. Yine Zehebî, *Tezkire*'sinde zikrettiği üzere *Hadîsu't-Tayr*'ın da ta-

1* Bu sahada ilk müstakil eserler 3. asrın başlarında kaleme alınmaya başlanmıştır. Bununla birlikte Sünen ve Câmi' gibi hadîs kaynaklarında bazı hadîs metinlerinin muhtelif tarîklerinin biraraya getirilmesi daha eski bir hâdise olup, tasnif dönemi ile beraber ortaya çıkmıştır. Bir hadîsin bütün tarîklerinin tahrîcine yönelik parsiyel çalışmalara büyük kolleksiyonlarda sıkça rastlanabilir. Bunun bir misâli "*Esbîğû'l-vudû' veylun li'l-i'kâbi mine'n-nâr*" hadîsi olup, bunun tüm tarîklerini İbn Cerîr et-Taberî, *Tefsîr*'inde (VI, 84-5) tahrîc etmeye çalışmıştır. el-Atîkî'nin anlattığına göre Dârekutnî ise, "*Ni'me's-şey'ul-hediyyetu imâme'l-hâce*" hadîsine 20, "*İza câekum kerîmu kavmin fe'krîmûhu*" hadîsine de 17 tarîki, hepsini de kendi ezberinden olmak üzere talebelerine imlâ etmiştir (*Tezkire* III, 993).

2* Diğer adı: "*Turuku hadîsi Esmâ'il-husnâ*" olup, râvisi Ebû Ali el-Haddâd'dır (İbn Hacer *Müfehres* 58b, 78b; *Sila* 84-28, 78).

3* Süleymân b. Hamza'nın rivâyeti ile (*Sila* 84-28, 79).

4* Müellifinden rivâyet eden: Ebû'l-Kâsım b. Bîşrân'dır (*Sila* 84-28, 81).

Bu hadîsin tarîklerini başkaları da cem'etmiştir:

a) İsmâ'il b. ebî Üveys'in (öl. H. 226) "*Turuku hadîsi'l-İfk'*"inden bir hadîsi İbn Hacer, *İsâbe*'sinde (IV, 339, No. 609) zikretmiştir.

b) Ebû Yahyâ Abdülkerim b. el-Heysem b. Ziyâd el-Kattân'ın (öl. H. 278) "*Hadîsu'l-İfk'*"i: Yzm. Zâhiriyye, tasavvuf 121 (39a-47b, 608H.) (GAS 154).

5* Meşhur hâfız es-Sehâvî'nin bu hadîsin tarîklerini biraraya getirdiği bir eseri vardır: "*Tahrîcu turuki hadîsi 'innallahe la yukbidu'l-ilm'e intizâ'an*" (*Fihris* 990).

6* *İsâbe*'de bu eserden bir alıntı mevcuttur (II, 382, No. 5032).

riklerini biraraya getirmiştir⁷.

11. et-Taberânî'nin *Turuk hadîs "men kezebe aleyye"*si⁸.

12. Yûsuf b. Halîl ed-Dimaşkî ve gayrısının *Turuk hadîs "men kezebe aleyye"*si⁹.

13. İbnu's-Salâh'ın *Turuk hadîsi'r-Rahme'si*: Ebû Amr Takiyüddîn Osmân b. Abdîrrahman b. Osmân b. Mûsâ b. ebî Nasr el-Kürdî eş-Şehrezûrî (sonra:) ed-Dimaşkî eş-Şâfi'î, İbnu's-Salâh adıyla marûf ki bu, babasının lakabıdır. Dimaşk'ta 643 H. senesinde vefât etmiştir.

14. Zehebî'nin *Turuk hadîsi'r-Rahme'si*.

15. Takiyyüddîn es-Subkî'nin *Turuk hadîsi'r-Rahme'si*.¹⁰

7* Bu hadîsin tariklerini iki kişi daha Zehebî'den önce biraraya getirmiştir:

a. Ebû Abdîllah el-Hâkim. Bu hususta İbnü'l-Cevzi, *İlel'*inde (s. 236) şunları söylemektedir: "el-Hâkim Ebû Abdîllah, bu hadîsin tarikleri için büyükçe bir cüz' kaleme almıştır. Bu hadîsi o, *el-Müstedrek*'ine de idhâl etmiştir. Bu konuda Dârekutnî: 'el-Hâkim, *Hadîsu't-tayr*'ı *Müstedrek*'ine almakla aşırıya kaçmıştır, ancak daha sonra bu hadîsi kitabından çıkarmıştır' demiştir."

b. Zehebî, *Tezkire*'sinde (s. 1111) Ebû Tâhir Muh. b. Ahmed b. Ali b. Hamdân el-Horâsanî'nin (öl. H. 441) "*Turuku hadîsi't-tayr*"ını gördüğünü söylemektedir.

9* Bu hadîsin tariklerini başkaları da cem'etmiştir:

a. Ahmed b. Mûsâ b. Mürdeveyh el-İsbehânî (öl. H. 410). Bundan bir alıntıya *İsâbe*'de rastlanmaktadır (III, 654).

b. İbn Sâ'id ve *Kitâbu turuki men kezzebe aleyye'si*. Bunu müellifinden Ali b. Ma'rûf rivâyet etmiştir (İbn Hacer *Müfhefres* 207b).

c. İbn Beşkuvâl, Halef b. Abdîlmelik (öl. H. 578) (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 75a).

10* **Başka pek çok hadîsin tarikleri müstakil çalışmalarda biraraya getirilmişlerdir:**

1a. Hibetullah b. Ahmed b. Muh. b. Hibetullah İbnü'l-Ekfânî'nin "*Turuku hadîsi İsmah yusmehu leke*"si. Bunu müellifinden Ebû'l-Fadl İsmâ'il b. Ali b. İbrâhîm el-Haşevî rivâyet etmiştir (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 124b; İbn Hacer *Müfhefres* 30a, 160ab; *Dürrer* II, 76).

1b. Mürtedâ ez-Zebidî'nin "*Cüz' turuki hadîsi İsmah yusmehu leke*"si (*Fihris* s. 538).

2a. Veliyyüddîn el-İrâkî'nin "*Turuku hadîsi'l-Mehdi*"si (*Fihris* s. 1119).

2b. İbn Hacerî'l-Heytemî'nin "*Cüz' fîmâ verede fî'l-Mehdi*"si (*Fihris* s. 339).

3. Meşhur hâfız Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin "*Turuku hadîsi Zur gibben tezdîd hubben*"i. Râvisi, Ebû Ali el-Haddâd'dır (İbn Hacer *Müfhefres* 56a-57a, 118b).

4. Yine Ebû Nu'aym'ın "*Cüz' fîhi turuku hadîsi'l-Mî'râc*"ı (İbn Hacer *Müfhefres* 128b).

5. Atiyye b. Sa'id b. Abdîllah b. Muh. el-Endülüsi, (öl. H. 408-409), "*hadîsu'l-miğfer*"in tariklerini cem'ettiği bir kitap te'lif etmiştir (bkz. *Buğye*, No. 1260).

6. Hâfız Ebû Nu'aym'ın "*Turuku hadîsi el-mer'u me'a men ehabbe*"si, onun *K. el-Muhibbîn me'al-mahbûbîn* adlı eseri içinde mevcuttur. Râvisi yine Ebû Ali el-Haddâd'dır (İbn Hacer *Müfhefres*).

7. Ebû Ahmed Abdülmü'min b. Halef ed-Dimyâtî'nin (*Tezkire* s. 1477) "*Cüz' fîhi turuku hadîsi lâ yeşkurullahe men lâ yeşkuru'n-nâs*"ı. Bu, İbn Hacer'in şeyhlerine okuduğu kitaplardan birisidir: *Müfhefres* 33a.

8. Hâfız Diyâüddîn Ebû Abdîllah Muh. b. Abdîlvâhid el-Makdisî, İbnü'l-Kayserânî'nin (H. 569-643 H.) "*Turuku hadîsi'n-Nebî Sallallahu aleyhi ve-selleme hayyu kâne fî'l-hâ'it*"i. Yazması mevcuttur: Zâhiriyye, mec. 82 (191-197 yk.) (NÂSİR 333).

9. Ebû Bekr el-Hatîbu'l-Bağdâdî'nin (392-463 H.) "*Hadîsü's-sitte mine't-tâbi'in ve-*

zikru turuki hadisi Eya'cizu ehadukum en yekrâu küllü leyletin bi-sülsi'l-Kur'ân"ı. Yazması vardır: Zâhiriyye, mecm. 115 (1-18 yk.) (NÂSİR).

10. el-Kâsım b. el-Hâfız b. Asâkir Ebû Muh. ed-Dimaşkî (H. 527-601) ve eseri: "*Turuku Erba'ni'l-Hâfız es-Silefi ve't-ta'rifu bi-ruvâtihâ ve-zikrû'l-âli ve'l-müsâvât ve'n-nâzil min derecâtihâ*." Hadislerin ravilerinin tercemeleri ve diğer konularda mühim faydeler ihtiva eden kitabın yazması mevcuttur: Zâhiriyye, hadîs 276 (1-60 yk, I-III cüz'ler).

11. Ebû'l-Haccâc Yûsuf b. Halîl ed-Dimaşkî'nin (öl.H. 648) "*Turuku hadisi Abdîrahman b. Semure La tes'ali'l-emâre*"si (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 128a).

12. Kâdî İzzüddîn b. Cemâ'a'nın "*Cüz' fi cem'i turuki Keffâreti'l-meclis*"i. Bununı taiebelerinden birisi İbn Cemâ'a için hadislerinden tahrîc etmiştir (İbn Hacer *Müfehres* 29b).

13. Ebû'l-Feth Muh. b. Muh. b. İbrâhîm b. ebî'l-Kâsım el-Meydûmî'nin (H. 664-754) "*Turuku hadisi İbn ebî Leylâ fi's-salât ale'n-Nebî Sallallahu aleyhi ve-sellem*"i. Yazması: Zâhiriyye, mec. 52 (34-39 yk.) (NÂSİR).

14. Ebû Amr Ahmed b. Muh. b. İbr. b. Hakîm el-Medîni (öl. H. 333) ve eseri: "*Zikrû kavli'n-Nebî Sallallahu aleyhi ve-sellem: Naddarallahu raculen semî'a minnâ kelimeten fe-belleğahâ kemâ semî'a*". Bu hadisin tariklerinin irad edildiği kitabın yazması vardır: Zâhiriyye, mec. 7 (91b-98b, 7. H. asır (GAS 182).

15. Ebû'l-Kâsım Süleymân b. Ahmed b. Eyyûb et-Taberânî'nin (H. 260-360) "*Hadîsu'd-Dabbî'llezi tekelleme beyne yedâ Rasûlillah Sallahahu aleyhi ve-sellem*"i. Yazması: Zâhiriyye, mecm. 76 (253a-256a, 7. H. asır) (GAS 197).

16. Hâfız İbn Hacer'in (773-852) yazması zamanımıza kadar ulaşmış olan "*Turuku hadisi Enes: İzâ lakiyte ehaden min ümmeti fe-sellim aleyhi yatîlu umruke*"si: Zâhiriyye, hadîs 284 (19-23b yk.).

17. Yine İbn Hacer'in Ramazan ayında karısıyla münasebet kuran ve Resulullah'a (sav) durumunu arzeden sahâbi ile ilgili hadisin tariklerini biraraya getirdiği: *Nüzhetü'n-nâzir ve's-sâ'im fi turuki hadisi's-sâ'imî'l-mücâmî* si (Ezher, mustalah s. 357).

18. Suyûtî'nin "*Cüz' fi turuku Men hafıza alâ ümmeti erba'ine hadîsan*"ı. Mısır'da yazması vardır: Kahire¹ VII, 63 (GAL).

19. Mer'î b. Yûsuf b. ebî Bekr b. Ahmed el-Kermî el-Makdisî el-Hanbelî (öl. H. 1033) ve yazma olarak mevcut eseri: "*Tahsinu't-turuk ve'l-vücûh fi kavlihi Sallallahu aleyhi ve-sellem: Utlubû'l-hayre inde hisâni'l-vücûh*." Zâhiriyye, âmm 5044 (1-13 yk.; müellif hattı) (NÂSİR 404).

20. Cemâlüddîn Yûsuf b. Hasan b. Ahmed es-Sâlihî, İbn Abdilhâdî el-Haneffî (840-909) ve "*Tahrîcu ehâdisi's-şitâ*"sı: Zâhiriyye, mec. 45 (169-171 yk.).

21. Yine aynı müellifin "*Tahrîcu hadisi Lâ türeddü yedi lâmisin*"i. Yazması: Zâhiriyye, edeb 45 (154-157 yk., müellif hattı ile).

22. Şemsüddîn Muh. b. Tûlûn el-Haneffî'nin (öl. 953 H.) "*Cüz' turuki hadisi Vasiyyeti'n-Nebî Sallallahu aleyhi ve-selleme li-İbni Abbâs*"ı. Yazması Mısır'dadır: Teymûriyye, mec. 375, 16 yk.; Fih. Maht. I, No. 228.

23. Salâhuddîn Halîl b. Keykeldî b. Abdillâh el-Alâ'î'nin (H. 694-761) "*Risâle fi tashihi hadisi'l-kulleyn ve'l-keâm ala esânidihi*"si. Yazması mevcuttur: Kahire, mustalah s. 227, mec. 135, 24-32 yk.

24. Yine el-Alâ'î'nin "*Hadîsu Zî'l-yedeyn*"i (Vefeyât İbn Râfi' II, 228).

25. Mürtedâ'z-Zebidî'nin *el-Arûsu'l-mucelliyye fi turuki hadisi'l-evvelliyye*'si (Fihris 537, 875).

26. Yine aynı müellifin *er-Ravdu'l-mu'telef fi tahrîci hadisi Yahmilü haza'l-ilme min külli halefî* (Fihris 539).

27. Şeyh Muh. b. Muh. b. Hâmid el-Merâğî el-Cürcâvî'nin H. 1302 tarihinde te'lîf ettiği eseri: *Kat'u'l-vehmi'l-habis bi-husni'r-reddi'l-hasis fi beyâni turuki ve dabtı kavlihi Sallallahu aleyhi ve sellem Tukta'ul-âcâl min Şa'bân ila Şa'bân*. Yazması mevcuttur: Kahire I, s. 385 (Hidiviyye).

BAZI MEŞHÛR İMAMLARIN RÂVİLERİ YAHUT BU İMAMLARIN GARİB RİVÂYETLERİ HAKKINDAKİ KİTAPLAR

1. el-Hatîbu'l-Bağdâdî'nin *K. Terâcim ruvâtı Mâlik*'i. İçinde İmâm Mâlik'ten rivâyette bulunan râvîleri zikretmiştir ki, bunların sayısı 993'tür¹. Daha sonra gelen müellifler, bunun üzerine ilâveler yaparak, râvi sayısını 1300'e kadar ulaştırmışlardır.

2. Ebû Ömer b. Abdilberr'in *et-Temhîd limâ fi'l-Muvattâ' min el-me'ânî ve'l-esânîd*'i²: Bu kitapta Mâlik'in *Muvattâ'*sının râvilerinin terce-me-i hâllerini alfabetik bir sırada biraraya getirmiştir. Ayrıca *Muvattâ'*daki hadislerin metinleri ve mütâbii ile şevâhidini de senedleriyle tahrîc etmeye özen göstermiştir. 70 cüz'den oluşan hacimli bir çalışmadır ki, bu sahada ondan önce bir benzeri yazılmamıştır. İbn Hazm diyor ki: "Hadis fikhî sahasında onun gibisini görmedim ki, ondan daha güzeli nasıl olabilir."

3. ed-Dârekutnî'nin *Garâ'ibu Mâlik*'i³: İmâm Mâlik'in *Muvattâ'*da olmayan diğer rivâyetleri. İbn Abdilhâdî, bunun kalın bir kitap olduğunu söylemiştir.

4. Kâsım b. Asbağ el-Beyyânî el-Kurtubî'nin *Garâ'ibu Mâlik*'i.

5. et-Taberânî'nin *Garâ'ibu Mâlik*'i.

6. Ebû'l-Kâsım b. Asâkir'in *Garâ'ibu Mâlik*'i⁴. 10 cüz'dür.

7. Yine onun 50 cüz'lük *Avâlî Mâlik*'i.

8. Ebû Bekr Muh. b. İbrâhîm, İbnü'l-Mukrî'nin *Garâ'ibu Mâlik*'i⁵.

9. Ebû Muh. Da'lec b. Ahmed es-Siczi'nin *Garâ'ibu Mâlik*'i⁶.

1* = *K. er-Ruvât an Mâlik* (Sila 351). Bu kitabı Reşidüddîn Ebû'l-Huseyn Yahyâ b. Abdillâh b. Alî el-Attâr el-Kureşî (öl. 662 H.), ihtisar etmitir (Sila 84-28, 351). Bu muhtasarın yazması vardır: Topkapı Sarayı, Ahmet III 624 (87b-103b, 728 H.)

Bu kitabın dışında Atiyye b. Sa'îd b. Abdillâh b. Muh. el-Endülüsî'nin (öl. 408H.) *K. fihî zikrû't-ta'rif bi-cemâ'atin mine'l-fukahâ' min ashâbi Mâlik*'i (Yazması: Feyzul-lah 2169 (2a-7b yk., 7. H. asır) zikredilebilir.

2* Mağrib'de Vizâretu'l-Umûmi'l-Evkâf ve's-Şu'ûnî'l-İslâmiyye tarafından 18 cilt hâlinde neşredilmiştir.

3* Bu kitabı Ebû'l-Abbâs Ah. b. Muh. b. Müferric, İbnü'r-Rûmiyye tarafından ihtisar edilmiştir (*Nefhu't-tib* II, 598).

4* *el-Hâvî*'nin kaynaklarından (II, 230).

5* Ebû'l-Feth Alî b. Muh. ed-Delîlî'nin rivâyetiyle (Sila 85-29, 25). Yazması: Zâhiriyye, mec. 87/13 (130a-136a, 6. H. asır) (GAS 205).

6* Râvisi: Ebû Nu'aymi'l-İsbehânî (Sila 85-29, 481)

* Bunların dışında Ebû'l-Huseyn Muh. b. el-Muzaffer b. Mûsâ b. İsâ el-Bezzâz el-Bağdâdî'nin (286-376 H.) de *Garâ'ibu hadîsi İmâm Mâlik*'i mevcut olup, yazması:

10. İbn Mende'nin *Garâ'ibu Şu'be'si*⁷: Şu'be, İbnü'l-Haccâc b. Vered Ebû Bistâm el-Ezdî el-Atekî —ki onların âzâdlıdır— el-Vâsitî, Basra'da yerleşmiş bu yörenin muhaddisi, hâfız, hadiste mü'minlerin emîri, öl. 170 H. İbn Mende ise, Ebû Abdillâh Muh. b. İshâk b. Mende'dir yahut onun oğlu Ebû Amr Abdülvehhâb'dır denilmiştir. Dört sifrdir.

11. Diyâüddîn Muh. b. Abdilvâhid el-Makdisî'nin *Garâibü's-Sahîh ve-efrâduhû*'su.

Zâhiriyye, hadis 279 (63-77 yk., 612 H.) (GAS 205).

7* Bkz. İbn Hacer *Müfehres* 207a; *Sila* 85-29, 25; *Fihris* 336. Râvisi: Oğlu Ebû Amr Abdülvehhâb.

* Ebû'l-Huseyn Muh. b. el-Muzaffer b. Mûsâ b. İsâ el-Bezzâz'ın (öl. 379) da *Garâ'ibu ehâdisi Şu'be'si* vardır. Müellifinden rivâyet eden: Ebû Muh. el-Hasan b. Alî b. Muh. el-Cevherî eş-Şirâzî. Yazma nüshaları: Feyzullah 506/1 (I, 2a-29a, 602 H.); Zâhiriyye, mec. 94/1 (1a-15b, 7. H. asır), mec. 124 (124a-152b, 690 H.) (GAS 92).

FERD HADİSLERİ (*efrâd*) İÇEREN KİTAPLAR

Efrâd, ferdin çoğuludur. Ferd ise iki kısımdır. Birincisi *ferd-i mutlak*: Bir râvinin, güvenilir yahut zayıf olsun bir râviden rivâyette tek kalması ve diğer râvilerden başka hiçbirisinin mutlak olarak ondan rivâyette bulunmamış olmasıdır¹. *Ferd-i nısbî* ise güvenilir râvinin teferrüdüdür ki, o güvenilir ruvâttan sadece o rivâyet etmektedir yahut bir belde ehlinin rivâyette teferrüd etmesi, şöyle ki meselâ bir hadisi Basra ehli gibi sadece bir belde ehlinin rivâyet etmiş olması veyâ râvisinin özel bir râviden rivâyette teferrüd etmesi, şöyle ki başka yollardan mervî dâhi olsa filândan yalnızca filânın rivâyette tek kalmasıdır.

Bu sahada yazılan kitaplardan bazıları:

1. ed-Dârekutnî'nin *K. el-Efrâd*'ı: 100 cüz'lük geniş bir kitaptır². Ebû'l-Fadl b. Tâhir, bu kitabın *Atrâf*'ını hazırlamıştır³.
2. Ebû Hafs b. Şâhîn'in *K. el-Efrâd*'ı⁴.
3. İbn Ruzayk'ın *el-Efrâd*'ı⁵: Ebû'l-Hasan Ahmed b. Abdullah b. Hu-meyd b. Ruzayk el-Bağdâdî, Mısır'a yerleşmiş ve H. 391'de vefât etmiştir. Adı şöyledir: *el-Efrâdu'l-muhrace min usûli Ebî'l-Hasan...*⁶

1* Ferd-i mutlak yani metin ve isnad yönünden garîb hadis ile sadece tek bir vecihten rivayet edilen hadis kastedilmiştir. Bu kısma dâhil olan hadisler için Tirmizî "Garîbün, lâ na'rifuhu illâ min hâzâ'l-vech" tabirini kullanmıştır.

2* *K. el-Efrâd = el-Fevâ'idü'l-efrâd = el-Efrâd ve'l-garâib min hadisi Rasûlillah = el-Garâ'ib*. Tamamı 100 cüz'dür.

İki râvisini tesbit ettim: a. Ali b. el-Mühtedî billah (*Sila* 83-27, 431); b. Ebû'l-Feth b. el-Uşârî Muh. b. Ali b. Ömer el-Bağdâdî (İbn Hayr *Fehrese* 227-8). Müteahhir hadisçiler, eserlerinde pek sık olarak bu kitaptan alıntılar yapmışlardır: Mesela: İbn Hacer *Müfehres* 78b; İbn Hacer *Dürer* IV, 165; İbn Hacer *İsâbe* I, 15, 52, 438, II, 228; *Hâvi* I, 40. Zamanımıza ulaşan yazma nüshaları: Zâhiriyye, mec. 35/1 (cüz' II, 1a-10b, 663 H.), 56/5 (III, 11a-123b, 6. H. asır); Kahire² I, 135, hadis 1558 (83. cüz', 91-96, 8. H. asır) (GAS 208).

3* Adı *el-Atrâf li'l-Efrâd* şeklinde olan eserin yazması: Fas, Karavîn 1065.

4* Müellifinden rivâyet eden: Muh. b. Muh. b. Vişâh'tır (İbn Hacer *Müfehres* 170b; *Sila* 83-27, 439). Yazması: Zâhiriyye, mec. 90/3 (GAS 210).

5* = *K. el-Efrâd li'l-garâ'ib min usûli Ebî'l-Hasan...* Torunu Muh. b. Mekki el-Ezdi'nin rivayeti ile (*Sila* 83-27, 439). Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 94 (VI, 252-258 yk.; GAS 213), mec. 95/10 (VI, 252-261 yk.; GAS 220).

6* Bu konuda te'lif edilmiş diğer kitaplardan tesbit edebildiklerim:

1) Ebû'l-Ganâ'im Muh. b. Ali b. Meymûn en-Nersî'nin *Cüz' fihî garâ'ibu'l-esânîd*'i. Bu eseri meşhur hâfiz Ebû Tâhir es-Silefi, müellifinden rivâyet etmiştir (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 32a; *İsâbe* I, 35; *Sila* 84-28, 25, 73).

2) Ebû Ya'lâ Ahmed b. Ali b. el-Müsennâ el-Mevsilî'nin (210-307 H.) *el-Mefârid an Rasûlillah*'ı (sav). Zâhiriyye, mec. 97 (I, II, II, 1a-17b, 6. H. asır, sonu noksandır);

Ebû Dâvud da *Sünen*'inde bazı belde ehlinin teferrüd ettiği hadislerle yer vermiştir. Bu hadislerden birisi Talk b. Alî'nin "*mess-i zeker*" hadisidir⁷. Ebû Dâvud: "Bu hadisin rivâyetinde Yemâme ahâlisi tek kalmışlardır." demektedir. Bir başka misâl de Resûlullah'ın (sav) Süheyl b. Beydâ'nın cenâze namazını mescidde kılışına dâir Âişe hadisidir ki, el-Hâkim: "Bu sünnetle Medîne ahâlisi teferrüd etmiştir" demektedir⁸.

hadis 279 (134-153 yk.) (GAS 171).

3) Ebû Ali el-Hasan b. Ahmed b. İbrâhîm el-Bezzar, İbnü Şâzân'ın (339-426 H.) *el-Efrâd*'ı. Yazması: Zâhiriyye, mec. 37 (79-84 yk., üç meclisi, başında noksanlık mevcut), mec. 90 (21-38 yk. cüz' V, en geç 7. H. asır) (GAS 230).

4) İshâk er-Remlî'nin *K. el-Efrâd*'ı. Bu kitaptan bir hadis İsâbe'de irâd edilmiştir (I, 324, No. 1693).

5) Ebû Bekr Muh. b. Ca'fer b. el-Huseyn el-Bağdâdî el-Verrâk. Bu zât hakkında el-Hâkim diyor ki: "366 senesinde o, Horasan'lıların hadislerinden bana tahrirlerde bulundu." (*Tezkire* II, 960).

6) Ebû Yusuf Ya'kûb b. Süfyân el-Fesevî'nin *Kitâbun fihî mâ-revâ Ehlu'l-Kûfe mine'l-ehâdis muhâlifin li-rivâyeti Ehli'l-Medîne*'si (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 81b-82a).

7* Ebû Dâvud *Sünen* (tahâret, bâb 71, No. 182); Tirmizî *Câmi'* (tahâret, bâb 62, No. 85); Nesâî *Sünen* (tahâret, bâb 46, No. 165); İbn Mâce *Sünen* (tahâret, bâb 64, No. 483).

8* Abbâd b. Abdillâh b. ez-Zübeyr'in Âişe'den rivâyetiyle tahrîc edilmiş, sahîh bir hadistir.

ENSÂB, ELKÂB VE ESMÂLARDAKİ LAFZÎ VE HATTÎ İTTİFAKLARLA İLGİLİ KİTAPLAR

Telaffuz ve yazılış yönünden *müttefik* olan isim vs., bazen mânâ cihe-
tinden farklı yani *müfteriktir*. *Mu'telifte* ise isim vs.'de yazılış yönünden bir
ittifâk, buna karşılık lafız yönünden ise bir farklılık sözkonusudur. *Müteşâ-
bih* ise iki çeşitten oluşmuştur: İki ismin lafzen ve hatten ittifâk etmesi; her
ikisinin babalarında yazılışta değil de telaffuz yönünden veya tam aksi bir
ihtilâfin mevcûd olması.

1. el-Hatîbu'l-Bağdâdî'nin *K. el-Müttefik ve'l-müfterik*'i¹: Büyük tek
bir ciltte nefis bir kitaptır. İbn Hacer, kitabın telhîsine girişmiş, hazretin
ihmâl ettiği bazı konuları istidrâk etmeye başlamış, fakat eseri tamamlaya-
mamış, ancak çok az bir bölümünü bitirebilmiştir.

2. Ebû Abdillâh Muh. b. en-Neccâr el-Bağdâdî el-Hâfız'ın *K. el-Mütte-
fik ve'l-müfterik*'i.

3. Ebû Bekr el-Cevzekî'nin *K. el-Müttefik ve'l-müfterik*'i². Eser meş-
hurdur. Müellifin aynı konuda, bundan daha geniş bir kitabı daha vardır.

4. Ebû Bekr Muh. b. Mûsâ'l-Hâzîmî'nin *K. Mâ'ttefeka lafzuhû ve'ftere-
ka ma'nâhû min esmâ'il-buldân ve'l-emâkini'l-müştebeh*'i³.

5. Ebû Mûsâ'l-Medînî, aynı konu üzerinde Ebû'l-Feth Nasr b. Abdir-
rahman el-İskenderî en-Nahvî'nin te'lif ettiği bir kitabı ihtisâr etmiştir.⁴

1* *İsâbe*'nin kaynaklarından birisidir (I, 429; II, 51; IV 29). Râvisi: Ebû'l-Feth Muh. b. el-Hasan b. İbr. el-Basrî. İstanbul'daki yazmaları: Esad ef. 2097 (II, 239 yk., 7. H. a-
sır, Abdullah b. Müslim'den sonu olan Ebû Bekr b. Ayyâs'a kadar; aslı olarak 10.-18.
cüzler arası); Feyzullah 1515 (yukardakinin aynısı: II, 183 yk., 10-18. cüz'ler).

Bu kitabı İbn Hacer, telhîs etmiştir (*Fihris* 990).

2* Bkz. *Sila* 85-29, 506. Ebû'l-Kâsım Abdülvehhâb b. Mende'nin rivayeti ile.

3* Neşri yapılmıştır: Muh. el-Câsir'in tahkiki ile 1979-80 yıllarında Riyâd'da Mecelle-
tü'l-Arab tarafından.

4* Ebû Mûsâ el-Medînî'nin kendi, baba ve ceddinin isimlerinden ittifak olanlarla ilgili
kitabının başlığı şöyledir: *Nüzhetu'l-huffâz ve'l-küberâ' fi teselsüli rivâyeti'l-esmâ'*
(*Sila* 85-29, 521).

MU'TELEF VE MUHTELEF

1. ed-Dârekutnî'nin *K. el-Mu'telif ve'l-muhtelif*'i. Geniş bir eserdir¹. Onun kitabındaki hâtâları hakkında: Ebû Muh. Abdullah b. Alî b. Abdillâh b. Halef el-Lahmî el-Merîy —ki bu, Endülüs'te Elbîre illerinden birisi olan Meriyye'ye nisbettir— el-Endülüsî er-Ruşâtî, bir eser te'lif etmiştir. Bu nisbeti alışının sebebi: Ecdâdından birisinin vücudunda irice bir beni varmış. Ona küçüklüğünden beri bakan bir de Acem dadısı varmış. Bu dadı onunla oynarken üzerindeki bene "rüşâta" dermiş. Bu ismi uzun süre kullanmış. Daha sonra o, bu bene nisbet edilir olmuş. Meriyye'de hristiyan ordusunun gâlip geldiği savaşta H. 542 yılında şehit düşmüştür. Eserinin adı: *K. el-İlâm bi-mâ fî'l-Mu'telif ve'l-muhtelif li'd-Dârekutnî min el-evhâm*.

2. Ebû Sa'd el-Mâlinî'nin *K. el-Mu'telif ve'l-muhtelif*'i².

3. Alâüddîn Alî b. Osmân el-Mârdînî, İbnü't-Türkmânî'nin *K. el-Muhtelif ve'l-mu'telif*'i.

4. el-Ezdî'nin *el-Mu'telif ve'l-muhtelif*'i: Ebû Muh. Abdülğanî b. Sa'îd b. Alî b. Sa'îd el-Ezdî el-Misrî, meşhûr hâfız, çeşitli ilim dallarında mütehasıs ve nesebci, öl. 409 H. Bu sahada iki kitabı vardır. Birisi isim benzerlikleri (*müştebe hü'l-esmâ'*), diğeri ise neseb benzerlikleri (*müştebe hü'l-ensâb*) hakkındadır³.

1* *İsâbe*'nin kaynaklarından birisidir (I, 21, 264; II, 478; IV, 147). İsimleri birbirine benzeyen râvilerin ayrııcı özellikleri, kısa hal tercemeleri ve bazan de rivayet ettikleri hadisleri tahrir edilmiş. Tesbit edebildiğim râvileri:

a) Ebû Bekr Muh. b. Abdîlmelik b. Bîşrân (*Gunye* 135-6, 198).

b) Ebû Zerr Abd b. Ah. el-Herevî (İbn Hayr *Fehrese* 216; *Fihris İbn Atiyye* 185).

c) Ebû'l-Kâsım Ubeydullah b. Ah. es-Sayrafî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 113a; *Sila* 85-29, 506).

d) Ebû'l-Feth Abdurrahman b. Muh. el-Mahâmîlî (İzz. b. Cem. a.y.).

Kitabın neşri yapılmıştır: İbnü Abdilkâdir'in tahkiki ile 5 cilt hâlinde 1986 yılında Beyrut'ta Dâru'l-Garbi'l-İslâmî tarafından.

2* *İsâbe*'nin kaynaklarındandır (I, 23, 155).

3* Onun isim benzerlikleri üzerine olan kitabı: *el-Mu'telif ve'l-muhtelif = el-Mu'telif ve'l-muhtelif fî esmâ'ir-ricâl = el-Mu'telif ve'l-muhtelif fî esmâ'i nakaleti'l-hadis*. Pek çok râvi tarafından semâ ve icâzet yolları ile rivâyet edilmiştir (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 99b; *Fihris İbn Atiyye* 98, 123; İbn Hayr *Fehrese* 216; *Bern. Tüceybî* 264). *İsâbe*'nin kaynaklarındandır (I, 167; III, 195). es-Sûrî'nin naklettiğine göre müellif şunları söylemiştir: "Kitabım *el-Mu'telif ve'l-muhtelif*'i yeni yazmaya başlamıştım. Dârekutnî bize geldiğinde ondan eserim için pek çok şey ahzettim. Kitabımı bitirince benden kendisine okumamı istedi. Bunun üzerine ona: "Ama onun çoğunluğunu zaten senden ahzetmiştim" deyince bana: "Böyle söyleme; zira sen bunları benden parça parça alıp bir mecmuada irâd ettin. Üstelik içinde kendi şeyhlerinden

5. Daha sonra gelen el-Hatib, Dârekutnî ve Abdülğani'nin kitaplarını birleştirip üzerine ilâveler de yaptıktan sonra müstakil bir eser vücuda getirmiştir ki adı: *el-Mu'telif tekmiletü'l-Muhtelif*^{3a}.

6. İbn Mâkûlâ'nın *el-İkmâl*'i: el-Emîr Ebû Nasr Ali b. el-Vezîr ebî'l-Kâsım Hibetillah b. Ali b. Ca'fer el-Bağdâdî el-İclî el-Hâfız, İbn Mâkûlâ nâmıyla marûftur. Bu, acemce bir isim olup İbn Hallikân, mânâsını bilmediğini söylemiştir. Kirmân'da kölemenler tarafından H. 475 yahut 486 yahut 487 yahut 489'da katledilmiş, malları da gaspedilmiştir. O, yukarıdaki Hatib'in *Tekmile*'sine ziyâdeler yapmak sûretiyle kendisine vâki olan pek çok ismi de ilâve ederek *el-İkmâl fî ref'i'l-irtiyâb ani'l-mu'telif ve'l-muhtelif mine'l-esmâ' ve'l-kunâ ve'l-ensâb* adını verdiği müstakil bir eser hazırlamıştır ki, pek yararlı olan bu eser 2 cilttir. Bu kitap, Emîr Ebû Nasr'ın faziletine delâlet edecek başka bir şeye ihtiyâc bırakmayacak derecede ehemmiyetli ve muhaddislerin kaynak olarak baş vurdukları değerli bir çalışmadır⁴. Üzerine zeyiller yazılmıştır:

a. İbn Nokta'nın *Zeyl*'i⁵: Mu'înüddîn Ebû Bekr Muh. b. Abdilazîz b. ebî Bekr b. Şucâ' el-Bağdâdî el-Hanbelî el-Hâfız, İbn Nokta nâmıyla marûf, Bağdât'ta H. 629'da vefât etmiştir. İbn Mâkûlâ'nın almadıkları, ondan sonra yeni olarak ortaya çıkanları ilâve etmek sûretiyle pek faydalı bir zeyl kaleme almıştır ki, asıl kitabın 1/3'i kadardır. Zehebî: "Bu eser onun imamlığının ve hafızının bir göstergesidir." demektedir. Onun *et-Takyîd li-ma'rifeti's-sünen*

ahzettğin şeyler de vardır." cevabını verdi (*Tezkire* III, 1049).

Kitap, *Müştebehu'n-nisbe* ile beraber 1327 yılında Hind'de iki cüz' hâlinde Muh. el-Ca'ferî ez-Zeynî'nin tahkiki ile Allahâbâd'da basılmıştır.

Ca'fer b. Muh. el-Mustağfîrî (352-432 H.) bu esere ilâveler yapmıştır: *Ziyâdât*. Yazma nüshası: Zâhiriyye, hadis 525 (45-67 yk., 550 H.).

el-Ezdî'nin neseb benzerlikleri üzerine olan kitabı *Müştebehu'n-nisbe* adını taşır. Müellifinden rivayet eden: Ebû Zekerîyyâ Abdurrahim b. Ah. el-Buhârî (İbn Hayr *Fehrese* 217; *Bern. Tuceybi* 265). İçinde çok seyrek te olsa isnâdlı hadisler irâd etmiştir.

Hindistan'da *el-Mu'telif* ile birlikte basılmıştır. el-Ezdî'nin bu sahadaki üçüncü eseri: *el-İdâh fî eşkâlî'r-ruvât*. *İsâbe*'nin (III, 33) kaynaklarından birisi olan eseri müellifinden rivâyet eden: Ebû Zekerîyyâ Abdurrahman b. Ah. b. Nasr el-Buhârî (Sirâcüddîn *Meşyeha* 132a). Yazmaları mevcuttur: Âsâfiye, III, 324, rical 190 (1335 H.); Sa'îdiye, rical 53 (191 yk., 528 H.) (GAS 224).

3a* *İsâbe*'de bazı yerlerde *el-Mu'telif* (I, 153, 353), bazı yerlerde ise *Zeylu'l-Mu'telif* (II, 185) şeklinde geçmiştir.

Bazı yerlerde ise adı: *el-Mu'tenif fî tekmileti'l-Mu'telif ve'l-muhtelif* şeklindedir (Hallikân III, 305; *Gunye* 144; *Tezkire* III, 1140).

Yazması: Berlin 10157 (GAL).

4* Alfabetik olan eserini 467 senesinde tamamlamış, son temize çekişini de 470 senesinde gerçekleştirmiştir. Neşri yapılmıştır: Abdurrahman b. Yahyâ el-Muallimî ile Nâyif el-Abbâs'ın tahkikleri ile Haydarâbâd ve Dimaşk'ta 1962-1976 yılları arasında 7 cilt hâlinde.

5* = *el-Müstedrek ale'l-İkmâl* = *İstidrâk ale'l-İkmâl* = *İkmâlu'l-İkmâl* = *el-Mu'telif ve'l-muhtelif*.

Yazma nüshaları: Zâhiriyye, hadis 423 (1-264 yk. I, başından Sîn harfinin sonuna kadar; Süleymâniye Ktb. Mikrofilm arşiv No. 2284); Kahire, mustalah 290 (160 yk.).

ve'l-mesânîd adlı bir başka te'lifi de vardır.

İbn Nokta'nın çalışması üzerine iki müellif birer *Zeyl* yazdılar:

b. Cemâlüddîn Ebû Hâmid Muh. b. Alî b. Muh. b. Ahmed, İbnü's-Sâbü-nî ed-Dimaşkî el-Hâfız, öl. 680 H.⁶

c. Vecîhüddîn Ebû'l-Muzaffer Mansûr b. Selîm b. Mansûr b. Fütûh el-Hemdânî el-İskenderî eş-Şâfî'î, İskenderiye muhtesibi, hâfız, öl. 673 yahut 674 H.⁷

İkincisinin eseri evvelkisinden daha büyüktür. Bazı isimlerin zikrinde birleştikleri görülmüştür.

d. Moğoltây'ın *Zeyl*'i⁸: Alâuddîn Moğoltây b. Kılıç b. Abdillâh el-Hanefî et-Türkî el-Misrî el-Hâfız, 100'ün üzerinde eserin sâhibi, 762 H.'de vefât etti. Yukarıdaki iki zeyli biraraya getirmiş, şâirlerin isimlerinden, arab neseblelerinden vs.den bir takım fazla bilgiler ilâve etti. Ancak içinde yanlış ve tekrarlar mevcuttur.

e. İbn Mâkûlâ'ya *Zeyl* yazan bir başka müellif: Ebû Abdillâh Muh. b. Mahmûd el-Buhârî el-Bağdâdî el-Hâfız.

f. Abdülğani b. Sa'îd (el-Ezdî)'nin kitabına Ebû'l-Abbâs Ca'fer b. Muh. el-Mustağfirî bir *Zeyl* kaleme almıştır⁹.

7. İbnü'l-Faradî'nin *el-Mu'telif ve'l-muhtelif*¹⁰ ile *Müştebehu'n-nisbe*'si: Ebû'l-Velîd Abdullâh b. Muh. b. Yûsuf b. Nasr el-Ezdî el-Kurtubî el-Endülüsi, İbnü'l-Faradî nâmiyle marûf —ki bu ferâiz ilmine nisbettir— el-Hâfız, *Ta'rihu ulemâi Endülüsi* kitabının sâhibi —ki bu, kitabın üzerine İbn Beşkuvâl, *Sila* isimli eserini zeyl niteliğinde kaleme almıştır. Kurtuba'nın fethedildiği gün Berberîler tarafından evinde şehit edilmiştir, ölüm tarihi: 403 H. Mu'telif ve muhtelif ile nisbelerdeki benzerlikler hususunda güzel kitapları vardır.

6* = *Tekmiletü İkmâlî'l-İkmâl*. Mustafa Cevâd'ın tahkiki ile Bağdat'ta 1957 yılında basılmıştır.

7* = *Zeylu Müştebehi'l-esmâ'*. Kahire¹ I, 236 (45 yk.).

8* Bkz. *Dürer* IV, 353-4.

* Yine bu sahada İbn Mâkûlâ'nın kaleme aldığı diğer bir eseri: *Tehzibu müstemirri'l-evhâm alâ zevî'n-nuhâ ve'l-ihlâm* (Sirâcüddîn Meşyeha 132b). Feyzullah 1584 numarada kayıtlı yazma nüshasının başlığı ise şöyledir: *Tehzibu müstemirri'l-evhâm alâ zevî'l-ma'ri'fe ve-ülî'l-efhâm*. Kuvvetli ihtimalle o, bu eserini el-Hatib'in *el-Mu'telif*inde yaptığı hatalar üzerine hazırlamıştır. Zira *Tezkiretu'l-huffâz*'da (III, 1204) Ebû'l-Hasan Muh. b. Merzûk'tan nakledildiğine göre İbn Mâkûlâ, *el-Mu'telif* adlı eserinde el-Hatib'in yanlışlarını eleştirmiş. Bu durumdan el-Hatib haberdâr olmuş. İbn Mâkûlâ yanına geldiğinde bu hususu sorduysa da reddederek, gerçekliğini kabul etmemiş, ve "Böyle bir şey aklımın ucundan bile geçmedi" demiştir. Söylenildiğine göre o sırada söz konusu kitap cebinde imiş. el-Hatib vefât edince eserini ortaya çıkarmış. *Müstemirru'l-evhâm* namıyla marûf kitap, işte budur. Derim ki: Bu kitaba sahip oldum, İbn Mâkûlâ'nın bilgisinin ve imâmlığının genişliğine delâlet eden nefis bir kitaptır.

9* = *Ziyâdât*. Yazma nüshası: Zâhiriyye, hadis 525 (45-67 yk., 550 H.).

10* Büyük bir kitap (*Buğyetü'l-mültemis*, No. 888) olan eser, *İsâbe*'nin kaynaklarından-
dır (III, 683).

8. el-Ceyyânî'nin *Takyîdü'l-mühmel ve temyîzü'l-müşkilî*: Ebû Alî el-Hüseyn b. Muh. b. Ahmed el-Gassânî, el-Ceyyânî —ki Endülü's'te büyük bir kent olan Ceyyân'a nisbettir— adıyla marûf, el-Endülü'sî el-Hâfız, öl. 498 H. Müellif, yazılışında te'lîf ve lafzında ihtilâf olan Sahîhayn ricâlinin isimlerini ele almakta ve bu ricâl üzerinde vâki olan şüphelerle birlikte tüm lafızları (okunuşlarını) zabtetmektedir. Eser iki cüz'dür¹¹.

9. Ebû Bekr Muh. b. Mûsâ el-Hâzîmî'nin *K. el-Faysal fî müştebehi'n-nisbe'si*¹².

10. Zehebî'nin *Müştebe hü'l-esmâ' ve'n-nisbe'si*¹³: ez-Zehebî, bunu Abdülğani el-Ezdî, İbn Mâkûlâ, İbn Nokta ve Ebû'l-Velîd b. el-Faradî'nin kitaplarından derleyip özetlemiş, zabt-ı kalemle iktifâ etmiştir. Kendi konusunda tashîften emin, açıklayıcı bir eser vücûda getirmiştir. İbn Hacer, bu kitabı râzî olunacak bir yol olan harflerle zabtedip, çokluğuna taaccüb edilecek ziyâdeler de ilâve ederek tek bir cilt hâlinde *Tebîru'l-muntebeh fî tahrîri'l-Müştebeh* adıyla ihtisâr etmiştir¹⁴.

a. İbn Nâsiriddîn'in *el-İlâm bi-mâ veka'a fî Müştebehi'z-Zehebî min el-evhâm*: İbn Hacer'in muâsır Şâm hâfızı, Şemsüddîn Muh. b. Nâsiriddîn ebî Bekr b. Abdillâh b. Muh. ed-Dimaşkî —ki, Dimaşk yöresinin muhaddisi ve güzel eserlerin sâhibi—, öl. 842 H. Benzeşen isimlerin açıklaması hakkında pek hacimli ve geniş bir eser te'lif etmiştir¹⁵. Bu çalışmasından *el-İlâm*'ını tecrîd etmiştir. Müellifin eserlerinden birisi de: *Mevridü's-sâdi bi-mevlidi'l-Hâdi*.

11. Ebû Ahmed el-Hasan b. Abdillâh el-Askerî'nin *K. Tashîfâtî'l-muhaddisîn*'i. Tek cilt hâlindeki bu kitapta müellif, yazılış sûretindeki benzeşmelerden dolayı tashîflere neden olan müşkil telaffuzlar sözkonusu olan isimleri şerhetmektedir¹⁶.

12. el-Hatîbü'l-Bağdâdî'nin *Telhîsu'l-müteşâbih*'i. Tek ciltlik eserin tam adı şöyledir: *Telhîsu'l-müteşâbih fî'r-resm ve-himâyetu mâ eşkele min-*

11* Bkz. İzz. b. Cem. *Meşyeha* 72a. Yazma nüshaları: Beyazıt Umumi 1211/1 (19 yk., 628 H.); Berlin 10161; Patna II, 538, 2896 (GAL I, 368).

12* Bkz. Hallikân IV, 295.

13* İki baskısı yapılmıştır: a) P. de Jong, Leiden-Brill, 1863 ve 1881. b) Muh. Alî el-Becâvî'nin tahkiki ile, 2 cüz' hâlinde 1962 Kahire'de İsâ el-Bâbî Matbaasında.

14* Basılmıştır: Muh. Alî el-Becâvî ve Muh. Alî en-Neccâr'ın tahkikleri ile 4 cilt hâlinde 1964-7 yılları arasında Kahire'de Dâru'l-Misriyye tarafından.

15* = *Tavdihu'l-Müştebih*. Yazmaları mevcuttur: Zâhiriyye, tefsir 583 (I-III; NÂSİR 124); Kahire, mustalah 188, Sûhâc, hadis 111 (I, 303 yk.).

* Ulemâdan iki kişi Zehebî'nin *Müştebeh*'ine ilâveler yazmışlardır:

1. İbn Kutlûbôğâ'nın *Havâşî'si* (*Fihris* 972).

2. Muh. b. Râfî' Takiyüddîn es-Selâmî'nin (704-774 H.) *Zeyli*. Salâhuddîn el-Münecid'in tahkiki ile 1974 ve 1976 yıllarında olmak üzere iki kez Beyrut'ta Dâru'l-Kitâbî'l-Arabî tarafından neşredilmiştir.

16* Bu kitap, Mahmûd Ah. Mîre'nin tahkiki ile iki cilt olarak 1982 yılında Kahire'de basılmıştır. Bazı yazma nüshalarının başlığı şöyledir: *Şerhu mâ yeka'u fihî't-tashîf ve'l-işkâl*.

hu an bevâdiri't-tashîf ve'l-vehm.¹⁷ Daha sonra müellif, bu eserine *Tâlî't-Telhîs* adıyla bir zeyl yazmıştır ki, bunda râvilerden isim ve neseblerinde ittifâk olanları zikretmiştir. Birkaç cüz'den oluşan kitap, kadri yüce ve faydası çoktur. Hattâ İbnü's-Salâh: "O, el-Hâtîb'in en güzel kitaplarından." demektedir.

a. *Telhîs*'i İbnü't-Türkmânî ihtisâr etmiştir¹⁸: Kâdılar kâdısı Alâüd-dîn Alî b. Fahriddîn Osmân b. Mustafâ b. Süleymân, İbnü't-Türkmânî adıyla marûf, el-Mârdînî el-Hanefî.

b. Suyûtî de aynı kitabı ihtisâr etmiştir, adı şöyledir: *Tuhfetü'n-nâbih bi-Telhîsî'l-müteşâbih*.¹⁹

17* Kitabın tamamı beş fasıldan oluşmuştur: a) Hecelerde ittifak edip, harflerin harekelen-dirilmesinde ihtilaf edenler; b) Hatta benzeşip, bazı harflerinin heceleri farklı o-lanlar; c) Bazı harflerin takdimi ile ihtilâf edenler; d) Benzeşme yönünden birbirleri-ne yakın olup, görünüş olarak bazı harfleri muhtelif olanlar; e) Nâdir isimler.

Yakın tarihte baskısı yapılmıştır.

18* Yazması mevcuttur: Leiden 134.

19* **Bu sahada yazılan başka kitaplar:**

1. ed-Dârekutnî'nin *K. Tashîfî'l-muhaddisîn*'i. Müellifin bir diğer eseri olan *el-Mu'telif*'ten ayrıdır. Râvisi: Ebû'l-Feth b. ebî'l-Fevâris'tir (İbn Hayr *Fehrese* 204). İbn Hacer, bu eseri telhîs etmiştir (*Fihris* 335).

2. Ebû'l-Abbâs Muh. b. Yezîd el-Müberraîd en-Nahvî'nin *Kitâbu ma'ttefeka lafzuhu ve'htelefe ma'nâhuhû*'su (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 38b; İbn Hacer *Müfehres* 111fa).

3. Nasru'l-Hevrî'nin (öl. 1291) *el-Mu'telif ve'l-muhtelif min esmâ'ir-ruvât (fî kutu-bi'l-hadis)*'i. Müellif, İmâm Nevevî'nin *Şerhu Müslim*'inin başında *Sahihayn*'da ge-çen ve birbirleriyle benzeşen isimler üzerine olan bölümünü harflerine göre tertib et-mek sûretiyle bu çalışmasını meydana getirmiştir. Yazmaları vardır: Kahire, musta-lah 290, mec. 224 (29-35 yk., 1379 H.) ve Tal'at 212 (9 yk., müellif hattı ile).

4. Ebû Süleymân Abd b. Muh. b. İbr. b. el-Hattâb el-Büstî el-Hattabî'nin (319-388 H.) *İslâhu galatî'l-muhaddisîn*'i. Râvisi: Muh. b. Alî b. Abdilmelik el-Fakîh. Kahire'de 1936 yılında basılmıştır.

5. el-Hatîbu'l-Bağdâdî'nin *K. el-Mûdih li-evhâm Ebî Abdullah el-Buhârî fî't-Ta'rihi'l-kebir*'i. Ebû'l-Velid el-Bâcî'nin rivâyeti ile (İbn Hayr *Fehrese* 224). *Mûdihu evhâmî'l-cem' ve't-tefrik* başlığı ile neşredilmiştir: Abdurrahman b. Yahyâ el-Mu'allimî el-Yemânî'nin tahkiki ile 1959 yılında Haydarâbâd'da.

6. el-Fîrûzâbâdî'nin *el-Müttefik vad'an ve'l-muhtelif sun'an*'ı (*Fihris* 908).

7. Ebû'l-Velid b. el-Faradî'nin *K. el-Müteşâbih fî esmâ'ir-ruvât ve-kunâhim ve-ensâbihim*'i. İbn Abdilberr'in rivâyeti ile (İbn Hayr *Fehrese* 218; Hallikân III, 105).

8. Yahyâ b. Alî b. Muh. el-Hadremî et-Tahhân'ın *K. el-Mu'telif ve'l-muhtelifi* (İbn Hayr *Fehrese* 218-9; *Buğye*, No. 1472).

9. Muh. b. Habîb en-Nahvî'nin *K. el-Mu'telif ve'l-muhtelif fî esmâ'il-kabâ'il*'i. Ebû'l-Velid Hişâm b. Ahmed el-Vakaşî el-Kâdî tarafından yeniden gözden geçirilerek dü-zenlenmiştir (İbn Hayr *Fehrese* 219).

10. Zeynül-âbidin Cemelu'l-leyl'in *K. fî müştebehi'n-nisbe'si* (*Fihris* 459).

11. Ebû Ca'fer Muh. b. Habîb el-Bağdâdî'nin (öl. 245 H.) *Muhtelifu'l-kabâ'il ve-mu'telifuhâ*'sı. Wüstenfeld'in tahkiki ve Almanca mukaddimesiyle birlikte neşredil-miştir: Gotha 1850.

12. Seyyid Abdülhâdi Necâ b. Ridvân Necâ'l-Ebyârî el-Ezherî'nin (1236-1306 H.) *Keşfu'n-nikâb li-reşfi'r-ridâb*'i. Bu kitab, *Ridâbu'l-mürteşif fî nazmı mâ fî's-Sahihayn mine'l-mu'telif ve'l-muhtelif* adlı manzum eserîn şerhidir. 1285 tarihinde

kaleme alınmıştır. Bir mecmua içinde 1295 yılında Kahire'de Vâdî'n-Nîl adlı bir matbaada basılmıştır.

13. İbnü'l-Ebbâr'ın *Hidâyetu'l-mu'tesif fi'-mu'telif ve'l-munhalifi* (Nefhu't-tib II, 592; IV, 21).

14. Sirâcüddîn İbnü'l-Mulakkin'in (723-804 H.) *İdâhu'l-irtiyâb fi ma'rifeti ma yuste-behu ve-yutesahhafu mine'l-esmâ' ve'l-ensâb ve'l-elfâz ve'l-kunâ ve'l-elkâbi'l-vâki'a fi Tuhfeti'l-muhtâc ilâ ehâdisi'l-Minhâc*'i. Yazması: Kahire¹ I, 274, hadis 20 (155 yk., 757 H.).

15. Ebû Bekr b. Arabî'nin *Müştebehu'n-nisbe'si* (Nefhu't-tib II, 129).

16. Osmân b. Abdirrahman eş-Şehrezûrî İbnüs-Salâh el-Kürdî'nin (577-643 H.) *Ma'rifetu'l-mu'telif ve'l-muhtelifi*. Yazması: Zâhiriyye, ämm 6897 (56-59 yk.) (NÂ-SIR 65).

17. Hasan b. Bişr el-Âmidî'nin *el-Mu'telif ve'l-muhtelifi*. Eserin neşri gerçekleştirilmiştir: Abdüssettâr Ah. Ferrâc'ın tahkiki ile 1961 yılında Kahire'de basılmıştır.

18. el-Fadl b. Ali el-Makdisî'nin *Müteşâbihu'l-esmâ' ve'l-ensâb ve's-sifât ve'l-elkâb*'i. Yazması: Paris 4256 (1-30 yk.).

19. Ebû'l-Fadl Ubeydullah b. Abdillâh b. Ah. b. Muh. b. Yûsuf el-Herevî'nin *el-Mu'cem fi mütebehi esâmiyyi'l-muhaddisin*'i. Rivâyet eden: Ebû Ali el-Hasan b. Ah. b. el-Hasan el-Haddâd. Yazması: Topkapı Sarayı, Ahmet III 624 (144a-153a, 728 H.). Bu yazmanın içinde ve bu eserin devamında 5 yapraklık bir ziyadesi vardır (153b-157a). Bu ilâveleri yapan: Ebû Bekr el-Muzaffer b. Ahmed el-Begâvi'dir. Bunun diğer nüshası: Köprülü 1152/2 (147a-163b, 622 H. civarı).

20. el-Asmaî'nin *K. Ma'ttefeka lafzuhi ve'htelefe ma'nâhu*'su. Ebû Bekr b. Düreyd'in rivâyeti ile (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 102b-103a; Hallikân III, 176).

21. Yâkûtu'l-Hamavî'nin *el-Müşterik vad'an el-muhtelif sun'an*'i (Hallikân III, 184; VI, 129).

22. Mahmûd b. Ah. b. Muh., İbn Hatibu'd-dehşen'in (öl. 834 H.) *Tuhfetu zevi'l-ereb fi müşkili'l-esmâ' ve'n-neseb*'i. Neşredilmiştir: Dr. Traugott Mann, Leiden 1905.

23. Ebû Bekr Muh. b. Mûsâ b. Osmân el-Hâzimi'nin (548-584 H.) *el-Mu'telef ve'l-muhtelef fi esmâ'l-emâkin ve'l-buldân = K. el-Emâkin*'i. Yazması: Laleli 2140 (199 yk., 620 H.).

24. Ebû'l-Velîd b. el-Faradî'nin *el-Mu'telif ve'l-muhtelifi* (Hallikân III, 105).

25. Ebû's-Se'âdât Hibetullah b. Ali b. Muh. İbnü's-Şeceri'nin *Ma'ttefeka lafzuhi ve'htelefe ma'nâhu*'su (Hallikân VI, 45).

26. Abdullâh b. Huleyd Ebû'l-Ameysel'in *Ma'ttefeka lafzuhi ve'htelefe ma'nâhu*'su (Hallikân III, 90).

27. İbrâhîm b. ebi Muh. el-Yezidî'nin *Ma'ttefeka lafzuhi ve'ftereka ma'nâhu*'su. İbn Hallikân eser hakkında şunları söylemiştir: "Bu kitabında isimde müsterek, müsemma'da farklı tüm lafızları zikretmiştir. 4 cilt olup nefis kitaplardandır. Gördüm; müellifinin ilminin genişliğine delâlet etmektedir." (Hallikân VI, 190).

28. ez-Zemahşerî'nin *Müteşâbihu esâmiyyi'r-ruvât*'i (Hallikân V, 168).

İSİM, KÜNYE VE LAKAPLARIN BİLGİSİNE DÂİR KİTAPLAR

Bu bölümdeki kitaplar, künyeleri ile meşhûr isimler, isimleriyle meşhûr künyeliler ve lakaplarıyla şöhret bulanları konu edinmiştir.

1. Ahmed b. Hanbel'in *K. el-Esmâ' ve'l-kunâ'sı*¹.

2. ed-Dûlâbî'nin *K. el-Esmâ' ve'l-kunâ'sı*²: Ebû Bişr Muh. b. Ahmed b. Hammâd b. Sa'îd b. Müslim el-Ensârî el-Verrâk er-Râzî ed-Dûlâbî —ki bu, tekerlek yapımına nisbettir— Mekke ile Medîne arasındaki Arc'ta H. 310'da vefât etmiştir.

3. Ebû'l-Ferec b. el-Cevzî'nin *Keşfu'n-nikâb ani'l-esmâ' ve'l-elkâb*³.

4. Endülü's muhaddisi Ebû'l-Velid b. el-Faradî'nin *Mecma'u'l-âdâb fi mu'cemi'l-esmâ' ve'l-elkâb*⁴.

5. Ebû Abdillâh el-Hâkim'in *K. el-Kunâ ve'l-elkâb*¹.

6. eş-Şîrâzî'nin *K. el-Elkâb ve'l-kunâ'sı*: Ebû Bekr Ahmed b. Abdîrrahman b. Ahmed b. Muh. b. Mûsâ el-Fârisî eş-Şîrâzî el-Hâfız, Şîrâz'da 411 H. yılında vefât etmiştir. Faydası çok, tek ciltlik bu eser, İbn Hacer'in te'lifinin zuhûrundan önce bu sahada yazılanların en üstünü idi⁵.

Bunu Ebû'l-Fadl b. Tâhir ihtisâr etmiştir⁶.

7. el-Felekî'nin *Müntehâ'l-kemâl fi ma'rifeti elkâbi'r-ricâl*¹: Ebû'l-Fadl Alî b. el-Hüseyn b. Ahmed b. el-Hasan el-Felekî. Onun bu nisbeyi almasının sebebi, dedesinin astronomi ve matematik dallarında üstâd oluşudur— el-

1* İmâm Ahmed'in bu kitabını oğlu Ebû'l-Fadl Sâlih b. Muh. rivâyet etmiştir (*Bernâme'c Vâdiyâşî* 272; *Sila* 83-27, 442).

2* Bu kitabı müellifinden rivayet eden: Ebû Bekr Ahmed b. Muh. b. el-Mühendis (İbn Hayr *Fehrese* 213; *Sila* 85-26, 62).

Basması: İki cilt hâlinde 1322'de Hind'de Dâ'iretu'l-Ma'ârifî'n-Nizâmîyye tarafından basılmış, bu baskı daha sonra ofsetle Beyrut'ta Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye tarafından değişik tarihlerde tekrarlanmıştır.

3* en-Necîbu'l-Harrânî'nin rivâyetiyledir (*Sila* 85-29, 61). Basması: Barbier de Meynard, surmions et sobriquets dans la literature arabe, *Journal Asiatique* 1907/173-244, 365-428 (GAL).

4* = *K. el-Elkâb*. Yazması: Zâhiriyye, hadis 34 (125-163 yk., 651 H., muhtemelen bu, adı geçen eserinin muhtasırıdır) (NÂSİR 90).

5* Ebû Gânim Humeyd b. el-Me'mûn'un rivayetiyle gelmiştir (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 46b; *Bern. Vâdiyâşî* 272; *Sila* 83-27, 448).

Tamamı zamanımıza yetişememiştir. Çok küçük bir parçası Topkapı Sarayı'ndadır: Koğuşlar 1096/13 (90a-90b, 707 H.).

6* Yazmaları: Köprülü 40/5 (201-217 yk.); Zâhiriyye, hadis 543 (41 yk., 7. H. asır) (GAS 225).

Hemedânî, rihleti çok, hâfız, Nisâbûr'da 427 yahut 428 H. yılında vefât etmiştir.

8. İbn Hacer'in *Nüzhetü'l-elbâb*ı: Lakaplar konusunda pek güzel olan bu eserde, Hatîb'in *Telhîs*'ini esas olarak üzerine pek çok ilâveler yapmıştır⁷. Talebesi es-Sehâvî, bu kitabı ele alarak, üzerine birçok bilgi ilâve etmek sûretiyle ikisini birlikte ayrı müstakil bir kitapta toplamıştır.

9. es-Suyûtî'nin *Keşfu'n-nikâb ani'l-elkâb*ı.

10. Buhârî'nin *K. el-Kunâ'sı*^{7a}.

11. Müslim'in *K. el-Kunâ'sı*⁸.

12. en-Nesâî'nin *K. el-Kunâ'sı*⁹.

13. Alî b. el-Medîni'nin *K. el-Kunâ'sı*^{9a}.

14. İbn ebî Hâtim'in *K. el-Kunâ'sı*¹⁰.

15. İbn Hibbân'ın *K. Esâmî men yu'refu bi'l-kunâ'sı*. Eser üç cüz'dür.

16. Yine onun (İbn Hibbân'ın) *K. Kunâ men yu'refu bi'l-esâmî'si* ki, bu da diğeri gibi üç cüz'dür.

17. Ebû'l-Kâsım Abdurrahman b. Mende'nin *K. el-Kunâ'sı*.

18. Onun babası Ebû Abdillâh Muh. b. İshâk'ın *K. el-Kunâ'sı*¹¹.

19. Ebû Ahmed el-Hâkim'in *K. el-Kunâ'sı*¹²: Ebû Ahmed el-Hâkim el-

7* Zamanımıza ulaşan yazma nüshaları: Musul, Yahyâ Paşa Medresesi; Kahire Suppl. I, mustalah 336 (48 yk., müellif hattı ile; bunun bir filmi Süleymâniye Ktb. Mikrofilm arşivinde 3207'de mahfuzdur); British Museum 541; Mekt. Muh. (Medine), RAAD VI-II, 757 (GAL).

Alfabetik olan kitabında lakapları üç bâbda ele almıştır: a) İsim lafızları ile olan lakaplar b) künye lafızları ile olan lakaplar c) kabilelere nisbe lafızları ile olan lakaplar.

7a* Aslında *Ta'rihu'l-kebir*'in bir cüz'üdür. Künyelilerin çoğunluğunun ismi marûf olmayıp, sadece künyesi ile bilinenlerdir. Eser alfabetiktir. 1360'da Haydarâbâd'da basılmıştır.

8* Müslim'den bu eserini rivâyet eden Ebû Muh. Mekkî b. Abdân ez-Zâhid'dir (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 3b; İbn Hayr *Fehrese* 212; *Sıla* 85-29, 62).

Yazmaları: ed-Dârekutnî'nin hattı ile Şehit Ali 1932 (57 yk.). Başka yazmaları da vardır. Ancak bu nüshanın tıpkı basımı yapılmıştır: et-Tirâbü'shî'nin takdimi ile, Di-maşk 1984, Dâru'l-Fikr.

9* Bu kitabı Z. hebî, *Tezkire*'de (III, 625) ve *Mizân*'da (I, 15) ve Sahâvî *Fethu'l-muğî's'te* (III, 200) zikretmiştir. Eseri rivâyet eden oğlu Abdülke. îm'dir (*Fihris İbn Atiyye* 133; *Sıla* 85-29, 62).

Ebû Abdillâh Muh. b. Ahmed b. Yahyâ b. Müferric el-Kâdî (öl. 380), bu kitabı tertib etmiştir (İbn Hayr *Fehrese* 214)

9a* *Fethu'l-muğî's* III, 200.

10* 1373 senesinde Haydarâbâd'da *el-Cerh ve't-ta'dil*'i içinde basılmıştır.

11* Kitabın adı şöyledir: *Fethu'l-bâb fî'l-kunâ ve'l-elkâb*. Yazması: Berlin 9917 (229 yk., 900 H. civarı). Bir bölümü neşredilmiştir: S. DEDERİNG. Uppsala 1927.

Chester Beatty 5165/2 (12-28 yk., 632 H.): *el-Esâmî ve'l-kunâ* (GAS 215).

12* Kitab hakkında Hâfız İrâkî, bu sahanın en üstün eseri olduğunu söylemiştir. O, kita-

Kebîr Muh. b. Muh. b. Ahmed b. İshâk en-Nisâbü'rî el-Kerâbisî el-Hâfız, Horâsân muhaddisi ve eserler sâhibi, Ebû Abdillâh el-Hâkim'in şeyhi, H. 378'de vefât etmiştir. Bu kitap 14 sifirdir, ince bir hatla yazılırsa 5 sıfır civârında bir hacme düşer. Başkalarının almadığı pek çok bilgileri ilâve ederek güzel bir eser vücûda getirmiştir, ancak alfabetik değildir. Bu kitabı Zehebî, alfabetik olarak tertib etmek sûretiyle ihtisâr edip, bazı ziyâdeler ilâve etmiş ve *el-Muktenâ fî serdi'l-kunâ* adını vermiştir¹³.

20. İbn Abdilberr'in kalın bir ciltlik *el-İstiğnâ' fî ma'rifeti'l-kunâ'sı*^{13a}.

21. Hâfız es-Suyûtî'nin *K. el-Munâ fî'l-kunâ'sı*¹⁴.

Bu sahada yazılmış daha pek çok kitap mevcuttur.¹⁵

bına ismi bilinmeyen künye sahiplerini de almıştır. Buna karşılık Müslim ile Nesâî ismi olmayanları eserlerine almamışlardır (*Tedribu'r-râvî* 279).

Kitap, Ahmed b. Alî b. Fenceveyh'in rivâyetiyle kıraat ve rivâyet olunmuştur (*Sila* 85-29, 63).

Yazmaları mevcuttur: Edirne, Selimiye 319 (10 yk., 5. H. asır; GAS 226 ?); Ezher I, 365 mustalah 228 (cilt II, 43 yk., 640 H.); mustalah 138 (bir başka cildi, 316 yk.) (GAS 204).

13* Yazmaları: Feyzullah 1531; Berlin 9942; Kahire Suppl. III, 94 (45 yk.) Müellif, 737 H. senesinde telifini tamamlamıştır.

13a* Bkz. İbn Hayr *Fehrese* 214.

14* Pek muhtasar bir eserdir. Ezher'de yazmaları mevcuttur. Basması: Seybold, ZDMG 49/231-243.

15* **Bu sahada yazılan diğer eserler:**

1. Hişâm b. Muh. b. es-Sâ'ib, İbnü'l-Kelbî'nin *K. el-Kunâ'sı* (*Siyer* I, 101).

2. Yine onun *Elkâbu Kureyş ve elkâbu'l-Yemen*'i (Hallikân VI, 83).

3. Şebâbu'l-Ufurî Halife b. Hayyât'ın (öl. 240 H.) *el-Esmâ' ve'l-kunâ'sı* (*Fethu'l-muğis* III, 200).

4. el-Heysem b. Adî'nin *Kunâ'l-eşrâf*'ı (Hallikân VI, 107).

5. Ebû Bekr b. ebî Şeybe'nin *el-Esmâ' ve'l-kunâ'sı* (*Fethu'l-muğis* III, 200).

6. Câmî' sahibi et-Tirmizî'nin (öl. 279 H.) *el-Esmâ' ve'l-kunâ'sı* (*Tehzibü't-Tehzib* IX, 389).

7. Sünen sahibi Ebû Dâvud es-Sicistânî'nin (öl. 275 H.) *K. el-Kunâ'sı* (Dr. Şakir Mahmûd Abdülmun'im'in doktora tezi: *Mevârid İbn Hacer* cilt II, 673).

8. Yahyâ b. Ma'in'in *el-Esmâ' ve'l-kunâ'sı* (*Fethu'l-muğis* III, 200).

9. Ca'fer b. Muh. el-Firyâbî'nin *K. el-Kunâ'sı*. İsbâbe'nin kaynaklarındandır (II, 362).

10. Ebû Bekr Ahmed b. Ömer el-Hassâf eş-Şeybânî'nin (öl. 261 H.) *K. el-Elkâbî'l-İslâmiyye*'si. Kahire'de 1957 yılında basılmıştır.

11. Ebû Muh. Abdullah b. Alî b. el-Cârûd'un *K. (el-Esmâ' v)el-Kunâ'sı* (İbn Hayr *Fehrese* 213; *Sila* 85-29, 62).

12. Ebû Muh. Abdülganî b. Sa'id el-Ezdi'nin *K. Esbâbî'l-esmâ'sı*. Halef b. Ahmed ez-Zâhid'in rivâyetiyledir (*Sila* 83-27, 447).

13. Ebû Abdillâh Muh. b. Ahmed el-Makdemî'nin *Esmâ'ul-muhaddisin ve-kunâ-hum*'u. Yazması: British Museum II, 717.

14. Halef b. Kâsım b. Sehl Ebû'l-Kâsım, İbnü'd-Debbâğ'ın (öl. 393 H.) *Cem'u esmâ'il-ma'rûfin bi'l-kunâ mine's-sahâbe ve't-tâbi'in ve-sâ'iri'l-muhaddisin*'i (*Buğye*, No. 717).

15. Ebû'l-Huseyn Ahmed b. Ca'fer b. Muh. b. Ubeydillâh b. el-Münâdî'nin *K. el-Esmâ' ve'l-kunâ'sı* (*Ta'rih Bağdâd* VI, 215).

16. el-Hatibu'l-Bağdâdî'nin *Maklûbu'l-esmâ'sı* (*Tezkire* III, 1140). Tek cilttir.

17. İbnü'l-Cevzî'nin *el-Elkâb*'ı (Hallikân II, 314, 510; III, 274; IV, 321; V, 199, 404; VI, 181).
18. Ebû Mûsâ'l-Medîni'nin *K. Esâmi men tusemmâ bihi'r-ricâlu ve'n-nisâ'sı* (Sirâ-cuddîn Meşyeha 177a).
19. Ebû'l-Fadl Diyâüddîn Muh. b. Abdilvâhid b. Ahmed el-Makdisî, İbnü'l-Kayserâ-nî'nin (569-643 H.) *Cüz' fi'l-kunâ ve'l-esmâ'sı*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 67 (238-250 yk., küçük hacimli bir kitaptır).
20. Ebû Ali el-Huseyn b. Muh. b. Ahmed el-Gassânî el-Gayyânî'nin (öl. 498 H.) *K. el-Kunâ ve'l-esmâ'sı*. Yazması: Garret 1449 (GAL).
21. Hâfız Şemsüddîn Muh. b. Abdirrahman es-Sehâvî'nin (öl. 902 H.) *el-Elkâb ve'l-kunâ ve'n-nisbe'sı*. Yazması: Kahire S I, 74 (186 yk.).
22. Mecdüddîn Ebû's-Se'âdât el-Mübârek b. Muh. b. Muh. eş-Şeybânî, İbnü'l-Esrî'nin (544-606 H.) *el-Murassâ'sı*. Künyeler hakkında olan kitap, 1304 senesinde İstan-bul'da neşredilmiştir.
23. Ahmed el-Attâr el-Mekkî'nin *Husûlu'l-munâ bi-usûli'l-alkâb ve'l-kunâ'sı* (Fihris 691).
24. Abdülmecîd b. Ali b. Muḥ. b. Ali el-Hasanî el-Münâvî es-Süfî'nin *el-Esmâ' ve-kunâhâ'sı*. Yazması: Kahire² II, 2a.
25. Ebû Abdillâh Muh. b. İsmâ'il b. Muh. b. Abdirrahman b. Halfûn el-Ezdî'nin eseri: *K. el-Müntekâ fi esâmi'l-e'immeti'l-mardîn ve's-sikâti'l-muhaddisin ve'r-ruvâti'l-meşhûrin mine't-tâbi'in femen ba'dehum* (Bernâmec Tüceybî 259).
26. İmâm es-Sehâvî'nin *Umdetu'l-ashâb fi ma'rifeti'l-alkâb*'ı (Fihris 991).
27. Abdurrezzâk b. Ahmed b. Muh. Ebû'l-Fadâ'il İbnü'l-Fuvetî eş-Şeybânî'nin (642-723 H.) *Mecma'u'l-âdâb fi mu'cemi'l-esmâ' alâ mu'cemi'l-alkâb*'ı. Bu kitabın telhisi yazma olarak Şam'da mahfûzdur: Zâhiriyye, âmm 3456 (IV, 1-237 yk.) (NÂSIR 92).
28. Ebû'l-Fidâ' İsm. b. Muh. b. Berdis el-Ba'li el-Hanbelî'nin (öl. 785 -786) *el-İntihâb fi ihtisârı Keşfi'l-alkâb*'ı. Yazması: Ayasofya 2961.
29. Ebû'l-Kâsım b. el-Ferrâ'nın *Tecridu'l-esmâ' ve'l-kunâ'sı*. Yazması: Ezher, musta-lah 324 (140 yk. 604 H.).
30. Muh. b. Hârûn el-Mağribî'nin *Esmâ'ul-mükenneyn min ricâli's-Sahihayn*'ı. Yaz-ması: Berlin 9964 (GAL).
31. İmâm ez-Zehebî'nin *el-Müstercel fi'l-kunâ'sı*. Yazması: Lee 68/2 (GAL).
32. Suyûtî'nin *Risâle fi ma'rifeti'l-hulâ ve'l-kunâ ve'l-esmâ' ve'l-alkâb*'ı. Basması: Salâhüddîn el-Müneccid'in tahkiki ile, Melanges del'Universite Saint-Jo-seph LVIII. cildi içinde, 16 sayfa hâlinde, Beyrut 1973-74.
33. Ebû Abdillâh Sîdî Muh. el-Arbî b. ebî'l-Mahâsin Sîdî Yûsuf el-Fâsî'nin (988-1052 H.) *K. el-Kunâ'sı*. Yazması: Rabat 534.
34. Ebû'l-Kâsım Abdullâh b. Muh. b. Abdilazîz el-Beğavî'nin *K. el-Kunâ'sı* (*Mevârid İbn Hacer* 2, 673).
35. Ebû Arûbetî'l-Harrânî el-Huseyn b. Muh.'in (öl. 318) *el-Esâmi ve'l-kunâ'sı*.
36. Hâfız Ebû Ali Sa'îd b. Osmân b. Sa'îd b. es-Seken el-Bağdâdî'nin (öl. 353 H.) *K. el-Kunâ'sı* (*Mevârid* 2, 673).
37. Ebû'l-Kâsım Süleymân b. Ahmed b. Eyyûb et-Taberânî'nin (öl. 360 H.) *K. el-Kunâ'sı* (a.y.).
38. Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin (öl. 430 H.) *K. el-Kunâ'sı* (a.y.).
39. Ebû'l-Kâsım Ali b. el-Hasan b. Hibetillâh b. Asâkir'in *K. el-Kunâ'sı* (*Mevârid İbn Hacer* 1, 673).
40. Ebû İshâk İbrâhîm b. Muh. b. el-Ezher es-Sarîfeynî el-Hanbelî'nin (öl. 641 H.) *el-Esmâ' ve'l-kunâ'sı* (*Fethu'l-muğis* III, 200).
41. Ebû Abdillâh b. Mahled'in *el-Esmâ' ve'l-kunâ'sı* (a.y.).
42. Sâbit b. el-Hasan b. Ali el-Lahmî b. es-Sayrafi'nin *K. el-Kunâ'sı* (a.y.).
43. İbrâhîm b. Abdillâh el-Huza'î'nin *K. el-Kunâ'sı* (*Mevârid İbn Hacer* 2, 173).

İSNÂD VE HADİS METİNLERİNDE GEÇEN MÜBHEM KADIN VE ERKEK ŞAHISLAR HAKKINDAKİ KİTAPLAR

1. Abdülğani b. Sa'îd el-Mısırî'nin *K. el-Ğavâmid ve'l-mübhemât*'ı¹.

2. el-Hatîbu'l-Bağdâdî'nin *K. el-Esmâ'il-mübhem fi'l-enbâ'il-muh-keme'si*²: Müellif, eserini mübhem olan şahsın tesbit ettiği ismine göre alfabetik olarak tertib etmiştir. Bu nedenle kitaptan istifade etmek pek zordur. Zira mübhem kişiyi tanıyan zâten keşfetmeye ihtiyâç duymaz; bilmeyen ise eserin bu şekilde tertib edilmiş olması sebebiyle yerini bulamaz.

3. İbn Beşkuvâl'ın *K. el-Ğavâmid ve'l-mübhemât*'ı çok geniş ve toplayıcı bir eser olmasına karşılık tertipsizdir³.

4. en-Nevevî, el-Hatîb'in yukardaki kitabını *el-İşârât ila'l-mübhemât* adıyla ihtisâr etmiştir⁴. Bu eserini asıl kitabın isnâdlarını hazfederek ve az da olsa bazı hadisleri ilâve ederek kısaltmış, haberin ilk râvisine göre de harf sırasıyla tertib etmiştir. Ancak o hadisin râvisi olan sahâbînin ismini bilmeyenin araştırıp bulması zor olur. Bu arada müellif pek çok mübhemi de eserinde zikretmemiştir.

5. İbnü'l-Mulakkin, yukarıda zikri geçen İbn Beşkuvâl'ın kitabını isnâdlarını hazfetmek sûretiyle ihtisâr etmiştir: Ebû'l-Hasan Alî b. el-Hâfîzî'l-meşhûr Sirâciddîn Ebî Hafs Ömer b. Alî b. Ahmed b. Muh b. el-

1* İki râvisini tesbit ettim:

a) Ebû Zekerriyâ Abdürrahîm b. Ahmed el-Buhârî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 99a; İbn Hacer *Müfehres* 179aa; *Sila* 85-29, 493).

b) Ebû Bekr Ah. b. Muh. b. İsâ el-Belevî (İbn Hayr *Fehrese* 219).

Eser, İsâbe'nin kaynaklarındandır (II, 213; IV, 380, 420).

Mevcut yazma nüshaları: Feyzullah 261/2 (144b-155b, 616 H.); Bağdat Evkâf 2886/1 (552 H.); Zâhiriyye, âmm 1447 (117-127 yk.), tasavvuf 129 (117-127 yk.)? (NÂSİR 348; GAS 224).

2* Kitabı müellifinden rivâyet edenler.

a) Ebû'l-Feth Nasrullah b. Ahmed el-Masîsî (İbn Hacer *Müfehres* 160 ba; *Sila* 85-29, 493).

b) Ebû'l-Feth Muh. b. Abdillâh b. el-Hasan b. en-Nahhâs. Aslı 8 cüz'den oluşan eser, 1984 senesinde Kahire'de basılmıştır.

3* Muh. İzzüddîn'in tahkiki ile 1987'de Beyrut'ta iki cilt hâlinde Âlemu'l-Kutub tarafından neşredilmiştir. İki müellif tarafından ihtisâr edilmiştir:

a) Müellifin kendisi: *Gavâmidu'l-esmâ'il-mübhemeti'l-vâki'a fi mutûni'l-ehâdisi'l-müsne*de adıyla, yazması: Berlin 1674 (GAL).

b) Ebû İshâk İbr. b. Muh. b. Halîl Bürhânüddîn İbn Sibtî'l-Acemî. Yazması: Feyzullah 496a.

4* İstanbul'daki yazma nüshaları: Damad İbr. 396/2 (47-115 yk. 867 H.); Şehit Ali 2747/2 (68-98 yk., 772 H.); Ayasofya 4759; Feyzullah 2160.

Mulakkin el-Ensârî el-Endülüsî (sonra:) el-Mısırî el-Kâhirî eş-Şâfiî.

6. Yine aynı eseri Sibte b. el-Acemî de ihtisâr etmiştir: Burhânüddîn Ebû'l-Vefâ' İbrâhîm b. Muh. b. Halîl et-Tırâblusî —aslen ki, bu Şâm Trâblusu'dur— el-Halebî (doğduğu yer) eş-Şâfiî. Sibte b. el-Acemî nâmiyle marûftur, zira onun annesi: Binti Ömer b. Muh. b. Ahmed b. Hâşim b. Abdillâh b. el-Acemî'dir. H. 841 senesinde Kur'ân okuyor iken vebâdan ölmüştür. Asıl kitaba bir takım ilâveler de yapmıştır.

7. Bu sahada Şemsüddîn Ebû'l-Fadl Muh. b. Tâhir b. Alî b. Ahmed el-Makdisî eş-Şeybânî, İbnü'l-Kayserânî'nin bir eseri vardır. Kayserânî adı, Şâm yöresinin sâhil kıyısında Kaysariyye adlı bir beldeye nisbettir. Büyük ve gezginci hâfızlardan olup, hadis âlimlerinin bilgisi ve hıfzı ile meşhûr olanlarından. Bağdat'ta H. 587 veya 588'de vefât etmiştir. Eserinde pek nefis şeyleri biraraya getirmiş, ancak kitabını mübhemât şartından olmayan bazı şeylerle de kabartmıştır.

8. el-Kastallânî'nin *el-İfsâh an'l-mu'cem mine'l-ğâmid ve'l-mübhem*'i: Hâfız Kutbuddîn Ebû Bekr Muh. b. Ahmed b. Alî el-Mısırî el-Kastallânî —ki bu, Afrika kıtasında Mağrib'de Kustalîne yahut Kastallîne adlı bir yere nisbettir— Muharrem 636 H. senesinde vefât etmiştir. Kitap, harflerine göre müretteptir.

9. Velîyüddîn Ebû Zür'a Ahmed b. Abdîrrahîm el-İrâkî'nin *el-Müstefâd min mübhemâtî'l-metn ve'l-isnâd*'i. Bulunması kolay olsun diye fıkıh bâblarına göre tertib ettiği eserinde el-Hatîb, İbn Beşkuvâl ve Nevevî'nin kitaplarında zikrettiği tüm mübhemâtı aldığı gibi, üzerine kendinden bazı ilâveler de yapmıştır. Bu sahada yazılan eserlerin en güzeli'dir⁵.

Ayrıca İbnü'l-Esîr de, *Câmi'u'l-usûl*'ünün son bölümünde mübhemâta dâir bilgilere yer vermiştir.

Aynı şekilde İbnü'l-Cevzî de *Telkîhu fuhûmi ehli'l-eser*'inde bu konuya temas etmiştir.

İbn Hacer'in de özellikle Buhârî'nin *Sahîh*'inde hadis metinlerinde geçen mübhem şahıslar üzerine küçük birer çalışması mevcuttur.

10. Bu sahada el-Bulkînî'nin *el-İfhâm bi-mâ veka'a fi'l-Buhârî mine'l-ibhâm*'i⁶ müstakil bir çalışmadır: Kâdı Celâlüddîn Ebû'l-Fadl Abdurrahman b. Sirâciddîn ebî Hafs Ömer el-Bulkînî yahut Bulkaynî, öl. 824 H.

5* 786 H. senesi içinde dört günde kaleme almıştır. Çeşitli dünya kütüphanelerinde yazmaları mevcuttur.

6* Bkz. *Fihris* 732.

Yine bu sahada Ahmed b. el-Bürhânî'l-Halebî'nin *et-Tavdîh li-mübhemâtî'l-Câmi'is-sahîh*'i zikredilebilir. Bkz. *Fihris* 222, 929.

İbn Hacer, Hâfız el-Mizzî'nin eserleri cümlesinden olarak şu bilgileri de vermektedir: "Mübhemâtı fıkıh bâblarına göre tertib etmiştir ki, bu çalışmasını kendi elyazısı ile gördüm." (*Dürr* IV, 457)

İbn Hayr'ın *Fehrese*'sinde (219) Endülüs'lü bir yazara nisbet edilen *K. el-Gavâmid ve'l-mübhemât* mevcuttur: Ebû'l-Velîd Yûsuf b. Abdilazîz b. Yûsuf el-Lahmî, İbnü'd-Dabbâğ.

ENSÂB KİTAPLARI

1. es-Sem'ânî'nin *K. el-Ensâb*'ı: Tâcü'l-İslâm Ebû Sa'd yahut Ebû Sa'îd Abdülkerîm b. Muh. b. ebî 'l-Muzaffer Mansûr b. Muh. b. Abdilcebbâr et-Temîmî es-Sem'ânî el-Mervezî eş-Şâfi'î el-Hâfız, 4000'den fazla şeyhi vardı; güvenilir faydalı kitapların sâhibidir. Eserlerinden: *ez-Zeyl*, *Ta'rih Merv*, *el-Emâlî*, *Ta'rihu'l-vefât li'l-müteahhir mine'r-ruvât* ve diğerleri. 43 yaşında iken Merv'de 562 H. senesinde vefât etmiştir. Bu ilim dalında benzeri kaleme alınmamış büyük bir kitap olup, 8 cilt kadardır. Ancak yazmaları pek azdır¹.

2. Bu kitabı İbnü'l-Esîr, *el-Lübâb* adıyla ihtisâr etmiştir: İzzüddîn Ebû'l-Hasan Alî b. Muh. b. Muh. b. Muh. b. Abdilkerîm Ebû Abdilvâhid eş-Şeybânî, İbnü'l-Esîr el-Cezerî —ki bu, âhâlisinden olduğu İbn Ömer'in Cezîre'sine nisbettir— el-Mevsilî, muhaddis, lûgatçı, nesebci, ricâlin ve isimlerinin, özellikle sahâbe konusunda bilgili, *en-Nihâye* ve *Câmi'u'l-usûl* kitaplarının sâhibinin kardeşidir. Mevsil'de H. 630'da vefât etmiştir. Sem'ânî'nin kitabını ihtisâr etmek sûretiyle onun ihmâl ettiği, eksik bıraktığı şeyleri ilâve etmiş ve onun yanlışlıklarına da tenbihte bulunmuştur. *el-Lübâb* adını verdiği kitap, 3 cilttir. Pek faydalı olan eser, nâs elinde mevcuttur².

Daha sonra onun bu muhtasarını da es-Suyûtî, *Lübbü'l-lübâb fî tahriri'l-Ensâb* adıyla telhîs etmiştir. İçinde kendisinden ilâvelerinin de olduğu kitap, ince tek cilttir³.

3. Sem'ânî'nin *Ensâb*'ını el-Haydarî de *el-İktisâb fî telhîsi kütübi'l-ensâb* adıyla telhîs etmiştir: Kâdı Kutbu'd-dîn Muh. b. Muh. b. Abdillâh b. Haydar el-Haydarî eş-Şâfi'î —öl. 894 H.—. Sem'ânî'nin eserine İbnü'l-Esîr

1* *İsâbe*'nin kaynaklarındandır (III, 119; IV, 103). Müellifinden rivâyet edenlerden birisi İsâ b. Abdilazîz el-Lahmî'dir (*Sila* 83-27, 441). *Ensâb* konusunda yazılanların en genişidir. Toplam 1990 tercemeyi içermektedir. Kitapta her nisbetin hangi kabile, batın, belde, karye, cedd vs.ve ait olduğunu açıklamaktadır. Alfabetik olan kitabın baskıları:

a. E.J.W. Gibb Memorial Volume XX.

b. Abdurrahman el-Mu'allimî el-Yemânî'nin tahkiki ile Haydarâbâd 1383'de; Beyrut 1980'de 10 cilt hâlinde.

c. el-Bârûdî'nin tahkiki ile 5 cilt hâlinde 1988'de Beyrut'ta.

2* = *el-Lübâb fî ma'rifeti'l-ensâb* = *el-Lubâb fî tehzîbi'l-ensâb*.

Basmaları: a. Wüstenfeld tarafından, Gotta 1835.

b. Kahire, Matb. el-Kudsî, 1/3 cilt, 1938-1950.

c. Beyrut, 3 cilt, Dâru Sâdır, 1400 H.

3* Yegâne baskısı Lugd. Veth'in tahkiki ile 2/1 cilt hâlinde 1840-51 yılları arasında Leiden'de yapılmıştır.

ve Ruşâtî'nin kitaplarındakiler ile kendi yaptığı ziyâdeleri ilâve etmiştir⁴.

4. Muhibbüddîn Muh. b. Mahmûd b. en-Neccâr el-Bağdâdî'nin *Ensâbu'l-muhaddisîn*'i.

5. Ebû'l-Fadl Muh. b. Tâhir el-Makdisî'nin *Ensâbu'l-muhaddisîn*'i⁵.

6. Buna talebesi Ebû Mûsâ'l-Medînî, ince bir cüz'de zeyl yazmıştır⁶: Ebû Mûsâ Muh. b. ebî Bekr Ömer b. ebî Îsâ Ahmed b. Ömer b. Muh. b. ebî Îsâ'l-İsbehânî el-Medînî, meşhûr hâfız, faydalı eserlerin sâhibi. İsbehân'da 581 H. senesinde vefât etmiştir. Zeylinde şeyhinin ihmâl ettiği ve eksik bıraktığı şeyleri zikretmiştir. el-Medînî, Medînet-i İsbehân yani İsbehân kentine nisbettir. Nitekim Sem'ânî de *Ensâb*'ında: "Bu nisbet birçok şehre âittir: Medîne-i Münevvere —ki ekseriyetle buraya nisbet edildiği zaman "Medeni" şeklinde söylenir—, Merv, Nisâbü'r, İsbehân, Kazvîn, Buhârâ, Semerkant, Nesef gibi.. Müellif, diğer bir eseri olan *el-Latâ'if min dakâ'iki'l-me'ârif fi ulûmi'l-e'ârif*'inde, hâfızlardan başka birisinin benzerine ihtidâ etmedikleri hadis ilminin ince nev'lerine yer vermiştir. Onu, ileride zikri gelecek olan Alî b. Abdillâh b. Ca'fer b. el-Medînî ile karıştırmamalıdır.

Yine (el-Medînî'nin) bu zeyl(in)e de İbn Nokta el-Hanbelî ince bir kitapta bir *Zeyl* kaleme almıştır.

7. Ensâb konusunda bir diğer eser de Ebû Bekr Muh. b. Mûsâ el-Hâzîmî'nin *K. el-Ucâle*'sidir⁷.

8. er-Ruşâtî'nin *İktibâsu'l-envâr ve-iltimâsu'l-ezhâr fi ensâbi's-sahâbe ve-ruvâti'l-âsâr*'i⁸: Ebû Muh. Abdullâh b. Alî b. Abdillâh b. Halef el-Lahmî er-Ruşâtî.

Nesebler hakkında daha pek çok eser mevcuttur⁹.

4* İki yazmasını tesbit ettik:

a. Medine, ZDMG 90, 116 (GAL S II, 116).

b. Basra, Mektebetu'l-Abbâsiyye 844 (Mec. Ma'hed. Maht. Ar., 1955, s. 165).

5* İbn Hallikân'ın kaynaklarından (IV, 303).

6* = *Ziyâdât alâ Kitâbi'l-Ensâb*. Basması: İbn el-Kaysarânî, Homonyma inter nomina ed. de Jong, Lugd. Bat. 1865 (167-224 s.) (GAL).

7* = *Ucâletu'n-neseb fi ma'rifeti ensâbi'l-Arab*. İbn Hallikân'ın kaynaklarından (IV, 129, 289; VII, 253).

İstanbul'da yazmaları mevcuttur: Köprülü 1578/2, Fatih 1111.

8* = *K. el-Ensâb* (Sila 83-27).

İsâbe'nin kaynaklarından (I, 16)

Ebû Muh. Abdullâh b. Abdîrrahman b. Abdillâh el-Ezdî el-İşbîlî, bu kitabı ihtisâr etmiştir (Ezher, mustalah 370 (125 yk.).

İsmâ'il b. İbrâhîm el-Belbîsî ise bu kitap ile İbnü'l-Esir'in, *Ensâb-ı Sem'ânî* üzerine ilavelerini biraraya getirmiştir (İbn Hallikân IV, 371).

9* Bu sahada yazılan diğer kitaplar:

1. *Ensâbu'l-eşraf = et-Ta'rih fi ensâbi'l-eşraf ve-ahbârihim ve-fütûhi'l-buldân = K. Cümeli ensâbi'l-eşraf*. Bu kitap, Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Yahyâ b. Câbir el-Bağdâdî el-Belâzürî'ye (öl. 279 H.) aittir.

Kitabın başındaki “eşrâf” kelimesi “şerîf” kelimesinin çoğulu olup; şerîf lügatte ataları soylu olan demektir. Daha sonra bu lakap, Âl-i Beyt-i Resûl’den olan kişilere itlâk olunmuştur.

Ancak el-Belâzûrî, kitabının bu başlığı ile Ehl-i Beytin tercemelerini murad etmiştir. Zaten kitabın şâmil olduğu terâcim ve ensâb da bunu açıkça göstermektedir. Zira şerîf lafzı henüz onun zamanında Âl-i Beyt için kullanılmamakta idi. Bu kitap, bir Arab nesebleri kitabıdır. Başka bir yönden ele alınırsa bir ahbâr ya da ta’rîh kitabıdır. Eserine küçük bir mukaddime yazmıştır.

Eser, Nuh Peygamberin nesebi ile başlar. Daha sonra Nebî Aleyhisselâm’a gelir. O’nun neseb ve şiresini tafsilatıyla anlatır. Abdimenaf, Hâşimîler ve Kureyş’in kabile ve kollarını serdedir.

Ensâbu’l-Eşrâf’ta haberler, isnâdlı olarak sevk edilmiştir. Hâkim, ulemâ ve edîblerden şöhret bulmuş olanların uzun tercemelerini vermiştir. Eserin, ta’rîh kitaplarından farkı, ne kronolojiktir ne de hâkimiyet sırasına göre kaleme almıştır.

Basmaları: a. Muh. Hamîdullah’ın tahkiki ile birinci cildi 1959’da Kahire’de Dâru’l-Me’ârif tarafından.

b. Birinci cildin dördüncü kısmı: Benû Abdîşems, İhsân Abbâs’ın tahkiki ile 1979’da Beyrut’ta 730 sayfa hâlinde Cemî’atu’l-müsteşrike’l-almânî’t-türâsî’l-İslâmiyye tarafından.

c. Üçüncü cüz’ü Muh. el-Bâkır el-Mahmûdî tahkiki ile Beyrut’ta 1977’de.

d. Yukarıdaki cüz’ün üçüncü kısmı: el-Abbâs ve-veleduhu; Abdulazîz ed-Dûrî’nin tahkiki ile 383 sayfa olarak yukarıda sözü geçen müsteşrik cemiyetince.

e. İkinci cüz’ü: Muh. el-Bâkır el-Mahmûdî’nin tahkiki ile 1974’de Beyrut’ta Mü’essestü’l-A’lemî tarafından.

f. Schloessinger’in tahkiki ile bazı bölümleri 1971’de Kudüs’te İbrânce girişlerle neşredilmiştir.

Ensâbu’l-eşrâfı tanıtan bir makale:

M. M. Braumann, On reading al-Balazuri’s *Ansâb al-aşraf*; a Contribution to Arabic Lexicography: İslâm 42/1965/58-70, 42/1966/238-58.

2. *K. Nesebi Kureyş ve-manâkibihâ = K. el-Ensâb = Cemheretu nesebi Kureyş*. Bu meşhur kitap, neseb konusunda bir uzman olan Ebû Abdillâh ez-Zübeyr b. Bekkâr b. Abdillâh el-Kureşî el-Esedî ez-Zübeyrî’nindir (172-256 H.). Eser, kendisinden sonra gelen pek çok kitabın müracaat kaynaklarından birisi olmuştur. İçinde yer yer isnadlı haberler de sevkeden müellif, ayrıca hiçbir kaynaktan geçmeyen şiirlere de yer vermiştir.

Kitabın râvileri:

a. Ahmed b. Süleymân et-Tûsî (İbn Hayr *Fehrese* 239; *Sila* 83-27, 442).

b. Ebû’l-Hasan Muh. b. el-Hasan b. Ali el-Ensârî (İbn Hayr a.y.).

c. Ebû Abdillâh Ahmed b. Muh. b. ebî Humeyde eş-Şurûti (*İber* I, 474).

d. Ebû Ali el-Hasan b. Ali b. Nasr el-Horâsânî et-Tûsî (öl. 312). Müelliften dinlemişti. Ebû Ahmed el-Hâkim diyor ki: “ez-Zübeyr’in *Ensâb*’ını rivâyet etmesi hususunda hakkında menfî sözler söylenmiştir.” (*Tezkire* 787)

Birinci cildi Mahmûd Muh. Şâkir’in tahkiki ile 1961-2’de Kahire’de basılmıştır.

3. Ebû’l-Abbâs Muh. b. Ahmed b. Abdillâh el-Kalkaşendî’nin *Nihâyetu’l-ereb fî ma’rifeti ensâbi’l-Arab*’ı.

Basması: İbrâhîm el-Ebyârî’nin tahkiki ile 1939’da Kahire’de Şirketu’l-Arabiyye li’t-tibâ’a tarafından ve 1984’de Beyrut’ta ofsetle tekrar edilmiştir.

4. Ebû Muh. Ali b. Ahmed b. Hazm ez-Zâhirî’nin (öl. 456 H.) *Cemheretu ensâbi’l-Arab*’ı.

İki baskısı gerçekleştirilmiştir:

a) Levi Provençal’ın tahkiki ile 1948’de Mısır’da Dâru’l-Me’ârif tarafından.

b) Abdüsselâm Muh. Hârûn’un tahkiki ile 1962’de Kahire’de aynı yayınevince basılmıştır.

5. Hâfız Ebû Ömer Yûsuf b. Abdillâh b. Muh. b. Abdilberr el-Kurtubî en-Nimrî’nin (368-463 H.) *K. el-İnbâh ale’l-kabâ’ili’r-ruvât an Rasûlillâh*’ı. Yazması: Ayasofya 454.

6. Yine onun *K. el-Kasd ve'l-ümem fi't-ta'rif bi-usûli ensâbi'l-Arab ve'l-Acem*'i. Basması: Kahire 1350.
7. el-Adevî'nin *el-Ensâb = Ensâbu'l-Ensâr*'ı. *İsâbe*'nin kaynaklarından (I, 45, 23, 164, II, 318).
8. İbnü'l-Kaddâh'ın *K. Nesebi'l-Ensâr*'ı. Bu da *İsâbe*'nin kaynaklarından (I, 215, II, 245, 424).
9. Ebû'l-Kâsım el-Huseyn b. Ali b. Muh. b. Yûsuf el-Vezir el-Mağribî'nin (öl. 418? 428 H.) *K. el-İnâs bi-ilmi'l-Ensâb*'ı. Alfabetik bir düzenleme içinde neseblerdeki i'tilâf ve ihtilâflar, şiiirler, biyografik ve tarihî bilgiler..
Basmaları: a. Hammâd el-Câsir'in tahkiki ile, Riyâd'da 1980'de Dâru'l-Yemâme tarafından.
b. İbrahim el-Ebyârî'nin tahkiki ile 1980'de Kahire'de.
10. Sultan Ebû Hafs Ömer b. Yûsuf b. Resûl el-Gassânî el-Eşref'in (hâkimiyeti: 694-698 H.) *Turfetu'l-ashâb fi ma'rifeti'l-ensâb*'ı.
Basması: K. W. Zettersteen tahkiki ile, Şam 1396-1949.
11. Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm'ın *K. en-Neseb*'i. Müellifinden rivâyet edenler: a. Ebû'l-Hasan Ali b. Abdilazîz b. Muh. b. Vehb el-Mis'arî (İbn Hayr *Fehrese* 239). *İsâbe*'de "*Cemheretu'n-neseb*" şeklinde geçmiştir (II, 21; 497).
12. Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Ali el-Kalkaşendî'nin *Kalâ'idü'l-cumân fi't-ta'rif bi-kabâ'ili Arabi'z-zemân*'ı.
Basması: İbrâhîm el-Ebyârî'nin tahkiki ile 1982 senesinde Kahire'de Dâru'l-Kutubî'l-İslâmiyye.
13. İbnü'l-Kelbî'nin *Cemheretu'n-neseb*'i. Nâcî Hasan'ın tahkiki ile 1986'da Beyrut'ta.
14. Seleme b. Müslim es-Suhârî'nin *Ensâbu'l-Arab*'ı. Yazması mevcuttur: Vajda Paris 5019 (GAL SII, 928).
15. Ebû'l-Ferec b. el-Cevzî'nin neseb üzerine olan bir kitabının yazması: Berlin 1016/2 (GAL).
16. Muh. b. Muh. Sağır b. Enbûc'un *Hizânetu'l-edeb fi ma'rifeti'l-ensâbi'l-Arab*'ı. Bunun bir yazması mevcuttur: Vajda Paris 390 (5397, 1-124 yk.).
17. Ebû'l-Fidâ' İsmâ'il b. İbr. b. Muh. el-Bilbeyşî el-Mecd'in (728-802 H.) *K. el-Ensâb*'ı. 797 H. ta'rihinde te'lif ettiği eserini, er-Ruşâtî'nin kitabını ihtisâr etmek sûretiyle hazırlamıştır.
18. İsmâ'il b. İbrâhîm el-Kettânî el-Hanefî'nin *el-Ensâb*'ı. Yazması: Reisülküttab 594 (334 yk.).
19. Kâsım b. Asbağ'ın *el-Ensâb*'ı (*Tezkire* III, 854).
20. Ebû Abdillâh Muh. b. el-Hâris b. Esed el-Muhâsibî el-Kayrevânî'nin (öl. 361 H.) *K. en-Neseb*'i (İber II, 112).
21. Ebû'l-Kâsım Muh. b. Abdilvâhid b. İbr. b. Müferric el-Endelusi el-Mellâhî'nin (öl. 619 H.) Acem ve Arab nesepleri üzerine yazdığı *K. el-Ensâb*'ı yahut *K. eş-Şecere*'si (*Siyer* XXII, 162).
22. Yâkût el-Hamevî er-Rûmî'nin *K. el-Ensâb*'ı (*Siyer* XXII, 312).
23. Muvaffakuddîn Abdullah b. Ahmed, İbnü Kudâme'nin *el-İstîbâs fi nesebi's-sahâbe mine'l-Ensâr*'ı.
Basması: Ali Nüveyhed'in tahkiki ile 1972'de Beyrut'ta Dâru'l-Fikr tarafından.
24. Dârekutnî'nin *K. en-Nesebi'l-atik*'i. *İsâbe*'nin kaynaklarından (II, 66).
25. Ebû Abdillâh Muh. b. ebî Bekr b. Abdillâh b. Mûsâ el-Ensârî et-Tilimsânî'nin *K. el-Uddeti'l-muhtasar min Kitabi'l-Umde fi nesebi'n-Nebi ve'l-hulefâ' ba'dehu'su* (*Bernâmece Tüceybî* 266).
26. Ebû İsâ Muh. el-Mehdî b. Ahmed el-Fâsî'nin *Da'î't-tarab fi ensâbi'l-Arab*'ı (*Fihris* 284).
27. Çağımız araştırmacılarından Ömer Ridâ Kahrâle'nin *Mu'cemu kabâ'ili'l-Arab*'ı. Beyrut'ta 5 cilt halinde Mü'essesetü'r-Risâle tarafından neşredilmiştir.

SAHÂBE BİLGİSİNE DÂİR KİTAPLAR

1. Ebû Ahmed el-Hasan b. Abdillâh el-Askerî'nin *Ma'rifetü's-sahâbe'si* kabîlelere göre düzenlenmiştir¹.

2. Ebû'l-Abbâs Ca'fer b. Muh. el-Mustağfirî'nin *Ma'rifetü's-sahâbe'si*².

3. Abdân el-Mervezî'nin *Ma'rifetü's-sahâbe'si*³: Ebû Muh. Abdullâh b. Muh. b. Îsâ el-Mervezî eş-Şâfi'î el-Hâfız, Merv müftüsü, âlim ve zâhidi. Abdân nâmıyla marûf, öl. 293 H. Ayrıca onun 100 cüz'lük *el-Ma'rife'si* ile K. *el-Muvattâ'sı* vardır.

4. İbn Kâni'nin *Ma'rifetü's-sahâbe'si*⁴: Ebû'l-Hüseyn Abdülbâkî b. Kâni' —ki bu kana'a fiilinin ism-i fâilinden menkûldür— b. Merzûk b. Vâsik el-Ümevî —ki bunların âzâdlısıdır— el-Bağdâdî el-Hâfız, kâdı musannif, öl. 351 H.

5. Ebû Alî Sa'îd b. Osmân b. Sa'îd b. es-Seken el-Bağdâdî el-Mısırî'nin *el-Hurûfu*⁵.

6. Alî b. el-Medîni'nin *Ma'rifetü's-sahâbe'si*: Ebû'l-Hasan Alî b. Abdil-

1* Kabilelere göre düzenlenmiş olan kitabı Ebû'l-Alâ' Muh. b. Alî b. el-Velîd rivâyet etmiştir (*Sila* 85-29, 493). Bu kitap, *Îsâbe*'nin kaynaklarındandır (I, 111).

* Aynı sülâleden bir başka el-Askerî olan Alî b. Sa'îd'in (öl. 305 H.) K. *es-Sahâbe'si* vardır. Bu da *Îsâbe*'nin kaynaklarından birisidir (I, 394; II, 239).

2* Bkz. *Tezkire* III, 1102. *Îsâbe*'nin kaynaklarındandır (IV, 12).

3* *Îsâbe*'nin kaynaklarından: I, 55, 156, 118; III, 241, 276. Ancak bu kitaptan Zehebî'nin *Tecrid*'inden olmak üzere dolaylı nakillerde bulunur.

4* = *Mu'cemu's-sahâbe*. Râvisi: Ebû'l-Hasan Alî b. Ahmed b. Ömer b. Hafs el-Mukri' el-Hammâmî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 93ab).

Yegane tek yazma nüshası İstanbul'dadır: Köprülü 452 (tamamı 11 cüz', 195 yk., 180-181. arasında bir yaprağı noksan, 484 H.). Diğer nüshası: Zâhiriyye, mec. 19 (cüz' I, 58a-75b, 5. H. asır). İbn Kâni'nin *Mu'cem*'inde ne kadın sahâbiler ne de mübhemât ile künyelilere yer verilmemiştir.

Kitaptaki hatâlar üzerine Ebû Bekr Muh. b. Halef b. Süleymân b. Fethûn el-Mâlikî (öl. 520 H.) bir kitap kaleme almıştır: K. *el-İlâm ve't-ta'rif bi-mâ li-İbni Kâni' fi mu'cemihi mine'l-evhâm ve't-tashif (Tedrîbu'r-râvi* 202) (GAS 189).

5* = K. *el-Hurûf fi esmâ'i's-sahâbe* = K. *es-Sahâbe* = *Ma'rifetü's-sahâbe*. İbnü's-Seken'in sahâbeye dair kitabı, *Îsâbe*'nin kaynaklarındandır. En sık zikrettiği kitaplardandır. el-Mustağfirî'nin kitabına karşılık İbn Hacer, İbnü's-Seken'in bu eserini bizzat tetkik etmiştir. *Îsâbe*'nin birçok yerinde "Bunu İbnü's-Seken'in kitabının iki aslında da gördüm" ibareleri ile karşılaşılabılırız. Halbuki el-Mustağfirî'nin eserini dolaylı olarak, Zehebî'nin *Tecrid*'i vasıtasıyla zikreder. Zira bu kitap, İbn Hacer'e kadar ulaşmamıştır. Bununla birlikte İbnü's-Seken'in nüshalarından biri üzerinde metnin kenarlarına İbnü Abdilberri notlar düşmüştür. İbn Hacer, bu notlardan da nakillerde bulunmuştur. Mesela: *Îsâbe* I, 294; III, 196.

Kitabı müellifinden rivâyet eden: Halef b. Kâsım (İbn Hayr *Fehrese* 215; *Sila* 85-29, 493).

lah b. Ca'fer b. Necîh es-Sa'dî —ki bunların âzâdlısıdır— el-Medînî (sonra:) el-Basrî, güvenilir hâfız, 200 civarında eserin sâhibi, zamanının hâfızı, bu ilim ehlinin direği, H. 234 senesinde vefât etmiştir. Onun hakkında Buhârî: “Kendimi Alî b. el-Medînî dışında kimsenin yanında küçük görmedim” demiştir. Onun bu kitabı 5 ince cüz'den oluşmuştur. Sahâbeden sâir beldelere giderek yerleşmiş olanların bilgisine dâirdir.

7. Ebû Abdillâh Muh. b. İshâk b. Mende el-İsbehânî'nin *Ma'rifetü's-sahâbe*'si pek büyüktür⁶. İbn Asâkir, kitabın içinde pek çok yanlışların olduğunu söylemiştir⁷.

8. Ebû Mûsâ'l-Medînî bunun ve Ebû Nu'aym'ın kitabının üzerine büyükçe bir *Zeyl* kaleme almıştır⁸.

9. Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin *Ma'rifetü's-sahâbe*'si 3 cilttir⁹.

10. Ebû'l-Kâsım el-Begâvî'nin *Ma'rifetü's-sahâbe*'si¹⁰.

11. Ebû Hafs b. Şâhîn'in *Ma'rifetü's-sahâbe*'si¹¹.

12. Ebû Hâtım Muh. b. Hibbân el-Büstî'nin muhtasar tek bir ciltlik *Ma'rifetü's-sahâbe*'si¹².

6* Yegane râvisi: Oğlu Ebû Amr Abdülvehhâb (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 16ab; İbn Hacer *Müfehres* 54a, 116a; *Sila* 85-29, 494).

Yazma nüshaları: Zâhiriyye, hadis 344 (37. cüz', 191-212 yk., 427 H.'den önce; 42 cüz', 218-235yk., 430 H.'den önce); âmm 4443.

İbn Mende, kitabında tahrir ettiği hadislerin isnadlarının “garâbeti” üzerine söz söylemektedir (Mesela: *İsâbe* I, 228). Eser alfabetik olup, künyeliler ile kadınlar ayrı bir bölüm hâlinde dirler. Tamamı 40 cüz'ü geçmiştir. Kitabını okuyor iken vefat etmiştir (*Tezkire* III, 1248).

7* Bkz. *Tezkire* III, 1033-4.

* Daha sonra Ebû Abdillâh b. Mende'nin torunu Ebû Zekerıyyâ Yahyâ b. Abdülvehhâb (öl. 511 H.), dedesinin kitabına bir zeyl yazmıştır.

8* Bkz. *Siyer* XXI, 154; Sirâcüddin *Meşyeha* 177a; *İsâbe* I, 18; II, 145.

9* Yazma nüshaları zamanımıza ulaşabilmiştir: Feyzullah 1547 (cüz' II, 510 yk., en geç 7. H. asır; Ebû'd-Derdâ'nın yarım kalan kısmından sonuna kadar); Ahmet III 497/1-2 (I, 353 yk., 551 H.; II, 394 yk.); Zâhiriyye, hadis 344 (27. cüz', 172-189 yk.); mec. 46 (bir kıt'ası, 84-91 yk.); mec. 37 (bir cüz'ü, 157-163 yk.); Paris 6514.

Müelliften rivâyet eden: Ebû Ali el-Hasan b. Ah. b. el-Hasan el-Mukrî'.

Hâfız Abdülğanî el-Makdisî, bu kitaptaki yanlışlar üzerine bir kitap te'lif etmiştir ki, bundan İbn Hacer bir iktibasta bulunmuştur: *K. Evhâmî Ebî Nu'aym fî kitâbihi's-sahâbe* (*İsâbe* IV, 144).

10* Râvisi: Ubeydullah b. (Abdillâh b.) Muh. el-Ukberî (İbn Hayr *Fehrese* 215-6; *Sila* 85-29, 454).

Mevcut yazmaları: Zâhiriyye, mec. 94/11 (128a-139a, 948 H. râvisi: Ebû'l-Kâsım İsâ b. el-Cerrâh el-Vezîr); Chicago, Or. İnst. A. 12027 (bir kıt'ası, 27 yk., 1054-1119 H.) (GAS 175).

11* İbn Hacer ve Suyûtî'nin kaynaklarındandır (*İsâbe* II, 258; Hâvî I, 41).

12* Alfabetik olarak düzenlenmiştir. Künyelileri için müfred bir bölüm ayırmıştır. *İsâbe*'nin kaynaklarındandır (I, No. 617). Râvisi: meşhur hâfız ed-Dârekutnî (*Sila* 85-29, 494).

İki yazması ki, bunların birisi Medine'de Ârif Hikmet kütüphanesinde 72 yaprak, diğeri İstanbul Ün. kütüphanesinde 1101 (83b-138a) numarada yer almıştır, her

13. Ebû Bekr Ahmed b. Abdillâh b. Abdîrrahîm b. Sa'îd b. el-Barkî el-Hâfız'ın —öl. 270 H.— *Ma'rifetü's-sahâbe'si*.

14. el-Bâverdi'nin *Ma'rifetü's-sahâbe'si*¹³: Ebû Mansûr Muh. b. Sa'd el-Bâverdi —ki bu, Horâsân'da Serhas ile Nesâ arasında bulunan Bâverd, diğer adıyla Ebîverd adlı kente nisbettir— O, biraz evvel zikri geçmiş olan Ebû Abdillâh Muh. b. İshâk'ın ceddi Ebû Abdillâh Muh. b. Yahyâ b. Mende el-İsbehânî'nin —öl. 301 H.— şeyhlerindendir.

15. Ebû Ömer b. Abdilberr'in *el-İstî'âb fî ma'rifeti'l-ashâb*'i. İki cilttir. Tüm sahâbeyi içine aldığı zannederek *İstî'âb* adını verdiği kitabında daha pek çok sahâbenin zikri geçmemiştir. İsim ve künyeleri ile marûf tüm tercemelerinin sayısı 3500 kadardır¹⁴.

16. İbnü'l-Esîr'in *Üsdü'l-gâbe fî ma'rifeti's-sahâbe'si*: İzzüddîn Ebû'l-Hasan b. el-Esîr el-Cezerî, *el-Kâmil* ve *Muhtasaru Kitâbi'l-Ensâb li-İbni's-Sem'ânî*'nin müellifidir. 5 yahut 6 cilt olan eserinde 7554 tercemeye yer vermiştir¹⁵.

ikisinin de başlığı, *Esmâ'us-sahâbe* şeklindedir.

13* Suyûtî ve İbn Hacer'in kaynaklarındandır. Mesela: *Hâvî* II, 99; *İsâbe* I, 32.

14* Kitabına Resûlullah'ın haberleri ve siyeri ile başlamaktadır. Kısaca ele aldığı tercemeler alfabetiktir.

Kitabın üç baskısı gerçekleştirilmiştir:

a) İki cilt hâlinde, Haydarâbâd 1318-9.

b) *el-İsâbe*'nin hâmişinde, Mısır 1323-9.

c) Ali Muh. el-Becâvî'nin tahkiki ile, 4 cilt hâlinde Kahire 1960, Mektebetu Nehda.

15* Ana kaynaklarını şu dört kitap oluşturmıştır: İbn Mende, Ebû Nu'aym, İbn Abdilberr ve Ebû Mûsâ'nın zeyilleri. Bunların zikretmediklerini istidrâk ettiği gibi, yanlışlarını da beyân etmiştir.

Gerçekleştirilmiş baskıları:

a) 5 cilt hâlinde, Kahire 1863, Matba'atu'l-Vehbiyye.

b) Şihâbüddîn en-Necâfî'nin Mukaddimesi ile birlikte, 5 cilt hâlinde, Tahran 1957, Mektebetu'l-İslâmiyye.

c) M. Sabih, Muh. Fâyed, Muh. Âşûr ve Muh. el-Bennâ'nın tahkikleri ile Kahire 1964-5, Matba'atu't-Te'âvniyye.

Sahâbe hakkında kaleme alınmış diğer kitaplar:

İbn Hacer'e göre sahâbe konusunda ilk müstakil eser Buhârî'nin *Ta'rihu's-sahâbe'sidir* (*İsâbe* I, 1). Bundan sonra ilk dönemlerden başlamak üzere kaleme alınan kitaplar:

1. Ömer b. Şebbe en-Nümeyrî'nin eseri.

2. *el-Câmi'* sahibi Tirmizî'nin eseri: *Tesmiyyetu ashâbi Resûlillah = K. et-Ta'rihi's-sağîr fî esmâ'i's-sahâbe = Esmâ'us-sahâbe*. *İsâbe*'nin kaynaklarındandır (I, 486) Kitabın râvisi: el-Heysem b. Kuleyb eş-Şâsî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 6a).

Kitabın iki yazma nüshası mevcuttur: Laleli 2089/1 (1-11a, 7. H. asır); Şehit Ali 2810/1 (10-26 yk., 776 H.).

Dr. Ali Yardım, eser hakkında bir makale yazmıştır:

"Ashâb bilgisinin kaynakları ve Tirmizî'nin *Tesmiyyetu ashâbi'n-Nebi'si*", Dokuz Eylül Ün. İlahiyat Fak. Dergisi II, İzmir 1985, 247-281.

3. Ebû'l-Abbâs es-Serrâc'ın sahâbe üzerine eseri, *İsâbe*'nin kaynaklarındandır (I, 134, IV, 8).

4. Ebû Abdillâh Muh. b. Abdirrahman ed-Dağûlî'nin *K. Esmâ'î's-sahâbe*'si. *İsâbe*'nin masâdırından (I, 68) olan kitabı, müellifinden Muh. b. Abdillâh el-Cevzakî rivâyet etmiştir (*Sila* 83-27, 442).

5. Ebû Bekr Ah. b. Amr b. ebî Âsım en-Nebîl ed-Dahhâk eş-Şeybânî ez-Zâhîrî'nin (206-287 H.) *K. el-Âhâd ve'l-mesânî*'si. Bu adı vermesinin sebebi, öncelikle terceme ve menâkübüne dair sâir rivâyetlerini irâd ettiği hadisler dışında, o sahâbinin "bir", "iki" yahut birkaç rivâyetini tahrîc etmesidir. *İsâbe*'nin kaynaklarındandır: I, 57, III, 39, 295.

İki râvisini tesbit ettim:

a) Yeğeni: Muh. b. ed-Dahhâk b. Amr b. ebî Âsım en-Nebîl (*Ta'rih Bağdâd* V, 376).

b) Ebû Bekr Abdullâh b. Muh. b. Muh. b. Fûrek el-Kabbâb.

Alfabetik olmayıp, kabilelere göre. Yazma nüshası: Köprülü 235 (tamamı, 384 yk., 651 H. tarihli bir semâ'ı var).

6. Ebû Ahmed Muh. b. Ah. el-Assâl'ın (öl. 349 H.) sahâbe üzerine olan eseri, *İsâbe*'nin kaynaklarındandır (I, 210; III, 384).

7. Ebû'l-Feth Muh. b. el-Huseyn b. Ah. el-Ezdi el-Mevsilî'nin (öl. 374 H.) sahâbe hakkında kaleme aldığı eserinin taşıdığı başlıklar: *K. es-Sahâbe = el-Esmâ'ul-müfrede fi's-sahâbe = Men vâfeka ismuhu isme ebîhi mine's-sahâbe = İsmü külli sahâbi revâ an Rasûlillah (sav) emren ve-nehyen ve-men ba'dehu mine't-tâbi'in ve-gayrihim mimmen la ahan lehu yuvâfiku ismuhu min nakalati'l-hadis min câmi'l-emsâr. İsâbe*'nin kaynaklarındandır: Bir alıntı: I, 242. Yazma nüshaları: Topkapı Sarayı, Ahmet III 2969 (525a-532b, 628 H.); Laleli 3729/8 (73b-92a yk., 733 H.).

8. Ebû Zekerîyyâ İmâdüddin Yahyâ b. ebî Bekr et-Tihâmî el-Âmirî el-Hanefî'nin (öl. 893 H.) *er-Riyâdu'l-mustetâbe fi cümleti men revâ fi's-Sahihayn mine's-sahâbe*'si.

İki neşri yapılmıştır:

a) Bhôpâl 1303.

b) Ömer ed-Deyrâvî'nin tahkiki ile 1979, Beyrut'ta, Mektebetu'l- Meârif tarafından.

9. Meşhur hâfız Ebû'l-Hasan Alî b. Ömer b. Ah. ed-Dârekutnî'nin (305-385 H.) eseri: *Esmâ'us-sahâbeti'lleti'ttefeka fihâ'l-Buhârî ve-Müslim ve-ma'nferede bihi küllün minhumâ*. Yazması: Kahire² VIII, 18, mec. 801 (103 yk., 1060 H.) (GAS 208).

10. Ebû'l-Feth Muh. b. ebî'l-Fevâris'in *Zikrü esmâ'i men'ttefeka'l-Buhârî ve-Müslim alâ tashîhi'r-rivâye mine's-sahâbe*'si. Yazması: Medine, ZDMG 90, 116 (GAL)

11. Alî b. Hasan b. Alî el-Amâsî'nin *Tuhfetu zevî'l-elbâb fi tercemeti men harrece le-humu's-şeyhân mine'l-ashâb*'ı. Yazması: İskenderiye, ta'rih 46; must. hadis 6 (müellif hattı). Müellif, eserini 978 yılında kaleme almıştır.

12. Ebû'l-Kâsım Abdussamed b. Sa'îd el-Hımısı'nın (öl. 324 H.) *Ma'rifetu's-sahâbeti'llezine nezelû Hımıs = Tesmiyyetu men nezele Hımıs mine's-sahâbe*'si. *İsâbe*'nin kaynaklarındandır: I, 273, 559; II, 54, 414; III, 17.

13. Muh. b. er-Rebî' el-Cizî'nin *Kitâbu's-sahâbeti'llezine nezelû Mısır*'ı. Eserinde sahâbeyi üç bölüm hâline ele almıştır: Mısır'a yerleşen sahâbiler, Mısır'a girip çıkan sahâbiler, Mısır'ın fethine katılan sahâbiler. Aşağı yukarı 140 küsur sahâbenin tercemelerini vermiştir ki, bunların hadislerini İbnü'l-Kayyim, *İlâmu'l-muvakkî'in*'de irâd etmiştir. *İsâbe*'nin kaynaklarındandır: I, 216; II, 12, 428; III, 39.

14. Sa'îd b. Ya'kûb es-Serrâc eş-Şirâzî'nin *K. es-Sahâbe*'si. İçinden pek çok alıntılar *İsâbe*'de yer almıştır: I, 207; II, 201, 187, 172.

15. Ah. b. İbr. el-Cürçânî el-İsmâ'îlî'nin (öl. 371 H.) *Mu'cemu's-sahâbe*'si. *İsâbe*'nin kaynaklarındandır: I, 135, 473; II, 267; III, 598.

16. Ebû Ca'fer Muh. b. Mûsâ el-Ukaylî'nin *K. es-Sahâbe*'si. *İsâbe*'nin kaynaklarındandır: I, 270, 490.

17. Ebû'l-Hasan b. Sumey'in (öl. 259 H.) *K. es-Sahâbeti'llezine nezelû's-Şâm*'ı. Bkz. *İsâbe* II, 156.

18. Ebû Abdillâh Muh. b. İshâk b. Muh. b. Yahyâ b. Mende el-Abdî el-İsfehânî'nin (310-395 H.) *Cüz' fimen âşe mine's-sahâbe mi'e ve-işrin'i*. Yazması: Laleli 3767 (135a-136a, 12. H. asır).
19. Yahyâ b. Abdilvehhâb b. Mende'nin aynı adlı eseri. Bunu müelliften rivâyet eden: Ebû Tâhir es-Silefi (İbn Hacer *Müfehres* 138a-b).
20. Zehebî diyor ki: "(Sahâbilerin de dahil olduğu) Meşâyih'ten 100 yaşını aşanlarla ilgili büyük bir cüz' yazdım." (*Siyer* XXI, 98-9). Bu cüz'ü Dr. Beşşâr Avâd Ma'rûf'un tahkiki ile Mecelletu'l-Mevridi'l-Bağdâdiyye dergisinde (III, 1973) neşredilmiştir.
21. Suyûtî'nin *Rihu'n-nesrin fimen âşe mine's-sahâbe mi'e ve-işrin'i*. *Resâ'il tis'a* içinde Lahore 1890, 1892 yılında basılmıştır.
22. Ebû Muh. Abdülmü'min b. Halef ed-Dimyâtî'nin (613-705 H.) eseri: *Esmâ'u'l-muhâcirîne'llezîne uhricû min diyârihim*. Yazması: Zâhiriyye, âmm 1447 (203-206 yk.), mec. 34 (sadece ilk yaprağı 136. yk.).
23. Suyûtî'nin *Esmâ'u'l-muhâcirin'i*. Yazmaları: Kahire Suppl. I, 46 (27-28 yk.); Patna II, 466, 2635/22.
24. Ebû Mûsâ İsâ b. Süleymân el-Endülüsî er-Ru'aynî er-Rundî'nin (öl. 632 H.) sahâbe üzerine olan kitabı (*Siyer* XXIII, 24; *Fihris* 806).
25. Ebû'l-İhlâs Hasan b. Ammâr eş-Şurunbilâlî el-Vefâî'nin (öl. 1069 H.) *Müzilu'l-iştibâh fi esmâ'is-sahâbe'si*. Yazması: Kahire, Halis 1803, 649 (GAL).
26. Ebû'l-Hasan Muh. b. Hayyûye'nin *Men vâfekat künyetuhû künyete zevcetihî mine's-sahâbe'si*.
27. Suyûtî'nin de aynı adlı eseri (*Fihris* 1017).
28. Ebû Ömer Yûsuf b. Abdillâh b. Muh. b. Abdilberr en-Nemerî'nin (368-493) *K. el-İnbâh fi zikri usûli kabâ'ilî'r-ruvât an Rasûlillah'ı*. Basması: Kahire 1350.
29. el-Hasan b. Muh. es-Semerkandî'nin sahâbe hakkındaki eseri (Bkz. *İsâbe* V, 51).
30. Ebû Bekr Muh. b. Ömer el-Cu'âbî'nin (öl. 355 H.) eseri: *K. Men haddese huve ve-ebûhu anî'n-Nebî*. İbn Hacer, bu müelliften alıntıda bulunurken eserini bu isimle anmıştır (*İsâbe* I, 237).
31. Ebû'l-Hasan el-Meda'îni'nin *K. Rusuli'n-Nebî'si* (*İsâbe* I, 283).
32. Ebû Bekr Ah. b. Hârûn b. Revh el-Berdicî el-Berdaî'nin (230-301 H.) *Cüz' fimen revâ anî'n-Nebî (sav) mine's-sahâbe fi'l-kebâ'ir'i*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 81/1 (1a-5a, 7. H. asır) (GAS 167).
33. İbnü Sa'id'in sahâbe konusundaki kitabı, *İsâbe*'nin kaynaklarından (I, 178).
34. İbnü Hazm'in, *Esmâ'us-sahâbeti'r-ruvât ve-mâ liküllî vâhidin mine'l-aded'i*. Bakî b. Mahled'in *Müsne'd*'inde hadisleri geçen sahâbiler üzerine kaleme alınmış olan eser Dr. İhsan Abbâs'ın tahkiki ile Pakistan'da, İdâre İhyâ'is-Sünne tarafından neşredilmiştir.
35. Fahrüddîn Abdullah b. Muh. b. Ah. b. Hâlid el-Kayserânî el-Halebî (623-703 H.), sahâbe konusunda bir kitap te'lif etmiş ve içindeki hadisleri kendi isnadı ile tahrir etmiştir (*Dürer* II, 284).
36. Ebû Mes'ûd Süleymân b. İbr. el-İsbehânî'nin sahâbe konusunda yazdığı eseri (*İsâbe* IV, 25).
37. İbr. b. Alî b. İbr. en-Nevâvî eş-Şâfi'î el-Hizâmî'nin Remle'de 808 yılında kaleme aldığı *Esmâu ricâlî's-sahâbe = el-Menâhilu'l-azbe fimen sebetet lehu's-suhbe'si*. Yazması: Yeni Cami 901.
38. Ebû Bekr Abdullah b. Süleymân b. el-Eş'as es-Sicistânî'nin (230-316 H.) *Ma'rifetu's-sahâbe'si*. İbn Hacer, *İsâbe*'de (IV, 268) ve Sehâvî, *Fethu'l-muğis*'te (III, 84) bu kitabı zikretmişlerdir.
39. el-Hasan b. Alî el-Hulvânî'nin *Ma'rifetu's-sahâbe'si* de *İsâbe*'nin kaynaklarından (III, 120).
40. Ebû Bekr Amr b. Muh. b. İbr. es-Âsımî'nin *K. Tabakâtî's-sahâbe'si*. Söylenildiğine göre kitab şeyhi Ebû Arûbeti'l-Harrânî'ye ait olup, Ebû Bekr ondan rivâyet etmiştir (*Sila* 85-29).

41. Muh. b. Osmân b. Hâlid el-Osmânî'nin sahâbe konusundaki eseri, *İsâbe*'nin kaynaklarındandır (IV, 2).
42. Ebû Bekr Ah. b. Abdillâh b. Abdîrrahîm, İbnü'l-Barkî'nin (öl. 270 H.) sahâbe konusundaki te'lifini ondan Ah. b. Alî el-Medâ'inî rivâyet etmiştir.
43. Ebû Bekr b. ebî Alî'nin sahâbe üzerine kitabı (*İsâbe* II, 201).
44. Ebû Muh. Abdülganî b. Sa'îd el-Ezdi'nin *K. el-Mukillîn ve'l-mukillât mine's-sahâbe*'si, Alî b. Münîr'in rivâyetiyledir (*Sila* 85-29, 497).
45. Muh. b. Abdillâh, Mutayyen'in (öl. 297 H.) sahâbe konulu eseri, sonraki sahâbe bilgisi kitaplarına kaynaklık etmiştir (*İsâbe* I, 184).
46. Ebû Muh. Abdullâh b. Alî b. el-Cârûd'un sahâbe üzerine kitabı *el-Âhâd fî esmâ'i's-sahâbe* başlığını taşımaktadır. Tamamı yedi cüz'dür (Bkz. *Tezkire* II, 794; İbn Hayr *Fehrese* 215).
47. Ebû Muh. Abdurrahman b. Muh. b. İdrîs, İbn ebî Hâtim'in *Kitâbu's-sahâbe = Ta'rîhu's-sahâbe*'si.
48. Radiyüddîn Ebû'l-Fadâ'il el-Hasan b. Muh. b. Hayder es-Sağânî el-Umerî el-Adevî'nin (577-650 H.) *Derru's-sahâb fî beyânı mevâdî' vefeyâtî's-sahâbe*'si. Yazması: Berlin 9652; Kahire ¹ V, 52; ² V, 175.
49. es-Seyyid Muh. b. Ah. b. Abdilbârî, el-Ehdel el-Huseynî'nin (13. H.asır) *Buğyetu ehli'l-eser fîmen ittefeka lehu ve-li-ebihi sohbetu Seyyidi'l-beşer*'i. Kahire Kürdistan matbaasında 1326 yılında basılmıştır.
50. Suyûtî'nin *Derru's-sahâbe fîmen de hale Mısre mine's-sahâbe*'si. Yazmaları: Paris 2016/2; Kahire ¹ V, 52; ² 176 (GAL).

RİCÂLİN TARİH VE AHVÂLINE DÂİR KİTAPLAR

Hadis ricâli hakkında umûmî tarih:

1. Buhârî'nin *Ta'rihü'l-kebir*'i. Müellif bu eserinde, sahâbe zamanından kendi dönemine kadar kendisinden hadis rivâyet olunmuş ricâlin isimlerini biraraya getirmiştir. Erkek, kadın, güvenilir, zayıf olsun tercemelerin toplamı 40.000'e yakındır. Ancak el-Hâkim, bu 40.000 kişi arasında cerh ile zuhûr etmiş olanları bir yere toplamıştır ki, bunların sayısı 126'yı geçmemiştir. Buhârî, bu kitabını henüz 18 yaşında iken Resûlullah'ın (sav) kabri yanında Ay'lı gecelerde kaleme almıştır. Tâcüddîn es-Subkî, böyle bir eserin ondan önce yazılmamış olduğunu söylemiştir. Ayrıca yine bu eser, ondan sonra ta'rih, isim ve künyeler hakkında yazılan kitaplar için de temel bir kaynak olmuştur¹.

1* Daha sonra gelen muhaddis ve ulemânın temel başvuru kaynaklarından birisi olmuştur. el-Hatîb ile İbn Asâkir, *Ta'rih*'lerinde onun kitabından pek çok alıntıyı müellifine kadar muayyen tek senedini zikretmek sûretiyle irâd etmişlerdir. Ebû'l-Abbâs Muh. b. Abdurrahman b. Muh. es-Serahsî'nin (325 H.) şu sözü ulemânın bu kitaba duyduğu gereksinmeye işaret etmektedir: "Şu dört kitabı ne oturduğumda, ne de yolculuğum sırasında yanımdan hiç ayırmadım: *Kitâbu'l-Müzenî*, *K. el-Ayn*, *et-Ta'rihu'l-kebir li'l-Buhârî* ile *Kelile ve-Dimne*." (Tezkire 824).

Kitabı müellifinden pekçok kişi rivâyet etmiştir. Bunlardan isimlerini tesbit edebildiklerim:

a) Ebû'l-Hasan Muh. b. Sehl b. Abdillâh el-Mukri' el-Fesevî (İbn Hayr *Fehrese* 205; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 1a; *Fihris İbn Atiyye* 101; *Gunye* 199).

b) Ebû Muh. Abdurrahman b. el-Fadl b. Abdillâh b. Muh. el-Fesevî (İbn Hayr a.y.).

c) el-Hâris b. Fudayl (*İsâbe* II, 419).

d) Ebû Ahmed Muh. b. Süleymân b. Faris ed-Dellâl en-Nisâbü'rî (İbn Hayr *Fehrese* 205; *Sila* 84-28, 24)

İbn Hayr'a göre yazma nüshası 30 cüz' irâş. Müellif, bu tarihini alfabetik olarak düzenlemiş, isminin hürmetine binâen "*Muhammed*" adı ile başlamıştır. Orta ve küçük tarihleri ise alfabetik olmayıp, kronolojiktir.

8 cilt halinde Haydarâbâd'da 1941-53 yılları arasında basılmıştır.

* Buhârî'nin *Ta'rihu'l-kebir*'inde düştüğü yanlışlar hakkında daha sonra gelen bazı muhaddisler eserler kaleme almışlardır:

a) Abdurrahman b. ebî Hâtim er-Râzî (öl. 327 H.) ve eseri: *Beyânu hatâ' Muh. b. İsm. el-Buhârî fi ta'rihihi*. 1961 yılında Haydarâbâd'da basılmıştır.

b) el-Hatîbu'l-Bağdâdî'nin *el-Mûdih li-evhâmi'l-cem' ve't-tefrik*'i. Abdurrahman b. Yahyâ el-Mu'allimî el-Yemânî'nin tahkiki ile 1959 yılında Haydarâbâd'da neşredilmiştir. Bu neşir daha sonra Beyrut'ta tekrarlanmıştır.

c) Abdülganî b. Sa'îd el-Ezdi'nin *Cüz'* (yahut *Meclis*) *fihi evhâmu ebî Al. el-Buh. fi ta'rihihi'l-kebir*'i (İbn Hayr 224, İbnü Abdilberr'in rivayeti ile; İzz. b. Cem. 99a, Ebû Abdillâh Muh. b. Ali b. Abdillâh es-Suri'nin rivayeti ile).

* Yine Buhârî'ye nisbet edilen ve *Ta'rih*'inin kapsadığı konular üzerine iki cüz' yazma olarak elde edilebilmiştir:

2. Yine onun *Ta'rihu'l-evsat*² ve *Ta'rihu's-sağîr*³ olmak üzere iki kitabı daha vardır.

3. İbn Ma'in'in *Ta'rih*'i: Ebû Zekerıyyâ' Yahyâ b. Ma'in b. Avn b. Ziyâd el-Ğatafânî —ki bunların âzâdlıdır— el-Bağdâdî, meşhûr hâfız, hâfızların efendisi ve meliki, cerh ve ta'dîl bilgisinde imâm, öl. Medîne-i Münevvere 233 H. İbnü'l-Medîni, hazret hakkında: “Âdem Aleyhisselâm'ın zürriyetinden Yahyâ b. Ma'in kadar çok hadis yazmış bir kişiyi bilmiyoruz” demiştir. Yahyâ'nın: “Elimle bir milyon hadis yazdım.” dediği nakledilmiştir. Onun bu *Ta'rih*'i, harflerine göre alfabetik bir tertib içindedir⁴.

4. ed-Dürî'nin *K. er-Ricâl an İbn Ma'in*'i⁵: Ebû'l-Fadl Abdullah b. Muh. b. Hâtim el-Hâşimî —ki bunların âzâdlıdır— ed-Dürî el-Bağdâdî, Yahyâ b. Ma'in'in ashâbından, H. 271'de vefât etmiştir. Zehebî diyor ki: “Büyük ve tek ciltlik bu eser, onun bu konuda basîret sâhibi birisi olduğunu göstermektedir.”

5. İclî'nin *Ta'rih*'i⁶: Ebû'l-Hasan Ahmed b. Abdillâh b. Sâlih el-İclî, el-

1) *et-Ta'rih fî ma'rifeti ruvâtî'l-hadis ve-nakaleti'l-âsâr ve's-sünen ve-temyîzu sikâti-him min du'afâ'ihim ve-ta'rihu vefâtihim*. Yazması: Topkapı Sarayı, Medine 524 (18 yk., 11. H. asır).

2) *et-Tevârih ve'l-ensâb*. Yazması: Topkapı Sarayı, Ahmet III 2969/2 (382a-399b, 626 H.).

2* *İsâbe*'nin kaynaklarından (I, 198). Müelliften eserini rivâyet eden râvileri:

a) Abdullah b. Ah. b. Abdisselâm el-Cebbâb (İbn Hayr *Fehrese* 205).

b) Ebû Muh. Zenceveyh b. Muh. en-Nisâbüri (İbn Hayr a.y.; *Sila* 84-28, 24).

Yazması: Bankipore XI, 34 No. 687 (56 yk., 12. H. asır, tamamı değil).

İbn Hayr'a göre tamamı 7 cüz'den oluşmuştur.

3* Rûdânî, bu kitabın sahâbeye has bir tarih kitabı olmakla bu sahada yazılan ilk eser olduğunu söylemektedir (*Sila* 84-28, 24).

Müellifinden rivâyet edenler:

a) Zenceveyh b. Muh. en-Nisâbüri (matbû nüshası).

b) Ebû Muh. Abdillâh b. Ah. en-Nisâbüri el-Cebbâb (Zâhiriyye nüshası).

c) Abdillâh b. Muh. el-Aşkar (*Sila* a.y.).

Muh. el-Ca'ferî'nin tahkiki ile 1324 yılında Allahâbâd ve 1325'de Ahmedâbâd'da basılmıştır.

4* Onun *Ta'rih*'i talebeleri tarafından, onların sordukları suallerden oluşturulmuştur:

a) *Cüz' min Ta'rihi Ebi Sa'îd Hâşim b. Mersed et-Taberânî an Yahyâ b. Ma'in fî't-ta'dîl*. Yazması: Topkapı Sarayı, Ahmed II 624/10 (86a-87a, 628 H.) (GAS 107).

b) *K. et-Ta'rih li-Mu'aviye b. Sâlih b. ebî Abdillâh el-Eş'arî an Yahyâ b. Ma'in*. İki cüz'dür (İbn Hayr *Fehrese* 229).

c) Ebû Hâlid ed-Dakkâk Yezîd b. el-Heysem b. Tahmân el-Bâdî'nin rivâyeti ile: *Min kelâmı Y. b. M. fî'r-ricâl*. Ahmet III 624/6 (21b-28a) ile Ankara Saib Ef. 1557 (29a-36b) yazma nüshalarından neşredilmiştir: Dr. Ah. Muh. Nürseyf'in tahkiki ile 1400 H. senesinde Dâru'l-Me'mûn li't-turâs tarafından Dimaşk'ta.

d) *Ta'rihu Osmân b. Sa'îd ed-Dârimî an Y. b. M. fî tecrîhi'r-ruvât ve-ta'dîlihîm*. Bu da yukarıdaki gibi aynı yer ve zamanda neşredilmiştir.

5* Dr. Ah. Muh. Nürseyf'in tahkiki ile Merkezû'l-Bahsi'l-İlmî ve-İhya'it-Türâsî'l-İslâmî tarafından 1399 H. yılında 4 cüz hâlinde neşredilmiştir.

6* Oğlu Sâlih tarafından rivâyet edilmiştir (*İber* I, 374; *Sila* 84-28, 26).

Hâfız, Mağrib Trâblus'una yerleşmiş, öl. 261 H.

6. Ebû'l-Hasan Muh. b. Osmân b. ebî Şeybe el-Kûfî'nin *Ta'rih*'i⁷.

7. Ebû Amr Halife b. Hayyât eş-Şeybânî el-Ufurî'nin *Ta'rih*'i⁸.

8. Muh. b. Sa'd Kâtibü'l-Vâkidî'nin *Ta'rih*'i.

9. İbn ebî Hayseme'nin *Ta'rih*'i: Ebû Bekr Ahmed b. ebî Hayseme Züheyr b. Harb en-Nesâî (sonra:) el-Bağdâdî el-Hâfız, H. 279'da vefât etmiştir. Küçük ciltlerle 30, büyük ciltlerle ise 12 cilttir⁹. Büyük ve çok güzel olan eserinde hem sika hem de zayıf râvileri ele almıştır. el-Hatîb ise bu eser hakkında: "(Bu sahada) Faydası bundan daha çok olan bir kitap tanımıyorum." demiştir.

10. Ebû Muh. Abdullah b. Alî b. el-Cârûd en-Nisâbü'rî el-Hâfız'ın *Ta'rih*'i.

11. Hanbel b. İshâk'ın *Ta'rih*'i.

12. Ebû'l-Abbâs Muh. b. İshâk es-Serrâc'ın *Ta'rih*'i¹⁰.

13. İbn Hibbân'ın *Ta'rih*'i¹¹.

14. Ebû Zür'a'nın *Ta'rih*'i¹²: Abdurrahman b. Amr b. Abdillâh b. Safvân b. Amr en-Nasrî ed-Dimaşkî el-Hâfız, Şâm muhaddisi, öl. 281 H.

7* Daha sonra gelen muhaddislerin müracaat ettikleri kaynak kitaplardandır (el-Hatîb *Ta'rih* III, 42; *İber* I, 435; *İsâbe* I, 574; II 33, 49, 332).

8* 232 hicrî yılına kadar cereyan eden olayları kapsayan mufassal kronolojik bir ta'rih kitabıdır. İbn Hallikân'ın da kaynaklarından (VI, 314, 321). İki râvisini tesbit edebildim: a) Mûsâ b. Zekeriyâ et-Tüsterî (*Sıla* 84-28, 28); b) Bakî b. Mahled (Rabat, Evkâf 199 nüshası). Mustafa Fayda, eserin kısa bir tanıtımını yapmıştır: *İlahiyat Dergisi* 1969, XVII, 337-8.

İki ayrı baskısı gerçekleştirilmiştir:

a) Ekrem Diyâu'l-Umerî'nin tahkiki ile 2 cüz' hâlinde 1967 Bağdat.

b) Süheyl Zekkâr'ın tahkiki ile yine 2 cüz' olarak 1967-8 yıllarında Şam'da Vizâretu's-sekâfe tarafından.

9* Yegâne râvisi: Kâsım b. Asbağ'dır (İbn Hayr *Fehrese* 206; *Fihris İbn Atiyye* 88). *İsâbe*'nin temel kaynaklarından (mesela I, 189, 475). Ta'rihini hazırlamakta ona babası yardımcı olmuştur (*İber* I, 433). Yazmaları: Medine, Mahmûdiye, usûlü'l-hadis 26 (50. ve son cüz'ü, 22 yk.; Süleymaniye ktb. Mikrofilm arşivi No. 2829); Fas, Karavîn 244 (VIII ve IX. cüz'lerinden bir kıt'a, 10 yk., 610 H.).

10* Bu kitaptan alıntılara *İsâbe*'nin pek çok yerinde rastlanabilmektedir (I, 86, 134, 143, 457; II, 34, 347, 348; IV, 291).

11* Bu kitaptan, kırklar ile ilgili merfû bir hadîsin metin ve senediyle birlikte tam bir alıntısı *Hâvi*'de mevcuttur (II, 248).

* İbn Hibbân'ın *Ta'rih*'i dışında bir de *K. Meşâhiri ulemâi'l-emsâr*'ı vardır. M. Fleischer'in tahkiki ile 1959 yılında Kahire'de basılmıştır.

12* el-Hatîb, bu eseri hadîs ricâlinin ta'rihleri konusunda ilim talebesinin ihtimâmını muçib bir kitap olarak göstermektedir. Aynı zamanda Zehebî'nin *Ta'rihu'l-İslâm*'ı ile İbn Asâkir'in *Ta'rihu Dimaşk*'ına da kaynaklık etmiştir. Yegâne râvisi: Ebû'l-Meymûn Abdurrahman b. Abdillâh b. Ömer b. Râşid el-Becelî (Fatih nüshası; İbn Hayr *Fehrese* 229; İbn Hacer *Müfehres* 123b; *Sıla* 84-28, 27). Neşri gerçekleştirilmiştir: Şükrüllâh b. Nîmetillâh Kücânî'nin tahkiki ile 1980 yılında Şam'da, Mecma'u'l-Luğati'l-Arabiyye tarafından.

15. el-Halilî'nin *Ta'rih*'i = *el-İrşâd fî ulemâ'i'l-bilâd*: Ebû Ya'lâ el-Halîl b. Abdillâh b. Ahmed b. İbrâhîm b. el-Halîl el-Kazvînî el-Halilî —ki bu, mezkûr ceddine nisbettir— kâdî, hâfız, 446 H. senesinde vefât etmiştir. Hicretin başından kendi zamanına kadar yaşayan muhaddis ve diğer ulemâyı beldelerine göre tertib ederek zikretmiştir¹³. Bunu Hâfız İbn Hacer'in öğrencilerinden olan Hâfız Zeynüddîn Ebû'l-Adl Kâsım b. Kutluboğâ el-Hanefî —öl. Deylem 879 H.—, harflerine göre tertib etmiştir.

Belirli beldelerin ricâline mahsûs ta'rih kitapları:

16. Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin tek ciltlik *Ta'rihu İsbehân*'ı¹⁴.

17. Ebû Zekeriyâ' Yahyâ b. Abdilvehhâb b. Mende'nin *Ta'rihu İsbehân*'ı. Kimileri bu kitabı, Ebû Abdillâh Muh. b. Yahyâ b. Mende; kimileri ise Ebû'l-Kâsım Abdurrahman b. Muh. b. İshâk b. Mende'ye nisbet etmişlerdir. Kimilerince de bu İbn Mende'lerin her birinin birer *Ta'rih*'i mevcuttur¹⁵.

18. Ebû Bekr Ahmed b. Mûsâ b. Mürdeveyh el-İsbehânî'nin *Ta'rihu İsbehân*'ı¹⁶.

19. el-Hatîbu'l-Bağdâdî'nin *Ta'rihu Bağdâd*: Üstün ve yararlı kitaplar cümlesindendir. Eserinde Bağdat ricâli ile bu beldeye sonradan gelenleri konu etmiş, terceme-i hâllere daha başka faydalı bilgiler ilâve etmiştir. 14 yahut kimilerince 10 cilttir. Tercemeleri alfabetik olarak sıralamıştır. Güvenilir, zayıf ve metrûk olmak üzere her tür râviyi zikretmiştir¹⁷.

13* Bkz. İbn Hacer *Müfehres* 143b; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 75ab. Yazma nüshası: Ayasofya 2951 (203 yk., 608 H., I-X cüz'). Belde isimlerine göre düzenlenmiş olup, bu beldelere nisbet edilen hadis ricâlinin müsned, muallak ve âsâr nev'inden rivâyetlerine de yer verilmiştir.

Ebû Tâhir Muh. b. Ah. es-Silefî, bu kitabı hülâsa etmiştir. Yazması: Berlin 99/9 ve Leiden 1078/9.

14* Ebû Alî el-Haddâd'ın rivâyeti iledir (*Siyer* XXI, 123; İbn Hacer *Müfehres* 178b; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 44b-45a; *Sila* 84-28, 32). *Zikru ahbâri İsbehân* başlığı ile iki cilt hâlinde 1931 yılında Leiden'de neşredilmiştir.

15* *İsâbe* (IV, 239) ve *Hâvî*'nin (II, 49, 85, kaynaklarındandır. Yazması: Zâhiriyye, hadis 233 (küçük bir kut'ası, 228-235 yk., "Ahmed" isimli ricâli hâvi olan bir bölümü).

16* *İsâbe*'nin kaynaklarından (II, 336) olup, müellifinden, Abdurrahman b. Ah. b. Abdurrahman el-Hatîb rivâyet etmiştir (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 87a).

* Bu üçü dışında Hamza b. el-Hasan el-İsbehânî'nin de bir *Ahbâru İsbehân*'ı vardır (*Nefhu't-tib* III, 165).

17* Müelliften eserini rivâyet eden râvileri:

a) Ebû Mansûr Abdurrahman b. Muh. b. Abdilvâhid eş-Şeybânî (*Bern. Tüceybi* 261; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 47b; *Sila* 84-28, 30; *Meşyehatu'l-Halebi* 71b).

b) İbn Sirmâ (İbn Hacer *Müfehres* 81a; İzz. b. Cem. a.y.).

c) el-Fadl b. Sehl el-İsferâyînî (Suyûtî *Fihrist* 253a).

d) Ebû Muh. Yahyâ b. Alî b. et-Tarrâh (İzz. b. Cem. a.y.).

14 cilt olarak 1931 yılında Kahire'de basılmış; daha sonra bu baskısı, Medine'de Mektebetu's-Selefiyye, Beyrut'ta Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye ve Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî

Bu eser üzerine birkaç zeyl yazılmıştır:

a. Ebû Sa'd Abdülkerîm b. Muh. b. es-Sem'ânî'nin *Zeylu Ta'rihi Bağdâd*'ı¹⁸. 15 cilt kadardır. *K. el-Ensâb*'ın da müellifi olan İbnü's-Sem'ânî'nin 20 cildi aşkın bir de *Ta'rihu Mervî* vardır.

b. İbnü's-Sem'ânî'ye ise İbnü'd-Dübeysî bir *Zeyl* yazmıştır: Hâfız Ebû Abdillâh Muh. b. Sa'îd b. Yahyâ b. Alî b. el-Haccâc, İbnü'd-Dübeysî —ki bu, Vâsıt civarında bir köy olan Dübeys'e nisbettir— el-Vâsitî eş-Şâfi'î, Bağdât'ta H. 637'de vefât etmiştir. 3 ciltlik kitabında, İbnü's-Sem'ânî'nin ihmâl ettikleri ile ondan sonra yaşayanları zikretmiştir¹⁹.

20. Muhibbüddîn Ebû Abdillâh Muh. b. Mahmûd b. en-Neccâr'ın *Zeylu Ta'rihi Bağdâd*'ı. Topladığı terceme sayısı oldukça kabarıktır. el-Hatîb'in *Ta'rih*'ine bir zeyldir. Söylendiğine göre 30 cilt imiş. Zehebî'nin *Tezkiretü'l-huffâz*'ında 300 cüz', *Buğyetü'l-vu'ât*'ta ise 10 küsur cilt olduğu söylenmiştir. Geniş hacmine rağmen İbnü's-Sem'ânî'nin zikrettiği pek çok kişiyi eserine almamıştır²⁰. Nitekim bunun üzerine de bazı zeyiller yazılmıştır²¹.

gibi yayınevlerince iâde edilmiştir.

Eyyûbî prensi İsâ b. ebî Bekr (öl. 624 H.), el-Hatîb'in *Ta'rih*'inde yer alan Ebû Hanîfe'nin biyografisine reddiye olarak *es-Sehmu'l-musib fî'r-redd ale'l-Hatib* isimli bir kitap te'lif etmiştir ki bu, 1351'de Kahire'de basılmıştır.

18* Pek çok kişi tarafından rivâyet edilmiştir (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 100b). *el-Hâvî*'nin kaynaklarından (I, 365).

19* Beşşâr Avvâd Ma'rûf'un tahkiki ile iki cilt hâlinde 1974-9 yılları arasında Bağdât'ta Kültür bakanlığı tarafından neşredilmiştir.

Bu kitab, İmam Zehebî tarafından özetlenmiştir: *el-Muhtasaru'l-muhtâc ileyhi min Ta'rihi'l-Hâfız İbnü'd-Dübeysî*. Mustafa Cevâd'ın tahkiki ile ilki 1951, ikincisi ise 1965 ve üçüncüsü 1977 yıllarında olmak üzere üç cilt hâlinde Bağdât'ta el-Mecmau'l-İlmî'l-İrâkî tarafından neşredilmiştir. Bu tab' daha sonra 1985 yılında Beyrut'ta tekrarlanmıştır.

20* Hacı üzerine ihtilaf olmasının nedeni tamamına vâkıf olunamamış olmasıdır. Zaten zamanımıza da iki cildi ulaşmış, bunlar da basılmıştır. Bunlardan *Ayın* ve *Fâ* harflerinden birer bölüm olmak üzere 10 ve 11. ciltler olduğuna göre kuvvetli ihtimalle eserin tamamı en az 15 cilt olsa gerektir. 10. cildin yazması Zâhiriyye, diğerinki ise Paris'tedir. Zehebî'ye göre kitabın tamamı 200 cüz'dür (*Siyer* XXIII, 132). Zehebî'nin nakline göre İbnü'n-Neccâr, *Ta'rih*'inin başında şunları söylemektedir: "Ben daha çocuk iken İbnü's-Sem'ânî'nin *Zeyl*'ine bir zeyl yazmayı düşünmüş ve bu maksatla da bir müsvedde yazmaya başlamışım. Daha sonra 28 yaşında iken rihletimi Hicaz, Şam, Mısır ve Cezire, İrak, Cibâl ve Horasan'a yaptım. Pek çok kitabı okuyup, hâfızları gördüm. Bu esnada da Bağdât fudalâsı ve bu beldeye girenler ile ilgili bilgileri özenle araştırdım."

Söz konusu iki cilt te *Ta'rih Bağdâd* ile beraber neşredilmiştir.

21* İbnü'n-Neccâr'ın *Ta'rih*'i üzerine Ebû'l-Me'âli Takiyyüddîn Muh. b. Râfi' es-Sellâmî (704-774 H.) bir zeyl kaleme almıştır.

Bu ilâveler hakkında Ebû Zûr'a, *Zeylül-İber*'de onun İbnü'n-Neccâr'ın *Ta'rih*'ine 4 ciltlik bir zeyl yazdığını söyler. el-Cezeri de *Gâyetü'n-Nihâye*'de (II, 139): "*Ta'rihu Bağdâd*'a bir zeyl yazmıştır. Şayet onun yerine *Ta'rihu Dimaşk*'a yazsa idi daha iyi olurdu." demıştır. İbn Hacer ise *Dürrer*'de (IV, 59) bu kitabın müellif hattı ile olan nüshasını gördüğünü ve 3-4 ciltlik bir hacme sahip olduğunu söylemiştir.

Takiyyüddîn el-Fâsî, bu zeylden bazı seçmeler yapmıştır: Abbâs el-Azzâvî'nin tahki-ki ile 1938 yılında Bağdât'ta Matba'atu'l-Ahâlî tarafından neşredilmiştir.

Bağdât üzerine başka bir kaç *Ta'rih* kitabı daha kaleme alınmıştır²².

21. İbn Asâkir'in *Ta'rih Dimaşk*'i: Ümmetin hâfızı, sünnetin yardımcı ve hâdimi, usta hâfızların sonuncusu, üstün eserlerin sâhibi, Ebû'l-Kâsım b. Asâkir ed-Dimaşkî. 80 yahut daha fazla ciltten oluşmuştur. *Buğyetu'l-vu'ât*'ta 57, Şeyh Murtedâ'nın *Şerhu'l-Kâmûs*'unun başında ise 55 cilt olduğu söylenmiştir. *Ta'rih Bağdâd*'ın düzeniyle hazırlanmıştır. Kitapta İslâm büyüklerinin ve râvilerle bunların merviyâtını zikretmiştir. Denir ki: Bir insan böyle bir kitabın benzerini hazırlamak için bir ömür verse kâfi gelmezdi²³.

Onun dışında İbnü'n-Neccâr'ın *Ta'rih*'inden Hâfız Ah. b. Abdillâh el-Husâmî ed-Dimyâtî de (öl. 749) bazı seçmelerde bulunmuştur: *el-Müstefâd min Zeyli Ta'rihi Bağdâd*. İbnü'n-Neccâr'ın kitabı ile birlikte basılmıştır.

* el-Hatib'in *Ta'rih*'i üzerine Kivâmüddin Ebû İbr. el-Feth b. Âli el-Bündârî de (öl. 623 H.) bir zeyl yazmıştır. Yazması: Paris 6152 (ilk cildi; müenif hattı).

Yine Hatib'in *Ta'rih*'ine *Tezkiretü'l-Huffâz*'da (III, 1208) bildirildiği üzere Ah. b. el-Hasan Ebû'l-Fadl b. Hayrûn (öl. 488 H.), müellifinin izni ile bazı notlar düşmüştür. el-Hatib'in *Ta'rih*'inden yapılan pek çok kısmi alıntı ve hülâsalar yazma hâlinde kütüphanelerde mevcuttur.

22* a) Ebû'l-Hasan Muh. b. Ah. b. Ömer b. el-Huseyn b. Halef el-Bağdâdî el-Kat'î (546-633 H.), Bağdât'lılar hakkında bir *Ta'rih* cem'edip, rivâyet etmiştir (*Tekmile li-vefeyâti'n-nakale* III, 2723).

b) Ebû'l-Fadl Ah. b. ebî Tâhir Tayfûr'un (öl. 280 H.) *Ahbâru Bağdâd* = *Ta'rihu Bağdâd*'ı. Kitabın ancak bir bölümü zamanımıza ulaşabilmiş, onun da bir müsteşrik tarafından 1908 yılında tıkbıbasımı gerçekleştirilmiştir (*Nefhu't-tib* III, 165; Hallikân VI, 416, 428).

23* Eserin 80 ciltten oluştuğunu söyleyen Zehebî: "Onun *Ta'rih*'ini gözden geçiren hıfzındaki derecesini anlar" demektedir (*İber* III, 61). Kitap, pek çokları tarafından rivâyet edilmiştir. Hepsisi de tam olan birkaç yazma nüshası vardır.

1989 yılında Dâru'n-Neğr adlı bir yayınevi tarafından Zâhiriyye nüshasının, 19 cilt hâlinde tipki basımı gerçekleştirilmiştir. Bu nüshadaki eksiklikler Kahire, Merakeş ve İstanbul nüshaları ile tamamlanmıştır.

Ta'rihu Dimaşk'in bundan önce bazı bölümleri çeşitli araştırmacıların tahkikleri ile neşredilmiştir:

1. Salâhüddin el-Müneccid'in tahkiki ile ilk cildin Deccâl haberlerine kadar olan bölümü.
2. Neşşât Gazzâvî'nin tahkiki ile Sîre-i Nebeviyye'nin birinci bölümü.
3. Abdullah b. İmrân ile Abdullah b. Kays arası, Leningrad nüshasının 361. cüz'ü ve 37. cildi olarak 1978'de tipki basımı.
4. M. Bâkir el-Mahmûdî'nin tahkiki ile üç cüz' hâlinde 1975 senesinde Beyrut'ta İmam Ali'nin terceme-i hâli.
5. Şam'da 1954 yılında ikinci cildin birinci kısmı Salâhüddin el-Müneccid'in tahkiki ile.
6. Onuncu cildi Muh. Ah. Dehmân'ın tahkiki ile 1964 yılında Şam'da.
7. Bir hey'etin tahkiki ile Âsım ile Âiy arası 1977 yılında Şam'da.
8. Muh. Bâkir el-Mahmûdî'nin tahkiki ile 1979 yılında Beyrut'ta el-Huseyn b. Ali'nin.
9. Aynı şahıs tarafından 1980 yılında el-Hasan b. Ali'nin tercemesi.
10. Abdülganî ed-Dakar'ın tahkiki ile Ah. b. Utbe ile Ah. b. Muh. b. el-Mü'mel'in arası.

Bu esere zeyl ve muhtasarlar yazılmıştır:

Muhtasarlarından birisi Ebû Şâme'nin *Muhtasar*'ıdır: Şihâbüddîn Abdurrahman b. İsmâ'il b. İbrâhîm ed-Dimaşkî eş-Şâfî'î, Ebû Şâme —ki bu künye, onun sağ gözkapagındaki büyükçe bir ben sebebiyle verilmiştir—, 665 H.'de vefât etmiştir. Muhtasarın iki nüshası mevcuttur: Büyüğü (*küb-râ*) —15 cilttir—ve küçüğü (*suğrâ*)²⁴.

22. Ebû Abdillâh el-Hâkim'in *Ta'rihu Nisâbûr*'u²⁵: Usta hâfızların da-hi boyun eğdiği büyük bir tarih kitabıdır. Bu eseri tetkik eden kişi, bir şahsın fenlerin tümüne birden nasıl sâhip olabileceğini anlar. *Buğyetu'l-vu'ât*'a göre 6 cilttir.

Abdülğâfir el-Fârisî'nin bunun üzerine yazdığı *es-Siyâk li-Ta'rihi Nisâbûr* adlı bir *Zeyl*'i vardır²⁶: Ebû'l-Hasan Abdülğâfir b. İsmâ'il b. Abdil-ğâfir b. Muh. b. Abdilğâfir b. Ahmed b. Muh. b. Sa'îd el-Fârisî en-Nisâbûrî el-Hâfız. O, aynı zamanda *el-Müfhim li-şerhi garibi Müslim*, *Mecma'u'l-garâ'ib fi garibi'l-hadis* vs. kitaplarının da müellifidir. Nisâbûr'da 529 H. yı-

11. Sekînetu's-Şihâbî'nin tahkiki ile Osmân b. Affân'ın terceme-i hâli.

12. Yine Sekîne'nin tahkiki ile Abdullah b. Câbir ile Abdullah b. Zeyd arası.

13. Yine onun tahkiki ile terâcim-i nisânın tamamı.

14. Selçuklu dönemi Dimaşk vâlileri, S. el-Müneccid'in tahkiki ile 1975 Beyrut, Dâru'l-Kitâbî'l-Cedîd tarafından.

15. Yine el-Müneccid'in Emevîlerin terceme-i hâlleri, aynı yayınevi tarafından 1970 yılında Beyrut'ta.

Ta'rihu Dimaşk'ın konuları, *Ta'rihu Bağdâd* ile karşılaştırmaları ile kaynakları hakkında daha fazla bilgi edinmek için Bilim ve Sanat Vakfının dergisi olan Bülten'e müracaat ediniz: Mayıs-Haziran 1990, No. 5-6, 48-53.

24* Bunun iki yazma nüshası vardır: Berlin 9782 ile Paris 2137.

Ta'rihu Dimaşk'ı ihtisâr eden başkaları:

a) Ebû'l-Fadl Muh. b. Mûkrım b. Alî, İbnü Manzûr'un *Muhtasar*'ı. 9 cilt hâlinde 1984-5 yılları arasında Dimaşk'ta Dâru'l-Fikr tarafından neşredilmiştir.

b) İmam ez-Zehabî'nin ihtisârı (*Fihris* 418).

c) Mısır'da Teymûriyye'de 14. asır ulemâsından Ebû'l-Feth el-Hatîb'in *Muhtasar*'ının 5. cüz'ü mevcuttur.

d) Abdülkâdir b. Ah. er-Rûmî ed-Dimaşkî, İbnü Bedrân'ın *Tehzibu Ta'rihi İbn Asâkir*'i. Şam'da 1349 yılında Mektebetu'l-Arabiyye; yine Şam'da 1329-32 yılları arasında ilk 5 cildi Matba'atu'r-Ravda tarafından neşredilmiştir.

Ta'rihu Dimaşk'ın zeylleri: Kitaba önce oğlu el-Kâsım, bir zeyl yazmış, ancak bitirememiştir. Onu Sadruddîn Ebû Ali el-Hasan b. Muh. b. Muh. el-Bekrî (574-656 H.) takibetmiştir. Zehebî bu hususta: "*Ta'rihu Dimaşk*'a bir zeyl yazmaya koyulmuştur, ancak müsveddesi kayıptır." demektedir (*Siyer* XXIII, 327; *İber* III, 279).

Bir diğer zeyl de el-Birzâlî'ye aittir (*Fihris* 440). Ebû Ya'lâ Hamza b. el-Kalânîsî'nin (öl. 1160) *Zeyl*'i, kısaca *Ta'rihu Dimaşk* adını taşımakta olup, Süheyl Zekkâr'ın tahkiki ile Dimaşk'ta 1983 yılında basılmıştır.

25* Müellifinden rivâyet eden: Muh. b. Abdilazîz el-Hayberî'dir (*Sila* 84-28, 31). *İsâbe* (I, 371; II, 250) ile *Hâvî*'nin (I, 364; II, 91) kaynaklarındandır.

26* = *Siyâku Ta'rihi Nisâbûr* = *Mesâku T. N.* = *Ta'rihu Nisâbûr*. Müellif, bu eserini 510 tarihinde kaleme almıştır. Ebû'l-Hasan İbr. b. Muh. b. el-Ezher es-Sarifeynî'nin (öl. 641) yaptığı seçmeleri yazma hâlinde mevcuttur: Köprülü 1152.

ında vefât etmiştir. Tek cilttir.

Ta'rihu Nisâbûr'u Hâfız ez-Zehebî de ihtisâr etmiştir.

23. İbn Mâce el-Kazvî'nin *Ta'rihu Kazvîn'i*. Bu şehir, büyük ve meşhûr bir şehir olup, Rey'e 27 fersah mesâfededir.

24. Ebû Ya'lâ el-Halîl b. Abdillâh el-Halîlî el-Kazvî el-Hâfız'ın *Ta'rihu Kazvîn'i*²⁷.

25. er-Râfî'nin *Ta'rihu Kazvîn'i*²⁸: Ebû'l-Kâsım İmâmüddîn Abdülkerîm b. Muh. el-Kazvî er-Râfî' —ki bu, sahâbî olan Râfî' b. Hadîc'e nisbetir— eş-Şâfî, öl. 623 H.

26. Ebû Sa'îd b. Yûnus'un *Ta'rihu Mısır'ı*: Ebû Sa'îd Abdurrahman b. Ahmed b. el-İmâm Sâhibi's-Şâfî' Yûnus b. Abdilâlâ es-Sadeî —ki bu, Himyer'in büyük kabilelerinden Mısır'a yerleşmiş olan Sîdaf kabilesine nisbetir— Mısır'lı tarihçi, muhaddis, H. 347'de vefât etmiştir. Mısır hakkında onun iki tarihi vardır: Birisi büyük olup sadece Mısır'lılara hâstır²⁹. Ötekisi ise küçük olup Mısır'a giren gurebâyı³⁰ müstemildir.

İbnu't-Tahhân bu kitap üzerine bir zeyl yazmıştır: Ebû'l-Kâsım Yahyâ b. Alî el-Hadremî, İbnu't-Tahhân, öl. 416 H.

Mısır ricâli hakkında daha pek çok kitap yazılmıştır³¹.

27* Oğlu Ebû Muh. Vâkîd tarafından müellifinden rivâyet edilmiştir (*Sîla* 84-28, 25).

28* = *et-Tedvîn fî ahbârı Kazvîn*. İstanbul yazmaları: Bağdatlı Vehbî 1058; Laleli 2010 ve Topkapı Sarayı, Koğuşlar 1007. Eserin baskısı gerçekleştirilmiştir. Koğuşlar nüshasına istinâden râvisi: Necmüddîn Abdülgaffâr b. Abdilkerîm b. Abdilgaffâr el-Kazvî (öl. 665 H.).

Müellif, kitabında Kazvîn şehrinin sâkini ve ahâlisi olan sahâbe, tâbiün, oraya ve köylerine nisbet edilenler, oraya tâcir, gâzi ve ziyaretçi olarak giren her ilim adamının terceme-i hâllerini vermektedir. Kitabın başında bu şehrin faziletleri hakkında ki haberlere yer vermiştir. Tercemelere "*Muhammed*" isimli olanlarla başlamıştır.

29* *İsâbe*'nin kaynaklarından (I, 18, 192). Zehebî, onu ihtisâr ettiğini söylemiştir (*Tezkire* III, 898).

30* = *Ta'rihu'l-gurebâ' = K. el-Gurebâ'*. Bkz. *Ta'rihu Bağdâd* VI, 22-3; *İsâbe* II, 52; Hallikân II, 504; IV, 190, 192.

31* Mısır'ın ta'rihi hakkında eser verenler:

a) Sa'îd b. ebî Meryem (el-Hakem). Bkz. *el-Fihrist* İbnü'n-Nedîm s.95.

b) Sa'îd b. Ufeyr (öl. 226 H.). Bkz. *Husnu'l-muhâdara* I, 168.

c) Kutbuddîn Abdülkerîm b. Abdinnûr b. Münîr el-Halebî'nin (664-735 H.) *Ta'rih'i*. Sehâvî, eser hakkında şu bilgileri vermektedir: "Mısır'lılar hakkında büyükçe bir kitap telif etmiştir. 10 ciltten fazla elyazısı ile olan müsveddesi yanımda mevcuttur. Alfabetik olan çalışmasını tamamlayamamıştır. Müsveddesinden ancak "*Muhammed*" adlı kişilerin bölümünü temize çekebilmiştir." (*İflân* 278). Zehebî ise: "Mısır için bir ta'rih yazdı, bir kısmını temize çekti." demektedir (*Iber* IV, 101). İbn Hacer ise: "Şayet bitirebilseydi 20 cilde ulaşırdı" demektedir (*Dürer* I, 398).

d) Muh. b. Ubeydillâh b. Ah. el-Müseyyihî'nin (öl. 420 H.) *Ta'rih'i*. Büyük bir eserdir. Muh. b. Alî b. Yûsuf b. Müyessir, eserin üzerine iki ciltlik bir zeyl kaleme almıştır. İbn Hallikân'ın kaynaklarından (I, 130, 132, 372).

e) Ebû Bekr el-Bağdâdî'nin *Ta'rihu Mısır'ı* (*İsâbe* III, 571).

f) Hâfız Zekiyüddîn el-Münzirî'nin *Ta'rihu men dahale Mısır'ı* (*Hâvî* I, 266).

27. İbnü'n-Neccâr'ın *Ta'rihu'l-Medîne*'si yahut *ed-Dürretü's-semîne fi ahbâri'l-Medîne*'si³².

28. Ebû Abdullah ez-Zübeyr b. Bekkâr'ın *Ta'rihu'l-Medîne*'si³³.

29. İbn Zebâle'nin *Ta'rihu'l-Medîne*'si³⁴. Ebû'l-Hasan Muh. b. el-Hasan b. Zebâle el-Mahzûmî el-Medenî, 200 H. senesinden önce vefât etmiştir. Onu yalancılıkla suçlamaktadırlar. Onun Abdülazîz b. Muh. el-Medenî adlı oğlu hadis imamlarındandır. İbn Hibbân müellif hakkında: "Medîne'lilerden mu'dal şeyler rivâyet etmiştir ki, bu sûretle onunla ihticâc bâtil olmuştur." demektedir. Zehebî, onu *Mizân*'ında zikretmiştir.

30. Ömer b. Şebbeti'n-Nümeyrî'nin *Ta'rihu'l-Medîne*'si³⁵.

31. İbnü'n-Neccâr'ın *Ta'rihu Mekke ve-mâ câe fihâ mine'l-âsâr*'i³⁶.

32. el-Ezrakî'nin *Ta'rihu Mekke*'si³⁷: Ebû'l-Velîd Muh. b. Abdullah b.

g) Ebû Muh. Abdullah b. Halef b. Râfî, İbn Busayla'nın (552-598 H.) *Ta'rihu Mısır*'ı. Mısır için bir ta'rih yazmaya başladı. Müsveddelerini fakirliğinden dolayı temize çekemedi (*Tekmile* No. 667).

h) Takiyüddin el-Makrizî'nin yazmaya başlayıp tamamlayamadığı *Ta'rih*'i, 15 cildi geçmişti. Bitirse idi 80 cildi bulurdu (*İlân* 278).

32* Baskısı gerçekleştirilmiştir: 1956 yılında Mekke'de Mektebetu Nehdati'l-hadîse tarafından; yine aynı yıl içinde Mektebetü İsâ el-Halebî tarafından el-Fâsî'nin *Şifâu'l-garâm*'ına ilave olarak 218-406 sayfalar arasında.

Bu kitaba, Ebû'l-Abbâs al-Garrâfî tek kürraselik bir zeyl yazmıştır (*İlân* 274).

33* *İsâbe* (I, 499) ve *Hâvî*'nin (II, 24, 148) kaynaklarındandır.

34* *İsâbe*'nin kaynaklarındandır (II, 304; III, 552; IV 214, 407).

35* *İsâbe*'nin kaynaklarından (I, 52, 162) birisi olan kitap, 1973 yılında 4 cilt hâlinde Fehim Şeltût'un tahkiki ile Cidde'de basılmıştır.

*** Medîne ta'rihi ve ehlinin biyografileri üzerine yazılmış diğer kitaplar:**

a) İbn Hacer'in *Ta'rihu'l-Medineti'l-münevvere*'si. Yazması: Mekt. Muh., Medine, RAAD VIII, 758 (GAL).

b) Cemâlüddin Muh. b. Ah. b. Halef el-Matarî'nin (ö. 741 H.) *Ta'rihu'l-Medîne*'si (*Dürer* II, 411, *İlân* 274-5; *Sila* 84-28, 29).

c) Zeynüddin Ebû Bekr b. el-Huseyn el-Merâğî'nin *Ta'rihu'l-Medîne = Tahkiku'n-nusre bi-telhişi me'âlimi Dâri'l-hicre*'si (*İlân* 274-5; *Sila* 84-28, 29).

d) Afîfüddin Abdullah b. el-Cemâl Muh. b. Ah. b. Halef el-Matarî'nin *el-İlâm fimen dehalâ'l-Medîne mine'l-a'lâm*'ı (*İlân* 275).

e) es-Seyyid Ali b. Abdullah es-Semhûdî'nin *Ta'rih*'i (*İlân* 275).

f) Muh. b. Yahyâ el-Alevî'nin ince tek ciltlik *Ta'rih*'ine Sehâvî'nin zannınca es-Silefi, *Fihrist*'inin sonunda işaret etmiştir (*İlân* 273).

g) Ebû'l-Kâsım Abdurrahman b. Muh. b. Mende (ö. 470 H.) ise *el-Vasiyyet*'inde Ebû Bekr Ca'fer b. Muh. b. el-Hasan b. el-Müstefâd el-Firyâbî'nin bir *Ta'rih*'inden söz etmiştir (*İlân* 273).

Medîne-i Münevvere'nin faziletlerine dair pek çok eser kaleme alınmıştır.

36* = *Nüzhetü'l-verâ fi zikri Ümmi'l-kurâ* (*İlân* 281).

37* İki râvisi mevcuttur:

a) Ebû Muh. İshâk b. Ah. b. İshâk b. Nâfî' el-Huza'î (İbn Hayr *Fehrese* 279).

b) Ebû İshâk İbr. b. Abdissamed b. Mûsâ el-Hâşimî (İbn Hayr 278; *Sila* 84-28, 30).

Bu kitabın haber kaynaklarının çoğunluğu Vehb b. Münebbîh, Muh. b. İshâk,

ebî Muh. yahut Ebû'l-Velîd Ahmed b. Muh. b. el-Velîd b. Ukbe b. el-Ezrak b. Amr b. el-Hâris el-Ezrakî —ki bu, ceddî Ezrak'a nisbettir— el-Ğassânî el-Mekkî. *Keşfu'z-zunûn*'da zikredildiği üzere 223 H. tarihinde vefât etmiştir. Ancak ceddî olan mezkûr Ahmed'in 222 yahut 217'de vefât ettiği *Takribût-Tehzib*'de geçmiştir. Buna göre onun torunu olan Mekke tarihçisinin mezkûr senede vefât etmiş olması uzak bir ihtimâldir yahut bu tarih tamamiyle yanlıştır. Kitabı müellifinden rivâyet eden: Ebû Muh. İshâk b. Ahmed b. İshâk b. Nâfi' el-Huzâ'i'dir.³⁸

Osmân b. Amr b. Sâc ve Vâkidî'nin *Ahbâru Mekke*'sinden teşekkül etmiştir.

Baskıları yapılmıştır: F. Wüstenfeld tarafından 4 cüz' hâlinde Leipzig 1858, bunun iâde-i tab'ı Beyrut 1964; Mekke'de Rüşdî Sâlih'in tahkiki ile Dârû's-Sekâfe tarafından ilki 1352, üçüncüsü 1397 olmak üzere.

Ezrakî'nin bu temel eserini hülâsa edenler olmuştur:

a) Rezîn b. Mu'âviye es-Sarakustî (*İ'lân* 280).

b) Ebû'l-Hasan Alî b. Nasr el-İsferâyînî'nin 726 H. senesinde kaleme aldığı *Zübde-tü'l-a'mâl ve-hulâsatu'l-ef'âl*'i. Yazmaları: Paris 1631-2; Berlin 9751; Berlin Qu. 1190; Br. Mus. Suppl. 575, Or. 3034; Rabat, Evkâf 441 (GAL II, 172).

c) Yahyâ b. Muh. b. Yûsuf el-Kirmânî (öl. 833 H.). Yazması: Berlin 9752 (169 yk., 821 H., müellif hattıyla) (GAL).

38* Mekke ta'rihi ve ricâlî üzerine eser verenler:

a) el-Ezrakî'nin muâsır olan Ebû Abdillâh Muh. b. İshâk el-Fâkihî'nin *Ahbâru Mekke* = *Ta'rihu Mekke*'si. *İsâbe*'nin kaynaklarından (I, 16, 18, 555; IV, 22). Tam adı şöyledir: *Ahbâru Mekke fi kadîmi'd-dehr ve-hadisihî*. Abdülmelik bin Dehîş'in tahkiki ile Mektebetu'n-Nehda tarafından 1407 yılında Mekke'de 6 cilt halinde neşredilmiştir.

b) Ebû Bekr Abdullah b. Muh. b. ebî Meryem'in *Ta'rihi*. Ah. b. Seleme b. ed-Dahhâk'ın rivâyeti ile (Sila 84-28, 30).

c) Ebû'l-Hasan Rezîn b. Mu'âviye el-Abderî es-Sarakustî'nin *K. Ahbâri Mekke ve'l-Medîne ve-fadlihâ*'sı (İbn Hayr *Fehrese* 279).

d) Takiyüddin el-Fâsî'nin *el-İkdü's-semîn fi ta'rihi Beledî'l-emin*'i. Fuâd Seyyid'in tahkiki ile 8 cilt hâlinde 1959-69 yılları arasında Kahire'de Matba'atu's-Sünneti'l-Muhammediyye tarafından basılmıştır.

e) Abdurrahman b. ebî Hâtîm'in *Kitâbu Mekke*'si (*İ'lân* 281).

f) Ömer b. Şebbetî'n-Nümeyrî'nin *Ta'rihu Mekke*'si. İbn Fehd, bizzat kendisi tek cilt hâlinde istinsâh etmiş ve "el-Ezrakî ve Fâkihî'nin kitaplarının usûlünde yazılmıştır" demiştir. (*İ'lân* 280).

g) ez-Zübeyr b. Bekkâr (*İ'lân* 280).

h) Medîne-i Münnevve veziri Zeyd b. Hâşim b. Alî b. el-Mürtedâ'l-Hasanî'nin *Ta'rihi*'i (*İ'lân* 281).

i) İbnü'l-Cevzî'nin *Müsiru'l-azmi's-sâkin li-eşrefi'l-emâkin*'i (*İ'lân* 281).

j) Bu sahada yazılanların en genişlerinden birisi Takiyüddin el-Fâsî'nin *Şifâu'l-garâm bi-ahbâri Beledî'l-harâm*'ıdır.

1) Üç cilt hâlinde 1858 yılında Göttingen; 2) Ömer Tedmurî'nin tahkiki ile 2 cilt hâlinde Dârû'l-Kitâbî'l-Arabî tarafından 1985 yılında Beyrut'ta basılmıştır.

Bu kitabını daha sonra *Tuhfetu'l-kirâm* adıyla ihtisâr etmiştir. Onun bu özeti dışında tek ciltlik aynı adı taşıyan başka bir kitabı daha vardır.

Müellif, daha sonra bunu önce *Tahsilu'l-merâm*, sonra *Hâdî zevil-efhâm*, sonra *ez-Zuhûru'l-muktatafa min ta'rihi Mekketi'l-müşerreffe*, sonra *Tervihu's-sudûr bi-ihtisâri'z-Zuhûr* adlarıyla özetlemiştir.

Umûmî tarih:

33. İbn Cerîr et-Taberî'nin *Ta'rîhu'l-ümem ve'l-mulûk'u*: Âlemin tarihi hakkında toplanmış meşhûr kitaplardandır. 11 cilttir. İbn Hallikân diyor ki: "Tarih kitaplarının en sahîh ve sâbitidir."³⁹

39* Rivâyet ve nakillerine güven, emânet ve itkân telkin eden bir kitaptır. Kendisinden önceki Vâkidî, İbn Sa'd, Belâzürî ve Ya'kûbî gibi tarihçilerin bilgilerini tamamlamakla birlikte kendisinden sonra gelen Mes'ûdî, İbn Miskeveyh, İbnü'l-Esir ve İbn Haldûn gibi tarihçilere de ışık tutmuştur. Çok kapsamlı bir kitaptır. Şöyle ki hadis, tefsir, lugat, edeb, siyer, mağâzî, ta'rîh-i ricâl, şiir gibi pek çok bilgilere de yer vermiştir.

Taberî, bu kitabını yazarken muhaddislerin metodunu kullanmıştır. Şöyle ki o, hadisleri zikredeceği zaman önce indinde mevcut ta'rîhleri ile birlikte senedi ile o olayı irâd eder. Bu yol, kitabının büyük bir bölümünde sülûk ettiği bir yoldur. Bunlar dışında yapacağı nakillerde bazen kaynak olarak kullandığı kitabın ismini yahut nakilde bulunduğu müellifin ismini, kitabının adını zikretmeksizin verir. Müellif, mebde-i kâinât ve peygamber haberleri ile başlayıp kronolojik olarak 302 senesine kadar olayları sevkeder.

Birçok baskısı gerçekleştirilmiştir:

- a) M. J. de Goeje ve diğerlerinin itinası ile 13 cilt hâlinde 1876-1901 tarihleri arasında Leiden'de basılmıştır: Annales quod scripsit Abû Djafer M. b. Djarir al-Tabari.
- b) 1831-1853 yılları arasında Joannes Ludovica Kosegarten tarafından Latince mu-kaddimesi ile birlikte I, II, III ve V. cüz'ler neşredilmiştir.
- c) 1328-1336 yılları arasında Matba'atu'l-Huseyniyye tarafından 11 cilt hâlinde basılmıştır.
- d) Kahire'de 1939'da 8 cilt hâlinde.
- e) Muh. Ebû'l-Fadl İbrâhîm'in tahkiki ile 11 cilt hâlinde Kahire'de 1960 yılından itibaren neşri gerçekleştirilmiştir.
- f) Sâsânîler döneminde Pers ve Arapların ta'rîhi ile ilgili bölümü: Geschichte der Perser und Araber zur Zeit der Sasaniden. Arapçadan Almancaya tercüme ile neşreden: Th. Nöldeke, Leiden 1879.

Taberî'nin *Ta'rîh'i* üzerine yazılan zeyller:

- a) Arîb b. Sa'd el-Kurtubî'nin *Sılatu Ta'rîhi't-Taberî'si*. H. 320 yılına kadar olan ta'rîhi olayları ilave etmiştir. Çeşitli baskıları mevcuttur: 1. 1336 Mısır baskısının 11. cildinde yer almıştır; 2. M. J. de Goeje'nin tahkiki ile Leiden 1897.
- b) Sâbit b. Sinân b. Sâbit es-Sâbî (öl. 363 H.) ise zeylini 360 H. senesine kadar uzatmıştır.
- c) Hilâl b. el-Muhassin es-Sâbî (öl. 448) ise 448 H. tarihine kadar uzatmıştır.
- d) Muh. b. Hilâl Garsu'n-ni'me'nin (öl. 480) zeyli ise 479 H. senesine kadardır.
- e) Muh. b. Abdilmelik el-Hemedânî'nin (öl. 521) *Tekmiletu Ta'rîhi't-Taberî'si* 487 senesine kadar olup neşirleri yapılmıştır: 1. Albert J. Ken'ân'ın tahkiki ile: *Maşrik* dergisinde 49/1955/21-42, 149-172; 50/1956/283-328, 485-528; 51/1957/185-216, 395-446; 52/1958/51-82, 492-530. 2. Muh. Ebû'l-Fadl İbrâhîm'in tahkiki ile 1959 yılında Beyrut ve 1977 yılında Kahire'de basılmıştır.

İbn Cerîr'in *Ta'rîh'i* başka dillere de çevrilmiştir:

- a) Hülâsa ederek Farsça'ya tercüme eden: Ebû Ali Muh. el-Bel'amî (öl. 363 H.). Baskısı gerçekleştirilmiştir: Chronique d'Abou Djafer Tabari. H. Zotenberg, 1-4 cilt, Paris 1867-74.
- b) Türkçe tercümesi 1260 yılında İstanbul'da basılmıştır.
- c) 927 H. senesinde Vâhidî Belhî tarafından Çağatay Türkçesine çevirisi yapılmıştır.
- d) Farsça hülâsasından Türkçe'ye çevirisi yapılmıştır. Yazması: Damad İbrâhîm 902 (464 yk., 13 H. asır).

34. Zehebi'nin *Ta'rihu'l-İslâm*'ı: 20 cilttir, 12 cilt olduğu da söylenmiştir. Kronolojik olarak düzenlediği kitabında hâdis ve vefeyâtları cem'etmiştir. Daha sonra bu büyük çalışmasından 14 ciltlik *Siyeru'l-a'lâm* gibi daha küçük muhtasar eserler hazırlamıştır.

Ta'rihu'l-İslâm, onun tarih konusundaki tüm eserlerinin anası olup, içerisinde pek çok nâdir bilgiler ve ehâdis ihtivâ etmiştir.⁴⁰

e) Bel'amî'nin mezkûr hülâsası Arapça'ya da tercüme edilmiştir. Mütercimi: Hıdr b. Hıdr el-Âmidî (935-937 tarihleri arasında). Yazmaları: Leiden 825 (481 yk.); Garret 582 (492 yk., 939 H.).

f) Zâkir Kâdirî Ugan ile A. Temir'in Türkçe'ye tercümesinin ilk cildi 1954 yılında Ankara'da basılmıştır.

40* = *Ta'rihu'l-İslâm ve-vefeyâtu'l-meşâhîr ve'l-a'lâm*. Zehebi'nin bu kitabı pek şöhret bulmuş olup, eserlerinin en büyüğüdür. Kendi asrına kadar yazılmış umûmî ta'rih kitaplarının da en hacimlisidir. Hicret ile başlattığı kitabını 700 senesine kadar götürür. Zaman olarak 7 asrı şâmil olmasına karşılık, mekan olarak hem Endülüs'ü, hem de Şark'ı kapsar. Mezkur zaman sınırları içinde İslâm toplumları ile devletlerinin karşılaştıkları belli başlı olay, savaş ve hâdiseleri zikreder. Her zaman dilimi içinde vefat etmiş ulemânın terceme-i hâllerini verir. Bu meydana yaklaşık 40000 kişinin biyografisine yer vermiştir. Terâcimi her birisi 10 seneden teşekkül eden 70 tabaka içinde ele almıştır.

Vâdiyâşî, eserin 21 ciltten oluştuğunu ve iki sifirden müteşekkil muhtasarını Medine'de gördüğünü söylemektedir (*Bernamec* 98). Eseri cüz' cüz' sonuna kadar inceleyen Şeyh Kemâlüddin ez-Zemlekânî, "Üstün bir kitaptır" diyerek övgüde bulunmuştur (*Fevât* III, 315-6).

Ta'rihu'l-İslâm'ın gerçekleştirilmiş baskıları:

a) Bir cildi Ömer Tedmûrî'nin tahkiki ile 1982 yılında Beyrut'ta Dâru'l-Kitâbî'l-Arabî tarafından.

b) Beşşâr Avvâd Ma'rûf'un tahkiki ile 1977 yılında Bağdat'ta 24 cilt olarak Matba'atu İsâ'l-Bâbî tarafından.

c) 4 cildi, Şu'ayb Arnâvut'un tahkiki ile 1988 yılında Beyrut'ta Mü'essesetu'r-Risâle tarafından.

Veliyüddin Ebû Zûr'a Ah. b. Abdirrahîm b. el-Huseyn el-İrâkî (762-826 H.), *Ta'rihu'l-İslâm* üzerine bir *Zeyl* kaleme almıştır. Yazmaları: Köprülü 1081; Bankipore V, 2, 36 (GAL S II, 71).

Zehebi, meşhur eserlerinden bir bölümünü *Ta'rihu'l-İslâm*'dan hülâsalar yapmak sûretiyle hazırlamıştır:

a) *K. ed-Düvel*, Hicretten hicrî 744 senesine kadar. Yazmaları: Leiden 844-5.

b) *Nuhabetu'l-a'lâm bi-ta'rihi devleti'l-İslâm*. Bunun yazma nüshası: Carullah 1635. Daha sonra müellif, buna 701-740 tarihleri arasını, zeyl yapmıştır. İlk yazdığı *Ta'rihu'l-İslâm* ile bu zeylini birleştirerek daha küçük bölümler hâlinde yeniden düzenlemiştir:

1. *Düvelu'l-İslâm*. 1364-5 yıllarında Haydarâbâd'da Dâiretu'l-Me'ârifî'l-Osmâniyye tarafından gerçekleştirilen neşri daha sonra Beyrut'ta ofsetle tekrarlanmıştır. Hicretten 740 senesine kadar olan olayları ve yaşayanların vefeyâtını kronolojik olarak zikrettiği eseri üzerine Sehâvî, *ez-Zeylu't-tâm bi-Düveli'l-İslâm* adı ile 741-901 yıllarını kapsayan bir zeyl yazmıştır. Hacı neredeyse aslı kadardır.

2. *el-İber fî haberi men aber*. İki baskısı gerçekleştirilmiştir:

a) İki cilt hâlinde 1327 yılında Haydarâbâd'da.

b) 1, 4 ve 5. ciltler S. el-Müneccid ile 2 ve 3. ciltler, Fu'âd Seyyid'in tahkikleri ile 1960 yılında Kuveyt'te basılmıştır.

İber'in ihtisarları yapılmıştır:

a) İbn Kâdî Şühbe'nin (öl. 851 H.) *Muhtasaru'l-İber*'i. Yazması: British Mus. Suppl. 470 (müellif hattı).

b) Ömer b. Ahmed eş-Şemmâ'nın (öl. 936 H.) 927 yılında te'lif ettiği *Sefinetu Nuh*'u. Yazmaları: Gotha 1566; Bd. 21-22; Kahire² V, 217 (müellif hattı).

İber üzerine zeyiller yazılmıştır:

a) Talebesi Şemsüddîn Ebû'l-Mehâsin Muh. b. Ali b. el-Hasan el-Huseynî'nin (öl. 765 H.) *Zeyl*'i 764 senesine kadardır. Muh. Reşâd Abdülmuttalib'in tahkiki ile 1970 yılında Kuveyt Hükümeti matbaasında basılmıştır.

b) Onun oğlu Şemsüddîn Muh. b. Muh. b. Ali el-Huseynî'nin *Zeyl*'i de 805 senesine kadar uzanır.

c) Zeynüddîn Abdürrahîm b. Huseyn el-İrâkî (öl. 806 H.).

d) Onun oğlu Veliyüddîn Ahmed el-İrâkî.

3. *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ'* = *Siyeru'n-nübelâ'*. Şu'ayb el-Arnâvut'un tahkiki ile 23 cilt olarak Beyrut'ta Mü'essesetü'r-Risâle tarafından neşredilmiştir. Eseri kronolojik olup, bizzat kendisi bunun üzerine daha sonra tek ciltte bir zeyl kaleme almıştır.

Takiyüddîn Muh. b. Ah. el-Fâsî (öl. 832), 741 senesinden başlayıp kendi zamanına kadar uzanmak üzere siyer hakkında bir zeyl kaleme almıştır: *Ta'rifu zevi'l-a'lâ li-men yezkurhu'-Zehebî mine'n-nübelâ'*. Yazması: Berlin 9873.

4. *Tezkiretu'l-huffâz* = *Tabakâtu'l-huffâz*. Ricâlin tabakalarına göre kaleme almıştır. Sahâbe ve daha sonra tâbiün olmak üzere 21 tabakada ele aldığı ricâli Cemâlüddîn el-Mizzî ile noktalamıştır. Tercemesini verdiklerinin sayısı 1176'dır.

İki baskısı yapılmıştır:

a) Haydarâbâd 1315 ve 1334 gibi ayrı tarihlerde 4 cilt hâlinde.

b) Biraz sonra zikredilecek olan zeylleri ile birlikte 1935 yılında Dimaşk'ta Matba'atu't-Tevfik tarafından neşredilmiştir. Bu baskı daha sonra örneğin 1956 yılında Beyrut'ta tekrarlanmıştır.

Tezkiretu'l-huffâz üzerine yapılan çalışmalar:

a) İsmâîl b. Muh. b. Berdis (720-786 H.) tarafından özet hâlinde nazım haline getirilmiştir: *Nazmu T. H. = el-İ'lâm fi vefeyâti'l-a'lâm*. Yazmaları: Ayasofya 2961, Köprü II, 243.

b) Takiyüddîn Ebû'l-Fadl Muh. b. Muh. b. Ömer b. Fehd el-Mekkî'nin (öl. 871) yaptığı ilaveleri: *Lahzu'l-elhâz bi-zeyli Tabakâti'l-huffâz*. 1347 Dimaşk, Matba'atu't-Tevfik baskısı içinde neşri gerçekleştirilmiştir.

c) Ebû'l-Mehâsin Muh. b. Ali b. el-Hasan el-Huseynî'nin (öl. 763 H.) *et-Tenbih ve'l-ikâz li-mâ fi zuyûli Tezkireti'l-huffâz*'ı. Keza aynı şekilde baskısı yapılmıştır.

d) Suyûti'nin *Zeyl*'i. Dimaşk baskısı içinde yer almıştır.

* Diğer tarih kitapları:

Hadis ricâlinin ahvâline dair umûmî ta'rih kitapları: Bunların çoğunluğu benim bilgim dahilinde muayyen bir beldeye mahsus olmayan biyografik ta'rih kitaplarından oluşmuştur. Şu hususu da hatırdâ tutmalıdır ki, kimi müelliflere kayıtsız olarak "Ta'rih" adıyla nisbet edilen kitaplar, bazen onların belli bir belde ehli hakkındaki eserleri olabilmektedir.

1. el-Heysem b. Adî'nin *K. et-Ta'rih ale's-sinin*'i (Hallikân I, 107).

2. Ebû Abdillâh Muh. b. Ziyâd b. el-A'râbî'nin *Ta'rihu'l-kabâ'il*'i (Hallikân IV, 308).

3. Ebû Nu'aym el-Fadl b. Dükeyn'in *K. et-Ta'rih*'i. Ebû'l-Fadl Abbâs b. Muh. ed-Dürî'nin rivâyeti ile (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 119b; *Sila* 84-28, 32).

4. Ebû Hafs Amr b. Ali el-Fellâs'ın üç cüz'lük *Ta'rih*'i. Bunu müellifinden Muh. b. el-Hasan b. Şehriyâr (*Sila* 84-28, 27) ile Ebû Yezîd Hâlid b. en-Nadr el-Kureşî (İbn Hayr *Fehrese* 212) rivâyet ettiler. *İsâbe*'nin kaynaklarından birisidir (II, 342).

5. *Sünen* sahibi İbn Hacer'in *Ta'rihu'l-hulefâ*'sı. Muh. Mutî el-Hâfız'ın tahkiki ile 1979 yılında Şam'da Mü'essesetü'r-Risâle tarafından neşredilmiştir.

6. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *Ta'rihu'l-hulefâ'sı* (Siyer XIII, 402; *Sila* 84-28, 24).
7. Ebû Abdillâh Muh. b. Ah. b. Muh. b. ebî Bekr el-Mukaddemî'nin *K. et-Ta'rih ve-esmâ'il-muhaddisîn ve-künâhim*'i. Bunu müelliften Yezid b. Muh. el-Mevsilî rivâyet etmiştir (*Sila* 84-28, 27). Yazması: British Museum Suppl. 617, Or. 3619 (44 yk., 476 H.'den önce) (GAS 166).
8. Ebû Bısr Hârûn b. Hâtim el-Bezzâz et-Temîmî'nin (öl. 249 H.) *Ta'rih*'i. Sekinetü's-Şihâbî'nin tahkiki ile Mec. Mecm. el-Luğatî'l-Arabiyye dergisinde (53/1978/107-147) neşredilmiştir.
9. Ebû Muh. Abdullah b. Müslim b. Kuteybe'nin *el-Me'ârif*i. Çeşitli baskıları gerçekleştirelmıştır:
 - a) F. Wüstenfeld'in tahkiki ile Göttingen 1850.
 - b) Muh. İsh. Abdullah es-Sâvî'nin tashihi ile 1935.
 - c) Serve Ukkâşe'nin tahkiki ile 1981 yılında Kahire'de Dâru'l-Me'ârif tarafından.
10. Kutbuddîn Mûsâ b. Muh. el-Yûnî'nin (öl. 726 H.) *Ta'rih*'i (*Dürer* I, 367).
11. Ebû Abdillâh Muh. b. Akil b. el-Ezher el-Belhî'nin (öl. 316 H.) *Ta'rih*'i (*İber* I, 472; *Tezkire* 791).
12. Ebû Ömer Ah. b. Sa'îd b. Hazm as-Sadeî el-Mentecîlî'nin 85 cüz'den oluşan büyük *Ta'rih*'i (İbn Hayr *Fehrese* 227; *Buğye*, No. 338; *Sila* 84-28, 28).
13. Ebû Yûsuf Ya'kûb b. Süfyân el-Fesevî el-Fârisî'nin (öl. 277 H.) *K. el-Ma'rife ve't-ta'rih*'i. Müellifinden rivâyet eden: Abdullah b. Ca'fer b. Dürüsteveyh (*Sila* 84-28, 26). *İsâbe*'nin kaynaklarındandır (I, 150, 360). Bu kitabın baskısı yapılmıştır: Ekrem Diyâ' el-Ömerî'nin tahkiki ile, 3 cilt hâlinde 1974-6 yılları arasında Bağdat'ta Evkâf Bakanlığı tarafından.
14. Alemüddîn el-Kâsım b. Muh. el-Birzâlî'nin (öl. 739 H.) *Ta'rih*'i. Bu kitap, onun *Vefeyât*'ıdır, ancak *Ta'rih* adıyla daha maruftur. Eserini Ebû Şâme'nin *Ta'rih*'inin devamı niteliğinde olmak üzere kendi doğumu ile başlatmıştır, tamamı 5 cilttir (*Fevât* III, 197). Daha sonra Takiyüddîn Ebû'l-Me'âli Muh. b. Râfî', bu kitaba bir zeyl yazmıştır (*Dürer* III, 439).
15. Kâdî Ebû Abdillâh Muh. b. Sellâmetî'l-Kudâî'nin *Ta'rih*'i (İbn Hayr 226).
16. Ebû Ca'fer Mahled b. Abdillâh b. Ammâr el-Mevsilî'nin *Ta'rih*'i (*İber* I, 345).
17. Ebû Alî el-Huseyn b. Muh. el-Kubbânî'nin *Ta'rih*'i (*İber* I, 410).
18. Ebû Mûsâ Muh. b. el-Müsennâ el-Misrî, ez-Zemen'in *Ta'rih*'i. İbr. b. Muh. el-Kindî'nin rivâyeti iledir (*Sila* 84-28, 28).
19. Ebû Ahmed el-Assâl'ın *Ta'rih*'i (*İsâbe* IV, 506).
20. İbn Abdilhakem'in *Ta'rih*'i. Muhtemelen onun *Fütûhu's-Şâm*'ıdır (*Hâvî* II, 213).
21. Ebû'l-Hasan Muh. b. ebî'l-Abbâs Ah. b. el-Furât el-Bağdâdî'nin (öl. 384 H.) 100 cüz'den oluşan *Ta'rih*'i (*İber* II, 165).
22. Ebû'l-Hasan Hilâl b. el-Muhsin b. ebî İshâk es-Sâbî el-Harrânî el-Kâtib'in *et-Ta'rihu'l-kebir*'i (Hallikân VI, 101.)
23. Alî b. el-Huseyn b. el-Cüneyd er-Râzî'nin *Ta'rih*'i. *İsâbe*'nin kaynaklarındandır (I, 95). İnce bir cüz'dür.
24. Ebû'l-Huseyn b. Abdilbâkî b. Kânî'nin *K. et-Ta'rih*'i. Bu, onun *Vefeyât*'ı olsa gerktir (*Sila* 84-28, 28).
25. Ebû Şucâ' Ebû Abdillâh Muh. b. Alî b. Şu'ayb, İbnüd-Dehhân el-Bağdâdî el-Faradî'nin (öl. 590 H.) *Ta'rih*'i, 510 H. ile başlayıp vefâtına yakın bir zamanda sonlanmaktadır (*Tekmilâ* I, 254).
26. Sa'düddîn el-Hıdır b. Tâciddîn Abdillâh b. Ömer b. Alî el-Lüveynî'nin (674 H.) faydalı bir *Ta'rih*'i vardır (*İber* III, 328).
27. Ebû Ca'fer et-Tahavî'nin *Ta'rih*'i (İbn Hallikân I, 71).
28. Ebû Bekr Muh. b. Alî b. Mervân el-Bağdâdî'nin 6 cüz'lük *Ta'rih*'i. Müellifinden rivâyet eden: Ebû İbrâhîm İshâk b. İbr. b. Nu'mân (İbn Hayr *Fehrese* 229).

29. Şihâbüddin İbr. b. Abdillâh b. Abdilmun'im b. Âlî b. ebî'd-Demmi'l-Hemedânî el-Hamavî eş-Şâfiî'nin (öl. 642 H.) *Ta'rih'i* (Siyer XXIII, 125).

30. Sadaka b. el-Huseyn el-Haddâd'ın *Ta'rih'i* (Hallikân VI, 253).

31. Zamanın çoğunluğunu hadîs dinlemek ve ilmi münazaralarda bulunmakla geçiren Baybars el-Mansûrî ed-Devâdâr'ın 25 ciltlik meşhur *Ta'rih'i* (Dürer I, 509-10).

32. Muh. b. Ömer el-Vâkidî'nin *Ta'rih'i*. Bekr b. Abdilvehhâb'ın rivâyeti ile (Sila 84-28, 26).

33. ed-Dulâbî'nin *Ta'rih'*inden bir alıntı İbn Hallikân tarafından nakledilmiştir (I, 350).

34. *el-Musannef* sahibi Ebû Bekr b. ebî Şeybe'nin *Ta'rih'i*. İki râvisini tesbit ettim: a) Abdân b. Ah. el-Cevâlikî (Sila 84-28, 27); b) Ebû Amr en-Nisâbüri (*Ta'rih Bağdâd* XIV, 320). Yazması mevcuttur: 9409 (113 yk., 1250 H. civarı; GAS 109). Bunun mikrofilm Süleymaniye Ktb. Mikrofilm ar. No. 2651.

*** Belirli beldelerin ricâline has kılınmış mahallî ta'rih kitapları:**

35. Ebû'l-Muzaffer Muh. b. Ah. b. Muh. b. Ah. b. Muh. b. İsh. el-Ebîverdi el-Edib'in (öl. 507 H.) *Ta'rihu Ebîverdî*; eserine *Nüzhetu'l-huffâz* adını da vermiştir. Ebîverdî Nesâ, Kûfen ve Gâziyân gibi bu nahiye beldelerini de ilave etmiştir (Hallikân IV, 448; *İ'lân* 246).

36. İbnü ebî'l-Heycâ'ir-Rev'âd'ın (4. H. asır) *Ta'rihu Âzerbeycân'ı*.

37. Ebû'l-Berekât el-Mübârek b. Ah. b. el-Mübârek b. Mevheb b. el-Müstevfî'nin (öl. 637 H.) *Ta'rihu Erbil'i*. Kendi elyazısı ile 5 cildi bulan eserinde daha çok edib ve meliklere yer vermiştir. Sül. b. Abdillâh b. ebî'l-Hasan ez-Zencânî el-Mekkî tarafından ihtisar edilmiştir (*İ'lân* 246-7).

38. Ebû Sa'd Abdurrahman b. Muh. b. Muh. b. Abdillâh b. İdris el-İdrîsî'nin (öl. 405 H.) *Ta'rihu Esterâbâz'ı* (Tezkire III, 1062). Ebû'l-Kâsım Hamza b. Yûsuf es-Sehmi, bu esere bir tekmile yazmıştır (*İ'lân* 247).

39. Vecîhüddin Ebû'l-Muzaffer Mansûr b. Süleymân b. Mansûr, İbnü'l-İmâdiyye'nin (607-673 H.) dört ciltlik *Ta'rihu İskenderiyye'si* (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 175b; *Iber* III, 327; *İ'lân* 247).

40. Ebû Abdillâh Hamza b. el-Huseyn el-Mü'eddib'in (4. H. asır) *Ta'rihu İsbehân'ı* (*İ'lân* 248).

41. Ebû Bekr Muh. b. ebî Âlî Ah. b. Abdirrahman el-Mu'addil'in *Ta'rihu İsbehân'ı*.

42. Âlî b. Hamza el-İsfehânî'nin *Kalâ'idü's-şereff fi mefâhiri İsfehân ve-ahbârihâ'sı*.

43. el-Firûzâbâdî'nin *Ta'rihu İsfehân'ı* (*Dav'u'l-lâmi* X, 82).

44. İsbiliyye ta'rihi üzerine Ebû Bekr Muh. b. Abdillâh b. İbr. b. Kassûm el-İşbilî'nin (öl. 639 H.) *Mecâlisu'l-ebâr fi mu'âmeleti'l-hiyâr'ı* (*İ'lân* 248).

45. İbrâhîm b. el-Kâsım b. er-Refik el-Kayrevânî el-Kâtib'in birkaç ciltten oluşan *Ta'rihu İfrikiyye'si* (*İ'lân* 250).

46. Ebû Abdillâh Muh. b. el-Hâris b. Esed el-Muhâsibî el-Kayrevânî'nin (öl. 361 H.) *Ta'rihu İfrikiyye'si* (*Iber* II, 112).

47. Muh. b. Yûsuf el-Verrâk (öl. 363 H.) ile,

48. el-Münzirî'nin muâsırı olan İbnü'd-Debbâğ el-Ensârî'nin de birer *Ta'rih'i* mevcuttur (*İ'lân* 250).

49. Ebû'l-Arab Muh. b. Ah. b. Temîm et-Temîmî el-Kayrevânî'nin *Tabakâtu ehli İfrikiyye'si* (Tezkire III, 890). Bunun dışında onun bir de 11 ciltlik bir *Ta'rih'i* de vardır.

50. Ebû Abdillâh Muh. b. Fütûh el-Humeydî'nin (öl. 488 H.) Endülüs biyografik ta'rihi: *Cezvetu'l-muktebis fi zikri vülâti'l-Endülüs ve-esmâi ruvâti'l-hadis ve-ehli'l-fıkıh ve-zev'i'n-nebâhe ve's-şi'r'i*. Kitabın uzun olan bu başlığı, konusunu aşağı yukarı ifâde etmektedir. Şöyle ki müellif, kitabına İslâmî fetihden sonra Endülüs'te hâkim olan valilerin terceme-i hâlleri ile başlar ve bunları kronolojik sırada ele alır. Daha sonra öncelikle "Muhammed" ve "Ahmed" isimli olanları başta zikretmek üzere 1000 kadar kişinin tercemelerini alfabetik sıralama içinde takdim eder.

51. Ebû'l-Velîd Abdullâh b. Muh. b. Yûsuf el-Ezdî, İbnü'l-Faradî'nin (öl. 403 H.)

Ta'rihu ulemâi Endülüs'ü. Eserinin adı şöyledir: *el-İhtifâl fî terâcimi'r-ricâl'i* (İ'lân 251). İkinci hicri asrın başlangıcından dört yüzlerin sonuna kadar yaşayanları ihtiva etmektedir. Alfabetik olan eser çeşitli tarihlerde basılmıştır:

a) Fransisco Codera'nın tahkiki ile, 2 cilt hâlinde 1890-1 yıllarında Madrid'de Bibliotheca-arabico-hispana tarafından.

b) İzzet el-Attâr el-Huseynî'nin tahkiki ile yine 2 cilt olarak 1954'de Kahire'de Mek-tebetü'l-Hâncî tarafından.

c) 1966 yılında Mısır'da el-Mektebetü'l-Endülüsiyye tarafından iki cilt hâlinde.

İbnü'l-Faradî'nin bu eseri üzerine çeşitli zeyiller yazmışlardır:

a) Ebû'l-Kâsım Abdülmelik b. Halef b. Beşkuvâl'in *K. es-Sıla*'sı. Metot olarak İbnü'l-Faradî'nin metodunu sürdürerek alfabetik olarak tertib ettiği eserinde hocasına nisbetle daha çok edib ve şâire yer vermiştir. Çeşitli baskıları yapılmıştır:

1. Madrid 1882-3, iki cilt, Francisco Codera, Bibliotheca Arabico-hispana.

2. Kahire 1955, 2 cilt, Sekâfetü'l-İslâmiyye.

3. Beyrut 1964, İhsân Abbâs, Dâru's-Sekâfe.

4. Kahire 1960, 2 cilt, Dâru'l-Mısriyye li't-te'lif ve't-terceme.

b) Daha sonra Ebû Ca'fer Ah. b. ez-Zübeyr (öl. 707 H.), *Sıla*'ya bir zeyl yazmıştır: *Sîlatu's-Sıla*.

Bu eserin iki baskısı yapılmıştır:

1. Beyrut 1966, Mektebetu Hayyat.

2. Rabat 1937, el-Matba'atu'l-İktisâdiyye.

c) Ebû Abdillâh Muh. b. el-Ebâr el-Kudâî'nin *et-Tekmile li-kitâbi's-Sıla*'sı. İki baskısını tesbit ettim:

1. Madrit 1886-7, Bibl. Ar. hisp.

2. Kahire 1955, İzzet el-Attâr el-Hasanî, Mektebetu'l-Hâncî.

Yine aynı müellifin bu sahada kaleme aldığı *el-Muktedab min kitâbi Tuhfeti'l-kâdim*'i de basılmıştır: İbrâhîm el-Ebyârî'nin tahkiki ile 1957'de Kahire'de Matba'atu'l-Âmiriyye tarafından.

d) Kâdı Ebû Abdillâh Muh. b. Muh. b. Abdilmelik el-Ensârî el-Murâkişî'nin birkaç ciltten oluşan eseri: *ez-Zeyl ve't-tekmile li-kitâbiye'l-Mevsûl ve's-Sıla*. Neşri yapılmıştır: İhsân Abbâs'ın tahkiki ile 1973 yılında Beyrut'ta Dâru's-Sekâfe tarafından.

52. Ebû Mervân Hayyân b. Halef b. Huseyn el-Endülüsi'nin (öl. 469 H.) bu sahada iki eseri vardır: Birisi 60 ciltlik *el-Mûbin*'i, diğeri ise 10 ciltlik *el-Muktebis min enbâi ehli'l-Endülüs*'ü. İkincisi Mahmûd Âli Mekki'nin tahkiki ile 1973 yılında Beyrut'ta Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî tarafından neşredilmiştir.

53. Ebû Âmir Muh. b. Ah. b. Âmir el-Belevî et-Tarsûsi'nin (ö. 559 H.) *Dürerü'l-kalâ'id ve-gurerü'l-fevâ'id fî ahbâri'l-Endülüs ve-umerâihâ ve-tabakâtı ulemâihâ ve-suarâihâ*'sı (İ'lân 251-2).

54. Ebû Abdillâh Muh. b. Hâris el-Huşenî'nin *Ta'rihu'l-Endülüs*'ü (Buğye, No. 202).

55. Ebû'l-Abbâs Ah. b. Muh. b. Ah. el-Makarrî'nin *Nefhu't-tib min gusni'l-Endülüsi'r-ratib*'i. İhsân Abbâs'ın tahkiki ile 1968 yılında, 8 cilt hâlinde Beyrut'ta Dâru Sâdır tarafından neşredilmiştir.

56. el-Feth b. Muh. b. Ubeydillâh, İbnü Hâkân'ın *Matmahu'l-enfus ve-mesrahu't-te'nis fî milhi ehli'l-Endülüs*'ü Muh. Âli Şevâbîke'nin tahkiki ile 1983 yılında Beyrut'ta, Mû'essesetü'r-Risâle tarafından basılmıştır.

57. Ah. b. Yahyâ b. Ah. ed-Dabbî'nin *Buğyetü'l-mültemis fî ta'rihi ricâli ehli'l-Endülüs*'ü. 1884 yılında Madrit'te ve 1967 yılında ise Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî tarafından yayınlanmıştır.

58. Muh. b. Muh. İbnü'l-Hâc'ın (öl. 774 H.) *Ta'rihu Becâye*'si (İ'lân 252).

59. Ebû Abdillâh Muh. b. Ahmed b. Muh. el-Buhârî, Goncâr'ın *Ta'rihu Buhârâ*'sı. Ondan rivâyet eden: Hennâd b. İbr. en-Nesefî (*Sıla* 84-28, 31). *İsâbe*'nin kaynaklarından (I, 155).

Ebû Hâmid Ah. b. Muh. b. Ahîd b. Mâmâ el-İsbehânî, (öl. 436) bu kitaba bir zeyl yazmıştır (*Tezkire* III, 1118).

Silefi, Goncâr'ın *Ta'rih*'ini ihtisar etmiştir (*İ'lân* 252).

60. Ömer b. Şebbe'nin (öl. 263 H.) *Ahbâru* (yahut *Ta'rihu*)'l-Basra'sı. *İsâbe*'nin kaynaklarından birisidir (III, 61; IV, 346).

61. Ebû Sa'îd Ah. b. Muh. b. Ziyâd, İbnü'l-A'râbi'nin (246-340 H.) Basra hakkında büyük bir *Ta'rih* kitabı kaleme aldığını Zehebî bildirmektedir (*Tezkire* III, 852).

62. Hanefî fıkhnı dair *en-Nâfi'* kitabının müellifi Nâsirüddîn Ebû'l-Kâsım Muh. b. Yûsuf el-Medî'nin *Ta'rihu Belh'i*. Tek ciltlik alfabetik olan eserinde tercemeleri "*Muhammed*" adlı olanlarla başlatmıştır (*İ'lân* 255).

63. Ebû Mûsâ Muh. b. Mahmûd b. İsh. el-Halebî (sonra:) el-Makdisî'nin *Ta'rihu Beyti'l-Makdis'i*.

64. Muh. b. Halef, İbnü Alkame'nin (öl. 309 H.) *Ta'rihu Belensiye'si* (*İ'lân* 256).

65. Sa'îd b. Süleymân b. el-Huseyn el-Gâfîkî'nin *Ta'rihu Elbire'si* (*İ'lân* 257)

66. İbnü'l-Ebbâr'a göre (*Tekmile* I, 610) Ebû'l-Kâsım Muh. b. Abdilvâhid b. İbr. el-Mellâhî de (öl. 619 H.) Elbire ulemâsı hakkında bir *Ta'rih* kitabı yazmıştır.

67. Hamza b. Yûsuf es-Sehmi'nin *Ta'rihu Cürcân'ı*. Müellifinden rivâyet eden: İsmâ'il b. Mis'ade'ti'l-Cürcânî (*Sila* 84-28, 31). *İsâbe*'nin kaynaklarından (II, 403; III, 614; IV, 376). 1950 yılında Haydarâbâd'da basılmıştır. Diyâüddîn el-Makdisî, bu kitabı ihtisar etmiştir.

68. Ebû Arûbe el-Huseyn b. Muh. b. ebi Ma'ser el-Harrânî'nin *Ta'rihu'l-Cezire'si*. Müellifinden rivâyet eden: Ebû Bekr Muh. b. Abdillâh el-Ebhurî (*Sila* 84-28, 25).

69. Onun talebesi Ebû'l-Hasan Ali b. el-Hasan b. Alân el-Harrânî'nin de bu belde ehli hakkında bir *Ta'rih*'i mevcuttur (*İ'lân* 259).

70. Ebû's-Senâ Hammâd b. Hibetillâh b. Hammâd el-Fudaylî el-Harrânî'nin (öl. 598 H.) *Ta'rihu Harrân'ı*. Zehebî, *Ta'rihu'l-İslâm*'ında onun bu eserini tamamlayıp tamamlayamadığının belli olmadığına işaret etmesine karşılık İbnü Receb ile İbnü'd-Dübeysî tamamlayıp, talebelerine okuduğunu ileri sürmüşlerdir (*Tekmile* I, No. 690). Bu kitap üzerine Ebû'l-Mahâsin b. Selâme b. Halife el-Harrânî bir zeyl yazmıştır (*İ'lân* 259).

71. Kemâlüddîn Ebû Hafs Ömer b. ebi Cerâde Abdilaziz, İbnü'l-Adîmî'l-Halebî'nin (öl. 660 H.) *Buğyetu't-taleb = Ta'rihu Haleb'i*. Zehebî, eserin 30 cilt olduğunu söylemiştir (*İber* II, 300). Alfabetik bir tertiple hazırladığı eser hakkında Yûnîni, temize çekilmiş 40 cildi varken ve bazı müsveddeleri de duruyorken vefat ettiğini söylemiştir. Daha sonra müellifin kendisi de bu büyük kitabından *Zübdetü't-taleb* adını verdiği bir eser hazırlamıştır.

Daha sonra bu *Ta'rih* kitabı üzerine Alâüddîn Ebû'l-Hasan Ali b. Muh. b. Sa'd el-Cibrîni, İbnü Hatîbî'n-Nâsiriyye (öl. 843), bir zeyl yazmıştır ki, adı şöyledir: *ed-Dürerü'l-müntehab bi-tekmileti Ta'rihi Haleb*. Birkaç ciltten oluşan eser alfabetik olup, İbn Hacer, 836 yılında Haleb'e geldiği zaman inceleyip üzerine pek çok ilaveler yapmıştır (*Dürer* III, 234; İbn Hacer *Müfehres* 176a). Yazmaları: Paris 2139, 5853.

Ondan önce *Buğye* üzerine Muh. b. Ali, İbnü Aşâ'ir (öl. 789 H.) bir zeyl yazmıştır (*Dürer* II, 124; *İ'lân* 260)

72. Ahmed b. Muh. b. İsmâ'nın (3. H. asır) *Ta'rihu'l-Himisiyyin'i* (*Ta'rih Bağdâd* V, 63; *İsâbe* I, 312, III, 114).

73. Ebû'l-Kâsım Abdüssamed b. Sa'îd el-Kâdî'nin *Ta'rihu Himis'i*. Râvisi: Ali b. Abdillâh ez-Zâhid (*Sila* 84-28, 29) *İsâbe*'nin kaynaklarından olan (II, 198) eser, muhtemelen yalnızca Himis'e giren sahâbeyi müstemildir.

74. Abdülganî b. Sa'îd el-Ezdi'nin *Ta'rihu Himis'i* (*İsâbe* III, 600).

75. Hâfiz Ebû Muh. Mahmûd b. Muh. b. Abbâs b. Arslan el-Huvârezmi'nin (öl. 568 H.) 8 ciltlik *Ta'rihu Huvârezm'i*. Zehebî, ondan bazı seçmeler yapmıştır (*İ'lân* 262).

76. Abdülcebbar b. Abdillâh b. Muh. el-Havlânî'nin *Ta'rihu Dârâyâ'sı*. Müellifinden rivâyet eden: Ali b. Muh. b. Tavk (*Sila* 84-28, 25). British Museum'daki yazmasının

dan Sa'îd el-Afgânî'nin tahkiki ile 1950'de Dimaşk'ta, 1975'de ise Bingâzi'de basılmıştır.

77. Ebû Alî Muh. b. Sa'îd b. Abdurrahman b. İbr. el-Kuşeyrî el-Harrânî'nin (öl. 334 H.) *Ta'rihu'r-Rakka ve-men nezelehâ min ashâbi Rasûlillah'*. Müellifinden rivâyet eden râvisi: Ebû Ahmed Muh. b. Abdillâh b. Ah. ed-Dehhân (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 24a; *Sila* 84-28, 24). Tâhir en-Na'sânî'nin tahkiki ile 1960 senesinde Hama'da basılmıştır.

78. Ebû Arûbe el-Huseyn b. Muh. b. Mevdûd el-Harrânî'nin *Ta'rihu'r-Rakka'sı* (*İ'lân* 264).

79. Ebû'l-Hasan b. Bâbâveyh'in *Ta'rihu'r-Rey'i*. İbn Hacer, *Lisânu'l-Mizân*'da bu kitaptan pek çok iktibaslar yapmıştır: IV, 81; V, 70, 83, 87, 103, 105, 388, 394.

80. Ebû Mansûr el-Âbî'nin *Ta'rihu'r-Rey'i* (*İ'lân* 264).

81. Ebû'l-Abbâs Muh. b. Ca'fer el-Mustağfirî'nin (öl. 432 H.) *Ta'rihu Semerkand'ı* (*İ'lân* 265).

82. Ebû Sa'd Abdurrahman b. Muh. b. Abdillâh b. İdris el-İdrisî el-Esterâbâzî'nin *Ta'rihu Semerkand'ı* (*Tezkire* III, 1062).

83. Necmüddîn Ebû Ca'fer Ömer b. Muh. b. Ah. b. İsmâ'il en-Nesefî'nin (öl. 537H.) *el-Kand fî zikri ulemâi Semerkand'ı*. Yazması: Turhan 70 (198 yk., 11. H. asır). Bu kitabı Diyâüddîn el-Makdisî, ihtisâr etmiştir (*İ'lân* 265).

84. Ebû Abdillâh Muh. b. Abdilazîz b. Ah. eş-Şîrâzî el-Kassâr'ın *Ta'rihu Şîrâz'ı* (*İ'lân* 265-6).

85. Ebû'l-Kâsım Hibetullah b. Abdilvâris b. Alî eş-Şîrâzî'nin *Ta'rihu Şîrâz'ı* (*Tezkire* II, 1215).

86. Ebû Zeyd Abdurrahman b. Muh. el-Ensârî'nin *Me'âlimu'l-îmân ve-ravdatu'r-ridvân min ulemâi'l-Kayravân'ı* (*İ'lân* 271).

87. Ebû'l-Abbâs Ca'fer b. Muh. el-Mustağfirî'nin *Ta'rihu Keş'i* (*Tezkire* III, 1102; *İ'lân* 271).

88. Ebû Recâ' Muh. b. Hamdeveyh es-Sencî el-Herkânî'nin (öl. 306 H.) *Ta'rihu'l-Merâuze'si* (*İ'lân* 276; *İsâbe* I, 64).

89. Ebû'l-Fadl el-Abbâs b. Mus'ab b. Bişr'in *Ta'rihu Merv'i* (*İ'lân* 276)

90. Ebû Sa'd b. es-Sem'ânî'nin *Ta'rihu Merv'i*, 20 ciltten fazla idi (Hallikân II, 210; *İ'lân* 276).

91. Ebû'l-Hasan Ah. b. Seyyâr el-Mervezî'nin (öl. 268H.) *Ta'rihu Merv'i* (*İber* I, 385). *İsâbe*'nin kaynaklarındandır (I, 64).

92. İbn Bâtîş ile,

93. İbr. b. Muh. b. Yezîd el-Mevsilî'nin *Ta'rihu'l-Mevsil'leri* (*İ'lân* 283).

94. Ebû Zekeriyâ Yezîd b. Muh. b. İyâs el-Ezdi'nin *Ta'rihu'l-Mevsil'i*. Râvisi: el-Muzaffer b. Muh. et-Tûsî (*Sila* 84-28, 31). *İsâbe*'nin kaynaklarındandır (IV, 388). Zehebî, bu kitaptan çok yararlandığını söylemiştir (*Tezkire* III, 894). Alî Habîbe'nin tahkiki ile 1967 yılında Kahire'de basılmıştır.

95. *el-Kâmil* sahibi İzzüddîn b. el-Esir de Mevsil hakkında bir tarih kitabı yazmaya başladı ise de tamamlamadı (*Siyer* XXII, 354).

96. Ebû'l-Abbâs Ca'fer b. Muh. b. el-Mu'tezz el-Mustağfirî'nin *Ta'rihu Nesef'i* (*Tezkire* III, 1102).

97. Ebû'l-Hasan Eslem b. Sehl Bahşel el-Vâsıtî'nin *Ta'rihu Vâsıt'ı*. Müellifinden rivâyet eden: Muh. b. Osmân b. Sem'ân (*Sila* 84-28, 31). *İsâbe*'nin kaynaklarındandır (I, 66; I, 447; IV, 203). G. Avvâd'ın tahkiki ile 1967 yılında Bağdat'ta basılmıştır. Ebû'l-Hasan Alî b. Muh. b. et-Tayyib el-Cüllâbî (öl. 554 H.), bu kitaba bir zeyl yazmıştır.

98. Ebû Abdillâh Muh. b. Sa'îd b. Yahyâ ed-Dübeysî'nin (öl. 637 H.) *Ta'rihu Vâsıt'ı* (*Tekmile* I, No. 2925).

99. Ebû Nasr Abdurrahman b. Abdilcebbâr b. Osmân el-Fâmî'nin öl. 549 H.) *Ta'rihu*

Herât'i. Bunu daha sonra Diyâüddîn el-Makdisî ihtisâr etmiştir (*İ'lân* 284).

100. Ebû İshâk Ah. b. Muh. b. Yâsîn el-Herevî el-Haddâd'ın (öl. 234 H.) biri alfabetik olmak üzere iki *Ta'rih*'i vardır (*İ'lân* 285).

101. Ebû Mansur Şehridâr b. Şîreveyh ile oğlu Şîreveyh b. Şehridâr ed-Deylemî'nin *Ta'rihu Hemedân*'ları (*Tezkire* III, 986; *Tekmile* II, no. 805; *İ'lân* 285).

102. Ebû'l-Fadl Sâlih b. Ah. b. Muh. b. Ah. b. Sâlih el-Hemedânî'nin (öl. 374 H.) *Ta'rihu Hemedân*'ı (*İ'lân* 285).

103. İmrân b. Muh. b. İmrân el-Hemedânî'nin *Tabakâtu ehli Hemedân*'ı (*İ'lân* 286).

Buraya kadar zikrettiğimiz kitaplar çoğunlukla teracim-i ricâl ağırlıklı ta'rih kitaplarıdır. Aşağıda siyâsî ağırlıklı umûmî ta'rih kitaplarından en marûf olanlarının isimlerini vereceğim. Ta'rih kitapları, genellikle kronolojik oldukları için, her sene içinde vâki olan olaylarla birlikte muhaddis, ulemâ ve udebâdan ölenlerin ölüm tarihleri ile tercemelerine de yer verildiği görülmektedir.

103. Ebû'l-Ferec b. el-Cevzî'nin *el-Muntazam fi ta'rihi'l-ümem*'i. Büyük bir ta'rih kitabıdır. Hicret ile başlayıp el-Müstedî'nin hilâfetine kadarki siyâsî olaylar ile teracim-i a'yânı ihtiva eder. Daha sonra müellif, *Şüzûrul-ukûd fi ta'rihi'l-uhûd* adı ile bu büyük eserinden küçük bir çalışma hazırlamıştır. Muh. b. Ah. b. Muh. el-Fârisî, *Muntazam*'a bir zeyl yazmıştır. Birkaç cilt olan eser, *el-Fâhir fi zikri havâdisi eyyâmî'l-imâmî'n-Nâsir* başlığını taşımaktadır.

104. İbnü'l-Cevzî'nin torunu Ebû'z-Zafer Yûsuf b. Kızıoğlu'nun *Mir'âtu'z-zemân fi tevârihi'l-a'yân*'ı (*İ'lân* 304).

105. Ebû'l-Hasan Ali b. el-Huseyn b. Ali el-Mes'ûdî'nin (öl. 346 H.) *et-Tenbih ve'l-ışrâf*'ı. Umûmî dünya ta'rihi ağırlıklı olan kitab, 1894 yılında Leiden'de basılmıştır.

106. Yine el-Mes'ûdî'nin *Mürûcu'z-zeheb ve-me'âdinu'l-cevheri*. Bu kitap, yine müellife ait olan *K. Ahbârî'z-zemân* ile *el-Evsat fi't-ta'rih* kitaplarının hülâsasıdır. Zamanın başlangıcından 335 H. yılına kadarki olayları kapsamaktadır. Muh. Muhyiddin Abdülmecîd'in tahkiki ile 1964 yılında 4 cilt hâlinde Mısır'da basılmıştır.

107. İzzüddîn Ebû'l-Hasan Ali b. ebî'l-Kerem, İbnü'l-Esir el-Cezerî'nin *el-Kâmil fi't-ta'rih*'i. Zamanın başlangıcından 628 H. yılına kadar olan vâkıa ve terâcimi içermektedir. Çeşitli baskıları yapılmıştır:

a) Nasrullah et-Tahrânî'nin tahkiki ile 1852 yılında taşbaskısı.

b) Kahire 1885 yılında, 12/6 cilt.

c) Kahire 1886 yılında, 12/4 cilt.

d) Leiden ve Uppsala 1851-74, Carolus Johannes Tornberg, 14/9 cilt. Bu nüshanın baskısı, daha sonra ofsetle Beyrut'ta Dâru Sâdir tarafından 1965 ve 1979 yıllarında 13 cilt hâlinde tekrarlanmıştır.

e) Kahire 1904, Matba'atu'l-Hayriyye, 4 cilt.

f) Tahir Ah. ez-Zâvî'nin tahkiki ile 1963'de Kahire'de Matbaatu İsâl-Bâbî tarafından.

108. Hâfız İmâdüddîn Ebû'l-Fidâ' İsm. b. Ömer b. Kesir'in (öl. 774 H.) *el-Bidâye ve'n-nihâye*'si. Tarih konusunda en kapsamlı kitaplardan birisidir. Çeşitli baskıları yapılmıştır.

a) Kahire 1322/1904 yılında 4 cilt hâlinde, Matba'atu'l-Hayriyye tarafından hâmişinde başka kitaplarla birlikte.

b) Kahire 1348-51, 7 cilt hâlinde.

c) Riyad 1968, Mektebetu'n-Neşri'l-Hadise.

109. İbn Hacer, *el-Bidâye*'ye zeyl niteliğinde bir kitap kaleme almıştır: *İnbâu'l-gumr fi enbâi'l-umr*. Bu kitabında o, 773-850 tarihleri arasında Suriye ve Mısır'ın politik ve literarîk ta'rihini ele almıştır.

110. Ebû Muh. Abdullah b. Es'ad b. Ali el-Yâfi'î'nin öl. 768 H.) *Mir'âtu'l-cinân ve-ibretu'l-yakazân*'ı. Kronolojik bir siyâsî ve biyografik ta'rih kitabıdır. Hicretin başlangıcından 750 H. tarihine kadardır.

111. İbnü Tağribirdî'nin *Nücumu'z-zâhire*'si. Siyâsî ve literal ta'rih kitaplarının bü-

yüklerindendir. Çeşitli baskıları gerçekleştirilmiştir:

- a) *Rerum aegyptiacarum annales*. J. D. Caryle, Cantab. 1792.
- b) T. G. J. Juynboll ve B. F. Matthes, 2 cilt, Leiden 1851-5.
- c) Kahire 1929, 8 cilt, Matba'atu Dâri'l-Kutubi'l-Mısriyye.
- d) Kahire 1963, el-Mü'essesetu'l-Mısriyyeti'l-İlmiyye li't-Te'lif ve't-Terceme.

MU'CEMLER

Mu'cem'in çoğulu *me'âcim*'dir. Muhaddislerin ıstılâhında mu'cem: İ- çindeki hadislerin, sahâbeye yahut şeyhlere yahut belde vs.ye göre tertib edilmiş olduğu kitaplardır. Bunların çoğunluğu alfabetik olarak düzenlenmişlerdir¹.

- 1* *Mu'cem*, kısaca müellifin şeyhlerinin terceme-i hâllerini alfabetik olarak verdiği kitaplara denilir. Hadis ve süyüh mu'cemleri diye iki kısımda incelenirler. Hadis mu'cemlerinde müellif, şeyhinin isminin başında kısa bir biyografisini zikrettikten sonra, onun tarikinden bir hadisi senedi ile tahrir eder. Taberânî'nin *Mu'cemu'l-evsat ve's-sağir*'i ile Ebû Ya'lâ'nın *Mu'cem*'i bu türdendir. Şüyüh mu'ceminde ise müellif, şeyhlerinin hadislerini sevk etmek yerine onların biyografilerini zikrettikten sonra, onlardan dinlediği yahut onlara okuyup, rivâyet etmeye icâzetlerini aldığı hadis vesâir ilimlere dâir kitapları senedi ile sevkeder. İbn Hacer'in *Müfehres*'i gibi. Hadis mu'cemlerine bazen *meşyeha* adı da verilmiştir. Aynı anda hem mu'cem, hem de meşyeha adı ile anılan bazı kitaplar mevcuttur. Silefî'nin meşyeha yahut mu'cemleri gibi. Meşyehadan mu'cemin en bâriz farkı, mu'cemin alfabetik oluşudur. Ancak bu, meşyehaların tümünün alfabetik olmayışını göstermez.

Sebet, mu'cem ve meşyeha tabirlerinin kullanımı özellikle Maşrık'ta yaygınlaşmıştır. Mağrib ve Endülüs'te ise *Fihris* ile *Bernâmec* tabirleri, bu kitaplar hakkında şüyû bulmuş tabirlerdir.

Fihris, *fehâris* kelimesinin tekili olup aslen Farsça'dır ve denildiğine göre bunun "ta'ribi"= Arapçalaşmış biçimi *Fihrist*'tir. *Bernâmec* ise, *berâmic* kelimesinin tekili olup, bu da diğeri gibi Farsça'dır (*Fihris* I, 40).

Endülüs ulemâsı, *fehâris* ve *berâmic* hazırlamaya doğu ulemâsına nisbetle oldukça ehemmiyet ve ihtimâm göstermişlerdir. Çoğu zamanımıza ulaşamamış olmakla birlikte, bir kısmı yazma hâlinde çeşitli kütüphanelerde korunmaktadırlar.

Bernâmec yahut fihristler tertib edilişlerine göre bazı nev'lere ayrılmaktadırlar:

- Müellifin, kıraat ettiği kitapları konularına göre tertib etmesi sûretiyle hazırlananlar. İbn Hayr'ın *Fehrese*'si gibi.
- Müellifin, kendilerine kıraat ettiği şeyhlerin isimlerine göre tertib ettikleri. İbn Attiyye'nin *Fihrist*'i, Kâdî İyâd'ın *Gunye*'si gibi.
- Bu iki özelliğin birleştirildikleri. İbn Câbir el-Vâdiyâşî'nin *Bernâmec*'i gibi.

Daha geniş bilgi edinmek için bkz. Dr. el-Ahvânî, *Kutubu Bernâmecî'l-ulemâ' fi'l-Endülüs*, Mecelle Ma'hedi'l-Mahtûtâtî'l-Arabiyye I, cüz' 1, Mayıs 1955, s. 91.

Müteahhirûndan kimisi de fihrisini hazım hâlinde kaleme almıştır. Meselâ Şeyh et-Tayyib b. Muh. el-Fâsî öl. 1113 H.), *Fihris*'ini 618 beyitlik bir kasîde hâlinde yazmıştır.

Daha önce de söylediğimiz gibi bir kısım literal biyografi kitapları hem mu'cem, hem de meşyeha isimleri ile geçmiştir. Hem mu'cem, hem de meşyeha isimleriyle mezkûr olan bu tür eserlerin müelliflerinden bazıları: Necibüddin Abdülatif b. Abdilmun'im el-Harrânî; Fahrüddin b. el-Buhârî; Ebû'n-Nûn Yûnus b. İbr. ed-Debûsî; Ebû'l-Haccâc Yûsuf b. Halil ed-Dimaşkî; Ebû'l-Ganâ'im Muh. b. Ali b. Meymûn en-Nersî. Bu müelliflerin sözkonusu kitapları mu'cemler içinde bulunamaz ise, meşyehalar bölümünde aranmalıdır.

Sahâbe mu'cemleri:

1. et-Taberânî'nin *Mu'cemu'l-kebîr*'i: Sahâbe isimlerine ve harf sırasına göre tertîb edilmiştir. Ebû Hureyre'nin müsnedini almamıştır². Zira onun için ayrı müstakil bir eseri vardır. Denildiğine göre 12 ciltte 60.000 hadis irâd etmiştir. Eser hakkında İbn Dihye: "Dünyâ üzerindeki mu'cemlerin en büyüğüdür." demiştir. Muhaddis ve ulemâ "Taberânî'nin *Mu'cem*'i" dediklerinde bununla onun *M. el-kebîr*'ini kasdederler. Diğer mu'cemlerini kasdettikleri zaman bunu ismini ifâde ederek kayıtlarlar³.

2. et-Taberânî'nin *Mu'cemu'l-evsat*'ı. Bunu, kendi şeyhlerinin isimlerine göre tertîb etmiştir. Hadislerini verdiği şeyhlerinin sayısı 2000'e yakındır. Rivâyet ve şeyhleri o kadar çoktur ki, bunların bir kısmı müellifin ölümünden sonra da yaşamıştır. Çoğunlukla da şeyhlerinin "garîb" olan rivâyetlerine yer vermiştir. Zehebî de: "Bu kitap, Dârekutnî'nin *K. el-Efrâd*'ının nazîridir" dedikten sonra bu eserin fazîleti ile onun rivâyetinin genişliğine temas etmiştir. Denildiğine göre 30.000 hadis ihtivâ etmekte ve 6 büyük ciltten oluşmakta imiş. Bu eseri hakkında ondan: "Bu kitap benim rûhumdur" dediği nakledilmiştir. Zira onu hazırlamakta pek meşakket çekmiştir. Zehebî diyor ki: "Onda her türden nefis, azîz ve münker (hadis) mevcuttur."⁴

3. et-Taberânî'nin *Mu'cemu's-sağîr*'i: Tek ciltlik bu eserinde müellif, 1000 kadar şeyhin, herbirinin birer, nâdiren de bazılarının ikişer hadisini tahrîc etmiştir. Kimilerince 20.000 hadis ihtivâ etmekte imiş, el-Makarrî ise

2* Ebû Hureyre dışında İbn Ömer, İbn Abbâs ve İbn Mes'ûd'un hâricinde diğer muksirûnun müsnedlerine de yer vermemiştir. Eser, yarı alfabetiktir. Şöyle ki, meselâ *Ayin* harfinde Ömer ile başlayanlar Abdullah isimli olanlardan öncedir.

3* Müellifinden rivâyet eden râvileri:

a) Ebû Nu'aym el-İsbehânî (*Sirâcüddîn Meşyeha* 126b-127a).

b) Ebû Bekr Muh. b. Abdillâh b. Rîze (*Suyûtî Fihrist* (250b-251a).

c) Ebû'l-Hasan Ah. b. Muh. b. el-Huseyn b. Fâzşâh el-İsfehânî (*İber* I, 267, 404; İzz. b. Cem. 77a-79b).

Hadis literatüründe çok önemli bir yeri vardır. Başka bilim dallarında çok önemli bir hadis kaynağı olarak kullanılmıştır. İbn Hacer, bu kitap için *İsâbe*'nin bir yerinde (II, 418) "müsned" tabirini kullanmıştır.

Alâüddîn Ebû'l-Hasan Ali b. Belbân b. Abdillâh el-Cemedâr el-Fârisî 705-739 H.) tarafından fıkıh bâblarına göre düzenlenmiştir (*Vefeyât İbn Râfi'* I, 279).

Yazmaları çoktur. Tamamı neşredilmiştir: Hamdi Abdülhamid es-Selefi'nin tahkik ve tahrîci ile 25 cilt hâlinde Bağdat'ta 1980 yılında Matba'atu'l-Vatani'l-Arabî tarafından basılmıştır. Bu tarihten sonra 1983 yılında Matba'atu'l-Ümme'de tekrar daha güzel bir neşri gerçekleştirilmiştir.

4* *Mu'cemu'l-evsat*'ın hacmi ve ihtivâ ettiği hadis miktarı ile ilgili rakamlar oldukça mübâlağalıdır. Gerçekte iki yahut dört ciltte, tek sened üzerinden gelen birden fazla hadis metinleri de hesaba katılacak olursa 15000 civarında hadis ihtivâ etmektedir.

Kitabı müellifinden rivâyet edenler:

a) İbn Rîze (*Suyûtî Fihrist* 251a; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 80a).

b) Meşhûr hâfiz, *Hilye* sâhibi Ebû Nu'aym el-İsbehânî (*Fihris Ensâri* 221ab; İbn Hacer *Müfehres* 200b; *Sirâcüddîn Meşyeha* 126b-127a; *Sila* 85-29, 452).

Yazmaları vardır: Bunlardan Kara Çelebi 72-73 numaralarda kayıtlı iki cildi tam nüshadır. Tamamı 15 cilt hâlinde yakın tarihte neşredilmiştir.

*Fethü'l-müte'âl'*inde, Şeyh İbn Fehd Takiyyüddîn'in *K. İrşâdi'l-mühtedîn'*inden naklen *Mu'cemu's-sağîr*'in tek ciltte isnâdlı 1500 kadar hadisi şâmil olduğunu zikretmiştir. Ayrıca: "Zira o, kitabından 1000 kadar şeyhin herbirinden bir ya da iki hadis tahrîc etmiştir" diye ilâve etmiştir⁵.

4. İbn Lâl'in *Mu'cemu's-sahâbe'si*: Ahmed b. Alî b. Lâl el-Hemedânî eş-Şâfiî. Bu mu'cem hakkında Kâdî İbn Şuhbe, *Ta'rih*'inde: "Bundan daha güzel bir şey görmedim." dedikten sonra, müellifinin kabrindeki duâların müstecâb olduğundan söz etmiştir.

5. Ebû'l-Hüseyn b. Kânî'nin *Mu'cemu's-sahâbe'si*.

6. Ebû Mansûr el-Bâverdi'nin *Mu'cemu's-sahâbe'si*.

7. Ebû'l-Kâsım el-Begavî'nin *Mu'cemu's-sahâbe'si*⁶.

Şüyûh mu'cemleri:

8. Ebû'l-Kâsım b. Asâkır ed-Dimaşkı'nın *Mu'cem*'i⁷. Yine onun *Mu'cemu'n-nisvân*⁸ ile *Mu'cemu'l-buldân*'ı vardır.

9. Ebû Ya'lâ Ahmed b. Alî b. el-Müsennâ el-Mevsilî'nin *Mu'cem*'i⁹.

5* Eserin râvileri:

a) Ebû Bekr Muh. b. Abdillâh b. Rîze (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 79b-80a; *Sila* 85-29, 452).

b) Ebû Nu'aym el-İsbehânî (Sirâcüddîn *Meşyeha* 71a-72a).

Yazmaları pek çok olan kitabın basması: Abdurrahman Muh. Osmân'ın tashîhi ile Medine'de 1968 yılında Mektebetu's-Selefiyye tarafından neşredilmiştir. Hadislerini saydım, 1070 hadis içermektedir.

Zehebi'nin *Mu'cem*'den yaptığı seçmeler hem kıraat olunmuş (İbn Hacer *Müfrehres* 98a), hem de yazma hâlinde zamanımıza ulaşabilmiştir (Şehit Ali 546/17, 115-127 yk., 749 H.).

6* Müellifinden rivâyet eden: Ubeydullah b. Muh. b. Muh. b. Hamdân el-Ukberî (Sirâcüddîn *Meşyeha* 126b).

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 94 (IX, 128-139 yk., "Seleme" isminden "Süfyân" ismine kadar); Chicago, Or. İnst, A 12027 (27 yk., 1054 H.; GAS 175).

7* Onun şüyûh-hadîs mu'ceminin iki nüshasını tesbit ettim:

a) British Mus. Or. 7735 (DL 35).

b) Topkapı Sarayı, Medine 337 (sonu noksan, 250 yk., muhtemelen en geç 8. asırda kopye edilmiş). Yazma nüshada müelliften rivâyette bulunan râvileri: Takiyüddîn Ebû'l-Vahş Abdurrahman b. ebî Mansûr b. Nesîm el-Makdisî ile Ebû Ya'lâ Hamza b. İbr. b. Abdillâh el-Cevherî el-Hayyât. Yazmanın sonu noksan olduğu için Nûn harfinin başına kadar. Sevkettiği hadislerin senedleri hakkında hükümler de vermektedir.

İbn Asâkır'ın bir *Mu'cem*'i daha vardır ki, bu bölümle bir ilgisi yoktur: *el-Mu'cemu'l-müştemil alâ esmâi's-şuyûhi'n-nebel*. Kutub-u sitte müelliflerinin şeyhlerinin alfabetik bir kolleksiyonudur. Basılmıştır: Sekinetü's-Şihâbî'nin tahkiki ile, 1980 Şam, Dâru'l-Fikr.

8* Müelliften rivâyet eden: Şerefüddîn Ebû Abdillâh Muh. b. Nasr b. Abdurrahman ed-Dimaşkı (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 109b).

9* Müellifinden rivâyet edenler:

a) el-Kâdî ebû Bekr Yûsuf b. el-Kâsım el-Meyâncî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 50a).

b) Ebû'l-Hüseyn Muh. b. en-Nadr b. Muh. en-Nahhâs el-Mevsilî (Sirâcüddîn *Meş-*

10. ed-Dağvelî'nin *Mu'cem*'i: Ebû'l-Abbâs Muh. b. Abdirrahman b. Muh. ed-Dağvelî es-Serahsî el-Hâfız, öl. 325 H.

11. Ebû Bekr el-İsmâ'îlî'nin *Mu'cemu's-şuyûh*'u¹⁰.

12. Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin *Mu'cemu's-şuyûh*'u.

13. Ebû Abdillâh el-Hâkim ed-Dabbî'nin *Mu'cemu's-şuyûh*'u¹¹.

14. Ebû Sa'îd b. el-A'râbî'nin *Mu'cemu's-şuyûh*'u¹²: Ahmed b. Muh. b. Ziyâd b. Bîşr b. Dirhem, İbnü'l-A'râbî el-Basrî (sonra:) el-Mekkî, vera' sâhibi, âbid, sûfî, rabbânî, kadri yüce, güvenilir âlim, pek çok eserin sâhibi, bunlardan *Tabakâtü'n-nussâk* ile *Ta'rîhu'l-kebîr lil-Basra* meşhûr olanlarından-
dır. Mekke'de 340 H. yılında vefât etmiştir.

15. Ebû Bekr Muh. b. İbrâhîm b. Âlî b. Âsım b. Zâdân b. el-Mukrî el-İsbehânî'nin *Mu'cemu's-şuyûh*'u harflerine göre düzenlenmiş olup, her şeyhin bir ya da daha fazla hadisini tahrîc etmiştir¹³.

16. es-Sehmî'nin *Mu'cemu's-şuyûh*'u: Ebû'l-Kâsım Hamza b. Yûsuf b. İbrâhîm b. Mûsâ es-Sehmî —ki bu, marûf bir kabile olan Sehm b. Amr'a nisbettir— el-Kureşî el-Cürcânî, vâiz ve gezgin hâfız, Nîsâbü'r'da 427 H. tarihinde vefât etmiştir. Kendisinden *er-Risâle*'sinde rivayette bulunduğu Ebû'l-Kâsım el-Kuşeyrî'nin şeyhlerindendir. *K. Âdâbi'd-dîn* eserlerinden birisidir.

17. Ebû Sa'd Abdülkerîm b. Muh. b. es-Sem'ânî el-Hâfız'ın *Mu'cemu's-şuyûh*'u¹⁴.

yeha 126ab; *Sila* 85-29, 453). Kıraat ve rivâyeti yapılan hadis kitaplarından birisidir (Meselâ : *Dürr* I, 112, I, 121-2; İbn Hacer *Müfehres* 173a, 208b). Yakın bir tarihte tahkikli neşri yapılmıştır.

10* Yegâne râvisi: Ebû Bekr Ah. b. Muh. el-Berkânî'dir (İbn Hacer *Müfehres* 100a; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 3ab; *Sila* 85-29, 483).

Eksiksiz bir nüshası Bâyezid Umûmî kütüphanesindedir: Veliyüddin 845 I(34 yk., 7. H. asır). Neşredilmiştir: 1978 Wiesbaden Abhandlungen für die Kunde des Morgenlandes, 43, 3), Heinrich Shützinger'in tahkiki ile: *Das Kitâb al-mu'cam des Abû Bakr al-İsmâ'îlî*.

11* Müellifinden rivâyet eden: Meşhûr muhaddis, Ebû Bekr Ah. b. el-Huseyn el-Beyhâkî (*Sila* 85-29, 454).

12* Zehebî'ye göre bu mu'cemi başkası onun için hazırlamıştır (*Tezkire* III, 852). Müellifinden rivâyet eden: Abdurrahman b. Ömer en-Nahhâs (*Sila* 85-29, 453; *Fihris*, No. 214). *İsâbe*'nin kaynaklarındandır (I, 46, II, 129). Yazma nüshası: Zâhiriyye, hadis 280 (1a-249b, 7. H. asır; NÂSİR 25). Tahkikli neşrini Ahmed b. Mirin Seyyâd, doktora tezi olarak yapmıştır (Câmi'atu'l-İslâmiyye, Medine-i Münevvere).

13* Müellifinden rivâyet edenler: Ebû'l-Feth Mansûr b. el-Huseyn b. Âlî b. el-Kâsım ile Ebû Tâhir Ah. b. Mahmûd es-Sekafî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 10b; *Sila* 85-29, 452; *Fihris*, No. 215).

Yegâne yazma nüshası: Kahire² I, 79, mustalah 27M (8 cüz', 143 yk., 707 H.).

14* Zehebî, bunun 10 cilt olduğunu söylemektedir (*İber* II, 38).

Bu mu'cmeden yapılan seçmeler yazma hâlinde elde edilmiştir: *el-Muntehab min Mu'cemi's-şuyûh*, rivâyet eden: İftihârüddin Ebû Hâşim Abdülmuttalib b. el-Fadl b. Abdülmuttalib el-Hâşimî. Yazma nüshası: Ahmet III 2953 (299 yk., 647 H.). Alfabetik olan hâl tercemeleri yanısıra bazı şeyhlerinin hadislerini de sevketmektedir.

18. Yine onun *Mu'cemu'l-buldân*'ı.
19. Yine aynı müellifin *et-Tahbîr fi'l-mu'cemi'l-kebîr*'i¹⁵.
20. Ebû Tâhir Ahmed b. Muh. es-Silefî'nin üç *Mu'cem*'i vardır. Bunlardan *el-Mu'cem li-meşyehati İsbehân*'ı tek cilttir¹⁶.
21. Yine onun büyük hacimli *el-Mu'cem li-meşyehati Bağdâd*'i¹⁷.
22. Yine onun diğer belde şeyhleri için kaleme aldığı *Mu'cemu's-sefer*'i¹⁸.
23. İbn Hayr'ın *Mu'cem*'i: Ebû Bekr Muh. b. Hayr b. Ömer b. Halife el-Ümevî el-Lemtûnî el-İşbîlî el-Mâlikî el-Hâfız el-Mukrî, Ebû'l-Kâsım es-Süheylî'nin —ki bu, *er-Ravdu'l-ünûf* kitabının müellifidir— dayısıdır. H. 575'de vefât etmiştir. Bu eser, şeyhlerinin isimleri ile onlardan rivayet ettikleri hakkında hazırladığı bir katalog niteliğindedir.
24. Ebû'l-Muzaffer es-Sem'ânî'nin *Mu'cem*'i: Ebû'l-Muzaffer Abdülkerîm b. Mansûr es-Sem'ânî, öl. 615 H., eser 18 cüz'dür¹⁹.
25. İbn Halef'in *Mu'cem*'i: Şerefüddîn Ebû Muh. Abdülmü'min b. Halef eş-Şâfiî ed-Dimyâtî, imam, allâme, fakih, nesebci, hâfız, huccet, muhaddislerin şeyhi. 705 yahut 706 H. tarihinde âniden vefât etmiştir. Şeyhlerinin sayısı 1300'dür²⁰.
26. et-Tenûhî'nin *Mu'cem*'i²¹: Ebû İshâk Burhânüddîn İbrâhîm b. Ahmed b. Abdilvâhid et-Tenûhî —ki bu, Bahreyn'de eskiden var olan, hıristiyanlaştırmaya karşı koyan, daha sonra İslâmlaşarak burada yaşamlarını

15* = *el-Mu'cemu'l-muhabber*. Bunu müelliften İsâ b. Abdilazîz el-Lahmî, icâzet ile rivâyet etmiştir (*Sila* 85-29, 455; *Fihris*, no. 213). Basması: 2 cüz' hâlinde, Münîre Nâci Sâlim'in tahkiki ile 1975 Bağdat, Ri'âsetü Dîvânî'l-Evkâf tarafından.

16* Bkz. *İber* III, 71.

17* Bkz. *Tekmile* I, 742. = *Meşyehatu'l-Bağdâdiyye*. Yazması: Feyzullah 535 (başından takriben 10 yaprak noksandır, 72 yk; III, VII cüz'ler, 7. H. asır). Diğer yazmaları: Escorial² 1783; Medine, ZDMG 90, 114 (GAL); Zâhiriyye, mec. 10 (XI, XII, 39-55 yk.). Tamamı 100'ün üzerinde cüz'den teşekkül ediyor imiş.

Bundan seçmeler yapılmıştır: Ah. b. Halil el-Lubûdî'nin seçmeleri: *Müntekâ mine's-Sefineti'l-Bağdâdiyye*. Yazması: Land. -Br. 117.

18* Silefî'nin en marûf mu'cemi olup, kayıtsız olarak Silefî'nin *Mu'cem*'i denildiğinde bu kastedilmiştir. Kıraat ve rivâyet olunan hadis kitapları cümlesindendir (*Sila* 85-29, 455; *Fihris*, No. 218; Hallikân III, 320, VII, 146). İlk cildi neşredilmiştir: Behicetü'l-Hasanî'nin tahkiki ile 1978 Bağdat, Vizâretu's-Sekâfe ve'l-Fünûn tarafından. Bunun tahkikinde mu'cemin Ârif Hikmet ve Ch. Beatty nüshalarına dayanılmıştır. Ancak yazma nüshaları neşri kâbil olmayacak derecede yıpranmış ve eksiktir. Amberto Retzitano, *Mu'cem*'de yer alan "*Ahbâru an ba'di müslimi Sakaliyye*" başlıklı bir bölümün tahkikli incelemesini yapmıştır: Kahire, Câmi'atu Ayni Şems külliyyâtı, No: 3, 1955.

19* İbnü'n-Neccâr, babasının ona 18 cüz'lük bir mu'cem tahrir ettiğini *Zeylu Ta'rihi Bağdâd*'ında bildirmektedir (*Siyer* XXII, 107; *İber* III, 174).

20* İbn Hacer'e göre 4 cilt (*Dürr* I, 417), Tüceybî'ye göre ise 1330 şeyhi muhtevi olmak üzere 44 cüz'dür (*Bernâme* 240).

21* Bkz. *Sila* 85-29, 453. İbn Hacer diyor ki: "Ona 600 şeyhi içeren bir mu'cem tahrir ettim" (*Dürr* I, 11).

sürdüren birkaç kabîlenin ortak adı olan Tenûh'a nisbettir— el-Bu'î —ki bu, onun aslıdır— ed-Dimaşkî (:menşei) el-Misrî , 800 H. senesinde vefât etmiştir.

27. Takiyüddîn es-Subkî'nin *Mu'cem*'i²².

28. Şemsüddîn Muh. b. Ahmed ez-Zehebî'nin *Mu'cemu'l-kebir*'i ve bunun daha incesi²³.

Başka pek çok kişinin mu'cemleri mevcuttur.²⁴

- 22* Takiyüddîn Ebû'l-Hasan Âlî b. Abdilkâfi es-Subkî'nin bu mu'cemini onun için Ebû'l-Huseyn Ah. b. Aybek el-Husâmî tahrîc etmiştir (*Dürer* III, 64; *Sila* 85-29, 453; *Fihris*, No. 233).

Subkîlerden bir diğeri: Tâcüddîn Ebû Nasr Abdülvehhâb b. Âlî b. Abdilkâfi es-Subkî'nin (727-771 H.) *Mu'cem*'i. Bunu onun için tahrîc eden: Muh. b. Yahyâ b. Muh. b. Sa'd el-Makdisî el-Hanbelî'dir (öl. 759 H.) (*Dürer* II, 426). Yazması vardır: Kahire, Suppl. III, 75, Teymûr, ta'rih 1446 (379 s., 1371 H.).

- 23* Zehebî'nin üç mu'cemi vardır ki, hepsini de kendisi hazırlamıştır:

a) *el-Mu'cemu'l-kebir* (*Sila* 85-29, 452; *Dürer* III, 337; *Fihris* No. 231). Yazmaları vardır: Ahmet III 462 (tamamı, 226 yk., 878 H.), müellif nüshası 13 cüz'dür; Kahire I, 252, hadîs 65 (292 yk., 745 H.); Râmpûr I, 138, 48; Buhâra 233.

b) *el-Mu'cemu'l-latif* yahut *M. es-sağir* (a.y.). *Fihrisu'l-fehâris* müellifi, bunun iki kürrâseden teşekkül ettiğini gördüğünü söylemiştir. Bu mu'cemine göre Zehebî, ilk semâinı 694 H. senesinde yapmıştır (*Fihris*, No. 232).

c) *el-Mu'cemu'l-muhtass bi'l-muhaddisin* (*Dürer* I, 50; *Fihris* 417, 440, 790, 1032, 1038). İbn Râfî', *Vefeyât*'ında bu mu'cemden pek çok alıntı yapmıştır. İbn Kâdi Şuhbe'nin bu kitaptan yaptığı seçmeleri yazma hâlinde Bağdat Evkâf kütüphanesi ile Paris'te (2076/3-4) elde edilmiştir.

- 24* Daha pek çok kişinin hadîs ve şüyûh mu'cemleri vardır:

1. Tâcüddîn Ebû Muh. Abdülhâlik b. Esed b. Sâbit el-Hanefî ed-Dimaşkî'nin (öl. 583 H.) *el-Mu'cem*'i. Sâdiriyye ve Muîniyye medreselerinin müderrisi olan müellif, bunu kendisi için tahrîc etmiştir (*İber* III, 44). Yazması: Köprülü II 390 (117 yk., 7. H. asır, müellif nüshasından istinsâh edilmiştir). Bir hadîs mu'cemi.

2. Safiyyüddîn Ebû'l-Fadâ'il Abdülmü'min b. Abdilhakk b. Abdillâh el-Bağdâdî el-Hanbelî'nin (658-739 H.) *Mu'cem*'i. Bu hususta İbn Hacer: "Kendisi için 300 şeyhlik bir mu'cem hazırladı" demektedir (*Dürer* I, 418; *İber* IV, 112).

3. Ebû Mûsâ İsâ b. Süleymân el-Endülûsî er-Rundi er-Ru'aynî'nin öl. 632 H.) *Mu'cem*'i (*Siyer* XXIII, 24; *Fihris*, No. 223).

4. *Mu'cemu ashâbi's-Sadeft*. Bunu Ebû Abdillâh Muh. b. Abdillâh b. ebî Bekr b. el-Ebbâr el-Kudâî, Kâdi Ebû Âlî b. Sükkere es-Sadeft'nin şeyhlerinden onun için hazırlamıştır. Neğriyâ, Bibl. -Ar.-Hispl. IV, Madrid 1884.

5. Kâdi İyâd diyor ki: "Onun hakkındaki haberleri ve şeyhlerini bir mu'cemde topladım, tamamı aşağı yukarı 200 kadar şeyhten oluştu: *Mu'cemu şuyûhi's-Sadeft*" (*Gunye*, 194; *Fihris*, No. 238).

6. Şihâbüddîn Ah. b. İshâk b. Muh. b. el-Mü'eyyed el-Ebrekûhî'nin (625-701 H.) *Mu'cemu's-şüyûh*'u (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 40a). Yazması: IV-XIII cüz'ler arası: Ezer, must. 373 (142 yk.).

7. Ebû Bekr Ah. b. İbr. el-Cürcânî'nin *Mu'cem*'i. Ondan bu kitabını rivâyet eden: Ebû Bekr Ah. b. Muh. el-Berkânî (*Sila* 85-29, 452; *Fihris* No. 220).

8. Şihâbüddîn Ebû'l-Mahâmid İsmâ'il b. Hâmid b. Abdirrahman el-Ensâri el-Kûsî el-Hazrecî'nin (574-653 H.) *Mu'cem*'i. Eserin 4 cilt olduğunu söyleyen Zehebî, içinde bazı yanlışlıkların mevcûdiyetine işâret etmektedir (*Siyer* XXIII, 289; *İber* III, 270).

9. Ebû'l-Huseyn Muh. b. Ah. b. Muh. b. Ah. b. Cumey' el-Gassânî es-Saydâvî'nin (305-

402 H.) *Mu'cem*'i. Tamamı 4 cüz'dür. Alfabetik olup, her şeyhin ismi altında bir hadîsini yahut bir hikayesini yahut şiirini irâd etmiştir. Müellifinden rivâyet eden: Ebû Nasr el-Huseyn b. Ah. b. Muh. b. Talâb el-Hatîb el-Kureşî ed-Dimaşkî'dir (öl. 470 H.).

Muhaddisler arasında kıraat ve rivâyeti çok olan hadîs kitaplarındandır. Mesela: *İber* II, 202, 318, III, 124; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 13b; İbn Hacer *Müfehres* 12b; *Vefeyât İbn Râfi'* I, 265; *Meşyehatü'l-Halebi* 116, 12a, 58a, 67a; *Bern. Tüceybi* 239-240; *Sila* 85-29, 453; *Fihris* No. 217.

10. Ebû Alî el-Hasan b. Ah. b. el-Hasan el-Haddâd el-Mukrî'nin (öl. 515 H.) *Mu'cem*'i. Tamamı üç cüz' olan kitabı müellifinden rivâyet eden: Ebû'l-Hasan Mes'ûd b. ebî Mansûr b. Muh. el-Hayyât (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 68 ab; *Sila* 85-29, 454; *Fihris*, No. 212). Yazması: Kahire¹ I, 252, hadîs 26 (I, 14 yk.).

11. Şihâbüddîn Ah. b. Muh. b. Muh. b. Alî, İbnü Haceri'l-Heytemî'nin (909-973 H.) *Mu'cem*'i. 970 H. senesinde tamamladığı kitabın yazmaları: Kahire, must. 297-8, 28 M (51 yk., 1033 H.), Teymur 134 (190 s., 1225 H.), Tal'at 683 (1-81 yk., 1179 H.), mec. 25 M (1-86 yk., 1102 H.).

12. İbnü Haceri'l-Askalânî'nin *el-Mu'cemu'l-müfehres*i. Kıraat ve semâ ettiği kitapların isnadlarını ihtiva etmektedir. Bir başka deyişle bu mu'cem, onun ilmî otobiyografisini yansıtmaktadır. Diğer mu'cem ve fihristlerden farkı, sadece hadîs kitaplarını irâd etmiş olmasıdır. Kitapta hiç hadîs yer almamıştır. Tam bir şüyûh ve mesmûât mu'cemidir. Yazmaları vardır: Murad Molla 603 (müellif hattı); Ezher, must. 373 (iki cilt, 320 yk., 363 yk., 1370 H.); Kahire, must. 300, had. 82 (185 yk., 854 H.). Muhtasarı: British Mus. Suppl. 165.

İbn Hacer, daha sonra bu mu'cemindeki şeyhlerinin isimlerini alfabetik sıraya koydu ve iki kısma ayırdı: rivâyet yoluyla ahzettikleri, dirâyet yoluyla ahzettikleri. Her şahsın tercemesini verdikten sonra o şahsa okuduğu ve dinlediği hadîs kitaplarını senedleriyle birlikte zikretti. 806 senesinden sonra başladığı kitabını 832 senesinde bitirmiştir. Adı: *Mecma'u'l-müesses li'l-Mu'cemi'l-müfehres*. Yazmaları mevcuttur: Kahire, must. 283-4, hadîs 75 (232 yk., 859 H.); Âşîref. 75/1 (1-187 yk., 864 H.); bittikten sonra İbn Hacer'in hattı ile *Uşâriyât*'ı vardır.).

13. Ebû Zerr Abd b. Ah. el-Herevî el-Ensârî'nin (öl. 434 H.) *Mu'cem*'i (*İber* II, 269; İbn Hayr 154; *Gunye* 280; *Fihris* 610-11 No. 211).

14. Celâlüddîn es-Suyûtî'nin *el-Müneccem fi'l-mu'cem*i. Şeyhlerinin fihristidir (*Fihris* 595-5). Yazması: Kahire¹ V, 161; ² V, 369 (müellif hattı).

15. Yine onun *el-Mu'cemu'l-kebîr* = *Hâtibu leyl ve-cârfu seyl*'i (*Fihrisü'l-fehâris*).

16. Müslümanların kâdısı Takiyüddîn Süleymân b. Hamza b. ebî Ömer el-Makdisî el-Hanbelî'nin (öl. 715 H.) *Mu'cem*'leri:

a) İmam Zehebî'nin tahrîc ettiği, *el-Mu'cemu'l-Ba'li* adı ile marûftur (İbn Hacer *Müfehres* 207a; *Sila* 85-29, 454; *Fihris* 229, 234).

b) İbnü'l-Mühendis'in tahrîc ettiği (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 81b).

17. İbn Beşkuvâl, kendisi için bir mu'cem kaleme almıştır (*Siyer* XXI, 140; *Fihris* 245).

18. Alemüddîn hâfız Ebû Muh. el-Kâsım b. Muh. el-Birzâlî'nin (665-739 H.) *Mu'cem*'i. İbn Hacer diyor ki: "Semâ' ile ahzettığı şeyhlerinin sayısı 2000'e, icazetle ahzettiklerinin ki ise 1000'den fazlasına ulaşmıştır. Bunların tümü için büyük bir *Mu'cem* hazırlamıştır." (*Dürer* III, 237). Bazı parçaları yazma halinde zamanımıza kadar gelebilmiştir: Zahirîyye, mec. 62 (39-59 yk., Hâfız Zehebî'nin hattı ile; NÂSİR 233); hadîs 233 (eksik).

19. Ebû'l-Huseyn Ah. b. Hamza b. Alî b. el-Hasan es-Sülemî'nin *Mu'cem*'i. Ebû Abdillâh Diyâüddîn el-Makdisî (569-643 H.) onun mu'ceminden seçmeler yapmıştır ki, bunun yazması: Zahirîyye, mec. 110 (214-224 yk.) (NÂSİR 303, 334).

20. Ebû'l-Berekât Hibetullah b. el-Mübârek es-Sakatî el-Bağdâdî'nin (öl. 590 H.) tek ciltlik *Mu'cem*'i. İbn Nâsır, onu hadîs uydurmakla ithâm etmiştir (*Tezkire* III, 1260).

21. Ebû'n-Nûn Yûnus b. İbr. b. Abdilkavî ed-Debûsî (yahut ed-Debâbîsî)'nin (630-729

- H.) *Mu'cem*'i. Bunu onun için tahrir eden: Ebû'l-Huseyn Ah. b. Aybek el-Husâmî. Tamamı 6 cüz'dür (*Dürer* I, 300, IV, 484; *Fihris*, No. 230).
22. Reşidüddin Ebû'l-Huseyn Yahya b. Ali b. Abdillâh b. Müferric el-Attâr el-Ümevî'nin (584-663 H.) *Mu'cem*'i. Rivâyet eden: Ali b. İsmâ'il b. Kureşş (*İber* III, 306; *Sila* 85-29, 455).
23. Hâfız Ebû'l-Haccâc Yûsuf b. Halil ed-Dimaşkı'nın *Mu'cem*'i (*Fihris* No. 221; Zehebî'nin seçmeleri, İbn Hacer *Müfehres* 35b).
24. Takiyüddin Ebû'l-Me'âli Muh. b. Râfî' b. ebî Muh. el-Havrânî es-Selâmî'nin *Mu'cem*'i. 1000'den fazla şeyhi muhtevi olmak üzere 4 cilt idi. Bizzat kendisi hazırlamış, başkasına tahrir ettirmemiştir. İbn Hacer'in *Dürer*'inin pek sık istifade ettiği kaynaklardandır (*Dürer* III, 439, *Fihris* 440, 926).
25. İmâdüddin Ebû'l-Me'âli Muh. b. Ali b. Muh. el-Bâlisî ed-Dimaşkı'nın (öl. 711 H.) *Mu'cem*'i. Onun için bunu Zehebî tahrir etmiştir (*İber* IV, 29; *Dürer* IV, 83; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 32a).
26. Ebû'l-Feth Muh. b. ez-Zeyn ebî Bekr Şerefüddin el-Merâğî el-Kureşşî'nin (775-859 H.) *Mu'cem* = *el-Fethu'r-rabbânî bi-mu'cemi's-şeyh ebî'l-Fethi'l-Osmânî*'si. Bunu kendisi tahrir etmeyip Necmüddin Muh. el-Med'û Ömer b. Fehd'e hazırlatmıştır (*Sila* 85-29, 454; *Fihris* No. 236).
27. Şemsüddin Ebû Abdillâh Muh. b. İbr. b. Abdilvâhid b. Ali el-Makdisî'nin *Mu'cem*'i. Onun için hazırlayan: İbnü'z-Zâhirî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 10a; *Sila* 85-29, 454).
28. Zekiyüddin el-Münzirî'nin *Mu'cem*'i kendisi için hazırlamıştır (*Siyer* XXIII, 321; *İber* III, 281; *Sila* 85-29, 455; *Fihris* No. 219).
29. Takiyüddin Muh. b. Ömer b. Fehd eş-Şafî' el-Alevî el-Mekki'nin (öl. 835 H.) *Mu'cem* = *Nevâfihu'n-nefehi'l-miski*'si. Mekke'de 861 H. senesinde tamamladığı eserinin yazmaları: Patna II, 318, 2429; Bankipore XII, 737.
30. Hâfız Ebû Bekr Muh. b. Yûsuf, İbnü Müsdî el-Ezdi el-Garnâtî'nin (663 H.) *Mu'cem*'i. Üç cilttir (*İber* III, 308; *Fihris* no. 222).
31. Ebû'l-Feyd Murtedâ ez-Zebîdî el-Huseynî el-Mısırlî'nin (1145-1205) *Mu'cem*'i (*Fihris* 527, 931, 976, 1005: *el-Mu'cemu'l-kebir*; *Fihris* 621-3: *el-Mu'cemu'l-muh-tass*; *Fihris* 527, 622, 624, 931: *el-Mu'cemu's-sağır*; *Fihris* 531, 536, 537: *el-Mu'cemu'l-asğar*). Yazması: Medine ZDMG 90, 115; GAL.
32. Ebû Bekr Muh. b. el-Mübârek b. Muh. el-Bağdâdî el-Beyyî, İbnü Maşşîk'in (533-605 H.) *Mu'cem*'i. İbnü'd-Dübeysî'nin *Tarih*'inin kaynakların'dandır (*Siyer* XXI, 440; *Tekmile* II, No. 1067).
33. Meedüddin Ebû'l-Me'âli Muh. b. Muh. b. Ali b. İbr. b. ebî'l-Kâsım el-Ensârî İbnü's-Sayrafi'nin (661-722 H.) kendisi için tahrir ettiği *Mu'cem*'i (*Dürer* IV, 198).
34. Tâcüddin Ebû'l-Kâsım Abdülgaffâr b. Muh. b. Abdilkâfi es-Sa'dî el-Mısırlî'nin (İzz. b. Cem. 99a) (650-732 H.) kendisi için tahrir ettiği 3 ciltlik *Mu'cem*'i (*Dürer* II, 386).
35. Ebû Bekr Muh. b. Ah. b. Abdirrahman el-Hemedânî el-Mu'addil ez-Zekvânî'nin (öl. 419) *Mu'cem*'i (*İber* II, 237).
36. Ebû'l-Hasan Ali b. Muh. b. İbr. ed-Dimaşkı el-Mukri' el-Hinaî'nin (öl. 428 H.) kendisi için hazırladığı *Mu'cem*'i (*İber* II, 259).
37. Ebû Ah. Muh. b. Muh. b. Ahmed el-Hâkim'in *K. eş-Şüyûh*'u (*Tezkire* III, 977).
38. Ebû'l-Huseyn Muh. b. Muh. b. Ya'kûb b. İsmâ'il el-Haccâcî en-Nisâbüri el-Mukri'nin *Mu'cemu's-şüyûh*'u (*Tezkire* III, 949).
39. Ebû Abdillâh Muh. b. Sa'îd b. Yahya b. Ali b. Haccâc el-Vâsiti'nin (558-637 H.) *Mu'cem*'i (*Siyer* XXIII, 68).
40. Ebû Abdillâh Muh. b. Abdirrahman b. Ali b. Muh. et-Tücibî el-Mürsi'nin (öl. 610 H.) kendisi için hazırladığı *Mu'cem*'i (*Siyer* XXII, 25).
41. Ebû Mûsâ'l-Medîni'nin 300'den fazla şeyhi muhtevi bir *Mu'cem*'i vardır (*Siyer* XXI, 154).
42. Ebû'l-Fadl Muh. b. Ah. b. Muh. el-Huseynî el-Buhârî'nin *Mu'cem*'i. Bunu onun i-

çin Ebû'l-Feyd Mürtedâ'z-Zebîdî (1145-1205 H.) tahrîc etmiştir. Yazması: Kahire, must. 298-9, had. 400 (1-6 yk., 1193 H.).

43. Zahirüddîn Muh. b. ebî'l-Kâsım b. el-Kattân el-İsbehânî (öl. 632 H.), 550 şeyhi ihtiva eden bir *Mu'cem* hazırlamıştır (*İber* III, 215).

44. Zeynüddîn Ebû'l-Feth Muh. b. Muh. b. ebî Bekr el-Ebiverdî el-Hâfız es-Sûfî'nin (öl. 667 H.) *Mu'cem*'i. Zehebî, bu eserini yazmaya başladığını gördüğünü söylemektedir (*İber* III, 317).

45. Şemsüddîn Ebû Abdillâh Muh. b. Alî b. el-Hasan b. Hamza el-Huseynî'nin *Mu'cem*'i. Kendisi tahrîc etmiştir (*Vefeyât İbn Râfî* II, 290).

46. Ebû Abdillâh Muh. b. Abdilvâhid b. Muh. ed-Dakkâk el-İsbehânî'nin (436-516 H.) *Mu'cem*'i. Yazması: Zahirîyye, mec. 33 (107-114 yk., NÂSİR 277).

46. Ebû'l-Alâ' Mahmûd b. ebî Bekr b. ebî'l-Alâ' Muh. es-Sencârî el-Kilâbâzî el-Faradî'nin (644-700 H.) kendisi için hazırladığı *Mu'cem*'i (*Dürer* IV, 343).

47. Ebû İshâk İbr. b. Ah. el-Belhî el-Müstemlî el-Hâfız'ın (öl. 376 H.) kendisi için hazırladığı *Mu'cem*'i (*İber* II, 147).

48. Ebû Abdillâh Muh. b. Osmân b. Abdillâh el-Ukberî el-Bağdâdî ez-Zaferî'nin (öl. 599 H.) *Mu'cem*'i. Kendisi için hazırladığı mu'cemi İbnü'n-Neccar'a göre 5 cüz'dür (*Tekmile* I, No. 727).

49. Muh. b. Ah. b. İsa b. Manzûr el-İşbîlî el-Kadî'nin (öl. 469 H.) *Mu'cem*'ini ondan Hâfız Ebû Zerri'l-Herevî rivâyet etmiştir (*Buğyetü'l-mültemis* 52).

50. Ebû'l-Mu'ammer el-Mübârek b. Ah. el-Ezeci el-Ensârî'nin (öl. 549 H.) *Mu'cem*'i. Zehebî'ye göre tek cilttir (*İber* III, 11).

51. *Fihrisü'l-fehâris* sahibi Muh. Abdülhayy el-Kettânî'nin *Mu'cem*'i. Birkaç ciltten oluşmuştur (*Fihris* No. 248).

52. Ebû'l-Berekât Muh. b. Alî b. Muh. b. Muh. b. Alî el-Ensârî el-Mevsilî'nin (530-600 H.) *Mu'cemu'n-nisâ'sı* (*Tekmile* II, No. 774).

53. Yâkût el-Hamavî'nin *Mu'cem*'i (*Fihris* 731).

54. Ebû'l-Abbâs el-Velîd b. Ebân el-Bûnî el-İsbehânî'nin *Mu'cemu's-şüyûh*'u (*Tekmile* II, No. 1432).

55. Ebû's-Şeyh el-İsbehânî'nin *Mu'cem*'i. Rivayet eden: Ebû Nu'aym el-İsbehânî (*Sirâcüddîn Meşyeha* 127a).

56. Alemüddîn Sencer et-Türki ed-Devâdârî el-Emîr es-Sâlihî'nin (699 H.) büyük *Mu'cem*'i (*İber* III, 399; 13 cüz'dür. İzz. b. Cem. 82b).

57. Ebû'l-Mevâhib el-Hasan b. Hibetillâh b. Mahfûz b. el-Hasan, İbnü Sasrî et-Tağlebî el-Beledî'nin (537-586 H.) *Mu'cem*'i. Zehebî, *Ta'rihu'l-İslâm*'da 13 cüz'den oluştuğunu söylemiştir (*Siyer* XXI, 265).

58. Ebû Sa'îd el-Huseyn b. Muh. b. Alî el-İsbehânî ez-Za'firânî'nin (öl. 369 H.) *K. eş-Şüyûh*'u (*Tezkire* III, 957).

59. Ebû Alî el-Hasan b. Alî b. Muh. el-Bağdâdî es-Sûfî'nin (öl. 751 H.) *Mu'cem*'i. Ona Şemsüddîn b. Sa'd, 1000 şeyhlik bir mu'cem tahrîc etmiştir (*Vefeyât İbn Râfî* II, 137).

60. Müslümanların kâdısı Mecdüddîn Ebû'l-Mecd b. Kemâlidînn Ömer b. Ah. b. Hibetillâh b. Cerâde'nin (617-707 H.) *Mu'cem*'i. Bunu onun için tahrîc eden: Ebû'l-Abbâs ez-Zâhirî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 122a).

61. İbr. b. Ah. b. Abdilvâris b. Abdilmü'min el-Ba'lbekî ed-Dimaşkî'nin *Mu'cem*'ini İbn Hacer tahrîc etmiştir (İbn Hacer *Müfehres* 93a).

62. Şihâbüddîn Ah. b. Ubeyd eş-Şâfi' el-Attâr'ın (1138-1218 H.) *Mu'cem*'i. Yazmaları mevcuttur: Kahire, must. 299, had. 487 (12 yk.); Tal'at 180 (= *İntihâbu'l-avâlî ve's-şüyûhu'l-ahyâr min fehârisi şeyhina'l-imâmi'l-müsnidi'l-Attâr*, 48-60 yk.).

63. Ebû İshâk İbr. b. Muh. b. Hamza b. Umâre el-İsbehânî'nin (öl. 353 H.) *K. eş-Şüyûh*'u (*Tezkire* III, 910).

64. Afîfüddîn Ebû Muh. İsh. b. Yahyâ b. İshâk b. İbr. el-Âmidî'nin (öl. 725 H.) *Mu'cem*'i. Tahrîc eden: İbnü'l-Mühendis (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 62a).

65. Ah. b. Abdillâh b. Abdîrrahman b. Kûleyb b. Fehd es-Semmân'ın kendisi için tahrîc ettiği *Mu'cem*'i (*Dürer* I, 182).
66. İsmâ'îl b. İbr. b. Sâlim b. Berekât el-Ensârî, İbnü'l-Habbâz ed-Dimaşkî el-Hanbelî'nin kendisi için hazırladığı *Mu'cem*'i (*Dürer* I, 363).
67. Ebû'l-Hasan Burhânüddîn İbr. b. Ömer b. Hasan el-Bikâ'î el-Mısırî'nin (öl. 870 H.) *Mu'cem* = *Unvânu'z-zemân fi terâcimi's-şüyûh ve'l-akrân*'ı (*Fihris* No. 244). Yazması: Köprülü 1119.
68. Ebû'l-Kâsım Ömer b. Hasan b. Ömer b. Habîb ed-Dimaşkî el-Halebî'nin *Mu'cem*'i. Bunu onun için Zehebî, tahrîc etmiştir. 500 kadar şeyhi ihtiva etmiştir (*Dürer* III, 158).
69. Alî b. el-Muzaffer b. İbr. b. Ömer el-Kindî el-İskenderânî ed-Dimaşkî'nin *Mu'cem*'ini onun için el-Birzâlî, tahrîc etmiştir. 200 şeyhliktir (*Dürer* III, 130).
70. İzzüddîn Ebû'l-Feth Ömer b. Muh. b. Mansûr el-Eminî ed-Dimaşkî'nin (630 H.) 60 cüz'den oluşan *Mu'cem*'i (*İber* III, 207).
71. Ebû Muh. b. es-Semerkindî Abdullah b. Ah. b. Ömer b. ebî'l-Eş'as'ın (öl. 516 H.) kendisi için tahrîc ettiği tek ciltlik *Mu'cem*'i (*İber* II, 406).
72. İzzüddîn Abdülazîz b. Necmiddîn b. Fehd el-Mekkî'nin (öl. 921 H.) 1000 şeyhi muhtevi *Mu'cem*'i (*Fihris* No. 243).

TABAKÂT KİTAPLARI

Tabakât kitapları, şeyhleri, onların hâl ve rivâyetlerini başından müellifinin zamanına kadar “tabaka tabaka” ve asır asır ele alarak zikreden kitaplardır¹.

1. Müslim b. el-Haccâc'ın *K. et-Tabakât*'i².

2. Ebû Abdîrrahman en-Nesâî'nin *K. et-Tabakât*'i³.

3. İbn Sa'd'ın *Tabakâtu'l-kübrâ*'sı: Ebû Abdillâh Muh. b. Sa'd b. Menî' el-Hâşimî —ki onların mevlâsıdır— el-Basrî el-Hâfız, Bağdat'a yerleşmiş, Kâtibu'l-Vâkidî nâmiyle marûftur. el-Vâkidî ile uzun zaman sohbeti oldu, onun için kâtiplik yaptı ve bu işiyle tanındı. Bağdat'ta 233 yahut 234 H.'de vefât etmiştir. Bu eserinde sahâbe ve tâbiûn ile kendi zamanına kadar yaşayan ricâli biraraya getirmiştir. Yaklaşık 15 cilttir⁴. Müellifin biri küçük ol-

- 1* Tabaka, lugatte benzeşen topluluk demektir. İstilahda ise sene ile isnâdda yahut sadece isnâdd-ı yakınlık gösteren topluluk anlamına gelir. Buna göre şu tabakanın ricâli, diğer tabakanın ricâlinin yaklaşık şeyhleri pozisyonunda olurlar.

İki râvinin, aynı tabakadan olması bir yönden birbirlerine benzeşmelerinden dolayıdır. Buna karşılık olarak bir râvinin iki ayrı tabakada yer alması da iki ayrı yönden her iki tabaka ile benzeşmesinden ileri gelir. Enes bin Mâlik bunun bir örneğidir. Enes, sahâbeden olması vechile “sahâbe tabakasında” yer alır. Şayet sahâbe kendi içinde tabakalara ayrılırsa, o zaman küçük sahâbilerden olduğu için 10. tabakayı işgal eder.

Tabakât konusuna bakan araştırmacı, râvilerin doğum ve ölüm tarihleri, râvilerden kimlerin ve onların da kimlerden rivâyet ettikleri hususunda bilgi sahibi olur.

İmam es-Sehâvî, tarih ile tabakât ilminin arasını şöyle ayırmaktadır: Tarih ilminde doğum ve ölümler esas alınmakla birlikte ekseriyetle ahvâl konu edilir. Bunun aksine olarak tabakâtta ise ahval esas alınmakla birlikte ağırlıklı konu doğum ve ölüm tarihleridir.

- 2* Sadece sahâbe ve tâbiûnu içermektedir. Bunu müelliften iki râvi rivâyet etmiştir: a) Ebû Muh. Mekki b. Abdân el-Kaysî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 3a; *Sila* 85-29, 11; *Gunye* 110).

b) Ebû Sa'id Muh. b. Muh. b. Mûsâ b. Hâmid el-Belhî (İbn Hayr *Fehrese* 225).

Yazması: Topkapı Sarayı, Ahmet III 624/26 (279a-297a, 628 H.) (GAS 143).

- 3* Kitabın tamamı zamanımıza ulaşamamıştır. Sadece Nâfi'nin ashâbını muhtevi olan bir bölümü bir mecmûa içinde neşredilmiştir: Subhî es-Sâmirâî, Haleb. Mecmua içinde 15-17. sayfaları arasında yer almıştır. Aynı mecmûa içinde Nesâî'nin *Tesmiyetü men lem yervi anhu gayru raculun vâhid*'i 21-22. sayfalar arasındadır.

- 4* Eser hakkında: Otto Loth, *Das Classenbuch des İbn Sa'd, Einleitenden Untersuchungen von O. L., Leipzig 1869.*

Tabakâtu'l-kübrâ'nın iki râvisinin tesbit ettim:

Birlikte olmak üzere: el-Hâris b. Muh. b. ebî Usâme ile el-Huseyn b. Abdîrrahman b. Fehm (Sirâcüddîn *Meşyeha* 130ab; *Sila* 85-29, 11).

Muhtelif tarihlerde basılmıştır:

mak üzere iki tane daha *Tabakât*⁵ ile birlikte bir de *Ta'rih*'i mevcuttur.

4. Ebû Hâtim er-Râzî'nin *Tabakâtu't-tâbi'in*'i: Ebû Hâtim Muh. b. İdrîs b. el-Münzir er-Râzî el-Hanzalî, meşhûr hâfız, Buhârî ile Müslim'in akrânı, Rey'de H. 275 yahut 277'de vefât etmiştir.

5. Ebû'l-Kâsım Abdurrahman b. Mende ile bir başkasının *Tabakâtu't-tâbi'in*'i.

6. Ebû Sa'îd b. el-A'râbî'nin *Tabakâtu'n-nussâk*⁶.

7. el-Usfurî'nin *Tabakâtu'r-ruvât*⁷: Ebû Amr Halîfe b. Hayyât b. Halîfe eş-Şeybânî el-Usfurî —ki bu, elbise boyamaya yarayan usfûra nisbettir— el-Basrî, Şebâb nâmiyle marûf, el-Hâfız, Buhârî'nin şeyhlerinden, *Ta'rih* sâhibi, 246 yahut 230 yahut 240 H. senesinde vefât etmiştir.

8. Ebû'l-Fadl et-Temîmî el-Hemedânî'nin *Tabakâtu'l-Hemedâniyyîn*⁸: Ebû'l-Fadl Sâlih b. Ahmed b. Muh. b. Ahmed b. Sâlih b. Abdillâh b. Kays et-Temîmî el-Hemedânî es-Simsâr el-Hâfız el-Muammer, eserler sâhibi. H. 384'de vefât etmiştir.

9. Ebû Amr ed-Dânî'nin *Tabakâtu'l-kurrâ'sı*⁹: Ebû Amr Osmân b. Sa'îd b. Osmân b. Ömer el-Ümevî —ki bunların mevlâsıdır— el-Kurtubî (:aslen) ed-Dânî —ki bu, Endülüs beldelerinden Dânye adlı bir beldeye nisbettir— Kur'ân ve hadîs ilimlerini bünyesinde toplayan imamlardan birisidir, Dânye'de 444 H. yılında vefât etmiştir.

10. Ebû Abdîrrahman es-Sülemî'nin *Tabakâtu's-sûfiyye'si*¹⁰.

a) Edward Sachon, 1905-1928, Leiden-Brill, 14/9 cilt halinde.

b) Beyrut, Dâru Beyrût 1957, 8 cilt halinde.

c) Bir bölümü: 123 sayfa, taşbaskı, Ekberâbâd (= Agra, 1891/1308).

5* *et-Tabakâtu's-suğrâ'sı* üç cüz'den oluşmuştur. Râvisi: Pek çok te'lîfâtın sâhibi Ebû Bekr Abdullâh b. Muh. b. Ubeyd b. ebî'd-Dünyâ'dır (*İsâbe* I, 342; İbn Hayr *Fehrese* 224-5; Hallikân IV, 351).

6* Râvisi Ahmed b. Abdillâh'tır (İbn Hayr *Fehrese* 284; *Tezkire* III, 852).

7* Mustafa Fayda'nın kitabı tanıtan bir yazısı vardır: *İlahiyat Dergisi* 1969, XVII, 333-5.

Kitabın tesbit edebildiğim râvileri:

a) Ebû Hafs Ömer b. Ahmed b. İshâk b. Yahyâ el-Ehvâzî (Sirâcüddîn *Meşyeha* 130b; *Sila* 85-29, 11).

b) Bakî b. Mahled.

Basmaları:

a) Ekrem Diyâ' el-Ömerî tahkiki ile, 420 sayfa, 1967 Bağdat.

b) Süheyl Zükkâr'ın tahkiki ile, iki cilt, 1968-9 Şam, Vizâretu's-Sekâfe ve'l-İrşâdi'l-Kavmî.

8* Bkz. *Ta'rih Bağdâd* V, 446; *Tezkire* III, 986.

9* Bkz. İbn Hayr *Fehrese* 72; Hallikân VI, 189; Bern. *Tüceybî* 44. Kitabın tam ismi şöyle zikredilmiştir: *Tabakâtu'l-kurrâ' ve'l-mukri'in mine's-sahâbe ve't-tâbi'in ve-men ba'dehum mine'l-hâlifîn*.

10* Kitabı müellifinden rivâyet eden: Ebû Bekr Ahmed b. Alî eş-Şirâzî (İbn Hayr *Fehrese* 295; *Sila* 85-29, 12).

11. Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin *Hilyetü'l-evliyâ' ve-tabakâtu'l-asfiyâ'*-sı: 10 kalın, 20 orta kalınlıkta ciltte sahîh, hasen, zayıf ve bazen de uydurma olmak üzere her türden hadis ihtivâ etmiştir¹¹. Eseri kaleme aldıktan sonra müellifi henüz hayatta iken 400 dinara satılmıştır¹². Eserin pek çok bereket ve faziletleri mevcuttur.

Hâfız Nüreddîn el-Heysemî, içindeki hadisleri *Takribu'l-buğye fi tertibi ehâdisi'l-Hilye* adıyla fıkıh bâblarına göre düzenlemiştir.

Ebû'l-Ferec b. el-Cevzî ise bu büyük eseri *Sıfatü's-safve* adıyla 4 cilt hâlinde ihtisâr etmiştir¹³.

Müellif bu kitabını, mukaddimesinde beyan ettiği üzere yine kendisine ait olan *K. ez-Züh'd*'ünde konu edindiği sahâbe, tâbi'ün ve tebe-i tâbi'in tabakalarına zeyl olsun diye kaleme almıştır.

Basmaları yapılmıştır:

- a) Johannes Pedersen tahkiki ile, Leiden, E. J. Brill 1960, Fransızca girişi ile birlikte.
- b) Nüreddîn Şerîbe tahkiki ile 1953 Kahire.

Müellif, kitabında toplam 105 kişinin tercemesini vermiştir. Baş kısımlarda daha sık olmak üzere terceme sahiplerinin rivâyet ettikleri merfû haberlerden örnekler sunmasının yanı sıra, hemen tamamı isnadî ile olmak üzere bol miktarda nükteli, edebî ve ahlâkî sözlerini serdetmiştir.

Farsça çevirisi Ebû İsmâ'il Abdullah b. Muh. b. Ali el-Ensârî (öl. 481 H.) tarafından yapılmıştır. Yazmaları: Nurosmaniye 2500 (276 yk., 839 H.); Nafiz Paşa 426 (246 yk., 771 H.); Konya Yusuf Ağa 677 (220 yk.).

- 11* Yegane râvisi Ebû Ali el-Haddâd'dır (*İber* II, 351; *Siyer* XXI, 123; İbn Hacer *Müfhe-res* 64a).

İstanbul'da mevcut olan yazmaları: Reisülküttap 137-138; Damad İbr. 287-293; Fa-tih 4329-4336; Feyzullah 1435-1438, 1375; Murad Molla 383-386; Köprülü 282, 1072-1074; Nurosmaniye 794-797; Rağıp Paşa 1004-1005; Ahmet III 640.

Eser, 1932-1938 yılları arasında Kahire'de basılmış; daha sonra bu tab', Beyrut 1967 senesinde tekrarlanmıştır.

İki ince cilt halinde Haleb, Hizânetu's-Sayyâf el-Cezzâr'da mahfûz bir yazmanın başlığı *K. el-Hilyeti's-suğrâ'*dır (MMMA, 1956, s. 253).

Hâfız Nüreddîn el-Heysemî (öl. 807 H.), *Hilye*'yi fıkıh bablarına göre düzenlemiştir: *Takribu'l-buğye fi tertibi ehâdisi'l-Hilye*. Yazma nüshası Mısır'dadır: Dâru'lkutub, hadis 904 (I, 293; II, 161 yk., 807 H. İbn Hacer'in elyazısı ile).

- 12* Bkz. *Tezkire* III, 1094.

- 13* *Hilye*'yi ihtisar edenler olmuştur:

a. İbnü'l-Cevzî'nin *Safvetü's-safve*'si. İki baskısı yapılmıştır:

1. Kahire 1339.

2. Mahmûd Fâhûrî ile Muh. Kal'acî'nin tahkiki ile, 4 cilt halinde, 1973 Haleb, Daru'l-Ve'â.

Daha sonra *Safve* de hülâsa edilmiştir:

1. İbrâhîm b. Ahmed er-Rakkî'nin (öl. 703 H.) *Ehâsinü'l-mahâsin*'i. Yazmaları: Bur-sa Haraççı, tarih 10; Berlin 9979, Ms. or. qu. 2130; Leipzig 242; Göttingen 84; İskenderiye, mevâ'iz 3.

2. Muh. b. el-Hasan b. Abdillâh el-Huseynî'nin (öl. 776 H.) *Mecma'u'l-ahbâb ve-tezki-retü üli'l-elbâb*'ı. Yazmaları: Kılıç Ali 762; Selim Ağa 844-847; Kahire² V, 393; Ram-pur I, 671, 30; Leipzig 245; Paris 2032.

3. Ali el-Harrât'ın (öl. 739 H.) *en-Nedîm ve'l-halve ve'l-menn ve's-selve ve'r-ravda ve'l-*

12. Ebû's-Şeyh b. Hayyân'ın *Tabakâtu'l-İsfehâniyyîn*'i¹⁴.

13. Ebû'l-Fadl Âlî b. el-Hüseyn el-Felekî'nin 1000 cüz'lük *Tabakâtu'r-ricâl*'i¹⁵.

14. Tâcüddîn es-Sübkî'nin *Tabakâtu's-Şâfi'iyye*'si¹⁶: Tâcüddîn kâdılar kâdısı Ebû'n-Nasr Abdülvehhâb b. Takiyyiddîn Âlî b. Abdilkâfi b. Temmâm el-Ensârî es-Sübkî eş-Şâfi'î, üstün pek çok eserin sâhibi, 771 H. senesinde vefât etmiştir.

15. Zehebî'nin *Tabakâtu'l-huffâz*'i¹⁷.

Daha pek çok tabakât kitapları vardır.¹⁸

kahvetü'l-müntehab min Safveti's-safve. Yazması: Damad İbrâhîm 417 (müellif hat-
tı).

b. Ebû'l-Hasan et-Tedağî'nin *Muhtasar*'ı (*Fihris* 1070)

c. el-Îrâkî el-Fâsî'nin oğlu Abdullah'ın *İhtisâr*'ı (*Fihris* 824-5)

14* İlk cildinin baskısı gerçekleşmiştir: Abdülgafûr Abdülhakk Huseyn el-Belûşî'nin tahkiki ile, Beyrut 1987, Mü'essesetü'r-Risâle.

15* Bkz. *Tezkire* III, 1115.

16* Küçük (*suğrâ*), orta (*vustâ*) ve büyük (*kübrâ*) olmak üzere üç ayrı *Tabakât* kaleme almıştır. Hepsî de mütedâvil olmak üzere sıkça müracaat olunan kaynaklardan idi. Müellif, kitabına uzun bir önsöz yazmıştır ki, neredeyse bir tam cilde ulaşacak miktardadır. Bu önsözünde o, tercemeleri arzındaki metodunu, kitaptaki ilim ve fenlerin muhteviyâtını açıklar. Ayrıca daha önceki Şâfi'î tabakâtı yazarlarının isimlerini zikreder. Daha sonra fakihleri 7 tabaka halinde ele alır. Her yüz seneye bir tabaka düşmektedir. Her tabaka kendi içerisinde alfabetik olarak düzenlenmiştir.

İbn Hacer, eser üzerine bazı haşiyeler yazmıştır (*Fihris* 990).

Tabakâtu'l-kübrâ'sı neşredilmiştir: Mahmûd Muh. et-Tannâhî'nin tahkiki ile 1964 Mısır'da, 10 cilt halinde, İsâ el-Bâbî Matbaasında.

17* Diğer adı: *Tezkiretü'l-e'immeti'l-berere ve'l-huffâzi'l-meher*e (Vajda Paris s. 648). Yine *Tezkiretü'l-huffâz* adıyla da marûftur. Dört cilt halinde Haydarâbâd'da üzerine yazılan şu zeyille birlikte 1315 yılında neşredilmiştir: Ebû'l-Mahâsin Muh. b. Âlî el-Huseynî (öl. 763 H.). Daha sonra Râfî' et-Tahtâvî'nin tahkiki ile yapılan Dimâşk 1347 neşrinde *Tezkire* ile beraber aşağıdaki zeyillerinin de baskıları gerçekleştirilmiş oldu:

a) Ebû'l-Mahâsin Muh. b. Âlî b. el-Hasan el-Huseynî ed-Dimaşkî'nin *et-Tenbih ve'l-ikâz fi zeyli Tabakâti'l-huffâz*'i.

b) Ebû'l-Fadl Takiyüddîn Muh. b. Muh. b. Ömer b. Fehd el-Mekkî eş-Şâfi'î'nin (öl. 871 H.) *Lahzu'l-elhâz bi-zeyli Tabakâti'l-huffâz*'i.

c) İmâm es-Suyûtî'nin *Zeylu Tabakâti'l-huffâz*'i.

Yine imâm es-Suyûtî, *Tezkire*'yi *Tabakâtu'l-huffâz* adıyla özetlemiş ve üzerine İbn Hacer'in dönemine kadar olan boşluğu da ilave etmek suretiyle bir eser kaleme almıştır. Taksim ettiği tabaka sayısı 24'tür. Zehebî'nin verdiği bilgileri özetlemesi yanısıra kendisinden pek çok ilavelerde de bulunmuştur. Bu kitabın yapılan son baskısı: 1983 Beyrut, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye.

Tabakâtu'l-huffâz'ın (Zehebî'nin) içinde geçen vefeyâtı İsmâ'il b. Muh. b. Berdis (öl. 785 H.) nazım haline dönüştürmüştür: *Nazmu Tabakâti'l-huffâz li'z-Zehebî* yahut *el-İ'lâm fi vefeyâti'l-a'lâm*. Yazmaları: Ayasofya 2961; Köprülü Fazıl Ah. Paşa 243 (GAL S II, 46).

18* Buraya kadar zikredilen kitaplar, tabakât kitaplarının belli başlı olanlarından örneklerdir. Bu sahada kaleme alınmış daha pek çok eser mevcuttur. Bunların belli başlı olanları:

1. Abdülmelik b. Habîb'in *Tabakātu'l-ulemâ'sı* (İbn Hayr *Fehrese* 202).
2. Şeyhu'l-İslâm Kivâmüddîn Ebû'l-Kâsım İsmâ'il b. Muh. b. el-Fadl et-Teymî el-Kureşî'nin (457-538 H.) *Siyeru's-selef* yahut *Tabakātu's-siyeri's-selef*i. Yazmaları: Reisülküttap 656 (295 yk., 599 H.); Paris 2012.
3. Ali b. el-Medinî'nin *K. et-Tabakât'ı*. İki cüz' halindeki kitabı, müellifinden oğlu Muh. b. Ali b. Abdillâh b. Ca'fer, vicâde yoluyla rivâyet etmiştir (İbn Hayr *Fehrese* 225-6).
4. Ebû'l-Velîd Yûsuf b. Abdilazîz b. Yûsuf b. Ömer el-Lahmî el-Ündî, İbnü'd-Debbâğ'ın (481-546 H.) ince tek cüz'lük *Tabakātu'l-muhaddisîn* yahut *Tabakātu'l-huffâz* yahut *Tabakātu eimmeti'l-muhaddisîn*i. Râvisi: Ebû'l-Huseyn Ali b. Cübeyr ez-Zâhid'dir (*Tezkire* III, 1081; *Nefhu't-tib* III, 63; İbn Hacer *Müfehres* 139a; *Sila* 85-29, 12).
5. Hâfız Şemsüddîn Muh. b. ebî Bekr b. Abdillâh b. Muh., İbnü Nâsiriddîn ed-Dimaşkî'nin *Tabakātu'l-huffâz'ı* (*Fihris* 52, 155, 909, 1034, 1169, 1171).
- İbn Hacer, bu kitaba bir zeyl yazmıştır (*Fihris* 909).
6. İbn Hacer'in kendisine de bir *Tabakātu'l-huffâz* nisbet edilmiştir (*Fihris* 333, 522, 1037).
7. Ebû Bekr b. el-Berkî'nin *K. et-Tabakât'ı*. Müellifinden rivâyet eden: el-Hasan b. Ali el-Medâynî (*Sila* 85-29, 11).
8. İbnü'l-Mufaddal'ın *et-Tabakātu'l-erba'in*i. Tamamı kırk adet olan tabakalar, Zührî ile başlayıp İbn Mâkûlâ ile son bulmaktadır (*Tezkire* III, 1135).
9. Hâfız ez-Zehabî'nin (673-748 H.) *el-Mu'in fi tabakâti'l-muhaddisîn*i. Yazması: Feyzullah 1528.
10. Yine Zehebî'nin *Manzûme fi esmâ'il-huffâz'ı*. Yazmaları: Kahire¹ V, 162; ² V, 371; Âsâfiye II, 1712, 8, 1 (GAL).
11. Ebû Arûbe el-Huseyn b. Muh. b. ebî Ma'ser Mevdûd el-Harrânî'nin (220-318 H.) *et-Tabakât'ı*. Bu eserden seçmeler yazma halinde zamanımıza ulaşabilmiştir: Zahiyye, amm 4556 (II, 1-12 yk., 6. H. asır) (GAS 176).
12. Ebû Bekr Ahmed b. Hârûn b. Revh el-Berdicî el-Berda'î'nin *et-Tabakât fi'l-esmâ'il-müfreda min esmâ'il-ulemâ' ve-ashâbi'l-hadis*i. Yazmalarından birisi İstanbul'da (Köprülü 1152/3, 164a-172b, 622 H.) olan eser, 1987 yılında Dimaşk'ta neşredilmiştir.
- Ebû Abdillâh el-Hüseyn b. Ahmed b. Abdillâh b. Bukeyr (öl. 388 H.), bu kitaba bazı i-lavelerde bulunmuştur: *Ziyâdât*, yazması: Köprülü 1152/4 (172b-174b).
13. Mürtedâ ez-Zebîdî'nin *Risâle fi tabakâti'l-huffâz'ı* (*Fihris* 538).
14. İbn Hacer'in *Tabakātu'l-mudellisîn*i. Mısır'da Mektebetü'l-Külliyâtî'l-Ezheriyye tarafından neşredilmiştir.
15. Muh. b. Ali b. Amr b. Mehdî, Ebû Sa'îd en-Nakkâş'ın *Tabakātu's-sûfiyye'si*. Zehebî, onun bu eserini gördüğünü söylemektedir (*Tezkire* III, 1059).
16. Ebû Hafs Ömer b. Ali Ahmed b. Muh., Sirâcüddîn İbnü'l-Mılakkin'in (732-804 H.) *Tabakātu's-sûfiyye'si*. Yazması: Âsâfiye XI, 308.
17. Abdürre'ûf b. Tâci'l-ârifin b. Ali Zeyni'l-âbidîn el-Haddâdî el-Münâvî'nin (952-1031 H.) *el-Kevakibü'd-dürriyye fi terâcimi's-sâdeti's-sûfiyye'si*. Yazmaları: Fatih 2790; Ayasofya 3302; Topkapı Sarayı, Ahmet III 1562, 3302.
18. Suyûtî'nin talebelerinden Muh. b. İbrâhîm el-Münâvî'nin (öl. 908 H.) *Tabakātu'l-evliyâ'sı*. Yazması: Kahire Suppl. II, 111 (48 yk.).
19. Ebû'l-Hasan Muh. b. Sume'y' ed-Dimaşkî'nin (öl. 259 H.) *et-Tabakât'ı* (*İber* I, 372).
20. Şemsüddîn Muh. b. Abdillâh b. Muh. el-Kaysî ed-Dimaşkî, İbnü Nâsiriddîn'in (777-842 H.) *Bedi'atü'l-beyân an mev'ti'l-a'yân ale'z-zemân*'ı. Yazması: British Mus. 369. Sahâbe, tabiûn ve diğer hadis ricâlini 25 tabaka halinde ele almıştır (GAL).
21. Ebû Ali Muh. b. Es'ad b. Ali el-Huseynî el-Abdelî el-Cevvânî'nin (525-588 H.) *K. Tabakâti't-tâlibîn ve K. Tabakâti'n-nessâbini't-tâlibîn*i (*Tekmile* I, No. 180).

22. Süleymân b. Dâvud eş-Şâzekûnî'nin *et-Ta'rih fi tabakâti ehli'l-ilm ve-men nüsibe minhun ilâ mezheb'i* (İbn Hayr *Fehrese* 211).

23. Ebû'l-Arab Muh. b. Ahmed b. Temîm el-Kayrevânî'nin *K. Tabakâti ulemâ'i İfrikiyye*'si. Beyrut'ta tek cilt halinde basılmıştır.

24. Ebû Abdillâh Muh. b. Hâris el-Huşenî'nin aynı adı taşıyan *Tabakât*'ı yine Beyrut'ta basılmıştır.

25. Ebû'l-Adl Zeynüddin b. Kâsım b. Kutlûbôğâ'nın (öl. 879) *Tâcü't-terâcim fi tabakâti'l-Hanefiyye*'si. 286 tercemeyi muhtevidir. Özellikle kitap telif etmiş Hanefî fakihlerine yer vermiştir. Şihâbüddin Ahmed b. Ali b. Abdilkâdir el-Makrizî, bu tercemeleri alfabetik tertibe sokmuştur.

Baskıları: a) G. Flügel tahkiki ile, 1862 Leipzig, 162 sayfa olarak, Almanca ta'likâtı ile birlikte; b) 1962 Bağdat.

26. Takiyüddin b. Abdilkâdir et-Temîmî'nin (öl.1005 H.) *et-Tabakâtu's-seniyye fi terâcimi'l-Hanefiyye*'si.

Eserine sîre-i nebeviyye ile başlar, kendi zamanına kadar yaşamış olan 276 Hanefî'nin tercemesine yer verir. Oldukça kapsamlı olan eser alfabetiktir.

Abdûlfettâh Muh. el-Hilû'nun tahkiki ile Riyâd'da neşredilmiştir.

27. Ali b. Emrillâh el-Hinnâ'nın *Tabakâtu'l-Hanefiyye*'si. Yazması: Vajda Paris 6644 (75-105 yk.).

28. Muhyiddin Abdülkâdir b. ebî'l-Vefâ' el-Kureşî el-Mısri'nin (775-696 H.) *el-Cevâhiri'l-mudî'a fi tabakâti'l-Hanefiyye*'si. Tercemeleri alfabetik olarak serdetmiştir. Mukaddimesi üç bâbdan oluşmuştur: Esmâ-i hüsnâ, esmâ-i Nebî ve menâkıb-ı Ebî Hanîfe.

İki baskısı gerçekleştirilmiştir: a) 2 cilt halinde 1332 Haydarabad.

b) Abdullah el-Hilû'nun tahkiki ile 1978'de Kahire'de, İsâ el-Bâbî matbaasında.

29. İbrâhîm b. Muh. b. Aydemir, İbnü Dukmâk'ın *Nazmu'l-cumân fi tabakâti ashâbi imâmî'n-Nu'mân*'i. Yazması: Paris 2096.

30. Muh. Abdülhayy b. Muh. Abdilhalim el-Ensârî el-Leknevî el-Hindî'nin (öl. 1304 H.) *el-Fevâ'idü'l-behiyye fi terâcimi'l-Hanefiyye*'si.

31. Muh. b. Muh. Mahlûfun *Şeceretu'n-nûri'z-zekiyye fi tabakâti'l-Mâlikiyye*'si. Mukaddimesi 7 fevâid içermektedir: tarih ilminin fazileti, coğrafyanın fazileti, isnâd, Kur'ân'ın tevâtür oluşu, fukahâ-i seb'a, hadis ve Sünen-i erba'a sahiplerinin tabakâtı, müctehid imamlar ile bu ümmetin hususiyetleri. İhtiva ettiği tabaka sayısı 27'dir. Yaklaşık 1800 biyografiyi içermektedir.

Baskıları: Kahire 1930-1, Matba'atu's-Selefiyye; daha sonra Beyrut'ta ofsetle çoğaltılmıştır (Daru'l-Kitâb).

32. Burhânüddin İbrâhîm b. Ali b. Muh. b. Ferhûn el-Ya'merî el-Medenî el-Mâlikî'nin (eöl. 799 H.) *ed-Dibâcu'l-muhezzeb fi ma'rifeti a'yânî'l-mezheb*'i.

Eser, Mâlikîlerden 630 kadarının biyografilerini vermektedir. Alfabetiktir.

Çeşitli baskıları gerçekleştirilmiştir: Taşbasması, Fas 1316, 1317, 1319; Kahire 1319, 1330, 1351.

33. Kâdî İyâd'ın (476-544 H.) *Tertîbu'l-medârik ve-takribu'l-mesâlik li-ma'rifeti a'lâmu mezhebi Mâlikî*'i.

34. Tâcüddin Ebû Nasr Abdülvehhâb b. Ali b. Abdilkâfi es-Sübkî'nin (öl. 771) *Tabakâtu's-Şâfi'iyyeti'l-kübrâ*'sı. Basması: et-Tannâhî'nin tahkiki ile 10 cilt halinde Mısır'da 1964 senesinde, İsâ el-Bâbî'nin matbaasında neşredilmiştir.

35. Cemâlüddin Abdürrahîm el-İsnevî'nin (öl. 772 H.) *Tabakâtu's-Şâfi'iyye*'si. Yazar, kitabında 1889 tercemeyi alfabetik olarak ele almıştır.

Baskısı yapılmıştır: Abdullah el-Cubûrî'nin tahkiki ile, 1970 Bağdat, 2 cilt halinde, Matb. el-İrşâd.

36. Ebû Âsım Muh. b. Ahmed el-Abbâdî'nin (öl. 458 H.) *Tabakâtu'l-fukahâi's-Şâfi'iyye*'si. Ele aldığı tercemeleri 6 tabaka halinde incelemiştir.

Basması: Leiden, E. J. Brill 1964.

37. İbn Kâdişuhbe'nin *Tabakâtu's-Şâfi'iyye'si*.

Basması: 2 cilt halinde, 1978-9 Haydarâbâd, Dâiretü'l-Me'ârifîl-Osmâniyye tarafından; sonra Beyrut'ta Âlemu'l-Kutub tarafından 1987 tarihinde.

38. İmâdüddîn Ebû'l-Ma'd İsmâ'il b. Hibetillâh b. Sa'îd el-Mevsilî, İbn Bâtîş'in (575-655 H.) *Tabakâtu's-Şâfi'iyye'si* (Siyer XXIII, 319; İber III, 275).

39. Ebû Bekr b. Hidâyetillâh el-Huseynî'nin (öl. 1014 H.) *Tabakâtu's-Şâfi'iyye'si*. Bu mezheb ulemâsı hakkında muhtasar bir kitaptır. 3. asırla başlayıp 10. asra kadar yaşayan Şâfi'î ulemâsını hâvidir. Her 100 senelik dönemi iki fasıla ayırmıştır, her fasıl 50 seneliktir.

Eser neşredilmiştir: Adil Nüveyhid'in tahkiki ile 286 sayfa olarak, 1971 ve 1982 senelerinde Dâru'l-Âfâki'l-Cedide tarafından.

40. Ebû Hafs Ömer b. Ali b. Ahmed, Sirâcüddîn İbnü'l-Mulakkin'in (732-804 H.) *el-İkdu'l-müzehebb fi tabakâti hameleti'l-mezhebi*.

Yazmaları mevcuttur: Bayezid Umumi 2512; Berlin 10039; Leiden² 1102; Bodliana II, 129; Kahire V, ¹, 89; ², 270; Bankipore XII, 774 (GAL).

41. Hâfız İbn Kesîr'in *Tabakâtu's-Şâfi'iyye'si* (Dürer I, 374; Fihris 842).

42. Abdullah b. Yûsuf el-Hâfız'ın *Tabakâtu e'immeti's-Şâfi'iyye'si* (Hallikân III, 198).

43. Kâdî Takiyüddîn Ebû Bekr Ahmed b. Şeybe ed-Dimaşki el-Esedî'nin (öl. 851 H.) *Tabakâtu's-Şâfi'iyye'si*. Yazması: Âsâfiye I, 784-143 (GAL S II, 114).

44. Ebû Amr Osmân b. es-Salâh'ın *Tabakâtu's-Şâfi'iyye'si*. Eserini bitirememiştir. Daha sonra en-Nevevî, eksiklerini tamamlamıştır.

45. Ebû'l-Yüm'n Mücîrüddîn Abdurrahman b. Muh. b. Abdurrahman el-Uleymî'nin (öl. 928 H.) *el-Menhecû'l-ahmed fi terâcimi ashâbi Ahmed'i*.

Bu eserinde müellif, kendisinden önce yazılmış kitapları biraraya getirmiştir. Kitap, düzen olarak hem kronolojik, hem de alfabetiktir.

Neşri gerçekleştirilmiştir: 2 cilt halinde 1983'de Beyrut'ta, Âlemu'l-Kutub tarafından.

46. Ebû'l-Huseyn Muh. b. el-Kâdî ebî Ya'lâ b. Muh. b. el-Huseyn b. el-Ferrâ'nın (öl. 527 H.) *Tabakâtu'l-Hanâbile'si*.

Hanbelî fakihlerinin tercemelerini verdiği bu eserinde müellif, İmam Ahmed'in biyografisi ile başlayıp 512 H. senesine kadar 6 ana tabakada mezheb ulemâsını serdetmiştir.

1952 senesinde Kahire'de basılmıştır.

İbn ebî Ya'lâ'nın bu kitabı üzerine İbn Receb bir zeyl kaleme almıştır ki, bunun iki baskısı gerçekleştirilmiştir:

a) Henry Lawost ve Sâmî ed-Dehhân'ın tahkikleri ile Dimaşk'ta 1951 senesinde, el-Ma'hedü'l-Fransî tarafından.

b) M. Hâmid el-Fikkî'nin tashihi ile, Kahire'de 2/1 cilt halinde, 1952-3 yılları arasında neşredilmiştir.

47. Ebû Bekr Ahmed b. Muh. b. Hârûn el-Hallâl'ın (öl. 311 H.) *Tabakâtu ashâbi İbn Hanbel'i*.

Yazması: Zahirîyye, mec. 106 (bir bölüm, 28-52 yk., 5. H. asır) (GAS).

48. Muh. b. Abdurrahman es-Safedî'nin *Tabakâtu'l-fukahâ'sı*. Yazması: Paris 2093 (Vajda 695).

49. el-Heysem b. Adî'nin *Tabakâtu'l-fukahâ' ve'l-muhaddisin'i*.

50. Ebû İshâk İbrâhîm b. Alî b. Yûsuf eş-Şîrâzî'nin (öl. 476 H.) *Tabakâtu'l-fukahâ'sı*. Pek muhtasar bir kitaptır. Bütün fıkıh mezheplerinin a'yânını ihtiva etmektedir.

Neşri gerçekleştirilmiştir: Dr. İhsân Abbâs'ın tahkiki ile, Beyrut 1970, Dâru'r-Râidî'l-Arabî.

Daha sonra gelen Ebû Abdillâh Muh. b. Abdillâh b. İbrâhîm el-Hemedânî (öl. 521 H.), buna bazı ilaveler kaleme almıştır.

Şîrâzî'nin *Tabakât*'ına Alî b. Enceb es-Sâ'î el-Bağdâdî de (öl. 674 H.) bir ze'yl yazmıştır.

51. Ebû'l-Kâsım b. Sa'îd, İbnü Süme'î'nin *Tabakâtu ehli Himis* yahut *Tabakâtu'l-Himisiyyin*'i. *İsâbe*'nin kaynaklarından birisidir (I, 139, 276, II, 142).

52. İmâm ez-Zehebî'nin *Tabakâtu'l-kurrâ'sı*. Neşredilmiştir.

53. Şemsüddîn Ebû'l-Hayr Muh. b. Muh. b. el-Cezerî'nin *Gâyetu'n-nihâye fî tabakâti'l-kurrâ'sı*.

Baskısı yapılmıştır: 2 cilt halinde, Beyrut 1982, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.

54. Şemsüddîn Muh. b. Alî b. Ahmed ed-Dâvudî'nin (öl. 945 H.) *Tabakâtu'l-müfessirin*'i. Onuncu asra kadar yaşayan tüm müfessirlerin biyografilerini vermiştir.

55. Suyûtî'nin *Tabakâtu'l-müfessirin*'i. Müellif, müfessirleri alfabetik sıralama ile ele almıştır. İhtiva ettiği terceme sayısı 136'dır.

Çeşitli tarihlerde baskıları yapılmıştır:

a) Liber de interpretibus Korani, ed. A. Meursinge, Lugd. Bat. 1839.

b) Albert Moyer tahkiki, Leiden 1839.

c) Alî Muh. Ömer'in tahkiki ile, 1976 Kahire, Mektebetü Vehbe.

Şâirler, edîbler, gramer ve lugatçıların da tabakaları üzerine pek çok eserler verilmiştir. Ancak hadîs ve muhaddisler ile yakın ilgileri olmadıkları için bu gruplar hakkında yazılmış tabakât kitaplarına yer vermiyoruz.

MESYEHALAR

Meşyeha kitapları, müellifin rastladığı ve onlardan ilim ahzettığı yahut rastlamayıp sadece bazı kitapların rivâyetlerinin icâzetlerini aldığı şeyhleri hakkındaki bilgileri içermektedir¹.

1. Ebû Ya'lâ el-Halîlî'nin *Meşyeha'sı*.

2. el-Fesevî'nin *Meşyeha'sı*: Ebû Yûsuf Ya'kûb b. Süfyân b. Cevân el-Fârisî el-Fesevî —ki bu, İran'daki Fesâ adlı kente nisbettir—, güvenilir, müksir musannif hâfız, *Ta'rihu'l-kebîr* sâhibi, H. 277'de vefât etmiştir. Meşyehası 6 cüz' olup, beldelelere göre müretteptir².

3. Ebû'l-Hüseyn b. el-Mehdî'nin *Meşyeha'sı*.

4. Ebû Tâhir Ahmed b. Muh. es-Silefî el-Hâfız'ın *Meşyeha'sı*. Tamamı 100 cüz'ü aşan meşyehası onun sayısız beldedeki yüzlerce kişiden hadis dinlediğini gösteren pek faydalı bir eserdir³.

5. Kâdî İyâd el-Yahsubî'nin *Meşyeha'sı*: Şeyhlerinden 100 tanesinin terceme-i hâlleri ile onlardan rivâyet ettiği bazı şeyleri zikretmiştir. Onun *K. el-Ğunye'sinde* de bazı şeyhlerinin tercemeleri yer almıştır.

6. Yine Kâdî İyâd, şeyhi Ebû Alî el-Hüseyn b. Muh. es-Sadeî için 160 şeyhlik bir *Meşyeha* tahrîc etmiştir.

7. İbn Hayder'in *Meşyeha'sı*: Ebû'l-Kâsım Abdullah b. Hayder b. ebî'l-Kâsım el-Kazvînî el-Fakîh, Hemedân'da H. 582 tarihinde vefât etmiştir. *Mizân'da*: “Kendisi için kırk hadis (*erba'ûn*) tahrîc etti. İbnü's-Salâh ise onu yalancılıkla ithâm etti” demektedir.

8. es-Sühreverdî'nin *Meşyeha'sı*⁴: Şeyh Şihâbüddîn Ebû Hafs Ömer b. Muh. b. Abdillâh b. Muh. b. Ömreveyh el-Bekrî es-Sühreverdî —ki bu, Zen-

1* Bu tarifi ile mu'cemlerle eşanlamlıdır. Umumiyetle meşyehalar alfabetik olmayıp ilk yazılanlar, ilk mu'cemler gibi şüyûhun rivâyet ettiği hadislerin bazılarının irâdını da içerir. İbrâhîm b. Tahmân'ın *Meşyeha'sı* gibi. Kimi müelliflerin kitapları hem meşyeha, hem mu'cem adları ile anıldığı için bu iki bölümün birinde bulunamayan diğerinde bulunabilir.

2* İlk yazılan meşyehalardandır. Yegane râvisi: Ebû Muh. Abdullah b. Ca'fer b. Dürsteveyh (*Meşyehatu'l-Halebî* 100b-101a; 31a; *Tezkire* III, 899; İbn Hacer *Müfehres* 121b, 155a, 205a; *Sila* 85-29, 457; *Fihris* No. 254).

Yazmaları mevcuttur: Zahiriyye, âmm 7418 (II, 21 yk.), âmm 7419 (III, 21 yk.); mec. 63 (199. yaprak, 1. cüzden seçme) (NÂSİR 374).

3* Herhalde Silefî'nin büyük meşyehası ile onun üç mu'cemini birarada kasdetmiş olmalıdır. Mu'cemler bölümüne bakınız.

4* Bkz. Sirâcüddîn *Meşyeha* 103b-105b; İbn Hacer *Müfehres* 154b; *Sila* 85-29, 461; *Fihris* No. 310).

cân yakınlarında bir belde olan Sühreverd'e nisbettir— eş-Şâfiî es-Sûfî, *Avârifü'l-me'ârif* kitabının sâhibi. Bağdat'ta 632'de vefât etmiştir.

9. Tâcüddîn Alî b. Enceb b. es-Sâî el-Bağdâdî'nin *Meşyeha'sı*, 20 cilttir. Müellif H. 673 yahut 674'de vefât etmiştir.

10. İbn Reşîk'in *Meşyeha'sı*⁵: Ebû'l-Hasan Alemüddîn Muh. b. ebî Alî el-Hüseyn b. Atîk b. Reşîk er-Rebaî el-Mısırî el-Fakîh el-Mâlikî, 680'de vefât etti. O, babası ve ceddî Mâlikîlerin şeyhlerinden idi.

11. Ebû Alî el-Hasan b. Ahmed b. Abdillâh b. el-Bennâ' el-Hanbelî el-Mukrî' el-Fakîh'in *Meşyeha'sı*: 471'de vefât etmiştir. Eserlerinin sayısı 150'ye ulaşmıştır.

12. İbnü'l-Buhârî'nin *Meşyeha'sı*⁶: Ebû Alî el-Hasan b. Ahmed b. Abdilvâhid, İbnü'l-Buhârî adıyla marûf, el-Makdisî el-Hanbelî, 690'da vefât etmiştir.

13. Ebû Sa'd es-Semmân'ın *Meşyeha'sı*: Ebû Sa'd İsmâ'il b. Alî b. el-Hüseyn el-Basrî el-Mu'tezilî, es-Semmân nâmiyle marûftur. Onun ayrıca *el-Mu'cem*, *el-Muvâfaka beyne Ehli'l-beyt ve's-sahâbe*, *el-Müselâlat* gibi başka eserleri de vardır.

Meşyeha kitapları daha pek çoktur⁷.

5* Bunu kendisi tahrîc etmeyip onun için Ebû Muh. Abdülgaflâr b. Muh. es-Sa'dî tahrîc etmiştir (*Sila* 85-29, 459; *Fihris* No. 296).

6* Onun iki meşyehası vardır:

a) Ebû'l-Hasan Alî b. Bulbân el-Makdisî (*Fihris* 633-4) ile,

b) Ebû'l-Abbâs Ah. b. Muh. b. Abdillâh ez-Zâhiri'nin tahrîci ile olan *Asnâ'l-makâsîd ve'a'zebu'l-mevârid* adı ile marûftur. Kıraat ve rivâyeti yapılan hadis kitaplarından-
dır (*Vefeyât İbn Râfi'* I, 195, 209, 224, 302; *Sila* 85-29, 461; *Fihris* No. 289).

Yazmaları vardır: Reisülküttâb 262 (I-XIII, 1a-199a; 200b-206b arası Şerefüddîn el-Fezâri'nin zeyli ile birlikte); Şehit Ali 570 (I-XIII+Zeyl, 109 yk., 859 H.); Paris 750 (1-154 yk.); Bankipore V, 2, 322 = Patna I, 62, 269. Bu meşyehadan yapılan seçme hadisler de müstakil olarak rivâyet olunmuştur (*Meşyehatu'l-Halebî* 70ab, 72a; İbn Hacer *Müfehres* 33b). Yazmaları: Damad İbrâhîm 396 (16.-20. cüz'ler arası, 144a-167b yk., 867 H.); Feyzullah 553/2 (32a-45a, 736 H.; seçmeler yapan: Cemâlüddîn el-Mizzî); Zahiriyye, hadis 248 (39-59 yk.).

Müellif, meşyehasında 62 erkek, 6 kadın şeyhini zikretmiştir.

7* **Daha pek çok müellifin meşyehaları vardır:**

1. Ebû Revh Hâfızuddîn Abdülmü'izz b. Muh. b. ebî'l-Fadl es-Sâ'idî el-Horâsânî el-Herevî'nin (522-618 H.) tek cüz'lük *Meşyeha'sı* (*Siyer* XXII, 114-5; *İber* III, 177; *Bern. Vâdiyâşî* 263).

2. Ebû Muh. Abdülvehhâb b. Hasan b. İsm. b. Muzaffer b. el-Furât el-Lahmî el-İskenderî'nin *Meşyeha'sı*. Tahrîc eden: Bedrüddîn Ebû Abdillâh Muh. b. Mansûr b. İbr. b. el-Cevherî el-Halebî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 104a; *Dürer* IV, 467).

3. Ebû Muh. Abdülhâdî b. Abdilkerîm el-Kaysî'nin *Meşyeha'sı*. Onun için bunu hazırlayan: Ebû'l-Kâsım Ubeyd b. Muh. el-İs'irdî (*Sila* 85-29, 462; *Fihris* No. 322).

4. Muhyiddin Ebû Muh. Abdülkâdir b. Berekât b. Alî el-Ba'li el-Hanbelî İbnü'l-Kureşîyye'nin (680-747 H.) *Meşyeha'sı*. Onun için el-Birzâli tahrîc etmiştir (*Vefeyât İbn Râfi'* II, 103; *Sila* 464; *Fihris* No. 337). Yazması: Zahiriyye, mec. 25 (30-45 yk.; NÂSİR 438).

5. Ebû Muh. Abdurrahîm b. Yahyâ b. Abdurrahîm b. el-Müferric el-Umevî'nin (642-719 H.) *Meşyeha*'sını onun için el-Birzâlî, tahrir etmiştir (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 97ab; *İber* IV, 54; *Dürer* I, 363).
6. Ümmü Hânî Afife binti ebî Bekr b. Ah. b. Abdillâh el-Fârkâniyye'nin (öl. 606 H.) *Meşyeha*'sı (İbn Hacer *Müfehres* 57b; *Vefeyât İbn Râfi'* I, 255).
7. Ümmü Âsiyye Dav'u's-sabâh Acîbe binti ebî Bekr Muh. b. Ah. b. Merzûk el-Bâkidârî'nin (554-646 H.) 10 cüz'lük *Meşyeha*'sı (Sirâcüddîn *Meşyeha* 136a; *İber* III, 257; *Siyer* XXIII, 232).
8. Diyâüddîn Ebû Ah. Abdülvehhâb b. Alî b. Sekîne el-Bağdâdî'nin (519-606 H.) 8 cüz'lük *Meşyeha*'sı. Onun için hazırlayan: Ebû Abdillâh Muh. b. Mahmûd, İbnü'n-Neccâd (Sirâcüddîn *Meşyeha* 136 b; *Tekmile* II, No. 1146; *Fihris* No. 307).
9. Ümmü Muh. Âişe binti Muh. b. el-Müslim el-Harrâniyye'nin *Meşyeha*'sı (İbn Hacer *Müfehres* 185b; *Sila* 469; *Fihris* No: 376).
10. Ebû Bekr Muh. b. ebî Bekr b. Turhân'ın *Meşyeha*'sı. Onun için tahrir eden: Ebû Zekerîyyâ Yahyâ b. Muh. b. Sa'd (*Sila* 464; *Fihris* No. 335).
11. es-Seyyid Kemâlüddîn Muh. b. Hamza el-Huseynî ed-Dimaşki'nin *Meşyeha*'sı (*Sila* 467; *Fihris* No. 364).
12. Ebû Abdillâh Muh. b. İsm. b. el-Habbâz'ın *Meşyeha*'sı (*Sila* 465; *Fihris* No. 342).
13. Müslümanların kâdısı Şemsüddîn Ebû Abdillâh Muh. b. Osmân b. ebî'l-Hasan el-Ensârî el-Harîrî'nin *Meşyeha*'ları. Birisini oğlu Fahrüddîn el-Fadl (*Dürer* IV, 42), ötekini ise el-Birzâlî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 30a) tahrir etmiştir.
14. Kemâlüddîn Muh. b. Ömer b. Habîb'in *Meşyeha*'sı. Onun için tahrir eden: Kardeşi Şerefüddîn el-Huseyn b. Ömer (*Sila* 467; *Fihris* No. 359).
15. Ebû Bekr Muh. b. Anber ez-Zâhid, Ebû Bekr Muh. b. er-Ridâ, Ümmü Muh. Zeyneb binti'l-Kemâl el-Makdisî, Habibe binti'z-Zeyn'in *Meşyeha*'sı (*Sila* 463; *Fihris* No. 328).
16. Ebû Gâlib Muh. b. el-Hasan b. Alî el-Basrî el-Mâverdi'nin (450-525 H.) *Meşyeha*'sı (*İber* II, 426). Yazma nüshası: Zahirîyye, mec. 94 (274-275 yk., sadece 13 şeyhi muhtevi eksik bir nüsha; NÂSİR 186).
17. Şerefüddîn Ebû Bekr Muh. b. el-Hasan b. Abdisselâm et-Temîmî es-Sefâküsî, İbnü'l-Makdisiyye'nin (573-654 H.) *Meşyeha*'sı. Tahrir eden: Ebû'l-Muzaffer Mansûr b. Süleym el-Hemedânî (*Siyer* XXIII, 296; İzz. b. Cem. 21a; *Sila* 466; *Fihris* No. 353).
18. Şemsüddîn Muh. b. Hâmid el-Makdisî'nin *Meşyeha*'sı. Onun için hazırlayan: Muh. b. Muh. el-Kadûmî (*Sila* 466; *Fihris* No. 356).
19. Kemâlüddîn Ebû'l-Gays Muh. b. Abdillâh b. Muh. b. Muh. el-Ensârî, İbnü's-Sâ'ig'in *Meşyeha*'sı. Onun için hazırlayan: Şemsüddîn Muh. b. Yahyâ b. Muh. b. Sa'd (*Dürer* III, 484; *Vefeyât İbn Râfi'* II, 395).
20. Kâdî Şemsüddîn Ebû Nasr Muh. b. Hibetillâh b. eş-Şirâzî'nin (549-635 H.) *Meşyeha*'sı. Onun için tahrir eden: Necîbüddîn Nasrullah b. ebî'l-İzz es-Saffâr (*Siyer* XXIII, 32; *Sila* 85-29, 458; *Fihris* No. 283).
21. Fethüddîn Ebû'l-Harâm Muh. b. Muh. b. ebî'l-Harâm el-Hanbelî el-Kalânîsî'nin (683-765 H.) *Meşyeha*'sı. Onun için tahrir eden: Takiyüddîn b. Râfi'. Daha sonra el-İrâkî, bu meşyehaya bir zeyl yazmıştır (*Dürer* IV, 235; *Vefeyât İbn Râfi'* II, 284).
22. Ebû Abdillâh Muh. b. Muh. b. Ramedân el-Vezzân'ın *Meşyeha*'sı. Onun için hazırlayan: Kemâlüddîn Muh. b. Alî es-Sâbûnî (*Sila* 461; *Fihris* 642, No. 317).
23. Eminüddîn Abdürrahîm b. Talha'nın *Meşyeha*'sı. Onun için tahrir eden: Ebû Amr Osmân b. Atik el-Kaysî (*Bern. Vâdiyâşi* 280).
24. Sadrüddîn Muh. b. Muh. el-Meydûmî'nin *Meşyeha*'sı. Ebû'l-Kâsım Ah. b. Muh. el-Hasanî (*Sila* 465; *Fihris* No. 341).
25. Şemsüddîn Muh. b. Yûsuf b. Ya'kûb el-Erbilî ed-Dimaşki'nin (624-704 H.) *Meşyeha*'sı. Ona tahrir eden: İmâm Zehebî (*İber* IV, 10; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 39b).
26. Ebû Abdillâh Muh. b. Yûsuf el-Havrânî'nin *Meşyeha*'sı (*Sila* 464; *Fihris* No. 334).

27. Ebû Talib Muh. b. Ali b. el-Feth el-Aşşârî'nin *Meşyeha'sı* (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 31ab; İbn Hacer *Müfehres* 62a; *Vefeyât İbn Râfi'* II, 259; *Fihris* No. 258; *Sila* 456).
28. Muhyiddin Muh. b. Ali b. Abdilkavî b. Abdilbâkî et-Tenûhî ed-Dimaşkî, İbnü'l-Meristânî'nin (724 H.) *Meşyeha'sı*. Onun için tahrir eden: Ebû'l-Huseyn b. Aybek ed-Dimyâtî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 31a; *Dürer* IV, 69).
29. Şemsüddin Ebû Abdillâh Muh. b. Ali b. ebî'l-Feth b. es-Sencârî ed-Dimaşkî'nin (öl. 722 H.) *Meşyeha'sı*. 26 şeyhten oluşan meşyehayı el-Birzâlî tahrir etmiştir (*İber* IV, 63; *Dürer* IV, 99).
30. Kâdılar kâdısı Ebû'l-Me'âli Muh. b. İbr. b. İsh., Sadrüddin es-Sülemî'nin *Meşyeha'sı*. İbn Hacer diyor ki: "Şeyhimizin oğlu Ebû Zûr'a'nın ona tahrir etmiş olduğu 5 cüz'lük meşyehasını ona okudum." (İbn Hacer *Müfehres* 27b; *Sila* 458; *Fihris* No. 282).
31. Şemsüddin Muh. b. İbr. b. Muh. b. ebî Bekr el-Hazrecî el-Beyânî, İbnü İmâmî's-Sahra'nın *Meşyeha'sı*. Bunu onun için İbn Râfi' tahrir etmiş, daha sonra Zeynüddin el-İrâkî, bir ze'yl yazmıştır (*Vefeyât İbn Râfi'* II, 301; *Sila* 462; *Fihris* No. 318; *Dürer* III, 295). el-İrâkî, onun semâ ve icâzet ile ahzettığı kitaplar için bir *Fihrist* hazırlamıştır (*Dürer* a.y.).
32. Fahrüddin Ebû Abdillâh Muh. b. İbr. b. el-Müslim b. Selmân el-Erbilî'nin *Meşyeha'sı*. Onun için tahrir eden: Veliyüddin Muh. b. Yûsuf Ebû Abdillâh el-Birzâlî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 11b; *Bern. Tüceybi* 244; *Sila* 466; *Fihris* No. 352).
33. Sadrüddin Muh. b. İbr. el-Münâvî'nin *Meşyeha'sı*. Tahrir eden: Ebû Zûr'a Ah. b. el-İrâkî (*Sila* 465; *Fihris* No. 346).
34. Necmüddin Abdülazîz b. Yûsuf b. İlyâs ed-Dakûkî el-Bağdâdî'nin *Meşyeha'sı*. Onun için tahrir eden: Takiyüddin Muh. b. Râfi' (704-774 H.). Yazması: Zahiriyye, hadis 387 (177-193 yk.; NÂSIR 53, 299).
35. İzzüddin Abdülazîz b. Muh. et-Tibi'nin *Meşyeha'sı* (*Sila* 465; *Fihris* No. 345).
36. Ebû'l-İzz Abdülazîz b. Abdilmun'im el-Harrânî'nin *Meşyeha'sı*. 3 cilt olan meşyehasını onun için hazırlayan: Ebû'l-Abbâs ez-Zâhiri (*Sila* 463; *Fihris* No. 323).
37. Necibüddin Ebû'l-Ferec Abdullatif b. Abdilmun'im b. Ali el-Harrânî'nin (öl. 672 H.) *Meşyeha'ları*.
- a) Küçük olanı: eş-Şerif İzzüddin Ebû'l-Kâsım Ah. b. Muh. b. Abdirrahman el-Huseynî tahrirî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 102a). Yazma nüshası: Halet Ef. 403 (121a-181a, I, IV cüz'ler).
- b) Büyük olanı, 14 cüz': Ah. b. Muh. ez-Zâhiri'nin tahrirî (İbn Hacer *Müfehres* 61a; 60a; 47a; *Sila* 462).
38. Nûreddin Ali b. Ömer el-Vânî'nin (öl. 727 H.) *Meşyeha'sı*. Onun için tahrir eden: Şihâbüddin Ah. b. Aybek (İbn Hacer *Müfehres* 209b; *Sila* 459; *Fihris* No. 298).
39. Ebû'l-Müneccâ Abdullâh b. Ömer b. Ali el-Harîmî el-Kazzâz, İbnü'l-Lettî'nin (545-635 H.) *Meşyeha'sı* (İbn Hacer *Müfehres* 98b; *Fihris* No. 285; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 86a).
40. Behâüddin Ebû'l-Hasan Ali b. Hibetillâh b. Binti'l-Cümmezyî'nin *Meşyeha'sı*. Onun için bu meşyehayı hazırlayan: Reşidüddin el-Attâr (İbn Hacer 131a, 141b, 154a; *Vefeyât İbn Râfi'* II, 401; *Sila* 461; *Fihris* No. 313).
41. Ebû'l-Ferec Abdilmun'im b. Abdilvehhâb b. Küleyb el-Harrânî'nin (öl. 596 H.) *Meşyeha'sı* (İbn Hacer *Müfehres* 78b; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 103b; *Sila* 458; *Fihris* No. 280). Bu meşyehadan seçme hadisler yazma halinde zamanımıza ulaşabilmiştir: Zahiriyye, hadis 348 (78-99 yk.; NÂSIR 101).
42. Kâdılar kâdısı Ebû'l-Kâsım Cemâlüddin Abdussamed b. Muh. el-Ensârî ed-Dimaşkî, İbnü'l-Harastânî'nin (520-614 H.) *Meşyeha'sı* (*Siyer* XXII, 80; *Dürer* II, 203; *Müfehres* 139a; *Sila* 460; *Fihris* No. 308).
43. Şerefüddin Ebû Muh. Abdülmü'min b. Halef b. ebî'l-Hasan ed-Dimyâtî'nin (628-705 H.) *Meşyehatu'l-Bağdâdiyye'si* (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 104a; *Fevât* II, 411).
44. Şerefüddin Ebû Muh. İsâ b. Abdirrahman b. Me'âli b. Ah. el-Makdisî el-Mut'im ed-Dellânî'nin *Meşyeha'sını* onun için Hâfız Zehebi hazırlamıştır (İzz. b. Cem. *Meş-*

yehe 177b; *Sila* 462; *Fihris* No. 320). Yazması: Şehit Ali 546 (108a-109b yk., 798 H. civarı, İbn Hacer'in elyazısı ile; ilk ve son yaprakları mevcut, gerisi kaybolmuş).

45. Ebû Bekr Abdullah b. Muh. b. ebî'l-Huseyn b. en-Nakûr'un *Meşyeha'sı* (İbn Hacer *Müfehres* 95b, 99b; *Fihris* No. 275).

46. Şerefüddîn Abdullah b. Abdilganî el-Makdisî'nin (öl. 629 H.) *Meşyeha'sı*. Onun için tahrir eden: Ebû'l-Hasan Ali b. Ömer el-Vânî (*Sila* 464; *Fihris* No. 331).

47. Ebû Bekr Abdullah b. el-Hasan b. Mahâsin b. en-Nahhâs'ın *Meşyeha'sı* (*Sila* 466; *Fihris* No. 355).

48. Muvaffaküddîn Ebû Hafs Ömer b. Muh. b. Mu'ammer ed-Dârekazzî, İbnü Taberzed'in (516-606 H.) iki *Meşyeha'sı*:

a) Zehebi'nin tahrir ettiği (İbn Hacer *Müfehres* 160d-a, hâmiş);

b) Ebû Abdillâh Muh. b. Sa'îd b. Yahyâ b. el-Dübeysî el-Vâsîti'nin tahrir ettiği. 83 şeyhi muhtevidir ve 2 cüz'dür (*Siyer* XXI, 510; Sirâcüddîn *Meşyeha* 134b-135a; *Dürer* IV, 364; *Tekmile* II, No. 1158; Hallikân III, 453; *Sila* 450; *Fihris* No. 284).

49. Sirâcüddîn Ebû Hafs Ömer b. Abdurrahman b. el-Huseyn el-Lahmî el-Kabâbî'nin (öl. 755 H.) *Meşyeha'sı*. Onun için tahrir eden: Şemsüddîn Muh. b. Ali b. el-Huseyn b. Hamza el-Huseynî (öl. 765 H.) (*Dürer* III, 168; *Vefeyât İbn Râfi'* II, 179).

50. Sirâcüddîn Ebû Hafs Ömer b. Ali b. Ömer b. Ali el-Kazvinî'nin *Meşyeha'sı* (*Fihris* No. 291).

51. Ebû'l-Ferec Abdurrahman b. Muh. b. Ah. b. Kudâme b. ebî Ömer el-Makdisî'nin (597-682 H.) *Meşyeha'sı*. Tahrir eden: Ah. b. Mes'ûd el-Hârisî (*Sila* 466; *Fihris* No. 354).

52. Ebû Mansûr Abdurrahman b. Muh. el-Kazzâz'ın *Meşyeha'sı* (*Sila* 458; *Fihris* No. 274).

53. Behâüddîn Abdurrahman b. ebî'l-İzz Ömer el-Makdisî'nin *Meşyeha'sı* (*Sila* 465; *Fihris* No. 339).

54. Cemâlüddîn meşhur hâfiz Ebû'l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. el-Cevzî'nin (öl. 597 H.) *Meşyeha'sı*. Kendisi hazırlamıştır (İbn Hacer *Müfehres* 106a; *Dürer* IV, 264; *Sila* 85-29, 455; *Bern. Tüceybî* 242; *Fihris* No. 287). Muh. Mahfûz'un tahkiki ile 1980 yılında Beyrut'ta Dâru'l-Garbi'l-İslâmî tarafından neşredilmiştir.

55. Zeynüddîn Abdurrahman b. Ahmed b. Receb el-Bağdâdî ed-Dimaşkî el-Hanbelî'nin (706-795 H.) kendisi için tahrir ettiği *Meşyeha'sı* (*Dürer* II, 322; *Fihris* No. 293-4).

56. Zeynüddîn Ebû'l-Ferec Abdurrahman b. Abdilhalîm b. Abdisselâm b. Teymiyye el-Harrânî'nin (öl. 747 H.) *Meşyeha'sı*. 86 şeyhi muhtevi olan bu çalışmayı onun için el-Birzâlî hazırlamıştır (*Vefeyât İbn Râfi'* II, 37; *Dürer* II, 329).

57. Ebû'l-Hasan Ali b. Muh. b. ebî'l-Mecd'in *Meşyeha'sı*. Kendisi hazırlamıştır (*Sila* 465; *Fihris* No. 344).

58. Ebû'l-Hasan Ali b. en-Nefis b. Buvrendâz b. Husâm el-Bağdâdî'nin *Meşyeha'sı*. Onun için bunu oğlu Abdüllatif tahrir etmiştir (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 115b; *Siyer* XXII, 297).

59. Behâüddîn Ebû'l-Hasan Ali b. İsâ b. el-Muzaffer b. Muh. b. İlyâs eş-Şeyrecî ed-Dimaşkî'nin (653-741 H.) *Meşyeha'sı*. Bunu onun için el-Birzâlî hazırlamıştır (*Dürer* III, 94; *Fevât* I, 382).

60. Ebû'l-Hasan Ali b. ebî Tâhir b. Emîni'd-devle'nin *Meşyeha'sı* (*Sila* 461; *Fihris* No. 315).

61. Behâüddîn Ebû'l-Hasan Ali b. Ömer b. Ah. b. Ömer el-Ensârî el-Makdisî el-Hanbelî'nin (660-749 H.) *Meşyeha'sı*. İbn Hacer tahrir etmiştir (İbn Hacer *Müfehres* 87a, 112b; *Dürer* III, 88).

62. Ebû Temmâm Ali b. ebî'l-Fahhâr Hibetillâh b. Muh. el-Bağdâdî'nin *Meşyeha'sı* (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 115b; *Sila* 461; *Fihris* No. 312).

63. el-Cüneydü'l-Belyânî'nin *Meşyeha'sı* (*Dürer* I, 218, III, 97).

64. Ebû Ali el-Hasan b. Ah. b. İbr. b. Şâzân el-Bezzâz'ın (339-425 H.) biri küçük, diğ-

ri ise büyük olmak üzere iki *Meşyeha*'sı vardır:

a) Kendisinin hazırladığı *Meşyehatu's-suğrâ'sı* (Sirâcüddin *Meşyeha* 89b; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 68a; İbn Hacer *Müfehres* 6ab; *Sila* 456; *Fihris* No. 256). İki kürrase-lik bir hacme sahiptir. Yazması: Zahiriyye, hadîs 347 (46-61 yk.; NÂSİR 61).

b) Yine kendisinin tahrir ettiği *Meşyehatu'l-kübrâ'sı*. Bunu müellifinden rivâyet eden yegane râvisi: Ebû Gâlib Muh. b. el-Hasan b. Ah. el-Bâkillânî (Sirâcüddin *Meşyeha* 134a; *Meşyehatu'l-Halebî* 73a; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 68a; Bern. *Tüceybî* 242; *Fihris* No. 255). Bu meşyehadan seçmeler yazma olarak zamanımıza ulaşabilmiştir: Zahiriyye, mec. 88 (I, 86a-96a, 573 H.), mec. 78/6 (125a-135b, 573 H; cüz' II), hadîs 297 (V ve sonuncusu, 235-246 yk., 533 H.).

65. Ebû Muh. el-Hasan b. Ali el-Cevherî'nin (öl. 454 H.) kendisinin tahrir ettiği büyük ve küçük olmak üzere iki *Meşyeha*'sı vardır (İbn Hacer *Müfehres* 15b; *Sila* 457; *Fihris* 257).

66. Safiyyüddin Halil b. ebi Bekr b. Muh. b. Sıddik el-Merâgî el-Hanbelî'nin (öl. 685 H.) *Meşyeha*'sı (*Siyer* XXIII, 8; *Sila* 463; *Fihris* No. 325). Onun için hazırlayan: Ebû Muh. Mes'ûd b. el-Hasan el-Hârisî.

67. Ebû'l-Hasan b. Muh. b. el-Hill'in (öl. 552 H.) *Meşyeha*'sı (İbn Hacer *Müfehres* 155b; *Fihris* No. 305).

68. Nâsirüddin Dâvud b. Hamza b. Ahmed'in (öl. 701 H.) *Meşyeha*'sı. Onun için tahrir eden: Muhibbüddin Abdullah b. el-Muhibb (*Fihris* No. 361).

69. Nâsirüddin Ebû Hafs Dâvud b. Abdilmun'im b. Ömer, İbnü'l-Kavvâs et-Tâ'i ed-Dimaşki'nin (öl. 698 H.) *Meşyeha*'sı. Onun tahrir eden: Hâfız Zehebî (*Iber* III, 392).

70. Tâcüddin Ebû'l-Yumn Zeyd b. el-Hasan b. Zeyd el-Kindî'nin (520-613 H.) *Meşyeha*'sı. Tahrir eden: İmâdüddin Ali b. el-Kâsım b. Ali b. el-Hasan b. Asâkir (581-616 H.) (*Siyer* XXII, 145; Hallikân II, 340; Sirâcüddin *Meşyeha* 134 ab; *Vefeyât İbn Râfi* II, 122; Bern. *Tüceybî* 241; *Sila* 458; *Fihris* 281).

71. Ümmü'l-Mesâkin Zeyneb binti'l-Afif Abdillâh b. Es'ad el-Yafî'nin (öl. 861 H.) *Meşyeha*'sı. *el-Fevâ'idü'l-Hâsimiyye* adıyla marûftur. Tahrir eden: Necmüddin b. Fehd (*Sila* 468; *Fihris* No. 371).

72. Ümmü Muh. Zeyneb binti Yahyâ b. Abdisselâm es-Selimiyye'nin *Meşyeha*'sı (İbn Hacer *Müfehres* 111 da; *Sila* 469; *Fihris* No. 374).

73. Ümmü Abdillâh Zeyneb binti'l-Kemâl Ah. b. Abdirrahîm el-Makdisiyye'nin (öl. 740 H.) *Meşyeha*'sı (*Fihris* No. 370).

74. Zeyneb binti İsmâ'il b. İbr. b. el-Habbâz'ın (öl. 750 H.) *Meşyeha*'sı (*Sila* 469; *Fihris* No. 377).

75. Ebû Muh. Sa'id b. ebi'r-Reca' ez-Zâzânî es-Sayrafî el-Hallâl'in *Meşyeha*'sı (*Fevât* I, 375; İbn Hacer *Müfehres* 160 eb; *Sila* 460; *Fihris* No. 304).

76. Ümmü Muh. Seyyide binti Mûsâ el-Mârâniyye'nin *Meşyeha*'sı (*Fihris* No. 373).

77. Ebû'l-Hasan el-Muzaffer b. el-Hasan b. es-Sibt'in *Meşyeha*'sı (İbn Hacer *Müfehres* 12b; *Dürer* I, 290, III, 191; *Vefeyât İbn Râfi* II, 350; *Iber* IV, 69; *Meşyehatu'l-Halebî* 71b; *Sila* 459; *Fihris* No. 301).

78. Alâüddin Ebû Sa'id Sunkur b. Abdillâh ez-Zeynebî'nin (624-706 H.) küçük ve büyük olmak üzere iki *Meşyeha*'sı vardır:

a) Osmân b. Bulbân el-Mukâtîlî'nin tahrirci ile olan *Meşyehatu'l-kübrâ* (*Meşyehatu'l-Halebî* 111a; 37a; *Dürer* I, 6, 52, 105, II, 176, III, 475; *Sila* 465; *Fihris* No. 350).

b) İmam Zehebî'nin *Meşyehatu's-suğrâ'sı* (*Meşyehatu'l-Halebî* 71a; *Dürer* II, 366; *Sila* 465; *Fihris* No. 351).

79. Kâdî Ebû'r-Rebî' Süleymân b. Ömer el-Ezraî'nin (öl. 734) *Meşyeha*'sı. Tahrir eden: Kâsım b. Muh. el-Birzâlî (İbn Hacer *Müfehres* 147 ba; *Dürer* II, 159; *Sila* 459; *Fihris* No. 297).

80. Sittü'l-ehl binti't-Taberî'nin *Meşyeha*'sı. Tahrir eden: Halil b. Ah. el-Akfehî (*Sila* 469; *Fihris* No. 379).

81. Süleymân b. Hamza b. Ömer, Takiyüddin Ebû'l-Fadl el-Makdisî'nin (öl. 710 H.)

Meşyeha'sı. Onun için tahrir eden: Fahrüddin Ebû Amr Osmân b. Bulbân el-Mukâtîlî (*Bern. Tüceybi* 242; *Sila* 467; *Fihris* No. 362).

82. Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Muh. b. Sa'd'ın (öl. 721) *Meşyeha'sı*. Bunu onun için Hâfız Zehebî hazırlamıştır (*Sila* 463; *Fihris* No. 327).

83. Ebû'l-Mahâsin Yûsuf b. Yahyâ b. Necm b. el-Hanbellî'nin (öl. 751) *Meşyeha'sı* (*Sila* 464; *Fihris* No. 336).

84. Ebû'l-Mahâsin Yûsuf b. Ömer b. Huseyn el-Hutenî'nin (645-731 H.) *Meşyeha'sı*. 60 şeyhi muhtevidir (*Dürer* IV, 467; *Sila* 463; *Fihris* No. 329).

85. Ebû Muh. Yahyâ b. Ali b. Muh. et-Tarrâh el-Bağdâdî'nin (öl. 536 H.) *Meşyeha'sı* (*Sirâcüddin Meşyeha* 135b; *Sila* 467; *Fihris* No. 358).

86. Muhyiddin Ebû Ah. (yahut Ebû'l-Me'âlî) Yahyâ b. Fadlillah el-Adevî el-Ömerî es-Sâlihî'nin (645-738 H.) *Meşyeha'sı*. Tahrir eden: Şihâbüddin Ebû'l-Huseyn Ah. b. Aybek b. Abdillâh el-Husâmî (öl. 749 H.) (*Dürer* V, 200; *Müfehres* 100b; *Fihris* No. 332; *Sila* 464).

87. Ebû'l-Fütûh Yûsuf b. el-Mübârek b. Kâmil el-Haffâf el-Bağdâdî'nin (öl. 601 H.) *Meşyeha'sı* (*Vefeyât İbn Râfi'* II, 25; *Dürer* II, 94; *Fihris Ensâri* 221b; *Sila* 460; *Fihris* No. 266).

88. Kâdî Behâüddin Yûsuf b. Şeddâd'ın *Meşyeha'sı* (*Hallikân* IV, 264; *Sila* 460).

89. Fethüddin Ebû'n-Nûn Yûnus b. İbr. ed-Debûsî (yahut ed-Debâbîsî)'nin *Meşyeha'sı*. Tahrir eden: Ebû'l-Abbâs Ah. b. Aybek (İbn Hacer *Müfehres* 22b; 105 ba; *Sila* 459; *Fihris* No. 299). *Mu'cem* adıyla da maruf olduğu için, o bölümde de geçmiştir.

90. Necîbüddin Ebû'd-Dürr Lu'lu' b. Abdillâh ed-Darîr'in *Meşyeha'sı* (*Sila* 461; *Fihris* No. 316).

91. Şühde binti Ah. b. el-Ferec el-Kâtibe'nin *Meşyeha'sı*. Onun için tahrir eden: Ebû Muh. Abdülâzîz b. Mahmûd b. el-Mübârek b. el-Ahdar (*Siyer* XXIII, 236; İbn Hacer *Müfehres* 98b; *Meşyehatu'l-Halebî* 70b; İzz. b. Cem. 82b; *Sila* 468; *Fihris* No. 380).

92. Ebû'l-Hayr Sâlih b. Muhtâr el-Eşnehi'nin *Meşyeha'sı*. Tahrir eden: Ebû'l-Abbâs Ah. b. Aybek ed-Dimyâtî (İbn Hacer *Müfehres* 141a; *Sila* 457).

93. el-Kâsım b. Ali el-Beyânî el-Fâsî el-Mâlikî'nin (öl. 803) *Meşyeha'sı* (*Sila* 465; *Fihris* No. 349).

94. Behâüddin Ebû Muh. el-Kâsım b. el-Muzaffer b. Asâkir'in (629-723 H.) *Meşyeha'ları*:

a) Küçük olanını, Alemüddin el-Kâsım b. Muh. b. Yûsuf el-Birzâlî tahrir etmiştir. İki kürraseden ibarettir (*Fihris* No. 268; *Bern. Vâdiyâşi* 322).

b) Nâsirüddin Ebû Abdillâh Muh. b. Tuğrîl b. Abdillâh es-Sayrafi'nin tahrirci ile olan büyüğü. Yaklaşık 600 şeyhi içeren bu meşyeha, her biri 7 sifirden oluşan 70 cilttir (*Sila* 463; *Bern. Vâdiyâşi* 322).

c) İmam Zehebî'nin tahrir ettiği (*Dürer* II, 178).

95. Ebû Abdillâh el-Kârî'nin *Meşyeha'sı*. Tahrir eden: Zeynüddin el-İrâkî (*Sila* 465; *Fihris* No. 343).

96. Ümmü'l-Hasan Fâtîme binti'İzz İbr. b. ebî Ömer el-Makdisiyye'nin (öl. 747 H.) *Meşyeha'sı* (İbn Hacer *Müfehres* 28a; *Sila* 469; *Fihris* No. 378).

97. Takiyüddin Ebû Bekr b. Muh. el-Karkaşendî'nin *Meşyeha'sı*. Onun için kardeşinin oğlu Zeynüddin Abdülkerîm tahrir etmiştir (*Sila* 462; *Fihris* No. 319).

98. Ebû'l-Mahâsin Fadlullah b. Abdirezzâk b. Abdilkâdir el-Cilî'nin *Meşyeha'sı*. Onun için babası tahrirde bulunmuştur (*Sila* 455; *Fihris* No. 251).

99. Irak muhaddisi Muhibbüddin Ebû Abdillâh Muh. b. Mahmûd b. en-Neccâr'ın *Meşyeha'sı*. 3000 erkek, 104 kadın şeyhi ihtiva etmiştir (*Siyer* XXIII, 133; *Fihris* No. 290).

100. Ebû Bekr Vecîh b. Tâhir eş-Şehhâmî'nin *Meşyeha'sı* (İbn Hacer *Müfehres* 50b; *Sila* 457; *Fihris* No. 277).

101. Ümmü Muh. Vecîhe binti Ali b. Yahyâ b. Sultân el-Ensâriyye el-İskenderâniyye, Zeynu'd-dâr'ın (639-732 H.) *Meşyeha'ları*:

a) Muh. b. Râfî'nin tahrir ettiği (*Dürer* IV, 406; *Sila* 469; *Fihris* No. 375).

b) Takiyüddin b. Arrâm'ın tahrir ettiği (İbn Hacer *Müfehres* 23a).

102. Ebû'l-Abbâs Ah. b. Alî el-Cezerî'nin (öl. 743 H.) *Meşyeha'sı*. Tahrir eden: İzzüddin Ebû'l-Kâsım Ah. b. Muh. el-Huseynî (İbn Hacer *Müfehres* 78a, 185a; *Sila* 459; *Fihris* No. 299b).

103. Ebû'l-Abbâs Ah. b. Abdiddâ'im b. Ni'me el-Makdisî'nin (575-668 H.) *Meşyeha'ları* vardır:

a) Muh. b. İsm. b. el-Habbâz'ın tahrir ettiği. En az dokuz cüz'dür (*Dürer* II, 77, 121; *Sila* 450; *Fihris* No. 260).

b) Cemâlüddin Ebû'l-Abbâs. Ah. b. Muh. b. Abdillâh ez-Zâhiri'nin (626-696 H.) tahrir ettiği (*Bern. Vâdiyâşî* 322; İbn Hacer *Müfehres* 77b; *Dürer* I, 166, III, 400, IV, 198; *Sebetu's-Şemmâ'* 90b-94a; *Vefeyât İbn Râfî'* I, 195). Yazması: Zahiriyye, mec. 108 (I, III, 209-248 yk.; NÂSİR 69).

104. Ebû Bekr b. Ah. b. Abdiddâ'im el-Makdisî el-Hanbelî'nin (624-718 H.) *Meşyeha'sı*. Onun için hazırlayan: Ebû Muh. el-Kâsım b. Muh. el-Birzâlî (660-739 H.) (İbn Hacer *Müfehres* 95b; *Fevât* I, 375; *Sila* 456; *Fihris* No. 263). Yazması mevcuttur: Şehit Ali Paşa 546 (36a-46a yk., 797 H., İbn Hacer'in elyazısı ile, 18 şeyhi muhtevi).

105. Ebû'l-Fidâ' İsm. b. Yûsuf el-Kaysî'nin *Meşyeha'sı* (*Sila* 456; *Fihris* No. 265).

106. Necibüddin el-Harrânî'nin *Meşyeha'ları*:

a) 14 cüz'den oluşan büyük bir *Meşyeha'yı* Ah. b. Muh. b. ez-Zâhiri tahrir etmiştir (İbn Hacer *Müfehres* 139bb; *Dürer* I, 257; *Vefeyât İbn Râfî'* I, 223; *Fihris* No. 253).

b) eş-Şerif Ebû'l-Kâsım Ah. b. Muh. el-Huseynî'nin tahrir ettiği küçük *Meşyeha* (*Fihris* No. 253; *Dürer* II, 50).

107. Bürhânüddin (Necibüddin) Ebû İshâk İbr. b. Halil b. Abdillâh ed-Dimaşki'nin (öl. 658 H.) *Meşyeha'sı*. Onun için tahrir eden: Ebû Abdillâh b. Revâha (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 59b-60a; *Sila* 468; *Fihris* No. 365).

108. Ümmü Abdillâh Esmâ' binti'l-Mihrânî ed-Dimaşkiyye'nin (öl. 867 H.) *Meşyeha'sı*. Tahrir eden: Kutbuddin Muh. b. Muh. el-Haydarî (*Sila* 468; *Fihris* No. 368).

109. Ümmü Abdillâh Emetullah binti Abdirrahman el-Kureşî'nin *Meşyeha'sı* (*Sila* 468; *Fihris* No. 372).

110. Ebû İbrâhîm İshâk b. Mahmûd el-Burûcerdî'nin *Meşyeha'sı*. Tahrir eden: Reşidüddin Ebû Bekr b. Zekiyyiddin el-Münzirî (İbn Hacer *Müfehres* 57b, 113a; *Sila* 463; *Fihris* No. 324).

111. Şerefüddin Ebû'l-Fadl Ah. b. Hibetillâh b. Ah. b. Muh. b. el-Hasan b. Asâkir'in (öl. 699 H.) *Meşyeha'sı*. Tahrir eden: Şemsüddin b. el-Mühendis (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 58b). 4 cüz'dür (*Dürer* IV, 226; *Bern. Tüceybî* 242).

112. Ebû Gâlib Ah. b. el-Hasan b. Ah. b. Abdillâh el-Bağdâdî el-Hanbelî'nin (445-527 H.) *Meşyeha'sı* (*Über* II, 430; *Vefeyât İbn Râfî'* II, 20). Yazması: Zahiriyye, mec. 2 (V, 1-10 yk., NÂSİR 33, 186).

113. Reşidüddin Ebû'l-Abbâs Ah. b. el-Müferric b. Alî ed-Dimaşki'nin (555-650 H.) *Meşyeha'sı*. 3 cüz'dür (*Siyer* XXIII, 281; *Dürer* IV, 64).

114. Ebû'l-Feth Mecdüddin İbr. b. Alî b. Muh. b. Muh. İbnü'l-Haymî el-Halebî'nin (649-738 H.) *Meşyeha'sı*. Takiyüddin Ubeyd, ona bu meşyehayı tahrir etmiştir (İbn Hacer *Müfehres* 141a; *Dürer* I, 48).

115. Afîfüddin Ebû Muh. İshâk b. Yahyâ b. İshâk el-Âmidî'nin (695-778 H.) *Meşyeha'sı*. Bunu ona Ebû Abdillâh Muh. b. İbr. b. el-Mühendis tahrir etmiştir (*Bern. Vâdiyâşî* 322; İbn Hacer *Müfehres* 116b; *Dürer* I, 18; *Sila* 463; *Fihris* No. 326).

116. Muhibbüddin İbr. b. Alî b. el-Haymî'nin *Meşyeha'sı* (*Sila* 464; *Fihris* No. 333).

117. En eski meşyeha, Ebû Sa'îd İbr. b. Tahmân b. Şu'be el-Horâsânî'nin (öl. 163 H.) *Meşyeha'sı*. Yazması: Zahiriyye, mec. 107 (I, II, 226-255 yk.) (GAS 93).

118. Şihâbüddin Ah. b. Abdirrahman b. Ah. b. Muh. el-Menbicî el-Mizzî'nin *Meşyeha'sı*. Onun için Alemüddin el-Birzâlî tahrir etmiştir (*Dürer* I, 165; *Vefeyât İbn Râfî'* II, 9).

119. Mecdüddin İsmâ'il b. İbr. el-Hanefî'nin *Meşyeha'sı*. Tahrir eden: Halil b. Ah. el-Akfehî (*Sila* 465; *Fihris* No. 348).
120. Muhyiddin Ebû'l-Fidâ' İsmâ'il b. Yahyâ b. İsmâ'il el-Halebî ed-Dimaşkî'nin (666-740 H.) *Meşyeha'sı*. Bunu onun için tahrir eden: el-Birzâlî (*Fevât* I, 335; *Dürer* I, 484).
121. Takiyüddin Ah. b. Abdirrahman b. Abdilmü'min es-Sûrî es-Sâlihî el-Hanbelî'nin (617-701 H.) *Meşyeha'sı*. Bunu onun için el-Mukâtîlî tahrir etmiştir (*Iber* IV, 4; *Dürer* I, 168).
122. Diyâü'l-Makdisî'nin kardeşi İzzüddin Ah. b. Abdilvâhid el-Makdisî'nin (564-623 H.) *Meşyeha'sı* (*Dürer* III, 259) Yazması: Zahirîyye, mec. 52 (1-25 yk.; NÂSİR 230).
123. Ebû Bekr Ah. b. Muh. b. ebî'l-Kâsım b. Bedrân ed-Deştî el-Kürdî'nin (öl. 713 H.) *Meşyeha'sı*. el-Birzâlî tarafından hazırlanmıştır (*Iber* IV, 37; *Dürer* I, 292).
124. Ebû Bekr Muh. b. Sa'îd b. el-Muvaffak b. Ali b. Ca'fer el-Hâzin en-Nisabûrî'nin iki *Meşyeha'sı* vardır:
a) Ebû Muh. Abdülazîz b. Muh. b. el-Mübârek b. Muh. el-Katîf eş-Şâfi'nin tahrir ettiği (Sirâcüddin *Meşyeha* 106a).
b) Fetyân b. Muh. b. Fetyân b. Ah. b. Muh. el-Mevsilî'nin tahrir ettiği (Sirâcüddin *Meşyeha* 136 ab).
125. Şihâbüddin Ebû Abdillâh Muh. b. ebî'l-İzz Abdilaziz b. Müşerref el-Ensârî es-Sâlihî ed-Dimaşkî'nin (620-707 H.) *Meşyeha'sı* (*Sila* 468; *Fihris* No. 366). el-Birzâlî: "Onun için semâ ve icazetle ahzettiklerinden oluşan bir *meşyeha* tahrir ettim" demektedir (*Dürer* IV, 49).
126. Muhyiddin Ebû Nasr Muh. b. Şerefiddin Ah. el-Abbâsî'nin *Meşyeha'sı*. Tahrir eden: Cemâlüddin Yûsuf b. Muh. b. Mes'ûd es-Sermerî el-Hanbelî (*Fihris* No. 267).
127. Ebû Muh. Mes'ûd b. el-Hasan b. el-Kâsım b. el-Fadl es-Sekafî el-İsbehânî'nin *Meşyeha'sı* (*Sila* 457; *Fihris* No. 279).
128. İmâdüddin Muh. b. İsmâ'il b. ebî'l-Feth, Hatib Merdâ el-Hanbelî'nin (566-656 H.) *Meşyeha'sı*. Onun için tahrir eden: Diyâüddin el-Makdisî (*Sila* 462; *Fihris* No. 321).
129. Ebû'l-Ganâ'im Muh. b. Ali en-Nersî'nin *Meşyeha'sı* (*Sila* 459; *Fihris* No. 302; İbn Hacer *Müfehres* 100a).
130. İzzüddin Ebû'l-Fidâ' İsm. b. Abdirrahman b. Amr el-Fürâvî'nin *Meşyeha'sı* (*Meşyehatu'l-Halebî* 2a).
131. Ebû Bekr Muh. b. Abdilbâki b. Muh. b. Abdillâh, Kâdû'l-Mâristân'ın (öl. 535 H.) *Meşyeha'sı* (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 29a; *Sila* 85-29, 455). Yazması: Feyzullah 533 (tamamı: I-V, 122 yk., 7. H. asır). Onun iki *meşyehası* vardır:
a) Ebû Sa'd es-Sem'ânî'nin tahrir ettiği *Meşyehatu's-suğrâ'sı* (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 29a; İbn Hacer *Müfehres* 76b; 127b; 108b; *Dürer* II, 411).
b) *Meşyehatü'l-kübrâ'sı* (*Sila* 85-29, 455; *Fihris* No. 250).
132. Ebû'l-Feth Muh. b. Abdilbâki b. el-Battî'nin *Meşyeha'sı*. Tahrir eden: Ebû Abdillâh b. eş-Şa'âr (*Sila* 467; *Fihris* No. 357).
133. er-Reşîd b. Meslemeti'l-Ümevî'nin *Meşyeha'sı* (*Sila* 461; *Fihris* No. 314).
134. Ebû Tâhir Muh. b. Ah. b. ebî's-Sakar'ın *Meşyeha'sı* (*Dürer* II, 176; *Sila* 460; *Fihris* No. 303).
135. Salâhuddîn Muh. b. Ah. b. ebî Ömer'in *Meşyeha'sı*. Tahrir eden: Sadrüddin Süleymân b. Yûsuf (*Sila* 467; *Fihris* No. 360).
136. Vecihüddin Muh. b. Abdirrahman b. ed-Dehhân el-Ezdi'nin *Meşyeha'sı*. Tahrir eden: Mansûr b. Süleym el-İskenderânî (İbn Hacer *Müfehres* 60a; *Sila* 468; *Fihris* No. 288).
137. Ebû Abdillâh Muh. b. ebî Bekr İbr. b. en-Nahhâs'ın *Meşyeha'sı* (İbn Hacer *Müfehres* 95a; *Sila* 456; *Fihris* No. 264).
138. Ebû'l-Huseyn Muh. b. Ah. b. Hasnûn en-Nersî'nin (öl. 861) *Meşyeha'sı* (Sirâcüddin *Meşyeha* 135a; *Sila* 459; *Fihris* No. 271).

139. Ebû Ali Mahled b. Ca'fer b. Mahled el-Fârisî el-Bâkarhî ed-Dakkâk'ın (öl. 395 H.) *Meşyeha'sı* (*İber* II, 133; Sirâcüddin *Meşyeha* 80ab).

140. Kâdî eş-Şerîf Ebû'l-Huseyn Muh. b. Ali b. Muh. b. el-Muhtedi billah'ın *Meşyeha'sı* (İbn Hacer *Müfehres* 57b-58a; Sirâcüddin *Meşyeha* 135ab; *Fihris* No. 272-3). Yazması: Zahiriyye, mec. 73 (I-II, 168-193 yk., NÂSİR 87).

141. Ebû'l-Feth Muh. b. Ah. b. Bahtiyâr (?) el-Mendâ'i'nin *Meşyeha'sı* (İbn Hacer *Müfehres* 139ab, 141a; *Sila* 460; *Fihris* No. 306).

142. Ebû Abdillâh Muh. b. Ah. b. İbr., İbnü'l-Hattâb er-Râzî'nin *Meşyeha'sı*. *Meşyehatu'r-Râzî* namıyla maruftur. Tahrîc eden: Ebû Tâhir es-Silefî (*İber* II, 426; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 11b; İbn Hacer *Müfehres* 9b, 24a, 88b, 96a, 113a, 121a; *Sila* 457; *Fihris* No. 252, 276).

Neşredilmiştir: Georges Vajda, *La Meshyaha d'Ibn al-Hattab al-Râzî. Contribution à l'histoire du sunnisme en Égypte fatimide* - BEO, XXIII, 1970, s. 21-99. Yazmaları: Zahiriyye, hadis 527 (1-49 yk.), mec. 33 (138-172 yk.; NÂSİR 175).

143. İzzüddin Ebû Abdillâh Muh. b. İbr. b. Abdillâh b. ebî Ömer el-Makdisî es-Sâlihî el-Hanbelî'nin (öl. 748 H.) *Meşyeha'sı* (*Sila* 464; *Fihris* No. 338).

144. Bedrüddin Muh. b. İbr. b. Sa'dillâh b. Cemâ'a el-Kinânî el-Hamavî el-Beyânî'nin (639-733 H.) *Meşyeha'ları*:

a) Kendisinin hazırladığı (*Sila* 83-27, 419; *Fihris* No. 300).

b) el-Mukaşşirânî'nin tahrîc ettiği (a.y.; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 9ab).

c) Alemüddin el-Kâsım b. Muh. b. Yûsuf el-Birzâlî'nin hazırladığı (a.y.). Yazması: Musalla Medresesi 32 (tamamı, 1-197 yk., müellifin hayatında iken 698 yılında istinsâh edilmiştir).

145. Oğlu İzzüddin b. Cema'a'nın *Meşyeha'sı* (*Dürer* IV, 360, 384). Elimizdeki bu risâlenin tahkik ve dipnotlarında ismini zikrettiğimiz kaynaklardandır. Yazması: Feyzullah 535.

146. Ebû'l-Hayr Muh. b. Ah. b. el-Bağbân'ın *Meşyeha'sı* (*Sila* 458; *Fihris* No. 278).

147. Sâ'inüddin Ebû'l-Hasan Muh. b. el-Enceb b. ebî Abdillâh en-Na'al el-Bağdâdî'nin (öl. 659 H.) *Meşyeha'sı*. Tahrîc eden: Reşidüddin Ebû Bekr b. ez-Zekî el-Münzirî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 17b; *Sila* 461; *Fihris* No. 311). Neşredilmiştir: Nâci Ma'rûf ile Beşşâr Avvâd Ma'rûf'un tahkikleri ile 1968'de Necef ve 1975'te Bağdat'ta basılmıştır.

148. Ebû Abdillâh Muh. b. Muh. b. Ali el-Kaşgârî'nin (öl. 705 H.) *Meşyeha'sı* (*Meşyehatu'l-Halebi*; *Dürer* III, 345).

149. Diyâüddin Ebû Ah. Abdülvehhâb b. Ali b. Sekîne'nin *Meşyeha'sı*. Tahrîc eden: İbnü'n-Neccâd. 8 cüz'den teşekkül etmiştir.

150. Ebû'l-Ferec Abdülmun'im b. Abdülvehhâb b. Sa'd el-Harrânî el-Bağdâdî el-Âcurrî'nin (500-596 H.) *Meşyeha'sı* (*Siyer* XXI, 259).

151. Ebû Tâhir Muh. b. Ah. el-Enbârî el-Hatîb el-Lahmî'nin (394-476 H.) *Meşyeha'sı*. Yazması: Zahiriyye, mec. 73 (142-164 yk.; NÂSİR 168).

152. Ebû'l-Huseyn Abdülhâlik b. Yûsuf b. Abdilhâlik'ın (öl. 575 H.) *Meşyeha'sı*. Tahrîc eden: İbnü'l-Ahdar (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 93b).

153. Zeynüddin Ebû Muh. Abdülgâlib b. Muh. b. Abdilkâhir el-Mâkinîsî'nin (öl. 749 H.) *Meşyeha'sı*. el-Birzâlî tarafından hazırlanmıştır (*Vefeyât İbn Râfi'* II, 88).

154. Ebû Amr Osmân b. Ali b. ebî'l-Kâsım el-Beykendî'nin *Meşyeha'sı* (Sirâcüddin *Meşyeha* 134b).

155. Ebû'l-Hasan Abdülvehhâb b. el-Hasan b. Muh. b. Asâkir'in *Meşyeha'sı*. Onun için tahrîc eden: Ebû Abdillâh b. el-Kerîm el-Bağdâdî, ona 60 şeyhlik bir *Meşyeha* hazırlamıştır (Bedrüddin b. Cemâ'a *Meşyeha*, yzm. Musalla Medresesi 32, 110a).

156. Zeynüddin Ebû'l-Latif Abdurrahman b. İbr., İbnü Sârimiddin es-Saydâvî el-Hazrecî'nin (10. H. asır) *Meşyeha'sı*. Onu kızkardeşinin oğlu tahrîc etmiştir. Yazması: Kahire, must. 294, Tal'at 127 (1-107 yk.).

157. Diyâüddin Ebû Muh. Abdülhakk b. Halef b. Abdilhakk ed-Dimaşkî es-Sâlihî el-

Hanbelî'nin (547-641 H.) *Meşyeha'sı* (*Siyer* XXIII, 106).

158. Osmân b. Muh. b. Osmân b. ebî Bekr et-Tûzerî el-Mekki'nin (630-713 H.) 1000 şeyhi muhtevi *Meşyeha'sı* (*Dürer* I, 449).

159. Reşidüddin Ebû'l-Fütûh Abdülmü'min b. Muh. b. Ya'kûb b. Muh. el-Ensârî'nin (648-742 H.) *Meşyeha'sı* (*Dürer* II, 421).

160. Abdülhâlik b. Zâhir eş-Şehhâmî'nin (öl. 549 H.) *Meşyeha'sı* (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 94a).

161. Ebû Muh. Abdullah b. el-Huseyn b. ebî't-Ta'ib'in *Meşyeha'sı* (*Fihris* No. 330; *Sila* 464).

162. Ebû Abdîrrahman Abdullah b. Mesleme el-Ka'nebi'nin *Meşyeha'sı* (Sirâcüddin *Meşyeha* 127a).

163. Ebû Muh. Abdullah b. Muh. b. Abdillâh et-Tüceybî'nin *Meşyeha'sı* (*Fihris* No. 269).

164. Ebû'l-Fadl Abdullah b. Ah. b. Muh. b. Abdilkâhir et-Tûsî el-Bağdâdî el-Mevsilî'nin (487-578 H.) kendi hazırladığı *Meşyeha'sı* (*Siyer* XXI, 88).

165. Abdullah b. Ah. b. Temmâm b. Hassân el-Hanbelî'nin (öl. 718 H.) *Meşyeha'sı*. Onun için tahrir eden: Muh. b. Abdîrrahman el-Ba'î (*Dürer* II, 242).

166. Abdullah b. Muh. b. Âmir eş-Şubrâvî'nin *Meşyeha'sı*. Yazması: Paris 2120 (1-21 yk.).

167. Sultân Salâhüddin b. Eyyûb'un oğlu Melik İsmâ'nın *Meşyeha'sı* (*Fihris* No. 294).

168. Alî b. Muh. b. Alî b. Bakâ'l-Mulakkin'in *Meşyeha'sı* (*Vefeyât İbn Râfî* II, 385).

169. Ebû'l-Kâsım Abdurrahman b. Atik b. el-Hâsib'in (öl. 651 H.) *Meşyeha'sı* (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 96b).

170. Tâcüddin Ebû Tâlib Alî b. Enceb b. Osmân b. es-Sâ'î el-Bağdâdî el-Hâzin'in (593-674 H.) *Meşyeha'sı*. Yazması: köprülü 1584/14 (146-179 yk., 9. H. asır).

171. Necmüddin Alî b. Muh. b. Ömer b. Abdîrrahman b. Hilâl el-Ezdi ed-Dimaşki'nin (649-729 H.) *Meşyeha'sı*. Başkasının onun için hazırladığı bu meşyeha, 150 şeyhi hâvidir.

172. Alâüddin Alî b. Osmân b. Hassân b. Mahâsin ed-Dimaşki eş-Şâgûrî'nin (öl. 732 H.) *Meşyeha'sı*. Zehebi, ona 100 şeyhi içeren büyüklükte bir *Meşyeha* tahrir etmiştir (*Dürer* III, 83).

173. Alî b. Yahyâ b. Alî b. Muh. et-Tüceybî eş-Şâtibî ed-Dimaşki'nin (636-721 H.) *Meşyeha'sı*. Başkası onun için hazırlamıştır (*Dürer* III, 137).

174. Nüreddin Ebû'l-Hasan Alî b. Muh. b. Hârûn es-Sa'lebi'nin (öl. 712 H.) *Meşyeha'sı*. Onun için tahrir eden: Takiyüddin es-Subkî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 115a).

175. Muvaffaküddin Ebû Muh. Abdullah b. Ah. b. Muh. b. Kudâme el-Cemmâ'î el-Hanbelî es-Sâlihî'nin *Meşyeha'sı*. 2 cüz'dür (*Siyer* XXII, 176).

176. Ömer b. Zü'râretî'l-Hadesî'nin (öl. 240 H.) *Meşyeha'sı* (*İber* I, 341).

177. Kâdî Ebû'l-Kâsım Abdurrahman b. Muh., İbnu Hubeys el-Ensârî'nin *Meşyeha'sı*. Onun için talebesi Ebû'r-Rebî Süleymân b. Mûsâ el-Kelâ'î tahrir etmiştir (*Bern. Vâdiyâşî* 320).

178. Abdurrahman b. Muh. b. Ah. Ebû'l-Ferec b. Kudâme el-Makdisî el-Hanbelî'nin (597-682 H.) *Meşyeha'sı*. Yazmaları: Zahirîyye, mec. 3 (1-19 yk., IV, 27-34. şeyhler arası). Tahrir eden talebesi: Mes'ûd b. Ah. b. Mes'ûd b. Zeyd el-Bendâvî. Diğer nüshası: Zahirîyye, mec. 115 (VIII, 106-137 yk.; NÂSIR 96).

179. Alî b. Memdûd el-Bendenicî'nin *Meşyeha'sı* (*Vefeyât İbn Râfî* II, 330).

180. Alâüddin Alî b. Mahmûd b. Hamîdiddin Hamîd el-Hanefî el-Konevî'nin (669-749 H.) *Meşyeha'sı*. Talebelerinden birisi tarafından hazırlanmıştır (*Vefeyât İbn Râfî* II, 98).

181. Ömer b. Ubeydillâh b. Ah. b. Ömer b. Muh. b. Ah. b. Kudâme es-Sâlihî el-Mâveridî'nin (663-733 H.) *Meşyeha'sı*. Bunu onun için İbn Sa'd tahrir etmiştir (*Dürer* III, 175).

182. Behâüddin Ebû'l-Hasan Alî b. el-İzz b. Ah. b. Ömer el-Makdisî es-Sâlihî'nin (öl. 749 H.) *Meşyeha'sı*. Onun için Muh. b. Râfî' hazırlamıştır (*Vefeyât İbn Râfî'* II, 63).
183. Ebû'l-Huseyn Alî b. Muh. b. İsâ el-Hanbelî el-Yûnînî'nin (621-701 H.) *Meşyeha'sı*. Yazması: Zahiriyye, mec. 73 (VIII-X, sonu noksan, 37-67 yk.; NÂSİR 438).
184. Ebû'l-Hasan Alî b. ebî'l-Fadâ'il b. Hibetillah b. Sellâme b. el-Müslim b. Ah. b. Alî el-Lahmî'nin (6. H. asır) *Meşyeha'sı*. Tahrir eden: Reşidüddin Ebû'l-Huseyn Yahyâ b. Alî b. Hibetillah el-Kureşî el-Mısırî. Yazmaları: Halet Ef. 403 (I,IV, 175 yk., 1180 H. civarı), Feyzullah 507/2 (I, 14a-22b yk., 830 H. civarı).
185. Cemâlüddin Ebû'l-Feth İbr. b. Alî b. Ah. b. İsm. el-Kureşî el-Eserî, İbnü'l-Kalkaşandî'nin (öl. 922 H.) *Meşyeha'sı*. Onun için talebelerinden birisi hazırlamıştır. Yazması: Kahire, must. 293-4, Tal'at 126 (7-56 yk., 1911 H.).
186. Şemsüddin Ebû Abdillâh Muh. b. Ah. b. ebî'l-Hecâ b. ebî'l-Me'âli ez-Zerrâd'ın (öl. 726 H.) *Meşyeha'sı*. Tahrir eden: Zehebî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 14a).
187. Ebû'l-Huseyn Muh. b. Ah. b. Muh. b. Ah. el-Bağdâdî, İbnü'n-Nersî'nin (öl. 456 H.) *Meşyeha'sı* (*Iber* II, 306).
188. Necmüddin Muh. b. Ah. b. Alî el-Gaytî el-İskenderî eş-Şâfî'nin *Meşyeha'sı*. (öl. 981 H.) Yazması: Kahire¹ I, 248.
189. Muh. b. Ah. b. Abdirrahman b. Zekvân el-Hemedânî el-Mu'addil'in *Meşyeha'sı* (*Fihris* No. 259).
190. Şemsüddin Ebû Abdillâh Muh. b. Alî b. Ah. b. Fadlillâh el-Vâsitî'nin *Meşyeha'sı*. Tahrir eden: Ah. b. Muzaffer en-Nâbulusî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 30b).
191. Ebû Abdillâh Muh. b. Yûsuf b. Muh. el-Birzâlî el-İşbilî'nin (577-636 H.) *Meşyeha-tu'l-Bağdâdiyye'si*. Yazması: Zahiriyye, âmm 4505 (1-34 yk.; NÂSİR 234).
192. Cemâlüddin Muh. b. Nasrillâh b. İsm. b. Nasrillâh el-Ensârî ed-Dimaşkî, İbnü'n-Nahhâs'ın (639-719 H.) *Meşyeha'sı*. el-Birzâlî'nin hazırladığı bu meşyeha, 13 şeyhi muhtevidir (*Dürer* IV, 274).
193. Ebû'l-Fadl Muh. b. Ömer b. Yûsuf el-Ermevî (sonra:) el-Bağdâdî el-Kâdî'nin *Meşyeha'sı* (*Sirâcüddin Meşyeha* 135b).
194. Muh. b. İsm. b. İbrâhîm b. Sâlim b. Berekât ed-Dimaşkî el-Ensârî'nin (667-756 H.) *Meşyeha'sı*. el-Birzâlî tarafından hazırlanmıştır (*Dürer* IV, 384).
195. Takiyüddin Ebû Bekr Muh. b. İsm. b. Alî b. el-Hasan b. el-Kalkaşandî el-Makdisî'nin (783-867 H.) *Meşyeha'sı*. Yazması: Kahire, must. 294-5, mec. 217 (91-126 yk.).
196. Şemsüddin Ebû Abdillâh Muh. b. ebî Bekr b. İbr., İbnü'n-Nakîb'in (öl. 742 H.) *Meşyeha'sı*. Bir başkası onun için hazırlamıştır (*Vefeyât İbn Râfî'* I, 505).
197. Takiyüddin Muh. b. Tarhân b. es-Sülemî ed-Dimaşkî es-Sâlihî'nin (561-637 H.) *Meşyeha'sı*. Kendisi hazırlamıştır (*Iber* III, 230).
198. Şemsüddin Ebû Abdillâh Muh. b. Abdilkâdir el-Halilî es-Sâlihî el-Hanbelî'nin (767 H.) *Meşyeha'sı*. Bir başkası onun için tahrir etmiştir (*Vefeyât İbn Râfî'* II, 308; *Dürer* IV, 297).
199. Müslümanların kâdısı Şemsüddin Ebû Abdillâh Muh. b. Müslim b. Mâlik el-Hanbelî, İbnü'l-Fahr'ın (662-726 H.) *Meşyeha'sı* (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 37b).
200. Ebû Abdillâh Muh. b. Kaymâz ed-Dimaşkî el-Mukrî Atıku Bişri't-Tahhân'ın (öl. 702 H.) *Meşyeha'sı* (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 35b).
201. el-Emir Nâsirüddin Muh. b. Salâhiddin Abdillâh b. Abdilvehhâb b. Fadlillâh el-Ömerî'nin (öl. 764 H.) *Meşyeha'sı*. Başkası hazırlamıştır (*Iber*, *Zeylu'l-Huseynî* IV, 205).
202. Kâdî Cemâlüddin Muh. b. Abdilazîz, İbnüs-Sakatî'nin *Meşyeha'sı* (*Vefeyât İbn Râfî'* 150-1).
203. Ebû Abdillâh Muh. b. ebî'l-Kâsım Abdirrahman b. ebî Tâlib Ah. es-Sa'dî, İbnü'd-Dehhân'ın (7. H. asır) *Meşyeha'sı*. Yazması: Zahiriyye, mec. 110 (143-150 yk.; NÂSİR 52).
204. Sirâcüddin Ebû Hafs Ömer b. Alî b. Ömer es-Serrâc'ın (öl. 750 H.) *Meşyeha'sı*.

Başında muhtasar bir hadis ıstılahları bölümüne yer vermiştir. Yazması: Feyzullah 531 (183 yk., 813 H.). Elimizdeki bu kitabın tahkik ve dipnotlarına kaynaklık etmiştir.

205. Şemsüddîn Muh. b. Yûsuf b. el-Hasan b. Muh. el-Medenî el-Hanefî'nin 100 şeyhi muhtevi *Meşyeha*'sı. Onun için tahrir eden el-Birzâlî'dir (*Dürer* IV, 295).

206. Takiyüddîn Ebû Abdillâh Muh. b. Muh. b. İsâ el-Ba'li eş-Şâfiî'nin (öl. 768 H.) *Meşyeha*'sı. Talebelerinden birisi tarafından hazırlanmıştır (*Vefeyât İbn Râfi'* II, 320).

207. Şemsüddîn Ebû Nasr Muh. b. Muh. b. Muh. b. Hibetillâh eş-Şirâzî ed-Dimaşkî'nin (öl. 723 H.) *Meşyeha*'sı (*Über* IV, 69).

208. Nâsirüddîn Muh. b. Muh. b. ebî'l-Kâsım b. Cemîl er-Rebe'î et-Tûnisî el-Mâlikî'nin (681-763 H.) *Meşyeha*'sı. Ebû'l-Fadl el-İrâkî diyor ki: "Ona bir *Meşyeha* tahrir ettim, daha sonra bunun üzerine bir ilave yaptım." (*Dürer* IV, 247).

209. Ebû Tâlib el-Mübârek b. Ali b. Muh. b. Ali b. Hudayr es-Sayrafi'nin kendi hazırladığı *Meşyeha*'sı (Sirâcüddîn *Meşyeha* 135a).

210. Şerefüddîn Ebû'l-Feth Muh. b. Abdîrrahîm b. Abbâs b. ebî'l-Feth'in (641-720 H.) *Meşyeha*'sı. Onun için tahrir eden: Fahrüddîn el-Ba'li (*Dürer* IV, 10).

211. Kâdılar kâdısı Cemâlüddîn Muh. b. Abdîrrahîm b. Abdîlmelik el-Mesellâtî el-Mâlikî'nin (öl. 771 H.) *Meşyeha*'sı. Onun için tahrir eden: Muh. b. Râfi' (*Vefeyât İbn Râfi'* II, 360).

212. Muhiyüddîn Ebû'l-Me'âli Muh. b. Abdîrrahîm b. Abdîlvehhâb es-Sülemî el-Ba'bekî'nin (öl. 742 H.) *Meşyeha*'sı. Onun için hazırlayan: Ebû Abdillâh Muh. b. Yahyâ b. Sa'd (*Vefeyât İbn Râfi'* I, 434).

213. Zeynüddîn Ebû Bekr b. el-Huseyn b. Ömer b. Muh. b. Yûnus el-Kureşî el-Merâğî'nin (727-816 H.) *Meşyeha*'sı. Tahrir eden: Cemâlüddîn Ebû'l-Berekât Muh. b. Mûsâ b. Ali el-Merâkkîşî el-Mekkî (öl. 823 H.). Yazması: Kahire, must. 293-4, M. 97 (I-VIII, 815 H.).

214. Ömer b. Hasan b. Mezîd b. Umeyle b. Cum'a el-Merâğî el-Halebî'nin (679-778 H.) *Meşyeha*'sı (*Dürer* III, 160). Bunu onun için hazırlayan: el-Yâsûfi.

215. Ebû Hafs Ömer b. Abdîlmun'im b. Ömer b. Abdillâh ed-Dimaşkî, İbnü'l-Kavvâs'ın (605-698 H.) *Meşyeha*'sı. Tahrir eden: el-Mukâtîlî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 116b-117a).

216. Seyfüddîn Bulbân b. Abdillâh es-Sa'ûdî el-Karaffî'nin (öl. 736 H.) *Meşyeha*'sı. Ebû'l-Huseyn b. Aybek, onun için tahrir etmiştir (*Dürer* I, 492).

217. *Tehzîbu'l-kemâl* sahibi Cemâlüddîn Yûsuf b. ez-Zekî Abdîrrahman b. Yûsuf el-Mizzî'nin *Meşyeha*'sı, 1000 şeyhi ihtivâ etmiştir (*Dürer* IV, 457).

218. Ebû Ali el-Huseyn b. Muh. b. Fîre, İbn Sükkere es-Sarakustî'nin (öl. 514 H.) *Meşyeha*'sı. 160 şeyhi içermiştir. Kâdî İyâd tarafından hazırlanmıştır (*Tezkire* III, 1253).

219. Celâlüddîn es-Suyûtî'nin *Meşyeha*'sı. Yazması: Paris 2800 (427a-444a).

220. Abdurrahman b. Ömer el-Kibâbî (öl. 838 H.) ile Fâtîme binti Halîl'in (öl. 833) *Meşyeha*'larını İbn Hacer tahrir etmiştir: *el-Meşyehatu'l-bâsime*. el-Kibâbî: Zeynüddîn Ebû Zeyd Abdurrahman b. Ömer el-Lahmî el-Misrî el-Makdisî'dir; Fâtîme: bint Salâhiddîn b. ebî'l-Feth el-Makdisî. Neşredilmiştir: Les maitres et les études de deux traditionnistes de l'époque mamelouke. Al-Mashyaha al-basima lil-Kibâbî va-Fâtîma de İbn Hacer al-Askalânî, Etude analytique. BEO (Bulletin de études orientales 20/1967/7-99 s.)

221. Nâsirüddîn Ebû Abdillâh Muh. b. Ya'kûb el-Halebî'nin (öl. 763 H.) *Meşyeha*'sı. İbn Râfi' tarafından hazırlanmıştır (*Vefeyât* II, 254).

222. Ebû'l-Feth Muh. b. Mahmûd b. İshâk b. el-Mu'izz b. el-Huseyn, İbnü'l-Harrânî'nin (öl. 594 H.) *Meşyeha*'sı. Kendisi hazırlamıştır (*Tekmile* I, No. 456).

223. Ebû Abdillâh Muh. b. Sâkin b. İsâ b. Mahtûf el-Himyerî'nin (öl. 589 H.) kendi hazırladığı *Meşyeha*'sı (*Tekmile* I, No. 212).

225. Şemsüddîn Ebû Abdillâh Muh. b. Abdilhâdî b. Abdilhamîd el-Makdisî'nin (680-

749 H.) kendi tahrir ettiği *Meşyeha'sı* (*Vefeyât İbn Râfî'* II, 62).

226. Ebû'l-Fevâris Nâsirüddin Muh. b. Tûlûbôğâ el-Emîr et-Türkî'nin (613-749 H.) *Sebet fihî mine's-şüyûh semâniyyetu ve-erba'üne şeyhan ve-hamsu nisvet'i*. Yazması: Zahiriyye, mec. 91 (294-307 yk.; NÂSİR 342).

227. Ebû Ca'fer Ah. b. İbr. b. ez-Zübeyr es-Sekafî'nin (627-708 H.) *Meşyeha'sı* (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 40a).

228. Zeynüddin Eyyûb b. Ni'me b. Muh. b. Ni'meti'n-Nâblusi el-Kahhâl'in (640-730 H.) *Meşyeha'sı*, Zehebi tarafından hazırlanmıştır (*Dürer* I, 435).

229. Cemâlüddin b. Şerefiddin, Ah. b. Muh. b. Muh. b. Nasrillah et-Temimî el-Kalânîsî ed-Dimaşkî'nin (öl. 731 H.) *Meşyeha'sı*. Fahrüddin el-Ba'î tarafından tahrir olunmuştur (*Dürer* I, 301).

230. Fahrüddin İsm. b. Fadlillah b. Ah. b. Muh. b. el-Hasan b. Asâkir'in (öl. 711H.) *Meşyeha'sı*. Onu el-Birzâlî tahrir etmiştir (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 64b).

231. Bedrüddin Ah. b. Muh. b. Ah. b. Muh. b. ebî'l-Kâsım ibnî'l-Havahî'nin (683-767 H.) iki *Meşyeha'sı* vardır:

a) Cemâlüddin es-Semerî'nin tahrir ettiği,

b) el-Huseynî'nin tahrir ettiği (*Dürer* I, 250).

232. Ah. b. Mustafa es-Sabbâğ el-İskenderî'nin *Meşyeha'sı*. Yazması: Paris 4473.

233. el-Edib, Kemâlüddin Ah. b. ebî'l-Feth b. Mahmûd eş-Şeybânî, İbnü'l-Attâr'ın (626-702 H.) *Meşyeha'sı*. Hazırlayan: Hâfız ez-Zehebi (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 53a).

234. Ebû'l-Huseyn Ah. b. Hamza b. Ali b. el-Hasan ed-Dimaşkî el-Mu'addil İbnü'l-Mevâzinî'nin (506-585 H.) kendisi için hazırladığı *Meşyeha'sı* (*Siyer* XXI, 161).

235. Ebû'l-Abbâs Ah. b. Mansûr b. Ah. b. Abdillâh el-Fârisî el-Kâzerûnî'nin (516-587 H.) kendisi için hazırladığı 7 cüz'lük *Meşyeha'sı* (*Tekmile* I, No. 141).

236. Ebû Bekr Ah. b. İbr. b. İsm. el-İsmâ'îlî'nin *Meşyeha'sı*. Ondan rivayet eden: Ebû Bekr Ah. b. Muh. b. Ah. b. Gâlib el-Berkânî (Sirâcüddin *Meşyeha* 133b-134a).

237. Ah. b. Receb b. el-Hasan b. Muh. es-Selâmî el-Bağdâdî'nin (644-775 H.) *Meşyeha'sı*. Kendisi tahrir etmiştir (*Dürer* I, 131).

238. Ebû Sâlih Ah. b. Abdilmelik b. Ali b. Ah. en-Nisâbüri el-Mü'ezzin'in 1000 şeyhlik bir *Meşyeha'sı* vardır. Kendisi cem'etmiştir (İzz. b. Cem. *Meşyeha*, Musalla Medr. nüshası 32, 6a).

239. Burhânüddin Ebû'l-Vefâ' İbr. b. Muh. el-Halebî'nin kalın tek ciltlik *Meşyeha'sı*. Tahrir eden: Necmüddin Muh. b. Ömer b. Muh. b. Fehd (*Sila* 467; *Fihris* No. 363).

240. İbr. b. Muh. b. Abdirrahman b. Nûh el-Makdisî (sonra): ed-Dimaşkî eş-Şâfî'nin (639-721 H.) *Meşyeha'sı*. Onun için hazırlayan: el-Birzâlî (*Dürer* I, 57).

241. İbr. b. ebî'l-Berekât b. ebî'l-Fadl el-Ba'î el-Hanbelî, İbnü'l-Kureşîyye'nin (648-740 H.) *Meşyeha'sı*. Onun için hazırlayan: el-Birzâlî (*Dürer* I, 20).

242. İbr. b. Yahyâ b. Ah. b. Ah. el-Azzâzî el-Busrevî, İmâdüddin b. el-Keyyâl'in (645-732 H.) 80 şeyhi muhtevi *Meşyeha'sı* (*Dürer* I, 76).

243. İbr. b. Muh. b. Ah. b. Mahmûd el-Ukayli ed-Dimaşkî, Celâlüddin b. el-Kalânîsî'nin *Meşyeha'sı* (*Dürer* I, 57, 60).

244. Zeynüddin b. Necmüddin İbr. b. Abdirrahman b. Ah. b. Muh. eş-Şirâzî'nin (634-714 H.) *Meşyeha'sı*. Onun için el-Alâî hazırlamıştır (*Dürer* I, 37).

245. Zekiüddin Ebû İshâk İbr. b. ebî Tâhir Berekât b. İbr. el-Huşevî ed-Dimaşkî'nin (358-640 H.) *Meşyeha'sı* (*Siyer* XXIII, 102).

246. Bürhânüddin Ebû İshâk İbr. b. Ali b. Ahmed, İbnü Kâdî'l-Hısn'ın (öl. 742 H.) *Meşyeha'sı*. el-Birzâlî tarafından hazırlanmıştır (*Vefeyât İbn Râfî'* I, 479).

247. Necmüddin Ebû İshâk İbr. b. Ali b. Ah. et-Tarsusî ed-Dimaşkî'nin (öl. 758 H.) *Meşyeha'sı*. Talebelerinden birisi onun için tahrir etmiştir (*Vefeyât İbn Râfî'* II, 203).

248. Ebû'l-Bedr İbr. b. Mansûr el-Kerhî'nin *Meşyeha'sı*. Tahrir eden: Ebû Sa'd Abdülkerim b. Muh. es-Sem'ânî (Sirâcüddin *Meşyeha* 133b).

249. Burhânüddîn b. Kemâliiddîn İbni Abdilhakk, İbr. b. Ali b. Muh. b. Ah. b. Ali'nin (öl. 744 H.) *Meşyeha'sı* (Dürer I, 47).
250. Diyâüddîn İsm. b. Ömer b. el-Müslim b. el-Hasan b. Nasr ed-Dimaşkı, İbnü'l-Hamavî'nin (635-727 H.) *Meşyeha'sı*. 30 küsur şeyhi muhtevi olan meşyehasını el-Birzâlî tahrir etmiştir (Dürer I, 374).
251. Sadrüddîn Ebû'l-Berekât İsm. b. ebi Sa'îd Ah. b. Muh. b. Dost en-Nisâbüri'nin (öl. 541 H.) *Meşyeha'sı*. Ebû Sa'd es-Sem'ânî'nin tahrircidir (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 63a).
252. İzzüddîn Ebu'l-Fidâ' İsm. b. Abdirrahman b. Amr el-Ferrâ'nın (610-700 H.) *Meşyeha'sı*. Tahrir eden: Hâfız Zehebî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 64b).
253. Tâcüddîn Ebû'l-Me'âli Es'ad b. el-Müslim b. Mekki el-Absî'nin *Meşyeha'sı* (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 62b).
254. Tâhâzâde b. Mustafa el-Halebî'nin (öl. 1137 H.) *Meşyeha'sı* (Fihris No. 367).
255. Alemüddîn el-Kâsım b. Yûsuf b. Muh. b. Ali et-Tüceybî es-Sebtî en-Neccâr'ın (670-747 H.) *Meşyeha'sı*. 100 şeyhin, 100 hadîsini ihtiva eden meşyehayı Hâfız ez-Zehabî hazırlamıştır (Dürer III, 240).
256. Hâfız hatib Ebû'l-Kâsım el-Kâsım b. Muh., İbnü't-Taylesân el-Kurtubî'nin *Meşyeha'sı* (Bern. *Tüceybî* 244).
257. Ebû'l-Fadl Süleymân b. Muh. b. Ali b. ebi Sa'îd el-Mevsilî (sonra:) el-Bağdâdî'nin *Meşyeha'sı*. Tahrir eden: Hâfız Abdülganî b. Müşerref el-Hâlisî (Sirâcüddîn *Meşyeha* 136b).
258. Ebû Osmân Sa'îd b. Mansûr el-Horâsânî'nin (öl. 227 H.) *Meşyeha'sı*. Yazması: Zahiriyye, mec. 18 (127b; GAS 104).
259. Ebû'l-Fadâ'il Dâniyâl b. Menkelî'nin *Meşyeha'sı*. Tahrir eden: Muh. b. Muh. b. Muh. b. el-Hasan b. Abdek el-Kenci (7. H. asır). Yazması: Zahiriyye, mec. 9 (77-119 yk.; NÂSİR 383).
260. *Ta'rih Bağdâd* sahibi el-Hatib'in *Meşyeha'sı*. Yazması: Zahiriyye, mec. 18.
261. Kâdî Zeynüddîn Ebû'l-Menâkıb Ebû Bekr b. Bedriddîn Abdillâh el-Huseyn b. Ömer b. Muh. el-Kureşî el-Osmânî el-Merâğî'nin (8. H. asır) *Meşyeha'sı*. Tahrir eden: Cemâliüddîn Muh. b. Mûsâ el-Merâkkîşî el-Mekki. Yazması: Kahire¹ I, 251, hadis 97 (193 yk., 815 H.).
262. el-Hasan b. Abdilaziz b. Receb el-Hamavî'nin (657-737 H.) *Meşyeha'sı*. Bir başkası onun için hazırlamıştır (*Vefeyât İbn Râfi* I, 135).
263. Ebû Ali el-Hasan b. Ali b. Muh. el-Bağdâdî (sonra:) ed-Dimaşkı el-Hanbelî es-Sûfî'nin (667-751 H.) *Meşyeha'sı*. Onu Şemsüddîn b. Sa'd, tahrir etmiştir. 1000 şeyhi içermektedir (Dürer II, 28).
264. Habîbe binti'l-İzz İbr. b. Abdillâh b. ebi Ömer el-Makdisî Ümmü Abdillâh'ın (654-745 H.) kendi hazırladığı *Meşyeha'sı* (Dürer II, 28).
265. Ebû'l-Mekârim İzzüddîn el-Huseyn b. Muh. b. Abdillâh b. Muh. b. el-Huseyn el-Esedî el-Bağdâdî'nin (674-767 H.) *Meşyeha'sı*. Onun için tahrir eden: el-Kâzerûnî (Dürer II, 68).
266. Şerefüddîn el-Huseyn b. Ali b. Beşâre b. Abdillâh eş-Şiblî el-Hanefî'nin (657-737 H.) *Meşyeha'sı*. Başkası onun için tahrir etmiştir (Dürer II, 60).
267. İbr. b. Abdirrahman b. Nûh b. Muh., Behâüddîn el-Makdisî (sonra:) ed-Dimaşkı eş-Şâfi'nin (639-721 H.) *Meşyeha'sı*. el-Birzâlî tarafından hazırlanmıştır (Dürer I, 37).
268. Burhânüddîn İbr. b. Muh. b. Ah. b. Muh. el-Vânî el-Hallâtî el-Hemedânî ed-Dimaşkı'nin *Meşyeha'sı*. Onun için el-Birzâlî tahrir etmiştir (Dürer I, 56).
269. Şam müsnidi Ebû'l-Kâsım b. Sasrî, Şemsüddîn b. el-Huseyn b. Hibetillâh b. Mahfûz et-Tağlebî ed-Dimaşkı'nin (öl. 626 H.) 17 cüz'den oluşan *Meşyeha'sı* (İber III, 197).
270. Takiyüddîn Ebû'l-Fadl Muh. b. Muh. b. Fehd el-Hâşimî el-Alevî el-Mekki'nin (787-871 H.) tahrir ettiği *Buğyetu't-tâlibi'l-fâlih min meşyehati Kâdî Tâbe ebi'l-Feth*

Sâlih'i. Yazması: İskenderiye must. had. 5; ta'rih 21.

271. Tâcüddin Ebû'l-Fadl Sâlih b. Sâmin b. Hâmid el-Ca'berî eş-Şâfiî'nin (706 H.) *Meşyeha*'sı. Tahrir eden: İbnü'l-Vânî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 82b).

272. Kivâmüddin Sâlih b. Ah. b. el-Enceb b. el-Kessâr el-Vâsitî el-Mukrî' Ebû'l-Fadl'ın *Meşyeha*'sı. Onun için tahrir eden: es-Sermerî (*Dürer* II, 199).

273. Ebû'l-Berekât Şa'bân b. ebî Bekr Ömer el-Erbilî es-Sûfî'nin *Meşyeha*'sı. Onun için tahrir eden hizmetinde bulunduğu Cemâlüddin Ebû'l-Abbâs Ah. b. Muh. ez-Zâhirî (*Bern. Tüceybî* 242).

274. Kerîme binti Abdilvehhâb b. Ali, Ümmü'l-Fâdil el-Kureşîyye el-Esedîyye, bintü'l-Habakbak'ın (546-641 H.) 8 cüz'den oluşan *Meşyeha*'sı. Onun için el-Birzâlî tahrir etmiştir (*Siyer* XXIII, 93).

275. Ebû'l-Kâsım Lâhik b. Muh. b. Ah. el-Eskâfî'nin (5. H. asır) *Şüyûh*'u. Yazması: Zahirîyye, hadis 357 (113-116 yk.; NÂSİR 384).

276. Yahyâ b. Ah. b. Muh. en-Nafzî el-Mağribî es-Serrâc el-Himyerî'nin (öl. 805 H.) *Meşyeha*'sı. Yazması: Paris 758/1.

277. Muhyiddin Ebû Zekerîyyâ Yahyâ b. Ah. b. Ni'me b. Ah. b. Ca'fer el-Makdisî'nin (716 H.) *Meşyeha*'sı. Tahrir eden: el-Birzâlî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 126b).

HADİS İLİMLERİ VE METODOLOJİSİNE DÂİR KİTAPLAR

Bu bölümde zikredilecek kitaplarda geçen hadis ve âsâr isnâdları ile sevk edilmişlerdir.

1. er-Râmehurmuzî'nin *Muhaddisu'l-fâsıl beyne'r-râvî ve'l-vâ'î*'si: Kâdî Ebû Muh. el-Hasan b. Abdirrahman b. Hallâd er-Râmehurmuzî. Zehebî onun ölüm tarihini tesbit edemediğini ve H. 350'lere kadar hayatta kaldığını zannettiğini söylemiştir. Ebû'l-Kâsım b. Mende ise onun 360 yıllarına kadar Râmehürmüz kentinde yaşamış olduğunu *el-Vefeyât*'ında söylemiştir. Zann-ı gâlibimce bu kitap, hadis ilimlerinde yazılan ilk eser olma özelliğini taşımaktadır. Her ne kadar ondan önce hadis fenlerinde münferid küçük çalışmalar yapıldıysa da onun kitabı bunları biraraya getirmiştir. Pek tâbî ki, hadis ilimlerinin birçok dalına temas edememiştir¹.

2. Daha sonra gelen Ebû Abdillâh el-Hâkim'in *K. Ulûmî'l-hadis*'i düzenli değildir². Bu eseri okuyan Ebû Nu'aym el-İsbehânî, içindeki ehâdis ve âsâr için bir *Müstahrec* yazmıştır.

3-4. Daha sonra gelen Ebû Bekr el-Hatîb, rivâyet ilkeleri ve usûlüne dâir *el-Kifâye*³ ile rivâyet âdâbı hakkında *el-Câmi' li-âdâbî's-şeyh ve's-sâmi'*⁴ adlı iki kitap te'lîf etmiştir. Bu iki eser, kendi konusunda son derece mükemmeldir. Hiçbir hadis fenni yoktur ki, el-Hatîb, o konuda müstakil bir eser yazmamış olsun. Bu hususta İbn Nokta: "Onun eserlerini inceleyen

1* Kitabı müellifinden rivâyet eden: Kâdî Ebû Abdillâh Ah. b. İshâk b. Harbân en-Nehâvendî (*Fihris Ensâri* 215a; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 69 ab; *Sila* 85-29, 500). Dr. Muh. Accâc el-Hatîb'in tahkiki ile 1971 yılında Beyrut'ta Daru'l-Fîkr tarafından neşredilmiştir.

2* Kitabı müellifinden rivâyet eden: Ebû Bekr Muh. b. Ali el-Mutavî (*Gunye* 110; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 27b-28a) ile Ebû Bekr Ah. b. Ali b. Halef eş-Şirâzî'dir (İbn Hacer *Müfehres* 111 fb; *Sila* 85-29, 22).

Muazzim Huseyn'in tashih ve notları ile 1937 yılında Kahire'de Daru'l-Kutub matbaasında neşredilmiştir.

3* = *el-Kifâye fî kavânini'r-rivâye* = *el-K. fî ma'rifeti usûli ilmi'r-rivâye*. Ebû'l-Fadl Muh. b. Sehl ez-Zâhid (*Sila* 85-29, 58) ile Ebû Abdillâh Muh. b. Ali b. el-Alâ' el-Masîsî gibi muhaddisler tarafından müellifinden rivâyet olunmuştur.

İki baskısı gerçekleştirilmiştir:

a) Hindistan 1357, Dâ'iretu'l-Me'ârifî'n-Nizâmiyye.

b) Muh. el-Hâfız et-Ticânî tahkiki ile 1972 yılında Kahire'de Dâru'l-Kutubî'l-Hadîse tarafından.

4* Müellifinden rivâyet eden: Hibetullah b. Ah. el-Ekfânî (İbn Hayr *Fehrese* 260; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 48ab; İbn Hacer *Müfehres* 72a; *Sila* 84-28, 71).

Mahmûd et-Tahhân'ın tahkiki ile iki cilt halinde 1983 yılında Riyâd'da, Dâru'l-Me'ârif tarafından neşredilmiştir.

herkes, Hatîb'den sonra gelen muhaddislerin onun kitaplarının iyâli olduğunu anlar." demektedir⁵.

5. Daha sonra gelen Kâdî İyâd, *el-İlmâ' ilâ ma'rifeti usûli'r-rivâyât ve takyîdi's-semâ'* adlı ince bir kitap te'lif etmiştir⁶.

6. Hâfız Ebû Hafs el-Meyâncî, *Mâlâ yes'u'l-muhaddisu cehlehu* adlı bir cüz' kaleme almıştır⁷.

7. Hâfız Ebû Ca'fer Ömer b. Abdilmecîd el-Makdisî'nin de *K. İdâh mâlâ yes'u'l-muhaddisu cehlehu* isimli bir kitabı vardır⁸.

İbnü's-Salâh'ın kaleme aldığı meşhûr kitabı üzerine yazılanlar hakkındaki bilgiler ilerideki bir bölümde ele alınacaktır.

5* el-Hatîb'in eserlerinden bazıları:

1) *Şerefu ashâbi'l-hadîs* = *Şerefu'l-muhaddisîn*. Pek çokları vasıtasıyla müellifinden rivâyet olunmuştur.

İki baskısı yapılmıştır:

a) Lahore 1964.

b) 1962 Ankara, İlahiyat Fak. tarafından, M. S. Hatipoğlu'nun tahkiki ile.

2) *Nasîhatu ehli'l-hadîs*. Küçük bir eserdir. Basması: Seyyid Subhî es-Sâmerrâî tarafından bir mecmûa içinde 1969 yılında Medine'de basılmıştır.

Dr. İsmail Lütfü Çakan, Türkçeye tercüme etmiştir: Marmara Ün. İlahiyat Fak. Dergisi III, 1985, 205-223.

3) *K. Takyîdi'l-ilm*. Basması: Şam 1949.

4) *Cüz' fihi men haddese ve-nesiye*. Abdülkerîm b. Hamza'nın rivâyetiyle (*Sila* 24-28, 80).

5) *Cüz' fihi mes'ele fi'l-icâze li'l-mechûl ve'l-ma'dûm*. el-Fadl b. Sehl el-İsferâyîni'nin rivâyeti ile (*Bern. Tüceybi* 144). Yazması: Ahmet III 624/23 (728 H.).

6) *K. el-Fasl li'l-vasli'l-müdreç fi'n-nakl*. Râvisi: Muh. b. Ali b. ebî'l-Alâ' (İbn Hayr 182; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 48b; *Sila* 85-29, 41).

6* İki râvisini tesbit ettim:

a) Ebû Abdillâh Muh. b. el-Hasan b. Atiyye b. Gâz el-Ensârî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 118a).

b) Ebû'l-Abbâs Ah. b. Ali b. Hakîm (*Sila* 83-27, 438).

Basması: Seyyid Ah. Sakr'ın tahkiki ile, 1970 yılında, Kahire, Dâru't-Türâs tarafından.

7* Basılmıştır: Subhî es-Samirâyî'nin tahkiki ile 1967 yılında Bağdat'ta; tamamı 17 sayfadır.

8* Bkz. İzz. b. Cem. *Meşyeha* 110b; 83-27, 433.

ZAYIF VE SİKA RÂVİLER HAKKINDAKİ KİTAPLAR

Yalnızca zayıf ve cerhedilmiş yahut sika yani güvenilir râviler hakkında kitaplar yazıldığı gibi, her iki grubu birarada ele alan eserler de kaleme alınmıştır.

Zayıf râviler hakkında yazılanlar:

1. Buhârî'nin *K. ed-Du'afâ'sı*¹.
2. Nesâî'nin *K. ed-Du'afâ'sı*².
3. Ebû Hâtim b. Hibbân'ın *K. el-Mecrûhîn*'i. ed-Dârekutnî, bunun üzerine bazı hâşiyeler yazmıştır³.
4. İbnü'l-Berkî'nin *K. ed-Du'afâ'sı*: Ebû Abdillâh Muh. b. Abdillâh b. Abdirrahîm b. Sa'îd b. el-Berkî ez-Zührî —ki onların âzâdlıdır— el-Mısri el-Hâfız, H. 249'da vefât etmiştir.
5. Ebû Bîşr Muh. b. Ahmed b. Hammâd ed-Dûlâbî'nin *K. ed-Du'afâ'sı*.
6. el-Ukaylî'nin *K. ed-Du'afâ'il-kebîr*'i: Ebû Cafer Muh. b. Amr b. Mûsâ b. Hammâd el-Ukaylî, büyük hâfız, eserler sâhibi, güvenilir hadis âlimi, öl. 323 veya 324 H. Kitabı büyüktür⁴.

1* *K. ed-Du'afâ' ve'l-metrûkîn*'in râvisi Ebû'l-Hasan Muh. b. Şu'ayb el-Gâzî'dir (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 1a; *Bernâme'ec Tüceybi* 240; İbn Hayr *Fehrese* 206; *İsâbe* III, 156; *Sila* 84-28, 388).

Yine aynı müellifin *ed-Du'afâ'us-sağîr*'i, Âdem b. Mûsâ el-Havâri'nin Buhârî'den rivâyetiyle olup taşbaskıları Hindistan'da yapılmıştır: Agra 1323, Allahâbâd 1325. 38 sayfalık kitabın hâmişinde metin üzerine düşülen notlar mevcuttur. Bunun daha sonra Pakistan'da Dâru İhyâ'is-Sünne tarafından baskısı yapılmıştır.

2* *K. ed-Du'afâ' ve'l-metrûkîn*'in râvisi: el-Hasan b. Reşîk el-Askerî'dir (*Gunye* 110; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 1a; İbn Hayr *Fehrese* 209; *Sila* 84-28, 388). Çeşitli tarihlerde baskıları yapılmıştır: a) Matb. Dâ'iretî'l-Me'ârifî'l-Osmâniyye, Haydarâbâd. Buhârî'nin *Du'afâ'sı* ve Müslim'in *Vuhdân*'ı ile birlikte; b) Mahmûd İbr. Zâyed'in inayetiyle 1975 Haleb, Daru'l-Ve'â, Buhârî'nin *Du'afâ'sı* ile birlikte; c) Agra 1323; d) Allahâbâd 1325, taşbaskısı; e) Pakistan, Dâru İhyâ'is-Sünne; f) Kemâl el-Hût'un tahkiki ile Beyrut 1985. Eserde 675 zayıf râviye yer verilmiştir.

3* = *el-Mecrûhîn mine'r-ruvât* = *K. ed-Du'afâ' ve'l-mecrûhîn* = *K. el-Mecrûhîn mine'd-du'afâ' ve'l-metrûkîn* = *Ma'rifetu'l-mecrûhîn ve'd-du'afâ'*. Daha sonraki ikincil nakdi ricâl kitaplarına kaynaklık etmiş, ehemmiyetli bir eserdir. İki baskısı gerçekleştirilmiştir: a. Hâfız Azîz Bey el-Kâdirî'nin inayetiyle, Haydarâbâd 1970, Matba'atu'l-Azîziyye; b. Mahmûd İbr. Zâyed'in inayetiyle, Haleb 1974-5, Daru'l-Ve'â, üç cilt halinde.

4* = *K. ed-Du'afâ' ve'l-metrûkîn*. Müellifinden rivayet eden: Ebû Abdillâh Muh. b. Ahmed b. İbrâhîm el-Belhî'dir (İbn Hayr *Fehrese* 210; *Sila* 84-28, 388). Asıl nüshası 20 cüz'den oluşmuştur. Baskısı: Dört cilt halinde, Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye 1984.

7. Ebû Nu'aym Abdülmelik b. Muh. b. Adî b. Zeyd el-Cürcânî el-Esterâbâzî'nin —ki bu, Taberistan'da Sâriye ile Cürcân arasında büyük ve meşhûr bir belde olan Esterâbâz'a nisbettir— *K. ed-Du'afâ'sı*, müellifi hâfız imamlarından biridir. Esterâbâz'da 323 H. senesinin sonlarında vefât etmiştir. Eser 10 cüz'den oluşmuştur⁵.

8. el-Ezdi'nin *K. ed-Du'afâ'sı*⁶: Ebû'l-Feth Muh. b. el-Hüseyn b. Ahmed b. el-Hüseyn b. Abdillâh b. Yezîd b. en-Nu'mân el-Ezdi el-Mevsilî, Bağdat'a yerleşmiş hâfız, 374'de vefât etmiştir. Zehebî: "Onun zayıf râviler hakkında büyük bir kitabı vardır. Kendisi cerh konusunda kaviyy-i nefis idi. Ancak bir grup onu mesnetsiz olarak kötülemektedirler." demiştir⁷. Onun hadis ilimleri ile sahâbe hakkında başka kitapları da vardır.

9. İbn Adî'nin *el-Kâmil fî'd-du'afâ'sı*⁸: Ebû Ahmed Abdullâh b. Adî b. Abdillâh b. Muh. b. el-Mübârek el-Cürcânî (İbnü'l-Kattân) büyük hâfız, illetler, ricâl ve zayıf râviler hakkında bilgisine müracaat olunan ustalardan birisi, öl. 365 H. Bu kitabı kısaca *el-Kâmil* adıyla marûftur. *Sahîhayn* ricâlerinden dâhi olsa hakkında cerh yönünden söz sâdır olmuş her şahsı bu kitabına almış, her terceme tahtında birer hadisini sevk etmekle birlikte, garîb ve münker rivâyetlerine çokça yer vermiştir. Yaklaşık 12 cilt içinde 60 cüz'den oluşmuştur. el-Mürtedâ'nın *Şerhu'l-Kâmûs*'unda ise 8 cilt olduğu söylenmiştir. Cerh kitaplarının en mükemmeli olup, bu sahada kaynak bir eserdir. Çoğunlukla İbn Adî'nin tesbitlerine mütekaddim ve müteahhir imamların cerh hükümleri uyum göstermiştir.

İbn Tâhir, kitabın içinde geçen hadisleri toplayarak alfabetik olarak düzenlemiştir⁹.

5* Bu müellifi, *el-Kâmil* sahibi ile karıştırmamalıdır. Bkz. *Tezkire* s. 817.

6* *K. ed-Du'afâ' ve'l-metrûkîn*. Râvisi: İbrâhîm b. Bekr el-Mevsilî'dir (İzz. b. Cem. *Meş-yeha* 132ab; *İsâbe* III, 282; I, 356; *Hâvi* II, 49; İbn Hayr *Fehrese* 211; *Buğye*, No. 493; *Sila* 84-28, 388). Yazması zamanımıza yetişmemiştir. *Mizân*'da bu eserden pek çok alıntıya rastlanır.

7* Bkz. *Tezkire* III, 967.

8* Tam adı: *el-Kâmil fî ma'rifeti'l-muhaddisin ve-ileli'l-hadis*. Kitabı müellifinden rivâyet edenler: a. Hamza b. Yûsuf es-Sehmî (*Sila* 85-29, 60); b. Ebû Sa'd el-Mâlinî, Ahmed b. Muh. b. Ahmed b. Abdillâh, Cürcân'da H. 364 senesinde müellifine okumuş (İbn Hayr *Fehrese* 208-209); c. Ebû'l-Kâsım İsmâ'il b. Mes'ade b. İsmâ'il el-İsmâ'îlî el-Cürcânî (öl. H. 477) (*İber* II, 336).

Anlatıldığına göre Hâfız Hamza es-Sehmî, Dârekutnî'den zayıf râvilerle ilgili bir kitap yazmasını istemiş. O da: "Yanında İbn Adî'nin kitabı yok mu?" diye sormuş. Hamza: "Evet" diye cevap verince Dârekutnî: "O sana, fazlasına ihtiyaç bırakmayacak kadar yeterlidir" demiş (*Tezkire* IV, 941).

Yazma olarak tamamı Topkapı Sarayı'ndadır: Ahmet III 2943/1-3. 8 cilt halinde basılmıştır: Beyrut, Dâru'l-Fîkr 1984-5.

9* Ebû'l-Fadl Muh. b. Tâhir el-Makdisî, İbnü'l-Kayserânî'nin (448-507 H.) *el-Kâmil*'i gözden geçirerek düzenlediği eserin adı *Zahîretü'l-huffâz ale'l-hurûf ve'l-elfâz*'dır. Yazması: Köprülü 290.

Bu çalışmanın dışında yine İbnü'l-Kayserânî'nin *el-Kâmil* üzerine bir zeyli vardır. Bunu Zehebî, göremediğini bildirmektedir (*Mizân*, Becâvî neşri s. 2).

* *el-Kâmil*, iki müellif tarafından ihtisâr edilmiştir:

el-Kâmil üzerine Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Muh. b. Müferric el-Ümevî —ki onların âzâdlısıdır— el-Endülüsî el-İşbilî, İbnür-Rûmiyye —öl. 637 H.—, büyük tek cilt hâlinde *el-Hâfil fi tekmileti'l-Kâmil* adıyla bir zeyl yazmıştır¹⁰.

10. Hâfız Şemsüddîn ez-Zehebî'nin *Mizânu'l-i'tidâl fi nakdi'r-ricâl*'i iki yahut üç cilt olup, eserini hazırlarken İbn Adî'nin yolunda yürüyerek, güvenilebilir dâhi olsa hakkında söz söylenmiş her şahsı zikretmiş, terceme sahibinin bir ya da garîb hadislerinden birkaçını zikretmiştir¹¹.

Onun eserine almadığı kalabalık bir terceme grubunu Hâfız Zeynüddîn el-İrâkî tek cilt hâlinde zeyl yapmıştır¹².

Şeyhü'l-İslâm İbn Hacer ise *Lisânu'l-Mizân* adıyla Zehebî'nin *Mizân*'ı ile (İrâkî'nin) buna yaptığı ilâveleri iki yahut üç cilt hâlinde bir araya getirmiştir¹³.

Ebû Zeyd Abdurrahman b. ebî'l-Alâ' İdrîs b. Muh. el-İrâkî el-Hüseynî el-Fâsî —öl. 1234 H.—, *Lisân*'ı büyük ve tek ciltte ihtisâr etmiştir.

Zehebî'nin *Mizân*'ını ise Hâfız Burhânüddîn el-Halebî, *Neslü'l-hemyân fi mi'yâri'l-Mizân* adıyla ihtisâr etmiştir. Ancak İbn Hacer'in de değindiği gibi asıl kitabı hakkıyla inceleyememiştir¹⁴.

a) Ahmed b. Aybek b. Abdillâh ed-Dimyâtî'nin (öl. H. 749) *Umdetu'l-fâdil fi ihtisâri'l-Kâmil*'i. Yazması: Berlin 9944 (114 yk., müellif hattı, 725 H. civarı).

b) Takiyüddîn el-Makrizî (öl. 845 H.). Yazması: Murad Molla 569 (315 yk., müellif hattı, 795 H.) (GAS 199).

10* Tek cilt olan bu ilâveye Ebû'l-Hattâb b. Vâcib övgüde bulunmuştur (*Siyer XXIII*, 58; *Nefhu't-tib* II, 598).

11* Gerçekleştirilmiş baskıları:

a) Lucknow 1301/1884.

b) İstanbul 1304 (sadece Elif harfî).

c) Kahire 1324-27.

d) Kahire, 3 cilt halinde, 1355, Matba'atü's-Sa'âde

e) Alî Muh. el-Becâvî'nin tahkiki ile Kahire 1963; Beyrut, Daru'l-Ma'rife.

Sayısı 11000'i aşan râvinin tercemelerini vermiştir.

12* Yazması Mathafu'l-İrâkî kütüphanesindedir.

13* Tek baskısı Haydarâbâd'da yapılmıştır: 6 cilt, Matb. Dâ'ireti'l-Me'ârifî'n-Nizâmiyye, 1329-1331.

İhtiva ettiği tercemelerin sayısı 14313'e ulaşmıştır.

14* Mısır'da bir yazması mevcuttur: Kahire, mustalah 313 (116 yk., 835 H.).

Brockelmann, *Mizân*'ı hülâsa edenlerden iki müellifi zikretmiştir:

a. İbr. b. Ah. el-Aclûnî: Gotha 1867/4.

b. Ebû Muh. b. İbrâhîm: Zahirîyye hadis (?) 369.

* **Zayıf râviler hakkında daha pek çok kitap te'lif edilmiştir.** Bunlardan başlıcaları:

1) İmam ez-Zehebî'nin *el-Muğni fi'd-du'afâ = K. ed-Du'afâ ve'l-metrûkin*'i. Müellifi, bunu *Mizân*'ından hazırlamış olsa gerektir. Nûreddîn İtr'ın tahkiki ile, 2 cilt halinde 1972'de Halep'de basılmıştır (Daru'l-Ma'rife). Daha sonra müellifin kendisi kitabına

Sika râviler hakkındaki kitaplar:

11. Ebû Hâtim b. Hibbân el-Büstî'nin *K. es-Sikât*¹⁵. Ancak müellif, hâllerini yalnızca kendisinin bildiği pek çok "mechûl" râviyi zikretmiştir. Bilindiği gibi onun tevsik etmekteki usûlü: hâli bilinmeyen mechûl bir râvinin bir cerhi olmadığını biliyorsa o, müellif indinde sikadır. Ancak bu hususa tenbihte bulunmak gereklidir. Zira bir râvinin sadece İbn Hibbân'ın bu kita-

bir zeyl yazmıştır. Bunun yazması: Zahirîyye, hadis 369 (227-239 yk.).

2) Ebû'l-Ferec b. el-Cevzî'nin (510-597 H.) *K. ed-Du'afâ' ve'l-metrûkin* = *Esmâ'ud-du'afâ'il-vaddâ'in*'i. Bu eser üzerinde çalışan Zehebî, *Mizân*'ında (Becâvî neşri s. 2) diyor ki: "İbnü'l-Cevzî'nin kaleme aldığı büyük eserini önce ihtisâr ettim, daha sonra üzerine iki defa zeyl yazdım." Yazmaları: Ahmet III 622; Zahirîyye, hadis 363 (I, 1+94 yk.; Süleymanîe Ktb. Mikrofilm Ar. No. 2264); British Museum Suppl. 624; Cambridge Suppl. 1021; Ezher, mustalah 366 (208 yk., 649 H.); Kahire, mustalah 257 (274 sayfa, 710 H.).

3) ed-Dârekutnî'nin *K. ed-Du'afâ' ve'l-metrûkin*'i. Bunu Ebû'l-Feth Muh. b. Ahmed b. ebî'l-Fevâris el-Hâfiz, müelliften rivâyet etmiştir (*Fehrese* İbn Hayr 210). Yine İbn Hayr, *Fehrese*'sinde (209) Ebû Zerr Abd b. Ahmed el-Herevî'nin rivâyetiyle olan bu kitabın "Mukaddime"sini zikretmiştir.

Basması: 1986 Beyrut, Mü'essesetü'r-Risâle.

* Dârekutnî'nin *Sünen*'inde geçen zayıf râviler hakkında müstakil bir kitab kaleme alınmıştır:

Muh. b. Abdîrrahman b. Muh. el-Makdisî, İbn Zurayk (öl. 803 H.) ve eseri: *K. Men tekelleme fihî'd-Dârekutnî fî kitâbi's-Sünen mine'd-du'afâ' ve'l-metrûkin ve'l-mechûlîn*. Yazması: Zahirîyye, mec. 33 (41-63 yk.). Müellif hattı ile olup müsvedde halindedir.

4) İbn Kutlûbôğâ'nın *Takvîmu'l-lisân fî'd-du'afâ'sı* (*Fihris* 972).

5) Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin *K. ed-Du'afâ'sı*. Fârûk Hammâde'nin tahkiki ile 1984'de basılmıştır (Daru's-Sekâfe + Dâru'l-Beydâ'). Tercemelerini verdiği râvilerin sayısı 289'dur.

6) Ebû Muh. b. el-Cârûd'un *K. ed-Du'afâ' ve'l-metrûkin*'i (*Buğye*, 185-6).

7) Muh. Tâhir el-Fetennî el-Hindî'nin (914-986 H.) *el-Kânûn fî dabtî'l-ahbârî'l-mevdû'a ve'r-ricâlî'd-du'afâ'sı*. Basması: Kahire 1343, Matba'atu's-Şark.

8) Ebû Hafs Ömer b. Ali el-Fellâs'ın *ed-Du'afâ'sı*. İbn Adî'nin *el-Kâmi'i* ile Zehebî'nin *Mizân*'ının kaynaklarındandır. Küçük bir cüz' olan kitabı müellifinden Muh. b. Ahmed b. Zühayr b. Harb rivâyet etmiştir (İbn Hayr *Fehrese* 212).

9) Ebû Osmân Sa'îd b. Amr b. Ammâr el-Ezdî el-Berza'î (öl. 292 H.) ve eseri: *ed-Du'afâ' ve'l-kezzâbîn ve'l-metrûkin min ashâbi'l-hadis*. İki cüz'den oluşan yazması, Köprülü 40 numarada kayıtlıdır. Dr. Seyyid Sa'dî el-Hâşimî'nin tahkiki ile basılmıştır. Ebû Zür'a ve Ebû Hâtim'e ricâl hakkında sorduğu sorulardan ibarettir.

10) Ebû Yahyâ Zekerîyyâ b. Yahyâ es-Sâcî el-Fakîh el-Basrî'nin (öl. 307 H.) *K. ed-Du'afâ' ve'l-mensûbin ilâ'l-bid'ati mine'l-muhaddisin ve'l-ilel*'i. Bu eseri müellifinden Ebû Ya'kûb İshâk b. Muh. b. Hamdân et-Tüsterî rivâyet etmiştir (İbn Hayr *Fehrese* 210).

11) Ebû Ali Sa'îd b. Osmân b. es-Seken'in *K. ed-Du'afâ' ve'l-metrûkin*'i. Halef b. Kâsım el-Hâfiz'in rivâyetiyle olan kitabı müellifi tamamlamamıştır (*Fehrese* İbn Hayr 211).

12) Ebû Abdillâh el-Hâkim'in *K. ed-Du'afâ'sı*. Zehebî'nin müracaat ettiği kaynaklardandır (*Mizân*, Becâvî neşri s. 2).

13) Ebû'l-Arab Muh. b. Ahmed b. Temîm et-Temimî'nin (öl. 333 H.) *K. ed-Du'afâ'sı* (*Lisânu'l-Mizân* I, 127, Y, 36).

15* 1973-1979 yılları arasında 9 cilt halinde Hindistan'da basılmıştır (Dâ'iretu'l-Ma'ârifî'n-Nizâmiyye).

binda adının geçmiş olması tevsikîn en aşağı derecelerinden sayılmıştır. Zira o, kitabında: “Adl, cerh nâmına bir hâli bilinmeyendir. Cerh ise adlin zıddıdır. Bir kişi cerh ile marûf değilse, aksi ortaya çıkana dek adl kabûl edilir.” demektedir. Adl ile diğerleri arasını ayırdığı bu görüşe her ne kadar bazı ulemâ da muvâfakat ettiyse de pekçokları muhâlefet ederek onun *Sikât*’ında zikretmiş olduğu pek çok kişiyi daha sonra *el-Mecrûhîn* adlı kitabında zikrettiğine ve bunların zaafılarını da beyân ettiğine işâret etmişlerdir. Bu durum İbn Hibbân’ın tenâkuz ve gafletinden yahut görüşünün zamanla değişmesinden kaynaklanmıştır.

Hâfız Nüreddîn el-Heysemî, şeyhi ve aynı zamanda arkadaşı olan Zeynüddîn el-İrâkî ile oğlu Ebû Zür’a’nın işâreti ile *K. es-Sikât*’ı tertib etmiştir¹⁶.

12. Şeyh Zeynüddîn Kâsım b. Kutlûboğâ el-Haneffî’nin *K. es-Sikât*’ı ise, Kutub-u sitte dışındaki güvenilir râvileri müştamil olup, dört büyük cilttir¹⁷.

Sika ve zayıfları birarada ele alan kitaplar:

13. Buhârî ve İbn ebî Hayseme’nin daha önce zikri geçmiş olan *Ta’rih*’leri sika ve zayıfları biraraya getirmiş pek faydalı kitaplardandır.

14. Ebû Hâtim b. Hibbân el-Büstî’nin *K. el-Cerh ve’t-ta’dîl*’i.

15. Ebû’l-Hasan Ahmed b. Abdillâh el-İclî’nin *K. el-Cerh ve’t-ta’dîl*’i hakkında Zehebî: “Onun hıfzının genişliğine delâlet eden çok faydalı bir kitaptır.” demektedir.

16. Abdurrahman b. ebî Hâtim er-Râzî’nin 6 büyük ciltlik *K. el-Cerh ve’t-ta’dîl*’i¹⁸. Bu eserini hazırlarken o, Buhârî’nin meşhûr *Ta’rih*’ini esas almıştır.

16* Heysemî’nin *K. es-Sikât*’ı yazma halinde Mısır’da mevcuttur: Kahire¹ I, 230, hadis 37 (183 yk.).

17* İbn Kutlûboğâ’nın bu eseri hakkında İbn Hacer diyor ki: “Güvenilir râvileri bir kitapta biraraya getirmeye başladı. Bu çalışmasının ilk cildini gördüm. Bu cilt “Ahmed”lerin tercemelerini hâvi idi. Şayet tamamını ikmâl etseydi 20 ciltten fazla olurdu.” (*Dürr* IV, 58).

* Sika râviler hakkında yazılmış diğer kitaplar:

1) Ebû’l-Hasan Ahmed b. Sâlih el-İclî’nin *K. es-Sikât*’ı. Yazması zamanımıza ulaşmamıştır. Ancak özet halindeki düzenlenmiş şekli İstanbul’da yazma halinde mahfûz bulunmaktadır: Ebû’l-Hasan Ali b. ebî Bekr b. Süleymân el-Heysemî’nin (öl. 807) *Tertîbu’s-Sikât*’ı. Yazması: Şehit Ali 2747/1 (1-67b, 809 H.).

2) Ebû Hafs Ömer b. Ahmed b. Osmân, İbnü Şâhin’in (297-385 H.) *Ta’rihi esmâ’is-sikât mimmen nukila anhumu’l-ilm*’i. Bunu müellifinden rivâyet eden: Ebû’l-Huseyn Muh. b. Ali b. el-Muhtedibillah. Basması: Dr. Abdulmu’ti Emin Kal’acî’nin tahkiki ile 1986’da Beyrut’ta (Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye).

3) Ebû Hatim Muh. b. Hibbân el-Büstî’nin (270-354 H.) *Meşâhiru ulemâ’il-emsâr*’ı. Basması: M. Fleishhammer’in tahkiki ile Wiesbaden 1959.

18* Tek ciltlik bir mukaddimesi vardır ki, ilm-i usûl-i hadis cihetinden pek kıymetlidir. Ricâl bilgisi sahasında meşhur olan imamları etrafıca tanıtmaktadır. İhtiva ettiği tercemelerin sayısı 18050’dir. Sekiz kısım halinde 1941-1953 yılları arasında

17. el-Cûzecânî'nin *K. el-Cerh ve't-ta'dîl*'i: Ebû İshâk İbrâhim b. Ya'kûb b. İshâk es-Sa'dî el-Cûzecânî —ki bu, Horasan'da Belh'te geniş bir belde olan Cûzecân'a nisbettir— Dimaşk'a yerleşmiş, bu şehrin muhaddisi, güvenilir muharrir ve musannif hâfızlarındandır. 259 H. senesinde vefât etmiştir. Zehebî, onun zayıf râviler (*du'afâ*) hakkında bir kitabı olduğunu söylemiştir.¹⁹

Haydarâbâd'da basılmıştır.

19* Bu sahada yazılan diğer kitaplar:

1. *Cüz' fimen tükellemu fihî ve-huve müsekun*. Bu eser, İmâm ez-Zehebî'ye aittir. Yazması Mısır'dadır: Ezher, mustalah 332 (24 yk.).
2. İsmâ'il b. Ömer b. Kesîr el-Kaysî'nin (öl. 774) *K. et-Tekmil fî'l-cerh ve't-ta'dîl ve ma'rifeti's-sikât ve'd-du'afâ' ve'l-mecâhil*'i. el-Mizzî'nin *Tehzibu'l-Kemâl*'i ve Zehebî'nin *Mizân*'ını biraraya getirmekle birlikte, birçok tercemeyi de ilave ederek muhaddis ve fakihlere faydalı bir eser vücûda getirmiştir. Te'lifini hicrî 774 senesinde tamamlamıştır. Yazması: Kahire Suppl. I, 180 (340 yk., H. 774).
3. Ebû'l-Velîd Süleymân b. Halef b. Sa'd b. Eyyûb el-Bâcî'nin *el-Cerh ve't-ta'dîl*i (*Fevât* II, 64; *Fehrese* İbn Hayr 212).
4. Şemsüddîn Ebû Abdillâh Muh. b. Alf b. Aybek es-Seruvî'nin (ö. 742 H.) sikalar konusunda birkaç kürrâselik bir çalışma hazırladığı bildirilmiştir (*Fevât* I, 452).
5. Ebû Muh. b. el-Cârûd'un *K. et-Tecrîh ve't-ta'dîl li-ashâbi'l-hadis*'i. Üç cüz' olan eserinin râvisi el-Hasan b. Abdillâh ez-Zebîdî'dir (İbn Hayr *Fehrese* 211-2).

HADİS İLLETLERİNE DÂİR KİTAPLAR (*Kutubu'l-ilel*)

İlel, illetin çoğulu olup bununla hadis illetleri kastedilmiştir. İlet ise, dış görünüş olarak sâlim görünmekle birlikte hadisin senedini za'fa düşürecek gizli ve gâmiz olan bir sebepten ibârettir¹.

1. Buhârî'nin *K. el-İlel*'i².

2. Müslim'in *K. el-İlel*'i.

3. Tirmizî'nin *K. el-İlel*'i³. Bunu Hâfız Zeynüddîn Ebû'l-Ferec Abdurrahman b. Ahmed b. el-Hüseyn b. Muh. el-Bağdâdî (sonra:) ed-Dimaşkî el-Hanbelî, İbn Receb —öl. 795 H.— şerhetmiştir⁴. Yine aynı müellifin Tirmizî'nin *Câmi*'i ve *Sahîhu'l-Buhârî*'den bir kıt'asının şerhi ile *Tabakâtu'l-Hanâbile*'si vardır.

4. Ahmed b. Hanbel'in *K. el-İlel*'i⁵.

5. Alî b. el-Medîni'nin *K. el-İlel*'i⁶.

1* İlet ismi, sıhhati zedeleyen gizli sebeplerin dışında râvinin kizbi, fîsk ve gafleti ile kötü ezberi gibi diğer gizli olmayan cerh sebeplerine de itlâk olunmuştur. Bu sahada ilel nâmı altında kaleme alınmış kitaplarda, tarifi verilen ıstılâhî mânâsının dışında tüm za'f sebeplerini içeren hadislerin zikrine yer verildiği gözlenir. Bu tür kitaplar incelenirken bu durum gözönüne alınmalıdır.

2* Müellifinden rivâyet eden: Abdullah b. Muh. b. el-Hasan eş-Şarkî'dir (*Sila* 85-29, 19).

3* Bu eseri Ahmed b. Abdillâh et-Tâcir, müellifinden rivâyet etmiştir (*Sila* 85-29, 19). İbn Kesîr'e göre Tirmizî'nin biri küçük, diğeri ise büyük olmak üzere iki *K. el-İlel*'i vardır. Küçüğü *Sünen*'i yahut *el-Câmi*'si ile birlikte sonunda olmak üzere beraber okunup, rivâyet edilegelmiştir. Bundan daha büyük ve vasat bir hacme sahip olan *el-İlelül'kebir*'i zikre şâyân kıymetli bir eser olup, içinde sunduğu bilgilerin çoğunluğunu şeyhi Buhârî'den nakletmiştir (*İhtisâru ulûmi'l-hadis* s. 4).

Sünen'i ile birlikte olan *İlel*'in üzerine Ebû Tâlib el-Kâdî'nin bir çalışması vardır ki, bunun yazması: Topkapı Sarayı, Ahmet III, 530 (77 yk., 6. H. asır) (GAS).

4* Bu kitabın iki baskısı yapılmıştır: a. Subhî Câsim el-Hamid'in neşriyle, Bağdat 1976, Vizâretü'l-Evkâf; b. Nureddin İtr'in inayetiyle, 2 cilt hâlinde, Şam 1978, Dâru'l-Mellâh.

5* Tam ismi *K. el-İlel ve-ma'rifeti'r-ricâl* yahut *Ma'rifetu'r-ricâl ve-ilelül'hadis* şeklindedir. Râvîsi oğlu Abdullah b. Ahmed'dir (*İsâbe* IV, 195; İbn Hayr *Fehrese* 228). Tam olan tek yazması 343 H. senesinden önce kopya edilmiş Ayasofya 3380 numaralı nüshadır. Ayasofya nüshasının 97b sayfasına kadar olan yarısının neşri, tek cilt hâlinde Talat Koçyiğit ve İsmail Cerrahoğlu tarafından gerçekleştirilmiştir: Ankara İlahiyât Fak. 1963. Daha sonra tamamı iki cilt hâlinde İstanbul'da İslam Kitabevi tarafından neşredilmiştir.

İmâm Ahmed'in hadis illetleri ve ricâlin bilgisine dair sözleri, Ebû Bekr el-Mervezî ve diğerlerinin suâllerinden derlenmiştir. Yazması: Zâhiriyye, mec. 40 (1a-13a, 4. H. asır).

6* İbn Hacer'in *İsâbe*'sinde bu eserden bazı alıntılar vardır (II, 384; III, 238). İki ayrı

6. Ebû Bekr el-Esrem'in *K. el-İlel ve-ma'rifeti'r-ricâl'i*⁷.

7. Ebû Alî en-Nîsâbü'rî'nin *K. el-İlel'i*⁸.

8. İbn ebî Hâtîm'in kalın tek ciltlik fıkıh bâblarına göre mürettep *K. el-İlel'i*⁹.

Hâfız İbn Abdilhâdî, bu kitabı şerhetmeye koyuldu ise de az bir kısmından ancak bir cilt kadarını tamamlamaya ömrü yetti.

9. Ebû Abdillâh el-Hâkim'in *K. el-İlel'i*¹⁰.

10. Ebû Bekr Ahmed b. Muh. b. Hârûn el-Bağdâdî el-Hanbelî el-Halâl'in birkaç ciltlik *K. el-İlel'i*¹¹.

11. es-Sâcî'nin *K. el-İlel'i*: Ebû Yahyâ Zekerîyyâ' b. Yahyâ ed-Dabbî el-Basrî es-Sâcî el-Hâfız, Basra muhaddisi, 90'a yakın bir yaşta iken 307'de vefât etti. Zehebî eser hakkında diyor ki: "Onun bu fendeiki ustahğına delâlet eden hadis illetleri hakkında üstün bir kitabı vardır."

12. Dârekutnî'nin *K. el-İlel'i*. Bu sahada yazılmış kitapların en genişidir. Müsnedlerine göre mürettep olup 12 cilttir. Bizzât kendisi hazırlamıştır. Öğrencisi Ebû Bekr el-Berkânî, onun için cem'etmiştir¹².

neşri yapılmıştır:

a. Mustafa el-A'zamî'nin tahkiki ile, Beyrut 1972, el-Mektebu'l-İslâmî; b. Abdülmu'tî Emin Kal'acî tahkiki ile, Halep 1980, Dâru'l-Ve'â.

7* el-Hatîb, *Ta'rih*'inde (V, 110) Ahmed b. Muh. b. Hânî' Ebû Bekr et-Tâ'î el-Esrem'in tercemesinde şunları söylemiştir: "Onun ilelül'-hadîs konusunda bir kitabı ile *Mesa'ilü Ahmed*'i vardır ki, onun ilim ve marifetine delâlet etmektedir."

8* Bkz. *İhtisâru ulûmi'l-hadîs* s. 64.

9* Ebû Muh. Abdurrahman b. ebî Hâtîm er-Râzî'nin (240-327 H.) bu kitabını müellifinden Ebû Bekr Muh. b. Ahmed b. el-Fadl b. Şehriyâr ile Muh. b. Mende rivâyet etmişlerdir (*Sila* 85-29, 19). Tam adı şöyledir: *İlelül'-hadîs ve-beyân mâ veka'a mine'l-hatâ' ve'l-halâl fi ba'dı turuki'l-ehâdisi'l-mervîyye fi's-süneni'n-nebeviyye*, 1926'da Kahire'de iki cilt hâlinde basılmıştır.

10* Bkz. *İber* II, 153.

11* İbn Kesîr *Tefsîr* VII, 428; *Tezkire* s. 785.

12* İmâm Ebû'l-Hasan Alî b. Ömer b. Ahmed b. Mehdi ed-Dârekutnî'nin (H. 306-385) bu kitabının vâkı olan isimleri: *K. el-İlelî'l-kebir*, *İlelül'-hadîs*, *İlelül'-vâride fi'l-ehâdis*. Müellifinden bunu Ebû Zerr Ahmed el-Herevî rivâyet etmiştir (*Sila* 85-29, 19; İbn Hayr *Fehrese* 203; *Fihris* 538-990; *Gunye* s. 198).

Zehebî diyor ki: "Onun ilimdeki engin bilgisini anlamak isteyen *K. el-İlel'i*ni mütalaa etsin ki, dehşete düşüp uzun süre şaşakalsın." (*Tezkire* III, 993). Talebesi Ebû Bekr el-Berkânî ise: "Dârekutnî, illetleri bana ezberinden imlâ etti." demiştir (*İber* II, 167).

İbn Kesîr, bu kitabı pek övmüştür: "Bu fende yazılmış kitapların gördüklerimiz içinde en üstünüdür. Ondan sonra gelenler, benzerini yazmaktan aciz kalmışlardır. Şayet fıkıh bâblarına göre tertib edilmiş olsaydı daha kullanışlı olurdu. Yahut arama kolaylığı sağlaması için sahâbe isimlerine göre de düzenlenebilir." (*İhtisâru ulûmi'l-hadîs* s. 64-5).

Dârekutnî'nin bu eseri hakkında Sehâvî, şu bilgileri vermektedir: "Müsnedlerine göre düzenlenmiş olan eser, ilel kitaplarının en büyüğüdür. Kitabı toplayan talebesi Hâfız el-Berkânî'dir. O, şeyhi Dârekutnî'ye hadislerin illetlerinden sormuş, o da bu suallere cevaplar vermiş, daha sonra bu söyleşiler yazıya geçirilmiştir. Dârekutnî öl-

13. İbnü'l-Cevzî'nin *el-İlelül'l-mütenâhiyye fi'l-ehâdîsi'l-vâhiyye*'si üç cilt olup, irâd ettiği bir çok hadisteki aşırıya kaçan hükümleri sebebiyle tenkide uğramıştır¹³.

14. Hâfız İbn Hacer'in *ez-Zehru'l-matlûl fi'l-haber'il-ma'lûl*'u¹⁴.

düğünde, el-Berkânî onun kütüphanesine bakmış, görmüş ki bu suallere verdiği cevaplardan oluşan bir yığın vesika varmış. Daha sonra bunları biraraya getirerek, seyhine nisbet ederek toparlamıştır." (*Fethu'l-mugîs* 334-5). el-Hatîbül-Bagdâdî ise Dârekutnî'nin *K. el-İlel*'inin tarihçesi hakkında şunları söylemektedir: "Ebû Mansûr es-Sayrafi, haftada bir gün Dârekutnî'nin yanına gider, onun hadis illetlerinden imlâlarını dinlermiş. Daha sonra Ebû Mansûr, onun için imlâ ettiği illetlerden bir miktar tahrîce bulunmuş; ancak Ebû Mansûr, bu çalışmasını bitiremeden vefât etmiştir. Bunun üzerine Dârekutnî'nin sözlerini talebesi el-Berkânî, nakletmeye başlamış ve Ebû Mansûr'un bu çalışmasını müsnedlerine göre tertib etmiştir. Berkânî, daha sonra bu kitabı, Dârekutnî'ye okumuştur. Nâs ise bu kitabı el-Berkânî'den dinlemişlerdir. İşte Dârekutnî'nin kitabı olan *K. el-İlel* budur (*Ta'rih Bağdâd* VI, 59, İbrâhîm b. el-Huseyn b. Hamkân Ebû Mansûr es-Sayrafi, İbnü'l-Kerecî'nin tercemesinde).

Bu kitabın yazmaları vardır: Bankipore V, 2, 12-15, No. 301 (II, 340 yk., 8. H. asır), 302 (III, 260 yk., 1309 H.), 303 (V, 269 yk., 708 H.); Kahire² I, 131, hadis 394 (I, III, IV, V 141 yk., 250 yk., 139 yk., 226 yk., 708 H.); Âsâfiye I, 646, hadis 114-115 (IV, V) (GAS 207).

13* Bkz. *İsâbe* II, 156; *Sila* 84-28, 14. Bu eser neşredilmiştir.

14* Bkz. *Fihris* 334. Yazması zamanımıza ulaşamamıştır.

* Tesbit edebildiğim diğer ilel kitapları:

1. *İlelu hadîsi'z-Zühri*, Muh. b. Yahyâ ez-Zührlî'nin bu eseri *ez-Zühriyât* adıyla marûf olsa gerek. Hadis cüzleri bölümüne müracaat olunsun. Bu adı, İbn Hayr zikretmiştir (*Fehrese* 203).

2. Ebû Muh. Abdullah b. es-Seyyid el-Batalyûsî en-Nahvî'nin *İlelül'l-hadis*'i (İbn Hayr *Fehrese* 204).

3. Ebû'l-Huseyn Muh. b. Muh. b. Ya'kûb b. İsmâ'il el-Haccâcî en-Nisâbü'rî el-Mukrî'nin *K. el-İlel*'i. Zehebî'ye göre 80 küsur cüz'den oluşmakta imiş (*Tezkire* III, 945).

4. Hâfız Ebû Ahmed Muh. b. Muh. b. Ahmed'in *K. el-İlel*'i (*Tezkire* III, 977).

5. Hâfız Ebû Ca'fer Muh. b. Abdillâh b. Ammâr b. Sevâde el-Mevsilî'nin *İlelül'l-hadis*'ini ondan el-Huseyn b. İdrîs el-Herevî rivâyet etmiştir (*Ta'rih Bağdâd* V, 417; *İber* I, 345).

6. Şemsüddîn Muh. b. Ahmed b. Abdilhâdî, İbn Kudâme el-Makdisî el-Hanbelî (705-744 H.) hakkında İbn Hacer: "Fıkıh bâblarına göre mürettep bir *K. el-İlel* yazmaya başlamıştır. Bunun ilk cildini gördüm." demiştir (*Dürer* III, 331).

7. Bazı hadislerin illetlerine dair çeşitli İlel kitaplarından iktibaslarla istinâd eden anonim bir eser, yazması: Medine 494/1 (1-102a yk., 733 H.). Eserde Beyhakî, Taberânî, Beğavî, Tahâvî ve daha birçoklarının kitaplarından, bunların isimleri zikredilmeksizin iktibaslar yapılmış ve münekkid imâmların râvîler ve isnâdlar hakkındaki sözlerinden bahsedilmiştir.

Buraya kadar müstakil ilel kitaplarından sözettik. Ancak hadislerin illetleri ile ilgili bol miktarda bilgilere aşağıdaki kaynaklarda da rastlamak mümkündür: el-Bezzâr'ın meşhûr *Müsned*'i, İbn Hacer'in *Telhîsu'l-habîr*'i ve *Fethu'l-bârî*'si, Şevkânî'nin *Neylu'l-evtâr*'ı, İbn Hazm'ın *el-Muhallâ*'sı, İbn Kayyim el-Cevziyye'nin *Tehzîbu Süneni Ebû Dâvud*'u.

MEVZÛ'ÂT KİTAPLARI

1. el-Cûzekî'nin *K. el-Mevdû'ât mine'l-ehâdisi'l-merfu'ât* yahut *K. el-Ebâtîl*¹: Ebû Abdillâh el-Hüseyn b. İbrâhîm b. Hüseyn b. Ca'fer el-Hemedânî el-Cûzekî —ki bu, Hemedân'ın nâhiyelerinden Cûzekân'a nisbettir.— el-Hâfız, 543 H. yılında vefât etmiştir. Zehebî eser hakkında şunları söylemiştir: “Mevzû ve zayıf hadisleri muhtevîdir. Mütâlaa ve istifâde ettim. Müellifin kimi yerlerde yanlışları vardır. Zayıf hadislerin bâtıl olduklarına dâir hükmünü sahîh hadislerle olan muârazası dolayısıyla vernektedir.” Bir başkası da, sırf sahîh sünnetlere muhâlif düştü diye pek çok hadis için uydurma hükmünü verdiğini söylemiştir. İbn Hacer ise, bu hükmün ancak bütün sahîh hadislerle muhâlif düşmesi hâlinde verilebileceğini ileri sürmüştür.

2. Ebû'l-Ferec Abdurrahman b. Alî b. el-Cevzî'nin *K. el-Mevdû'âtî'l-kübrâ*²: İki cilt kadardır, 4 cilt olduğunu söyleyenler de vardır ki, bununla küçük hacimli ciltleri kasdetmiş olmalıdırlar. Zira kimisi eserin 4 cüz olduğunu söylemiştir. Kitabına uydurma hükmünü vererek hadis alırken pek gevşek davranmış zayıf, hatta hasen hadisleri aldığı gibi, *Sünen-i Ebî Dâvud*, *Sünen-i Tirmizî*, *Sünen-i Nesâî*, *Sünen-i İbn Mâce* ve *Müstedrekü'l-Hâkim* gibi mu'temed kitaplardaki sahîh hadislerden bile irâd ettiği olmuştur. Bunun yanı sıra *Sahîh-i Müslim* ile *Sahîh-i Buhârî*'den de birer hadisi kitabına alma gafletinde bulunmuştur. Onun bu tutumu tenkitlerin üzerinde yoğunlaşmasına sebep olmuştur. Şaşılabacak bir durum da şudur: *Mevdû'ât*'ında irâd etmiş olduğu pek çok hadisi kitabı *İlelül'l-mütenâhiye*'sinde irâd ettiği gibi, konusu aslında başka olduğu hâlde pek çok “vâhî” hadisi *Mevdû'ât*'ına almıştır. Bu ise hâfızların ayıpladığı tutarsız bir davranıştır. Hâfız İbn Hacer, “Onun uydurma ve vâhî nev'inden bu iki kitabına almadıklarının miktarı yine bu ikisi kadardır” demiştir. Şaşılabacak bir başka durum da bu zâtın, va'z ve benzeri konulardaki kitaplarında pek çok uydurma ve benzeri hadislerle yer vermiş olmasıdır. Mükemmellik Allah'a mahsustur.

Bir grup, İbnü'l-Cevzî'nin bu kitabını ihtisâr ettiler:

a. Şeyh Muh. b. Ahmed es-Seffârî'nî el-Hanbelî, tek ve kalın bir cilt hâlinde *ed-Dürer el-masnû'ât fi'l-ehâdisi'l-mevdû'ât* adıyla özetlemiştir³.

b. Hâfız Celâlüddîn es-Suyûtî'nin *el-Leâli'l-masnû'a fi'l-ehâdisi'l-mevdû'a*⁴. Bu muhtasarı da Ebû'l-Hasan Alî b. Ahmed el-Harîşî el-Fâsî el-

1* Yazması Saidiye Kütüphanesindedir (hadis 247, 160 yk.). Tam adı şöyledir: *K. el-Abâtîl ve'l-menâkir ve's-sihâh ve'l-meşâhîr*. Hindistan'da basılmıştır.

2* Medine'de 1966'da el-Mektebetü's-Selefiyye tarafından neşredilmiştir.

3* Bkz. *Fihris* 1003.

4* Mısır'da 1317'de Zeyli ile birlikte basılmıştır.

Mâlikî —Medîne-i Münevvere'ye yerleşmiş, öl. 1143 H.— tekrar ihtisâr etmiştir.

Yine Suyûtî'nin *Leâli*'si üzerine tek sıfırlık *Zeylül-Leâli* isimli bir ilâve te'lifi mevcuttur.

Yine Suyûtî'nin İbnü'l-Cevzî'nin kitabındaki hatalı hükümleri hakkında *en-Nüketül-bedî'ât ale'l-Mevdû'ât*'ı vardır⁵. İmâm, daha sonra bu eserini *et-Teakkubât ale'l-Mevdû'ât* adıyla ihtisâr etmiştir ki, bu muhtasarın sonunda zikrettiği üzere İbnü'l-Cevzî'nin 300 kadar hadisteki hükmünü tenkid etmiştir⁶.

3. İbn Arrâk'ın *Tenzîhu's-şerî'ati'l-merfû'a ani'l-ahbâri's-şenî'atil-mevdû'a*'sı: Ebû'l-Hasan Alî b. Muh. b. Arrâk el-Kinânî — öl. 963 H.— İbnü'l-Cevzî'nin *Mevdû'ât*'ı ile Suyûtî'nin kitaplarını biraraya getirdikten sonra onların tertibi üzerine düzenleyip Sultân Süleymân Hân'a hediye etmiştir⁷.

Bu nev'de daha pek çok kitap mevcuttur. Bunlardan:

4. Ebû'l-Fadl Muh. b. Tâhir el-Makdisî'nin *Tezkiretü'l-mevdû'ât*'i⁸.

5. Hind muhaddislerinin reîsi Cemâlüddîn Muh. Tâhir es-Sıddîkî el-Fettenî'nin —ki bu, Hind beldelerinden bir belde olan Feten'e nisbettir, H. 986'da katledilmiştir— *Tezkiretü'l-mevdû'ât*'i⁹.

6. es-Sağânî'nin iki *Risâle*'si¹⁰: Radiyüddîn Ebû'l-Fadâ'il el-Hasan b. Muh. b. el-Hasan b. Hayder el-Adevî el-Ömerî es-Sağânî —ki bu, Merv köylelerinden, önceki adı Câğân iken Arapçalaşarak değişen Sâğân'a nisbettir— el-Hanefî, lügatçi, zamanında lügat sancağı onun elinde idi, Bağdat'ta 650 H. senesinde vefât etmiş, daha sonra vasiyeti üzerine Mekke'ye taşınarak oraya defnedilmiştir. İki risâlesinde o, uydurma hadisleri biraraya getirmiş, bunların arasına uydurma derecesine ulaşmamış daha pek çok hadisi de sokmuştur. Bu nedenle o da İbnü'l-Cevzî, *Sifrü's-seâde* kitabının yazarı, Mecdüddîn el-Lügavî gibi daha müteşeddid imamlar sınıfına sokulmuştur.

5* Basmaları: Lahore 1287; Lucknow 1313; Suyûtî'nin *Le'âli*'si peşisıra, Kahire 1317.

6* Yazması Mısır'da: Kahire² I, 97 (GAL).

* İbn Hacer'in de İbnü'l-Cevzî'nin *Mevdû'ât*'ı üzerine bir ta'liki olduğu bildirilmiştir (*Fihris* 336).

İbnü'l-Cevzî'nin yine bu kitabını İmâm ez-Zehebî, tertib etmiştir. Bir yazması Mısır'da mevcuttur: Ezher I, 428, hadis 2137 (189 yk., 9. H. asır).

Saraybosna Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesinde Muh. b. Süleymân en-Nevâcî'nin kendi hattı ile 748 H. senesinde kaleme aldığı bir *Muhtasar*'ı vardır (No. 554/3313) (M. Tayyib Okıç, *İlahiyât Dergisi*, 1964, XII, s. 148).

7* İki cilt hâlinde Kahire'de basılmıştır.

8* Takriben 1400 uydurma hadis içermektedir. Basmaları: Kahire 1323, 1327; Matb. es-Se'âde 1323, Beyrut.

9* Bir başka eseri olan *Kânûnu'l-mevdû'ât ve'd-du'afâ'* ile birlikte 1927'de Bombay'da; 1343'de ise Kahire'de basılmıştır.

10* İki baskısı yapılmıştır: a. Kahire 1305 (el-Kâvuķî'nin *el-Lu'lu' el-mersû'*un arkasında); b. Dimaşk 1985 (Necm Halef'in tahkiki ile, Dâru'l- Me'mun).

7. Şemsüddîn Hâtîmetü'l-muhaddisîn Ebû Abdillâh Muh. b. Yûsuf b. Alî b. Yûsuf eş-Şâmî ed-Dimaşkî es-Sâlihî'nin *K. el-Fevâ'idü'l-mecmû'a fî beyânî'l-ehâdisi'l-mevdû'a'sı*¹¹. Kahire yakınlarında, Mısır sahrâsındaki Berkûkiyye'ye yerleşmiş, öl. 942 H. Kitabında kendi sîretine (otobiyografisine) de işâret etmiştir.

8. eş-Şevkânî'nin *K. el-Fevâ'idü'l-mecmû'a fî'l-ehâdisi'l-mevdû'a'sı*¹²: Kâdî Ebû Abdillâh Muh. b. Alî b. Muh. b. Abdillâh eş-Şevkânî (sonra:) es-Sagâni el-Yemenî, Hicre'de 1255 yahut 1250 senesinde vefât etmiştir. Lâkin o da uydurma derecesine ulaşmamış pek çok hadisi, hatta hasen ve sahih hadislerden bazılarını bile eserine sokmuştur. Bu hareketiyle mevzû hadisler konusunda müteşeddîd ve gevşeklik gösterenleri taklîd etmiştir. Bu hususa Abdülhayy el-Leknevî de *Zafru'l-emânî*'sinde temas etmiştir.

9. Hâfız Diyâüddîn Ebû Hafs Ömer b. Bedr b. Sa'îd el-Mevsilî el-Haneffî'nin *K. el-Muğni'ani'l-hıfzi ve'l-kitâb bi-kavlihim "lem yesuhh şey'un fî hâzâ'l-bâb"* adlı kitabı¹³. Müellif 623 H. tarihinde vefât etmiştir. Sehâvî, *Fethu'l-muğis*'inde: "Her ne kadar bâbların her birinde özellikle mütekaddimûn imamlarının sözkonusu kavilleri nakledilmiş olduğu hâlde, müellifi pek çok husûsta tenkide maruz kalmıştır." demektedir. *Tedribü'r-râvî*'sinde Suyûtî ise: "Hâfızlardan olmadığı hâlde Ömer b. Bedr el-Mevsilî, muhaddislerin "Bu bâbda sahih bir şey yoktur" sözleri hakkında bir kitap te'lif etmiştir. Ancak zikrettiği pek çok şeyde tenkide uğramıştır." demektedir, bir başka yerde de: "Bazı eserlerinde o, mütekaddimûndan bir grubun birtakım hadislerin asıllarının olmadığına hükmettiklerini zikretmiştir. Ancak iş onun hilâfına olarak ortaya çıkmıştır. Her ilim sâhibinin üzerinde bir bilici vardır." demektedir.

10. Yine Ömer b. Bedr'in *el-Akîdetü's-sahiha fî'l-mevdû'âtî's-sariha ve K. Marîfeti'l-mevkûf ale'l-mevkûf* adlı kitapları da vardır. İkinci eserde müellif, Resûlullah'ın (sav) dışında sahâbe, tâbiûn yahut daha sonrakilerden "sahih" olarak geldiği hâlde, uydurma hadis müelliflerinin *Mevdû'ât*'larında irâd ettikleri hadisleri konu edinmiştir.

11. Muh. b. Muh. b. Muh. el-Hüseynî et-Tirâblusî es-Senderûsî el-Haneffî'nin —öl. 1177 H.— *K. Keşfi'l-ilâhî an şedîdî'd-da'f ve'l-mevdû' ve'l-vâhî* adlı eserinde ağır zayıf, vâhî ve uydurma hadisleri biraraya getirerek, hadisleri alfabetik olarak tertib etmek sûretiyle her harfte üç fasıl, her fasılda da bu üç hadis nev'inden o harfle başlayan hadisleri zikretmiştir¹⁴.

11* Bkz. *Fihris* 1063.

12* Abdullâh Yemânî'nin tahkiki ile 1960'da Kahire'de, daha sonra Beyrut'ta basılmıştır.

13* Kahire'de basılmıştır (Matb. Selefiyye, 52 sayfa, tarihsiz).

Bunun üzerine iki eser kaleme alınmıştır:

a. *İntikâdu "el-Muğni..."*, Husâmüddîn el-Kudsî, neşr: et-Terakki, Şam 1343.

b. Sirâcüddîn Ömer b. Alî, İbnü'l-Mulakkîn'in (öl. H. 804) özeti: *Telhîsu'l-Muğni*. Yazması: Kahire Suppl. I, 181 (13-15 yk.).

14* Yazması Mısır'dadır: Kahire¹ I, 384; ² I, 139 (46 yk.).

12-13. Yine bu ilim dalında yazılan kitaplardan: Ebû'l-Hasan Alî b. Muh. Sultân el-Herevî el-Hanefî el-Kârî'nin —ki Mekke'ye yerleşmiş, burada H. 1014'de vefât etmiştir— ince tek ciltlik *Tezkiretü'l-mevdû'ât*¹⁵ ile muhtasar bir risâle hâlindeki *el-Masnû' fî ma'rifeti'l-hadîsi'l-mevdû'u*¹⁶. Her iki eserinde de tenkide şâyân şeyler vardır.

14. Ebû'l-Hasenât Muh. Abdülhayy b. Muh. Abdilhalîm el-Leknevî el-Hindî'nin *K. el-Âsârî'l-merfû'a fî'l-ahbârî'l-mevdû'a'sı*¹⁷. Müellif, H. 1264'de doğmuş, 1304'de vefât etmiştir.

15. Ebû'l-Mehâsin Muh. b. Halîl el-Kâvukcî (Kavukçu) —ki bu, padişahların, daha sonra âlimlerin ve halkın giydiği bir baş giysisi olan kavuk işine nisbettir— el-Hasanî el-Alemî el-Meşîşî et-Tirâblusî eş-Şâmî'nin *el-Lu'lu'u'l-mersû' fîmâ kîle lâ asle lehu ev bi-aslihi'l-mevdû'u*¹⁸. Müellif, Mekke'de hacdan önce 1305'de vefât etmiştir.

16. Ebû Abdillâh Muh. el-Beşîr Zâfir el-Mâlikî el-Ezherî'nin ince bir cüz'lük eseri: *Tahzîrû'l-müslimîn mine'l-ehâdisi'l-mevdû'a alâ Seyyidi'l-mürselîn*.¹⁹ Medîne'deki ziyâreti bitip Mekke'ye giderken hac yolunda 1325 senesinde vefât etmiştir. *el-Yevâkitü's-semîne fî a'yâni mezhebi âlemi'l-Medîne* adlı iki sıfırlık bir eseri daha vardır.

Bu dalda daha pek çok eser mevcuttur²⁰.

15* Basmaları: Kahire 1289; Lahore 1302.

16* Basmaları: Lahore 1897; ilk cildi Halep 1970.

Yine aynı müellifin her ikisinden de daha büyük olmak üzere *el-Hibetü's-seniyye fî tebyîni'l-ehâdisi'l-mevdû'ât*'ı vardır ki, *el-Mevdû'âtü'l-kübrâ* adıyla İstanbul'da 1289'da ve Suyûtî'nin *Le'âll*'sinin arkasında altıncı kitap olarak 1317'de Kahire'de basılmıştır. Bunun Hind dilinde tercümesini, Mevlânâ Fadlul-hakk Dilâverî yapmıştır, 1887'de Lahore'da basılmıştır.

Yine aynı müellife *el-Mevdû'ât fî mustalahi'l-hadîs* adıyla bir kitap nisbet edilmiştir ki, bu eserinde uydurma hadisleri tanıma yollarını açıklamıştır. Yazmaları vardır: İskenderiye, fun. 77/5; 116/1; Patna I, 65, 668 (GAL).

17* Hindistan'da 1324 yılında bir mecmû'a içinde basılmıştır.

18* Basmaları: a. Kahire (tarihsiz); b. Kahire 1305 (Sagâni'nin *Mevdû'ât*'ı ve el-Beykânî'nin *Manzûmât*'ı ile birlikte).

19* Alfabetik olan kitabın basması: Kahire, Matba'atü Cerîdeti'r-Râvî 1321 H., 95 sayfa.

20* **Uydurma hadisler üzerine yazılan diğer kitaplar:**

1. Mer'î b. Yûsuf b. ebî Bekr b. Ahmed el-Kermî Zeynüddîn el-Makdisî el-Hanbelî'nin (öl. H. 1033) *el-Fevâ'idü'l-mevdû'a fî'l-ehâdisi'l-mevdû'a'sı*. Muh. es-Sabbâğ'ın tahkiki ile: a. Mecellletü İdvâ'iş-Şer'a 1395/3 Riyâd; b. müstakil olarak Beyrut, Dâru'l-Arabiyye 1975.

2. Suyûtî'nin *Tahzîru'l-havâss an ekâzibi'l-kussâs*'ı, diğer adıyla *Tahzîru'l-eykâz min ekâzibi'l-vu'âz*'ı. Müellif, bu kitabını İbnü'l-Cevzî'nin *K. el-Kussâs ve'l-müzekkirîn*'i ile el-İrâkî'nin *K. el-Bâ'is ale'l-halâs min havâdisi'l-kussâs*'ından hazırlamıştır. Basmaları: a. Kahire 1953, Matb. el-Mu'âhid, 84 sayfa; b. M. es-Sabbâğ'ın tahkiki ile Beyrut, 1973, el-Mektebu'l-İslâmî.

3. Mecdüddîn Ebû'l-Berekât Abdüsselâm b. Abdillâh b. Teymiyye el-Harrânî'nin (590-652 H.) *K. fî'l-Ehâdisi'l-mevdû'alleti yerviha'l-âmme ve'l-kussâs ale't-turukât*'ı. Müellif, meşhûr İbn Teymiyye'nin dedesidir. Yazması: Kahire¹ VII, 664 (GAL).

4. Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Abdilhalîm b. Abdisselâm el-Harrânî, İbnü Teymiyye ed-

Dimaşkı'nın (661-728 H.) *Ehâdis yervîha'l-kussâs âni'n-Nebî Sallallahu aleyhi ve-sellem ve-ba'duhâ anillahi te'âlâ'sı*. Uydurma ve sâbit olan kussalar üzerine olan eserin yazması vardır: Zâhiriyye, mec. 5 (9-12 yk.) (NÂSİR 35).

5. Yine onun *Risâle fi'l-ecvibe an ehâdisi'l-kussâs'ı*. Basması bir mecmua içinde 1323 tarihinde, No. 15.

6. Celâlüddîn es-Semenhûdî eş-Şâfiî'nin *el-Gammâz ale'l-lammâz'ı*. Alfabetik sıra ile zayıf ve uydurma hadisler üzerine olan eserin yazması: Berlin 1633-4; Kahire¹ II, 408; (GAL).

7. Emîr Kebîr Mirzâ Muh. Takihân'ın *Nuhbetü'l-behiyye fi'l-ehâdisi'l-mekzûbesi*. Bu kitap, eş-Şevîş'in tahkiki ile 1988'de Beyrut'ta basılmıştır.

8. Ebû Sa'îd en-Nakkâş'ın *Mevdû'ât'ı*. İçinden bir hadis *İsâbe'de* yer almıştır (III, 369, No. 7750).

9. İbnü'l-Kayyim'in *K. el-Menâri'l-münîf fi's-sahîh ve'd-da'îfi* (Hâvî II, 341). Bu kitabında müellif, mevzû hadislerin uydurma yollarına temas etmiştir.

10. *Risâle fi'l-hadisi'l-mevdû' fi fadâ'ili'l-kırâ'a sûreten sûreten el-mervîyye an Ebî Umâme*. Bu eser Radiyüddîn Ebû'l-Fadâ'il el-Hasan b. Muh. b. Hayder as-Sağânî el-Ömerî el-Adevî el-Haneffî'ye (577-650 H.) aittir. Yazması: İskenderiye, fun. 95/11 (GAL).

11. Zayıf ve uydurma hadisler üzerine küçük bir yazma, zamanımıza ulaşabilmiştir: Şemsüddîn Ebû Abdillâh Muh. b. Ahmed b. Abdilhâdî el-Makdisî es-Sâlihî'nin (H. 706-744) *Risâle fi'l-ehâdisi'd-da'îfe ve'l-mevdû'a'sı*. Şam'da yazma olarak mahfûzdur: Zâhiriyye, hadis 405 (213-228 yk.).

GARİBU'L-HADİS KİTAPLARI

Hadislerin lügat yönünden garibini açıklayan kitaplar yazılmıştır¹:

1. Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm el-Bağdâdî el-Hâfız'ın *K. Garîbi'l-hadis ve'l-âsâr*'ı kimilerince *Garîbu'l-hadis* konusunda yazılan ilk eserdir. Muhtemelen iyice araştırılıp meydana getirilen çalışmaların ilkidir. Yoksa bu sahada doğru olan görüşe göre ilk eseri en-Nadr b. Şümeyl el-Mâzinî vermiştir. Dalının esası sayılabilecek bu kitabın hazırlamasında müellif ömrünü harcamıştır. Hatta ondan rivâyet edildiğine göre: "Bu kitabımı 40 senede biraraya getirdim" demiştir².

2. Ebû Muh. Abdullah b. Müslim b. Kuteybe el-Kutebî ed-Dineverî en-Nahvî'nin *Garîbü'l-hadis*'i, Ebû Ubeyd'in kitabına zeyldir. O, aynı zamanda

1* *Müstedrek* sahibi el-Hâkim'e göre hadislerin garib lafızları üzerine ilk söz söyleyip yorumlayanlar Mâlik, Süfyân es-Sevrî ile Şu'be imiş (*Ma'rifetu ulûmi'l-hadis* 88). el-Hâkim dışında, bu fennin âlimlerine göre bu sahada ilk telifi veren Ebû Ubeyde Ma'mer b. el-Müsennâ et-Temîmî el-Basrî (öl. 210 H.) olup, kitabı oldukça küçüktür. Bu eserin küçük olmasının sebebi daha sonraki devirlere nazaran insanların bu tür çalışmalara daha az ihtiyaç duymaları idi. Bu kitaba Ebû Sa'îd Ahmed b. Hâlid ed-Darîr (öl. 214 H.), Abdülvâhid b. Ahmed el-Müleyhî (öl. 462 H.) ile Muvaffakuddîn Abdullatif b. Yûsuf el-Bağdâdî red mâhiyetinde yazılar yazdılar.

Bu sahadaki bilgileri yine küçük bir kitapta Ebû'l-Hasan en-Nadr b. Şümeyl el-Mâzinî en-Nahvî (öl. 204 H.) toplamıştır. İbnü'l-Müsennâ'nın eserine nisbetle daha geniş olan kitap, el-Hâkim'e göre bu sahanın ilk ürünüdür.

Te'lifte üçüncü sırayı güzel ve yeni bilgilerle çalışmasını donatan Abdülmelik b. Kureyb el-Esmâ'î almıştır.

Her biri küçük birer kitapçık olan bu eserler, bu ilmin temel kaynakları addedilmişlerdir (*Takyîd İrâkî* 275).

Daha sonra bu sahanın imâmlarından Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm'ı (öl. 224 H.) görmekteyiz.

2* Bu kitap, bu sahada gerek birinci, gerekse ikinci dereceden diğer kitaplara kaynaklık etmiştir. Birçok konulu eserde müellifin, isnâdî ile Ebû Ubeyd'e dayandığı, onun garib bir ibârenin şerhi ile ilgili bir tefsiri bu zatın engin bilgisine delâlet etmektedir.

Eser, *K. el-Garîb* = *el-Garîbu'l-musannef* = *Garîbu'l-hadis* = *Şerhu garîbi'l-hadis* isimleriyle zikredilmektedir.

Râvîleri:

a) Ebû'l-Huseyn Ali b. Abdilazîz el-Begavî (Sirâcüddîn *Meşyeha* 47ab; *Sila* 85-29, 26; İbn Hayr *Fehrese* 186-7).

b) Ebû Bekr Ahmed b. Muh. b. ebî'l-Mevt.

Ebû Ubeyd'in bu eseri pek rağbet görmüş, önemli bir başvuru kaynağı olmuştur. Hatta Zehebi'nin bildirdiğine göre Ebû'l-Hasan Ali b. el-Hasan b. Meymûn, İbnü ebî Zervân (öl.436 H.), kitabı ezberine almıştır (*Tezkire* III, 1108).

Müellif, bu kitabındaki bilgileri üstün bir sabır ve bekleyiş ile ulemâ ve halkın arasında onların konuşmalarından yararlanarak hazırlamıştır. Şöyle ki hadisler imlâ

el-Me'ârif ve *Uyûnu'l-ahbâr* gibi kitapların da müellifidir. 276 H. senesinde vefât etmiştir. Hacim olarak aslından daha büyüktür³. Ancak Ebû Ubeyd'in eserine pek çok yanılığını da ilâve etmiştir. Bu sebeple ona bu hususta itirâz niteliği taşıyan *İslâhu'l-ğalat* kitabı kaleme alınmıştır⁴.

3. İbn Kuteybe'ye zeyl: es-Sarkustî'nin *ed-Delâ'il fî şerh mâ ağfeluhu Ebû Ubeyd ve İbn Kuteybe min Ğaribi'l-hadis*'i⁵: Ebû Muh. Kâsım b. Sâbit b. Hazm el-Avfi es-Sarkustî —ki bu, Endülüs'te Sarkusta isimli şehre nisbetir— el-Endülüsî, Mâliki fakihî ve muhaddisi, rihleti ve şeyhlerini babası ile paylaşmıştır. İbâdeti bol, verâ sâhibi, duâsı icâbet olunan birisi idi. 302 H. senesinde vefât etmiştir.

Eser hakkında Ebû Alî'l-Kâlî: “Endülüs'te *ed-Delâ'il* gibi bir kitabın benzerinin yazıldığını bilmiyorum”; İbnü'l-Faradî ise: “Maşrık'ta benzerinin yazılmadığı iddiası hakikattan pek uzak değildir” demişlerdir.

Tamamlayamadan vefât etmiştir. Bunu babası meşhûr hâfız Ebû'l-Kâsım Sâbit b. Hazm b. Abdîrrahman b. Mutarrîf es-Sarkustî tamamlamıştır —öl. Sarkusta 310 yahut 314 H.—.

4. el-Hattâbî'nin *Garibu'l-hadis*'i: Ebû Süleymân Hamd b. Muh. b.

edilirken dikkatini çeken garîb bir lafza rasladı mı, bunu kitabına ilgili yere yerleştirmiş. Bazen bir garîb kelimeyi bulana kadar 4-5 ay bile geçtiği olurmuş (!) (Hallikân IV, 61).

Basması: M. Azîmüddîn tahkiki ile, 2 cilt hâlinde, 1965-5 yılları arasında Haydarâbâd'da Dâ'iretu'l-Me'ârif'l-Osmâniyye tarafından neşredilmiştir. Daha sonra 1976'da Beyrut'ta ofsetle tekrarlanmıştır.

İki muhtasarı vardır:

a) Muhibbüddîn Ahmed b. Abdillâh et-Taberî'nin (öl. 694 H.) *Takribu'l-merâm fî garibi'l-Kâsım b. Sellâm*'ı. Harflerine göre tertib edilmiştir.

b) Ebû Alî el-Huseyn b. Ahmed el-Esterâbâzî'nin *Muhtasar*'ı. Yazması: Berlin Oct. 3162.

3* *Şerhu Garibi'l-hadis*'i müellifi İbn Kuteybe'den meşhûr hâfız Ebû Muh. el-Kâsım b. Asbağ rivâyet etmiştir (İbn Hayr *Fehrese* 187; *Sila* 85-29, 26).

Basmaları: a. Üç cilt halinde Abdullah el-Cebûrî'nin tahkiki ile 1977-8 yılları arasında Bağdat'ta Vizâretu'l-Evkâf tarafından.

b) Tunus'ta Ridâ' es-Süveysî tahkiki ile 1979'da ed-Dâru't-Tunûsiyye li'n-Neşr tarafından yayınlanmıştır. Ayrıca İbn Kuteybe'ye el-Heysem b. Kuleyb eş-Şâşî'nin rivâyetini yaptığı *K. Müşkili'l-hadis* nisbet edilmiştir ki, bu onun *Te'vilu muhtelifi'l-hadis*'i olsa gerektir (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 92b; *Sila* 85-29, 492).

Ebû Ubeyd'in eseri gibi İbn Kuteybe'nin kitabına da ulemâ ve ilim talebeleri büyük itinâ göstermişlerdir. Hatta İbnü'l-Bâcî'nin Ebû Ubeyd ve İbn Kuteybe'nin kitaplarını çok iyi ezberlediği bildirilmiştir (*Buğye* 185).

4* Bu kitabı da diğeri gibi Kâsım b. Asbağ'ın rivâyetiyledir (*Gunye* 109; İbn Hayr *Fehrese* 188).

Basması: Le Comte, G. Le “Kitâb İslâh el-ğalat” d'bn Kutayba, avec introduction et notes. MUSJ= Mélanges de la Faculté orientale de l'Université St.-Joseph de Beyrouth) 44/1968/s. 155-236.

5* Bkz. *Sila*: “*Garibu'l-hadis*” 85-29, 26.

* Ebû'l-Feth Süleym b. Eyyûb er-Râzî (öl. 442 H.), Ebû Ubeyd ve İbn Kuteybe'nin kitaplarını biraraya getirip ihtisâr etmiştir: *Takribu'l-Garibeyn*. Yazması: Dâru'lku-tub, tefsîr 1017 (198 yk., 606 H.).

İbrâhîm el-Hattâbî el-Büstî —öl. 388 H.— . Bu da İbn Kuteybe'nin kitabına zeyl niteliği taşımakla birlikte onun yanlışlarına tenbihte bulunmuştur⁶. Buraya kadar zikredilen kitaplar garîbu'l-hadis konusunda kullanılan kaynakların analarıdır.

5. Yine bu sahada yazılan kitaplardan: Ebû Amr Şimr b. Hamdeveyh'in —öl. 256 H.— *Garîbu'l-hadis*'i, denildiğine göre Ebû Ubeyd'in kitabının birkaç misli imiş.

6. İbn Kuteybe'nin muâsırı olan Ebû İshâk İbrâhîm b. İshâk el-Harbî'nin *Garîbu'l-hadis*'i. Pek büyük olan eserde müellif, hadislerin isnâdlarını uzun tutmuş, metinde tek bir garib kelime varsa bile metinlerin tamamını uzun da olsa sevketmiştir. Bu husûs, faydalarının çokluğu ile müellifinin üstünlüğü yanında menfi bir nokta olarak görülmüştür⁷.

Bu sahada kaleme alınmış, ancak ihtivâ ettiği hadislerin isnâdları hazfedilmiş olan kitaplar:

7. el-Herevî'nin *K. el-Garibeyn*'i: *Garîbu'l-Kur'ân* ve *Garîbu'l-hadis*'i⁸: Ebû Ubeyd Ahmed b. Muh. b. Muh. b. Ubeyd el-Müeddeb el-Herevî —ki bu, Horâsan şehirlerinden büyük bir şehir olan Herât'a nisbettir— el-Fâşânî —ki bu, Herât köylerinden Fâşân'a nisbettir— , 401'de vefât etmiştir. Eser kalın tek ciltlik olup, kitabının arka kapağında kendi adını Ahmed b. Muh. b. Abdirrahman şeklinde zabtetmiştir.

8. Ebû Mûsâ'l-Medîni'nin *K. el-Muğis*'i tek cilt olup, *K. el-Garibeyn*'e tekmile ve istidrâk niteliği taşıyan faydalı bir eserdir⁹.

6* Eserin râvileri:

a) Ebû'l-Huseyn Abdülgâfir b. Muh. b. Abdülgâfir el-Fârisî (öl. 449 H.) (*İber* II, 292; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 73ab; *Sila* 85-29, 26).

b) Ebû Abdillâh Muh. b. Alî b. Abdîmelik er-Revâsî el-Fârid el-Fesevî (İzz. b. Cem. a.y.; *Gunye* 110; İbn Hayr *Fehrese* 190-1).

Şerhu garîbi'l-hadis, *İsâbe*'nin kaynaklarından (I, 53, 288, III, 17).

Basması: Abdülkerîm İbrâhîm el-Gurbâvî'nin tahkiki ile, Merkezu'l-Bahsi'l-İlmî tarafından Şam'da H. 1402 senesinde Dâru'l-Fikr yayınevince neşredilmiştir.

7* *İsâbe*'nin kaynaklarıdır: I, 65, 195, II, 214, III, 116, IV, 74.

Muh. b. İshâk el-Mukrî'nin rivâyetiyledir (İbn Hayr *Fehrese* 194; *Sila* 85-29, 26).

Müellif, eserini tamamlamamıştır.

8* Kitabın râvisi: İsmâ'il b. Abdirrahman es-Sâbûnî'dir (*Sila* 85-29, 27).

Basması: Mahmûd et-Tanâhî'nin tahkiki ile 1970'de Kahire'de el-Meclisu'l-A'lâ li'ş-Şu'ûni'l-İslâmiyye tarafından neşredilmiştir.

Ebû Abdillâh Muh. b. Alî b. Hıdır el-Gassânî el-Mâlikî, İbnü Asker (öl. 636 H.), bu kitaba bazı ilaveler yapmıştır: *el-Meşra'ur-revî fi'z-ziyâde alâ Garîbeyi'l-Herevî* (*Siyer* XXIII, 86).

Ebû'l-Fadl Muh. b. Nâsır b. Muh. es-Selâmi'nin (467-550 H.) eseri şu başlığın taşımaktadır: *K. et-Tenbih ale'l-elfâzi'leti veka'a fi naklihâ ve-dabtihâ tashîf ve-hatâi tefşîrihâ ve-me'ânihâ ve-tahrîf fi Kitâbi'l-Garibeyn*. Yazması: Zâhiriyye, luğa 51 (180 yk.) (NÂSİR 394).

9* Kitabın adı: *el-Muğis fi Garîbeyi'l-Kur'ân ve'l-hadis* yahut *K. Takziyeti mâ yukzî'l-aynu min hefevâtî Kitâbi'l-Garibeyn*. Bu isimden de anlaşılacağı gibi bir evvelki

9. İbnü'l-Esîr'in *K. en-Nihâye fî garîbi'l-hadîs*'i¹⁰: Ebû's-Se'âdât Esîr-üddîn veya Mecdüddîn el-Mübârek b. Muh., İbnü'l-Esîr eş-Şeybânî el-Ceze-rî el-Mevsili eş-Şâfiî —öl. 606 H.— . Dört cilt olan kitap hakkında Suyûtî: "Garîb kitaplarının en güzeli, geniş ve şu anda en şöhretlisi olup en çok kul-lanılanıdır. Ancak o da pek çok garîb kelimeyi eserine alamamıştır. Bu ne-denle Safiyüddîn el-Ermevî, eser üzerine bir zeyl kaleme almıştır ki, bunu şimdiye dek elimize geçmediği için göremedik. Ben de, *Nihâye*'nin pek çok ilâveleri ile birlikte telhîsine başladım. Allah'tan onu bitirmemi nasib kulma-sını arzu ediyorum." demektedir. Suyûtî'nin duâsı makbûl olup, *Telhîs*'ini bitirmeye muvaffak olmuştur¹¹. *Nihâye*'nin şu andaki matbû nüshasının hâmişinde yer almıştır.

10. Abdülğâfir el-Fârisî'nin *Mecma'u'l-garâ'ib*'i¹².

11. Zemahşerî'nin *K. el-Fâ'ik fî garîbi'l-hadîs*'i¹³: Kalın tek yahut orta iki cilttir. Ebû'l-Kâsım Cârullah Mahmûd b. Ömer b. Muh. b. Ömer ez-Zemahşerî —ki bu, Hvârzem köylerinden büyük bir köy olan Zemahşer'e nis-bettir— el-Hvârzemî el-Mu'tezilî el-A'rec, el-Keşşâf —ki bu yazdığı ilk kitap-tır—, *el-Esâs* ve *Rebî'u'l-ebrâr* gibi eserlerin sâhibi. Hvârzem'in bir kasaba-sı olan Cürâniyye'de Mekke dönüşünde Arefe gecesi 538 H. tarihinde vefât etmiştir.

12. Kâdı Ebû'l-Fadl İyâd'ın *K. Meşâriki'l-envâr alâ sihâhi'l-âsâr*'ı: İ-

Herevî'nin mezkur eserini tamamlar nitelikte kaleme alınmıştır. Nitekim *Siyer*'de (XXI, 154) "*Tetimetu'l-Garibeyn*" şeklinde geçmiştir.

Köprülü kütüphanesi 500 numarada kayıtlı olan kitabın bir de Bodliana (II, 381/4, GAL) nüshası vardır.

10* Çeşitli tarihlerde basılmıştır:

a) Tahrân 1269 H., 199 sayfa olarak, hâmişinde Suyûtî'nin *ed-Dürrü'n-nesîr*'i ile bir-likte.

b) Dört cilt hâlinde Abdülazîz b. İsmâ'il el-Ensârî et-Tahtâvî'nin tashihi ile 1318 H. senesinde Matb. el-Osmâniyye'de, hâmişinde el-İsfehânî'nin *Müfredâtu'r-râğib*'i ve Ebû Ahmed el-Askerî'nin *Tashifâtu'l-muhaddisîn*'i ile birlikte.

c) Tâhir ez-Zâvî ve Mahmûd et-Tanâhî'nin tahkikleri ile 4 cilt hâlinde Âsâ el-Halebî Matbaasında, 1963-65 yılları arasında Kahire'de.

d) Yine 4 cilt hâlinde, 1322 H.'de Matba'atu'l-Hayriyye'de.

11* Suyûtî'nin muhtasarının adı *ed-Dürrü'n-nesîr* olup, Tahrân baskısında *Nihâye*'nin hâmişinde yer almıştır. Bunun dışında Suyûtî, *Nihâye*'ye bazı ilavelerde bulunmuş-tur: *et-Tezyîl ve't-teznîb alâ Nihâyeti'l-garib*. Yazması: Berlin 1660.

Ayrıca Safiyüddîn Mahmûd b. ebî Bekr el-Ermevî (öl. 723 H.), bu kitaba öyle bir zeyl kaleme almış ki, hacmi neredeyse *Nihâye*'nin yarısı kadar imiş.

Alî b. Husâmiddîn el-Hindî el-Müttekî de *Nihâye*'yi ihtisâr etmiştir.

12* Tam adı şöyledir: *Mecma'u'l-garâ'ib ve-menba'ur-rağâ'ib*. Müellifi Ebû'l-Hasan Ab-dülğâfir b. İsmâ'il b. Abdilğâfir el-Fârisî'dir (H. 451-529). Eserini 527 tarihinde kale-me almıştır. Yazmaları mevcuttur: Murad Molla 574; Ayasofya 4758; Escorial² 1484; Kahire¹ I, 400; ² I, 144; Bodliana I, 1154 (GAL).

13* Müellif, meşhûr bir müfessirdir. Kitabı alfabetiktir. Ancak kitabın tertibinde kendi-ne mahsus bir yol takib ettiği için araştırmacının aradığını bulması biraz zordur. İki baskısı yapılmıştır: a. 1324/1906 Haydarâbâd'da; b. Muh. Ali el-Becâvî ile Muh. Ebû'l-Fadl İbrâhîm'in tahkiki ile Mısır'da Âsâ el-Bâbî el-Halebî'nin matbaasında.

çinde çoğunlukla *Sahîhayn* ve *Muvattâ*'daki hadislerin garîb olan kelimele-
rinin lafızlarının zabtı ile rivâyet ihtilâflarını ve mânâlarının açıklamalarını
biraraya getirmiştir¹⁴. O kadar kıymetli bir eserdir ki, mücevherin ağırlığı
ile tartılsa yahut altın suyu ile yazılsa yine de az kalırdı.

12. İbn Kurkûl'un *Metâli'u'l-envâr alâ sihâhi'l-âsâr*: Hâfız Ebû İshâk
İbrâhîm b. Yûsuf el-Vehrânî el-Hamzî, İbn Kurkûl nâmıyle marûf, Fâs'ta
569 H. senesinde vefât etmiştir. Kâdî İyâd'ın öğrencilerindendir. Kitabı, ho-
casının *Meşârik*'inin muhtasarı niteliğinde olup, onun üzerine kendisinden
bazı ilâveler yapmıştır ki, bunlar da yine *Sahîhayn* ve *Muvattâ*'dan alınma
hadislerin garîbi hakkındadır¹⁵.

13. İbn Hatîb'in *K. et-Takrîb fî ilmi'l-ğarîb*: Kâdî Nûreddîn Ebû's-
Senâ' Mahmûd b. Ahmed b. Muh. el-Hemedânî el-Feyûmî (:aslen) el-Hamavî
(:doğduğu yer) eş-Şâfiî, İbn Hatîb Câmî'u'd-dehşe nâmıyle marûf, Hamâ'da
334 H. senesinde vefât etmiştir. *Sahîhayn* ve *Muvattâ*'daki hadisler içinde
geçen garîb kelimelerinin bir lûgatıdır. Tek cilttir¹⁶.

14. Hind muhaddislerinin reîsi Tâhiru's-Siddikî el-Fetennî el-Hindî'-
nin *Mecma'u'l-bihâr fî luğati'l-ehâdis ve'l-âsâr* iki cilt olup, *en-Nihâye* ve
diğer kaynaklardan derlemiştir¹⁷.

Garîb kitapları daha pek çoktur. Allah Sübhânehû ve Teâlâ en iyi bi-
lendir¹⁸.

14* İki cilt hâlinde Tunus'ta Mektebetu'l-Atika tarafından 1333 H. tarihinde yayınlan-
mıştır.

15* Yazmaları mevcuttur: Fas Karâvîn 594, 624, 1641; Kahire² I, 149.

Bu eserden yapılan seçmeler: el-Husâmî el-Kurîmî'nin 757/1356'da telif ettiği *Mun-
tehab*'ı; yazması: Tübingen 31/2.

Hülâsajarından İbn Hatîb ed-Dehşe'nin (öl. 834 H.) *Tehzibu'l-matâli*'si; yazması:
Kahire¹ I, 291; ² I, 99.

Abdülazîz el-Aşşârî ise *Müşkilu's-Sahîhayn* adlı eserini *Meşârik* ve *Matâli*'yi bira-
raya getirmek sûretiyle hazırlamıştır; yazması: Köprülü 334.

16* Yazması Mısır'da mevcuttur: Kahire¹ I, 286, hadis 127 (233 yk., 804 H.).

17* 1283 tarihinde Hind'de taşbaskısı yapılmıştır. Matbu nüshasında adı şu şekilde ve-
rilmıştır: *Mecma'u bihâri'l-envâr fî garâ'ibi't-tenzil ve-latâ'ifi'l-ahbâr*.

18* Diğer garîbu'l-hadis kitapları:

1. Ebû Ubeyde Ma'mer b. el-Müsennâ'nın *Şerhu garîbi'l-hadis*'i yahut kısaca
Garîbu'l-hadis'i. Kitabı Ebû'l-Hasan Alî b. el-Muğîre el-Esrem rivâyet etmiştir
(*Fehrese* İbn Hayr 185-6; Sirâcüddîn *Meşyeha* 129b; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 123a; *Sila*
85-29, 26).

2. en-Nadr b. Şümeyl'in *Garîbu'l-hadis*'i. Süleymân b. Selem el-Masâhifi'nin rivâye-
tiyledir (*Sila* 85-29, 25).

3. Ebû Abdurrahman et-Tirmizî'nin *Garîbu'l-hadis*'i. Müellifinden rivâyet eden:
Muh. b. el-Abbâs b. Muh. et-Tirmizî, amcasından, o da müelliften (*Sila* 85-29, 26).

4. Ebû Bekr Muh. b. el-Kâsım b. Muh., İbnü'l-Enbârî'nin (öl. 328 H.) *Garîbu'l-hadis*'-
i. İbnü'l-Esîr, bu kitaptan *Nihâye*'nin önsözünde bahsetmiştir. Söylenildiğine göre
İbnü'l-Enbârî 45000 yaprak tutan garîbu'l-hadis imlâ etmiştir (*Tezkire* III, 843).

5. Ebû'l-Ferec b. el-Cevzî'nin (öl. 597) *Garibu'l-hadis*'i. Abdülmu't' Emin Kal'acî tahkiki ile 2 cilt hâlinde 1985'de Beyrut'ta basılmıştır (Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye). Hadisleri isnâdsız olarak vermiştir.
 6. Hâfız İbn Hacer'in *Tefsiru garibi'l-hadis*'i. Harflerine göre düzenlenmiş olan kitap, 264 sayfa hâlinde Kahire'de Matba'atu'l-îmân tarafından basılmıştır.
 7. *Tefsiru garibi mâ-fi's-Sahihayni'l-Buhârî ve-Müslim*. Bu kitap, Ebû Abdillâh Muh. b. ebî Nasr Fütûh b. Abdillâh el-Humeydî'ye (öl. 488 H.) aittir. Yazması: Teymûriyye, luğat 80 (361 s.).
 8. Muvaffakuddîn Abdullatif b. Yûsuf el-Bağdâdî'nin (557-629 H.) *el-Mücerred fi garibi'l-hadis*'i. 591 senesinde te'lif edilmiş kitabın yazmaları: Âşir ef. II 74; Carullah 405 (GAL).
 9. Muh. b. Abdisselâm el-Huşenî'nin *Garibu'l-hadis*'i. Oğlu Muh. b. Muh.'in rivâyetiyle olan kitabın tamamı 20 kûsur cüz'dür; bunun onbir cüz'ü merfû, altısı sahâbe, yedisi ise tâbi'ün sözlerinin şerhinden oluşmuştur (*Fehrese* İbn Hayr 195).
 10. Ali b. Yûsuf et-Tökâdî'nin *Şerhu garibi'l-hadis*'i. Yazması: Âsâfiye I, 638, 168 (GAL).
 11. Gulâm Sa'leb'in *Garibu'l-hadis*'i: Ebû Ömer Muh. b. Abdilvâhid b. ebî Hâşim el-Bağdâdî. Abdülvâhid b. Burhân diyor ki: "Onun Ahmed'in *Müsned*'i üzerine yazdığı bir *Garibu'l-hadis*'i vardır." (*Tezkire* III, 874).
 12. Fahrüddin Muh. b. Ali b. Şu'ayb el-Bağdâdî el-Faradî, İbnü'd-Dehhân'ın (öl. 590 H.) iki ciltlik *Garibu'l-hadis*'i (*Iber* II, 103).
 13. Ebû'l-Hasan Ali b. Ömer b. Ahmed ed-Dârekutnî'nin (305-385 H.) *Garibu'l-hadis*'i. Yazması: Rampur I, 511, luğat 316 (92 yk., 566 H.) (GAS 208).
 14. Yahyâ b. Ömer b. Yûsuf el-Endülüsi el-Ahfes'in Ahmed b. İmrân b. Sellâme en-Nahvî'ye garibu'l-hadis konusunda sorduğu sorular ve aldığı cevaplar bir cüz'de toplanmıştır (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 50b).
 15. *Muntahabu'z-zehr ve's-semer min garibi'l-hadis ve'l-eser*. Bu kitap, Akil b. Ömer b. İmrân el-Alevî el-Hadremî el-Mekkî'ye (1033-1062) ait olup yazması Hindistan'dadır: Âsâfiye I, 676, 246 (GAL).
 16. Ahmed b. Kâsım el-Bûnî'nin *Fethu'l-bârî fi şerhi garibi'l-Buhârî'si* (*Fihris* 237).
 17. İbn Kutlûbôğâ'nın *Garibu ehâdisi Şerhi'l-Akta'î ale'l-Kudûrî'si* (*Fihris* 973).
 18. *Şerhu garibi mâ fi'l-Câmi'i's-sağır mimmâ emlâhu aleyhi mü'ellifihu's-Suyûtî*. Bu kitap, es-Seyyid Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdillâh b. Sa'd el-Huseynî el-Ermeyûnî'ye (öl. 958 H.) ait olup yazması Şam'da mevcuttur: Zâhiriyye, mec. 144 (70-78 yk.) (NÂSİR 224).
 19. Ali b. el-Medîni'nin *Garibu'l-hadis*'i. Bu kitaptan el-Hâkim sözletmiştir (Bkz. *Ma'rifetu ulûmi'l-hadis* s. 89).
- Keşfuzzunûn*'da isimleri zikredilen diğer *garibu'l-hadis* müellifleri:
20. Ebû'l-Abbâs Muh. b. Yezîd es-Sumelî el-Müberrid (210-285 ? H.).
 21. Ahmed b. el-Hasan el-Kindî.
 22. Ebû Muh. Seleme b. Âsım en-Nahvî.
 23. Ebû Mervân Abdülmelik b. Habîb el-Asme'î el-Mâlikî (öl. 239 H.).
 24. Ebû'l-Kâsım Mahmûd b. ebî'l-Hasan b. el-Huseyn en-Nisâbü'rî.
 25. Muh. b. Ahmed b. Keysân en-Nahvî (öl. 296 H.).
 26. Muh. b. Habîb el-Bağdâdî en-Nahvî (öl. 245 H.).
 27. Abdullah b. Ca'fer b. Dürsteveyh en-Nahvî (öl. 347 H.).
 28. Luğatçı Ebû Ali Muh. b. el-Müstenîr b. Ahmed el-Basrî, Kutrub'un *Garibu'l-hadis*'ini İbnü'l-Esir *Nihâye*'nin mukaddimesinde zikretmiştir.
 29. Ebû Amr İshâk b. Mirâr eş-Şeybânî en-Nahvî'nin *Garibu'l-hadis*'i (Hallikân I, 202).

HADİS İHTİLÂFLARI HAKKINDAKİ KİTAPLAR

Hadislerdeki ihtilâfların te'vili, hadis müşkilleri, hadisler arasındaki tenâkuzlar ile mehâmil-i sahîhin beyânı bu ilim dalının kapsadığı konulardır.

1. eş-Şâfiî'nin *İhtilâfu'l-hadis*'i. er-Rebî' b. Süleymân el-Murâdî'nin rivâyetiyle olan kitab, büyük ve tek cilttir.

es-Sehâvî, *Fethu'l-muğis*'inde onun, müellifin *K. el-Ümm*'ünün bir parçası olduğunu ileri sürmüştür¹.

2. Ebû Muh. Abdullah b. Müslim, İbn Kuteybe, *Te'vîlu muhtelifi'l-hadis*'inde pek güzel şeyler serdetmiştir².

3. Ebû Yahyâ Zekerîyyâ' b. Yahyâ es-Sâcî'nin *İhtilâfu'l-hadis*'i.

- 1* Suyûtî'ye göre bu sahada ilk söz sarfeden kişi İmâm Şâfiî'dir (*Tedrib* 387). *K. el-Ümm*'ü içinde müstakil bir fasıl hâlinde bu konuyu inceleyen Şâfiî, ihtilâf vâki olan imkanı dahilindeki tüm hadisleri zikretmeyi gaye edinmemiş, ancak hadislerin cem' ve te'lifinde takib ettiği usûle dair bazı bilgiler vermeyi amaçladığından ihtilaf vukû bulan hadislerin ancak bir bölümüne yer vermiştir.

Basması: *el-Ümm*'ün 7. cildinin 2-413. sayfaları arasında hâmişinde olarak.

Ancak birçokları tarafından Şâfiî'nin bu yazıları, onun müstakil bir kitabı olarak adedilmiştir. Bunun delili: eş-Şâfiî, zaten *el-Ümm*'ün çeşitli yerlerinde ihtilâfu'l-hadis konusunda bahislere yer vermiştir; bu böyle iken asıl kitabın sonunda müstakil bir fasıl açarak konuyu tekrar incelemesine hâcet yoktur. İbnü'n-Nedîm, *Fihrist*'inde (s. 295) bunu eş-Şâfiî'nin eserleri arasında zikretmiştir. Kezâ İbn Hacer de, hazretin biyografisini verdiği *Tevâliyyü't-te'sis* (s. 78) adlı eserinde el-Beyhakî'den naklen müstakil olarak bu kitabın ismini nakletmiştir.

İhtilâfu'l-hadis'in yegane râvisi er-Rebî' b. Süleymân'dır (Sirâcüddîn *Meşyeha* 124b-125a; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 15a; İbn Hacer *Müfehres* 100b; *Sila* 83-27, 446).

Eser, *el-Ümm*'ün hâmişinden başka Muh. Ahmed Abdülazîz'in tahkiki ile 1986'da Beyrut'ta neşredilmiştir (Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye).

- 2* Eserinde önemli denecek sayıda ihtilâflı hadislere çok güzel yaklaşımlarla yer vermiş olması yanı sıra, İbnü's-Salâh'ın da ifade ettiği gibi zikredilmesi uygun düşmeyen şeylere de değinmiştir (Bkz. *Ulûmu'l-hadis* 244).

Kitabı müelliften rivâyet edenler:

a) Ebû Bekr Muh. b. el-Hasan es-Sûfî (İbn Hacer *Müfehres* 187b; *Sila* 83-27, 443).

b) Ahmed b. Mervân el-Mâlikî ile,

c) Abdülvâhid b. Ahmed b. Abdillâh b. Müslim, müellifin torunu (İbn Hayr *Fehrese* 199-200; burada kitabın ismi şöyle verilmiştir: *K. Muhtelifi'l-hadis'i'l-mudde'a aleyhi't-tenâkud*).

İki baskısı yapılmıştır:

a) Kahire 1326.

b) Kahire 1969, Matb. el-Külliyeti'l-Ezheriyye.

Mahmûd b. Tâhir b. el-Muzaffer es-Sencârî, İbn Kuteybe'nin bu eserini ihtisâr etmiştir: *el-Muğis min muhtelifi'l-hadis*. Yazması: Âsâfiye I, 674, 135.

4. Ebû Ca'fer Muh. b. Cerîr et-Taberî'nin *İhtilâfu'l-hadis*'i.5. Ebû Ca'fer Ahmed b. Muh. b. Sellâme et-Tahâvî'nin *Müşkilü'l-âsâr*'-1. Müellifin en üstün eserlerinden olup ihtisâr ve tertîbe muhtaçtır³.

- 3* Bu sahada yazılmış en geniş eser olma hüviyetini taşımaktadır. Kitabın bir bölümü 4 cilt hâlinde 1333 tarihinde Haydarâbâd'da basılmıştır.

Değişik isimlerle geçmektedir: *Beyânu müşkili'l-âsâr* = *Beyânu müşkili hadîsi Rasûlillah* = *Te'vîlu müşkili'l-hadis*.

Kitabın râvîleri:

a) Ebû Muh. Abdülganî b. Sa'îd el-Hâfız (*Fihris İbn Atiyye* 132).

b) Ebû'l-Kâsım Hişâm b. Muh. b. ebî Halife (İbn Hayr *Fehrese* 200).

İstanbul'daki yazmaları: Feyzullah 273-279 (I, VII; 292, 294, 282, 302, 346, 227, 246 yk.; 798, 799, 799, 800, 802, 860, 859 H.). Basılmış olan ilk dört cildi, Feyzullah 273-276 numaralı nüshalara tekabül etmektedir. Buna göre 277, 278 ve 279 numaralı ciltler henüz basılmamış olmakla birlikte kitap bu 7 ciltle de bitmemektedir.

Yurt dışındaki yazmaları: Berlin 1266 (III, 183 yk., 1000 H. civarı), 1267 (3. cildin 2. yarısı, 145 yk., 749 H.); Rampur I, 92, hadîs 208-211 (4 cilt).

Kitabın iki muhtasarı vardır:

a) Kâdî İmâm Ebû'l-Velîd Muh. b. Ahmed b. Rüşd'ün *İhtisârü müşkili'l-âsâr*'ı (İbn Hayr *Fehrese* 200).

b) Cemâlüddîn Yûsuf b. Mûsâ b. Muh. el-Hanefî (öl. 803 H.), Süleymân b. Halef el-Bâcî'nin (öl. 474) muhtasarını *el-Mu'tasar mine'l-Muhtasar* adıyla hülâsa etmiştir. Basması: 1307, 1362 Haydarâbâd.

* *İhtilâfu'l-hadis* konusunda yazılan diğer kitaplar:

1) el-Beyhakî'nin *K. el-Hilâfiyât*'ı. Yazması: Selim Ağa 277-278 (GAL). Müellif, bu eserinde Ebû Hanîfe ve Şâfiî'nin ihtilâfa düştüğü konuları incelemiştir. Fıkıh bablarının göre düzenlenmiştir.

Bu kitabı Ebû Abdillâh Muh. b. Fereh, ihtisâr etmiştir ki, bunun iki ayrı nüshası Topkapı Saray'ındadır: Ahmet III 1080 (338 yk., muht. 9. H. asır), 1081 (317 yk., 8. H. asır).

Yine Beyhakî'ye ait olan ve *Kesfuzzunûn*'da (11330, 13823) 10 cilt olduğu söylenen *K. Nusûsi'l-imâm eş-Şâfiî*'nin bir cildi yazma hâlinde zamanımıza ulaşabilmiştir: Bodliana I, 828 (GAL).

2) Ebû Muh. el-Kasrî el-Endelûsî (Sehâvî, *Fethu'l-muğis* 363).

3) İbnü'l-Cevzî'nin *et-Tahkik fi ihtilâfi'l-hadis* = *et-Tahkik fi ehâdisi'l-hilâf* = *Ehâdisu't-ta'lik* = *et-Tahkik fi ehâdisi't-ta'lik*'i.

Muh. Hâmid el-Fikkî'nin tahkiki ile 1954 senesinde Kahire'de Matb. es-Sünneti'l-Muhammediyye'de neşredilmiştir.

Cemâlüddîn Muh. b. Ahmed b. Abdilhâdî el-Fûvî eş-Şâfiî (öl. 766 H.), bu kitabı ilavelerle birlikte özetlemiştir: *Tenkihu't-tahkik fi ehâdisi't-ta'lik*. Yukarıda zikri geçen kitap ile birlikte basılmıştır.

İbnü'l-Cevzî'nin bu eserini İmâm ez-Zehebî de ihtisâr etmiştir: *Tenkihu Kitâbi't-Tahkik fi ehâdisi't-ta'lik*. Müellifin hattı ile 729 senesinde kaleme alınmış nüshası İstanbul'dadır: Feyzullah 296 (187 yk.).

4. Ebû Bekr Muh. b. el-Hasan b. Fûrek'in *Te'vîlu müşkili'l-hadis*'i.

Bu eser, Abdülmü'tî Emîn Kal'acî'nin tahkiki ile 1982'de Haleb'de Dâru'l-Ve'â tarafından neşredilmiştir.

5. İbn Cerîr et-Taberî'nin (224-310 H.) *Muhtasar ulemâ'il-emsâr* = *İhtilâfu'l-fukahâ*'sı. Çeşitli baskıları yapılmıştır:

a) F. Kern tarafından 1320'de Kahire'de.

b) J. Schacht tarafından 1933'de Leiden'de.

c) Beyrut'ta Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye tarafından.

6. Hâfız İbn Hacer'in *Te'vîlu müşkili'l-hadis*'i. Bir yazması Mısır'da mahfuzdur: Dâru'l-kutub, hadis 2152 (138 yk.).

7. Ebû Bekr Muh. b. el-Huseyn el-Âcurrî'nin *İhtilâfu'l-ulemâ*'sı. Ali b. Ahmed el-Hammâmî'nin rivâyetiyle gelmiştir (*Sila* 83-27, 441).

8. Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Abdilhalîm b. Abdisselâm b. Teymiyye'nin (661-728 H.) bu sahadaki kitabı Kahire'de tarihsiz olarak basılmıştır: *Te'vîlu muhtelifi'l-hadis fi'r-redd alâ ehli'l-hadis ve'l-cem' beyne'l-ahbâri'lleti'd-de'av aleyhâ't-tenâkud ve'l-ihtilâf* (GAL S II, 123).

9. Ebû Bekr Muh. b. İbrâhîm b. el-Münzir en-Nisâbü'rî'nin (ö. 309 H.) *İhtilâfu'l-ulemâ*'sı. Yazması: Kahire¹ I, 262, hadis 37 (130 yk.).

10. Ebû Muh. Abdülcelîl b. Mûsâ el-Ensârî'nin *Beyânu müşkili'l-ehâdisi n-nebeviyye*'si. Yazması: Laleli 409.

* Hadis metinlerinde geçen ve telâffuzu zor olan kelimelerin i'râbı üzerine yazılmış yegane kitap Muhibbüddin Ebû'l-Bekâ' Abdullah b. el-Huseyn el-Ukberî el-Hanbelî'nin (538-616 H.) *İ'râbu'l-hadisî'n-nebevi*'sidir. Müellif, eserini hazırlarken İbnü'l-Cevzî'nin *Cami'u'l-mesânid*'inde irâd ettiği hadisler üzerinde çalışmıştır.

Basması: Abdülilah Nebhân'ın tahkiki ile, 1977'de Şam'da el-Meclisu'l-İlmî'l-Arabî tarafından.

* Esbâb-ı nüzûl gibi pek çok hadisin de bir vârid olma sebebi mevcuttur. Bu bâbda yazılmış iki müstakil eser mevcuttur:

a. Kemâluddîn İbr. b. Muh. b. Hamza el-Huseynî'nin *el-Beyânu ve't-ta'rif fi esbâbi vürûdi'l-hadisî's-şerîf*'i.

İki baskısı gerçekleştirilmiştir:

1. Huseyn Abdülmecid Hâşimî'nin tahkiki ile 1973-5 senelerinde Kahire'de 3 cilt hâlinde Dâru't-Tûrâsî'l-Arabî tarafından.

2. 1911 yılında iki cilt hâlinde Haleb'de Matba'atu'l-Behâ' tarafından.

b. Suyûtî'nin *el-Lum'a fi esbâbi'l-hadis*'i. Mevcut yazmaları: Kahire¹ VII, 62; ² I, 78; Escorial² 1798/14; Zâhiriyye, âmm 6376 (30-103 yk.).

EMÂLÎ KİTAPLARI

Emâli, imlânın çoğuludur. İmlâ ise eskiden ulemânın, özellikle hadis hâfızlarının haftanın iki günü Salı ve Cuma günleri icrâ ettikleri vazîfelerdendir. İmlânın şerefine binâen mescidde yapılması daha hoş karşılanırdı. İmlâ şöyle icrâ edilirdi: Müstemlî, kâimenin başına “Bu mecliste, filân câmide, filân gün, filân tarihte ve filân şeyhimiz imlâda bulundu” diye yazdıktan sonra mümlî, hadisın isnâdı ile metnini irâd ettikten sonra garîb kelimelerini tefsîr eder ve isnâdına taalluk eden fevâidi zikreder. Bu ilk dönemlerde çokça yapılan bir gelenektir, fakat zamanla hâfızlar öldü ve imlâ azaldı. Suyûtî, İbn Hacer’in vefâtından 20 sene sonra sekteye uğrayan imlâ işini H. 872 senesinde Mısır’da canlandırdı.

Bu sahada yazılan kitaplar pek çoktur:

1. Ebû'l-Kâsım b. Asâkir'in *Emâli'si*¹.

-
- 1* Büyük *Ta'rihu Dimashk*'in müellifi meşhûr hâfız İbn Asâkir'in imlâları 400'u aşkın meclisten oluşmuş idi. Hazret, her mecliste muayyen bir konuda hadisleri irâd etmiştir. Bunların bir kısmı yazma olarak elde edilmiştir:
- a) 53. meclisi. Yazması: Zâhiriyye, mec. 24 (44-48 yk.; NÂSİR).
 - b) 40. meclisi. Yazması: Zâhiriyye, mec. 68 (112-114 yk.; NÂSİR).
 - c) 566 H. tarihinde imlâ edilmiş 384. meclisi: *m. fi fadli yevmi Arafe* (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 110a-111b). Yazması: Zâhiriyye, âmm 4496 (1-6 yk.; NÂSİR).
 - d) 138. meclis: *fi nefyi't-teşbih* (*Meşyehatu'l-Halebi* 115b; İzz. b. Cem. 111a; *Dürer* IV, 64). Yazması: *Fî su'ati rahmetillah ve-nefyi't-teşbih*, Zâhiriyye, mec. 58 (39-51 yk.; 137 + 138. meclis).
 - e) 405. meclis: *fi fadli Şehri Ramadân* (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 110a; İbn Hacer *Müfehres* 96b; *Sila* 84-28, 77; *Meşyehatu'l-Halebi* 22b). Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 81 (130-133 yk.; NÂSİR), mec. 98 (169-172 yk.).
 - f) meclis *fi neşri'l-ilm* (İbn Hacer *Müfehres* 153b; *Sila* 84-28, 479).
 - g) 364. meclis: *fi fadli Şehri Receb* (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 111b). Yazması: Zâhiriyye, mec. 71 (107-114 yk.; NÂSİR).
 - h) 407. meclis: *fi bulûği's-seb'in* (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 111ab; İbn Hacer *Müfehres* 155b).
 - i) 43. meclis: *fi fadli leyleti'n-nusfi min Şa'bân* (İbn Hacer *Müfehres* 97b; *Sila* 84-28, 78).
 - j) 127. meclis: *fi zemmi zî'l-vecheyni ve'l-lisâneyn*. Zâhiriyye, mec. 21 nüshasından neşredilmiştir: Vefâ Takîyüddin'in tahkiki ile, Mecel. Mecm. Luğati'l-Arabiyye 1986 Temmuz, cilt 61, cüz' III, 553-577.
 - k) Meclis *fi zemmi kurenâ'is-sû'* ile 14. meclisi olan: *m. fi zemmi men la ya'mel bi-ilmihî*. Muh. Mutî' el-Hâfız'ın tahkiki ile Zâhiriyye nüshalarından neşredilmiştir: 1979 Şam, Dâru'l-Fikr.
 - l) Meclis *fi fadli yevmi'l-İd* (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 110a).
 - m) *M. fi fadli şehri Şa'bân*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 98 (98-106 yk., 47. meclis).

2. Oğlu Ebû Muh. el-Kâsım'ın *Emâli'si*.
3. Ebû Zekerıyyâ' Yahyâ b. Abdilvehhâb b. Mende'nin *Emâli'si*².
4. Onun ceddî Ebû Abdillâh Muh. b. İshâk b. Mende'nin *Emâli'si*³.
5. Ebû Bekr el-Hatîb'in *Emâli'si*⁴.
6. Ebû Tâhir el-Muhallîs'in *Emâli'si*⁵.
7. Ebû Muh. el-Hasan b. Muh. el-Hallâl'ın 10 meclisten oluşan *Emâli'si*⁶.
8. Ebû Abdillâh el-Hâkim'in *Emâli'si*⁷.

n) 77. meclis: *fi mâ yud'â bihi inde'n-nevm* (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 110a).

o) 76. meclis: *fi mâ yud'â bihi akabi's-salât* (Bern. *Tüceybî* 183).

p) 221. meclis: *fi fadli Ali b. ebî Tâlib*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 3 (78-85 yk., NÂSİR).

r) 280. meclis: *fi fadli Abdillâh b. Mes'ûd*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 3 (78-85 yk.; NÂSİR).

s) 238. meclis: *fi fadli Sa'd b. ebî Vakkâs*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 103 (114-117 yk., NÂSİR).

t) 51. meclis: *fi fadli's-savm*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 20 (103-108 yk.; NÂSİR).

u) *Meclis fi nefyi'l-ciheit* (İsâbe II, 162, No. 3948).

v) *Meclis fi savmi yevmi's-şekk* (Sila 84-28, 77).

y) 32. meclis: *fi't-tevbe*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 7 (11-15 yk.; NÂSİR).

z) *Cüz' fi'l-cerâd*. İbn Abbâs'ın merfû bir haberini tahrîc ettiğini İbn Kesîr'in *Tefsîr*'inden (III, 459) öğrenmekteyiz.

- 2* İbn Asâkir gibi onun da imlâları pek çok meclisten oluşmuştur: Yazmaları mevcuttur:

a) Köprülü 252 (28a-30b, 98a-101b, 7. H. asır, birkaç meclis birarada, rivâyet eden: Necibüddîn Ebû Cafer Muh. b. İsm. b. Muh. b. el-Feth et-Tarsûsi).

b) Zâhiriyye, mec. 104 (253-256 yk.).

c) *Meclis fi fadli Ramadân* (Sila 85-29, 478).

- 3* Onun imlâları oğlu Abdülvehhâb'ın rivâyeti ile gelmiştir (İbn Hacer *Müfhehres* 199a; Sila 83-27, 415). Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 35/3 (III, 24a-52b, 6. H. asır); mec. 56/9 (177a-180a, 7. H. asır) (GAS 215).

* Ebû'l-Kâsım Abdurrahman b. Muh. b. Mende'nin de bir cüz'ü rivâyet edilmiştir: *Cüz' fi zemmi ekli't-tîn* (Sila 84-28, 78).

- 4* Onun hadîs imlâları ve cüz'leri için Fevâ'idler bölümüne de müracaat ediniz. Onun *Emâli'si*ni müellifinden Hibetullah b. Muh. b. el-Ekfânî rivâyet etmiştir (*Hâvi* I, 351; Sila 83-27, 415). Onun Dimaşk Mescidindeki imlâları yazma olarak elde edilmiştir: Zâhiriyye, mec. 27 (203-210 yk.; NÂSİR).

- 5* Fevâ'idler bölümüne de bakınız. Onun imlâları 7 meclisten teşekkül etmiştir (İbn Hacer *Müfhehres* 62a; Sila 85-29, 482). Yazmaları mevcuttur: Zâhiriyye, mec. 118 (45-65 yk., 575 H.), mec. 7 (30-41 yk., 603 H.), mec. 60 (95-119 yk., 633 H.) (NÂSİR 398).

- 6* Rivâyet ve kıraat olunmuş hadîs cüz'lerinden biri olan el-Hallâl'ın imlâlarını müelliften rivâyet eden: Ebû'l-Hayr el-Mübârek b. el-Huseyn b. Ah. el-Assâl (öl. 510 H.) (*Meşyehatu'l-Halebî* 57ab, 75b; İbn Hacer *Müfhehres* 113ab, 137b; *Dürer* I, 257; Sila 83-27, 415). Yazmaları mevcuttur: Feyzullah 2169 (137a-149a yk., 614 H.; imlâ tarihi: 438 H.); Köprülü 252 (7. H. asır; imlâ tarihi aynı); Zâhiriyye, mec. 52 (120a-126a, 7. H. asır, 2 meclisi).

- 7* Yazması: Köprülü II, 252 (87-97 yk.). Müelliften rivâyet eden: Ebû Bekr Ah. b. Ali b.

9. Yine onun *Emâliyyü'l-aşîyyât*'ı.
10. Abdülgâfir el-Fârisî'nin *Emâlî*'si⁸.
11. Kâdılar kâdısı Ebû'l-Mevâhib İbn Sasrî'nin *Emâlî*'si. Bu zâtı, Ebû'l-Kâsım b. Sasrî ile karıştırmamalıdır.
12. Ebû'l-Feth b. ebî'l-Fevâris'in *Emâlî*'si⁹.
13. Ebû Hafs b. Şâhîn'in *Emâlî*'si¹⁰.
14. Ebû Bekr Ahmed b. Ca'fer el-Katî'î'nin *Emâlî*'si¹¹.
15. es-Selâmî'nin *Emâlî*'si: Ebû'l-Fadl Muh. b. Nâsır b. Muh. b. Alî b. Ömer es-Selâmî —ki bu, Dârü's-selâm yani Bağdât'a nisbettir— İrâk muhaddisi, eş-Şâfi'î (sonra:) el-Hanbelî, güvenilir hâfız, 550 H. tarihinde vefât etmiştir.
16. er-Râfi'î'nin *Emâlî*'si: Ebû'l-Kâsım Abdülkerîm b. Muh. b. Abdilkerîm b. el-Fadl el-Kazvîni er-Râfi'î, öl. 623 H. Onun imlâları Fâtîha sûresinin kelimelerinin sayısı olan 30 meclisten ibârettir. Bu meclislerin herbirinde o, 30 hadisi isnâdlarıyla imlâ etmek sûretiyle bunlar hakkında konuşmuş ve fasıllarla şerhlerini de yapmıştır. Tek ciltlik imlâlarına şu ismi vermiştir: *Emâliyyü'ş-şâriha li-müfredâtî'l-Fâtîha*.¹²
17. Kâdi Ebû'l-Hüseyn Abdülcebbâr b. Ahmed b. Ahmed b. Abdülcebbâr el-Hemedânî el-Esedâbâdi eş-Şâfi'î el-Mu'tezilî'nin *Emâlî*'si. Mu'tezile ona "kâdılar kâdısı" ünvânını vermiştir. Bu lakabı başka birisi için itlâk etmemişlerdir. Usûle dâir eserlerin sâhibi, öl. Rey 415 H. Evine defnedilmiştir.
18. Ebû Bekr Muh. b. Ahmed b. Abdilbâkî b. Mansûr el-Bağdâdî'nin *Emâlî*'si, büyük imâm, hâfız, verâ' sâhibi, güvenilir, öl. 489 H.¹³

Abdillah b. Halef.

- 8* Yazması: Zâhiriyye, mec. 38 (18-23 yk.; NÂSİR 348).
- 9* Fevâ'idler bölümüne bakınız. O, Ebû'l-Feth Muh. b. Ah. b. ebî'l-Fevâris'tir (öl. 412 H.). Ebû Abdillah Mâlik b. Ah. b. Alî b. İbr. el-Mâlikî el-Bânyâsî (398-485 H.), İbn ebî'l-Fevâris ile Ebû'l-Hüseyn Alî b. Muh. b. Abdillah b. Bişrân'ın (öl. 415 H.) bir meclisten oluşan hadis imlâlarını tahrir etmiştir (Sirâcüddin *Meşyeha* 92b; İbn Hacer *Müfehres* 194a). Yazması: Zâhiriyye, mec. 7 (85-90 yk.; NÂSİR 229).
- 10* Fevâ'idler ve hadis cüz'leri bölümlerine de müracaat ediniz. Rivâyet olunan kitaplar cümlesindendir (*Sila* 83-27, 413). Yazmaları mevcuttur: Zâhiriyye, mec. 103 (63a-72a, 7. H. asır, üç meclis), mec. 83/6 596a-107b, 6. H. asır, üç meclis, mec. 104 (83a-93a, 464 H.), mec. 71 (42a-49a, 587 H.), mec. 17 (112-115 yk.) (GAS 210).
- 11* Fevâ'idler ve Hadis cüz'leri bölümlerine de bakınız. Tamamı 13 cüz'den teşekkül etmiş olup, yegane râvîsi: Alî b. İbr. el-Bâkillânî (*Bern. Tüceybî* 227; İbn Hacer *Müfehres* 161b; *Dürer* IV, 226; *Sila* 83-27, 413) el-Katî'î'nin imlâları ile birlikte 4 meclisten oluşan Ebû Bekr Muh. b. İsm. b. el-Abbâs el-Verrâk'ın da *Emâlî*'si kıraat ve rivâyet olunmuştur. *Emâliyyu'l-Verrâk* namıyla maruftur. 20. nolu tercemeye bakınız.
- 12* Bkz. *Siyer* XXII, 253; Sirâcüddin *Meşyeha* 140a.
- 13* İsim benzerliği olan Ebû Bekr Muh. b. Abdilbâkî b. Muh. el-Ensârî el-Bezzâr, Kâdîl-Meristân'ın (öl. 442-535 H.) *Emâlî*'si, 7 cüz'ü geçkindir (Sirâcüddin *Meşyeha* 139b; İbn Hacer *Müfehres* 32b, 63b; *Sila* 83-27, 409). Yazması: Zâhiriyye, âmm 4519 (VI, 1-14 yk.; NÂSİR 134).

19. Ebû'l-Hayr el-Kazvî'nin *Emâli*'si: Ebû'l-Hüseyn yahut Ebû'l-Hayr Radiyüddîn Ahmed b. İsmâ'il b. Yûsuf b. Muh. b. el-Abbâs el-Kazvî el-Hâkimî eş-Şâfi'î el-Vâ'iz es-Sûfi, Kazvîn'de 590 H. senesinde vefât etmiştir.

20. Müksir muhaddis Ebû Bekr Muh. b. İsmâ'il b. el-Abbâs el-Verrâk el-Bağdâdî'nin *Emâli*'si, öl. 378 H.¹⁴

21. el-Mahâmîlî'nin *Emâli*'si: Ebû Abdullah el-Hüseyn b. İsmâ'il b. Muh. el-Mahâmîlî —ki bu, tahterevana nisbettir— ed-Dabbî el-Bağdâdî el-Kâdî, Bağdat şeyhi ve muhaddisi, öl. 330 H. Bağdat ve İsbehân'lıların rivâyetlerinden teşekkül eden 16 cüz'den oluşmuştur.¹⁵

22. Irâk müsniidi Ebû'l-Kâsım Abdülmelik b. Muh. b. Abdullah b. Bişrân el-Bağdâdî el-Vâ'iz'in *Emâli*'si. Müellif 430'da vefât etmiştir.¹⁶

23. ez-Zeccâcî'nin *Emâli*'si: Ebû'l-Kâsım Abdurrahman b. İshâk ez-Zeccâcî, Cümel sâhibidir. Taberiyye'de 339 yahut kimilerince 340 H. senesinde vefât etmiştir. Kalın bir ciltte bir çok *Emâli*'si vardır¹⁷. İçindeki hadisler isnâdlıdır. *el-Müzhir (fi'l-luga)*'de deniliyor ki: "Bildğim kadarıyla o, lügatçilerin tariki üzere son imlâ eden kişidir."

24. İbnu's-Salâh'ın *Emâli*'si¹⁸.

25. Zeynüddîn el-İrâkî'nin *Emâli*'si: Ebû'l-Fadl Zeynüddîn ve Zeynülhuffâz Abdurrahîm b. el-Hüseyn el-İrâkî el-Eserî, büyük imâm, asrın hâfızı, hadiste bedî eserlerin sâhibi, 808 H. tarihinde vefât etmiştir. Onun imlâları 400 meclisten oluşmuştur¹⁹. Talebesi İbn Hacer diyor ki: "596 senesinde hadis imlâ etmeye başladı. Allah, onunla sünneti ihyâ etmiştir. Dört-yüzden fazla mecliste çoğunlukla güvenilir olan hıfzından olmak üzere imlâlarda bulunmuştur."

26. Oğlu Ebû Zür'atî'l-İrâkî'nin *Emâli*'si 600 meclis kadardır.

27. İbn Hacer'in *Emâli*'si: Şihâbüddîn Ebû'l-Fadl Ahmed b. Alî b. Muh. b. Muh. b. Alî b. Hacer —ki bu, Âl-i Hacer'e nisbettir. Bunlar ise Tunus'ta

14* el-Katî'nin imlâları ile birlikte rivâyet ve kıraat olunmuştur. Yukarıda onun tercemesine bakınız (*Dürer* IV, 100, 226; *Bern. Tuceybi* 227; İbn Hacer *Müfheres* 161b; *Sila* 83-27, 413).

15* Fevâ'idler ve Hadis cüz'lerine müracaat ediniz. Râvileri: Ebû Amr Abdülvehid b. Muh. b. Mehdi, İbr. b. Abdullah b. Hurşid (*Meşyehatu'l-Halebi* 68b; *Vefeyât İbn Râfi* II, 322; Sirâcüddîn *Meşyeha* 138a; İbn Hacer *Müfheres* 139 ab, 179 ca). *İsâbe*'nin kaynaklarındandır (III, 55, 81). *Mahâmiliyyât* adıyla maruftur.

16* Bkz. Sirâcüddîn *Meşyeha* 140b; *Bern. Vâdiyâşi* 265; İbn Hacer *Müfheres* 53b, 111b, 201a. Yazmaları vardır: Bankipore V, 2, 317; Zâhiriyye, mec. 102/1 (1-200 yk., II, XV), mec. 29/1 (1-127 yk., XVIII-XXX), hadis 330 (125-140 yk., II), âmm 7417 (XXIX, 1-12 yk.), âmm 3927 (XXX, 1-8 yk.), mec. 75/8 (125-234 yk., 7 meclis), mec. 68 (24-37 yk., 3 meclis), 115 (2 meclis, 29-38 yk.), mec. 87 (2 meclis, 204-212 yk.), mec. 92/2 (bir meclis, 12-14 yk.), mec. 101/9 (bir meclis, 130-132 yk.), mec. 18 (I, 272-289 yk.).

17* Bir alıntı *Hâvî*'de yer almıştır (I, 264).

18* Yazması: Ezher, hadis 903 (81 yk., 7. H. asır).

19* Yazmaları: Köprülü 251 (222 yk.); Zâhiriyye, hadis 359 (75-80 yk., 86. meclisi), mec. 51 (187-188 yk.); Landb. -Br. 95 (4 meclis); Bankipore V, 2, 318.

Bilâd-i Cerîd'de Kâbis topraklarında yaşayan bir topluluktur.— el-Kinânî el-Askalânî (:aslen, sonra:) el-Misrî (:doğum yeri, menşe, oturduğu ve öldüğü yer) eş-Şâfiî el-Hâfız, kendi ve yakın olan tüm emsârın muhaddis ve hâfızlarının efendisi idi. İkinci Beyhakî diye vasıflandırılmıştır. H. 852'de vefât etti ve Karâfetu's-suğrâ'ya defnedildi. Suyûtî: "Fenn onunla son bulmuştur." Bir başkası da: "Hadis rihleti ile riyâseti, dünyânın tümü üzerinde onda son bulmuştur. Kendi asrında ondan başka hâfız yok idi." demiştir. Pek çok kitap te'lif etti ve 1000 meclisten fazla imlâda bulundu.²⁰

28. es-Sehâvî, *Fethu'l-muğîs*'inde: "Mekke ile Kâhire'nin birkaç yerinde imlâlar icrâ ettim. İmlâ ettiğim meclislerin sayısı şimdiye kadar 600'e yaklaşmıştır. Ameller niyetlere göredir." demiştir.

29. Suyûtî de *Tedribu'r-râvî*'sinde söylediği gibi 80, daha sonra 50 mecliste imlâlarda bulunmuştur.

30. Yine İbn Hacer'in *Emâliyyü'l-Ezkâr*'ı ile

31. *Emâliyyü'l-muhrace alâ Muhtasarı İbni'l-Hâcib el-aslî*'si birkaç cilttir. Her ikisinde de hadislerin tüm senedlerini kendi isnâdı ile tahrir etmiştir.

32. Hâfız Zeynüddîn Kâsım b. Kutlûboğâ el-Hanefî'nin 2 ciltlik *Emâliyyü mesânîdi Ebî Hanîfe*'si.

33. Suyûtî'nin *Emâliyyü'd-dürreti'l-fâhire fî keşfi ulûmi'l-âhire li'l-Ğazâlî*'si.

Emâlî kitapları daha pek çoktur.²¹

20* Onun Haleb'te yaptığı imlâları: *Emâliyyü'l-Halebiyye* adıyla marûftur. Yazmaları mevcuttur: İskenderiye, Belediye 2021d (42 yk., 836 H.); Köprülü 427/2 (7b-12a yk., 9. H. asır, sadece 2 meclis, 12 Şevval 836 H. tarihli meclis); Zâhiriyye, hadis 234 (271-272 yk., 155. meclis); Âsâfiye I, 610, 187.

21* **Diğer Emâlîler:**

1. Ebû Bekr Muh. b. Muh. b. Süleymân b. el-Hâris el-Ezdi el-Vâsitî, İbnü'l-Bâğandî'nin (öl. 312 H.) *Emâlî*'si. Yazması: Teymûr, hadis 150 (34 yk., 707 H.; GAS 173).

2. Ebû Abdillâh, Ah. b. Alâ' b. Ah. er-Rûzbârî'nin (303-369 H.) *Emâlî*'si. Üç meclisten teşekkül etmiştir (*Sila* 84-28, 66). Râvisi: el-Huseyn b. Muh. el-Halebî. Yazması: Zâhiriyye, mec. 26 (3 meclisi, 208a-217b, 7. H. asır; NÂSİR 289).

3. Ebû Bekr Ah. b. Selmân b. el-Hasan en-Neccâd el-Bâğdâdî el-Hantelî'nin (253-348 H.) *Emâlî*'si. Muhtelif râvîler tarafından mümlisinden rivâyet edilmiştir:

a) Abdurrahman b. Abdillâh el-Hurafî (İbn Hacer *Müfehres* 166b; *Sila* 84-28, 66; üç meclis).

b) Muh. b. Muh. b. Mahled'in rivâyeti ile (*Sila* 85-29, 480; 83-27, 412).

c) Ebû'l-Kâsım Abdülmelik b. Muh. b. Muh. b. Abdillâh b. Bişrân'ın rivâyeti ile (Sirâ-cüddîn *Meşyeha* 79 ab; İbn Hacer *Müfehres* 187a). Tamamı 5 meclisten oluşmuştur. Yazmaları mevcuttur: Zâhiriyye, mec. 61 (44a-53a, 499 H.), mec. 94 (125b-127a yk., bir meclis) (NÂSİR 140); Ebû'l-Hasan Muh. b. Muh. b. İbr. b. Mahled'in (329-419 H.) rivâyeti ile olan imlâları, Ebû Ca'fer el-Buhturî ile Ca'fer b. Muh. b. Nusayr'ın imlâları ile birlikte yazması: Zâhiriyye, mec. 90 (59-67 yk., 417 H.; NÂSİR 108).

Fevâ'idler bölümüne de müracaat ediniz.

4. Ebû Bekr Muh. b. el-Kâsım b. Beşşâr el-Enbârî el-Mukrî'nin (271-328 H.) *Emâlî*'-

si. 14. meclisi 326 H. tarihinde icra edilmiştir (Sirâcüddîn *Meşyeha* 68b, 69a). Rivâyet ve kıraat olunan hadis kitaplarındandır (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 35b; *Sila* 83-27, 409). Yazması: Zâhiriyye, mec. 88 (139-196 yk.; NÂSİR 26).

5. Ebû'l-Kâsım İsm. b. Ah. b. Ömer es-Semerkindî'nin (454-536 H.) *Emâlî'si* (*Vefeyât İbn Râfi'* II, 287; *Sila* 83-27, 414). Yazması: Zâhiriyye, mec. 106 (23-28. cüz'ler, 2-8 yk.; NÂSİR 195). Hadis cüz'leri bölümüne de bakınız.

6. Ebû Bekr Muh. b. el-Kâsım b. el-Muzaffer eş-Şâfi'î eş-Şehrezûrî'nin (454-538 H.) rivâyeti ile: Ebû Bekr İsm. b. Alî en-Nisâbü'rî ile Ebû Bekr Ah. b. Alî b. Halef eş-Şirâzî'nin bir meclislik *Emâlî'leri* (*Meşyehatu'l-Halebi* 34b). Yazması: Zâhiriyye, mec. 70 (1-12 yk.; NÂSİR 375).

7. Ebû Sehl Ah. b. Muh. b. Abdillâh b. Ziyâd el-Kattân'ın (259-350 H.) *Emâlî'si*. Sadece tek meclis olup râvîsi: Ebû Alî el-Hasan b. Ah. b. İbr. b. Şâzân (*Sebetu's-Şemmâ'* 225a-229a; *Sila* 85-29,478). Yazması: Zâhiriyye, mec. 34 (sadece tek yaprak: 218, 6. H. asır; NÂSİR 165; GAS 188).

8. Ebû Hâmid Ah. b. Muh. b. Muh. es-Serahsî eş-Şücâfî'nin (452-534 H.) tek cüz'lük *Emâlî'si* (İbn Hacer *Müfehres* 62a). Yazması: Zâhiriyye, mec. 62/5 (44a-49b, 7. H. asır; GAS 96; NÂSİR 148).

9. er-Re'îs Ebû Abdillâh el-Kâsım b. el-Fadl es-Sekafî'nin rivâyet ettiği birer meclislik Ebû Abdurrahman Muh. b. el-Huseyn b. Muh. es-Sülemî (325-412 H.) ile Ebû Muh. Abdurrahman b. Muh. b. Ah. b. Bâleveyh et-Türki en-Nisâbü'rî'nin (öl. 410 H.) *Emâlî'leri* (*Meşyehatu'l-Halebi* 105 ab; *Bern. Vâdiyâşi* 256). Yazması: Köprülü 1584/6 (48b-50a, 9. H. asır).

10. Ebû'l-Kâsım Alî b. Ah. b. Muh. el-Bundâr el-Büsrî'nin (öl. 474 H.) *Emâlî'si* (İbn Hacer *Müfehres* 179bb; *Sila* 83-27, 412). Yazmaları: Şehit Ali 546/15 (110a-111b, 799 H., İbn Hacer'in elyazısı ile); Zâhiriyye, mec. 120 (24. meclis, 147-151 yk; NÂSİR 234).

11. Ebû Ca'fer Muh. b. Amr b. el-Buhturî er-Rezzâz'ın (251-339 H.) *Emâlî'si*. En az 11 meclisten oluşmuştur. Muhtelif râvîler tarafından rivâyet olunmuştur (İbn Hacer *Müfehres* 8a, 119b, 165b). Yazmaları mevcuttur: Feyzullah 259 (149a-152a, 9. H. asır); Zâhiriyye mec. 26 (3 meclis, 20a-32a, 7. H. asır), mec. 46 (191a-202b, 7. H. asır), mec. 64 (93a-105a, 6. H. asır), mec. 73 (6 meclis, 224a-234a, 6. H. asır), mec. 75 (3 meclis, 110a-124a, 6. H. asır), mec. 90/6 (59a-67b, 417 H.), mec. 110 (6 meclis, 108a-121a, 633 H.), mec. 120 (bir meclis, 174a-178a, 6. H. asır) (GAS 184, NÂSİR 145).

Fevâ'idler ve Hadis cüz'leri bölümlerine de bakınız.

12. Ebû'l-Feyd Muh. Murteâ b. Muh. ez-Zebîdî el-Huseynî el-Hanefî'nin (1145-1205 H.) *Emâliyyü's-Şeyhûniyye'si* (*Fihris* 583). Yazması: Berlin 10253.

Yine ez-Zebîdî'ye *Emâliyyü'l-Hanefiyye* (*Fihris* a.y.) ile *Gureru'l-fevâ'id* adlı bir *Emâlî* de nisbet edilmiştir ki, bu Muh. İbr. Ebû'l-Fadl'ın tahkiki ile neşredilmiştir: Mısır 1954, Matba'atu İsâ el-Bâbî.

13. Ebû'l-Abbâs Ah. b. Yahyâ b. Zeyd b. Seyyâr en-Nahvî, Sa'leb'in (öl. 291 H.) *Emâlî'si*. Tamamı 12 meclistir (İbn Hacer *Müfehres* 112a; Sirâcüddîn *Meşyeha* 137b; İbn Hayr *Fehrese* 227, 273). *İsâbe'nin* kaynaklarındandır (I, 113; I, 88, *Fevâ'id* adıyla; III, 583). Neşredilmiştir: *Mecâlisü Sa'leb*, Ah. Muh. Şâkir ve Abdüsselâm Hârûn' un tahkiki ile 2. tab'ı, Kahire 1956, Dâru'l-Ma'rife.

14. Ebû Muh. el-Hasan b. Alî b. Muh. el-Cevherî'nin (363-454 H.) *Emâlî'si*, pek çok meclisten oluşmuştur. Bunlardan tesbit edebildiğimiz en büyüğü 11. meclistir:

a) *Meclisu't-tevadû'* (İbn Hacer *Müfehres* 189b, 192b; *Dürer* IV, 198; *Sila* 85-29, 478).

b) Altı meclisi (İbn Hacer *Müfehres* 101/a).

c) 3, 4, 6, 7 ve 11. meclisleri (*Dürer* II, 128; *Vefeyât İbn Râfi'* II, 290).

d) Üç meclisi, Kâdî'l-Meristân Muh. b. Abdilbâkî el-Ensâri'nin rivâyeti ile (İbn Hacer *Müfehres* 81b; *Sila* 84-28, 66).

Yazmaları mevcuttur: Zâhiriyye, mec. 117 (4 meclis, 109-119 yk., 580 H.), mec. 79 (2 meclis, 94-99 yk.), mec. 79 (VII, XI, 131-142 yk.), mec. 110 (II, 55-66 yk.; NÂSİR 250).

15. Ebû'l-Kâsım İsâ b. Alî b. İsâ b. Dâvud b. el-Cerrâh'ın (302-391 H.) *Emâlî'si*.

Râvisi: Ebû'l-Huseyn .h. b. Muh. b. Ah. b. en-Nakûr (Sirâcüddîn *Meşyeha* 141ab; İbn Hacer *Müfehres* 160 ca; 179aa; 207a; *Sila* 83-27, 409). *İsâbe*'nin kaynaklarından (III, 391; IV, 210). Yazmaları vardır: Zâhiriyye, hadis 387 (2. cüz'den 7 ve 8. meclisler, 10-19 yk.), mec. 110 (6 meclis, 176-195 yk.), mec. 37 (I-II, 54-74 yk.) (NÂSİR 197).

16. Ebû'l-Kâsım Hibetullah b. Muh. b. el-Huseyn el-Bağdâdî'nin (432-525 H.) *Emâli*'si (İbn Hacer *Müfehres* 139bb, 160 db, 161a; *Sila* 83-27, 413).

Yazması: Zâhiriyye, mec. 98 (II, 18-27 yk.; NÂSİR 198).

17. Ebû Muh. el-Hasan b. Ali b. Affân el-Âmirî el-Kûfî'nin (öl. 270 H.) *Emâli ve'l-kirâat*'i (İbn Hacer *Müfehres* 98a; 5b; *Dürer* II, 20; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 69b-70a).

Yazmaları: Şehit Ali 546/6 (88a-91b, 9. H. asır); *Kahire*² I, 107, hadis 1558; GAS 146.

18. Ebû'l-Hasan Muh. b. Ah. b. Rezkaueyeh el-Bezzâz'ın *Emâli*'si (Sirâcüddîn *Meşyeha* 142a; İbn Hacer *Müfehres* 170a, 2 meclis; *Dürer* I, 439; *Sila* 83-27, 414).

19. Ebû Muh. el-Hasan b. Abdilmelik b. Muh. b. Yûsuf'un (4-5. asır H.) *Emâli*'si (*Dürer* II, 13). Yazmaları mevcuttur: Feyzullah 259 (146a-148b, 9. H. asır; rivâyet eden: 472 H. yılında Ebû'l-Ma'mer Huzeyfe b. Sa'd el-Vezzân); Zâhiriyye, mec. 104 (124a-130a, 6. H. asır, tahrir eden: Ebû Ali Ah. b. Muh. b. Ah. el-Bürdânî [öl. 498 H.]; GAS 218), mec. 110 (1-6 yk., 44. meclis), mec. 34 (137-144 yk.) (NÂSİR 202).

20. İbn Düreyd'in *Emâli*'si, *İsâbe*'nin kaynaklarından olup pek çok maktû haberi muhtevîdir (I, 248; II, 193, 85, 282).

21. *Emâliyyu'd-Dakiki* = Ebû Ca'fer Muh. b. Abdilmelik ed-Dakiki'nin *Emâli*'si (*Siyer* XXIII, 236; İbn Hacer *Müfehres* 187a; *Sila* 83-27, 411). Tamamı 10 meclistir. Fevâ'idler bölümüne de müracaat ediniz.

22 (Yahyâ b.) Abdilkerim b. el-Heysem b. Ziyâd ed-Dirâkûlî'nin *Emâli*'si. Rivâyet eden: Ebû Sehl Ah. b. Muh. b. Abdillâh b. Ziyâd el-Kattân. *İsâbe*'de iki ayrı yerde *Fevâ'id*'i vardır (I, 57, II, 3).

23. Ebû Bekr Muh. b. Yûsuf b. Muh. b. Dûst el-Allâf'ın (öl. 381 H.) *Emâli*'si (*Vefeyât İbn Râfi'* I, 237). Yazması: Zâhiriyye, mec. 67 (bir cüz'ü, 112a-130a, 7. H. asır).

24. Onun oğlu Ebû Abdillâh Ah. b. Muh. b. Yûsuf'un tek meclisten oluşan *Emâli*'si. Râvisi: Ebû'l-Hasan b. en-Nakûr (İbn Hacer *Müfehres* 59b).

25. Ebû Muh. Rizkullah b. Abdilvehhâb et-Temîmî el-Hanbelî el-Bağdâdî'nin (400-488 H.) *Emâli*'si (*Vefeyât İbn Râfi'* II, 201; Sirâcüddîn *Meşyeha* 138b; *İsâbe* I, 62). Yazması: Zâhiriyye, ta'rîh 63 (51-54 yk.; NÂSİR 286).

26. Ebû Tâhir Ah. b. Muh. b. Ah. es-Sileff'nin *Emâli*'si. *Silefiyyât*'ın bölümleri olabilir (İbn Hayr *Fehrese* 178, 179; *Sila* 83-27, 409; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 53b-54a; *Bern. Vâdiyâşi* 279). Onun Arabin faziletine dair (*Fihris* 83-27, 478) bir meclisi ile Kur'an'ın faziletine dair bir meclisi de (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 53b) vardır.

Yazmaları: Zâhiriyye, âmm 9399 (I, 1-12 yk., Abdülganî el-Makdisî'nin elyazısı ile); âmm 7416 (1-9 yk., cüz' XVII); âmm 3927 (cüz' XXX, ilk yaprağı noksan, 1-9 yk.; NÂSİR).

27. Ebû'l-Muzaffer Abdurrahman b. ebî Sa'd Abdilkerim b. Muh. b. Mansûr es-Sem'ânî'nin iki meclislik *Emâli*'si (İbn Hacer *Müfehres* 34b; *Dürer* IV, 406; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 96b, 97a).

28. Ebû Sa'd Abdülkerim b. Muh. b. Mansûr es-Sem'ânî'nin *Emâliyyü'l-Hamse-mi'e*'si. Rivâyet eden oğlu: Fahrüddîn Ebû'l-Muzaffer (Sirâcüddîn *Meşyeha* 140a).

29. *Emâli İbn Sem'un* = Ebû'l-Huseyn Muh. b. Ah. b. İsm. b. Abbâs b. Sem'un'un (300-387 H.) *Emâli*'si (İbn Hacer *Müfehres* 160ab; *Meşyehatu'l-Halebi* 64ab; *Dürer* III, 160; *İsâbe* II, 518, *Vefeyât İbn Râfi'* II, 387; *Sila* 83-27, 413). Yazmaları mevcuttur:

Zâhiriyye, mec. 17 (31a-69a, 179a-198b, 6. H. asır), mec. 30 (47a-66a, 7. H. asır), mec. 117 (I-II, 67-183 yk.) (NÂSİR 59).

30. Ebû Bekr Muh. b. Abdillâh b. İbr. b. Abdeveyh eş-Şâfi'î el-Bağdâdî'nin (260-354 H.) *Emâli*'si. Fevâ'idler bölümüne ve *Gaylâniyyât*'a bakınız. Yazmaları mevcuttur: Feyzullah 259 (152a-153a, 9. H. asır, bir meclisi); Zâhiriyye, mec. 120 (178b-179b, 6.

H. asır), mec. 41 (1-22 yk.; NÂSİR 252).

31. Ebû Bekr Ah. b. Ali b. Abdullah b. Halef eş-Şîrâzî'nin (öl. 487 H.) *Emâli'si* (*Gunye* 270; *Sila* 83-27, 412). Yazması: Zâhiriyye, mec. 103 (3-17 yk., 281-287. meclisler).

32. Ebû Abdillâh el-Huseyn b. Hârûn b. Muh. ed-Dabbî'nin (320-398) *Emâli'si* (= *Emâliyyü'd-Dabbî*) (*Tezkire* III, 1028; İbn Hacer *Müfehres* 139ab; *İsâbe* II, 238; *Sila* 83-27, 409). Yazması: Leiden B 122 (6 yk., 692 H.); Zâhiriyye, mec. 22 (50. ve 61. meclisler, 134a-144a, 6. H. asır), mec. 63 (9a-144a, 2 meclis, 6. H. asır) (GAS 216).

33. en-Nakîb Ebû'l-Fevâris Tîrâd b. Muh. b. Ali el-Hâşimî ez-Zeynebî el-Bağdâdî'nin (398-491 H.) *Emâli'si* (İbn Hayr *Fehrese* 163, 2 meclis; *Sila* 83-27, 414, 25 meclis; *Tekmile* III, No. 2750; İbn Hacer *Müfehres* 147ab; Sirâcüddîn *Meşyeha* 138b, 139a).

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 35 (9 meclis, 78/98 yk.), mec. 37 (1-5 yk., bir meclis), mec. 62 (tek meclis, 120-123 yk.), mec. 63 (bir meclis, 147-149 yk.), mec. 94 (170-174 yk.), hadis 344 (bir meclis, 16-21 yk.) (NÂSİR 342).

Fevâ'idler bölümüne bakınız.

34. Ebû Ya'lâ Ah. b. Ali b. el-Müsennâ el-Mevsilî'nin 3 meclisten oluşan *Emâli'si* (İbn Hacer *Müfehres* 35a; *Sila* 84-28, 66).

35. Ebû Bekr Yûsuf b. Ya'kûb b. İshâk b. Behlûl el-Ezrak et-Tenûhî el-Kâtib el-Enbârî'nin (238-329 H.) *Emâli'si* (Sirâcüddîn *Meşyeha* 142b). Yazması: Zâhiriyye, mec. 38/1 (1a-15b, 472 H., 6 meclis; GAS 180).

36. Kâdî Ebû Bekr Yûsuf b. el-Kâsım b. Yûsuf el-Meyâncî'nin (285-375 H.) *Emâli'si* (*Bern. Tüceybî* 181). Yazması: Zâhiriyye, mec. 64 (131a-140a, 5. H. asır; GAS 203).

37. Hibetullah b. Muh. b. el-Hasan en-Nisâbü'rî'nin *Emâli'si* (İbn Hacer *Müfehres* 111 fa; 185 b).

38. Ebû İshâk İbr. b. Abdissamed b. Mûsâ el-Hâşimî'nin (öl. 325 H.) *Emâli'si* (= *Emâliyyü'l-Hâşimî*) (İbn Hacer *Müfehres* 193b, 196a; Sirâcüddîn *Meşyeha* 137a; *Bern. Vâdiyâşî* 242; *Sila* 83-27, 409). Yazması: Feyzullah 507/11 (103a-109a, 9. H. asır).

39. el-Hatib Ebû Muh. Abdullah b. Muh. b. Hezârümerd es-Sarifeynî'nin (382-469 H.) *Emâli'si* (İbn Hacer *Müfehres* 59b; *Vefeyât İbn Râfi'* I, 224, 203). Yazması: Zâhiriyye, mec. 51 (163-173 yk., bir meclis; NÂSİR 129)..

40. Vezir el-Hasan b. Ali, Ebû'l-Hasan Nizâmu'l-mülk'ün (408-485 H.) *Emâli'si* (İbn Hacer *Müfehres* 139ab; *Sila* 83-27, 414). Neşredilmiştir: Abdülhâdî Ridâ Mahbûbe'nin tahkiki ile Mecel. Ma'hedi'l-Mahtûtât 5/1959/349-378.

41. Fakîh Ebû'l-Feth Nasr b. İbr. b. Nasr en-Nâblusî el-Makdisî'nin (410-490) *Emâli'si* (İbn Hacer *Müfehres* 144b; *Sila* 85-29, 479). Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 13 (347. meclis, 94-98 yk.), mec. 79 (27-33 yk., 121. meclis), mec. 11 (194-197 yk.), mec. 26 (173-180 yk.), mec. 63 (178-180 yk.), mec. 110 (254-262 yk.) (NÂSİR 425).

42. Ebû Sa'îd Muh. b. Ali b. Amr b. Mehdi, en-Nakkâş el-İsfehânî'nin (öl. 414 H.) *Emâli'si* (İbn Hacer *Müfehres* 210a, 6 meclis; 11ea; *Tezkire* III, 1059; *Sila* 84-28, 65).

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 20 (3 meclis, 40a-52a yk., Hâfız Abdülganî el-Makdisî'nin elyazısı ile), mec. 41 (80-85 yk.) (GAS; NÂSİR 476). Fevâ'id ve hadis cüz'leri bölümlerine de bakınız.

43. Ebû Nu'aym Ah. b. Abdullah b. Ah. b. İshâk el-İsbehânî'nin (336-430 H.) *Emâli'si* (*Sila* 84-28, 60, 3 meclisi). Yazmaları vardır: Köprülü 252/2, 11 (bire meclisi, 9b-10b ve 83a-84b, su tahribatına uğramış, 7. H. asır); Kahire² I, hadis 155 (11 s., 25583b, 1351 H.; Kahire Suppl. III, 7).

44. Ebû'l-Hasan Ali b. Yahyâ b. Ca'fer b. Abdekeveyh el-İsfehânî'nin (420 H. civarı) *Emâli'si* (*Dürer* I, 48; II, 366; *Sebet İbn Habîb* 25b; *Meşyehatu'l-Halebi* 16b, 91b, 92a; İbn Hacer *Müfehres* 202b, 203b; *Sila* 84-28, 65). Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 66 (1b-16b, 7. H. asır), mec. 119 (216a-226a, 706 H. tarihli bir semâi var) (GAS 228).

45. Ebû'l-Hasan Ömer b. el-Hasan b. Ali b. Mâlik el-Esnânî eş-Şeybânî'nin tek meclislik *Emâli'si*. Rivâyet eden: Ebû'l-Hasan Muh. b. Muh. b. Muh. b. İbr. b. Mahled el-Bezzâz (*Bern. Tüceybî* 182; *Sila* 85-29, 480).

46. Ebû'l-Fadl Ömer b. ebî Sa'îd İbr. b. İsm. b. Muh. b. Abdillâh ez-Zâhid el-Herevî'nin tek meclislik *Emâli'si* (İbn Hacer *Müfehres* 111aa; *Meşyehatu'l-Halebi* 68ab).

47. Ebû Hafs Ömer b. İbr. b. Ah. b. Kesîr el-Kettânî el-Mukrî'nin (300-390 H.) *Emâli'si* (Sirâcüddîn *Meşyeha* 141a). Yazması: Zâhiriyye, edeb 79 (cüz I, 173-196 yk., 599 H.; GAS 213).

48. *el-Musannef* sahibi Ebû Bekr Abdürrezzâk b. Hemmâm b. Nâfi' el-Himyerî'nin (128-211 H.) *Emâli (fi âsâri's-sahabe)*'si (*İsâbe* I, 467; *Sila* 83-27, 414). Tahrîc eden: Diyâüddîn el-Makdisî (İbn Hacer *Müfehres* 202 ba). Yazmaları mevcuttur: Zâhiriyye, mec. 3/3 (II, 35-54 yk., 573 H.); Kahire Suppl. I, 76, hadis 1558 (II, s. 1495-538, 8. H. asır) (GAS 99).

49. Ebû'l-Muzaffer Abdullâh b. Şebîb b. Abdillâh el-Mukrî'nin (öl. 451 H.) *Emâli'si*. Râvîsi: Ebû'l-Fadl İsm. b. el-Fadl b. el-Ahşîd es-Serrâc (Sirâcüddîn *Meşyeha* 139a). Yazması: Zâhiriyye, mec. 68 (64-70 yk.; NÂSİR 206).

50. Ebû Amr Osmân b. Ah. b. Abdillâh b. es-Semmâk'ın (öl. 344 H.) *Emâli'si* (*Meşyehatu'l-Halebi* 58b). Yazması: Zâhiriyye, mec. 89/7 (99a-120a, 5. H. asır; 192a-203b, 502 H.) (GAS 186).

51. Ebû'l-Kâsım Abdurrahman b. Ubeydillâh b. Abdillâh b. Muh. es-Simsâr, İbnü'l-Harbî'nin (336-423 H.) *Emâli'si*: On meclisten oluşmuştur (İbn Hacer *Müfehres* 193a; 204a; *Sila* 83-27, 412). Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 46 (10 meclis, 218a-234b, 7. H. asır), mec. 63 (Ebû'l-Kâsım el-Lâlekâî'nin bir meclisi ile birlikte Muh. b. Ah. b. Muh. Ebû Tâhir b. Kîdâs el-Hattâb'ın rivâyeti ile, 120-129 yk.; NÂSİR 99), mec. 73 (son meclisi, 1a-5a yk.; GAS 229).

52. Ebû Osmân İsmâ'il b. Muh. b. Ah. b. Muh. b. Ca'fer b. Mulle el-İsbehânî'nin (öl. 509 H.) *Emâli'si*. Birkaç râvîsi mevcut olup, tamamı en az 5 meclisten oluşmuştur (İbn Hacer *Müfehres* 21b, 78b, 139 ab, 147ab, 160 cb; *Dürer* I, 117; II, 239; *Sila* 83-27, 413).

Yazmaları vardır: Köprülü 252 (62a-65b, 7. H. asır; imlâ tarihi: 508 H.); Zâhiriyye, mec. 81 (3-5 yk., imlâ tarihi: 436 H.; Diyâü'l-Makdisî'nin elyazısı ile).

53. Cemâlu'l-İslâm Ebû'l-Hasan Ali b. el-Müslim (Selem?) es-Sülemî'nin tek meclislik *Emâli'si*. Râvîsi: Ebû Tâhir Berekât b. İbr. el-Haşavî (İbn Hacer *Müfehres* 187a; *Sila* 480).

54. ez-Zâhid Ebû'l-Hasan Ali b. Ömer b. Muh. b. el-Hasan el-Kazvî'nin (360-442 H.) *Emâli'si*. Râvîsi: Ebû'l-Hasan Ali b. Abdilvâhid b. Ah. ed-Dineverî (İbn Hacer *Müfehres* 66b, 104b; *Sila* 83-27, 414). Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 22 (1a-14a, 7. H. asır), mec. 104 (bir meclis, 184-186 yk.), hadis 387 (iki meclis, 23-27 yk.), hadis 297 (bir meclis, 197-202 yk.), mec. 16 (1 meclis, 103-106 yk.) (NÂSİR 156).

55. Ebû Ali el-Bağdâdî'nin *Emâli'si* (*Fihris İbn Atiyye* 89; İbn Hayr *Fehrese* 326).

56. Ebû'l-Hasan Ali b. Muh. b. Ali el-Esvârî'nin (5. H. asır), tek meclislik *Emâli'si* (İbn Hacer *Müfehres* 202b). Yazması: Zâhiriyye, mec. 98 (120-123 yk.; NÂSİR 151).

57. Ebû'l-Hasan Ali b. Sül. b. el-Fadl el-Ahfeş'in *Emâli'si*. Râvîsi: Ebû'l-Kâsım el-Hasan b. Bişr b. Yahyâ el-Âmidî (Sirâcüddîn *Meşyeha* 140b; İbn Hayr *Fehrese* 376).

58. *el-Meclisü'l-Avniyye* = *el-Fevâ'idü'l-Avniyye*. Abbâsî halifelerinden el-Muktefî'nin veziri: Avnüddîn Yahyâ b. Muh. b. Hübeyre'nin *Emâli'si*. 13. meclisi rivâyet ve kıraat olunmuştur (İbn Hacer *Müfehres* 116b, 118a; Bern. *Vâdiyâşi* 298).

59. *Emâli Ebî Mutî'* = Ebû Mutî' Muh. b. Abdilvâhid b. Abdilâzîz el-Mısıri el-Medîni'nin (407-497 H.) *Emâli'si*. Rivâyet eden: Ebû Tâhir es-Silefî (İbn Hacer *Müfehres* 202a, 7. meclis; *Dürer* III, 319; IV, 287, 5. meclis; Bern. *Tüceybî* 6 meclisi, 214; *Sila* 83-27, 412).

Yazmaları: Şehit Ali 546 (94a, 5. imlâsından 3 merfû hadis, İbn Hacer'in elyazısı ile, 798 H.); Zâhiriyye, mec. 30 (meclis: I-II, 26-43 yk.), mec. 98 (meclis VII, 94-96 yk.), mec. 46 (279-286 yk.), hadis 357 (55-57 yk.), mec. 108 (181-195 yk.).

60. Ebû Abdillâh Muh. b. Mahled b. Hafs ed-Dûrî el-Attâr'ın (233-331 H.) *Emâli'si* (*Sila* 85-29, 479). Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 51 (bir meclis, 97a-102b, 6. H. asır), mec. 70/3 (bir meclis, 28-31 yk.), mec. 80 (29a-39b, 8. H. asır; GAS 181).

Fevâ'idler ve hadis cüz'leri bölümüne de bakınız.

61. Ebû İbr. İshâk b. İbr. el-Mancaîkî'nin *Emâli*'si (İbn Hacer *Müfehres* 56a; *Sila* 83-27, 412).

62. *el-Mecâlisu'l-Mahledî* = Ebû Muh. el-Hasan b. Ah. b. Muh. b. el-Hasan el-Mahledî en-Nisâbüri'nin (öl. 389 H.) *Emâli*'si (İbn Hacer *Müfehres* 12b, 25b, 82b, 121b, 134a; *Dürer* III, 363; *Sila* 84-28, 65). En fazla 3 meclistir. Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 6 (24a-29a, 7. H. asır), mec. 16/7 (90a-94b, 6. H. asır), mec. 111/4 (97a-77a, 7. H. asır) (GAS 212).

63. Ebû Bekr Ah. b. Mûsâ b. Mürdeveyh b. Fûrek el-İsfehânî'nin (323-410 H.) *Emâli*'si. Üçyüz meclisten oluşmuştur (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 58b; İbn Hacer *Müfehres* 154b). Yazması: Zâhiriyye, mec. 108/8 (sadece üç meclis, 182a-192a, 6. H. asır; GAS 225).

64. Ebû Ah. Muh. b. Ah. b. İbr. b. Süleymân el-Assâl el-İsbehânî'nin (269-349 H.) *Emâli*'si. Mümlisinden rivâyet eden: Ebû Bekr Alî b. Mus'ab et-Tâcir (3 meclisi: İbn Hacer *Müfehres* 160ea; *Sila* 85-29, 482, bir meclis). Yazması: Köprülü 252 (43a-43b, 120b-124b, 7. H. asır). İsnadlarının kritiklerini de yapmaktadır.

65. Ebû Bekr Muh. b. ebî Nasr Muh. b. el-Hasan el-Ma'dânî el-Vâ'iz'in *Emâli*'si (*Meşyehatu'l-Halebi* 13a; İbn Hacer *Müfehres* 53b; *Dürer* IV, 287).

66. Ebû'l-Abbâs Muh. b. Ya'l-ûb b. Yûsuf el-Esamî el-Ümevî en-Nisâbüri'nin (247-346 H.) iki meclisten oluşan *Emâli*'si. Ebû Abdîrrahman Muh. b. el-Huseyn es-Sülemî'nin rivâyet ettiği meclisleri mümlisi 342 H. yılında imlâ etmiştir (Sirâcüddin *Meşyeha* 65b-6a). Yazması: Zâhiriyye, mec. 89/15 (255-237 yk.; GAS 186).

67. Ebû Ah. Ma'mer b. Abdilvâhid b. el-Fâhir el-Kureşî el-İsbehânî'nin (öl. 564 H.) tamamı 9 meclis olan *Emâli*'si (İbn Hacer *Müfehres* 105a, 155a; *Meşyehatu'l-Halebi* 65a; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 122b).

68. Ebû Tâhir Muh. b. Muh. b. Mahmaş ez-Ziyâdî'nin (öl. 410 H.) üç meclisten oluşan *Emâli*'si (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 37a; İbn Hacer *Müfehres* 202 ba; *Bern. Tüceybi* 231; *Sila* 84-28, 65).

Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 60 (3 meclis, 190-194 yk.), mec. 41 (99. yk.), mec. 79 (154-155 yk., Câmi'u'l-Basra'da yaptığı imlâlardan bir meclis) (NÂSİR 169).

69. Ebû Mûsâ Muh. b. Ömer b. Ah. el-İsbehânî el-Medîni'nin (501-581 H.) *Emâli*'si (iki meclisi: İbn Hacer *Müfehres* 193a; 176bb). Yazmaları: Köprülü 1584/12 (121a-123b, 9. H. asır); Zâhiriyye, mec. 68 (54-63 yk.).

Ayrıca yine ona ait: *Cüz' fihî meclis fî zikri'l-harr ve'l-berd'i* (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 33a).

70. Hâfız Zekiyüddin Abdülazîm b. Abdilkavî el-Münzirî'nin (581-656 H.) *Meclis fî fadli Yevmi Âşurâ'sı* (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 98b; İbn Hacer *Müfehres* 148b; *Sila* 84-28, 77). Yazması: Landb. Br. 103.

71. Ebû Amr Muh. b. Ah. b. Hamdân el-Hirî en-Nisâbüri'nin (283-376 H.) *Emâli*'si (İbn Hacer *Müfehres* 161b; *Bern. Vâdiyâşi* 251).

Fevâ'idler bölümüne de bakınız.

72. Ebû Abdillâh Muh. b. 'br. b. Ca'fer el-Cürcânî el-Yezdî el-Fürâvî'nin (319-408 H.) *Emâli*'si (Sirâcüddin *Meşyeha* 141b, 142a; *Sila* 83-27, 412). Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 74 (41 meclis, 105a-198a; GAS 223), âmm 9406 (16 yk.); Br. Mus. Or. 7724 (Ebû Bekr b. Mürdeveyh'in seçmeleri, 173 yk., 7. H. asır).

73. Ebû'l-Ferec Muh. b. Hâtîm el-Kazvîni'nin tek meclislik *Emâli*'si. es-Sileff'nin rivâyeti ile (İbn Hacer *Müfehres* 179ab; *Sila* 85-29, 478).

74. Ebû Müslim Muh. b. Ah. b. Ali b. el-Huseyn el-Bağdâdî el-Kâtib, İbn Hizâbe'nin (305-399 H.) *Emâli*'si (*Dürer* III, 363; *Bern. Tüceybi* 213). Yazması: Zâhiriyye, mec. 104 (bir meclisi, 258a-262a, 7. H. asır; GAS 212).

Fevâ'idler bölümüne de müracaat ediniz.

75. Ebû Ubeyd Muh. b. Hassân el-Busrî'nin (öl. 245 H.) *Emâli*'si. Yazması: Zâhiriyye, mec. 120/10 (cüz' XXIV).

76. Ebû İshâk İbr. b. Muh. b. Yahyâ en-Nisâbüri el-Müzekkî'nin (295-362 H.)

Emâli'si. Yazması: Zâhiriyye, mec. 54 (58-61 yk.; NÂSİR 131).

77. İbr. b. Abdirrahman b. Duham b. İbr. b. Meymûn ed-Dimaşkî'nin (öl. 303 H.) *Emâli'si*. Yazması: Zâhiriyye, âmm 9400 (1-28 yk., I, II, başı ve sonu noksan; GAS 170).

78. Asbağ b. el-Ferec'in *Mecâlis'i* (İbn Hayr *Fehrese* 254).

79. eş-Şeyhu'l-ârif Ebû İshâk İbr. b. Şehriyâr el-Kâzârûnî'nin (öl. 462 H.) el-*Emâli min kelamihî'si* (Sirâcüddîn *Meşyeha* 137a).

80. *Sünen* sahibi Ebû Abdirrahman en-Nesâî'nin (215-303 H.) *Emâli'si*. Yazması: Zâhiriyye, hadîs 163 (54-59 yk.; NÂSİR 424).

81. Eymen b. Nâbil el-Mekkî'nin *Emâli'si*. Râvisi: Abdullah b. Nümejr (Sirâcüddîn *Meşyeha* 137b, 138a).

82. Ebû'l-Me'âli Ah. b. İshâk el-Ebrekûhî'nin hadîsinden bir meclis, Hâfız Zehebi'nin seçmesi (*Sila* 85-29, 480).

83. Ebû Abdullah Ah. b. Ali el-Harîsî'nin *Emâli'si*. Rivâyet eden: Ebû Mansûr Abdurrahman b. Muh. b. Ah. eş-Şirâbî (Sirâcüddîn *Meşyeha* 137ab).

84. Ebû Muh. Abdullah b. Yûsuf b. Ah.'in *Emâli'si*. Rivâyet eden: Ebû Bekr Ah. b. Ali b. Halef eş-Şirâzî (Sirâcüddîn *Meşyeha* 139 b).

85. Ebû'l-Ferec Ah. b. Muh. b. Ömer b. el-Hasan el-Müeddeb, İbn Mesleme'nin (337-415 H.) *Emâli'si*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 104 (118a-121b yk., 597 H.; GAS 228); mec. 1 (bir meclis, 2-22 yk.), mec. 118 (bir meclis, 10b-11b yk.; NÂSİR 112).

86. Ah. b. Muh. b. Mûsâ b. Yahyâ el-Enbârî, İbnü'l-Mulhamî'nin 4. H. asrın başlarında imlâ ettiği *Emâli'si*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 79 (2 meclis, 143a-151b, 6. H. asır; GAS 218).

87. Kivâmüddîn Şeyhu'l-İslâm Ebû'l-Kâsım İsm. b. Muh. b. el-Fadl et-Teymî el-Kureşî el-İsbehânî'nin (457-538 H.) *Emâli'si*. Yazmaları: Köprülü 252 (rivâyet eden: Ah. b. ebî Tâhir b. Nasr b. Tâhir et-Tâcir, 26a-27b, imlâ tarihi: 528 H.; 7. H. asırda kopye edilmiş, hadîslerin sened kritikleri yapılmıştır); Zâhiriyye, mec. 41 (24-37 yk.), âmm 4531 (1-8 yk.).

88. Ah. b. el-Fadl b. Muh., Ebû Bekr el-Bâtirkânî'nin (372-460 H.) *Emâli'si*. Yazmaları vardır: Zâhiriyye, mec. 40 (bir meclis, 264-270 yk.), mec. 26 (153-172 yk.; NÂSİR 228).

89. Ebû Nasr Ah. b. Ömer b. Abdillâh el-İsbehânî el-Gâzî'nin (448-532 H.) *Emâli'si*. Yazması: Zâhiriyye, hadîs 387 (72-78 yk.; NÂSİR 210).

90. Ebû Bekr Ah. b. Abdirrahman b. Ah. el-Kâdî el-Yezdî'nin (öl. 409 H. yılından sonra) *Emâli'si*. Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 106 (148-153 yk., imlâ tarihi: 409 H.); hadîs 357 (66-70 yk., NÂSİR 144).

91. Ebû'l-Abbâs Ah. b. Muh. b. Ah. b. ebî Sa'îd el-Bezzâz ed-Dûrî'nin (250-335 H.) imlâ meclisi. Mümlisinden rivâyet eden: Ebû Abdillâh Ah. b. Yûsuf b. Dûst el-Allâf. Yazması: Zâhiriyye, mec. 55/2 (bir cüz'ü, 6a-9a, 9. H. asır; GAS 183).

92. Ebû Bekr Muh. b. Yahyâ es-Sûlî'nin *Emâli'si*. Rivâyet eden: Ubeydullah b. el-Faradî es-Sûfî (*Sila* 83-27, 412).

93. Ebû Tâlib Muh. b. Ali b. Ah. el-Kettânî el-Vasitî el-Muhtesib'in (485-579 H.) *Emâli'si*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 41 (2. meclis, 146-149 yk.; NÂSİR 468).

94. Ebû Bekr Muh. b. Ah. b. Abdirrahman el-Mu'addil el-İsfehânî ez-Zekvânî'nin (333-419 H.) *Emâli'si*. Yazmaları vardır: Zâhiriyye, mec. 63 (2a-23b, 6. H. asır), âmm 4559 (16 yk., 574 H.), mec. 63 (Abdülganî el-Makdisî'nin rivâyet ve hattı ile, 1-23 yk., 12 meclis), hadîs 357 (93-95 yk.; GAS 228).

95. Ebû'l-Fadl Muh. b. Ömer b. Ah. el-Kevkebi'nin 410 H. tarihinde imlâ ettiği *Emâli'si*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 108 (bir meclis, 193a-195a, 6. H. asır; GAS 226).

96. Ebû Bekr Muh. b. Ah. b. el-Eruzzî'nin 390 yılında imlâ ettiği *Emâli'si*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 19 (38a-45b, 6. H. asır; GAS 213).

97. Ebû'l-Hasan Muh. b. Abdilvâhid b. Ubeydillâh b. Ah.'in *Emâli'si*. Rivâyet eden: Ebû Hafs Ömer b. Ah. es-Simsâr (Sirâcüddîn *Meşyeha* 142b).

98. Ebû'l-Ferec Muh. b. Ah., İbnü'l-Gûrî'nin (öl. 239 H.) tek meclislik *Emâli'si*. Rivâyet eden: Abdülcebbâr b. Abdillâh b. İbr. b. Birze el-Cevherî. Yazması: Zâhiriyye, mec. 19 (38-42 yk.).

99. Ebû Abdillâh Muh. b. el-Fadl b. Ah. el-Furâvî es-Sâ'îdî'nin (441-530 H.) *Emâli'si*. Rivâyet eden: Ebû'l-Feth Mansûr b. Abdilmun'im el-Fürâvî. Yazması vardır: Köprü-lü 252 (dört meclis, 1a-9a, 17a-22b, 44a-49b, 67a-68a, 85a-86b, 115a-120b, bu bölümlerin başları ve sonları noksanıdır. 7. H. asır).

100. Ebû Sa'îd Muh. b. Ah. b. Muh. es-Selmânî'nin *Emâli'si*. Rivâyet: Zafer b. Abdilvâhid b. Zafer.

101. Ebû Abdîrrahman Muh. b. el-Huseyn b. Muh. es-Sülemî'nin *Emâli'si*. Rivâyet eden: er-Re'îs Ebû Abdillâh el-Kâsım b. el-Fadl b. Ah. es-Sekafî. Rivâyet tarihi: 410 H. Yazmaları: Köprülü 1584/6 (46a-48b, 9. H. asır); Chester Beatty 3495 ("Hadis", 46-54 yk., 738 H.).

102. Ebû'l-Vefâ' Ah. b. Ubeydillâh b. Ah. en-Nehşelî'nin tahrir ettiği bir hadis cüz'ü: *el-Cüz' fihî min Emâli Ebî Bekr Muh. b. el-Hasan el-Habbâzî ve Muh. b. el-Kâsım es-Saffâr ve Abdîlkerîm en-Nisâbü'rî ve Ebî Osmân İsm. b. Abdîrrahman es-Sâbûnî ve Ebî Tâhîr Abdîrrahman el-Müstemlî eş-Şehhâmî ve gayrihim*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 113 (35-43 yk., Hâfız Abdülganî el-Makdisî'nin hattı ile olup bunu, Ebû Tâhîr es-Silefî'den, o da muhrici olan en-Nehşelî'den rivâyet etmiştir) (NÂSİR 217).

103. Ebû Bekr Muh. b. el-Huseyn es-Sekafî, İbn Fencüveyh'in (5. H. asır) *Emâli'si*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 85 (142-146 yk.).

104. Ebû Bekr Muh. b. İbr. b. Alî b. İbr. el-Attâr el-Müstemlî el-İsbehânî'nin (öl. 466 H.) *Emâli'si*. Rivâyet eden: Ebû Abdillâh Muh. b. Abdilvâhid ed-Dekkâk. Yazması: Köprülü 252 (bir meclisi, 97 ab, sonu noksan).

105. Ebû'l-Hasan Muh. b. Alî b. Muh. b. Sahr el-Ezdî el-Basrî'nin (öl. 5. H. asır) *Emâli'si*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 27 (15a-18b, 7. H. asır; GAS 230).

106. Ebû'l-Haccâc el-Mizzî'nin *Emâli'si* (*Sila* 83-27, 414).

107. Kâdılar kâdısı İbn Ma'rûf'un imlâ meclisi (İbn Hacer *Müfehres* 147ab).

108. Diyâüddîn Ebû'n-Necîb Abdülkâhîr b. Abdillâh b. Ameveyh es-Sühreverdî'nin *Emâli'si* (Sirâcüddîn *Meşyeha* 98b-99a).

109. Ebû Muh. Abdülazîz b. Ah. es-Sûfî ed-Dimaşkî el-Kettânî'nin (389-466 H.) *Emâli'si*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 110 (62-66 yk.; NÂSİR 201).

110. Ebû'l-Kâsım Abdülazîz b. Alî b. el-Hasan el-Fakîh es-Sühreverdî'nin (öl. 427 H.) *Emâli'si*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 59 (birkaç meclis, 170-183 yk., NÂSİR 196).

111. Ebû Yafâ Muh. b. el-Huseyn b. Muh. el-Kâdî el-Ferrâ'nın (380-458 H.) *Emâli'si*. Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 92 (6 meclis, 115-132 yk.), mec. 81 (1, 2. meclis, 9-13 yk.), mec. 26 (2. meclis, 44-48 yk.), mec. 2 (5. meclis, 27-32 yk.), mec. 82 (6. ve son meclisi, 39-42 yk.).

112. Ebû'l-Kâsım Abdülazîz b. Alî b. Ah. el-Ezahî'nin tek meclislik *Emâli'si*. Rivâyet eden: Ebû Bekr Muh. b. Ah. b. Abdilvâhid es-Sivârî, İbnü'l-Fakîr (*Meşyehatü'l-Halebi* 20b).

113. Ebû Nasr Abdülkerîm b. Muh. ed-Dâvudî'nin tek meclisten oluşan *Emâli'si* (*Sila* 85-29, 478).

114. Ebû'l-Hasan Alî b. İbr. b. Seleme el-Kazvinî el-Kattân'ın (254-345 H.) *Emâli'si*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 104/13 (yalnız tek meclis; GAS 186).

115. Ebû Muh. Abdullâh b. Muh. b. Alî el-Ensârî'nin *Emâli'si* (Sirâcüddîn *Meşyeha* 139b).

116. Ebû Muh. Abdurrahman b. Ömer b. Sa'îd el-Bezzâr el-Mısrî, İbnü'n-Nahhâs'ın (326-416 H.) *Emâli'si*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 10 (9. meclis, 151-159 yk.; NÂSİR 199).

117. Ebû Sâlih Nasr b. Abdîrrezzâk el-Cilî'nin *Emâli'si* (*Sila* 83-27, 412).

118. Ebû Hafs Ömer b. Muh. b. Taberzed el-Mü'eddeb'in (516-607 H.) *Emâli'si*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 67 (3 meclis, 183-186 yk.; NÂSİR 160).

119. Ebû'l-Kâsım Abdullâh b. Ömer b. ebî'l-Kâsım el-Mukrî el-Bağdâdî'nin *Emâli'si*

(Sirâcüddîn *Meşyeha* 139a).

120. Ebû'l-Kâsım Abdûlmelik b. Alî b. Şeğabe el-Ensârî el-Basrî el-Hâfız'ın (484 H.) *Emâli'si* (*Iber* II, 348).

121. Ebû Tâhir Muh. b. Muh. b. Ah. b. Ömer en-Nühâvendî'nin (6. H. asır) *Emâli'si*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 79 (Basra camiinde 500 H. tarihinde yaptığı tek meclisten oluşan imlâsı, 154-155 yk.; NÂSİR 427).

122. Ebû Muh. Ubeydullah b. Muh. b. Alî b. Abdîrrahman b. Mansûr b. Ziyâd el-Kâtib'in (4. H. asır) *Emâli'si*. Suyûtî'nin alıntı yaptığı kaynaklardandır (*Hâvî* II, 195).

123. Ebû'l-Kâsım Abdülkerîm b. Hevâzin el-Kuşeyrî'nin (öl. 465 H.) *Emâli'si*. Ebû'l-Muzaffer es-Sem'ânî'nin seçmeleri yazma hâlinde: Zâhiriyye, hadîs 443 (107-118 yk.).

124. Ebû'l-Kâsım Abdullah b. Hayder el-Kazvî'nin *Emâli'si*. Rivâyet eden: Huccetüddîn Ebû Tâlib Abdülmuhsin b. ebî'l-Amîd b. Hâlid el-Ebherî (Sirâcüddîn *Meşyeha* 139a).

125. el-Kâdî Muhibbuddîn Ebû'l-Fadl Muh. b. Muh. b. Muh. b. eş-Şihne el-Halebî el-Hanefî'nin (804-890 H.) *Emâliyyü'l-Muhibbiyye'si*. Yazması: Feyzullah 264/1 (imlâ tarihi başlangıcı: 871 H.; 1-120a, 9. H. asır; tamamı 70 cüz' olup, burada 13 cüz'ü mevcuttur), İbnü's-Şihne'nin el-Mü'eyyidiyye medresesinde yaptığı imlâlardan oluşmuştur.

126. Ebû İmrân Mûsâ b. İsâ el-Fâsî, Kayravan fakihinin *Emâli'si* (*Buğyetü'l-mülte-mis* No. 1172).

127. Ebû'l-Kâsım Meymûn b. Hamza b. el-Huseyn eş-Şerîf el-Huseynî'nin (öl. 392 H.) *Emâli'si*. Yazması: Zâhiriyye, hadîs 228 (10-12, 55-58 yk.; NÂSİR 194).

128. Ebû Ah. el-Hâkim'in *Emâli'si*. Birkaç cüz'den oluşmuştur (*Dürrer* III, 283).

129. Abdüllatif b. Muh. b. Abdillatif el-Ezdî el-İsbehânî el-Hucendî'nin (534-580 H.) *Emâli'si*. Yazması: Zâhiriyye, hadîs 387 (149-150 yk.; NÂSİR 264).

130. Meşhûr sûfî Cüneydül-Bağdâdî'nin öğrencisi: Ebû Muh. Ca'fer b. Nusayr b. el-Kâsım el-Huldî'nin tek meclisten oluşan *Emâli'si*. İmlâ tarihi: 347 H., Bağdat. Râvisi: Ebû'l-Hasan Alî b. Ah. b. Ömer b. Hafs el-Mukrî el-Hammâmî (Sirâcüddîn *Meşyeha* 80b).

131. Ebû'l-Huseyn Ah. b. Muh. b. Ca'fer el-Bahîrî'nin *Emâli'si*. Rivâyet eden: Ebû Sa'd Muh. b. Abdîrrahman b. Muh. el-Cenzerûzî, imlâ tarihi: H. 377. Yazması: Köp-rülü 252 (90a-92a, 7. H. asır).

132. Ebû Bekr b. ebî Alî el-Hemedânî'nin imlâ meclisi (*Sila* 85-29, 479 H.).

133. İbn Sa'd el-Busrevî'nin (5. H. asır) *Emâli'si*. Şeyhlerinden birisi İbn Mâsî'dir (öl. 369 H.). Yazması: Zâhiriyye, mec. 46 (34, 37 ve 38. cüz'ler, 141-152 yk.; NÂSİR 57).

134. Nu'aym b. Abdîlmelik b. Muh. el-Esterâbâzî'nin (4. asır) *Emâli'si*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 46 (160a-161a yk., 6. H. asır; GAS 219).

135. Alâüddîn Ebû'l-Hasan Alî b. İbr. b. Dâvud b. el-Attâr eş-Şâfi'î ed-Dimaşkı'nin (654-714 H.) bir imlâ meclisi. Tahrîc eden: Hâfız ez-Zehebî. Yazması: Feyzullah 507/7 (49a-51b, 9. H. asır).

136. Ebû'l-Abbâs Münîr b. Ah. b. İshâk b. Alî b. Münîr'in (öl. 412 H.) *Emâli'si*. Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 27 (44a-47b, 7. H. asır), mec. 113 (25a-31a yk., 6. H. asır) (GAS 226).

137. Ebû Zekerîyyâ Yahyâ b. Yûsuf b. ebî'l-Fütûh el-Mısrî'nin tek meclislik *Emâli'si*. Tahrîc eden: Takiyüddîn b. Râfi' (İbn Hacer *Müfehres* 78b).

138. Sa'îd b. Seyyâr b. Muh. el-İshâkî el-Herevî'nin *Emâli'si*. Rivâyet eden: Abdül-hakk b. Abdilhâlik b. Ah. b. Yûsuf (Sirâcüddîn *Meşyeha* 138b).

139. Ebû Muh. Abdullah b. Abdîrrahman el-Osmânî ed-Dibâcî'nin (6. H. asır) *Emâli'si*. Yazması: Zâhiriyye, hadîs 330 (53-56 yk., I, Hâfız Diyâül-Makdisî'nin hat-tı ile; NÂSİR 278).

140. Ebû Abdullah el-Huseyn b. Alî b. Ah. b. Muh. b. el-Bünânî'nin 417 H. senesinde

imlâ ettiği *Emâli*'si. Yazması: Zâhiriyye, mec. 37/12 (bir meclis, 166a-169a, 533 H.; GAS 228).

141. el-Mürşidübillah Yahyâ b. el-Huseyn b. İsmâ'il eş-Şihri'nin (öl. 488 H.) *Emâli*'si. Yazması: San'a, hadîs 381-2 (2 cilt, 616, 633 H.; 400 yk.; MMA, 1955, s. 202).

142. Ebû Muh. Yahyâ b. Muh. b. Sa'id b. Kâtib el-Hâşimî'nin (228-318 H.) *Emâli*'si. Râvîsi: Ebû'l-Kâsım Abdullah b. Ah. es-Saydelânî. Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 87 (82a-89a, 6. H. asır), 90/5 (48a-57a, 5. H. asır; GAS 176), mec. 78 (iki meclis).

143. Ebû'l-Kâsım el-Fadl l. Muh. b. Ali el-Kasbânî en-Nahvî'nin *Emâli*'si. Rivâyet eden: Ebû Muh. el-Kâsım b. Ali b. Osmân el-Harîrî el-Basrî (Sirâcüddîn Meşyeha 141b).

144. *Cüz' fihî meclisân an Ebi Bekr Muh. b. Abdillâh b. İshâk er-Rabâtî ve Ahmed b. Yûnus ed-Dabbî* (İbn Hacer Müfehres 185a).

145. Ebû'l-Mahâsin Yûsuf b. Hasan b. Abdilhâdî'nin *Emâli*'si (*Sila* 83-27, 411).

146. Ebû Ali İsm. b. el-Kâsım el-Bağdâdî el-Kâlî'nin *Emâli*'si (*Sila* a.y.).

147. Ebû'l-Kâsım Hibetullah b. el-Hasan b. Hibetillâh et-Taberî eş-Şâfi'î el-Lâlekâ'î'nin (öl. 418 H.) *Emâli*'si. Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 68 (40. meclis, 112-114 yk.); mec. 63 (birkaç meclisten oluşan bir cüz'ü, 120a-124a, 7. H. asır; NÂSİR 384).

148. Ebû'l-Hasan Sa'dullah b. Nasr b. Sa'id ed-Dücâcî'nin *Emâli*'si (Sirâcüddîn Meşyeha 102ab).

BÜYÜK RÂVÎLERİN KÜÇÜKLERDEN, BABALARIN ÇOCUKLARINDAN VE BUNLARIN TAM TERSİ RİVÂYETLERE DÂİR KİTAPLAR

Ehemmiyetli ve faydalı bir bilgi dahıdır. Bu işe asıl olan hâdis Resûlullah (sav) Efendimizin Temîmü'd-Dâri'den Cessâse haberini¹ rivâyet etmiş olmasıdır.

Bu sahanın kitapları:

1. İbnü'l-Mancenîki'nin *K. Mâ revâhu'l-kibâr ani's-sigâr ve'l-âbâi ani'l-ebnâ'sı*²: Hâfız Ebû Ya'kûb İshâk b. İbrâhîm b. Yûnus b. el-Mancenîki el-Verrâk, sika hâfız, Mısır'a yerleşmiş, 304 H. senesinde vefât etmiştir.

2. El-Hatîbu'l-Bağdâdî'nin *K. Rivâyeti's-sahâbe ani't-tâbi'in*³.

3. Yine onun *K. Rivâyeti'l-âbâi ani'l-ebnâ'sı*⁴.

4. Ebû Nasr Ubeydullah b. Sa'îd es-Siczi el-Vâ'ilî'nin *K. Rivâyeti'l-ebnâ'i an âbâ'ihim*⁵. İbn Kesîr'in dediği gibi müteahhirûndan biri, bu eser üzerine mühim ve nefis ilâvelerde bulunmuştur.

5. Ebû Hafs b. Şâhîn'in *K. Men revâ an ebîhi mine's-sahâbe ve't-tâbi'in*⁶.

6. İbn ebî Hayseme'nin *Cüz' men revâ an ebîhi an ceddihî'si*.

7. Salâhüddîn Ebû Sa'îd Halîl b. Keykeldî el-Alâî el-Hâfız'ın *K. el-Veşiyi'l-mu'lim fîmen revâ an ebîhi an ceddihî ani'n-Nebî Sallallahu aleyhi ve-sellem* adlı eseri⁵, babasından, ceddinden rivâyet edenler hususunda ya-

1* Bu hadîs, Fâtîme binti Kays'ın rivâyetiyle Kutub-u sitte erbâbından bazılarınca tahrîc olunmuştur: Müslim (*Sahih*, el-fiten, bâb 23: hurûcu'd-Deccâl), Ebû Dâvud (*Sünen*, el-melâhim, bâb 15: fî haberi'l-Cessâse), Tirmizî (*Câmi'*, el-fiten, bâb 65: hadîsu Temîmî'd-Dâri fî'd-Deccâl), İbn Mace (*Sünen*, el-fiten, bâb 33: fitnetu'd-Deccâl).

2* Bu kitabı, müellifinden el-Hasan b. Reşîk ez-Zâhid rivâyet etmiştir (İbn Hacer *Müfehres* 100a; *Sila* 83-27, 443).

3* Tek cüz'dür (*Tezkire* III, 1140). Bu kitabı, el-Hatîb'den rivâyet eden: Hibetullah b. Ahmed el-Vâsitî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 47b; *Sila* 84-28, 351).

4* Bunu müellifinden Ebû Bekr Muh. b. Abdillâh b. Muh. el-Ensârî el-Kâdî rivâyet etmiştir (İbn Hacer *Müfehres* 76a; *Sila* 84-28, 351).

5* Bkz. *Vefeyât İbn Râfi'* II, 228; *Fihris* 791.

* Bu sahada yazılan diğer kitaplar:

1. Ebû Bekr Muh. b. Muh. b. Süleymân b. el-Hâris el-Ezdi el-Vâsitî, İbnü'l-Bağandî (öl. 312 H.) ve eseri: *K. Mârevâhu'l-ekâbir ani'l-asâgîr mine'l-muhaddisîn mine'l-efrâd*. Yazması: Zâhiriyye 101/18 (I, 220a-227a, 6. H. asır) (GAS 173).

2. Ebû Abdillâh Muh. b. Mahled b. Hafs ed-Dûrî el-Attâr'ın (233-331 H.) *K. Mârevâ-*

zılan kitapların en genişidir. Büyük ve tek cilt olan eserini bazı kısımlara ayırmış, her tercemede o şahsın merviyâtından bir hadisi de tahrîc etmiştir. Bu kitabı telhîs eden hâfız İbn Hacer, üzerine pek çok tercemeyi de ilâve etmiştir.

hu'l-ekâbir an Mâlik b. Enes'i. Yazması: Zâhiriyye, mec. 97 (202a-209a, 6. H. asır); mec. 91 (I, 36-43 yk.) (GAS 181). *Bernâme Vâdiyâşi*'de (s. 281) İbn Mahled'in *Cüz' fihî rivâyetu'l-ekâbir ani'l-asâğîr*'i zikredilmiştir. Râvisi: Ebû Ömer b. Mehdî'dir.

3. Ebû'l-Haccâc Şemsüddin Yûsuf b. Halîl ed-Dimaşkî'nin (555-648 H.) isnâdında peşpeşe dört sahâbînin birbirlerinden rivâyette bulunduğu hadisler hakkındaki eseri: *Cüz' fihî'l-ehâdisu'lleti icteme'a fi isnâdihâ erba'atün mine's-sahâbe yervî ba'duhum an ba'd* (Siyer XXIII, 153). Bu cüz' *Rubâ'iyâtü's-sahâbe* adıyla da bilinmektedir.

ed-Dârekutnî diyor ki: Ebû Muh. es-Seba'i'yi işittim diyordu ki: Vezir İbnü Hizâbe, Haleb'de bizim yanımıza geldiğinde cemaat çevresini sardı. Benim muhaddis olduğumu anlayınca bana: "İsnâdında peşpeşe dört sahâbînin bulunduğu bir hadis biliyormusun?" diye sorunca ona Ömer hadîsini söyledim. Bunun üzerine bundan hoşlandı ve daha sonra onun yanında bir mevkim hasıl oldu (Tezkire III, 954).

4. Hâfız Ebû Muh. Abdülganî b. Sa'îd b. Alî el-Ezdî'nin eseri: *el-Ehâdisulleti 'ctemea' fihâ erba'atün mine's-sahâbe yervî ba'dun an ba'd*. Müellifinden rivâyet eden: Ebû'l-Abbâs Alî b. Bakâ' el-Mısrî el-Verrâk (öl. 450 H.) (Bern. Vâdiyâşi 268).

5. İbn Kutlûbôğâ'nın *Risâle fimen revâ an ebîhi an ceddihî*'si (Fihris 973).

6. Ebû Mûsâ'l-Medîni'nin *el-Latâ'if fi rivâyeti'l-kibâr ve-nahvihim ani's-siğâr*'ı (Siyer XXI, 154).

7. İbn Hacer'in *Nüzhetü's-sâmi'in fi rivâyeti's-sahâbe ani't-tâbi'in*'i (Fihris 334).

8. Ebû Muh. Abdullah b. Muh. b. Ca'fer b. Hayyân, Ebû's-Şeyh el-İsfehânî el-Ensârî'nin (274-369 H.) eseri: *Zikru'l-akrân ve-rivâyâtuhum an ba'dihim ba'dan*. Yazmaları: Kahire, mustalah 221 (27 yk.); Zâhiriyye, mec. 53 ("*hadîsu'l-akrân*" başlığı ile, 1a-6b, 7. H. asır) (GAS 201).

RİVÂYET ÂDÂBİ VE KÂNÛNLARINA DÂİR KİTAPLAR

1. el-Hâtıbu'l-Bağdâdî'nin *el-Câmi' li-ahlâki'r-râvî ve âdâbi's-sâmi'* adlı eseri.
2. Yine aynı müellifin *K. el-Kifâye fî ma'rîfeti usûli ilmi'r-rivâye'si*.
3. Ebû Sa'd b. es-Sem'ânî'nin *K. Edeb imlâi'l-hadîs'i*¹.
4. Ebû'l-Fadl Sâlih b. Ahmed b. Muh. b. Ahmed et-Temîmî el-Hemedânî'nin —güvenilir, sâlih hâfız, 384 H. senesinin Şa'bân ayında vefât etmiştir. Kabri başında yapılan duâlara icâbet olunmaktadır— *K. Süneni't-tahdîs'i*².

1* Max Weisweiler'in tahkiki ile 1981 yılında Beyrut'ta Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye tarafından neşredilmiştir.

2* Bkz. el-Hatib, *Ta'rihu Bağdâd* IX, 321; *Tezkire* III, 986.

AVÂLÎ KİTAPLARI

1. Ebû'l-Haccâc Yûsuf b. Halîl ed-Dimaşkî'nin *Avâliyyü'l-A'meş*'i¹.
2. Diyâüddîn Muh. b. Abdilvâhid el-Makdisî'nin 6 cüz'lük *Avâli Abdirezzâk*'i².
3. Ebû Abdillâh Muh. b. İshâk b. Mende'nin *Avâli Süfyân b. Uyeyne*'si³.
4. Ebû Abdillâh el-Hâkim'in *Avâli Mâlik*'i⁴.

-
- 1* Bkz. *Meşyehatu'l-Halebî* 100a; *Siyer XXIII*, 153; *Sebet İbn Habîb* 25a; *Sila* 85-29, 16.
İbn Halîl, başka hadis imâmlarının da âli rivâyetlerini biraraya getirmiştir:
a) *Avâliyyü'l-İmâm Ebî Hanîfe (Meşyehatu'l-Halebî* 48a; *Siyer XXIII*, 153). Elyazma nüshası vardır: Zâhiriyye, mec. 7 (43-48 yk.), mec. 59 (120-121 yk.) (NÂSİR 149, 436).
b) *Avâli Ebî Âsım en-Nebîl (Siyer XXIII*, 153; *Bern. Tüceybî* 225).
c) *Avâli Hişâm b. Urve (Siyer XXIII*, 153; *Bern. Tüceybî* 218). Yazması Şam'dadır: Zâhiriyye, mec. 61 (179a-194b, 7. H. asır) (GAS 88, NÂSİR 149, 436).
- 2* Takiyyüddîn Süleymân b. Hamza'nın rivâyetiyle. Bkz. İbn Hacer *Müfehres* 207a; *Sila* 85-29, 17.
Diyâü'l-Makdisî'nin âli hadisleri cem'ettiği diğer çalışmalarından tesbit edebildiklerim:
a) *Bulġatu't-tâlibi'l-hasîs fî sahihi avâliyyi'l-hadis*. 2. ve 7. cüzleri yazma hâlinde zamanımıza ulaşabilmiştir: Ezher I, 418 (26 yk., 7. H. asır).
b) *el-Müntekâ min avâli Ebî Âsım* (İbn Hacer *Müfehres* 204b); *Muvâfakâtu Ebî Âsım (Sila* 85-29, 474).
c) *el-Ebdâlu'l-avâli*. Süleymân b. Hamza'nın rivâyeti ile. Bkz. İbn Hacer *Müfehres* I, 179b-a; II, III, IV, V, 54b; VII, 201a; VIII 206b.
d) *el-Müntekâ min avâli Sa'd b. Mansûr*. Rivâyet eden: Takiyyüddîn Sül. b. Hamza (İbn Hacer *Müfehres* 204b).
e) *Muvâfakâtu Mûsâ b. İsm. ve-Revh b. Ubâde*. Rivâyeti aynı (İbn Hacer *Müfehres* 207b).
f) *Muvâfakâtu avâli*. Yazmaları mevcuttur: Zâhiriyye, mec. 101 (126-127 yk.) (NÂSİR 335); Kahire, Supp. I, 211, hadis 2024 (11 s.).
g) *Avâliyyü'l-esânid*. Takiyyüddîn Sül. b. Hamza'nın rivâyeti ile (İbn Hacer *Müfehres* 202b). Yazma nüshası: Zâhiriyye, mec. 38 (177-186 yk., 635 H. tarihli bir semâi vardır) (NÂSİR 329).
h) *Ehâdisu avâli ve-hikâyât ve-eş'âr*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 9 (168-172 yk.); mec. 16 (46-52 yk.) (NÂSİR 325).
i) *Avâli hadisihî*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 16 (1-17 yk.; 634 H. tarihinde müellife okunmuş, onun elyazısı ile semâ kaydı mevcut).
j) *el-Müntekâ min avâli Sül. b. Harb* ile.
k) *el-Müntekâ min avâli Sül. b. Dâvud el-Hâşimî* (İbn Hacer *Müfehres* 204b).
- 3* Oğlu Ebû Amr Abdülvehhâb'ın rivâyeti ile (İbn Hacer *Müfehres* 154b; *Sila* 85-29, 17).
- 4* Ebû Sa'd Muh. b. Abdirrahman el-Kencerûdî'nin rivâyeti ile (İbn Hacer *Müfehres* 63a; *Sila* 85-29, 17). Tamamı 4 cüz'dür.

5. Süleym er-Râzî'nin *Avâli Mâlikî*⁵: Ebû'l-Feth Süleym b. Eyyûb b. Süleym er-Râzî —ki bu, Zâ harfinin ilâvesiyle Rey kentine nisbettir— el-Fakih eş-Şâfiî, 447 H. senesinde vefât etmiştir. Onun *K. et-Terğîb* ve *K. Garîbî'l-hadîs* gibi eserleri de mevcuttur. Ayrıca onun 3 adet *subâî* (yedi râvîli) hadisi vardır.

6. Ebû'l-Adl Kâsım b. Kutlûboğâ el-Hanefî'nin *Avâliyyü'l-Lays* b. *Sa'd*⁶.

7. Takiyyüddîn b. Teymiyye el-Harrânî'nin *Avâliyyü'l-Buhârî*⁷.

8. Ebû's-Şeyh b. Hayyân'ın *Avâli*⁸.

9. Reşîdüddîn Ebû'l-Hüseyn Yahyâ b. Alî el-Attâr'ın *Avâli*⁹.

10. Ebû'l-Mehâsin et-Taberî'nin *Avâli*¹⁰: Ebû'l-Mehâsin Abdülvâhid b. İsmâîl er-Rüyânî et-Taberî eş-Şâfiî. "Şâfiî'nin kitapları yansaydı, hepsini ezberimden imlâ ederdim" sözünün sâhibidir. Pek çok kitabın müellifi olup 501 yahut 502'de şehit edilmiştir.

11. İbn Attâb'ın *Avâli*¹¹: Ebû Muh. Abdurrahman b. (Kurtuba müftüsü ve âlimi:) ebî Abdillâh Muh. b. Attâb el-Endülüsî el-Mâlikî. Babası H. 462'de, kendisi ise 520 yılında vefât etmiştir.

12. İbn Sükkere'nin *Avâli*¹²: Ebû Alî el-Hüseyn b. Muh. b. Fîre b. Hayyûn es-Sadeî, İbn Sükkere es-Sarkustî. Büyük hâfız imâm, Endülüs sınırında H. 514 senesinde şehit düşmüştür.

13. Muhibbüddîn Ebû Abdillâh Muh. b. Mahmûd en-Neccâr el-Bağdâdî el-Hâfız'ın *Avâli*¹³.

14. Şemsüddîn Muh. b. Tûlûn eş-Şâmî'nin *cd-Dürerü'l-gavâli fi'l-ehâdisi'l-avâli*¹⁴. 10 hadisi şâmilidir¹⁵.

5* Ebû'l-Kâsım Alî b. İbr. el-Huseynî'nin rîvâyeti ile (*Sila* a.y.). Yazma nüshaları vardır: Zâhiriyye, hadis 387 (214-220 yk.) (NÂSIR 303); Kahire, Suppl. II, 145 (7 yk.).

6* Yazma nüshası: Berlin 1399.

Yine İbnu Kutlûboğâ'nın *Avâli hadisi't-Tahâvî*¹⁶si vardır (*Fihris* 972). Bir yazması mevcuttur: Berlin 1398.

7* Bunun dışında İbn Teymiyye'nin *el-Gaylâniyyât* ile *Fevâ'idü'l-Müzekkî*¹⁷den hazırladığı 31 hadislik bir *Ebdâdu'l-avâli*¹⁸si mevcuttur. Yazması: Bankipore V, 2, 462/1 (GAL).

8* Yegâne râvîsi: Ebû Tâhir Muh. b. Ah. b. Abdurrahîm (İbn Hacer *Müfehres* 143a; 202ab; *Meşyehatu'l-Halebî* 106b; *Sila* 85-29, 16). Yazma nüshaları mevcuttur: Zâhiriyye, mec. 93 (I-II, 21a-37a yk, 592 H.), âmm 3637 (I, 57-65 yk.; Diyâû'l-Makdisî'nin elyazması ile); Kahire¹⁹ I, 107, hadis 1559 (10a-14a, 8. H. asır); Kahire I, 107, hadis 2024 (9 yk., 865 H.) (GAS 201).

Yine Ebû's-Şeyh'in *Avâli*²⁰sinin müellifinin dışında Ebû İshâk İbr. b. Sa'îd el-Hammâl da tahrîc etmiştir (*Sila* 85-29, 16).

9* Bkz. *Sila* 85-29, 17.

Bunun dışında yine el-Attâr'ın *el-Müsâfahât*²¹ (İbn Hacer *Müfehres* 147b-b; *Sila* 85-29, 496) ile *Muvâfakât*²² (*Sila* 85-29, 474) mevcuttur.

10* İbnü Beşkuvâl'in rîvâyeti ile. Bkz. İbn Hacer *Müfehres* 138ba; *Bern. Vâdiyâşi* 261; *Sila* 85-29, 16).

11* Bkz. *Fihris* 474.

Daha pek çok avâli vardır.¹²

12* Diğer avâli kitapları:

1. el-Hatîbu'l-Bağdâdî'nin *Avâli (hadîsi) Mâlik'i*. Ebû Muh. Hibetullah b. Ah. el-Ekfânî ile Abdülkerîm b. Hamza es-Sülemî'nin rivâyeti ile (İbn Hacer *Müfehres* 17b, 53a; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 48b). Bir yazması mevcuttur: Zâhiriyye, mec. 101 (70-80 yk.) (NÂSİR).
2. Kâdılar Kâdısı Takiyyüddîn Ebû'l-Fadl Süleymân b. Hamza el-Makdisî'nin (628-715 H.) *el-Musâfahât ve'l-muvâfakâtü'l-avâli'si*. Onun için tahrîc eden meşhûr hâfız ez-Zehabî (İbn Hacer *Müfehres* 179bb; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 81b; *Sila* 85-29, 496). Bir yazması mevcuttur: Şehit Ali 546 (97a-102a, 9. H. asır sonunda İbn Hacer ve Sahâvî'nin elyazısı ile semâ notları vardır.).
3. *Avâli Müsnedi Abd b. Humeyd*. Yazmaları mevcuttur: Zâhiriyye, mec. 110 (70a-78b, 531 H. civarı) (GAS 113); Kahire Suppl. I, 210, hadîs 2024 (12 s.).
4. Ebû Zekeriyâ' Yahyâ b. Muh. en-Nisâbü'rî el-Müzekkî'nin (330-414 H.) *Avâlî'si*. Yazmaları Şam'dadır: Zâhiriyye, mec. 40 (VIII, 272a-281b, 8. H. asır), mec. 66/4 (45a-59a, V, 6. H. asır) (GAS 227).
5. Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin *Avâli Sa'îd b. Mansûr'u (Meşyehatu'l-Halebi* 106 ab). Yazması: Zâhiriyye, mec. 83/2 (27-38 yk.) (GAS 104).
6. eş-Şerîf en-Nakîb Ebû'l-Fevâris Tarrâd b. Muh. ez-Zeynebî'nin (öl. 491 H.) *Avâlî'si*. Semâ ve kıraat olunan kitaplar cümlesindedir (*Gunye* 197; *Sebet İbn Habîb* 26b; İbn Hayr *Fehrese* 160; İbn Hacer *Müfehres* 179ba; 111aa; *Vefeyât İbn Râfi'* II, 189).
7. İbn Hacerî'l-Askalânî'nin *Avâliyyü'l-İmâm Müslim'i*. Muh. el-Meczûb'un tahkiki ile 1973 yılında ed-Dârü't-Tûnusiyye tarafından neşredilmiştir.
8. Yine İbn Hacer'in *Nazmu'l-le'âli bi'l-mi'etü'l-avâli'si*. Yazma nüshaları: Köprülü 428/4 (136a-215a, 860 H. civarı, müellif nüshasından kopye edilmiş; Brill. H² 763. Çoğunluğu uşârî senedli hadîslerden oluşmuştur.
9. Ebû'l-Kâsım Ali b. el-Hasan b. Asâkir'in *el-Cevâhir ve'l-le'âli fi'l-ebdâli'l-avâli'si*. En az üç cüz'den oluşmuş idi (*Meşyehatu'l-Halebi* 104a; İbn Hacer *Müfehres* 132a).
10. Yine İbn Asâkir'in İzzüddîn Muh. b. Ah. b. Muh. b. el-Hasan b. Asâkir'in rivâyetiyle olan *Avâlî'si (Bern. Vâdiyâşi* 263).
11. Yine İbn Asâkir'in *Avâlî hisân'ı* (İbn Hacer *Müfehres* 154a; *Sila* 85-29, 17).
12. Onun oğlu Behâüddîn Ebû Muh. el-Kâsım b. Ali b. el-Hasan b. Asâkir'in *K. el-Ebdâli'l-muhrace mine's-sihâh ve'l-hisân ve'l-avâli'si* (*Siyer* XXI, 408; *Sila* 83-27, 453).
13. Ebû Abdillâh Muh. b. el-Fadl b. Ah. b. Muh. el-Fürâvî es-Sâ'idî'nin (441-530 H.) *el-Avâliyyü'l-mi'e = el-Mi'etü'l-avâli'si*. Bunu ondan torunu Ebû'l-Feth Mansûr b. Abdilmun'im rivâyet etmiştir. Yazmaları mevcuttur: Feyzullah 507/9 (62a-78a yk., 9. H. asır; 69-70. yapraklar arası noksan); Zâhiriyye, mec. 33 (1-33 yk., NÂSİR 176); Dârulkutub, hadîs 2024 (kopyası: 25613b, 68 s. Kahire Suppl. I, 213).
14. Şerefüddîn Ebû Muh. Abdülmü'min b. Halef b. ebî'l-Hasan ed-Dimyâtî'nin (613-705 H.) *Ehâdisu avâli mine'l-muvâfakât ve'l-ebdâl ve't-tusâ'iyât ve'l-musâfahât ve'l-enâşid ve'l-makâtü't-tâbi'in'i* (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 104a; *Fihris* 407; *Sila* 85-28, 496). Yazma nüshaları: Escorial² 1800/12; Zâhiriyye, mec. 129 (199-214 yk.; NÂSİR 277); Kahire, Suppl. I, 210, hadîs 2024 (26 s.).
15. Ebû Mûsâ Muh. b. ebî Bekr b. ebî İsâ el-Medinî'nin (501-581 H.) *Muntehâ ragâ'ibi's-sâmi'in fi avâli ehâdisi't-tâbi'in'i* (*Sila* 85-29, 497; *Siyer* XXI, 154). Bir yazma nüshası: Zâhiriyye, mec. 111 (I, 236-257 yk.).
16. Ebû'n-Nûn Yûnus b. İbrâhîm ed-Debûsî el-Kinânî el-Mısırî'nin (öl. 729 H.) *İltikâtü'd-düreri'l-meknûn fi avâli Ebî'n-Nûn'u*. Onun için hadîslerinden tahrîc eden: Ebû'l-Huseyn Ah. b. Aybek b. Abdillâh el-Husâmî ed-Dimyâtî (700-749 H.). Yazması mevcuttur: Şehit Ali 546 (I, 5a-14b yk.; II, 17a-23b yk.; III, 24a-29a; IV 30a-34b yk.; VI, 49a-56b yk.; 799 H.; İbn Hacer'in elyazısı ile).
17. Zahirüddîn Ebû Abdillâh el-Hasan b. el-Abbâs el-Rüstemî'nin *Muvâfakât'ı*. Müellifinden rivâyet eden: Kerîme binti Abdilvehhâb el-Kureşîyye (*Sila* 85-29, 474).

18. Zeyneb binti'l-Kemâl'in *Muvâfakât*'ı. Onun için tahrir eden: Ebû Muh. el-Kâsım b. Muh. el-Birzâlî (İbn Hacer *Müfehres* 106b, 185b; *Sila* 85-29, 474).
19. en-Necib Abdüllatif b. Abdilmun'im el-Harrânî'nin en az 8 cüz'den oluşan *Muvâfakât*'ı (İbn Hacer *Müfehres* 138ba, 139a; *Sila* 85-29, 474).
20. Yine en-Necib'in *Musâfahât*'ı. Tamamı iki cüz'dür (İbn Hacer *Müfehres* 139bb, 160ba; *Sila* 85-29, 496).
21. Yine en-Necib'in dört cüzden oluşan *K. el-Ebdâli'l-âliyye ve'l-musâfahât*'ı (İbn Hacer *Müfehres* 138ba; *Sila* 83-27, 453).
22. Zeynüddin Ah. b. Abdiddâ'im'in *Meşyeha*'sındaki *Musâfahât*'ı. Onun *Meşyeha*'sını İbnü'z-Zâhiri tahrir etmiştir. Sözkonusu musâfahâtı seçme yapan: Zeynüddin Ebû'n-Na'im Ridvân b. Muh. b. Yûsuf el-Akabi el-Misri (769-853 H.). Yazma nüshası: Kahire, Suppl. III, 65, hadis 2024 (30 s.).
23. Yine İbn Abdiddâ'im'in *Avâlî*'si. Tahrir eden: Hâfız Salâhüddin Halil b. Keykeldî el-Alâî eş-Şâfi'i (694-761 H.). Yazması: Kahire, Suppl. I, 215, hadis 2024 (7 s.).
24. Ebû Bekr Ah. b. Muh. el-Berkânî'nin *Musâfahâtü Müslim ve'l-Buhârî*'si (İbn Hayr *Fehrese* 165-6; *Siyer* XXIII, 213).
25. Ebû'l-Hasan Muh. b. Ali b. Muh. b. Sahr el-Ezdi el-Mekkî'nin *Avâlî Mâlik*'i. Müellifinden rivâyet eden: Ebû Sâdik Mersed b. Yahyâ el-Medîni (İbn Hacer *Müfehres* 63b; *Meşyehatu'l-Halebi* 12ab).
26. Ebû'l-Kâsım el-Kâsım b. Muh. b. Ah. b. Süleymân el-Evsi el-Kurtubî, İbnü't-Taylasân'ın (575-642 H.) *K. el-Va'd ve'l-incâz fi'l-müstahrec mine'l-hadisi'l-âli li't-tâlibi'l-müctâz*'ı (*Siyer* XXI, 115; *Bern. Tüceybî* 172).
27. Ebû Amr Muh. b. Ah. b. Hamdân'ın *Avâlî*'si. Ebû Sa'd Muh. b. Abdîrrahman el-Kencerûdî'nin rivâyeti ile (İbn Hacer *Müfehres* 155a; *Sila* 85-29, 16).
28. Ebû Bekr Abdülgaffâr b. Muh. b. el-Huseyn eş-Şeyzerî'nin (414-510 H.) *el-Avâliyyü's-sihâh ve'l-garâibu'l-hisân*'ı (*Sila* 85-29, 17). Yazması mevcuttur: Zâhiriyye, hadis 279 (208-221 yk., I, II) (NÂSİR 321).
29. Necmüddin Abdullah b. ebî'l-Vefâ Muh. b. el-Hasan el-Bâderânî'nin *Avâlî*'si (İbn Hacer *Müfehres* 147aa; *Sila* 85-29, 18).
30. Rüknuddin Ebû'l-Abbâs Ah. b. Abdilmun'im b. ebî'l-Ganâ'im b. Ah. b. Muh. el-Kazvinî et-Tûsî'nin (öl. 705 H.) *Avâlî*'sini İmâm ez-Zehebî, tahrir etmiştir (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 46b; *Dürer* I, 194).
31. Hâfız İbn Hacer'in *Diya'u'l-enâm bi-avâliyyi'l-Bulkinî*'si (*Fihris* 336, 720).
32. Ebû'l-Kâsım Zâhir b. Tâhir eş-Şehhâmî'nin *Ziyâdâtü avâlî Mâlik*'i. Râvisi: Fâtîme binti Sa'dî'l-hayr b. Sehl (*Sila* 84-28, 362).
33. İzzüddin Ömer b. Muh. b. Mansûr, İbnü'l-Hâcib'in (592-630 H.) *Avâlî hadisi Mâlik*'i. Yazma nüshası: Zâhiriyye, mec. 103 (119-136 yk.) (NÂSİR 42).
34. *Avâlî ehâdisi Mâlik*. Hişâm b. Ammâr'ın (153-245 H.) Mâlik'ten rivâyetlerinden bir grup hadis. Yazması: Zâhiriyye, mec. 98 (57a-61a, 559 H.) (GAS 112).
35. Ebû'l-Mevâhib el-Hasan b. Hibetillah b. Mahfûz et-Tağlebî, İbnü Sasrî'nin (537-586 H.) *Avâlî İbn Ueyne*'si (*Siyer* XXI, 265).
36. Ebû'l-Yümn Zeyd b. el-Hasan b. Zeyd el-Bağdâdî'nin (520-613 H.) *Avâlî*'si. Yazması: Zâhiriyye, mec. 10 (89-100 yk.) (NÂSİR 219).
37. Burhânüddin İbr. b. Abdîrrahman b. eş-Şirâzî'nin *Avâlî*'si (*Sila* 85-29, 19).
38. *et-Tergîb* kitabının sâhibi meşhûr âlim el-Münzirî'nin tek ciltlik *Muvâfakât*'ı (*Siyer* XXIII, 321).
39. Ebû Bekr b. el-Arabî'nin *Musâfahâtü'l-Buhârî ve-Müslim*'i. Tamamı altı hadistir (İbn Hayr *Fehrese* 166).
40. el-Mustağfirî'nin *Avâlî*'si. Yazması: Hamidiye 1447, eserin hâmişinde yer almıştır.
41. Zehebî'nin *Avâliyyü'l-Mut'im*'i (İbn Hacer *Müfehres* 99b).
42. Ebû'l-Ganâ'im Muh. b. Ali en-Nersî'nin *Avâliyyü Bağdâd*'ı (*Sila* 85-29, 17).
43. Abdullah b. Abdilvâhid b. Allâk'ın *Avâlî*'si. Rivâyet eden: Ebû Muh. el-Hasan b. Raşîk (İbn Hacer *Müfehres* 100b).

44. Tâciüddin Ebû'l-Hasan Ali b. Ah. b. Abdilmuhsin el-Huseynî el-İrâkî'nin (öl. 704 H.) Zehebi tarafından yapılan seçmeleri: *el-Ehâdisu'l-avâli'l-müntekâ* (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 108a).
45. Şerefüddin Ebû'l-Feth Muh. b. el-Kureşî, İbnü'n-Neşevî'nin hadislerinden yapılan seçme âli senedli hadisler. Seçme yaparak tahrir eden: Fahrüddin Ebû Bekr Abdurrahman b. Muh. b. Abdurrahman b. Muh. b. Abdurrahman el-Balbekî el-Hanbelî (685-732 H.). Yazması: Zâhiriyye, mec. 62 (136-143 yk.) (NÂSİR 372).
46. Ebû Bekr Muh. b. Abdullah b. Alî b. ebi Zeyd el-Enmâtî'nin 414 H. senesinde imlâ ettiği *Avâli*'si (*Meşyehatü'l-Halebi* 21a).
47. İzzüddin Ömer b. Muh. b. Mansûr, İbnü'l-Hâcib'in (592-630 H.) *el-Musâfahât ve-muvâfakât ve-ebdâl ve-ehâdisu avâli*'si. Yazması: Zâhiriyye, mec. 110 (93-107 yk.) (NÂSİR 42).
48. Necmüddin Ebû Abdullah Muh. b. ebi Bekr b. Ah. b. Halef el-Belhî, İbnü'n-Nûr'un (557-653 H.) *Ehâdisu avâli muvâfakât ve-hikâyât ve-inşâdât*ı. Yazması: Zâhiriyye, âmm 3637 (41-50 yk.) (NÂSİR 128).
49. Ebû Abdullah Muh. b. Abdilmun'im b. Ammâr, İbnü Hâmil el-Harrânî el-Hanbelî'nin (603-671 H.) *Ehâdisu avâl*'i. Yazması: Zâhiriyye, mec. 10 (111-117 yk.; müellif hattı ile) (NÂSİR 129).
50. Eminüddin Abdurrahîm b. ebi Ca'fer Ah. b. Ali b. Talha el-Ensârî, İbnü Uleym es-Sebtî'nin (585-655 H.) *K. Mâ azherehu'l-litaflî'l-ayân min bahri'l-lu'lu' ve'l-mercân mine'l-ehâdisi'l-avâli ve'l-ebiyâtî'l-hisân*'ı (Bern. *Vâdiyâşi* 268-9).
51. Ebû'l-Bennâ' Hamdân b. Şebîb b. Hamdân el-Attâr'ın (7. H. asır) *el-Fevâ'idü'l-avâli's-sihâhi'l-hisân*'ı. Yazması: Zâhiriyye, mec. 56 (182-190 yk., I, 697 H.) (NÂSİR 63).
52. Takiyüddin Ebû Eyyûb Yûsuf b. Hibetillâh b. et-Tufeyl ed-Dimaşkî'nin *Avâli*'si (Bern. *Tüceybi* 233).
53. Ebû'l-Fadl b. Hayrân'un *Avâli*'si. İbn Muğâvir'in dinlediği hadis cüzlerinden biri (*Siyer* XXI, 151).
54. Kâdî'l-Meristân'ın *Avâli*'si de kiraat ve rivâyet olunan âli cüz'lerden birisi idi (*Dürer* III, 311, 400).
55. Ebû'l-Velîd b. ed-Debbâğ'ın *Avâli*'si. Tek cüzdür (Bern. *Tüceybi* 233).
56. İmâm ez-Zehebi'nin (673-748 H.) *el-Avâliyyü'l-müntekâ min hadîsihi*'si. Yazması: Zâhiriyye, âmm 4512 (1-8 yk.) (NÂSİR).
57. Ebû Tâhir es-Sileffî'nin (öl. 576 H. ?) *Ehâdisu müntekâti avâl*'i. Yazması: Zâhiriyye, mec. 66 (232-237 yk.; NÂSİR).
58. Sirâciüddin Ebû Bekr Muh. b. Ali b. Yâsir el-Ceylânî'nin tek cüzlük *Avâli*'si (Bern. *Tüceybi* 235).
59. Kivâmu's-sünne Şeyhu'l-İslâm Ebû'l-Kâsım İsm. b. Muh. b. el-Fadl et-Teymî el-İsbehânî'nin *el-Avâliyyü'l-muvâfakât*ı. Yazması: Zâhiriyye, mec. 105 (116-133 yk., sonunda noksanlık var) (NÂSİR).
60. Ebû İshâk İbr. b. el-Huseyn b. Ali b. Mihrân, İbnü Dîzil el-Kisâî'nin (öl. 281 H.) *Cüz' mine'l-ehâdisi'l-müntekâti'l-avâli ani's-suyûhi'llezîne haddese anhumu'l-Buhârî*'si. Rivâyet eden: Ebû'l-Abbâs Ah. b. Muh. b. Sâlih el-Bürücerdî. Yazma nüshası: Feyzullah 2169 (89a-92b, 7. H. asır).
61. Bürhânüddin Ebû İshâk Ebû'l-Vakt İbr. b. el-Hasan el-Kûrânî eş-Şehrezûrî'nin (1025-1101) *Cenâhu'n-necâh bi'l-avâliyyi's-sihâh*'ı. Bazı nüshalarından birisi İstanbul'dadır: Köprülü 279/1 (1a-33b yk., 1083 H., müellif hattı ile).
62. Ebû Muh. Abdullah b. Ahmed el-Makdisî'nin *Muvâfakâtu avâli*'si. Onun için 10 âli senedli hadisi tahrir eden: Muh. b. Yahyâ el-Makdisî es-Sâlihî (703-759 H.). Yazması: Zâhiriyye, mec. 51 (75-81 yk.) (NÂSİR 394).
63. es-Sehâvî'nin *Nazmu'l-le'âl fi hadîsi'l-ebdâl*'i (*Fihri* 990).
64. Abdullah b. Muh. b. Muh. b. Fûrek el-Kabbâb'ın *Avâli*'si (*Siyer* XXII, 23).
65. Burhânüddin Ebû İshâk İbr. el-Fezârî ed-Dimaşkî, İbnü'l-Ferkâh'ın üç cüz hâlindeki *Avâli*'si. Onun hadisleri arasından seçmeler yaparak tahrir eden: Salâhüddin Halil b. Keykeldî el-Alâî (Bern. *Vâdiyâşi* 293).

66. Ebû'l-Hasan el-Attâr'ın *Avâlî*'si, onun tek meclisten oluşan âli hadislerini Zehebi tahrir etmiştir (*Sila* 85-29, 478).
67. Ebû Abdillâh Muh. b. İbr. b. Abdilvâhid b. Âli el-Makdisî'nin *el-Musâfahâtu'l-avâlî*'si (*Sila* 85-29, 496).
68. Şihâbüddin Ah. b. Ömer b. Âli b. Abdissamed el-Bağdâdî el-Cevherî'nin (725-809 H.) *el-Ehâdisu'l-avâlî*. Yazması: Ezher I, 390 (I, 224 yk. 791 H.). Müellif, bunu el-Mizzî'nin *Tehzibu'l-kemâl*'inden istihrac etmiştir.
69. ez-Zübeyr b. Bekkâr'ın *Avâlî*'si. Ah. b. Muh. et-Tûsî'nin rivâyeti ile. Bunun ilk cüz'ünü İbn Hacer de şeyhlerinden birisine okumuştur (İbn Hacer *Müfhe*res 203b).
70. Taberânî'nin *Mu'cemu'l-kebir*'indeki âli hadisleri iki cüz halinde Hâfiz İbnü'z-Zâhirî biraraya getirmiştir (İbn Hacer *Müfhe*res 147 aa).
71. Ebû Bekr Muh. b. Ah. el-Hvârizmî'nin *Musâfahât*'ı tek cilttir (*Sila* 85-29, 496).
72. Ebû Tâhir b. Abdirrahîm'in *Avâlî*'sinden bir cüz'ü müellifinden İsm. b. el-Fadl b. Ah. el-Ahşîd rivâyet etmiştir (İbn Hacer *Müfhe*res 117a).
73. Şerefüddin Ebû Muh. et-Tûnî'nin 8 hadîsten oluşan *Musâfahât*'ı (*Bern. Tüceybi* 182).
74. Ebû'l-Kâsım İsmâ'il b. Ah. b. Ömer es-Semerkandî'nin (454-536 H.) *Mâ karube seneduhû*'su. Yazması: Zâhiriyye, mec. 25 (17-21 yk.), hadis 348 (118-125 yk.) (NÂSIR 195).
75. Şerefüddin Ebû Muh. el-Hasan b. Âli b. İsmâ b. el-Hasan el-Lahmî eş-Şâfiî'nin *Nüzhetu'l-hâtir mine'l-fevâ'idü'l-müntekâti'l-ehâdisi'l-avâlî'l-muvâfakât ve'l-ebdâl ve't-tüsâ'iyyât ve'l-musâfahât ve'l-enâşidi'l-müstahsenât*'ı (*Bern. Tüceybi* 207).
76. Sadrüddin Ebû'l-Feth Muh. b. Muh. b. İbr. b. ebî'l-Kâsım el-Meydûmî el-Misrî'nin (öl. 754 H.) *Avâlî*'si. Onun için Hâfiz el-Huseynî tahrir etmiştir (*İber, Zeylül-Huseynî* IV, 160).
77. Ebû Mansûr el-Muzaffer b. Abdilkâhir b. el-Hasan b. Âli eş-Şehrezûrî'nin (öl. 623 H.) kendisi için tahrir ettiği *Avâlî*'si (*Tekmile lifeveyâtî'n-nakale*, No. 1212).
78. Ebû'l-Kâsım Ömer b. Ah. b. ebî Cerâde, İbnü'l-Adîm'in *Avâlî*'si (*Sila* 85-29, 19).
79. İmâdüddin Muh. b. Muh. b. Ah. ez-Zemlekânî ed-Dimaşkı'nin (öl. 762 H.) *Avâlî*'sini onun için meşhûr hâfiz el-Birzâlî hazırlamıştır (*İber, Zeylül-Huseynî* IV, 193).
80. Muvaffakuddin Ebû Muh. Abdullah b. Muh. b. Kudâme'nin *Bulğatu't-tâlibi'l-hâsî min sahihi avâliyyi'l-hadis*'i. Onun için tahrir eden kızkardeşinin oğlu: Diyâüddin Muh. b. Abdilvâhid el-Makdisî (*Sila* 84-28, 15).
81. Ebû Bekr Kemâlüddin Muh. b. Ah. b. Anter es-Sülemî'nin (645-738 H.) *Avâlî*'si. Onun için tahrir eden el-Birzâlî'dir (*Dürer* I, 456).
82. Ebû Âli Mansûr b. Âli eş-Şâfiî el-Haffâr'ın (6. H. asır) *Avâlî*'si. Rivâyet eden: Ebû Tâhir es-Silefî. Yazması: Zâhiriyye, mec. 85 (285-290 yk.) (NÂSIR 320).
83. Ebû Âli el-Hasan b. Arefe b. Yezid el-Bağdâdî'nin (158-257 H.) *Avâlî*'si. Yazması: Zâhiriyye, mec. 79 (1a-9b yk., 7. H. asır).
84. Ebû'l-Ferec Abdurrahman b. Ah. b. el-Mübârek el-Gazzî, İbnü's-Şihne'nin (öl. 799 H.) *Ehâdisu avâlî ve-fevâ'idü müntekâ*'sı. Tahrir eden: Hâfiz Ebû Zûr'a Ah. b. Abdirrahîm el-İrâkî (762-826 H.). Yazması: Kahire, Suppl. I, 18, hadis 2024.
85. Alemüddin el-Kâsım b. Muh. b. Yûsuf el-Birzâlî'nin (665-739 H.) *Avâlî*'sinden 15 hadîslik bir bölümü yazma hâlinde elde edilmiştir: Zâhiriyye, mec. 63 (128-135 yk.) (NÂSIR 232).
86. Ebû Tâhir Muh. b. Abdurrahman b. el-Abbâs el-Muhallîs'in tamamı 7 cüz' olan *Avâlî*'si. Yazması mevcuttur: Zâhiriyye, mec. 7 (31a-41b, 6. H. asır), mec. 52/4 (44a-51b, 740 H.) (GAS 214).
87. Büyük bir *Fihrist*'i de olan Ebû Abdillâh Muh. b. Abdilmelik el-Mentûrî'nin *Avâlî*'si (*Bern. el-Mucârî* s. 23).
88. Kâdı Ebû Âli Huseyn Muh. es-Sadeî'nin 42 hadîsten oluşan *Avâlî*'si. Râvîsi: Ebû'l-Hakem Abdurrahman b. Abdilmelik b. Uşliyan es-Sarakustî (öl. 541 H.) (*Bern. Vâdiyâşi* 280).
89. Âli b. Bulbân Alâüddin Ebû'l-Kâsım el-Makdisî en-Nâdirî'nin (612-684 H.)

Avâlî'si (İber III, 356).

90. İzzüddîn Ebû Muh. el-Hasan b. el-Adl Şerefiddîn Alî b. el-Kâdî İzziddîn Muh. b. el-Kâdî Cemâliiddîn Muh. el-İsbehânî'nin *Avâlî'si*. Onun için hadislerinden tahrir eden: Alemuddîn Ebû Muh. el-Birzâlî (Sirâcüddîn *Meşyeha* 108b).

91. Ebû Abdillâh Muh. b. İbr. b. Abdilvâhid b. Alî el-Makdisî'nin *Musâfahâtu'l-avâlî'si*. Tahrir eden: Ubeydu'l-İs'irdî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 10b).

92. İmâdüddîn Ebû'l-Muzaffer Abdülhâlik b. Fîrûz b. Abdillâh el-Cevherî el-Hemedânî'nin (öl. 590 H.) *el-Avâlî ve'l-hisân*'ı. Yazması: Zâhiriyye, mec. 67 (151-166 yk.) (NÂSİR 346).

93. Alî b. Sâlih'in *Avâlî'si (Fihris 684).*

94. Tâcüddîn Ebû'l-Hasan Alî b. Ah. b. Alî b. Muh. el-Kaysî, İbnü'l-Kastallânî'nin (öl. 665 H.) *el-Ehâdisu'l-avâlî'l-müntekâ mine's-sıhâh ve'l-hisân ve'l-gara'ib*'i 5 cüz'den oluşmuştur. Tahrir eden: Reşidüddîn el-Attâr (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 108a).

95. Fahrüddîn Ebû'l-Muzaffer Abdürrahîm b. Abdilkerîm b. Muh. b. Mansûr, İbnü's-Sem'ânî'nin (537-676 H.) babası onun için iki cüz' hâlinde bir *Avâlî* tahrir etmiştir (*Siyer XXII, 107*).

96. el-Fîrûzâbâdî'nin *ed-Dürrü'l-gâli fi'l-ehâdisi'l-avâlî'si (Fihris 908).*

97. Süleymân b. Mûsâ el-Kelâî'nin *Hilyetü'l-emâli fi'l-muvâfakâti'l-avâlî'si (Fihris 488).*

98. Ebû Bekr Ah. b. Amr b. ebî Âsım en-Nebîl'in (206-287 H.) *Avâlî'si*. Yazması: Hamidiye 1447 (133a-148b, 755 H., hâmişte).

99. Şemsüddîn Ebû Nasr Muh. b. Muh. b. Muh. b. Hibetillâh eş-Şirâzî ed-Dimaşkı'nin (öl. 725 H.) *Avâlî'si (İber IV, 69).*

100. Ebû Muh. Ömer b. Muh. b. Abdissamed b. el-Leys b. Hidâş'ın *el-Fevâ'idü'l-müntekâti'l-avâlî'si (Sirâcüddîn Meşyeha 79b-80a).*

101. Ebû Bekr Ah. b. Muh. b. Ah. b. Gâlib el-Hvârzemî'nin *K. Fihî'l-ehâdisu'l-avâlî mine'l-müsnedi's-sahîh alâ şarti Kitâbi'l-Buhârî ve-Müslim mimmâ veka'a fi'l-kitâbeyni ev-ehadihimâ'sı (İbn Hayr Fehrese 181).*

102. el-Eminu'l-adl Ebû'l-Fadl Ah. b. Hayrân b. İbrâhîm'in *el-Ehâdisu'l-avâlî'si (İbn Hayr Fehrese 161).*

İSNÂDLI HADİS İÇEREN TASAVVUFÎ KİTAPLAR

1. Ebû Bekr el-Âcurrî'nin *Edebu'n-nüfûs'u*¹.
2. Ebû Bekr ed-Dineverî'nin *K. el-Mücâlese'si*².
3. Ebû Abdirrahman es-Sülemî'nin *Edebu's-sohbe'si*³.
4. Yine aynı müellifin *K. Süneni's-süfîyye'si*⁴.
5. Yine onun *Ta'rîhu ehli's-suffe'si*⁵.
6. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *K. el-Evliyâ'sı*⁶.
7. *el-Müsned ale's-Sahîhayn* adlı kitabı tahrir etmiş olan Ebû Muh. el-Hasan b. ebî Tâlib el-Hallâl el-Hâfız el-Bağdâdî'nin *Kerâmâtü'l-evliyâ'sı*⁷.
8. Ebû Sa'îd b. el-A'râbî'nin *Kerâmâtü'l-evliyâ'sı*⁸.

1* Râvisi: Abdûlmelik b. Muh. b. Abdillâh b. Bîşrân (Bkz. İzz. b. Cem. *Meşyeha* 21b, 22a).

Yazması mevcuttur: Zâhiriyye, hadis 248 (21-29 yk.; sonu noksan; GAS 155).

2* Daha önce zikri geçti. Oraya müracaat ediniz.

3* Bu kitabı bir çokları müelliften rivâyet etmişlerdir:

a) Ebû'l-Feth Abdülcebbâr b. Abdillâh b. İbr. b. Berze el-Erdestânî el-Cevherî (378-468 H.) (*Gunye* 197; İbn Hacer *Müfehres* 101a; *Bern. Vâdiyâşi* 278-9; *Bern. Tüceybi* 254).

b) Ebû Bekr Muh. b. İsmâ'il el-Yaklîsî (*Sila* 83-27, 416).

c) Rizkullâh b. Abdilvehhâb et-Temîmî, icâzet yoluyla (Suyûtî *Fihrist* 252 a).

Şeyh Ebû Abdirrahman Muh. el-Huseyn b. Muh. b. Mûsâ en-Nisâbüri'nin *K. Âdâbi's-suhbe ve-husni'l-işret'i*. M. C. Kister'in tahkiki ile neşredilmiştir: *Oriental notes and Studies* No. 6, Kudûs 1954.

Bu eserde hemen hemen hiç merfû hadis olmamasına karşılık süfî sözleri isnâdları ile irâd olunmuşlardır.

4* Bkz. *Hâvi* II, 248.

5* *Ta'rîhu ehli's-suffe* adıyla bkz. *Ta'rîh Bağdâd* IV, 361.

6* Bir yazması: Lâleli 3664/15 (195a-210a, 633 H.). Bu nüsha Ebû'l-Hasan Ahmed b. Muh. b. Ömer b. Ebân el-Lübnânî'nin rivâyetiyledir. Basması: Kahire 1935, Cemî'atu'n-neşr ve't-te'lîf ve't-terceme.

Suyûtî'nin *el-Hâvi*'sinde pek çok yerinde alıntıları ile zikrolunmuş bir kaynaktır (I, 362; II, 235; 241-256).

7* Mûteahhirûndan pek çok müellifin alıntılar yaptığı kaynak bir eserdir. Meselâ: *Si-yer* XXII, 238; *Hâvi* II, 49, 212, 241-255.

Bu kitabı, müellifinden rivâyet eden: Ca'fer b. Ahmed es-Serrâc (İbn Hacer *Müfehres* 187a; *Sila* 85-29, 58).

Bir yazma nüshası Şam'da mevcuttur: Zâhiriyye, hadis 248 (73-86 yk.) (NÂSİR 270).

8* *İsâbe*'nin kaynaklarından (II, 3).

9. el-Mu'âfâ'nın *el-Celisü's-sâlihi'l-kâfi ve'l-enîsü'n-nâsihi's-şâfi* adlı eseri: Ebû'l-Ferec el-Mu'âfâ b. Zekeriyâ' en-Nehrevânî, öl. 390 H. Eserin kısa adı *K. el-Celis ve'l-enîs* olup müellif, içindeki hadisleri isnâdları ile zikretmiştir⁹.

10. Hâfız, zâhid, sûfî ve vâiz el-Hakîmü't-Tirmizî'nin *Riyâda-tu'n-nefs*'i¹⁰. Onun *K. Hatmi'l-evliyâ*¹¹ adlı kitabının analizi niteliğinde Şeyhül-Ekber İbn Arabî'nin *K. Ankâ muğrib fi ma'rifeti Hatmi'l-evliyâ ve-şemsi'l-mağrib* adlı eseri vardır.

11. el-Kuşeyrî'nin *er-Risâle*'si: Ebû'l-Kâsım Abdülkerîm b. He-vâzin el-Kuşeyrî el-Üstâz eş-Şâfiî, öl. 465 H. Bu eserin evde bulunduğu sürece ev halkının belâ görmeyeceğine dâir bir kerâmetinden sözedilmiştir. Kitab ve müellifine ulemâdan pek çoğu övgüde bulunmuştur¹².

9* Pek çok meclislerden teşekkül etmiştir. Her meclisi merfû bir haberi isnâdı ile sevk etmek sûretiyle açmıştır.

Basması: Muh. Mersî el-Hülî'nin tahkiki ile 2 cilt hâlinde 1983'de Beyrut'ta (Âlemu'l-Kutub).

10* = *K. er-Riyâda* = *K. er-Riyâda fi te'alluki'l-emri bi'l-halk*.

Türkiye yazmaları: Esad E. 1479 (Evkaf Müzesi No. 2032, 272-286, 1120 H.); Ankara Saib 1571 (2-11, 593 H.).

Neşri: Ali el-Huseynî tahkiki ile, İskenderiye, RFL 3/1946; Arberry ve Abdülkâdir tarafından, Kahire 1947 (GAS 654-5).

11* Onun en meşhûr eserlerindendir. Ömer Yahyâ'nın tahkiki ile neşredilmiştir: Maşrik 54/1960/387-470.

12* el-Kuşeyrî, bu eserini hicrî 438 yılında kaleme almıştır. Mukaddimesinde meşhûr sûflerin yaşantıları ve terminolojilerinin izahına yer verdiği kitabında tasavvufun esaslarını ele almıştır.

Bunu müellifinden iki râvî rivâyet etmiştir:

a) Ebû'l-Fütûh Abdülvehhâb b. Şâh b. Ahmed eş-Şâziyâhi el-Kirmânî (İbn Hacer *Müfhe's* 140a; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 101a; Bern. *Tüceybî* 257; Sila 84-28, 350).

b) Ebû'l-Fadâ'il Muh. b. Ahmed b. Abdilbâkî b. Tûk el-Bağdâdî (Bern. *Tüceybî* a.y.).

Basmaları: Bulâk 1284; Kahire 1304, 1318 (hâmişinde hulâsa edilmiş şerhiyle), 1330; Abdülhalim Mahmûd ve Mahmûd b. eş-Şerîf'in tahkiki ile 1974'de Kahire'de.

Bu kitabın şerhleri yapılmıştır:

1. Zekerriyâ' el-Ensârî'nin *İhkâmu'd-delâle alâ tahrîri'r-Risâle*'si.

Mısır'da basılmıştır: Kahire 1304, Bulâk 1284, 1290, Kahire 1248, 1319.

Bu şerhin özetini Zeynülâbidin el-Ensârî, *Tehzibu'd-delâle alâ tenkihi'r-Risâle* adıyla yapmıştır ki, yazma nüshası: Şam 69, 167/2.

2. Mustafa Ömer Arûsî'nin *Netâ'icü'l-efkârî'l-kudsiyye fi me'ânî şerhi'r-Risâleti'l-Kuşeyriyye*'si.

Basması: Bulâk 1290, 2 cilt hâlinde.

3. Abdulmu'tî b. Mahmûd b. Abdilâlî el-Lahmî el-İskenderânî Sedîdüddin Ebû Muhammed'in *ed-Delâle fi fevâ'idî'r-Risâle*'si. Yazmaları: Carullah 999; Kahire² I, App. 41.

Muhyiddin b. Muh. el-Halebî, 954 tarihinde *er-Risâle*'yi ihtisâr etmiştir. Yazması, Fatih kütüphanesindedir.

Ayrıca Farsça tercemesi Ayasofya 2077/3; Türkçesi ise Ayasofya 1712'de kayıtlıdır.

12. Şihâbüddîn Ebû Hafs Ömer es-Sühreverdî'nin *Avârifü'l-me'â-rifi*¹³.

13. Şeyhü'l-Ekber Muhyiddîn ibn Arabî el-Hâtemî et-Tâ'î'nin *Futûhâ-tu'l-Mekkiyye*'si¹⁴.

Buraya kadar zikredilen hadis kitaplarında geçen hadislerin çoğunluğu yahut bir kısmı isnâdlıdır¹⁵.

13* Muhaddislerin kıraat ve rivâyetini yaptıkları kitaplar cümlesindendir (İbn Hacer *Müfehres* 88a; *Sila* 85-29, 23).

Basmaları: a) Gazzâlî'nin *İhyâ'sının* hâmişinde: Bûlâk 1289, 1306, 1312.

b) Kâsım Ensârî'nin tahkiki ile 1985 yılında Tahran'da.

İsmâ'il b. Abdilmü'min b. İsm. b. Abdilcelil b. ebî Mansûr Masâde, kitabı Farsça'ya terceme etmiştir. Yazması: Yeni Cami II 179 (GAL S I, 789).

Muh. b. Ahmed b. Abdillâh Habbâz ise Türkçe'ye terceme etmiştir. Yazmaları: Ayasofya 1714, Kemânkeş 218, Hüdâyi 236.

14* = *el-Futuhâtu'l-Mekkiyye fî ma'rifeti'l-esrârî'l-Mâlikiyye ve'l-mülkiyye* = *el-Fethu'l-Mekki* = *el-Fûtûhu'l-Mekkiyye*. İbn Arabî'nin en meşhûr iki eserinden büyüğüdür. 598/1201'de Mekke'de başlamış ve 629/1231'de bitirmiştir.

Basmaları: Bûlâk 1269-1274, Kahire 1290, 1294, 1326, 1329; Osman Yahyâ'nın tahkiki ile ilk 8 cildi Kahire'de el-Mektebetu'l-Arabiyye tarafından neşredilmiştir.

15* **İsnâdlı hadis içeren diğer tasavvufî kitaplar:**

1. Ebû Abdirrahman es-Sülemî'nin *K. el-Erba'îni's-sûfiyye*'si.

2 Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin *Erba'ûnu's-sûfiyye*'si.

3. Ebû Sa'd el-Mâlinî'nin *Erba'ûnu's-sûfiyye*'si.

Bu üç kitap "Kırk hadis kitapları" bölümünde zikredilmiştir.

4. Ebû'l-Kâsım Hibetullah b. el-Hasan b. Hibetillâh et-Taberî el-Lâlekâ'î'nin (öl. 418 H.) *Kerâmâtu evliyâillâh*'i. Râvisi: Ebû Bekr et-Tureysîsi (*Sila* 85-29, 58; *Dürer* II, 456).

Yazmaları: Leipzig 318/2 (286-328 yk., 588 H.); Chester Beatty 4644/1 (bir küt'ası, 1-5 yk., 8. H. asır) (GAS).

5. Ebû Muh. el-Hasan b. Ahmed b. Muh. b. el-Kâsım b. Ca'fer el-Kâsımî es-Semerkandî'nin (409-490 H.) eseri: *Zikru mâfti hâzihi'l-ümme mine'l-ebdâl ve-isbâtu zikrihim ve-sifatihim mikdâru mâ vecedtu*.

Yazma nüshası: Şehit Ali 360/2 (34a-51b, 6. H. asır). Râvisi: Ebû Bekr Muh. b. Ali b. Muh. b. ebî'l-Kâsım et-Tûsî. Kırklar ve özellikleri hakkında vârid olmuş merfû ve âsar cinsinden isnâdlı haberleri içermektedir. *Bahrü'l-esânid*, müellifin meşhûr olmuş eserlerinden birisidir (Bkz. *Tezkire* 1230-1).

6. Tâculislâm Ebû Bekr Muh. b. İsh. b. İbr. el-Kelâbâzî'nin (öl. 380 ? 384 H.) *et-Te'arruf li-mezhebi ehli't-tasavvufu*. Müellifinden rivâyet eden: İbrâhîm b. Ahmed b. Sa'îd el-Müstemlî (Sirâcüddîn *Meşyeha* 153a; *Sila* 84-28, 37).

Basmaları: a) Arberry tahkiki ile Kahire 1933. Daha sonra İngilizce'ye çevrilmiştir: *The Doctrine of the Suff's* (K. et-Taarruf li-m.a.t.) trans. from the Ar. of a. B. al-K., Cambridge 1936.

b) Abdülhalîm Mahmûd ile Tâhâ Abdülbâkî Sürûr'un tahkiki ile 1960'da Kahire'de (Dâr İhyâ'i Kutubî'l-Arabiyye).

7. Ebû Muh. İsmâ'il b. İbr. b. Muh. b. Abdirrahman el-Herevî'nin *K. Derecâtî't-tâ'ibin ve-makâmâtî'l-kâsîdîn*'i. Müelliften 410 senesinde dinlemiş olan Ebû Atâ' Abdûlâ'lâ b. Abdilvâhid el-İcî'nin rivâyeti ile (Sirâcüddîn *Meşyeha* 84b-88a; *Sila* 84-28, 340).

8. Diyâüddîn Ebû'l-Fadl Muh. b. Tâhir b. Ali el-Makdisî, İbnü'l-Kayserânî'nin (448-507 H.) *Safvetu't-tasavvufu*. Kitabı müellifinden oğlu Ebû Zür'a Tâhir rivâyet

etmiştir (Sirâcüddîn *Meşyeha* 93b; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 26a; *Sila* 84-28, 387).

Yazması: Fatih 2718 (204 yk., 6. H. asır).

Basması: Ahmed eş-Şirbâsî'nin tahkiki ile 1955'de Mısır'da Mat. Dâri't-Te'lif tarafından.

9. Yine aynı müellifin *K. es-Semâ'sı*. Bu da oğlu Ebû Zûr'a'nın rivâyetiyle gelmiştir (Sirâcüddîn *Meşyeha* 94a).

Yazması: Köprülü 391 (1a-46a yk., 8. H. asır).

Müellif, def çalmak, müzik dinlemek ile alâkalı leh ve aleyhteki delilleri ve hadisleri isnâdları ile sevk etmektedir.

10. Ebû Abdurrahman es-Sülemî'nin *Cüz' fihî's-semâ min kelâmi's-şeyh ...* adlı risâlesi. Yazması: Köprülü 1631/6 (131a-138b, 563 H.).

11. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *er-Ruhâ fi's-semâ'sı* (*Siyer* XIII, 402).

12. Müteahhirûndan yine bu konu üzerine Zeynüddîn Ebû'l-Ferec Abdurrahman b. Ahmed b. Receb el-Hanbelî'nin (706-795) *Nüzhetu'l-esmâ' fi mes'ele'ti's-semâ'sı* (*Sila* 85-29, 522; Kahire Suppl. III, 48, 10yk.).

13. Ebû'l-Abbâs Ahmed b. İbrâhîm el-Kurtubî'nin *Keşfu'l-kinâ' fi mesâ'il-i'vecd ve's-semâ'sı* (*Sila* 85-29, 61).

14. Molla Aliyyül-Kârî'nin (öl. 1014 H.) *Fethu'l-esmâ' fi şerhi's-semâ'sı* (Kahire Suppl. II, 161, 36-44 yk.).

15. Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin *K. Ahvâli'l-muvahhidin*'i. Kitabın iki râvîsi mevcuttur:

a) Gânim b. Muh. b. Ubeydillah el-Bürçî (*Tezkire* 1251; İbn Hacer *Müfehres* 179ab; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 45a).

b) el-Hasan b. Ahmed el-Haddâd (*Sila* 83-27, 428).

16. Yine Ebû Nu'aym'ın *Riyâdatu'l-müte'allimîn*'i. Bu eser, Ebû'l-Fadl Ahmed b. Ahmed el-İsbehânî tarafından rivâyet olunmuştur (*Gunye* 196).

17. Ebû Bekr Ahmed b. Muh. b. es-Sünnî'nin 7 cüz'den oluşan *K. Riyâdati'l-müte'allimîn*'i. Bu kitap, Ali b. Ömer el-Hemedânî'nin rivâyetiyle gelmiştir (*Sila* 84-28, 354).

18. Yine Ebû Nu'aym'ın *Riyâdatu'l-ebdân* adlı eserinin muhtasarı Şam Zâhiriyye kütüphanesinde mevcuttur (mec. 60, 39-41 yk., NÂSİR).

19. Yine aynı müellifin *Kurbânu'l-müttekîn*'i.

20. *Ve Cüz' fihî medhu lâbisi's-sûf ale'd-diyâne ve's-safâ'.*

21. *Ve K. Fadîleti'l-muhtesibîn fi'l-âfâk ale'n-nebât ve'l-hâmidin lillahi alâ mâ e'adde lehum mine'l-hibat'ı.* Bu üç risâleyi de müelliften Ebû Alî el-Haddâd rivâyet etmiştir (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 45ab).

22. İbrâhîm b. el-Cüneyd'in *K. el-Evliyâ'sı*. *İsâbe*'nin kaynaklarından (I, 315; II, 157).

23. Diyâüddîn el-Makdisî, İbnü'l-Kayserânî'nin (569-649 H.) *Kerâmâtü meşâyihî'l-ardî'l-mukaddese*'si. Yazması: Zâhiriyye, hadis 248 (91-99 yk.; NÂSİR 353).

24. Ebû'l-Huseyn b. Muh. b. Hâmid b. es-Serî el-ma'rûf bi-Hâli veledi's-Sünnî'nin *K. el-Evliyâ'sı* (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 19ab).

25. Muh. b. es-Serî'nin (herhalde bir önceki müellifin aynı) *K. Kerâmâtü'l-evliyâ'sı*. Ahmed b. en-Nâsîh'in rivâyetiyle (*Sila* 85-29, 58).

26. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *Kerâmâtü'l-evliyâ'sı* (*Siyer* XIII, 403).

27. Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Alî b. Muh. b. Meymûn b. el-Kastallânî'nin *Hikâyâtü'l-meşâyih ve-makâmâtuhum*'u. Bunun 2 cüz'ü, oğlu Tâcüddîn Ebû'l-Hasan Alî tarafından 632 senesinde müellife okunmuştur (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 50b).

28. Yûsuf en-Nebhânî'nin *Câmi'u kerâmâtü'l-evliyâ'sı* (*Fihris* 746).

29. Ebû Abdurrahman es-Sülemî'nin pek çok eseri vardır. Bunlardan içlerinde senedi ile tahrîc etmiş olduğu hadislerin mevcut bulunduğunu gördüğüm bir eseri: *el-Fü-*

tüvve, Süleymân Ateş'in neşri, Türkçe tercemesi ile birlikte, Ankara İlahiyât 1972.
30. Muhyiddin Abdülkâdir b. ebî Sâlih Abdillâh b. Mûsâ b. Cenkidost el-Cilânî'nin (öl. 561 H.) *Gunyetu't-tâlibin = el-Gunye li-tâlibi tariki'l-hakk*'ı. İçinde dağınık şekilde kendi isnâdı ile irad ettiği pek çok hadis mevcuttur.

Basmaları: Bûlâk 1288; Mekke, Matb. el-Mirîyye, 1314, Kahire 1322.

31. Cemâlüddin Yûsuf b. Hasan b. Ahmed b. Abdilhâdî es-Sâlihî el-Haneffî'nin (840-909 H.) *Sabbu'l-hamûl alâ men vasale izâhu ila's-sâlihîn min evliyâillah*'ı. Yazması: Zâhiriyye, hadis 350 (1-81 yk., müellif hattı).

32. Muhyiddin b. el-Arabî'nin *Muhâdaratu'l-ebâr*'ı. Basması: Kahire, Mekt. Şarâvî Ridvân, 2 cilt, 1866/1282.

33. Ebû Alî el-Hasan b. Ahmed b. Abdillâh b. el-Bennâ'nın *Hikâyâtu'l-evliyâ' ve'l-ibâd bi-Mekke ve-bi-tarikihâ ve bi'l-Harem ve-bi-küllü vâd*'ı. Rivâyet eden: oğlu Ebû Gâlib Ahmed b. el-Hasan (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 68b-69a).

34. Ebû Mûsâ el-Medinî'nin *Düstûru'l-müzekkirin*'i. Yazması: Paris Vajda 4577 (106-111 yk.).

35. Ebû Bekr Atîk b. Alî b. Dâvud es-Sakalî es-Sümnetârî ez-Zâhid'in *Delîlu'l-kâsîdîn*'i (*Tezkire* III, 1094).

36. Ebû'l-Ferec b. el-Cevzî'nin *et-Tebşire*'si.

Basması: Mustafa Abdülvâhid, Kahire, İsmâ el-Bâbî el-Halebî Matb., 2 cilt, 1970.

37. eş-Şevkânî'nin *Katru'l-veli alâ ehâdisi'l-veli*'si. İbr. Hilâl'in tahkiki ile 1979'da Kahire'de basılmıştır.

38. Suyûtî'nin *el-Kavlu'l-celî fi ehâdisi'l-veli*'si. Yazmaları: Berlin 1417; Kahire¹ VII, 459; ² I, 138; Kavala I, 143, 257; Patna II, 396, 2871/2; Feyzullah 2121/44 (136-7, 10. H. asır) (GAL).

39. Suyûtî'nin *Gâyetu'r-rağbe fi âdâbi's-suhbe*'si.

Yazması: İskenderiye, mevâ'iz 27; Garret 2007/8.

40. Suyûtî'nin *el-Haberu'd-dâll alâ vucûdi'l-kutb ve'l-evtâd ve'n-nücebâ' ve'l-ebdâl*'i. *el-Hâvî* adlı eserinin içinde yer almış olarak basılmıştır.

41. Ebû Tâlib Muh. b. Alî b. Atiyye el-Mekkî'nin *Kûtu'l-kulûb fi mu'ameleti'l-mahbûb*'u. Müelliften rivâyet eden: Ahmed b. Şu'ayb el-Mukrî'.

Beyrut'ta Dâru Sâdir yayınevi tarafından neşredilmiştir.

Bu eseri Muh. b. Halef el-Ümevî el-Endülüsî (öl 385 H.), *el-Vusûl ila'l-garadi'l-mat-lûb min cevâhiri'l-kulûb* adıyla ihtisâr etmiştir.

İSNÂD KİTAPLARI

İsnâd kitapları buraya sığmayacak kadar çoktur. Bunların en büyüğü ve toplayıcısı Ebû Muh. el-Hasan b. Ahmed b. Muh. b. Kâsım b. Ca'fer es-Semerkandî'nin —gezici hâfız imâm, öl. 491 H.— *Bahru'l-esânîd*'idir. Zehebî diyor ki: "İçinde 100.000 hadisi biraraya getirmiştir. Şayet düzenlenip elden geçirilse idi İslâm'da bir benzeri ortaya çıkmazdı. 800 cüz' idi."

**EKSERİYETLE İSNÂDLARI
TECRÎD EDİLMİŞ OLAN
HADİS KİTAPLARI**

ATRÂF KİTAPLARI

Hadis metinlerinin tümü zikredilmeyip, bakiyyesine delîl olacak miktarda çoğunlukla başından bir miktarının yani bir parçasının, isnâdlarının tümüyle berâber zikredilmesine dayanır. Bu eserlerin kapsadıkları kaynaklar bazen çok geniş, bazen de sadece belli kitaplarla mukayyedir.

1. Ebû Mes'ûd İbrâhîm b. Muh. b. Ubeyd ed-Dimaşkî el-Hâfız'ın —öl. 401 H.— *Atrâfu's-Sahîhayn*'i¹.

2. Ebû Muh. Halef b. Muh. b. Alî b. Hamdûn el-Vâsitî'nin —öl. 401 H.— *Atrâfu's-Sahîhayn*'i. Şekil ve tertib itibarıyla bu sahada yazılanların en güzeli, hatâ ve vehim yönünden de en az olanıdır. Dört bazen de üç cilttir².

3. Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin *Atrâfu's-Sahîhayn*'i³.

4. Hâfız İbn Hacer'in *Atrâfu's-Sahîhayn*'i.

5. et-Tarkî'nin *Atrâfu'l-kutubi'l-hamse*'si: Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Sâbit b. Muh. et-Tarkî —ki bu, İsbehân illerinden bir köy olan Tark'a nisbettir— el-Ezdî el-Hâfız. Onu *Mu'cem*'inde zikreden Yâkût, vefâtından sözetmemiştir. Kitabın başlığında sözü edilen Kutub-i hamse: Buhârî, Müslim, Ebû Dâvud, Tirmizî ve Nesâî'nin kitaplarıdır.

6. Ebû'l-Fadl Muh. b. Tâhir el-Makdisî'nin *Atrâfu'l-kutubi's-sitte*'si. Kimi yerlerinde fâhiş olmak üzere pek çok yerinde hatâlar yapmıştır⁴. Kutub-i sitte, bir üstte sayılan kitaplar cümlesine İbn Mâce'nin kitabının da ilâvesi demektir.

1* Literatürde marûf ve mütedâvil idi. Bkz. *Ta'rih Bağdâd* V, 173; *İber* II, 197; *İsâbe* III, 553. Bir yazması Şam'dadır: Zâhiriyye, hadis 373 (IV, 1-140 yk.) (NÂSİR 203).

2* Zehebî, bu kitabı şu sözleriyle tavsif etmektedir: "Kaleme aldığı *Atrâfu's-Sahîhayn*'de güzel ifâdelerle bazı noktalara tenbihlerde bulunmuştur. el-Hâkim'in zikrettiğine göre bu kitabın yanılırları Ebû Mes'ûd ed-Dimaşkî'ninkine göre daha azdır." (*Tezkire* III, 1068). Yazmaları vardır: Kahire² I, hadis 31 (4 cilt), hadis 32 (3 cilt); hadis 56 (2. cilt); hadis 14 M (2. cilt); Zâhiriyye, hadis 371 (cüz' XII, XXI, 227 yk., 8. H. asır) (GAS 220).

3* Zehebî, bu zâtın *Hilye* sâhibi Ebû Nu'aym'dan ayrı olduğunu söylemiştir (*İber* II, 407). Buradaki müellifin tam adı: Ebû Nu'aym Ubeydullah b. ebî Alî el-Hasan b. Ahmed el-Haddâd el-İsbehânî el-Hâfız olup, hicri 517 senesinde vefât etmiştir. Bu kitabın bir yazması: Chester Beatty 3447 (399 yk.).

* Şâm'daki bir yazma da *Sahîhayn*'in atrâfına dâirdir: Ebû'l-Haccâc Yûsuf b. ez-Zekî Abdîrrahman b. Yûsuf ed-Dimaşkî el-Mizzî'nin (654-742 H.) *Atrâfu hadisi Sahîhi Müslim ve'l-Buhârî*'si. Belki de yine Mizzî'ye âit olan ve Kutub-u sittenin atrâfı hakkındaki *Tuhfetu'l-işrâf*'in bir ön çalışması niteliğinde olan kitabın yazması: Zâhiriyye, hadis 15 (143 yk., II ve son cildi) (NÂSİR 406).

4* Bkz. *Tezkire* III, 1244.

7. el-Mizzî'nin *Atrâfı=Tuhfetü'l-işrâf bi-ma'rifeti'l-atrâfı*⁵: Cemâlüd-dîn Ebû'l-Haccâc Yûsuf b. Abdîrrahman el-Halebi (:doğum yeri) ed-Dimaşki (:oturduğu ve çıktığı yer) el-Mizzî —ki bu, Dimaşk köylerinden Mizze'ye nisbettir—. Dimaşk'ta Dârü'l-hadîsi'l-Eşrefiyye'de 742 H. yılında vefât etti ve sûfiler kabristanına defnedildi. Eserindeki yanlışlarla ilgili Ebû Zûr'atî'l-İrâkî'nin bir te'lifi vardır⁶. Bunu Hâfız ez-Zehebî ihtisâr etmiştir.

8. el-Hüseynî'nin *el-Keşşâf fî ma'rifeti'l-atrâfı*: Hâfız Şemsüddîn Ebû'l-Mehâsin Muh. b. Alî b. el-Hasan b. Hamza el-Hüseynî ed-Dimaşkî, öl. 765 H.⁷

9. Ebû'l-Kâsım b. Asâkir'in *el-İşrâf alâ ma'rifeti'l-atrâfı*: Yani *Sünen-i erba'a'nın* atrâfı. Üç cilttir. İçinde üç *Sünen*'deki hadislerin atrâfını alfabetik olarak zikretmiş, sonra el-Makdisî'nin *Atrâfu's-sitte*'si ile birleştirmek sûretiyle İbn Mâce'nin *Sünen*'ini de bunlara katmıştır. Ancak pek çok şeyi eksik bırakmıştır. Şayet *Sahihayn*'ın atrâfını da bunlara katsaydı daha iyi olurdu⁸.

10. İbnü'l-Mulakkin'in *el-İşrâf ale'l-Atrâfı*: Sirâcüddîn Ebû Hafs Ömer b. Nûriddîn ebî'l-Hasan Alî b. Ahmed b. Muh. b. Abdillâh el-Ensârî el-Endülüsî (sonra): el-Misrî el-Kâhirî eş-Şâfi'î, İbnü'l-Mulakkin nâmîyle marûf, meşhûr hâfız, Kahire'de 804 H. senesinde vefât etmiştir.

11. İbn Hacer'in *Atrâfu'l-kutubi'l-aşere*'si=*İthâfu'l-meherre bi-atrâfi'l-aşere*'si⁹: 8 cilt olan eserin isminin şöyle kayıtlı olduğunu gördüm: *İthâfu'l-meherre bi'l-fevâ'idî'l-mübtakire min atrâfi'l-aşere*. Sözüünü ettiği 10 kitap şunlardır: *Muvattâ'*, *Müsned-i Şâfi'î*, *Müsned-i Ahmed*, *Müsnedü'd-Dârimî*, *Sahih-i İbn Huzeyme*, *Müntekâ İbni'l-Cârûd*, *Sahih-i İbn Hibbân*, *Müstedrekü'l-Hâkim*, *Müstahrec-i Ebî Avâne (alâ Müslim)*, *Şerh u me'ânî'l-âsâr*, *Sünenü'd-Dârekutnî*. Görüldüğü gibi 11 kitap zikredilmiştir. Fazla o-

5* Basılmıştır: Abdussamed Şerefüddîn'in tashih ve dipnotları ile, Dârü'l-Kayyime tarafından Bombay'da, 1965 yılında 13 cilt halinde basılmıştır. Ana metnin altında İbn Hacer'in *en-Nüketü'z-zirâf ala'l-Atrâfı* da yer almıştır. Yazmaları pek çoktur. Te'lifine 696 senesinde Âşûrâtag'da başladı, 711'de bitirdi.

6* Ebû Zûr'atî'l-İrâkî'nin bu eseri *el-İtrâf bi-evhâmi'l-Atrâf* adını taşır. Hâfız Ebû'l-Fadl Ahmed b. Aļ b. Muh. b. Haceri'l-Askalânî (H. 773-852), Mizzî'nin *Tuhfe*'sinde yaptığı hâtâlar ile eksik bıraktığı şeyleri ikmâl etmek maksadıyla *en-Nüketü'z-zirâf ala'l-Atrâf* adlı eserini yazmıştır. Bir yazması Bankipore'de olan kitap, *Tuhfetü'l-işrâf* ile birlikte basılmıştır.

İbn Hacer'in *Nüket*'i ile asıl metin olan *Tuhfe*'yi, daha sonra gelen İbn Fehd el-Mekki (760-811 H.) biraraya getirmiştir ki, adı şöyledir: *el-İşrâf ale'l-cem'i beyne'n-Nüketi'z-zirâf ve Tuhfeti'l-işrâf*. Bir yazması İstanbul'dadır: Feyzullah 282 (622 yk., 948 H.).

7* Yazması: Kahire¹ I, 387, hadis 445 (I-II, 229 yk.). Bunun muhtasarı da zamanımıza yetişebilmiştir: Escorial² 1617. (GAL)

8* Bir tam yazma nüshası İstanbul'dadır: Ayasofya 455-456 (I, 279 yk.; II, 267 yk.; 688 H.). Bu nüshanın 2a-6a arasında müellif, kendi isnâdları ile merfû' ve âsâr cinsinden haberler, kutub-u erba'a sâhipleriyle âlâkalı haberleri tahrir etmiştir. Daha sonra gelen el-Mizzî de bu eserden istifâde etmiş, kitab ta yaptığı hâtâlara işâret etmiştir. Kahire, Dârü'l-Kutub'da tam bir nüshası daha vardır.

9* İstanbul'da tam nüsha bir yazması mevcuttur: Murad Molla 349-354.

lan İbn Huzeyme'nin *Sahîh*'i olup, ondan elimizde kalan ancak 1/4'idir. Kezâ *Tezkiretül-huffâz*'ın zeyli olan *Lahzu'l-elhâz*'da da böyle söylenmiştir.

12. Yine İbn Hacer'in *Müsned-i Ahmed*'in atrâfı olan ve bir evvelki *İthâfu'l-meherre*'den ifrâd ettiği *Atrâfu'l-Müsnedi'l-mu'teli bi-atrâfî'l-Müsnedi'l-Hanbelî*'si¹⁰.

13. Yine İbn Hacer'in kalın tek ciltlik *Atrâfu'l-ehâdisi'l-Muhtâre li'd-Diyâi'l-Makdisi*'si¹¹.

14. Yine onun *Atrâfu'l-Firdevs*'i¹².

15. Ebû'l-Fadl b. Tâhir'in *Atrâfu'l-ğarâ'ib ve'l-efrâd li'd-Dârekutnî*'si. Bunda o, Dârekutnî'nin mezkûr kitabını alfabetik olarak tek ciltte tertib etmiştir¹³.

16. Ebû'l-Fadl el-İrâkî'nin *Atrâfu Sahîhi İbn Hibbân*'ı.

17. el-Bûsîrî'nin *Atrâfu'l-mesânidi'l-aşere*'si: Şihâbüddîn Ebû'l-Abbâs Ahmed b. ebî Bekr Muh. b. İsmâ'il b. Süleym b. Kaymâz b. Osmân b. Ömer b. Talha el-Kinânî el-Bûsîrî eş-Şâfi'î, Kahire'ye yerleşmiş ve burada 840 senesinde vefât etmiştir. Aşere yani on kitap ile kasdettiği kaynaklar şunlardır: Müsedded b. Müserhed'in *Müsned*'i, Ebû Dâvud et-Tayâlisî'nin *Müsned*'i, Ebû Bekr Abdullah b. ez-Zübeyr el-Humeydî'nin *Müsned*'i, Muh. b. Yahyâ b. ebî Ömer el-Adenî'nin *Müsned*'i, İshâk b. Râhveyh'in *Müsned*'i, Ebû Bekr b. ebî Şeybe'nin *Müsned*'i, Ahmed b. Menî'nin *Müsned*'i, Abd b. Humeyd'in *Müsned*'i, el-Hâris b. Muh. b. ebî Usâme'nin *Müsned*'i ve Ebû Ya'lâ'l-Mevsilî'nin *Müsned*'i.¹⁴

10* İstanbul'da bir yazması vardır: Damad İbrahim 255-256 (I-II, 257+259 yk., tam nüsha, 836 H.).

11* *el-Hâvi* II, 102.

12* Adı şöyledir: *Tesdidül-kavs fi atrâfî Müsnedi'l-Firdevs* (*Fihris* 333).

13* Ebû'l-Fadl Muh. b. Tâhir b. Ali, İbnü'l-Kayserânî el-Makdisî'nin (öl. 507) bu eserinin bir yazması Mısır'dadır: Kahire I, 269, hadîs 697 (572 yk., 581 H.). Bu yazmanın mikrofilmli Süleymaniye kütüphanesindeki film arşivinde mevcuttur (No. 3209).

14* Buraya kadar zikredilen atrâf kitapları dışında tesbit edebildiğimiz diğer kaynaklar:

1. ed-Dânî'nin *Atrâfu'l-Muvattâ'sı* (*İsâbe* III, 204).

2. Ahmed b. Tâhir b. Ali b. Şebrîn b. Ali el-Ensârî'nin —ki bu, Kâdî İyâd'ın şeyhlerindendir— *Atrâfu'l-Muvattâ'sı* (*Gunye* s. 184).

3. İbn Hacer'in *el-Ferâ'idü'l-mecmû'a bi-atrâfî'l-eczâ'i'l-mesmû'a ale'l-ebvâb ve'l-mesânid*'i (*Fihris* 336).

ZEVÂİD KİTAPLARI

Diğer bazı kitaplara nisbetle bazı kitaplarda fazla olarak mevcut olan hadisleri toplayan eserlere *zevâ'id* kitapları denilir.

Bunlardan bazıları:

1. Şihâbüddîn el-Bûsîrî'nin diğer beş hâfızın *Sünen*'lerine olan zâid hadislerini topladığı İbn Mâce üzerine hazırladığı *Misbâhu'z-zücâce fi zevâ'idi İbn Mâce'si*¹.

2. Yine el-Bûsîrî'nin *Kutub-u sitte*'nin zevâidi olan *Fevâidü'l-müntekâ fi zevâ'idi'l-Beyhakî fi Sünenihi'l-kübrâ'sı*².

3. Yine aynı müellifin *İthâfu's-sâdâti'l-meherreti'l-hire bi-zevâ'idi'l-mesânîdi'l-aşere'si*: On müsned içinde *Kutub-u sitte*'ye nisbetle zâid olan hadisleri topladığı bu çalışmasını daha sonra ihtisâr etmiştir³.

4. Hâfız İbn Hacer'in *el-Metâlibu'l-âliyye fi zevâ'idi'l-mesânîdi's-semâniyye'si*. Sözü nü ettiği müsnedler: İbn ebî Ömer el-Adenî'nin *Müsned'i*, Ebû Bekr el-Humeydî'nin *Müsned'i*, Müsedded'in *Müsned'i*, Ebû Bekr el-Humeydî'nin *Müsned'i*, Müsedded'in *Müsned'i*, et-Tayâlisî'nin *Müsned'i*, İbn Menî'nin *Müsned'i*, İbn ebî Şeybe'nin *Müsned'i*, Abd b. Humeyd'in *Müsned'i*, el-Hâris'in *Müsned'i*. Sehâvî diyor ki: "Bu kitap içinde şeyhimiz İbn Hacer'in öngördüğü kaynaklar dışındaki diğer bazı müsnedlerden zevâid olan hadisler de bulunmaktadır: İshâk b. Râheveyh, el-Hasan b. Süfyân, Muh. b. Hişâm es-Sedûsî, Muh. b. Hârûn er-Rûyânî, el-Heysem b. Küleyb'in müsnedleri gibi."⁴

1* Ebû'l-Abbâs Ahmed b. ebî Bekr b. İsmâ'il b. Kaymâz el-Bûsîrî'nin (762-840 H.) bu eserinin yazmaları mevcuttur. Muh. Fuâd Abdülbâkî'nin *Sünen-i İbn Mâce* neşrinde hadisler arasında olmak üzere basılmıştır (Kahire 1952, Dâru İhyâ'il-Kutubi'l-Arabiyye).

Nûreddin el-Heysemî de İbn Mâce'nin *Kutub-u hamse*'ye göre zâid olan hadislerini biraraya getirmiştir: *Zevâ'idü İbn Mâce ale'l-Kutubi'l-hamse*, Yazması: Âsâfiye I, 632, 410 (GAL).

2* Yazması müellif hattı ile Mısır'da mahfûzdur: Kahire Suppl. II, hadis 357; Suppl. III, 94 İbnü'l-Unnâbî'nin (öl. H. 1267) seçmeleri.

3* Zevâidini cemettiği müsnedler: Ebû Bekr b. ebî Şeybe, Ahmed b. Menî, el-Hâris b. Muh. b. ebî Usâme, Ebû Ya'lâ, et-Tayâlisî, el-Humeydî, Abd b. Humeyd, Müsedded b. Müserhed, el-Adenî ve el-Bezzâr'ın müsnedleri.

Yazmaları vardır: Carullah 284 (225 yk., büyü kitabı ile başlamaktadır), 252 (230 yk., son cildi), Ahmed III 646/1 (I, 189 yk., imân kitabından vesâyâ'ya kadar), 646/3 (III, 173 yk., Tefsir kitabından sonuna kadar). Ezher ve Cezâyir'de birkaç cildi daha yazma olarak mevcuttur.

4* İshâk b. Râheveyh'in İbn Hacer'in elinde bulunan yarısından da zâid hadisler irâd etmektedir. Ebû Ya'lâ'nın *Müsned*'inden İbnü'l-Mukrî'nin rivâyeti ile olan nüshayı

5. (İbn Hacer'in) Şeyhi Nûreddîn el-Heysemî, el-Bezzâr'ın *Müsned'i-nin Müsned-i Ahmed* ve *Kutub-u sitte*'ye zâid olan hadislerini *Keşfu'l-estâr an zevâ'idil-Bezzâr* adıyla biraraya getirmiştir. Aslında o, bunu daha büyük eseri olan *Mecma'u'z-zevâ'id*'den telhîs etmek sûretiyle vücûda getirmiştir.

6. Yine el-Heysemî'nin tek ciltlik *Zevâ'idü'l-Firdevs'i*.

7. el-Heysemî'nin *Gâyetu'l-maksad fî zevâ'idil-Müsned'i*: Nûreddîn Ebû'l-Hasan Alî b. ebî Bekr b. Süleyman el-Heysemî eş-Şâfi'î el-Mısırî, Kahire'de 807 tarihinde vefât etmiştir. *Müsned-i Ahmed*'de *Kutub-u sitte*'ye zâid olarak bulunan hadisleri biraraya getirmiştir. el-Heytemî ile karıştırılmamalıdır ki bu, Ahmed b. Hasan el-Heytemî olup el-Emîr'in *Sebet*'inde söylediği gibi Mısır köylerinden Heyâtîm'e nisbettir. el-Heysemî, Ebû'l-Fadl el-İrâkî'nin hadis semânda arkadaşı, evlilik dolayısıyla hısmı ve talebesi idi. *Mecma'u'z-zevâ'id*'inde işâret ettiği kitaplarından olup iki cilttir.

8. Yine onun *Müsnedü'l-Bezzâr*'daki *Kutubu sitte*'ye zâid olan hadisler hakkında yazdığı kalın tek ciltlik *el-Bahru'z-zahhâr fî zevâ'idil-Bezzâr*'ı.

9. Yine onun tek ciltlik *Zevâ'idu Ebi Yâ'lâ'l-Mevsili*'si⁵.

10. Yine onun Taberânî'nin *Mu'cemu'l-kebir*'indeki *Kutub-u sitte*'ye nisbetle zâid hadisler üzerine 3 ciltlik *el-Bedrû'l-münîr fî zevâ'idil-Mu'cemi'l-kebir*'i.

11. Yine ona âit 2 ciltlik Taberânî'nin *Mu'cemu'l-evsat ve's-sağîr*'inde ki zâid hadislerin toplandığı *Mecma'u'l-bahreyn fî zevâ'idil-Mu'cemeyni*⁶.

12. el-Heysemî, daha sonra son olarak zikri geçen 6 zevâid kitabını biraraya getirdi ve isnâdlarını hazfetti. Bununla birlikte sıhhat, hasenlik. ve zaafılarıyla alâkah hükümlerini yahut içindeki ricâl hakkında cerh ve ta'dîl yönünden durumlarını beyân etti. Hazırladığı bu eser, 6 yahut 8 cilt hâlinindedir. Bu bâbda benzeri yazılmamış, eşi bulunmaz bir şâheserdir⁷.

Suyûtî bunun üzerine *Buğyetu'r-râ'id fî'z-zeyl alâ Mecma'iz-zevâ'id* adıyla bir zeyl yazmak istediye de tamamlamadı.

13. Yine Heysemî, *Sahih-i İbn Hibbân*'ın *Sahîhayn*'a göre zâid olan hadislerini tek cilt hâlinde *Mevâridü'z-zemân ilâ zevâ'id İbn Hibbân* adıyla cem'etmiştir⁸.

14. Yine Heysemî, el-Hâris b. Muh. b. ebî Usâme'nin *Müsned*'inde Ku-

kullanmıştır. Buna karşılık Heysemî, *Müsned-i Ebi Ya'lâ'nın* İbn Hamdân rivâyetini esas almıştır. Kitap, Habîbu'r-rahman el-Azamî'nin tahkiki ile 4 cilt hâlinde isnâdları hazfedilmiş olarak neşredilmiştir.

5* Kitabın adı şöyledir: *el-Maksadu'l-âli fî zevâ'id Ebi Ya'lâ'l-Mevsili*. Yazma nüshası İstanbul'dadır: Selim Ağa 233/1 mükerrer (187 yk.).

6* Bu kitabın iki yazması vardır: Topkapı Sarayı, Ahmet III, 463 (I, 230 yk., 8. H. asır); Zâhiriyye, hadis 286 (I, 208 yk.).

7* 10 cilt hâlinde Beyrut'ta 1967'de basılmıştır (Dâru'l-Kitâb).

8* Muh. Abdurrezzâk Hamza'nın tahkiki ile, Riyâd'da Mektebetu'l-Me'ârif tarafından neşredilmiştir.

*tub-u sitte'*ye zâid olarak mevcûd hadisleri tek cilt hâlinde *Buğyetu'l-bâhis an zevâ'idi Müsnedi'l-Hâris* adıyla toplamıştır⁹.

15. Yine onun *Zevâ'idü'l-Hilye li-Ebî Nu'aym*'ı kalın tek cilttedir.

16. Ve yine onun *Zevâ'idu Fevâ'idi Temmâm*'ı vardır.

17. Kâsım b. Kutluboğâ el-Hanefî'nin tek ciltlik *Zevâ'idu Süneni'd-Dârekutni*'si.

18. Suyûtî'nin tek ciltlik *Zevâ'id Şu'abi'l-imân li'l-Beyhakî*'si¹⁰.

19. Yine onun *Zevâ'idu Nevâdiri'l-usûl li'l-Hakîmî't-Tirmizî*'si¹¹.

9* Yazması Mısır'dadır: Kahire¹ I, 276, hadis 705 (137 yk.)

el-Mizzî'nin de *Sahih-i İbn Hibbân*'ın Buhârî ile Müslim'in *Sahih*lerine olan zevâidini cem'ettiği bildirilmiştir (*Dürer* IV, 457).

10* Bkz. *Fihris* 1016.

11* Bkz. *Fihris* 1017.

BAZI (İLK KAYNAK) HADİS KİTAPLARINI BİRARAYA GETİREN KİTAPLAR

1. Sağâni'nin *el-Cem' beyne's-Sahîhayn*'i=*Meşâriku'l-envâri'n-nebe-viyye min sihâhi'l-ahbârî'l-Mustafaviyye*'si. Bu kitabın pek çoklarınınca şerhleri yapılmıştır¹.

2. el-Humeydi'nin *el-Cem' beyne's-Sahîhayn*'i²: Ebû Abdillâh Muh. b. ebî Nasr Fütûh b. Abdillâh b. Fütûh b. Humeyd b. Yasil el-Ezdî el-Humeydî —ki bu, soy silsilesinin sonundaki cedit Humeyd'e nisbettir— el-Endülüsî el-Kurtubî el-Meyûrakî —ki bu, Endülüs'ün doğusunda bir ada olan Meyûrak'a nisbettir— ez-Zâhirî (:mezheb olarak). Hâfız İbn Hazm'ın büyük öğrencilerinden, Bağdat'ta 488 H. senesinde vefât etmiştir.

3. Ebû Abdillâh Muh. b. Hüseyin b. Ahmed b. Muh. el-Ensârî el-Merîyy'in —ki bu Meriyye'ye nisbettir, öl. 582 H.—, *el-Cem' beyne's-Sahîhayn*'i. Nâsın pek çoğunun hadis ahzettği güzel bir kitaptır³.

4. İbnü'l-Harrât'ın *el-Cem' beyne's-Sahîhayn*'i: Ebû Muh. Abdülhakk b. Abdirrahman b. Abdillâh b. el-Hüseyin b. Sa'îd b. İbrâhîm el-Ezdî el-İşbîlî —ki bu, Endülüs beldelerinin büyüklerinden birisi olan İşbiliyye'ye nisbettir—, İbnü'l-Harrât nâmiyle mârûf, fakîh, hâfız, hadis ve illetlerinin âlimi, ricâlî tanıyan, sâlih, zâhid, verâ' sâhibi, Becâye'de yerleşmiş, pek çok eserin sâhibi, Becâye'de H. 581 yahut 582'de vefât etmiştir. Kitap iki cilttir⁴.

1* Bunun için bkz. Brockelmann, GAL G I, 360.

2* Yurtdışında çeşitli yazmaları vardır. Ya'kûb b. Muh. b. Hubeyre'nin (öl. 560 H.) *el-İfsâh an me'âni's-sihâh* adlı şerhi, 1928 yılında Halep'de basılmıştır.

3* Bkz. İbn Hayr *Fehrese* 122.

4* Yazmaları: Nurosmâniye 769 (251 yk., 667 H.), 770 (346 yk., 722 H.); Ahmet III 300 (366 yk., 736 H.); Dâru'l-kutub, hadis 185 (I, 299 yk.; II, 303 yk.).

* Buhârî ve Müslim'in *Sahîh*'lerini biraraya getiren başka müellifler:

1) Şeyh-i ekber Muhyiddîn İbn Arabî'nin *Miftâhu's-se'âde fi'l-cem' beyne's-Sahîhayn*'i (*Fihris* 319).

2) Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin *el-Cem' beyne's-Sahîhayn*'i. Yazması: Dâru'l-kutub 2314 (410 s., 510 H.).

3) Ebû Bekr Muh. b. Abdillâh b. Muh. b. Zekerîyyâ el-Cevzekî el-Mu'addil'in (306-388 H.) *el-Cem' beyne's-Sahîhayn*'i. Yazmaları: Kahire, Suppl. I, 220, (611 s., 1356 H.); Rabat, Evkâf 118 (581 H.; GAS 211).

4) Kâdî Necmüddîn Ebû'l-Abbâs Ah. b. Muh. b. Halef el-Makdisî'nin (öl. 638 H.) *el-Cem' beyne's-Sahîhayn*'i (*Iber* III, 233).

5) Ömer b. Bedr b. Sa'îd el-Hanefî el-Mevsilî'nin (557-622 H.) *el-Cem' beyne's-Sahîhayn*'i. Yazması: Brit. Mus. Or. 5910 (DL 17) (GAL).

6) Şihâbüddîn Ebû'l-Abbâs Ah. b. Abdirrahman b. Muh. el-Makdisî el-Harîrî'nin (663-758 H.) *Müfîdû's-sâmi' ve'l-kârî' fî mâ'ttefeka aleyhâ Müslim ve'l-Buhârî'si*.

5. Rezîn'in *et-Tecrîd li's-sihâh ve's-sünen*'i: Ebû'l-Hasan Rezîn b. Mu'â-viye el-Abderî es-Sarekustî el-Endülüsi el-Mâlikî, uzun yıllar "cârullah" olarak kaldığı Mekke'de 535 H.'de vefât etmiştir. Bu eserinde *Usûl-i sitte*'yi yani Buhârî ve Müslim *Sahih*'leri ile *Muvattâ*, Ebû Dâvud, Tirmizî ve Nesâî'nin *Sünen*'lerini biraraya getirmiştir⁵.

6. İbnü'l-Esîr el-Cezerî'nin *Câmi'u'l-usûl min ehâdisi'r-Resûl*'ü: Ebû's-Se'âdât Mecdüddîn el-Mübârek b. ebî'l-Kerem Muh. b. Muh. b. Abdilkerîm b. Abdilvâhid eş-Şeybânî, İbnü'l-Esîr el-Cezerî —ki bu, doğup büyüdüğü İbn Ömer Cezîre'sine nisbettir— Mevsil'de 606'da vefât edince, tekkesine defnedilmiştir. Rezîn'in kitabı gibi *Usûl-u sitte*'yi aynı metotla biraraya getirmiştir. Ancak ona nisbetle pek çok ilâveleri vardır. Eser 10 cüz'den oluşmuştur⁶.

a. Bu kitabı İbnü'd-Deybâ', *Teysiru'l-vusûl ilâ Câmi'i'l-usûl* adıyla ihtisâr etmiştir: Ebû Zeyd ve Ebû'd-Diyâ', asrın hâfızı, Vecihüddîn Abdurrahman b. Alî b. Muh. b. Ömer, İbnü'd-Deybâ' adıyla meşhûr, eş-Şeybânî ez-Zebîdî el-Yemenî eş-Şâfiî. Zebîd'de H. 866'da doğmuş, 949 yahut 950 senesinin 26 Receb Cuma gününün kuşluk vakti vefât etmiştir. Bu kitab, muhtasarlarının en iyisidir⁷.

b. Hamâ kâdisı Şerefüddîn Ebû'l-Kâsım Hibetullah b. Abdirrahîm b. İbrâhîm el-Bârizî el-Cuhenî el-Hamavî eş-Şâfiî'nin —öl. 738 H.— *Tecrîdü*

Yazması: Şehit Ali 575.

7) İzzüddîn Ebû Muh. Abdülazîz b. Ridvân b. Abdilhakk el-Hanbelî'nin (7. H. asır) *Matla'un-neyyireyn fi cem' beyne's-Sahihayn*'i. Yazmaları: Râmpûr I, 196, 304 (902 H.); Garret 1425.

5* Bir adı da şöyledir: *K. et-Tecrîd fi'l-cem' beyne'l-Muvattâ' ve's-Sihâhi'l-hams*. "Beş sahih kitap", İbn Mâce dışındaki Kutub-u sitte'dir. Yazmaları: Râmpûr I, 69; Tübingen 211; Münih 122.

6* Müellif eserini üç bölüm hâlinde sunmuştur: a) hadis ilimleri hakkında tanıtıcı kısa bilgiler; b) fıkıh bâblarına göre düzenlenmiş hadisler; c) Peygamber ile hadisleri irâd edilen ashâbının biyografileri.

Çeşitli baskıları gerçekleştirilmiştir:

a) Merut 1346 (Hindistan).

b) 1941-1954 yılları arasında Kahire, Muh. Hâmid el-Fakkî'nin tahkiki ile, Mat. Sünneti'l-Muhammediyye.

c) Abdülkâdir el-Arnâvut'un tahkiki ile 1970, Şam.

d) *Kitâbu'l-kader* bölümü Vlieger tarafından neşredilmiştir: Leiden 1903/9-115, 191-207.

Alî b. Husâmiddîn el-Müttekî tarafından *el-Fusûl* adıyla şerhedilmiştir. Yazması: Patna I, 56, 559.

7* Pek çok kereler neşredilmiştir:

a) Calcutta 1252.

b) Lucknow 1884.

c) Cawnpore 1896-7, 2/1 cilt, Hindistânî mukaddimesi ile.

d) Lahore 1904-1909, 6 cilt, Muhyiddîn Hân'ın tahkiki ile.

e) Kahire 1331, 2 cilt, Matba'atu'l-Cemâliyye.

d) Kahire 1346, 4 cilt.

e) Halep 1969, Mü'essesetü'l-Halebî.

Câmi'î'l-usûl min ehâdisi'r-Resûl adlı muhtasarı⁸.

c. Muh. Tâhir el-Fetennî el-Hindî es-Sıddîkî (?)

d. İbnü'l-Esîr'in kitabına ilâve olacak hadisler için Fîrûzâbâdî, *K. Teshîl tarîki'l-vusûl ila'l-ehâdisi'z-zâ'ide alâ Câmi'î'l-usûl* adıyla bir kitap telif etmiştir: Mecdüddîn Ebû Tâhir Muh. b. Ya'kûb eş-Şîrâzî —ki Serhas yakınlarındaki Şîrâz köyüne nisbettir— el-Fîrûzâbâdî —ki, *el-Kâmûs* gibi kitapların müellifidir ve 8. asrın başlarında lûğat müceddididir— H. 817 senesinde vefât etmiştir. Dört cilt olan bu kitabı o, Yemen'in sâhibi el-Eşrefin oğlu Nâsır için kaleme almıştır.

7. et-Tüceybî'nin *Envâru'l-mishâl fi'l-cem' beyne'l-Kütübi's-sitteti's-sihâh*'ı: Ebû Abdillâh Muh. b. Atîk b. Alî et-Tüceybî el-Ğirnâtî, 646 senesinin sınırlarında vefât etmiştir.

8. İbn Kesîr'in *Câmi'u'l-mesânîd ve's-süneni'l-hâdî li akvami sünen*'i: Hâfız İmâdüddîn Ebû'l-Fidâ' İsmâ'il b. Ömer, İbn Kesîr el-Kureşî ed-Dimaşkî eş-Şâfi'î, mâhâretli güvenilir muhaddis, hâyâtında iken beldelerde halk elinde dolaşan eserlerin ve faziletlerin sâhibi, 774 H. senesinde vefât etmiştir. Kitabında Kutub-i sitte, Ahmed, Bezzâr ve Ebû Ya'lâ'nın *Müsned*'lerini, Taberânî'nin *Mu'cemu'l-kebîr*'ini biraraya getirmiş, bazen de bunların dışındaki kitaplardan ilâveler yapmak sûretiyle sanki bir "büyük müsned" vücuda getirmiştir. Eserini alfabetik olarak tertib etmiş, rivâyeti olan her sahâbiyi zikrettikten sonra onun tercemesi altında yukarıda adı geçen kitaplarda vâki olan hadislerin tümünü irâd etmiştir⁹.

9. Ebû'l-Ferec b. el-Cevzî'nin *Câmi'u'l-mesânîd bi-elhâsi'l-esânîd*'i: 7 ciltlik olan bu eserde müellif, *Sahîhayn*, Tirmizî ve *Müsned-i Ahmed*'de bulunan hadisleri sahâbe müsnedlerine göre tertib etmiştir¹⁰.

Bunu şeyh Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Abdillâh et-Taberî (sonra :) el-Mekki, el-Muhibb nâmıyla marûf, tertib etmiştir.

10. Ebû'l-Müeyyed el-Hvârizmî'nin *Câmi'u'l-mesânîd*'i: Bu eserde o, hanefî imamların tahrîçleriyle meydana gelen Ebû Hanîfe'nin rivâyetinden oluşan 15 *Müsned*'i biraraya getirmiştir.

8* Yazması: Kahire¹ I, 278.

* *Câmi'u'l-usûl*'ün bir başka muhtasarı: Abdullah el-Medenî'nin Mekke'de 971 H. yılında kaleme aldığı muhtasarının yazması: Berlin 1319.

* Bir diğer eser: *Mu'temedu zevî'l-ukûl min Câmi'î'l-usûl*. İbnü Behrâm el-Yemenî'nin (öl. 957 H.) bu kitabının yazmaları vardır: Berlin 4937-8, 9945-6; Medine ZDMG 90, 112 (GAL).

* Son asır ulemâsından Mansûr Ali Nâsîf'in muhtasarı, *et-Tâcu'l-Câmi' li'l-usûl fi ehâdisi'r-Rasûl* adını taşımakta olup, Arapça neşirleri yanı sıra Bekir Sadak tarafından yapılan Türkçe tercümesi yayınlanmıştır.

9* Yazmaları mevcuttur: Dâru'l-kutub, hadîs 184 (I, 385 yk.; II, 326 yk.; III, 340 yk.; IV, 356 yk.; V, 350 yk.; bir cüz'ü, 272 yk.; bir başka cüz'ü 251 yk.); Berlin 1344.

10* Bkz. *Dürr* IV, 255; *Sıla* 84-28, 67; *Fihris* 310. Yazmaları: Kahire, Câmiu's-şeyh 124 (166 yk., 605 H.); Kahire¹ I, 323, hadîs 191 (276 yk., 726 H.); Tunus, Zeyt. II, 114; *Şerhu'l-mesânîd* başlığı ile Brill. -H.¹ 389, 776.

Bunu hâfız Ebû'l-Adl Zeynüddin Kâsım b. Kutluboğâ el-Hanefî şerhetmiştir.

11. Bu bâbda es-Suyûtî ve başkasının *Câmi'ul-mesânîd*'i vardır.

12. Hâfız Nûreddîn el-Heysemî, *el-Gaylâniyyât, el-Hila'ıyyât, Fevâ'id-i Temmâm, Efrâd-ı Dârekutnî*'deki hadisleri iki cilt hâlinde bâblarına göre tertib ederek bir kitapta toplamıştır. Bu kitabın tek cilt hâlinde Sehâvî'nin elyazısı ile olan nüshasını gördüm ki o, bunu toplayanın (el-Heysemî'nin) hattı ile olan asıl nüshadan kopye etmiştir. Sehâvî, kitabın sonunda bunu 13 gün, gibi çok kısa bir süre içinde çabuk kopya ettiğini zikretmiştir.

13. Şeyh imâm hâfız Ebû Abdillâh Muh. b. Süleymân er-Revdânî'nin *Cem'u'l-fevâ'id min Câmi'i'l-usûl ve-Mecma'i'z-zevâ'id*'i. 1094 H. senesinde vefât etmiştir. *Silatu'l-halef bi-mevsûli's-selef* kitabının müellifidir. Bu kitap, *Sahîhayn, Muvattâ', Sünen-i Erba'a, Müsned-i Dârimî, Müsned-i Ahmed, Müsned-i Ebî Ya'lâ* ve Taberânî'nin *Mu'cem*'lerini şâmilidir¹¹.

11* Adından da anlaşılacağı gibi müellif, bu koleksiyonda *Câmi'ul-usûl* ile *Mecma'uz-zevâ'id*'i biraraya getirmiştir. Hindistan'da 1346/1929 yılında ve 1973'de Cidde'de Dâru'l-İsfehân tarafından basılmıştır.

İSNÂDLI HADİS KİTAPLARINDAN HUSÛSÎ VEYA UMÛMÎ SEÇME VE TECRİDE DAYANARAK HAZIRLANAN HADİS KİTAPLARI

1. Şihâbüddîn Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Abdillatîf eş-Şercî ez-Zebîdî el-Hanefî'nin —öl. 893 H.— *et-Tecrîdü's-sarih li-ehâdisi'l-Câmi'i's-Sahih*'i¹.

2. Ebû Muh. el-Begavî'nin *Mesâbihu's-sünne*'si: Kitabında hadisleri ikiye ayırmıştır: hasen ve sahîh. Sahihle Buhârî ile Müslim'in beraberce veya her ikisinden birinin münferid rivayetlerini; hasenle ise Dârimî ile beraber *Sünen-i Erba'a*'nın (yani İbn Mâce'siz) berâberce yahut içlerinden birisinin tek başına yaptığı rivâyetleri kasdetmiştir. Bunlar sadece ona ait olan ıstılahlardır. Ancak o, kitabında ne hadisi senedi ile tahrîc eden musannif imamın adını ve ne de o hadisi rivâyet eden sahâbinin ismini zikretmemiştir. İşte bu noksanlıkları aşağıdaki müellif tamamlamıştır².

3. et-Tibrîzî'nin *Mişkâtü'l-masâbih*'i: İmâm Velîyüddîn, evliyânın ba-kiyyesi ve ulemânın kutbu, Ebû Abdillâh Muh. b. Abdillâh el-Hatîb el-Ömerî et-Tibrîzî —ki bu, Âzerbeycân kentlerinin en büyüklerinden Tibrîz'e nisbet-tir. Sem'ânî ve başkası bu şekilde zabtetmelerine karşılık, meşhûr olan Tebrîzî şeklinde telâfuz edilmesidir—, 737 H. senesinde bitirdiği eserinde (sahîh ile hasene) bir üçüncü fasıl daha ilâve etmiştir³.

1* Basılmıştır: Bulâk 1287, 1/2 cilt.

2* Ebû Muh. Muhyî's-sünne el-Huseyn b. Mes'ûd b. Muh. (öl. 510). Kitabı 4719 hadis ihtivâ etmekte olup, bunun 325'i Buhârî, 875'i Müslim, 1051'i ise ikisinin ittîfâk et-tikleri hadislerden oluşmuştur.

Neşredilmiştir: 1) 2 cüz', Bulâk 1294.

2) Mâlik'in *Muvattâ'* ile beraber, 2 cüz', Mısır 1318.

Şerhleri yapılmıştır:

a) Abdüllatîf b. Abdilazîz b. Melek (Firişte). Yazmaları: Ragıp Paşa 322-4, Süleyma-niye 282-3, Nurosmaniye 1102-4.

b) Abdullâh b. Ömer el-Beydâvî (öl. 716 H.). Yazmaları: Ragıp Paşa 326; Köprülü 339-340; Nurosmaniye 1105-1106.

c) Zeynü'l-Arab Ali b. Ubeydillâh b. Ah. Yazmaları: Nurosmaniye 1109-10; Süleyma-niye 284-5; Selim Ağa 217.

d) el-Huseyn b. Mahmûd b. el-Hasan ez-Zeydânî Muzhirüddîn'in 720 H. yılında ha-zırladığı *el-Mefâtih li-hall'i-Mesâbih* adlı şerhi. Yazmaları: Ragıp Paşa 325; Nurosmaniye 1112; Kılıç Ali 199.

e) Osmân b. Muh. el-Herevî. Yazması: Selim Ağa 216.

f) Osmân b. Hâccî M. es-Suhrevî. Yazması: Süleymaniye 288.

Mesâbih'in Osmanlıca tercümesi, Cemâlüddin Efendi adlı birisi tarafından gerçek-leştirilmiştir. Yazması: Nurosmaniye 1107-8.

3* Neşredilmiştir: Calcutta 1257, 1319; Delhi 1300, 1890; Amritsar 1313-4; taşbaskısı,

Nâs bu iki kitab üzerine bir çok şerhler yazmışlardır⁴.

4. İbnü'l-Harrât'ın *K. el-Ahkâmî's-Şer'ıyyeti'l-kubrâ'sı*: Ebû Muh. Abdülhakk b. Abdirrahman b. Abdillâh el-Ezdî el-İşbîlî, İbnü'l-Harrât adıyla marûftur. 6 ciltlik eserini hadis kitaplarından seçerek hazırlamıştır⁵.

5. Bu kitaba tenkîd niteliğinde olmak üzere hâfız-ı nâkid Ebû'l-Hasan Ali b. Muh. b. Abdilmelik el-Himyerî el-Kinânî, İbnü'l-Kattân —öl. 628 H.—, *Beyânü'l-vehm ve'l-ihâmî'l-vâki'ayn fî Kitâbi'l-Ahkâm* adlı eserini kaleme almıştır⁶. Zehebî, eser ve müellifi hakkında şunları söylemiştir: “Müellifinin hıfzı ile anlayış kuvvetine delâlet etmektedir. Ancak bazı ricâlin ahvâli hakkında pek insafî davranmayarak bir takım yanlışlara düşmüştür. Meselâ Hişâm b. Urve gibi bazı râvîleri hadis rivâyetinde gevşeklikle ithâm etmiştir.”

Abdülhakk'ın yanlışlarını dile getirdiği bu kitabına onun da öğrencisi olan hâfız-ı nâkid muhakkik Ebû Abdillâh Muh. b. el-İmâm Yahyâ b. el-Mevvâk, *K. el-Mâhezi'l-hifâli's-sâmiyye an mâhezi'l-ehmâl fî şerh mâ tedammânuhu K. Beyâni'l-vehm ve'l-ihâm mine'l-ihlâl ve'l-iğfâl* adlı kitabında İbnü'l-Kattân'ın kitabına tetmîm ve ikmâllerde bulunarak müellifini idrâkının kısalığı, tenkîd mahâretinin eksikliği ile suçlamıştır. Ancak buna rağmen o da, temize çekerken bazı şeyleri çıkarmayı ihmâl etmiş, sonra da ömrü vefâ etmeyerek, emniyetli tekmiyleye bâliğ olamamıştır.

Müellifin boş olarak bıraktığı yerleri Ebû Abdillâh Muh. b. Ömer b. Muh. b. Ömer b. Rüseyd es-Sebtî el-Fihri el-Mâlikî — meşhûr rihlet sâhibi, 721 yahut 722'de vefât etti—, doldurmak sûretiyle 6 ciltlik bir eser vücuda getirmiştir.

Yukarıda geçen İbnü'l-Mevvâk, *Muhtasaru Halil* şârihi olan Muh. b. Yûsuf el-Mevvâk'tan ayırdır. Bu arada Abdülhakk'ın ilimdeki üstünlüğü

Bombay 1271, 1282, 1289, 1307; Muh. Kutbuddîn Hân Dihlevî'nin Hindistânî tercümesi ile birlikte Lahore 1902; taşbaskısı Peterburg 1898-9; Kasan 1909; Aliyyülkârî'nin *Mirkātu'l-mefâtih* şerhinin kenarında Kahire 1309; Şam 1971, 3 cilt.

İngilizcesi: A. N. Matthews, Calcutta 1809, 1810; A. A. K. Muhammed, The Sayings of Hazrat Muh. chosen from the Miş. al-Mas. with a short Life of the Prophet.

4* Şerhlerinden basılı olanları ve Türkiye'de mevcut yazmaları:

a) Ah. b. Muh. et-Tibî'nin (öl. 743 H.) *el-Kâşif an hakâiki's-sünen'i*. Yazmaları: Ragıp Paşa 321; Yeni Cami 245, 259; Selim Ağa 1211-3; Süleymaniye 287b; Köprülü 335-6; Kılıç Ali 255.

b) el-Cürcânî'nin (öl. 816 H.) şerhi. Yazmaları: Murad Molla 527-30; Kılıç Ali 198.

c) İbn Hacer el-Heytemî'nin (öl. 974 H.) şerhi. Yazması: Nurosmâniye 1069-91.

d) Aliyyül-Kârî el-Herevî'nin (öl. 1014) *Mirkātu'l-mefâtih'i*. Basması: 5 cilt, Kahire 1309.

e) Abdullah b. Ömer el-Beydâvî'nin (öl. 716 H.) şerhi. Yazması: Murad Molla 533-4.

5* Yazmaları vardır: Dâru'lkutub, hadis 29 (I, 191 yk., 852 H.; II, 170 yk., 852 H.; V, 141 yk., 774 H.; VI, 210 yk., 852 H.); İskenderiye, Belediye 1298b (87 yk., 7. H. asır); Zâhiriyye, hadis 291; Zâhiriyye, hadis 408 (muhtasarı 1-217 yk.; NÂSİR 346); Brill-H.² 712; Bankipore V, 2-326; Âsâfiyye I, 604, 266-7.

6* Yazmaları: Kahire² I, 161; Fâs, Karavîn 646.

gizli değildir. Nitekim hâfızlar, onun ta'dil ve cerh husûsundaki hükümlerine itimâd etmişler, İbn Hacer gibi imamlar ise onun bu yönünü övmüşlerdir. İbn Arefe, Halîl, İbn Merzûk, İbn Hilâl ve diğerleri gibi fakîhlere gelince onlar da tartışmasız olarak ona itimâd etmişler ve hatta Abdülhakk'ın hadis hakkındaki sükûtuna bile güvenmişlerdir. Zira o, sadece sahîh ve hasen hadislerde sükût etmiştir. İbn Hacer'in *Fethu'l-bârî*'deki âdeti de böyledir. Kitabın mukaddimesinde de belirttiği gibi bu tür hadislerde susarak hiç bir söz sarfetmemiştir.

6. Yine Abdülhakk'ın iki ciltlik *Ahkâmu'l-vustâ*'sı vardır⁷. *Şifâ'u's-sakâm*'da: "Günümüzde *Ahkâmu'l-kübrâ* diye şöhret bulan aslında budur" denilmektedir. Müellif, kitabının başında hadisler hakkında sükût etmesinin —bildiğimiz kadarıyla— onun sıhhatine delil olacağını zikretmiştir.

7. Yine onun *Ahkâm's-suğrâ*'sı, şer'i emirler, hükümler, helâller ve haramları, terğib ve terhib cihetinden darbler ile ele almıştır. Bunu o, ümmetin hidâyetçileri ve imamlarının eserleri olan *Muvattâ'*, *Kutub-u sitte* ve sâir kitaplardaki hadislerden meydana getirmiştir. Tek cilt hâlindeki kitabının başında o, isnâdı nâkidlerce sahîh olarak bilinen ve sağlam râvilerce nakledilip, güvenilir olanlarca kullanılan hadisleri seçtiğini söylemiştir⁸.

el-Umde, eş-*Şifâ'*, *el-Bürde*, *Muhtasaru İbnü'l-Hâcib el-Fira'i* ve *Muhtasarü's-şeyh Halîl* kitaplarının şârihi olan Ebû Abdillâh Muh. b. Ahmed b. Muh. b. Muh. b. ebî Bekr b. Merzûk et-Tilimsânî, el-Hatîb —öl. Mısır 781 H., Zehebî'nin İbnü'l-Ebbâr'dan naklettiğine göre İbnü'l-Kâsım ile Eşheb'in arasına defnedilmiştir—, *Ahkâmu's-suğrâ*'ya bir şerh yazmıştır.

Ayrıca Abdülhakk'ın *Sahîhayn*'i birleştiren bir eseri vardır. Bunun dışında *Kutub-u sitte*'yi biraraya getirdiği başka büyük bir kitabı ile *K. el-Mu'tell mine'l-hadis* ve *K. fi'r-Rakâ'ik* adlı eserleri vardır.

8. Takiyüddîn Ebû Muh. Abdülganî b. Abdilvâhid b. Alî b. Sürûr el-Makdisî el-Hanbelî'nin iki cüz'lük *K. Umdeti'l-ahkâm an Seyyidi'l-enâm*'i, eşi bulunmayacak kadar nâdir bir eserdir⁹. Bu kitabı hâfız müctehid Şeyhül-İslâm İbn Dakîkî'l-İd^{9a}, İbn Merzûk el-Hatîb —ki şerhi 5 cilttir—¹⁰,

7* Yazması: Kahire¹ I, 261, hadis 36 (180 yk., 2. cüz').

8* Yazmaları: Kahire¹ I, 261 hadis 30 (178 yk.); British Mus. 1593; Fâs Karavîn 619-622, 689.

9* Dokuzuncu numarada adı geçecek olan 6 cüz'lük *el-Ahkâm*'ından ki-bu, *el-Ahkâmu'l-kübrâ*'dır- hülâsa ederek bu eserini hazırlamıştır. Bu kitabın başlığı şu isimlerle vâki olmuştur: *K. Umdeti'l-ahkâm fi me'âlimi'l-halâl ve'l-harâm an Hayri'l-enâm* = *el-Umde* = *el-Umde fi'l-hadis*. Neşredilmiştir: Nevevî'nin *Erba'un*'u arkasında Delhi 1895; *Mecmû'atu'l-hadisi'n-Necdiyye* içinde Kahire 1342, s. 95-208; Beyrut 1987, Âlemu'l-Kutub.

9a* İbn Dakîkî'nin şerhi *İhkâmu'l-ahkâm fi şerhi Seyyidi'l-enâm* adını taşır. Neşredilmiştir: Kahire, Matb. eş-Şark 1924-6, 4 cilt; 1987 Beyrut, Âlemu'l-Kutub. Bunun hâşiyesi: Muh. b. İsm. es-San'ânî'nin *el-Udde*'si de neşredilmiştir: Alî b. Muh. el-Hindî'nin tahkiki ile, 1959-60, Kahire, Mekt. Selefiyye, 4 cilt. Aynı başlığı (*İhkâmu'l-Ahkâm*) taşıyan bir diğer *Umd*e şerhi de Ebû'l-Fidâ' İmâdüddîn İsm. b. Ah. b. Sa'îd b. el-Esîr'e (öl. 699 H.) âittir. Basılmıştır: taşbaskı Hind 1313 H.; Delhi 1315; Kahire 1346.

10* Yazması: Ayasofya 1331 (GAL). Adı: *Teysîrül-merâm*.

Sirâcüddîn b. el-Mulakkin eş-Şâfi'î¹¹, Mecdüddîn el-Fîrûzâbâdî ve başkaları¹² şerhetmişlerdir.

9. Yine aynı müellifin 6 cüzlük *el-Ahkâm*'ı vardır¹³.

10. İbn Dakîkî'l-İd'in *el-İmâm fi ehâdîsi'l-ahkâm*'ı ve bunun muhtasarı *el-İlmâm bi-ehâdîsi'l-ahkâm*'ı¹⁴: Takîyüddîn Ebû'l-Feth Muh. b. Alî b. Vehb b. Mutî', İbn Dakîkî'l-İd el-Mâlikî eş-Şâfi'î, Safer 702 senesinde vefât etmiştir. İçinde ahkâm hadislerini toplamıştır.

Müellif, daha sonra muhtasarına *el-İmâm fi şerhi'l-Elmâm*¹⁵ adıyla geniş çaplı ve büyük bir şerh yazmaya koyuldu ise de tamamlayamamıştır. Zehebî: "*el-İmâm* kitabının temize çekilmesi bitseydi 15 cilt olurdu" demiştir. Müellifi gibi başkaları da *el-İlmâm*'a şerhler yazmışlardır¹⁶.

11. Mecdüddîn Abdüsselâm b. Abdillâh b. ebî'l-Kâsım b. Teymiyye el-Harrânî'nin —ki Ebû'l-Abbâs b. Teymiyye'nin babasının ceddidir— *el-Müntekâ fi'l-ahkâm*'ı¹⁷. İleride geleceği gibi bunu eş-Şevkânî şerhetmiştir¹⁸.

12. İbn Hacer'in *Bulûğu'l-merâm min ehâdîsi'l-ahkâm*'ını da bir kaç müellif şerhetmiştir¹⁹.

11* Yazması: Kahire¹ I, 269; ² I, 90. Adı: *el-İlmâm bi-fevâ'id Umdeti'l-ahkâm*.

12* Meselâ, bunlardan:

a) Muh. b. Ferhûn el-Ya'merî'nin (öl. 769) *el-Udde fi irâbi'l-Umde*'si. Yazmaları: İskenderiye hadis 4; Kahire¹ I, 368.

b) Anonim bir şerh: *Umdetu'l-efhâm*. Yazması: Berlin 1310.

c) Ebû Abdillâh Alî b. İbr. b. Dâvud b. el-Attâr eş-Şâfi'î'nin (öl. 724 H.) şerhi. Yazmaları: Garret 1391; Brill- H. ² 717.

d) İbn Teymiyye'nin şerhi. Yazması: Zâhiriyye, umûmî 53/7.

e) Ömer b. Alî el-Fâkihânî el-İskenderî'nin (öl. 731 H.) *Riyâdu'l-efhâm*'ı. Yazmaları: Fâs, Karavîn 602, 606; Tunus, Zeyt. II, 119; Bankipore V, 2, 327.

13* Yazması: Land. -Br. 43 (GAL G I, 357).

14* Basılmıştır: Beyrut 1986, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye; Dimaşk 1963, Muh. Sa'id el-Mevlevî'nin tahkiki ile, Dâru'l-Fikr.

15* Yazması: Kavala I, 126 (GAL G II, 63).

16* Meselâ: Ebû'l-Hasan Alî b. Balabân b. Abdillâh el-Fârisî'nin (öl. 739 H.) *el-İhkâm li-ehâdîsi'l-İlmâm*'ı. Yazması: Haleb, RAAD VIII, 369 (GAL S II, 66).

17* *el-Ahkâmu'l-kübrâ* adlı büyük bir eserinden hülâsâ ederek hazırlamıştır. Neşredilmiştir: Hindistan 1297; Delhi 1332; Kahire 1933.

Yine aynı müellifin *el-İlmâm fi ehâdîsi'l-ahkâm* adıyla nisbet edilen bir eserin yazması Topkapı Sarayı'ndadır (Ahmet III 466, 214 yk., 838 H.) Bu, muhtemelen *el-Müntekâ* olup isimlendirme hatası yapılmıştır.

18* Sözkonusu şerh *Neylu'l-evtâr* adını taşımaktadır.

19* Çeşitli baskıları mevcuttur: Lucknow 1837, taşbaskısı; Lahore, taşb. 1888; Calcutta 1292; Delhi 1312, 1907 (A. H. Dihlevî'nin şerhi ile beraber); Urduca tercümesi ile beraber Cawnpore 1850; Kahire 1330, Mat. et-Temeddün; Kahire 1933, Muh. Hâmid el-Fakkî'nin tahkiki ile, Mekt. et-Ticâriyyeti'l-Kübrâ; Kahire 1351, Mat. Mustafâ'l-Bâbî; Kahire 1954, Matb. es-Sünneti'l-Muhammediyye, Ridvân Muh. Ridvân'ın tahkiki ile; Medine 1982, 5/8 cilt.

Şerhlerinden bazıları:

13. el-Münzirî'nin *K. et-Terğib ve't-terhîb*'i: Hâfız Zekiyüddîn Ebû Muh. Abdülazîm b. Abdilkaviyy b. Abdillâh b. Sellâme b. Sa'd el-Münzirî eş-Şâmî el-Mısırî, Tatar fitnesinin senesi olan 656 H.'de vefât etmiştir. Eser, orta boy iki cilttir²⁰.

Bunu İbn Hacer telhîs etmiştir.

Burhânüddîn Ebû İshâk İbrâhîm b. Muh. b. Mahmûd el-Muhaddis eş-Şâfi'î ed-Dimaşkî —en-Nâcî nâmıyla meşhûr, öl. 900 H.— bu eser üzerine ta'likât yazmıştır²¹.

el-Fâdıl el-Feyûmî(?)'nin şerhi ise mahtût olarak Fâs'ta Câmiu'l-Karavîn kitaplığında mevcuttur²².

Şeyh Muhammed Hayât b. İbrâhîm es-Sindî (:aslen ve doğum yeri) el-Medenî el-Hanefî'nin iki kalın ciltlik bir şerhi vardır. Müellif, Medîne-i Münevvere'de sünnet sancağının taşıyıcısı olup 1163 H. senesinde vefât ettiğinden, Bakî' kabristanına defnedildi.

14. İbn Ğanâ'im'in *el-Fâ'ik fî'l-keîlâmi'r-râ'ik*'i: Cemâlüddîn Abdullah b. Alî b. Muh. b. Süleymân b. Hamâ'il, İbn Ğanâ'im nâmıyla meşhur, hentüz genç yaşta 744 H. senesinde vefât etmiştir. Eserinde, eş-Şihâb kitabında olduğu gibi mevâiz, emsâl, vasiyyetler, hikmet ve âdâb konusunda Resûlullah'tan (sav) rivâyet olunan 10.000 kadar hadisi, isnâdlarını hazfedip, harf-

a) Muh. Sıddîk Hasan Hân'ın *Fethu'l-allâm*'ı. Neşredilmiştir: Bûlâk 1302/1885, 1-2 cilt, Medine, Matb. el-İlmiyye, 2 cilt.

b) el-Emîr Muh. b. İsm. el-Yemenî es-San'ânî'nin (öl. 1182 H.) *Subulu's-selâm*'ı. İki baskısı gerçekleştirilmiştir: Abdülazîz el-Havli'nin tahkiki ile Kahire 1344; Taha Muh. ez-Zeynî'nin tahkiki ile Kahire, 1972, Dâru's-Şu'ab.

* Ahkâm hadislerini cem'eden diğer kitaplar:

1. Ebû Abdillâh Muh. b. Ferec'in (404-497 H.) *Ahkâmu Rasûlillah*'ı (İzz. b. Cem. Meşyeha 34b, 35a).

2. Cemâlüddîn Ah. b. Muh. b. Mahmûd b. Seyyid el-Gaznevî'nin (öl. 593 H.) *Ehâdisu'l-ahkâm*'ı. Yazması: Zâhiriyye, âmm 23, 333.

3. İsmâ'il el-Kâdî'nin *el-Ahkâm*'ından isnâdlı bir alıntı *İsâbe*'de yer almıştır (I, 207).

4. Muh. b. Ah. b. Abdilhâdî, İbn Kudâme el-Makdisî'nin (705-744 H.) *el-Muharrer fî'l-hadis*'i. Yûsuf Abdurrahman'ın tahkiki ile 1985 yılında 2 cilt olarak Beyrut'ta Dâru'l-Ma'rife tarafından neşredilmiştir.

5. Ebû Muh. Abdurrahman b. Mahmûd b. Ubeydân el-Ba'bekî'nin (675-740 H.) *el-Matla' alâ cümleti mine'l-ehâdisi'n-Nebeviyye fî'l-ahkâmî's-şer'iyye alâ tevbîbi'l-Mukanna*'sı. Yazması: Zâhiriyye, hadis 335 (1-140 yk.; NÂSİR 347).

6. Yahyâ b. Şeref en-Nevevî'nin *Hulâsatu'l-ahkâm fî mühimmâti's-sünen ve kavâ'idil-İslâm*'ı. Yazması: Dâru'lkutub, hadis 209 (134 yk., 676 H.).

7. Hâfız Diyâüddîn el-Makdisî'nin 3 ciltlik *K. el-Ahkâm*'ı (*Fevât* III, 427).

8. Zeynüddîn Ebû Yahyâ Zekerîyyâ b. Muh. b. el-Ensârî es-Sümeikî'nin (öl. 916 ? 926 H.) *el-İlâm bi-ehâdisi'l-ahkâm*'ı. *Dibâce*'si, yazma hâlinde: Gotha 2, 91; şerhi: *Fethu'l-allâm*: Kahire² I, 134.

20* Neşredilmiştir: Delhi 1300; Kahire 1324, 1346; Kahire, Dâru't-Turâsî'l-Arabî, 2 cilt.

21* Bu ta'likâtın adı: *Ucâletu'l-ımlâ*'dır. Yazmaları: Berlin 1332-3; British Mus. Suppl. 1269.

22* Yazmaları: British. Mus. Suppl. 146; Fâs, Karavîn 578-9; Bankipore V, 2, 376-9.

lere göre alfabetik sıraya koyarak biraraya getirmiştir. Kitap tek cilttir²³.

15. İbn Ğānim'in *el-Fâ'ik fî'l-lafzi'r-râ'ik'i*: Kâdı Ebû'l-Kâsım Abdülmuhsin b. Osmân b. Ğānim et-Tenîsî. Mevâiz, emsâl ve hikmetler üzerine 10.000 kadar peygamber sözünü, isnâdlarını hazfetmek sûretiyle tek ciltte toplamıştır²⁴.

16. Uklîşî'nin *en-Necm min kelâmi'l-arab ve'l-acem'i*: Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Ma'bed b. İsmâ b. Vekîl et-Tüceybî el-Endülüfî el-Uklîşî, (öl. 550 H.) kitabını 10 bâba göre tertib etmiş, en son bâbı ise Hz. Peygamber'in (sav) duâlarına tahsis etmiştir. Tek cilttir²⁵.

Bunu el-Kâzerûnî şerhetmiştir: Şeyh imâm Afîfüddîn Ebû Sa'd Sa'îd b. Muh. b. Mes'ûd el-Kâzerûnî —ki Fâs'ta diğer pek çok ilim ehlinin de mensûb olduğu Kâzerûn adlı bir beldeye nisbettir— H. 758'de vefât etmiştir.

17. Takiyüddîn Abdülğani b. Abdilvâhid el-Makdisî'nin *Nesrû'd-dürer fî ehâdisi Hayr'il-beşer'i*. Kimileri de bu kitabı başkasına âit görmüşlerdir. Buhârî ve Müslim'in ittîfâk ettikleri ile başlamış, *Sünen-i Erba'a* ile devam etmiş; her sahâbinin ismini hadisin başında tesbit etmiş, bazı lafızların garîb mânâlarını ise *en-Nihâye*'den naklen ilâve etmiştir. Muhtasar olan eser, ahkâm, mevâiz ve âdâb konulu olup, isnâdları mahzûf, harflerine göre alfabetik olarak düzenlenmiştir.

18. Aynısını Bedrüddîn ez-Zerkeşî de kaleme almıştır.

19. Takiyüddîn Abdülğani'nin *Nüzhetü's-sâmi'in min ahhâr Seyyidi'l-mürselin'i*.

20. Suyûtî'nin üç *Câmi'i (el-Cevâmi'u's-selâse)*. Bunlardan *el-Câmi'u's-sağîr*, orta büyüklükte ve bir ciltte denildiğine göre 10934 hadis ihtivâ etmektedir. Buna yine kendisi *Ziyâdetü'l-Câmi'* adıyla bir zeyl yapmıştır. Bu ilâve de neredeyse asıl kitabın hacmine yakın büyüklüktedir²⁶.

23* Yazmaları vardır: Kahire¹ I, 373 (98 yk.), ² I, 133; Musul 94, 21, 2; 156, 92 (GAL).

24* Yazmaları: Leiden 1760; Kahire¹ I, 374, hadis 1148 (331 yk.).

25* as-Sağâni, *Maşâriku'l-envâr* adlı eserini hazırlarken bu kitabı esas alarak içinden sahih olanlarını seçmiştir. Kahire'de, Matb. el-A'lâm tarafından 1302 yılında basılmıştır.

26* Tam adı: *el-Câmiu's-sağîr min hadisi'l-Beşiri'n-Nezir*. Basılmıştır: Kahire 1321; Bûlâk 1286. *Ziyâdât'ı* da neşredilmiştir.

Câmiu's-sağîr'in şerhleri:

a) Suyûtî'nin talebesi Şemsüddîn Muh. b. Abdurrahman el-Kevkebî el-Alkamî'nin (öl. 978 H.'den sonra) *el-Kevkebu'l-münîr'i*. Yazmaları: Süleymaniye 231-242l; Ragıp Paşa 262-3; Murad Molla 424-30; Kılıç Ali 204-207.

b) Ali b. Ah. el-Azîzî el-Bûlâkî'nin (öl. 1070 H.) *es-Sirâcu'l-münîr'i*. Neşredilmiştir: Kahire 1271, 1278, 1304-5 (4 cilt, Muh. el-Hifnî'nin hâmişindeki hâşiyesi ile birlikte), 1324, 1277, 1293, 1312.

c) Abdurra'ûf el-Münâvî'nin *Feydu'l-Kadir'i*. Basılmıştır: 1286, Kahire 1938 (6 cilt); Beyrut 1988, Dâru'l-Ma'rife (6 cilt). Yine Münâvî, daha sonra bu şerhini ihtisâr etmiştir: *et-Teyyis bi-şerhi'l-Câmi'is-sağîr*. Bu da basılmıştır: Bûlâk 1286, 2 cilt.

Daha başka şerhleri de yazma olarak çeşitli kütüphanelerde mevcuttur.

21. *Câmi'ul-kebîr* yahut *Cem'u'l-cevâmi'*. Suyûtî, isminden de anlaşıldığı gibi hadislerin tümünü toplamağı kasdetmiştir. Fakat görünen, eserini tamamlamadan vefât etmiş olduğudur. Hadislerin birinci harflerine göre müretteptir, ikinci kısmı ise fiiler bölümü olup, bu kısımda hadisler sahâbîlerin müsnedlerine göredir. Her hadisin akabinde o hadisi tahrîc eden imamın ve hadisi ihrâc olunan sahâbînin isimleri verilmiştir²⁷.

Suyûtî'nin bu üç *Câmi'*, el-Müttekî nâmıyla meşhûr şeyh Alâüddîn Alî b. Hüsâmiddîn Abdilmelik b. Kâdî Hân el-Hindî (sonra:) el-Medenî el-Kâdirî eş-Şâzîlî el-Ceşkî —öl. 975. H.— tarafından *Kenzü'l-ummâl* adıyla fıkıh bâblarına göre düzenlenmiştir²⁸.

Mağrib'de hadis araştırmacılarının sonuncusu Ebû'l-Alâ' İdrîs b. Muh. b. İdrîs el-İrâkî el-Hüseynî el-Fâsî —öl. 1183 yahut 1184 H.—, *Fethü'l-basîr fi't-ta'rif bi'r-ricâli'l-muhrace lehum fi'l-Câmi'i'l-kebîr* adlı kitabında Suyûtî'nin *Câmi'ul-kebîr*'inde adları geçen kaynak hadis kitaplarının müelliflerini tanıtmıştır.

Yine aynı zât, *Câmi'ul-kebîr*'deki hadislerin sıhhat, hasenlik gibi yönlerden hükümlerini verdiği *ed-Dürerü'l-levâmî' fi'l-keâm alâ ehâdisi Cem'il-cevâmi'* adlı bir eser kaleme almıştır. Ancak bitirememiştir.

22. Yine Suyûtî'nin *Dürerü'l-bihâr li-ehâdisi'l-kısâr'ı*.

23. Zeynüddîn Abdülganî b. Muh. b. Ömer el-Ezherî eş-Şâfiî'nin *ed-Dürer fi hadîsi Seyyidi'l-Beşer'i*. Kitap, müellifine en sonuncusu Receb 882 H. tarihinde olmak üzere pek çok mecliste kıraat olunmuştur. Bu eseri harflerine göre tertib etmiş, Suyûtî gibi muharriç imamların isimlerini remiz kullanmadan aynen tasrîh etmiştir.

24. Ahmed Diyâüddîn el-Hanefî'nin *Râmûzu'l-ehâdis'i*. Suyûtî'nin yaptığı gibi kitapların müellifi olan imamların isimlerini rûmûz ile vermek sûretiyle hadisleri alfabetik olarak düzenlemiştir²⁹.

Muh. el-Hût, *Câmiu's-sağîr*'deki hadislerin senedlerini inceleyerek kritize etmiştir. Kendi elyazısı ile olan yegâne nüshası yazma hâlinde Kahire'de elde edilmiştir. Tamamı 397 yaprak olan muhteşem eserin mikrofili, Süleymaniye Kütb. arşivinde (No. 3208) mevcuttur.

11. asır ricâlinden İbr. es-Sühâ'î el-Mâlikî, Suyûtî'nin bu eserini *Fethu'l-Kadîr bi'tertibi'l-Câmi'is-sağîr* adı ile 188 bâba göre taksim ederek, hadisleri her bâb içinde alfabetik olarak sunmuştur. Yazması: Kahire I, 378, hadis 348 (384 yk., 1077 H.).

27* Basılmıştır: Kahire 1321; Ah. Sakar'ın tahkiki ile 9 cilt hâlinde; Ayrıca Kahire'de tıpkı basımı.

28* el-Müttekî, bu çalışmasını *Menhecu* (yahut *Minhâcu*)'l-ummâl adını verdiği daha küçük olan bir eserini genişletmek sûretiyle hazırlamıştır. *Menhec*, *Câmi'us-sağîr* ile ziyâdâtını kapsamıştır. *Kenz* ise, *Câmi'ul-kebîr*'in konulara göre tertib edilmiş şeklidir. Haydârâbâd'da 1310-4 yılları arasında basılmıştır. Müellifin yaptığı seçmeleri (*el-Muntehab*) Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'i hâmişinde (Kahire 1313) basılmıştır.

29* Tam adı: *Râmûzu'l-ehâdisi'l-müştemil alâ envâ'il-ehâdis*. Taşbaskısı 1275 yılında İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Daha sonra bu kitabını *Levâmî'ul-ukûl* adıyla şerhetmiştir. Bu ise 5 cilt hâlinde 1294 yılında İstanbul'da basılmıştır.

25. el-Münâvî'nin *Kunûzu'l-hakâ'ik fî hadîsi Hayri'l-halâ'ik*'i: Şeyh Muh. Abdurra'ûf b. Tâcîlârifin b. Alî b. Zeynilâbidin el-Haddâdî el-Kâhirî, el-Münâvî —ki bu Mısır'daki bir belde olan Münyetü Ebî'l-Hasîb'e nisbettir— eş-Şâfi'î, 952'de doğmuş, Kâhire'de 23 Safer Perşembe 1031 H. senesinde sabahleyin vefât etmiştir. 10 kürrâse içinde 10.000 hadis, her kürrâsede 1000, her yaprakta 100, her sayfada 50 ve her satırda iki hadis mevcuttur. Hadisleri alfabetik olarak harflerine göre tertib etti, rivâyet eden sahâbînin ismini zikretmedi. İçî zayıf ve uydurma hadislerle doludur. Rümûzlarında zann-ı gâlibimce eseri kopya edenden kaynaklanan tahrifler mevcuttur³⁰.

26. Yine el-Münâvî'ye âit 2 yahut 3 ciltlik kitabı *el-Câmi'u'l-ezher min hadîsi'n-Nebiyyi'l-Enver*'in başı şöyledir: "Sünnet denizini sâhilsiz ve kararsız kılan o Allah'a hamdolsun."³¹

Yine aynı müellife âit, daha önce zikri geçmiş bir kitabı: *el-İthâfâtus-seniyye bi'l-ehâdîsi'l-kudsîyye*.

30* 44 kaynak hadis kitabından derlenmiş, kısa hadislerden teşekkül etmiş bir koleksiyondur. Neşredilmiştir: Taşbasması İstanbul 1285; Bombay, tarihsiz; Bûlâk 1286; Kahire 1305, Şeyh Osmân Abdürrezzâk Matbaası; Kahire 1321, Hayriyye ve Meymenîyye matbaaları; Kahire 1330, *Câmi'us-sağîr* hâmişinde.

31* Yazmaları vardır: Kahire¹ I, 294, hadis 149-150 (I, 252 yk.; II, 201 yk.; III, 210 yk., 1276 H.; I-II, 420 yk., 481 yk., 1132 H.); Calc. Medr. 302; Âsâfiyye III, 252, 308-310.

TAHRÎC KİTAPLARI

Tahrîc kitapları, bazı musanniflerin akâid, tefsîr, hadîs, usûl-u fikh, tasavvuf ve luğate dâir kitaplarında geçen hadislerin ilk kaynaklardan tahrîcini konu edinmiştir.

1. Aliyyü'l-Kârî'nin *Ferâ'idü'l-kalâ'id fî tahrîci ehâdisi Şerhi'l-akâ'id*¹. *Şerhü'l-akâ'id*, Neseî'ye âit bir eserdir.

2. Zeyla'î'nin *Tahrîcu ehâdisi'l-Keşşâf*¹: Hâfız Cemâlüddîn Ebû Muh. Abdullah b. Yûsuf b. Muh. — *Husnu'l-muhâdara*'da Suyûtî ve diğerleri onu böyle tesmiye etmişlerdir. Kimisi de Yûsuf b. Abdillâh demiştir— ez-Zeyla'î —ki bu, Somali sâhillerinde gemilerin yanaştıkları Zeyla' isimli bir yere nisbettir— el-Hanefî, Kahire'de 762 H. senesinde vefât etmiştir. Onu, *el-Kenz*'in şârihi ve 743 H. senesinde vefât etmiş olan Osmân b. Ali b. Muh. Fahrüddîn ez-Zeyla'î ile karıştırmamalıdır. Müellif, bir diğer eseri olan *Tahrîcu ehâdisi'l-Hidâye*'de olduğu gibi asıl kitapta geçen merfû' tarîk ve mahreçlerini detaylı olarak vermektedir. Ancak asıl eserin sâhibi Zemahşerî'nin işâret yoluyla zikrettiği merfû haberleri ile mevkûf hadislerin pek çoğunu çalışmasının kapsamına almamıştır².

Cemâlüddîn ez-Zeyla'î, Zeynüddîn el-Îrâkî'nin arkadaşıdır. Bu nedenle bazı kitapların hadislerinin tahrîclerinin yapılmasında, hadis kitaplarının incelenmesinde ortak çaba sarfetmişlerdir. Îrâkî, *İhyâ* hadislerini ve Tirmizî'nin “Bâbda mevcût olduğuna” işâret ettiği hadisleri tahrîce çalışırken, Zeyla'î de *Hidâye* ve *Keşşâf* kitaplarının hadislerini tahrîce uğraşıyordu. Bu çalışmaları sırasında her birisi diğerine yardım ediyordu.

3. *Keşşâf* tefsîrinde geçen hadislerin tahrîci hakkında İbn Hacer, *el-Kâfi's-şâf fî tahrîci ehâdisi'l-Keşşâf* adlı bir kitap te'lîf etmiştir. O, bu kitabını Zeyla'î'nin yukardaki kitabından telhîs etmiş ve Zemahşerî'nin işâret ettiği merfû' ve mevkûf haberleri ilâve etmiştir. Zeyla'î'nin bu haberleri kasden mi, yoksa sehven mi eserine almamış olduğu belli değildir³.

1* Ali b. Muh. el-Kârî el-Herevî (öl. H. 1014). Yazmaları: Kahire¹ VII, 24; Münih 886; Süleymaniye 1040/5 (GAL).

Şerhu'l-Akâ'id'deki hadisleri başkaları da tahrîc etmiştir:

a) Suyûtî'nin *Tahrîcu ehâdisi Şerhi'l-Akâ'id*'n-Neseî'ye'si. Yazmaları: Kahire¹ VII, 51; Zâhiriyye âmm 6857 (1-7 yk.); İskenderiye Belediye 3336 (GAL).

b) İbn Kutlûboğâ'nın *Tahrîcu ehâdisi Şerhi'l-Akâ'id*'n-Neseî'ye (*Fihris* 972).

2* Yazmaları: Nurosmâniye 1718-9; Kahire² I, 95; Bankipore XVIII, 1402-5 (GAL).

3* Yazmaları: Murad Molla 358; Velîyüddîn 785; Kahire² I, 138; Bankipore XVIII, 1359 (GAL).

4. *Tefsîrü'l-Beydâvî*'deki hadislerin tahrîci hakkında el-Münâvî'nin bir eseri vardır.

5. Himmâtzâde'nin *Tuhfetu'r-râvî fî tahrîci ehâdisi'l-Beydâvî*'si⁴: Şeyh Muh. Himmâtzâde b. Hasan Himmâtzâde el-Hanefî et-Türkmânî (:aslen) el-Kostantînî, imâm, müsnid, muhaddis, öl. 1175 H.

6. Ebû'l-Leys es-Semerkandî'nin *Tefsîr*'indeki hadislerin tahrîci hakkında Şeyh Zeynüddîn Kâsım b. Kutluboğâ el-Hanefî, bir kitap te'lif etmiştir⁵.

7. Yine aynı müellifin, Tahâvî'nin *Şerhu me'ânî'l-âsâr* isimli kitabındaki hadisler üzerine *el-Hâvî fî beyânî âsârî't-Tahâvî* adlı bir eseri vardır. Müellif, bu kitabında içindeki hadislerden herbirisinin *Kutub-u sitte* gibi meşhûr kitaplardan kaynaklarını vermekle birlikte sahîh, hasen ve zayıf olduklarını da beyân etmektedir.

8-9. İbn Hacer, Nevevî'nin *el-Ezkâr*'ı⁶ ile *el-Erba'ûn*'undaki hadislerin tahrîcine dâir birer kitap te'lif etmiştir. Bunlardan ilkinî tamamlayamamıştır. Daha sonra bunu talebesi es-Sehâvî, ikmâl etmiştir⁷.

10. Yine o, *Mesâbih* ve *Mişkât* kitaplarındaki hadislerin tahrîcini *Hi-dâyetu'r-ruvât ilâ tahrîci ehâdisi'l-Masâbih ve'l-Mişkât* adlı kitabında yapmıştır⁸.

Kâdılar Kâdısı Sadrüddîn Ebû'l-Mu'allâ Muh. b. İbrâhîm b. İshâk b. İbrâhîm b. Abdirrahman es-Sülemî el-Münâvî (sonra:) el-Kâhîrî'nin *el-Menâhic ve't-tenâkih fî tahrîci ehâdisi'l-Mesâbih*'i⁹. Müellifi 803 H. tarihinde Fırat ırmağında boğularak ölmüştür.

4* Yazması: Selimağa 153 (GAL).

5* Ebû'l-Leys'in *Tefsîr*'inin önsözünde geçen hadislerin tahrîcini İbrâhîm el-Muhtâr b. Ahmed b. Ömer el-Cebertî, *I'ânetü'l-müstehdî fî tahrîci ehâdisi Mukaddimeti Ebi'l-Leysi's-Semerkandî* adlı eserinde yapmıştır. Yazması: Kahire, S I, 57, 77-80 yk.

6* Şihâbüddîn Ebû'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Muh. b. Hacer el-Askalânî eş-Şâfi'î el-Kinânî'nin (773-852) bu kitabının tam adı şöyledir: *Netâ'icü'l-efkâr fî tahrîci ehâdisi'l-Ezkâr*. O, bu eserini Mısır'daki Baybarsiyye Medresesinde imlâ ettiği için *Emâliyyü'l-Baybarsiyye* adıyla da marûftur. Yazmaları vardır: Feyzullah 265 (120b-273a yk., 9. H. asır, 1-193 meclisler; ilk meclisi 7 Safer 837 tarihli); Köprülü 251/1 (önceki nüshanın devamı, 1a-216a yk., 9. H. asır; 194-463. meclisler arası; imlâ tarihi 841; son meclisin aynı zamanda onun Baybars imlâlarının 843. meclisi olduğu bildirilmiştir); Berlin 1349 (825-828 H. tarihleri arasında imlâ edilmiş); Ezher, hadis 675 (26 yk.).

7* İkmâlinin adı *el-Kavlu'l-bâr fî tekmileti tahrîci'l-Ezkâr*'dır (*Fihris* 990).

8* Hamidiye 410 numarada bir yazması mevcuttur: 214 yk., 9. H. asırda kopye edilmiş, mukâbelesi yapılmış tashihli nüsha. İbn Hacer, kitabının başında (1b) şunları söylemektedir: "Sadrüddîn Muh. b. İbrâhîm el-Münâvî'nin *Tahrîcu'l-Masâbih*'ini elime geçirdim. Hatta bazı bölümlerini müellifinden dinledim. Ancak onun eseri pek uzun olmakla birlikte, hadislerin tamamını irâd etmiş, tahrîclerini pek çok uzun tutmuştu. Ayrıca garîb elfâzın beyânında da pek aşırıya gitmişti. Daha sonra Şerefüddîn el-Huseyn b. Abdillâh b. Muh. et-Tibî'nin *Mişkât* şerhini elime aldım. Bu, *Masâbih* üzerine yazılan şerhlerin en güzeli idi. Onun, hadisleri tahrîc eden imamların kitaplarına en kısa ibârelerle dayandırması okuyucuya kolaylık sağlamaktadır."

9* Bkz. İbn Hacer *Müfehres* 27b; *Sila* 85-29, 105; Kahire, Hidiviyye s. 388.

12. *eş-Şifâ* kitabının hadislerini Suyûtî, *Menâhilü's-safâ' fî tahrîc ehâdisi's-Şifâ* adlı eserinde tahrîc etmiştir¹⁰.

13. Şeyh Kâsım b. Kutluboğâ'nın *Tahrîcu ehâdisi's-Şifâ'sı*¹¹.

14. Ebû'l-Alâ' İdrîs b. Muh. el-Hüseynî el-İrâkî el-Fâsî'nin *Mevârid eh-li's-sedâd ve'l-vefâ fî tekmîli Menâhili's-safâ'sı*.

15. Ebû'l-Alâ' el-İrâkî'nin *Tahrîcu ehâdisi's-Şihâb li'l-Kudâ'î'si*¹².

16. Elimizdeki bu risâlenin müellifi de *eş-Şihâb* kitabındaki hadislerin tahrîcine başlamıştır. Ancak henüz tamamlayamamıştır. Allah onun birtirmesini kolaylaştırsın¹³.

17. Tâcüddîn es-Subkî, el-Beydâvî'nin usûl-u fıkha dâir eseri olan *el-Minhâc*'ındaki hadislerin tahrîcine dâir bir eser te'lif etmiştir.

18. Aynı kitabın tahrîci hakkında İbnü'l-Mulakkin'in de *Tuhfetü'l-muhtâc ilâ ehâdisi'l-Minhâc*¹⁴ adlı bir çalışması vardır ki o, bu eserinin sonuna ilâve ettiği bir fasılda¹⁵ fakihlerin lügat, lafızlar ve isimlerde telaffuz etmekte zorlandıklarını şeylerin zabtına değinmiştir.

18. Ebû'l-Fadl Zeynüddîn el-İrâkî de *Minhâc*'daki hadislerin tahrîci hakkında bir kitap kaleme almıştır¹⁶.

19. Yine usûl-u fikh üzerine bir kaynak olan İbnü'l-Hâcib'in *Muhtasaru'l-Kebîr*'indeki hadislerin tahrîcini Hâfız İbn Hacer¹⁷ ile;

10* Yazmaları vardır: Berlin 1434; İskenderiye fun. 85/1; Escorial² 1796; Kahire¹ I, 428, 2, I, 151 (GAL). el-İrâkî, bu kitaba bir tekmile yazmıştır (*Fihris* 818, 819, 821).

11* Bkz. *Fihris* 972.

12* Bkz. *Fihris* 818, 821.

13* Bkz. *Fihris* 517.

Bu ikisi dışında bir üçüncü şahıs ta *Şihâb*'ın hadislerini tahrîc etmiştir: Ridvân el-Cenevî (*Fihris* 435).

14* Ayasofya 463'de bir yazması mevcuttur: 1a-124a.

Müellif Sirâcüddîn Ebû Hafs Ömer b. Ali b. Ahmed, İbnü'l-Mulakkin eş-Şâfi'î (723-804 H.), bu kitabından seçmeler yaparak hazırladığı *el-Bulğa fî'l-hadis alâ tertibi ebvâbi'l-Minhâc* adlı kitabında, ahkâm konulu hadislerine Buhârî ve Müslim'in muvâfakatlarını zikretmektedir. Yazması vardır: Zâhiriyye, hadis 358 (1-30).

Ebû Abdillâh Bedrüddîn Muh. b. Abdillâh b. Behâdî ez-Zerkeşî'nin (745-794 H.) de bu konuda bir eseri vardır: *el-Mu'teber fî tahrîci ehâdisi'l-Minhâc ve'l-Muhtasar ve-esmâi ricâlihîmâ ve-lügâtihi*. Yazması: Zâhiriyye, hadis 324 (1-152 yk.) (NÂSİR 292).

15* Başlığı şöyledir: *Kitâbu idâhi'l-irtiyâb fî ma'rifeti mâ yeştebihi ve-yetasahhifu mi-ne'l-esmâ' ve'l-ensâb ve'l-elkâb*.

16* Ebû'l-Fadl Abdürrahîm b. el-Hüseyn b. Abdîrrahman el-İrâkî'nin (725-806 H.) bu eserini Subhî el-Bedrî es-Sâmîrâ'î tahkik ederek neşretmiştir: *Mecelletu'l-bahsi'l-ilmî ve't-türâsi'l-İslâmî* (Kral Abdülaziz Üniversitesi), 1399, No: 2, s. 279-310.

17* Şihâbüddîn Ebû'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Muh. b. Hacer el-Askalânî el-Kinânî eş-Şâfi'î'nin (773-852 H.) bu eserinin ismi: *Tahrîcu ehâdisi'l-Muhtasar* yahut *Muvâfakâtu'l-hubri'l-haber fî tahrîci ehâdisi'l-Muhtasar* şeklindedir. Bu kitap, müellifi Halep'te imlâ ettiği için *Emâliyyü'l-Halebiyye* adıyla da marûftur. Yazmaları vardır: Feyzullah 265 (22a-102a, 9. H. asır; kitabın son bölümü. Bu eser, Haleb imlâlarında 126.-230. meclislerde imlâ edilmiş, bu ise 19 Sâfer 834 ile 10 Rebe' 836 tarihleri ara

20. İbnü'l-Mulakkin yapmışlardır¹⁸.

21. Şemsüddîn Muh. b. Ahmed b. Abdilhâdî b. Abdilhamîd b. Abdilhâdî el-Makdisî el-Hanbelî el-Hâfız da—fennler sâhibi, 744 senesinde vefât etmiş— *Muhtasaru'l-kebîr*'in tahrîcini yapanlardandır¹⁹.

22. Zeyla'î, Hanefî fıkhnâ dâir *el-Hidâye*'nin ihtivâ ettiği hadisleri, *Nasbu'r-râye li-ehâdisi'l-Hidâye* adını verdiği bir kitapta tahrîc etmiştir. Daha sonra gelen *Hidâye* şârihlerinin çokça istifade ettiği pek yararlı bir eserdir. İbn Hâcer de tahrîclerinde bu kitaptan iktibaslar yapmak sûretiyle yararlanmıştır. Bu eser, onun hadis ilmindeki ve ricâl isimlerindeki derinliği ile hadis fûrûundaki mükemmel görüşünün genişliğine şehâdet etmektedir.

23. İbn Hacer'in *ed-Dirâye fi muntahabi tahrîci ehâdisi'l-Hidâye*'si²⁰.

24. Muhyiddîn Ebû Muh. Abdülkâdir b. Muh. b. Muh. b. Nasrillah b. Sâlim el-Kureşî el-Hanefî el-Mısırî'nin —öl. 775 H.—, *el-Înâye fi tahrîci ehâdisi'l-Hidâye*'si²¹. Müellif, aynı zamanda *el-Cevâhirü'l-mudiyye fi tabakâti'l-Hanefiyye* eserinin de yazarıdır.

25. Alâüddîn Ali b. Osmân el-Mârdînî'nin iki ciltlik *el-Kifâye fi ma'rifeti ehâdisi'l-Hidâye*'si.

26. Kâsım b. Kutlûbôğa el-Hanefî'nin *el-İhtiyâr li-ta'lîli'l-Muhtâr*'i²². *el-Muhtâr*, Hanefî fıkhnâ dâir olup Ebû'l-Fadl Mecdüddîn Abdullah b. Mahmûd b. Mevdûd el-Mevsilî el-Hanefî —öl. 683 H.— tarafından kaleme alınmıştır. O, daha sonra kendi kitabını şerhetmiştir. Sözkonusu tahrîc işte

sında gerçekleştirilmiştir; İskenderiye Belediye 2021 d (42 yk., 836 H., üzerinde müellifin semâ' tashihi vardır); Escorial² 705/1-2.

18* Eserin adı şöyledir: *Gâyetu me'mûli'r-râgıb fi ma'rifeti ehâdisi (Muhtasaru) İbni'l-Hâcib*. Bu kitapta, İbnü'l-Hâcib'in *Muhtasar*'ında geçen 155 merfû ve 19 âsârın tahrîcleri basit bir seviyede yapılmıştır. İstanbul'da bir yazma nüshası mevcuttur: Damad İbrâhim 396 (1a-46a, 897 H., te'lif tarihi 762 H.).

19* Bkz. *Tezkire* III, 331.

Bir dördüncü şahıs ta usûl-u fıkha dâir bu kitapta geçen hadis ve âsârın tahrîcini gerçekleştirmiştir: İsmâ'il b. Ömer b. Kesîr el-Kureşî eş-Şâfiî'nin (öl. H. 774) *Tuhfetu't-tâlib bi-ma'rifeti ehâdisi Muhtasari İbni'l-Hâcib*'i. Müellifin hayatında iken 742 H. senesinde kopye edilmiş yazma nüshası zamanımıza kadar ulaşabilmiştir: Feyzullah 283/1, 45 yk.

20* 1882 yılında Delhi'de basılmıştır. Bu eserini kaleme alış nedenini kitabının girişinde şu sözleriyle açıklamaktadır: "İmâm er-Râfiî'nin *Şerhu'l-Veciz*'indeki hadislerin tahrîcine dâir hülâsa etme çalışmam esnasında İmâm ez-Zeyla'î'nin *Tahrîcu ehâdisi'l-Hidâye*'si sıkça müracaat ettiğim kaynaklardan birisi idi. Daha sonra dostlarım benden, bizim mezheb ehlimizin yararlandığı gibi onların da mezheb ehlinin yararlanabilmesi için bu kitabın hülâsâsını çıkarmamı benden istediler. Ben de güzel bir telhis hazırladım. 827 senesinin Zilka'de ayında bitirdim."

21* Bkz. *Dürer* II, 392.

Bu üç müelliften mâdâ Allâme Muh. b. Abdillâh b. Muh. b. ebî'l-Vefâ (696-775 H.) da *el-Hidâye*'deki hadislerin tahrîci üzerine bir kitap te'lif etmiştir. Yazması: Kahire, Hidiviyye, hadis 909, 218 yk.

22* Adı şöyledir: *et-Ta'rif ve'l-ihbâr bi-tahrîci ehâdisi'l-İhtiyâr li-ta'lîli'l-Muhtâr*. Müellif hattıyla olan yazma nüshası zamanımıza ulaşmıştır: Feyzullah 292, 178 yk.

bu *Şerh*'teki hadisler üzerinedir.

27. Hanefî fûrûuna dâir Ebû'l-Hüseyn Ahmed b. Muh. el-Kudûrî'nin *Şerhu Muhtasar*'ındaki hadislerin tahrîcini Husâmüddîn Ali b. Ahmed b. Mekki er-Râzî, *Hulâsatu'd-delâ'il fi tenkihi'l-mesâ'il* adıyla hazırlamıştır.

28. Yine aynı eserin hadislerini Abdülkâdir b. Muh. el-Kureşî, *et-Turuk ve'l-vesâ'il fi tahrîci ehâdisi Hulâsati'd-delâ'il* adıyla kalın tek ciltte tahrîc etmiştir.

29. Şâfiî fikhına dâir Gazâlî'nin *el-Vecîz*'i üzerine er-Râfî'nin kaleme aldığı *Şerhu'l-kebir*'indeki hadisleri Sirâcüddîn Ömer b. el-Mulakkin, 7 cilt hâlinde *el-Bedri'l-münîr fi tahrîci'l-ehâdis ve'l-âsârî'l-vâki'a fi's-Şerhi'l-kebir* adıyla tahrîc etmiştir²³.

Daha sonra müellif, bunu *Hulâsatu'l-Bedri'l-münîr* adıyla 4 cilt hâlinde telhîs etmiştir²⁴.

Sonra bundan da tek cüzlük bir seçme hazırlamıştır: *Müntekâ Hulâsati'l-Bedri'l-münîr*.

30. Hâfız İbn Hacer'in *et-Telhîsu'l-habîr fi tahrîci ehâdisi Şerhi'l-Vecîzi'l-kebir*'i²⁵.

31. Suyûtî'nin *Neşru'l-abîr fi tahrîci ehâdisi's-Şerhi'l-kebir*'i²⁶.

32. İzzüddîn Kâdılar Kâdısı Ebû Ömer Abdülazîz b. Kâdî'l-Kudât Bedriddîn Muh. b. İbrâhîm b. Sa'dillâh b. Cemâ'a el-Kinânî el-Hamavî eş-Şâfiî²⁷ —öl. Mekke 767 H.— ve;

33. Onun torunu Bedrüddîn yahut İzzüddîn Muh. b. Şerefiddîn ebî Bekr b. Abdilazîz b. Cemâ'a el-Kinânî eş-Şâfiî'nin —öl. 819 H.— de birer tahrîcleri vardır.

34. Yine *Şerhu'l-kebir* üzerine Bedrüddîn Ebû Abdillâh Muh. b. Abdillâh b. Bahâdır et-Türkî (:aslen) el-Mısırî eş-Şâfiî, ez-Zerkeşî de bir tahrîc kaleme almıştır. Pek çok fennde çeşitli eserlerin sâhibi olan yazar, Kâhire'de 794 H. senesinde vefât etti ve Karâfetu's-suğrâ'ya defnedildi.

23* Çok kapsamlı bir eserdir. Topkapı Sarayında yazması mevcuttur: Ahmet III, 474/1 (372 yk., I-II, 803 H.), 474/2 (III-IV, 422 yk., 803 H.), 474/3 (V, 299 yk., 803 H.), 474/4 (VI, 264 yk., 803 H.).

24* Yazmaları çoktur: Zâhiriyye, hadis 355 (197 yk., 871 H.), mec. 358 (31-194 yk.); Kahire, Hidiviyye, hadis 699 (165 yk., 785 H.), hadis 864 (166 yk.), hadis 143 (219 yk., 816).

25* İbn Hacer, bunu İbnü'l-Mulakkin'in mezkûr eserini üçte birine düşürecek kadar kısaltmak sûretiyle hazırlamıştır. Sadece ihtisâr etmekle kalmamış özellikle Zeyla'nın *Tahrîcu ehâdisi'l-Hidâye*'si olmak üzere başka tahrîc çalışmalarından ek bilgiler ilâve etmiştir. Bu eserin iki baskısını tesbit ettim: a. M. Şemsu'l-hakk'ın edisyonu ile 1891'de Delhi'de (?) (GAL); b. Abdullah Hâşim el-Yemânî'nin tahkiki ile 4 cilt hâlinde 1964'de Kahire'de.

26* Bkz. *Fihris* 1017.

27* Bir yazması vardır: Ezher I, 426 (sonu noksan, 423 yk.).

Bunlar dışında Abdülvehhâb es-Subkî'ye atfedilen bir kitabın yazma nüshası zamanımıza kadar gelebilmiştir: *Zikrû mâ asure istihracuhu alâ ba'di'l-ulemâ' mine'l-âsâr ve'l-ehâdisi'lleti fi Şerhi'l-Kebir*; Ayasofya 977/2 (51-58 yk., 821 H.).

35. Gazâlî'nin *el-Vesît*'indeki hadisleri İbnü'l-Mulakkin, *Tezkiretü'l-ahyâr bi-mâ fi'l-Vesît mine'l-ahbâr* adlı tek ciltlik bir kitapta tahrîc etmiştir²⁸.

36. Şâfiî fikhına dâir Ebû İshâk eş-Şîrâzî'nin *el-Mühezzeb*'indeki hadisleri İbnü'l-Mulakkin²⁹ ile;

37. Ebû Bekr Muh. b. Mûsâ'l-Hâzimî tahrîc etmişlerdir.

38. Gazâlî'nin *İhyâ*'sındaki hadisleri Ebû'l-Fadl Zeynüddîn Abdurrahîm el-İrâkî iki ayrı tasnifte tahrîc etmiştir. Birisi büyük, diğeri ise küçük olup ulemâ arasında mütedâvil olanıdır³⁰.

39. Bu konuda Şeyh Kâsım b. Kutlûbôgâ el-Hanefî el-Mısri de *Tuhfetu'l-ahyâ' bi-mâ fâte min tehârici'l-İhyâ'* isimli bir kitap te'lif etmiştir.

40. Yine İbn Kutlûbôgâ, Sühreverdî'nin *Avârifü'l-me'ârif*'indeki hadisleri tahrîc ettiği bir eser kaleme almıştır³¹.

41. Şeyh Zerrûk'un *en-Nasihatu'l-Kâfiye*'sindeki hadisleri tahrîc etmek için Ebû'l-Hasan Alî b. Ahmed el-Harîşî el-Fâsî bir kitap te'lif etmiştir ki, bunu hazırlarken Suyûtî'nin iki *Câmi'*inden yararlanmışır^{31a}.

42. Cevherî'nin *es-Sihâh fi'l-luğâ*'daki hadislerini Suyûtî, *Felaku'l-asbâh fi tahrîci ehâdisi's-Sihâh* adıyla tahrîc etmiştir.

Daha başka kitaplar üzerine pek çok tahrîcler yapılmıştır³².

28* Yazması, Topkapı Sarayı Kütüphanesinde: Ahmet III, 473.

29* Bkz. *Sila* 84-28, 16.

30* Küçük olan eserinin adı şöyledir: *el-Muğnî an hamli'l-esfâr fi'l-esfâr fi tahrîci mâ fi'l-İhyâ' mine'l-ahbâr*. *el-İhyâ'*'nın Kahire 1348 baskısının alt kısmında neşredilmiştir. Yazması Berlin'de olan bir kitapta İbn Hacer, bu esere ilâveler yapmıştır: *el-İstidrâk alâ tahrîci ehâdisi'l-İhyâ'* (*Fihris* 336).

Büyük olan tahrîcinin adı şöyledir: *İhbâru'l-ahyâ' bi-ahbâri'l-İhyâ'*. İbn Fehd, *Lahzu'l-elhâz*'da (s. 229) bunun 4 cilt olduğunu söylemiştir. Bu büyük tahrîc ile küçüğü arasında orta boyda bir eseri daha mevcuttur: *el-Keşfu'l-mübîn an tahrîci İhyâ'i ulûmüddîn*. Her ikisinin de yazması tesbit edilememiştir.

31* Bkz. *Fihris* 972.

31a* Bkz. *Fihris* 343.

32* Müellifin buraya kadar zikrettikleri dışında daha pek çok tahrîc kitabı yazılmıştır. Bu cümleden olarak tesbit edebildiğim bazıları:

1. Abdülkâdir el-Bağdâdî'nin (öl. 1093 H.7: *Tahrîcü'l-ehâdis ve'l-âsâri'lleti veredet fi Şerhi'l-Kâfiye (li-Necmüddîn er-Radi)*'si. Bunun bir yazması: Şehit Ali 2509/1 (52 yk., 1104 H.). Nahiv hakkındaki *Şerhu'l-Kâfiye*, Necmüddîn Muh. b. el-Hasan er-Radi el-Usturâbâzi'ye âittir.

2. Ebû Abdillâh Diyâüddîn Muh. b. Abdilvâhid el-Makdisî, İbnü'l-Kayserânî'nin (569-643 H.) *eş-Şâfi fi's-sünen ale'l-Kâfi*'si. Kitabın ismi, *Silatu'l-halefte* (84-28, 375) şöyle geçmektedir: *K. eş-Şâfi alâ ehâdisi'l-Kâfi*. Söz konusu *el-Kâfi*, İbn Kudâme el-Makdisî'nin Hanbelî fikhına dâir eseri olup, *eş-Şâfi* ise bunun tahrîcidir. Bir yazması Şam'da mahfûzdur. Zâhiriyye, mec. 21 (I, 1-15 yk.), mec. 21 (II, 19-34 yk.; III, 35-50 yk.); tümü de müellif hattıyladır.

3. Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Alî el-Beyhakî'nin (384-458 H.) *Tahrîcu ehâdisi'l-Ümmü*. İmâm Şâfiî'nin *el-Ümm* adlı eserinde geçen hadis ve âsârın tahrîci üzerine olan bu kitabın iki yazma nüshası zamanımıza kadar ulaşabilmiştir: a) Kahire,

Dâruktutub, hadîs 911 (ikinci cildi, 300 yk., 8. H. asır). b) Dublin'de Chester Beatty kütüphanesinde bir başka cildi.

4. *ez-Zeheb'ul-ibriz fi tahrîci ehâdis Fethi'l-aziz*; *ez-Zerkeşî'ye* âit olan bu eser, önce-leri Hindistan'da basılmıştır. Bunun bir yazması Topkapı Sarayında mahfûzdur: Ahmet III 2973.

5. Müfessir hâfız İmâdüddîn İbn Kesîr'in (öl. 774 H.) *İrşâdu'l-fakih ilâ edilleti't-Tenbih'i*. Sözkonusu *et-Tenbih*, Şâfiî fikhına dâir bir eser olup eş-Şîrâzî'ye âittir. Bunun bir yazması İstanbul'dadır: Feyzullah 283.

6. Hâfız Veliyüddîn Ebû Zûr'a Ahmed b. Abdîrrahîm el-İrâkî'nin (öl. H. 862) *Tahrîcu Takribi'l-esânîd'i*. Bunun ikinci cüz'ü yazma olarak Kâhîre'dedir: Dâruktutub, hadîs 725 (368 yk., 845 H.).

7. Kâsım b. Kutlûboğâ el-Hanefî'nin (öl. H. 879) *Tahrîcu ehâdisi Usûli'l-Pezdevî'si*. Dâruktutub'da (hadîs 1437, 53 yk., 864 H.) bir yazması olan eser, Pezdevî'nin mezkûr kitabının hâşiyesinde Karâcî'de basılmıştır.

8. Abdülkâdir b. Ömer el-Bağdâdî'nin (öl. H. 1093) *Tahrîcu'l-ehâdisi'l-vâkı'a fi't-Tuhfeti'l-Verdiyye'si*. Sözkonusu eser, nahiv hakkında İbnü'l-Verdî'nin eseridir. İs-tanbul'da bir yazması elde edilmiştir: Şehit Ali 2509/2 (43-46 yk., 1104 H.).

9. Ali b. Hasan el-Mısıri'nin *İdrâku'l-hakika fi tahrîci ehâdisi't-Tarika (li'l-Birgivi)'-si*. Bu eseri Hâcî Halife, *Keşfu'z-zunûn*'da zikretmiştir. Adından da anlaşılacağı gibi Birgivi'nin meşhur eseri *et-Tarîkatu'l-Muhammediyye*'de geçen hadislerin tahrîci hakkındadır.

10. Suyûtî'nin *Tahrîcu ehâdisi'l-Kifâye'si*. Bahsedilen kitap, Şâfiî fûrûuna dâir Ebû Hâmid Muh. b. İbr. es-Süheylî'nin kitabıdır. Bunu da Hâcî Halife zikretmiştir.

11. Suyûtî'nin *Tahrîcu ehâdisi Şerhi'l-Mevâkıfı*. Bu şerh, Seyyid eş-Şerîf el-Cürcânî'ye âittir. Bu eserin iki yazma nüshası vardır: a. Ezher I, 426 (212-219 yk.), b. Hizânetu'l-âmme, Rabât 1054.

12. Yine Suyûtî'nin *Tahrîcu ehâdisi Şerhi Akâ'idî'l-Taftazânî'si*. Yazması: İskende-riye, fûnûn 155/2 (GAL).

13. el-Münâvî'nin *Tahrîcu ehâdisi'l-Erba'in li'l-Münzirî'si*. Yazması: Ezher I, 425 (bir mecmua içinde, 80-94 yk., 1137 H.).

14. Abdülâziz b. Muh. es-Samedî'nin *Tahrîcu ehâdisi Şifâ'il-evhâm fi ahkâmi'l-halâl ve'l-harâm'ı*. Brockelmann, bunun yazmasının Râmpur'da (I, 69, 53) mevcut olduğunu bildirmektedir.

15. Abdullah b. Muhyiddîn el-Arâsî'nin (öl. 1180 H. civarı) *el-Futûhâtu'l-ilâhiyye fi tahrîci mâ fi's-Semerât mine'l-ehâdisi'n-Nebeviyye'si*. Hadislerinin tahrîci yapılan ve ahkâm âyetlerinin tefsiri üzerine olan kitabın tam adı: *es-Semerâtu'l-yâni'a ve'l-ahkâmi'l-vâdihati'l-kâti'a* olup, müellifi Yûsuf b. Ahmed b. Muh. b. Osmân Necmüddîn el-Yemânî'dir (öl. 832 H.). *Futûhât*'ın yazmaları vardır: Berlin 4891-2; Ambrosiana B 52 (RSO IV, 166) (GAL).

16. İbnü'l-Müberriid es-Sâlihî'nin *Tahrîcu ehâdisi'l-Mukanna'sı* (Fihris 990).

17. Hâfız es-Sehâvî'nin *Tahrîcu'l-Erba'ini's-sûfiyye li's-Sülemî'si* (Fihris 990).

18. İbn Hacer'in *Tahrîcu'l-ehâdisi'l-munkati'a fi's-Sireti'l-Hâşimiyye'si* (Fihris 334).

19. İbn Kutlûboğâ'nın *Tahrîcu ehâdisi Minhâcî'l-âbidîn'i* (Fihris 972).

20. Abdülganî ed-Dihlevî'nin *Tahrîcu ehâdisi Mektûbâtı ceddihi'l-İmâm er-Rabbâ-nî'si* (Fihris 762).

21. Hâfız es-Sehâvî'nin *Tahrîcu ehâdisi'l-Âdilîne li-Ebi Nu'aym'ı* (Fihris 990).

22. İbn Hacer'in *Tahrîcu'l-erba'ini'l-âliye li-Müslim ale'l-Buhârî'si* (Fihris 336).

23. Elbânî'nin *Tahrîcu ehâdisi Fikhi's-sire'si*. Kahire'de basılmıştır.

24. Şu'ayb el-Arnâvût'un *Tahrîcu ehâdisi Şerhi'l-Akîdeti'l-Tahâviyye'si*.

25. Elbânî'nin yine aynı kitabın tahrîci.

26. Yine Elbânî'nin *Tahrîcu ehâdisi'l-Mişkât'ı*.

HALK DİLİNDE MEŞHÜR OLMUŞ HADİSLER HAKKINDAKİ KİTAPLAR

1. Hâfız Şemsüddîn Ebû'l-Hayr Muh. b. Abdurrahman es-Sehâvî'nin *el-Makâsиду'l-hasene fî beyâni kesîrin mine'l-ehâdisi'l-müştehire ale'l-elsine'si*¹.

Bu kitabı müellifin talebesi Ebû'd-Diyâ' Abdurrahman b. ed-Deyba' eş-Şeybânî, *Temyîzu't-tayyib mine'l-habîs fî mâ yedûru ale'l-elsine mine'l-hadis* adıyla ihtisâr etmiştir².

Bu sahada birisi de *ed-Dürretü'l-lâmi'a fî beyâni kesîrin mine'l-ehâdisi'si-şâ'i'a* adlı bir kitap te'lif etmiştir.

Mısır diyârındaki muhaddislerin sonuncusu olan Ebû Abdillâh Muh. b. Abdilbâkî b. Yûsuf b. Ahmed b. Ulvân ez-Zürkânî el-Mısırî el-Mâlikî —öl. 1122 H.— *Makâsıd*'ı biri büyük³, diğeri ise mütedâvil ve küçük olmak üzere iki kere ihtisâr etmiştir.

2. Suyûtî'nin öğrencilerinden olan Ebû'l-Hasan Alî b. Muh. b. Muh. b. Muh. b. Halef el-Menûnî (:beldesi) el-Mısırî (:doğum yeri) el-Mâlikî'nin *el-Vesâ'ilü's-seniyye mine'l-Makâsidi's-Sehâviyye ve'l-Câmi' ve'z-Zevâ'idü'l-As-yûtiyye'si*. Ulemâdan birisine 937 senesinin Safer ayında bu kitabın rivâyetine icâzet vermiş, daha sonra 939 senesinin yine Safer ayında vefât etmiştir. O, aynı zamanda meşhûr *Risâle*'nin de şârihidir.

3. Bedrüddîn ez-Zerkeşî'nin *et-Tezkire fî'l-ehâdisi'l-müştehire'si*⁴.

4. Suyûtî, Zerkeşî'nin *Tezkire'sini* telhîs edip ilâveler yapmak sûretiyle *ed-Dürerü'l-müntesire fî'l-ehâdisi'l-müştehire* adlı bir kitap te'lif etmiştir⁵.

1* Bir mecmûa içinde 1303 yılında Lucknow'da basılmıştır. Daha sonra Abdullah b. Muh. es-Siddik ile Abdülvehhâb Abdüllatif'in tahkikleri ile Mısır'da Mektebetü'l-Hânci, Bağdât'ta ise Mektebetü'l-Müsennâ tarafından 1956 yılında neşredilmiştir.

2* İbrâhîm b. Hasan el-Feyyûmî'nin tahkiki ile 1324 ve 1342 yıllarında Kahire'de; daha sonra 1983 yılında Beyrut'ta, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye tarafından basılmıştır.

3* Muh. Lütî es-Sabbâğ'ın tahkiki ile 1983 yılında Kahire'de el-Mektebu'l-Mısırî el-Hadis tarafından neşredilmiştir.

4* Mustafa Atâ'nın tahkiki ile 1986 yılında Beyrut'ta Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye tarafından neşredilmiştir.

5* Baskıları gerçekleştirilmiştir:

a) İbn Hacer el-Heytemî'nin *el-Fetevâ'l-hadisiyye* hâmişinde, Kahire 1307, 1329.

b) Mısır, Mustafa el-Bâbî Matb., 1961.

c) Muh. Lütî es-Sabbâğ tahkiki ile 1988 Riyâd.

5. Şa'rânî'nin *el-Bedrü'l-münir fî garîbî ehâdisi'l-Beşîri'n-Nezir*⁶: Kutbuddîn Abdulvehhâb b. Ahmed b. Alî eş-Şa'rânî el-Mısırî eş-Şâfi'î el-En-sârî. Mısır'da 973 H. senesinde vefât etmiştir. 2300 hadisi harflerine göre tertib etmiştir. O, kitaplarının birisinde kendisinin Hz. Alî'nin Hasan ve Hüseyin efendilerimizden sonra çocuklarının en fazîletlisi olan Muh. b. el-Hane-fiyye'nin zürriyetinden olduğunu söylemiştir. Bu kitabını, Suyûtî'nin *Câ-mi'leri*, *Makâsîdu'l-hasene* ve yine Celâlüddîn es-Suyûtî'nin *el-Gammâz ale'l-lummâz*'ından seçmeler yaparak hazırlamıştır.

6. Şeyh İzzüddîn Muh. b. Ahmed el-Halîlî el-Kâdirî eş-Şâfi'î'nin —öl. 1057 H.— *Teshîlû's-sebîl ilâ keşfi'l-iltibâs ammâ dâre mine'l-ehâdis bey-ne'n-nâs*⁷.

7. Muh. el-Hût'un *Esnâ'l-matâlib fî ehâdisi muhtelifeti'l-merâtib*⁸: Şeyh İmâm Ebû Abdillâh Muh. b. Dervîş el-Hût el-Beyrûtî, bu eserini oğlu fazîletli allâme Ebû Zeyd Abdurrahman el-Hût el-Beyrûtî'nin topladıklarından hazırlamıştır. Hadisleri babası için biraraya getirmiş olan oğlu hâlen asrımızda hayattadır. Allah iyiliğini muhâfaza etsin.⁹

6* Bir yazması İstanbul'da mevcuttur: Köprülü 284.

7* Yazma nüshası: Zâhiriyye, âmm 3035 (1-168 yk.). Daha sonra bu eserini *Keşfü'l-iltibâs ammâ dâre mine'l-ehâdis beyne'n-nâs* adıyla tertib etmiştir. Yazması: Zâhiriyye, âmm 5646 (1-178 yk.).

8* 1983 tarihinde Beyrut'ta Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye tarafından basılmıştır.

9* Bu sahada yazılan diğer eserler:

1. *Risâle*'nin sâhibi olan müellif, bu konunun en belli başlı ve müracaatı çok olan eserini zikretmeyi unutmamıştır: Ebû'l-Fidâ' İsmâ'il b. Muh. b. Cerrâh b. Abdilhâdî el-Aclûnî'nin (1087-1162 H.) *Keşfu'l-hafâ' ve-müzîlu'l-ilbâs ammâ 'štehere mine'l-ehâdis alâ elsineti'n-nâs*'ı. Müellif, bu eserini Sahâvî'nin *Makâsîd*'i, İbn Hacer'in *Le'âli'l-mensûre*'si, İbnü'd-Deybe'a'nın *Temyiz*'i ve Suyûtî'nin *ed-Dürerü'l-müntesire*'sinden derleyerek hazırlamıştır.

Ahmed Kalâş'ın tashihi ile Haleb'de, Mektebetü't-Turâsî'l-İslâmî tarafından 2 cilt hâlinde ve 1982 yılında Beyrut'ta neşredilmiştir.

2. Abdülmüte'âl Muh. el-Ceberî'nin *el-Müştehir mine'l-hadis*'i. 1987'de Mısır'da Mektebetü Vehbe tarafından neşredilmiştir.

3. Şihâbüddîn Abdurrahman b. Ahmed b. Selâme el-Kalyûbî'nin (öl. 1069 H.) *el-Budûru'l-münevvere fî ma'rifeti rûtebi'l-ehâdisi'l-müştehire*'si.

Yazması: Kahire Suppl. I, 100 (41-224 yk.); Bat. Suppl. 123 (GAL).

4. Cemâlüddîn Yûsuf b. Hasan b. Ahmed b. Abdilhâdî es-Sâlihî el-Haneffî'nin (840-909 H.) *et-Tahrîcu's-sağîr*'i. Yazması: Zâhiriyye, hadis 241 (1-52 yk., müellif hattı). İsnâdları hakkında hüküm vermeyip, yalnızca kaynaklarını zikretmektedir.

5. Muh. b. Ahmed Müşhim'in *en-Nevâfihu'l-itre fî'l-ehâdisi'l-müştehire*'si. Yazması: Kahire¹ I, 404, hadis 522 (1-115 yk.).

6. Necmüddîn Ebû's-Su'ûd Muh. b. Muh. b. Muh., İbnü Müferric el-Gazzî el-Âmirî'nin (977-1061 H.) *İtkânu mâ yahsun min beyânî'l-ahbârî'd-dâ'ire ale'l-elsun*'u. Yazması: Kahire² I, 82.

Bu eseri, müellifin torunu Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Abdilkerim (1078-1143 H.) *el-Ceddu'l-hasîs fî beyânî mâ leyse bi-hadis* adı ile ihtisâr etmiştir ki, yazması Şam'dadır: Zâhiriyye, âmm 6611 (1-47 yk.).

HADİS FETVÂLARINA DÂİR KİTAPLAR

1. İbn Teymiyye'nin *Fetâvâ'sı*¹: İmâm Takiyyüddîn Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Abdilhalîm b. Abdisselâm b. Abdillâh b. Teymiyye el-Harrânî ed-Dimaşkî el-Hanbelî, nâmı âfâka yayılmış, meşhûr, toplayıcı, eser sâhibi hâfiz. Kitapları 300 cilttir. Dimaşk'ta 728 senesinde vefât ettiğinde kardeşi imâm Şerefüddîn Abdullah'ın yanına, Sûfiler kabristanına defnedilmiştir. Müellif hakkında Zehebî: "Metinleri onun kadar sağlam ortaya çıkarıp, kaynaklarını sunan birisini görmedim. Peygamberin sünneti, onun iki gözünün arasında, çok pratik bir ibâre ile dilinin ucunda ve açık gözünde yeretmişti." demiştir. Es-Sehâvî, *Fetâvâ'sı*nda onun bu meziyetlerini onun fikirlerine hem muvâfık hem de muhâlif düşenlerin bile ikrâr ettiklerini söylemiştir.

2. Şeyhü'l-İslâm İbn Hacer'in *Fetâvâ'sı*².

3. Ebû'l-Hayr es-Sehâvî'nin fetvâları *el-Ecvibetü'l-mardiyye ammâ su'iltu anhu mine'l-ehâdisi'n-Nebeviyye* başlığını taşımaktadır.

4. Celâlüddîn es-Suyûtî'nin *Fetâvâ'sı*. *el-Hâvî li'l-fetâvî* başlığını taşıyan eser, ona sorulan mesâil hakkındaki fetvâları ile 82 risâleyi muhtevîdir³.

5. İbn Hacer el-Heytemî'nin *Fetâvâ'sı*⁴: Şihâbüddîn, Hicâz müftüsü Ebû'l-Fadl Ahmed b. Muh. Bedriddîn b. Muh. Şemsiddîn b. Alî Nûriddîn b. Hacer es-Sa'dî el-Heytemî —ki bu, Batı Mısır bölgesinde Ebû'l-Heytem adlı

1* =*el-Fetâvâ'l-kübrâ* basılmıştır: Kahire, Matba'atü'l-Âsime 1965, 5 cilt hâlinde (daha sonra Beyrut'ta, ofsetle Dâru'l-Ma'rife tarafından baskısı tekrarlanmıştır).

Yine İbn Teymiyye'nin içinde onun pek çok fetvasının yer aldığı *Mecmû'atu'r-resâ'il ve'l-mesâ'il*'i, Muh. Reşid Rîdâ'nın tahkiki ile Beyrut'ta basılmıştır: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye 1983, 5 cilt.

2* Brockelmann, bu kitabın yazmalarını bildirmiştir: de Jong 108/2; Ayasofya 1564; Kavala I, 138.

Yine onun hadislerle ilgili suallere verdiği cevaplarını ihtivâ eden bir eseri vardır ki, adı *el-Es'iletü'l-fâ'ika ve'l-ecvibetü'l-lâ'ika*'dır. Yazması: Berlin 1116 (GAL).

3* Tam adı şöyledir: *el-Hâvî li'l-fetâvî'l-hadisiyye (fi'l-fıkh ve'l-ulûmi'l-Kur'ân ve'l-ehâdis ve'l-usûl ve'l-akâid ve't-tasavvuf ve'n-nahv)*. Basılmıştır: İdâretu't-Tibâ'atil-Müniriyye, Kahire 1352, 2 cilt.

Aşağıda zikredeceğimiz iki yazma da Suyûtî'ye nisbet olunan hadis fetvâsı çalışmalarının örneklerindendir:

a) *Es'ile ve-ecvibe*, yazması: Paris 4588/29.

b) *el-Fetâvâ'l-müte'allika bi't-tasavvuf*. Yazması: Feyzullah 2121/75 (127 ab).

4* *el-Fetâvâ'l-hadisiyye*'nin basmaları: Matba'atü'l-Meymene 1307-1329; Matba'atü'l-Cemâliyye 1328, 1910 (Mısır).

Allâme el-Abbâdî'nin bu kitap üzerine bir *Hâşiye*'si vardır (*Fihris* 339).

bir mahalle nisbettir— el-Mekkî eş-Şâfi‘î, öl. Mekke 973 yahut 974 yahut 975.

6. Ebû'l-Alâ' İdrîs b. Muh. el-İrâkî el-Hüseynî el-Fâsî'nin *Fetâvâ'sı*.⁵

5* Diğer mesâil ve hadis fetvâsı kitapları:

1. İmâm Ahmed b. Hanbel'in "mesâili" hakkında yazma hâlinde zamanımıza kadar ulaşan çalışmalar:

a) el-Hatîbu'l-Bağdâdî, *Ta'rîh*'inde (V, 128) Ahmed b. Muh. Ebû'l-Hâris es-Sâ'ig'in tercemesinde diyor ki: "O, Ahmed b. Hanbel'den 10 kûsur cüz'den fazla mesâil rivâyet etmiştir."

b) Ebû Dâvud es-Sicistânî'nin (öl. 275 H.) suallerinden oluşan yazması: *Zâhiriyye*, hadis 334 (86 yk., 266 H., bu kütüphanenin en eski nüshasıdır). 1934'de Kahire'de basılmıştır.

c) İshâk b. Mansûr el-Kevsec'in (öl. 251 H.) *Mesâ'ilü Ahmed b. Hanbel ve-İshâk b. İbr. b. Râheveyh*'i. Yazmaları: *Zâhiriyye*, fıkıh hanbelî 1 (113 yk., 4. H. asır); Kahire Suppl. III, 53 (113 yk., 4. H. asır).

d) Oğlu Abdullah'ın topladığı mesâil: *Zâhiriyye*, fıkıh hanbelî 2 (203 yk.); Teymûr, fıkıh 511 (172 yk., 773 H.).

e) Abdullah b. Muh. b. Abdilazîz el-Beğavî'nin (214-317 H.) sorduğu sorulardan hazırladığı mesâili, yazması: *Zâhiriyye*, mec. 83/7 (110a-118a, 6. H. asır).

f) Ebû'l-Huseyn Muh. b. Ahmed b. ebî Ya'lâ el-Ferrâ'nın (öl. 458 H.) *el-Mesâ'ilü'lleti hâlefe aleyhâ'l-imâm Ahmed*'i. Yazması: *Zâhiriyye*, hadis 348 (103a-115b, 7. H. asır).

g) Ebû Bekr Ahmed b. Muh. b. Hârûn el-Hallâl'ın (öl. 311 H.) *K. el-Câmi' li-ulûm'il-Müsne'd min mesâ'il Ahmed b. Hanbel*'i. Yirmi cildi bulmuş olduğu söylenen bu kitapta el-Hallâl, İmâm Ahmed'in tüm mesâilini imkânları nisbetinde bulabildiği kaynaklardan toplayarak biraraya getirmiştir. Bu muazzam eserden sadece bazı bölümler zamanımıza kadar ulaşabilmiştir: British Mus. Suppl. 168, Or. 2675 (I, 212 yk., 560 H. civârı); Mekke'de M. b. Abdirezzâk b. Hamza'nın özel Koleksiyonunda (bir cildi, 212 yk., 583 H.).

2. Abdullah b. Müslim b. Kuteybe ed-Dineverî'nin *el-Mesâ'il ve'l-ecvibe'si*. Kur'an garîbi ve hadis konulu mesâil üzerinedir (İbn Hayr *Fehrese* 195).

3. en-Nevevî'nin *Mesâ'il*'i. Muh. el-Haccâr'ın tahkiki ile Medine'de basılmıştır: Dâru's-Selâm 1985.

4. Takiyüddîn Ebû Amr Osmân b. Abdirrahman b. Osmân es-Sühreverdî, İbnü's-Salâh'ın (öl. H. 643) *Fetâvâ fî't-tefsîr ve'l-hadis ve'l-usûl*'ü. 1348'de Kahire'de basılmıştır (GAL).

5. İbn ebî'd-Dünyâ'nın *Fetevâ'sı* (*Siyer* XIII, 403).

6. Bakî b. Mahled ise, Ebû Bekr b. ebî Şeybe, Abdurrezzâk ve Sa'îd b. Mansûr'un muasnefleri üzerine *Fetâvâ's-sahâbe ve't-tâbi'in* kitabını kaleme almıştır (*Buğye*, No. 584).

MÜTEVÂTİR HADİSLERİ TOPLAYAN KİTAPLAR

1. Suyûti'nin *el-Fevâ'idü'l-mütekâsire fî'l-ahbâri'l-mütevâtire'si*¹. Yine o, bunu *el-Ezhâru'l-mütenâsire fî'l-ahbâri'l-mütevâtire* adıyla ihtisâr etmiştir². Müellifinin 100 hadis ihtivâ ettiğini söylemesine karşılık eserdeki hadisleri saydım, 112 olduğunu gördüm. İhtimâl Suyûti, daha sonra üzerine ilâveler yapmıştır.

2. İbn Tûlûn'un *el-Le'âlî'l-mütenâsire fî'l-ehâdisi'l-mütevâtire'si*: Şemsüddîn, asrında Şâm müsnidi Ebû Abdillâh Muh. b. Muh. b. Alî b. Tûlûn ed-Dimaşkî es-Sâlihî el-Hanefî —öl. 953 H.—

3. Ebû'l-Feyd Muh. Mürtedâ'l-Hüseynî ez-Zebidî el-Mısri, İbn Tûlûn'un kitabını *Laktu'l-le'âlî'l-mütenâsire fî'l-ehâdisi'l-mütevâtire* adıyla telhîs etmiştir³.

4. Elimizdeki bu risâleyi toplayan kişinin (müellifin) *Nazmu'l-mütenâsir mine'l-hadîsi'l-mütevâtir'i*⁴. Allah, bunu te'lif edenin günahlarını mağfiret eylesin, ihsânı ile setredip, ayıplarını fazîletlere çevirsin. Bu eserim lafzî ve ma'nevî yönden mütevâtir olan 320 kadar hadisi ihtivâ etmiştir.⁵

1* Yahut *el-Cevâhirü'l-mütekâsire fî'l-ahbâri'l-mütevâtire*. Yazmaları: Süleymaniye 1030/21; Köprülü 383.

2* 1302 senesinde Kahire'de basılmıştır.

3* Neşredilmiştir: Muh. Atâ'nın tahkiki ile, Beyrut 1985, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.

4* Üç baskısı gerçekleştirilmiştir:

a) Haleb, Dâru'l-Me'ârif 1920.

b) Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye 1983.

c) Fâs 1328/1920.

5* Bu sahada kaleme alınmış diğer eserler:

1. Suyûti'nin *Katfu'l-ehâri'l-mütenâsire fî'l-ahbâri'l-mütevâtire'si*. Basması: Beyrut 1985, Halîl el-Mis'in tahkiki ile.

2. es-Seyyid Muh. Ebû'l-Hüdâ b. Hasan Vâdi es-Sayyâdi er-Rifâ'i'nin (1266-1327 H.) *Risâle fî cevâbi men kâle limâ lem tekûni'l-ehâdis küllühâ mütevâtire'si*.

1301 senesinde Bulâk'ta basılmıştır.

3. Ebû Abdillâh Muh. el-Medenî b. Allâl b. Câlûn el-Kevmî el-Fâsî'nin (1264-1327 H.) *Risâle fî'l-ehâdisi'l-mütevâtire'si* (*Fihris* 1053). Fas'ta basılmıştır (GAL).

HADİSLERLE TEFSİR KİTAPLARI

Tefsîr ve hadis şerhleri kitaplarının musannifleri aynı zamanda, hadis hıfzı, bilgisi ve bu konuya itinaları ile hadise taalluk eden pek çok şeyleri bilmekle muttasıf kimselerdir.

1. İmâdüddîn b. Kesîr'in 10 ciltlik *Tefsîr'i*: İçinde muharriçleri ile birlikte ait oldukları isnâdları da zikredilmek üzere merfû' ve mevkûf haberlere bol miktarda yer verilmiştir. Ayrıca müellif, hadisleri sıhhat ve zaaf yönünden de değerlendirmiştir. Suyûtî'nin *Tezkiretü'l-huffâz*'ın *Zeyl'i* ile Zürkânî'nin *Şerhü'l-Mevâhib*'indeki ifâdelerine göre bu sahada benzeri yazılmıştır¹.

2. Suyûtî'nin *ed-Dürrü'l-mensûr fî tefsîri Kitâbi'l-Azîz bi'l-me'sûr*'u: 6 cilttir. Âyetlerin tefsirlerini verirken hadis metinlerini ve bunları kitaplarında tahrîc eden musannif imâmları zikretmektedir. O, bunu isnâdlı büyük bir tefsîr çalışmasından, büyüklüğünden dolayı elde edilmesi zor olduğu için kısa hadis metinlerine olan râğbeti de gözönünde bulundurarak telhîs etmek sûretiyle hazırlamıştır².

1* Müellifi İmâdüddîn Ebû'l-Fidâ' İsmâ'il b. Ömer b. Kesîr 774 senesinde vefât etmiştir. Basmaları: 4 cilt hâlinde Kahire 1356 H./1937 M.; Muh. Sıddîk Hân'ın *el-Fethu'l-beyân fî makâsidi'l-Kur'ân* isimli kitabının hâmişinde: Bûlâk 1302, Arrah 1307, Kahire 1345; el-Begavî'nin *Tefsîr'i* ile beraber Kahire 1342; Muh. İbr. el-Bennâ' + M. Ahmed Âşûr + Abdülazîz Guneym'in tahkikleri ile olan baskısının ofset tab'i, İstanbul 1984, 8 cilt hâlinde, Kahraman Yayınları.

Bu güzel eseri Afîfüddîn b. Sa'îdiddîn b. Mes'ûd el-Kâzerûnî, *el-Bedrü'l-münîr* adıyla ihtisâr etmiştir. Yazması: Nurosmaniye 383 (GAL).

2* Diğer adı şöyledir: *Tercümânu'l-Kur'ân fî't-tefsîri'l-müsned*. Kahire'de 1314 senesinde 6 cilt hâlinde basılmıştır. Lübnân'da Dâru'l-Ma'rife li't-tibâ'a ve'n-neşr tarafından baskısı tekrar edilmiştir. Kaynak olarak kullandığı ilk dönem hadis tefsiri kitaplarının başlıcaları: İbn Cerîr, İbn ebî Hâtim, İbn Mürdeveyh, Ebû's-Şeyh, İbn Hibbân, el-Firyâbî, Abdürrezzâk ve İbnü'l-Münzir'in *Tefsîr'leri* ile Sa'îd b. Mansûr'un *Sünen*'inden ve Ebû Abdillâh el-Hâkim'in *Müstedrek*'inden "tefsîr" bölümleri.

HADİS (KİTAPLARI) ŞERHLERİ

1. Ebû Ömer b. Abdilberr'in *K. el-İstizkâr fi şerhi mezâhibi ulemâ'il-emsâr mimmâ resemehu Mâlik fi Muvattâ'ihî mine'r-re'y ve'l-âsâr*'ı.

2. Hâfız İbn Hacer'in *Fethu'l-bârî*'si¹.

3. el-Aynî'nin *Umdetu'l-kârî*'si²: Kâdılar Kâdısı Bedrüddîn Ebû Muh. ve Ebû's-Senâ' Mahmûd b. Ahmed b. Mûsâ b. Ahmed b. Hüseyin el-Aynî yahut el-Ayntâbî —ki bu, Haleb'e 3 merhale uzaklıkta güzel bir kalesi de olan Ayntâb'a nisbettir— el-Kâhirî el-Haneî, Kâhire'de 855 senesinde vefât etmiştir. Şöyle söylenmiştir: Buhârî üzerine bir şerh yazmak bu ümmetin üzerine bir borç idi; bunu İbn Hacer ile el-Aynî ödemiştir³.

1* Büyük hâfız Ebû'l-Fadl Şihâbüddîn Ah. b. Ali b. Muh., İbnü Haceri'l-Askalânî (773-852 H.), bu kitabına çok güzel bir önsöz kaleme almıştır: *Hedyü's-sârî*. Bu bölümü, müstakil olarak 1/2 cilt hâlinde 1963 yılında Mısır'da Mustafâ'l-Bâbî matbaasında basılmıştır.

Bu kitabı istemek için 832 yılında Şâhruh b. Timurlenk, Sultan Baybars'ı bir elçi ile Kahire'ye yollamıştır.

İki baskısı gerçekleştirilmiştir:

a) Bûlâk 1300-1301, 14/7 cilt.

b) Mısır 1959, el-Bâbî el-Halebî Matb., 17 cilt.

İbr. b. Ali eş-Şâfi'î en-Nu'mânî, *Mezîdu Fethi'l-bârî* adıyla bazı ilâveler yapmıştır. Yazması: Escorial 1456 (V, 138 yk.).

2* Basmaları mevcuttur:

a) İstanbul 1308-1311, 13 cilt.

b) Kahire 1348, 25 cilt.

3* Diğer *Sahih-i Buhârî* şerhlerinden bazıları:

1) Ah. b. Muh. b. ebî Bekr el-Kastallânî'nin (öl. 923 H.) *İrşâdu's-sârî*'si. Muhtelif baskıları gerçekleştirilmiştir: Lucknow 1776; Navalkisar 1284; Kahire 1295, Vâdî'n-Nîl Matb.; Kahire 1323, Meymeniyye Matb.

2) Celâlüddîn es-Suyûtî'nin (öl. 911) *et-Tevşih ala'l-Câmî'i's-Sahih*'i. Yazmaları: Yeni Cami 178/1; Kılıç Ali 196 (I), 197 (II); Topkapı, Medine 262; Bağdat K. 53; Konya Yusûf Ağa 4292.

Bunun hülâsası: Ali b. Süleymân ed-Dimnetî el-Bâlem'avî'nin *Rûhu't-Tevşih*'i. 1298 yılında Kahire'de basılmıştır.

3) Muh. b. Yûsuf b. Ali el-Kirmânî'nin (öl. 786 H.) *el-Kevâkibu'd-derârî*'si. 25 cilt hâlinde, 1935-45 yılları arasında Kahire'de basılmıştır.

4) Zekeriyâ' b. Muh. el-Ensârî'nin (öl. 916 H.) *Tuhfetu'l-bârî bi-şerhi Sahih-i'l-Buhârî*'si. 12 cilt hâlinde 1326 yılında Kahire'de basılmıştır.

Ebû'l-Hasan Muh. b. Abdilhâdî es-Sindî'nin (öl. 1136 H.) bu şerh üzerine düştüğü ta'likâtı (=notları) 1300 yılında Kahire'de basılmıştır.

5) Ah. b. Muh. el-Hattâbî'nin (öl. 386 H.) *İ'lâmu's-sünen* adlı şerhi. Yazmaları: Ayasofya 687 (187 yk., 9. H. asır); Feyzullah 437 (399 yk., 563 H.); Fezyullah 261 (cüz' I, 143 yk., 616 H.), 262 (cüz' II, 199 yk., 7. H. asır); Topkapı Sarayı, Ahmet III 393 (cüz'

4-5. Şeyh Abdurra'ûf el-Münâvî, Suyûtî'nin *Câmi'u'l-kebîr*'ine 5 cilt hâlinde *Feydu'l-kadîr* adıyla, *Câmi'u's-sağîr*'ine ise 2 ciltlik *et-Teyşîr* adıyla birer şerh kaleme almıştır.

I, 197 yk., 7. H. asır).

6) Ebû'l-Hasan Ali b. Halef b. Abdilmelik, İbnü Battâl el-Kurtubî'nin (öl. 449 H.) şerhi. Yazması: Topkapı Sarayı, Medine 230 (261 yk., 8. H. asır).

7) Muh. b. Sa'îd b. Yahyâ b. ed-Dübeysî el-Vâsiti'nin (öl. 637 H.) *Şerhu müşkili'l-Buhârî*'si. Yazması: Feyzullah 439 (I, 148 yk., 7. H. asır).

8) Yahyâ b. Şeref en-Nevevî'nin (öl. 676 H.) şerhi. Yazması: Kılıç Ali P. 243 (I, 105 yk., 703 H.).

9) Muh. b. Abdullah b. Melek'in (öl. 672 H.) *Şevâhidü't-tevdih ve't-tashih li-müşkilât-il-Câmi'i's-Sahih*'i. Neşredilmiştir: Allahâbâd 1319; Muh. Fu'âd Abdülbakî'nin tahkiki ile Kahire 1957.

10) Muh. b. Behâdur ez-Zerkeşî'nin (öl. 794 H.) *et-Tenkîh li-elfâzi'l-Câmi'i's-Sahih*'i. 1351 senesinde Kahire 'de basılmıştır.

11) Ömer b. Ali b. el-Mulakkin'in (öl. 805 H.) *et-Tevdih li-şerhi'l-Câmi'i's-Sahih*'i. Yazmaları: Topkapı Sarayı, Ahmet III, 390 (X, XI, 285 yk., 795 H.); Şehit Ali 449 (220 yk., 253 yk., 140 yk., 791 H.), 380-392; İst. Üniv. Kütb. A. 624 (871 H.).

12) Abdurrahman b. Ömer b. Reslân el-Bulkînî'nin (öl. 824 H.) *el-İfhâm li-mâ fi'l-Buhârî mine'l-ibhâm*'ı. Yazmaları: Ayasofya 679 (170 yk., 819 H.); Konya, Yusûf Ağa 5265 (134 yk., 9. H. asır).

13) Muh. b. ebî Bekr ed-Demâminî el-Mâlikî'nin (öl. 827 H.) *Mesâbihu* (yahut *Sabihu*)'l-Câmi'i's-Sahih'i. Yazmaları: Nurosmaniye 849 (333 yk., 984 H.), 850 (347 yk.); Selim Ağa 192 (361 yk., 10. H. asır); Lâleli 553 (320 yk., 892 H.).

14) Muh. b. Abdiddâ'im el-Birmâvî'nin (öl. 831 H.) *el-Lâmi'u's-sabih ale'l-Câmi'i's-Sahih*'i. Yazmaları: Nurosmaniye 845-6, Ayasofya 804, 680, Lâleli 552, Damad İbr. 325-7, İst. Ün. Kütb. A. 1789, 1865, Topkapı Sarayı, Ahmet III 395, 394/2-3, Şehit Ali 451.

15) Yahyâ b. Muh. b. Yûsuf b. el-Kirmânî'nin (öl. 833 H.) *Mecma'ul-bahreyn ve-cevâhirü'l-hibreyn fi şerhi Sahihî'l-Buhârî*'si. Şârih, bu eserini babası el-Kirmânî ile İbnü'l-Mulakkin'in şerhlerini biraraya getirmek sûretiyle hazırlamıştır. Yazması: Topkapı Sarayı, Ahmet III, 402 (8 cilt, 829 H., müellif hattı ile).

16) İbr. b. Muh. b. Halîl, Sibî b. el-Acemî'nin (öl. 841 H.) *et-Telkîh li-fehmi'l-kârî's-Sahih*'i. Yazmaları: Topkapı S., Ahmet III, 392 (I, II, 10. H. asır); Feyzullah 435 (I, 824 H.); Ayasofya 689 (831 H.).

17) Ah. b. İsm. b. Osmân el-Gurânî'nin (öl. 893 H.) *el-Kevseru'l-cârî ilâ riyâdi'l-Buhârî*'si. Yazmaları: Ayasofya 686 (II); Ragıp Paşa 297; Murad Molla 514; Topkapı S., Ahmet III 390 (I); Hamidiye 300.

18) Ebû'l-Bakâ' Muh. b. Ali b. Halef el-Ahmedî eş-Şâfiî'nin *el-Bâriyü'l-fasih fi'l-Câmi'i's-Sahih*'i. Yazması: Feyzullah 269 (248 yk., 1008 H.).

19) Abdurrahim b. Abdurrahman b. Ah. el-Abbâsî'nin öl. 963 H.) *Feydu'l-bârî fi şerhi garibi Sahihî'l-Buhârî*'si. Yazmaları: Atıf Ef. 529 (müellif hattı); Ragıp Paşa 298, 299; Topkapı Sarayı, Ahmet III, 391.

20) Osmân b. İsâ b. İbr. es-Siddîkî el-Haneffî'nin *Gâyetu't-tevdih*'i. Yazmaları: Köprülü II, 54; Topkapı Sarayı, Medine 247.

* Diğer bazı hadis kitaplarının şerhleri:

MÜSLİM'İN SAHİHİ ÜZERİNE YAPILAN ŞERHLER:

1) Ebû Abdullah Muh. b. Ali b. Muh. et-Temîmî el-Mâzerî'nin (öl. 536) *el-Mu'lim bi-fevâ'idü Müslim*'i. Yazmaları: Köprülü 329 (I, 163 yk., 7. H. asır); Topkapı Sarayı, Ahmet III 414 (II, 194 yk., 678 H.).

6. İbnü'l-Hümâm'ın *Fethu'l-kadir*'i: Kemâlüddîn Muh. b. Abdilvâhid b. Abdilhamîd b. Mes'ûd, İbnü'l-Hümâm el-Hanefî es-Sivâsî —ki bu, Anado-

- 2) Bunun üzerine Kâdî İyâd b. Mûsâ el-Yahsubî (öl. 544) *İkmâlu'l-Mu'lim* adıyla ilâveler yapmıştır. Basılmıştır: 1328 Kahire, 7 cilt.
 - 3) Bunun üzerine ilâvelerde bulunan: Muh. b. Hilfe b. Ömer el-Vestânî el-Ubbî et-Tûnisî'nin (öl. 827) *İkmâlu'l-İkmâl*'i. Yazmaları: Ragıp Paşa 310; Nurosmaniye 1035-6; Carullah 351 (IV); Fatih 961 (IV-VI); Hacı Mahmut 863.
 - 4) Daha sonra bunun da üzerine Muh. b. Yûsuf es-Senûsî (öl. 892 H.), *Mükmilu İkmâlî'l-İkmâl* adıyla bir ilâve kaleme almıştır. Basılmıştır: Kahire 1328.
 - 5) Ah. b. Ömer el-Ensârî el-Kurtubî'nin (öl. 656 H.) *el-Müfhim limâ'skele min telhîsi Kitâbi Müslim*'i. Yazması: Carullah 353 (V, 243 yk., 691 H.).
 - 6) Yahyâ b. Şeref en-Nevevî'nin (öl. 676 H.) *el-Minhâc fî şerhi Sahîhi Müslim*'i. Neşredilmiştir: Lucknow 1285; Delhi 130, 1309; Kahire 4 cilt, 1271; Kahire, 5 cilt, 1283; Kastallânî'nin *İrşâd*'ı hâmişinde Bülâk 1305; Kahire 1320-23; Müslim'in metni ile birlikte 9 cilt hâlinde, Kahire 1929-30.
 - 7) Muh. b. Mahmûd el-Bâbertî'nin (öl. 786 H.) şerhi. Yazması: Carullah 354 (III, 185 yk., 791 H.).
 - 8) Şemsüddîn Ebû Abdillâh Muh. b. Atâillâh b. Muh. er-Râzî'nin (767-829 H.) *Fadlu'l-muğnim fî şerhi Sahîhi Müslim*'i. Yazması: Feyzullah 442-443 (2 cilt, 284 yk, 230 yk., 846 H.). Neşredilmiştir: Mûsâ Şâhin Lâşin'in tahkiki ile Kahire, 1969, Dârü't-Te'lîf.
 - 9) Celâlüddîn es-Suyûtî'nin *ed-Dibâc alâ Sahîhi Müslim*'i. Yazması: Feyzullah 321 (173 yk., 992 H.).
- Bunun üzerine yazılan: Muh. b. Muh. b. Ali el-Becem'avî ed-Dimnetî'nin *Veşîyyü'd-Dibâc*'i. 1298 yılında Kahire'de basılmıştır.
- 10) Şihâbüddîn Ah. b. Abdilhakk'ın şerhi. Yazması: Carullah 325 (I, 242 yk., 962 H.).
 - 11) Abdullah b. Muh. Yûsuf Efendizâde'nin (öl. 1167 H.) *İnâyetu'l-Meliki'l-Mun'im li-şerhi Sahîhi Müslim*'i. Yazmaları vardır: Esad Ef. 381-383; Hamidiye 343-5; Lâleli 560-2; Nurosmaniye 1042-3 (müellif hattı); Selim Ağa 205; Topkapı Sarayı, Medine 245-6 (müellif hattı).
 - 12) Ebû'l-Hasan Muh. b. Abdilhâdî es-Sindî'nin (öl. 1136 H.) *Hâşiye*'si. Multan'da basılmıştır (tarihsiz).
 - 13) Mevlevî Vahidü'z-zemân'ın Hindistânî terceme ve şerhi. Lahore'da 1304-6 yılları arasında neşredilmiştir.
 - 14) Fadlullah Câbir Ah. ed-Diyubendî el-Osmânî'nin *Fethu'l-mülhim bi-şerhi Sahîhi Müslim*'i. Basılmıştır: Delhi, 2 cilt, 1934.

SÜNEN-İ EBİ DÂVUD ŞERHLERİNDEN BAZILARI:

- 1) Ebû Süleymân Muh. b. Muh. b. İbr. el-Hattâbî'nin (öl. 388 H.) *Me'âlimü's-sünen*'i. Neşredilmiştir: Halep 1920-24; 1932-34; Ah. Muh. Şâkir ile Muh. Hâmid el-Fikî'nin tahkiki ile 1948, Kahire.
 - 2) Abdülazîm el-Münzirî'nin (öl. 656 H.) *Uddu'l-mevdûd fî havâşî Süneni Ebî Dâvud*'u. Yazması: Reisülküttâb 136 (333 yk., 676 H.).
 - 3) Ah. b. Huseyn b. Arslân er-Remlî'nin (öl. 844 H.) şerhi. Yazmaları: Murad Molla 438-448; Lâleli 498-502 (I-IV); Bursa, Haraççı 200-203 (4 cilt).
 - 4) Celâlüddîn es-Suyûtî'nin (öl. 911 H.) *Mirkâtu's-su'ûd ilâ Süneni Ebî Dâvud*'u. Yazmaları: Feyzullah 365 (437 yk., 964 H.); Köprülü 417; Topkapı Sarayı, Ahmet III 647/1 (256 yk.).
- Ali b. Sül. ed-Demnetî el-Bâcem'avî, bunun bir hülâsâsını çıkarmıştır: *Derecâtu Mirkâti's-su'ûd* 1298 yılında Kahire'de basılmıştır.
- 5) Ebû'l-Hasan Muh. b. Abdilhâdî es-Sindî'nin (öl. 1138 H.) *Fethu'l-vüdûd alâ Süne-*

lu'daki Sivas iline nisbettir— es-Sekenderî, 861 senesinde vefât etmiştir. O-nun bu eseri, Hanefî fıkhnâ dâir *el-Bidâye*'nin şerhi olan *el-Hidâye*'ye

ni Ebi Dâvud'u. Yazması: Ragıp Paşa 275; İstanbul Ün. Ktb. A. 1897.

6) Muh. b. Abdillâh el-Hazârevî Pencâbî'nin *Avnu'l-vüdûd* adlı *Hâşiye*'si. Basılmıştır: Lucknow 1318.

7) Fahr el-Huseyn Gancûhî'nin *Ta'likâtu'l-mahmûd*'u. 1905 yılında Cawnpore'de basılmıştır.

8) Muh. Eşref Azîmâbâdî ile Muh. Şemsülhakk Azîmâbâdî'nin *Avnu'l-ma'bûd* adlı şerhi. 1322 yılında Delhi'de neşredilmiştir. Baskısı daha sonra 1971 yılında Beyrut'ta tekrarlanmıştır.

9) Ebû İbr. Halîl b. Ah. b. Şâh el-Eyyûbî el-Ensârî'nin 1345 senesinde tamamladığı şerhi: *Bezu'l-cühûd fî halli Süneni Ebi Dâvud*. 5 cilt hâlinde 1345 senesinde Hind'de basılmıştır.

SÜNEN-İ TİRMİZİ'NİN ŞERHLERİNDEN BAZILARI:

1) Ebû Bekr Muh. b. el-Arabî el-Me'âkarî'nin (öl. 543 H.) *Âridatu'l-ahvezi fî şerhi't-Tirmizi*'si. Neşredilmiştir: *Mecmû'a-i şurûh-i erba-i Tirmizi* içinde Cawnpore 1399; Kahire 13 cilt, 1350-52.

2) Ebû'l-Feth Muh. b. Muh. b. Seyyidinnâs'ın (öl. 734 H.) şerhi. Yazması: Lâleli 514 (I, 276 yk., 8. H. asır).

3) Zeynüddîn el-İrâkî'nin (öl. 806 H.) şerhi. Yazması: Feyzullah 363 (bir cildi, 226 yk., 9. H. asır), 364 (cilt VII, 275 yk., müellif hattı).

4) Celâlüddîn es-Suyûtî'nin *Kûtu'l-muğtedî*'si. Neşredilmiştir: Cawnpore 1299. Bunun hülâsâsı: Abdullah b. Sül. ed-Dimnetî el-Becem'avi'nin *Nefu Kûti'l-muğtedî*'si. Basılmıştır: Kahire 1298; Delhi 1342, hâmişte.

5) Sirâc Ah. es-Sirhindî'nin şerhi. Bir mecmûa içinde 1299 senesinde Cawnpore'de basılmıştır.

6) Kandehevî'nin *et-Tıbu's-şâzi fî şerhi't-Tirmizi*'si. Basılmıştır. Dehli 1934.

7) Muh. Enversâh'ın *el-Urfu's-şâzi alâ Câmi'i't-Tirmizi*'si. Basılmıştır: Hind 1344.

SÜNEN-İ NESÂ'İNİN ŞERH VE HÂŞİYELERİ:

1) Celâlüddîn es-Suyûtî'nin *Zehru'r-rubâ ale'l-Müctebâ*'sı. Basılmıştır: Kahire 1312, 1348, 1932; Cawnpore 1847, 1296, 1299; Delhi Şâhdere 1272, 1281.

Âlî b. Sül. ed-Dimnetî el-Becem'avi (öl. 1306), bu kitabı hülâsa etmiştir: *Arfu Zehri'r-rubâ*. Basılmıştır: Kahire 1299.

2) Ebû'l-Hasan Muh. b. Abdilhâdî es-Sindî'nin (öl. 1136 H.) *Hâşiye*'si. Basılmıştır: Kahire 1312, 1348.

3) Ebû Abdîrrahman Muh. Pencâbî ile Muh. Abdüllatîf, Suyûtî, Sindî ve diğerlerinin şerhlerini biraraya getirmiştir. Basılmıştır: Delhi 1898.

SÜNEN-İ İBN MÂCE ŞERHLERİ:

1) Alâüddîn Moğoltây b. Kılıç'ın (öl. 762H.) *el-İ'lâm bi-sünnetihî Aleyhisselâm*'ı. Müellifinin tamamlamadığı eserin bazı ciltleri yazma olarak elde edilebilmiştir: Feyzullah 362 (II, 219 yk., 737 H.; müellif hattı); Kahire² I, 90, hadîs 275 (3 cilt, müellif nüshasından kopye edilmiş); Bankipore V, 1, 128, No. 221 (II, 189 yk., 739 H.).

2) Celâlüddîn es-Suyûtî'nin (öl. 911 H.) *Misbâhu'z-züccâce alâ Süneni İbn Mâce*'si. *Sünen*'in 1282 Delhi baskısında hâmişinde yer almıştır.

Âlî b. Sül. ed-Dimnetî el-Becem'avi, bunu hülâsa etmiştir: *Nûru'l-misbâh*. Basılmıştır: Kahire 1299.

3) Ebû'l-Hasan b. Abdilhâdî es-Sindî'nin (öl. 1136 H.) *Kifâyetu'l-hâce fî şerhi İbn Mâce = Hâşiye*'si. 1313 senesinde Kahire'de basılmıştır.

4) Mevlevî Vâhidü'z-zemân'ın *Ref'u'l-acâce*'si. (Hindistânî tercemesi ile birlikte): Kahire 1313.

hâşiye olup, 8 ciltten müteşekkildir. Kitabında hadislerin kaynaklarının tahririni ve senedlerinin hâllerini beyân etmiştir⁴.

8. Zebîdî'nin *Şerhu'l-İhyâ'sı*: Şeyh Ebû'l-Feyd Muh. Mürtedâ el-Vâsiti ez-Zebîdî el-Mısırî (:yerleştiği belde) el-Haneî el-Hüseynî (:neseb olarak). Bu kitap ta yine aynı tür hadis incelemeleri ile doludur. 10 yahut daha fazla sayıda ciltten oluşmuştur⁵.

5) Abdülganî ed-Dihlevî'nin *İncâhu'l-hâce'si*. Delhi'de 1282 yılında basılmıştır.

6) Muh. b. Abdillâh Hazârevî Pencâbî'nin *Miftâhu'l-hâce'si*. Basılmıştır: Lucknow 1315.

ŞÂFÎ'İNİN MÜSNED'İNİ ŞERHEDENLER:

1) Mecdüddîn Ebû's-Se'âdât el-Mübârek b. Muh. b. Muh., İbnü'l-Esir el-Cezerî'nin (544-606 H.) şerhi: *eş-Şâfi fî şerhi Müsnedi'l-imâmi's-Şâfi'i*. (Hallikân IV, 141; *Siyer* XXI, 480). Yazması: Kahire I, 355, hadis 306 (5 cilt).

2) Ebû'l-Kâsım Abdülkerim b. Muh. b. Abdilkerim er-Râfî'î el-Kazvinî'nin (555-580 H.) şerhi iki cilttir (*Siyer* XXII, 253).

3) Ebû Sa'îd Sencer b. Abdillâh el-Becâvî'nin (653-745 H.) büyük bir şerhi vardır (*Dürer* II, 171).

NEVEVÎ'NİN "KIRKHADİS"İNİ (*Erba'ûn*)

ŞERHEDENLERDEN BAZILARI:

1) Abdurrahman b. Ah. b. Receb el-Bağdâdî'nin (öl. 795 H.) *Câmi'u'l-ulûm ve'l-hikem*'i. Şârih, hadis sayısını 50'nin üzerine çıkarmıştır. Basılmıştır: Amritsar 1897.

2) Ah. b. Hacer el-Heytemî'nin (öl. 973 H.) *Fethu'l-mübîn*'i. Basılmıştır: Kahire 1307 (Ah. el-Medâbiğî'nin ta'likâtı ile beraber), 1317, 1322.

3) Ah. b. Hicâzî el-Fesnî'nin 978 H. senesinde tamamladığı *el-Mecâlisü's-seniyye'si*. Neşredilmiştir: Bülâk 1292; Kahire 1278, 1299, 1302-3, 1305, 1310, 1323.

4) Aliyyü'l-Kârî'nin (öl. 1014 H.) *el-Mübînü'l-mu'in*'i. 1328 senesinde Kahire'de basılmıştır.

5) İbr. b. Mer'î eş-Şerahî'tî'nin (öl. 1106 H.) *el-Fütûhâtü'l-vehbiyye (ilâhiyye)*'si. Basılmıştır: Kahire 1304, 1293, 1307, 1318.

6) Takiyüddîn Ebû'l-Feth b. Dakîk'in şerhi. Basılmıştır: 1970 Kahire, Mektebetü'l-Kahire, Taha Muh. ez-Zeynî'nin tahkiki ile.

7) Sa'düddîn et-Taftazânî, el-Birgivî ile Muh. el-Akkirmânî'nin şerhleri birarada neşredilmiştir: Tunus 1295; İstanbul 1316, 1323.

8) Abdullâh b. Muh. en-Nebrâvî'nin *Arûsu'l-efrâh* adlı şerhi 1291 yılında Bülâk matbaasında basılmıştır.

9) Abdülmecid eş-Şernûbî'nin şerhi. Neşredilmiştir: Kahire 1300-1314, 1321, 1330.

10) Hâşim b. Muh. eş-Şirkâvî'nin şerhi. *Erba'ûn* metni ile birlikte: 1326 Kahire, Mustafâ'l-Halebî Matbaasında basılmıştır.

11) İzzüddîn b. Cemâ'a'nın *et-Tebyîn fî şerhi'l-Erba'in*'i. Neşredilmiştir: 1332, Kahire, Math. el-Mısıriyye.

12) Abdürra'ûf el-Münâvî'nin şerhi. Yazmaları: Lâleli 492 (271 yk., 1077 H.); Reşid Ef. 133 (178 yk., 1079 H.).

13) Bizâhir el-Ömerî, Es'ad b. Mes'ûd'un şerhi. Yazması: Âşir Ef. 51 (95 yk.).

14) Fâ'iz Mustafâ Efendi'nin şerhi. Yazması: Şehit Ali 584 (1-67 yk.).

4* Basılmıştır: Bülâk 1318; Navalkışor 1292.

5* Kitabın başlığı şöyledir: *İthâfu's-sâdeti'l-müttekîn*. Neşredilmiştir: Fâs 1301-6; 13

9. Muh. b. Alî eş-Şevkânî'nin *Neylu'l-evtâr min esrârı müntekâ'l-ah-bâr*'ı. 8 cilttir. Aynı şekilde burada da hadislerin tarihleri ve bunları tahrîc edenler son derece detaylı bir şekilde beyân edilmiştir⁶.

cilt; Kahire 1311, 10 cilt.

- 6* Neşredilmiştir: Bûlâk 1297; Kahire 1971, Mustafâ el-Bâbî el-Halebî Matb., 8/4 cilt.
* Bu bölümde buraya kadar hadis kitaplarının şerh, hâşiye ve ta'likatlarından ancak bir nebzesini irâd ettik. Bir o kadar zengin bir literatür daha gelişmiştir ki, müellif bunlara *Risâle*'sinde yer vermemiştir:

“Müfred hadis şerhleri”

Aşağıda bu grubun bazı örnekleri sunulmuştur:

1. İbn Teymiyye'nin *Şerhu hadisi İnnema'l-a'mâl*'i. Basılmıştır: Kahire, Mekt. Ensâri's-Sünneti'l-Muhammediyye.
2. Ebû Abdillâh Muh. b. Sü. el-Muhyevî el-Kâfiyeci'nin (788-879 H.) *Hulâsatu'l-akvâl fi hadisi İnnema'l-a'mâl bi'n-niyât*'ı. Yazması: Ayasofya 525.
3. Celâlüddîn es-Suyûtî'nin *Müntehâ'l-a'mâl fi şerhi hadisi İnnema'l-a'mâl*'i. Yazmaları: Berlin 1592; Kahire¹ I, 430; ² 150.
4. İbn Hacer el-Askalânî'nin *Risâle fi'l-keâm ale'l-hadisi'l-meşhûr: Mâu Zemzem li-mâ şuribleh*'i. Yazması: Kahire¹ I, 119.
5. es-Seyyid Muh. b. İdrîs el-Kâdirî el-Huseynî'nin 1325 tarihinde kaleme aldığı hadis şerhi: *İzâletu'd-dehşe ve'l-veleh ani'l-mütehayyer fi sıhhati hadisi Mâu Zemzem li-mâ şuribleh*'i. Basılmıştır: Kahire, Matb. el-Cemâliyye 1330.
6. İbn Teymiyye'nin *Risâle fi şerhi hadisi Ümm Zer*'i. Basılmıştır: *Hamsa resâ'il nâdire* içinde Kahire 1906.
7. Ebû Bekr b. el-Arabî'nin *Şerhu hadisi Ümmi Zer*'i (İbn Hayr Fehrese 197; *Nefhu't-tîb* II, 36).
8. Ebû'l-Fadl İyâd b. Mûsâ el-Yahsubî el-Kâdî'nin (476-544 H.) *Buğyetu'r-râ'id fîmâ fi hadisi Ümmi Zer' mine'l-fevâ'id*'i. Yazması: Lâleli 407/1 (1-45b yk.; 745 H.).
9. Tâcüddîn Abdülbâkî b. Abdilmecîd el-Mahzûmî el-Mekki'nin (öl. 743 H.) *Mutrabu's-sem' fi şerhi hadisi Ümmi Zer*'i (*İber, Zeylu'l-Huseyni* IV, 129).
10. Şemsüddîn Ebû Abdillâh Muh. b. Abdillâh, İbnü Nâsıreddîn'in (öl. 842 H.) *Rey'ul-fer' fi şerhi hadisi Ümmi Zer*'i. Yazması: Kahire, S I, 447 (39 yk.).
11. İbn Teymiyye'nin *Şerhu hadisi'n-nüzûl'u*. Basılmıştır: Amritsar 1315, Dimaşk 1961.
12. Zeynüddîn Ebû'l-Ferec Abdurrahman b. Ah., İbnü Receb el-Bağdâdî'nin (795 H.) *Şerhu hadisi Mâ Zi'bân câ'ân*'ı. Basılmıştır: Lahore 1320.
13. İbn Kemâlpâşâ'nın (öl. 950 H.) *Tefsiru hadisi izâ tehayyertum fi'l-umûr'u*. Yazması: Süleymaniye 1051/6.

PEYGAMBERİN (sav) SÎRESİ VE HASÂİSİ ÜZERİNE KİTAPLAR

Bu bölümün, aynı başlığı taşıyan daha önceki bölümden farkı, ötekinde geçen hadis ve haberlerin çoğunluğunun isnâdlı olmasına karşılık burada zikredilecek eserler, bu sahada çoğunlukla ilk bölümde adları verilen kitaplardan hazırlanmış ikincil türden kitaplardır.

1. Ebû'l-Feth b. Seyyidi'n-nâs'ın *Uyûnu'l-eser fi funûni'l-meğâzi ve's-semâ'il ve's-siyer* adlı büyük eserinden ihtisâr etmek sûretiyle hazırladığı *Nûru'l-uyûn fi telhîsi sîreti'l-Emîni'l-Me'mûn* isimli küçük sîresi¹.

Bu küçük sîreyi Burhânüddîn İbrâhîm b. Muh. b. Halîl el-Halebî, Sibî b. el-Acemî, *Nûru'n-nibrâs fi şerhi Sîre İbn Seyyidinnâs* adıyla şerhetmiştir².

2. Ebû Ömer b. Abdilberr'in *ed-Dürer fi ihtisârî'l-meğâzi ve's-siyer*'i³.

3. Muhibbüddîn et-Taberî'nin 12 kaynak kitaptan vücûda getirdiği *Hulâsatu siyeri Seyyidi'n-Nebiyîn*'i.

4. İbnü'l-Kayyim'in *Zâdu'l-me'âd fi hedyi Hayri'l-ibâd*'ı: Şemsüddîn Ebû Abdillâh Muh. b. ebî Bekr b. Eyyûb b. Sa'd b. Harîz ez-Zuraî ed-Dimaşkî, İbnü'l-Kayyimi'l-Cevziyye el-Hanbelî, öl. 751 H. Eser iki yahut üç cilt hâlinindedir.

5. Alâüddîn Moğoltây'ın *ez-Zehru'l-bâsim fi sîreti'l-Mustafâ Ebi'l-Kâsim*'i.

Bunu daha sonra müellifin kendisi *el-İşâre ilâ sîreti'l-Mustafâ veta'rih men ba'dehu mine'l-hulefâ*' adıyla ihtisâr etmiştir.

6. el-Kelâî'nin *el-İktifâ fi meğâzi'l-Mustafâ ve's-Selâseti'l-hulefâ*'sı⁴: Ebû'r-Rebî Süleymân b. Mûsâ b. Süleymân b. Hassân el-Humeydî el-Kelâî el-Belensî, üstün âlim ve hâfız, Endülüs muhaddisi, pek çok eserin sâhibi, düşman topraklarında 20 Zilhicce 634 H. senesinde şehit düşmüştür.

1* Yazmaları: Şehit Ali 1971, Selim Ağa 859.

2* Yazmaları: Kılıç Ali 768-9; Şehit Ali 1963, Selim Ağa 860-1.

3* Üç baskısı yapılmıştır:

a) Şevkî Dayyîf'in tahkiki ile 1966 Kahire'de, el-Meclisü'l-a'lâ li's-şu'ûni'l-İslâmiyye tarafından.

b) Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye tarafından 1984 yılında.

c) Dimaşk 1984, Muh. Kürdî'nin tahkiki ile.

4* Neşri gerçekleştirilmiştir:

a) H. Massé, Cezayir 1931, Bibl. Ar. VI.

b) Mustafa Abdülvâhid'in tahkiki ile, 2 cilt, 1968-70, Kahire, Mektebetü'l-Hâncî.

Bu kitabı Ebû Abdillâh Muh. b. Abdisselâm el-Bennânî el-Fâsî —öl. Fâs 1163 H.—, 5 yahut 6 cilt hâlinde şerhetmiştir⁵.

7. Zehebî'nin *es-Sîretü's-seriyye fî şemâ'ili Hayri'l-berîyye'si*⁶.

8-9. İzzüddîn Ebû Ömer Abdülazîz b. Muh. b. Cemâ'a'nın *es-Sîretü'l-kübrâ ve es-Sîretü's-suğrâ'sı*⁷.

10. ed-Dimyâtî'nin *Sîre'si*⁸: Şerefüddîn Ebû Muh. Abdülmü'min b. Halef ed-Dimyâtî —ki bu Mısır'da meşhûr bir belde olan Dimyât'a nisbettir—. Müellif hakkında el-Mizzî: "Hadiste ondan daha hâfızını görmedim." demiştir.

11. İbn uhti's-şeyh Nasr'ın *Sîre'si*: Kutbuddîn, Mısır diyârının müftüsü, hâfız Ebû Muh. Abdülkerîm b. Abdinnûr b. Münîr b. Abdülkerîm b. Alî el-Halebî —sonra:— el-Mısırî el-Hanefî, İbn uhti's-şeyh Nasr adıyla marûftur. 735 senesinde vefât etmiştir.

12. Nûreddîn Ebû'l-Hasan Alî b. İbrâhîm b. Ahmed b. Alî el-Halebî el-Kâhîrî eş-Şâfi'î —öl. 1044 H.— 3 cilt hâlinde *İnsânü'l-uyûn fî sîreti'l-Emîn ve'l-Me'mûn* adını verdiği sîresini Ebû'l-Feth b. Seyyidi'n-nâs ile Hâfız İbn Hacer'in *Sîre*'lerinden telhîs ederek hazırlamıştır⁹.

13. Şemsüddîn, muhaddislerin sonuncusu Muh. b. Yûsuf b. Alî eş-Şâmî ed-Dimaşkî es-Sâlihî'nin *Subulu'l-hudâ ve'r-reşâd fî sîreti Hayri'l-ibâd ve-zikr fadâ'ilihî ve-a'lâmü nübüvvetihî ve-efâlihî ve-ahvâlihâ fî'l-bed' ve'l-me'âd*'i¹⁰. Kâhire'ye yerleşmiştir. Eser 4 büyük yahut daha fazla ciltten oluşmuştur ki, bunun bazı cüz'lerini gördüm. Sîre-i Nebeviyye konusunda müteahhirûnun kitaplarının en güzeli ve genişidir. Eserini 300'den fazla kaynak kitaptan hazırlamıştır. İçindeki bâbların sayısı 700'ü aşmıştır. Her bâbın sonunda garâib-i elfâz ile zabt-ı müşkil ile ilgili izâhatlara yer vermiştir.

Bunu onun öğrencisi Muh. b. Muh. b. Ahmed el-Feyşî el-Mâlikî, müellifin müsveddesi ile başka yazılardan tertîb etmiş, 971 H. senesinde ise kitabın yazılması bitmiştir.

5* Şerhin adı: *Mağânî'l-vefâ' bi-me'ânî'l-İktifâ'*. Yazması: Fâs, Karavîn 710.

6* Yazması: İskenderiyye, ta'rih 8 (GAL SN, s. 48).

7* Bkz. Sila 84-28, 365; *Sebet Belevî* 132.

Bunun dışında Bedrüddîn Ebû Abdillâh Muh. b. İbr. b. Sa'dillâh b. Cemâ'a el-Kinânî'nin (639-733 H.) *Muhtasar fî sîreti'n-Nebî'si*. Yazması: Kahire² V, 335 (GAL).

8* Literatürde marûf ve kıraat olunmuş bir kitaptır. Meselâ: *Meşyehatü'l-Halebî* 89b; İbn Hacer *Müfehres* 78a; İzz. b. Cem. *Meşyeha* 104a; *İsâbe* I, 481; *Fevât* II, 411; *Sila* 84-28, 366; *Fihris* 407. Yazması: Bankipore XV, 1007 (GAL).

9* *es-Sîretü'l-Halebiyye* adıyla marûftur. Basmaları: Kahire 1280, 1308; Bûlâk 1292; Kahire 1304.

Türkçesi ise Bûlâk'ta 1251 yılında basılmıştır.

10* = *es-Sîretü's-Şâmiyye*. Basmaları: Kahire, el-Meclisü'l-a'lâ li's-şu'ûnî'l-İslâmiyye, tahkik edenler: a) I, Mustafâ Abdülvâhid 1972; b) II, M. A., 1974; c) III, Abdülazîz Hilmi (1975); d) IV, İbr. el-İzbâvî ile İbr. et-Terezi (1979).

14. eş-Şâmî'nin bu sahadaki eserlerinden birisi de: *el-Âyâtü'l-azîmeti'l-bâhire fî mi'râci seyyidi ehli'd-dünyâ ve'l-âhire*. Müellif bunu 17 bâb hâlinde düzenlemiştir¹¹.

Daha sonra bu kitabına bazı şeyler ilâve ederek *el-Fadlu'l-fâ'ik* adını vermiştir¹². Müellifin diğer bazı eserleri: *Ukûdu'l-cumân fî menâkıbı Ebî Hanîfeti'n-Nu'mân*, *el-Fevâ'idü'l-mecmû'a fî beyâni'l-ehâdisi'l-mevdû'a*, *el-İthâf bi-temyiz tubia' fihî'l-Beydâvî Sâhibu'l-Keşşâf*.

Suyûtî'nin talebelerinden olup *Sire*'sinde hocasından pek çok nakillerde bulunmuştur.

15. el-Ğaytî'nin *el-İbtihâc fî'l-keîâm ale'l-İsrâ' ve'l-Mi'râc*: Necmüddîn Ebû'l-Mevâhib Muh. b. Ahmed b. Ali b. ebî Bekr es-Sekenderî (sonra:) el-Mısri el-Gaytî eş-Şâfi'î, öl. 981 H.¹³

16. Ebû'l-Fadl el-İrâkî'nin *ed-Dürerü's-seniyye fî nazmi's-sîreti'n-Nebeviyye*'si. Eser, nazım hâlinde recezli bir elfiyedir¹⁴.

Bunun üzerine Abdurra'ûf el-Münâvî, geniş bir şerh yazmış, daha sonra *el-Futuhâtu's-sübhâniyye* adıyla telhîs etmiştir¹⁵.

11* Yazmaları: Leiden 2069; Râmpur I, 660, 85; Kahire Suppl. II, 205 (228 yk.).

12* Bkz. *Fihris* 1063.

13* Kahire'de 1347 yılında basılmıştır. Ayrıca *Kıssatu'l-mi'râci's-suğrâ* adı ile 1299 yılında Kahire'de.

Onun ayrıca *Kıssatu'l-mi'râci'n-Nebî* yahut diğer adı ile *el-Mi'râcu'l-kebîr*'i de vardır. Bunun üzerine pek çok hâşiyeye yazılmıştır. Ebû'l-Berekât Ah. b. Muh. b. Ah. ed-Derdîr'in (1127-1201 H.) hâşiyesi ile birlikte gerçekleştirilen baskıları: Bûlâk 1284; taşbaskı 1284; Matba'atu Şeref 1298, 1305; Matba'atu'l-Ezheriyye 1298; Matba'atu'l-Meymeniyye 1306.

Nebî Aleyhisselâm'ın mirâcı hakkında yazılan diğer kitaplar:

1. Beyhakî'nin *K. el-İsrâ'sı* (*Tezkire* III, 1133).

2. Burhânüddîn İbr. b. Muh. b. İsmâ el-Meymûnî'nin (991-1079 H.) *el-İsrâ' ve'l-mi'râc*'i. Yazması: Kahire I, 267, hadis 560 (213 yk., 1096 H.).

3. İbr. b. İbr. el-Lakkânî el-Mâlikî'nin (971-1078 H.) *es-Sirâcu'l-vehhâc bi-şerhi kıssati'l-isrâ ve'l-mi'râc*'i. Yazması: Kahire I, 348, hadis 542 (240, 261 yk., 1120 H.), hadis 559 (466 yk., 1234 H.).

4. Suyûtî'nin *Zikru'l-isrâ ve'l-mi'râci's-şerîf*'i. Yazması: Berlin 2602.

5. Yine onun *el-Âyetü'l-kübrâ fî şerhi kıssati'l-isrâ'sı* (*Fihris* 1016, 1017).

6. Nûreddîn Ebû'l-İrşâd Ali b. Muh. b. Abdurrahman el-Uchârî el-Mâlikî'nin (967-1066 H.) *en-Nûru'l-vehhâc fî'l-keîâm ale'l-isrâ ve'l-mi'râc*'i. Yazması: Kahire I, 447, hadis 568 (160 yk.).

7. Ali b. Abdilkâdir en-Neftî el-Hanefî'nin (öl. 1065 H.) *es-Sirâcu'l-münîr fî şerhi mi'râci'l-Beşîri'n-Nezirî*'i. Yazması: Kahire, Suppl. I, 459 (319 yk., 1047 H.).

8. Celâlüddîn Ebû Muh. Abdullah Süveydân b. Ali ed-Dehlî'nin *Hediyetu'l-Hayyî'l-Kayyûm bi-şerhi'l-mi'râci'l-manzûm*'u. Yazması: Kahire I, 447, hadis 615 (46 yk., 1204 H.).

9. Ebû Bekr b. el-Habeşî el-Bistâmî'nin *el-Kevkebu'l-vehhâc fî ehâdisi'l-mi'râc*'i. Yazması: Kahire Suppl. II, 271 (33 yk.).

14* = *Nazmu'd-dürer fî'l-meğâzi ve's-siyer* = *el-Elfiyye fî's-siyer*. Yazmaları çoktur.

15* Bu şerhini müellif, 20 Şa'bân 1015/20.12.1616 tarihinde tamamlamıştır. Yazmaları:

el-Uchûrî de iki cilt hâlinde, Irâkî'nin nazmını şerhetmiştir¹⁶: Ebû'l-İrşâd Nûreddîn Âlî b. Zeynîlâbidîn Muh. b. Abdîrrahman b. Âlî el-Uchûrî el-Mâlikî, Mısır'da 1066 H. senesinde vefât etmiştir.

Daha sonra yine aynı nazmı kalın bir ciltte Şeyh Ebû Abdillâh Muh. et-Tayyib b. Abdilmecîd b. Abdisselâm b. Kîrân el-Fâsî —öl. 1227 H.— şerhetmiştir.

17. el-Kastallânî'nin *el-Mevâhibü'l-ledünniyye bi'l-minahî'l-Muhammediyye*'si: Şihâbuddîn Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Muh. b. ebî Bekr b. Abdîlmelik b. Ahmed el-Hatîb el-Kastallânî el-Mısırî eş-Şâfi'î, Mısır'da 923 H. senesinde vefât etmiştir. Câmî'u'l-Ezher'e yakın Medresetü'l-Aynî'de medfûndur. Eser iki cilttir.¹⁷

Bu kitabın üzerine hâşiyeler yazanlar:

a. Ebû'd-Diyâ' Nûreddîn Âlî b. Âlî eş-Şebrâmellisî el-Kâhirî el-Ezherî eş-Şâfi'î, öl. 1087 H. *Keşfu'z-zunûn*'da kalın 5 ciltten, başkası ise 4 ciltten oluştuğunu söylemiştir¹⁸.

b. Aliyyü'l-Kârî el-Hanefî.

c. Şemsüddîn Muh. b. Ahmed eş-Şevberî eş-Şâfi'î el-Mısırî, öl. 1069 H.¹⁹

d. İbrâhîm b. Muh. el-Meymûnî el-Mısırî eş-Şâfi'î, öl. 1079 H.

Mevâhibü'l-ledünniyye'yi Şeyh Muh. b. Abdîlbâkî b. Yûsuf ez-Zürkânî el-Mısırî el-Mâlikî, 8 cilt hâlinde şerhetmiştir.²⁰

18. İbn Dihye'nin *et-Tenvîr fî mevlidi's-Sirâci'l-Münîr*'i²¹: Hâfız Ebû'l-Hattâb Ömer b. el-Hasan b. Âlî b. Muh. b. Dihye el-Kelbî el-Endülüsî el-Belensî —ki bu, Endülüs'ün doğusunda bir kent olan Belensiye'ye nisbet-tir— Kâhire'de 633 H. senesinde vefât etmiş, el-Mukattam dağının eteğine

el-Ucâletu's-seniyye alâ elfiyyeti's-siyeri'n-Nebeviyye: Fatih 4406 (115 yk., 1124 H.); basması: İsm. el-Ensârî'nin tahkiki ile 1389 Riyâd, Dâru'l-İftâ' tarafından; *Fütûhâtü's-sühbâniyye*, yazmaları: Lâleli 2073/1 (1-324 yk., 1016 H.); Reisülküttap 683 (415 yk.).

16* Bir yazması: Şehit Ali 1900-1901.

Bunun dışında müellifi bilinmeyen bir anonim şerh yazma hâlinde elde edilmiştir: Selim Ağa 168.

es-Sehâvî (*Fihris* 990) ve İbn Hacer de (*Fihris* 336) birer şerh yazmışlardır.

17* 15 Şabân 899/1494 yılında tamamladığı eserin çeşitli baskıları yapılmıştır:

a) Bûlâk 1276 (hâmişinde *Şemâ'ilü't-Tirmizî*), 1302.

b) Matba'atu Muh. Mustafâ 1301.

c) Matba'atu'l-Meymeniyeye 1309, 1330.

d) Mustafa Efendi matbaası 1281.

Meşhûr şâir Bâkî (öl. 1008 H.) tarafından yapılan tercümesi 1251 yılında İstanbul'da basılmıştır.

8 Yazmaları: Kılıç Ali 256-7, Nurosmaniye 3276.

9 Yazmaları: Berlin 9594; Kahire1 I, 334; Bankipore XV, 1023 (GAL II, 73).

20 Baskıları yapılmıştır: Bûlâk 1278, 1291 ve 1325-8 yılları arasında, 8 cilt hâlinde.

21 Yazması: Paris 1476, 3141/2 (GAL I, 312).

defnedilmiştir. Müellifin başka pek çok eseri vardır.

19. İbn Tuğrubey'in *ed-Dürrü'n-nazim fi mevlidi'l-Nebiyyi'l-kerim'i*: İmâm allâme muhaddis Seyfüddîn Ebû Ca'fer Ömer b. Eyyûb b. Ömer el-Humeydî et-Türkmânî ed-Dimaşkî el-Hanefî. *en-Nutuku'l-mefhûm* sâhibi. Ondan *Mevâhibü'l-ledünniyye*'de nakiller yapılmış, ancak *Mevâhibi*' şerhedenler ona pek çok itirazlarda bulunmuşlardır. O, mezkûr *Nutuk* kitabında hadisleri kendi isnâdı ile tahrîc etmiştir.

20. Hâfız Şemsüddîn Muh. b. Nâsır ed-Dimaşkî'nin 3 ciltlik *Câmi'u'l-âsâr fi mevlidi'l-Muhtâr*'ı²².

21. Semhûdî'nin *el-Vefâ' bi-mâ yecibü li-hadreti'l-Mustafâ'sı*²³: Seyyid

22* Bkz. *Fihris* 676.

* Resûlullah'ın (sav) mevlidi = doğumu hakkında yazılan diğer kitaplar:

1. Ebû'l-Abbâs Muh. b. Ah. el-Lahmî es-Sebtî b. el-Azeî'nin 633 yılında kaleme aldığı *Dürrü'l-munazzam fi mevlidi'n-Nebiyyi'l-mu'azzam*'ı. Yazması: Yeni Cami 851.

2. Bedrüddîn Abdurrahman b. el-Hıdır es-Sincârî'nin *Mevridu's-safâ fi mevlidi'l-Mustafâ'sı* (*Sila* 85-29, 497).

3. İbnü'l-Attâr el-Cezâ'irî'nin *el-Veredu'l-uzb fi mevlid Seyyidi'l-halk ecma'in*'i (*Nef-hu't-tib* VII, 489).

4. Ebû Bekr Ah. b. Amr b. ebî Âsım'ın *Mevlidü'n-Nebî'si*. Râvisi: Abdullah b. Muh. el-Kabbâb (*Sila* 85-29, 495).

5. Şeyh Abdullah b. Muh. el-Münâvî el-Ahmedî eş-Şâzelî'nin *Mevlidü'n-Nebî'si*. Basmaları: Mısır, taşbaskı, 1302; Bûlâk 1300; Mat. Şeref 1307; Bûlâk 1307.

6. İbnü'l-Cevzî'nin *Mevlidü'n-Nebî'si*. 1300-1 tarihlerinde Mısır'da taşbaskısı yapılmıştır.

7. es-Seyyid Ca'fer b. Hasan b. Abdilkerîm el-Berzencî'nin (öl. 1177 H.) *Mevlidü'n-Nebî'si*. Basmaları: taşbaskı, Mısır 1299; Mısır, Mat. Şeref 1307.

8. İsmâ'il b. Ömer b. Kesîr'in *Mevlidü'n-Nebî'si*. Salahüddîn el-Müneccid'in tahkiki ile 1961 yılında Dâru'l-Kutubî'l-Cedide tarafından yayınlanmıştır.

9. Abdürrahîm el-Beraî'nin *Mevlidü'n-Nebî'si*. Mısır'da 1298 ve 1301 senelerinde basılmıştır.

10. Ah. b. Kâsım el-Mâlikî el-Lahmî el-Harîrî'nin *Mevlidü'n-Nebî'si*. Mısır'da 1299 yılında basılmıştır.

11. Şeyh Muh. Ebû'l-Vefâ'nın *Mevlidü'n-Nebî'si*. Basması: Mısır 1300.

12. Şeyh Ahmed ed-Dimyâtî'nin *Nâru'l-basâ'ir ve-keşfu'l-kurûb fi mevlidi ve-şemâ'ili ve-mu'cizâti'l-Habibi'l-Mahbûb'u*. Basması: Bûlâk 1296.

13. Şihâbüddîn Ah. b. Ah. b. İsm. el-Hulvânî el-Halîcî'nin (öl. 1308 H.) *el-İlmu'l-Ahmedî fi'l-mevlidi'l-Muhammedî'si*. Basması: Mısır, Muh. Efendi Mustafa matbaası 1304.

14. Ebû'l-Fevz Ah. el-Merzûkî'nin 1281 H. senesinde kaleme aldığı *Bulûğu'l-merâm li-beyânı elfâzi mevlidi Seyyidi'l-enâm*'ı. Basması: Bûlâk 1286.

15. Ah. b. Hacer Şihâbüddîn el-Heytemî'nin *Mevlidü'n-Nebî'si*. Üzerine hâşiye yazanlar: Hasan eş-Şibrâvî, Muh. b. Muh. el-Mansûrî el-Hayyât, Şeyh Hicâzî İbn Abdilmuttalib el-Adevî. Bu üçünün eserleri yazma hâlinde Kahire, Hidiviyye Ktb.sinde mevcuttur.

Yazma hâlinde daha pek çok mevlid kitapları vardır. Bunlardan bir kısmı nazım hâlinindedir.

23* = *Zirvetu'l-vefâ' bi-mâ yecibu bi-hadreti'l-Mustafâ*. 876/1471 senesinde kaleme aldığı eserin konusu 654/1256 yılında Hz. Peygamber'in kabrinin kundaklanması olayı-

Şerîf Nûreddîn Ebû'l-Hasan Alî b. Abdillâh b. Ahmed b. ebî 'l-Hasan Alî el-Hasanî es-Semhûdî —ki Semhûd doğduğu yerdir— el-Medenî eş-Şâfiî. Medîne-i Münnevver'e 911 H. senesinde vefât etmiştir. Müellif, *Vefâu'l-vefâ' bi-ahbâri Dâri'l-Mustafâ*²⁴ gibi eserlerin de sâhibidir.

22. Şerefüddîn Ebû'l-Kâsım Hibetullah b. Abdîrrahîm el-Bârîzî, eş-Şifâ kitabından telhîs etmek sûretiyle tek cilt hâlinde *Tevsîku urâ'l-îmân fi tafdîli Habîbi'r-Rahman* adıyla bir kitap te'lif etmiştir²⁵.

23. İmâm hatîb Ebû'r-Rebî' Süleymân b. Suba' es-Sebtî'nin *Şifâu's-sudûr fi ilâmi nübüvveti'r-Resûl ve hasâ'isihî* adlı kitabı.

24. Resûlullah'ın (sav) husûsiyetleri hakkında Ebû'l-Hattâb b. Dihye el-Kelbî el-Endülüsi'nin tek ciltte iki cüz'lük *Nihâyetu's-sûl fi hasâ'isi'r-Resûl*'ü²⁶.

25. Sirâcüddîn b. el-Mulakkin'in *Gâyetu's-sûl fi hasâ'isi'r-Resûl*'ü²⁷.

26. Kutbüddîn Muh. b. Muh. b. Abdillâh b. Haydar el-Haydarî eş-Şâfiî'nin *el-Lafzu'l-mükerrrem bi-hasâ'isi'n-Nebîyyi'l-Muhterem*'i²⁸.

27. İbn Hacerî'l-Askalânî'nin *el-Envâr bi-hasâ'isi'n-Nebîyyi'l-Muhtâr*'ı.

28. Suyûtî'nin *Kifâyetu'l-lebîb fi hasâ'isi'l-Habîb*'i. Müellif, Resûlullah'ın (sav) husûsiyetlerini 20 yıl araştırıp topladığını ve bu sayının kitapta 1000'i aştığını söylemiştir. Eser iki cilttir²⁹.

Müellif, daha sonra bunu *Unmûzecu'l-lebîb fi hasâ'isi'l-Habîb* adıyla telhîs etmiştir³⁰.

Kifâye'yi Şeyh Seyyidî Abdülvehhâb eş-Şa'rânî de ihtisâr etmiştir³¹.

Abdurra'ûf el-Münâvî ise *Unmûzec* üzerine iki şerh yazmıştır: Biri *Fethu'r-ra'ûf* adıyla küçük, diğeri ise *Tevdîhu Fethi'r-Ra'ûfi'l-Mücib*³² adıyla tek ciltte büyüktür.

Hasâ'is ve siyer kitapları daha pek çoktur.

dır. Yazmaları: Leiden2 934; Escorial1 1703,² 1918; British Mus. 328 (GAL S II, 223).

24* Basması: Kahire 1326-1327.

25* Yazmalarından: Murad Molla 367, Selim Ağa 783-4 (GAL S II, 101).

26* Yazmaları: Berlin 2567; Kahire1 I, 445² I, 158 (GAL I, 311).

27* Yazması: Yeni Cami 273.

28* Yazmaları: Kahire2 I, 142; Âsâfiye II, 874, 95 (GAL S II, 116).

29* *el-Hasâ'isu'l-kübrâ* adıyla marûftur. Çeşitli baskıları yapılmıştır:

a) Haydârâbâd, Dâiretu'l-Me'ârif 1319-20, 2 cilt.

b) Muh. Halîl Herrâs'ın tahkiki ile, 3 cilt hâlinde, 1967 Kahire, Dâru'l-Kutubi'l-Hadîse tarafından.

c) 2 cilt hâlinde Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye tarafından.

30* = *el-Hasâ'isu's-suğrâ*. Yazmaları: Süleymaniye 211-2, 1031/51; Carullah 2078/134; Selim Ağa 161; Atîf Ef. 1738.

31* Yazması: İskenderiye, ta'rih 14.

32* Yazması: Kahire¹ I, 290, hadîs 206 (263 yk., 1272 H.).

SAHÂBE İSİMLERİ HAKKINDAKİ KİTAPLAR

Bu bölüm daha önce sahâbeye dâir olan bölümden farklıdır.

1. Ebû Ömer b. Abdilberr'in *K. el-İstî'âb fî ma'rifeti'l-ashâb*'ının zeyl ve muhtasarlari:

a. Muh. b. Ya'kûb b. Muh. b. Ahmed el-Halîlî'nin muhtasarı: *İ'lâmu'l-İsâbe bi-a'lâmi's-sahâbe*¹.

b. Şihâbüddîn Ahmed b. Yûsuf b. İbrâhîm el-Ezraî el-Mâlikî'nin muhtasarı: *Ravdatu'l-ahbâb fî muhtasari'l-İstî'âb* adını taşır.

c. İbn ebî Tayy Yahyâ b. Hamîde el-Halebî'nin *Tehzîbî*.²

Zeyllerinden:

a. Ebû İshâk b. el-Emîn'in *Zeylî*³. Müellif, İbn Fethun'un muâsıdır.

b. Ebû Bekr Muh. b. ebî'l-Kâsım Halef b. Süleymân b. Halef b. Muh. b. Fethûn el-Endülüsi'nin *Zeylî*⁴. Müellif, 519 yahut 517 senesinde vefât etmiştir. Onunkisi bir evvelki *Zeyl*'den daha güzel büyük bir *Zeyl*'dir. İçinde İbn Abdilberr'in kitabında 3500 sahâbeyi zikrettiğini, bunların isimler yahut künyeler yahut ta kesinlik kazanmayan isimlerden oluştuğunu, İbn Abdilberr'in şartına uygun olarak onun kitabına neredeyse bir o kadar daha ilaveler yaptığını söylemiştir. Bu İbn Fethûn, Kâdî İyâd'ın şeyhlerindendir. İyâd, *Fihrist*'inde "O (yani İbn Fethûn) bana İbn Abdilberr'in sahâbe hakkındaki kitabı üzerine yazdığı *K. et-Tenbîh* ve *K. ez-Zeyl* adlı eserlerini rivâyet etmeme icâzet verdi" demektedir.

c. Ebû'l-Haccâc Yûsuf b. Muh. b. Mukallid el-Cemâhirî et-Tenûhî eş-Şâfiî'nin *İstî'âb*'da adı geçmeyenleri istidrâk ettiği zeyli: *el-İrticâl fî esmâ'ir-ricâl*. Müellifi 558'de vefât etmiştir.

1* Yazma nüshaları: Kahire¹ I, 227; ² I, 69; Beyrût 109 (GAL).

2* Diğer muhtasarlari:

a) eş-Şumûsu'l-mudî'e fî zikri ashâbi Hayri'l-beriyye. Muh. b. Muh. b. Ali es-Senderûsî eş-Şâfiî et-Tirâblusî'nin (öl. 1177 H.) bu eseri yazma hâlinde Kahire'dedir: Kahire, mustalah 255 (318 yk.).

b) Zekiyüddîn b. Abdilkavî b. Abdillâh b. Selâme b. Zekiyüddîn b. Muh. eş-Şâfiî el-Misrî'nin (öl. 656 H.) *Muhtasaru muhtasari'l-İstî'âb*'ı. Yazması: Râmpûr I, 138, 46.

c) Muh. b. ebî Bekr el-Vâ'iz'in *Lübâbu'l-İstî'âb*'ı. Yazması: Feyzullah 1510 H.

d) Ömer b. Ali b. Yûsuf el-Osmânî'nin *Envâru ül'l-ebbâb fî ihtisârî kitâbi'l-İstî'âb*'ı. Yazması: Madrid 512.

3* *İsâbe*'nin kaynaklarındandır (I, 163, III, 278).

4* *İstî'âb*'ın en mühim zeylidir. İbn Fethûn'un bunun dışında *İstî'âb*'daki yanlışlar üzerine *Evhâmu İbn Abdilberr fî'l-İstî'âb* adlı bir başka eseri de vardır. İbn Hacer, *İsâbe*'de İbn Fethûn'un yanlış tashihlerini tasdik etmiştir (meselâ: III, 393).

d. Ebû'l-Kâsım Muh. b. Abdilvâhid el-Ğâfîkî el-Ğırnâtî el-Mellâkî'nin —öl. 619 H.— *Zeyl*'i⁵.

2. İzzüddîn Ebû'l-Hasan b. el-Esîr el-Cezerî'nin *Üsdü'l-gâbe fi ma'rifeti's-sahâbe*'sinin muhtasarlari:

a. Nevevî'nin *Muhtasar*'ı.

b. Muh. b. Muh. el-Kâşğî en-Nahvî el-Lüğavî'nin —öl. 705 H.— *Muhtasar*'ı.

c. Zehebi'nin, üzerine pek çok ilâvelerde bulunduğu iki ince ciltlik *et-Tecrid* adlı muhtasarı 8000 kadar sahâbiyi içermektedir⁶.

3. İbn Hacer'in *el-İsâbe fi temyîzi's-sahâbe*'si. Müellif, bu kitabında *İstî'âb* ve zeyilleri, *Üsdü'l-gâbe* ve *Tecrid*'deki tüm bilgileri biraraya getirdiği gibi, pek çok ismi de ilâve etmiştir. Ancak mübhem sahâbiler bölümünü tamamlayamadan vefât etmiştir⁷.

Bunu Suyûtî, *Aynu'l-İsâbe fi ma'rifeti's-sahâbe* adıyla ihtisar etmiştir.

5* Bkz. *Siyer* XXII, 162.

* Başka zeyl ve hâşiyeleri:

a) Ebû'l-Velîd b. ed-Debbâğ'ın (öl. 546 H.) *İstidrâk*'ı. *İsâbe*'nin kaynaklarından (I, 118, 164, IV, 58).

b) Ebû Ali el-Gassânî el-Ceyyânî'nin (öl. 498 H.) *Evhâmu İbn Abdilberrî*' (İsâbe III, 393, IV, 58).

c) Ebû'l-Velîd el-Vakaşî'nin *Hâşiye*'si (İsâbe III, 278).

d) Ömer b. el-Hasan b. Ali el-Kelbî, İbn Dihye'nin (öl. 633 H.) *Hâşiye*'si (*Tezkire* IV, 420).

e) İbn Beşkuvâl'in *İstidrâk*'ı (İsâbe I, 234).

6* *Tecridü esmâ'i's-sahâbe* = *el-İsâbe fi tecridi esmâ'i's-sahâbe*. Hâvi olduğu terceme adedi 8000'dir. İbnü'l-Esîr'e pek çok ilâveler yapmıştır.

İki baskısı gerçekleştirilmiştir:

a) 2/1 cilt hâlinde 1897 yılında Haydarâbâd.

b) Abdülhakim Şerefüddîn'in tashihi ile 2 cüz' hâlinde 1970 Bombay.

* Moğoltây b. Kılıç et-Türkî (öl. 762 H.), *Üsdü'l-gâbe*'ye bir hâşiye yazmıştır ki, İbn Hacer onun elyazısından okuyarak nakillerde bulunmuştur: *İsâbe* I, 182, 268, II, 285.

Ebû Hafs Ömer b. Reslân el-Bulkînî (öl. 805 H.) de Zehebi'nin *Tecrid*'ine bir hâşiye yazmıştır.

7* Kitabın husûsiyetleri:

İbn Hacer, alfabetik olan eserinde her harfî dört grupta ele almıştır:

a) Rivâyeti yahut zikri sahîh yahut hasen yahut zayıf tariklerle vârid olanlar.

b) O'nu sadece görüp, O'ndan rivâyeti olmayanlar.

c) Câhiliyye ve İslâm'ı idrâk eden muhadramûn.

d) Sahâbeye dâir kitaplar ile müsnedlerde kendilerine yanlışlıkla sohbet itlâk edilen kişiler.

Eserin önsözü üç fasıldır:

a) Sahâbînin tarifi.

b) Şahsın sahâbî olduğunu anlamanın yolu.

Yine Suyûtî, *Tedribü'r-râvî* adlı eserinde el-İrâkî'den şu sözünü nakletmiştir: "Sahâbe konusunda eser verenlerin kitaplarında zikredilen sahâbenin toplam sayısı 10000 kadardır ki, O'nun (sav) hayâtında vefât edenler, muâsır olanlar ile O'nu küçükken idrâk edenler de bu toplama dâhildir."

c) Sahâbenin adâlet hâlinin açıklaması.

Künyeleri ile marûf olanlar ile kadın sahâbileri ayrı bölümler hâlinde ele almıştır. 809 H. tarihinde toplamaya başladığı eserini yaklaşık kırk yıl sonra bitirebilmiştir. Mükerrerleri ile beraber ihtivâ ettiği terceme sayısı 12300'dür. Eserini hazırlamak için yararlandığı kaynakların sayısı 940'ı aşmıştır. Müellif, kendinden önce sahâbe kitaplarının hatâ ve tashiflerini de bildirmiştir. Kitabı tetkik eden kişi, İbn Hacer'in bu eserini hazırlamak için ne kadar çok kaynağı inceden inceye taramış olduğunu anlar. Muh. Kâ'im b. Sâlih es-Sindi el-Hanefî el-Kâdiri (12. H. asır), *İsâbe*'yi özetlemiştir: *el-Bedrû'l-münîr fî sahâbeti'l-Beşri'n-Nezir* = *Teyşiru'l-merâm bi-zikri sahâbeti efdali men tâfe bi-Beyti'l-harâm* = *Şümûsu'l-hüdâ fî sahâbeti'l-Mustafâ'l-Muktedâ*. Yazması: Kahire, mustalah 170 (287 yk., 1151 H.).

İsâbe'nin gerçekleştirilmiş baskıları:

a) Mevlevî Muh. Vecîh, Gulâm Kadîr, A. Sprenger'in tahkikleri ile 1856-1893 tarihleri arasında Bibl. Indica tarafından.

b) Mısır'da 1223'de I ve II, Matba'atu's-Se'âde; III, VIII, Matba'atu's-Şerefiyye 1907-1910; Mektebetu't-Ticârî 1939.

c) *el-İstî'âb*'ın hâmişinde 8 cüz' hâlinde Mısır 1323-1327.

RÂVÎLERİN HÂLLERİNİ BEYÂN EDEN, BUNLARIN VE BELDELERİNİN İSİMLERİNİ ZABTEDEN KİTAPLAR

Bu bölüm bu konuyla ilgili daha önce geçen birkaç bölümden farklıdır.

1. Yâkût'un *Mu'cemu'l-buldân ve'l-cibâl ve'l-evdiye ve'l-kay'ân ve'l-kurâ ve'l-mahâl ve'l-evtân ve'l-bihâr ve'l-enhâr ve'l-ğudrân ve'l-asnâm ve'l-endâd ve'l-evsân*'¹: Şihâbüddîn Ebû Abdillâh Yâkût b. Abdillâh el-Hamavî (:doğum yeri) er-Rûmî (:cins olarak) el-Bağdâdî (:oturduğu yer), 626 H. senesinde Haleb dışında vefât etmiştir.

2. Yine Yâkût'a âit *el-Muktabat fi ensâbi'l-Arab* ile

3. *K. el-Müşterik vad'an el-muhtelif sak'an* adlı kitapları.

4. Ebû'l-Kâsım b. Asâkir'in *Mu'cemu'l-buldân fi ma'rifeti'l-müden ve'l-kurâ ve'l-harâb ve'l-imâr ve's-sehl ve'l-va'r*'ı. Müellifi daha sonra bunu *Marâsidu'l-ittilâ' alâ esmâ'il-emkine ve'l-bikâ'* adıyla ihtisâr etmiştir².

Suyûtî, Yâkût'un *Mu'cem*'ini aynı isimle ihtisâr etmiştir. Ancak tamamlamamıştır.

5. Abdülganî b. Safiyyiddîn Ahmed b. Muh. b. Ali el-Bahrânî eş-Şâfi'î'nin *Kurretu'l-ayn fi dabtı esmâ' ricâli's-Sahîhayn*'³. Müellif, eserini Şevvâl 1174 H. senesinde bitirmiştir.

6. Zehebî'nin *Müştebehu'l-esmâ' ve'n-nisbe'si*.

7. İbn Hacer'in *Tebşiru'l-müntebeh fi tahrîri'l-Müştebeh*'i. Her iki kitaba daha önce işaret edilmiştir.

8. Nevevî'nin *Tehzibu'l-esmâ' ve'l-luğât*'ı: Şâm muhaddisi, veliyullah, Muhyiddîn Ebû Zekerıyyâ' Yahyâ b. Şerefiddîn en-Nevevî eş-Şâfi'î, 676 H. senesinde vefât etmiştir. Kitabında *Muhtasaru'l-Müzenî, el-Mühezzeb, el-Vesît, et-Tenbih, el-Vecîz, er-Ravda*'da mevcut olan elfâzı biraraya getirmiş-

1* Neşredilmiştir: 1906 Mısır, I-VIII, Matb. Se'âde; Beyrut, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 5 cilt.

2* *Marâsid, Mu'cemu'l-buldân*'ın ihtisârı olup Safiyyüddîn Abdülmü'min b. el-Hatîb Abdilhakk el-Bağdâdî el-Huseynî'nin (658-739 H.) bir çalışmasıdır. Avrupa'da basılmıştır.

* Pek çok "belde mu'cemlerinden" iki meşhur örnek:

a) Ebû Bekr Ah. b. Mûsâ b. Mürdeveyh el-İsbehânî'nin (323-410 H.) *Mu'cemu'l-buldân*'ı. Yazmaları: Âsâfiye I, 590, coğrafya 1 (100 yk., 12. H. asır); Mişkât XII, 2961, No. 3965 (135 yk., 13. H. asır) (GAS 225).

b) Ebû Ubeyd Abdullah b. Abdilazîz el-Bekrî'nin *Mu'cem ma'sta'cem min esmâ'il-bilâd ve'l-mevâdi*'si. Neşredilmiştir: Mustafâ's-Sakâ'nın tahkiki ile, Beyrut, Âlemu'l-Kutub, 2 cilt.

3* Dâ'iretu'l-Me'ârifî'n-Nizâmiyye tarafından Hindistan'da 1323 yılında basılmıştır.

tir ki, bu altı kaynak eser luğatten ihtiyâc duyulan şeyleri bünyelerinde toplamışlardır. Bu bilgiler cümlesine, bu yahut başka kitaplarda zikri geçen müslüman olsun, kâfir olsun, iyi olsun, kötü olsun erkek, kadın, melek ve cin isimlerinden ilâve etmek sûretiyle eserini iki bölüm hâlinde hazırlamıştır. Birinci bölümde isimleri, ikinci bölümde ise luğatleri tertib etmiştir. Kitap kendi dalında pek güzel bir eserdir⁴.

9. Muh. Tâhir el-Fetennî'nin ricâlin isimleri ve neseblerinin zabtı husûsunda *el-Muğnî* isimli bir kitabı vardır⁵.

10. *el-Kâmûs* ve Ebû'l-Feyd el-Hüseynî'nin bunun üzerine yazdığı şerhinde râvilerle belde isimlerinin zabtı husûsunda pek çok bilgi mevcuttur. Buraya ve de daha önceki bir bölümde zikri geçen mu'telif ve'l-muhtelif ve ensâb kitaplarına müracaat olunsun⁶.

11. el-Kelâbâzî'nin Buhârî ricâli hakkındaki eseri: *el-Hidâye ve'l-irşâd fî ma'rifeti ehli's-sika ve's-sedâd ellezîne ahrece lehumu'l-imâm Muh. b. İsm. el-Buhârî fî Câmi'ihî*:⁷ Ebû Nasr Ahmed b. Muh. b. el-Hüseyn b. el-Hasan b. Alî b. Rüstem el-Buhârî el-Kelâbâzî, sağlam hâfız, Mâverâün-nehr'de zamanın en hâfızı idi. H. 306-398 yılları arasında yaşamıştır.

12. Yine Buhârî ricâli hakkında Ebû'l-Velîd Süleymân b. Halef el-Bâcî'nin —öl. 474 H.— *K. et-Ta'dîl ve't-tecrîh limen revâ anhu'l-Buhârî fî's-Sahîh'i*⁸.

4* Çeşitli tarihlerde baskıları yapılmıştır:

a) F. Wüstenfeld'in tahkiki ile, 2 cilt, 1843-8, Göttingen: Biographical Dictionary of illustrious men, chiefly at the Beginning of İslamism.

b) Kahire 1927.

c) Beyrut, 2 cilt, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.

5* = *el-Muğnî fî esmâ'ir-ricâl*. Taşbaskısı: Delhi 1873, 1891.

Aşağı yukarı İbn Hacer de aynı başlığı taşıyan bir kitap te'lif etmiştir: *el-Muğnî fî dabtî'l-esmâ' ve'l-ensâb*. Yazması: Medine, Mekt. Muh. RAAD VIII, 757; GAL.

6* Bu tür kitaplara bazı örnekler verelim:

a) Mu'înuddin Ebû Bekr Muh. b. Abdilganî b. ebî Bekr b. Şücâ', İbn Nokta'nın (öl. 629 H.) *et-Takyîd li-ma'rifeti ricâli's-sünen ve'l-mesânîd'i* (Bern. Tüceybî 260; *Fihris* 293). Yazması: Ezher, mustalah 328 (232 yk., 707 H.).

b) Nüreddin Ebû's-Senâ' Mahmûd b. Ah. b. Muh. b. Hatîb ed-Dehşee el-Hamavî'nin 5750-834 H.) *Tuhfet zevî'l-ereb fî müşkili'l-esmâ' ve'n-neseb'i*. *Muvattâ ve Sahîhayn*'daki ricâli kapsamaktadır. Neşredilmiştir: Traugott Mann, Beiträge zur Kenntnis der Ar. Eigennamen I (doktora tezi), Berlin-Leiden 1904-5.

c) Ebû'l-Fadl Muh. b. Tâhir b. Alî, İbnü'l-Kayserânî el-Makdisî'nin (448-507 H.) *el-Ensâbu'l-müttefika fî'l-hattî'l-mütemâsile fî'n-nukat ve'd-dabt'i*. İki baskısı gerçekleştirilmiştir: Haydârâbâd 1323; P. de Jong, Leiden-Brill 1865.

7* Yazmaları: Topkapı Sarayı, Ahmet III 2889 (260 yk., 9. H. asır); Dâr Mesnevi 65/1 (1-38 yk.); Kastamonu, Atabey 25 (yaklaşık 150 yk., 798 H.); Bursa, Ulucami 708 (170 yk., 723 H.); Konya, Yusûf Ağa 85 (207 yk., 777 H.).

8* Bkz. *Gunye* 198; *Fihris İbn Atiyye* 136.

* Buhârî ricâli hakkında telif edilen diğer kitaplar:

a) *el-Kâmil fî'd-du'afâ'* kitabının sâhibi İbn Adî'nin (277-365 H.) *Esâmî men revâ an-humu'l-Buhârî fî's-Sahîh'i*. Yazması: Zâhiriyye, hadis 389 (92-110 yk., 608 H.)'den

13. Ebû Bekr Ahmed b. Alî b. Muh., İbnü Mencüveyh el-İsbehânî'nin Müslim'in *Sahih*'indeki hadis ricâli hakkında bir kitabı vardır⁹.

14. Ebû'l-Fadl Muh. b. Tâhir el-Makdisî, *el-Cem' beyne ricâli's-Sahihayn* adlı kitabında, Ebû Nasr ile İbn Mencüveyh'in kitaplarını birleştirmiş, kendisinden de üzerine ilâveler yapmıştır¹⁰.

15. el-Bulkînî'nin *el-Cem' beyne ricâli's-Sahihayn*'ı: Sirâcüddîn Ebû Hafs Ömer b. Reslân b. Nasr el-Bulkînî —ki bu, Mısır'da bir köy olan Bulkîn'e nisbettir— eş-Şâfi'î el-Hâfiz, şeyhü'l-İslâm ve dünyanın allâmesi, H. 805'de vefât etmiştir.

16. Ebû'l-Kâsım Hibetullah b. el-Hasan et-Taberî el-Lâlekâ'î'nin *el-Cem' beyne ricâli's-Sahihayn*'ı.

17. Şihâbüddîn Ebû'l-Hüseyn Ahmed b. Ahmed b. Ahmed b. el-Hüseyn b. Mûsâ el-Kürdî (:aslen) el-Hekkârî'nin —öl. 763 H.— *el-Cem' beyne ricâli's-Sahihayn*'ı. Yine onun *Kitâbu ricâli's-Süneni'l-erba'a*'sı da mevcuttur. Kezâ Hâfiz İbn Hacer'inde¹¹.

önce; Süleymaniye Ktb. Mikrofilm Arş. No. 2218).

b) Radiyüddîn Ebû'l-Fadâ'il el-Hasan b. Muh. b. Hayder es-Sağânî el-Ömerî el-Adevî'nin (577-650 H.) *Esâmi şuyûhi'l-Buhârî*'si. Yazması: Kara Çelebi 68.

c) Reşidüddîn el-Attâr'ın *Cüz' fihî'r-ruvât anî'l-Buhârî*'si (*Sila* 84-28, 80).

d) İbnü'l-Mulakkin'in *et-Telvih bi-ricâli'l-Câmi'i's-sahih*'i (*Sebet Belevî* 360).

e) Muh. b. Dâvud el-Bâzili el-Kürdî'nin (845-925 H.) *Gâyetu'l-merâm fî ricâli'l-Buhârî ilâ Seyyidi'l-enâm*'ı. Yazmaları: İstanbul Ün. 1209; Feyzullah 1495-7; Nurosmaniye 821; Rıza Paşa 2379-81; Beyâzîd Umûmî 1042 (409 yk.), 854/1 (409 yk.).

f) 13. asır ulemâsından es-Seyyid Hasan b. Hasan Sûfîzâde'nin 1279 H. yılında tamamladığı *Esâmi ruvâti's-Sahihî'l-Buhârî*'si. 1282 yılında İstanbul'da basılmıştır.

9* Bkz. *Sila* 84-28, 351.

* *Sahih-i Müslim* ricâli hakkında kaleme alınan bazı eserler:

a) Kâdî İyâd'ın şeyhlerinden Ah. b. Tâhir b. Alî b. Şibrin el-Ensârî'nin *Ricâlu Müslim*'i (*Gunye* 184).

b) Diyâüddîn el-Makdisî, İbnü'l-Kayserânî'nin (569-643 H.) *Cüz' fihî'r-ruvât an Müslim*'i (İbn Hacer *Müfehres* 203b; *Sila* 84-28, 81). Yazması: Zâhiriyye, mec. 82 (143-148 yk.; NÂSİR 329).

c) İmam Zehebî'nin (673-748 H.) *Tesmiyyetü ricâli Sahihî Müslimi'llezîne inferede bihim anî'l-Buhârî*'si. Yazması: Lâleli 2089.

10* Neşredilmiştir: 1323 Haydârâbâd, 2 cilt.

11* Hekkârî'nin kitabı yazma hâlinde müellifinin hattı ile elde edilmiştir: Kahire¹ I, 237 (236 yk.).

**Sahihayn* ricâli üzerine yazılan müstakil kitaplar:

a) Ebû'l-Hasan ed-Dârekutnî'nin (305-385 H.) *Ricâlu'l-Buhârî ve Müslim*'i. Yazması: Âsâfiye, ricâl 172 (40 yk., 8. H. asır; GAS 208).

b) Takiyüddîn Ebû Muh. Abdülganî b. Abdilvâhid el-Makdisî'nin (541-600 H.) *Ricâlu's-Sahihayn*'ı. Yazması vardır: Zâhiriyye, hadis 234 (III, V, 22-55 yk.; IV, 84-97 yk.; muhtemelen son cüz'ü. 251-265 yk.; muhtemelen cüz' I, 276-296 yk.) (NÂSİR).

c) *el-Matlabu's-sâmî fî dabtı mâ yuşkelu fi's-Sahihayn mine'l-esâmi*. Manzum hâldeki bu eser Cemâlüddîn Muh. b. ebî Bekr el-Eşhar'a (945-991 H.) aittir. Yazmaları: Kahire, mustalah 296, 308 (17 yk., 15 yk.).

18. İmâm, muhaddis İmâdüddîn Ebû Zekerıyyâ' Yahyâ b. ebî Bekr el-Âmirî el-Yemenî'nin —öl. 893 H.— *er-Riyâdu'l-müstetâbe fî cümleti men ruviye fî's-Sahîhayn mine's-sahâbe'si*¹². Müellifin tek ciltlik bir başka eserinin başlığı şöyledir: *Behcetü'l-mehâfil ve-buğyetü'l-emâsil fî telhîsî's-siyer ve'l-mu'cizât ve's-şemâ'il*.

19. Ebû Ali el-Hüseyn b. Muh. el-Gassânî, el-Ceyyânî el-Hâfız'ın *K. Esmâ'i ricâli Süneni Ebî Dâvud'u*¹³.

20. Mağrib'lilerden bir grup, et-Tirmizî ile en-Nesâî'nin ricâli üzerine kitap te'lif etmişlerdir¹⁴.

Bunlardan hâfız Ebû Muh. ed-Devrâkî'nin her ikisi için de ayrı birer müstakil kitabı vardır¹⁵.

21. İbnü'n-Neccâr el-Bağdâdî, *Kutub-u sitte* ricâlini *el-Kemâl fî ma'rifeti'r-ricâl* adlı bir eserde biraraya getirmiştir.

22. Yine *Kutub-u sitte* ricâli üzerine Burhânüddîn el-Halebî'nin *Nihâyetü's-sûl fî ruvâti's-Sitteti'l-usûl'u*.

23. Yine aynı konuda Hâfız Abdülganî b. Abdilvâhid el-Makdisî, 4 cilt hâlinde *el-Kemâl fî esmâ'i'r-ricâl* adlı eserini vücuda getirmiştir¹⁶.

d) Ebû Ali el-Huseyn b. Muh. b. Ah. el-Gassânî'nin (öl. 498 H.) *Takyîdu'l-mühmil ve-temyîzu'l-müşkil fî ricâli's-Sahîhayn*'i. Yazmaları: Berlin 10161; Patna II, 538, 2896; Bankipore XII, 697.

e) Ebû Bekr Muh. b. İsm. b. Muh. b. Halfûn el-Ezdî'nin (öl. 636 H.) *el-Müfhim* (yazmasında: *el-Mu'lim*) *fî şuyûhi'l-Buhârî ve-Müslim*'i (*Siyer* XXIII, 71). Yazması: Ezerher, mustalah 374 (163, 120 yk., 655 H.).

f) Ebû Abdillâh el-Hâkim'in *Sahîhayn* ricâli üzerine iki eseri vardır:

1. *el-Medhal ilâ ma'rifeti's-Sahîhayn = el-Medhal ilâ ma'rifeti'l-iklil = el-İklil* (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 27ab; *İsâbe* IV, 211; III, 396). Yazması: Şehit Ali 346/2 (120a-194a, 1121 H.). Basması: Halep 1352/1932; J. Robson, 1953 Londra.

el-Hâkim'in düştüğü yanlışlar hakkında Ebû Muh. Abdülganî b. Sa'îd el-Ezdî bir kitap yazmıştır: *Keşfu'l-evhâmi'lleti fî K'l-Medhali'llezi sannefuhu'l-Hâkimu'n-Nisâbüri*. Yazması: Topkapı Sarayı, Ahmet III 624/14 (200a-206b, 628 H.).

2. *Tesmiyyetü men ahrecephumu'l-Buhârî ve-Müslim*. Yazması: Zâhiriyye, hadis 388/1 (1a-28a, 704 H.; Süleymaniye Ktb. Mikrofilm Ar. No. 2216).

12* Yazmaları vardır: Kahire, mustalah 232-3 (must. 315, 77 yk., 1225 H.; must. 375, 59 yk., 1317 H.).

13* Bkz. İbn Hayr *Fehrese* 221. Yazması: Lâleli 2089/9 (74a-99a, 8. H. asır).

14* Ebû Muh. Abdullâh b. Muh. b. Esed el-Cühenî'nin *Tesmiyyetü şuyûhi Ebî Abdirrahman en-Nesâî'si* (İbn Hayr *Fehrese* 221).

* Zehebî'nin İbn Mâce ricâli üzerine bir eseri vardır: *el-Mücerred fî esmâi K. Süneni Ebî Abdillâh b. Mâce küllihim sivâ men ahrece lehu minhum fî ehâdisi's-Sahîhayn*. Yazması: Zâhiriyye, hadis 531 (20 yk., müellif hattı).

15* Bkz. İbn Hayr *Fehrese* 222.

16* İlk bölümünde Hz. Peygamber'in (Sallallahu aleyhi ve sellem) asrında hadis kitâbeti vs. konular, Aşere-i mübeşşere ve diğer ashâbın terceme-i hâlleri alfabetik olarak verildikten sonra, diğer Kutub-i sitte ricâline "*Muhammed*" isimli olanlardan başlamak üzere geçiliyor. Zehebî, *Tezkire*'sinde (s. 1374) eserin 10 ciltten oluştuğunu söylemiştir.

Bunu eline alan Ebû'l-Haccâc el-Mizzî, 14 cilt hâlinde *Tehzîbu'l-kemâl fî esmâ'ir-ricâl* adlı bir eser meydana getirmiştir¹⁷.

Tâcüddîn es-Subkî'nin ifâdesiyle, bu eserin benzerinin yazılmamış olduğuna dâir ortak bir görüş vardır. Bir başkası ise: "Benzeri te'lîf edilmemiş büyük bir kitaptır. Benzerinin yapılabileceği bile düşünülemez" demektedir. Denildiğine göre el-Mizzî, eserini tamamlayamamış, eksikleri daha sonra gelen Moğoltây tarafından ikmâl edilmiştir¹⁸.

Bazı muhtasarları vardır:

a. Zehebî, el-Mizzî'nin kitabını *Tezhîbu't-Tehzîb* ¹⁹adıyla bir defa, daha sonra bunu da *el-Kâşif*²⁰ adıyla ikinci kez ihtisâr etmiştir.

Sonra gelen Safiüddîn Ahmed b. Abdillâh el-Hazrecî es-Sâ'idî —ki 900 H. senesinde doğmuştur— Zehebî'nin *Tezhîb*'ini alarak üzerine ilâveler yapmak sûretiyle *Hulâsatu't-Tezhîb* adıyla 923 H. senesinde yeni bir özet kitap vücuda getirmiştir²¹.

b. İbn Hacer, *Tehzîbu'l-kemâl*'i üzerine pek faydalı bilgiler ilâve ettikten sonra *Tehzîbu't-Tehzîb* adıyla ihtisâr etmiştir²².

Daha sonra yine o, bu muhtasarından ince, bir ciltlik *Takribu't-Tehzîb*'ini hazırlamıştır²³.

Yazmaları mevcuttur: Feyzullah 1506-1507 (cüz' I, 230 yk., 8. H. asır; II, 193 yk., Dâd harfinin sonuna kadar); Akhisar, Zeynizâde 242/1-2 (I, 704 H.; II, Hişâm ismine kadar); Isparta, Halil Hâmid P. 1873 (II-VI, 704 H.).

17* Daha hayâtında iken bu eseri şöhret bulmuştu. Bizzât kendisi 5 kere talebelere okumuştur. Zehebî'nin bildirdiğine göre Şemsüddîn Muh. b. İbr. b. Ganâ'im b. el-Mühen-dis tarafından müellifi için iki kez kopye edilmiştir (*İber* IV, 97). Neşredilmeye başlanmıştır. Müellif hattı ile olan bazı ciltleri Yozgat'ta Maarîf kütüphanesinde (148/1-8) mevcuttur.

18* Alâüddîn Moğoltây b. Kılıç b. Abdillâh'ın (696-762 H.) zeyli: *İkmâlu Tehzîbi'l-Kemâl* adını taşır (*Dürrer* IV, 353-4). Yazması: Kahire, must. 161-2, Ezher, must. 317 (153, 154 yk., 1370 H.).

19* Yazmaları: Kahire, mustalah 176-7, hadîs 62 (I-III, V, 220, 248, 207 ve 199 yk.); hadîs 88 (II, III, 275, 312 yk., 881 H.).

20* Neşredilmiştir: İzzet Ali Atiyye ve Mûsâ el-Mûşî'nin tahkiki ile, 3 cilt, Kahire 1972, Dâru'l-Kutubi'l-Hadisîyye.

21* Üç baskısı yapılmıştır:

a) Bülâk 1301; b) Matbaatu'l-Hayriyye 1322; c) Mahmûd Abdülvehhâb Fâйд'in tahkiki ile, 1971 Kahire, 2 cilt.

22* Yaptığı ilâveleri muhtasar şeklinin 1/3'i kadardır. Yazma nüshaları takriben 6 cilttir. Neşredilmiştir: Haydârabâd 1325-8, Dâ'iretu'l-Meârifî'n-Nizâmîyye tarafından.

23* Çeşitli baskıları yapılmıştır:

a) Lucknow 1865, taşbaskısı, 2 cilt, 482 s.

b) Hind, taşbaskısı 1290 ve Delhi 1873, Muh. b. İbr. el-Hindî'nin *el-Muğni'si* hâmişinde olarak 348 sayfa hâlinde.

c) Abdülvehhâb Abdüllatif'in tahkiki ile, Medine 1960, Mektebetu'l-İlmiyye.

* İbn Hacer'in bildirdiğine göre Ah. b. Sa'd b. Abdillâh el-Askerî en-Nahvî de (öl. 750

Yine İbn Hacer, *Tehzîb*'de olmayan başka güvenilir râviler hakkında *K. es-Sikât mimmen leyse fi't-Tehzîb* adlı bir kitab te'lîf etmeye koyulmuş, ancak bitirememiştir.

c. Yine İbn Hacer, *Tehzîb*'e göre Buhârî'de zâid olan ricâl hakkında tek ciltlik bir kitap yazmıştır ki, başlığa şöyledir: *Fevâ'idü'l-ihfâf fi ahvâli'r-ricâli'l-mezkûrin fi'l-Buhârî ziyâdeten alâ Tehzîbi'l-kemâl*.

d. Yine *Tehzîb*'in eksiklerini tamamlamak üzere Sirâcüddîn b. el-Mulakkîn ile Hâfız Moğoltây'ın *İkmâlu Tehzîbi'l-kemâl fi esmâi'r-ricâl'i*.

24. Hâfız İbn Hacer, dört mezheb imamının kitaplarında geçen râvilerden *Kutub-u sitt*e'de yer almamış olanları *Ta'cîlü'l-menfe'a bi-zevâ'id ricâli'l-eimmeti'l-erba'a* adlı müstakil bir eserinde ele almıştır²⁴.

25. Şemsüddîn Muh. b. Ali b. el-Hasan ed-Dimaşkî el-Hüseynî el-Hâfız'ın *et-Tezkire fi ricâli'l-aşere'si*²⁵.

26. İbnü'l-Hazzâ'nın *et-Ta'rif bi-ricâli'l-Muvattâ'si*²⁶: Ebû Abdillâh Muh. b. Yahyâ b. Ahmed b. Muh, İbnü'l-Hazzâ, et-Temîmî, öl. 410 H. Kitap 4 sifrdır.

27. Suyûtî'nin *İsâfu'l-mubattâ' bi-ricâli'l-Muvattâ'si*²⁷.

28. *Me'âni'l-âsâr*'ın ricâli hakkında Bedrüddîn el-Aynî'nin *Meğâniyyü'l-ahyâr fi ricâli Me'âni'l-âsâr*'ı. İki cilttir.

29. Ve İbn Kutlûboğâ el-Hanefî'nin *el-İsâr fi ricâli Me'âni'l-âsâr*'ı²⁸.

30. Tirmizî'nin *Şemâ'il*'indeki hadis ricâli üzerine Ebû'l-İmdâd Burhânüddîn İbrâhîm b. İbrâhîm b. Hasan el-Lakkânî el-Mâlikî'nin — Hac dönüğü 1041 H. senesinde vefât etti — *Behcetü'l-mahâfil ve ecmelü'l-vesâ'il bi't-ta'rif bi-ruvâti's-Şemâ'il*'i tek cilttir²⁹.

H.) *Tehzîbü'l-Kemâl*'ı kendi eliyle kopye edip, sonra ihtisâr etmiş, bilâhare Takiyüddîn es-Sâ'îğ'e okumuştur (*Dürer* I, 135).

24* Basılmıştır: 1906 Haydârâbâd, D. M. en-Nizâmiyye, 572 s.

25* Yazması: Köprülü 263.

26* Bkz. İbn Hayr *Fehrese* 93; *Sila* 84-28, 19. *İsâbe*'nin kaynaklarından (I, 24; III, 380). İbnü'l-Hazzâ: Ebû Abdillâh Muh. b. Yahyâ.

27* Çeşitli baskıları gerçekleştirilmiştir:

a) Delhi 1320.

b) Mektebetu Muh. Ali Sabih 1343/1924, *Tenvîru'l-havâlik* ile beraber.

c) 1937 Kahire, Matba'atu'l-İstikâme.

d) Dâru'l-Kutubi'l-Arabiyyeti'l-Kübrâ matbaasında 1344 Kahire, III, 177-228 s.

* *Muvattâ* ricâli üzerine yazılan başka kitaplar:

1. Yahyâ b. İbr. b. Müzeyyen'in *Ricâlu'l-Muvattâ'sı* (İbn Hayr *Fehrese* 92).

2. İbn Kutlûboğâ'nın *Ricâlu Muvattâ'is-Şeybânî'si* (*Fihris* 972).

3. Ebû Bekr Muh. b. Abdîrrahîm el-Berkî'nin *et-Ta'rif fi ricâli'l-Muvattâ'sı* (İbn Hayr *Fehrese* 93).

28* Bkz. *Fihris* 872.

29* Yazması: Ezher, must. 322, Halîm 396 (123 yk., 1046 H.).

31. *Miškātu'l-Masâbih* sâhibi kendi kitabının ricâli hakkında bir kitap hazırlamıştır³⁰.

32. *Kutub-u sitte* dışındaki sika râviler hakkında Kâsım b. Kutlûboğâ'nın *K. es-Sikât mimmen lem yeka' fi'l-Kütübi's-sitte'si*.

33. Muh. Tâhir el-Fetennî'nin *Kânûnu'l-mevdû'ât fi zikri'd-du'afâ' ve'l-vaddâ'in'i*.

34. Ebû'l-Ferec b. el-Cevzî'nin *K. ed-Du'afâ' ve'l-metrûkin'i*.

35. Hâfız İmâdüddîn b. Kesîr'in *et-Tekmîl fi esmâ'i's-sikât ve'd-du'afâ'sı*. Çok nefis bir kitaptır. Zira içinde el-Mizzî'nin *Tehzîb'i*ni, Zehebî'nin *Zi-yâdât'ı* ile birlikte *Mizân'ı*ni, onun *el-Muğnî fi'd-du'afâ'sı*ni ve sikalar üzerine yine Zehebî'nin bir eserini tek ciltte toplamış ve her kişi hakkındaki en doğru olan hükmü kısaca vermeye çalışmıştır.

Daha sonra bunun üzerine Suyûtî, bir *Zeyl* yazmıştır.

36. Yine Zehebî'nin *Divânu'd-du'afâ'sı*.

37. Yine onun *K. Ma'rifeti'r-ruvâti'l-mütekellem fihim bi-mâ lâ yûcibu'r-redd'i*³¹.

38. Suyûtî'nin *Le'âliyyü'l-masnû'a* ile bunun *Zeyl'i* içinde geçen zayıf ve yalancı râviler hakkında Abdülvehhâb b. Muh. Gavs b. Muh. b. Ahmed el-Midrâsî, *Keşfu'l-ahvâl fi nakdi'r-ricâl* adında bir eser kaleme almıştır.

39. Bürhânüddîn el-Halebî'nin *el-Keşfu'l-hasîs ammen rumiye bi-vad'il-hadis'i*. Bu eserde hadis uydurmakla suçlanan râvileri ele almıştır³².

40. Yine el-Halebî'nin *et-Tebyîn li-esmâ'il-müdellisin'i*³³.

41. Yine onun *el-İğtibât bi-men rumiye bi'l-ihtilât'i*³⁴.

42. Hâfız İbn Hacer'in *Ta'rifu ehli't-takdis bi-merâtibi'l-mevsûfin bi't-tedlis'i*³⁵.

30* *Miškât*'ın müellifi: Şemsüddîn Muh. b. Abdillâh el-Hatîb et-Tibrizî'nin 737 H. yılında kaleme aldığı bu kitabın adı: *el-İkmâl fi esmâ'ir-ricâl*'dir. Basılmıştır: Lahore 1304, Cawnpore 1342.

31* İbn Teymiyye'nin *Ris. fi şerhi hadisi Ebi Zerr'i* ile birlikte 1906 ve 1934 yıllarında Kahire'de basılmıştır.

32* Bkz. *Fihris* 222.

33* İki baskısı yapılmıştır:

a) Hidâye Huseyn'in tahkiki ile, JRASB N. S. XXIV, 1928/85-417 s.

b) Müellifin diğer iki kitabı ile birlikte 1350 Haleb, el-Matba'atu'l-İlmiyye.

34* 1931/1350 yılında Haleb'de Matba'atu'l-İlmiyye tarafından neşredilmiştir.

* Bu sahada yazılan bir başka eser: Salâhuddîn Halîl b. Keykeldî b. Abdillâh el-Alâî ed-Dimaşkî'nin (694-761 H.) *K. el-Muhallitîn'i*. Yazması: Köprülü 386.

35* Basılmıştır: Hind 1270; Kahire 1322, Mat. el-Huseyniyye, 23 s.

* Müdellis râviler hakkında başka eser verenler:

1) el-Hatîbu'l Bağdâdî'nin 4 cüz'den oluşan *Esmâu'l-müdellisin'i* (*Tezkire* III, 1140).

2) İmâm Nevevî'nin *K. et-Tebyîn li-esmâ'il-müdellisin'i*. Başında tedlis tipleri ile ilgili açıklamalarda bulunan eserin yazması: Damad İbrâhîm 396 (116a-133b, 867 H.).

Daha başka müelliflerin de bu sahada pek çok eserleri vardır³⁶.

- 3) Velîyüddîn Ebû Zûr'a Ah. b. Abdîrrahîm b. Abdîrrahman el-Îrâkî eş-Şâfiî'nin (762-826 H.) *K. el-Müdelîsin*'i. Yazması: Köprülü 386.
- 4) Celâlüddîn es-Suyûtî'nin *Cüz'* (yahut *Ris.*) *fî esmâ'î'l-müdelîsin*'i. Yazmalarından birisi: Süleymaniye 1029/14.
- 36* Bu bölümün fûrûu niteliğinde olan başka kitaplar:
 1. Ebû İshâk İbr. b. Muh. b. Halîl el-Halebî, Sibî b. el-Acemî'nin (735-841 H.) *Tezki-retu't-tâlib el-muallam bi-men yukâlu ennehû muhadram*'i. Haleb'de müellifin diğer eserleriyle birlikte 1350 yılında basılmıştır.
 2. ed-Dârekutnî'nin *K. el-İhve ve'l-ahvât*'i. Hazret, bu kitabında kardeş râvîleri ele almıştır. *İsâbe*'nin kaynaklarından birisidir (IV, 90, 91, 348; II, 292).
 3. Ebû Dâvud Süleymân b. el-Eş'as es-Sicistânî'nin (202-275 H.) *Tesmiyyetü'l-ihvetillezîne ruviye anhumu'l-hadis*'i. Yazması vardır: Zâhiriyye, mec. 129 (216a-223b, 6. H. asır; Süleymaniye Ktb. Mikrofîlm Ar. No. 2237).
 4. el-Hatîb'in bildirdiğine göre Muh. b. Ömer b. Muh., Ebû Bekr b. el-Cu'âbî et-Temîmî'nin de bu konuda bir eseri mevcuttur (*Ta'rih Bağdâd* III, 26).
 5. Müslim b. el-Haccâc'ın *K. el-İhve ve'l-ahvât*'i. *İsâbe*'nin kaynaklarından (İsâbe IV, 5).
 6. Ebû'l-Abbâs es-Serrâc'ın *K. el-İhve ve'l-ahvât*'i (el-Hatib, *Ta'rih Bağdâd* VI, 168).
 7. Ebû Zekerîyyâ Yahyâ b. Abdilvehhâb b. Muh. b. Mende'nin (424-512 H.) *K. el-Mu'ammerîn* = *K. Men âşe mine's-sahâbe mie ve-işrîn sene*'si. Rivâyet eden = Hâfız es-Silefî. Yazması: Ahmed III 624 (18a-21a, 728 H.). Bir asır ve daha fazla yaşayan sahâbe, tâbiûn ve muhaddisleri konu edinmiştir.
 8. ez-Zehebî'nin *K. fihî esmâ men âşe semânine seneten ba'de şeyhihi* adlı risâlesi. Yazması: Ayasofya 2953.
 9. Ebû Hâtîm es-Sicistânî'nin *K. el-Mu'ammerîn*'i (*Ta'rih Bağdâd* III, 94). Basılmıştır.
 10. Ebû Mihnaf Lût b. Yahyâ'nın *K. el-Mu'ammerîn*'i (*İsâbe* I, 170).
 11. el-Hatîbu'l-Bağdâdî'nin *es-Sâbik ve'l-lâhık*'ı (*Sila* 84-28, 371; *Fihris* 634). Tahkikli neşri yapılmıştır.
 12. Ebû's-Şeyh el-İsbehânî'nin *K. el-Akrân*'ı. Râvisi: Ebû Tâhir Muh. b. Ah. b. Abdîrrahîm (İbn Hacer *Müfehres* 50a; *Sila* 83-27, 443). Yazması: Kahire, must. 222 (27 yk.).
 13. et-Taberânî'nin *Cüz' fihî meni'smuhu Atâ' min ruvâtî'l-ilm*'i (İbn Hacer *Müfehres* 162 b; *Bern. Tüceybi* 264). Müelliften rivayet eden: Hâfız Ebû Nu'aym. Yazma nüshasının mikrofîlmî Süleymaniye Ktb.'nde mevcuttur.
 14. Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin (336-430 H.) *Zikrû meni'smuhu Şu'be*'si. Yazması: Zâhiriyye, mec. 82 (101-107 yk.; NÂSİR).
 15. Ebû'l-Hasan ed-Dârekutnî'nin (305-385 H.) *Zikru kavmin mâ ahrece lehumu'l-Buhârî ve Müslim fî Sahihihimâ ve-da'afehumu'n-Nesâ'î fî Kitâbî'd-du'afâ*'sı. Yazması: Topkapı Sarayı, Ahmet III 624/21 (253a-254b, 628 H.; GAS 208).
 16. Ebû Sa'îd Halîl b. Keykeldî el-Alâî'nin *K. el-Vesîl-mu'allem fimen revâ an ebîhi an ceddihî ani'n-Nebî Sallallahu aleyhi ve sellem*'i (*Sila* 85-29, 530).
 17. Ebû Zekerîyyâ Yahyâ b. Abdilvehhâb b. Muh. b. Mende'nin *Cüz' fihî men revâ hüve ve-ebûhu ve-cedduhu*'su (İbn Hacer *Müfehres* 179bb; *Sila* 84-28, 80).
 18. Ebû Bekr Muh. b. Ömer b. Muh. b. Seleme, İbnü'l-Cu'âbî el-Bağdâdî'nin *Cüz' (kitâb) fihî zikrû men haddese ani'n-Nebî Sallallahu aleyhi ve sellem hüve ve-ebûhu*'su (*İsâbe* II, 320; *Meşyehatu'l-Halebî* 92ab; *Sila* 84-28, 345).
 19. Ebû'l-Ferec b. et-Tabâcîrî'nin *K. Men revâ an ebîhi mine's-sahâbe ve't-tâbi'in*'i. Rivâyet eden: Ebû'l-Hasan b. et-Tuyûrî (*Sila* 85-29, 425).
 20. Ebû'l-Hasan Ali b. Abdillâh el-Medinî'nin *K. Zikri tesmiyyeti men ruviye anhu*

min evlâdî'l-aşere ve-gayrihim mine's-sahâbe'si (Sila 84-28, 346). Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 27/3 (23-39, 606 H.), mec. 67 (68a-77b, 609 H.).

21. Ebû'l-Feth Muh. b. el-Huseyn b. Ah. el-Ezdî'nin (öl. 374 H.) *Tesmiyyetu men vâfeka ismuhû isme ebîhî mine's-sahâbe ve't-tâbi'in ve-men ba'dehum mine'l-muhaddisin'i*. Yazmaları: Topkapı Sarayı, Ahmet III 624/17 (226a-230a, 628 H.); Leiden 1087 (8 yk.); Leiden, Or. 2463 (13 yk.) (GAS 200).

22. Ebû'l-Hasan Muh. b. Abdillâh b. Zekerîyyâ' b. Hayaveyh en-Nisâbü'rî el-Mısırî'nin (öl. 366 H.) *Men vâfekat künyetuhû künyete zevcihî mine's-sahâbe'si*. Yazması: Zâhiriyye mec. 37/7 (87a-92a, 8. H. asır), 116/8 (121-130 yk., 7. H. asır) (GAS 199).

23. Ebû Abdîrrahman en-Nesâî'nin (215-303 H.) *Tesmiyyetu men lem yervi anhu gayru raculin vâhid'i*. Yazmaları: Topkapı Sarayı, Ahmet III 624/2 (14 yk., 8. H. asır); Lâleli 2089/4 (41-44 yk., 8. H. asır). Halep'de yayınlanan bir mecmua içinde bas-kısı gerçekleştirilmiştir.

24. Yine Nesâî'nin *Tesmiyyetu fukahâil-amsâr mine's-sahâbe fe-men ba'dehum'u*. Neşredilmiştir: Subhî el-Bedri es-Sâmarrâî'nin tahkiki ile *Mecmûa resâ'il ulûmî'l-hadis* içinde yer almıştır: 1969, Medine, Mektebetu's-Selefiyye, 7-105.

25. Dârekutnî'nin *Zikru esmâit-tâbi'in ve-men ba'dehum mimmen sahhat rivâyetuhû mine's-sikât inde Muh. b. Ism. el-Buhârî'si*. Yazmaları: Lâleli 2089/4 (45a-60a, 7. H. asır); Köprülü 40 (172a-200b, 7. H. asır).

26. Müslim b. el-Haccâc'ın *Ricâlu Urve b. ez-Zübeyr ve-cemâ'atin mine't-tâbi'in ve-gayrihim'i*. Neşredilmiştir: Sekinetu's-Şibâbî'nin tahkiki ile, Mec. Luğatî'l-Arabiyye 54/1979/107-145 s.

27. Sünen sâhibi en-Nesâî'nin *Zikru men haddese anhu İbn ebî Arûbe ve-lem yesma' minhu'su*. Yazması: Topkapı Sarayı, Ahmet III 624/3 (14b-15a, 8. H. asır). Halep'de neşredilen ulûm-u hadis resâili içinde basılmıştır.

28. Ebû Nu'aym el-İsbehânî'nin (öl. 430 H.) *Tesmiyyetu ma'ntehâ ileynâ mine'r-ruvât an Ebî Nu'aym el-Fadl b. Dükeyn'i*. Yazmaları: Zâhiriyye, hadis 387 (50a-56a, 574 H.), mec. 24/16 (169a-177a, 6. H. asır) (GAS 101).

29. Yine Ebû Nu'aym'ın *Tesmiyyetu meni'ntehâ ileynâ mine'r-ruvât an Sa'd b. Mansûr'u*. Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 83 (19a-25b, 6. H. asır), mec. 101/15 (206a-218b, 6. H. asır) (GAS 104).

30. Sünen sâhibi Ebû Dâvud'un İmâm Ahmed'e sorduğu râvîlerin hâlleri hakkındaki soruları (= *Su'âlât*). Beldelere göre tertib edilmiştir. Yazması: Zâhiriyye, mec. 46 (172-186 yk., NÂSİR 161).

31. Ebû Ubeyd Muh. b. Ali b. Osmân el-Âcurrî'nin (4. H. asır başları) *Sünen sâhibi Ebû Dâvud'a sorduğu suâller*. İbn Hacer, bu kaynağı *Tehzîb*'inde sıkça zikretmiştir. Yazmaları: Köprülü 292 (III, 30 yk., muht. 7. H. asır); Paris 2085 (68 yk., 7. H. asır).

32. Ebû Tâhir es-Silefî'nin (öl. 576 ? 578 H.) Şeyh Ebû Bekr Humeys b. Ali b. Ah. el-Cevzî'ye sorduğu suâller. Yazması: Zâhiriyye, hadis 349 (1-25 yk., NÂSİR).

33. Ebû Ca'fer Muh. b. Osmân b. ebî Şeybe el-Absî'nin (öl. 297 H.) İmâm Ali b. el-Medinî'ye ricâl hakkında sorduğu suâller. Muvaffik b. Abdillâh b. Abdilkâdir'in tahkiki ile 1981'de Riyad'da basılmıştır.

34. Ebû Abdillâh Muh. b. Abdillâh b. Hamdeveyh ed-Dabbî el-Hâkim'in (331-404 H.) *Es'iletu'l-Bağdâdîn'i* (Sila 83-27, 442). Yazması: Topkapı Sarayı, Ahmet III 624/18 (190a-199b, 628 H.; GAS 222).

35. Yine ona Ebû Sa'd Mes'ûd b. Ali b. Mu'âz es-Siczi'nin sorduğu suâller (*Tezkire* III, 118; Sila 83-27, 442).

36. Ebû Bekr Ah. b. Muh. b. Gâlib el-Berkânî'nin (öl. 425 H.) Dârekutnî'ye sorduğu suâller (İbn Hacer *Müfêhres* 18b). Yazmaları: Topkapı Sarayı, Ahmet III 624/12 (104a-116a, 628 H.); Kahire² I, 106, hadis 1558 (s. 539-546, 8. H. asır). Dr. Abdürrahîm Muh. Ah. el-Kaşkarî'nin tahkiki ile 1404 yılında, Pakistan-Lahor, Kütübâne-i Cemilî tarafından neşredilmiştir.

el-Hatîb'in bu *Su'âlât* üzerine notları (*ta'lik*) vardır. Yazması: Topkapı Sarayı, Ahmet III 624/10 (116-119 yk., 628 H.; GAS 209).

37. Ebû Abdirrahman Muh. b. el-Huseyn es-Sülemî'nin (325-412 H.) Dârekutnî'ye sorduğu suâller. Yazmaları: T. Sarayı. Ahmet III, 624/14 (157b-172a, 628 H.); Zâhiriyye, mec. 111 (205-215 yk., 643 H.) (GAS 209).

38. el-Hâkim en-Nisâbü'rî'nin Dârekutnî'ye sorduğu suâller. Yazması: T. Sarayı, Ahmet III 624/23 (268b-279b, 628 H.; GAS 209).

39. Hamza b. Yûsuf es-Sehmî'nin (öl. 428 H.) Dârekutnî'ye sorduğu suâller. Yazmaları: T. Sarayı, Ahmet III 624/12 (172b-189b, 628 H.); Zâhiriyye, mec. 111 (205-215 yk., 643 H.) (GAS 209).

VEFİYÂT KİTAPLARI¹

1. es-Sâğânî'nin *Dürrü's-sehâbe fî vefeyâtî's-sahâbe'si*.
2. Zehebî'nin *el-İ'lâm bi-vefeyâtî'l-a'lâm'i*².
3. Zekiyüddîn Abdülazîm el-Münzirî'nin *et-Tekmile li-vefeyâtî'n-nakale'si*³.
4. Ebû Sa'd es-Sem'ânî'nin *Ta'rihu'r-ruvât li'l-müte'ahhirin mine'r-ruvât'ı*.

5. Ebû'l-Kâsım Abdurrahman b. Mende'nin *K. el-Vefeyât'ı*. Oldukça geniş olan bu kitap hakkında Zehebî: "Ondan daha kapsamlısını görmedim." demektedir.

Vefeyât kitaplarının önemi hakkında *el-Cem' beyne's-Sahihayn* kitabının müellifi Ebû Abdillâh Muh. b. ebî Nasr el-Humeydî şunları söylemektedir: "Hadis ilimlerinden şu üç şeyin önemi takdim olunur: İl'el kitabı; bu sahada yazılmış en güzel eser Dârekutnî'nin *K. el-İl'el*'idir. Mu'telif ve muhtelif kitabı; (bu sahada en güzel eser kendinden öncekilere nisbetle el-Emîr Ebû Nasr b. Mâkûlâ'nın kitabıdır) ve şeyhlerin vefeyâtı üzerine kitap; bu sahada yazılmış bir kitap yoktur."⁴

Suyûtî, *Tedribu'r-râvî*'de diyor ki: "(el-Humeydî'nin sözünü ettiği) Vefeyât kitabının olmayışı ile kapsamlı bir çalışmanın olmadığı kastedilmiştir. Yoksa bu sahada pek çok eser vardır. İbn Zeber ve İbn Kâni'nin *Vefeyât*'ları gibi. İbn Zeber'in kitabına Hâfız Abdülazîz b. Ahmed el-Kettânî bir *Zeyl* yazmıştır, sonra buna Muh. el-Ekfânî, sonra buna Hâfız Ebû'l-Hasan b. el-Mufaddal, sonra buna el-Münzirî, sonra buna İzzüddîn Ahmed b. Muh. el-Huseynî, sonra buna muhaddis Ahmed b. Aybek ed-Dimyâtî ve en

1* Vefeyât, lugatte ölümün karşılığı olan vefâtın çoğuludur. Kısaca ölüm tarihleri anlamına gelir. Râvilerin vefât tarihlerini konu alan bir ilim dalıdır. Râvî tarihi bölümünün bir kısmını teşkil eder ve salt kronolojik açıdan râvilerin tarihini ele alır. Bunun yanı sıra râvî tarihi bilgisinde ise râvilerin hadis rivâyeti ile ilgili olayları, münekkid imamların bu kişiler hakkındaki görüşleri, râvinin nerelere rihlet ettiği, hangi beldelere hangi tarihlerde girdiği ve kimlerden ne zaman rivâyette bulunduğu gibi vs. konu edinilir.

Râvilerin vefeyâtı ile ilgili bilgilere bu tür umûmî tarih kitapları içinde de rastlanır. Ancak zamanla râvilerin sayısının artması vefeyât konusu üzerine müstakil eserler verilmesine ihtiyaç arz etmiştir.

2* Yazmaları: San'a Ktb. mecmû' 81 (MMMA, 1959, s.199) (27 yk., 887 H.); Zâhiriyye (?), NÂSİR 280).

3* Neşri: Beşşâr Avvâd Ma'rûf'un tahkiki ile Necef 1968-9, Matba'atu'l-Âdâb tarafından.

4* Bkz. *Tezkire* III, 1220.

sonunda buna Hâfız Ebû'l-Fadl el-İrâkî zeyller yazmışlardır.”

Ben derim ki: Vefeyât konusunda iki kâdı birer kitap te'lif etmiştir:

6. Kâdı Ebû'l-Huseyn Abdülbâkî b. Kânî' el-Bağdâdî el-Hâfız, öl. 351 H. Onun vefeyâtı 346 senesinin sonuna kadardır.

7. Kâdı Ebû Süleymân Muh. b. ebî Muh. Abdillâh b. Ahmed b. Reb'â b. Zeber er-Rebe'î ed-Dimaşkî, Dimaşk muhaddisi ve burasının kâdısı olan Muh. b. Zeber'in oğlu, hâfız, müfid, güvenilir musannif, öl. 379 H. Zehebi: “Onun yıllara göre hazırladığı *K. el-Vefeyât*'ı meşhûrdur.” demektedir⁵. Vefât tarihlerini Hicret'ten başlatarak 338 H. senesine kadar ulaştırmıştır.

8. İbn Zeber'e *Zeyl* yazan: Ebû Muh. Abdülazîz b. Ahmed b. Muh. b. Alî el-Kettânî et-Temîmî ed-Dimaşkî es-Sûfî el-Hâfız, öl. 466 H.

9. Daha sonra Kettânî'nin öğrencisi olan Dimaşk muhaddisi Ebû Muh. Hibetullah b. Ahmed el-Ensârî el-Ekfânî el-Hâfız —öl. 524 H.— hocasının *Vefeyât*'ına küçük bir *Zeyl* yazmıştır ki bu, 20 yıllık olup, 485 H. senesine kadardır. Kitabına *Câmi'u'l-vefeyât* adını vermiştir⁶.

10. Daha sonra el-Ekfânî'nin kitabına Şerefüddîn Ebû'l-Hasan Alî b. el-Mufaddal b. Alî el-Makdisî (sonra:) el-İskenderî el-Mâlikî el-Hâfız —eserler sâhibi, öl. Kâhire 611 H.—, bir *Zeyl* yazmıştır ki bu, 581 H. senesine kadar olan vefâtları kapsamaktadır.

11. Daha sonra İbnü'l-Mufaddal'ın kitabı üzerine Zekiyüddîn Ebû Muh. Abdülazîm el-Münzirî, pek güvenilir ve faydalı büyükçe bir *Zeyl* kaleme almıştır. Kimilerinin 3 cilt olduğunu söylemelerine karşılık, *Buğyetu'l-vu'ât*'ta tek cilt olduğu ve adının da *et-Tekmile li-vefeyâti'n-nakale* olduğu söylenmektedir. Münzirî, kitabında daha önceki vefeyât zeyllerinin pek çok kişiyi bünyesine almayı ihmâl ettiklerine değinmiştir.

12. Münzirî'nin eserine talebesi olan Hâfız İzzüddîn Ebû'l-Abbâs yahut Ebû'l-Kâsım Ahmed b. Muh. b. Abdîrrahman eş-Şerîf el-Huseynî el-Halebî (sonra:) el-Mısırî —öl. 695 H.— tek cilt hâlinde bir *Zeyl* yazmıştır.

13. Şerîfin kitabına da daha sonra gelen Şihâbüddîn Ebû'l-Hasan Ahmed b. Aybek b. Abdillâh el-Hüsâmî, ed-Dimyâtî, hâfız, muhaddis bir *Zeyl* yazmıştır ki bu, vebâ salgınının çıktığı 749 H. senesine kadardır. Müellifin kendisi de bu yıl içinde Ramazan ayında vebâdan ölmüştür.

14. İbn Aybek'in kitabına ise daha sonra hâfız Zeynüddîn Abdürrahîm el-İrâkî bir *Zeyl* kaleme almıştır ki, bu da 762 senesine kadardır.

15. Daha sonra onun oğlu Velîyüddîn Ebû Zür'atî'l-İrâkî, öldüğü sene olan 826 senesine kadar bir *Zeyl* yazmıştır. Sahâvî ise : “Ancak benim gördüğüm bunun 787 senesine kadar olan kısmıdır. Bu tarihten sonraki yıllar ise ayrı ayrı küçük yapıprakçklar üzerinde yazılı idi.” demektedir.

5* Bkz. *Tezkire* III, 982. Yazması: British Mus. 1620, Or. 1019 (82 yk. 705 H.) (GAS 204).

6* Bkz. *Tezkire* III, 1275.

Daha sonra kaleme alınan zeyiller, öncekilerden hem daha kapsamlı hem de daha faydalıdır. Bununla berâber hepsi de kronolojik olarak hazırlanmıştır⁷.

7* Diğer vefeyât kitapları:

1. Ebû'l-Me'âlî Muh. b. Râfî b. Hicris Takiyüddîn es-Selâmî es-Sâmidî'nin (öl. 774 H.) *Vefeyât*'ı.

Neşri: Beşşâr Avvâd Ma'rûf ve Sâlih Mehdi Abbâs'ın tahkiki ile 2 cilt hâlinde, 1982'de Beyrut'ta Mü'essetü'r-Risâle tarafından.

İbn Râfî' bu kitabını, Alemuddîn Ebû Muh. el-Kâsım b. Muh. el-Birzâlî'nin (öl. 739) *Ta'rih*'ine zeyl olarak kaleme almıştır ki, bu kitap, *Vefeyâtü Birzâlî* adıyla da marûf olup, asıl adı şöyledir: *el-Muktefâ li-Ta'rihi Ebi Şâme*'dir.

Bu esere de Şihâbuddîn Ahmed b. Haccî b. Mûsâ b. Ahmed el-Husbânî ed-Dimaşkî (öl. 816 H.) bir vefeyât zeyli yazmıştır.

2. Şemsüddîn Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Muh. b. Hallikân'ın *Vefeyâtul-a'yân ve-enbâu ebnâ'iz-zemân mimmâ sebete bi'n-nakli eve's-sem'ev-esbetehu'l-a'yân*'ı.

Bu eserde 855 kişinin tercemesine yer verilmiştir. Bunlar vezirler, melikler, düşünlürler ve ulemâdan oluşmaktadır. Birinci asırdan 7. hicri asrın sonuna kadar yaşayan a'yânı içermektedir. Ancak tertibi kronolojik olmayıp, alfabetiktir.

Müellif eserini Kahire'de 654/1256 yılında yazmaya başlamış, Şâm'da 672/1274 tarihinde tamamlamıştır.

Basmaları:

a) İbn Challikani Vitae illustrium virorum nunc primum, arabic edit. F. Wüstenfeld, Göttingen 1835-1843., publ. par M. G. de Slane, Paris 1838-1842 (No. 678'e kadar).

b) Bülâk 1275, 1299; Kahire 1269, 1310, 1910.

c) İstanbul, Matba'atu'l-Âmire 1864/1280.

d) *Fevâtul-Vefeyât* ile birlikte hâmişinde *Şakâ'iku'n-nu'mâniyye, İkdu'l-manzûm fi afâdili'r-Rûm* ile olduğu hâlde 2 cilt hâlinde Mısır, Matba'atu'l-Meymeniyye 1310/1894.

e) M. Muhyiddîn Abdülhamid'in tahkiki ile Kahire, Mekt. Nehda 1948-49, 6/3 cilt hâlinde.

f) İhsân Abbâs'ın tahkiki ile Beyrut 1978'de, 8 cilt hâlinde Dâru Sâdır tarafından.

g) Tahrân, taşbaskısı 1284 H.

İbn Hallikân'ın eseri Farsça'ya çevrilmiştir. Bunlardan ikisi zamanımıza yazma olarak ulaşabilmiştir:

1) Yûsuf b. Ahmed b. Muh. b. Osmân tarafından 895 H./1490 M. tarihinde kaleme alınmış. Yazması: British Mus. pers. I, 334.

2) Kebîr b. Üveys b. M. el-Latîfî, Sultân Selim I için tercüme etmiştir. Yazması: Ouseley, No. 376; Kings Coll. 10; Cambridge Suppl. 1359; Bodl. pers. 361.

Türkçesini Muh. b. Muh. Rodosizâde hazırlamıştır. Tercümesi 1280 tarihinde İstanbul'da basılmıştır.

Pek çok kişi tarafından ihtisârları yapılmıştır:

1. İbnü'l-Esir, Haleb, Osmâniyye kütüphanesi (MMMA, 1955, s. 28).

2. İbn Abdilhayy el-Mecdelî. Yazması: Müellif hattı ile Haleb, Osmâniyye Kütüphanesi (MMMA, 1955, s. 191).

3. Oğlu Mûsâ. 752'de bitirdiği ihtisârının yazması: İndiana Office 705.

4. Alî b. Ya'kûb el-Bârizî'nin 751 H. senesinde tamamladığı *Muhtasaru'l-enbâ*'nın yazması mevcuttur: Paris 2060.

Vefeyâtul-a'yân üzerine yapılan zeyiller:

1. *Tâli K. Vefeyâti'l-a'yân*. Bu zeyl, el-Muvaffak Fadlullah b. ebî Muh. Fahr es-

Sakâ'î'ye âittir (*Dürer* III, 233). Yazması: Paris 2061.

2. Muh. b. Ahmed el-Kutubî'nin (öl. 764 H.) *Fevâtu'l-Vefeyât*'ı. Basmaları: a) 2 cilt hâlinde Bülâk 1283, 1299; b) Muh. Muhyiddîn Abdülhamîd tahkiki ile Kahire, Mekt. Nehda 1951, 2 cilt hâlinde.

İbn Hallikân'ın eserinde zikretmediği kişilerin tercemelerine yer vermiş olup, düzeni alfabetiktir.

3. Ahmed b. Muh. el-Miknâsî, İbnü'l-Kâdî'nin (öl. 1025 H.) *Dürretü'l-hicâl fî esmâ'ir-ricâl*'i. Neşredilmiştir: Muh. el-Ahmedî Ebû'n-Nûr tahkiki ile, 3 cilt hâlinde, Mektebetu'l-Atika, Tunus 1970, Kahire, Dâru't-Turâs 1972.

4. Ebû'l-Kâsım Abdullah b. Muh. b. Abdilaziz el-Begâvî'nin (214-317 H.) *Ta'rihu vefâtî's-şuyûh*'u. Yazması mevcuttur: Zâhiriyye, mec. 106 (168-176 yk., 5. H. asır) (GAS 175).

5. Ahmed b. Huseyn el-Kostantîni, İbn Kunfuz'un (öl. 810 H.) *K. el-Vefeyât*'ı.

Basması: Adil Nüveyhed'in tahkiki ile 1971'de Beyrut.

6. Salâhüddîn Halîl b. Aybek b. Abdillâh es-Sadeffî'nin (öl. 764 H.) *el-Vâfi bi'l-vefeyât*'ı.

Muhtelif bölümleri meşredilmiştir:

a) Wiesbaden, Dâru'n-Neşr, Franz Steinz 1962, 17 cilt; 1988, 18. cildi.

b) 1984 Beyrut, el-Huceyrî tahkiki ile 13. cildi.

7. İbrâhîm b. Sa'îd b. Abdillâh el-Habbâl en-Nu'mânî el-Mısıri'nin (391-482 H.) vefeyât üzerine eseri: *Cüz' fihî vefeyâtü kavmin mine'l-Misriyyin ve neferin siwâhum min seneti hams ve seb'in ve selâsumi'a*.

Bu kitap, 375-455 H. yılları arasındaki ölüm tarihlerini içermektedir (*Hallikân* VII, 76).

Neşri: Dr. Salâhüddîn el-Müneccid'in tahkiki ile MMMA, 1956, s. 286-337.

8. Muh. b. Nâsiriddîn ebî Bekr b. Abdillâh b. Muh. el-Kaysî ed-Dimaşkî Şemsüddîn Ebû Abdillâh'ın (777-842 H.) nazım hâlinde 817 H. senesinde tamamladığı: *Bed'î'atu'l-beyân an mevâtî'l-a'yân ale'z-zemân*'ı. Yazması: Kahire, mustalah 170 (27 yk., 1135 H.).

9. İbnü'l-Hatîb el-Kasmatîni'nin *Vefeyât*'ı (*Nefhu't-tib* V, 197, 496).

10. Ebû Amr Osmân b. Ahmed b. Abdillâh b. Yezîd ed-Dakkâk İbnü's-Semmâk el-Bağdâdî'nin (öl. 344 H.) *Vefeyâtü şuyûhih*'si. Yazması: Zâhiriyye, mec. 106 (177a-178b, 5. asır H.).

11. Ebû Ya'kûb İshâk b. ebî İshâk İbrâhîm b. Muh. b. Abdirrahman es-Serahsî el-Karrâb'ın *Ta'rihu's-sinin*'i. İki cilt olan eserinde, Hz. Peygamber'den (sav) başlamak üzere kendi vefâtı olan 429 yılına kadar yaşayan ilim ehlinin vefâtlarını biraraya getirmiştir (*Tezkire* III, 1101).

12. Muh. b. Mahled'in *Ta'rihu vefâtî şuyûhih*'si (*Tarih Bağdâd* XIV, 307).

13. el-Mübârek b. Ahmed el-Ensârî'nin *Vefeyâtü's-şuyûh*'u (*Hallikân* I, 358).

14. İbn Hacer'in *Nazmu vefeyâtî'l-muhaddisin*'i (*Fihris* 336).

15. Üç vefeyât kitabı birarada neşredilmiştir. Bunların kapsadığı yılların toplamı 1000'dir. Muh. Hicci'nin tahkiki ile 1976'da Rabât'ta basılan eserde yer alan kitaplar, sırasıyla: Ahmed b. el-Kunfuz'un (704-809 H.) *Şerefu't-tâlib fî esnâ'l-matâlib*'i. 1-93 sayfa, hicretin başından 807 H. senesine kadar; Ahmet b. Yahyâ el-Venşerî'si'nin (834-914 H.) *Vefeyât*'ı. 90-156 s., 701-912 H. seneleri arası; Ahmed b. Muh. b. el-Kâdî'nin (960-1025 H.) *Laktu'l-ferâ'id min lifâzati hikaki'l-fevâ'id*'i. 160-332 s., 700-1009 H. seneleri arası.

HADİS İSTİLÂHLARINA DÂİR KİTAPLAR

Daha önce de geçtiği gibi bu sahada ilk eser veren Hâfız Ebû Muh. er-Râmeihürmüzî'dir. Ancak onun kitabı kapsamlı olmaktan uzaktı. Daha sonra gelen Ebû Abdillâh el-Hâkim, hadis ilimlerinden 50 nev'i zikretmiş, ancak onun eseri de yeterince kapsamlı olmadığı gibi, kendi kitabını geliştirip tehzîb de etmemiştir.

1. Daha sonra gelen Hâfız Ebû Amr Osmân b. es-Salâh, kaleme aldığı *K. Ulûmi'l-hadis*'inde hadis ilimlerinden 65 nev'i ele alıp, tehzîb ederek inceledi ve başka kaynaklarda olmayan farklı şeyleri zikretti. Bu kitap, nâsa hadis ilimlerinde bir dayanak ve başvuru kaynağı olmuştur. Bu eseri nazım hâline dönüştürenler olduğu gibi pek çokları da bunun üzerine muhtasar, müstedrek, muktasar, mu'âriz ve muntasar türünde çalışmalar yapmışlardır.¹

Zeynüddîn el-Îrâkî, Bedrüddîn ez-Zerkeşî ve Hâfız İbn Hacer'in birer *Nüket*'leri vardır.

Îrâkî'nin *Nüket*'i tek cilt olup *et-Takyîd ve'l-îdâh li-mâ utlika ve uġlika min Kitâbi İbni's-Salâh* adını taşımaktadır.²

Hâfız İbn Hacer'in *Nüket*'inin adı *el-İfsâh alâ Nüketi İbni's-Salâh*'tır.

İbnü's-Salâh'ın meşhûr kitabını birçokları ihtisâr etmişlerdir:

a. Bedrüddîn b. Cemâ'a'nın *el-Menhelü'r-revî fi'l-hadîsi'n-Nebevî*'si³:

1* Çeşitli baskıları gerçekleştirilmiştir:

a) Ebû'l-Hasenât el-Leknevî'nin tashihi ile *Zafru'l-emânî fi muhtasari'l-Cürçânî* ile birlikte 2 cüz hâlinde, taşbaskısı, Hind 1304.

b) Şeyh Mahmûd es-Semkarî el-Halebî'nin tashihi ile 1326, Mısır, Matba'atu's-Se'âde tarafından.

c) Bintü's-Şâtî'nin tahkiki ile el-Hey'etu'l-Mısriyyetü'l-âmmeh li'l-kitâb tarafından 1976 Kahire.

d) Nûreddîn İtr'in tahkiki ile 2. baskısı 1972 yılında Medine'de el-Mektebetü'l-İlmiyye; 3. baskısı Dimaşk'ta Dâru'l-Fikr tarafından.

2* İki baskısı yapılmıştır:

a) Haleb 1931, Matba'atu'l-İlmiyye.

b) Abdurrahman b. Muh.'in tahkiki ile 1969 Kahire, Mektebetü'l-Kâhire.

* Yine aynı konuda Sirâcüddîn Ebû Hafs Ömer b. Reslân el-Bulkînî (724-805 H.), *Mahâsinu'l-istilâh ve-tadmînu Kitâbi İbni's-Salâh* adı verilen bir eser kaleme almıştır. İbnü's-Salâh'ın mukaddimesi ile birlikte basılmıştır.

İzzüddîn Tâhir b. Hasan b. Ömer b. Habib (öl. 808), *Mahâsin*'i nazım hâline getirmiştir. Yazması: Kahire, mustalah 318, Halîm (124 yk., 807 H.).

3* Muhyiddîn Abdurrahman Ramadân'ın tahkiki ile neşredilmiştir: Mecelletu Ma'hi-di'l-Mahtûtât 21/1975/29-116, 196-255.

Mısır diyârında kâdılar kâdısı Bedrüddîn Muh. b. İbrâhîm b. Sa'dillâh b. Cemâ'a el-Kinânî el-Hamavî eş-Şâfi'î, Mısır'da 733 H. senesinde vefât etmiş, Karâfe kabristanına defnedilmiştir.

Bu muhtasarı müellifin torunu olan İzzüddîn Muh. b. ebî Bekr b. Abdilazîz b. Bedriddîn b. Cemâ'a el-Kinânî, *el-Menhecü's-sevî fi şerhi'l-Men-heli'r-revî* adıyla şerhetmiştir.⁴

b. Nevevî'nin *el-İrşâd*'ı. Müellif, İbnu's-Salâh'ın kitabının özeti olan *İrşâd*'ını daha sonra *Takrîbu'l-İrşâd*⁵ adıyla yeniden ihtisâr etmiştir ki, şu anda nâs arasında meşhûr olan *Takrîb*, işte budur.

Takrîb üzerine içlerinde Zeynüddîn el-İrâkî, es-Sehâvî⁶ ve Suyûtî'nin de bulunduğu bir grup tarafından şerhler yazılmıştır.⁷

Zeynüddîn el-İrâkî, *Takrîb*'i *Nazmu'd-dürrer fi ilmi'l-eser* adıyla ilâveleriyle birlikte elfiyeli bir nazım hâline dönüştürdü⁸. Daha sonra yine kendisi, bu nazmı biri uzun, diğeri ise kısa ve özet hâlinde olmak üzere iki kere şerhetti.

Sehâvî de İrâkî'nin bu *Elfiyye*'sini *Fethu'l-muğis fi şerhi Elfiyyeti'l-hadis* adıyla şerhetmiştir. Bu, *Elfiyye* şerhlerinin en üstünü olmakla, telhîs ve tahkîki biraraya getirmek ve itkân husûsunda benzersizdir⁹.

Suyûtî'nin *Elfiyye* şerhinin adı ise *Katru'd-dürrer*'dir¹⁰.

4* Bkz. *Sila* 85-29, 501.

5* = *et-Takrîb ve't-teysîr fi hadisi'l-Beşîri'n-Nezîr*.

Üç baskısı yapılmıştır:

a) Kahire Mahmûd Tevfîk Matb.

b) el-Kirmânî'nin Buhârî şerhi olan *el-Kevâkibu'd-derârî*'nin ilk cildinin başında: 1356, Matba'atu'l-Misriyye.

c) el-Bârûdî'nin tahkiki ile 1986 Beyrut Dâru'l-Cinân tarafından.

6* Bkz. *Fihris* 990.

7* Suyûtî'nin şerhi: *Tedribu'r-râvî fi şerhi Takrîbi'n-Nevevî*. Birkaç kez basılmıştır:

a) Kahire, Matba'atu'l-Hayriyye 1301/889.

b) Abdülvehhâb Abdüllatîf'in tahkiki ile 1966 Kahire, Dâru'l-Kutubi'l-Hadise tarafından.

* İbnu's-Salâh'ın *Ulûmu'l-hadis*'ini ihtisâr edenlerden birisi de Ali b. Abdillâh b. ebî'l-Hasan b. ebî Bekr el-Erdebîlî Tâciüddîn et-Tebrîzî'dir (öl. 746 H) (*Dürrer* III, 73).

8* = *et-Tabsîre ve't-tezkîre fi usûli'l-hadis*. Hindistan'da Matba'atu'l-Fârûkiyye tarafından taşbaskısı yapılmış olup, üzerine Ebû Sa'id Muh. b. Huseynî'nin hâşiyeleri vardır. Ayrıca Ah. Muh. Şâkir'in tahkiki ile 1988 yılında Beyrut'ta Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye tarafından neşredilmiştir. Kendi yaptığı şerhi ise 3 cilt hâlinde Beyrut'ta aynı yayınevi tarafından basılmıştır.

9* Hindistan'da taşbaskısı yapılmıştır. Abdülvâhid Muh. Osmân'ın tahkiki ile Mısır'da 1969 yılında Mektebetu'l-Kâhire'de, 1388 yılında ikinci tab'ı Medine'de Mektebetu's-Selâfiyye tarafından gerçekleştirilmiş, daha sonra bu neşir 1983 yılında Beyrut'ta Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye tarafından tekrarlanmıştır.

Bizzât Zeynüddîn el-İrâkî de kendi nazmına aynı isme sâhip bir şerh yazmıştır. Mahmûd Hasan Rebî'nin ta'lik ve tashihleri ile tek cilt içinde 4 cüz' hâlinde 1355 senesinde Kahire'de basılmıştır. Bu tab'ı Beyrut'ta Âlemu'l-Kutub tarafından 1988 yılında tekrarlanmıştır.

10* Yazması: Kahire, mustalah 246 (45 yk., 886 H.).

Kutbuddîn Muh. b. Muh. el-Haydarî ed-Dimaşkî'nin *Elfiyye* şerhi *Su'ûdu'l-merâkî* adını taşımaktadır.

Şeyhu'l-İslâm Kâdı Ebû Yahyâ Zekerîyyâ' b. Muh. el-Ensârî el-Mısırî eş-Şâfi'î —öl. 928 Mısır—, Irâkî'nin *Elfiyye*'sini *Fethu'l-bâkî bi-şerh Elfiyye-ti'l-İrâkî* adıyla şerhetmiştir¹¹. Şeyh Ali b. Ahmed b. Mükrim es-Sa'îdî el-Adevî el-Mâlikî —öl. Mısır 1189 H.—, bu şerhin üzerine tek ciltlik bir hâşiye kaleme almıştır¹².

Suyûtî de, Irâkî'nin *Elfiyye*'si gibi ayrı bir *Elfiyye* hazırlamış, ona nisbetle pek çok ilâve bilgilere yer vermiştir¹³.

2. Bu fennin kitaplarından birisi de Hâfız İbn Hacer'in *Nuhbetu'l-fiker fi mustalahı ehli'l-eser*'idir¹⁴.

Daha sonra müellifin kendisi, bunu *Nüzhetu'n-nazar* adıyla şerhetmiştir¹⁵.

11* Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye tarafından 3 cilt hâlinde Beyrut'ta neşredilmiştir.

12* Mısır'da yazmaları vardır. Bkz. Ezher, mustalah s. 337; Kahire, mustalah s. 213; Kahire, Suppl. I, s. 250. el-Adevî'den başka Mansûr b. Abdurrezzâk b. Sâlih et-Tûhî (öl. 1090) bir hâşiye kaleme almıştır. Yazması: Kahire, Suppl. I, 242 (204 yk.).

* Irâkî'nin *Elfiyye*'sine başkaları da şerhler yazdılar:

1. Zeynüddîn Ebû Muh. Abdurrahman b. ebî Bekr b. Muh. el-Aynî el-Hanefî (837-893 H.). Yazması: Kahire, mustalah 246-7 (57 yk.).

2. Kâsım b. Kutlûboğâ'nın *Hâşiye alâ Şerhi Elfiyyeti'l-İrâkî'si* (Fihris 972). Yazması: Kahire, mustalah 213, Tal'at 798 (38-69 yk., 889 H.).

3. Abdullah b. Muh. el-Acemî el-Furûdî eş-Şenşûrî (öl. 999 H.), Irâkî'nin *Elfiyye*'si ile şerhlerini telhîs etmiştir: *Hulâsatu'l-fikr fi şerhi'l-muhtasar fi mustalahı ehli'l-eser*. Yazması: Kahire, Suppl. I, 249 (68 yk., 1085 H.).

13* Müellif, bu nazmını 881 H. senesinde tamamlamıştır. Şu isimlerle maruftur: *Nazmu'd-dürer = Elfiyyetu'd-dürer fi ilmi'l-eser = el-Elfiyye fi mustalahı'l-hadis = Elfiyyetu's-Suyûtî*.

İki baskısı gerçekleştirilmiştir:

a) 1332 Kahire, Matba'atu'l-Bosfor.

b) Altında Ebû Recâ' Muh. Muhyiddîn Abdülhamîd'in şerhi ile beraber: Kahire 1951, Matba'atu Mustafa Muh.

Suyûtî'nin *Elfiyye*'si üzerine iki şerh yazılmıştır:

a) Müellifin kendisi *el-Bahru'llezî zahar fi şerhi Elfiyyeti'l-eser* adı ile şerhetmiştir. Yazması: Kahire, mustalah 169, Halîm 10 (73 yk.).

b) Hicrî 14. asır ulemâsından Şeyh Muh. Mahfûz b. Abdillâh et-Türmüsî'nin 1329 yılında kaleme aldığı *Menhecû zevî'n-nazar fi şerhi manzûmeti ilmi'l-eser*'i (Fihris 504). 1332 yılında Elfiyye ile birlikte Kahire'de Matba'atu'l-Cemâliyye tarafından basılmıştır.

14* Çeşitli baskıları yapılmıştır:

a) Şerhi olan *Nüzhe* ile birlikte: Nassau Lee + Abdülhâlik + Gulâm Kâdir'in tahkiki ile, 1862 Calcutta, Royal Asiatic Soc. of Bengal, 74 sayfa.

b) Hind, taşbaskı, 7 sayfa.

c) Bülâk 1303, 8 sayfa.

d) Kahire 1308, 1323.

15* = *Nüzhetu'n-nazar bi-tevdihi Nuhbeti'l-fiker*. Çeşitli baskıları yapılmıştır:

a) Hind 1295, taşbaskısı, 74 s.

Nüzhe üzerine Şeyh Ebû'l-İmdâd İbrâhîm b. İbrâhîm b. Hasan el-La-kânî el-Mâlikî, *el-Vatar min Nüzheti'n-nazar* adıyla bir hâşiye yazmıştır¹⁶.

Bir başka hâşiyeyi de Şeyh Kâsım b. Kutlûbôgâ el-Hanefî kaleme almıştır¹⁷.

Nuhbetü'l-fiker'in başka şerhleri de vardır:

a. Oğlu Kemâlüddîn Muh. b. Ahmed b. Hacer el-Askalânî'nin *Netice-tu'n-nazar fi şerhi Nuhbeti'l-fiker*'i.

b. İbn Hacer'in muâsır Kemâlüddîn Ebû Abdillâh Muh. b. el-Hasan b. Alî b. Yahyâ b. Muh. b. Halef b. Halîfe et-Temîmî ed-Dârî el-Mâlikî el-Mağribî (:aslen) eş-Şümennî —ki bu, Kostantiniyye kapısındaki Şümenne isimli mezreaya nisbettir— el-İskenderî, Kâhire'ye yerleşmiş, öl. 821 H.

İbn Hacer, onun terceme-i hâlini anlattığı *Mu'cem*'inde: "O, benim hadis ilimleri hakkında hülâsa ettiğim *Nuhbetü'l-fiker*'i nazım hâline getirdi. Daha sonra onun *Nuhbetü'l-fiker* şerhini kendi el yazısı ile gördüm." demektedir.

c. Şeyh Aliyyü'l-Kârî el-Hanefî'nin *Mustalahâtu ehli'l-eser alâ Şerhi Nuhbeti'l-fiker*'i, İbn Hacer'in şerhine yazdığı bir şerhtir¹⁸.

d. Aynı şekilde Abdurra'ûf el-Münâvî'nin *el-Yevâkît ve'd-dürer fi şerhi şerhi Nuhbeti'l-fiker*'i¹⁹.

e. Kezâ bunu Şeyh Ebû'l-Hasan Muh. Sâdık b. Abdi'l-Hâdî es-Sindî el-Medenî el-Hanefî de şerhetmiştir²⁰. Medîne'ye yerleşmiş olan müellif, bura-

b) Mısır 1302, Matba'atu'l-Meymeniyye.

c) Kahire 1327, Matba'atu's-Se'âde.

d) Kahire 1333, Matba'atu'l-Cemâliyye.

f) Cawnpore 1339/1920, Matba'atu'l-Mecidi.

16* = *Kadâ'ul-vatar min Nüzheti'n-nazar*. Yazmaları: Paris 761 (40-396 yk.); Kahire¹ I, 242, mec. 15 (392 yk., 1156 H.), mec. 16 (467 yk., 1095 H.).

17* Yazmaları: Zâhiriyye, âmm 61 (25-40 yk.; NÂSIR 99); Ezher, mustalah 333 (66-79 yk.); Kahire, mustalah, Tal'at 165 (41-59 yk.), Teymûr 57 (1153 H.), Teymûr 101 (16 s.), Teymûr 14 (33 s., 1083 H.), hadis 66 (30-41 yk., 1119 H.).

* İbn Hacer'in *Netice*'si üzerine şerh yazan başka müellifler:

1. Nûreddîn Ebû'l-İrşâd Alî b. Muh. b. Abdurrahman el-Echûrî'nin (967-1066 H.) *Hâşiye*'si. Yazması: Kahire, mustalah, 216-7, Teymûr 161 (231 s.), Tal'at 157 (113 yk.).

2. Kemâlüddîn Ebû'l-Me'âlî Muh. b. Muh., İbnü ebî Şerîfin (822-906 H.) *Hâşiye*'si. Kahire'de yazmaları mevcuttur: Ezher, mustalah 338; ayrıca: Berlin 1108.

3. Bürhânüddîn Ebû İshâk İbr. b. Hasan (yahut Sü. l.) el-Kürdî el-Kevrânî el-Halebî'nin (1025-1101 H.) *Hâşiye*'si. Yazmaları vardır: Kahire, mustalah s. 215; ayrıca: Berlin 1111.

4. Son asır ulemâsından Abdullah b. Huseyn Hâtir el-Adevî el-Ezherî'nin *Hâşiye*'si: *Laktu'd-dürer*. Basılmıştır: 1323 Kahire, Matba'atu't-Tekaddümi'l-ilmiyye.

18* İstanbul'da 1909/1327 yılında Uhuvvet Matbaasında basılmıştır.

19* Yazmaları: Esad ef. 258; Kahire¹ I, 255 (163 yk., 1031 H.); Garret 1468.

20* = *Behcetü'n-nazar alâ şerhi Nuhbeti'l-fiker*. 1309 H. senesinde Kahire'de basılmıştır

da 1138 H. senesinde vefât etmiştir.

Nuhbe'yi nazım hâline getirenler de olmuştur:

a. Biraz evvel zikri geçen Kemâlüddîn eş-Şümennî nazım hâline getirmiştir²¹. Daha sonra bu nazmı oğlu Takiyyüddîn Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Muh. eş-Şümennî el-Kostantînî (:aslen) el-İskenderî (:doğduğu yer) el-Kâhirî (:çıkıldığı yer) el-Mâlikî (sonra:) el-Hanefî şerhetmiştir. Bunun dışında müellif, İbn Hişâm'ın *Muğnî*'sini de şerhetmiş, *Şifâ*'ya hâşiyeler yazmıştır. 872 H. senesinde vefât etmiştir. Şerhine şu ismi vermiştir: *el-Âlî'r-rütbe fî şerhi nazmî'n-Nuhbe*²².

b. Ebû Hâmid el-Fâsî'nin *İkdü'd-dürrer fî nazmi Nuhbeti'l-fiker*'i: Ebû Hâmid Sîdî'l-Arabî b. ebî 'l-Mehâsin Sîdî Yûsuf b. Muh. el-Fâsî (:oturduğu yer ve lakabı) el-Kasrî (:aslen) el-Fihri (:neseben), öl. 1052 H.

Daha sonra kendi nazımını bir kaç kez şerhetmiştir.

Yine onun nazımının sonunda *et-Turfe* adını verdiği, hadis lakapları (terimleri) hakkında muhtasar bir manzûmesi de vardır.

Yine bu nazmı Ebû Abdillâh Sîdî Muh. Fethâ b. Şeyhi'l-İslâm ebî Muh. Abdilkâdir b. Alî b. ebî'l-Mehâsin Sîdî Yûsuf el-Fâsî —öl. 1116 H.— şerhetmiştir. Bu şerh meşhûrdur ve nâs arasında kullanılmaktadır. Bu asırda ben de bu şerhin kenarına düştüğüm notlarla bir kaç hâşiye yazdım²³.

(*Nüzhetu'n-nazar* ile birlikte).

* *Nuhbe* üzerine şerh yazan başkaları:

1. Ebû Muh. Abbâs b. Muh. b. Ah. b. es-Seyyid Rıdvân, İbn Hacer'in *Nuhbetu'l-fiker*'ini *Bülûğu'l-vatar min mustalahı ehli'l-eser* adı ile ihtisâr etmiş, daha sonra bu kitabını: *Fethu'l-berr bi-şerhi Bülûğu'l-vatar* adıyla şerhetmiştir. 1321 yılında Kahire'de basılmıştır.

2. Şeyh Muh. Sa'id Abdülgaffâr'ın (öl. 1329 H.) şerhi: *Mübtedâ'l-haber fî mebdâ'ül-mil'eser*. 88 sayfa olarak Kahire'de basılmıştır.

3. Seriyüddîn b. Ah. b. Mecdiddîn ed-Derverî'nin (öl. 1066 H.) 1043 H. yılında kaleme aldığı *Hâşiye*'si. Yazmaları mevcuttur: Kahire, mustalah 215-216.

4. Muh. Ekrem b. Abdirrahman es-Sindî el-Mekki'nin *Im'ânu'n-nazar fî şerhi Nuhbeti'l-fiker*'i. Yazması: Kahire, mustalah 166-167, Tal'at 184 (52 yk., 1048 H.).

5. İbnü'l-Müberriid es-Sâlihî'nin şerhi (*Fihris* 1141).

6. Ebû Abdillâh Muh. b. Cemâlidîn Abdillâh b. Alî el-Harâşî el-Mâlikî'nin (1010-1101 H.) şerhi: *Müntehâ'r-rağbe fî halli elfâzi'n-Nuhbe*. Yazmaları: Ezher, must. 376 (243 yk., 1184 H.); Teymûr 89 (465 s., 1187 H.).

7. İbr. b. Muh. b. İbr. el-Halebî el-Hanefî'nin (öl. 956 H.) *Hâşiye*'si. Yazması: Kahire, must. 214, hadis 330 (1-27 yk.).

8. Gazanfer b. Ca'fer'in 1002 H. senesinde kaleme aldığı *Hâşiye*'si. Yazması: Kahire, must. 216, hadis 372 (52 yk., 1121 H.).

21* = *er-Rütbe fî nazmî'n-Nuhbe*. Yazmaları mevcuttur: Kahire, mustalah 223, 318.

22* Yazmaları vardır: Ezher, mustalah 358; Kahire, must. 258-9; Kahire, Suppl. II, 120.

23* *Nuhbe*'yi başkaları da nazım hâline dönüştürmüşlerdir:

1. Ah. b. İbr. b. Nasrillâh b. Ah. el-Askalânî (800-879 H.), *Nuhbe*'yi nazım hâline getirmiştir: *Nüzhetu'n-nazar nazmı Nuhbeti'l-fiker*. Yazması: Kahire, must. 318, Tal'at, mec. 880 (112-116 yk., 850 H.).

3. Seyyid Şerif el-Cürcânî'nin *Muhtasaru Câmi' li-ma'rifeti ulûmî'l-hadis'i*: es-Seyyid eş-Şerîf Ebû'l-Hasan Ali b. Muh. b. Ali el-Huseynî el-Cürcânî el-Hanefî, Şîrâz'da 816 veya el-Aynî'ye göre 814'de vefât etmiştir. Bir mukaddimeden sonra "maksad"lara ayırarak konuları ele almıştır. Çoğunluğunu Hasan et-Tibî'nin usûl-u hadîse dâir *Hulâsa's*ından nakletmiştir²⁴.

Bunu müteahhir allâme Ebû'l-Hasenât Muh. Abdülhayy el-Leknevî el-Hindî —öl. 1304 H.—, *Zafru'l-emânî fi Muhtasari'l-Cürcânî* adıyla şerhetmiştir²⁵.

4. İbn Fereh'in *Kasîdetu'l-Ğarâmiyye'si*²⁶: Ebû'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Fereh b. Ahmed b. Muh. el-Lahmî el-İşbîlî eş-Şâfiî, Dimaşk'a yerleşmiş, öl. 699 H. Onun bu manzûmesi hadis terimleri üzerinedir. "*Garâmi sahih*..." diye başladığı için böyle anılmıştır.

Birkaç müellif tarafından şerhleri yazılmıştır:

a. Hâfız Kâsım b. Kutlûboğâ el-Hanefî'nin şerhi²⁷.

b. Bedrüddîn Muh. b. ebî Bekr b. Cemâ'a'nın *Zevâlu't-tereh bi-şerhi manzûmeti İbn Fereh* adlı şerhi.

Buğyetu'r-ruvât'a göre onun bu manzûme üzerine 3 ayrı şerhi vardır²⁸.

c. Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Hüseyin b. Ali b. el-Hatib b. Kunfuz el-Kastamî'nin —öl. 810 H.— şerhi²⁹.

d. Şemsüddîn Ebû'l-Fadl Muh. b. Muh. b. Muh. ed-Delecî el-Osmânî eş-Şâfiî'nin —öl. 947 yahut 950 H.— şerhi.

e. Muh. b. İbrâhîm b. Halil et-Tetâ'î el-Mâlikî'nin —öl. 937 H.— şerhi³⁰.

2. Ah. b. Kâsım el-Bûnî'nin *ed-Dürer'i* (*Fihris* 237).

3. İbnü'l-Emîr es-San'ânî'nin *Kasabu's-seker fi nazmu Nuhbeti İbn Hacer'i* (*Fihris* 513-514).

24* İki baskısı yapılmıştır:

a) Taşbaskısı, Hind 1282, 6 sayfa.

b) Fu'âd Abdülmun'im Ahmed'in tahkiki ile 1983 İskenderiye, Dârü'd-Da've tarafından, 94 sayfa.

25* Basması: 1304 taşbaskısı, Hindistan, 336 sayfa.

26* Mısır'da pek çok yazması vardır. Basmaları: Abdülganî b. Abdilvehhâb el-Cemmâ'ilî'nin *Umdetu'l-ahkâm*'ının arkasında, Delhi 1306, 1313, 1323; *Mecmû' min mühimmâtî'l-mütân* içinde: Kahire 1297, 1302, 1304; Bülâk 1863.

27* Bkz. *Fihris* 972. Yazması: Kahire, mustalah, 251, mec. 68 (13-31 yk., 1145 H.); Paris 3432/3.

28* Basması: F. Risch, Leiden 1885.

Şeyh Ah. b. Ubâde b. Berri'l-Adevî el-Mâlikî (öl. 1193 H.), bunun üzerine bir hâşiye yazmıştır. Yazması: Ezher, must. 337 (69 yk.) ve Tûnus, Zeyt. II, 236.

29* = *Şerefu't-taleb fi şerhi Kasîdeti İbn Fereh* = *Şerefu't-taleb fi esnâ'l-matâlib* (*Fihris* 84, 974). Yazmaları: Kahire, mustalah 254-5, Teymûr, mec. 285 (332-413 yk.), Teymûr, mec. 157 (762-814 yk., 1246 H.); hadis 174 (37 yk.).

30* = *Behcetü's-seniyye fi halli'l-işârâti's-seniyye*. Yazmaları: Kahire¹ I, 250 (37 yk., 1070 H.); Ezher, mustalah 322, hadis 290 (30 yk., 1105 H.), Halim 395 (32 yk., 1123

5. Ömer b. Muh b. Fütûh el-Beykûnî ed-Dimaşkî eş-Şâfi'î, *el-Beykûniyye fî ilmi'l-mustalah* adıyla pek marûf bir manzûme kaleme almıştır³¹.

Bunun üzerine pek çok şerhler yazılmıştır:

a. Muh. b. Sa'dân, Câdu'l-Mevlâ, eş-Şâfi'î el-Hâcirî'nin —öl. 1229 H.— şerhi³².

b. el-Hamavî'nin şerhi³³.

c. İbnü'l-Meyyit el-Büdeyrî ed-Dimyâtî'nin şerhi³⁴.

H.), Cevherî 593 (16 yk.); Tunus, Zeyt. II, 223.

* *Kasidetu'l-Garâmiyye*'yi şerheden başkaları:

1. Yahyâ b. Abdîrrahman el-İsfehânî el-Karâfî ez-Zebîdî'nin 962 H. senesinde kaleme aldığı şerhi. Basması: Tunus 1320.

2. Muh. b. Muh. b. Ah. b. Abdilkâdir el-Emîrül-Kebîr'in (1154-1232 H.) şerhi: *eş-Şerhu'l-meliḥ alâ mukaddimeti Garâmi Sahîḥ*. Basmaları:

a) Taşbaskısı 1286 Kahire.

b) 1330 Kahire, Matba'atu'l-Cemâliyye.

c) 1331 Kahire, Matba'atu'l-Hayriyye.

3. Muh. el-Emîru's-Sağîr b. Muh. el-Emîrî'l-Kebîr es-Sunbâvî'nin (1247 H. civarı) şerhi. Yazması: Tunus, Zeyt. II, 235.

4. Halîl b. Alî el-Kureşî'nin *Zübdetu'l-fıkr fî mustalahi'l-haberî*. Müellif, Garâmiyye kasidesini nazmen ihtisâr etmiş, sonra şerhetmiştir. Yazması: Kahire, mustalah 233-4, Teymûr 165 (16 s., 1117 H.).

5. Ebû Hafs Ömer b. Abdillâh el-Fâsî'nin *el-Muktarah fî şerhi ebyâtı İbn Fereḥ*'i. Yazması: Kahire, mustalah 302-3, hadis 416 (21 yk.).

6. Bedrüddîn Muh. b. Yûsuf el-Beybânî'nin 1286 senesinde te'lif ettiği şerhi. Basmaları: Bûlâk 1286.

7. İrâbî b. Muh. el-Ezherî'nin 1214 H. yılında yazdığı şerhi. Yazması: Kahire, mustalah 248, Teymûr 66 (20 s., 1269 H.).

8. Şemsüddîn Ebû Abdillâh Muh. b. Ah. b. Abdilhâdî el-Hanbelî, İbnü Kudâmetî'l-Cemmâ'ilî'nin şerhi. Yazmaları: Pek çok yazması vardır: Kahire, mustalah 248-9; Pet. AMK 936.

9. Zeynüddîn Abdülkâdir b. Ah. b. Abdilkâdir el-Guneymî'nin 983 H. senesinde kaleme aldığı şerhi: *Beyânu mâ li'l-hadiş min mustalahin bi-şerhi manzûmeti İbn Fereḥ*. Yazması: Kahire, mustalah 172-3, Tal'at 194 (15 yk., 1158 H.).

10. Muh. b. Alî el-Baltâğ eş-Şâfi'î'nin şerhi, Yazması: Brill. -H. ¹ 732, ² 781.

11. Muh. Bedrüddîn b. Yûsuf el-Bâbânî'nin şerhi. Basmaları: Bûlâk 1286.

12. Müellifi belli olmayan daha pek çok şerhler mevcuttur. Meselâ yazmaları: Berlin 1055; Paris 5316; Brill. -H. ¹ 731, 2780; Berlin 1060/1, 1062; Gotha 578.

31* 34 adet beyitte hadis ilimlerine dâir terimler hakkında manzum bir eserdir. Günümüzde bile Ezher ve Mağrib medreselerinde okunarak canlılığını koruyan klasik bir kitaptır.

Basmaları: Kahire 1280; *Mecma'u'l-mütûn* içinde Kahire 1274, 1281, 1295; trad. et. annotée par Aboubekr Abdesselam b. Choaib, Tlemsen 1907.

32* Yazmaları mevcuttur: Kahire ¹ I, 238; ² I, 75.

33* Ah. b. Muh. el-Hasanî el-Hanefî el-Hamavî'nin (öl. 1089 H.) şerhi: *Telkiḥu'l-fiker bi-şerhi manzûmeti'l-eser*. Yazması: Ezher, mustalah 329. (1-29 yk., 1133 H.).

34* Şemsüddîn Ebû Muh. Muh. b. Muh. b. Ah. el-Büdeyrî ed-Dimyâtî, İbnü'l-Meyyit'in (öl. 1140 H.) şerhi, *Safıyetu'l-mulah bi-şerhi manzûmeti'l-Beykûnî fî fenni'l-mustalah*. Yazmaları: Kahire ² I, 76; Musul 144, 39; İskenderiye, must. had. 11, 18.

d. Muh. b. Abdilbâkî ez-Zürkânî'nin şerhi³⁵.

Hadis ilimlerinin nev'leri nasıl çoksa, ıstılâh kitapları da o kadar çoktur. Hadis imamları bazı hadis nev'lerini bölümlere ayırmakta pek ileri gitmişlerdi. Meselâ hadis nev'lerinden birisi olan "zayıf" Ebû Hâtim b. Hibbân 49 bölüm halinde incelemiştir. Hatta İbnü'l-Mulakkin, zayıfın nev'lerinin 200'ü geçtiğini bile ileri sürmüştür. Allah en iyi bilendir³⁶.

- 35* Muh. b. Abdilbâkî ez-Zürkânî'nin (öl. 1122) şerhi. Basması: Kahire 1314. Bu şerhin üzerine Atiyyetü'l-Uchûrî eş-Şâfiî (öl. 1190 H.), bir hâşiye kaleme almıştır ki, şerhi ile birlikte neşredilmiştir: Kahire 1305, 1310, 1324, 1298.

* *Beykûniyye* kasidesi üzerine yazılan diğer şerhler:

1. Abdullah b. Hıdr es-Selâvî'nin te'lifini 1297 senesinde bitirdiği şerhi. Fas'ta basılmıştır (tarihsiz).
2. Abdülkâdir b. Celâlidin'in *Fethu'l-kadiri'l-muğis'i*. Yazması: Kılıç Ali 181; Kahire, mustalah 267, hadis 373 (1101 H.).
3. Muh. b. Muh. b. Hâmid el-Merâğî el-Circâvî'nin *et-Takâyidu'd-Desûkiyyeti'l-Beyûmiyye ale'l-manzûmeti'l-Beykûniyye*'si. Yazması: Kahire² I, 71.
4. Mahmûd b. Muh. b. Abdiddâ'im, Neşşâbe'nin (13. H. asır) *el-Behcetü'l-vadiyye şerhi müteni'l-Beykûniyye*'si. Basması: İstanbul 1328.
5. el-Emir Huseyn Pâşâ'nın hocası Şeyh Zeyn b. Ah. b. Zeyni's-Sayyâd el-Mursafî el-Ezherî'nin (öl. 1300 H.) *et-Tuhfetu'z-Zeyniyye ale'l-manzûmeti'l-Beykûniyye*'si. Yazması: Ezher, must. 324.
6. Ah. el-Hamavî'nin *Zeyl alâ Şerhi'l-Beykûniyye*'si. Yazması: Selim Ağa 624/19.
7. Abdullah Süveydân ed-Demlicî'nin (öl. 1234 H.) şerhi. Yazması: İskenderiyye, must. had. 15.
8. Hasan b. İbr. el-Ciddâvî'nin 1288 yılında tamamladığı şerhi. Yazmaları: Ezher, must., 351, Zekî 572 (19 yk., 1193 H.), mec. 328 (207-220 yk., 1240 H.); İskenderiyye, must. had. 11, 18.
9. Abdülgânî b. Muh. es-Südânî el-Bürhânî el-Mâlikî'nin (12. H. asır) 1139 H. yılında bitirdiği şerhi. Yazması: Ezher, must. 353, No. 281 (61 yk.).

36* **Bu sahada yazılmış diğer kitaplar:**

Hadis ilimleri ve ıstılahlarına dâir umûmî ve husûsî kitaplar te'lif edilmiştir:

1. Muh. b. Hasan b. Muh. b. Himmât(zâde) ed-Dimaşkî el-Hanefî'nin (1091-1175 H.) *Neticetu'n-nazar fi ilmi'l-eser'i*. Yazmaları: İstanbul Ün. 800, Selim Ağa 1272/6. Müellifin kendisi daha sonra *Kalâ'idü'd-dürer alâ Neticeti'n-nazar* adıyla şerhetmiştir. Yazması: Kahire¹ I, 249 (103 yk.), Tal'at 168 (47 yk., 1161 H.), Tal'at 181 (63 yk.). Ayrıca müellif, İbn Hacer'in *Nuhbe'sini* hulâsa etmiştir. Daha sonra bu hulâsasına yazdığı şerhleri yazma olarak Kahire'de elde edilmiştir (Kahire, mustalah 221, 247).
 2. Burhânüddîn Ebû Muh. İbr. b. Ömer b. İbr. el-Cu'berî el-Halilî, Şeyhu'l-Halilî'nin (öl. 732 H.) *Rûsumu't-tahdis fi ulûmi'l-hadis'i* (*Fevât* I, 39). Yazması: Kahire, must. 230-1, mec. 50 (1-50 yk., 733 H.).
 3. el-Beyhakî'nin *K. el-Medhal ilâ's-Süneni'l-kübrâ'sı*. Yakın zamanda neşri gerçekleştirilen eserde, hadis ilimlerine dâir pek çok bâb yer almıştır. Müellifinden rivâyet eden: Muh. b. İsm. el-Fârisî (İzz. b. Cem. *Meğyeha* 41b; *Sila* 85-29, 490).
 4. Yine Beyhakî'nin hadis ilimlerine dâir bir mektubu: *er-Risâle ilâ ebî Muh. el-Cüveyni fi'l-hassi alâ ittibâ'il-hadis*. İki râvisi vardır: a) Ebû'l-Muzaffer Abdül-mun'im b. Abdilkerîm el-Kuşeyrî (*Sila* 84-28, 350); b) oğlu Ebû Ali İsm. b. Ah. b. el-Huseyn (Ahmet III, 1127, yazması).
- Yazması: Ahmet III, 1127/5 (102a-110b yk., 731 H.). Basması: Haydârâbâd, M. Hu. Libr. JRASB 1917, XCIX, 28.
5. Ah. b. Zekerıyyâ' el-Mağribî'nin 875 H. yılında hazırladığı *Urcûze'si* = *Mu'al-*

limu't-tullâb bimâ li'l-ehâdis mine'l-elkâb (Belevî *Sebet* 427). Yazmaları: Kahire, mustalah 261, Teymûr 59 (17 yk.), mec. 236 (42-48 yk.).

6. Ebû Abdillâh (ebû Muh.) Şerefüddîn el-Huseyn b. Abdillâh b. Muh. et-Tîbî'nin (öl. 743 H.) *el-Hulâsa = el-H. fî usûli ma'rifeti'l-hadis'i*. Müellif, bu eserini İbnu's-Salâh, Nevevî ve İbn Cemâ'a'nın ilgili kitaplarından derlemiş ve *K. el-Câmi'ül-usûl*'den bazı ilâveler yapmak sûretiyle hazırlamıştır. Neşri gerçekleştirilmiştir: Subhî es-Sâmirâ'tının tahkiki ile 1971 yılında Bağdat'ta Divânu'l-Evkâf tarafından neşredilmiştir.

Alî b. Muh. el-Cürcânî tarafından ihtisâr edilmiştir. Yazmaları: Dorn. 1255; Râmpûr I, 129, 25-26; Bankipore V 448-9; GAL.

Şerhleri yapılmıştır:

a) Abdurrahman b. Muh. el-Haneffî'nin 935 H. senesinde Buhârâ'da telif ettiği şerhi. Yazması: Bankipore V, 450.

b) Mevlevî Abdülhayy'ın *Zaferu'l-emânî*'si. 1304 yılında Lucknow'da basılmıştır.

c) Hibetullah b. Atâillah b. Ah. b. Ömer b. ebî'l-Fütûh el-Hasanî Şâh Mîr'in (öl. 796 H.) şerhi. Yazması: Leipzig 890; Bankipore V, 2, 451.

7. Hâfız İbn Hacer'in *Nuhbe* dışında küçük müstakil çalışmaları vardır:

a) *Takvîmu's-senâd bi-müdreçî'l-isnâd* (İsâbe III, 191; *Fihris* 334).

b) *Nüzhetu'l-kulûb fî ma'rifeti'l-mübeddel ve'l-maklûb* (*Fihris* 334).

c) *el-Muğterib fî beyânî'l-mudtarib*.

d) *Mezîdu'n-nef bi-ma'rifeti mâ ruciha fihî'l-vakf ala'r-ref*.

e) *el-Lubâb fî şerhi kavli't-Tirmizî: ve-fî'l-bâb*.

f) *el-İmtinân fî rivâyeti'l-akrân* (a-f: *Fihris* 334).

8. Mazharuddîn el-Huseyn b. Mahmûd ez-Zeydânî'nin (9. H. asır) *Ma'rifetu envâ'i'l-hadis'i*. Müellif, bunu Beğavî'nin *Masâbih*'inin şerhlerinden olan *el-Mefâtih*'in mukaddimesinden hazırlamıştır. Yazmaları vardır: Kahire, mustalah 272, 300.

9. Ebû Bekr Muh. b. Mûsâ b. Osmân el-Hâzîmî el-Hemedânî'nin (548-584 H.) *Şurûtu'l-e'immeti'l-hamseti'l-Buhârî ve-Müslim ve-Ebî Dâvud ve't-Tirmizî ve'n-Nesâ'i*'si. Basması: Muh. Zâhid b. Hasan el-Kevserî'nin tashih ve ta'lîki ile 1346 yılında Matba'atu't-Terakkî tarafından Dimaşk'ta.

10. Yine el-Hâzîmî'nin *K. Silsiteti'z-zeheb'i* (İbn Hacer *Müfehres* 185b; *Sila* 84-28, 371).

11. Hicrî 13. asır ulemâsından Mekke Mâlikî sâdâtından Huseyn b. İbr. el-Ezherî, hadis istilâhlarına dâir kaleme aldığı bir risâlesine daha sonra bir şerh yazmıştır. Basması: M. Efendi Mustafa Matbaası, Kahire 1299 H.

12. Zeynüddîn Muh. b. Bîr Alî el-Birgîvî'nin (929-981 H.) *Usûlu'l-hadis'i*. Basması: İstanbul 1298, taşbaskısı, Şeyh Dâvud b. Muh. el-Kârsî'nin (12. asır) hâşiyesi ile birlikte.

13. Müslim b. el-Haccâc'ın *K. et-Temyîz*'i. Mustafa el-A'zamî'nin tahkiki ile 1982 yılında Riyad'da baskısı yapılmıştır.

14. Şemsüddîn Ebû'l-Hayr Muh. b. Muh. b. Muh. el-Cezerî el-Kureşî'nin *Urcûze fî'l-mustalahi'l-hadis = el-Hidâye ilâ (fî) me'âlim (ilm)i'r-rivâye*'si. Yazmaları: Lâleli 393; Kahire¹ I, 245, 249;² I, 81; Gotha 582/2; Escorial² 1791/1. Manzûm bir eserdir. Şerhleri yapılmıştır.

a) 10. H. asır ricâlinde el-Huseyn b. Alî b. Abdurrahman eş-Şâfi'î el-Hisnî'nin *el-İnâye fî şerhi'l-Hidâye*'si. Yazması: Zâhiriyye, hadis 32 (1-209 yk., 964 H.) (NÂSİR 256).

b) Şemsüddîn Ebû'l-Hayr Muh. b. Abdurrahman b. Muh. b. ebî Bekr es-Sehâvî'nin (831-902 H.) *el-Gâye fî şerhi'l-Hidâye*'si (*Fihris* 304, 610, 990). Yazması: Kahire, must. 263-4, Tal'at 129 (11-151 yk., 879 H.).

c) Muh. b. İbr. el-Ensârî el-Halîlî'nin, 901 H. yılında tamamladığı *Vuslatu'l-bidâye li-mukaddimeti'n-nihâye fî ulûmi'r-rivâye*'si. Yazması: Kahire, must., 21649 b (137 yk., 990 H.).

15. Hâfız Ebû Tâhir es-Silefî'nin *Şartu* (yahut *Şurâtü*)'l-kırâati ale's-suyûh'i. Bkz. İzz. b. Cem. *Meşyeha* 54a; Bern. *Vâdiyâşî* 275; İbn Hacer *Müfehres* 98b, 113a; *Meş-yehatu'l-Halebî* 3ab; *Sila* 84-28, 79.
16. Yine onun *el-Veciz fî'l-mucâz ve'l-muciz'i* (*Sila* 84-28, 79).
17. Ebû Ca'fer Ah. b. Sellâme b. Seleme et-Tahâvî'nin (239-321 H.) *K. et-Tesviye bey-ne haddesenâ ve-beyne ahberenâ'sı*. Râvisi: Ebû't-Tayyib Ah. b. Sül. el-Cerîrî (İzz. b. Cem. *Meşyeha* 57a; İbn Hacer *Müfehres* 162-2; *Sila* 84-28, 40). Yazmaları: Zâhiriyye, mec. 92/17 (296a-302b, 6. H. asır); Chester Beatty 3495 (116-122 yk., 738 H.; Süleymaniye Ktb. Mikrofilm arşivinde filmi mevcuttur).
18. Celâlüddîn es-Suyûtî'nin usûl-i hadîse dâir küçük meseleler hakkında müstakil çalışmaları vardır:
 - a) *el-Müdrîc ile'l-müdrîc fî'l-ehâdisi'l-müdrîcâtî'l-isnâd* (*Fihris* 1015). Yazması: Kahire² I, 145.
 - b) *et-Tenkîh fî mes'ele't-tashîh*. Yazmaları: Zâhiriyye, âmm 5896 (39b-40a yk.), hadîs 173 (20b-26a yk.); Kahire, mustalah, Tal'at 574 (bir mecmûa içinde).
 - c) *Tezkiretü'l-mü'tesi bi-men haddese ve-nesiye'si*. Yazması: Zâhiriyye, âmm 7664. (85-89 yk.).
 - d) *Risâle fî hudûdî'l-hadîs*. Yazması: Kahire, must. 227 (bir mecmûa içinde).
19. Ah. b. Abdilmun'im b. Yûsuf eş-Şâfî'î ed-Demenhûrî el-Mezâhibî'nin (1100-1192 H.) *Nihâyetu't-ta'rif bi-aksâmî'l-hadîsi'd-da'ifi* (*Fihris* 404). Yazmaları: Kahire, must. 319-20, mec. 22 (32-37 yk., 1154 H.), Teymûr 166 (19 s., 1118 H.), 304 (13-20 yk.).
20. Ebû Abdillâh Diyâüddîn Muh. b. Abdilvâhid el-Makdisî, İbnü'l-Kayserânî'nin (569-643 H.) *K. Şurûti'l-e'immeti's-sitte'si* (*Sila* 84-28, 79, 376). Basması: Muh. Zâhid el-Kevserî'nin tahkiki ile, Dimaşk 1939, Matba'atu'l-Kudsî.
21. Yine İbnü'l-Kayserânî'nin *Menâkıbu ashâbi'l-hadîs* (*Fevât* III, 427) = *Cüz' sağır fî fadli'l-hadîs ve-ehlihi'si*. Yazması: Zâhiriyye, mec. 107 (140-145 yk., müellif hattı; NÂSİR 328).
22. Şemsüddîn Ah. b. Sül. er-Rûmî, ibnû Kemâl Pâşâ'nın (öl. 940 H.) *Risâle fî ma'ri-feti envâ'i ilmi'l-hadîs'i*. Yazma nüshaları mevcuttur: Berlin 1120; Ezher, must. 342, Halim, mec. 749 (38-40 yk.); Kahire, must. 226, Tal'at, mec. 429 (bir mecmûa içinde, 1107 H.); Tal'at, mec. 516 (bir mecmûa içinde). Bunun bir muhtasarı yazma hâlinde zamanımıza ulaşabilmiştir: Berlin 1121.
23. Yine İbn Kemâl Pâşâ'nın *Risâle fî't-ta'n ale'r-râvi'si*. Yazma nüshası: Süleymani-ye 1051/6.
24. İbn Tûlûn'un *Mevâhibu'r-Rahman fî'r-rivâye ani'l-cân'ı* (*Fihris* 475).
25. Yine İbn Tûlûn'un *Hassu't-tâlibi'l-hasis ale'l-iştigâl bi-ilmi'l-hadîs'i* (*Fihris* 474).
26. Şevkânî'nin *el-Kavlu'l-makbûl fî reddi'l-haberi'l-mechûl min gayri sahâbeti'r-Resûl'ü* (*Fihris* 1084).
27. Yine onun *Risâle fî kavli'l-muhaddisîn: ricâlu isnâdihî sikât'ı* (*Fihris* a.y.).
28. Ebû'l-Abbâs el-Velîd b. Bekr b. Mahled en-Nahvî el-Endülüsî es-Sarakustî'nin *el-Vicâze fî sıhhati'l-kavli bi'l-icâze'si*. Bkz. İzz. b. Cem. *Meşyeha* 126b; Bern. *Vâdiyâşî* 273-4; İbn Hayr *Fehrese* 260; *Sila* 85-29, 527; *Fihris* 1129-30.
29. Fâlih ez-Zâhiri'nin istilâhlar hakkındaki manzûmesi ve bunun üzerine yazdığı şerhi (*Fihris* 897).
30. Ebû'l-Feyd Muh. b. Muh. b. Muh. b. Abdirrezzâk el-Huseynî, Murtedâ'z-Zebîdî'nin (1145-1205 H.) *Bulgatu'l-arîb fî mustalah âsâri'l-Habîb'i*. Basması: Muh. er-Re-beî et-Tâzîfî'nin *Kafvu'l-eser fî savfi ilmi'l-eser'i* ile birlikte bir mecmûa içinde: Kahi-re 1326, Matba'atu's-Se'ade, 27-48 s.
31. Yine ez-Zebîdî'nin *Risâle fî tahkiki lafzi'l-icâze'si* (*Fihris* 539).
32. Yine onun *el-Kavlu's-sahîh fî merâtibi't-ta'dîl ve't-tecrih'i* (*Fihris* a.y.).
33. Muh. b. Ah. b. Muh. b. Muh. b. ebî Bekr b. Merzûk el-Hafîd el-Acîsî'nin (766-842

H.) *Ravdatu'l-i'lâm bi-envâ'il-hadîsi's-sâm'ı* (Fihris 524). Müellif, bunu İbn Luyûn ve İrâkî'nin *Elfiyye*'lerinden hazırlamıştır.

34. Yine onun hadis istilâhlarına dâir bir manzûmesi vardır: *el-Hadîka*, yazması: Escorial² 1517.

35. Muh. el-Buhârî, Mollâ el-Hanefî'nin, 935 H. senesinde tamamladığı (*Şerhu*) *Dibâcu'l-müzehebb fi usûli'l-hadîs'i*. Yazmaları: İskenderiye, usûl 10; GAL; Kahire, must. 247, Teymûr 30 (1-199 yk., 1019 H.); Tal'at 169 (74 yk., 1061 H.).

36. Muh. Ma'rûf el-Kürdî es-Süleymânî'nin 282 beyitlik manzûmesi: *İkdü'd-dürer fi mustalahı ehli'l-eser*. Yazması: Kahire, must. 260, hadis 78 (16-22 yk., 1241 H.).

37. Ebû Abdillâh Muh. b. İshâk b. Muh. b. Yahyâ b. Mende'nin K. *el-Münâvele ve'l-ard ve'l-icâze'si*. Ondan rivâyet eden oğlu: Abdülvehhâb (İzz. b. Cem *Meşyeha* 16b; *Sila* 494).

38. Takiyüddin, Ebû'l-Feth Muh. b. Ali, İbnü Dakîkî'l-İd'in (625-702 H.) *el-İktirâh fi beyânî'l-istilâh'ı*. Basması: 1986 Dâru'l-Kutubî'l-İlmîyye, Beyrût.

el-İrâkî (öl. 806 H.), bunu nazım hâline getirmiştir. Yazması: Lâleli 392, Berlin 1063. Bu sahada es-Sehâvî'nin *el-İdâh fi şerhi nazmî'l-İktirâh'ı* (Fihris 990).

39. Necmüddin Muh. b. Ah. b. Ali es-İskenderî el-Gaytî'nin (öl. 981 H.) *el-Ferâ'idü'l-munazzama ve'l-fevâ'idü'l-muhakkeme fî mâ yukâlu fîbtidâ' tedrisi'l-hadîsi's-şerif'i*. Yazması: Kahire¹ I, 246 (GAL).

40. Ebû Mûsâ Muh. b. ebî Bekr Ömer b. Ah. el-Medî'nin (501-581 H.) *el-Latâ'if min dakâ'iki'l-me'ârif fi ulûmî'l-huffâzi'l-e'ârif'i*. Yazmaları: Zâhiriyye, hadis 356 (I-VIII, 1-100 yk., 556 H.); Kahire¹ I, 394; ² I, 142, hadis 2086.

41. Yine Ebû Mûsâ'l-Medî'nin *Nüzhetu'l-huffâzi*. Râvisi: Ebû Abdillâh Muh. b. Mekki (İbn Hacer *Müfehres* 207b). Yazması: Kahire, Suppl. III, 158 hadis 1558 (39 s., 1351 H.).

42. Ebû'l-Hasenât Muh. Abdülhayy b. Muh. el-Leknevî el-Hindî'nin (1264-1304 H.) *er-Ref ve't-tekmül fi'l-cerh ve't-ta'dîl'i*. Basmaları:

a) Taşbaskısı, Hind 1309.

b) Abdülfettâh Ebû Gudde'nin tahkiki ile 1964 Haleb, Mektebetü'l-Matbû'âtî'l-İslâmiyye tarafından.

43. Yine el-Leknevî'nin *el-Ecvibetu'l-fâdile li'l-es'ileti'l-aşeretî'l-kâmile'si*. Basması: A. Ebû Gudde'nin tahkiki ile Haleb 1964. Kahire'de ofsetle baskısı tekrarlanmıştır.

44. Ebû Abdillâh Muh. b. Ömer b. Muh. es-Sebtî el-Fihri, İbnü Rüseyd'in (öl. 721 H.) *es-Sünenü'l-ebyen ve'l-mevridü'l-em'an fi'l-muhâkeme beyne'l-imâmeyn fi's-senedi'l-mu'an'an'ı*. Baskısı yapılmıştır: Muh. Habib İbnü'l-Hüce'nin tahkiki ile, 1977 Tunus, Dâru't-Tûnusiyye li'n-neşr.

45. Abdürre'ûf b. Tâci'l-ârifin b. Ali b. Zeynî'l-âbidîn el-Münâvî'nin *Buğyetu't-tâlibin li-ma'rifeti istilâhi'l-muhaddisin'i*. Yazması: Esad Ef. 257/6 (157-187 yk.).

46. Abdullah b. İbr. b. el-İmâm el-Alevî'nin (13. H. asır) *Hedyu'l-eberrâr alâ tal'ati'l-envâr'ı*. Bu eser, müellifi belli olmayan hadis istilâhlarına dâir *Tal'atu'l-envâr* adlı bir manzûmeye şerhtir. 1201 H. tarihinde tamamladığı eserin yazması: Lahire, must. 321-2, Teymûr mec. 296 (22-108 yk., 1295 H.).

47. Meşhûr hekim Alâüddin Ali b. ebî'l-Hazm el-Kureşî el-Mutetabbib, İbnü'n-Nefîs'in (öl. 687 H.) *el-Muhtasar fi'l-ilmî usûli'l-hadîs'i*. Yazması: Kahire, must. 287, 21733b, mec. 209 (1-25 yk.).

48. Mollâ Ali b. Sultân Muh. el-Kârî'nin (öl. 1014 H.) *Risâle fi mustalahı'l-hadîs'i*. Yazması: Ezher, mustalah 345, Halîm, mec. 1433 (44-50 yk., 1198 H.).

49. Şeyh Abdullah b. Behâiddin Muh. b. Abdillâh, el-Acemî eş-Şinsevri el-Faradî'nin (öl. 999 H.) *el-Muhtasar fi mustalahı ehli'l-eser'i*. Yazmaları: Kahire, mustalah 288, Tal'at 136 (7 yk.); Ezher, must. 370 (51-54 yk.).

Daha sonra bu eserini şerhetmiştir: *Hulâsatu'l-fiker fi şerhi'l-Muhtasar fi mustalahı ehli'l-eser*. Yazmaları: Paris, Vajda s. 391; Kahire¹ I, 236.

50. Sirâcüddin Ebû Hafs Ömer b. Ali b. Ah., İbnü'l-Mulakkîn'in (723-804 H.) *el-*

Muknî' fi ulûmi'l-hadis'i. Müellif, bu kitabını İbnü's-Salâh'ın *Ulûmu'l-hadis'i*nden telhîs etmek sûretiyle pek çok ilâveyle birlikte 65 nev'e taksim ederek hazırlamıştır. 749 senesinde başladığı te'lifini 759 yılında bitirmiştir. Yazması: Kahire, Suppl. III, 102, must. 399 (247 s.).

51. Yine İbnü'l-Mulakkin'in *et-Tezkire fi ulûmi'l-hadis'i*. Yazmaları vardır: İstanbul Ün. 767/1 (5 yk., 977 H.); Kahire¹ I, 274 (7 yk., 1014 H.);² I, 70; Teymûr 50 (9-15 yk.); Râmpûr II, 118, 437, 237-8.

Üzerine şerhler yazılmıştır:

a) Muh. el-Mencâvî ve bir başkasının şerhi. Yazması: Hâlis 723.

b) Şemsüddîn Muh. b. Abdîrrahman b. Muh. es-Sehâvî'nin (831-902 H.) *et-Tevdihü'l-ebher* (yahut *eserr*) *li-Tezkireti'bni'l-Mulakkin'i*. Yazmaları: Kahire, must., 187-188, must. 175 (10 yk.), 23244b (24-33 yk., 10. asır), Tal'at 126 (1-10 yk., 1016 H.).

52. Abdülhâdî b. Zâhir'in ıstılahlara dâir manzum *Lâmiye'si*. Daha sonra müellif, bunu şerhetmiştir (*Fihris* 471).

53. Şeyh Abdülhakk ed-Dihlevî'nin *Mukaddime fi mustalahi'l-hadis'i*. Basmaları: Taşbaskıları, Hind, 1298-1307, 1319, 1327.

54. Ebû Abdilazîz Şâh Velîyullah Ah. b. Abdîrrahîm ed-Dihlevî'nin (öl. 1174 H.) *Huc-cetullahi'l-bâliğa'sı*. Pek çok baskılarının en eskileri: taşbaskısı Hind 1286; Bûlâk 1294.

55. Abdülazîz b. Abdilvâhid b. Muh. b. Mûsâ el-Miknâsî'nin (öl. 964 H.) manzûm eseri: *Lübbü'lübâbi'l-mustalah*. Yazması: Kahire, must. 282-3, Teymûr 336 (30-39 yk.).

56. İzzüddîn Ebû Ömer Abdülazîz b. Muh. b. İbr. b. Cemâ'a el-Kinânî'nin (694-767 H.) manzûmesi: *Kaside tadammenet mustalah el-hadis*. Yazması: British Mus. 169/2.

57. Seyyid Abdülhâdî Necâ b. Ridvân Necâ el-Ebyârî el-Ezherî'nin *Sahihu'l-me'ânî fi şerhi manzûmeti'l-Fâdili'l-Beyyânî'si*. Yazmaları mevcuttur: Ezher, must. 357, mec. 199, 289, 290.

58. Allâme Ebû'l-İrfân Muh. b. Alî es-Sabbân'ın *Manzûme'si*. Yazmaları: Kahire, Suppl. III, 126, 2377b (61-62 yk.); Ezher, must. 377 (27-28 yk.).

59. Ebû Bekr Ah. b. Hârûn b. Revh el-Berdicî'nin *Ma'rifetu'l-muttasil mine'l-hadis ve'l-mürsel ve'l-maktû' ve-beyânî't-turuki's-sahiha'sı* (İbn Hayr 207).

60. Ebû Abdillâh Şemsüddîn ez-Zehebî'nin (673-748 H.) *el-Mukîza fi ilmi mustalahi'l-hadis'i*. Yazması: Zâhiriyye, âmm 88 (69-79 yk.), Paris 4577/8.

61. Ridvân el-Cenevî'nin *Manzûme fi'l-ıstılâh'ı* (*Fihris* 435).

62. *Sünen* sâhibi Ebû Dâvud'un Mekke'lilere yazdığı mektubu. *Sünen*'inin şartlarını anlattığı bu risâlesi basılmıştır.

63. Ondördüncü asır ulemâsından Hâfız b. Hasan b. Muh. el-Mes'ûdî'nin 1340 senesinde tamamladığı eseri: *Menhatu'l-muğîs fi ilmi mustalahi'l-hadis*. Basmaları: 1340/1921 Kahire, Matba'atu's-Se'âde.

64. Son asrın ulemâsından Şeyh Habîb Muh. b. Muh. el-Kindî es-Seylânî, 1336 senesinde hadis ıstılahlarına dâir bir risâle kaleme almıştır. Basmaları: 1347 Kahire, Matba'atu Sabih.

65. Yine son asır ricâlinden Huseyn b. Muhsin el-Ensâri el-Yemânî es-Sa'dî el-Hazrecî'nin 1306 H. senesinde tamamladığı eseri: *el-Beyânu'l-mükemmel fi tahkiki's-şâz ve'l-mu'allel*, Dârekutnî'nin *Sünen*'inin Hind baskısı içinde yer almıştır.

66. Hâmid b. Yûsuf b. Hâmid el-Câlâtî'nin *Ukûdu'd-dürer fi hudûd ilmi'l-eser'i*. 1105 senesinde kaleme aldığı eserin yazması: Nurosmaniye 624.

67. Huseyn el-Kudsî es-Sâdâtî el-Huseynî'nin 1077 H. senesinde te'lif ettiği *el-Kavlu'l-bedî' fi usûli ehâdisi'n-Nebîyyi's-şâfi'si*. Yazması: Lâleli 385.

68. Huseyn el-Yûnî'nin *en-Nihâye fi ilmi'r-rivâye'si*. Yazmaları: Gotha 1340; Leiden 1410/1 (GAL).

69. Ezher hadis hocalarından Hasan Hicâzî ile Muh. eş-Şerbînî'nin birlikte te'lif et-

- tikleri: *et-Tezkire fi ilmi'l-hadis'i*. Basması: 1352 Kahire Matba'atu'l-İrşâd.
70. İbn Leyyûn et-Tüceybî'nin *Urcûze fi'l-hadis'i* (Fihris 510).
71. İbn Teymiyye'nin *Ulûmu'l-hadis'i*. Muh. Mûsâ Alî'nin tahkiki ile 1984 yılında Beyrut'ta Âlemu'l-Kutub tarafından neşredilmiştir.
72. el-Hatibu'l-Bağdâdî'nin *Risâle fi'l-icâze'si* (İbn Hayr *Fehrese* 226). Bir mecmûa zımında iki sayfa olarak basılmıştır.
73. Kâdılar kâdısı Ah. b. Halil b. Se'âde el-Haveyyî'nin manzûm hâldeki *Envâ'u ulûmi'l-hadis'i*. Yazması: Ayasofya 2961/2 (48-92 yk., 708 H.).
74. Zerkeşî'nin *et-Tenkîh fi ulûmi'l-hadis'i* (Fihris 336, 514, 891, 929).
75. Siddik Hasani Hân el-Kanûcî'nin *Menhecû'l-vusûl ilâ ıstılâhı ehâdisi'r-Rasûl'ü* (Fihris 1057).
76. İbn Nâsiriddin ed-Dimaşkî'nin *Ukûdu'd-dürer fi ulûmi'l-eser'i* (Fihris 676).
77. Yine o, hadis ıstılahlarına dâir bir manzûme yazmış, daha sonra bunun üzerine bir büyük şerh kaleme almıştır (Fihris a.y.).
78. Muh. b. Abdilhâdi es-Sindî'nin *el-Vicâze fi'l-icâze'si* (Fihris 1130).
79. Muh. b. Halil el-Kâvukcî'nin *Risâle fi mustalahi'l-hadis'i* (Fihris 105).
80. 1894-1904 yılları arasında Fas kralı olan Ebû'l-Mevâhib Abdülhafız'ın *Nazmu mustalahi'l-hadis'i*. Basması: 1327 Fâs, Matba'atu'l-Mevleviyye.
81. Şemsüddin Muh. b. Abdîrrahman b. Abdilhâlik b. Sinân el-Bersensî'nin (öl. 808 H.) hadis ilimlerine dâir bir manzûmesi ve bunun üzerine yazdığı şerhi: *el-Mevridu'l-asfâ' fi ulûmi hadis'i'l-Mustafâ* (İbn Hacer *Müfhehres* 33b). Yazması: Berlin 1047.
82. Sârimüddin İbr. b. Muh. b. el-Vezîr el-Yemenî ez-Zebidî'nin (öl. 914 H.) *K. fi usûli'l-hadis ve-mustalahihî = Mustalahu'z-Zeydiyye'si*. Yazması: Kahire, must. 280, Tal'at 584 (91-169 yk., 953 H.).
83. Abdülhalîm b. Ali b. Abdilhâdi ed-Dimaşkî el-Ömerî'nin 1096 H. senesinde kaleme aldığı *Dürretü'l-havâss fi şerhi Urcûzeti'l-ıhtisâs'ı*. Kime âit olduğu henüz belli olmamış ıstılaha dâir bir urcûzenin şerhidir. Yazması: Berlin 1138.
84. Abdülhakk b. Ali el-İdrîsî'nin (13. H. asır) manzûm eseri: *Naklu'l-mustabah bi-nakli'l-mustalah'ı*. 1265 H. senesinde kaleme aldığı manzûmenin yazması: Ezher, must. 383; mec. 407 (417-422 yk., 1325 H.).
85. Abdurrahman b. Abdilkâdir el-Fâsî'nin *İstitâbetu't-tahdis bi-mustalahi'l-hadis adlı manzûmesi* (Fihris 735).
86. Abdülmu'tî b. Sâlim b. Ömer eş-Şibli es-Simlâvî'nin (11. H. asırdan) *İthâfu'l-keyyis bi-nevâdiri mustalahi'l-hadis'i'n-nefis = İthâfu'z-zarif bi-şerhi kavâ'idî mustalahi'l-hadis'i's-şerif'i*. İstılaha dâir dört beyitin şerhi üzerinedir. Yazması: Kahire, must. 1 (1129 H.).
87. es-Seyyid Ali b. Meymûn el-Mağribî el-İdrîsî el-Hasanî'nin (öl. 917 H.) *er-Risâletu'l-mücâze fi ma'rifeti'l-icâze'si*. 909 H. senesinde Bursa'da kaleme alınmıştır. Yazması: Kahire, Suppl. I, 429 (102-107 yk.).
88. Ebû Ömer Yûsuf b. Abdillâh b. Sa'îd, İbnü Ayyâd el-Endülüsî'nin (öl. 575 H.) *K. el-Kifâye fi merâtibi'r-rivâye'si* (Siyer XXI, 181).
89. Ezher üniversitesi müderrislerinden eş-Şeyh Emin'in 1936 yılında kaleme aldığı *el-Uslûbu'l-hadis fi ulûmi'l-hadis'i*. Basması: Kahire 1940, Matba'atu Şibrâ.
90. Radiyüddin Ebû İshâk İbr. b. Muh. et-Taberî'nin *K. el-Mulahas fi ma'rifeti ulûmi'l-hadis'i* ve bundan yaptığı seçmeleri (*el-Muntahab*) (Bern. Tüceybî 141).
91. Ebû Bekr Muh. b. İsm. b. Muh. b. Halfûn ei-Ezdi el-Endülüsî'nin (öl. 636 H.) *K. Ulûmi'l-hadis'i* (Siyer XXIII, 71).
92. İbr. b. Muh. b. İbr. el-Mücâvir'in *Tecridu'l-usûl fi ilmi ehâdisi'r-Rasûl'ü*. Yazması: Dâru'l-kutub, hadis 1302 (403 yk., 7. H. asır).
93. Abdullah b. el-Muhtâr el-Himyerî eş-Şevşâvî el-Haydî'nin *Kenzu'l-mulah fi mâ li'l-hadis mine'l-mustalah'ı*. Yazması: Rabat 544/6.
94. 9. asır ulemâsından Ömer b. İsm. b. eş-Şeyh Bâbâ Fahreddin Ah. el-İsfehânî'nin

Ta'rifâtü envâ'il-hadis'i. Yazması: Kahire, must. 180, Tal'at 294 (1-3 yk.).

95. Reliyüddin Ebû Zûr'a Ah. b. Abdirrahîm b. el-Huseyn el-İrâkî'nin (762-826 H.) *Risâle fî'l-hukmi bi's-sıhha ve'l-mücib'i*. Yazmaları: Gotha 58/1, Kahire¹ VII, 565; Garret 1851; Princeton 282; Âsâfiye II, 1714/8 (GAL).

96. Tâhir b. Muh. Sâlih b. Ah. el-Cezâ'irî'nin (1268-1338 H.) *Tevcihu'n-nazar ilâ usûli'l-eser'i*. Basması: 1910 Kahire, Matba'atu'l-Cemâliyye.

97. Abdülganî b. Sa'îd el-Ezdi el-Mısırî'nin *Âdâbu'l-muhaddis ve'l-muhaddes'i*. Yazması: Paris 2377 (168-171 yk.).

98. Abdullah b. Dervîş el-Kâdiri el-Hanefî, İbnü's-Sükkerî'nin (13. H. asır) 1273 H. yılında tamamladığı eseri: *ed-Dürri'n-nefis fî mâ yuhtâcu ileyhi fî'ttidâit-tedris = el-Cevâhir ve'l-le'âl fî mustalah ehli'l-hadis ve-merâtibi'r-ricâl'i*. Yazması: Kahire, must. 221-2, Teymûr 20 (69 s., 1273 H.).

99. İbnü Şâhîn'in *Cüz' fihî zikrül-kıraat ale'l-muhaddisin ve's-semâ' minhum ve ihtilâfî'l-ulemâ' fî zâlik'i*. Râvisi: Ebû Tâlib Muh. b. Ali b. el-Feth (İzz. b. Cem. Meş-yeha 116a).

100. Şeyh Abdülganî Mahmûd'un (öl. 1346 H.) *Mustalahu'l-hadis'i*. Gerçekleştirilen baskıları:

a) 1911 Kahire, Matba'atu's-Şerefiyye.

b) 1913 Kahire, Matba'atu'l-Fütûh.

101. Ali b. Muh. el-Mecdûlî'nin *Fethu'l-latîf alâ kısmi'd-da'ifi*. Yazması: Kahire, must. 267, mec. 21 (1-15 yk.); Teymûr 149 (22 s.).

102. Abdülberr el-Feyûmî'nin *Tezkire'si*. 763 H. senesinde tamamladığı kitabın yazması: Ezher, must. 326 (56-59 yk., 1112 H.).

103. Kerâmizâde es-Seyyid Abdülhamid'in (13. H. asır) *Nefehâtü'l-misk ve'l-huzâm fî mâ yeterrettebu fî lafzı şartiye'l-Buhârî ve-Müslim mine'l-ahkâm'i*. Yazması: Kahire, must. 319.

104. Şihâbüddin Ah. b. Osmân b. Muh. b. Abdullah el-Hanefî el-Kalûlâtî'nin (762-835 H.) *Muhtasar fî ulûmi'l-ehâdis min kelâmi'l-ulemâ'sı*. Yazması: Köprülü 229.

105. Kâsım b. Salâhiddin el-Hânî'nin (1028-1109 H.) *Risâle fî mustalahi'l-hadis'i*. Yazması: Kahire, must. 228-9 (514-520 yk.).

106. Cemâlüddin Yûsuf b. Hasan b. Ah. b. Abdilhâdi es-Sâlihî el-Hanefî'nin (840-909 H.) *Cüz' fî'r-rivâye anî'l-cinn ve-hadisihim'i*. Yazması: Zâhiriyye, âmm 9390 (55-61 yk., müellif hattı).

107. İmâdüddin Ebû'l-Fidâ' İsm. b. Ömer, İbnü Kesîr'in *el-Bâ'isu'l-hasis ilâ ma'rifeti ulûmi'l-hadis'i*. Basması: Kahire 1937, Matba'atu Hicâzi.

108. Kemâl b. Muh. b. Fahriddin b. Ali el-Lârî'nin (öl. 918 H.) *Risâle fî kavâ'idî usûli'l-hadis'i*. Öldüğü sene içinde Lâr kentinde kitabını tamamlamıştır. Yazması: Kahire, must. 228, Tal'at 137 (107 yk., 918 H.).

109. Celâlüddin Muh. b. Es'ad ed-Devvânî es-Siddikî'nin (öl. 907 H.) *Risâle fî usûli'l-hadis'i*. Basmaları: Tirmizî'nin *Sünen'i* öncesinde Lucknow 1876, 1317; Delhi 1302.

110. Seyyid Muh. b. İsm. b. Salâhîl-Kehlânî, el-Emîr'in (1099-1182 H.) *Semerâtü'n-nazar fî ilmi'l-eser'i*. İbn Hacer'in *Nuhbe'sindeki* bazı mesâilini tenkid mâhiyetindedir. Yazması: Kahire, must. 210-11, Teymûr 381 (49-94 yk., 1166 H.).

111. Kâdi Şerefüddin ebû Abdullah Muh. b. Abdirrahman b. Muh. el-Ensârî el-Hazrecî el-Behnesî'nin (öl. 800 H.) *Müsiku't-teşbis bi-ilmi'l-hadis'i*. Abdülkâdir b. Abdirrahman el-Humeydî ez-Zûlî, mukaddimesi üzerine bir şerh yazmıştır. Yazması: Musul 102, 55/3.

112. Allâme fakih Şemsüddin ebû Abdullah Muh. b. Ah. b. Abdilhâdi. İbn Kudâmetî'l-Makdisî'nin (675-744 H.) *Risâle fî mustalahi'l-hadis'i*. Yazması: Ezher, must. 342, mec. 235 (5-15 yk.).

113. Muh. b. Mustafa Kâdızade el-Balikesrî'nin (11. H. asır) *Risâle fî mustalahi'l-hadis'i*. Yazması: Kavala I, 91.

114. Ezher hocalarından Muh. Ebû'l-Fadl el-Verrâkî el-Cizâvî'nin (öl. 1927 M.) *et-Tirâzu'l-hadis fî fenni mustalahi'l-hadis'i*. Basmaları: 1918 Kahire, Matba'atu's-Sabâh; 1920 Kahire, Mat. Vezâretî'l-Evkâf

115. Muh. Sa'îd el-Akhisârî es-Sârûhânî'nin *Minhâcu'n-necâh ilâ mi'râci'l-felâh*'i. 14. asrın başlarında yaşamış olan müellifin 1304 senesinde tamamladığı bu kitap, Kütahya hâkimi Ali Haydar Bey'in hadis ıstılahlarına dâir risâlesi olan *Mi'râcu'l-felâh*'ının şerhidir. Basması: 1307 İstanbul.
116. Bedrüddin Muh. b. Sellâme el-Mârdînî'nin *Vesiletü'l-vusûl ilâ ma'rifeti hadisi'r-Rasûl*'ü. Yazması: Kahire, must. 322, mec. 144 (94-108 yk.).
117. Ebû'l-Feth Muh. b. el-Huseyn b. Ah. el-Ezdî el-Mevsili'nin (öl. 374 H.) *K. el-Mahzûn fi ilmi'l-hadis*'i. Yazması: Topkapı Sarayı, Ahmet II 624/20 (206b-219b, 628 H.).
118. Radiyüddin Muh. b. Yahyâ b. Yûsuf er-Rebe'î el-Halebî, İbnü'l-Hanbelî'nin (899-963 H.) *Kafvul-eser fi safvi ulûmi'l-eser*'i. Basması: 1326 Kahire, Matba'atu's-Se'ade.
119. Muh. b. İbr. b. Ali b. Murtedâ, İbnü'l-Vezîr'in (öl. 840 H.) *Muhtasar fi ulûmi'l-hadis*'i. İbn Hacer'in *Nuhbe*'sine istinâd etmiştir. Yazması: Kahire, must. 287, mec. 714 (239-246 yk., 1217 H.).
120. Ezher hocalarından Muh. Ali Ahmedeyn'in *el-Mûciz fi ulûmi'l-hadis*'i. Basması: 1940 Kahire, Matba'atu Şibrâ.
121. Muh. b. Mustafâ ed-Desûkî es-Sehâvî en-Nakşbendî'nin (1164 H. civarı) *el-Akvâlu'l-merdiyye bi-ma'rifeti'l-usûli'l-ehâdisi'n-nebeviyye*'si. Yazması: Esad Ef. 249.
122. Kâdılar kâdısı hâfiz Mecdüddin Muh. b. Ya'kûb b. Muh. el-Fîrûzâbâdî'nin (729-816 H.) *Urcûze fi mustalahi'l-hadis*'i. Yazmaları mevcuttur: Kahire, must. 151.
123. Giyâsüddin Ebû'l-Abbâs Muh. b. Muh. b. Abdillâh er-Rabbânî el-Akûlî'nin (öl. 797 H.) *K. ed-Dirâye fi ma'rifeti'r-rivâye*'si. Yazması: Leiden 1751. Hadis ilimlerini 10 fasıl altında ele almıştır.
124. Onikinci asrın sonlarının ulemâsından Ali b. Muh. el-Cemâlî't-Tûnûsî'nin *Risâle fi âdâbi'l-muhaddis ve-mutâlibi'l-hadis*'i. Yazması: Kahire, must. 225, Teymûr 168 (32 s.).
125. Muh. b. Yûsuf b. ebî Sa'îd'in *Muhtasar fi ilmi'l-hadis*'i. Sultan II. Beyâzîd için kaleme alınmıştır. Yazması: Ayasofya 446-7.
126. Abdullah b. Ali el-Özbekî ed-Demlicî'nin *Risâle fi mustalahi'l-hadis*'i. Yazması: Kahire, must. 228, Teymûr 393 (123-128 yk.).

İNDEKSLER

ŞAHISLAR İNDEKSİ

- Abbâd b. Ya'kûb el-Esedî, 85
 Abbâs b. Abdillâh b. ebî İsâ el-Bâksâ'î et-Turukkufî, 154
 Abbâs b. Ah. b. el-Marhûmî, 217
 Abbâs b. Asbağ el-Hemedânî, 85
 Abbâs b. el-Hasan er-Resîmî, 183
 Abbâs b. Muh. b. Ah. b. es-Seyyid Rıdvân, 434
 Abbâs b. Muh. el-Ensârî, 59
 Abbâs b. Mus'ab b. Bişr, 277
 Abd b. Abdirrahman el-Osmânî, 183
 Abd b. Humeyd, 109, 186, 358, 96
 Abdân el-Cevâlîkî, 175
 Abdân el-Mervezî, 254
 Abdulazîz b. Mahmûd b. el-Mübârek b. Mahmûd, 178
 Abdullah b. Abdilazîz el-Bekrî, 416
 Abdullah b. Abdilberr, 6
 Abdullah b. Abdilganî el-Makdisî, 302
 Abdullah b. Abdilvâhid b. Allâk, 359
 Abdullah b. Abdirrahman b. Abd b. Ahmed es-Süheyli, 219
 Abdullah b. Abdirrahman b. Abdillatif, 221
 Abdullah b. Abdirrahman el-Osmânî ed-Dibâcî, 176
 Abdullah b. Abdirrahman el-Osmânî, 351
 Abdullah b. Adî b. Abdillâh b. Muh. b. el-Mübârek el-Cürcânî, 317
 Abdullah b. Ah. b. Abdillâh es-Sa'dî el-Hanbelî, 159
 Abdullah b. Ah. b. Kudâme, 44
 Abdullah b. Ah. b. Muh. b. Abdilkâhîr et-Tûsî, 308
 Abdullah b. Ah. b. Muh. b. Kudâme, 44, 308
 Abdullah b. Ah. b. Temmâm b. Hassân el-Habelî, 308
 Abdullah b. Ah. b. Temmâm b. Hassân, 159
 Abdullah b. Ah. b. Zeber, 147
 Abdullah b. Ahmed b. Muh. b. Hanbel, 12, 31, 108
 Abdullah b. Ahmed b. Mûsâ b. Ziyâd el-Askerî, 175
 Abdullah b. Ahmed el-Makdisî, 360
 Abdullah b. Alî b. Abdillâh b. Halef el-Lahmî, 251
 Abdullah b. Alî b. el-Cârûd, 17, 259
 Abdullah b. Alî b. Muh. b. Süleymân b. Hamâ'il, 384
 Abdullah b. Alî b. Ömer b. Şibl es-Sanhâcî, 191
 Abdullah b. Alî el-Özbekî ed-Demlicî, 444
 Abdullah b. Avn el-Hilâlî el-Harrâz, 147
 Abdullah b. Behâiddîn Muh. b. Abdillâh, el-Acemî eş-Şinşevrî, 440
 Abdullah b. Berekât el-Haşevî, 205
 Abdullah b. Ca'fer b. Düsteveyh en-Nahvî, 335
 Abdullah b. Ca'fer b. İshâk el-Mevsilî el-Câbirî, 154
 Abdullah b. el-Cemâl Muh. b. Ah. b. Halef el-Matarî, 268
 Abdullah b. Dâvud es-Sicistânî, 117
 Abdullah b. Derviş el-Kâdirî el-Haneffî, 443
 Abdullah b. Dînâr, 225
 Abdullah b. ebî Abdillâh Muh. b. el-Hasan b. Hibetillâh b. Asâkir, 206
 Abdullah b. ebî Dâvûd Sül. b. es-Sicistânî, 34
 Abdullah b. ebî Hafs Ömer b. ebî Nasr el-Kuşeyrî, 206
 Abdullah b. ebî'l-Feth Ömer b. ebî'l-Hasan b. Hamayeyh, 127
 Abdullah b. ebî'l-Hasan Alî b. ebî Bekr b. Abdilcelîl el-Fergânî, 211
 Abdullah b. ebî'l-Huseyn Alî, 209
 Abdullah b. ebî'l-Vefâ Muh. b. el-Hasan el-Bâderânî, 359
 Abdullah b. Es'ad b. Alî el-Yâfi'î, 278
 Abdullah el-Hamevî, 216
 Abdullah b. Hârûn el-Kattân, 156
 Abdullah b. el-Hasan b. Mahâsin b. en-Nahhâs, 302
 Abdullah b. Hâşim et-Tûsî, 147
 Abdullah b. Hayder b. ebî'l-Kâsım el-Kazvinî, 298
 Abdullah b. Hibbân b. Abdilaziz, 159

Abdullah b. Hıdr es-Selâvî, 437
 Abdullah b. Huseyn Hâtîr el-Adevî el-Ezherî, 433
 Abdullah b. el-Huseyn b. ebî't-Tâ'ib, 308
 Abdullah b. el-Huseyn el-Ukberî el-Hanbelî, 338
 Abdullah b. İbr. b. el-İmâm el-Alevî, 440
 Abdullah b. İbr. b. Eyyüb b. Mâsî, 168, 177
 Abdullah b. İbrâhîm b. Halîl el-Ba'İbekî, 128
 Abdullah b. İbrâhîm b. Muh. el-Endülüsî el-Usaylî, 41
 Abdullah b. İshâk el-Hâmid, 159
 Abdullah b. İshâk el-Horâsânî, 166
 Abdullah b. Mahmûd b. Mevdûd, 391
 Abdullah b. Mahmûd es-Sa'dî, 208
 Abdullah el-Medenî, 378
 Abdullah b. Mesleme el-Ka'nebî, 308
 Abdullah ei-Mevrîlî, 105
 Abdullah b. el-Mübârek el-Mervezî, 53, 159, 193, 227
 Abdullah b. Muh. b. Abdilazîz, 111
 Abdullah b. Muh. b. Abdillâh b. Ca'fer b. el-Yemân el-Cu'fî, 93
 Abdullah b. Muh. b. Abdillâh el-Bağdâdî, 180
 Abdullah b. Muh. b. Abdillâh et-Tüceybî, 308
 Abdullah b. Muh. b. Ah. b. Abdilvehhâb el-Mukrî, 159
 Abdullah b. Muh. b. Ah. b. ebî Müslim el-Faradî el-Mukrî, 168
 Abdullah b. Muh. b. Ah. b. Halef el-Hazrecî, el-İbâdî, 168
 Abdullah b. Muh. b. Ah. b. Hâlid el-Kayserânî, 203, 258
 Abdullah b. Muh. b. Ah. es-Sakatî, 88
 Abdullah b. Muh. b. Alî b. Muh. b. Met el-Ensârî el-Herevî, 44, 350
 Abdullah b. Muh. b. Âmir eş-Şubrâvî, 308
 Abdullah b. Muh. b. Atâillâh el-İbrâhîmî, 125
 Abdullah b. Muh. b. Ca'fer b. Hayyân, 150
 Abdullah b. Muh. b. ebî Meryem, 269
 Abdullah b. Muh. b. ebî'l-Huseyn b. en-Nakûr, 178, 302
 Abdullah b. Muh. b. Esed el-Cühenî, 419
 Abdullah b. Muh. b. Eyyüb el-Muherremî, 159
 Abdullah b. Muh. b. Hâtîm ed-Dûrî, 261
 Abdullah b. Muh. b. Hezârümerd, 346
 Abdullah b. Muh. b. İshâk b. Yezîd el-Hâmid, 168
 Abdullah b. Muh. b. İshâk el-Fâkihî, 147

Abdullah b. Muh. b. Kudâme, 361
 Abdullah b. Muh. b. Muh. b. Fûrek, 360
 Abdullah b. Muh. b. Osmân, 166
 Abdullah b. Muh. b. Sa'îd b. ebî Meryem, 226
 Abdullah b. Muh. b. Şücâ' el-Mudarî, 178
 Abdullah b. Muh. b. Yûsuf el-Ezdi, 240
 Abdullah b. Muh. b. Ziyâd en-Nisâbüri, 178
 Abdullah b. Muh. el-Acemî el-Furûdî eş-Şenşûrî, 432
 Abdullah b. Muh. el-Münâvî, 411
 Abdullah b. Muh. en-Nebrâvî, 405
 Abdullah b. Muh. Yûsuf Efendizâde, 403
 Abdullah b. Muhyiddîn el-Ar'asî, 394
 Abdullah b. el-Muntâr el-Himyerî eş-Şevşâvî, 442
 Abdullah b. Muzâhir, 11
 Abdullah b. Ömer b. Alî el-Harîmî el-Kazzâz, 301
 Abdullah b. Ömer b. ebî'l-Kâsım el-Mukrî, 350
 Abdullah b. Ömer el-Beydâvî, 380, 381
 Abdullah b. Ömer es-Saffâr, 208
 Abdullah b. Sa'd b. ebî Hamza, 2
 Abdullah b. Sa'îd b. el-Huseyn el-Eşacc, 159
 Abdullah b. Sâlih el-Cühenî, 147
 Abdullah b. es-Seyyid el-Batalyûsî en-Nahvî, 324
 Abdullah b. Sül. ed-Dimnetî el-Becem'avî, 404
 Abdullah b. Süleymân b. el-Eş'âs es-Sicistânî, 30, 114, 116, 258
 Abdullah Süveydân b. Alî ed-Demlîcî, 409, 437
 Abdullah b. Şebîb b. Abdillâh el-Mukrî, 347
 Abdullah b. Vehb el-Kureşî, 106
 Abdullah b. Yezîd el-Mukrî, 156, 158
 Abdullah b. Yûsuf b. Ah., 349
 Abdullah b. Yûsuf b. Muh. ez-Zeylâî, 39
 Abdullah b. Yûsuf b. Muh., 388
 Abdullah b. Yûsuf el-Cürcânî, 127
 Abdullah b. Yûsuf el-Hâfîz, 296
 Abdullah b. Zeydân b. Büreyd el-Bicli, 229
 Abdullah b. ez-Zübeyr b. İsâ, 96
 Abdurrahman b. Abdillâh es-Simsâr el-Hurfî, 178
 Abdurrahman b. Ahmed b. el-Mübârek el-Gazzî, 361
 Abdurrahman b. Ahmed b. eş-Şihne, 208
 Abdurrahman b. Ahmed b. Muh. ebî Şureyh el-Ensârî, 143

Abdurrahman b. Ahmed b. Receb, 405
 Abdurrahman b. Ahmed b. Selâme el-Kalyûbî, 396
 Abdurrahman b. Alî b. el-Cevzî, 302
 Abdurrahman b. Alî b. Muh. b. Ömer, İbnü'd-Deybâ', 377
 Abdurrahman b. Atîk b. el-Hâsib, 302
 Abdurrahman b. Bişr b. el-Hakem, 143
 Dâvud ez-Zeyzârî, 127
 Abdurrahman b. ebî'l-Alâ' İdris b. Muh. el-İrâkî el-Hüseynî, 318
 Abdurrahman b. ebî'l-Fehm Abdilmun'im b. Abdurrahman el-Yeldânî, 184
 Abdurrahman b. ebî'l-İzz Ömer el-Makdisî, 302
 Abdurrahman b. ed-Deyba' eş-Şeybânî, 395
 Abdurrahman b. el-Abbâs el-Bezzâr el-Esamm, 143
 Abdurrahman b. el-Hasan el-İsbehânî en-Nisâbüri, 222
 Abdurrahman b. el-Hasan el-İsbehânî, 101
 Abdurrahman b. el-Hıdır es-Sincârî, 411
 Abdurrahman b. el-Kâsım, 7
 Abdurrahman b. İbr. 307
 Abdurrahman b. İbr. b. Ah. el-Buhârî el-Makdisî, 145
 Abdurrahman b. İshâk ez-Zeccâci, 342
 Abdurrahman b. İsmâ'il b. İbrâhîm ed-Dimaşkı eş-Şâfi'i, 266
 Abdurrahman b. Mahmûd b. Ubeydân el-Ba'lbekî, 384
 Abdurrahman b. Mehdi, 143
 Abdurrahman b. Mervân el-Kanâza'i, 8
 Abdurrahman b. Mu'ammer el-Vâsitî, 185
 Abdurrahman b. Muh. b. Abdillâh b. Mihrân el-Bağdâdî, 106
 Abdurrahman b. Muh. b. Abdillâh b. Mihrân el-Bağdâdî, el-Bağdâdî el-Hâfiz, 106
 Abdurrahman b. Muh. b. Abdillâh el-Esterâbâzi, 277
 Abdurrahman b. Muh. b. Abdurrahman el-Uleymî, 296
 Abdurrahman b. Muh. b. Ah. en-Nisâbüri, 178
 Abdurrahman b. Muh. b. Alî b. Abdillâh el-Ensârî el-Useydi, 212
 Abdurrahman b. Muh. b. Asâkir, 206
 Abdurrahman b. Muh. b. Hubeyş el-Kâdî el-Meriyî, 222
 Abdurrahman b. Muh. b. Mahlûf es-Se'âlibî, 212
 Abdurrahman b. Muh. b. Mende, 46, 268, 340

Abdurrahman b. Muh. b. Uleyk, 159
 Abdurrahman b. Muh. b. Yahyâ b. Yâsir el-Cevherî, 143
 Abdurrahman b. Muh. el-Ensârî, 277
 Abdurrahman b. Muh. el-Hanefî, 438
 Abdurrahman b. Muh. el-İdrisî, 274
 Abdurrahman b. Muh. el-Kazzâz, 302
 Abdurrahman b. Osmân b. el-Kâsım b. ebî Nasr et-Temîmî ed-Dimaşkı, 108
 Abdurrahman b. Osmân b. el-Kâsım b. Ma'rûf, 159
 Abdurrahman b. Ömer b. el-Huseyn b. Abdillâh el-Hirakî, 178
 Abdurrahman b. Ömer b. Nasr ed-Dimaşkı eş-Şeybânî, 184
 Abdurrahman b. Ömer b. Sa'îd el-Bezzâr, 350
 Abdurrahman b. Ömer b. Yezîd ez-Zühri, 43
 Abdurrahman b. Ömer el-Kibâbî, 310
 Abdurrahman b. Ömer en-Nahhâs, 142
 Abdurrahman b. Ubeydillâh b. Abdillâh b. Muh. es-Simsâr, 184, 347
 Abdurrahman el-Abderûs, 121
 Abdülâlâ b. Mushir b. Abdilâlâ el-Gassânî, 143
 Abdülâzîm b. Abdilkaviyy b. Abdillâh b. Sellâme, 384
 Abdülâzîz b. Abdilmun'im el-Harrânî, 301
 Abdülâzîz b. Abdilvâhid b. Muh. b. Mûsâ el-Miknâsî, 441
 Abdülâzîz b. Ah. el-Kinânî, 55
 Abdülâzîz b. Ah. es-Sûfî ed-Dimaşkı el-Kettânî, 166, 350
 Abdülâzîz b. Ahmed b. Muh. b. Alî el-Kettânî et-Temîmî, 427
 Abdülâzîz b. Alî b. Ah. b. el-Fadl el-Hayyât, 146
 Abdülâzîz b. Alî b. Ah. el-Ezahî, 350
 Abdülâzîz b. Alî b. el-Hasan el-Fakih es-Sühreverdî, 350
 Abdülâzîz b. Bundâr, 128
 Abdülâzîz b. Ca'fer b. Muh. el-Hirakî, 152
 Abdülâzîz b. ebî Hâzım, 150
 Abdülâzîz b. el-Muhtâr el-Ensârî el-Basrî ed-Debbâğ, 166
 Abdülâzîz b. el-Muhtâr, 146
 Abdülâzîz b. İbr en-Nahşebî, 176
 Abdülâzîz b. Mahmûd b. el-Ahdar, 160
 Abdülâzîz b. Muh. b. Abdilhakk b. Halef b. Abdilhakk el-Kureşî eş-Şâfi'i, 166
 Abdülâzîz b. Muh. b. el-Mübârek b. Muh. el-Katî'i, 306
 Abdülâzîz b. Muh. es-Samedî, 394

Abdülaziz b. Muh. et-Tîbî, 301
 Abdülaziz b. Necmiddîn b. Fehd el-Mekkî, 289
 Abdülaziz b. Ridvân b. Abdilhakk el-Hanbelî, 377
 Abdülaziz b. Yûsuf b. İlyâs ed-Dakûkî, 301
 Abdülbâkî b. Abdilmecid el-Kureşî, 218
 Abdülbâkî b. Abdilmecid el-Mahzûmî, 406
 Abdülbâkî b. Kânî, 427
 Abdülberr el-Feyûmî, 443
 Abdülcebbâr b. Abdillâh b. Muh. el-Havlânî, 276
 Abdülcebbâr b. Ahmed b. Ahmed b. Abdülcebbâr el-Hemedânî el-Esedâbâdî, 341
 Abdülcebbâr b. Ahmed, 217
 Abdülcebbâr b. Muh. b. Ahmed el-Huvârî el-Beyhâkî, 200
 Abdülcilîl b. Mûsâ el-Ensârî, 338
 Abdülevvel b. İsâ b. Şu'ayb b. İsh. es-Siczî, 166
 Abdülgaffâr b. Muh. b. Abdilkâfî es-Sa'dî el-Misrî, 287
 Abdülgaffâr b. Muh. b. Abdilâfî es-Sa'dî eş-Şâfi'î, 191
 Abdülgaffâr b. Muh. b. Abdilkâfî es-Sa'dî, 206
 Abdülgaffâr b. Muh. b. Abdilkâfî es-Sugaydî, 190
 Abdülgaffâr b. Muh. b. el-Huseyn eş-Şeyzerî, 359
 Abdülgâfir b. İsmâ'il b. Abdilgâfir el-Fârisî, 333
 Abdülgâlib b. Muh. b. Abdilkâhîr el-Mâkinisî, 307
 Abdülganî b. Abdilvâhid b. Ali b. Sürûr el-Makdisî, 45, 51, 55, 58, 60, 63, 73, 179, 82, 88, 106, 147, 204, 221, 382, 418, 419
 Abdülganî b. Muh. b. Ömer el-Ezberî, 386
 Abdülganî b. Muh. es-Sûdânî el-Bürhânî, 437
 Abdülganî b. Müşerref el-Hâlisî, 312
 Abdülganî b. Sa'id el-Ezdi, 3, 161, 259, 260, 276, 354, 443
 Abdülganî b. Sa'id es-Sekafî, 114
 Abdülganî b. Safiyyiddin Ahmed eş-Şâfi'î, 416
 Abdülganî ed-Dihlevî, 394, 405
 Abdülganî el-Makdisî, 255
 Abdülganî el-Murşidî, 130
 Abdülganî Mahmûd, 443
 Abdülgâfir el-Fârisî, 266, 333, 341
 Abdülganî b. Abdilvâhid b. el-Makdisî, 5,

385
 Abdülganî b. Sa'id el-Ezdi, 187, 188, 238, 240, 248
 Abdülhâdî b. Abdilkerîm el-Kaysî, 299
 Abdülhâdî b. Zâhir, 441
 Abdülhâdî Necâ b. Ridvân, 242, 441
 Abdülhakk b. Abdirrahman b. Abdillâh b. el-Huseyn b. Sa'id b. İbrâhîm el-Ezdi, 376, 381
 Abdülhakk b. Abdirrahman b. Abdillâh el-İşbîlî, 47, 71
 Abdülhakk b. Ali el-İdrisî, 442
 Abdülhakk b. Halef b. Abdilhakk ed-Dimaşkî, 307
 Abdülhâlik b. el-Enceb b. Ma'mer el-Kuşeyrî, 205
 Abdülhâlik b. Esed b. Sâbit el-Haneffî, 285
 Abdülhâlik b. Firûz b. Abdillâh el-Cevherî el-Hemedânî, 362
 Abdülhâlik b. Yûsuf b. Abdilhâlik, 307
 Abdülhâlik b. Zâhir b. Tâhir, 161, 206
 Abdülhâlik b. Zâhir eş-Şehhâmî, 308
 Abdülhalîm b. Ali b. Abdilhâdî ed-Dimaşkî el-Ömerî, 442
 Abdülhallâk el-Herevî, 229
 Abdülhayy el-Leknevî, 327
 Abdülkâdir b. Ah. b. Abdilkâdir el-Guneymî, 436
 Abdülkâdir b. Ah. er-Rûmî ed-Dimaşkî, İbnü Bedrân, 266
 Abdülkâdir b. Ali b. Muh. b. Ah. el-Yüninî, 147
 Abdülkâdir b. Berekât b. Ali el-Ba'î el-Hanbelî İbnü'l-Kureşîyye, 299
 Abdülkâdir b. Celâlidin, 437
 Abdülkâdir b. ebî Sâlih Abdillâh el-Cilânî, 367
 Abdülkâdir b. ebî'l-Vefâ' el-Kureşî el-Misrî, 295
 Abdülkâdir b. Muh. b. Muh. b. Nasrillâh, 391
 Abdülkâdir b. Muh. b. Nasrillâh el-Kureşî el-Haneffî, 166
 Abdülkâdir b. Muh. el-Kureşî, 392
 Abdülkâdir b. Ömer el-Bağdâdî, 394
 Abdülkâdir el-Bağdâdî, 393
 Abdülkâhîr b. Abdillâh b. Abdirrahman er-Ruhâvî, 197
 Abdülkâhîr b. Abdillâh b. Ameveyh es-Sühreverdî, 350
 Abdülkerîm b. Abdinnûr b. Münîr b. Abdülkerîm b. Ali el-Halebî, 191, 205, 208, 221, 267, 408
 Abdülkerîm b. Abdissamed b. Muh., 133

Abdülkerim b. Abdissamed et-Taberî el-Makkarî, 185
 Abdülkerim b. el-Hesyem, 161
 Abdülkerim b. Hevâzin el-Kuşeyrî, 351, 364
 Abdülkerim b. Muh. b. Abdülkerim b. el-Fadl el-Kazvîni, 341
 Abdülkerim b. Muh. b. Abdülkerim er-Râfî, 201
 Abdülkerim b. Muh. b. Mansûr es-Sem'ânî, 90, 345
 Abdülkerim b. Muh. ed-Dâvudî, 350
 Abdülkerim en-Nisâbüri, 350
 Abdüllatif b. Abdilaziz b. Melek (Firişte), 380
 Abdüllatif b. Abdilmun'im b. es-Saykal, 189
 Abdüllatif b. Abdilmun'im el-Harrânî, 280, 359
 Abdüllatif b. Muh. b. Abdillatif el-Ezdî, 351
 Abdüllatif b. Muh. b. Nasrillah el-Hamavî el-Hatib, 208
 Abdüllatif b. Yûsuf el-Bağdâdî, 330, 335
 Abdülmecid b. Ali el-İdvî ez-Zeynebî, 121
 Abdülmecid b. Ali el-Münâvî, 247
 Abdülmecid eş-Şernûbî, 2, 405
 Abdülmelik b. Abdilaziz b. Cüreyc, 114
 Abdülmelik b. Abdillâh b. Yûsuf el-Cüveynî, 200
 Abdülmelik b. Ali b. Şegabe el-Ensârî el-Basrî, 351
 Abdülmelik b. ebî Osmân Ebû Sa'îd en-Nisâbüri el-Harkûşî, 71
 Abdülmelik b. ebî'l-Kâsım el-Kerûcî, 33
 Abdülmelik b. ebî Osmân el-Harkûşî, 115, 217
 Abdülmelik b. el-Hasan b. el-Fadl es-Sakatî, 170
 Abdülmelik b. Fahr b. Şâzân el-Mekkî, 167
 Abdülmelik b. Habib el-Asme'î el-Mâlikî, 69, 79, 294, 335
 Abdülmelik b. Hişâm en-Nahvî, 219
 Abdülmelik b. İsâ, 212
 Abdülmelik b. Kureyb el-Esma'î, 330
 Abdülmelik b. Mahmûd b. Adî el-Esterâbâzî, 209
 Abdülmelik b. Muh. b. Abdillâh b. Bişrân el-Bağdâdî el-Vâ'iz, 342
 Abdülmelik b. Muh. b. Adî b. Zeyd el-Cürcânî el-Esterâbâzî, 317
 Abdülmü'izz b. Muh. b. ebî'l-Fadl es-Sâ'idî el-Horâsânî, 299
 Abdülmü'tî b. Sâlim b. Ömer eş-Şibli es-Simlâvî, 442

Abdümü'tî b. Mahmûd b. Abdilâlî el-Lahmî el-İskenderânî, 364
 Abdülmuhsin b. Osmân b. Ğânim et-Tenîsî, 385
 Abdülmun'im b. Abdillâh b. Muh. b. el-Fadl el-Fürâvî, 202
 Abdülmun'im b. Abdilvehhâb b. Küleyb el-Harrânî, 301
 Abdülmun'im b. Abdilvehhâb b. Sa'd el-Harrânî, 307
 Abdülmun'im b. Abdullâh b. Muh. b. el-Fadl el-Fürâvî, 202
 Abdülmün'im b. Abdilhakk b. Abdillâh el-Bağdâdî, 285
 Abdülmü'min b. Halef b. ebî'l-Hasan, Şerefüddin et-Tûnî, 201
 Abdülmü'min b. Halef ed-Dimyâtî, 49, 85, 128, 191, 231, 258, 284, , 301, 358, 408
 Abdülmü'min b. Muh. b. Ya'kûb b. Muh. el-Ensârî, 308
 Abdülmüheymin el-Hadremî, 208
 Abdülmün'im b. Abdilvehhâb, Ebû'l-Ferec b. Kuleyb el-Harrânî, 166
 Abdülmüte'âl Muh. el-Ceberî, 396
 Abdülvâhid b. Ahmed el-Müleyhî, 330
 Abdülvâhid b. İsmâ'il b. Ah. er-Rûyânî, 212, 357
 Abdülvehhâb b. Ah. Hârûn, Ebû'l-Huseyn b. el-Cendî, 169
 Abdülvehhâb b. Ali b. Abdilkâfî es-Sübkî, 295
 Abdülvehhâb b. Ali b. Sekine, 300, 307
 Abdülvehhâb b. Atâ ez-Zâhid, 48
 Abdülvehhâb b. el-Hasan b. el-Velid el-Kilâbî, 146
 Abdülvehhâb b. el-Hasan b. el-Velid el-Kilâbî, 179
 Abdülvehhâb b. el-Hasan b. Muh. b. Asâkir, 307
 Abdülvehhâb b. Hasan b. İsm. b. Muzaffer b. el-Furât el-Lahmî, 299
 Abdülvehhâb b. Muh. b. İshâk b. Mende, 173
 Abdülvehhâb b. Muh. b. el-Huseyn (b.) es-Sabûnî, 202
 Abdülvehhâb b. Ahmed b. Ali eş-Şâ'rânî, 396
 Abdülvehhâb b. Revvâc el-Ezdî el-Kureşî, 201
 Abdülvehhâb b. Takiyyiddin Ali b. Abdilkâfî b. Temmâm es-Sübkî, 293
 Abdurrahman b. Abdilaziz b. Ah. el-Halebî, 158
 Abdurrahman b. Abdilcebbâr b. Osmân el-

- Fâmî, 277
 Abdurrahman b. Abdilkâdir el-Fâsî, 442
 Abdurrahman b. Abdullah b. Muh. el-Gâfîkî, 224
 Abdurrahîm b. Abdilhâlik b. Yûsuf, 159
 Abdürrahîm b. Abdilkerîm b. Muh. b. Mansûr, 362
 Abdürrahîm b. Abdirrahman b. Ah. el-Ab-bâsî, 402
 Abdürrahîm b. ebî Abdirrahîm b. Tâhir, 188
 Abdürrahîm b. ebî Ca'fer Ah. b. Alî b. Talha el-Ensârî, 360
 Abdürrahîm b. el-Hâfız Abdilkerîm Ebû'l-Muzaffer el-Mervezî, 159
 Abdürrahîm b. el-Hüseyn b. Abdirrahman el-Îrâkî, 342, 390, 427
 Abdürrahîm b. İbr. b. Kâmiyâr el-Kazvîni, 146
 Abdürrahîm b. Talha, 300
 Abdurrahîm b. Yahyâ b. Abdirrahîm b. el-Müferric, 300
 Abdürrahîm el-Bera'î, 411
 Abdürrahîm el-İsnevî, 295
 Abdurra'ûf el-Münâvî, 105, 120, 220
 Abdürrezzâk b. Hammâm, 164, 223
 Abdürrezzâk b. Hemmâm b. Nâfi' el-Himyârî, 109, 347
 Abdürrezzâk b. Muh. 202
 Abdürrezzâk b. Muh. b. Nasr et-Tabesî, 205
 Abdürrezzâk, 30, 36
 Abdüssamed b. Abdilvehhâb b. Asâkir, 59
 Abdüssamed b. Alî b. Muh. b. Mukrim et-Tastî, 147
 Abçussamed b. İbr. b. Halîl b. el-Hasrî el-Hanbelî, 210
 Abdussamed b. Muh. el-Ensârî ed-Dimaşki, 301
 Abdussamed b. Sa'îd el-Hımîsî, 257
 Abdüssamed b. Sa'îd el-Kâdî, 276
 Abdüsselâm b. Abdillâh b. Teymiyye, 328
 Abdüsselâm b. Alî b. Mansûr, 161
 Abdüsselâm b. ebî'r-Rebî' Mahmûd b. ebî'r-Rebî' el-Hanefî, 208
 Abdüsselâm b. Mahmûd b. Muh., 2
 Abdüsselâm b. Muh. el-Kazvîni, 113
 Aclûnî, 396
 Âcurrî, 33, 38, 42, 47, 56, 58, 63, 66, 75, 76, 80, 82, 182, 193, 213, 230, 338, 363
 Âdem b. ebî İyâs el-Askalânî, 81, 82, 141
 Adenî, 96
 Adevî, 2, 253
 Adî b. Mûsâfir b. İsm., 33
 Affân b. Müslim, 156
 Âfiye bin Muh. b. Osmân b. Sa'îd, 161
 Affî b. Muh. el-Hatîb el-Bûşencî, 60, 146
 Afife binti ebî Bekr . Ah. b. Abdillâh el-Fârkâniyye, 300
 Ahmed (b. Hanbel), 42, 69, 93, 186
 Ahmed b. Abdiddâ'im b. Ni'me el-Makdisî, 305, 309
 Ahmed b. Abdilcebbâr b. Muh. el-Utâridî, 163
 Ahmed b. Abdilgaffâr b. Uşne, 141
 Ahmed b. Abdilhakk, 403
 Ahmed b. Abdilhalîm b. Abdisselâm el-Harrânî, İbnü Teymiyye, 328
 Ahmed b. Abdilkerîm, 396
 Ahmed b. Abdillâh b. Abdirrahîm b. Sa'îd b. el-Barkî, 256
 Ahmed b. Abdillâh b. Abdirrahman b. Küleyb b. Fehd, 289
 Ahmed b. Abdillâh b. Alî b. Ah. el-Hemedânî, 211
 Ahmed b. Abdillâh b. Alî b. Süveyd b. Mencûf, 134
 Ahmed b. Abdillâh b. Humejd b. Rezzîn, 145
 Ahmed b. Abdillâh b. Humejd b. Ruzayk, 235
 Ahmed b. Abdillâh b. Sâlih el-İclî, 261
 Ahmed b. Abdillâh el-Hazrecî, 420
 Ahmed b. Abdillâh el-Husâmî ed-Dimyâtî, 265
 Ahmed b. Abdillâh et-Taberî el-Mekkî, 87
 Ahmed b. Abdillâh et-Taberî, 331, 378
 Ahmed b. Abdillatif eş-Şercî ez-Zebîdî, 380
 Ahmed b. Abdilmelik b. Alî b. Ah. en-Nisâbüri el-Mü'zzîn, 311
 Ahmed b. Abdilmelik b. Alî el-Mü'ezzin en-Nisâbüri, 198
 Ahmed b. Abdilmun'im b. Yûsuf eş-Şâfi'î ed-Demenhûrî, 439
 Ahmed b. Abdilmün'im b. ebî'l-Ganâ'im, 359
 Ahmed b. Abdilvâhid b. Muh. es-Sülenî, 181
 Ahmed b. Abdilvâhid el-Makdisî el-Buhârî, 51
 Ahmed b. Abdilvâhid el-Makdisî, 163, 306
 Ahmed b. Abdirrahman b. Abdilmü'min es-Sûrî, 306
 Ahmed b. Abdirrahman b. Ah. b. Muh. el-Menbici, 305
 Ahmed b. Abdirrahman b. Ah. el-Kâdî el-Yezdî, 349
 Ahmed b. Abdirrahman b. Muh. el-Makdisî

el-Harîrî, 376
 Ahmed b. Ah. b. İsm. el-Hulvânî, 411
 Ahmed b. Alâ' b. Ah. er-Rûzbârî, 343
 Ahmed b. Ali b. Abdillâh b. Halef eş-Şîrâzî, 346, 163
 Ahmed b. Ali b. Ahmed b. Balbân, 209
 Ahmed b. Ali b. Ahmed el-Hemedânî, 30
 Ahmed b. Ali b. Bedrân el-Hulvânî, 54
 Ahmed b. Ali b. el-Müsennâ et-Temîmî, 100
 Ahmed b. Ali b. Lâl el-Fakîh, 158
 Ahmed b. Ali b. Lâl el-Hemedânî eş-Şâfi'î, 282
 Ahmed b. Ali b. Le'âl, 163
 Ahmed b. Ali b. Muh. b. Meymûn b. el-Kastallânî, 366
 Ahmed b. Ali b. Muh. b. Muh. b. Ali b. Hacer, 342
 Ahmed b. Ali b. Muh. el-Ca'ferî, 145
 Ahmed b. Ali b. Muh. el-İsbehânî, 209
 Ahmed b. Ali b. Müslim el-Abbâr, 225
 Ahmed b. Ali b. Müslim el-Ebbâr, 163
 Ahmed b. Ali b. Sa'îd el-Kureşî el-Mervezî, 142
 Ahmed b. Ali b. Sa'îd el-Mervezî, 46, 70
 Ahmed b. Ali b. Sa'îd el-Mervezî, 99
 Ahmed b. Ali b. Sâbit el-Bağdâdî, 73
 Ahmed b. Ali b. Sâbit el-Hatîb el-Bağdâdî, 74
 Ahmed b. Ali b. Sâbit el-Hatîb, 153
 Ahmed b. Ali el-Cezerî, 305
 Ahmed b. Ali el-Harîsî, 349
 Ahmed b. Ali el-Hulvânî, 176
 Ahmed b. Ali el-Kalkaşencî, 253
 Ahmed b. Ali el-Kastamônî, 207
 Ahmed b. Ali es-Sûfî el-Bağdâdî et-Tureysîsî, 126
 Ahmed b. Âmir et-Tâ'î, 209
 Ahmed b. Amr b. Abdilhâlik el-Bezzâr, 43, 73, 98
 Ahmed b. Amr b. ebî Âsım en-Nebil, 362
 Ahmed b. Aybek b. Abdillâh el-Husâmî ed-Dimyâtî, 165, 201, 304, 308, 426, 427
 Ahmed b. Behrâm b. ebî Abdillâh el-Haremî, 180
 Ahmed b. Ca'fer b. Hamdân el-Kat'î, 139
 Ahmed b. Ca'fer b. Muh. b. Müslim el-Huttelî, 163
 Ahmed b. Ca'fer es-Simsâr, 181
 Ahmed b. Cerîr b. Ah. b. Hamîs es-Selmâsî, 163
 Ahmed b. ebî Bekr b. Ah. b. Ali el-Hanbelî, 212
 Ahmed b. ebî Bekr b. Ah. el-Kâdirî el-

Hamavî, 209
 Ahmed b. ebî Bekr b. Ah. el-Kâdirî, 211
 Ahmed b. ebî Bekr el-Mürdâvî, 74
 Ahmed b. Ebî Bekr Muh. b. el-Hâfızî'l-kebir Ebî Osmân Saîd b. İsmâil el-Hîrî, 20
 Ahmed b. ebî Bekr Muh. b. İsmâ'il el-Bûsirî, 372
 Ahmed b. ebî Tâhir Tayfûr, 265
 Ahmed b. ebî'l-Feth b. Mahmud eş-Şeybânî, 311
 Ahmed b. el-Fadl b. Huzeyme, 152, 175
 Ahmed b. el-Fadl b. Mun. Ebû Bekr el-Bâtirkânî, 349
 Ahmed b. el-Feth b. Abdillâh b. Fergân, 166
 Ahmed b. el-Furât, 93, 132
 Ahmed b. el-Hasan b. Abdilkerim b. Muh. el-Hâlidî, 128
 Ahmed b. el-Hasan b. Ah. b. Abdillâh el-Bağdâdî, 305
 Ahmed b. el-Hasan b. Ah. b. Ali el-Hânsârî, 163
 Ahmed b. el-Hasan b. Ah. el-Bennâ, 34
 Ahmed b. el-Hasan b. Ca'd, 163
 Ahmed b. el-Hasan b. Hayrûn el-Bağdâdî, 180
 Ahmed b. el-Hasan b. Muh. b. Ali el-Merverâzî, 61, 163
 Ahmed b. el-Hasan b. Muh. el-Ezberî eş-Şurîtî, 180
 Ahmed b. el-Hasan el-Kindî, 335
 Ahmed b. el-Huseyn b. es-Sayrafi es-Sağîr, 163
 Ahmed b. el-Huseyn eş-Şîrâzî, 137
 Ahmed b. el-Karrâb er-Râzî, 114
 Ahmed b. el-Kerek, 2
 Ahmed b. el-Kunfuz, 429
 Ahmed b. el-Mukarreb b. el-Huseyn el-Kerhî el-Bağdâdî, 209
 Ahmed b. el-Müferric b. Ali ed-Dimaşkî, 305
 Ahmed b. eş-Şihâb Ahmed b. Abdilhalim, İbnü Teymiyye, 200
 Ahmed b. ez-Zâhirî, 191
 Ahmed b. Fâris b. Zekerîyyâ en-Nahvî el-Kazvinî, 220
 Ahmed b. Fâris er-Râzî el-Luğavî, 60
 Ahmed b. Fâris ez-Zâhid, 62, 73
 Ahmed b. Fereh b. Ahmed b. Muh. el-Lahmî el-İşbilî, 435
 Ahmed b. Haccî b. Mûsâ, 428
 Ahmed b. Hacer Şihâbüddin el-Heytemî, 219, 411

- Ahmed b. Hâlid b. Yezîd, 9
 Ahmed b. Hâlid ed-Darîr, 330
 Ahmed b. Halîl b. Se'âde, 442
 Ahmed b. Halîl es-Subkî, 219
 Ahmed b. Hamdân b. Ali b. Abdillâh b. Sinân el-Hîrî, 20
 Ahmed b. Hamza b. Alî b. el-Hasan ed-Dimaşkî, 311
 Ahmed b. Hamza b. Alî b. el-Hasan es-Sülemî, 286
 Ahmed b. Hamza el-Mevâzinî, 86
 Ahmed b. Hanbel, 3, 10, 45, 86, 119, 244, 322
 Ahmed b. Hârûn b. Ât eş-Şâtibî, 201
 Ahmed b. Hârûn b. Revh el-Berdicî el-Berda'î, 294, 441
 Ahmed b. Hayrûn b. İbrâhîm, 362
 Ahmed b. Hâzım b. ebî Azre el-Ğifârî, 98, 163
 Ahmed b. Hibetillâh b. Ah. b. Muh. b. el-Hasan b. Asâkir, 305
 Ahmed b. Huseyn b. Arslân er-Remlî, 403
 Ahmed b. Huseyn el-Kostantînî, 429
 Ahmed b. Hüseyin b. Alî b. el-Hatîb b. Kunfuz, 435
 Ahmed b. İsâ el-Alevî, 49
 Ahmed b. İbr el-Abdevî, 156
 Ahmed b. İbr. b. Abdîrrahman İmâdüddîn el-Vâsîti, 216
 Ahmed b. İbr. b. Ah. el-Beledî, 163
 Ahmed b. İbr. b. ez-Zübeyr es-Sekafî, 311
 Ahmed b. İbr. b. İsm. b. el-Abbâs el-İsmâ'îlî el-Cürcânî eş-Şâfi'î, 3, 163, 257, 285, 311
 Ahmed b. İbr. b. Muh. el-Halebî, 128
 Ahmed b. İbr. b. Nasrillâh b. Ah. el-Askalânî, 434
 Ahmed b. İbrâhîm b. İsmâ'il el-İsmâ'îlî, 19
 Ahmed b. İbrâhîm b. Mûsâ en-Nisâburî, 198
 Ahmed b. İbrâhîm el-Kurtubî, 366
 Ahmed b. İmrân b. Sellâme, 335
 Ahmed b. İmrân el-Ahfâş, 8
 Ahmed b. İshâk b. İbr. b. Nubayt b. Şerîf, 141
 Ahmed b. İshâk b. Muh. b. el-Mü'eyyed el-Ebrekûhî, 285
 Ahmed b. İshâk el-Ebrukûhî, 349
 Ahmed b. İsm. b. Osmân el-Gurânî, 402
 Ahmed b. İsm. el-Kazvînî, 228
 Ahmed b. İsmâ'il b. Yûsuf b. Muh. b. el-Abbâs el-Kazvînî, 342
 Ahmed b. Kâdî'l-kudât Zeyniddîn, 185
 Ahmed b. Kâmil b. Halef, 221
 Ahmed b. Kâsım el-Bûnî, 335, 435
 Ahmed b. Kâsım el-Mâlikî el-Lahmî el-Harîrî, 411
 Ahmed b. Mansûr b. Ah. b. Abdillâh el-Fârisî el-Kâzerûnî, 311
 Ahmed b. Mansûr b. Muh. b. et-Tayyib, 209
 Ahmed b. Mansûr b. Seyyâr ebû Bekr er-Remâdî, 106
 Ahmed b. Mehdi b. Rüstem el-İsbehânî, 98
 Ahmed b. Mervân b. Muh. ed-Dîneverî, 76
 Ahmed b. Muh. b. Abdillâh b. Mus'ab el-Cemâl, 162
 Ahmed b. Muh. b. Abdillâh b. Ziyâd el-Kattân, 141, 175, 344
 Ahmed b. Muh. b. Abdillâh ez-Zâhirî, 299, 305
 Ahmed b. Muh. b. Abdîrrahman b. Alî el-Huseynî el-Mîsrî, 190
 Ahmed b. Muh. b. Abdîrrahman el-Huseynî, 301
 Ahmed b. Muh. b. Abdîrrahman eş-Şerîf el-Huseynî, 427
 Ahmed b. Muh. b. Ah. b. ebî Sa'îd el-Bezzâz ed-Dûrî, 349
 Ahmed b. Muh. b. Ah. b. Hammâd, 145
 Ahmed b. Muh. b. Ah. b. Hasnûn el-Bezzâr, 162
 Ahmed b. Muh. b. Ah. b. Muh. b. ebî'l-Kâsım ibni'l-Havahî, 311
 Ahmed b. Muh. b. Ah. b. Sa'îd el-Haddâd, 180
 Ahmed b. Muh. b. Ah. ed-Derdîr, 409
 Ahmed b. Muh. b. Ah. el-Makarnî, 275
 Ahmed b. Muh. b. Ah. es-Silefî, 179
 Ahmed b. Muh. b. Ahîd b. Mâmâ el-İsbehânî, 276
 Ahmed b. Muh. b. Ahmed b. Gâlib el-Berkânî, 106
 Ahmed b. Muh. b. Ahmed el-Atîkî, 2
 Ahmed b. Muh. b. Ahmed, İbnü'n-Nakûr, 188
 Ahmed b. Muh. b. Alî b. Rezzîn el-Bâsânî, 162
 Ahmed b. Muh. b. Alî el-Bâşânî, 180
 Ahmed b. Muh. b. Ca'fer el-Bahîrî, 351
 Ahmed b. Muh. b. Ca'fer el-Kudûrî, 150
 Ahmed b. Muh. b. ebî Bekr b. Abdîmelik b. Ahmed el-Hatîb el-Kastallânî, 410
 Ahmed b. Muh. b. ebî'l-Fürâvî, 162
 Ahmed b. Muh. b. ebî'l-Kâsım b. Bedrân, 306
 Ahmed b. Muh. b. el-Âlî, 181
 Ahmed b. Muh. b. el-Haccâc b. Yahyâ el-

- İşbîlî, 162
 Ahmed b. Muh. b. el-Hasan, İbnü's-Şarkî, 162
 Ahmed b. Muh. b. el-Hüseyn el-Kelâbâzî, 417
 Ahmed b. Muh. b. el-Kâdî, 429
 Ahmed b. Muh. b. el-Mühendis, 87
 Ahmed b. Muh. b. en-Nakûr el-Bezzâz, 162
 Ahmed b. Muh. b. es-Sakar, İbnü'n-Nemet, 162
 Ahmed b. Muh. b. ez-Zâhid ebî Osmân Sa'îd el-Hîrî, 115
 Ahmed b. Muh. b. ez-Zâhirî, 305
 Ahmed b. Muh. b. Galib el-Bâhilî, 34
 Ahmed b. Muh. b. Gâlib el-Berkânî, 424
 Ahmed b. Muh. b. Halef el-Makdisî, 376
 Ahmed b. Muh. b. Hamza b. Muh. b. el-Hasan b. Abdillâh es-Sekafî Hakîmu'l-Kûfe, 179
 Ahmed b. Muh. b. Hanbel, 58, 114
 Ahmed b. Muh. b. Hânî et-Tâî, 28
 Ahmed b. Muh. b. İbr. b. Hakîm el-Medîni, 232
 Ahmed b. Muh. b. İmrân el-Bağdâdî, 182
 Ahmed b. Muh. b. İshâk b. İbrâhîm, 66
 Ahmed b. Muh. b. İsâ b. el-Ezher Ebû'l-Abbâs el-Bertî, 106, 108, 276
 Ahmed b. Muh. b. İsm. el-Âdemî, 161
 Ahmed b. Muh. b. İsm. et-Temîmî, 145
 Ahmed b. Muh. b. İsmâ'îl en-Nahhâs en-Nahvî, 39
 Ahmed b. Muh. b. İsm. b. el-Ferec el-Mühendis, 162
 Ahmed b. Muh. b. Mahmûd b. Seyyîd el-Gaznevî, 384
 Ahmed b. Muh. b. Mansûr b. Husayn b. el-Âlî b. Sül. el-Büşencî, 145
 Ahmed b. Muh. b. Mesrûk et-Tûsî, 135
 Ahmed b. Muh. b. Mesrûk et-Tûsî, 66
 Ahmed b. Muh. b. Muh. b. Muh. b. Alî el-Mâlikî el-Hvârânî, 202
 Ahmed b. Muh. b. Muh. b. Nasrillâh et-Temîmî el-Kalânîsî, 311
 Ahmed b. Muh. b. Muh. b. Ubeyd el-Müeddeb el-Herevî, 332
 Ahmed b. Muh. b. Muh. es-Serahsî eş-Şücâî, 344
 Ahmed b. Muh. b. Mulâ'ib, 145
 Ahmed b. Muh. b. Mûsâ b. el-Kâsım b. es-Salt el-Mücebbir, 162, 181
 Ahmed b. Muh. b. Mûsâ b. Yahyâ el-Enbârî, 349
 Ahmed b. Muh. b. Müferric el-İsbîlî, 3
 Ahmed b. Muh. b. Müferric el-Ümevî, 318
 Ahmed b. Muh. b. Ömer b. el-Hasan el-Müeddeb, 349
 Ahmed b. Muh. b. Sa'îd b. Ukde el-Kûffî, 161
 Ahmed b. Muh. b. Sa'îd el-İsfehânî el-Bağdâdî, 180
 Ahmed b. Muh. b. Şârik, 20
 Ahmed b. Muh. b. Ubeydillâh b. Yûsuf el-Buhârî, 153
 Ahmed b. Muh. b. Yâhyâ b. Bilâl en-Nişâbüri, 162
 Ahmed b. Muh. b. Yâsin el-Herevî el-Haddâd, 278
 Ahmed b. Muh. b. Yûsuf b. ebî'z-Zehr, 162
 Ahmed b. Muh. b. Yûsuf, 345
 Ahmed b. Muh. b. Ziyâd b. el-A'râbî, 42, 70, 145
 Ahmed b. Muh. el-Atîkî, 145
 Ahmed b. Muh. el-Berkânî, 199, 359
 Ahmed b. Muh. el-Berkî, 107
 Ahmed b. Muh. el-Hafâcî, 219
 Ahmed b. Muh. el-Hasanî el-Hanefî el-Hamavî, 436
 Ahmed b. Muh. el-Hattâbî, 401
 Ahmed b. Muh. el-Huseynî, 305
 Ahmed b. Muh. el-Huseynî, 426
 Ahmed b. Muh. el-Kudûrî, 392
 Ahmed b. Muh. el-Miknâsî, 429
 Ahmed b. Muh. es-Sâbûnî, 167
 Ahmed b. Muh. eş-Şümennî el-Kostantînî, 434
 Ahmed b. Muh. et-Temîmî, 167
 Ahmed b. Muh. et-Tîbî, 381
 Ahmed b. Muh. el-Yeşkerî, 140
 Ahmed b. Muh. ez-Zâhirî, 301, 313
 Ahmed b. Mûsâ b. Mürdeveyh b. Fûrek el-İsbehânî, 170
 Ahmed b. Mûsâ b. Mürdeveyh b. Fûrek, 348
 Ahmed b. Mustafa es-Sabbâğ el-İskenderî, 311
 Ahmed b. Nasr b. Abdillâh ez-Zârî, 164
 Ahmed b. Nasr b. Büceyr, 181
 Ahmed b. Nasr b. Muh. Kûhünselâr, 203
 Ahmed b. Nasr ed-Dâvudî, 9
 Ahmed b. Osmân b. Muh. b. Abdillâh el-Hanefî el-Kalûlâtî, 443
 Ahmed b. Ömer b. Abdillâh el-İsbehânî el-Gâzî, 349
 Ahmed b. Ömer b. Alî b. Abdissamed el-Bağdâdî, 361
 Ahmed b. Ömer b. Alî b. el-Fadl el-Verrâk, 181
 Ahmed b. Ömer b. Enes ed-Dellâî, 217

Ahmed b. Ömer b. İbr. el-Ensâri el-Kurtubî, 2
 Ahmed b. Ömer b. Muh. b. Abdillâh, 33
 Ahmed b. Ömer el-Ensâri el-Kurtubî, 403
 Ahmed b. Receb b. el-Hasan, 311
 Ahmed b. Sa'îd b. Hazm es-Sadeî, 83, 273
 Ahmed b. Sâbit b. Muh. et-Tarkî, 370
 Ahmed b. Seleme, 21
 Ahmed b. Selmân b. el-Hasan en-Neccâd, 44, 64, 75, 145, 175, 343
 Ahmed b. Seyyâr el-Mervezî, 277
 Ahmed b. Sinân, 97
 Ahmed b. Sül. b. Eyyûb el-Kâvî, 163
 Ahmed b. Sül. b. Zebbân, 152
 Ahmed b. Süleymân b. Eyyûb el-Abbâdânî, 163
 Ahmed b. Şebib el-Hanatî, 145
 Ahmed b. Şerefiddin Mûsâ b. Receb el-Fâhûrî, 128
 Ahmed b. Şeybe ed-Dimaşkı el-Esedî, 296
 Ahmed b. Tâhir b. Alî b. Şibrîn el-Ensâri, 372, 418
 Ahmed b. Talha b. Ah. b. Hârûn, 145
 Ahmed b. Tuğrulbey, 217
 Ahmed b. Ubâde b. Berri'l-Adevî el-Mâlikî, 435
 Ahmed b. Ubeyd b. İsmâ'il el-Basrî es-Saffâr, 29, 102
 Ahmed b. Ubeyd eş-Şâfî'î el-Attâr, 288
 Ahmed b. Ubeydillâh b. Ah. en-Nehşelî, 350
 Ahmed b. Umeyr b. Yûsuf b. Cevsâ ed-Dimaşkı el-Hâfız, 154
 Ahmed b. Yahyâ b. Ah. b. Zeyd b. Nâka, 128
 Ahmed b. Yahyâ b. Ah. ed-Dabbî, 275
 Ahmed b. Yahyâ b. Zeyd b. Seyyâr en-Nahvî, Sa'leb, 344
 Ahmed b. Yahyâ b. Zeyd eş-Şeybânî, 58
 Ahmed b. Yûnus ed-Dabbî, 352
 Ahmed b. Yûsuf b. Ah. b. Hallâd el-Attâr, 142, 181
 Ahmed b. Yûsuf b. İbrâhîm el-Ezra'î, 413
 Ahmed b. Yûsuf b. Muh. Ah. b. Sirmâ', 202
 Ahmed b. Yûsuf es-Sülemî, 127
 Ahmed b. Zekerîyyâ b. Fâris er-Râzî el-Fakih, 74
 Ahmed b. Zekerîyyâ' el-Mağribî, 438
 Ahmed b. Zeynî Dahlân, 221
 Ahmed Diyâüddin el-Haneî, 386
 Ahmed ed-Dimyâtî, 411
 Ahmed el-Attâr el-Mekki, 247
 Ahmed el-Hamavî, 437
 Ahmed el-Merzûkî, 411

Âişe binti İbr., İbnetü's-Şerâyihî, 210
 Âişe binti Muh. b. el-Müslim el-Harrâniyye, 300
 Akil b. Ömer b. İmrân el-Alevî el-Hadremî, 335
 Akiletül-Mekki, 124
 Alâ b. Mûsâ b. Atiyye el-Bâhilî, 154
 Alâ'î, 5, 123, 130, 213, 232
 Alâüddin b. ebî'l-Haram el-Kureşî, 221
 Alemüddin Sunkur el-Halebî, 10
 Ali b. Mes'ûd b. Nefis el-Mevsilî el-Halebî, 55
 Ali b. Tâhir b. Ca'fer en-Nahvî ed-Dimaşkı es-Sülemî, 51
 Aliyyül-Kârî, 9, 215, 219, 381, 366, 388, 405, 410, 433
 Ali b. Abdilaziz b. el-Merzubân b. Sâbûr, 165
 Ali b. Abdilkâdir en-Nehtî, 409
 Ali b. Abdilkâfî b. Alî es-Sübki, 206
 Ali b. Abdillâh b. Ahmed b. ebî'l-Hasan Ali el-Hasanî es-Semhûdî, 268, 412
 Ali b. Abdillâh b. Bişrân, 165
 Ali b. Abdillâh el-Medîni, 423
 Ali b. Abdilmuhsin ed-Düveylîbî, 221
 Ali b. Abdilmuhsin el-Bağdâdî, 1, 81, 213
 Ali b. Abdirrahman b. ebî's-Serî el-Bekkâ'î, 59, 108, 226
 Ali b. Abdirrahman b. Muh. el-Mincâbî, 165
 Ali b. Ah. b. Abdilmuhsin el-Huseynî el-Garâfî, 126
 Ali b. Ah. b. Abdilmuhsin el-Huseynî el-İrâkî, 360
 Ali b. Ah. b. Belbân, 88
 Ali b. Ah. b. Mekki er-Râzî, 9
 Ali b. Ah. b. Muh. b. İbr. el-Bağdâdî, 165
 Ali b. Ah. b. Muh. b. Zühr el-Hazrecî, 2
 Ali b. Ah. b. Muh. el-Bundâr el-Büsri, 344
 Ali b. Ah. b. Muh. el-Vâhidî, 85
 Ali b. Ah. b. Ömer b. Hafis, 153
 Ali b. Ah. b. Ömer el-Mukrî el-Hammâmî, 142
 Ali b. Ah. b. Ömer, 176
 Ali b. Ah. b. Yûsuf el-Kureşî el-Ümevî el-Hekkâri, 61
 Ali b. Ah. el-Azîzî el-Bûlâkî, 385
 Ali b. Ahmed b. Balbân, 209
 Ali b. Ahmed b. Mekki er-Râzî, 392
 Ali b. Ahmed b. Muh. b. Ali el-Vâhidî, 112
 Ali b. Ahmed b. Mûkrim es-Sa'îdî, 432
 Ali b. Ahmed el-Harişî el-Fâsî, 325
 Ali b. Âsım b. Suheyb el-Vâsiti, 142
 Ali b. Âsım, 153

- Alî b. Bulbân Alâüddîn Ebû'l-Kâsım el-Makdisî, 361
 Alî b. Bulbân b. Abdillâh el-Cemedâr el-Fârisî, 13, 120, 160, 281
 Alî b. ebî Abdillâh b. Ah. b. el-Hasan el-Bağdâdî, 165
 Alî b. ebî Tâhir b. Emînî'd-devle, 302
 Alî b. ebî Tâlib, 228
 Alî b. ebî'l-Fadâ'il b. Hibetillâh b. Sellâme el-Lahmî, 309
 Alî b. ebî'l-Fahhâr Hibetillâh b. Muh. el-Bağdâdî, 302
 Alî b. ebî'l-Hasan b. el-Hüseyn b. Muh. eş-Şâfi'î, el-Hilâ'î, 137
 Alî b. el-Ca'd el-Cevherî, 135, 137
 Alî b. el-Fadl el-Makdisî, 120
 Alî b. el-Ferec es-Sakalî, 166
 Alî b. el-Hasan b. Alân el-Harrânî, 276
 Alî b. el-Hasan b. İsm. el-Abdî, 165
 Alî b. el-Hasan b. Muh. es-Saffâr, 208
 Alî b. el-Hasan el-Hilâ'î, 174
 Alî b. el-Hasan ez-Zühli el-Eftas en-Nisâbüri, 93
 Alî b. el-Hüseyn b. Alî el-Mes'ûdî, 278
 Alî b. el-Hüseyn b. Asâkir, 202
 Alî b. el-Hüseyn b. el-Cüneyd Ebû'l-Hasan er-Râzî, 225, 273
 Alî b. el-Hüseyn b. Ahmed, 244
 Alî b. el-Hüseyn el-Felekî, 293
 Alî b. el-İzz b. Ah. b. Ömer el-Makdisî es-Sâlihî, 309
 Alî b. el-Kârî, 328
 Alî b. el-Medîni, 245, 254, 294, 322, 335
 Alî b. el-Mufaddal b. Alî b. Müferric, 206
 Alî b. el-Mufaddal b. Alî el-Makdisî, 427
 Alî b. el-Muhsin b. Alî et-Tenûhî, 176
 Alî b. el-Muzaffer b. İbr. b. Ömer el-Kindî el-İskenderânî, 289
 Alî b. el-Müslim (Selem?) es-Sülemî, 347
 Alî b. Emrillâh el-Hinnâ'î, 295
 Alî b. en-Nefîs b. Buvrendâz, 302
 Alî b. Enceb b. es-Sâ'î, 299
 Alî b. Enceb b. Osmân b. es-Sâ'î, 308
 Alî b. Enceb b. Osmân el-Hâzin, 191
 Alî b. Halef b. Abdilmelik, 402
 Alî b. Hamza el-İsfehânî, 274
 Alî b. Harb b. Muh. et-Tâ'î, 142
 Alî b. Hasan b. Alî el-Amâsî, 257
 Alî b. Hasan el-Mısri, 394
 Alî b. Hibetillâh b. Binti'l-Cümmezyî, 200, 301
 Alî b. Hibetillâh b. Sellâme eş-Şâfi'î, 182
 Alî b. Hucr b. İyâs el-Mervezî, 142
 Alî b. Hucr es-Sa'dî, 178
 Alî b. Humsâz en-Nisâbüri, 115, 101
 Alî b. Huseyn b. Urve el-Hanbelî, 190
 Alî b. Hüsâmiddîn Abdilmelik b. Kâdî Hân el-Hindî, 377, 386
 Alî b. İsâ b. el-Muzaffer b. Muh. b. İlyâs eş-Şeyreci ed-Dimaşkı, 302
 Alî b. İbr. b. Buhayye, 161
 Alî b. İbr. b. Dâvud b. el-Attâr eş-Şâfi'î ed-Dimaşkı, 208, 351
 Alî b. İbr. b. el-Abbâs b. ebî'l-Hasan el-Hüseynî eş-Şerif el-Hatib, 178
 Alî b. İbr. b. Nasreveyh b. Sahtâm es-Semerkandî, 165, 178
 Alî b. İbr. b. Seleme el-Kazvinî el-Kattân, 186, 350
 Alî b. İbr. el-Harbî, 211
 Alî b. İshâk b. Zâtiyâ, 167
 Alî b. Ma'bed b. Şeddâd, 83
 Alî b. Ma'rûf b. Muh. el-Bezzâz, 88, 157, 166
 Alî b. Ma'rûf ez-Zâhid, 108
 Alî b. Mahmûd b. Hamîdiddîn Hamîd el-Hanefî el-Konevî, 308
 Alî b. Memdûd el-Bendenîci, 308
 Alî b. Meymûn el-Mağribî el-İdrisi, 442
 Alî b. Muh. b. Abdillâh b. Bişrân el-Ümevî el-Mu'addil el-Bağdâdî, 161, 174, 134
 Alî b. Muh. b. Abdilmelik el-Himyerî el-Kinânî, İbnü'l-Kattân, 381
 Alî b. Muh. b. Abdirrahman el-Uchûrî, 409, 433
 Alî b. Muh. b. Ah. b. Hilâl es-Semerkandî, 151
 Alî b. Muh. b. Akbars, 219
 Alî b. Muh. b. Alî b. Atiyye el-Hârisî, 161
 Alî b. Muh. b. Alî b. Bakâ'l-Mulakkin, 308
 Alî b. Muh. b. Alî el-Esvârî, 347
 Alî b. Muh. b. Alî el-Hüseynî el-Cürcânî, 435
 Alî b. Muh. b. Alî el-Kûfî en-Nisâbüri, 165
 Alî b. Muh. b. Alî el-Masîsî, 165
 Alî b. Muh. b. Arrâk el-Kinânî, 326
 Alî b. Muh. b. Ca'fer eş-Şehristânî, 207
 Alî b. Muh. b. ebî'l-Mecd, 302
 Alî b. Muh. b. Fihri, 225
 Alî b. Muh. b. Halef el-Me'afirî el-Kâbisî, 7, 50
 Alî b. Muh. b. Hârûn es-Sa'lebi, 308
 Alî b. Muh. b. İsâ el-Hanbelî el-Yünîni, 309
 Alî b. Muh. b. İshâk el-Halebî, 161
 Alî b. Muh. b. Lu'lu'î, 165
 Alî b. Muh. b. Muh. b. Muh. b. Halef el-Menûni, 395
 Alî b. Muh. b. Ömer b. Abdirrahman b.

- Hilâl el-Ezdi, 161, 308
 Ali b. Muh. b. Ömer el-Kassâr, 161
 Ali b. Muh. el-Cemâli't-Tûnûsî, 444
 Ali b. Muh. el-Cürçânî, 438
 Ali b. Muh. el-Lebbân, 125
 Ali b. Muh. el-Mecdûlî, 443
 Ali b. Muh. et-Tilvânî, 209
 Ali b. Nasr el-İsferâyînî, 269
 Ali b. Osmân b. Hassân b. Mahâsin ed-Dimaşkî, 308
 Ali b. Osmân el-Mârdînî, 391
 Ali b. Ömer b. Ah. b. Ömer el-Ensârî el-Makdisî el-Hanbelî, 302
 Ali b. Ömer b. ebî Bekr el-Vânî, 165
 Ali b. Ömer b. Muh. b. el-Hasan el-Kazvînî, 347
 Ali b. Ömer b. Muh. b. el-Hasan es-Sükkerî, 146, 157
 Ali b. Ömer b. Muh., İbnu Himsa, 166
 Ali b. Ömer el-Vânî, 301
 Ali b. Sa'îd b. Abdillâh el-Askerî, 59, 77
 Ali b. Sa'îd el-Askerî, 74
 Ali b. Salâhiddîn b. Ali el-Kevkebânî, 121
 Ali b. Sâlih, 362
 Ali b. Sultân Muh. el-Kârî, 121, 185
 Ali b. Sül. b. el-Fadl el-Ahfeş, 347
 Ali b. Sül. ed-Dimnetî el-Becem'avî, 404
 Ali b. Temîm el-Huseynî, 180
 Ali b. Ubeydillâh b. Ah., 380
 Ali b. Ubeydillâh b. el-Hasan b. Bâbaveyh, 209
 Ali b. Ya'kûb b. ebî'l-Akab, 159
 Ali b. Ya'kûb el-Bârîzî, 428
 Ali b. Yahyâ b. Ali b. Muh. et-Tüceybî, 308
 Ali b. Yahyâ b. Ca'fer b. Abdekeveyh el-İsfehânî, 346
 Ali b. Yûsuf et-Tökâdî, 335
 Ali b. Zâhir el-Medenî, 128
 Ali b. Zeyd b. Ali b. Şehridâr, 166
 Ali b. Zeynilâbidîn Muh. b. Abdirrahman b. Ali el-Uchûrî, 410
 Ali b. Ziyâd, 7
 Ali el-Adevî, 215
 Ali el-Harrât, 292
 Ali el-Kâdî el-Hilâ'î, 227
 Ali el-Kârî, 207, 440
 Ali el-Küvemî eş-Şâfî'î, 160
 Ali Hamza b. Muh. b. İsâ el-Kâtib, 165
 Ameş, 224
 Âmir b. Seyyâr, 167
 Ammâr b. Muh. es-Semerkandî, 161
 Ammâr b. Recâ, 93
 Amr b. Ali el-Fellâs, 161
 Amr b. Ali es-Sayrafi, 161
 Amr b. Dinâr, 228
 Amr b. Muh. b. İbr. es-Âsımî, 258
 Arib b. Sa'd el-Kurtubî, 270
 Asbağ b. Abdilaziz b. Mervân, 164
 Asbağ b. el-Ferec, 349
 Askerî, 77
 Asma'î, 243
 Aşir b. Muh. b. Amir, 41
 Atâ' el-Horâsânî, 118, 228
 Atiyye b. Sa'îd b. Abdillâh el-Endülüsî, 231, 233
 Atik b. Ali b. Dâvud es-Sakalî es-Sümnetârî, 367
 Atik b. Ali b. Muh. b. Ömer el-Herevî, 208
 Attâr, 3
 Aynî, 401
 Bâcem'avî, 403
 Bâğandî, 227
 Bakî b. Mahled, 36, 103, 110, 158, 398
 Bâverdi, 256, 282
 Baybars el-Mansûrî ed-Devâdâr, 274
 Bedel b. ebî'l-Mu'ammer b. İsm. et-Tibrizî, 209
 Bedrûddin el-Aynî, 421
 Beğavî, 38, 94, 111, 135, 137, 216, 227, 247, 255, 282, 380, 398, 429
 Behlûl b. Ubeyd el-Medenî, 165
 Bekkâr b. Kuteybe, 164
 Bekr b. Ah. b. Ali b. Mahled, 158
 Bekr b. Bekkâr, 150, 155
 Bekr b. Sehl ed-Dimyâtî, 158
 Bel'amî, 271
 Belâzüri, 21
 Bennâ's-Sâ'atî, 10
 Berdici, 258
 Berkânî, 22
 Beydâvî, 390
 Beyhakî, 26, 42, 43, 44, 46, 48, 55, 69, 72, 75, 84, 115, 139, 194, 216, 337, 393, 409, 437
 Bezzâr, 97
 Bintü'l-Habakbak, 313
 Birgivî, 207, 394, 405, 438
 Birzâlî, 199, 266, 273, 286, 304, 307, 309, 361, 428
 Bişr b. Matar b. Sâbit ed-Dakkâk, 15
 Bişr b. Şu'ayb, 165
 Bişreveyh b. Muh. el-Ma'kilî el-İsferâyînî, 158, 164
 Bizâhir el-Ömerî, 405
 Bibâ binti Abdissamed b. Ali el-Hersemîye el-Hereviyye, 155
 Buhârî, 1, 34, 37, 46, 53, 76, 93, 185, 187, 191, 245, 260, 316, 320, 322

Bulbân b. Abdillâh es-Sa'ûdî el-Karâfî, 310
 Bulkinî, 249, 402, 414, 430
 Burhânüddîn el-Halebî, 14, 218, 318, 419, 422
 Bûsirî, 372, 373
 Bürhânüddîn el-Kevrânî, 186
 Büşrâ b. Abdillâh el-Fâsî, 158
 Büştî, 100
 Ca'fer b. Ah. b. el-Hasan es-Serrâc el-Kârî, 176
 Ca'fer b. Ah. b. el-Huseyn es-Serrâc, 59, 151
 Ca'fer b. ebî'l-Feth el-Fadl b. Ca'fer el Bağdâdî, 106
 Ca'fer b. Hasan b. Abdilkerîm el-Berzencî, 411
 Ca'fer b. İbr. b. Yahyâ b. Abdillâh el-Mâlikî, 164
 Ca'fer b. Muh. b. el-Hasan el-Firyâbî, 57
 Ca'fer b. Muh. b. Nasr b. el-Kâsım el-Huldî, 70, 171, 180
 Ca'fer b. Muh. b. Şâkir es-Sâ'ig, 71
 Ca'fer b. Muh. es-Serrâc, 149
 Ca'fer b. Nusayr b. el-Kâsım el-Huldî, 351
 Ca'fer b. Yahyâ b. İbr. b. Yahyâ b. Abdillâh el-Mekkî, 188
 Cârullah b. Fehd el-Mekkî, 127
 Cârullah Mahmûd b. Ömer b. Muh. b. Ömer ez-Zemahşerî, 333
 Cehdamî, 227
 Celâlüddîn b. Kalânîsî, 311
 Cemâlüddîn Efendî, 380
 Cemâlüddîn es-Semerî, 311
 Cemelu'l-leyl, 242
 Cenedî, 89
 Cevherî, 93
 Cevzekî, 193, 237, 376
 Cevzî, 119
 Ceyyânî, 241
 Cumah b. el-Kâsım b. Abdilvehhâb el-Mü'ezzin, 164, 170
 Cûzecânî, 321
 Cûzekî, 324
 Cüneydü'l-Belyânî, 302
 Cürçânî, 381, 435
 Cüveynî, 20
 Cüveyriyye b. Esmâ, 228
 Da'lec b. Ahmed b. Da'lec el-Bağdâdî, 102, 233
 Dağvelî, 283
 Dahhâk b. Muzâhim, 113
 Dakikî'l-İd, 210
 Dâni, 372
 Dâniyâl b. Menkeli, 312

Dârekutnî, 3, 6, 16, 27, 42, 43, 44, 52, 57, 87, 136, 138, 174, 176, 181, 183, 184, 187, 188, 194, 228, 233, 235, 238, 242, 253, 257, 319, 323, 335, 354, 418, 423, 424, 425, 426
 Dârimî, 25, 186
 Dav'u's-sabâh Acîbe binti ebî Bekr Muh. b. Ah. b., 300
 Dâvud b. Abdilmun'im b. Ömer, 303
 Dâvud b. Ah. b. Muh. İbnü Mülâ'ib, 190
 Dâvud b. Amr ed-Dabbî, 151, 181
 Dâvud b. el-Muhabber, 73
 Dâvud b. Hamza b. Ahmed, 303
 Dâvud b. Nasr et-Tâ'î, 151
 Dâvud b. Reşid, 150
 Demâminî el-Mâlikî, 402
 Devrakî, 98
 Deylemî, 103, 104
 Dihlevî, 8, 127, 441
 Dimyâtî, 408
 Diyâüddîn el-Makdisî, 48, 50, 51, 55, 60, 63, 79, 80, 81, 82, 85, 88, 125, 131, 149, 156, 159, 160, 163, 182, 185, 190, 191, 230, 234, 286, 306, 347, 356, 384
 Diyâüddîn Muh. b. Osmân b. Sül. ez-Zürzârî, 158
 Dîbâcî, 123
 Dînâr b. Abdillâh el-Ehvâzî, 228
 Dineverî, 76, 77, 363
 Duhaym, 226
 Dûlâbî, 59, 87, 226, 228, 244, 274, 316
 Ebbâr, 225
 Ebnâ ebî Dücâce, 181
 Ebû Abdillâh b. Abdirrahman ed-Dügûlî, 76
 Ebû Abdillâh b. Mende, 32, 43, 134, 340, 356
 Ebû Abdillâh b. Tâhir el-Kessîfî, 216
 Ebû Abdillâh el-Ebzârî, 108
 Ebû Abdillâh el-Hâkim, 266
 Ebû Abdillâh el-Kârî, 304
 Ebû Ah. el-Hâkim, 176, 351
 Ebû Ahmed el-Assâl, 257, 273
 Ebû Ahmed el-Faradî, 142
 Ebû Ahmed el-Hâkim, 22, 23, 245
 Ebu Ali b. el-Eş'as es-Sicistânî, 30
 Ebû Ali b. Sükrere, 216
 Ebû Ali el-Bağdâdî, 347
 Ebû Ali el-Busrâ'î, 170
 Ebû Ali el-Ehvâzî, 71
 Ebû Ali el-Gassânî el-Ceyyânî, 2, 414
 Ebû Ali el-Haddâd, 153
 Ebû Ali en-Nisâburî, 3, 323
 Ebû Ali'l-Kâlî, 331

Ebû Amr b. Mende, 173
 Ebû Amr ed-Dâni, 30, 115, 117, 291
 Ebû Amr el-Endülûsî, 18
 Ebû Amr es-Sakatî, 140
 Ebû Arûbe el-Harrânî, 78, 154, 247, 276, 277, 294
 Ebû Âsım en-Nebîl, 132
 Ebû Âsım, 356
 Ebû Avâne, 19, 218
 Ebû Bekr b. Abdilbâkî el-Ensârî, 166, 190
 Ebû Bekr b. Ah. b. Abdiddâ'im el-Makdisî, 305
 Ebû Bekr b. Bedriddîn Abdullah el-Huseyn b. Ömer b. Muh. el-Kureşî el-Osmânî el-Merâğî, 312
 Ebû Bekr b. ebî Alî el-Hemedânî, 164, 351
 Ebû Bekr b. ebî Alî, 259
 Ebû Bekr b. ebî Dâvud es-Sicistânî, 51
 Ebû Bekr b. Ebyad, 164
 Ebû Bekr b. el-Arabî, 8, 118, 190, 243, 359, 406
 Ebû Bekr b. el-Berki, 294
 Ebû Bekr b. el-Enbârî, 71, 116
 Ebû Bekr b. el-Habeşî el-Bistâmî, 409
 Ebû Bekr b. el-Huseyn b. Ömer b. Muh. b. Yûnus el-Kureşî el-Merâğî, 268, 310
 Ebû Bekr b. el-Huseyn el-Osmânî el-Merâğî, 209, 312
 Ebû Bekr b. el-Mukrî' Mu. b. İbr. b. Alî el-İsbehânî, 106
 Ebû Bekr b. Hallâd en-Nusaybî, 180
 Ebû Bekr b. Hidâyetillah el-Huseynî, 296
 Ebû Bekr b. Lâl, 29
 Ebû Bekr b. Muh. el-Karkaşendî, 304
 Ebû Bekr b. Ziyâd en-Nisâbüri, 154
 Ebû Bekr el-Bağdâdî, 267
 Ebû Bekr el-Bakkâl, 175
 Ebû Bekr el-Berkânî, 323
 Ebû Bekr el-Enbârî, 116
 Ebû Bekr el-Esrem, 31
 Ebû Bekr el-Hatib, 182
 Ebû Bekr el-İsferâyînî, 20
 Ebû Bekr el-Mukrî', 216
 Ebû Bekr el-Verrâk, 169
 Ebû Bekr en-Nakkâş, 111, 116, 135, 217
 Ebû Bekr en-Neccâd, 29, 175
 Ebû Bekr eş-Şâfi'î, 174, 228
 Ebû Bekr eş-Şirâzî, 22
 Ebû Bekr et-Temmâr, 137
 Ebû Bekr Muh. b. Abdullah b. el-Arabî, 126
 Ebû Ca'fer Ah. b. ez-Zübeyr, 275
 Ebû Ca'fer el-Buhturî, 180
 Ebû Ca'fer el-Matirî, 144
 Ebû Ca'fer en-Nahhâs, 116, 118

Ebû Ca'fer er-Rezzâz, 167
 Ebû Ca'fer es-Saydalânî, 189
 Ebû Dâvud, 3, 31, 87, 119, 130, 187, 217, 236, 398, 424, 441
 Ebû Ferve el-Beledî, 160
 Ebû Hâlid b. Bilâl, 167
 Ebû Hâmid el-Fâsî, 434
 Ebû Hanife, 9, 185, 356, 378
 Ebû Hâtım er-Râzî, 23, 114, 291
 Ebû Hâtım es-Sicistânî, 117, 423
 Ebû Hayseme, 79, 92
 Ebû Hayyân Muh. b. Yûsuf, 183
 Ebû Hilâl el-Askerî, 77, 78
 Ebû İmrân Mûsâ b. Hârûn b. Abdullah el-Bezzâz, 182
 Ebû İshâk b. Abdirefî, 208
 Ebû İshâk b. el-Emin, 413
 Ebû İshâk el-Tûsî, 99
 Ebû İshâk er-Râzî, 100
 Ebû Kureyş b. Cum'a b. Alî b. Halef el-Kuhustânî el-Hâfız, 106
 Ebû Küreyb, 171
 Ebû Lebid Muh. b. İdris es-Serahsî eş-Şâfi'î, 177
 Ebû Ma'şer el-Taberî, 133
 Ebû Mansûr el-Âbî, 277
 Ebû Mansûr el-Hücânî, 138
 Ebû Muh. Ah. b. Muh. b. Âdem, 90
 Ebû Muh. b. Bartala, 128
 Ebû Muh. b. es-Semerikandî Abdullah b. Ah. b. Ömer b. ebî'l-Eş'as, 289
 Ebû Muh. b. Ma'rûf, 169
 Ebû Muh. ed-Devrâkî, 419
 Ebû Muh. el-Hurafî, 180
 Ebû Muh. el-Kasrî el-Endelûsî, 337
 Ebû Muh. et-Tûnî, 361
 Ebû Mûsâ'l-Medinî, 11, 46, 56, 60, 74, 188, 189, 204, 237, 251, 255, 287, 332, 348, 354, 358, 367, 440
 Ebû Müslim el-Keşşî, 27
 Ebû Müslimî'l-Bağdâdî el-Kâtib, 182
 Ebû Nasr b. Mâkûlâ, 148
 Ebû Nasr Muh. b. Alî b. Abdullah, 204
 Ebû Nu'aym el-İsbehânî, 9, 21, 23, 42, 45, 52, 57, 59, 60, 63, 72, 79, 78, 81, 83, 84, 85, 86, 87, 105, 123, 137, 148, 160, 178, 194, 216, 225, 227, 228, 230, 231, 247, 255, 263, 283, 292, 314, 319, 346, 358, 365, 366, 370, 376, 423, 424
 Ebû Osmân es-Sâbûnî, 196
 Ebû Ömer el-Utâridî, 170
 Ebû Revk el-Hezzânî, 179
 Ebû Sa'd Ah. b. Muh. b. Ah. b. Abdullah el-Ensârî el-Mâlinî, 162

- Ebû Sa'd b. es-Sem'ânî, 283, 355
 Ebû Sa'd el-İsbehânî, 101
 Ebû Sa'd el-Mâlinî, 14, 196, 238, 365
 Ebû Sa'd es-Sem'ânî, 264, 306, 426
 Ebû Sa'd es-Semmân, 299
 Ebû Sa'id b. el-A'râbî, 64, 283, 291, 363
 Ebû Sa'id b. Yûnus, 267
 Ebû Sa'id ed-Dârimî, 93
 Ebû Sa'id el-Hirî, 20
 Ebû Sa'id en-Nakkâş, 52, 58, 135, 174, 211, 294, 329, 346
 Ebû Sâlih el-Mü'ezzin, 159
 Ebû Şame, 266
 Ebû Şu'ayb el-Harrânî, 150, 182
 Ebû Tâhir b. Abdîrrahîm, 361
 Ebû Tâhir el-Muhallîs, 135, 136, 140, 174, 361
 Ebû Tâlib el-Kâdî, 322
 Ebû Ya'kûb b. Yûsuf b. Hibe b. Mahmûd, 157
 Ebû Ya'lâ Ah. b. Ali b. el-Müsennâ el-Mevsilî, 100, 147, 235, 282, 346
 Ebû Ya'lâ el-Ferrâ', 43, 350, 83, 184
 Ebû Ya'lâ el-Halilî, 90, 135, 157, 298
 Ebû Yahyâ er-Râzî, 100
 Ebû Yûnus el-Gavî, 228
 Ebû Yûsuf el-Kâdî, 49
 Ebû Zekerîyyâ b. Mende, 136, 340
 Ebû Zerr Abd b. Ah. el-Herevî, 16, 21, 23, 33, 47, 49, 55, 57, 84, 145, 183, 218, 221, 286
 Ebû Zûr'a el-İrâkî, 122, 130, 170, 342, 371, 394, 423, 427, 443
 Ebû Zûr'a er-Râzî, 70
 Ebû Zûr'a, 5, 93, 249, 262
 Ebû Zûr'atî'd-Dimaşkı, 177, 227
 Ebû'd-Dahdâh ed-Dimaşkı, 181
 Ebû'l-Abbâs Ah. b. el-Gammâz, 211
 Ebû'l-Abbâs al-Garrâfî, 268
 Ebû'l-Abbâs b. Necih, 166
 Ebû'l-Abbâs el-Esamm, 135
 Ebû'l-Abbâs el-Haccâr el-Haneî, 210
 Ebû'l-Abbâs el-Kurtub, 3
 Ebû'l-Abbâs eş-Şeybânî, 211
 Ebû'l-Abbâs et-Tûşî, 135
 Ebû'l-Alâ' el-İrâkî, 390
 Ebû'l-Ameysel, 243
 Ebû'l-Arab b. Temîm, 295
 Ebû'l-Arab et-Temîmî, 274, 319
 Ebû'l-Es'ad el-Kuşeyrî, 190
 Ebû'l-Fadl b. Hayrûn, 360
 Ebû'l-Fadl b. Nasr b. Muh. ed-Dihîlîstânî, 39
 Ebû'l-Fadl b. Tâhir, 235, 244, 372
 Ebû'l-Fadl el-Cârûdî, 181
 Ebû'l-Fadl el-İrâkî, 23, 409, 427
 Ebû'l-Fadl et-Temîmî el-Hemedânî, 291
 Ebû'l-Feth b. Dakîk, 405
 Ebû'l-Feth b. ebî'l-Hasan el-Kuşeyrî ed-Dakîkî, 210
 Ebû'l-Feth el-Ezdî, 163
 Ebû'l-Feth el-Lahmî, 127
 Ebû'l-Feth el-Ya'merî, 221
 Ebû'l-Feth Muh. b. el-Huseyn b. Ah. el-Ezdî, 184, 257
 Ebû'l-Feyd el-Hüseynî, 417
 Ebû'l-Fütûh et-Ta'î, 196
 Ebû'l-Ganâ'im en-Nersî, 65, 235, 359
 Ebû'l-Haccâc b. Halîl, 160
 Ebû'l-Haccâc el-Mizzî, 143
 Ebû'l-Hasan Ali b. Abdillâh b. İbr. el-İsevî el-Hâşimî, 179
 Ebû'l-Hasan b. Abdilhâdî es-Sindî, 404
 Ebû'l-Hasan b. Bâbâveyh, 277
 Ebû'l-Hasan b. Cûsâ, 227
 Ebû'l-Hasan b. el-Mufaddal, 426
 Ebû'l-Hasan b. Muh. b. Ahmed, 303
 Ebû'l-Hasan b. Sumey, 257
 Ebû'l-Hasan el-Askerî, 77
 Ebû'l-Hasan el-Attâr, 361
 Ebû'l-Hasan el-Eş'arî, 153
 Ebû'l-Hattâb b. Dihye, 412
 Ebû'l-Hayr el-Kazvî, 45, 196, 342
 Ebû'l-Hudâ b. Hasan er-Rifâ'î, 207
 Ebû'l-Huseyn b. Abdilhâkî b. Kânî, 273
 Ebû'l-Huseyn b. en-Nakûr, 175
 Ebû'l-Huseyn b. Muh. b. Hâmid b. es-Serî, 33
 Ebû'l-Huseyn Yahyâ b. Ali b. Hibetillâh el-Kureşî, 309
 Ebû'l-Hüseyn b. Bişrân, 174
 Ebû'l-Hüseyn es-Saffâr, 102
 Ebû'l-Kâsım b. Asâkir, 6
 Ebû'l-Kâsım b. el-Ferrâ, 247
 Ebû'l-Kâsım b. Muh. b. et-Taylesân, 51
 Ebû'l-Kâsım b. Muh. ebî'l-Berekât, 215
 Ebû'l-Kâsım b. Ubeyd, 159
 Ebû'l-Kâsım el-İsbehânî, 111
 Ebû'l-Kâsım es-Semerkindî, 151
 Ebû'l-Leys es-Semerkindî, 61, 389
 Ebû'l-Mecd b. Kemâldîddin Ömer b. Ah. b. Hibetillâh b. Cerâde, 288
 Ebû'l-Mehâsin et-Taberî, 357
 Ebû'l-Meymûn b. Râşid, 181
 Ebû'l-Muzaffer es-Sem'ânî, 284
 Ebû'l-Mü'mel b. el-Hasan b. İsâ b. Mâsercis, 170
 Ebû'l-Uşerâ' ed-Dârimî, 154

Ebü'l-Vefâ en-Nisâbüri, 170
 Ebû'l-Velid b. ed-Debbâğ, 360, 414
 Ebu'l-Velid el-Kazvinî, 20
 Ebû'l-Velid İbnü'l-Faradî, 274
 Ebû'l-Yumn Zeyd b. el-Hasan b. Zeyd el-Kindî, 303
 Ebû'n-Nasr et-Tûsî, 20
 Ebû'r-Rebî' b. Sâlim 217
 Ebu's-Şeyh (b. Hayyân) el-İsbehânî, 32, 45, 48, 50, 52, 56, 69, 75, 78, 110, 119, 150, 177, 288, 293, 354, 357, 423
 Ebû's-Şeyh, 32, 45, 48, 50, 52, 69, 75, 119, 150, 177, 293, 354, 357, 423
 Ebû't-Tay', 128
 Emetullah binti Abdirrahman el-Kureşî, 305
 Emetullah binti ebî'l-Kâsım Abdirrahman, 164
 Emetullah Meryem binti ebî'l-Kâsım, 156
 Enes b. Mâlik, 228
 Es'ad b. Ali b. Ahmed el-Bârî, 209
 Es'ad b. el-Müslim b. Mekki el-Absî, 312
 Esamm, Muh. b. Ya'kûb, 10
 Esed b. Musa b. İbrâhîm, 70
 Esedû's-Sünne, 70, 87, 88, 92
 Eslem b. Sehl Bahşel, 277
 Esmâ' binti'l-Mihrânî ed-Dimaşkiyye, 305
 Esrem, 28, 52, 119, 323
 Eşacc, 228
 Eymen b. Nâbil, 349
 Eyyûb b. ebî Temîmetî's-Sahtiyânî, 225, 227
 Eyyûb b. Ni'me b. Muh. b. Ni'meti'n-Nâblusî el-Kahhâl, 311
 Ezdi el-Cehdamî, 225
 Ezdî, 238, 317
 Ezrakî, 268, 269
 Fâ'iz Mustafâ Efendi, 405
 Fâdil el-Feyûmî, 384
 Fadl b. Ali el-Makdisî, 243
 Fadl b. Ca'fer b. Muh. b. ebî Âsım, 160
 Fadl b. Ca'fer et-Temîmî, 183
 Fadl b. Dükeyn, 45, 272
 Fadl b. el-Hubâb el-Cumahî, 160
 Fadl b. Muh. b. Ali el-Kasbânî en-Nahvî, 352
 Fadlullah b. Abdirrezzâk b. Abdilkâdir el-Cilî, 304
 Fadlullah b. ebî Muh. Fahr es-Sakâ'î, 429
 Fadlullah b. Rûzbihân, 215
 Fadlullah Câbir Ah. ed-Diyubendî, 403
 Fadlullah el-Gaylânî, 76
 Fahr el-Huseyn Gancûhî, 404
 Fâlih ez-Zâhirî, 439

Fâtîme binti'l-İzz İbr. b. ebî Ömer el-Makdisiyye, 304
 Felekî, 244
 Fellâs, 114, 272
 Fesevî, 298
 Feth b. Ali el-Bündârî, 265
 Feth b. Muh. b. Ubeydillah, İbnü Hâkân, 275
 Fetyân b. Muh. b. Fetyân b. Ah. b. Muh. el-Mevsili, 306
 Firâs b. Yahyâ, 227
 Firyâbî, 44, 47, 49, 57, 58, 64, 73, 76, 84, 97, 109, 217
 Firûzâbâdî, 242, 274, 362, 378, 383
 Fûleyh b. Süleymân b. ebî'l-Muğîre el-Medenî, 149
 Gâfiki, 210
 Gazâlî, 392
 Gazanfer b. Ca'fer, 434
 Gazzâlî, 121
 Gıtrifî, 19, 134
 Gulâm Halil, 34, 170
 Gulâm Sa'leb, 88, 159, 335
 Habîbe binti'l-İzz İbr. b. Abdillâh el-Makdisî, 312
 Habîbe binti'z-Zeyn, 300
 Hâcib b. Ah. et-Tûsî, 180
 Hâcib b. Erkin, 154
 Hâfiz b. Hasan b. Muh. el-Mes'ûdî, 441
 Hafs b. Ömer er-Reyyânî, 165
 Hakem b. Ma'bed el-Huzâ'î, 34
 Hakem b. Nâfi', 154
 Hakem b. Uyeyne, 148
 Hâkim en-Nisâbüri, 14, 23, 47, 194, 244, 283, 314, 319, 323, 330, 340, 356, 419, 425
 Hakimü't-Tirmizî, 78, 81, 83, 364
 Halef b. Abdilmelik b. Beşkuvâl, 57, 73, 173
 Halef b. Ah. es-Sicistânî es-Saffâr el-Emîr, 166
 Halef b. el-Kâsım b. Sehl, 71
 Halef b. el-Kâsım el-Ezdi el-Kayrevânî, 41, 225
 Halef b. Hişâm el-Mukri, 85
 Halef b. Muh. b. Ali b. Hamdûn el-Vâsitî, 370, 181
 Hâlid b. Ahmed b. Hâlid b. Hammâd Ebû'l-Heysem ez-Zühli, 106
 Hâlid b. Mirdâs es-Serrâc, 166
 Hâlid el-Belevî, 128
 Halife en-Nâsır li-dinillah, 211
 Halife b. Hayyât, 262, 291
 Halil b. Abdillâh b. Ah. el-Halilî el-

- Kazvîni, 152, 181, 263
Halîl b. Ah. b. Şâh el-Eyyûbî, 404
Halîl b. Ali el-Kureşî, 436
Halîl b. Aybek b. Abdillâh es-Sadeî, 429
Halîl b. ebî Bekr b. Muh. b. Sıddîk el-Merâğî, 303
Halîl b. Keykeldî b. Abdillâh eş-Şâfî'i el-Alâ'i, 184, 190, 206, 353, 360, 422, 423
Halîlî, 263, 267
Halîmî, 84
Hallâl, 21, 29, 32, 37, 53, 83, 84, 85, 137, 296, 323, 340, 363, 398
Hâlu veledî İbnî's-Sünnî, 33, 366
Hamavî, 436
Hamd b. Muh. b. İbrâhîm b. Hattâb el-Büstî el-Hattâbî, 40, 73, 332
Hamdân b. Şebîb b. Hamdân el-Attâr, 360
Hâmid b. Muh. b. Şu'ayb, 153
Hâmid b. Muh. b. Ubeydillâh b. Muh. b. Mu'âz el-Herevî, 181
Hâmid b. Yûsuf b. Hâmid el-Celâtî, 127, 441
Hammâd b. Hibetillâh b. Hammâd el-Fudaylî el-Harrânî, 276
Hammâd b. İshâk el-Ezdî, 57
Hammâd b. Seleme b. Dinâr, 35, 153, 227
Hamza b. el-Abbâs ed-Dehkân, 153
Hamza b. el-Huseyn el-Mü'eddib, 274
Hamza b. el-Kalânîsî, 266
Hamza b. el-Kâsım b. Abdilazîz, 153
Hamza b. Muh. b. Ali b. el-Abbâs el-Kinânî, 136
Hamza b. Muh. b. İsâ b. Hamza el-Kâtib, 153
Hamza b. Yûsuf el-Cürcânî, 86
Hamza b. Yûsuf es-Sehmî, 88, 196, 276, 425
Hamzatü'l-Kinânî, 136
Hanbel b. İshâk b. Hanbel eş-Şeybânî, 31, 54, 153, 176, 262
Harâ'itî, 66, 68, 69
Harbî, 47
Hâris b. Muh. b. ebî Usâme, 95, 153
Hârûn b. Hâtîm el-Bezzâz et-Temîmî, 273
Hasan b. el-Abbâs b. Mihrân, 116
Hasan b. el-Abbâs er-Rüstemî, 180, 358
Hasan b. Abdilazîz b. Receb, 312
Hasan b. Abdilazîz el-Aclûnî, 129
Hasan b. Abdîlbâkî b. ebî'l-Kâsım b. el-Bâcî el-Attâr, 177
Hasan b. Abdillâh b. Sa'id b. İsmâ'il b. Zeyd b. Hakîm el-Luğavî el-Askerî, 77
Hasan b. Abdillâh b. Sehl b. Sa'id b. Yahyâ b. Mihrân el-Askerî, 77
Hasan b. Abdillâh el-Askerî, 241, 254
Hasan b. Abdîlmelik b. Muh. b. Yûsuf, 345
Hasan b. el-Adl Şerefîddîn Ali b. el-Kâdî İzziddîn Muh. b. el-Kâdî Cemâlidîn Muh. el-İsbehânî, 362
Hasan b. Ah. b. Abdillâh b. el-Bennâ, 55, 73, 286
Hasan b. Ah. b. İbr. b. Şâzân el-Bezzâz, 150, 164, 179, 225, 302
Hasan b. Ah. b. Muh. b. el-Hasan el-Mahledî en-Nisâbüri, 167, 182
Hasan b. Ah. b. Muh. b. el-Hasan, 348
Hasan b. Ah. b. Yûsuf, 165
Hasan b. Ah. ed-Dakkâk el-İsbehânî, 180
Hasan b. Ah. el-Evki, 156
Hasan b. Ahmed b. Abdillâh b. el-Bennâ, 299, 367
Hasan b. Ahmed b. Abdilvâhid, İbnü'l-Buhârî, 299
Hasan b. Ahmed b. Muh. b. el-Kâsım b. Ca'fer el-Kâsımî, 365
Hasan b. Ahmed b. Muh. b. Kâsım b. Ca'fer es-Semerkandî, 368
Hasan b. Ali b. Affân el-Âmirî el-Kûfî, 345
Hasan b. Ali b. el-Velîd es-Saffâr, 177
Hasan b. Ali b. İsâ b. el-Hasan el-Lahmî, 361
Hasan b. Ali b. Mahled b. Şeybân el-Adl, 180
Hasan b. Ali b. Muh. el-Hüzelî el-Hallâl, 29
Hasan b. Ali b. Muh. b. Ahmed b. Ca'fer el-Belhî el-Vahşî, 140
Hasan b. Ali b. Muh. b. el-Hasan el-Cevherî, 224
Hasan b. Ali b. Muh. b. Süleymân el-Kattân, İbn Aleveyh, 181
Hasan b. Ali b. Muh. el-Bağdâdî (sonra:) ed-Dimaşkı el-Hanbelî, 312
Hasan b. Ali b. Muh. el-Bağdâdî es-Sûfî, 288
Hasan b. Ali b. Muh. el-Basrî eş-Şâmûhî, 164
Hasan b. Ali b. Muh. el-Cevherî, 66, 154, 160, 344
Hasan b. Ali b. Nasr el-Horâsânî et-Tûsî, 23, 252
el-Hasan b. Ali b. el-Velîd es-Saffâr, Ebû Ali 179
Hasan b. Ali el-Cevherî, 303
Hasan b. Ali el-Hulvânî, 30, 258
Hasan b. Ali el-Mu'ammerî, 73
Hasan b. Ali eş-Şarânî, 160
Hasan b. Ali, Ebû'l-Hasan Nizâmu'l-mülk, 346

Hasan b. Ammâr eş-Şurunbilâli, 258
 Hasan b. Arefe, 61, 132, 153, 361
 Hasan b. Bedr, 108
 Hasan b. Bişr el-Âmidî, 243
 Hasan b. ebî'l-Azâ'im Hibetillah b. Mahfûz, İbnü Sasârî, 188
 Hasan b. Gâlib, 165
 Hasan b. Habib b. Abdilmelik, 152
 Hasan b. Hasan Sûfîzâde, 418
 Hasan b. el-Hasan b. el-Huseyn b. Hamkân, 179
 Hasan b. Hibetillah b. Mahfûz et-Tağlebî, 87, 89, 359
 Hasan b. İbr. b. el-Ezrak, 55
 Hasan b. İbr. el-Ciddâvî, 437
 Hasan b. İsm. b. Muh. ed-Darrâb el-Gassânî, 58, 83
 Hasan b. Mehdi el-Hasanî es-Seylekî, 201
 Hasan b. Mes'ûd ed-Dimaşkî, 189
 Hasan b. Mes'ûd el-Vezîr, 188
 Hasan b. Muh. b. Ah. b. Cümei, 165
 Hasan b. Muh. b. el-Hasan b. Hallâs, 164
 Hasan b. Muh. b. el-Hasan b. Hayder el-Adevî el-Ömerî es-Sağânî, 326, 259, 418
 Hasan b. Muh. b. es-Sabbâh ez-Za'firânî, 108, 164
 Hasan b. Muh. b. İbr. b. Ahmed el-Yûnartî, 153
 Hasan b. Muh. b. Muh. b. Muh. el-Kureşî et-Teymî el-Bekkî, 199
 Hasan b. Muh. el-Hallâl, 55, 166
 Hasan b. Muh. es-Semerkandî, 258
 Hasan b. Mûsâ el-Bağdâdî, 153
 Hasan b. Münir et-Tunihî, 170
 Hasan b. Ömer b. Habib, 221
 Hasan b. Reşik el-Askerî, 150, 165
 Hasan b. Süfyân, 100, 132, 193, 227
 Hasan b. Ubeydillah el-Ebzârî, 165
 Hasan b. Ziyâd el-Lu'lu'î, 9Muh. b. Mahled, 9
 Hasan el-İdvî el-Hamzavî, 219
 Hasan er-Rahûnî, 217
 Hassân b. Muh. b. Ahmed b. Hârûn el-Kureyşî el-Ümevî el-Kazvîni, 20
 Hâşim b. Mersed et-Taberânî, 261
 Hâşim b. Muh. eş-Şirkâvî, 405
 Hatîbu'l-Bağdâdî, 43, 46, 49, 70, 74, 75, 80, 128, 131, 136, 176, 188, 229, 230, 232, 233, 237, 239, 241, 242, 247, 248, 260, 262, 263, 265, 312, 314, 315, 340, 353, 355, 358, 398, 422, 423, 442
 Hattabî, 1, 40, 67, 331, 242
 Hayseme b. Süleymân b. Haydere el-

Kureşî el-Atrâblusî, 70, 86, 152, 181
 Hayyân b. Halef b. Huseyn el-Endülüsî, 275
 Hâzimî, 15, 119, 237, 241, 243, 251, 438
 Hemmâm b. Münebbih, 228
 Hennâd b. es-Serî b. Mus'ab, 69, 148, 158
 Herevî, 33, 44, 213, 218, 221
 Heysem b. Adî, 272, 296
 Heysem b. Halef b. Muh. ed-Dûrî el-Bağdâdî, 82
 Heysem b. Küleyb eş-Şâşî, 4, 101
 Heysemî, 95, 215, 292, 320, 373, 374, 379
 Hibetullah b. Abdirrahîm b. İbrâhîm el-Bârizî el-Cuhenî, 377, 412
 Hibetullah b. Ah. b. Ömer el-Mukrî, 157
 Hibetullah b. Ahmed el-Ensârî el-Ensârî el-Ekfânî, 427, 157
 Hibetullah b. Ali b. Mes'ûd el-Edîb, 158
 Hibetullah b. Atâillah b. Ah. b. Ömer b. ebî'l-Fütüh el-Hasanî, 438
 Hibetullah b. el-Hasan b. Hibetillah et-Taberî, 184, 352
 Hibetullah b. el-Hasan el-Lâlekâ'î, 178
 Hibetullah b. el-Mübârek es-Sakatî, 286
 Hibetullah b. Muh. b. el-Hasan en-Nisâbüürî, 346
 Hibetullah b. Muh. b. el-Huseyn el-Bağdâdî, 345
 Hibetullah b. Sellâme, 118
 Hibetullah b. Yahyâ b. Muh. el-Kureşî, 211
 Hibeturrahman b. Abdilvâhid b. Abdilkerîm b. Hevâzin el-Kuşeyrî, 203
 Hıdır b. el-Fadl b. el-Hıdır, 152
 Hıdır b. Tâciddin Abdillâh b. Ömer b. Ali el-Lüveynî, 273
 Hila'î, 137
 Hilâl b. el-Alâ' b. Hilâl el-Bâhili, 227
 Hilâl b. el-Muhsin b. ebî İshâk es-Sâbî el-Harrânî, 270, 273
 Hilâl b. Muh. b. Ca'fer el-Haffâf, 148
 Himmâtzâde, 389
 Hinnâ'î, 180
 Hirâş, 228
 Hişâm b. Ah. b. el-Vakkâşî, 8
 Hişâm b. Ammâr b. Nusayr es-Sulemî, 148, 222
 Hişâm b. Ammâr, 143, 156, 178, 225, 359
 Hişâm b. Urve, 356
 Hîrî, 20
 Hudbe b. Hâlid, 135, 148
 Humeyd b. Mahled b. Kuteybe b. Abdillâh en-Nesâ'î, 48
 Humeydî, 113, 335, 376, 96, 97
 Husayn b. Abdillâh b. Muh. et-Tîbî, 437

- Huşeyş b. Asrem, 33
 Huvârizmî, 9, 378
 Hüseyin b. Abdillâh, 389
 Hüseyin b. Ah. b. Abdillâh el-Fârisî İbnü'l-Merzubân, 176
 Hüseyin b. Ahmed b. Abdillâh b. Bukeyr, 56, 294
 Hüseyin b. Ahmed el-Esterâbâzî, 331
 Hüseyin b. Alî b. Abdirrahman eş-Şâfi'î el-Hisnî, 438
 Hüseyin b. Alî b. Ah. b. Muh. b. el-Bünânî, 351
 Hüseyin b. Alî b. Beşâre b. Abdillâh eş-Şibli, 312
 Hüseyin b. Alî b. İsa el-Lahmî, 182
 Hüseyin b. Alî b. Muh. b. Ca'fer Ebû Abdillâh el-Kâdî es-Saymarî, 30
 Hüseyin b. Alî b. Muh. b. Yûsuf b. Bahr, 221
 Hüseyin b. Alî b. Muh. b. Yûsuf el-Vezîr, 253
 Hüseyin b. Dâvud el-Missîsî, 97
 Hüseyin b. el-Hasan b. Harb el-Mervezî, 54
 Hüseyin b. Hârûn b. Muh. ed-Dabbî, 346
 Hüseyin b. İbr. b. Muh. el-Cemmâl el-Kureşî, 180
 Hüseyin b. İbr. el-Ezherî, 438
 Hüseyin b. İbr. el-İsbehânî, 153
 Hüseyin b. İbrâhîm b. Hüseyin b. Ca'fer el-Hemedânî el-Cûzekî, 325
 Hüseyin b. İsmâ'il b. Muh. ed-Dabbî, 139
 Hüseyin b. İsmâ'il b. Muh. el-Mahâmîlî, 342
 Hüseyin b. Mahmûd b. el-Hasan ez-Zeydânî Muzhirüddin, 380, 438
 Hüseyin b. Mes'ûd b. Muh., 380
 Hüseyin b. Mes'ûd el-Begavî, 199
 Hüseyin b. Muh. b. Abdillâh b. Muh. b. el-Huseyn el-Esedî el-Bağdâdî, 312
 Hüseyin b. Muh. b. Ahmed b. Muh. b. el-Huseyin b. İsa b. Mâsercis el-Mâsercisî, 102
 Hüseyin b. Muh. b. Ahmed el-Gassânî, 3, 241, 247, 419
 Hüseyin b. Muh. b. Alî el-İsbehânî ez-Za'firânî, 106, 115, 288
 Hüseyin b. Muh. b. ebî Bekr b. Muh. el-Fârisî, 211
 Hüseyin b. Muh. b. el-Ferec el-Haddâd, 166
 Hüseyin b. Muh. b. el-Huseyn el-Felâhî el-Kâdî, 182
 Hüseyin b. Muh. b. Fire b. Hayyûn es-Sadeffî, İbn Sükkere, 310, 357
 Hüseyin b. Muh. b. İbr. ed-Dimaşkî el-Hannâ'î, 176
 Hüseyin b. Muh. b. İbr. el-Hinnâ'î, 156
 Hüseyin b. Muh. b. Sa'îd el-Bezzâr, İbnü'l-Mutbakî, 180
 Hüseyin b. Muh. b. Yûsuf el-Lehyânî, 166
 Hüseyin b. Muh. b. Ziyâd el-Abdî en-Nisâbü'rî, 99
 Hüseyin b. Muh. el-Gassânî, el-Ceyyânî, 419
 Hüseyin b. Muh. el-Haddâd, 163
 Hüseyin b. Muh. el-Kubbânî, 273
 Hüseyin b. Muh. es-Sadeffî, 298
 Hüseyin b. Muh. et-Tekritî, 221
 Hüseyin b. Muhsin el-Ensârî el-Yemânî, 441
 Hüseyin b. Safvân el-Berze'î, 75
 Hüseyin b. Yahyâ b. Ayyâş el-A'ver, 181
 Hüseyin b. Yahyâ b. Ayyâş el-Kattân, 153
 Hüseyin el-Kudsî es-Sâdâtî el-Huseynî, 441
 Hüseyin el-Yüninî, 441
 Hüseyin Muh. es-Sadeffî, 361
 Hüseyin Pâşâ, 437
 Hüseyinî, 11, 371
 Hüseyim b. Beşîr, 114
 Irâkî, 249
 İsa b. Abdirrahman b. Me'âlî b. Ah. el-Makdisî el-Mut'im, 301
 İsa b. Alî b. İsa b. Dâvud b. el-Cerrâh, 344
 İsa b. Hammâd b. Müslim, 146
 İsa b. Hammâd b. Zuğbe, 152
 İsa b. Mûsâ Guncâr, 54
 İsa b. Sâlim eş-Şâfi'î, 146
 İsa b. Süleymân el-Endülüsî er-Ru'aynî, 258
 İsa Guncâr el-Buhârî, 161
 İsevî, 179
 İbn Â'iz, 222
 İbn Abdeveyh, 174
 İbn Abdilberr, 7, 46, 79, 233, 252, 256, 258, 401, 407, 413
 İbn Abdilhâdî, 17, 44, 83, 85, 141, 205, 228, 232, 323, 367
 İbn Abdilhakem, 273
 İbn Abdilhakk, 312
 İbn Abdilhayy el-Mecdelî, 428
 İbn Adî, 317, 417
 İbn Ahîmîmî, 142, 175
 İbn Alem, 170
 İbn Alkame, 276
 İbn Ameşlik, 145
 İbn Arabî, 37, 364, 365, 376
 İbn Arabşâh, 215
 İbn Arrâk, 326
 İbn Arrâm, 305

İbn Asâkir, 5, 55, 56, 60, 66, 74, 83, 85, 89, 90, 146, 160, 189, 195, 196, 206, 227, 229, 232, 233, 247, 265, 282, 339, 358, 371, 416
 İbn Asker, 332
 İbn Aşâ'ir, 276
 İbn Attâb, 357
 İbn Aybek, 213
 İbn Ayyâd el-Endülüsî, 211, 442
 İbn Bâbeveyh, 170
 İbn Bakkâl, 181
 İbn Bâtîş, 277
 İbn Batta, 160
 İbn Battâl el-Kurtubî, 402
 İbn Behrâm el-Yemenî, 378
 İbn Berdis el-Ba'li, 247
 İbn Beşkuvâl, 128, 173, 231, 248, 274, 286, 414
 İbn Bişrân, 134
 İbn Busayla, 268
 İbn Cemâ'a, 86, 115, 200, 232, 307, 392, 405, 408, 430, 431, 435, 441
 İbn Cemâ'a, 86, 200
 İbn Cevsâ, 154
 İbn Cumey, 102
 İbn Cüreyc, 27, 36, 164, 227, 227
 İbn Dakiki'l-İd, 121, 382, 383, 440
 İbn Dakiki'l-İd, 440
 İbn Dihye, 410, 414
 İbn Dirbâs, 212
 İbn Dizil el-Kisâ'i, 151, 360
 İbn Dukmâk, 295
 İbn Düreyd, 74, 345
 İbn ebî Asım, 32, 49, 50, 52, 53, 59, 63, 70, 73, 76, 78, 79, 80, 86, 88, 95, 257, 411
 İbn ebî Azre, 98
 İbn ebî Dâvûd, 34, 45, 84, 116
 İbn bi Dülel el-İclî, 167
 İbn ebî Hâtım, 32, 50, 70, 101, 109, 111, 130, 143, 179, 245, 259, 260, 269, 320, 323
 İbn ebî Hayseme, 262, 320, 353
 İbn ebî İmrân Ebû'l-Hayr, 185
 İbn ebî Süreyc, 160
 İbn ebî Şeybe, 35, 42, 76, 78, 85, 95, 109, 274
 İbn ebî Şureyh, 143, 150, 213
 İbn ebî Tâlib, 161
 İbn ebî Ya'lâ el-Ferrâ, 296, 398
 İbn ebî Zemenin el-Mürri, 41
 İbn Ebî Zemenin, 34, 76
 İbn Ebî Zeyd, 30, 34, 37, 49
 İbn Ebî Zühl, 19
 İbn ebî'd-Dünyâ, 34, 53, 63, 64, 65, 66, 67,

69, 71, 72, 74, 75, 85, 42, 45, 47, 48, 49, 50, 51, 55, 56, 62, 117, 128, 144, 212, 217, 223, 273, 363, 366, 398
 İbn ebî'l-Ahvas, 127
 İbn ebî'l-Alâ, 165
 İbn ebî'l-Fevâris, 136, 149, 174, 175, 183, 257, 341
 İbn ebî'l-Hadîd, 162
 İbn ebî'l-Havâcib, 164
 İbn ebî'l-Hevl er-Rebe'i el-Mâlikî, 89
 İbn ebî'l-Heycâ'ir-Revvâd, 274
 İbn ebî's-Sayf, 196
 İbn ed-Devâlibî, 213
 İbn el-Arabî, 367
 İbn el-Bârizî, 118
 İbn el-Cârûd, 262, 319, 321
 İbn el-Cevzi, 86, 179, 217, 218, 222, 244, 253, 278, 292, 319, 325, 335, 367, 378, 422
 İbn el-Dübeysî, 302
 İbn el-Enbârî, 118, 180
 İbn el-Esir el-Cezerî, 277, 382, 414
 İbn el-Faradî, 242, 243, 244
 İbn el-Mehdî, 298
 İbn el-Mulakkîn, 383, 402, 412, 421
 İbn el-Mühendis, 305
 İbn el-Mühtedîbillah, 143
 İbn el-Münâdî, 59
 İbn el-Münzir, 338
 İbn en-Neccâr, 237, 251, 264
 İbn es-Salâh, 430
 İbn es-Seken, 36, 247, 254, 319
 İbn es-Sem'ânî, 277
 İbn es-Sünnî, 366
 İbn eş-Şihne, 351
 İbn et-Tabâcîrî, 423
 İbn Eymen, 29
 İbn Fâris, 74
 İbn Fehd Takiyyüddîn, 282
 İbn Fehd, 123, 221, 272
 İbn Fencüveyh, 350
 İbn Fereh, 435
 İbn Ferhûn, 8
 İbn Fertûn, 127
 İbn Fil, 134
 İbn Fûdî, 221
 İbn Fûrek, 177, 184, 337
 İbn Futays, 86, 218
 İbn Gaylân, 183
 İbn Ğanâ'im, 384
 İbn Ğânim, 385
 İbn Ğazî el-Kureşî, 41
 İbn Habîb, 179
 İbn Hacer el-Heytemî, 201, 231, 286, 381

- 397
İbn Hacer, 1, 3, 6, 10, 11, 23, 104, 185, 192, 200, 209, 232, 237, 245, 249, 268, 273, 278, 286, 294, 318, 324, 325, 335, 338, 343, 354, 358, 359, 370, 371, 372, 373, 382, 383, 384, 388, 389, 389, 390, 390, 391, 392, 397, 401, 406, 408, 412, 414, 416, 421, 429, 430, 432, 433, 438
İbn Halef, 284
İbn Halfûn el-Ezdi, 247
İbn Hallikân, 428
İbn Hâmil, 360
İbn Harb, 34
İbn Hatîbî'n-Nâsiriyye, 276
İbn Hatîbu'd-dehşe, 243, 334
İbn Hayder, 298
İbn Hayr, 284
İbn Hayyuye, 168
İbn Hazlem ed-Dimaşki, 163
İbn Hazm, 40, 41, 118, 221, 252, 258
İbn Hibbân, 13, 46, 59, 75, 245, 255, 262, 316, 319, 320, 437
İbn Hicâzî el-Fesni, 405
İbn Hinzâbe, 106, 184, 348
İbn Hişâm, 219
İbn Hubeyş el-Ensâri, 308
İbn Huzeyme, 13, 15, 23, 43, 44, 61, 73, 175
İbn Hüsrev el-Belhî, 10
İbn İmâmi's-Sahra, 301
İbn İshâk, 219, 222
İbn Kâdi'l-Hısn, 311
İbn Kâdi Şuhbe, 272, 296
İbn Kâni, 85, 150, 183, 229, 254, 282
İbn Kemâl Pâşâ, 203, 213, 406, 439
İbn Kesir, 15, 51, 221, 278, 296, 321, 378, 391, 394, 400, 411, 422, 443
İbn Kudâme el-Makdisi, 64, 87, 88, 184, 203, 214, 253, 302, 308, 324, 384, 443
İbn Kunfuz, 429
İbn Kurkûl, 334
İbn Kuteybe, 53, 58, 217, 273, 330, 331, 336, 398
İbn Kutlûbôgâ, 108, 229, 241, 295, 319, 320, 335, 343, 354, 357, 375, 379, 388, 389, 390, 391, 394, 394, 421, 422, 432, 433, 435
İbn Lâl, 59, 69, 282
İbn Leyyûn et-Tüceybî, 442
İbn Ma'in, 261
İbn Ma'rûf, 350
İbn Mâce, 5, 109, 186, 188, 267
İbn Mahled el-Attâr, 136, 247
İbn Mâkûlâ, 239, 240
İbn Mâsi, 168
İbn Maşşik, 287
İbn Melhân, 106
İbn Mellâs, 133
İbn Mencûf, 134
İbn Mencüveyh, 22, 23
İbn Mende, 59, 61, 83, 136, 217, 227, 234, 245, 255, 258, 291, 426
İbn Menî, 95
İbn Merzûk el-Hatib, 382
İbn Mesleme, 349
İbn Müferric el-Mellâhî, 253
İbn Münib, 181
İbn Mürdeveyh, 19, 110, 148, 149, 231, 263, 416
İbn Müsdi el-Ezdi, 123, 203, 287
İbn Müzeyyen, 81
İbn Nâciye, 100
İbn Nâsiriddin ed-Dimaşki, 148, 204, 241, 294, 442
İbn Nokta, 239, 314, 417
İbn Nüceyd, 133
İbn Râfi', 241, 264, 268, 285, 287, 305, 428
İbn Râheveyh, 81, 94, 152
İbn Receb, 2, 302, 322, 366, 406
İbn Reşik, 299
İbn Rizkaveyh, 145
İbn Ruzayk, 235
İbn Rüstem, 98
İbn Rüşeyd, 440
İbn Sa'd el-Busrevî, 351
İbn Sa'd, 290
İbn Sâ'id, 108, 231, 258
İbn Sahr, 177
İbn Sârimiddin es-Saydâvî, 307
İbn Sasri, 87, 89, 188, 288, 312, 341, 359
İbn Sencer, 98
İbn Seyyidi'n-nâs, 220, 407, 408
İbn Sükkere, 310, 357
İbn Sümei, 297
İbn Şâhfür, 159
İbn Şâhin, 32, 48, 55, 59, 65, 71, 88, 102, 110, 119, 155, 179, 188, 217, 221, 225, 255, 320, 341
İbn Şazân, 122, 135, 179, 236
İbn Şihâb, 222
İbn Taberzed, 302
İbn Tertâl, 133
İbn Tevbe, 101
İbn Teymiyye, 213, 302, 338, 357, 383, 397, 406, 442
İbn Tuğrubey, 411
İbn Tûlûn, 125, 187, 192, 202, 232, 357, 399, 439

İbn Ufeyce, 144
 İbn uhti'ş-şeyh Nasr, 408
 İbn Ukde, 230
 İbn Uleym, 360
 İbn Uşne, 117
 İbn Ved'ân, 204
 İbn Vehb, 44
 İbn Zebâle, 268
 İbn Zeber, 427
 İbn Zeknûn, 190
 İbn Zebûr, 212
 İbn Zencüveyh, 48
 İbn Zerkûn, 8, 41
 İbn Zurayk, 319
 İbn Zünceveyh, 86
 İbnu'n-Nûr, 360
 İbnu'r-Rûmiyye, 233
 İbnu's-Salâh, 5, 8, 11, 90, 226, 231, 315, 342, 398, 431, 441
 İbnu't-Tahhân, 267
 İbnu't-Tufeyl es-Sûfi, 157
 İbnü'd-Debbâğ el-Endülüsî, 71
 İbnü'd-Debbâğ el-Ensârî, 274
 İbnü'd-Debbâğ, 212, 225, 226, 249, 294
 İbnü'd-Dehhân, 273, 309, 335
 İbnü'd-Devâlibî, 81
 İbnü'd-Deybâ', 377, 396
 İbnü'd-Dimyâtî, 201
 İbnü'd-Dübeysî, 56, 264
 İbnü'd-Düreys, 85
 İbnü'l-A'râbî, 57, 70, 276
 İbnü'l-Acemî el-Vefâ'î, 185
 İbnü'l-Adimî'l-Halebî, 276, 361
 İbnü'l-Ahdar, 56
 İbnü'l-Ahram, 21
 İbnü'l-Arabî, 41, 207
 İbnü'l-Attâr el-Cezâ'irî, 411
 İbnü'l-Attâr, 311
 İbnü'l-Bâbenâ'î, 161
 İbnü'l-Bâğandî, 171, 343, 353
 İbnü'l-Bakkâl, 136
 İbnü'l-Barkî, 259
 İbnü'l-Bennâ el-Hanbelî, 58
 İbnü'l-Berkî, 316
 İbnü'l-Beyyî, 14
 İbnü'l-Buhârî, 299
 İbnü'l-Cârûd, 17
 İbnü'l-Cebbâb, 225
 İbnü'l-Cevzî, 11, 14, 42, 80, 83, 89, 118, 126, 221, 231, 247, 269, 292, 324, 326, 337, 338, 411
 İbnü'l-Cu'âbî el-Bağdâdî, 423
 İbnü'l-Cümeyzî, 182
 İbnü'l-Cündî, 182

İbnü'l-Ebbâr, 128, 199, 243, 276
 İbnü'l-Emîr es-San'ânî, 435
 İbnü'l-Enbârî, 334
 İbnü'l-Esir, 5, 247, 250, 256, 278, 333, 377, 378, 405, 428
 İbnü'l-Eşterkûnî, 126
 İbnü'l-Fahhâr, 169
 İbnü'l-Fahr, 309
 İbnü'l-Faradî, 106, 240
 İbnü'l-Ferkâh, 360
 İbnü'l-Fuvelî eş-Şeybânî, 247
 İbnü'l-Ğarik, 174
 İbnü'l-Habbâz ed-Dimaşkı, 289
 İbnü'l-Hâcib, 359, 360, 390, 391
 İbnü'l-Hâdibe, 166
 İbnü'l-Halebî, 190
 İbnü'l-Hamavî, 312
 İbnü'l-Hammâmî, 153, 164, 176
 İbnü'l-Hanbelî, 444
 İbnü'l-Harastânî, 301
 İbnü'l-Harbî, 184, 347
 İbnü'l-Harrânî, 310
 İbnü'l-Harrât, 376, 381
 İbnü'l-Hatib el-Kasmatînî, 429
 İbnü'l-Hattâb er-Râzî, 307
 İbnü'l-Hattâb, 189
 İbnü'l-Haymî, 164
 İbnü'l-Hayyât, 161
 İbnü'l-Hazzâ, 421
 İbnü'l-Hümâm, 403
 İbnü'l-İmâdiyye, 274
 İbnü'l-Kaddâh, 253
 İbnü'l-Kalkaşandî, 309
 İbnü'l-Kastallânî, 362
 İbnü'l-Kavvâs et-Tâ'î, 303, 310
 İbnü'l-Kayserânî, 3, 22, 44, 57, 59, 80, 82, 90, 156, 229, 231, 247, 249, 317, 365, 366, 393, 417, 418, 439
 İbnü'l-Kayyim, 329, 407
 İbnü'l-Kelbî, 253
 İbnü'l-Kureşîyye, 311
 İbnü'l-Lettî, 301
 İbnü'l-Makdisiyye, 300
 İbnü'l-Mancenikî, 353
 İbnü'l-Meristânî, 301
 İbnü'l-Mevâzinî, 311
 İbnü'l-Mevvâk, 381
 İbnü'l-Meyyit el-Büdeyrî, 436
 İbnü'l-Mufaddal, 294, 427
 İbnü'l-Muhibb, 44
 İbnü'l-Mukâbirî, 165
 İbnü'l-Mukayyer, 205
 İbnü'l-Mukrî, 9, 143, 173, 193, 233
 İbnü'l-Mulakkîn, 15, 128, 243, 248, 294,

- 296, 327, 371, 390, 391, 418, 437, 440, 441
- İbnü'l-Mulhamî, 349
- İbnü'l-Müberraîd es-Sâlihî, 394, 434
- İbnü'l-Müfessir es-Şâfî, 227
- İbnü'l-Mühendis, 286
- İbnü'l-Münâdî, 11
- İbnü'l-Münzir, 41, 111
- İbnü'l-Müsennâ es-Sûfî el-Vâ'iz, 71
- İbnü'l-Müttekî, 145
- İbnü'l-Uşârî, 213
- İbnü'l-Vânî, 313
- *İbnü'l-Vezîr, 444
- İbnü'n-Nahhâs el-Ensârî, 142
- İbnü'n-Nahhâs, 309, 350
- İbnü'n-Nakîb, 309
- İbnü'n-Neccâr, 89, 102, 268, 419
- İbnü'n-Nefîs, 221, 440
- İbnü'n-Nersî, 309
- İbnü'r-Ressâm el-Kâdirî, 212
- İbnü's-Sâ'ig, 300
- İbnü's-Sabbâğ el-Fakîh, 90
- İbnü's-Sâbûnî, 240
- İbnü's-Sakâ, 166
- İbnü's-Sakatî, 309
- İbnü's-Salâh, 243
- İbnü's-Savvâf, 155, 184
- İbnü's-Sayrafî, 182, 229
- İbnü's-Seken, 18
- İbnü's-Sem'ânî, 217, 264, 362
- İbnü's-Semerkindî, 158
- İbnü's-Semmâk el-Bağdâdî, 61, 146, 151, 171, 178, 429
- İbnü's-Sükkerî, 443
- İbnü's-Sünnî, 61, 66, 72, 79, 82, 84
- İbnü's-Şâhî, 61, 163
- İbnü's-Şarkî, 16
- İbnü's-Şeceri, 243
- İbnü's-Şemmâ, 127
- İbnü's-Şerâ'ihî, 128
- İbnü's-Şihne, 361
- İbnü't-Taylasân, 123, 312, 359
- İbnü't-Tilâyâ, 136
- İbnü't-Tubeyz, 158
- İbnü't-Türkmânî, 26, 238, 242
- İbnü'z-Za'firânî, 212
- İbnü'z-Zemlekânî, 171
- İbrâhîm b. Abdillâh el-Huza'î, 247
- İbr. b. Abdillâh b. Abdilmun'im b. Alî b. ebî'd-Demmî'l-Hemedânî, 274
- İbr. b. Abdillâh b. el-Cüneyd el-Hutullî, 76
- İbr. b. Abdillâh b. Hurşîd, 176
- İbr. b. Abdillâh b. Müslim el-Kiccî, 140, 179
- İbr. b. Abdirrahman b. Duhaym b. İbr. b. Meymûn ed-Dimaşkı, 349
- İbr. b. Abdirrahman b. eş-Şîrâzî, 164, 359
- İbr. b. Abdirrahman b. İbr., 86
- İbrâhîm b. Abdirrahman b. Nûh b. Muh., Behâüddîn el-Makdisî, 312
- İbrâhîm b. Abdissamed b. Mûsâ b. Muh. b. İbr. el-Hâşimî, 148, 346
- İbrâhîm b. Ah. b. Abdilmuhsin b. Ah. el-Alevî el-Huseynî, 163
- İbrâhîm b. Ahmed b. Abdilvâhid et-Tenûhî el-Bu'î, 192, 284
- İbrâhîm b. Ah. b. Abdilvâris b. Abdilmü'min el-Ba'bekî, 288
- İbrâhîm b. Ah. b. Ca'fer el-Hirakî, 179
- İbrâhîm b. Ah. el-Belhî el-Müstemlî, 288
- İbrâhîm b. Ahmed er-Rakkî, 292
- İbrâhîm b. Alî b. Ah. b. İsm. el-Kureşî el-Eserî, 309
- İbrâhîm b. Alî b. Ah. el-Kalkaşand el-Makdisî, 192
- İbrâhîm b. Alî b. Ah. et-Tarsûsî ed-Dimaşkı, 311
- İbrâhîm b. Alî b. Ahmed, 311
- İbrâhîm b. Alî b. el-Haymî, 305
- İbrâhîm b. Alî b. İbrâhîm en-Nevâvî, 258
- İbrâhîm b. Alî b. Muh. b. Ah. b. Alî, 312
- İbrâhîm b. Alî b. Muh. b. Alî, 164
- İbrâhîm b. Alî b. Muh. b. Ferhûn el-Ya'merî, 295
- İbrâhîm b. Alî b. Yûsuf eş-Şîrâzî, 296
- İbrâhîm b. Alî b. Muh. b. Muh. İbnü'l-Haymî, 305
- İbrâhîm b. Alî el-Gâzî, 56
- İbrâhîm b. el-Cüneyd, 366
- İbrâhîm b. ebî Muh. el-Yezîdî, 243
- İbrâhîm b. ebî Tâhir Berekat b. İbr. el-Haşevî, 311
- İbrâhîm b. ebî'l-Berekât b. ebî'l-Fadl el-Balî el-Hanbelî, 311
- İbrâhîm b. Edhem, 227
- İbrâhîm b. el-Hasan el-Harbî, 83
- İbrâhîm b. el-Hasan el-Kevrânî eş-Şehrezûrî, 203, 360
- İbrâhîm b. el-Huseyn b. Alî b. Mihrân, 360
- İbrâhîm b. Fehd, 140
- İbrâhîm b. Halil b. Abdillâh ed-Dimaşkı, 305
- İbrâhîm b. Hasan (yahut Sül.) el-Kürdî el-Kevrânî, 433
- İbrâhîm b. Hibetillâh eş-Şâfî'î, 209
- İbrâhîm b. İbrâhîm b. Hasan el-Lakkânî, 421, 433
- İbrâhîm b. İbrâhîm el-Lakkânî, 215, 409

İbrâhîm b. İshâk b. Bişr el-Harbî, 47, 53
 İbrâhîm b. İshâk b. Yahyâ, Fahrudîn el-Âmirî, 128
 İbrâhîm b. İshâk el-Harbî, 62, 332
 İbrâhîm b. İsm. b. Yahyâ el-Müzenî, 141
 İbrâhîm b. İsmâ'il el-Tûsî, 99
 İbrâhîm b. el-Kâsım b. er-Refîk el-Kayrevânî el-Kâtib, 274
 İbrâhîm b. Ma'kil b. el-Haccâc en-Neseî, 100
 İbrâhîm b. Mansûr el-Kerhî, 311
 İbrâhîm b. Mer'î eş-Şebrahitî, 405
 İbrâhîm b. Muh. b. Abdîrrahman b. Nûh el-Makdisî, 311
 İbrâhîm b. Muh. b. Ah. b. ebî Sâbit el-Attâr el-Absî es-Sâmîrî, 140
 İbrâhîm b. Muh. b. Ah. b. Mahmûd el-Ukaylî, 311
 İbrâhîm b. Muh. b. Ah. el-Bâcûrî, 126
 İbrâhîm b. Muh. b. Ah. b. Muh. el-Vânî el-Hallâtî, 312
 İbrâhîm b. Muh. b. el-Ezher el-Merendî, 6, 247
 İbrâhîm b. Muh. b. Hamza b. Umâre el-İsbehânî, 106, 288
 İbrâhîm b. Muh. b. Hamza el-Huseynî, 338
 İbrâhîm b. Muh. b. İbr. el-Mücâvir, 442
 İbrâhîm b. Muh. b. İsâ el-Meymûnî, 409
 İbrâhîm b. Muh. b. İbrâhîm el-Halebî el-Haneî, 434
 İbrâhîm b. Muh. b. Mahmûd el-Muhaddis eş-Şâfi'î, 384
 İbrâhîm b. Muh. b. Mahmûd, 216
 İbrâhîm b. Muh. b. el-Vezîr el-Yemenî ez-Zebîdî, 442
 İbrâhîm b. Muh. b. el-Mü'eyyed el-Hamavî, 205
 İbrâhîm b. Muh. b. Ubeyd ed-Dimaşkı el-Hâfız, 370
 İbrâhîm b. Muh. b. Yahyâ el-Müzekkî, 141, 174
 İbrâhîm b. Muh. b. Yahyâ en-Nisâbüri el-Müzekkî, 348
 İbrâhîm b. Muh. b. Yezîd el-Mevsîlî, 277
 İbrâhîm b. Muh. el-Becûrî, 215
 İbrâhîm b. Muh. el-Halebî, 311
 İbrâhîm b. Muh. el-Meymûnî, 410
 İbrâhîm b. Muh. et-Taberî, 214, 442
 İbrâhîm b. Mûsâ es-Sehmî, 283
 İbrâhîm b. Mustafâ el-Vahdî, 215
 İbrâhîm b. Nasr el-Mutavva'î, 92
 İbrâhîm b. Nasr er-Râzî, 102
 İbrâhîm b. Ömer b. İbrâhîm el-Cu'berî el-Halîlî, 437

İbrâhîm b. Sa'd b. İbrâhîm b. Abdîrrahman b. Avf ez-Zührî, 140
 İbrâhîm b. Sa'id b. Abdillâh el-Habbâl, 429
 İbrâhîm b. Sa'id el-Cevherî et-Taberî, 93, 225
 İbrâhîm b. Şehriyâr el-Kâzârûnî, 349
 İbrâhîm b. Tahmân b. Şu'be el-Horâsânî, 114, 298, 305
 İbrâhîm b. Ya'kûb b. İshâk es-Sa'dî el-Cûzecânî, 217, 321
 İbrâhîm b. Yahyâ b. Ah. b. Ah. el-Azzâzî el-Busrevî, 311
 İbrâhîm el-Fezârî ed-Dimaşkı, 360
 İbrâhîm el-Harbî, 61
 İbrâhîm es-Sühâ'î el-Mâlikî, 386
 İbrâhîm el-Harbî, 48, 53, 69
 İclî, 261, 320
 İdrîs b. Muh. b. İdrîs el-İrâkî, 386
 İdrîs b. Muh. el-Hüseynî el-İrâkî el-Fâsî, 390, 398
 İmâdüddîn b. el-Keyyâl, 311
 İmâm Ahmed, 31, 53, 424
 İmâmu'l-Haremeyn, 200
 İmrân b. Muh. b. İmrân el-Hemedânî, 278
 İmrân b. Mûsâ el-Hilâlî, 161
 İrakî, 14, 440
 İsâ b. Süleymân el-Endülüsi er-Rundi er-Ru'aynî, 285
 İsbehânî, 111
 İshâk b. Abdillâh b. İbrâhîm b. Abdillâh b. Seleme el-Bezzâz, 106
 İshâk b. Abdîrrahman es-Sâbûnî, 175
 İshâk b. Buhlûl et-Tenûhî el-Enbârî, 93
 İshâk b. ebî İshâk İbrâhîm b. Muh. b. Abdîrrahman es-Serahsî, 429
 İshâk b. İbrâhîm b. Muh. b. Senin el-Hutullî, 58
 İshâk b. İbrâhîm b. Muh. el-Karrâb, 50
 İshâk b. İbrâhîm el-Mancanîkî, 348
 İshâk b. İbrâhîm er-Remlî, 182
 İshâk b. İbrâhîm b. Mahled b. İbrâhîm b. Matar, İbn Râhveyh, 94, 152
 İshâk b. İbrâhîm b. Nasr en-Nisâbüri el-Büşti, 100
 İshâk b. İbrâhîm b. Yûnus b. el-Mancenîkî, 106, 353
 İshâk b. Mahmûd el-Burûcerdî, 305
 İshâk b. Mansûr b. Behrâm el-Kevsec, 98, 398
 İshâk b. Mirâr eş-Şeybânî, 335
 İshâk b. Râhveyh, 109
 İshâk b. Yahyâ b. İshâk el-Âmidî, 211, 288, 305
 İshâk b. Yahyâ el-Kelbî, 164

- İshâk er-Remlî, 236
 İshâk Hvâcesî Ahmed Efendi, 216
 İsmâ'il b. el-Abbâs el-Verrâk, 162
 İsmâ'il b. Abdilgâfir b. Abdilgâfir el-Fârisî, 197
 İsmâ'il b. Abdillâh b. Mes'ûd el-Abdî, 173
 İsmâ'il b. Abdillâh, 179
 İsmâ'il b. Abdilmü'min b. İsm. b. Abdilcelîl ebî Mansûr Masâde, 365
 İsmâ'il b. Abdirrahman b. Ahmed b. İsmâ'il b. İbrâhîm es-Sâbûnî, 196
 İsmâ'il b. Abdirrahman b. Amr el-Fürâvî, 306, 312
 İsmâ'il b. Abdirrahman es-Sâbûnî, 350
 İsmâ'il b. Ah. b. Ömer es-Semerkandî, 88, 128, 344, 361
 İsmâ'il b. (ebî Ziyâd) Ahmed ed-Darîr, 114
 İsmâ'il b. Alî b. el-Huseyn b. es-Semmân, 125
 İsmâ'il b. Alî b. el-Huseyn el-Basrî el-Mu'tezilî, 299
 İsmâ'il b. Alî b. el-Huseyn es-Sûfî, 164
 İsmâ'il b. Ca'fer b. ebî Kesîr el-Ensârî el-Medenî, 140
 İsmâ'il b. ebî Bekr Ah. b. İbr. el-İsmâ'îlî, 164, 175
 İsmâ'il b. ebî Bekr Ah. b. Ömer b. el-Eş'as es-Semerkandî, 175
 İsmâ'il b. ebî Sa'd Ahmed b. Mahmûd b. Döst es-Sûfî, 209, 512
 İsmâ'il b. ebî Sa'id Ahmed b. Muh. en-Nisâbûrî, 198
 İsmâ'il b. el-Fadl b. Ah. el-Ahşîd es-Serrâc, 175
 İsmâ'il b. Fadlillâh b. Ah. b. Muh. b. el-Hasan b. Asâkir, 311
 İsmâ'il b. İsmâ'il b. Abdirrahman el-Ensârî el-Kûsî, 285
 İsmâ'il b. Hibetillâh b. Sa'id el-Mevsilî, İbn Bâtîş, 296
 İsmâ'il b. İbr. b. Muh. b. Abdirrahman el-Herevî, 57, 365
 İsmâ'il b. İbr. b. Muh. el-Bilbeyşî el-Mecd, 253
 İsmâ'il b. İbr. b. Sâlim b. Berekât el-Ensârî, 289
 İsmâ'il b. İbr. el-Hanefî, 306
 İsmâ'il b. İbrâhîm el-Kettânî el-Hanefî, 253
 İsmâ'il b. İshâk b. İsmâ'il b. Hammâd b. Zeyd el-Ezdi, 55, 106
 İsmâ'il b. İshâk b. İsmâ'il el-Kâdî, 29, 97, 56, 73, 135, 225, 227, 384
 İsmâ'il b. el-Kâsım b. İsmâ'il el-Halebî, 164
 İsmâ'il b. el-Kâsım el-Bağdâdî el-Kâlî, 352
 İsmâ'il b. Muh. b. Ah. b. Muh. b. Ca'fer b. Mulle el-İsbehânî, 347
 İsmâ'il b. Muh. b. Berdis, 272
 İsmâ'il b. Muh. b. el-Aclûnî, 208
 İsmâ'il b. Muh. b. el-Fadl et-Teymî, 223, 81, 111, 125, 294, 349, 360
 İsmâ'il b. Muh. b. İshâk el-Uzrî, 170
 İsmâ'il b. Muh. b. İsmâ'il b. Sâlih es-Saffâr, 132, 134, 162
 İsmâ'il b. Muh. Cerrâh b. Abdilhâdî el-İclevî, 1
 İsmâ'il b. Muh. el-Horâsânî, 74
 İsmâ'il b. Muh. et-Teymî, 34
 İsmâ'il b. Nüceyd b. Ahmed, 133
 İsmâ'il b. Ömer b. Bekr el-Makdisî el-Hanbelî, 186
 İsmâ'il b. Ömer b. el-Müslim b. el-Hasan, 312
 İsmâ'il b. Tâhir es-Saykalî er-Râzî, 164
 İsmâ'il b. Yahyâ b. İsmâ'il el-Halebî ed-Dimaşkî, 306
 İsmâ'il b. Yûsuf el-Kaysî, 305
 İsmâ'il es-Saffâr, 134
 İsmâ'il Müfid Ef., 216
 İsmâ'îlî, 19, 33, 95, 227, 283
 İyâd b. Mûsâ, 406
 İzzüddin Ahmed b. Muh. el-Hüseynî, 190
 İzzüddin b. Mahmûd, 56
 Kabbânî, 99
 Kâdî Ebû Yûsuf, 72
 Kâdî İyâd, 221, 280, 285, 295, 298, 315, 218, 333, 403
 Kâdî'l-Meristân, 341, 360
 Kahrhâle, 253
 Kâmil b. Talha el-Cehderî, 135, 149
 Kandehlevî, 404
 Kâsım b. Abdillâh b. Ömer es-Saffâr, 161, 206
 Kâsım b. Abdisselâm es-Sencârî, 159
 Kâsım b. Alî b. el-Hasan b. Asâkir, 49, 358
 Kâsım b. Alî b. Muh. b. Osmân el-Harirî, 149, 179, 181, 352
 Kâsım b. Alî el-Beyânî, 304
 Kâsım b. Asâkir, 50, 189
 Kâsım b. Asbâğ, 18, 20, 22, 30, 36, 53, 106, 160, 233, 253
 Kâsım b. Dâvud b. Sül. el-Kâtib, 71
 Kâsım b. el-Fadl b. Ahmed el-İsbehânî es-Sekafî, 137, 177, 200, 344
 Kâsım b. el-Hâfız'l-Kebîr Alî b. Asâkir, 89
 Kâsım b. el-Muzaffer b. Asâkir, 304
 Kâsım b. Ma'rûf ez-Zâhid, 179
 Kâsım b. Muh. b. Ah. b. Sahr el-Ezdi el-

Mekkî, 359
 Kâsım b. Muh. b. Ah. b. Süleymân el-Evsi el-Kurtubî, 312, 359
 Kâsım b. Muh. b. Yûsuf el-Birzâlî, 158, 199
 Kâsım b. Mûsâ b. el-Hasan el-Eşyeb, 159
 Kâsım b. Sâbit b. Hazm el-Avfî es-Sarkustî, 331
 Kâsım b. Salâhiddîn el-Hânî, 443
 Kâsım b. Sellâm, 34, 36, 43, 44, 48, 50, 59, 61, 77, 84, 116, 118, 160, 253, 330
 Kâsım b. Yûsuf b. Muh. b. Ali et-Tüceybî, 312
 Kâsım b. Zekerıyyâ b. Yahyâ el-Bağdâdî, 177
 Kâsım b. Zekerıyyâ el-Mutarriz, 107, 229
 Kastallânî, 249, 401, 410
 Katâde, 113, 118, 228
 Katî'î, 11, 183, 341
 Kâzârûnî, 125, 210
 Kelâbâzî, 196, 417
 Kemâl b. Muh. b. Fahriddîn b. Alî el-Lârî, 443
 Kerâmîzâde es-Seyyid Abdülhamîd, 443
 Kerîme binti Abdilvehhâb, 313
 Kevsec, 98
 Kilâbâzî, 40
 Kirmânî, 401
 Kivâmu's-sünne, 223
 Kudâ'î, 103, 104
 Kudeymî, 149
 Kuşeyrî, 203, 364
 Kutbuddîn el-Halebî, 221
 Kuteybe b. Sa'îd, 149, 214, 229
 Kutrub, 335
 Külsüm b. Muh. 228
 Lâhik b. Muh. b. Ah. el-Eskâfî, 313
 Lâlekâ'î, 29, 31, 352, 365
 Leknevî, 10
 Leys b. Sa'd, 149
 Lu'lu' b. Ah. b. Abdillâh ed-Darîr, 304, 158
 Lût b. Yahyâ, 423
 Lüveyn, 134
 Ma'mer b. Abdilvâhid b. el-Fâhir el-Kureşî el-İsbehânî, 348
 Ma'mer b. el-Müsennâ, 330, 334
 Ma'mer, 37
 Ma'n b. İsâ, 7
 Mahâmîlî, 72, 217, 342
 Mahled b. Abdillâh b. Ammâr el-Mevsilî, 273
 Mahled b. Ca'fer b. Mahled el-Fârisî el-Bâkarhî, 307
 Mahledî en-Nisâbüri, 348
 Mahmûd b. Ah. b. Muh. b. Hatîb ed-Dehşe,

417
 Mahmûd b. Ahmed b. Muh. el-Hemedânî el-Feyûmî, 334
 Mahmûd b. Ahmed b. Mûsâ b. Ahmed b. Hüseyn el-Aynî, 39, 401
 Mahmûd b. ebî Bekr b. ebî'l-Alâ' Muh. es-Sencârî el-Kilâbâzî, 288
 Mahmûd b. ebî'l-Hasan b. el-Huseyn en-Nisâbüri, 335
 Mahmûd b. Muh. b. Abbâs b. Arslan el-Huvârezmî, 276
 Mahmûd Cemâlüddîn el-Aksarâ'î, 121
 Makdisî Diyâüddîn, 16, 191, 221
 Makrizî, 268
 Mâlik b. Ah. b. Alî el-Bânyâsî el-Mekkî el-Ferrâ, 141, 154
 Mâlik, 5, 185, 190, 225, 233, 359
 Mancinikî, 106
 Mansûr Ali Nâsif, 378
 Mansûr b. Alî eş-Şa'ri el-Haffâr, 361
 Mansûr b. Ammâr, 143
 Mansûr b. el-Huseyn b. Muh. b. Ah. el-Müfessir, 170
 Mansûr b. Mes'ûd b. Mahmûd el-Gaznevî, 188, 189
 Mansûr b. Süleym b. Mansûr el-Hemedânî, 55, 240
 Mâsercisi, 22, 102, 223, 224
 Masisî, 97
 Mâverdî, 217
 Meda'inî, 258
 Medînî, 347
 Mehâmîlî, 47, 139
 Mekkî b. Abdisselâm er-Remlî, 90
 Mekkî b. Alî b. Abdirrezzâk el-Mü'ezzin, 170
 Mekkî b. ebî Tâlib, 118, 146, 229
 Mekkî b. el-Müslim b. Mekkî b. Allân el-Kaysî, 189
 Melâ'î, 220
 Melik İsâ, 308
 Menlâ Muh. Şîrvânî el-Buhârî, 215
 Menzirî, 287
 Mer'î b. Yûsuf b. ebî Bekr b. Ahmed el-Kermî, 232, 328
 Mervân b. Alî el-Bûnî, 9
 Mervezî, 34, 45, 47, 48, 52, 70, 80, 98, 99
 Mes'ûd b. Alî b. Mu'âz es-Siczi, 424
 Mes'ûd b. el-Hasan b. el-Kâsım b. el-Fadl es-Sekafî, 170, 177, 306
 Mevhibî, 79
 Mevlevî Abdülhayy, 438
 Mevlevî Vahidü'z-zemân, 403, 404
 Meyâncî, 315

- Meydûmî, 232
Meymûn b. Hamza b. el-Huseyn eş-Şerîf, 351
Meymûn b. İsh. b. el-Hasan es-Savvâf el-Bağdâdî, 170
Milenci, 22
Mirzâ Muh. Takihân, 329
Missîsî, 97
Mizzî, 5, 103, 310, 350, 370, 371, 375, 420
Moğoltây (b. Kılıç), 221, 240, 404, 407, 414, 420, 420, 421
Mu'âfâ b. İmrân el-Ezdi el-Mevsilî, 71, 105, 169
Mu'âfâ b. Zekerîyyâ' b. Yahyâ en-Nehrevânî el-Cezîrî, 115, 169, 364
Mu'ammer b. Ah. b. Ziyâd es-Sûfî el-İsbehânî, 180, 208
Mu'aviye b. Sâlih b. ebî Abdillâh el-Eş'arî, 261
Mu'temir b. Süleymân et-Teymî, 222
Mufaddal b. Muh. b. İbrâhîm el-Cenedî, 89
Mufaddal b. Muh. ed-Dabbî, 78
Muh. Abdurra'ûf b. Tâcilârifin b. Ali b. Zeynilâbidin el-Haddâdî, 387
Muh. Abdülhayy b. Muh. Abdilhalim el-Leknevî, 127, 288, 295, 328, 435, 440
Muh. Âbid b. Ah. Ali es-Sindî, 10, 125
Muh. Ali Ahmedeyn, 444
Muh. Âşık b. Ömer el-Haneî, 215
Muh. b. el-Abbâs b. Ahmed b. Usam ed-Dabbî el-Herevî el-Usamî, 21
Muh. b. el-Abbâs b. Hayeveyh, 154
Muh. b. el-Abbâs b. Muh. b. Zekerîyyâ el-Hazzâz, 168
Muh. b. el-Abbâs b. Necîh el-Bezzâr, 145
Muh. b. Abd b. el-Müsennâ b. Enes el-Ensârî, 171
Muh. b. Abdân b. Beyân es-Serevânî, 210
Muh. b. Abdiddâ'im el-Birmâvî, 402
Muh. b. Abdilaziz b. Ah. eş-Şîrâzî, 277
Muh. b. Abdilaziz Verrâk, 182
Muh. b. Abdilaziz, 309
Muh. b. Abdilbâkî b. el-Battî, 306
Muh. b. Abdilbâkî b. Muh. b. Abdillâh, Kâdu'l-Mâristân, 306
Muh. b. Abdilbâkî b. Muh. el-Ensârî el-Bezzâr, 56, 341
Muh. b. Abdilbâkî b. Yûsuf b. Ahmed b. Ulvân, 395
Muh. b. Abdilhâdî b. Abdilhamîd el-Makdisî, 310
Muh. b. Abdilhâdî es-Sindî, 401, 403, 404, 442
Muh. b. Abdilhakk el-Ya'furî, 8
Muh. b. Abdilkâdir el-Halîlî es-Sâlihî el-Hanbelî, 309
Muh. b. Abdillâh b. Abdirrahîm b. Sa'îd b. el-Berkî, 316
Muh. b. Abdillâh b. Ah. b. Rebî'a er-Rib'î ed-Dimaşkî, 61
Muh. b. Abdillâh b. Ah. el-Makdisî, 44
Muh. b. Abdillâh b. Ali b. ebî Zeyd el-Enmâtî, 360
Muh. b. Abdillâh b. Ammâr b. Sevâde el-Mevsilî, 324
Muh. b. Abdillâh b. Amr es-Saffâr, 170
Muh. b. Abdillâh b. Bahâdîr et-Türkî, 392
Muh. b. Abdillâh b. ebî Bekr b. el-Ebbâr, 285
Muh. b. Abdillâh b. ebî Bekr el-Kudâ'î, 199
Muh. b. Abdillâh b. el-Huseyn b. Ali el-İrbilî ez-Zerzârî, 170
Muh. b. Abdillâh b. el-Muhibb, 204
Muh. b. Abdillâh b. el-Mübârek b. Kerem, 144
Muh. b. Abdillâh b. el-Müsennâ, 133
Muh. b. Abdillâh b. Halef b. Buhayt ed-Dekkâk el-Ukberî, 144
Muh. b. Abdillâh b. Hamdeveyh en-Nisâbüri, 165, 424
Muh. b. Abdillâh b. İsâ, 41
Muh. b. Abdillâh b. İbr. b. Abdeveyh eş-Şâfî'î, 227, 345
Muh. b. Abdillâh b. İbr. b. Kassûm el-İşbîlî, 274
Muh. b. Abdillâh b. İbr. eş-Şâfî'î, 56
Muh. b. Abdillâh b. İbrâhîm el-Bağdâdî eş-Şâfî'î el-Bezzâr, 137
Muh. b. Abdillâh b. İshâk er-Rabâtî, 352
Muh. b. Abdillâh b. Melek, 402
Muh. b. Abdillâh b. Muh. b. ebî'l-Vefâ, 391
Muh. b. Abdillâh b. Muh. b. Muh. el-Ensârî, 300
Muh. b. Abdillâh b. Muh. b. Ömreveyh el-Bekrî es-Sühreverdî, 298
Muh. b. Abdillâh b. Muh. el-Cevzakî, 177, 209, 210
Muh. b. Abdillâh b. Muh. el-Kaysî ed-Dimaşkî, 204
Muh. b. Abdillâh b. Sâlih el-Mâlikî el-Ebhûrî, 183
Muh. b. Abdillâh b. Süleymân el-Hadremî el-Kûfî, 93, 144
Muh. b. Abdillâh b. Şebbûye, 201
Muh. b. Abdillâh b. Ubeydillâh eş-Şîrâzî, 170
Muh. b. Abdillâh b. Umerveyh, 158
Muh. b. Abdillâh b. Yûsuf el-Buhârî el-

- Bezzâz, 170
 Muh. b. Abdillâh b. Zekerıyyâ' b. Haya-
 veyh, 424
 Muh. b. Abdillâh el-Hâkim en-Nîsâbüri, 73
 Muh. b. Abdillâh el-Hatîb el-Omerî et-
 Tibrizî, 380
 Muh. b. Abdillâh el-Hazârevî Pencâbî, 404,
 405
 Muh. b. Abdillâh eş-Şâfi'î, 162, 187
 Muh. b. Abdillâh, İbnu Nâsiriddîn, 406
 Muh. b. Abdilmelik b. Eymen b. Ferec el-
 Kurtubî, 22, 29, 36
 Muh. b. Abdilmelik b. İsmâ'il, 183
 Muh. b. Abdilmelik ed-Dakikî, 345
 Muh. b. Abdilmelik el-Havlânî en-Nahvî,
 41
 Muh. b. Abdilmelik el-Hemedânî, 270
 Muh. b. Abdilmelik el-Muntûrî, 361
 Muh. b. Abdilmun'im b. Ammâr, 360
 Muh. b. Abdilvâhid b. Abdilazîz el-Misrî,
 347
 Muh. b. Abdilvâhid b. Abdilhamîd b.
 Mes'ûd, 403
 Muh. b. Abdilvâhid b. ebî Hâşim, 159
 Muh. b. Abdilvâhid b. İbr. el-Mellâhî, 276
 Muh. b. Abdilvâhid b. Muh. ed-Dakkâk el-
 İsbehânî, 288
 Muh. b. Abdilvâhid b. Ubeydillâh b. Ah.,
 349
 Muh. b. Abdilvâhid Ebû Hâşim ez-Zâhid
 Gulâm Sa'leb, 170
 Muh. b. Abdilvâhid el-Çâfikî, 414
 Muh. b. Abdilvâhid el-Makdisî, 210, 361
 Muh. b. Abdirrahîm b. Abbâs b. ebî'l-Feth,
 310
 Muh. b. Abdirrahîm b. Abdilmelik el-
 Mesellâtî, 310
 Muh. b. Abdirrahîm b. Abdilvâhid el-
 Hanbelî el-Makdisî, 167
 Muh. b. Abdirrahîm b. Abdilvehhâb es-
 Süleimî el-Balbekî, 310
 Muh. b. Abdirrahîm el-Berkî, 421
 Muh. b. Abdirrahîm el-Fâmî, 190
 Muh. b. Abdirrahîm el-Herevî, 210
 Muh. b. Abdirrahman b. Abdilhâlik b.
 Sinân el-Bersensî, 442
 Muh. b. Abdirrahman b. Alî b. Muh. et-
 Tüceybî, 126, 209, 287
 Muh. b. Abdirrahman b. ebî'l-İzz el-Vâsiti
 el-Mukri, 211
 Muh. b. Abdirrahman b. ed-Dehhân el-
 Ezdî, 306
 Muh. b. Abdirrahman b. el-Abbâs el-Mu-
 hallis, 135
 Muh. b. Abdirrahman b. Muh. el-Ensârî,
 443
 Muh. b. Abdirrahman b. Muh. el-Makdisî,
 319
 Muh. b. Abdirrahman b. Ömer, 167
 Muh. b. Abdirrahman ed-Dağûlî, 257
 Muh. b. Abdirrahman el-Edîb el-Cenze-
 rûzî, 229
 Muh. b. Abdirrahman el-Fâsî, 127
 Muh. b. Abdirrahman el-Kencerûdî, 139
 Muh. b. Abdirrahman el-Kevkebî el-Alka-
 mî, 385
 Muh. b. Abdirrahman el-Üstüvâ'î, 209
 Muh. b. Abdirrahman es-Safedî, 296
 Muh. b. Abdirrahman es-Sehâvî, 2, 395
 Muh. b. Abdirrahman et-Tüceybî, 126
 Muh. b. Abdisselâm b. Abdirrahman b.
 Sa'dân ed-Dimaşkî, 170
 Muh. b. Abdisselâm el-Bennânî el-Fâsî,
 408
 Muh. b. Abdisselâm el-Huşenî, 335
 Muh. b. Ahmed b. Abdilbâkî b. Mansûr el-
 Bağdâdî, 341
 Muh. b. Ahmed b. Abdilhâdî b. Abdilhamîd
 b. Abdilhâdî, 391
 Muh. b. Ahmed b. Abdilhâdî el-Makdisî,
 329
 Muh. b. Abdûs (Abdilcebbâr) b. Kâmil es-
 Süleimî, 208
 Muh. b. Ahmed b. Abdilazîz b. Utbe el-
 Ümevî, 23
 Muh. b. Ahmed b. Abdilbârî, el-Ehdel, 259
 Muh. b. Ahmed b. Abdilhâdî el-Hanbelî, İb-
 nû Kudâmeti'l-Cemmâ'îlî, 436
 Muh. b. Ahmed b. Abdillâh b. Nasr el-
 Bağdâdî ez-Zühîlî, 151, 176
 Muh. b. Ahmed b. Abdillâh el-Kalkaşendî,
 252
 Muh. b. Ahmed b. Abdillâh Habbâz, 365
 Muh. b. Ahmed b. Abdirrahman b. Alî b.
 Abdirrahman el-Fâsî eş-Şerif, 198
 Muh. b. Ahmed b. Abdirrahman b. Zekvân
 el-Hemedânî, 287, 309
 Muh. b. Ahmed b. Abdirrahman el-Mu'ad-
 dil el-İsfehânî, ez-Zekvânî, 349
 Muh. b. Ahmed b. Ahmed el-Cârûdî, 3
 Muh. b. Ahmed b. Alî b. ebî Bekr es-
 Sekenderî, 409
 Muh. b. Ahmed b. Alî b. el-Huseyn el-
 Bağdâdî el-Kâtib, 177, 184, 348
 Muh. b. Ahmed b. Alî el-Gaytî el-İskenderî
 eş-Şâfi'î, 202, 309, 440
 Muh. b. Ahmed b. Alî el-Kurtubî, 205, 169
 Muh. b. Ahmed b. Âmir el-Belevî et-

- Tarsûsî, 275
 Muh. b. Ahmed b. Anter es-Sülemî, 361
 Muh. b. Ahmed b. Bahtiyâr, 307
 Muh. b. Ahmed b. ebî Ömer, 306
 Muh. b. Ahmed b. ebî'l-Hecâ b. ebî'l-Me'âli ez-Zerrâd, 309
 Muh. b. Ahmed b. ebî's-Sakar el-Enbârî, 169, 306
 Muh. b. Ahmed b. el-Abbâs el-Ahimimî, 142
 Muh. b. Ahmed b. el-Bağbân, 307
 Muh. b. Ahmed b. el-Eruzzî, 349
 Muh. b. Ahmed b. Hacer, 433
 Muh. b. Ahmed b. el-Halîl el-Huveyyî, 7
 Muh. b. Ahmed b. el-Hasan b. İshâk, 155
 Muh. b. Ahmed b. el-Hasan, 184
 Muh. b. Ahmed b. el-Huseyn b. Abdilaziz el-Ukberî el-Bakkâl, 158, 169
 Muh. b. Ahmed b. el-Hüseyn b. el-Kâsım el-Gitrifî, 134
 Muh. b. Ahmed b. el-Hüseyn eş-Şâfi'î eş-Şâfi, 169, 189
 Muh. b. Ahmed b. el-Mücîr, 205
 Muh. b. Ahmed b. Halef el-Matarî, 268
 Muh. b. Ahmed b. Hâlid b. Muh. el-Fâriki el-Mısri, 203
 Muh. b. Ahmed b. Hamdân el-Hirî, 348
 Muh. b. Ahmed b. Hamdân es-Serrâc, 162, 169
 Muh. b. Ahmed b. Hamdân, 177, 359
 Muh. b. Ahmed b. Hasnûn en-Nersî, 306
 Muh. b. Ahmed b. Hibbân el-Büstî, 56
 Muh. b. Ahmed b. İsâ b. Manzûr el-İşbili el-Kadî, 288
 Muh. b. Ahmed b. İbr. b. Süleymân el-Assâl, 348
 Muh. b. Ahmed b. İbr. el-Mu'addil er-Râzî, 169
 Muh. b. Ahmed b. İbrâhîm er-Râzî, İbnü'l-Hattâb, 189
 Muh. b. Ahmed b. İsm. b. Abbâs b. Sem'un, 345
 Muh. b. Ahmed b. İsm. b. Anbes b. İsmâ'il, 169
 Muh. b. Ahmed b. Keysân en-Nahvî, 335
 Muh. b. Ahmed b. Mes'ûd el-İlbirî, 169
 Muh. b. Ahmed b. Muh. b. Ahmed b. Cüme' el-Gassânî, 102, 169, 285
 Muh. b. Ahmed b. Muh. b. Ahmed b. Muh. b. İsh. el-Ebiverdî, 274
 Muh. b. Ahmed b. Muh. b. Ahmed el-Bağdâdî, 309
 Muh. b. Ahmed b. Muh. b. Ahmed, 145
 Muh. b. Ahmed b. Muh. b. Ca'fer b. ebî'l-Kâsım el-Fârisî, 211
 Muh. b. Ahmed b. Muh. b. ebî Bekr b. Merzûk el-Hafîd, 439
 Muh. b. Ahmed b. Muh. b. Hasnûn en-Nersî, 169
 Muh. b. Ahmed b. Muh. b. Sâlih, Şuhfûr, 211
 Muh. b. Ahmed b. Muh. el-Buhârî, Concâr, 275
 Muh. b. Ahmed b. Muh. el-Cerkânî, 169
 Muh. b. Ahmed b. Muh. el-Huseynî el-Buhârî, 287
 Muh. b. Ahmed b. Muh. es-Selmânî, 350
 Muh. b. Ahmed b. Muh. İbr. el-Ensârî el-Mahallî, 79
 Muh. b. Ahmed b. Müferrih, 36
 Muh. b. Ahmed b. Nasr es-Saydelânî, 189
 Muh. b. Ahmed b. Os mân b. el-Velid, 162
 Muh. b. Ahmed b. Ömer b. ebî'l-Hadid, 160
 Muh. b. Ahmed b. Ömer b. el-Huseyn b. Halef, 265
 Muh. b. Ahmed b. Râşid b. Ma'dân el-İsfehânî, 184
 Muh. b. Ahmed b. Rezkaveyh el-Bezzâz, 345
 Muh. b. Ahmed b. Rüşd, 337
 Muh. b. Ahmed b. Sâlim b. Süleymân en-Nâbulusî, 186
 Muh. b. Ahmed el-Abbâdî, 295
 Muh. b. Ahmed el-Ebnûsî, 141
 Muh. b. Ahmed el-Enbârî el-Hatib el-Lahmî, 307
 Muh. b. Ahmed el-Halilî el-Kâdirî, 396
 Muh. b. Ahmed el-Hvârizmî, 361
 Muh. b. Ahmed el-Hulî, 210
 Muh. b. Ahmed el-Kutubî, 429
 Muh. b. Ahmed el-Lahmî es-Sebtî b. Azeffî, 411
 Muh. b. Ahmed Müşhim, 396
 Muh. b. Ahmed er-Râfî'î, 156
 Muh. b. Ahmed es-Seffârîni el-Hanbelî, 325
 Muh. b. Ahmed eş-Şevberî, 410
 Muh. b. Ahmed el-Vâsitî, 89
 Muh. b. Ahmed, İbnü'l-Gürî, 350
 Muh. b. Akil b. el-Ezher el-Belhî, 273
 Muh. b. Akil el-Bâlisî, 4
 Muh. b. Akil, 101
 Muh. b. Ali b. Abdilkavî b. Abdilbâkî, 301
 Muh. b. Ali b. Abdillâh b. Abdissamed b. el-Muhtedî billah, 174
 Muh. b. Ali b. Ah. b. Abdilvâhid el-Makdisî, 171
 Muh. b. Ali b. Ah. b. Fadlillâh el-Vasitî,

- 309
Muh. b. Ali b. Ah. el-Kettâni el-Vâsiti el-Muhtesib, 349
Muh. b. Ali b. Ahmed ed-Dâvudî, 297
Muh. b. Ali b. Ahmed el-Misrî el-Mukrî el-Mukrî el-Udfuvi, 115
Muh. b. Ali b. Atiyye el-Mekki, 367
Muh. b. Ali b. Aybek es-Seruvî, 321
Muh. b. Ali b. ebi'l-Feth b. es-Sencârî, 301
Muh. b. Ali b. el-Feth el-Bağdâdî, 213
Muh. b. Ali b. el-Feth el-Harbî, 9
Muh. b. Ali b. el-Feth el-Hirakî el-Aşşârî, 88, 135, 301
Muh. b. Ali b. el-Hasan b. Abdîrrahman el-Alevî, 90, 144
Muh. b. Ali b. el-Hasan b. Hamza el-Huseynî, 171, 272, 288, 371, 421
Muh. b. Ali b. Halef el-Ahmedî eş-Şâfiî, 402
Muh. b. Ali b. Hıdır el-Gassânî el-Mâlikî, 332
Muh. b. Ali b. Mervân el-Bağdâdî, 273
Muh. b. Ali b. Muh. b. Abdillâh el-Ezdi, 182
Muh. b. Ali b. Muh. b. Abdillâh eş-Şevkânî, 327 Muh. b. Ali b. Muh. b. ebi'l-Kâsım et-Tûsî, 202
Muh. b. Ali b. Muh. b. el-Muhtedî billah, 307
Muh. b. Ali b. Muh. b. Muh. b. Ali el-Ensârî, 288
Muh. b. Ali b. Muh. b. Sahr el-Ezdi el-Mekki, 350, 359
Muh. b. Ali b. Muh. b. Tayyib el-Kâdî el-Culâbî, 144
Muh. b. Ali b. Muh. ed-Dâmgânî, 144
Muh. b. Ali b. Muh. el-Bâlisî, 287
Muh. b. Ali b. Muh. el-Kercî el-Kassâb, 34, 83
Muh. b. Ali b. Muh. et-Temimî el-Mâzerî, 402
Muh. b. Ali b. Osmân el-Âcurrî, 424
Muh. b. Ali b. Sahr el-Basrî, 177
Muh. b. Ali b. Şu'ayb el-Bağdâdî el-Faradî, 335
Muh. b. Ali b. Vehb b. Mutî' el-Kuşeyrî, 210, 144, 191, 383
Muh. b. Ali b. Yâsir el-Ceylânî, 210, 360
Muh. b. Ali b. Yâsir el-Gayyânî, 202
Muh. b. Ali b. Zâhir el-Vitri, 127
Muh. b. Ali ed-Dibâcî, 181
Muh. b. Ali ed-Dücâcî, 162
Muh. b. Ali el-Akkocâî, 2
Muh. b. Ali el-Baltâğ, 436
Muh. b. Ali el-Ezdi, 34
Muh. b. Ali el-Felekî, 167
Muh. b. Ali en-Nersî, 306
Muh. b. Ali es-Sabbân, 441
Muh. b. Ali es-Sünûsî, 126, 128
Muh. b. Ali eş-Şevkânî, 406
Muh. b. Ali et-Temimî el-Mâzerî, 3
Muh. b. Amr b. el-Bahterî er-Rezzâz, 155, 167, 344
Muh. b. Amr. b. Mûsâ b. Hammâd el-Ukaylî, 316
Muh. b. Anber ez-Zâhid, 300
Muh. b. el-Arabî el-Me'akarî, 404
Muh. b. Âsım es-Sekafî el-İsbehânî, 144
Muh. b. Atâillâh b. Muh. er-Râzî, 403
Muh. b. Atik b. Ali et-Tüceybî el-Lârûdî, 216, 378
Muh. b. Aziz el-Îlî, 228
Muh. b. Behâdur ez-Zerkeşî, 402
Muh. b. Bekkâr b. er-Reyyân, 168
Muh. b. Beşşâr b. Osmân el-Abdî el-Basrî el-Bündâr, 169
Muh. b. Bişr el-Ukberî el-Misrî eş-Şâfiî, 183
Muh. b. Ca'fer b. ebi'l-Heysem, 184
Muh. b. Ca'fer b. ebi'l-Kâsım el-Esedî, 168
Muh. b. Ca'fer b. el-Heysem, 145
Muh. b. Ca'fer b. el-Huseyn el-Bağdâdî el-Verrâk, 236
Muh. b. Ca'fer b. Muh. b. el-Heysem el-Enbârî el-Bündâr, 168
Muh. b. Ca'fer b. Muh. b. Hişâm b. Kuseym b. Mellâs, 133
Muh. b. Ca'fer b. Muh. b. Hişâm el-Halebî, 168
Muh. b. Ca'fer b. Muh. b. Sehl b. Şâkir el-Harâ'iti, 68
Muh. b. Câbir b. Kâsım el-Kaysî el-Vâdiyâşî, 204
Muh. b. Câmi', Hayyâtû's-sûf, 210
Muh. b. Cemâlidîn Abdillâh b. Ali el-Haraşî, 434
Muh. b. Cenekli b. Muh. b. el-Bâbâ, 209
Muh. b. Danyâl, 205
Muh. b. Dâvud el-Bâzilî el-Kürdî, 418
Muh. b. Derviş el-Hût el-Beyrûtî, 396
Muh. b. ebi' Ali Ah. b. Abdîrrahman el-Mu'addil, 274
Muh. b. ebi' Ali b. ebi' Nasr en-Nevkânî İbnü Yahyâ eş-Şâfiî, 208
Muh. b. ebi' Ali el-Hüseyn b. Atik b. Reşik, 299
Muh. b. ebi' Bekr b. Abdillâh et-Tilimsânî,

- 253
Muh. b. ebî Bekr b. Ah. b. Halef el-Belhî, 360
Muh. b. ebî Bekr b. İbr., 309
Muh. b. ebî Bekr b. Nâsıreddin, 126
Muh. b. ebî Bekr b. Turhân, 300
Muh. b. ebî Bekr el-Eşhar, 418
Muh. b. ebî Bekr el-Medinî, 144
Muh. b. ebî Bekr el-Vâ'iz, 413
Muh. b. ebî Bekr İbr. b. en-Nahhâs, 306
Muh. b. ebî Nasr el-Humeydî, 426
Muh. b. ebî Nasr el-Mekki el-Belhî, 171
Muh. b. ebî Nasr Fütûh b. Abdillâh b. Fütûh b. Humeyd, 376
Muh. b. ebî Nasr Muh. b. el-Hasan el-Ma'dânî, 348
Muh. b. ebî Sa'd Muh. b. ebî Sa'id Muh. el-Bekrî en-Nisâbüri, 203
Muh. b. ebî'l-Abbâs Ah. b. el-Furât, 115, 273
Muh. b. ebî'l-Ezher el-Mekkî, İbn Zünbûr, 152, 212
Muh. b. ebî'l-Feth el-Bu'li, 199
Muh. b. ebî'l-Fevâris, 135
Muh. b. ebî'l-İzz Abdilaziz b. Müşerrif el-Ensâri es-Sâlihî ed-Dimaşkî, 306
Muh. b. ebî'l-Kâsım Abdırrahman b. ebî Tâlib Ah. es-Sa'dî, 309
Muh. b. ebî'l-Kâsım b. el-Kattân el-İsbehânî, 288
Muh. b. ebî'l-Kâsım Halef b. Süleymân b. Halef b. Muh. b. Fethûn, 413
Muh. b. ebî's-Şerif el-Hasanî et-Tilimsânî, 219
Muh. b. el-Ebâr el-Kudâ'î, 275
Muh. b. el-Enceb b. ebî Abdillâh en-Na'al, 307
Muh. b.
Muh. b. Es'ad b. Ali el-Huseynî el-Abdelî el-Cevvânî, 294
Muh. b. Es'ad ed-Devvânî es-Siddikî, 443
Muh. b. Eslem b. Sâlim b. Yezid, 93
Muh. b. Eslem et-Tûsî, 193, 230
Muh. b. Eyyûb b. Yahyâ, İbnü'd-Dureys, 85, 155 el-Fadl b. Ah. b. Muh. el-Fürâvî es-Sâ'idî, 189, 202, 213, 214, 216, 350, 358
Muh. b. el-Fadl b. Muh., 13
Muh. b. el-Fadl b. Nazîf el-Ferrâ' el-Misrî, 167, 180
Muh. b. el-Ferec el-Ezrak el-Bağdâdî, 143
Muh. b. Ferec, 384
Muh. b. Fudayl b. Gazvân ed-Dabbî, 70, 72
Muh. b. Fütûh el-Humeydî, 274
Muh. b. Habîb el-Bağdâdî, 242
Muh. b. Habîb en-Nahvî, 242
Muh. b. el-Hâcc Abdisselâm el-Medenî Gannûn, 207
Muh. b. el-Hâris b. Ebyad, 168
Muh. b. Halef b. el-Merzubân el-Âcurrî, 58
Muh. b. Halef b. Süleymân b. Fethûn, 254
Muh. b. Halef el-İlbîrî, 8
Muh. b. Halef el-Ümevî el-Endülüsî, 367
Muh. b. Halîl b. İbrâhîm Ebû'l-Mahâsin el-Kâvukçi, 126, 328, 442
Muh. b. Hamdeveyh es-Sencî el-Herkânî, 277
Muh. b. Hâmid el-Makdisî, 300
Muh. b. Hammâd ez-Zahrânî, 168
Muh. b. Hamza b. ebî'l-Alâ el-Fakîh el-Hemedânî, 147
Muh. b. Hamza el-Huseynî ed-Dimaşkî, 300
Muh. b. Hâris el-Huşenî, 295
Muh. b. el-Hâris b. Esed el-Muhâsibî, 274
Muh. b. Hârûn b. Abdillâh el-Hadremî el-İbrânî, 171
Muh. b. Hârûn b. Humeyd b. el-Mücedder, 171
Muh. b. Hârûn el-Mağribî, 247
Muh. b. Hârûn er-Rûyânî, 101
Muh. b. el-Hasan b. Abdân b. el-Hasan b. Mîhrân es-Sayrafî, 184
Muh. b. el-Hasan b. Abdillâh el-Huseynî, 292
Muh. b. el-Hasan b. Abdisselâm et-Temîmî es-Sefâkusî, 300
Muh. b. el-Hasan b. Ali b. Yahyâ b. Muh. b. Halef b. Halife et-Temîmî ed-Dâri, 433
Muh. b. el-Hasan b. Ali el-Mâverdî, 170, 190, 300
Muh. b. Hasan b. Ali b. Muh. el-Âmilî, 121
Muh. b. el-Hasan b. el-Fadl b. el-Me'mûn el-Hâşimî el-Berkânî, 177
Muh. b. el-Hasan b. Kevser el-Berberahî, 154, 178
Muh. b. el-Hasan b. Miksem, 114
Muh. b. Hasan b. Muh. b. Himmât(zâde) ed-Dimaşkî, 437
Muh. b. el-Hasan b. Muh. el-Gaznevî, 127
Muh. b. el-Hasan b. Ya'kûb b. Miksem, 155
Muh. b. el-Hasan el-Habbâzî, 350
Muh. b. el-Hasan en-Nakkâş, 46, 60
Muh. b. el-Hasan eş-Şeybânî, 6
Muh. b. el-Hasan, İbn Düreyd el-Ezdi, 74
Muh. b. Hassan el-Busri, 348
Muh. b. Hâtîm el-Kazvinî, 348

Muh. b. Hayr b. Ömer b. Halife, 284
 Muh. b. Hayyûye, 258
 Muh. b. Hibbân b. Ah. b. Hibbân et-Temîmî el-Hanzalî, 168
 Muh. b. Hibetillah b. eş-Şirâzî, 300
 Muh. b. Hilâl Garsu'n-ni'me, 270
 Muh. b. Hilfe b. Ömer el-Vestânî el-Ubbî et-Tûnisî, 403
 Muh. b. Hişâm b. Mellâs, 190
 Muh. b. Hişâm b. Urve, 171
 Muh. b. Hişâm es-Sedûsî, 100
 Muh. b. Hucâde, 225
 Muh. b. Humeyd b. Muh. b. Süleymân el-Havrânî, 147
 Muh. b. Hureym b. Muh. b. Abdilmelik b. Mervân el-Ukaylî, 168
 Muh. b. el-Hüseyn b. Abdân, 168
 Muh. b. el-Hüseyn b. Abdillâh el-Âcurrî, 141
 Muh. b. el-Hüseyn b. Ahmed b. el-Hüseyn b. Abdillâh b. Yezid b. en-Nu'mân el-Ezdî, 59, 147, 317, 424, 444
 Muh. b. el-Hüseyn b. Ah. b. Muh. Ebû'l-Hüseyn b. ebî Alî el-Ehvâzî el-İsbehânî, 184
 Muh. b. Hüseyn b. Ahmed el-Meriyy, 376
 Muh. b. el-Hüseyn b. Alî el-Bağdâdî el-Harrânî, 184
 Muh. b. el-Hüseyn b. Düreyd, 65
 Muh. b. el-Hüseyn b. Muh. es-Sülemî, 350
 Muh. b. el-Hüseyn b. Mûsâ es-Sülemî, 77
 Muh. b. el-Hüseyn b. Ubâde, 184
 Muh. b. el-Hüseyn el-Hasanî, 168
 Muh. b. el-Hüseyn el-Küfî, 98
 Muh. b. el-Hüseyn es-Sekafî, 350
 Muh. b. el-Hüseyn es-Sülemî, 425
 Muh. b. Huseynî, 431
 Muh. b. İbrâhîm b. Abdillâh b. ebî Ömer el-Makdisî, 307
 Muh. b. İbrâhîm b. Abdilmelik b. Mervân el-Vasitî, 184
 Muh. b. İbrâhîm b. Abdilvâhid b. Alî el-Makdisî, 287, 361, 362
 Muh. b. İbrâhîm b. Abdirrahman b. Abdilmelik el-Kureşî ed-Dimaşkî, 168
 Muh. b. İbrâhîm b. Alî b. Âsım b. Zâdân el-İsbehânî el-Hâzin, İbnü'l-Mukrî', 57, 173, 283
 Muh. b. İbrâhîm b. Alî b. İbrâhîm el-Attâr el-Müstemlî el-İsbehânî, 210, 350
 Muh. b. İbrâhîm b. Alî b. Murtedâ, 444
 Muh. b. İbrâhîm b. Alî, 228
 Muh. b. İbrâhîm b. Ca'fer el-Cürcânî el-Yezdî el-Fürâvî, 348

Muh. b. İbrâhîm b. Cemâ'a, 200
 Muh. b. İbrâhîm b. Fîrûz, 169
 Muh. b. İbrâhîm b. Gaylân, 174
 Muh. b. İbrâhîm b. Halîl et-Tetâ'î, 435
 Muh. b. İbrâhîm b. İsh., Sadrüddîn es-Sülemî, 301
 Muh. b. İbrâhîm b. İshâk b. el-Münâvî, 389
 Muh. b. İbrâhîm b. Mansûr el-Kârî eş-Şirâzî, 165
 Muh. b. İbrâhîm b. Muh. b. Abdilazîz b. Abdillâh, 169
 Muh. b. İbrâhîm b. Muh. b. Ah. el-Vânî el-Hanefî, 168
 Muh. b. İbrâhîm b. Muh. b. ebî Bekr el-Hazrecî el-Beyânî, 301
 Muh. b. İbrâhîm b. Müslim el-Bağdâdî, 98
 Muh. b. İbrâhîm b. el-Müslim b. Selmân el-Erbilî, 301
 Muh. b. İbrâhîm el-Ensârî el-Halîlî, 439
 Muh. b. İbrâhîm el-İsbehânî, 193
 Muh. b. İbrâhîm el-Mu'addil er-Razî, 229
 Muh. b. İbrâhîm el-Münâvî, 301
 Muh. b. İbrâhîm b. el-Münzir, 111
 Muh. b. İbrâhîm es-Süheylî, 394
 Muh. b. İdris el-Kâdirî el-Huseynî, 406
 Muh. b. el-İmâm Yahyâ b. el-Mevvâk, 381
 Muh. b. İsâ b. Kenân es-Sâlihî el-Hanefî, 208
 Muh. b. İshâk b. İbr. b. Mihrân es-Serrâc, 21, 103, 155, 169
 Muh. b. İshâk b. İbr. el-Kelâbâzî, 365
 Muh. b. İshâk b. Muh. b. Yahyâ b. Mende, 440
 Muh. b. İshâk b. Yezid el-Kâtib en-Nisâbüri, 60
 Muh. b. İshâk el-Buhârî, 196
 Muh. b. İshâk el-Müseyyebi, 57
 Muh. b. İshâk, 245
 Muh. b. İsmâ'il b. el-Abbâs b. Muh. el-Verrâk, 148, 342
 Muh. b. İsmâ'il b. Abdillâh b. ebî's-Sayf, 196
 Muh. b. İsmâ'il b. Alî b. el-Hasan b. el-Kalkaşandî, 309
 Muh. b. İsmâ'il b. ebî'l-Feth, Hatîb Merdâ el-Hanbelî, 306
 Muh. b. İsmâ'il b. ebî's-Sayf, 56
 Muh. b. İsmâ'il b. el-Habbâz, 300, 305
 Muh. b. İsmâ'il b. İbrâhîm b. Sâlim b. Berekât ed-Dimaşkî, 309
 Muh. b. İsmâ'il b. Muh. b. Halfûn el-Ezdî, 210, 419, 442
 Muh. b. İsmâ'il b. Salâhîl-Kehlânî, 443
 Muh. b. İsmâ'il el-Fudaylî, 229

- Muh. b. İsmâ'il el-Yemenî es-San'ânî, 382, 384
Muh. b. el-Kâdî ebî Ya'lâ b. el-Ferrâ, 296
Muh. b. el-Kâsım b. Beşşâr el-Enbârî el-Mukrî, 344
Muh. b. el-Kâsım b. el-Muzaffer eş-Şâfî'î eş-Şehrezûrî, 344
Muh. b. el-Kâsım b. Ma'rûf ed-Dimaşkı, 179
Muh. b. el-Kâsım b. Muh, 334
Muh. b. el-Kâsım Ebû Abdillâh Cessûs, 215
Muh. b. el-Kâsım es-Saffâr, 350
Muh. b. Kaymâz ed-Dimaşkı el-Mukrî Atîku Bişri't-Tahhân, 309
Muh. b. el-Kureşî, İbnü'n-Neşevî, 360
Muh. b. Mahled b. Hafs ed-Dûrî el-Attâr, 177, 347, 353, 429
Muh. b. Mahmûd b. ebî Abdillâh et-Tâcir, 210
Muh. b. Mahmûd b. en-Neccâr, 304
Muh. b. Mahmûd b. İsh. el-Halebî, 276
Muh. b. Mahmûd b. İshâk b. el-Mu'izz b. el-Huseyn, 310
Muh. b. Mahmûd el-Bâbertî, 403
Muh. b. el-Makarr, 205
Muh. b. Ma'mer b. Nâsıh ez-Zühli, 182
Muh. b. Mekki b. Osmân el-Mısrî el-Ezdî, 182
Muh. b. Mende b. Mansûr b. el-Heysem el-İsbehânî, 171
Muh. b. Mes'ûd b. Eyyûb et-Tûzî, 210
Muh. b. Mes'ûd b. Tayyib el-Gâfikî, 217
Muh. b. Mihrân en-Nisâbü'rî el-İsmâ'ilî, 224
Muh. b. el-Mübârek b. Muh. el-Bağdâdî el-Beyyî, 287
Muh. b. Muh. b. Abdilhamîd b. Âdem el-Fezâri, 171
Muh. b. Muh. b. Abdillâh b. Garyûn, 127
Muh. b. Muh. b. Abdillâh b. Haydar el-Haydarî, 128, 412
Muh. b. Muh. b. Abdillâh er-Rabbânî el-Akûlî, 444
Muh. b. Muh. b. Abdilmelik el-Ensârî el-Murâkişî, 275
Muh. b. Muh. b. Ah. b. Abdilkâdir el-Emîrû'l-Kebîr, 436
Muh. b. Muh. b. Ah. b. Abdilvâhid b. Abdilkerîm el-Ensârî, 171
Muh. b. Muh. b. Ah. b. Ömer en-Nühâvendî, 351
Muh. b. Muh. b. Ah. el-Büdeyrî ed-Dimyâtî, 436
Muh. b. Muh. b. Ahmed Ebû Ahmed, 324
Muh. b. Muh. b. Ah. el-Fâsî, 210
Muh. b. Muh. b. Ahmed el-Feyşî, 408
Muh. b. Muh. b. Ahmed el-Hâkim, 287
Muh. b. Muh. b. Ah. ez-Zemlekânî, 361
Muh. b. Muh. b. Alî b. Muh. et-Tâ'î, 196
Muh. b. Muh. b. Alî el-Becem'avî, 403
Muh. b. Muh. b. Alî el-Huseynî, 272
Muh. b. Muh. b. Alî el-Kaşgârî, 307
Muh. b. Muh. b. Alî es-Senderûsî eş-Şâfî'î, 413
Muh. b. Muh. b. ebî Bekr el-Ebîverdi, 288
Muh. b. Muh. b. ebî'l-Harâm el-Hanbelî el-Kalânîsî, 300
Muh. b. Muh. b. ebî'l-Kâsım b. Cemîl er-Rebe'î et-Tûnîsî, 310
Muh. b. Muh. b. el-Cezerî, 297
Muh. b. Muh. b. el-Meydûmî, 300
Muh. b. Muh. b. Fehd el-Hâşimî el-Alevî el-Mekki, 312
Muh. b. Muh. b. Hâmid el-Merâğî, 232, 437
Muh. b. Muh. b. İsâ el-Ba'li eş-Şâfî'î, 310
Muh. b. Muh. b. İbr. b. ebî'l-Kâsım el-Meydûmî, 361
Muh. b. Muh. b. İbr. b. Gaylân el-Bezzâz el-Hemedânî el-Bağdâdî, 183
Muh. b. Muh. b. İbr. el-Hattâbî, 403
Muh. b. Muh. b. Mahled, Ebû'l-Hasan el-Bezzâz, 171
Muh. b. Muh. b. Mahmaş ez-Ziyâdî, 348
Muh. b. Muh. b. Mahmûd el-Aksarâ'î, 207
Muh. b. Muh. b. Muh. b. el-Hüseynî et-Tirâblusî es-Senderûsî, 327
Muh. b. Muh. b. Muh. b. Fehd el-Hâşimî el-Mekki, 203
Muh. b. Muh. b. Muh. b. Hibetillâh eş-Şirâzî ed-Dimaşkı, 310, 362
Muh. b. Muh. b. Muh. ed-Delecî, 435
Muh. b. Muh. b. Muh. eş-Şirâzî ed-Dimaşkı el-Cezerî, 125, 210, 438
Muh. b. Muh. b. Muh., İbnü Müferric el-Gazzî, 396
Muh. b. Muh. b. Osmân b. İmrân el-Bündâr, İbnü's-Sevvâk, 171
Muh. b. Muh. b. Ömer er-Ravdî el-Mâlikî, 216
Muh. b. Muh. b. Ramedân el-Vezzân, 300
Muh. b. Muh. b. Recâ' en-Nisâbü'rî, 20
Muh. b. Muh. b. Seyyidinnâs, 404
Muh. b. Muh. b. Süleymân b. el-Hâris el-Ezdî el-Vâsitî, 227, 343, 353
Muh. b. Muh. b. Ubeyd b. Ah. b. Mahled ed-Dekkâk, 180
Muh. b. Muh. b. Ya'kûb b. İsmâ'il el-

- Haccâcî en-Nisâbüri el-Mukrî, 287, 324
- Muh. b. Muh. el-Adenî, 43
- Muh. b. Muh. el-Emîru's-sağîr es-Sinbâvî, 126
- Muh. b. Muh. el-Hatîbî, 127
- Muh. b. Muh. el-Haydarî ed-Dimaşkî, 432
- Muh. b. Muh. el-Kâşğî, 414
- Muh. b. Muh. el-Mizzî, 126
- Muh. b. Muh., İbnü ebî Şerîf, 433
- Muh. b. Muh. İbnü'l-Hâc, 275
- Muh. b. Muh. Mahlûf, 295
- Muh. b. Muh. Sağîr b. Enbûc, 253
- Muh. b. Mûsâ b. Fadâle, 143
- Muh. b. Mûsâ b. Muh. b. Sened, 211
- Muh. b. Mûsâ el-Ukaylî, 257
- Muh. b. el-Müsennâ b. Ziyâd es-Semmâk, 71
- Muh. b. el-Müsennâ el-Misrî, ez-Zemen, 273
- Muh. b. Mustafâ ed-Desûkî ed-Desûkî es-Sehâvî en-Nakşebendî, 444
- Muh. b. Mustafâ Kâdızâde el-Bâlîkesrî, 443
- Muh. b. el-Müstenîr b. Ahmed el-Basrî, 335
- Muh. b. Mûkrîm b. Alî, İbnu Manzûr, 266
- Muh. b. Müslîm b. Mâlik el-Hanbelî, 204, 309
- Muh. b. Müslîm b. Vâre, 171
- Muh. b. Müslîm b. Zûrâre er-Râzî, 182
- Muh. b. el-Muzaffer b. Mûsâ b. İsâ el-Bezzâz, 143, 183, 233
- Muh. b. el-Muzaffer b. Mûsâ el-Hâfîz el-Bağdâdî, 88, 153, 154
- Muh. b. Müzîl b. ebî'l-Ezher, 59
- Muh. b. Nâsır b. Muh. b. Alî, 341
- Muh. b. Nâsır b. Muh. es-Selâmî, 332
- Muh. b. Nâsır ed-Dimaşkî, 411
- Muh. b. Nâsır el-Hâzîmî el-Yemenî, 127
- Muh. b. Nâsiriddin ebî Bekr b. Abdillâh b. Muh. el-Kaysî, 429
- Muh. b. Nasr el-Mervezî, 47, 98
- Muh. b. Nasrillâh b. İsm. b. Nasrillâh el-Ensârî, 309
- Muh. b. Osmân b. Abdillâh el-Ukberî, 288
- Muh. b. Osmân b. ebî Şeybe, 57, 85, 262, 424
- Muh. b. Osmân b. ebî'l-Hasan el-Ensârî el-Harîrî, 300
- Muh. b. Osmân b. Hâlid el-Osmânî, 259
- Muh. b. Osmân b. Kerâme, 158
- Muh. b. Osmân b. Yahyâ b. Ah. el-Gırnâtî, 211
- Muh. b. Ömer b. Abdilgâlib ed-Dimaşkî, 182
- Muh. b. Ömer b. Ah. el-Kevkebî, 349
- Muh. b. Ömer b. Alî b. Halef b. Zünbûr, 152
- Muh. b. Ömer b. Bûkeyr en-Neccâd, 167
- Muh. b. Ömer b. Fehd eş-Şâfi'î, 287
- Muh. b. Ömer b. Habîb, 300
- Muh. b. Ömer b. Halef, 182
- Muh. b. Ömer b. Muh. b. Ömer b. Rüşeyd es-Sebtî el-Fihri, 381
- Muh. b. Ömer b. Muh. b. Selem el-Cu'âbî, 167
- Muh. b. Ömer b. Muh. el-Cumahî, 182
- Muh. b. Ömer b. Muh. Muhibbuddin İbn Rüşeyd es-Sebt, 2
- Muh. b. Ömer b. Muh., Ebû Bekr b. el-Cu'âbî, 423
- Muh. b. Ömer b. Yûsuf el-Ermevî, 309
- Muh. b. Ömer el-Cu'âbî, 114, 258
- Muh. b. er-Rebî' el-Cizî, 108, 227, 257
- Muh. b. er-Ridâ, 300
- Muh. b. es-Sâ'ib el-Kelbî, 113
- Muh. b. es-Sabbâh, 28
- Muh. b. Sa'd b. Menî', 290
- Muh. b. Sa'd, 262
- Muh. b. Sa'dân, Câdu'l-Mevlâ, 436
- Muh. b. Sa'id b. Abdîrrahman b. İbr. el-Kuşeyrî el-Harrânî, 277
- Muh. b. Sa'id b. el-Muvaffak b. Alî b. Ca'fer, 306
- Muh. b. Sa'id b. Yahyâ b. ed-Dübeysî el-Vâsîti, 191, 210, 277, 287, 402
- Muh. b. Sadaka b. el-Huseyn el-Mevsilî, 144
- Muh. b. Sâkin b. İsâ b. Mahlûf el-Himyerî, 310
- Muh. b. Sa'âhiddîn Abdillâh b. Abdilvehhâb b. Fadlillâh el-Ömerî, 309
- Muh. b. Sâlih b. Abdillâh b. Zahîre el-Kureşî el-Mekkî, 170
- Muh. b. Sâlih b. Düreyc el-Ukberî, 170
- Muh. b. Sâlih er-Rûdâvî, 127
- Muh. b. Sâlim b. Alî et-Tablâvî, 2
- Muh. b. Sellâme el-Kudâ'î, 168, 180, 273
- Muh. b. Sellâme el-Mârdînî, 444
- Muh. b. es-Serî b. Osmân et-Temmâr, 137
- Muh. b. es-Serî, 33, 366
- Muh. b. Sinân b. Zeyyâl, 144
- Muh. b. Sumey' ed-Dimaşkî, 294
- Muh. b. Süleymân b. Habîb el-Mâsîsî, 134
- Muh. b. Süleymân b. Yûsuf er-Rebe'î, 168
- Muh. b. Süleymân el-Muhyevî el-Kâfiyeci,

406
 Muh. b. Süleymân er-Revdânî, 379
 Muh. b. Süleymân el-Vâsîti, 171
 Muh. b. Şemsiddin Ahmed b. Halil b. Se'âde, 208
 Muh. b. Şerefiddin Ah. el-Abbâsî, 306
 Muh. b. Tâhir el-Makdisî, 5, 177, 251, 326, 370
 Muh. b. Talha b. Muh. b. Osmân en-Ni'âlî, 144
 Muh. b. Tarhân b. es-Sülemî ed-Dimaşkı, es-Sâlihî, 309
 Muh. b. et-Tayyib eş-Şerekî, 127
 Muh. b. Tuğril b. abdillah es-Sayrafi, 304
 Muh. b. Tûlûbôğâ el-Emîr et-Türki, 311
 Muh. b. Ubeydillah b. Ah. el-Müseyyihî, 267
 Muh. b. Ubeydillah b. Muh. b. el-Feth b. eş-Şihhîr, 177
 Muh. b. Vekî' b. Devvâs b. eş-Şarkî, 211
 Muh. b. el-Velîd b. Halef b. Süleymân el-Fihri et-Tartûşî, 183
 Muh. b. Ya'kûb b. Abdillâh ed-Dibâcî, 181
 Muh. b. Ya'kûb b. Muh. b. Ahmed el-Halîlî, 413
 Muh. b. Ya'kûb b. Muh. el-Firûzâbâdî, 444
 Muh. b. Ya'kûb b. Yûsuf el-Esamm el-Ümevî, 348
 Muh. b. Ya'kûb ed-Dibâcî, 177, 179
 Muh. b. Ya'kûb el-Halebî, 310
 Muh. b. Ya'kûb eş-Şîrâzî, 378
 Muh. b. Yahyâ b. Ahmed b. Muh., 421
 Muh. b. Yahyâ b. ebî Ömer el-Adenî, 43, 96
 Muh. b. Yahyâ b. ebî'l-Abbâs b. İbr. es-Sûlî en-Nedîm, 171
 Muh. b. Yahyâ b. Mansûr eş-Şâfi'î en-Nisâbüri, 210
 Muh. b. Yahyâ b. Sa'îd b. Ferrûh el-Kattân el-Basrî, 172
 Muh. b. Yahyâ b. Yûsuf er-Rebe'î, 444
 Muh. b. Yahyâ ez-Zühli, 268
 Muh. b. Yahyâ el-Fakih el-Fakih eş-Şâfi'î, 208
 Muh. b. Yahyâ el-Hemedânî, 29
 Muh. b. Yahyâ el-Makdisî es-Sâlihî, 360
 Muh. b. Yahyâ es-Sûlî, 349
 Muh. b. Yahyâ ez-Zühli, 150, 324
 Muh. b. Yezîd b. Abdissamed, 155
 Muh. b. Yezîd es-Sumelî el-Müberrid, 242, 335
 Muh. b. Yûnus el-Kudeymî, 142
 Muh. b. Yûsuf b. Abdillâh et-Temîmî, 127
 Muh. b. Yûsuf b. Ali en-Nefzî el-Eserî el-Ğarnâtî, 41

Muh. b. Yûsuf b. Ali eş-Şâmi ed-Dimaşkı es-Sâlihî, 327, 408
 Muh. b. Yûsuf b. ebî Sa'îd, 444
 Muh. b. Yûsuf b. el-Hasan b. Muh. el-Medenî el-Haneffî, 310
 Muh. b. Yûsuf b. el-Hasan b. Muh. ez-Zerendî, 208
 Muh. b. Yûsuf b. Muh. b. Dûst el-Allâf, 345
 Muh. b. Yûsuf b. Müsdî, 180
 Muh. b. Yûsuf b. Şu'ayb el-Mâlinî, 171
 Muh. b. Yûsuf b. Ya'kûb el-Erbilî ed-Dimaşkı, 300
 Muh. b. Yûsuf el-Beybânî, 436
 Muh. b. Yûsuf el-Havrânî, 300
 Muh. b. Yûsuf el-Kindî, 90
 Muh. b. Yûsuf el-Medîni, 276
 Muh. b. Yûsuf el-Mevvâk, 381
 Muh. b. Yûsuf el-Verrâk, 274
 Muh. b. Yûsuf es-Senûsî, 403
 Muh. b. Zeyd b. Ali b. Ca'fer b. Muh. b. Mervân el-Ebzerî, 170
 Muh. b. ez-Zeyn ebî Bekr Şerefüddîn el-Merâgî, 287
 Muh. b. Ziyâd b. el-A'râbî, 272
 Muh. el-Akkâd el-Mâlikî, 128
 Muh. el-Akkirmânî, 405
 Muh. Bedrüddîn b. eş-Şâzilî, 216
 Muh. Bedrüddîn b. Yûsuf el-Bâbânî, 436
 Muh. el-Beşîr Zâfir el-Mâlikî el-Ezherî, 328
 Muh. el-Buhârî, Mollâ el-Haneffî, 440
 Muh. Ebû'l-Fadl el-Verrâkî el-Cizâvî, 443
 Muh. Ebû'l-Hudâ b. Hasan Vâdî es-Sayyâdî er-Rifâ'î, 399
 Muh. Ebû'l-Vefâ, 411
 Muh. Ekrem b. Abdirrahman es-Sindî el-Mekki, 434
 Muh. el-Emîru's-Sağîr b. Muh. el-Emîri'l-Kebîr es-Sunbâvî, 436
 Muh. Enverşâh, 404
 Muh. Eşref Azîmâbâdî, 404
 Muh. Habîbullâh b. Abdillâh eş-Şenkîti, 129
 Muh. el-Hârisî Abdullan b. Muh. b. Ya'kûb, 10
 Muh. Hayât b. İbrâhîm es-Sindî, 384
 Muh. Himmâtzâde b. Hasan, 389
 Muh. el-Hût, 386, 396
 Muh. Kâ'im b. Sâlih es-Sindî el-Haneffî el-Kâdirî, 415
 Muh. Kutbuddîn Hân Dihlevî, 381
 Muh. Mahfûz b. Abdillâh et-Türmüsî, 432
 Muh. Ma'rûf el-Kürdî es-Süleymânî, 440
 Muh. el-Medenî b. Allâl b. Câlûn el-Kevmî el-Fâsî, 399

Muh. el-Mehdî b. Ah. el-Fâsî, 221, 253
 Muh. el-Mencâyî, 441
 Muh. Murtedâ b. Muh. ez-Zebidî el-Huseynî el-Haneffî, 344, 399
 Muh. Mürtedâ el-Vâsitî, 405
 Muh. Pencâbî, 404
 Muh. Sa'îd Abdülgaaffâr, 434
 Muh. Sa'îd b. es-Seyyid Hasan el-Halebî, 127
 Muh. Sa'îd el-Akhisârî es-Sârûhânî, 444
 Muh. Sâdık b. Abdi'l-Hâdî es-Sindî, 433
 Muh. Sıddık Hasan Hân, 384
 Muh. Şemsülhakk Azîmâbâdî, 404
 Muh. eş-Şerbînî, 441
 Muh. Tâcüddîn b. Abdilmuhsin el-Kalâ'î, 4
 Muh. Tâhir es-Sıddîkî el-Fettenî, 319, 326, 378, 417, 422
 Muh. et-Tayyib b. Abdilmecid b. Abdisselâm b. Kîrân, 410
 Muhallis, 174, 183, 340
 Muhâsibî, 253
 Muhıbbüddîn en-Neccâr, 357
 Muhıbbüddîn et-Taberî, 220, 407
 Muhsin b. Ali b. ebî'l-Fehm et-Tenûhî, 75
 Muhyiddîn b. Muh. el-Halebî, 364
 Mukaddemî, 273
 Mukaşşirânî, 307
 Mukâtil b. Süleymân, 113
 Münise Hâtûn binti'l-Mâlik'l-Âdil, 191
 Murtaâ b. eş-Şeyh ebî'l-Cûd Hâtım eş-Şâfi'î, 127
 Mus'ab b. Abdillâh b. Mus'ab, 135
 Mûsâ b. Ca'fer el-Kâzım, 227
 Mûsâ b. Dâvud ed-Dabbî, 169
 Mûsâ b. el-Abbâs b. Muh. el-Cüveynî, 18, 20
 Mûsâ b. Hârûn b. Abdillâh el-Bezzâz b. el-Hammâl, 143, 180
 Mûsâ b. İsâ el-Fâsî, 351
 Mûsâ b. İsm. ve-Revh b. Ubâde, 356
 Mûsâ b. Muh. el-Yûnînî, 273
 Mûsâ b. Târk, 28
 Mûsâ b. Ukbe, 222, 225
 Mûsâ b. Zekerıyyâ el-Haskefî, 9
 Muslihuddîn Muh. el-Lârî, 215
 Mustafa Ömer Arûsî, 364
 Mustagfırî, 79, 84, 122, 216, 239, 254, 277, 277, 359
 Muşrik b. Abdillâh el-Huneynî el-Fakîh ez-Zâhid, 170
 Mutahher b. Sedid el-Fûrkânî, 190
 Mutavva'î, 92
 Mutayyen, 93, 144, 259
 Muzaffer b. Abdilkâhir b. el-Hasan b. Ali

eş-Şehrezûrî, 361
 Muzaffer b. el-Hasan b. es-Sibt, 303
 Muzaffer b. Muh. el-Hayyât, 34
 Mü'eyyed b. Muh. b. Ali et-Tûsî, 127, 208
 Mü'mel b. İhâb b. Abdilaziz er-Rebe'î, 144
 Mü'nise Hâtûn binti'l-Mâlik el-Âdil, 190
 Mübârek b. Ah. b. el-Mübârek, 274
 Mübârek b. Ah. el-Ezeci el-Ensârî, 288, 429
 Mübârek b. Ali b. Muh. b. Ali b. Hudayr es-Sayrafi, 310
 Mübârek b. ebî'l-Kerem Muh. b. Muh. b. Abdilkerim b. Abdilvâhid eş-Şeybânî, 377
 Mübârek b. Muh., İbnü'l-Esir, 333
 Mübârek b. Suhaym, 141
 Mücâ'a bin ez-Zübeyr, 144, 229
 Mücâhid, 113
 Mükerrrem b. Ah. b. Muh. b. Mükerrrem el-Kâdî el-Bezzâz, 180
 Münâvî, 215, 294, 385, 387, 394, 402, 405, 409, 412, 433, 440
 Münir b. Ah. b. İshâk b. Ali b. Münir, 351
 Münzirî, 3, 4, 82, 212, 221, 267, 307, 348, 359, 384, 403, 426, 427
 Mürdeveyh, 21
 Mürtedâ ez-Zebidî, 231, 232, 287, 294, 439
 Mürtedâ'l-Hüseynî, 124
 Müsedded b. Müserhed b. Müserbel b. Müstevid el-Esedî, 92
 Müsedded, 92
 Müsennâ b. Abdillâh b. Enes b. Mâlik es-Ensârî, 141
 Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî, 2
 Müslim b. İbr. el-Ezdî, 144
 Müslim, 2, 19, 37, 45, 93, 132, 186, 187, 245, 290, 322, 423, 424, 438
 Müsnedî, 93
 Mütteki, 386
 Müzekkî, 174
 Nâcî, 216
 Naddâr binti Muh. b. Yûsuf, 156
 Nadr b. Şumeyl, 330
 Nadr b. Şumeyl, 334
 Nâfi' b. Abdırrahman Ebî Nu'aym el-Leysî, 143
 Nâfi' b. ebî Nu'aym, 228
 Naftaveyh, 117
 Nasr b. Abdırrahman el-İskenderî, 237
 Nasr b. Abdırrezzâk b. Şeyhi'l-İslâm Abdil-kâdir b. ebî Sâlih el-Cilî, 204, 350
 Nasr b. Ah. b. Abdillâh el-Bezzâr, 162
 Nasr b. Ah. b. Muh. b. el-Halil el-Mercıyy, 148

Nasr b. İbr. b. Nasr en-Nâblusî el-Makdisî, 33, 65, 203, 230, 346
 Nasru'l-Hevrîni, 242
 Nasrullah b. es-Saffâr, 158
 Nebbânî, 207, 216, 217, 366
 Necibüddîn el-Harrânî, 305
 Necmüddîn b. Fehd, 192
 Necmüddîn el-Gaytî, 128
 Nesâî, 4, 24, 46, 49, 72, 83, 85, 86, 87, 114, 163, 187, 203, 224, 225, 226, 227, 245, 290, 316, 349, 424
 Nesimüddîn M. Mîrek Şâh, 215
 Neşşâbe, 437
 Nevevî, 5, 212, 248, 384, 389, 398, 402, 403, 414, 416, 422, 431
 Nu'aym b. Abdilmelik b. Muh. el-Esterâbâzî, 351
 Nu'aym b. el-Heydam, 148
 Nu'aym b. Hammâd, 92, 148
 Nûr b. Muh. b. Huseyn el-Kâşânî, 215
 Osman b. Abdirrahman b. es-Salâh, 128
 Osmân b. Ah. b. Abdillâh b. es-Semmâk, 34, 60, 61, 347
 Osmân b. Ah. b. Abdillâh b. Yezîd ed-Dakkâk, 171, 178
 Osman b. Ah. b. Muh. b. Hârûn es-Semerkindî, 151, 183
 Osmân b. Ali b. ebî'l-Kâsım el-Beykendî, 307
 Osmân b. Balbân, 160
 Osmân b. Bulbân el-Mukâtîlî, 303
 Osmân b. Dânyâl el-Cüveyrî, 205
 Osmân b. ebî Şeybe, 109
 Osmân b. es-Salâh, 296
 Osmân b. Hâccî M. es-Suhrevî, 380
 Osmân b. İsâ b. İbr. es-Siddîkî el-Hanefî, 402
 Osmân b. Muh. b. ebî Şeybe, 96
 Osmân b. Muh. b. Osmân b. e'î Bekr et-Tûzerî, 308
 Osmân b. Muh. b. Ubeydillâh Ebû Amr er-Re'îs el-Muhammî, 160
 Osmân b. Muh. b. Ubeydillâh en-Nîsâbü'rî, 146
 Osmân b. Muh. el-Herevî, 380
 Osmân b. Müslim es-Saffâr, 160
 Osmân b. Ömer ed-Derrâc, 146
 Osmân b. Sa'îd b. Hâlid ed-Dârimî, 53
 Osmân b. Sa'îd b. Osmân b. Ömer el-Ümevî, 291
 Osmân b. Sa'îd ed-Dânî, 54
 Osmân b. Sa'îd ed-Dârimî, 32, 261
 Osmân b. Ya'kûb el-Kamahî, 9
 Ömer b. Abdilazîz el-Kinanî, 178, 227

Ömer b. Abdillâh el-Fâsî, 436
 Ömer b. Abdilmecîd el-Makdisî, 315
 Ömer b. Abdilmun'im b. Ömer b. Abdillâh ed-Dimaşkı, 310
 Ömer b. Abdirrahman b. el-Huseyn el-Lahmî el-Kabâbî, 302
 Ömer b. Ah. b. ebî Cerâde, 361
 Ömer b. Ah. b. Osmân, 55
 Ömer b. Ah. es-Saffâr, 161
 Ömer b. Ahmed b. Şâhîn, 212
 Ömer b. Ahmed eş-Şemmâ, 272
 Ömer b. Ali b. Ah. b. el-Leys el-Leysî, 18
 Ömer b. Ali b. Ömer es-Serrâc, 309
 Ömer b. Ali b. Yûsuf el-Osmânî, 413
 Ömer b. Ali el-Fellâs, 319
 Ömer b. Bedr b. Sa'îd el-Hanefî el-Mevsilî, 327, 376
 Ömer b. Buhayr el-Hemedânî, 115
 Ömer b. Büceyr el-Hemedânî es-Semerkindî, 18
 Ömer b. Ca'fer b. Abdillâh b. ebî's-Sûre el-Verrâk, 178
 Ömer b. ebî Sa'îd el-Herevî, 161
 Ömer b. ebî Sa'îd İbr. b. İsm. b. Muh. b. Abdillâh ez-Zâhid, 347
 Ömer b. el-Hasan b. Ali b. Mâlik el-Eşnânî eş-Şeybânî, 146, 346
 Ömer b. el-Hasan b. Ali b. Muh. b. Dihye, 410
 Ömer b. el-Hasan b. Ali el-Kelbî, 414
 Ömer b. Eyyûb b. Ömer el-Humeydî et-Türkmanî, 411
 Ömer b. Hafs el-Basrî, 174
 Ömer b. Hasan b. Mezîd b. Umeyle b. Cum'a el-Merâğî, 310
 Ömer b. İbr. b. Ah. b. Kesîr el-Kettânî el-Mukrî, 140, 347
 Ömer b. İsm. b. eş-Şeyh Bâbâ Fahreddîn Ah. el-İsfehânî, 442
 Ömer b. Muh. b. Ah. b. Gâlib el-Hvârzemî, 362
 Ömer b. Muh. b. Ah. b. İsmâ'il en-Neseffî, 277
 Ömer b. Muh. b. Ali b. Yahyâ b. ez-Zeyyât, 140, 217
 Ömer b. Muh. b. Büceyr el-Hemedânî es-Semerkindî, 106
 Ömer b. Muh. b. Fütûh el-Beykûnî, 436
 Ömer b. Muh. b. Mansûr el-Emînî ed-Dimaşkı, 289
 Ömer b. Muh. b. Mansûr, 359, 360
 Ömer b. Muh. b. Mu'ammer ed-Dârekazzî, 302
 Ömer b. Muh. b. Taberzed el-Mü'eddeb,

- 158, 161, 350
 Ömer b. Muh. b. Yûsuf el-Ezdî, 106
 Ömer b. Muh. el-Mevsili el-Melâî, 220
 Ömer b. Revh b. Ali en-Nehrevânî, 161
 Ömer b. Şebbe, 89, 147, 256, 268, 269, 276
 Ömer b. Ubeydillah b. Ah. b. el-Mâverdî, 308
 Ömer b. Yûsuf b. Resûl el-Gassânî, 253
 Ömer b. Zûrâreti'l-Hadesî, 146, 308
 Ömer es-Selâmî, 341
 Râfî' b. Usam el-Usamî, 167
 Râfî'î, 267, 341, 391, 405
 Rakabe b. Maskale, 229
 Râmeihürmüzî, 77, 314, 430
 Rebî' b. Enes, 113
 Recâ' b. Mercâ, 30
 er-Reşîd b. Meslemeti'l-Ümevî, 306
 Reşîdüddîn el-Attâr, 134, 190, 233, 357, 418
 Reten b. Nasr b. Kîrbâl, 209
 Revh b. Ubâde b. el-Alâ, 113
 Rezîn b. Mu'âviye el-Abderî, 5, 269, 377
 Rîdvân b. Muh. b. Yûsuf el-Ukbî el-Müstemlî, 201
 Rîdvân el-Cenevî, 441
 Rizkullah b. Abdilvehhâb et-Temîmî el-Hanbelî, 167, 345
 Ruhâvî, 197
 Ruşâtî, 251
 Rûyânî, 101
 Rûste, 43
 Sa'dân b. Nasr el-Bezzâz, 145, 151
 Sa'dullah b. Nasr b. Sa'id ed-Decâcî, 352
 Sa'düddîn et-Taftézânî, 405
 Sa'id b. Ah. el-Ayyâr, 149
 Sa'id b. Amr b. Ammâr el-Ezdî el-Berzâî, 319
 Sa'id b. Ebî Arûbe, 36, 50
 Sa'id b. ebî Meryem, 267
 Sa'id b. ebî Sa'id b. Ah. el-İşkâbî es-Sûfî el-Ayyâr, 179
 Sa'id b. ebî Recâ' ez-Zâzânî, 303
 Sa'id b. Hibetillah b. el-Huseyn er-Râvendî, 217
 Sa'id b. Mansûr, 27, 71, 148, 312, 356, 52
 Sa'id b. Muh. b. Ca'fer b. İbr. el-Esedâbâzî, 212
 Sa'id b. Muh. b. Harb, 87
 Sa'id b. Muh. b. Mes'ûd el-Kâzerûnî, 385
 Sa'id b. Muh. en-Nuceyremî, 179
 Sa'id b. Osmân b. Sa'id b. Seken, 18, 151
 Sa'id b. Seyyâr b. Muh. el-İshâkî, 351
 Sa'id b. Ufeyr, 267
 Sa'id b. Ya'kûb es-Serrâc, 257
 Sa'id el-Bağdâdî, 179
 Sa'leb, 58
 Sa'lebî, 111, 221
 Sâbit b. el-Hasan es-Sayrafî, 247
 Sâbit b. Hazm b. Abdirrahman b. Mutarraf es-Sarkustî, 331
 Sâbit b. Müşerref, 127
 Sâbit b. Sinân b. Sâbit es-Sâbî, 270
 Sâbûnî, 214
 Sâcî, 4, 319, 323, 336
 Sadaka b. el-Huseyn el-Haddâd, 274
 Safiyyüddîn el-Ermevî, 333
 Sağânî, 326, 329, 376, 385, 426
 Sahâvî, 396, 427
 Sahnûn b. Sa'id, 41
 Sâlih b. Ah. b. el-Enceb b. el-Kessâr el-Vâsitî, 313
 Sâlih b. Ah. b. Muh. b. Ah. b. Sâlih el-Hemedânî, 278, 291
 Sâlih b. Ahmed b. Muh. b. Ahmed et-Temîmî, 355
 Sâlih b. İbr. b. ebî Bekr b. Nâsır el-Hâfîzî, 211
 Sâlih b. Muhtâr er-Eşnehî, 304
 Sâlih b. Sâmin b. Hâmid el-Ca'berî eş-Şâfî'î, 313
 Sarkustî, 331
 Sayrafî, 287
 Sehâvî, 2, 123, 123, 192, 192, 226, 230, 247, 336, 343, 360, 394, 397, 431, 438, 440, 441
 Sehl b. Bişr b. Ah. el-İsferâyînî es-Sûfî, 160, 169, 179, 228
 Sehl b. ebî Sehl, 29
 Seleme b. Âsım en-Nahvî, 335
 Seleme b. Müslim es-Suhârî, 253
 Seleme b. Şebib, 55
 Sellâme b. Muh. el-Eşbûlî, 128
 Sem'ânî, 81, 214, 250, 345
 Semenhûdî eş-Şâfî'î, 329
 Semhûdî, 411
 Semveyh, 173
 Sencer b. Abdillah el-Becâvî, 405
 Sencer et-Türkî ed-Devâdârî, 288
 Seriyüddîn b. Ah. b. Mecdiddîn ed-Derverî, 434
 Serî b. Yahyâ b. es-Serî, 151
 Sermerî, 313
 Serrâc, 45, 103, 262, 423
 Sevri, 37, 76, 114, 226
 Seyyâr b. Hâtım, 71
 Seyyid eş-Şerîf el-Cürcânî, 394
 Seyyide binti Mûsâ el-Mârâniyye, 303
 Sibî b. el-Acemî, 127, 249, 402, 407, 423

Sıddık Hasan Han el-Kannûcî, 185, 442
 Silefî, 60, 90, 118, 122, 128, 138, 177, 179, 194, 228, 263, 284, 298, 345, 360, 424, 439
 Sirâc Ah. es-Sirhindî, 404
 Sirâcüddin Ömer b. Reslân el-Bulkinî, 209
 Sittü'l-ehl binti't-Taberî, 303
 Sittü's-Şâm binti ebî Sâlih Revâha b. Alî, 167
 Sîdî Muh. el-Arbî, 247
 Sîdî'l-Arabî b. ebî'l-Mehâsin Sîdî Muh. Fethâ b. Şeyhî'l-İslâm ebî Muh. Abdilkâdir, 434
 Subkî, 18, 206, 231, 285, 285, 293, 390, 392, 420
 Sunkur b. Abdillâh ez-Zeynebî, 303
 Suyûtî, 8, 11, 14, 48, 54, 63, 75, 78, 85, 124, 191, 192, 207, 217, 218, 232, 242, 245, 247, 250, 258, 258, 259, 272, 286, 293, 294, 297, 310, 325, 326, 328, 333, 338, 343, 367, 375, 379, 385, 386, 392, 394, 395, 396, 397, 399, 400, 401, 403, 404, 406, 409, 412, 414, 415, 421, 422, 423, 426, 431, 439
 Süfyân b. Sa'îd es-Sevrî, 52
 Süfyân b. Uyeyne, 114, 155, 227, 37
 Süfyân, 225, 226
 Süheyli, 219
 Sühreverdî, 298, 365
 Sül. b. Abdilkavî b. Abdilkerim b. Sa'îd es-Sarsarî, 4
 Sül. b. Dâvud el-Hâşimî, 356
 Sül. b. el-Eş'as es-Sicistânî, 70
 Sül. b. Halef, 8
 Sül. b. Harb, 356
 Sül. b. Yûsuf b. ebî'l-Hakkârî, 158
 Sülemî, 53, 77, 78, 194, 291, 363, 365, 366
 Süleym b. Eyyûb b. Süleym er-Râzî, 82, 115, 331, 357
 Süleymân b. Dâvud el-Atekî ez-Zehrânî, 35, 151
 Süleymân b. el-Eş'as es-Sicistânî, 423
 Süleyman b. Eyyûb er-Râzî, 46
 Süleymân b. Halef b. Sa'd b. Eyyûb el-Bâcî, 6, 321, 337, 417
 Süleymân b. Hamza b. ebî Ömer el-Makdisî, 286, 303, 358
 Süleymân b. İbrâhîm b. Ömer b. Alî el-Alevî, 201
 Süleymân b. İbrâhîm el-İsbehânî el-Milen-cî, 22, 211, 258
 Süleymân b. Muh. b. Alî b. ebî Sa'îd el-Mevsilî, 312
 Süleymân b. Mûsâ b. Sâlim el-Kilâ'î, 126,

362, 407
 Süleymân b. Ömer el-Cemâl, 215
 Süleymân b. Ömer el-Ezra'î, 303
 Süleymân b. Suba' es-Sebtî, 412
 Süleymân b. Tâhâ, 126
 Süleymân b. Turhân et-Teymî, 221
 Süneyd b. Dâvud, 110
 Süveyd b. Sa'îd el-Hadesânî, 7
 Şa'bân b. ebî Bekr Ömer el-Erbeli es-Sûfî, 313
 Şa'rânî, 396
 Şâfî'î, 10, 24, 38, 84, 186, 187, 336
 Şâh b. Abdîrrahman b. Muh. b. Me'mûn el-Herevî, 160
 Şâh Veliyyullah ed-Dihlevî, 441
 Şâhin, 81, 235
 Şâkir b. Ca'fer b. Muh., 150
 Şârikî, 20
 Şâşî, 184
 Şâzekûnî, 295
 Şâziyâhî, 15
 Şebrâmellîsî, 410
 Şehridâr b. Şîreveyh ed-Deylemî, 104
 Şehridâr b. Şîreveyh, 278
 Şemsüddin b. el-Huseyn b. Hibetillâh b. Mahfûz et-Tağlebî, 312
 Şemsüddin b. et-Tayyib, 124
 Şemsüddin b. Sa'd, 312
 Şerefüddin Ebû Muh. et-Tûnî, 129
 Şevkânî, 327, 367, 439
 Şeybân b. Ferrûh, 150
 Şeybânî, 9, 38, 52
 Şeyh Emin, 442
 Şeyh Habib Muh. b. Muh. el-Kindî es-Seylânî, 441
 Şihâbüddin Ebû'l-Abbâs Ah. b. Muh. b. Muh. b. Alî, 201
 Şimr b. Hamdeveyh, 332
 Şîreveyh b. Şehridâr b. Şîreveyh b. Fennâhüsrev ed-Deylemî, 103, 278
 Şu'ayb b. Yahyâ b. Ahmed b. Muh. el-Kayrevânî, 212
 Şu'be, 225, 226, 228, 234
 Şuhde binti Ah. b. el-Ferec el-Kâtibe, 304
 Şumunnî, 219
 Şureyh b. Yûnus, 52
 Şümenî, 434
 Taberânî, 32, 44, 49, 50, 52, 56, 60, 69, 78, 149, 186, 187, 201, 225, 226, 227, 231, 232, 233, 247, 281, 361, 374, 423
 Taberî, 34, 38, 76, 110, 149, 270, 337
 Tahâvî, 24, 39, 41, 53, 101, 158, 273, 337, 389, 439
 Tâhâzâde b. Mustafa el-Halebî, 312

- Tâhir b. ebî Gâlib Ah. b. Muh. es-Mesâ-mîrî, 158
Tâhir b. Hâlid b. Nezâr, 158
Tâhir b. Hasan b. Ömer b. Habîb, 430
Tâhir b. Muh. b. el-Hakem et-Temîmî, 146, 149
Tâhir b. Muh. Sâlih b. Ah. el-Cezâ'irî, 443
Tâhiru's-Siddîkî el-Fetennî, 334
Takiyyüddîn b. Abdilkâdir et-Temîmî, 295
Takiyyüddîn el-Fâsî, 198, 269, 272
Tâlût b. Abbâd, 149
Tarkî, 370
Tarrâd b. Muh. ez-Zeynebî, 60, 358
Tarsûsî, 98
Tayâlisî, 93
Tekrîtî, 221
Temîm b. Muh. b. Mu'âviye et-Tûsî, 94
Temîm et-Tûsî, 94
Temmâm b. Muh. b. Abdillâh b. Ca'fer, 173
Temmâm b. Muh., 154, 228
Tenûhi, 192, 284, 93
Teymî, 81
Tibrizî, 380
Tihâmî, 221
Tirâd b. Muh. b. Ali el-Hâşimî ez-Zeynebî, 86, 149, 177, 346
Tirmizî, 4, 22, 186, 187, 215, 256, 322, 334, 421
Turukkuffî, 154
Tûsî, 93
Tüceybî, 378
Ubeyd b. Ah. b. Hamdân b. Batta el-Ukberî, 62
Ubeyd b. Muh. b. Abdilazîz es-Semerkandî, 39
Ubeyd b. Muh. b. el-Abbâs el-İs'ardî, 4
Ubeydillâh b. Ömer b. Hafs b. Âsım el-Adevî, 227
Ubeydullâh b. Abdilkerîm b. Yezîd b. Ferrûh, 93
Ubeydullâh b. Abdillâh el-Herevî, 243
Ubeydullâh b. Ah. b. Ali b. el-Huseyn b. Ali el-Mukrî, 180
Ubeydullâh b. Ah. b. Ma'rûf el-Bağdâdî, 160, 183
Ubeydullâh b. Mes'ûd b. Mahmûd el-Mahbûbî, 206
Ubeydullâh b. Muh. b. Abdillatîf el-Hucendî, 206
Ubeydullâh b. Muh. b. Abdirrahman en-Nümeyrî, 73
Ubeydullâh b. Muh. b. Ah. el-Beyhakî, 216
Ubeydullâh b. Muh. b. Ali b. Abdirrahman b. Mansûr b. Ziyâd el-Kâtib, 351
Ubeydullâh b. Muh. b. Hafs, 160
Ubeydullâh b. Muh. b. Muh. el-Ukberî, 160
Ubeydullâh b. Mûsâ, 92
Ubeydullâh b. Sa'îd b. Hâtım es-Siczî, 33, 182, 353
Uchûrî, 410
Ukayl b. Hâlid el-İyli, 167
Ukaylî, 316
Uklišî, 385
Urve b. ez-Zübeyr, 223
Useyd b. Âsım b. Abdillâh es-Sekafi, 142
Usfurî, 291
Vâdiyâşî, 192, 280
Vâhidî, 112
Vahşî, 139
Vakaşî, 414
Vâkidî, 220, 222, 274
Vecih b. Tâhir, 304
Vecihe binti Ali b. Yahyâ b. Sultân el-Ensâriyye, 304
Vekî b. el-Cerrâh, 25, 70, 86, 114, 148
Velîyüddîn el-İrâkî, 231, 272
Velîd b. Bekr b. Mahled en-Nahvî el-Endülüsî, 439
Velîd b. Ebân b. Tevbe el-İsbehânî, 101, 114, 288
Ya'kûb b. Abdirrahman b. Ah. el-Cessâs, 148, 176
Ya'kûb b. ebî İshâk el-Askalânî, 148
Ya'kûb b. İbrâhîm b. Kesîr ed-Devrakî, 98
Ya'kûb b. İbrâhîm, 41
Ya'kûb b. Süfyân, 34, 157, 236, 273, 298
Ya'kûb b. Şeybe, 99
Ya'lâ b. Ubeyd el-Kilâbî, 157
Yahyâ b. Abdilhamîd b. Abdirrahman el-Himânî, 92
Yahyâ b. Abdilkerîm b. el-Heysem b. Ziyâd ed-Dirâkûlî, 345
Yahyâ b. Abdillâh b. Bukeyr, 7
Yahyâ b. Abdillâh b. ebî İsâ, 221
Yahyâ b. Abdilvehhâb b. Muh. b. Mende, 258, 263, 423
Yahyâ b. Abdirrahman el-İsfehânî el-Karâfî, 436
Yahyâ b. Âdem, 49
Yahyâ b. Ah. b. Muh. en-Nafzî, 313
Yahyâ b. Ah. b. Ni'me b. Ah. b. Ca'fer el-Makdisî, 313
Yahya b. Ali b. Abdillâh b. Müferric, 287
Yahyâ b. Ali b. Abdillâh el-Attâr, 190
Yahyâ b. Ali b. Abdillâh el-Kureysî, 6
Yahyâ b. Ali b. Muh. el-Hadremî et-Tahhân, 242
Yahyâ b. Ali b. Muh. et-Tarrâh el-Bağdâdî,

- 304
Yahyâ b. Bukeyr, 141
Yahyâ b. ebî Bekr el-Âmirî el-Yemenî, 419
Yahyâ b. ebî Bekr et-Tihâmî, 257
Yahyâ b. ebî Bekr, 221
Yahyâ b. ebî Mansûr, 229
Yahyâ b. el-Huseyn b. İsmâ'il eş-Şihri, 352
Yahyâ b. Fadlillah el-Adevî el-Ömerî es-Sâlihî, 304
Yahyâ b. Hamide el-Halebî, 413
Yahyâ b. İbr. b. Ah. es-Selmâsî el-Kâsî, 157
Yahyâ b. İbr. b. Muh. el-Müzekkî, 141
Yahyâ b. İbr. b. Müzeyyen, 85, 421
Yahyâ b. İshâk b. Halîl eş-Şeybânî, 157
Yahyâ b. Ma'in, 106, 147
Yahyâ b. Muh. b. Bişr ed-Dakkâk, 156
Yahyâ b. Muh. b. el-Huseyn b. Abdisselâm et-Temîmî, 156
Yahyâ b. Muh. b. Hübeyre, 347
Yahyâ b. Muh. b. Muh. b. İbr. b. Ahmed el-Ensârî el-Misrî, 210
Yahyâ b. Muh. b. Sa'd, 304
Yahyâ b. Muh. b. Sâ'id b. Kâtib el-Hâşimî, 52, 108, 150, 229, 352
Yahyâ b. Muh. b. Yûsuf b. el-Kirmânî, 269, 402
Yahyâ b. Muh. en-Nisâbü'rî el-Müzekkî, 358
Yahyâ b. Ömer b. Yûsuf el-Endülüsî el-Ah-fes, 335
Yahyâ b. Sa'id, 222, 225
Yahyâ b. Sâlih el-Vuhâzî, 157
Yahyâ b. Yûsuf b. ebî'l-Fütûh el-Misrî, 351
Yahyâ b. Zekeriyâ b. Müzeyn, 8
Yahya el-Himmânî, 92
Yâkût b. Abdillâh el-Hamavî, 243, 253, 288, 416
Ye'îş b. Sa'id, 229
Yeşkerî, 140
Yezdâd b. Abdirrahman b. Muh. el-Kâtib el-Bağdâdî, 157
Yezid b. Hârûn, 52
Yezid b. Menî Ebû'l-Kâsım, 108
Yezid b. Muh. b. İyâs el-Ezdî, 277
Yûnus b. Bukeyr, 222
Yûnus b. ebî İshâk es-Sebe'î, 148
Yûnus b. İbr. b. Abdilkavî ed-Debûsî, 280, 286, 304, 358
Yûsuf b. Abdilazîz b. Yûsuf b. Ömer el-Lahmî, 294
Yusûf b. Abdilhâdî ibnû'l-Müberrid, 2
Yûsuf b. Abdillâh b. Sa'd el-Ermeyûnî, 198, 335
Yûsuf b. Abdillâh b. Sa'id b. ebî Zeyd, 211
Yûsuf b. Abdirrahman b. Yûsuf el-Mizzî, 144, 210
Yûsuf b. Ah. b. İbr. el-Bağdâdî, 157
Yûsuf b. Ah. Ebû'l-Mahâsin b. el-Kefrî, 157
Yûsuf b. Ahmed b. İbr. eş-Şîrâzî el-Bağ-dâdî, 204
Yûsuf b. Ahmed b. Muh. b. Osmân Nec-müddîn el-Yemânî, 394
Yûsuf b. el-Hasan b. Zeyd b. el-Hasan en-Nâblusî, 157
Yûsuf b. el-Hasan, 204
Yûsuf b. el-Kâsım b. Yûsuf el-Meyâncî, 346
Yûsuf b. el-Mübârek b. Kâmil el-Haffâf el-Bağdâdî, 304
Yûsuf b. Halîl ed-Dimaşkî, 147, 188, 191, 231, 232, 280, 287, 354, 356
Yusûf b. Hasan b. Ah., İbnü Abdilhâdî es-Sâlihî, 58, 81, 190, 352, 396, 443
Yûsuf b. Hasan b. el-Müberrid, 126
Yûsuf b. Hibetillâh b. et-Tufeyl ed-Dimaş-ki, 360
Yûsuf b. İbr. b. Cümle el-Mahaccî, 157
Yûsuf b. Kızıoğlu, 278
Yûsuf b. Mesrûr el-Âbid, 80
Yûsuf b. Muh. b. Ah. b. el-Mehrevânî, 182
Yûsuf b. Muh. b. Mes'ûd el-Abbâdî es-Semerî el-Ukaylî, 182, 190, 211
Yûsuf b. Muh. b. Mevrid, 157
Yûsuf b. Muh. b. Mukallid el-Cemâhirî et-Tenûhî, 413.
Yûsuf b. Muh. es-Sermerî, 60
Yûsuf b. Mûsâ b. Muh. el-Haneffî, 337
Yûsuf b. Ömer b. Huseyn el-Huterî, 304
Yûsuf b. Ömer b. Mesrûr el-Kavvâs, 157
Yûsuf b. Râfî' b. Temîm el-Esedî el-Halebî, 51
Yûsuf b. Şeddâd, 304
Yûsuf b. Ya'kûb b. ebî Zeyd, 72
Yûsuf b. Ya'kûb b. Hammâd, 29
Yûsuf b. Ya'kûb b. İshâk b. Behlûl el-Ez-rak, 157, 346
Yûsuf b. Ya'kûb b. İsm. b. Hammâd b. Dir-hem el-Kâdî, 80
Yûsuf b. Ya'kûb el-Bahîremî, 162
Yûsuf b. Ya'kûb el-Kâdî, 48, 72
Yûsuf b. Yahyâ b. Necm b. el-Hanbelî, 304
Yûsuf el-Kâdî, 49
Yûsuf el-Kinânî, 187
Zâhir b. Ah. es-Serahsî, 179
Zâhir b. Tâhir b. Muh. eş-Şehhâmî, 47, 120, 152, 188, 189, 190, 359
Zarîf el-Himyerî, 158
Zebîdî, 405, 439
Zeccâcî, 342

Zehebî, 3, 14, 26, 44, 46, 122, 151, 186, 201, 208, 231, 241, 247, 258, 264, 265, 271, 285, 286, 293, 294, 297, 303, 304, 318, 321, 326, 359, 360, 408, 414, 416, 418, 419, 420, 422, 423, 426, 441
 Zehmeveyh, 209
 Zekerıyyâ b. Muh. b. el-Ensârî es-Sümevki, 384
 Zekerıyyâ b. Yahyâ b. Esed el-Mervezî, 152
 Zekerıyyâ b. Yahyâ, 9
 Zekerıyyâ' b. Muh. el-Ensârî el-Mısırî, 401, 432
 Zekerıyyâ' b. Yahyâ ed-Dabbî el-Basrî es-Sâcî, 323
 Zekerıyyâ' b. Yahyâ et-Tâ'îfî, 152
 Zekerriyâ el-Ensârî, 364
 Zekıyüddîn b. Abdilkavî b. Abdillâh, 413
 Zemahşerî, 152, 243, 333
 Zencüveyh, 82
 Zerkeşî, 17, 385, 390, 395, 430, 442, 85
 Zerrûk, 216
 Zeyd b. Abdillâh b. Mes'ûd b. Rifâ'a el-Hâşimî, 201
 Zeyd b. Alî b. el-Huseyn b. Alî b. ebî Tâlib, 152
 Zeyd b. ebî Üneyse, 227
 Zeyd b. el-Hasan b. Zeyd el-Bağdâdî, 359

Zeyd b. Hâşim b. Alî el-Mürtedâ'l-Hasanî, 269
 Zeylâî, 388, 391
 Zeyn b. Ah. b. Zeynî's-Zeynî's-Sayyâd el-Mursafî, 437
 Zeyneb binti İsmâ'îl b. İbr. b. el-Habbâz, 303
 Zeyneb binti Yahyâ b. Abdisselâm es-Sele-miyye, 303
 Zeyneb binti'l-Affî Abdillâh b. Es'ad el-Yafî'î, 191, 303
 Zeyneb binti'l-Kemâl Ah. b. Abdırrahîm el-Makdisiyye, 300, 303, 359
 Zeyneddîn b. Necmıddîn İbr. b. Abdırrah-man b. Ah. b. Muh. eş-Şirâzî, 311
 Zeynüddîn el-İrâkî, 192, 205, 272, 342, 388, 390, 404, 430, 431
 Zeynülabidîn el-Ensârî, 364
 Zübeyr b. Adî, 152, 204
 Zübeyr b. Ah. b. Sül. ez-Zübeyrî, 34
 Zübeyr b. Bekkâr, 89, 268, 269, 361
 Züheyr b. Abbâd, 64
 Züheyr b. Harb b. Şeddâd el-Harbî, 79
 Züheyr b. Harb en-Nesâî, 92
 Zühîî, 93
 Zühri, 118, 219, 224
 Zürkânî, 4, 8, 410, 437

KİTAPLAR İNDEKSİ

127. meclis: *fî zemmi zi'l-vecheyne ve'l-lisâneyn*, 339
 138. meclis: *fî nefyi't-teşbih*, 339
 221. meclis: *fî fadli Ali b. ebî Tâlib*, 340
 238. meclis: *fî fadli Sad b. ebî Vakkâs*, 340
 280. meclis: *fî fadli Abdillâh b. Mesûd*, 340
 32. meclis: *fî't-tevbe*, 340
 364. meclis: *fî fadli Şehri Receb*, 339
 405. meclis: *fî fadli Şehri Ramadân*, 339
 407. meclis: *fî bulûğî's-sebîn*, 339
 43. meclis: *fî fadli leyleti'n-nısfî min Şa'bân*, 339
 51. meclis: *fî fadli's-savm*, 340
 76. meclis: *fî mâ yud'â bihi akabi's-salât*, 340
 77. meclis: *fî mâ yud'â bihi inde'n-nevm*, 340
 K. el-Abâtîl ve'l-menâkir ve's-sihâh ve'l-meşâhir, 325
 Âdâb, es-Sevrî, 76
 K. Âdâbi'd-dîn, 283
 K. Âdâbi'l-hukemâ, 52
 Âdâbu'l-İslâm, 76
 Âdâbu'l-muhaddis ve'l-muhaddes, 443
 Âdâbu'n-nüfûs, et-Taberî, 76
 Âdâbu's-suhbe ve-husnu'l-işre, 363
 K. el-A'dâd, 103
 K. el-Ağrâb, 226
 K. el-Âhâd ve'l-mesânî, b. ebî Âsım, 86, 256
 el-Âhâd *fî esmâ'i's-sahâbe*, 259
 Ahbâr li-hıfzi'l-Kur'ân, 85
 Ahbâru Bağdâd=Ta'rihu Bağdâd, Tayfûr, 265
 Ahbâru ehli'r-rüsûh *fî'l-fıkh ve't-tahdis*, 119
 Ahbâru Mekke *fî kadimi'd-dehr ve ha-disihî*, 269
 Ahbâru Mekke, el-Fâkihî, 269
 Ahbâru Ta'rihi Basra, Ömer b. Şebbe, 276
 Ahbâru Üveys, 68

- Ahbâru'l-Kureys, 68
 Ahbâru'l-Medîne, Ömer b. Şebbe, 89
 Ahbâru'l-Medîne, Zübeyr b. Bekkâr, 89
 K. Ahbâri Mekke ve'l-Medîne ve-fadlihâ, es-Sarakustî, 269
 K. Ahbâri'z-zemân, 278
 Ahbâru'l-mülûk, 68
 Ahbâru's-salât, 45
 Ahbâru's-sükalâ, 84
 K. el-Ahdâs, 54
 K. Ahiri'z-zemân, 67
 K. el-Ahkâm, Diyâüddîn el-Makdisî, 384
 K. el-Ahkâmî'ş-Şer'iyyeti'l-kübrâ, 381
 el-Ahkâm, 384
 Ahkâmu Rasûlillah, 384
 Ahkâmu'l-vustâ, Abdülhakk, 382
 Ahkâmu's-sibâ', 59
 Ahkâmu's-sugrâ, Abdülhakk, 382
 Ahlâku ehli'l-birri ve't-takvâ, 58
 K. Ahlâki hameleti'l-Kur'ân, el-Âcurrî, 58
 K. Ahlâki'l-buhalâ, 75
 K. Ahlâki'n-Nebî ve- Zühdihi, İsm. b. İshâk el-Kâdî, 56
 K. Ahlâki'n-Nebî ve-mâ kâne ye'kulu, Ebû Bekr eş-Şâfi'î, 56
 K. Ahlâki'n-Nebî, Ebû'ş-Şeyh, 69
 Ahlâku'l-ulemâ, 80
 Ahlâku'n-Nebî, Ebû'ş-Şeyh, 56
 K. Ahvâli'l-muvahhidîn, 366
 el-Ahzân, 68
 Akide, b. ebî Dâvûd, 34
 Akide, el-Buhârî, 34
 el-Akidetü's-sahiha *fî'l-mevdü'âtî's-sariha*, 327
 K. el-Akl ve-fadlihî, el-Horâsânî, 74
 K. el-Akl ve-fadlihî, İbn ebî'd-Dünyâ, 74
 K. el-Akl, Dâvud b. el-Muhabber, 73
 K. el-Akl, el-Askerî, 74
 K. el-Akrân, 423
 el-Akvâlu'l-merdiyye bi-ma'rifeti'l-usûli'l-ehâdisi'n-nebeviyye, 444

Akvamu'l-vesâ'il fî tercemeti Şemâ'ili't-Tirmizî, 216
A'lâmu'n-nübüvve, b. Kuteybe, 217
A'lâmu'n-nübüvve, Ebû Dâvud, 217
A'lâmu'n-nübüvve, İbn ebî'd-Dünyâ, 217
A'lâmu'n-nübüvve, el-Mâverî, 217
el-Âli'r-rütbe fî şerhi nazmi'n-Nuhbe, 434
Amelu yevm ve'l-leyle, Ebû Nu'aym el-İsbehânî, 72, 84
Amelu yevm ve'l-leyle, İbnü's-Sünnî, 72, 84
Amelu yevm ve'l-leyle, İmâm Nesâî, 72, 83
K. el-Âli'yevm ve'l-leyle, el-Mu'ammerî, 73
K. Ankâ muğrib fî ma'rifeti Hatmi'l-evliyâ ve-şemsi'l-mağrib, 364
K. el-Arâ'is, 112
Arfu Zehri'r-rubâ, 404
Âridatu'l-ahvezi fî şerhi't-Tirmizî, 404
Arûsu'l-eczâ, 170
Arûsu'l-efrâh, 405
el-Arûsu'l-mücelliyeye fî turuki hadisi'l-evveliyeye, 232
el-Âsâr, Ebû Yûsuf, 41
K. el-Âsâr, eş-Şeybânî, 38
K. el-Âsârî'l-merfû'a fî'l-ahbârî'l-mevdû'a, 328
Asnâ'l-makâsîd ve-a'zebu'l-mevârid, 299
Aşere, Ebû Ali el-Haddâd, 153
el-Aşere min merviyâtı Sâlih b. el-İmâm Ah. ve-ziyâdâtihî, b. Abdilhâdî, 228 41
Aşere ehâdis muntehabe mine'l-cüz'is-sâlis aşer mine'l-fevâ'idil-muntekâ min usûlihî, 151
el-Aşere min merviyâtı Sâlih b. el-İmâm Ah. ve-ziyâdâtihî, b. Abdilhâdî, 228
Âşûrâ', 68
K. el-At'ime, b. ebî Âsım, 53
K. el-At'ime, ed-Dârimî, 53
K. el-At'ime, es-Sülemî, 53
Atrâf, el-Mizzî, 371
el-Atrâf li'l-Efrâd, 235
Atrâfu hadisi Sahihi Müslim ve'l-Buhârî, 370
Atrâfu Sahihi İbn Hibb^c, Ebû'l-Fadl el-İrâkî, 372
Atrâfu'l-ehâdisi'l-Muhtâre li'd-Diyâi'l-Mak-disi, İbn Hacer, 372
Atrâfu'l-ğarâ'ib ve'l-efrâd li'd-Dârekutnî, 372
Atrâfu'l-kutubi'l-aşere, 371
Atrâfu'l-kutubi'l-hamse, et-Tarkî, 370
Atrâfu'l-Kutubi's-sitte, 5

Atrâfu'l-kutubi's-sitte, Muh. b. Tâhir el-Makdisî, 370
Atrâfu'l-mesânidi'l-aşere, el-Bûsirî, 372
Atrâfu'l-Muvattâ, Ahmed b. Tâhir, 372
Atrâfu'l-Muvattâ, ed-Dânî, 372
Atrâfu'l-Müsnedi'l-mu'teli bi-atrâfi'l-Müs-nedi'l-Hanbelî, 372
Atrâfu's-Sahihayn, Ebû Nu'aym, 370
Atrâfu's-Sahihayn, Halef b. Hamdûn, 370
Atrâfu's-Sahihayn, İbn Hacer, 370
Atrâfu's-Sahihayn, İbrâhîm b. Muh. b. Ubeyd, 370
Avâli, Ali b. Bulbân, 361
Avâli, el-Bâderânî, 359
Avâli, el-Birzâlî, 361
Avâli, Ebû Nasr, 362
Avâli, Ebû Tâhir b. Abdirrahîm, 361
Avâli, Ebû'l-Fadl b. Hayrûn, 360
Avâli, Ebû'l-Hasan el-Attâr, 361
Avâli, Ebû's-Şeyh, 357
Avâli, Ebû'l-Yümn Zeyd b. el-Hasan, 359
Avâli, Huseyn Muh. es-Sadeff, 361
Avâli, İbn Abdiddâ'im, 359
Avâli, İbn Allâk, 359
Avâli, İbn Asâkir, 358
Avâli, İbn Attâb, 357
Avâli, İbnü'd-Debbâğ, 360
Avâli, İbn ebî Âsım, 362
Avâli, İbnü'l-Ferkâh, 360
Avâli, İbn Fûrek, 360
Avâli, İbn Sükkere, 357
Avâli, el-Meydûmî, 361
Avâli, Muh. b. Abdillâh b. Ali, 360
Avâli, Muh. b. Ah. b. Hamdân, 359
Avâli, Muh. b. Ali b. Yâsir el-Ceylânî, 360
Avâli, el-Mustağfirî, 359
Avâli, en-Neccâr, 357
Avâli, Tarrâd b. Muh, 358
Avâli, et-Tûsî, 359
Avâli, Yûsuf b. Hibetillâh b. et-Tufeyl, 360
Avâli, ez-Zübeyr b. Bekkâr, 361
Avâli (Hadisi) Mâlik, el-Hatîbu'l-Bağdâdî, 358
Avâli Abdîr-rezzâk, el-Makdisî, 356
Avâli Ebî Âsım en-Nebîl, İbn Halîl, 356
Avâli fî'l-Kat'iyât bi-uluvvi raculeyni mine'l-ebdâl, 139
Avâli hadisi Mâlik, İbnü'l-Hâcib, 359
Avâli hisân, İbn Asâkir, 358
Avâli Hışâm b. Urve, İbn Halîl, 356
Avâli İbn Uyeyne, İbn Sasârî, 188, 359
Avâli, İbnü's-Sem'ânî, 362
Avâli Mâlik, el-Hâkim, 356

Avâli Mâlik, Süleym er-Râzi, 357
 Avâli Müsnedi Abd b. Humeyd, 358
 Avâli Sa'îd b. Mansûr, Ebû Nu'aym, 358
 Avâli Süfyân b. Uyeyne, b. Mende, 356
 Avâliyyü Bağdâd, en-Nersî, 359
 Avâliyyü'l-A'meş, 356
 Avâliyyü'l-Buhârî, b. Teymiyye, 357
 Avâliyyü'l-esânîd, Diyâül-Makdisî, 356
 Avâliyyü'l-İmâm Ebi Hanîfe, İbn Halîl, 356
 Avâliyyü'l-İmâm Müslim, İbn Hacerî'l-Askalânî, 358
 Avâliyyü'l-Leys b. Sa'd, b. Kutlûboğâ, 357
 Avâliyyü'l-Mut'im, Zehebî, 359
 el-Avâliyyü'l-muvâfakât, İsm. b. Muh., 360
 el-Avâliyyü'l-müntekâ min hadîsihi, ez-Zehbî, 360
 el-Avâliyyü'l-müstahrace min Müsnedi'l-Hâris, 95
 el-Avâliyyü's-sihâh ve'l-garâ'ibu'l-hisân, 359
 el-Avâli ve'l-hisân, Abdülhâlik b. Fîrûz, 362
 Avârifü'l-meârif, 365, 393
 Avnu'l-ma'bûd, 404
 Avnu'l-musta'in fi'l-ehâdisi'l-erba'in, 211
 Avnu'l-vüdd, 404
 el-Âyâtü'l-azîmeti'l-bâhire fi mi'râci seyyi-di ehli'd-dünyâ ve'l-âhire, 409
 el-Âyetü'l-kübrâ fi şerhi kıssati'l-isrâ, 409
 Aynu'l - İsâbe fi ma'rifeti's-sahâbe, 414
 K. el-Ayyâl, 68
 K. el-Azâ, 48
 K. el-Azame, Ebû's-Şeyh, 75
 K. el-Azame, İbn ebî'd-Dünyâ, 75
 Bahru'l-esânîd, 368
 Bahru'l-fevâid, el-Kilâbâzî, 40
 el-Bahru'llezî zahar fi şerhi Elfiyyeti'l-eser, 432
 el-Bahru'z-zahhâr fi zevâ'idî'l-Bezzâr, 374
 el-Bahru'z-zâhir, 98
 K. el-Bâ'is ale'l-halâs min havâdisi'l-kussâs, 328
 el-Bâ'isul-hasîs ilâ ma'rifeti ulûmi'l-hadîs, 443
 el-Bâriyü'l-fasîh fi'l-Câmi'i's-sahîh, 402
 K. el-Ba's ve'n-nüşûr, el-Beyhakî, 55
 K. el-Ba's ve'n-nüşûr, Diyâüddîn el-Makdisî, 55
 K. el-Ba's ve'n-nüşûr, b. ebî Dâvud, 54
 K. el-Ba's ve'n-nüşûr, İbn ebî'd-Dünyâ, 55
 el-Basit, 112
 Bedâiü'l-minen fi cem'i ve-tertibî Müs-ne-

di's-Şâfi'i ve's-Sünen, 10, 24
 Bediâtü'l-beyân an mevti'l-ayân ale'z-zemân, 294, 429
 el-Bâriyü'l-fasîh fi'l-Câmi'i's-sahîh, 402
 el-Bedrü'l-münîr fi garîbi ehâdisi'l-Beşîri'n-Nezîr, 396
 el-Bedrü'l-münîr fi sahâbeti'l-Beşîri'n-Nezîr, 415
 el-Bedrü'l-münîr fi zevâ'idî'l-Mu'cemî'l-kebir, 374
 el-Bedrü'l-münîr, 400
 Behcetü'l-mahâfil ve-buğyetu'l-emâsil fi's-siyâm ve'l-ahlâk, 221
 Behcetü'l-mahâfil ve-ecmelu'l-vesâ'il bi't-ta'rif biruvâti's-Şemâ'il, 214, 421
 Behcetü'n-nazar alâ şerhi Nuhbeti'l-fiker, 433
 Behcetü'n-nüfûs ve-tehallihâ bi-ma'rifeti mâleha ve-mâ aleyhâ, 2
 Behcetü's-seniyye fi halli'l-işârâti's-seniyye, 435
 Behcetü'l-mehâfil ve-buğyetu'l-emâsil fi telhîsi's-siyer ve'l-mucizât ve's-şemâ'il, 419
 el-Behcetü'l-vadiyye şerhi müteni'l-Beykûniyye, 437
 K. el-Bekâ, 64
 Bernâmec, el-Vâdiyâşî, 280
 K. el-Besmele ve-ennehâ mine'l-Fâtîha, 46
 K. el-Besmele, İbn Abdilberr, 46
 K. el-Besmele, Süleym b. Eyyûb er-Râzi, 46
 Beyânu hatâ' Muh. b. İsm. el-Buhârî fi ta'rihihi, 260
 Beyânu mâ li'l-hadîs min mustalahin bi-şerhi manzûmeti İbn Fereh, 436
 Beyânu müşkil hadîsi Rasûlillah, et-Tahâvî, 337
 Beyânu müşkili'l-âsâr, et-Tahâvî, 337
 Beyânu şeni'd-du'â ve-tefsiru'l-ed'iyye, 74
 Beyânü'l-vehm ve'l-ihâmî'l-vâkiayn fi Kitâbi'l-Ahkâm, 381
 el-Beyânu ve't-ta'rif fi esbâbı vürûdi'l-hadîsi's-şerîf, el-Huseynî, 338
 el-Beyânü'l-mükemmel fi tahkiki's-şâz ve'l-mu'allel, 441
 el-Beykûniyye fi ilmi'l-mustalah, 436
 el-Bidâye ve'n nihâye, b. Kesîr, 278
 Bidâyetü'l-kârî fi hatmi'l-Buhârî, 2
 K. Birri'l-vâlideyn, el-Buhârî, 53
 K. Birri'l-vâlideyn, Kâsım b. Asbağ, 53
 K. el-Birr ve'l-ukûk ve-şerhi'l-kebâ'ir, 54
 K. el-Birr ve's-sıla, b. el-Mübârek, 53
 K. el-Birr ve's-sıla, el-Mervezî, 54

Birrü'l-vâlideyn, el-Hallâl, 53
el-Budûrû'l-münevvere fî ma'rifeti rütebi'l-ehâdisi'l-müştehire, 396
Buğyetu ehli'l-eser fîmen'ittefeka lehu ve-libihi sohbetu Seyyidi'l-beşer, 259
Buğyetu'l-bâhis an zevâ'idî Müsnedi'l-Hâris, 95, 375
Buğyetu'l-mirtâd fî't-tarîf bi-sünneti'l-cihâd, 51
Buğyetu'l-mirtâh, 208
Buğyetu'l-mültemes fî subâyâtü hadisi'l-İmâm Mâlik b. Enes, 190
Buğyetu'r-râ'id fî'z-zeyl alâ Mecma'iz-zevâ'id, 374
Buğyetu'r-râ'id fîmâ fî hadisi Ümmi Zer mine'l-fevâid, 406
Buğyetu't-tâlibi'l-fâlih min meşyehati Kâdî Tâbe ebî'l-Feth Sâlih, 312
Buğyetu't-tâlibin li-marifeti istilâhi'l-muhaddisin, 440
Buğyetü'l-mültemis fî ta'rihi ricâli ehli'l-Endülüs, 275
K. el-Buhalâ, el-Hatîb, 75
el-Buhturiyyât, 180
el-Bulğa fî'l-hadîs alâ tertibi ebvâbi'l-Minhâc, 390
Bulgatu'l-arib fî mustalah âsâri'l-Habîb, 439
Bulğatut-tâlibil-hasîs fî sahîhi avâliyyil-hadîs, Diyâül-Makdisî, 356
Bulûğu'l-merâm li-beyânü elfâzi mevlidi Seyyidi'l-enâm, 411
Bulûğu'l-merâm min ehâdisi'l-ahkâm, 383
Bulûğu'l-vatar min mustalahi ehli'l-eser, 434
K. el-Burhânu'l-enver fî menâkibi's-Siddiki'l-ekber, 197
el-Bustânu'l-müstahrac mine'l-Firdevs, 104
K. el-Buyû', el-Esrem, 52
el-Câmi', Abdürrezzâk, 36
Câmi', b. Üyeyne, 37
Câmi', Ebû'l-Kâsım et-Teymî, 111
Câmi', el-Hallâl, 37
Câmi', İbn Arabî, 37
Câmi', Ma'mer, 37
Câmi', Müslim, 37
Câmi', Sevrî, 37
Câmi', Tirmizî, 4, 186, 187
el-Câmi' fî'l-hadîs, İbn Vehb, 37
el-Câmi' fî's-sünen ve'l-âdâb ve'l-meğâzi ve't-ta'rih, 30, 37
el-Câmi' li-âdâbi's-şeyh ve's-sâmi', el-Hatîb, 314

el-Câmi' li-ahlâki'r-râvî ve âdâbi's-sâm', el-Hâtibu'l-Bağdâdî, 355
K. el-Câmi' li-ulûmi'l-Müsned min mesâ'ili Ahmed b. Hanbel, 398
Câmiu' beyânü'l-ilm ve-fadlihî ve-mâ..., İbn Abdilberr, 79
Câmi'u ed'iyeti'n-Nebî, 72
Câmi'u kerâmâti'l-evliyâ, Yûsuf en-Nebhânî, 366
Câmi'u'l-ahkâm fî marifeti'l-halâl ve'l-harâm, 37
Câmi'u'l-âsâr fî mevlidi'l-Muhtâr, 411
Câmi'ul-usûl min ehâdisi'r-Resûl, 378
el-Câmi'u'l-ezher min hadisi'n-Nebiyi'n-Nebiyi'l-Enver, 387
Câmi'u'l-kebir, 386
Câmi'u'l-kebir, Suyûtî, 402
Câmi'u'l-kebir fî'l-fikh ve'l-ihtilâf, 37
Câmi'u'l-mesânid bi-elhâsi'l-esânid, 378
Câmi'u'l-mesânid ve's-süneni'l-hâdî li ak-vami sünen, 378
Câmi'u'l-mesânid, 378
Câmi'u'l-mesânid, el-Huvârizmî, 9
Câmi'u'l-mesânid, es-Suyûtî, 379
Câmi'u'l-müsteksâ fî fadâ'ilü'l-Mescidi'l-Aksâ, 89
K. el-Câmi'is-sahîhi'l-muhrac alâ Sahîhi'l-Hâfizi'l-Buhârî, 19
Câmi'u't-tahsil fî ahkâmî'l-merâsîl, el-Alâî, 123, 130
Câmi'u'l-ulûm ve'l-hikem, 405
Câmi'u'l-usûl min ehâdisi'r-Resûl, İbnü'l-Esir, 5, 377, 378
Câmi'u'l-vefeyât, 427
K. el-Cehr öi'l-Besmele, 46
el-Celisü's-sâlihî'l-kâfî ve'l-enîsü'n-nâsihi's-şâfi, 364
K. el-Celis ve'l-enîs, 364
el-Cem' beyne ricâli's-Sahîhayn, el-Bulkînî, 418
el-Cem' beyne ricâli's-Sahîhâyn, el-Lâlekâî, 418
el-Cem' beyne ricâli's-Sahîhayn, Muh. b. Tâhir el-Makdisî, 418
el-Cem' beyne's-Sahîhayn, Ah. b. Muh. b. Halef el-Makdisî, 376
el-Cem' beyne's-Sahîhayn, Ebû Nu'aym, 376
el-Cem' beyne's-Sahîhayn, el-Cevzekî, 376
el-Cem' beyne's-Sahîhayn, el-Humeydî, 376
el-Cem' beyne's-Sahîhayn, İbnü'l-Harrât, 376
el-Cem' beyne's-Sahîhayn, Muh. b. Hü-

seyn, 376
el-Cem' beyne's-Sahihayn, Ömer b. Bedr, 376
el-Cem' beyne's-Sahihayn, Sağâni, 376
Cem'u esmâ'il-marûfin bi'l-kunâ mine's-sahâbe ve't-tâbiin ve-sâ'iri'l-muhad-distin, İbnu'd-Debbâğ, 246
Cem'u'l-cevâmi', 386
Cem'u'l-erba'in fi fadâ'ili'l-Kur'âni'l-mübîn, 207
Cem'u'l-fevâ'id min Câmi'i'l-usûl ve-Mecma'iz-zevâ'id, 379
Cem'u'l-vesâ'il, 215
Cem'u'n-nihâye fi bed'ül-hayr ve'l-inâye
Cemheretu ensâbi'l-Arab, b. Hazm, 252
Cemheretu'n-neseb, el-Kâsım b. Sellâm, 253
Cemheretü'n-neseb, İbnü'l-Kelbi, 253
Cenâhu'n-necâh bi'l-avâliyyi's-sihhâh, 203, 360
K. el-Cenâ'iz, Abdülvehhâb b. Atâ, 48
K. el-Cenâ'iz, b. Şâhin, 48
K. el-Cenâ'iz, el-Mervezî, 48
el-Cerh ve't-ta'dil, el-Bâci, 321
K. el-Cerh ve't-ta'dil, el-İclî, 320
K. el-Cerh ve't-ta'dil, b. ebîHâtim, 320
K. el-Cerh ve't-ta'dil, b. Hibbân, 320
K. el-Cerh ve't-ta'dil, el-Cüzecânî, 321
el-Cevâhir ve'l-le'âl fi mustalah ehli'l-hadis ve-merâtibi'r-ricâl, 443
el-Cevâhir ve'l-le'âl fi'l-ebdâli'l-avâli, b. Asâkir, 358
el-Cevâhir ve'l-le'âl, 60
el-Cevâhirü'l-mudi'a fi tabakâti'l-Hanefiyye, 295, 391
el-Cevâhirü'l-mufasssalât fi'l-ehâdisi'l-mü-selselât, 123
el-Cevâhirü'l-mükellele fi'l-ahbâri'l-mü-selsele, es-Sehâvî, 123
el-Cevâhirü'l-müselâlat fi tasnifi'l-ehâdisi'l-müselâlat, 123
el-Cevâhirü'l-mütেকâsire fi'l-ahbâri'l-müt-evâtire, 399
el-Cevâhirü's-seniyye, 121
el-Cevâmi'u's-selâse, 385
el-Cevherü'n-naki fi'r-redd ale'l-Beyhaki, 26
Cezvetu'l-muktebis fi zikri vülâti'l-Endülüs ve-esmâi ruvâti'l-hadis ve-ehli'l-fıkıh ve-zev'i'n-nebâhe ve's-şi'r, 274
K. el-Cihâd, Ali b. Tâhir, 51
K. el-Cihâd, b. ebî Asım, 51
K. el-Cihâd, İbn ebî'd-Dünyâ, 51
K. el-Cihâd, İbnü'l-Mübârek, 51

K. el-Cihâd, Kâsım b. Asâkir, 50
K. el-Cirân, 67
Ciyâdü'l-müselâlat, Suyûtî, 123
K. el-Cü', 65
K. el-Cumu'a ve-fadlihâ, el-Mervezî, 46
K. el-Cumu'a, en-Nesâî, 46
Cüz', el-Abbâs b. Abdillâh et-Turukkufî, 154
Cüz', Abdullâh b. Ah. b. Temmâm, 159
Cüz', Abdullâh b. Ca'fer el-Câbirî, 154
Cüz', Abdullâh b. Muh. b. Ah. el-İbâdî, 168
Cüz', Abdullâh b. Muh. b. Ah. es-Sülemî, 159
Cüz', Abdurrahman b. ebî Şureyh el-Ensârî, 143
Cüz', Abdülâziz b. Muh. b. Abdilhakk, 166
Cüz', Abdülkâdir b. Muh. el-Kureşî, 166
Cüz', Abdülmelik b. el-Hasan es-Sakatî, 170
Cüz', Abdü'l-melik b. Fahr, 167
Cüz', el-Âcurrî, 141
Cüz', Âfiye bin Muh., 161
Cüz', Ah. b. Abdilvâhid el-Makdisî, 163
Cüz', Ah. b. Muh. b. Ca'fer el-Kudûrî, 150
Cüz', Ah. b. Muh. b. el-Haccâc el-İşbilî, 162
Cüz', Ah. b. Muh. b. Mulâ'ih, 145
Cüz', Ah. b. Sül. b. Zebbân, 152
Cüz', Ah. b. Umeyr b. Yûsuf b. Cevsâ, 154
Cüz', Ahmed b. el-Furât, 132
Cüz', el-Alâ b. Mûsâ el-Bâhilî, 154
Cüz', Ali b. Ah. el-Hammâmî, 142
Cüz', Ali b. Âsım el-Vâsitî, 142
Cüz', Ali b. el-Ca'd, 137
Cüz', Ali b. Harb et-Ta'î, 142
Cüz', Ali b. İshâk b. Zâtiyâ, 167
Cüz', Ali b. Muh. b. Ali el-Kûfî, 165
Cüz', Ali b. Ömer b. ebî Bekr el-Vânî, 165
Cüz', Âmir b. Seyyâr, 167
Cüz', el-Begavî, 135
Cüz', Bekr b. Bekkâr, 155
Cüz', Bibâ binti Abdissamed, 155
Cüz', el-Büşencî, 146
Cüz', Büşrâ b. Abdillâh, 158
Cüz', Cemâlüddin el-Huseyn b. İbr., 153
Cüz', Ebû'l-Abbâs el-Esamî, 135
Cüz', Ebû Abdillâh b. Mende, 134
Cüz', Ebû Abdillâh el-Hâkim, 165
Cüz', Ebû Ali el-Hallâl, 137
Cüz', Ebû Asım en-Nebîl, 132
Cüz', Ebû Bekr b. Ebyad, 164
Cüz', Ebû Bekr en-Nakkâş, 135
Cüz', Ebû Bekr et-Temmâr, 137

Cüz', Ebû'l-Kâsım b. Ubeyd, 159
Cüz', Ebû Ma'ser et-Taberî, 133
Cüz', Ebû Sa'îd en-Nakkâş, 135
Cüz', Ebû Tâhir el-Muhallîs, 135, 140
Cüz', Ebû Ya'lâ el-Halîlî, 135, 157
Cüz', Ebû's-Şeyh, 150
Cüz', Emetullah Meryem binti ebî'l-Kâsım Abdîrrahman, 156
Cüz', el-Ensârî, 133
Cüz', el-Gıtrîfî, 134
Cüz', Guncâr el-Buhârî, 161
Cüz', Hâmid b. Muh. b. Şu'ayb, 153
Cüz', Hanbel b. İshâk, 153
Cüz', el-Hasan b. Ah. el-Muhalledî, 167
Cüz', el-Hasan b. Ah. ez-Zâhid, 165
Cüz', el-Hasan b. Ali eş-Şâmûhî, 164
Cüz', el-Hasan b. Arefe, 132
Cüz', el-Hasan b. Mûsâ el-Bağdâdî, 153
Cüz', el-Hasan b. Süfyân, 132
Cüz', el-Hıdır b. el-Fadl el-Ğâzî, 152
Cüz', Hibetullah b. Ah. b. el-Efkânî, 157
Cüz', el-Hilâlî, 137
Cüz', el-Huseyn b. Muh. el-Hinnâ, 156
Cüz', Hilâl b. Muh. b. Ca'fer el-Haffâr, 148
Cüz', İbn ahî Mîmî, 142
Cüz', İbn Alem, 158
Cüz', İbn Ameşlik, 145
Cüz', İbn Bişrân, 134
Cüz', b. Dizîl, 151
Cüz', İbn Bukeyr, 141
Cüz', İbn ebî'z-Zehr el-Verrâk, 162
Cüz', İbn Fil, 134
Cüz', İbn Kâmiyâr, 146
Cüz', İbn Mâkûlâ, 148
Cüz', İbn Mahled el-Attâr, 136
Cüz', İbn Mellâs, 133
Cüz', İbn Mencûf, 134
Cüz', İbn Nuceyd, 133
Cüz', İbn Râheveyh, 152
Cüz', İbn Rizkaveyh, 145
Cüz', İbn Tertâl, 133
Cüz', İbnü Alem, 170
Cüz', İbnü Bâkeveyh, 170
Cüz', İbnü ebî Dülef, 167
Cüz', İbnü Ufeyce, 144
Cüz', İbnü'l-Haymî, 164
Cüz', İbnü'l-Mukâbirî, 165
Cüz', İbnü'l-Mukri, 143
Cüz', İbnü'n-Nehhâs, 142
Cüz', İbnü's-Sakâ, 166
Cüz', İbnü's-Semerkandî, 151
Cüz', İbnü's-Şahî, 163
Cüz', İbn Tayyib, el-Kâdî el-Cülâbî, 144

Cüz', İbnü'z-Zemlekânî, 171
Cüz', İbr. b. Ah. b. Abdilmuhsin el-Gurrâfî, 163
Cüz', İbr. b. Muh. el-Müzekkî, 141
Cüz', İsmâ'il es-Saffâr, 134
Cüz', Kâkû, 142
Cüz', el-Kâsım b. Ali el-Harîrî, 149
Cüz', el-Kiccî, 140
Cüz', el-Kudeymî, 149
Cüz', Lüveyn, 134
Cüz', Mâlik b. Ah. el-Bânyâsî, 154
Cüz', el-Matirî, 144
Cüz', el-Mehâmîlî, 139
Cüz', Muh. b. Abdillâh b. Umerveyh, 158
Cüz', Muh. b. Ah. ez-Zühli, 151
Cüz', Muh. b. Ali b. Ah. b. Abdilvâhid el-Makdisî, 171
Cüz', Muh. b. Ali b. el-Hasan, el-Alevî, 144
Cüz', Muh. b. Ali el-Felekî, 167
Cüz', Muh. b. Âsım es-Sekafî, 144
Cüz', Muh. b. el-Ferec el-Ezrak, 143
Cüz', Muh. b. el-Hâris b. Ebyad, 168
Cüz', Muh. b. İbr. el-Vânî, 168
Cüz', Muh. b. Mûsâ b. Fadâle, 143
Cüz', Muh. b. Ömer b. Muh. b. Selem el-Cu'âbî, 167
Cüz', Muh. b. Sinân el-Kazzâz, 144
Cüz', Muh. b. Süleymân b. Yûsuf er-Rebe'î, 168
Cüz', Muh. b. Yahyâ ez-Zühli, 150
Cüz', Muh. b. Yezid b. Abdissamed, 155
Cüz', Muhibbuddîn Abdullâh b. Ah. el-Hanbelî, 159
Cüz', Muşrik b. Abdillâh, 170
Cüz', Mü'mel b. İhâb, 144
Cüz', Naddâr binti Muh., 156
Cüz', Nasr b. Ah. el-Merciyy, 148
Cüz', Nasrullah b. es-Saffâr, 158
Cüz', Nu'aym b. Hammâd, 148
Cüz', Osmân b. Ömer ed-Derrâc, 146
Cüz', Ömer b. el-Hasan el-Uşnânî, 146
Cüz', Râfî' b. Usam, 167
Cüz', Reşidüddîn el-Attâr, 134
Cüz', Sa'dân b. Nasr, 151
Cüz', Sa'îd b. Ah. el-Ayyâr, 149
Cüz', es-Sekafî, 137, 142
Cüz', es-Serrâc, 155
Cüz', es-Silefî, 138
Cüz', Sül. b. Yûsuf b. ebî'l-Hakkârî, 158
Cüz', et-Taberânî, 149
Cüz', et-Taberî, 149
Cüz', Tâhir b. ebî Gâlib, 158
Cüz', el-Vahşî, 139

Cüz', Yahyâ b. İbr. el-Müzekkî, 141
 Cüz', Yahyâ b. Muh. b. el-Huseyn et-Temîmî, 157
 Cüz', Yahyâ b. Muh. el-Hâşimî, 150
 Cüz', el-Yeşkerî, 140
 Cüz', el-Yünârtî, 153
 Cüz', el-Yünîni, 147
 Cüz', Yûsuf b. İbr. b. Cümle, 157
 Cüz', Zâhir b. Tâhir, 152
 Cüz', ez-Zehebî, 151
 Cüz', Zekerîyyâ' b. Yahyâ et-Tâ'îfî, 152
 Cüz', ez-Zemahşerî, 152
 Cüz' ehâdis muntekâ, İbn Abdilhâdî, 141
 Cüz' ehâdis ve esânîdu avâli, b. Zahîre el-Kureşî, 170
 Cüz' ehâdisi'l-hulefâ, el-Hasan b. Ubeydillah el-Ebzârî, 165
 Cüz' Eyyûb, 135
 Cüz' fi'l-kunâ ve'l-esmâ, İbnü'l-Kayserânî, 247
 Cüz' fi cem'i turuki Keffâreti'l-meclis, İzzüddîn b. Cemâ'a, 232
 Cüz' fi ekli't-tîn, Ebû'l-Kâsım b. Mende, 23
 Cüz' fi esmâi'l-müdellesin, es-Suyûtî, 423
 Cüz' fi fadli leyleti'n-nısfî min Şa'bân, İbnü'd-Dübeysî, 56
 Cüz' fi fadli Makâmî İbrâhimi'l-Halîl Aley-hissalâtü ve's-selâm, 90
 Cüz' fi fadli Receb, 55
 Cüz' fi fadli sûreti'l-İhlâs, 137
 Cüz' fi fadli Şa'bân, 56
 Cüz' fi fadli'l-ilm ve-ehlihî, b. Hazm, 80
 Cüz' fi turuku Men hafıza alâ ümmeti erba'ne hadîsan, Suyûtî, 232
 Cüz' fi zemmi ekli't-tîn, 340
 Cüz' fi'l-cerâd, 340
 Cüz' fi'r-rivâye anî'l-cinn ve-hadisihim, 443
 Cüz' fihî beyânü mezhebi ehli'l-hadis ve's-sünne, 33
 Cüz' fihî evhâmu ebî Al. el-Buh. fi ta'rihi'l-kebir, 260
 Cüz' fihî zikrül-kırâat ale'l-muhaddisin ve's-semâ', 443
 Cüz' fihî'l-meclisu'l-müntehab fi fadli Şeh-rillah Receb, 55
 Cüz' fihî'r-ruvât anî'l-Buhârî, 418
 Cüz' fihî'l-erba'ûnu'l-avâli mine'l-musâfahât ve'l-muvâfakât ve'l-ebdâl, Ali b. Ahmed b. Balbân, 209
 Cüz' fihî defut-tesrib alâ men fessere me'at-tesvib, 83
 Cüz' fihî ehâdis ve-fevâ'id hisân avâli, Ali

b. Muh. b. Ömer el-Ezdî, 161
 Cüz' fihî ehâdis an aşeretî meşâyihî min ashâbî Ebî Alî el-Hasan b. Ah. b. el-Hasan el-Haddâd, 147
 Cüz' fihî ehâdis an tis'a aşere şeyhan min ashâbî Ebî Hafs Ömer b. Muh. b. Taberzed, 158
 Cüz' fihî ehâdis humâsiyyât ve-südâsiyyât, Mansûr b. Mes'ûd b. el-Gaznevî, 189
 Cüz' fihî ehâdis müselsele, İbnü Fertûn, 127
 Cüz' fihî ehâdis ve-ahbâr, Muh. b. Yahyâ es-Sûlî en-Nedîm, 172
 Cüz' fihî ehâdis ve-enâşid, Takiyüddîn b. Mutî, 144
 Cüz' fihî ehâdis ve-fevâ'id ve-inşâdât, Esirüddîn Muh. b. Yûsuf, 183
 Cüz' fihî ehâdis, Ebû Nu'aym el-İsbehânî, 148
 Cüz' fihî ehâdisu hisân, Ca'fer b. İbr., 164
 Cüz' fihî ehâdisu's-sefer, 60
 Cüz' fihî Erba'ûn hadîsen mine's-sihâhi'l-avâli'l-muhrace min mesmû'âtî Tâcidîn, 199
 Cüz' fihî Erba'ûn hadîsen muhracetun fi erba'in bâban, b. Halfûn, 210
 Cüz' fihî Erba'ûne hadîsen min müsnedi Selmânî'l-Fârisî, 195
 Cüz' fihî evhâmu Ebî Abdillâh el-Buhârî, 3
 Cüz' fihî fadâ'ilü leyleti'n-nısfî min Şa'bân, b. Asâkir, 56
 Cüz' fihî fadlu Âyeti'l-Kürsî, ez-Zehebî, 151
 Cüz' fihî fadlu sûreti'l-İhlâs, 148
 Cüz' fihî fadlu sûreti'l-İhlâs, el-Hasan b. Muh. el-Hallâl, 166
 Cüz' fihî garâibu'l-esânîd, Ebû'l-Ganâ'im en-Nersî, 235
 Cüz' fihî haberu İreme zâtî'l-imâd, 143
 Cüz' fihî hadîsu Münker ve-Nekir ve-hadîsü Züreyb vasiyyi İsâ, 146
 Cüz' fihî hadîsu Nihî Mısır, b. en-Nakûr el-Bezzâz, 162
 Cüz' fihî hadîsu'r-rahmeti'l-müselsele, 129
 Cüz' fihî intikâ min hadîsi Ehli'l-Basra, b. Mürdeveyh, 170
 Cüz' fihî ma'ntehabehu't-Taberânî li-ibnihî Ebî Zerr, 149
 Cüz' fihî meclis fi zikri'l-harr ve'l-berd, el-Medîni, 348
 Cüz' Fihî meclisân an Ebî Bekr Muh. b. Abdillâh b. İshâk er-Rabâtî ve Ahmed b. Yûnus ed-Dabbî, 352

Cüz' fihî medhu lâbisi's-sûf ale'd-diyâne ve's-safâ', 366
 Cüz' fihî men haddese ve-nesiye, el-Hatîb, 315
 Cüz' fihî men revâ hüve ve-ebûhu ve-cedduhû, 423
 Cüz' fihî meni'smuhu Atâ' min ruvâtî'l-ilm, 423
 Cüz' fihî mes'ele fî'l-icâze li'l-mechûl ve'l-ma'dûm, 315
 Cüz' fihî mes'etü'l-cehr bi'l-Kur'ân fî't-tavâf, 141
 el-Cüz' fihî min Emâli Ebi Bekr Muh. b. el-Hasan el-Habbâzî, 350
 Cüz' fihî min hadisi Ebi'l-Abbâs Cumah b. el-Kâsım el-Müezzın Ebi Kusayy, 171
 Cüz' fihî min hadisi ebi Ali Hamza b. Muh. b. İsâ el-Kâtib an Nu'aym b. Hammâd el-Huzâ'î ve-min hadisi İbr. b. Şerîk ve-Ahmed b. es-Sakar, 165
 Cüz' fihî min hadisi Ebi Ali Muh. b. Abdilhamîd b. Âdem el-Fezâri ed-Dimaşkı ve-min hadisi'l-Kâdi Ebi Bekr Ah. b. Ali el-Mervezî, 160, 165
 Cüz' fihî min hadisi Ebi Bekr Muh. b. Abdillâh eş-Şâfî'î ve-Ebi Kılâbe, 162
 Cüz' fihî min hadisi Ebi Bekr Muh. b. İbr. b. Muh. el-Kureşî el-Adevî an şuyûhihi, 144
 Cüz' fihî min hadisi Ebi'l-Abbâs Muh. b. Yûnus el-Kudeymî, 142
 Cüz fihî min hadisi Ebi Ömer el-Utâridî ve-Gulâm Halîl ve-Ebi Ali el-Busrâ'î, 170
 Cüz' fihî min hadisi Sa'îd b. Mansûr, 148
 Cüz' fihî min hadisi Süfyân b. Uyeyne, 142
 Cüz' fihî min hadisi Yûnus b. ebi İshâk es-Sebe'î, 148
 Cüz' fihî muntekâ min hadisi Takiyyiddin b. eş-Şeyh Şemsiddin b. el-Mecdi'l-Ba'li, 151
 Cüz' fihî müselâat mine'l-ehâdis ve'l-âsâr, 126
 Cüz' fihî müsnedu'l-mukillîn mine'l-umerâ' ve's-selâtin, Temmâm er-Râzi, 228
 Cüz' fihî Nüşatu Abdilaziz b. el-Muhtâr an Süheyl b. ebi Sâlih an ebihî an Ebi Hureyre, 146
 Cüz' fihî rivâyetu'l-ekâbir ani'l-asâgîr, 354
 Cüz' fihî selâse aşer hadisen muvâfakaten min Muvattâi Ebi Mus'ab, 6
 Cüz' fihî semânüne hadisen an semânîne şeyhan, el-Âcurrî, 213

Cüz' fihî sitte ehâdis mimma karube seneduhû, 157
 Cüz' fihî turuku hadisi lâ yeşkurullahe men lâ yeşkuru'n-nâs, ed-Dimyâtî, 231
 Cüz' fihî turuku hadisi'l-Mi'râc, Ebû Nu'aym, 231
 Cüz' fihî vefeyâtu kavmin mine'l-Misriyyin ve neferin..., 429
 Cüz' fihî'l-ehâdisu'lleti iceme'a fi isnâdihâ erba'atun mine's-sahâbe yervî ba'duhum an ba'd, 354
 Cüz' fihî'l-ehâdisü'l-mi'e, İbn ebi Şureyh, 143
 Cüz' fihî's-semâ min kelâmi's-şeyh es-Sülemî, 366
 Cüz' fihî inde'r-Râzi min hadisi'l-imâm Ahmed ve..., 141
 Cüz' fihî verede fî'l-Mehdî, İbn Haceri'l-Heytemî, 231
 Cüz' fihî mine'â mine's-sahâbe mi'e ve-işrin, b. Mende, 258
 Cüz' fihî mine'â mine's-sahâbe fî'l-kebâ'ir, 258
 Cüz' fihî min tükellemu fihî ve-huve müsekun, ez-Zehebi, 321
 Cüz' men haddese ve nesiye, ed-Dârekutnî, 136
 Cüz' men revâ an ebihî an ceddihi, İbn ebi Hayseme, 353
 Cüz' men revâ huve ve-ebûhû ve-cedduhû, 136
 Cüz' min ehâdisihî, Ebû Arûbe el-Harrânî, 153
 Cüz' min hadisi Abdilaziz b. ebi Hâzım an Hişâm an ebihî an Aîşe, 150
 Cüz' min hadisi Amr b. Dînâr an İbn Abbâs, 228
 Cüz' min hadisi ebi Ah. Muh. b. Ubeydilâh b. Yûsuf el-Buhârî, 153
 Cüz' min hadisi Ebi sa'îd Abdillâh b. Sa'îd el-Eşacc, Yezdâd b. Abdirrahman, 157
 Cüz' min hadisi Süfyân es-Sevri ve-Şu'be ve-Mâlik ve-Ebi Hanîfe ve'l-mukillîn, b. ebi's-Serî el-Bekkâ'î, 226
 Cüz' min hadisi'l-Âcurrî an Ebi Şu'aybi'l-Harrânî, 142
 Cüz' min hadisi'l-Âcurrî, 141
 Cüz' min hadisi'l-Kâsım b. Mûsâ'l-Eşyeb ve-min hadisi Zekerıyyâ b. Yahyâ es-Siczi ve gayrihi, 159
 Cüz' min hadisihi an şuyûhihi, Ebû Arûbe el-Harrânî, 153
 Cüz' min hadisihi ani'n-Nesâ'î, 149

Cüz' min hadisihi, Ebû Bekr eş-Şâfi'i, 138
Cüz' min hadisihi, İbnü'l-Kayserânî, 156
Cüz' min hadisihi, Silefi, 138
Cüz' min hadisihi, b. ebî'l-Fevâris, 149
Cüz' min Ta'rihi Ebi Sa'id Hâşim b. Mer-sed et-Taberânî an Yahyâ b. Ma'in fi'ttadil, 261
Cüz' mine'l-ehâdisi'l-müntekâti'l-avâli anı's-şuyûhi'llezîne haddese anhu-mu'l-Buhârî, İbnü Dizil, 360
el-Cüz' min mesmû'âtihî, İbn Asâkir, 146
Cüz' turuki hadisi İsmah yusmehu leke, Mürtedâ ez-Zebidi, 231
Cüz' turuki hadisi Vasiyyeti'n-Nebî Sallalahu aleyhi ve-selleme li-İbni Abbâs, b. Tûlûn, 232
el-Cüz' yahtevî ale'l-hadisi'l-müselsel an selâ-seti meşâyihî ve-ale'l-ehâdisi's-sitteti'l-İrâkiyye, 157
el-Cüz'ül-mulakkab bi'd-dinâr min hadisi'l-meşâyihî'l-kibâr, ez-Zehebi, 151
Cüz'ü Bekr b. Bekkâr, 155
Cüz'ü Bekr, 155
Cüz'ü Bibâ, 143, 155
Cüz'ü Ebî'l-Cehm, 154
Cüz'ü Hanbel, 153
Cüz'ü Hayseme, 152
Cüz'ü İbn Cevsâ, 154
Cüz'ü İbni't-Tilâyâ, 136
Cüz'ü İshâk, 152
Cüz'ü muvâfakâtı Abdillâh b. Yezid b. el-Mukri, 159
Cüz'ül-bitâka, 136
Cüz'ül-kanâ'at, 135
Cüz'ü's-Selâm min Seyyidi'l-enâm, 192
Cüz'ül-âli, el-Büşenci, 145
Cüz'ül-Bânyâsi, 154
Cüz'ül-Berâgis, 156
Cüz'ül-Beytûte, 155
Cüz'ül-Câbirî, 154
Cüz'ül-Cemâl, 162, 153
Cüz'ül-ekâbir, İbn Mahled, 136
Cüz'ül-Gâzi, 152
Cüz'ül-Haffâr, 148
Cüz'ül-Kâdiri, 150
Cüz'ül-Kudûri, 150
Cüz'ül-manzûm ve'l-mensûr, 146
Cüz'ül-Verrâk, 148
Cüz'un min hadisi Me'mûn b. Hârûn anî'l-Hüseyn b. İsâ el-Bistâmî, 167
Cüz'un-na'leyn, 59
Cüz'üs-sâ'inîş-Şehhâzi, 150
Cüz'üs-sânî min hadisi Abdillâh b.

Mes'ûd, 150
Cüz'üt-Turukkufi, 154
K. ed-Dahâyâ ve'l-akika, Ebû's-Şeyh, 50
Da'î't-tarâb fi ensâbi'l-Arab, 253
K. ed-Da'vât, Ebû Abdillâh el-Hâkim, 73
K. ed-Da'vât, Müstağfirî, 71
K. ed-Da'vâti'l-kebîr, el-Beyhakî, 72
K. ed-Delâ'il, İbnü's-Sem'ânî, 217
ed-Delâ'il fi ihtilâfi'l-ulemâ, 41
ed-Delâ'il fi şerh mâ ağfeluhu Ebû Ubeyd ve İbn Kuteybe min Ğarbi'l-hadis, 331
Delâ'ilü'l-i-câz, Ebû Avâne el-İsferâyînî, 218
Delâ'ilü'n-nübüvve, b. Delhâs el-Uzarî, 217
Delâ'ilü'n-nübüvve, b. Şâhin, 217
Delâ'ilü'n-nübüvve, Ebû Bekr en-Nakkâş, 217
Delâ'ilü'n-nübüvve, Ebû Nu'aym el-İsbehânî, 216
Delâ'ilü'n-nübüvve, el-Beyhakî, 216
Delâ'ilü'n-nübüvve, el-Firyâbi, 217
Delâ'ilü'n-nübüvve, el-Harkûşî, 217
Delâ'ilü'n-nübüvve, el-Mahâmîlî, 217
Delâ'ilü'n-nübüvve, İbn ebî'd-Dünyâ, 217
Delâ'ilü'n-nübüvve, İbnü Mende, 217
Delâ'ilü'n-nübüvve ve-ma'rifetu ahvâli şahibi's-şerî'a, 216
Delâ'ilü'r-risâle, İbn Futays, 218
ed-Delâle fi fevâ'idir-Risâle, 364
Delîlu'l-kâsidin, 367
Derecâtü Mirkâtî's-su'ûd, 403
K. Derecâtî't-tâ'ibin ve-makâmâtî'l-kâsidin, 365
K. Derecâtî't-tâ'ibin ve-makâmâtî's-siddikin, 57
Derru's-sahâb fi beyânı mevadi' vefeyâtî's-sahâbe, 259
Derru's-sahâbe fimen dehaile Mısre mine's-sahâbe, 259
ed-Dirâye fi muntahabi tahrîci ehâdisi'l-Hidâye, 391
ed-Dibâc alâ Sahih Müslim, 403
ed-Dibâcu'l-mühezzebe fi ma'rifeti a'yânî'l-mezheb, 295
ed-Dibâcu'l-müzehhebe fi usûli'l-hadis, 440
K. ed-Dirâye fi ma'rifeti'r-rivâye, 444
Divânü'd-du'afâ, 422
Divânü'n-Nesâî, 25
Diya' üli'l-emr ve'l-mücâhidin fi sireti'n-Nebî ve'l-hulefâ'ir-râşidin, 221
K. ed-Diyâf, 52
Diyâu'l-enâm bi-avâliyyi'l-Bulkinî, 359

K. ed-Du'â, Ebû Abdillâh el-Hâkim, 73
K. ed-Du'â, el-Hattâbî, 73
K. ed-Du'â, el-Mahâmîlî, 72
K. ed-Du'â, İbn ebî Âsım, 73
K. ed-Duâ, İbn ebî'd-Dünyâ, 71
K. ed-Duâ, et-Taberânî, 71
K. ed-Du'â, Yûsuf b. Ya'kûb, 72
K. ed-Duafâ, el-Fellâs, 319
ed-Du'afâ' ve'l-mecrûhîn, 316
K. ed-Du'afâ' ve'l-mensûbîn ilâ'l-bid'ati mine'l-muhaddisin ve'l-ilel, es-Sâcî, 319
K. ed-Du'afâ' ve'l-metrûkin, b. el-Cârûd, 319
K. ed-Du'afâ' ve'l-metrûkin, b. el-Cevzî, 422
K. ed-Du'afâ' ve'l-metrûkin, b. es-Seken, 319
K. ed-Du'afâ' ve'l-metrûkin, ed-Dârekutnî, 319
K. ed-Du'afâ'ül-kebir, 316
K. ed-Du'afâ, Buhârî, 316
K. ed-Du'afâ, Ebû Nu'aym, 317, 319
K. ed-Du'afâ, ed-Dûlâbî, 316
K. ed-Du'afâ, el-Ezdî, 317
K. ed-Du'afa, el-Hâkim, 319
K. ed-Du'afâ, et-Temimî, 319
K. ed-Du'afâ, İbnü'l-Berkî, 316

K. ed-Du'afâ, ve'l-metrûkin, b. el-Cevzî, 319
ed-Du'afâ'us-sağır, Buhârî, 316
ed-Duafâ' ve'l-kezzâbîn ve'l-metrûkin min ashâbi'l-hadis, 319
ed-Dürer, el-Bûnî, 435
ed-Dürer fi ihtisâri'l-meğâzi ve's-siyer, 407
ed-Dürerü'l-gavâli fi'l-ehâdisi'l-avâli, 357
ed-Dürerü'l-levâmî' fi'l-keâm alâ ehâdisi Cem'il-cevâmi, 386
ed-Dürerü'l-masnûa fi'l-ehâdisi'l-mevdûât, 325
ed-Dürerü'l-müntehab bi-tekmileti Ta'rihi Haleb, 276
ed-Dürerü'l-müntesire fi'l-ehâdisi'l-müştehire, 395
ed-Dürerü's-seniyye fi nazmî's-sireti'n-Nebeviyye, 409
ed-Dürretü'l-lâmî'a fi beyân kestrin mine'l-ehâdisi's-şâ'i'a, 395
ed-Dürretü'l-mudî'a fi's-salât alâ Hayri'l-beriyye, 204
ed-Dürretü's-semine fi ahbâri'l-Medine, 268
ed-Dürretü's-semine fi fadâ'ili'l-Medine, 88
ed-Dürre'l-gâli fi'l-ehâdisi'l-avâl, 362

ed-Dürre'l-hâlis fi'l-mu'cizât ve'l-hasâ'is, 217
ed-Dürre'l-mensûr fi tefsiri Kitâbi'l-Azîz bi'l-me'sûr, Suyûtî, 400
ed-Dürre'l-mulahhas mine't-Tekassî ve'l-Mulahhis, 8
ed-Dürre'l-mültakat fi tebyîni'l-galat, 105
ed-Dürre'l-vustâ fi müşkilî'l-Muvattâ, 8
ed-Dürre'n-nazîm fi mevlidi'l-Nebiyyi'l-kerîm, 411
ed-Dürre'n-nefis fimâ yuhtâcu ileyhi fi'ttidâit-tedris, 443
ed-Dürre'n-nesir, 333
Dürer fi hadisi Seyyidi'l-Beşer, 386
Dürerü'd-derâri fi şerh rubâ'iyâti'l-Buhârî, 187
Dürerü'l-bihâr li-ehâdisi'l-kısâr, 386
Dürerü'l-kalâid ve-gurerü'l-fevâ'id fi ahbâri'l-Endülüs ve-umerâihâ ve-tabakâtı ulemâihâ ve şuarâihâ, 275
Dürretü'l-mudî'e fi's-sireti'n-nebeviyye, 221
Dürretü'l-havâss fi şerhi Urcuzeti'l-ihtisâs, 442
Dürretü'l-hicâl fi esmâ'ir-ricâl, 429
Dürre'l-munazzam fi mevlidi'n-Nebiyyi'l-mu'azzam, 411
Dürre's-sehâbe fi vefeyâti's-sahâbe, 426
Düsturu'l-müzekkirin, 367
K. ed-Düvel, 271
Düvelu'l-İslâm, 271
K. el-Ebâtîl, el-Cûzekî, 325
K. el-Ebdâlî'l-âliyye ve'l-musâfahât, 359
Ebdâdu'l-avâli, İbn Teymiyye, 357
el-Ebdâlu'l-avali, İbn Halil, 356
K. el-Ebdâlî'l-muhrace mine's-sihâh ve'l-hisân ve'l-avâli, İbn Asâkir, 358
K. el-Ebhâs, 60
el-Ecvibetu'l-fâdile li'l-es'ileti'l-aşereti'l-kâmile, 440
el-Ecvibetu'l-mardiyye ammâ su'iltu anhu mine'l-ehâdisi'n-Nebeviyye, 397
el-Eczâ'u'l-Ca'diyyât, 137
el-Eczâ'u'l-Ğaylâniyyât, 138
el-Eczâ'u'l-Hila'ıyyât, 137
el-Eczâ'u'l-Kat'ıyyât, 139
el-Eczâ'u'l-Kencerüdiyyât, 139
el-Eczâ'u'l-Mehâmiliyyât, 139
el-Eczâ'u'l-Muhallisiyyât, 140
el-Eczâ'u'l-Vahşiyyât, 139
el-Eczâ'u'l-Yeşkeriyyât, 140
el-Eczâ'u's-Sekafiyyât, 137
el-Eczâ'u's-Silefiyyât, 138
el-Eczâ'u't-Tuyûriyyât, 138
K. el-Edâhi, İbn ebî Hâtim, 50

K. el-Edâhi, İbn ebî'd-Dünya, 50
K. el-Edeb, Ebû's-Şeyh, 75
K. el-Edeb, ed-Dügûlî, 76
K. el-Edeb, el-Beyhakî, 75
K. el-Edeb, İbn ebî Âsım, 76
K. el-Edeb, İbn ebî Şeybe, 76
Edebu'n-nüfus, el-Âcurrî, 363
Edebu's-sohbe, es-Sülemî, 363
Edebül-müfred, Buhârî, 76
K. el-Efrâd, İbn Şâhîn, 235
K. el-Efrâd, ed-Dârekutnî, 235
K. el-Efrâd, İshâk er-Remlî, 236
el-Efrâd, İbn Ruzayk, 235
el-Efrâd, İbnü Şâzân, 236
el-Efrâdu'l-muhrace min usûli Ebi'l-Ha-
san, 235
Ehâdis, Abdullah b. Ca'fer el-Câbirî, 154
Ehâdis, Abdurrahman b. Bişr b. el-Ha-
kem, 143
Ehâdis, Abdurrahman b. el-Abbâs el-
Esamm, 143
Ehâdis, Abdurrahman b. Muh. el-
Cevherî, 143
Ehâdis, Ah. b. Muh. b. Yâhyâ en-
Nisâbüri, 162
Ehâdis, Ali b. Ma'rûf el-Bezzâz, 166
Ehâdis, Bekr b. Ah. eş-Şîrâzî, 158
Ehâdis, Ebû Ahmed el-Faradî, 142
Ehâdis, Ebû'l-Huseyn Abdülhakk, 161
Ehâdis, Ebû's-Şeyh, 150
Ehâdis, ed-Dâmgânî, 144
Ehâdis, el-Hasan b. Mûsâ el-Bağdâdî, 153
Ehâdis, el-Kâsım b. Mûsâ, 159
Ehâdis, İbnü'l-Mukîr, 142
Ehâdis, İbnü's-Şarkî, 162
Ehâdis, Muh. b. Âsım es-Sekafî, 144
Ehâdis, Muh. b. Hamza b. ebî'l-Alâ, 147
Ehâdis, Muh. b. Yahyâ b. Sa'îd b. Ferrûh,
 172
Ehâdis, Müslim b. İbr. el-Ferâhidî, 144
el-Ehâdis fî salâti'd-duhâ, 48
el-Ehâdis ve'l-ahbâr ve'l-eş'âr ve'l-hikâyât,
 144
Ehâdisu muntekâ ale's-Şeyh Ebi'l-
Mekârim, İbnü'l-Kayserânî, 156
Ehâdis an cemâ'atin min meşâyihî Bağ-
dâd, 156
K. el-Ehâdis fî fadli'l-İskenderiyye ve-
Askalân, 90
Ehâdis fî's-sehâ' ve'l-cüd min Fevâ'idî
Ebi'l-Huseyn Abdilvehhâb b. el-Hasan
b. el-Velîd el-Kilâbî an süyûhihi, 179
Ehâdis muvâfakât ve ebdâl muntehabe
min mesmû'ati Ebi İshâk İbr. b. Ali et-

Tarsûsî, 157
Ehâdis muntehabe min eczâ'is-Şeyh Ebi
Mansûr el-Hücânî, es-Silefî, 138
Ehâdis muntehabe, Muh. b. Ca'fer el-
Enbârî, 145
Ehâdis mütebâyeti'l-esânîd usreti'l-vad',
 İbn Abdilhâdî, 141
Ehâdis ve-fevâ'id muntekâ min Kitâbi'z-
zîkr, 74
Ehâdis ve-hikâyât intehebehâ min usûli
kütübi's-Şeyh Ebi Abdillâh et-Taberî,
es-Silefî, 138
Ehâdis ve-hikâyât min fevâ'idî Ebi Sa'îd
el-Bağdâdî, 179
Ehâdis ve-hikâyât, Ebû Mûsâ el-Medinî,
 144
Ehâdis yervîha'l-kussâs âni'n-Nebî Sallal-
lahu aleyhi ve-sellem ve-ba'duhâ anil-
lahi te'alâ, 329
Ehâdisu Affân b. Müslim, 156
Ehâdisu avâlî, İbnü Hâmil el-Harrânî, 360
Ehâdisu avâlî muvâfakât ve-hikâyât ve-
insâdât, İbnü'n-Nûr, 360
Ehâdisu avâlî ve-fevâ'idü muntekâ, 361
el-Ehâdisu'l-avâlî, Ah. b. Ömer b. Ali, 361
el-Ehâdisu'l-avâlî'l-muntekâ Ali b. Ah. b.
Abdilmuhsin, 360
el-Ehâdisu'l-avâlî'l-muntekâ mine's-sihâh
ve'l-hisân ve'l-garâ'ib, İbnü'l-Kas-
 tallânî, 362
el-Ehâdisu'l-avâlî, b. Hayrûn, 362
Ehâdisu Ebi Abdirrahman Abdillâh b.
Yezîd el-Mukrî' el-Adevî el-Ömerî, 158
Ehâdisu Ebi Umeyr ve-Bekr b. Bekkâr,
 150
Ehâdisu Ebi'z-Zübeyr an gayri Câbir, 150
el-Ehâdisu'l-erba'in fî emsâli Afsahî'l-
Emin, 207
el-Ehâdisu'l-erba'in fî fadâ'il Seyyidi'l-
mürselîn, 207
el-Ehâdisu'l-erba'in fî fadli'r-rahme ve'r-
râhi-min, b. Tûlûn, 202
el-Ehâdisu'l-erba'in fî vucûbi tâ'ati emiri'l-
mü'minin, 207
K. el-Ehâdisi'l-ilahiyye, 120
K. el-Ehâdisi'l-muhrace fî muhtasari ebî
İbr. İsm. b. Yahyâ el-Müzenî bi'l-
esânîd, 141
Ehâdisu Hişâm b. Ammâr, el-Cenzerûzî,
 229
Ehâdisu Muh. b. Hucâde, et-Taberânî,
 225
Ehâdisu muntekâ ve-hikâyatu muntahibe,
 Abdurrahîm b. Abdilhâlik, 159

Ehâdisu muntekât ve-garâ'ibu elfâzi Rasûlillah (sav) mimmâ yuhtâcu ilâ isti'mâlihi, 147
Ehâdisu muntekâti avâl, es-Silefi, 360
Ehâdisu sitte fi me'an sitte min turuki ruvâti sitte an huffâzi sitte min..., 148
Ehâdisu'l-ahkâm, 384
el-Ehâdisu'l-erba'ini'l-müsâvât bi-nisebi's-sikât, el-Kâzârûni, 210
el-Ehâdisu'l-kudsiyye (erba'iniyye) ve'l-kelimâti'l-insiyye, Ali b. Sultân el-Kârî, 121
el-Ehâdisu'l-mi'e, İbn Kudâmeti'l-Hanbeli, 214
el-Ehâdisu'l-müselâat, b. Bundâr, 128
el-Ehâdisu's-sihâh ve'l-garâ'ib, el-Mizzî, 143
el-Ehâdisu's-subâ'iyât, Yûsuf b. Halîl ed-Dimaşki, 190
el-Ehâdisulleti'ctemea fihâ erba'atün mine's-sahâbe yervî ba'dun an ba'd, 354
el-Ehâdisu'lleti hûlefu fihâ Mâlik fi'l-Muvattâ', 9
el-Ehâdisü'l-müsneve ilallah, 120
Ehâdisu'n-nüzûl, ed-Dârekutnî, 44
Ehâdisu'r-rübâ'iyât, 187
Ehâdisu's-şî'r, 60
Ehâdisu't-tâ'lik, İbnü'l-Cevzi, 337
Ehâdisu't-tivâl, 56
Ehâdisu'l-uşâriyât, Zeynüddin el-İrâkî, 205
Ehâdisü'l-Fudayl b. İyâd et-Temimi el-Yerbû'i el-Mervezi, 224
Ehâdisü'l-kudsiyye, 120
Ehâsinü'l-mahâsin, 292
K. el-Ehvâl, 65
Ehvâlu'l-Kiyâme, 65
Elf hadîs an mi'a şeyh, 214
Elfıyyetu's-Suyûtî, 432
Elfıyyetü'd-dürer fi ilmi'l-eser, 432
el-Elfıyye fi mustalahi'l-hadis, 432
el-Elfıyye fi's-siyer, 409
el-Elhân, 68
el-Elkâb ve'l-kunâ ve'n-nisbe, es-Sehâvî, 247
el-Elkâb, İbnü'l-Cevzi, 247
K. el-Elkâb ve'l-kunâ, eş-Şîrâzi, 244
K. el-Elkâbi'l-İslâmiyye, Ahmed b. Ömer el-Hassaf, 246
Elkâbu Kureys ve elkâbu'l-Yemen, 246
Emâli, Ah. b. Ali el-Harisî, 349
Emâli, Sa'leb, 344
Emâli, Abdulah b. Ömer, 350
Emâli, Abdullah b. Şebîh, 347

Emâli, Abdullah b. Yûsuf b. Ah., 349
Emâli, Abdülaziz el-Ezahî, 350
Emâli, Abdülaziz b. Ah., 350
Emâli, Abdülgâfir el-Fârisî, 341
Emâli, Abdülatif b. Muh., 351
Emâli, Abdülmelik b. Ali b. Şeğabe, 351
Emâli, Abdülmelik b. Bişrân, 342
Emâli, Abdürrezzâk b. Hemmâm, 347
Emâli, el-Ahfeş, 347
Emâli, Ah. b. Abdirrahman b. Ah. el-Yezdi, 349
Emâli, Ah. b. Alâ, 343
Emâli, Ah. b. Ali b. Abdillah b. Halef, 346
Emâli, Ah. b. Muh. b. Ca'fer el-Bahirî, 351
Emâli, Ah. b. Muh. b. Yûsuf, 345
Emâli, Ah. b. Selmân, 343
Emâli, Ali b. İbr. el-Kazvîni, 350
Emâli, Ali b. el-Müslim, 347
Emâli, Ali b. Muh. b. Ali el-Esvârî, 347
Emâli, b. Abdekeveyh, 346
Emâli, b. Abdeveyh, 345
Emâli, b. Ameveyh, 350
Emâli, b. Asâkir, 339
Emâli, b. Duhaym, 349
Emâli, b. Dûst el-Allâf, 345
Emâli, b. ebî'l-Fevâris, 341
Emâli, b. el-Bünânî, 351
Emâli, b. el-Cerrâh, 344
Emâli, b. el-Eruzî, 349
Emâli, b. es-Semmâk, 347
Emâli, b. Hübeyre, 347
Emâli, b. Mahmaş, 348
Emâli, b. Mulle, 347
Emâli, b. Mürdeveyh, 348
Emâli, b. Razkaveyh, 345
Emâli, b. Sem'ün, 345
Emâli, b. Şâhin, 341
Emâli, b. Taberzed, 350
Emâli, b. Ziyâd el-Kattân, 344
Emâli, ed-Dakikî, 345
Emâli, ed-Dibâci, 351
Emâli, ed-Dirâkûlî, 345
Emâli, ed-Dücâci, 352
Emâli, Ebû Abdillah, 340
Emâli, Ebû Ah. el-Assâl, 348
Emâli, Ebû Ah. el-Hâkim, 351
Emâli, Ebû Ali el-Bağdâdî, 347
Emâli, Ebû Bekr el-Bâtirkânî, 349
Emâli, Ebû Hafs el-Mukrî, 347
Emâli, Ebû Hâmid es-Serahsî, 344
Emâli, Ebû Muh. el-Kâsım b. Asâkir, 340
Emâli, Ebû Mutî, 347
Emâli, Ebû Nu'aym el-İsbehânî, 346

Emâli, Ebû Sa'îd en-Nakkâş, 346
Emâli, Ebû Ya'îâ el-Mevsilî, 346
Emâli, Ebû Zekerîyyâ b. Mende, 340
Emâli, Ebû Zûr'atî'l-İrâkî, 342
Emâli, Ebû'l-Hayr el-Kazvînî, 342
Emâli, el-Enbârî, 343
Emâli, el-Ensârî, 350
Emâli, el-Esamm, 348
Emâli, el-Esterâbâzî, 351
Emâli, Eymen b. Nâbil, 349
Emâli, el-Fadl b. Muh., 351
Emâli, el-Ferrâ, 350
Emâli, el-Gâzî, 349
Emâli, el-Hâkim, 340
Emâli, el-Hallâl, 340
Emâli, el-Hasan b. Abdilmelik, 345
Emâli, el-Hasan b. Ah., 348
Emâli, el-Hâşimî, 346
Emâli, el-Hatîb, 340
Emâli, Hibetullah b. Muh. el-Bağdâdî, 345
Emâli, Hibetullah b. Muh. en-Nisâbüri, 346
Emâli, el-Hirî, 348
Emâli, el-Huseyn b. Hârûn, 346
Emâli, İbn Düreyd, 345
Emâli, İbn Fencüveyh, 350
Emâli, İbn Hacer, 342
Emâli, İbn Hizâbe, 348
Emâli, İbn Mesleme, 349
Emâli, İbn Sasrî, 341
Emâli, İbnü'l-Attâr, 347
Emâli, İbnü's-Salâh, 342
Emâli, İbnü'l Harbî, 347
Emâli, İbnü'l-Bağandî, 343
Emâli, İbnü'l-Gürî, 350
Emâli, İbnü'l-Mulhamî, 349
Emâli, İsm. b. Ah. b. Ömer es-Semerkandî, 344
Emâli, İsm. b. Muh. et-Teymî, 349
Emâli, Kâdî'l-Meristân, 341
Emâli, el-Kâlî, 352
Emâli, el-Katî'î, 341
Emâli, el-Kuşeyrî, 351
Emâli, el-Lâlekâî, 352
Emâli, el-Ma'dânî, 348
Emâli, el-Mahâmîlî, 342
Emâli, Ma'mer b. Abdilvâhid b. el-Fâhir, 348
Emâli, el-Mancanîkî, 348
Emâli, el-Medîni, 347, 348
Emâli, el-Meyâncî, 346
Emâli, Meymûn b. Hamza, 351
Emâli, el-Mizzî, 350

Emâli, el-Muhallîs, 340
Emâli, Muh. b. Abdilvâhid b. Ubeydillah, 349
Emâli, Muh. b. Ah. b. Muh. es-Selmânî, 350
Emâli, Muh. b. Ah. ez-Zekvânî, 349
Emâli, Muh. b. Ahmed b. Abdilbâkî, 341
Emâli, Muh. b. Ali b. Sahr el-Ezdî, 350
Emâli, Muh. b. Amr b. el-Buhturî, 344
Emâli, Muh. b. el-Fadl, 350
Emâli, Muh. b. el-Huseyn, 344
Emâli, Muh. b. Hassân el-Busrî, 348
Emâli, Muh. b. Hâtîm el-Kazvînî, 348
Emâli, Muh. b. İbr. b. Ali el-Attâr, 350
Emâli, Muh. b. İbr. el-Cürcânî, 348
Emâli, Muh. b. Ömer el-Kevkebî, 349
Emâli, Muh. b. Yahyâ es-Sûlî, 349
Emâli, Mûsâ b. İsâ el-Fâsî, 351
Emâli, Münîr b. Ah.
Emâli, el-Müzekkî, 348
Emâli, Nasr b. Abdirrezzâk el-Cîlî, 350
Emâli, Nasr b. İbr, 346
Emâli, en-Nesâî, 349
Emâli, Nizâmu'l-mülk, 346
Emâli, Ömer b. ebî Sa'îd, 347
Emâli, Ömer b. el-Hasan, 346
Emâli, er-Râfî'î, 341
Emâli, Rizkullah b. Abdilvehhâb et-Temîmî, 345
Emâli, Sa'îd b. Seyyâr, 351
Emâli, es-Selâmî, 341
Emâli, es-Selmânî, 350
Emâli, es-Sem'ânî, 214, 345
Emâli, es-Silefî, 345
Emâli, eş-Şehrezûrî, 344
Emâli, Tîrâd b. Muh., 346
Emâli, Ubeydullah b. Muh, 351
Emâli, Yahyâ b. el-Huseyn, 351
Emâli, Yahyâ b. Yûsuf b. ebî'l-Fütûh, 351
Emâli, Yûsuf b. Hasan b. Abdilhâdî, 352
Emâli, Yûsuf b. Ya'kûb et-Tenûbî, 346
Emâli, Zeynüddîn el-İrâkî, 342
el-Emâli min kelimihî, İbr. b. Şehriyâr el-Kâzârûnî, 349
Emâli ve'l-kırâat, el-Harbî, 146
Emâli ve'l-kırâat, İbn Affân, 345
Emâliyyü mesânîdi Ebi Hânîfe, b. Kutlûboğâ, 343
Emâliyyü'd-Dabbî, 346
Emâliyyü'd-dürreti'l-fâhire fî keşfi ulûmi'l-âhire li'l-Gâzâlî, Suyûtî, 343
Emâliyyü'l-aşîyyât, el-Hâkim, 341
Emâliyyü'l-Baybarsîyye, 389
Emâliyyü'l-Ezkâr, İbn Hacer, 343

Emâliyyü'l-Halebiyye, 390
Emâliyyü'l-Hamsemi'e, es-Sem'ânî, 345
Emâliyyü'l-Hâşimî, 346
Emâliyyü'l-Mehâmîlî, 139
Emâliyyü'l-Muhibbiye, b. eş-Şihne, 351
Emâliyyü'l-muhrace alâ Muhtasarı İbni'l-Hâcib el-aslî, İbn Hacer, 343
Emâliyyü's-şâriha li-müfredâtî'l-Fâtîha, 341
Emâliyyü's-Şeyhûniyye Muh. b. Amr b. el-Buhturî, 344
Emârâtü'n-nübüvve, 217
el-Emr bi'l-ma'rûf ve'n-nehy ani'l-münker, 82
K. el-Emr bi'l-ma'rûf ve'n-nehy ani'l-münker, el-Ferrâ, 83
K. el-Emr bi'l-ma'rûf ve'n-nehy ani'l-münker, el-Hallâl, 83
K. el-Emri bi'l-ma'rûf ve'n-nehyi ani'l-münker, İbn ebî'd-Dünyâ, 65
K. el-Emsâl ve'l-evâ'il, Ebû Arûbeti'l-Harrânî, 78
K. el-Emsâl ve'l-istîşâdât, es-Sülemî, 78
K. el-Emsâl, Ebû Ahmed el-Askerî, 77
K. el-Emsâl, Ebû Hilâl el-Askerî, 77
K. el-Emsâl, Ebû'l-Hasan el-Askerî, 77
K. el-Emsâl, Ebû's-Şeyh, 78
K. el-Emsâl, el-Kâsım b. Sellâm, 77
K. el-Emsâl, el-Mufaddal ed-Dabbî, 78
K. el-Emsâl, Râmeihürmüzî, 77
K. el-Emvâl, Ebû's-Şeyh, 48
K. el-Emvâl, el-Kâsım b. Sellâm, 48
K. el-Emvâl, İbn Zencüveyh, 48
el-Emsâl mine'l-Kitâb ve's-sünne, 78
el-Emsâlu's-sâ'ire, 78
Encahu'l-vesâ'il, 215
K. el-Ensâb, b. Müferric, 253
K. el-Ensâb, el-Bilbeyşî, 253
K. el-Ensâb, es-Sem'ânî, 250
el-Ensâb, İsmâ'il b. İbrâhîm el-Kettânî, 253
el-Ensâb, Kâsım b. Asbağ, 253
el-Ensâb=Ensâbu'l-Ensâr, el-Adevî, 253
Ensâbu'l-Arab, es-Suhârî, 253
Ensâbu'l-eşrâf=et-Ta'rih fi ensâbi'l-eşrâf ve-ahbârihim ve-fütûhi'l-buldân=K. Cümeli ensâbi'l-eşrâf, 251
Ensâbu'l-muhaddisin, b. en-Neccâr, 251
Ensâbu'l-muhaddisin, Muh. b. Tâhir el-Makdisî, 251
Ensâbu'l-müttefika fi'l-hattî'l-mütemâsile fi'n-nukat ve'd-dabt, 417
Envâr kevkab enheci'l-mesâlik bimezci Muvattâi'l-İmâm Mâlik, 8

Envâru ulî'l-elbâb fi ihtisârî kitâbi'l-İstî'âb, 413
el-Envâr bi'l-hasâ'isi'n-Nebiyyi'l-Muhtâr, 412.
K. el-Envâr fi şemâ'ilî'n-Nebiyyi'l-Muhtâr, el-Begâvî, 216
el-Envâr fi'l-cem' beyne'l-Müntekâ ve'l-İstizkâr, 8
Envâru'l-mishâl fi'l-cem' beyne'l-Kütübi's-sitteti's-sihâh, 378
Envâ'u ulûmi'l-hadîs, b. Se'âde el-Haveyyî, 442
el-Envuru'l-eclâ fi ihtisârî'l-Muhallâ, 41
Erba'a ve-işrûne hadîsen, b. Kemâlpâşâ, 213
Erba'un, Abdullah b. ebî'l-Hasan Ali el-Fergânî, 211
Erba'un, Abdullah b. Mahmûd es-Sa'dî, 208
Erba'un, Abdülhâlik b. Zâhir b. Tâhir, 206
Erba'un, Abdülmelik b. Mahmûd, 209
Erba'un, Abdülmun'im b. Abdillâh el-Fürâvî, 202
Erba'un, Abdülvâhid er-Rûyânî, 212
Erba'un, Abdülvehhâb b. Muh. es-Sabûnî, 202
Erba'un, Abdülvehhâb b. Revvâc, 201
Erba'un, el-Âcurrî, 193
Erba'un, Ah. b. Ali b. Muh. el-İsbehânî, 209
Erba'un, Ah. b. Mansûr b. Muh., 209
Erba'un, Ahmed b. Abdilmelik en-Nisâbüri, 198
Erba'un, Ali b. Abdilkâfi es-Sübkî, 206
Erba'un, Atik b. Ali, 208
Erba'un, Bedel b. ebî'l-Mu'ammer, 209
Erba'un, el-Begâvî, 199
Erba'un, el-Beyhakî, 194
Erba'un, el-Birgivi, 207
el-Erbaun, el-Bulkînî, 209
Erba'un, Celâlüddîn es-Suyutî, 207
Erba'un, ed-Dârekutnî, 194
Erba'un, Ebû'l-Abbâs el-Haccâr, 210
Erba'un, Ebû'l-Hasan binti'l-Cümeyzî, 200
Erba'un, Ebû'l-Hudâ b. Hasan er-Rifâ'i, 207
Erba'un, Ebû Hureyre Abdurrahman ez-Zehebî, 208
Erba'un, Ebû'l-Mefâhir Muh. en-Nevkânî, 208
Erba'un, Ebû'l-Muzaffer b. Asâkir, 206
Erba'un, Ebû Mûsâ el-Medinî, 204

Erba'ün, Ebû Nu'aym el-İsbehânî, 194
Erba'ün, Ebû Osmân es-Sâbûnî, 196
Erba'ün, Ebû Sa'd el-Mâlinî, 196
Erba'ün, Ebû Sa'id en-Nakkâş, 211
Erba'ün, Fahrüddîn Abdullah b. Muh. el-Kayserânî, 203
Erba'ün, el-Hâkim, 194
Erba'ün, el-Hasan b. Süfyan, 193
Erba'ün, Hibetullah b. Yahyâ, 211
Erba'ün, İbn Abdilhâdî, 205
Erba'ün, İbn Bâbâveyh, 209
Erba'ün, İbnü Cemâ'a, 200
Erba'ün, İbnü Dirbâs, 212
Erba'ün, İbnü'l-Ebbâr, 199
el-Erba'ün, İbn Hacerî'l-Askalânî, 200
Erba'ün, İbn Kudâme, 203
Erba'ün, İbnül-Mukayyer, 205
Erba'ün, İbnü'l-Mübârek, 192
Erba'ün, İbnü'l-Mücîr, 205
Erba'ün, İbnü'r-Ressâm, 212
Erba'ün, İbn Sirmâ, 202
Erba'ün, İbn Şâhin, 212
Erba'ün, İbn Şebbûye, 201
Erba'ün, İbnü Teymiyye, 200
Erba'ün, İbnü Ved'ân, 204
Erba'ün, İbnü'z-Za'firânî, 212
Erba'ün, İbnü Zebûr, 212
Erba'ün, İbr. b. Hibetillah, 209
Erba'ün, İmâdüddîn b. Asâkir, 206
Erba'ün, İmâmu'l-Haremeyn, 200
Erba'ün, İsmâ'il b. Abdilgâfir el-Fârisî, 197
Erba'ün, İsmâ'il b. ebî Sa'd b. Dost es-Sûfî, 209
Erba'ün, İsmâ'il b. ebî Sa'id Ahmed en-Nisâbüri, 198
Erba'ün, Kelâbâzî, 196
Erba'ün, Kühünselâr, 203
Erba'ün, Mu'ammer b. Ahmed, 208
Erba'ün, Muh. b. Abdillâh b. el-Muhibb, 204
Erba'ün, Muh. b. Abdillâh b. Muh. el-Cevzekî, 193, 210
Erba'ün, Muh. b. Cenekli, 209
Erba'ün, Muh. b. el-Makarr, 205
Erba'ün, Muh. b. Eslem et-Tûsî, 193
Erba'ün, Muh. b. Mahmûd et-Tâcir, 210
Erba'ün, Muh. b. Müslim el-Hanbelî, 204
Erba'ün, Muh. b. Vekî' eş-Şarkî, 211
Erba'ün, Muh. b. Yahyâ b. Mansûr en-Nisâbüri, 210
el-Erba'ün, Muh. b. el-Fadl b. el-Fürâvî, 202
Erba'ün, Muh. b. Yahyâ el-Fakih, 208

Erba'ün, Muhyiddîn İbnü'l-Arabî, 207
Erba'ün, el-Mü'eyyed b. Muh., 208
el-Erba'ün, b. Müferric, 206
Erba'ün, Nasr b. Abdirrezzâk el-Cilî, 204
Erba'ün, Nasr b. İbr. el-Makdisî, 203
Erba'ün, en-Nâsır li-dinillah, 211
Erba'ün, en-Nevevî, 212, 389
Erba'ün, Osmân b. Dânyâl, 205
Erba'ün, er-Ruhâvî, 197
Erba'ün, Sâlih b. İbr. b. ebî Bekr el-Hâfîzî, 211
el-Erba'ün, es-Sekafî, 200
Erba'ün, es-Silefî, 194
Erba'ün, es-Sülemî, 194
Erba'ün, Takiyyüddîn el-Fâsî, 198
Erba'ün, Ubeydullah b. Mes'ûd, 206
Erba'ün, Yûsuf b. Abdillâh b. Sa'd el-Erme-yûnî, 198
el-Erba'ün, ez-Zehebi, 201
Erba'ün, Zeyd b. Rifâ'a el-Hâşimî, 201
K. el-Erba'in, Ahmed b. Hârûn eş-Şâtibî, 201
K. el-Erba'in, Ahmed b. İbrâhîm en-Nisâbüri, 198
K. el-Erba'in, Ebû'l-Feth Muh. b. Ah. el-Fârisî, 211
el-Erba'ün alâ mezhebi'l-muhakkikîn, Süleymân b. İbr. el-İsbehânî, 211
el-Erba'ün alâ mezhebi'l-mütehakkikîn mine'l-mutasavvife, 194
el-Erba'ün alâ tabakâtî'l-huffâz, b. Müferric, 206
el-Erba'ün ale'l-buldân, 197
el-Erba'ün ale't-tabakât, Zeynüddîn el-İrâkî, 205
el-Erba'ün an erba'in şeyhan min ekâbiri'l-meşâyihî's-Şâmiyyîn, el-Merâğî, 209
K. el-Erba'in an erba'in an erba'in sahâbî, ed-Dübeysî, 210
K. el-Erba'in an erba'in min erba'in min erba'in fi erba'in, 195
K. el-Erba'in an meşâyihî's-sûfiyye ve ehâdisihim ve hikâyâtihim, 198
el-Erba'ün an erba'in şeyhan min erba'in kabîleten, el-Gâfîkî, 210
el-Erba'ün an erba'in şeyhan, Ah. b. ebî Bekr b. Ah. el-Kâdirî, 209
el-Erba'ün an erba'in şeyhan, Ah. b. ebî Bekr, 211
el-Erba'ün an erba'in şeyhan, Hayyâtü's-sûfî, 210
el-Erba'ün an erba'in şeyhan, Sa'id b. Muh. el-Esedâbâzî, 212
el-Erba'ün an erba'in şeyhan, Yahyâ b.

Muh. el-Ensâri el-Mısıri, 210
el-Erba'un an erba'ine şeyhan, Alî b. İbr. el-Attâr, 208
el-Erba'un bi-senedin vâhid min hadisi Enes, 204
el-Erba'un el-mühezzebe bi'l-ehâdisi'l-mulakkabe, 201
el-Erba'un fi ameli'l-müttekîn, Halîl b. Keykeldî, 206
K. el-Erba'in fi beyân adedine hamse aşere fi'l-müseddesât, 197
K. el-Erba'in fi Bismillahirrahmanirrahim el-müsemma..., 208
K. el-Erba'in fi fadileti's-salât alâ Rasûlillah (sav), 208
K. el-Erba'in fi irşâdi's-sâirin, 120
el-Erba'un fi delâ'ili't-tevhîd, 44
K. el-Erba'in fi delâ'ili't-tevhîd, 33
el-Erba'un fi edebi's-süfiyye, 194
K. el-Erba'in fi fadâ'ili Fâtîme binti Rasûlillah, 198
Erba'un büldâniyye, el-Birzâlî, 199
Erba'un fi'l-fakr ve-fadlihî, 209
Erba'un fi'l-hubbi lillah, 209
Erba'un fi's-salât alâ Rasûlillah, 209
Erba'un hadisen an erba'ine şeyhan mine erba'ine medîneten, İbn ebî's-Sayf, 196
Erba'un hadisen an erba'ati aşere şeyhan, ez-Zehbî, 201
Erba'un hadisen an erba'in şeyhan fi erba'in ma'nâ ve-fadile, Ah. b. el-Muarreb, 209
Erba'un hadisen an erba'in şeyhan, İbn Haceri'l-Askalânî, 200
Erba'un hadisen an erba'in şeyhan, Muh. b. Mes'ûd et-Tûzî, 210
Erba'un hadisen fi cevami'l-kilem, 207
Erba'un hadisen fi fadâ'ili Âyeti'l-Kürsi, 198
Erba'un hadisen fi fadâ'ili'n-nikâh, 207
Erba'un hadisen fi fadli'l-cihâd ve'l-mücâhidîn, b. ebî'l-İzz el-Vâsitî, 211
Erba'un hadisen fi fadli'l-cihâd, Celâlüddîn es-Suyutî, 207
Erba'un hadisen fi fadli's-salât ale'n-Nebi, 207
Erba'un hadisen fi fadli's-salât ve's-selâm alâ Rasûlillah (sav), el-Ermeyûnî, 198
Erba'un hadisen fi hakkî'l-fukarâ, 195
Erba'un hadisen fi menâkıbı Muhammed, 198
Erba'un hadisen fi refi'l-yedeyn fi'd-du'â,

Celâlüddîn es-Suyutî, 207
Erba'un hadisen fi sûreti'l-İhlâs, 198
Erba'un hadisen fi târiki's-salât ve mâni'z-zekât ve'l-emr bi'l-ma'rûf ve ve'n-nehy ani'l-münker, Muh. b. Ahmed b. Alî el-Gaytî, 202
Erba'un hadisen fi'l-hassi ale'l-cihâd, 195
Erba'un hadisen fi'l-hitab ve'l-mevâ'iz, 204
Erba'un hadisen fi'l-mevâ'iz, 209
Erba'un hadisen fi't-taylesân, 207
Erba'un hadisen min rivâyeti Mâlik an Nâfi' an İbn Ömer, Celâlüddîn es-Suyutî, 207
Erba'un hadisen mine'l-müsâvât ve'l-musâfahât min hadisi Ebî Sa'd Abdülkerim b. Muh. b. Mansûr es-Sem'ânî an şüyühîhî, 196
Erba'un mütebâyeneti'l-isnâd, b. Sened el-Lahmî, 211
Erba'un tusâ'iyât, Ebû Abdillâh b. Reşîd, 211
Erba'un tusâ'iyât, İbnü Dakikî'l-İd, 210
Erba'üne hadisen an erba'in şeyhan min hadisi erba'ine sahâbiyyen, Muh. b. Ah. b. Hâlid el-Fâriki, 203
Erba'üne hadisen an erba'ine şeyhan min meşâyihî meşâyihîhî, b. Tûlûn, 202
Erba'üne hadisen et-Tûlûniyye, b. Tûlûn, 202
Erba'üne hadisen min müsnedi (yahut rivâyeti) Bureyd b. Abdillâh b. ebî Bürde b. ebî Mûsâ'l-Eş'arî an ceddihi ebî Bürde an ebîhi Ebî Mûsâ, 194
Erba'ûnu'l-büldâniyye, Ebû Alî el-Bekrî, 199
Erba'ûnu'l-muhrace min müsnedi's-Şâfi'i ve-hiye fi's-Sahîhayn, 208
Erba'ûnu'l-müntekâ min Sahîhi Müslim, İbn Haceri'l-Askalânî, 200
Erba'ûnu'l-müselâlat, Abdülgaffâr b. Muh. es-Sa'dî, 206
Erba'ûnu'l-müselâlat, Ebû'l-Hasan b. el-Mufaddal, 125
Erba'ûnu'l-müselâle, 205
Erba'ûnu'l-mütebâyene, Kâdî Şemsüddîn Muh. b. Müslim, 204
Erba'ûnu'l-uşâriyât, b. Fehd, 192
Erba'ûnu'l-Ved'âniyye, 204
Erba'ûnu'r-rübâ'iyyâtî'l-isnâd min Sünen İbn Mâce, 188
Erba'ûnu's-süfiyye, 365
Erba'un fi'l-ibadât, 211
el-Erba'un fi fadli seyyidînâ Osmân, 197
el-Erba'un fi fadli'd-du'â ve'd-dâ'iyyîn, 206

- el-Erba'ûn fî fâdli'l-Abbâs, Hamza b. Yûsuf es-Sehmi, 196*
el-Erba'ûn fî istinâ'i'l-ma'rûf li'l-müslimin, el-Münzirî, 212
K. el-Erba'în fî mebâni'l-ahbâri'l-müsnede ani'n-Nebiyi'l-Muhtâr, 197
el-Erba'ûn fî menâkıbı ümmehâti'l-mü'minin, Ebû Mansûr b. Asâkir, 206
el-Erba'ûn fî sıfatı Rabbi'l-âlemin, ez-Zehabi, 201
K. el-Erbâ'în fî sıfatı Rabbi'l-âlemin, 44
K. el-Erba'în fî şüyûhi's-sûfiyye, 196
el-Erba'ûn fî usûli'd-din, el-Üstüvâ'î, 209
el-Erba'ûn fî'l-adl, 201
K. el-Erba'în fî'l-ahbâr ve'l-ezkâr ve'l-âsâr, 198
el-Erba'ûn fî'l-cihâd, b. Asâkir, 195
el-Erba'ûn fî'l-cihâd, İbnü Haceri'l-Heytemî, 201
K. el-Erba'în fî'l-ecvibeti'n-Nebeviyye ani'l-es'ileti'd-diniyye, 197
el-Erba'ûn fî'l-haşr, 211
el-Erba'ûn fî'r-rivâyet an Rabbi'l-âlemin, 121
el-Erba'ûn fî't-tasavvuf, 194
K. el-Erbaine hadisen, el-Âcurri, 38
K. el-Erba'în hadisen fî erba'în bâban fî tashihî'l-mu'âmele mine'l-abd fî ahkâmi'r-riyâda ve-mu'âleceti'l-ahlâkil-hasene, 203
K. el-Erba'în hadisen mâ-ulkiye Rasûlallah (sav) mine'l-mesâ'il ale's-sahâbe li'l-ifâde, 197
el-Erba'ûn hadisan et-tibbiyyeti'l-müs-tahrace min Süneni İbn Mâce ve-şer-hûhâ, 199
el-Erba'ûn hadisan, İbnü'l-Mukri, 173
el-Erba'ûn hadisen an erba'în şeyhan, Abdülvehhâb b. Muh. es-Sabûni, 202
el-Erba'ûn hadisen ani'l-meşâyihi'l-işrin ani'l-ashâbi'l-erba'în, 210
el-Erba'ûn hadisen ani'n-Nebî Sallallahu aleyhi ve-sellem alâ mezhebi's-sâbi-kine ile'l-hayrâti'l-muhakkikin, 194
el-Erba'ûn hadisen et-tuvâ'iyât, 208
el-Erba'ûn hadisen me'a erba'în hikâye ve-erba'ini'l-inşâdât, 206
el-Erba'ûn hadisen min ehâdisi's-sihâh, el-Huseyn b. Muh. b. ebî Bekr el-Fârisî, 211
el-Erba'ûn hadisen mine'l-müsâvât müs-tahracetün min sikâti'r-ruvât min hadisi'l-imâm Ebî Abdillâh Muh. b. el-Fadl es-Sâ'idî el-Furâvî, 196
el-Erba'ûn hadisen muhracetun alâ tari-ki's-sûfiyye, 194
el-Erba'ûn hadiseni't-tusâ'iyâti'l-isnâd, Ebû'l-Feth el-Kuşeyri ed-Dakiki, 210
el-Erba'ûn min hadisi Seyyidi'l-mürselin, 207
el-Erba'ûn min mesânidi'l-meşâyihi'l-işrin ani'l-ashâbi'l-erba'în mine'l-evâli, Abdullâh b. ebî Hafs el-Kuşeyri, 206
K. el-Erba'în min mesânidi'l-meşâyihi'l-işrin an ashâbihi'l-erba'în, 208
el-Erba'ûn min mesânidi'l-meşâyihi'l-işrin ani'l-ashâbi'l-erba'în, 208
el-Erba'ûn min Nushatı Ebî'l-Hasan Ali b. Mûsâ er-Ridâ an âbâihi, 209
K. el-Erba'în min rivâyeti'l-Muhammediyin muhracetun min Sahihi Ebî Abdillâh Muh. b. İsm. el-Buhârî, Muh. b. Ali el-Gayyânî, 202
el-Erba'ûn min rivâyeti'l-Muhammediyini'l-muhrace fî Sahihi'l-Buhârî, 210
el-Erba'ûn min rivâyeti's-Şafi'î an Mâlik an Nâfi' an İbn Ömer, 204
el-Erba'ûn mine'l-ahbâr fî fadli's-sahâ-be-ti'l-ahyâr, 209
el-Erba'ûn mine'l-ebdâli's-sihâhi'l-avâli, Ebû'l-Abbâs eş-Şeybânî, 211
el-Erba'ûn mine'l-ebdâli's-sihâhi'l-avâli, Muh. b. Ahmed b. Ali el-Kurtubî, 205
el-Erba'ûn mine's-sihâhi'l-avâli, 205
el-Erba'üne hadisen et-Tûlûniyye, b. Tû-lûn, 202
K. el-Erba'ini'l-cihâdiyye, 195
K. el-Erba'ini'l-ebdâli't-tusâ'iyât bi'l-Buhâ-ri ve Müslim, 201
K. el-Erba'ini'l-ilâhiyye, 120
K. el-Erba'ini'l-mevsûm bi-tuhfeti'l-ahyâr fî mu'aşşirâti'l-ahbâr, 197
K. el-Erba'ini'l-muğniye bi-funûnihâ ani'l-mu'in, Halil b. Keykeldî, 206
K. el-Erba'ini'l-muhammesât fî fadâ'ili'l-İmâm Zi'n-Nûreyn Osmân b. Affân, 197
K. el-Erba'ini'l-muhrac alâ şarti's-Sahî-hayn, 194
K. el-Erba'ini'l-müntekâ min menâkıbı'l-Mürtedâ, 197
K. el-Erba'ini'l-müselleti'l-müsnedeti'l-muttasila, b. Müferric, 206
K. el-Erba'ini'l-müsemma bi-hedyi zevî'l-elbâb fî fadâ'ili Ömer b. el-Hattâb, 197
K. el-Erba'ini'l-mustağni bi-ta'yini mâ fihî ani'l-mu'in, 195
K. el-Erba'ini'l-uşâriyâti'l-isnâd, 192

K. el-Erba'îni'l-vustâ el-muhtasar mine'l-Erba'îni'l-kübrâ, 200
K. el-Erba'îni's-sahiha fî mâ dâne ecirîl-menihâ, Yûsuf b. Muh. es-Sermerî, 211
K. el-Erba'îni's-subâ'iyât, Hibeturrahman b. Abdilvâhid el-Kuşeyrî, 203
K. el-Erba'îni's-sûfiyye, 196
K. el-Erba'îni's-sûfiyye, es-Sülemî, 365
K. el-Erba'îni't-tivâl, Muhyiddîn İbnü'l-Arabî, 207
el-Erba'ûnu'l-avâli mine'l-musâfahât, b. el-Mücîr, 205
el-Erba'ûnu'l-avâli, Abdülhâlik b. el-Enceb, 205
el-Erba'ûnu'l-avâli, Muh. b. Muh. el-Cezerî, 210
el-Erba'ûnu'l-buldâniyye, ez-Zehebî, 201
el-Erba'ûnu'l-buldâniyye, Yûsuf b. Ahmed es-Sûfî, 204
el-Erba'ûnu'l-buldâniyye ani'n-Nebi (sav) an erba'îne mine's-sahâbe erba'îne mine'r-ruvât fî erba'îne beledan mine'l-emsâr, 199
el-Erba'ûnu'l-buldâniyye, Abdülkerim b. Abdinnûr, 205
el-Erba'ûnu'l-buldâniyye, el-Hasan b. Muh. et-Teymî, 199
el-Erba'ûnu'l-buldâniyye, el-Vâdiyâşî, 204
el-Erba'ûnu'l-buldâniyye, es-Silefî, 195
el-Erba'ûnu'l-ebdâli'l-avâli, 195
el-Erba'ûnu'l-ehâdisi'l-Muhibbiyye, 204
el-Erba'ûnu'l-Halebiyye fî'l-ahkâm, 201
el-Erba'ûnu'l-İdrisiyye, 71
el-Erba'ûnu'l-kudsiyye, el-Aksarâî, 121
el-Erba'ûnu'l-mevkifât, ez-Zehebî, 201
el-Erba'ûnu'l-muharrere fî mâ vu'ide mine'l-mağfire, Muh. b. Abdân, es-Serevânî, 210
el-Erba'ûnu'l-muhrace mine'l-musâfahât, el-Berkânî, 199
el-Erba'ûnu'l-muhrace mine's-sihâh bi-zikri şî'ari ehli'l-hadis, 194
el-Erba'ûnu'l-muhrace mine's-süneni'l-kübrâ, 194
el-Erba'ûnu'l-muhtâre fî fadli'l-hacc ve'z-ziyâre, 123, 203
el-Erba'ûnu'l-muhtâre min hadisi Ebi Hanîfe, 204
el-Erba'ûnu'l-muhtâre min hadisi'l-imâm Ebt Hanîfe, b. Abdilhâdî, 205
el-Erba'ûnu'l-muvâfakâti'l-avâli'l-müntekât, Muh. b. Abdirrahîm el-Herevî, 210

el-Erba'ûnu'l-mühezzebe fî'l-ehâdisi'l-mulakkabe, 200
el-Erba'ûnu'l-müntekâ min Muvattâ'il-İmâm Mâlik, Ali b. İbr. el-Harbî, 211
el-Erba'ûnu'l-müntekâ min Müsnedi's-Şâfi'i bi-isnâdin vâhid, 199
el-Erba'ûnu'l-müntekâ min Ş.S., 199
el-Erba'ûnu'l-mürettebe alâ tabakâti'l-erba'in hâfizan, 206
el-Erba'ûnu'l-müsâvât, 195, 202
el-Erba'ûnu'l-müselâlat, b. Tûlûn, 202
el-Erba'ûnu'l-müselâti'l-müstahrace mine's-sihâh min rivâyeti'l-Muhammediyyîn, et-Tabesî, 205
el-Erba'ûnu'l-müselâle bi'l-Muhammediyyîn, 204
el-Erba'ûnu'l-müselâle bi'l-Muhammediyyîn, Muh. b. el-Fadl el-Fürâvî, 202
el-Erba'ûnu'l-müselâle bi's-savâliha, 204
el-Erba'ûnu'l-müselâle mütefferekaten, 204
el-Erba'ûnu'l-müselâleti'l-mübâyeti'l-esânîd, b. Abdilhâdî, 205
el-Erba'ûnu'l-müsemâ bi-cemril-gadâ' li-men tevellâ'l-kadâ, 201
el-Erba'ûnu'l-müsemâ bi-Cevheri'n-nazzâm fîmen velâ Mısır mine'l-hükkâm, 205
el-Erba'ûnu'l-mütebâyenât, Abdülkerim b. Abdinnûr, 205
el-Erba'ûnu'l-mütebâyenât, Takiyyüddin el-Fâsî, 198
el-Erba'ûnu'l-mütebâyene bi-şarti's-semâ'il-muttasıl, 201
el-Erba'ûnu'l-mütebâyene, Muh. b. Ahmed el-Hûlî, 210
el-Erba'ûnu'l-mütebâyene, Muh. b. Şemsiddin, 208
el-Erba'ûnu'l-mütebâyeti'l-esânîd, er-Ru-hâvî, 197
el-Erba'ûnu'l-mütebâyeti'l-isnâd ve'l-bilâd, 197.
el-Erba'ûnu'l-mütebâyeti'l-isnâd ve'l-mütân, İbnü Nâsiriddin, 204
el-Erba'ûnu'l-mütebâyeti's-şüyûh ve's-sahâbe ve'l-vetn, İbnetü's-Şerâyihî, 210
el-Erba'ûnu'l-uşâriyâti'l-isnâd, Zeynüddin el-İrâkî, 205
el-Erba'ûnu'l-uşâriyyât, el-Vâdiyâşî, 204
el-Erba'ûnu'l-vustâ, Halil b. Keykeldî, 206
el-Erba'ûnu'r-Reteniyye, Reten b. Nasr, 209
el-Erba'ûnu's-subâ'iyât, Abdülmun'im b.

Abdullah el-Fürâvî, 202
el-Erba'ûnu's-sûfiyye, Beyhakî, 194
el-Erba'ûnu's-suğrâ el-muhtasare mine'l-erba'îni'l-kübrâ el-mütebâyeneti'l-isnâdi'l-muhrace ale's-Sahih min hadis Bağdâd, 201
el-Erba'ûnu's-suğrâ'l-muhrace fî ahvâli ibâdillah teâlâ ve-ahlâkihim, 194
el-Erba'ûnu's-suğra, 194
el-Erba'ûnu's-suğrâ, Halil b. Keykeldî, 206
el-Erba'ûnu't-Tâ'iyye, 196
el-Erba'ûnu't-tivâl mine'l-ehâdîsi's-sihâh ve'l-garâ'ibi'l-avâl, 195
el-Erba'ûnu't-tivâl, b. Asâkir, 195
el-Erba'ûnu't-tusâ'iyât, İbnü'd-Debbâğ, 212
el-Erba'ûnu't-tusâ'iyât, Abdülkerim b. Abdinnûr, 205
el-Erba'ûnu't-tusâ'iyât, Zeynüddîn el-İrâkî, 205
el-Erba'ûnu't-tusâ'iyâtî'l-isnâd, Ah. b. el-Gammâz, 211
el-Erba'ûnu't-tusâ'iyâtis-sihâhî'l-avâli, İbrâhîm b. Muh. b. el-Mü'eyyed, 205
el-Erba'ûnu't-tusâ'iyât bi's-semâ düne'l-icâzet, 208
el-Erba'ûnu't-tusâ'iyât, İzz. b. Cemâ'a, 200
el-Erba'ûnu't-tusâ'iyâtî'l-isnâdi'l-muhrace an selâse aşer şeyhan min ehli's-sedâd, 200
el-Erba'ûnul-avâli mine'l-muvâfakât ve'l-ebdâli'l-muhrace min meşmû'âtihî, Affüddîn el-Âmidî, 211
el-Erbe'ûnu'l-buldâniyye, b. Asâkir, 195
el-Erbe'ûnu's-Sekafiyye = el-Erba'ûn fî mâ yentehî ileyhi'l-müttekûn ve-yesta..., 200
el-Erec fî intizârî'l-ferec, 75
el-Esâf bi'l-hadîsi'l-müsel sel bi'l-eşrâf, 125
el-Esâmî ve'l-kunâ, Ebû Arûbeti'l-Harrânî, 247
Esâmî men revâ anhumu'l-Buhârî fî's-Sahih, 417
Esâmî ruvâtî's-Sahihî'l-Buhârî, 418
Esâmî geyhî'l-Buhârî, 418
Esânîdu'r-rübâ'iyât, 87
Esbâbu'n-nüzûl, el-Vâhidî, 112
Esbâbu'n-nüzûl, İbn Futays, 218
Es'ile ve-ecvibe, 397
Esmâu ricâlî's-sahâbe=el-Menâhilu'l-azbe fimen sebetet lehu's-suhbe, en-Nevevî, 258

Esmâu'd-du'afâ'il-vaddâ'in, 319
Esmâu'l-müdelîsin, el-Hatibu'l Bağdâdî, 422
Esmâu'l-muhâcirin, Suyûtî, 258
Esmâu'l-muhâcirine'llezine uhricâ min diyârihim, 258
Esmâu'l-muhaddîsin ve-kunâhum, el-Makdemî, 246
Esmâu'l-mükenneyn min ricâlî's-Sahihayn, 247
Esmâus-sahâbeti'lletî'ttefeka fihâ'l-Buhârî ve-Müslim, ed-Dârekutnî, 257
Esmâus-sahâbeti'r-ruvât ve-mâ liküllî vâhidin mine'l-aded, 258
K. (el-Esmâ' ve'l-Kunâ, b. el-Cârûd, 246
el-Esmâ ve'l-kunâ, b. Mahled, 247
el-Esmâ' ve kunâhâ, Abdülmecid el-Münâvî, 247
el-Esmâ' ve'l-kunâ, b. ebî Şeybe, 246
el-Esmâ' ve'l-kunâ, et-Tirmizî, 246
el-Esmâ' ve'l-kunâ, Şebâbu'l-Usfurî, 246
el-Esmâ' ve'l-kunâ, Yahyâ b. Ma'in, 246
K. el-Esmâ' ve'l-kunâ, Ahmed b. Hanbel, 244
K. el-Esmâ' ve'l-kunâ, b. el-Münâdî, 246
K. el-Esmâ' ve'l-kunâ, ed-Dûlâbî, 244
K. el-Esmâ' ve's-sifât, Beyhakî, 43
K. el-Esmâ'l-müheme fî'l-enbâ'l-muhkeme, 248
Esnâ'l-matâlib fî ehâdîsi muhtelifeti'l-merâtib, 396
el-Esmâu'l-müfrede fî's-sahâbe=Men vâfeka ismuhu isme ebihî mene's-sahâbe= İsmü külli sahâbi revâ an Rasûlillah (sav) emren... el-Ezdî, 257
Eşrefu'l-vesâ'il, 215
K. el-Eşribe ve-tahrîmi'l-müskir, et-Tahâvî, 53
K. el-Eşribe, b. ebî Âsım, 53
K. el-Eşribe, b. Kuteybe, 53
K. el-Eşribe, Buhârî, 53
K. el-Eşribe, İmam Ahmed, 53
K. el-Evâ'il, b. ebî Âsım, 78
K. el-Evâ'il, b. ebî Şeybe, 78
K. el-Evâ'il, Ebû Hilâl el-Askerî, 78
Eucezu's-siyer li-Hayrî'l-beşer, 220
Evhâmu İbn Abdilberr fî'l-İstî'âb, 413
Evhâmu İbn Abdilberr, el-Ceyyânî, 414
Evezcu'l-mesâlik alâ Muvattâ'il-İmâm Mâlik, 9
K. el-Evliyâ, Hâlu veledî's-Sünnî, 366
K. el-Evliyâ, İbn ebî'd-Dünyâ, 67, 363
K. el-Evliyâ, İbrâhîm b. el-Cüneyd, 366
el-Evsat, İbnü'l-Münzir, 41

K. el-Evsat fi's-sünen, 41
K. el-Evsat min muhtasarı Kitâbi's-sünen ve'l-icmâ' ve'l-ihtilâf, 41
el-Euvel mine'l-Fevâ'id ve'l-ahbâr ve'l-hikâyât an Ebi Abdillâh Muh. b. İdris eş-Şafî'i ve-Ma'rûfî'l-Kerhî ve-gayrihâ, 179
K. el-Eymân ve'n-nüzûr, b. ebî Âsım, 50
K. el-Eymân ve'n-nüzûr, el-Kâsım b. Sellâm, 50
Fadâ'ilu Aşere Zî'l-Hicce, el-Gâzî, 56
Fadâ'ilu Aşere Zî'l-hicce, İbn ebî'd-Dünyâ, 56
Fadâ'ilu Benî Hâşim (ve-ehli'l-beyt), 88
Fadâ'ilu Beyti'l-Makdis, Muh. b. Ahmed el-Vâsiti, 89
Fadâ'ilu Ebi Bekr es-Sıddık, 88
Fadâ'ilu Ebi Bekr ve-Ömer, Esedü's-sünne, 88
Fadâ'ilu Kazvîn, 90
Fadâ'ilu Mekke, b. Asâkir, 89
Fadâ'ilu Mısır ve-fadâ'ilu Beyti'l-Mukaddesi's-Şâmî, es-Silefi, 90
Fadâ'ilu Mu'aviye, b. ebî Âsım, 88
Fadâ'ilu Mu'aviye, Gulâm Sa'leb, 88
Fadâ'ilu Ömer b. el-Hattâb, 88
Fadâ'ilu Ramadân, Abdülaziz el-Kinânî, 55
Fadâ'ilu Süreti'l-ihlâs, el-Hallâl, 85
Fadâ'ilu şehri Ramadan ve-mâ fihâ mine'l-ahkâm ve'l-ilm, 55
Fadâ'ilu Yevmi Arafe ve-Aşere Zî'l-hicce, 56
Fadâ'ilu yevmi Âşûrâ, 55
Fadâ'ilu'l-evkât, Beyhakî, 72
Fadâ'ilu'l-hulefâ'il-erbe'a, b. Kudâme, 87
Fadâ'ilu'l-Kitâbi'l-Câmi', 4
Fadâ'ilu Beyti'l-Makdis, İbn Sasrî, 188
Fadâ'ilu Cerir b. Abdillâh el-Beceli
Fadâ'ilu Ebi Bekr ve-Ömer ve-Osmân ve-Âli, 87
Fadâ'ilu Fâtîme, İbn Şâhin, 88
Fadâ'ilu Mekke, el-Cenedî, 89
Fadâ'ilu Mısır, Muh. b. Yûsuf el-Kindî, 90
Fadâ'ilu Mu'aviye, es-Sakati, 88
Fadâ'ilu Ramadân, Ahmed b. Abdiddâ'im, 55
Fadâ'ilu'l-Kur'an, eş-Şafî'i, 84
Fadâ'ilu'l-a'mâl, b. Zencüveyh, 82
Fadâ'ilu'l-a'mâl, Diyâüddin el-Makdisî, 82
Fadâ'ilu'l-a'mâl, İbnü's-Sünnî, 82
Fadâ'ilu'l-Abbâs, Ebû'l-Kâsım es-Semerkandî, 88

Fadâ'ilu'l-Abbâs, es-Sehmî, 88
Fadâ'ilu'l-Abbâs, Muh. b. el-Muzaffer, 88
Fadâ'ilu'l-cihâd, Diyâüddin el-Makdisî, 51
Fadâ'ilu'l-cihâd, İbnü Şeddâd, 51
Fadâ'ilu'l-Ensâr, 87
Fadâ'ilu'l-hulefâ'il-erbe'a, Ebû Nu'aym el-İsbehânî, 87
Fadâ'ilu'l-Kudüs, el-Kâsım b. Asâkir, 89
Fadâ'ilu'l-Kudüs, İbn Sasrî, 89
Fadâ'ilu'l-Kudüs, İbnü'l-Cevzi, 89
Fadâ'ilu'l-Kur'an, Abbâd b. Ya'kûb, 85
Fadâ'ilu'l-Kur'an, b. ebî Şeybe, 85
Fadâ'ilu'l-Kur'an, b. Kânî, 85
Fadâ'ilu'l-Kur'an, b. Müzeyyen, 85
Fadâ'ilu'l-Kur'an, Diyâüddin el-Makdisî, 85
Fadâ'ilu'l-Kur'an, Ebû Zerri'l-Herevî, 84
Fadâ'ilu'l-Kur'an, el-Firyâbî, 84
Fadâ'ilu'l-Kur'an, el-Kâsım b. Sellâm, 84
Fadâ'ilu'l-Kur'an, el-Müstâğfirî, 84
Fadâ'ilu'l-Kur'an, en-Nesâ'î, 85
Fadâ'ilu'l-Kur'an, Halef b. Hişâm, 85
Fadâ'ilu'l-Kur'an, İbn ebî Dâvud, 84
Fadâ'ilu'l-Kur'an, İbnü'd-Düveys, 85
Fadâ'ilu'l-Medîne, b. Asâkir, 89
Fadâ'ilu'l-Medîne, el-Cenedî, 89
Fadâ'ilu'l-Mescidi'l-Aksâ, b. Asâkir, 89
Fadâ'ilu'n-Nebi (sav) ve-ashâbihî, 86
Fadâ'ilu'r-remy fi sebilillah, 50
Fadâ'ilu's-sahâbe, b. el-Mühendis, 87
Fadâ'ilu's-sahâbe, Ebû Nu'aym, 86
Fadâ'ilu's-sahâbe, ed-Dârekutnî, 87
Fadâ'ilu's-sahâbe, Esedü's-sünne, 87
Fadâ'ilu's-sahâbe, Hamza b. Yûsuf, 86
Fadâ'ilu's-sahâbe, Hayseme b. Süleyman, 86
Fadâ'ilu's-sahâbe, İbn Futays, 86, 218
Fadâ'ilu's-sahâbe, İbn Sasrî, 87, 188
Fadâ'ilu's-sahâbe, İbnü Cemâ'a, 86
Fadâ'ilu's-sahâbe, İmâm Ahmed, 86
Fadâ'ilu's-sahâbe, İmâm Nesâ'î, 86
Fadâ'ilu's-sahâbe, Tîrâd b. Muh., 86
Fadâ'ilu's-sahâbe, Vekî', 86
Fadâ'ilu's-Sıddık, 86
Fadâ'ilu's-süver, 85
Fadâ'ilu's-Şâm ve-Dimaşk ve-zikrû mâ fihâ, İbn e'l-Hevl, 90
Fadâ'ilu's-Şâm, Ebû Sa'd es-Sem'ânî, 90
Fadâ'ilu's-Şâm, İbnü'l-Kayserânî, 90
Fadâ'ilu's-şeyhayn Ebi Bekr ve-Ömer, 88
Fadâ'ilu's-Şafî'i, el-Hâkim, 14
Fadiletu zikrillah, 74
Fadiletu'l-âdilin mine'l-vulât ve-men..., 52

Fadiletü inzârî'l-mu'ser, İbn Abdilhâdî, 83
K. Fadileti'l-muhtesibîn fi'l-âfâk ale'n-nebât, 366
K. Fadileti's-sükr, 68
Fadlu Askalân, Ah. b. Muh. b. Âdem, 90
Fadlu Askalân, b. Asâkir, 90
Fadlu Âşûrâ, 55
Fadlu Âyeti'l-Kürsî, 85
Fadlu Lâ havle ve-lâ kuvvete illâ billâh, 73
Fadlu Lâilaheillallah, 74
Fadlu leyleti'n-nisfi min Şa'bân, el-Ensârî, 56
Fadlu men ismuhû Ahmed ve-Muhammed, 56
Fadlu Mısır, 55
Fadlu Ramadân, İbn ebî'd-Dünyâ, 55
Fadlu Ramadân, Seleme b. Şebîb, 55
Fadlu Receb, Abdülğanî b. Abdilvâhid, 55
Fadlu Receb, b. Asâkir, 55
Fadlu Receb, el-Hallâl, 55
K. Fadli savmi sitteti eyyâmin min Şevvâl ba'de'l-id, 49
Fadlu Sûreti'l-ihlâs, Ebû Nu'aym, 85
Fadlu Şa'bân, 56
Fadlu yevmi't-Tevriyye, 55
Fadlu ziyâreti'l-Halîl, 90
Fadlu'l-âdilîn mine'l-vulât, Ebû Nu'aym, 83
Fadlu'l-âlimi'l-afif ale'l-câhili's-şerîf, 79
Fadlu'l-cihâd ve'l-mücâhidîn, Ahmed el-Makdisî, Abdülğanî el-Makdisî, 51
Fadlu'l-cihâd, 51
el-Fadlu'l-fâik, 409
K. Fadli'l-ihvân, 65
Fadlu'l-ilm ve'l-ulemâ, Yûsuf b. Mesrûr, 80
Fadlu'l-ilm ve-fadlu hameletihî, İbnü'd-Devâlibî, 81
Fadlu'l-ilm, Ebû Nu'aym, 79
Fadlu'l-ilm, el-Âcurri, 80
Fadlu'l-ilm, el-Mevhibî, 79
Fadlu'l-İskenderiyye, 90
Fadlu'l-Kûfe ve-fadlu ehlihâ, 90
Fadlu'l-mecâlis ve'l-bikâ', 58
el-Fadlu'l-mübîn fi'l-müselsel min hadisi'n-Nebiyyi'l-Emin, 127
Fadlu'l-muğnim fi şerhi Sahihi Müslim, 403
Fadlu'r-remyi ve-ta'limihî, et-Taberânî, 50
Fadlu's-sadaka, 68
Fadlu's-salât ale'n-Nebî, İsm. b. İsh. b. İsm., 73

Fadlu's-sivâk, 45
Fadlu't-tehlîl ve-sevâbu'l-cezil, 73
Fadlu't-Terâvih, 46
Fadlu't-tevâdu', 66
Fadlullahi's-samed fi taudhih'l-edebi'l-müfred, 76
el-Fâhir fi zikri havâdisi eyyâmî'l-imâmî'n-Nâsir, 278
el-Fâ'ik fi'l-kelâmî'r-râ'ik, 384
el-Fâ'ik fi'l-lafzî'r-râ'ik, İbn Gânim, 385
el-Fakîh ve'l-mütefakkîh, 80
Fardu talebi'l-ilm, el-Âcurri, 80
K. Fasli'l-beyân an fadli kitâbeti'l-Kur'ân, 85
Felaku'l-asbâh fi tahrîci ehâdisi's-Sihâh, 393
Ferâ'idü'l-kalâ'id fi tahrîci ehâdisi Şerhi'l-akâ'id, 388
el-Ferâ'id ve'd-derârî fi tercemeti'l-imâmî'l-Buhârî, 1
el-Ferâ'idü'l-munazzama ve'l-fevâ'idü'l-mu-hakkeme, 440
el-Ferâ'idü'l-mecmû'a bi-atrâfi'l-eczâ'i'l-mes-mû'a ale'l-ebvâb ve'l-mesânid, İbn Hacer, 372
el-Ferec ba'de's-şidde, İbn ebî'd-Dünyâ, 75
Fetâvâ fi't-tefsîr ve'l-hadis ve'l-usûl, İbnü's-Salâh, 398
Fetâvâ, İbn Hacer el-Heytemî, 397
Fetâvâ's-sahâbe ve't-tâbi'in, Bakî b. Mahled, 398
Fetâvâ, İbn Hacer, 397
Fetâvâ, İbn Teymiyye, 397
Fetevâ, İbn ebî'd-Dünyâ, 398
el-Fetâvâ'l-hadisiyye, 397
el-Fetâvâ'l-kübrâ, 397
el-Fetâvâ'l-müte'allika bi't-tasavvuf, Suyûtî, 397
Fethu'l-alim fi'l-müselselât bi-harfi'l-mîm, 126
Fethu'l-allâm, 384
Fethu'l-bâb fi'l-kunâ ve'l-elkâb, 245
Fethu'l-bâkî bi-şerh Elfiyyeti'l-râkî, 432
Fethu'l-bârî fi şerh garibi'l-Buhârî, 335
Fethu'l-bârî, 401
Fethu'l-berr bi-şerhi Bülûğu'l-vatar, 434
Fethu'l-esmâ' fi şerhi's-semâ', 366
Fethu'l-Kadîr bi-tertîbi'l-Câmî'is-sağîr, 386
Fethu'l-kadîr, 403
Fethu'l-kadiri'l-muğis, 437
Fethu'l-latîfalâ kısmî'd-da'îf, 443
Fethu'l-muğis fi şerhi Elfiyyeti'l-hadis, 431
Fethu'l-mübîn, 405

Fethu'l-mülhim bi-şerhi Sahihi Müslim, 403
Fethu'l-vüdûd alâ Süneni Ebi Dâvud, 403
el-Fethu'r-rabbânî bi-mu'cemi's-şeyh ebî'l-Fethî'l-Osmânî, 287
el-Fethu'r-rabbânî, 209
Fethu'r-ra'ûf, 412
Fethu's-safâ, 219
Fethü'l-basîr fî't-ta'rif bi'r-ricâli'l-muhrace lehum fî'l-Câmi'i'l-kebir, 386
Fevâ'id, el-Abbâs b. el-Hasan er-Resîmî, 183
Fevâ'id, Abd b. Abdirrahman el-Osmânî, 183
Fevâ'id, Abdân el-Cevâlikî, 175
Fevâ'id, Abdullah b. Abdirrahman ed-Dibâcî, 176
Fevâ'id, Abdullah b. Muh. b. Şücâ' el-Mudarî, 178
Fevâ'id, Abdullah b. Muh. b. Ziyâd, 178
Fevâ'id, Abdullah b. Muh. el-Hinnâî, 180
Fevâ'id, Abdurrahman b. Abdillâh el-Hurfî, 178
Fevâ'id, Abdurrahman b. Muh. b. Ah. en-Nisâbûrî, 178
Fevâ'id, Abdurrahman b. Ömer b. Nasr, 184
Fevâ'id, Abdurrahman b. Ömer el-Hirakî, 178
Fevâ'id, Abdülğanî b. Abdilvâhid, 179
Fevâ'id, Ah. b. Abdilvâhid es-Sülemî, 181
Fevâ'id, Ah. b. Âlî el-Ebbâr, 181
Fevâ'id, Ah. b. Âlî el-Hulvânî, 176
Fevâ'id, Ah. b. Ca'fer es-Simsâr, 181
Fevâ'id, Ah. b. Hamza es-Sekafî, 179
Fevâ'id, Ah. b. Muh. b. Âlî el-Bâşânî, 180
Fevâ'id, Ah. b. Muh. b. el-Âlî, 181
Fevâ'id, Ah. b. Muh. b. Mûsâ el-Mücebbir, 181
Fevâ'id, Ah. b. Muh. b. Sa'id el-İsfehânî, 180
Fevâ'id, Ah. b. Muh. el-Berdânî, 181
Fevâ'id, Ah. b. Nasr b. Büceyr, 181
Fevâ'id, Ah. b. Yûsuf b. Ah. b. Hallâd el-Attâr, 181
Fevâ'id, Âlî b. Abdillâh b. İbr. eş-Şerîf, 178
Fevâ'id, Âlî b. el-Muhsin b. Âlî et-Tenûhî, 176
Fevâ'id, Âlî b. Hucr, 178
Fevâ'id, Âlî b. İbr. b. el-Abbâs el-Huseynî, 178
Fevâ'id, Âlî b. Muh. b. Abdillâh b. Bîşrân, 174

Fevâ'id, Âlî b. Temîm el-Huseynî, 180
Fevâ'id, el-Berbehârî, 178
Fevâ'id, Ca'fer b. Ah. es-Serrâc, 176
Fevâ'id, Ca'fer b. Muh. el-Huldî, 180
Fevâ'id, el-Cevzakî, 177
Fevâ'id, Dâvud b. Amr ed-Dabbî, 181
Fevâ'id, ebnâ ebî Dücâc, 181
Fevâ'id, Ebû Âlî b. Huzeyme, 175
Fevâ'id, Ebû Amr b. Mende, 173
Fevâ'id, Ebû Bekr b. Hallâd, 180
Fevâ'id, Ebû Bekr b. Huzeyme, 175
Fevâ'id, Ebû Bekr en-Neccâd, 175
Fevâ'id, Ebû Bekr eş-Şâfi'î, 174
Fevâ'id, Ebû Ca'fer el-Buhturî, 180
Fevâ'id, Ebû Lebîd es-Serahsî, 177
Fevâ'id, Ebû Nu'aym el-İsbehânî, 178
Fevâ'id, Ebû Revk el-Hezzânî, 179
Fevâ'id, Ebû Sehl b. Ziyâd el-Kattân, 175
Fevâ'id, Ebû Tâhir el-Muhallîs, 174
Fevâ'id, Ebû Ya'lâ el-Halîlî, 182
Fevâ'id, Ebû Ya'lâ es-Sâbûnî, 175
Fevâ'id, Ebû Zerr el-Herevî, 183
Fevâ'id, Ebû Zû'r'a ed-Dimaşkî, 177
Fevâ'id, Ebû'd-Dahdâh, 181
Fevâ'id, Ebû'l-Hasan el-Hilâî, 174
Fevâ'id, Ebû'l-Huseyn b. Bîşrân, 174
Fevâ'id, Ebû'l-Meymûn b. Râşid, 181
Fevâ'id, Ebû's-Şeyh, 177
Fevâ'id, Ebûl-Huseyn b. en-Nakûr, 175
Fevâ'id, el-Fadl b. Ca'fer, 183
Fevâ'id, Hâcib b. Ah. et-Tûsî, 180
Fevâ'id, Hâmid b. Muh. el-Herevî, 181
Fevâ'id, Hanbel b. İshâk, 176
Fevâ'id, el-Hasan b. Âlî es-Saffâr, 177
Fevâ'id, el-Hasan b. el-Abbâs er-Rüstemî, 180
Fevâ'id, Hayseme b. Süleymân el-Atrâblusî, 181
Fevâ'id, el-Huseyn b. İbr. el-Cemmâl, 180
Fevâ'id, el-Huseyn b. Muh. el-Felâhî, 182
Fevâ'id, el-Huseyn b. Muh. el-Hannâî, 176
Fevâ'id, el-Huseyn b. Yahyâ el-A'ver, 181
Fevâ'id, İbn Aleveyh, 181
Fevâ'id, İbn Beşkuvâl, 173
Fevâ'id, İbn Hinzâbe, 184
Fevâ'id, İbn Münib, 181
Fevâ'id, İbnu's-Savvâf, 184
Fevâ'id, İbnü Bakkâl, 181
Fevâ'id, İbn ü'l-Enbârî, 180
Fevâ'id, İbnü'l-Cündî, 182
Fevâ'id, İbn Gaylân, 183
Fevâ'id, İbnü'l-Ğarîk, 174
Fevâ'id, İbnü'l-Hammâmî, 176

Fevâ'id, İbnü'l-Harbî, 184
Fevâ'id, İbn Kâni, 183
Fevâ'id, İbnü'l-Merzubân, 176
Fevâ'id, İbn Mâsi, 177
Fevâ'id, İbnü'l-Mukrî, 173
Fevâ'id, İbn Müsdi, 180
Fevâ'id, İbnü's-Sayrafi, 182
Fevâ'id, İbn Sellâme el-Kudâ'i, 18
Fevâ'id, İbnü's-Semmâk, 178
Fevâ'id, İbr. b. Abdillâh el-Kicci, 179
Fevâ'id, İbr. b. Abdillâh b. Hurşid, 176
Fevâ'id, İshâk b. İbr. er-Remli, 182
Fevâ'id, İsm. b. Abdillâh, 179
Fevâ'id, İsm. b. ebî Bekr el-İsmâ'îli, 175
Fevâ'id, İsm. b. ebî Bekr es-Semerkindi, 175
Fevâ'id, İsm. b. el-Fadl b. Ah. el-Ahşid, 175
Fevâ'id, el-Kâsım b. Ali el-Hariri, 179, 181
Fevâ'id, el-Kâsım b. Ma'rûf, 179
Fevâ'id, Mes'ûd b. el-Hasan, 177
Fevâ'id, Mu'ammer b. Ah. es-Sûfi, 180
Fevâ'id, Muh. b. Ah. b. Ali b. el-Kâtib, 177
Fevâ'id, Muh. b. Ah. b. Hamdân, 177
Fevâ'id, Muh. b. Ah. b. Râşid, 184
Fevâ'id, Muh. b. Ah. el-Haddâd, 180
Fevâ'id, Muh. b. Ah. eş-Şâsi, 184
Fevâ'id, Muh. b. Ali b. Muh. el-Ezdi, 182
Fevâ'id, Muh. b. Ali b. Sahr, 177
Fevâ'id, Muh. b. Ali ed-Dibâci, 181
Fevâ'id, Muh. b. Bişr el-Ukberî, 183
Fevâ'id, Muh. b. Ca'fer ebî'l-Heysem, 184
Fevâ'id, Muh. b. el-Fadl b. Nazif el-Ferrâ, 180
Fevâ'id, Muh. b. el-Huseyn b. Ali el-Harrâni, 184
Fevâ'id, Muh. b. el-Huseyn b. Ubâde, 184
Fevâ'id, Muh. b. el-Huseyn el-Ezdi, 184
Fevâ'id, Muh. b. el-Kâsım b. Ma'rûf, 179
Fevâ'id, Muh. b. el-Muzaffer, 183
Fevâ'id, Muh. b. İbr. b. Abdilmelik el-Vâsiti, 184
Fevâ'id, Muh. b. Mahled b. ed-Dûri, 177
Fevâ'id, Muh. b. Muh. b. Mahled ed-Dekkâk, 180
Fevâ'id, Muh. b. Muh. el-Hâkim, 176
Fevâ'id, Muh. b. Müslim b. Zûrâre, 182
Fevâ'id, Muh. b. Ömer b. Halef, 182
Fevâ'id, Muh. b. Ömer el-Cumahî, 182
Fevâ'id, Muh. b. Tâhir el-Makdisi, 177
Fevâ'id, Muh. b. Ya'kûb ed-Dibâci, 177, 181

Fevâ'id, Mükerrrem b. Ah, 180
Fevâ'id, el-Müzekki, 174
Fevâ'id, Ömer b. Abdilaziz el-Kinani, 178
Fevâ'id, Ömer b. Ca'fer el-Verrâk, 178
Fevâ'id, Sa'id b. ebî Sa'id el-İşkâbi, 179
Fevâ'id, Sa'id b. Muh. en-Nuceyremi, 179
Fevâ'id, Sa'leb, 344
Fevâ'id, es-Sekafi, 177
Fevâ'id, Semveyh, 173
Fevâ'id, Temmâm, 173
Fevâ'id, Ya'kûb b. el-Cassâs, 176
Fevâ'id, Zâhir b. Ah. es-Serahsi, 179
Fevâ'id, ez-Zühli, 176
el-Fevâ'id ve'z-zühd ve'r-rakâ'ik ve'l-merâsi, Ca'fer el-Huldi, 70
Fevâ'idu Ebî Ali el-Hasan b. Ali b. el-Velid es-Saffâr an şüyühîhi, 179
Fevâ'idu's-sihâhi'l-avâli ve'l-efrâd ve'l-hikâyât, Muh. b. el-Huseyn el-Ferrâ, 184
Fevâ'idü Ebî Abdillâh Muh. b. Ya'kûb ed-Dibâci an şüyühîhi, 179
Fevâ'idü Ebî İmrân Mûsâ b. Hârûn b. Abdillâh el-Bezzâz, 182
Fevâ'idü Ebî Umeyr b. ebî Talha Zeyd b. Sehl el-Ensâri, İbnü'l-Kâss, 183
Fevâ'idü hisân, es-Silefi, 177
Fevâ'idü Horâsân, Muh. b. Ömer b. Abdilgâlib, 182
Fevâ'idü İbn Gaylân, 183
Fevâ'idü İbn Kâni' ve-gayrihi, 179
Fevâ'idü İbn Sahr, 177
Fevâ'idü Meymûne, 178
Fevâ'idü muhracetün an şüyûhi Ebî Abdillâh Muh. b. Abdilaziz b. el-Mü'ezzini'l-Verrâk, 182
Fevâ'idü'l-Ahimîmi, 175
Fevâ'idü'l-Ahşid, 175
el-Fevâ'idü'l-avâli'l-hisâni'l-müstahrace min mesmû'âtihî, Muh. b. Abdilmelik b. İsmâ'il, 183
el-Fevâ'idü'l-avâli's-sihâhi'l-hisân, Hamdân b. Şebib, 360
el-Fevâ'idü'l-avâli, Ah. b. Behrâm el-Haremi, 180
el-Fevâ'idü'l-avâli, b. Şâhin, 179
el-Fevâ'idü'l-Auniyye, 347
el-Fevâ'idü'l-behiyye fi terâcimi'l-Hanefiyye, 295
el-Fevâ'idü'l-celile fi müselâlat Muh. b. Ahmed Akile, 124
el-Fevâ'idü'l-celile'l-bâhiyye, 215
el-Fevâ'idü'l-efrâd, 235
Fevâ'idü'l-garâ'ibi'l-hisân, el-Kâsım b.

Zekerıyyâ el-Mutarriz, 177
Fevâ'idü'l-Hâcc, 184
Fevâ'idü'l-Hammâmî, 176
el-Fevâ'idü'l-Hâşimiyye, 303
el-Fevâ'idü'l-hisâni'l-garâ'ibi'l-avâli min hadisi Ebi Abdullah el-Huseyn b. Muh. b. Sa'id el-Bezzâr İbnü'l-Mutbaki, 180
el-Fevâ'idü'l-hisân anı's-şüyûhi's-sikât, Abdullah b. Muh. b. en-Nakûr, 178
el-Fevâ'idü'l-hisâni'l-avâli'l-müntekâti's-sihâh alâ şarti's-Şeyhayn, 181
Fevâ'idü'l-ihfâf fi ahvâli'r-ricâli'l-mezkûrin fi'l-Buhârî, 421
Fevâ'idü'l-ihvân mine'l-ehâdisi'l-muvafakât ve'l-ebdâl ve'l-avâli'l-hisân, b. Kudâme, 184
Fevâ'idü'l-İrâkiyyin, Ebû Sa'id en-Nakkâş, 174
Fevâ'idü'l-İsevi, 179
el-Fevâ'idü'l-mecmû'a fi beyâni'l-ehâdisi'l-mevdû'a, 409
el-Fevâ'idü'l-Medîne, İbnü'l-Cümeiyâ, 182
el-Fevâ'idü'l-Medîniyye, 180
el-Fevâ'idü'l-mevdû'a fi'l-ehâdisi'l-mevdû'a, 328
el-Fevâ'idü'l-muntekata, Ebû Muh. el-Hurâfi, 180
Fevâ'idü'l-muntahabeti's-sihâh ve'l-garâ'ib, el-Hatibu'l-Bağdâdi, 176
el-Fevâ'idü'l-muntahabe ve'l-hikâyâtü'l-mustagrabe, İbn Beşkuvâl, 173
el-Fevâ'idü'l-muntehabati (el-müntekâti) ga-râ'ibi'l-avâli, 176
el-Fevâ'idü'l-muntehabe min usûli simâ'ihî, el-Hasan b. Ah. b. Muh. el-Mahledi, 182
el-Fevâ'idü'l-muntehabe an Ebi Şu'aybi'l-Harrâni ve-gayrihi, 182
el-Fevâ'idü'l-muntehabe anı's-şüyûh, Muh. b. el-Velid et-Tartûşi, 183
el-Fevâ'idü'l-muntehabeti's-sihâh ve'l-garâ'ib, Ali b. İbr. b. el-Abbâs b. ebî'l-Hasan el-Huseynî, 178
Fevâ'idü'l-muntehabe min usûli mesmû'âti's-seyh Ebi Muh. el-Hasan b. Ali b. Mahled b. Şeybân el-Adl, 180
Fevâ'idü'l-muntehabeti's-sihâhi'l-hisân, Yûsuf b. Muh. el-Mehrevâni, 182
Fevâ'idü'l-müntekâ anı's-şüyûhi'l-avâli, 183
el-Fevâ'idü'l-müntekâ ve'l-efrâdi'l-garâ'ibi'l-hisâni'l-ma'rûf bi-elf dînâr, el-Katî'i, 183
Fevâ'idü'l-müntekâ ve'l-garâ'ib, Abdurrah-

man b. ebî'l-Fehm, 184
el-Fevâ'idü'l-müntekâ ve'l-hikâyâti'l-muntahabe min hadisi Ebi Müslimi'l-Bağdâdi el-Kâtib, 182
el-Fevâ'idü'l-müntekâ, İsm. b. Muh. es-Saffâr, 182
Fevâ'idü'l-müntekât min hadisi Ebi'l-Kâsım İbr. b. Ah. b. Ca'fer el-Hiraki, 179
Fevâ'idü'l-müntekât mine's-şüyûhi'l-avâli, Ali b. İbr. b. Nasreveyh, 178
Fevâ'idü'l-müntekâti'l-avâli, Diyâüddin el-Makdisî, 182
Fevâ'idü'l-müntekâti'l-efrâd anı's-şüyûhi's-sikât, Halef b. Muh. b. Ali b. Hamdûn, 181
el-Fevâ'idü'l-müntekâti'l-avâli, 362
el-Fevâ'idü'l-müntekâti'l-garâ'ibi'l-hisân anı's-şüyûhi's-sikât, İbnü Ahimimî, 175
el-Fevâ'idü'l-müntekâti'l-garâ'ibi'l-hisân, 183
el-Fevâ'idü'l-müntekâti'l-hisân li-İbn Ma'rûf, 176
el-Fevâ'idü'l-müntekâti'l-hisân, 183
el-Fevâ'idü'l-müntekâti'l-hisâni'l-avâli, Osman b. Ah. b. Muh. b. Hârûn, 184
Fevâ'idü'l-müntekâti'l-garâ'ibi'l-hisân, Muh. b. Abdullah el-Ebhûrî, 183
Fevâ'idü'l-müntekâti'l-garâ'ibi'l-hisân, Muh. b. el-Hasan es-Sayrafi, 184
Fevâ'idü'l-müntekâti'l-garâ'ibi'l-hisân, Muh. b. Ubeydillah b. Muh. b. el-Feth b. eş-Şihhîr, 177
Fevâ'idü'l-müntekâti'l-garâ'ibi'l-hisâni'l-avâli, el-Berkânî, 178
Fevâ'idü'l-müntekâ li-Zevâ'idî'l-Beyhaki, 26
Fevâ'idü'r-Râziyyin, İbn ebî Hâtim, 179
Fevâ'idü'l-müntekâ fi zevâ'idî'l-Beyhaki fi Sünenihi'l-kübrâ, 373
el-Fevâ'idü'l-müntekâsire fi'l-ahbâri'l-mütevâtire, 399
Fevâ'idü'l-Müzekki, 174
el-Fevâ'idü'n-Nesib, 178
Fevâtu'l-Vefeyât, el-Kutubî, 428, 429
Feydu'l-bâri fi şerhi garibi Sahihi'l-Buhârî, 402
el-Feydu'l-câri fi turuki'l-hadisi'l-uşâri, 192
Feydu'l-Kadir, 385, 402
Firdevsü'l-ahbâr bi-me'sûri'l-hitâb el-muh-rac alâ Kitâbi's-Şihâb, 103
Fî su'ati rahmetillah ve-nefyi't-Teşbih, 339

Fî şuyûh'l-Buhârî ve-Müslim, 419
K. fihî zikrû't-ta'rif bi-cemâ'atin mine'l-fu-ka-hâ' min ashâbi Mâlik, 233
K. fi ekli't-tin ve-hâli eklihi fî'd-dünyâ' ve'l-âhire, 61
K. fi müştebehi'n-nisbe, Cemelu'l-leyl, 242
K. fi usûli'l-hadis ve-mustalahihi, 442
K. fi zemmi'd-dünyâ ve'z-zühd fihâ, 70
K. fî'l-Ehâdisi'l-mevdû'alleti yerviha'l-âmme ve'l-kussâs ale't-turukât, 328
K. fihî cemîu'l-mevâkıfî'l-hamsin, 60
K. fihî esmâ men âşe semânîne seneten ba'de şeyhih, 423
K. fihî halku Âdem ve hattietuhû ve-tevbetuhû, 57
K. fihî mâ verede fi hayâtî'l-enbiyâ'-ba'de vefâtihim, 48
K. fihî mâ verede mine'n-nusûsi'l-vâride fi Kitâbillah ve'l-ehâdisi'l-müte'allika birü'yeti'l-Bârî, 42
K. fihî mevâ'iz ve-hikem, 59
K. fihî zemmi'd-dünyâ' ve'z-zühd fihâ, İbnü'l-Müsennâ, 71
K. fihî zikrû'd-dünyâ' ve'z-zühd fihâ, b. ebî Âsım, 70
K. fihî'l-ehâdisu'l-avâli mine'l-müsnedi's-sahih alâ şarti Kitâbi'l-Buhârî, 362
K. fîr-rakâ'ik, 382
K. Fünûni'l-acâ'ib, Ebû Sa'îd en-Nakkâş, 58
el-Fusûl, Ali b. Husâmiddin el-Müttekî, 377
el-Futûhâtul-ilâhiyye fi tahrîci mâ fî's-Semerât mine'l-ehâdisi'n-Nebeviyye, 394
Futûhâtul-Mekkiyye, 365
el-Futûhâtul-sübhâniyye, 409
el-Futûhâtul-vehbiyye (ilâhiyye), 405
Fütûhu's-Şam İbn Abdilhakem, 273
el-Fütüvve, 366
el-Gammâz ale'l-lummâz, 396
Garâ'ibu hadisi İmâm Mâlik, Muh. b. el-Muzaffer, 233
Garâ'ibu Mâlik, b. Asâkir, 233
Garâ'ibu Mâlik, Da'lec, 233
Garâ'ibu Mâlik, ed-Dârekutnî, 233
Garâ'ibu Mâlik, et-Taberânî, 233
Garâ'ibu Mâlik, İbnü'l-Mukrî, 233
Garâ'ibu Mâlik, Kâsım b. Asbağ, 233
Garâ'ibu Şu'be, 234
Garâ'ibu's-Sahih ve-efrâduhû, Diyâüddin el-Makdisî, 234
K. el-Garib, el-Kâsım b. Sellâm, 330
K. el-Garibeyn, el-Herevî, 332

Garibu ehâdisi Şerhi'l-Akta'î ale'l-Kudûri, 335
Garibu'l hadis, ed-Dârekutnî, 335
Garibu'l hadis, Kurtub, 335
Garibu'l-hadis, Ali b. el-Medîni, 335
Garibu'l-hadis, b. el-Cevzi, 335
Garibu'l-hadis, el-Harbî, 332
Garibu'l-hadis, el-Hattâbi, 331
Garibu'l-hadis, el-Herevî, 332
Garibu'l-hadis, en-Nadr b. Şümeyl, 334
Garibu'l-hadis, İbnü'd-Dehhân, 335
Garibu'l-hadis, İbnü'l-Enbârî, 334
Garibu'l-hadis, İshâk b. Mirâr eş-Şeybânî, 335
Garibu'l-hadis, Ma'mer b. el-Müsennâ, 334
Garibu'l-hadis, Muh. b. Abdisselâm el-Huşen'î, 335
Garibu'l-hadis, Şimr b. Hamdeveyh, 332
Garibu'l-Kurân, el-Herevî, 332
Garibü'l-hadis, b. Kuteybe, 330
K. Garibi'l-hadis ve'l-âsar, 330
el-Garibu'l-musannef, el-Kâsım b. Sellâm, 330
Gavâmidul-esmâ'il-mübhemâti'l-vâkı'a fi mutûni'l-ehâdisi'l-müsnede, 248
K. el-Gavâmid ve'l-mübhemât, İbnü'd-Dabbâğ, 249
K. el-Gavâmid ve'l-mübhemât, 248
el-Gâye fi şerhi'l-Hidâye, 438
Gâyetu me'mûli'r-râğib fi ma'rifeti ehâdisi (Muhtasarı) İbni'l-Hâcib, 391
Gâyetu'l-kasd ve'l-murâd mine'l-erba'ini'l-âliyâti'l-isnâd, 203
Gâyetu'l-maksad fi zevâ'idil-Müsned, el-Heysemî, 374
Gâyetu'l-merâm fi ricâli'l-Buhârî ilâ Seyyidi'l-enâm, 418
Gâyetu'l-müselles, Suyûtî, 124
Gâyetu'n-nihâye fi tabakâti'l-kurrâ, 297
Gâyetu'r-rağbe fi âdâbi's-suhbe, 367
Gâyetu't-tevdih, 402
K. el-Gibe ve'n-nemâme, 62
K. el-Gibe ve'n-nemîme, 62
Gunâ't-tâlibin bi'l-ehâdisi'l-erba'in, 200
K. el-Gunye, 298
el-Gunye li-tâlibi tarikî'l-hakk, 367
Gunyetu'l-kârî fi tercemeti sülâsiyâti'l-Buhârî, 185
Gunyetu't-tâlibin, 367
K. el-Gurebâ mine'l-mü'minin, 58
K. el-Gurebâ, Ebû Sa'îd b. Yûnus, 267
K. el-Gurebâ, İbn ebî'd-Dünya, 48
K. Gururî'l-fevâ'idil-mecmû'a fi beyâni mâ

veha'a fi Sahihi Müslim, 3
el-Haberu'd-dâll alâ vucûdi'l-kutb ve'l-
evtâd ve'n-nücebâ' ve'l-ebdal, 367
Hâdi ze'î'l-efhâm, 269
el-Hadika, 440
Hadis, el-Abbâs b. Abdillâh et-Turukkufî,
154
Hadis, Abdullâh b. Avn el-Harrâz, 147
Hadis, Abdullâh b. el-Mübârek, 159
Hadis, Abdullâh b. Hârûn el-Kattân, 156
Hadis, Abdullâh b. Hâşim et-Tûsî, 147
Hadis, Abdullâh b. Hibbân el-Mevsilî, 159
Hadis, Abdullâh b. İshâk el-Hâmid, 159
Hadis, Abdullâh b. İshâk el-Horâsânî,
166
Hadis, Abdullâh b. Muh. b. Ah. el-Faradî,
168
Hadis, Abdullâh b. Muh. b. İshâk el-
Hâmid, 168
Hadis, Abdullâh b. Muh. el-Muharremî,
159
Hadis, Abdullâh b. Sa'îd el-Eşacc, 159
Hadis, Abdurrahman b. Muh. b. Uleyk,
159
Hadis, Abdurrahman b. Ömer en-Nahhâs,
142
Hadis, Abdülazîz b. Ah. el-Kettânî, 166
Hadis, Abdülazîz b. Ca'fer el-Hirakî, 152
Hadis, Abdülevvel, 166
Hadis, Abdülhâlik b. Zâhir b. Tâhir, 161
Hadis, Abdülkerîm b. el-Heysem, 161
Hadis, Abdülmün'im b. Abdilvehhâb, 166
Hadis, Abdülvehhâb b. el-Hasan el-
Kilâbî, 146
Hadis, Abdürrezzâk, 164
Hadis, Abdüssamed b. Alî et-Tastî, 147
Hadis, Âdem b. İyâs, 141
Hadis, Affân b. Müslim, 166
Hadis, Ah. b. Abdilcebbâr el-Utâridî, 163
Hadis, Ah. b. Abdillâh b. Humeyd, 145
Hadis, Ah. b. Alî b. Halef, 163
Hadis, Ah. b. Alî b. Müslim el-Ebbâr, 163
Hadis, Ah. b. Alî el-Mervezî, 142
Hadis, Ah. b. Ca'fer el-Huttelî, 163
Hadis, Ah. b. el-Ca'd, 163
Hadis, Ah. b. el-Fadl b. Huzeyme, 152
Hadis, Ah. b. el-Hasan el-Hânsârî, 163
Hadis, Ah. b. el-Huseyn b. es-Sayrafi
163
Hadis, Ah. b. İbr. b. İsm., 163
Hadis, Ah. b. Muh. b. Alî b. Rezzîn el-
Bâsânî, 162
Hadis, Ah. b. Muh. b. İsm. el-Âdemî, 161
Hadis, Ah. b. Nasr ez-Zârî, 164

Hadis, Ah. b. Selmân en-Neccâd, 145
Hadis, Ah. b. Sül. b. Zebbân, 152
Hadis, Ah. b. Süleymân el-Abbâdânî, 163
Hadis, Ah. b. Şebîb, 145
Hadis, Ah. b. Umeyr b. Yûsuf b. Cevsâ,
154
Hadis, el-Ahîmîmî, 142
Hadis, Alî b. Abdillâh b. Bişrân, 165
Hadis, Alî b. Abdurrahman b. Muh. el-
Mincâbî, 165
Hadis, Alî b. ebî Abdillâh b. Ah. b. el-Ha-
san el-Bağdâdî, 165
Hadis, Alî b. el-Ferec es-Sakâlî, 166
Hadis, Alî b. el-Hasan b. İsm. el-Abdî, 165
Hadis, Alî b. Hucr, 142
Hadis, Alî b. İbr. b. Nasreveyh, 165
Hadis, Alî b. Ma'rûf el-Bezzâr, 157
Hadis, Alî b. Muh. b. Abdillâh el-Mu'ad-
dîl, 161
Hadis, Alî b. Muh. b. Ömer el-Kassâr, 161
Hadis, Alî b. Muh. es-Semerkindî, 151
Hadis, Alî b. Ömer, 146
Hadis, Alî b. Zeyd b. Alî b. Şehridâr, 166
Hadis, Alî el-Küvemî, 160
Hadis, Ammâr b. Muh. es-Semerkindî,
161
Hadis, Amr b. Alî es-Sayrafi, 161
Hadis, Asbağ b. Abdilazîz, 164
Hadis, Bekr b. Bekkâr, 155
Hadis, el-Atikî, 145
Hadis, el-Bânyâsî, 141
Hadis, Bekr b. Sehl ed-Dimyâtî, 158
Hadis, Bişr b. Matar, 158
Hadis, Bişreveyh b. Muh., 164, 158
Hadis, el-Büşencî, 146
Hadis, Ca'fer b. Ah. b. el-Huseyn es-
Serrâc, 151
Hadis, Cumah b. el-Kâsım, 164
Hadis, Dâvud b. Reşîd, 150
Hadis, ed-Debûsî, 148
Hadis, el-Ebnûsî, 141
Hadis, Ebû Alî b. es-Seken, 151
Hadis, Ebû Bahr Muh. el-Berebehârî, 154
Hadis, Ebû Bekr b. ebî Alî el-Hemedânî,
164
Hadis, Ebû Bekr b. Ziyâd en-Nisâbü'rî,
154
Hadis, Ebû Bekr b. Zünbûr, 152
Hadis, Ebû Bekr eş-Şâfî'î, 138
Hadis, Ebû Ca'fer er-Rezzâz, 167
Hadis, Ebû Gâlib el-Mâverdî, 170
Hadis, Ebû Hafs Ömer b. İbr el-Kettânî,
140
Hadis, Ebû Hâlid b. Bilâl, 167

Hadis, Ebû Kılâbe es-Serrâc, 169
Hadis, Ebû Küreyb, 171
Hadis, Ebû Sa'd el-Mâlinî, 162, 171
Hadis, Ebû Sâlih İbn Zünbûr, 152
Hadis, Ebû Sehl el-Kattân, 141
Hadis, Ebû Şu'ayb el-Harrânî, 150
Hadis, Ebû Ya'lâ el-Mevsili, 147
Hadis, Ebû Zerr el-Herevî, 145
Hadis, Ebû'd-Dahdâh et-Temimî, 145, 167
Hadis, Ebû'l-Abbâs b. Necîh, 166
Hadis, Ebû'l-Feth el-Ezdi ve Ebû Hâşim el-Haddâd, 163
Hadis, Ebû'l-Hasan el-Es'arî, 153
Hadis, Ebû'l-Kâsım el-Menâdî, 164
Hadis, Ebû'l-Kâsım es-Semerkindî, 151
Hadis, Ebû's-Şeyh, 150
Hadis, Ebû'l-Kâsım et-Tayyib, 159
Hadis, Emetullah binti ebî'l-Kâsım, 164
Hadis, el-Fadl b. el-Hubâb el-Cumahî, 160
Hadis, el-Fâkihî, 147
Hadis, el-Fellâs, 161
Hadis, Gulâm Sa'leb, 159, 170
Hadis, Hafs b. Ömer er-Reyyânî, 165
Hadis, el-Hakem b. Nâfi', 154
Hadis, Halef b. Ah. es-Saffâr el-Emîr, 166
Hadis, Hâlid b. Mirdâs, 166
Hadis, Hammâd b. Seleme, 153
Hadis, Hamza b. el-Abbâs ed-Dehkân, 153
Hadis, Hamza b. el-Kâsım, 153
Hadis, Hamza b. Muh. b. İsâ, 153
Hadis, Hanbel b. İshâk, 153
Hadis, el-Hâris b. Muh. b. ebî Usâme, 153
Hadis, el-Hasan b. Ah. b. Şâzân, 164
Hadis, el-Hasan b. Ali eş-Şa'rânî, 160
Hadis, el-Hasan b. Gâlib, 165
Hadis, el-Hasan b. Habib et-Hasâirî, 152
Hadis, el-Hasan b. Muh. b. Ah. b. Cümey', 165
Hadis, el-Hasan b. Muh. b. Hallâs, 164
Hadis, el-Hasan b. Muh. ez-Za'firânî, 164
Hadis, el-Hasan b. Reşîk, 150, 165
Hadis, Hasnûn en-Nersî, 162
Hadis, Hayseme b. Süleyman, 152
Hadis, Hennâd, 148
Hadis, Hibetullah b. Ah. el-Bağdâdî el-Harîrî, 157
Hadis, Hibetullah b. Ali el-Bûsirî, 158
Hadis, Hilâl b. Muh. b. Ca'fer el-Haffâr, 148
Hadis, Hişâm b. Ammâr, 148
Hadis, Hüdbe b. Hâlid, 148

Hadis, el-Huseyn b. Muh. b. el-Ferec, 166
Hadis, el-Huseyn b. Muh. el-Lehyânî, 166
Hadis, el-Huseyn b. Yahyâ el-A'ver, 153
Hadis, İsâ b. Hammâd et-Tüceybî, 146
Hadis, İsâ b. Sâlim, 146
Hadis, İbn Ameşlik, 145
Hadis, İbn Bişreveyh el-İsbehânî, 162
Hadis, İbn Buhayt el-Ukberî, 144
Hadis, İbn Cümey' el-Gassânî, 169
Hadis, İbn Cüreyc, 164
Hadis, İbn ebî Gareze, 163
Hadis, İbn ebî Hâtım, 143
Hadis, İbn ebî'l-Fürâvî, 162
Hadis, İbn ebî'l-Hadîd, 169
Hadis, İbn Hallâd el-Bağdâdî, 142
Hadis, İbn Hayyûye, 168
Hadis, İbn Rizkaveyh, 145
Hadis, İbn Şâhfûr, 159
Hadis, İbnu Himsa, 166
Hadis, İbnü Batta, 160
Hadis, İbnü Hazlem, 163
Hadis, İbn Kânî, 150
Hadis, İbn Mâsercis, Ebû'l-Vefâ en-Nisâbüri, 170
Hadis, İbnü Mâsi, 168
Hadis, İbn Şâhin, 155
Hadis, İbn Şâzân el-Bezzâz, 150
Hadis, İbn Ukde el-Kûfî, 161
Hadis, İbn Uşne, 141
Hadis, İbn Vâre, 171
Hadis, İbn Zeber, 147
Hadis, İbnü'd-Dureys, 155
Hadis, İbnü'l-Bâbenâ, 161
Hadis, İbnü'l-Fahhâr, 169
Hadis, İbnü'l-Hâdibe, 166
Hadis, İbnü'l-Hammâmî, 153, 164
Hadis, İbnü'l-Hayyât, 161
Hadis, İbnü'l-Mücedder el-Bağdâdî, 171
Hadis, İbnü'l-Mukîm el-Vâ'iz, 145
Hadis, İbnü'l-Müttetkî, 145
Hadis, İbnü's-Savvâf, 155
Hadis, İbnü's-Semmâk, 146, 151
Hadis, İbnü's-Sevvâk, 171
Hadis, İbr. b. Muh. es-Sâmîrî, 140
Hadis, İmrân b. Mûsa el-Hilâlî, 161
Hadis, İsm. b. Ca'fer, 140
Hadis, İsm. b. el-Kâsım el-Halebî, 164
Hadis, İsm. b. Tâhir es-Saykalî, 164
Hadis, İsmâ'il b. el-Abbâs el-Verrâk, 162
Hadis, Kâmil b. Talha, 149
Hadis, Kâsım b. Asbağ, 160
Hadis, el-Kâsım b. Abdisselâm es-Sencârî, 159
Hadis, el-Kâsım b. Sellâm, 160

- Hadis*, Kuteybe b. Sa'îd, 149
Hadis, Leys b. Sa'd, 149
Hadis, Mansûr b. Ammâr, 143
Hadis, Mansûr b. el-Huseyn, 170
Hadis, el-Mâsercisî, 171
Hadis, el-Matîrî, 144
Hadis, Mekki b. Ali, 170
Hadis, Mu'âfâ b. Zekerîyyâ, 169
Hadis, el-Mu'âfâ b. İmrân, 169
Hadis, Muccâ' b. ez-Zübeyr, 144
Hadis, Muh. b. Abd el-Ensârî, 171
Hadis, Muh. b. Abdillâh b. Yûsuf el-Bezzâz, 170
Hadis, Muh. b. Abdirrahîm b. Abdilvâhid, 167
Hadis, Muh. b. Ah. b. Ali el-Kurtubî, 169
Hadis, Muh. b. Ah. b. ebî's-Sakar, 169
Hadis, Muh. b. Ah. b. el-Huseyn el-Ukberî, 169
Hadis, Muh. b. Ah. b. el-Huseyn eş-Şâşî, 169
Hadis, Muh. b. Ah. b. İbr. el-Mu'addil, 169
Hadis, Muh. b. Ah. el-Bakkâl, 158
Hadis, Muh. b. Ali b. Hamza el-Huseynî, 171
Hadis, Muh. b. Amr b. el-Bahterî, 167
Hadis, Muh. b. Amr b. el-Buhturî, 155
Hadis, Muh. b. Bekkâr b. er-Reyyân, 168
Hadis, Muh. b. Beşşâr b. Osmân, 169
Hadis, Muh. b. Ca'fer b. ebî'l-Kâsım el-Esedî, 168
Hadis, Muh. b. Ca'fer b. es-Sakkâ, 158
Hadis, Muh. b. Ca'fer b. Muh. b. Hişâm el-Halebî, 168
Hadis, Muh. b. Ca'fer el-Enbârî, 145, 168
Hadis, Muh. b. ebî Nasr el-Belhî, 171
Hadis, Muh. b. el-Abbâs b. Necih, 145
Hadis, Muh. b. el-Hasan el-Attâr, 155
Hadis, Muh. b. el-Huseyn b. Abdân, 168
Hadis, Muh. b. el-Huseyn el-Hasanî, 168
Hadis, Muh. b. el-Muzaffer, 143, 153
Hadis, Muh. b. Hammâd ez-Zahrânî, 168
Hadis, Muh. b. Hârûn el-Hadremî, 171
Hadis, Muh. b. Humejd b. el-Havrânî, 147
Hadis, Muh. b. Hureym, 168
Hadis, Muh. b. İbr. b. Abdirrahman el-Kureşî, 168
Hadis, Muh. b. İbr. b. Fîrûz, 169
Hadis, Muh. b. İbr. b. Muh. b. Abdilaziz b. Abdillâh, 169
Hadis, Muh. b. İshâk es-Serrâc, 169
Hadis, Muh. b. İsm. el-Verrâk, 148
Hadis, Muh. b. Mende el-İsbehânî, 171
Hadis, Muh. b. Muh. b. Abdilhamîd el-Fezârî, 171
Hadis, Muh. b. Osmân b. Kerâme, 158
Hadis, Muh. b. Ömer b. Bükeyr, 167
Hadis, Muh. b. Sâlih b. Düreyç, 170
Hadis, Muh. b. Sellâme el-Kudâî, 168
Hadis, Muh. b. Sinân el-Kazzâz, 144
Hadis, Muh. b. Talha en-Ni'âlî, 144
Hadis, Muh. b. Yezid b. Abdissamed, 155
Hadis, Muh. b. Zeyd el-Ebzerî, 170
Hadis, Mûsâ b. Dâvud ed-Dabbî, 169
Hadis, Mûsâ b. Hârûn el-Hammâl, 143
Hadis, Mutayyen, 144
Hadis, en-Nesâî, 163
Hadis, Osmân b. Ah. es-Semerkindî, 151
Hadis, Osmân b. Balbân, 160
Hadis, Osmân b. Muh. b. Ubeydillâh, 146
Hadis, Osmân b. Muh. el-Muhammî, 160
Hadis, Ömer b. Ah. es-Saffâr, 161
Hadis, Ömer b. ebî Sa'îd el-Herevî, 161
Hadis, Ömer b. Muh. b. ez-Zeyyât, 140
Hadis, Ömer b. Şebbe, 147
Hadis, Ömer b. Zürrâre, 146
Hadis, er-Râfikî, 156
Hadis, Rizkullâh b. Abdilvehhâb, 167
Hadis, Sa'dân b. Nasr, 151
Hadis, Sittü's-Şâm binti ebî Sâlih, 167
Hadis, Süfyân b. Uveyne, 155
Hadis, Süleymân b. Dâvud ez-Zehrânî, 151
Hadis, Şâh b. Abdirrahman, 160
Hadis, Şâkir b. Ca'fer, 150
Hadis, Şeybân b. Ferrûh, 150
Hadis, et-Tahâvî, 158
Hadis, Tâlût b. Abbâd, 149
Hadis, Ubeydullâh b. Ah. b. Ma'rûf, 160
Hadis, Vekî' b. el-Cerrâh, 148
Hadis, Veliyyüddin Ebû Zûr'a el-İrâkî, 170
Hadis, Ya'kûb b. Abdirrahman el-Cessâs, 148
Hadis, Yahyâ b. İbr. es-Selmâsî, 157
Hadis, Yahyâ b. Ma'in, 147
Hadis, Yahyâ b. Muh. ed-Dakkâk, 156
Hadis, Yahyâ b. Muh. el-Hâşimî, 150
Hadis, Yûsuf b. Ömer el-Kavvâs, 157
Hadis, Yûsuf b. Ya'kub el-Ezrak et-Tenûhî, 157
Hadis, Zarîf el-Himyerî, 158
Hadis, ez-Zerzârî, 170
Hadisu Abdillâh b. Dinâr, el-İsmâilî, 225
Hadisu Abdillâh b. Yezid el-Mukrî mimma vâfeka rivâyete'l-imâm Ahmed, 156

Hadisu Ali b. Âsım an şüyühîhi, 153
Hadisu Ali b. el-Ca'd el-Cevherî, 135
Hadisu Ali b. Harb et-Tâ'i, 163
Hadisu cemâ'atin min şuyûhi Belh, 157
Hadisu Ebî Ali el-Huseyn b. Muh. b. Yûsuf el-Lehyânî, 163
Hadisu Ebî Amr Osmân b. Ah. ed-Dekkâk, İbni's-Semmâk ve Ebî Muh. Ca'fer b. Muh. b. Nasr el-Huldî, 171
Hadisu Ebî Bekr Ah. b. Talha, 162
Hadisu Ebî Hâlid Hudbe b. Hâlid, 135
Hadisu Ebî Mahfûz Ma'rûfî'l-Kerhî, İbnü's-Sayrafi, 229
Hadisu Ebî Nasr Ah. b. el-Hasan b. Muh. b. Şâh, 162
Hadisu Ebî Osmân Sa'dân b. Nasr el-Bezzâz an Süfyan b. Uveyne ve-gayrihi an şüyühîhi, 145
Hadisu Ebî Seleme, 135
Hadisu Ebî Tâhir el-Muhallîs, 161
Hadisu Ebî Tâhir es-Silefi ve-Ebî'l-Feth b. Şânîl ve-Ebî's-Se'âdet b. Ruzayk, 167
Hadisu Ebî Ubeyde Mucâ'a bin ez-Zübeyr, 229
Hadisu Ebî'l-Fadl Ah. b. Abdillâh b. Nasr b. Hilâl es-Sülemî ed-Dimaşki, 162
Hadisu Ebî'l-Fevâris Ah. b. Muh. es-Sâbûnî, 167
Hadisu Ebî'l-Fütûh Abdilhallâk el-Herevî ve-Hadisu Ebî'l-Hasan Mekki b. ebî Tâlib, 229
Hadisu Ebî'l-Hasan et-Tirâblusî ve-İbn Hazlemi'l-Kâdî, 159
Hadisu ebî'l-Kâsım Âfiye ve-Ebî Bekr Ah. b. Mervân, 162
Hadisu Ebî'l-Kâsım el-Meymûn b. Hamza el-Huseynî, 170
Hadisu Ebî'l-Kâsım Ubeydillâh b. Muh. b. Muzâhim b. Ah. b. Kays el-Bezzâr, 160
Hadisu Ebî'l-Uşerâ' ed-Dârimî, 154
Hadisu Ebî'n-Nûr Osmân b. Müslim es-Saffâr, 160
Hadisu Ehli Hurdân, İbn Asâkir, 229
Hadisu Habibi'l-Ensârî ve-Hureymi't-Tâ'i, İbnü'l-Kayserânî, 229
Hadisu Hammâd b. Seleme, 227
Hadisu İbn Abdilazîz el-Hâşimî ve-İbni'l-Matîr, 162
Hadisu İbn Cüreyc, İbnu Asâkir, 227
Hadisu İbn ebî Sâbir ve Hadisu Ebî Şu'ayb el-Harrânî, 160
Hadisu İbn Sa'îd, b. Asâkir, 229
Hadisu İslâmî Zeyd b. Hârîse ve-gayrihi min ehâdisi's-şuyûh, 154

Hadisu Kâmil b. Talha el-Cehderî, 135
Hadisu Kus b. Sa'ide, 229
Hadisu Kuteybe b. Sa'îd, Muh. b. İsm el-Fudaylî, 229
Hadisu Lakî b. Âmir, es-Silefi, 228
Hadisu Mâlik, Ali b. el-Huseyn b. el-Cüneyd, 225
Hadisu Mâlik, el-İsmâ'îlî, 224
Hadisu Mâlik, İsmâ'il b. İshâk el-Cehdâmî, 225
Hadisu Muh. b. Beşşâr an şüyühîhi, 147
Hadisu Mus'ab b. Abdillâh b. Mus'ab, 135
Hadisu Mûsâ b. Ukbe, el-Ebbâr, 225
Hadisu Nubayt b. Şarîf el-Eşca'i el-Kûfi es-Sahâbî, 141
Hadisu Süfyan b. Uveyneti'l-muntahibe min fevâ'idîhi, el-Hilâ'i, 227
Hadisu Şeybân b. Ferrûh ve-gayrihi, İbnü'l-Bâgandî, 171
Hadisu Şu'be, İbnu Şâzân, 225
Hadisu Ubeyd b. ebî Râbita, 160
Hadisu Ubeydillâh b. Ömer b. Hafs b. Âsım el-Adevî, İbnü'l-Müfessir, 227
Hadisu Yahyâ b. Sa'îd, el-İsmâilî, 225
Hadisu Yûnus b. Ubeyd, 228
Hadisu Zî'l-yedeyn, el-Ala'i, 232
Hadisu Zuğbe, 152
Hadisu'd-dabb, 60
Hadisu'd-Dabbî'ilezi tekelleme beyne yedâ Rasûlillâh Sallallahu aleyhi ve-sellem, 232
Hadisu'l-Âcurrî ve'l-Hutullî, 141
Hadisu'l-akrân, b. Hibbân, 168
Hadisu'l-Cezeriyyîn, Ebû Arûbe el-Harrânî, 154
Hadisu'l-Hakem b. Uveyne, 148
Hadisu'l-Haşkenâk, 228
Hadisu'l-İstilkâ, 60
Hadisu'l-Kâdî Ebî Muh. b. Ma'rûf ve hadisu Ebî Bekr el-Verrâk, 169
Hadisu'l-Kahkaha ve-ileluhû, 152
Hadisu'l-musâfaha, es-Silefi, 128
Hadisu'l-musâfaha, Fahrüddîn el-Âmirî, 128
el-Hadisu'l-müsel sel bi'l-evveliyye, el-Aclûnî, 129
el-Hadisu'l-müsel sel bi'l-evveliyye, el-Fâhûrî, 128
el-Hadisu'l-müsel sel bi'l-evveliyye, İbnü's-Şerâihî, 128
Hadisuhû an şüyühîhi an Süfyanî's-Sevrî, 151
Hâdisuhû anî'l-Begavî ve-İbn Sâ'id ve İbî Abdissamed el-Hâşimî, 152

Hadisü's-sitte mine't-tâbi'in ve-zikru turu-ki hadisi Eya'cizu ehadukum, el-Hatibu'l-Bağdâdi, 231
Hadisü'z-Zühri, el-Hasan b. Ali b. Muh. el-Cevheri, 224
el-Hâfil fi tekmileti'l-Kâmil, 318
Hafdu'l-cenâh bi-refi'l-cünâh bi-erba'in hadisen fi bâbi'n-nikâh, 207
Halku efâli'l-ibâd, Buhârî, 76
el-Hallu'l-müdellet ale'd-Dârimi, 25
K. el-Hamâm ve-âdâbihi, 61
K. el-Harâc, Ebû Yûsuf, 49
K. el-Harâc, Yahyâ b. Âdem, 49
el-Harâ'ic ve'l-cerâ'ih fi'l-mu'cizât, 217
el-Harbiyyât, 146
Hasâ'is Ali b. ebî Tâlib, 87
el-Hasâ'isu'l-kübrâ, Suyûtî, 412
Hasâ'isu'l-Müsned, 11
el-Hasâ'isu's-suğrâ, Suyûtî, 412
Hasru's-ğârid fi esânid Muh. Âbid, 125
K. el-Hass alâ hıfzi'l-ilm, 80
K. el-Hass ale't-ticâre, el-Hallâl, 83
Hassu't-tâlibi'l-hasis ale'l-iştigâl bi-ilmil-hadis, 439
el-Hâşimiyyât, 148
Hâşiye alâ Şerhi Elfiyyeti'l-İrâki, 432
Hâşiye, Burhânüddin el-Halebi, 130
Hâşiye, Burhânüddin, 433
Hâşiye, ed-Derverî, 434
Hâşiye, el-Echûrî, 433
Hâşiye, el-Hanefî, 434
Hâşiye, İbn Dihye, 414
Hâşiye, İbnü ebî Şerîf, 433
Hâşiye, Muh. b. Abdilhâdi es-Sindi, 403
Hâtibu leyl ve-cârifu seyl, es-Suyûtî, 286
K. el-Hâifin, 67
Hatmu'l-Câmi'is-sahih li'l-Buhârî, 2
K. Hatmi'l-evliyâ, 364
Havâşî, İbn Kutlûboğâ, 241
Hayâtu'l-enbiyâ, 48
K. Hayâti'l-enbiyâ' fi kubûrihim, 48
K. el-Hayl, 61
Hayru'l-kelâm fi'l-kirâat halfe'l-imâm, 46
K. el-Hazer ve's-şefka, 67
Haziretu'l-inâs fi müselselâtı Sül. b. T. b. ebî'l-Abbâs, 126
K. el-Hedâyâ, 68
K. Hediyyeti'l-ahyâ' li'l-emuât ve-mâ yasilu, 61
Hediyyetu'l-Hayyi'l-Kayyûm bi-şerhi'l-mi'râ-ci'l-manzûm, 409
Hedyu'l-ebrah alâ tal'ati'l-envâr, 440
Hedyü's-sârî, 401
K. el-Hem ve'l-huzn, 68

K. el-Hevâtif, 68
Hevâtifu'l-cân ve-âcib mâ yuhkâ ani'l-kuhhân, 69
el-Hibetu's-seniyye fi tebyini'l-ehâdisi'l-mev-dû'ât, 328
el-Hidâye ilâ (fi) şerhi'l-Hidâye, 438
el-Hidâye ve'l-irşâd fi ma'rifeti ehli's-sika ve's-sedâd, 417
el-Hidâye, 391
Hidâyetu'l-mu'tesif fi'l-mu'telif ve'l-munhalif, İbnü'l-Ebbâr, 243
Hidâyetu'r-ruvât ilâ tahrirci ehâdisi'l-Masâbih ve'l-Mişkât, 389
Hidâyetü'l-insân ilâ'l-istignâ bi'l-Kur'an, 85
Hıfzu'l-lisân, 63
Hikâyâtu'l-evliyâ ve'l ibâd bi-Mekke ve-bitarikihâ ve bi'l-Harem ve-bi-küllü vâd, 367
el-Hikem ve'l-emsâlu'l-merviiyye an Rasûlillah, 77
K. el-Hilâfiyât, el-Beyhakî, 337
K. Hilmi Mu'âviye, 67
K. el-Hilm ve-zemmi'l-fahş ve'l-bizâ, 67
Hilyetü'l-emâli fi'l-muvâfakâti'l-avâli, 362
Hilyetü'l-evliyâ' ve-tabakâtu'l-asfiyâ Ebû Nu'aym, 292
K. el-Hilyeti's-suğrâ, 292
el-Hinnâ'iyât, 156
K. el-Hitâb, 59
Hizânetu'l-edeb fi ma'rifeti'l-ensâbi'l-Arab, 253
el-Hucce alâ târiki'l-mehacce, 33
el-Hucce fi beyâni'l-muhacce, el-İsbehânî, 34
el-Hucce, Nasr el-Makdisî, 33
Huccetullahi'l-bâliga, 441
el-Hulâsa, el-Huseyn b. Abdillâh, 438
Hulâsatu siyeri Seyyidi'l-beşer, 220
Hulâsatu siyeri Seyyidi'n-Nebiyyin, 407
Hulâsatu'd-delâ'il fi tenkihi'l-mesâ'il, 392
Hulâsatu'l-ahkâm fi mühimmâti's-sünen ve-kavâ'idü'l-İslâm, 384
Hulâsatu'l-akvâl fi hadisi İnnema'l-a'mâl bi'n-niyât, 406
Hulâsatu'l-Bedri'l-münir, 392
Hulâsatu'l-fiker fi şerhi'l-Muhtasar fi mustalahi ehli'l-eser, 432, 440
Hulâsatu'l-Tezhîb, 420
Humâsiyât, İbnü'n-Nakûr, 188
Humâsiyât, Zâhir eş-Şehhâmî, 189
Hurûfu halef, 117
K. Hurûci't-Türk, Diyâü'l-Makdisî, 60
el-Hurûf, b. es-Seken, 254

- K. *el-Hurûf fî esmâ'i's-sahâbe*=K. *es-Sahâbe*=Ma'rifetu's-sahâbe, İbnü's-Sekken, 254
- Hutbetu Ebî Bekr ve Vasiyyetu'n-Nebî (sav) li-Enes, 143
- Hüsni's-semt fî's-samt, 63
- K. Hüsni'z-zanni billah, 64
- İ'ânetü'l-müstehdî fî tahrîci ehâdisi Mukaddimeti Ebi'l-Leysi's-Semerkindi, 389
- İbâne, es-Siczi, 33
- el-İbâne an usûli'd-diyâne, 33
- el-İbânetu's-suğrâ, 33
- İbânetü's-ş-şibh fî ma'rifeti keyfiyyeti'l-vukûf alâ mâ fî Kitâbi'l-Firdevs, 104
- İbâretu'r-rü'yâ, 58
- el-Iber fî haberi men aber, 271
- İbn ebi'd-Dünyâ ve-mâ veka'a âliyyen min hadîsihi, 144
- el-İbtihâc fî'l-kelâm ale'l-İsrâ' ve'l-Mi'râc, 409
- K. *el-İcmâ*, 111
- el-İctihâd fî talebi'l-cihâd, 51
- el-İdâh fî eşkâlî'r-ruvât, 239
- el-İdâh fî şerhi nazmi'l-İktirâh, 440
- K. *İdâh mâla yes'u'l-muhaddisu cehlehu*, 315
- el-İdâh, 111
- İdâhu'l-irtiyâb fî ma'rifet ma yüştebehu ve-yutesanhafu mine'l-esmâ ve'l-ensâb, 243
- K. *el-İdeyn*, el-Firyâbi, 47
- K. *el-İdeyn*, el-Herevî, 47
- K. *el-İdeyn*, el-Mervezî, 47
- K. *el-İdeyn*, İbn ebi'd-Dünyâ, 47
- İdrâku'l-hakika fî tahrîci ehâdisi't-Tarika (li'l-Birgivi), 394
- İdu'l-cevheri's-semîn fî erba'in hadîsen min ehâdisi Seyyidi'l-Mürselin, 208
- İfâdetu'n-nâsih bi't-ta'rif bi-isnâdi'l-Câmi'i's-sahih, 2
- el-İfhâm bi-mâ veka'a fî'l-Buhârî mine'l-ibhâm, 249
- el-İfhâm li-mâ fî'l-Buhârî mine'l-ibhâm, 402
- el-İfsâh alâ Nûketi İbni's-Salâh, 430
- el-İfsâh an me'ânîs-sihâh, 376
- el-İfsâh ani'l-mu'cem mine'l-ğâmid ve'l-mübhem, 249
- el-İgrâb fî ahkâmî'l-kılâb, 59
- el-İgtibât bi-men rumiye bi'l-ihtilât, 422
- İhbâru'l-ahyâ' bi ahhârî'l-İhyâ, 393
- İhkâmü'd-delâle alâ tahrîri'r-Risâle, 364
- İhkâmü'l-ahkâm fî şerhi Seyyidi'l-enâm, 382
- el-İhkâm li-ehâdisi'l-İlmâm*, 383
- K. *el-İhlâs*, İbn ebi'd-Dünyâ, 42
- K. *el-İhlâs*, İbnü'l-Cevzî, 42
- el-İhsân fî takrîbi Sahihi İbn Hibbân, 13
- el-İhtifâl fî terâcimi'r-ricâl, 275
- el-İhtilâf beyne ruvâti'l-Buhârî ani'l-Firebrî, 2
- İhtilâfu'l-fukahâ, et-Taberî, 337
- İhtilâfu'l-hadîs, es-Sâci, 336
- İhtilâfu'l-hadîs, eş-Şâfi'i, 336
- İhtilâfu'l-hadîs, et-Taberî, 336
- K. *İhtilâfî'l-masâhif*, Abdullah b. Dâvud es-Sicistânî, 117
- K. *İhtilâfî'l-masâhif*, Naftaveyh, 117
- K. *İhtilâfî'l-masâhif*, Sehl b. Muh., 117
- İhtilâfu'l-ulemâ, el-Âcurrî, 338
- İhtilâfu'l-ulemâ, el-Münzirî, 338
- İhtisâru müşkili'l-âsâr, Muh. b. Ahmed b. Rüşd, 337
- İhtisâru Sahihi'l-Buhârî, 2
- K. *İhtisârü sireti Rasûlillah*, Yahyâ b. Abdillâh b. ebi İsâ, 221
- İhtisâsu'l-Kur'ân bi-avdihî ilâ'r-Rahîmi'r-Rahmân, 44
- el-İhtiyâr li-ta'li'l-Muhtâr, 391
- K. *el-İhvân*, 67
- K. *el-İhve ve'l-ahvât*, ed-Dârekutnî, 423
- K. *el-İhve ve'l-ahvât*, es-Serrâc, 423
- İhyâ, Gazâlî, 393
- İkdu'l-cevâhir fî selâsili'l-ekâbir, 124
- İkdu'l-cevheri's-semîn fî'l-hadîsi'l-müselsel bi'l-Muhammediyyîn, 124
- İkdu'l-cümânî'l-lâmî'il-müntekâ min ka'ri bahri'l-Câmi, 2
- İkdü'd-dürer fî mustalahi ehli'l-eser, 440
- İkdü'd-dürer fî nazmi Nuhbeti'l-fiker, 434
- İkdu'l-manzûm fî afâdili'r-Rûm, 428
- el-İkdu'l-mufasssal fî'l-hadîsi'l-müselsel, 127
- el-İkdu'l-müzehheb fî tabakâti hameleti'l-mezheb, 296
- el-İkdu's-semîn fî ta'rihi Beledi'l-emîn, 198, 269
- el-İklîl, 419
- K. *el-İklîl*, el-Hâkim, 14
- el-İkmâl fî refi'i'l-irtiyâb ani'l-mu'telif ve'l-muhtelif mine'l-esmâ vel-kunâ ve'l-ensâb, 239
- el-İkmâl, İbn Mâkûlâ, 239
- İkmâlu Tehzîbi'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl, 421
- İkmâlu Tehzîbi'l-Kemâl, 420
- İkmâlu'l-İkmâl, 403

K. el-İkrâh, eş-Şeybânî, 52
İktibâsu'l-envâr ve-iltimâsu'l-ezhâr fî
ensâbi's-sahâbe ve-ruvâtî'l-âsâr, 251
el-İktifâ' fî meğâzî'l-Mustafâ ve's-Selâseti'l-
hulefâ, 407
K. İkrâmi'd-dif, İbrâhîm el-Harbî, 53
K. İktidâ'il-ilmî'l-amel, 80
el-İktifâ, 218
el-İktirâh fî beyânî'l-istulâh, 440
el-İktisâb fî telhîsi kütübî'l-ensâb, 250
el-İlâm bi-fevâ'id Umdeti'l-ahkâm, 383
K. el-İlâm bi-fadli's-salât alâ Hayri'l-
enâm, Ubeydullah b. Muh. en-
Nümeyrî, 73
K. el-İlâm ve't-ta'rif bi-mâ li-İbni Kânî' fî
mu'cemihî mine'l-evhâm ve't-tashîf,
254
el-İlâm bi-ehâdisi'l-ahkâm, 384
el-İlâm bi-mâ veka'a fî Müştebehi'z-Zehebî
min el-evhâm, 241
K. el-İlâm bi-mâ fî'l-Mu'telif ve'l-muhtelif
li'd-Dârekutnî min el-evhâm, 238
el-İlâm bi-sünnetihî Aleyhisselâm, 404
el-İlâm fî vefeyâtî'l-a'lâm, 272, 293, 426
el-İlâm fîmen dehalâ'l-Medîne mine'l-
a'lâm, el-Matarî, 268
K. el-İlel, Ahmed b. Hanbel, 322
K. el-İlel, Ali b. el-Medîni, 322
K. el-İlel, Buhârî, 322
K. el-İlel, Dârekutnî, 323
K. el-İlel, Ebû Ali en-Nisâbüri, 323
K. el-İlel, el-Hâkim, 323
K. el-İlel, el-Hallâl, 323
K. el-İlel, İbn ebî Hâtîm, 323
K. el-İlel, İbn Kudâme, 324
K. el-İlel, Muh. b. Muh. b. Ahmed, 324
K. el-İlel, Müslim, 322
K. el-İlel, Tirmizî, 322
K. el-İlel ve-ma'rifeti'r-ricâl, el-Esrem, 323
K. el-İlel ve-ma'rifeti'r-ricâl, İmâm Ah-
med, 322
K. el-İleli'l-Kebîr, ed-Dârekutnî, 323
İlelu hadisiz-Zühri, ez-Zühli, 324
İlelü'l-hadis, Abdullah b. es-Seyyid el-
Batalyûsî, 324
İlelü'l-hadis, ed-Dârekutnî, 323
İlelü'l-hadis, Muh. b. Abdillâh b. Ammâr
b. Sevâde, 324
el-İlelü'l-mütenâhiyye fî'l-ehâdisi'l-vâhiyye,
324
İlelü'l-vâride fî'l-ehâdis, 323
İlletu'l-hadisî'l-müselsele fî yevmi'l-id, 127
el-İlmâ' ilâ ma'rifet usûli'r-rivâyât ve
takyidi's-semâ', 315

K. el-İlm, Âdem b. ebî İyâs, 81
K. el-İlm, b. ebî Âsım, 80
K. el-İlm, b. Râheveyh, 81
K. el-İlm, Ebû Hayseme, 79
K. el-İlm, el-Mervezî, 80
K. el-İlm, İbnü'l-Kayserânî, 80
K. el-İlm, Yûsuf b. Ya'kûb el-Kâdi, 80
K. el-İlm ve fadlihi, el-Mevhibî, 79
el-İlmâm bi-ehâdisi'l-ahkâm, 383
el-İlm u'l-Ahmedi fî'l-mevlidi'l-
Muhammedi, 411
İlzâmât, Dârekutnî, 16
el-İmâm fî ehâdisi'l-ahkâm, 383
el-İmâm fî şerhi'l-Elmâm, 383
K. el-İmâme, 60
K. el-İmân, el-Adenî, 43
K. el-İmân, el-Bezzâr, 43
K. el-İmân, el-Ferrâ, 43
K. el-İmân, b. ebî Ömer, 43
K. el-İmân, Ebû Ya'lâ, 43
K. el-İmân, Ahmed (b. Hanbel), 42
K. el-İmân, b. ebî Şeybe, 42
K. el-İmân, Rüste, 43
K. el-İmân ve-meâlimihî ve-sünenihî ve-is-
tik-mâlihî, 43
İm'ân u'n-nazar fî şerhi Nuhbeti'l-fiker,
434
el-İmtâ' bi'l-erba'îni'l-mütebâyene bi- Şar-
ti's-semâ', 200
el-İmtinân fî rivâyeti'l-akrân, 438
K. el-İnâs bi-ilmî'l-Ensâb, el-Huseyn b. Ali
el-Vezîr, 253
el-İnâye fî tahrîci ehâdisi'l-Hidâye, 391
İnâyetu'l-meliki'l-mun'im li-şerhi Sahihî
Müslim, 403
K. el-İnbâh ale'l-kabâ'ili'r-ruvât an Rasû-
lillah, 252
K. el-İnbâh fî zikri usûli kabâ'ili'r-ruvât
an Rasûlillah, 258
İnbâlu'l-ezkiyâ li-hayâtî'l-enbiyâ, 48
İnbâlu'l-gumr fî enbâi'l-umr, 278
İncâhu'l-hâce, 405
İnkilâbu'z-zemân, 68
K. el-İnsâf fî mâ beyne'l-ulemâ mine'l-
ihtilâf fî'l-Besmele, 46
İnsân u'l-uyûn fî sireti'l-Emin ve'l-Me'mûn,
408
K. el-İntifâ' bi-culûdi's-sibâ', 45
el-İntihâb fî ihtisârî Keşfi'l-elkâb, 247
İntihâbu'l-avâli ve's-şüyûhu'l-ahyâr min
fehâ-risi şeyhina'l-imâmi'l-müsni'di'l-
Attâr, 288
el-İntisâr li-ashâbi'l-hadis, 81
İnzâlu'l-hâce billah, 68

İ'râbu'l-hadisi'n-nebevî, 338
 el-İrşâd fî ulemâ'il-bilâd, 263
 el-irşâd, Nevevî, 431
 K. el-İrşâd ilâ beyânı mâ eşkele mine'l-mürsel fî'l-isnâd, 131
 İrşâdu hâ'ir ilâ ilmi'l-kebâir, 58
 İrşâdu'l-fakih ilâ edilleti'l-Tenbih, 394
 İrşâdu'l-melâ ilâ enne men arefe'n-nâsu husa bil'-belâ, 58
 K. İrşâdî'l-mühtedîn, 282
 İrşâdu's-sâ'irîn ilâ menâzili'l-müttekîn, 196
 İrşâdu's-sârî, 401
 el-İrticâl fî esmâ'ir-ricâl, 413
 el-İsâbe fî tecridi esmâ'is-sahâbe, 414
 el-İsâbe fî temyizi's-sahâbe, 414
 İsâbetu't-tahdis bi-mustalahi'l-hadis, 442
 el-İsâf bi'l-hadisi'l-müselsel bi'l-işrâf, 124
 İsâfu'l-mubattâ' bi-ricâlî'l-Muvattâ', 421
 İsâfu't-tullâb bi-tertibî's-Şihâb, 105
 el-İsâl ilâ fehmi kitâbi'l-hisâli'l-câmî'a, 41
 İsbatu azâbi'l-kabr, 55
 İsbatu sıfâtî'l-uluuv, 44
 K. İslâhi'd-dîn, 66
 K. İslâhi'l-hurûf, 36
 İslâhu galatî'l-muhaddisin, Abd b. Muh. b. İbr el-Hattabî, 242
 İslâhu'l-mâl, 67
 K. el-İsrâ, 409
 el-İsrâ' ve'l-mî'râc, 409
 el-İsti'âb fî ma'rifeti'l-ashâb, 256, 413
 K. İstid'âi'l-libâs min kibâri'n-nâs, 60
 İstidrâk ale'l-İkmâl İkmâlu'l-İkmâl el-Mu'elîf ve'l İbn Nokta muhtelif, 239
 el-İstidrâk alâ tahrîci ehâdisi'l-İhyâ, 393
 el-İstifâ, 219
 el-İstignâ' bi'l-Kur'ân fî talebi'l-ilm ve'l-imân, 85
 el-İstignâ' fî ma'rifeti'l-Kunâ, 246
 K. el-İstikâme fî'r-redd alâ ehli'l-bida', 33
 K. İstinâ'il-ma'rûf, 66
 K. el-İstizân, 53
 el-İstizkâr fî şerhi mezâhib ulemâ'il-emsâr, 7
 K. el-İstizkâr fî şerhi mezâhibi ulemâ'il-emsâr mimmâ resemehu Mâlik fî Muvattâ'ihî mine'r-re'y ve'l-âsâr, 401
 el-İşâre ilâ sireti'l-Mustafâ ve ta'rîh men ba'dehu mine'l-hulefâ, 407
 K. el-İşâre fî telhisi sireti Seyyidînâ Rasûlillah (sav) ve-âsâri..., 221
 K. el-İşrâf, 111
 el-İşrâf ale'l-Atrâf, 371
 el-İşrâf ale'l-cem'i beyne'n-Nüketi'z-zirâf ve

Tuhfeti'l-işrâf, 371
 K. el-İşrâf alâ menâkibi'l-eşrâf, 67
 K. el-İşrâf alâ mezâbihi ehli'l-ilm fî'l-ictimâ' ve'l-ihtilâf, 41
 K. el-İşrâf fî mesâi'ili'l-hilâf, 41
 İşrâfu'l-vesâ'il, 219
 İşretu'n-nisâ, et-Taberânî, 52
 İ'tâ'us-sâ'il, 68
 el-İthâf bi-temyiz tubia' fîhi'l-Beydâvî Sâhibu'l-keşşâf, 409
 İthâfu'l-keyyis bi-nevâdiri mustalahi'l-hadi-si'n-nefis, 442
 İthâfu'l-meherre bi'l-fevâ'idî'l-mübtekire min atrâfi'l-aşere, 371
 İthâfu'l-meherre bi-atrâfi'l-aşere, 371
 İthâfu'l-verâ bi-ahbâri Ümmi'l-Kurâ, 123
 İthâfu's-sâdâti'l-meherreti'l-hîre bi-zevâ'idî'l-mesânidi'l-aşere, 373
 İthâfu's-sâdeti'l-müttekîn, 405
 el-İthâfâtü's-seniyye bi'l-ehâdisi'l-kudsiyye, 387
 el-İthâfâtü's-seniyye bi'l-ehâdisi'l-kudsiyye, 120
 İthâfu'z-zarif bi-şerhi kavâ'idî mustalahi'l-hadisi'ş-şerîf, 442
 İtkânü mâ yâhsun min beyânî'l-ahbâri'd-dâ'ire ale'l-elsun, 396
 K. el-İ'tibâr fî'n-nâsih ve'l-mensûh mine'l-ahbâr, 119
 K. el-İ'tikâd ilâ sebili'r-reşâd, 43
 K. İ'tikâdî'l-mervî ani'l-İmâm Ah. b. Hanbel, 34
 İ'tikâdu ehli's-sünne ve'l-cemâ'at, 33
 K. İ'tilâli'l-kulûb, el-Harâ'iti, 68
 K. el-İ'tisâm bi'l-uzle, 67
 el-İtrâf bi-evhâmî'l-Atrâf, 371
 İttibâ'us-sünen ve-ictinâbu'l-bida', 82
 İttibâu'l-emrât, İbrâhîm el-Harbî, 48
 İzâletu'd-dehşe ve'l-veleh ani'l-mütehayyer fî sıhhati hadîsi Mâu Zemzem li-mâ şuribe leh, 406
 el-Kabas fî şerhi Muvattâ'i Mâlik b. Enes, 8
 K. el-Kadâ' bil-yemîn me'a's-şâhid, 52
 K. el-Kadâ' ve'l-kader, el-Beyhâkî, 44
 K. el-Kadâ, el-Mervezî, 52
 K. Kadâ'il-havâic, 65
 Kadâ'ul-havâ'ic ve-mâ câ'e fî igâseti'l-melhûf, 65
 Kadâ'ul-vatar min Nüzheti'n-nazar, 433
 Kafvu'l-eser fî safvi ulûmi'l-eser, 444
 K. el-Kader, b. Huzeyme, 44
 K. el-Kader, b. Vehb, 44
 K. el-Kader, el-Firyâbî, 44

el-Kâfi's-şâf fi tahrîci ehâdisi'l-Keşşâf, 388
*Kalâ'idü'l-cumân fi't-ta'rif bikabâ'ili Ara-
bi'z-zemân*, 253
*Kalâ'idü's-şeref fi mefâhiri İsfehân ve-
ahbârihâ*, 274
K. Kam'il-hırs bi'l-kanâ'ati ve's-sabr, 66
el-Kâmil fi't ta'rih, 278
*el-Kâmil fi ma'rifeti'l-muhaddisin ve-ile-
li'l-hadis*, 317
el-Kâmil fi'd-du'afâ İbn Adî, 317
el-Kâmil fi'd-du'afâ, 417
K. el-Kanâ'at, *el-Harâ'itî*, 66
K. el-Kanâ'at, *et-Tûsî*, 66
K. el-Kanâ'at, *İbnü's-Sünnî*, 66
*el-Kânûn fi dabtî'l-ahbâri'l-mevdû'a ve'r-
ricâlî'd-du'afâ*, 319
*Kânûnu'l-mevdû'ât fi zikri'd-du'afâ ve'l-
vaddâ'in*, 422
Kânûnu'l-mevdû'ât ve'd-du'afâ, 326
*Kasabu's-seker fi nazmı Nuhbeti İbn Ha-
cer*, 435
*K. el-Kasd ve'l-ümem fi't-ta'rif bi-usûli
ensâbi'l-Arab ve'l-Acem*, 253
Kaside tadammenet mustalah el-hadis,
441
Kasidetu'l-Garâmiyye, 435, 436
el-Kâşif an hakâ'iki's-sünen, 381
el-Kâşif, *Zehabî*, 420
el-Kâşifü'l-mübîn li-fehmi'l-Erba'in, 207
K. el-Kat' ve's-sirkat, 52
*Katfu'l-ezhâri'l-mütenâsire fi'l-ahbâri'l-
mütevâtire*, 399
Katru'd-düer, 431
Katru'l-velî alâ ehâdisi'l-velî, 367
*el-Kavl fi ilmi'n-nücûm ve-beyâni'l-
mahmûd*, 74
el-Kavlu'l-bâr fi tekmileti tahrîci'l-Ezkâr,
389
*Kavlu'l-bedî' fi usûli ehâdisi'n-Nebiyi's-
şâfi*, 441
el-Kavlu'l-celî fi hâdisi'l-velî, 367
*el-Kavlu'l-makbûl fi reddi'l-haberi'l-
mechûl min gayri sahâbeti'r-Resûl*,
439
*el-Kavlu'l-müsedded fi'z-zebbi an Müsnedi
Ahmed*, 11
el-Kavlu'l-müsedded, 11
*el-Kavlu's-sahih fi merâtibi't-ta'dil ve't-
tecrih*, 439
K. el-Kefâle, 68
K. Kelâmi'l-leyâlî ve'l-eyyâm li-İbn Âdem,
72
el-Kemâl fi esmâ'i'r-ricâl, 419
el-Kemâl fi ma'rifeti'r-ricâl, 419

K. Kerâmâtî'l-evliyâ, *Muh. b. es-Serî*, 366
*K. Keşfi'l-lâhî an şedidi'd-da'f ve'l-mevdû'
ve'l-vâhî*, 327
el-Keşfu ve'l-beyân fi tefsiri'l-Kur'ân, 111
*el-Keşfu'l-hasis ammen rumiye bivad'il-
hadis*, 422
*el-Keşfu'l-mübîn an tahrîci İhyâ'i
ulûmiddîn*, 393
el-Keşşâf fi ma'rifeti'l-atrâf, 371
*Kenzu'l-mulah fîmâ li'l-hadis mine'l-mus-
talâh*, 442
*Kenzu'r-râgibini'l-afâ' fi'r-remzi ilâ'l-mev-
lidi'l-Muhammedî*, 26
Kerâmâtu evliyâillah, *el-Lâlekâ'i*, 365
Kerâmâtu meşâyihî'l-ardi'l-mukaddes, *İb-
nû'l-Kayserânî*, 366
Kerâmâtu'l-evliyâ, *Ebû Sa'id b. el-A'râbî*,
363
Kerâmâtu'l-evliyâ, *İbn ebî'd-Dünyâ*, 366
Keşfu'l-ahvâl fi nakdi'r-ricâl, 422
Keşfu'l estâr an zevâ'idil-Bezzâr, 374
*Keşfu'l-evhâmi'lleti fi K. el-Medhali'llezi
sannefuhu'l-Hâkimu'n-Nisâbüri*, 419
Keşfu'l-fadâ'il, 215
Keşfu'l-gatâ' fi şerh Muhtasari'l-Muvattâ,
8
*Keşfu'l-hafâ ve-müzilu'l-ilbâs ammâ 'stehe-
re mine'l-ehâdis alâ elsineti'n-nâs*, 396
Keşfu'l-kinâ' fi mesâ'ilil-vecd ve's-semâ',
366
*Keşfu'l-lisâm ammâ câe fi'l-ehâdisi'n-nebe-
viyye*, 216
Keşfu'l-muğattâ' fi fadli'l-Muvattâ, 6
Keşfu'n-nikâb ani'l-elkâb, *es-Suyûtî*, 245
Keşfu'n-nikâb ani'l-esmâ' ve'l-elkâb, *b. el-
Cevzî*, 244
Keşfu'n-nikâb li-reşfi'r-ridâb, *Necâ b.
Ridvân*, 242
*Keşfu'l-iltibâs ammâ dâre mine'l-ehâdis
beyne'n-nâs*, 396
el-Kevâkibu'd-derârî, 401
el-Kevâkibu's-sâriyât fi'l-ehâdisi'l-uşâriyât
192
*el-Kevakibü'd-dürriyye fi terâcimi's-
sâdeti's-sûfiyye*, 294
el-Kevkebu'l-münîr, 385
el-Kevkebu'l-vehhâc fi ehâdisi'l-mi'râc, 409
el-Kevseru'l-cârî ilâ riyâdi'l-Buhârî, 402
*el-Kifâye fi kavânini'r-rivâye el-K. fi ma'ri-
feti usûli ilmi'r-rivâye*, 314
el-Kifâye, *el-Hatîb*, 314
Kifâyetu'l-hâce fi şerhi İbn Mâce, 404
Kifâyetu'l-lebib fi hasâ'isi'l-Habîb, 412
K. el-Kifâye fi ma'rifeti usûli ilmi'r-rivâye,

355

- K. el-Kifâye fî merâtibi'r-rivâye*, 442
K. el-Kirâat halfe'l-imâm, Buhârî, 46
K. el-Kirâat, Ebû Bekr b. el-Eş'as es-Sicistânî, 116
K. el-Kirâat, el-Kâsım b. Sellâm, 116
K. Kisari'l-emel, 65
Kıssatu mi'râci'n-Nebî, 409
Kıssatu'l-m'râci's-suğrâ, 409
Kitâbu fî vasli mâfihâ mine'l-mürsel ve'l-munkatı' ve'l-mu'dal, 8
Kitâbu idâhî'l-irtiyâb fî ma'rifeti mâ yeşte-bihu ve-yetesahhifu mine'l-esmâ ve'l-ensâb ve'l-elkâb, 390
Kitâbu ma'ttefeka lafzuhi ve'htelefe ma'nâhuhû, el-Müberra en-Nahvî, 242
Kitâbu Mekke, b. ebî Hâtım, 269
Kitâbu ricâli's-Süneni'l-erba'a, el-Hekkârî, 418
Kitâbu Sireti Rasûlillah (sav) ve-meğâzihu, 220
Kitâbu turuki men kezzabe aleyye, 231
Kitâbu's-sahâbe =Ta'rihu's-sahâbe, İbn ebî Hâtım, 259
Kitâbu's-sahâbeti'llezine nezeli Mısır, 257
Kitâbu's-Şihâb, 105
Kitâbun fihî mâ-revâ Ehlu'l-Kûfe mine'l-ehâdis muhâlifin li-rivâyeti Ehli'l-Medine, Ya'kûb b. Süfyân, 236
Kiyâmu'l-leyl, 47
K. el-Kubel ve'l-mu'ânaka ve'l-musâfaha, 57
K. el-Kudât ve's-şuhûd, Ebû Sa'îd en-Nakkâş, 52
K. el-Kunâ ve'l-elkâb, el-Hâkim, 244
K. el-Kunâ ve'l-esmâ, el-Hüseyn b. Muh. el-Gassânî, 247
K. el-Kunâ, Ali b. el-Medîni, 245
K. el-Kunâ, b. Asâkir, 247
K. el-Kunâ, b. es-Sayrafi, 247
K. el-Kunâ, b. es-Seken, 247
K. el-Kunâ, Ebû Abdillâh Muh. b. İshâk, 245
K. el-Kunâ, Ebû Dâvud, 246
K. el-Kunâ, Ebû Nu'aym el-İsbehânî, 247
K. el-Kunâ, Ebû'l-Kâsım b. Mende, 245
K. el-Kunâ, el-Begâvî, 247
K. el-Kunâ, el-Firyâbî, 246
K. el-Kunâ, el-Hâkim, 245
K. el-Kunâ, et-Taberânî, 247
K. el-Kunâ, İbnü'l-Kelbî, 246
K. el-Kunâ, İbn ebî Hâtım, 245
K. el-Kunâ, İbrâhîm b. Abdillâh el-Huza'î,

247

- K. el-Kunâ*, Sidi Muh. el-Arbî, 247
Kunâ'l-eşrâf, el-Heysem b. Adî, 246
K. Kunâ men yu'refu bi'l-esâmî, 245
K. el-Kunût, Ebû Mûsâ'l-Medîni, 46
K. el-Kunût, Ebû'l-Kâsım b. Mende, 46
K. el-Kunût, el-Hatîbu'l-Bagdâî, 46
Kunûzu'l-hakâ'ik fî hadisi Hayri'l-halâ'ik, 387
K. Kurâ'd-dif, İbn e'd-Dünyâ, 53, 64
K. Kurbânî'l-müttekin fî's-salât ale'n-Nebî, b. Başkuvâl, 73
Kurbânul-müttekin fî enne's-salâte kurretu ayni'l-âbidîn, 81
Kurbânul-müttekin, 366
K. el-Kurbe ilâ Rabbi'l-âlemin fî fadli's-salât, 57
K. Kurbeti'd-dâreyn fî menâkıbı Zî'n-Nüreyn, 197
Kurretu'l-ayn fî dabtı esmâi' ricâli's-Sahihayn, 416
K. el-Kussâs ve'l müzekkirin, 328
Kûtu'l-kulûb fî mu'ameleti'l-mahbûb, 367
Kûtu'l-muğtedî, 404
Kutub-u sitte, 1, 26
el-Lafzu'l-mükerrerem bi-hasâ'isi'n-Nebiy-yi'l-Muhterem, 412
Lahzu'l-elhâz bi-zeyli Tabakâti'l-huffâz, 293
Laktu'd-dürer, 433
Laktu'l-le'âli'l-mütenâsre fî'l-ehâdisi'l-müte-vâtire, 399
el-Lâmi'u's-sabih ale'l-Câmi'i's-sahih, 402
Lâmiye, 441
el-Latâ'if fî rivâyeti'l-kibâr ve-nahvihim ani's-sigâr, Ebû Mûsâ'l-Medîni, 354
el-Latâ'if min dakâ'iki'l-me'ârif fî ulûmi'l-e'ârif, 251
el-Latâ'if min dakâ'iki'l-me'ârif fî ulûmi'l-huffâzi'l-e'ârif, 440
el-Le'âli'l-mufasssala fî'l-ehâdisi'l-müsel-sele, ez-Zeyzârî, 127
el-Le'âli'l-mütenâsire fî'l-ehâdisi'l-müte-vâtire, 399
el-Leâli'l-masnû'a fî'l-ehâdisi'l-mevdû'a, 325
Le'âliyyû'l-masnû'a, 422
Levami'ul-le'âli fî'l-erba'ini'l-avâli, 203
Levâmi'ul-ukûl, 386
K. el-Libâs, 58
Lisânul-Mizân, 318
Lu'lu'ul-mersû' fîmâ kile lâ asle lehu ev bi-aslihi'l-mevdû, 328
el-Lübâb, İbnü'l-Esîr, 250

el-Lubâb fî ma'rifeti'l-ensâb = *el-Lubâb fî tehzîbi'l-ensâb*, 250
el-Lubâb fî şerhi kauli't-Tirmizî: ve-fî'l-bâb, 438
Lübâbu'l-bahs, 55
Lübâbu'l-İstî'ab, 413
Lübbü'lübâbi'l-mustalah, 441
Lübbü'l-lübâb fî tahriri'l-Ensâ, es-Suyûtî, 250
el-Lum'a fî esbâbi'l-hadis, 33
K. Mâ azherehu'l-litaf li'l-ayân min bah-ri'l-lu'lu' ve'l-mercân, 360
K. Mâ revâhu'l-ekâbir an Mâlik b. Enes el-Attâr, 353
K. Mâ revâhu'l-ekâbir ani'l-asâgîr mine'l-muhaddisîn mine'l efrâd, İbnü'l-Bâğandî, 353
K. Mâ revâhu'l-kibâr ani's-sigâr ve'l-âbâi ani'l-ebnâ, 353
el-Mâ'ul-ma'in fî'l-erba'in fî fadli'l-eimme-ti'l-hulefâ' radiyallahu anhum ve ani's-sahâbeti ecma'in, 206
K. Ma'deni'l-cevâhir fî fadli'z-zikr ve'z-zâkir, el-Mürdâvî, 74
Mağâni'l-vefâ' bi-me'âni'l-iktifâ, 408
Mahâsinu'l-istilâh ve-tadminu Kitâbi İb-ni's-Salâh, 430
K. Mâhazî'l-ilm, 60
K. el-Mâhezi'l-hifâli's-Sâmiyye an mâhezi'l-ehmâl fî şerh mâ tedamma-nuhu K. Beyâni'l-vehm, 381
K. el-Mahzûn fî ilmi'l-hadis, 444
el-Makâsidu'l-hasene fî beyâni kesîrin mi-ne'l-ehâdisi'l-müştehire ale'l-elsine, 395
el-Makâsidu's-seniyye fî'l-ehâdisi'l-ilahiy-ye, 120
Maklûbu'l-esmâ, el-Hatîbu'l-Bâğdâdî, 246
el-Maksadu'l-âli fî zevâ'idî Ebî Ya'lâ'l-Mevsili, 374
el-Mantiku'l-mefhûm min ehli's-samti'l-ma'lûm, b. el-Cevzî, 217
Maktalu İbn Cübeyr, 68
Mâlâ yes'ul-muhaddisu cehlehu, 315
Manzûme fî'l-istilâh, 441
Manzûme, es-Sabbân, 441
el-Manzûm ve'l-mensûr, 60
K. el-Marad ve'l-keffârât, İbn ebî'd-Dünyâ, 50
K. Ma'rifeti'l-mevkûf
K. Ma'rifeti'r-ruvâti'l-mütekellem fîhim bi-mâ lâ yücebu'r-redd, 422
Ma'rifetü's-sahâbe, Ebû Nu'aym el-İsbehânî, 255

Ma'rifetu envâ'i'l-hadis, 438
Ma'rifetu'l-mecrûhin ve'd-du'afâ, 316
Ma'rifetu'l-mu'telif ve'l-muhtelif, İbnü's-Salâh, 243
Ma'rifetu'l-muttasil mine'l-hadis ve'l-mür-sel, 441
Ma'rifetu'r-ricâl ve-ilelül'l-hadis, İmâm Ah-med, 322
Ma'rifetu's-sahâbe, el-Hulvânî, 258
Ma'rifetü's-sahâbe, Abdân el-Mervezî, 254
Ma'rifetü's-sahâbe, Alî b. el-Medîni, 254
Ma'rifetü's-sahâbe, el-Askerî, 254
Ma'rifetü's-sahâbe, el-Bâverdi, 256
Ma'rifetü's-sahâbe, el-Begavî, 255
Ma'rifetü's-sahâbe, b. Hibbân, 255
Ma'rifetü's-sahâbe, b. Şâhin, 255
Ma'rifetü's-sahâbe, el-Mustağfirî, 254
Ma'rifetü's-sahâbe, İbn Kânî, 254
Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr, Hattâbî, 40
Ma'rifü's-sünen, 40
Ma'rifetu's-sünen ve'l-âsâr, 40
Ma'rifetu's-Şâfi'i li's-sünen ve'l-âsâr, 40
Ma'rifetu't-tâbi'in, İbn Futays, 218
Marâsid, Abdülmü'min b. el-Hatîb, 416
el-Masâhif, İbn ebî'd-Dünyâ, 117
K. el-Masâhif, el-Enbârî, 116
K. el-Masâhif, İbn ebî Dâvud, 116
Masâ'idu's-şeytân, 63
K. Masâri'u'l-uşşâk, 59
el-Masnû' fî ma'rifeti'l-hadisî'l-mevdû, 328
el-Matâlibu'l-âliyye fî'l-ed'iyyeti'z-zâhiyye, 120
Matâli'u'l-envâr alâ sihâhi'l-âsâr, 334
K. el-Matar ve'r-ra'd ve'l-bark ve'r-rih, 65
K. el-Matar ve-sıfatı's-sehâb, b. Düreyd, 65
K. el-Matar, İbn ebî'd-Dünyâ, 65
el-Matla' alâ cümlet mine'l-ehâdisi'n-Nebe-viyye, 384
el-Matlabu's-sâmi' fî dabtı mâ yuşkelu fî's-Sahîhayn mine'l-esâmi, 418
Matla'un-neyyireyn fî cem' beyne's-Sahi-hayn, 377
Matmahu'l-enfûs ve-mesrahu't-te'nis fî milhi ehli'l-Endülûs, 275
K. Mâ'ttefeka lafzuhû ve'ftereka ma'nâhû min esmâ'il-buldân ve'l-emâkini'l-müştebeh, 237
K. Mâ'ttefeka lafzuhu ve'htelefe ma'nâhu, el-Asma'i, 243
Ma'ttefeka lafzuhu ve'ftereka ma'nâhu İbrâhîm el-Yezidî, 243
Ma'ttefeka lafzuhu ve'htelefe ma'nâhu, eş-Şeceri, 243

Ma'ttefeka lafzuhu ve'htelefe ma'nâhu,
Ebû'l-Ameysel, 243
K. el-Mavâ'iz fî'l-ehâdisi'l-kudsiyye, 121
Me'âlimu'l- İmân ve-ravdatu'r-ridvân min
ulemâi'l-Kayravân, 277
Me'âlimü's-sünen, 403
K. Me'âni'l-ahbâr, 40
K. Me'âni'z-züh'd ve'l-mu'âmelât, 70
el-Me'ârif, b. Kuteybe, 273
Me'âridu'l-kelâm, 68
Mebâni'l-ahbâr fî Şerhi me'âni'l-âsâr, 40
K. el-Meb'as ve'l-meğâzi, İsmâ'il b. Muh.
et-Teymî, 223
K. el-Meb'as, Hişâm b. Ammâr, 222
K. el-Mebsût, 111
K. el-Mecâlis, 58
el-Mecâlisu'l-Mahledi, 348
el-Mecâlisü'l-Avniyye, 347
Mecâlis, Asbağ b. el-Ferec, 349
Mecâlisu'l-ebrâr fî mu'âmeleti'l-hiyâr, 274
Mecâlisü Sa'leb, 344
Meclis fî fadl yevmi'l-İd, 339
Meclis fî fadli Ramadân, 340
Meclis fî fadli Yevmi Âşurâ, el-Münzirî,
348
Meclis fî nefyi'l-cihet, 340
Meclis fî saumi yevmi'ş-şekk, 340
Meclis fî zemmi kurenâ'is-sü, 339
Meclisu'r-ravda, 60
Meclisu't-tevâdû, el-Cevherî, 344
Mecma'u bihâri'l-envâr fî garâ'ibi'tenzil
ve-latâ'ifi'l-ahbâr, 334
Mecma'u'l garâ'ib fî garibi'l-hadis,
Abdülğâfir el-Fârisî, 266
Mecma'u'l-âdâb fî mu'cemi'l-esmâ alâ
mu'cemi'l-elkâb, 247
Mecma'u'l-âdâb fî mu'cemi'l-esmâ' ve'l-
elkâb, b. el-Faradî, 244
Mecma'u'l-ahbâb ve-tezkiretü' üli'l-elbâb,
292
Mecma'u'l-bahreyn fî zevâ'idî'l-Mu'cemeyn,
374
Mecma'u'l-bihâr fî luğati'l-ehâdis ve'l-âsâr,
334
Mecma'u'l-garâ'ib, Abdülğâfir el-Fârisî,
333
Mecma'u'l-garâ'ib ve-menba'ur-rağâ'ib,
333
Mecma'u'l-mü'esses li'l-Mu'cemi'l-müfeh-
res, 286
Mecma'u'l-mütûn, 436
Mecmû' kebir fî'l-hadisi'l-müselsel bi'l-ev-
veliye, 128
Mecmû', İbnü'l-Kayserânî, 156

K. el-Mecrûhîn mine'd-du'afâ' ve'l-
metrûkîn, 316
K. el-Mecrûhîn, b. Hibbân, 316
Medhu't-tevâdu' ve-zemmü'l-kibr, 66
K. el-Medhal ilâ's-Süneni'l-kübrâ, 27, 437
K. el-Medhal, el-Hâkim, 14
Meğâniyyü'l-ahyâr fî ricâli Me'âni'l-âsâr,
421
Meğâzi, Abdürrezzâk, 223
Meğâzi, el-Mâsercisî, 223
Meğâzi, İbn ebî'd-Dünyâ, 223
Meğâzi, Urve b. ez-Zübeyr, 223
K. el-Meğâzi, b. Hubeyş el-Kâdî el-
Meriyî, 222
K. el-Mehdî, 54
Mekârimu'l-ahlâk, Abdülmelik b. Habîb,
69
Mekârimu'l-ahlâk, b. Lâl, 69
Mekârimu'l-ahlâk, el-Harâ'itî, 68
Mekârimu'l-ahlâk, et-Taberânî, 69
Mekârimu'l-ahlâk, İbn ebî'd-Dünyâ, 69
K. Mekâyidi'ş-Şeytân li-ehli'l-imân, 63
K. el-Melâhim, 54
K. Men âşe ba'de'l-meut, 64
K. Men âşe mine's-sahâbe mie ve-işrîn se-
ne, 423
K. Men haddese huve ve ebûhu ani'n-Nebî,
258
K. Men revâ an ebihî an ebihî mine's-
sahâbe ve't-tâbi'in, 423
K. Men revâ an ebihî mine's-sahâbe ve't-
tâbi'in, b. Şâhîn, 353
K. Men tekelleme fihî'd-Dârekutnî fî
kitâbi's-Sünen mine'd-du'afâ, 319
Men vâfekat künyetuhû künyetu zevcihi
mine's-sahâbe, İbn Hayaveyh, 258,
424
Menâhilu's-safâ' fî tahriri ehâdisi'ş-Şifâ,
218, 390
Menâhî ve-ukûbâtü'l-me'âsi ve't-tahziru
minhâ, 60
Menâkibu ashâbi'l-hadis, 439
K. el-Menâri'l-münif fî's-sahih ve'd-da'if,
329
Menâsik, b. Asâkir, 49
Menâsiku'l-hacc, b. ebî Zeyd, 49
Menâsiku'l-hacc, el-Herevî, 49
Menâsiku'l-hacc, Nesâî, 49
Menâzilü's-sâirîn, el-Herevî, 44
K. el-Menâsik an Katâde, 50
K. el-Menâsik, b. ebî Âsım, 49
K. el-Menâsik, el-Kâbisî, 50
K. el-Menâsik, et-Taberânî, 49
K. el-Menâsik, İbn ebî'd-Dünyâ, 50

K. el-Menâsik, İbrâhîm el-Harbî, 49
Menhatu'l-ma'bûd fî tertibi Müsnedi't-Tayâlisî, 91
Menhatu'l-muğîs fî ilmi mustalahi'l-hadîs, 441
K. el-Menhiyyât, el-Hakîmu't-Tirmizî, 83
Menhecu (yahut Minhâcu)'l-ummâl, 386
Menhecu'l-vusûl ilâ istilâhi ehâdisi'r-Rasûl, 442
Menhecû zevi'n-nazar fî şerhi manzûmeti ilmi'l-eser, 432
Menhecû'l-kemâl ve's-simti'l-le'al fî mâ câ'e fî'l-hadîs min kelâmi'l-celâl, 121
el-Menhelû'r-revî fî'l-hadîsi'n-Nebevî, 430
K. el-Mennân, 68
K. el-Merâsîl, Ebû Dâvud, 130
K. el-Merâsîl, İbn ebi Hâtim, 130
Mes'eletü'l-kelâm fî's-sîfât, el-Hatibu'l-Bağdâdî, 43
Mesâ'il, en-Nevevî, 398
Mesâ'ilü Ahmed b. Hanbel ve-İshâk b. İbr. b. Râheveyh, 398
Mesâbihu (yahut Sabih)'l-Câmi'i's-sahih, 402
Mesâbihu's-sünne, 380
Mesâku Tar'rihi Nisâbûr, Abdülğâfir el-Fârisî, 266
Mesânîdu Ebi Yahyâ Firâs b. Yahyâ, Ebû Nu'aym el-İsbehânî, 227
Mesânîdu'l-hulefâ, el-Ebzârî, 108
Mesânîdu'l-hulefâ, el-Hasan b. Bedr, 108
Mesânîdu'l-kurrâ, Ebû Nu'aym, 105
Mesâviyu'l-ahlâk ve-mezmûmuhâ, 68
Mesâvî'l-ahlâk, 68
K. Meşâhiri ulemâi'l-emsâr, 262
Meşâhiru ulemâ'il-emsâr, b. Hibbân, 320
Meşâriku'l-envâri'n-nebeviyye min sihâhi'l-ahbârî'l-Mustafaviyye, 376
K. Meşâriki'l-envâr alâ sihâhi'l-âsâr, 333
Meşheya, Abdülmun'im b. Abdilvehhâb, 307
Meşyaha, Bulbân b. Abdillâh, 310
Meşyeha, İbnü'l-Hattâb er-Râzî, 307
Meşyeha, Yahyâ b. Fadlillâh el-Adevî, 304
Meşyeha, Abdullâh b. Abdilganî el-Makdisî, 302
Meşyeha, Abdullâh b. Ah. b. Temmâm, 308
Meşyeha, Abdullâh b. el-Huseyn b. ebî't-Ta'ib, 308
Meşyeha, Abdullatif b. Abdilmun'im, 301
Meşyeha, Abdurrahîm b. Yahya, 300
Meşyeha, Abdurrahman b. Atik, 308

Meşyeha, Abdurrahman b. Ömer el-Makdisî, 302
Meşyeha, Abdülazîz b. Abdilmun'im el-Harrânî, 301
Meşyeha, Abdülazîz b. Muh. et-Tîbî, 301
Meşyeha, Abdülgâlib b. Muh., 307
Meşyeha, Abdülhâdî b. Abdilkerim, 299
Meşyeha, Abdülhakk b. Halef, 307
Meşyeha, Abdülkâdir b. Berekat, 299
Meşyeha, Abdülmü'izz b. Muh., 299
Meşyeha, Abdülmun'im b. Abdilvehhâb, 301
Meşyeha, Abdülmü'min b. Muh., 307
Meşyeha, Abdülvehhâb b. Ali b. Sekine, 300, 307
Meşyeha, Abdürrahîm b. Talha, 300
Meşyeha, Acibe binti ebî Bekr, 300
Meşyeha, Ah. b. Abdiddâ'im b. Ni'me, 305
Meşyeha, Ah. b. Abdilmelik, 311
Meşyeha, Ah. b. Abdilvâhid el-Makdisî, 306
Meşyeha, Ah. b. Abdirrahman, 306
Meşyeha, Ah. b. Ali el-Cezerî, 305
Meşyeha, Ah. b. İbr. b. ez-Zübeyr es-Sekâfi, 311
Meşyeha, Ah. b. Mustafa es-Sabbâğ, 311
Meşyeha, Ah. b. Receb, 311
Meşyeha, Ali b. ebî'l-Fadâ'il, 309
Meşyeha, Ali b. ebî'l-Fahhâr, 302
Meşyeha, Ali b. el-İzz b. Ah., 309
Meşyeha, Ali b. Enceb, 299, 308
Meşyeha, Ali b. İsâ, 302
Meşyeha, Ali b. Mahmûd, 308
Meşyeha, Ali b. Muh. b. Ali b. Bakâ'l-Mulakkîn, 308
Meşyeha, Ali b. Muh. b. Hârûn es-Sa'lebi, 308
Meşyeha, Ali b. Muh. b. Ömer, 308
Meşyeha, Ali b. Osmân b. Hassân, 308
Meşyeha, Ali b. Ömer el-Vânî, 301
Meşyeha, Ali b. Yahyâ, 308
Meşyeha, el-Aşşârî, 301
Meşyeha, el-Ba'li, 311
Meşyeha, Bedrüddîn b. Cemâ'a, 307
Meşyeha, el-Bendenicî, 308
Meşyeha, el-Beykendî, 307
Meşyeha, Burhânüddîn b. Kemâliddîn İbni Abdilhakk, 312
Meşyeha, Celâlüddîn b. el-Kalânîsî, 311
Meşyeha, el-Cilî, 304
Meşyeha, el-Cüneydü'l-Belyânî, 302
Meşyeha, ed-Dakûkî, 301
Meşyeha, ed-Dellânî, 302
Meşyeha, Dâniyâl b. Menkelî, 312

- Meşyeha*, Dâvud b. Hamza, 303
Meşyeha, Ebû Abdillâh el-Kârî, 304
Meşyehâ, Ebû Alî b. el-Bennâ, 299
Meşyeha, Ebû Bekr b. Ah. b. Abdiddâ'im, 305
Meşyeha, Ebû Bekr b. el-Huseyn, 310
Meşyeha, Ebû Bekr b. Muh. el-Karkaşendî, 304
Meşyeha, Ebû Gâlib Ah. b. el-Hasan, 305
Meşyeha, Ebû Sa'd es-Semmân, 299
Meşyeha, Ebû Ya'lâ el-Halîlî, 298
Meşyeha, Ebû'l-Hasan b. Muh. b. el-Hill, 303
Meşyeha, Ebû'l-Hüseyn b. el-Mehdî, 298
Meşyeha, Ebû'l-Kâsım b. Sasrî, 312
Meşyeha, Ebu'l-Vefâ İbr. b. Muh. el-Halebî, 311
Meşyeha, Ebû'l-Yumn Zeyd b. el-Hasan, 303
Meşyeha, Ebû'l-Fadl b. Asâkir, 305
Meşyeha, Ebû'l-Ganâi'm en-Nersî, 306
Meşyeha, Ebû'l-Hayr el-Bağbân, 307
Meşyeha, Emetullah binti Abdirrahman, 305
Meşyeha, el-Eşnehi, 304
Meşyeha, Es'ad b. el-Müslim, 312
Meşyeha, Esmâ' binti'l-Mihrânî, 305
Meşyeha, Eyyûb b. Ni'me, 311
Meşyeha, Fâtîme binti'l-İzz, 304
Meşyeha, Fâtîme binti Halîl, 310
Meşyeha, Habîbe bint'l-İzz İbr., 312
Meşyeha, Habîbe binti'z-Zeyn, 300
Meşyeha, Halîl b. ebî Bekr, 303
Meşyeha, el-Harrânîyye, 300
Meşyeha, el-Hasan b. Abdilazîz b. Receb, 312
Meşyeha, el-Hasan b. Ali b. Muh., 312
Meşyeha, el-Hasan b. Ali el-Cevherî, 303
Meşyeha, Hatîb Merdâ, 306
Meşyeha, İbn Asâkir, 307
Meşyeha, İbn Bedrân ed-Deştî, 306
Meşyeha, İbn binti'l-Cümmezyî, 301
Meşyeha, İbn ebî'l-Harâm, 300
Meşyeha, İbn Eminî'd-devle, 302
Meşyeha, İbn ebî'l-Mecd, 302
Meşyeha, İbn ebî's-Sakar, 306
Meşyeha, İbnü'd-Dehhân el-Ezdî, 306
Meşyeha, İbnü'l-Battî, 306
Meşyeha, İbnü'l-Cevzî, 302
Meşyeha, İbnü'l-Havahî, 311
Meşyeha, İbn Hayder, 298
Meşyeha, İbn Hibetillâh eş-Şirâzî, 310
Meşyeha, İbnü İmâmi's-Sahra, 301
Meşyeha, İbnu Kâdî'l-Hisn, 311
Meşyeha, İbn Kudâme, 302
Meşyeha, İbnü Sârimiddîn, 307
Meşyeha, İbn Reşîk, 299
Meşyeha, İbn Receb, 302
Meşyeha, İbn Sükkere, 310
Meşyeha, İbnü Taberzed, 302
Meşyeha, İbnü'd-Dehhân, 309
Meşyeha, İbnü'l-Hamavî, 312
Meşyeha, İbnü'l-Harrânî, 310
Meşyeha, İbnü'l-Attâr, 311
Meşyeha, İbnü'l-Buhârî, 299
Meşyeha, İbnü'l-Fahr, 309
Meşyeha, İbnü'l-Harastânî, 301
Meşyeha, İbnü'l-Haymî, 305
Meşyeha, İbnü'l-Kavvâs, 303, 310
Meşyeha, İbnü'l-Lettî, 301
Meşyeha, İbnü'l-Makdisiyye, 300
Meşyeha, İbnü'l-Mevâzinî, 311
Meşyeha, İbnü'l-Muhtedî, 307
Meşyeha, İbnü'l-Müferric, 305
Meşyeha, İbnü'n-Nahhâs, 309
Meşyeha, İbnü'n-Nakîb, 309
Meşyeha, İbnü'lnNeccâr, 304
Meşyeha, İbnü's-Sâ'ig, 300
Meşyeha, İbnü't-Taylesân, 312
Meşyeha, İbnüs-Sakatî, 309
Meşyeha, İbnüs-Sencârî, 301
Meşyeha, İbr. b. Abdirrahman b. Nüh, 312
Meşyeha, İbr. b. Ali b. Ah. et-Tarsûsî, 311
Meşyeha, İbr. b. Ali b. el-Haymî, 305
Meşyeha, İbr. b. ebî Tâhir Berekât, 311
Meşyeha, İbr. b. Halîl, 305
Meşyeha, İbr. b. Mansûr el-Kerhî, 311
Meşyeha, İbr. b. Muh. b. Abdirrahman b. Nüh, 311
Meşyeha, İbr. b. Muh. b. Ah., 312
Meşyeha, İbrâhîm b. Tahmân, 298, 305
Meşyeha, İmâdüddîn b. el-Keyyâl, 311
Meşyeha, İsâ b. Abdirrahman b. Me'âl, 301
Meşyeha, İshâk b. Mahmûd el-Burûcerdî, 305
Meşyeha, İshâk b. Yahyâ, 305
Meşyeha, İsm. b. Abdirrahman b. Amr el-Ferrâ, 306, 312
Meşyeha, İsm. b. ebî Sa'id Ah., 312
Meşyeha, İsm. b. Fadlillâh, 311
Meşyeha, İsm. b. Yûsuf el-Kaysî, 305
Meşyeha, İsmâ'il b. İbr. el-Haneffî, 306
Meşyeha, İsmâ'il b. Yahyâ, 306
Meşyeha, el-İsmâ'îlî, 311
Meşyeha, İzzüddîn b. Cem'â, 307
Meşyeha, el-Kabbâb, 302
Meşyeha, Kâdî İyâd, 298

Meşyeha, Kalkaşandî, 309
Meşyeha, el-Kalânîsî, 311
Meşyeha, el-Kâsım b. Alî el-Beyânî, 304
Meşyeha, el-Kâsım b. el-Muzaffer b. Asâkir, 304
Meşyeha, el-Kâzerûnî, 311
Meşyeha, Kerîme bintî Abdilvehhâb, 313
Meşyeha, Lu'lu' b. Abdillâh, 304
Meşyeha, Mahled b. Ca'fer, 307
Meşyeha, el-Mâverî, 300
Meşyeha, Melik Îsâ, 308
Meşyeha, el-Menbicî, 305
Meşyeha, el-Mendâ'î, 307
Meşyeha, el-Merâğî, 310, 312
Meşyeha, Meristânî, 301
Meşyeha, el-Mesellâtî, 310
Meşyeha, Mes'ûd b. el-Hasan, 306
Meşyeha, el-Meydûmî, 300
Meşyeha, el-Mizzî, 310
Meşyeha, Muh. b. Abdilhâdî el-Makdisî, 310
Meşyeha, Muh. b. Abdilkâdir, 309
Meşyeha, Muh. b. Abdirrahîm b. Abbâs b. ebî'l-Feth, 310
Meşyeha, Muh. b. Ah. b. Alî el-Gaytî, 309
Meşyeha, Muh. b. Ah. b. ebî'l-Hecâ, 309
Meşyeha, Muh. b. Ah. b. Hasnûn, 306
Meşyeha, Muh. b. Ah. el-Enbârî, 307
Meşyeha, Muh. b. ebî Bekr b. Turhân, 300
Meşyeha, Muh. b. ebî Bekr İbr. b. en-Nahhâs, 306
Meşyeha, Muh. b. Ebî'l-İzz Abdilazîz b. Müşerrif, 306
Meşyeha, Muh. b. Hâmid el-Makdisî, 300
Meşyeha, Muh. b. Hibetillâh b. eş-Şîrâzî, 300
Meşyeha, Muh. b. İbr. b. Abdillâh, 307
Meşyeha, Muh. b. İbr. b. el-Müslim, 301
Meşyeha, Muh. b. İbr. el-Münâvî, 301
Meşyeha, Muh. b. İsm. b. Alî, 309
Meşyeha, Muh. b. İsm. b. İbrâhîm b. Sâlim b. Berekât, 309
Meşyeha, Muh. b. Kaymâz, 309
Meşyeha, Muh. b. Muh. b. Alî el-Kaşğârî, 307
Meşyeha, Muh. b. Muh. b. Îsâ el-Ba'li, 310
Meşyeha, Muh. b. Muh. b. Ramedân, 300
Meşyeha, Muh. b. Ömer b. Habîb, 300
Meşyeha, Muh. b. Ömer b. Yûsuf el-Ermevî, 309
Meşyeha, Muh. b. Sa'id b. el-Muvaffak, 306
Meşyeha, Muh. b. Sâkin, 310
Meşyeha, Muh. b. Salâhiddin, 309

Meşyeha, Muh. b. Şerefiddin, 306
Meşyeha, Muh. b. Tarhân, 309
Meşyeha, Muh. b. Ya'kûb el-Halebî, 310
Meşyeha, Muh. b. Yûsuf b. el-Hasan, 310
Meşyeha, Muh. b. Yûsuf b. Ya'kûb el-Erbilî, 300
Meşyeha, Muh. b. Yûsuf el-Havrânî, 300
Meşyeha, en-Na'âl, 307
Meşyeha, Necîbüddin el-Harrânî, 305
Meşyeha, en-Nersî, 306
Meşyeha, Osmân b. Muh., 308
Meşyeha, Ömer b. Alî, 309
Meşyeha, Ömer b. Hasan b. Mezîd, 310
Meşyeha, Ömer b. Zûrâretî'l-Hadesî, 308
Meşyeha, er-Reşîd b. Meslemetî'l-Ümevî, 306
Meşyeha, es-Sadeffî, 298
Meşyeha, Sa'id b. Mansûr el-Horâsânî, 312
Meşyeha, Sa'id b. ebî'r-Recâ' ez-Zâzânî, 303
Meşyeha, Sâlih b. Ah. b. el-Enceb, 313
Meşyeha, Sâlih b. Muhtâr, 304
Meşyeha, Sâlih b. Sâmin, 313
Meşyeha, es-Selemiyye, 303
Meşyeha, Seyyide binti Mûsâ el-Mârâniyye, 303
Meşyeha, es-Sileffî, 298
Meşyeha, Sittü'l-ehl binti't-Taberî, 303
Meşyeha, Sunkur b. Abdillâh ez-Zeynebî, 303
Meşyeha, es-Suyûtî, 310
Meşyeha, es-Sühreverdî, 298
Meşyeha, Süleymân b. Hamza, 303
Meşyeha, Süleyman b. Muh., 312
Meşyeha, Şa'bân b. ebî Bekr, 313
Meşyeha, Şuhde binti Ah., 304
Meşyeha, eş-Şubrâvî, 308
Meşyeha, Tâhâzâde b. Mustafa el-Halebî, 312
Meşyeha, et-Tüceybî, 308, 312
Meşyeha, el-Vâsitî, 309
Meşyeha, Vecîh b. Tâhir eş-Şehhâmî, 304
Meşyeha, Ya'kûb b. Süfyân, 298
Meşyeha, Yahyâ b. Ah., 313
Meşyeha, Yahyâ b. Ah. b. Ni'me, 313
Meşyeha, Yahyâ b. Alî, 304
Meşyeha, Yahyâ b. Muh. b. Sa'd, 304
Meşyeha, el-Yûnîni, 309
Meşyeha, Yûnus b. İbr. ed-Debûsî, 304
Meşyeha, Yûsuf b. el-Mübârek, 304
Meşyeha, Yûsuf b. Ömer, 304
Meşyeha, Zeyneb binti İsmâ'il b. İbr. b. el-Habbâz, 303

Meşyeha, Zeyneb binti'l-Afif Abdillâh, 303
Meşyeha, Zeyneb binti'l-Kemâl, 303
Meşyeha, Zeynu'd-dâr, 304
Meşyeha, Zeynüddîn, 302
Meşyehatu'l-Bağdâdiyye, Abdülmü'min b. Halef b. ebî'l-Hasan ed-Dimyâtî, 301, 301
Meşyehatu'l-Bağdâdiyye, el-Birzâlî, 309
Meşyehatu'l-Bağdâdiyye, Silefî, 284
Meşyehatu'l-kübrâ, b. Şazân, 303
Meşyehatu'l-kübrâ, Sunkur b. Abdillâh ez-Zeynebî, 303
Meşyehatu's-suğrâ, b. Şazân, 303
Meşyehatu's-suğrâ, Muh. b. Abdilbâkî, 306
Meşyehatu's-suğrâ, Sunkur b. Abdillâh ez-Zeynebî, 303
Meşyehatü'l-kübrâ, Muh. b. Abdilbâkî, 306
Meşyehi, Abdülvehhâb b. Hasan, 299
Mevâ'izu'l hulefâ, 68
Mevâ'izu'l-enbiyâ, el-Kâsım b. Sellâm, 59
Mevâhibu'r-Rahman fi'r-rivâye ani'l-cân, 439
Mevâhibü'l-ledünniyye, 410
K. el-Mevâ'iz ve'r-rakâ'ik, Ebû Alî el-Ehvâzî, 71
K. el-Mevâ'iz, b. el-Münâdî, 59
K. el-Mevâ'iz, el-Kâsım b. Sellâm, 59
K. el-Mevâkit, Ebû's-Seyh, 45
K. el-Mevâkit, el-Huseyn b. Alî el-Esved, 45
Mevârid ehli's-sedâd ve'l-vefâ fi tekmihi Menâhili's-safâ, 390
Mevâridü'z-zemân ilâ zevâ'idî İbn Hibbân, 13, 374
Mevdû'ât, Ebû Sa'id en-Nakkâş, 329
Mevdû'ât, İbnü'l-Cevzî, 11, 14
K. el-Mevdû'ât mine'l-ehâdisi'l-merfu'ât, el-Cûzekî, 325
K. el-Mevdû'âtî'l-kübrâ, 325
Mevlidü'n-Nebî, el-Beraî, 411
Mevlidü'n-Nebî, el-Heytemî, 411
Mevlidü'n-Nebî, el-Lahmî, 411
Mevlidü'n-Nebî, İbnü'l-Cevzî, 411
Mevlidü'n-Nebî, b. Kesîr, 411
Mevlidü'n-Nebî, Ebû'l-Vefâ, 411
Mevlidü'n-Nebî, eş-Şâzelî, 411
Mevlidü'n-Nebî, b. ebî Âsım, 411
Mevridu's-safâ fi mevlidi'l-Mustafâ, 411
Mezidu Fethi'l-bârî, 401
Mezidu'n-nef' bi-ma'rifeti mâ ruciha fihî'l-vakf ala'r-ref, 438
Mi'e hadisi kudsiyye, 120

Mi'râcu'l-felâh, 444
Mi'râcu'l-menâkıb ve-minhâcu'l-hasebî's-sâkıb fi nesebi Resûlillâh ve-zikri mu'cizâtihi, 217
Miftâhu'l-cenne, 208
Miftâhu'l-hâce, 405
Miftâhu's-se'âde fi'l-cem' beyne's-Sahihayn, 376
K. el-Mihne (ve't-tarâ'ik ile'l-Hakk), 34
Min hadisi Ebî Bekr el-Katî'î ve-gayrihi, 147
Min hadisi Ebî Hureyre, 156
Min hadisi Ebî'l-Hasan Mekki b. ebî Tâlib el-Bürücerdî, 146
Min hadisi Muh. b. el-Abbâs b. Hayeveyh, 154
Min hadisi Muh. b. el-Muzaffer an Hâcib b. Erkin, 154
Min hadisi's-Şirâzi ve-İsm. b. Ca'fer ve-Hârûn b. Sa'id el-Eyli, 156
Min hadisihi an ba'di'l-Ebhuriyyin, Silefî, 138
Min hadisihi an cemâ'atin min-şüyûhihi, İbnü'l-Kayserânî, 156
Min hadisihi an şüyûhihi, el-Hatîb, 153
Min kelâmı Y.b.M. fi'r-ricâl, Yezid b. el-Heysem, 261
Min menâkıbı Ca'fer b. ebî Tâlib, 88
Min müsnedi Ebî Muh. Abdillâh b. Zeydân b. Büreyd el-Bicli, Silefî 229
Min te'âlikihî, İbnü'l-Kayserânî, 156
Minhâcu ehli'l-isâbe fi muhabbeti's-sahâbe, b. el-Cevzî, 86
Minhâcu'd-din, el-Halimî, 84
Minhâcu'l-kâsıdın fi fadli'l-hulefâ'ir-râsidin, b. Kudâme, 87
Minhâcu'n-necâh ilâ mi'râci'l-felâh, 444
Mirâtu'l-cinân ve-ibretu'l-yakazân, 278
Mirâtu'z-zemân fi tevârihi'l-a'yân, 278
Mirhâtu'l-vusûl fi havâşi Nevâdiri'l-usûl, 81
Mirkâtu'l-mefâtihi, 381
Mirkâtu's-su'ûd ilâ Süneni Ebî Dâvud, 403
Misbâhu'z-zücâce alâ Süneni İbn Mâce, 404
Misbâhu'z-zücâce fi zevâ'idî İbn Mâce, 373
K. Mişkâtî'l-envâr fi mâ ruviye anillahi, 120
Mişkâtu'l-masâbih, 380, 422
Mizânul-i'tidâl fi nakdi'r-ricâl, 318
Mu'allimu't-tullâb bimâ li'l-ehâdis mine'l-elkâb, 437
K. el-Mu'ammerin, b. Mende, 423

K. el-Mu'ammerin, Ebû Hâtım es-Sicistânî, 423
K. el-Mu'ammerin, Ebû Mihnaç, 423
Mu'cem, Abdülgaaffâr es-Sa'dî, 287
Mu'cem, Abdülmü'min b. Abdilhakk, 285
Mu'cem, Ah. b. Abdillâh, 289
Mu'cem, Ah. b. Hamza, 286
Mu'cem, Ah. b. İbr. el-Cürcânî, 285
Mu'cem, Ah. b. Ubeyd el-Attâr, 288
Mu'cem, Alî b. el-Muzaffer, 289
Mu'cem, el-Bâlisî, 287
Mu'cem, el-Birzâlî, 286
Mu'cem, ed-Dağvelî, 283
Mu'cem, ed-Debûsî, 286
Mu'cem, Ebû Mûsâ'l-Medîni, 287
Mu'cem, Ebû Zerr el-Herevî, 286
Mu'cem, Ebû'l-Feth el-Ebîverdi, 288
Mu'cem, Ebû'l-Muzaffer es-Sem'ânî, 284
Mu'cem, Ebu's-Şeyh, 288
Mu'cem, el-Hasan b. Ali, 288
Mu'cem, el-Hasan b. Ah. b. el-Hasan el-Haddâd, 286
Mu'cem, el-Hinna'î, 287
Mu'cem, İbn Asâkir, 282
Mu'cem, İbn Cerâde, 288
Mu'cem, İbn Fehd, 287, 289
Mu'cem, İbn Halef, 284
Mu'cem, İbnü Haceri'l-Heytemî, 286
Mu'cem, İbnü Maşşik, 287
Mu'cem, İbnü Müsdî, 287
Mu'cem, İbn Müferric, 287
Mu'cem, İbn Râfî', 287
Mu'cem, İbnü Sasrî, 288
Mu'cem, İbnü'l-Habbâz, 289
Mu'cem, İbnü's-Sayrafi, 287
Mu'cem, İbnü's-Semerkandî, 289
Mu'cem, İbr. b. Ah. b. Abdilvâris, 288
Mu'cem, İbr. b. Ah., 288
Mu'cem, İbr. b. Ömer, 289
Mu'cem, İsh. b. Yahyâ, 288
Mu'cem, el-İşbili, 288
Mu'cem, el-Kilâbâzî, 288
Mu'cem, el-Merâgî, 287
Mu'cem, Muh. Abdülhayy el-Kettânî, 288
Mu'cem, Muh. b. Abdilvâhid ed-Dakkâk, 288
Mu'cem, Muh. b. Ah., 287
Mu'cem, Muh. b. İbr. b. Abdilvâhid, 287
Mu'cem, Muh. b. Osmân, 288
Mu'cem, Murtedâ ez-Zebîdî, 287
Mu'cem, el-Mübârek b. Ah. el-Ezeci, 288
Mu'cem, el-Münzirî, 287
Mu'cem, Ömer b. Muh., 289
Mu'cem, es-Saydâvî, 285

Mu'cem, Sencer et-Türkî, 288
Mu'cem, Süleymân b. Hamza, 286
Mu'cem, Takiyüddîn es-Subkî, 285
Mu'cem, et-Tücbî, 287
Mu'cem, Yûsuf b. Halil ed-Dimaşkı, 287
Mu'cem, Zâhîrüddîn, 288
Mu'cem musannefâtı İbn ebî'd-Dünyâ, 67
Mu'cem li-meşyehati Bağdâd, es-Silefi, 284
Mu'cem ma'sta'cem min esmâ'il-bilâd ve'l-mevâd, Abdullah b. Abdilazîz el-Bekrî, 416
Mu'cemu ashâbi's-Sadeft, 285
Mu'cemu kabâ'ilî'l-Arab, Kahhâle, 253
Mu'cemu şuyûhi's-Sadeft, 285
Mu'cemu'l-buldân fî ma'rifeti'l-müden, b. Asâkir, 416
Mu'cemu'l-buldân ve'l-cibâl ve'l-evdiye, Yâkût, 416
Mu'cemu'l-buldân, b. Asâkir, 282
Mu'cemu'l-buldân, b. Mürdeveyh, 416
Mu'cemu'l-buldân, İbnü's-Sem'ânî, 284
Mu'cemu'l-evsat, et-Taberânî, 281
Mu'cemu'l-kebir, et-Taberânî, 281
Mu'cemu'l-kebir, ez-Zehabî, 285
el-Mu'cemu'l-müştemil alâ esmâi's-şuyûhi'n-nebel, 282
Mu'cemu'n-nisâ, Ebû'l-Berekât, 288
Mu'cemu'n-nisvân, b. Asâkir, 282
Mu'cemu's-sağır, et-Taberânî, 186, 281
Mu'cemu's-sahâbe, 254
Mu'cemu's-sahâbe, b. Kânî, 282
Mu'cemu's-sahâbe, el-Bâverdi, 282
Mu'cemu's-sahâbe, el-Beğavî, 282
Mu'cemu's-sahâbe, el-İsmâ'îlî, 257
Mu'cemu's-sahâbe, İbn Lâl, 282
Mu'cemu's-sefer, es-Silefi, 284
Mu'cemu's-şuhûh, b. el-Mukrî, 283
Mu'cemu's-şuyûh, Ebû Nu'aym, 283
Mu'cemu's-şuyûh, Ebû Sa'id b. el-A'râbî, 283
Mu'cemu's-şuyûh, el-İsmâ'îlî, 283
Mu'cemu's-şuyûh, el-Velid b. Ebân, 288
Mu'cemu's-şuyûh, Muh. b. Muh., 287
el-Mûciz fî ulûmi'l-hadîs, 444
K. el-Mu'cizât ve-teksiri'ta'âm ve's-şarâb, 217
K. el-Mu'cizât, Ebû'r-Rebî b. Sâlim, 217
K. Mudârâtî'n-nâs, 68
el-Mûdih, 111
el-Mûdih li-evhâmi'l-cem' ve't-tefrik, 260
K. el-Mûdih li-evhâm Ebî Abdillâh el-Buhârî fi't-Ta'rihi'l-kebir, el-Hatibu'l-Bağdâdî, 242
K. el-Muğis, Ebû Mûsâ'l-Medîni, 332

el-Muğis fî Garîbeyi'l-Kur'ân ve'l-hadîs, 332
 el-Muğis min muhtelifi'l-hadîs, 336
 K. el-Muğnî anî'l-hıfzî ve'l-kitâb bi-kavlihim "lem yesuhh şey'un fî hâzâ'l-bâb", 327
 el-Muğnî an hamli'l-esfâr fî'l-esfâr fî tahrici mâ fî'l-lhyâ' mine'l-ahbâr, 393
 el-Muğnî fî dabtî'l-esmâ ve'l-ensâb, İbn Hacer, 417
 el-Muğnî fî esmâ'ir-ricâl, 417
 el-Muğnî fî'd-du'afâ = K.ed-Du'afâ' ve'l-met-rûkin, ez-Zehabî, 318
 el-Muğnî, Muh. Tâhir el-Fetennî, 417
 el-Muğterib fî beyânî'l-mudtarib, 438
 Muhâdaratu'l-ebrâr, 367
 Muhaddisu'l-fâsıl beyne'r-râvî ve'l-vâ'i, 314
 K. el-Muhallitîn, 422
 el-Muhallâ, İbn Hazm, 40
 el-Muhallediyât, 167
 K. Muhâsebeti'n-nefs, 66
 K. el-Muhibbîn me'al-mahbûbîn, 231
 K. el-Muhtadrîn, 48
 el-Muhtâr, b. Mevdûd, 391
 el-Muhtâre, el-Makdisî, 16
 el-Muhtâru'l-câmi' beyne'l-Müntekâ ve'l-İstizkâr, 8
 Muhtâru ehâdisi's-Sâdık ve'l-Masdu'k fî fadâ'ili's-Siddik ve'l-Fârûk, 197
 el-Muhtâru'l-mu'temed min Müsnedi'l-Bezzâr alâ'l-Kutubi's-sitte, 97
 Muhtasar fî ilmi'l-hadîs, 444
 el-Muhtasar fî ilmi usûli'l-hadîs, 440
 Muhtasar fî ulûmi'l-ehâdis min kelâmi'l-ulemâ, 443
 Muhtasar fî ulûmi'l-hadîs, İbnü'l-Vezîr, 444
 Muhtasar fî sireti'n-Nebi, b. Cemâ'a, 408
 Muhtasar ulemâ'il-emsâr, et-Taberî, 337
 Muhtasar, Ebû Şâme, 266
 Muhtasar, Ebû'l-Feth el-Hatîb, 266
 Muhtasar, el-Huseyn b. Ahmed el-Esterâbâzî, 331
 Muhtasar, el-Kurtubî, 3
 Muhtasar, el-Münzirî, 3
 Muhtasar, el-Müzenî, 40
 Muhtasar, es-Sarsarî, 4
 Muhtasar, İbnu Manzûr, 266
 Muhtasar, Nevevî, 414
 el-Muhtasar fî mustalahi ehli'l-eser, 440
 Muhtasaru Câmi'l-ma'rifeti ulûmi'l-hadîs, 435
 Muhtasaru ihtilâfi ulemâi'l-amsâr, 41

Muhtasaru muhtasi'l-isti'âb, 413
 Muhtasaru'l-enbâ, 428
 Muhtasaru'l-İber, 272
 Muhtasaru'l-Kebîr, İbnü'l-Hâcib, 390
 el-Muhtasaru'l-muhtâc ileyhi min Ta'rihi'l-Hâfiz, İbnü'd-Dübeysî, 264
 Muhtasaru's-sîre, 221
 (Muhtasaru) Sîre(ti) Rasûlillah, Ah. b. Fâris el-Kazvinî, 220
 K. Muhtelifi'l-hadisi'l-mudde'a aleyhi't-tenâkud, 336
 K. el-Muhtelif ve'l-mu'telif, İbnü't-Türkmânî, 238
 Muhtelifu'l-kabâ'il ve mu'telifuhâ, Muh. b. Habib el-Bağdâdî, 242
 el-Mu'in fî tabakâti'l-muhaddisin, ez-Zehabî, 294
 Mukaddime fî mustalahi'l-hadîs, ed-Dihlevî, 441
 Mukaddimetu Kitâbi'l-erba'in fî a'mâli'l-müt-tekin, Halîl b. Keykeldî, 206
 K. el-Mukillîn ve'l-mukillât mine's-sahâbe, el-Ezdî, 259
 el-Mukiza fî ilmi mustalahi'l-hadîs, 441
 el-Muknî fî ulûmi'l-hadîs, 441
 el-Muktadab fî ensâbi'l-Arab, 416
 el-Muktarah fî şerhi ebyâtı İbn Fereh, 436
 el-Muktebis min enbâi ehli'l-Endülüs, 275
 el-Muktefâ fî'l-vakf ve'l-ibtidâ' fî Kitâbillah, 117
 el-Muktefâ li-Ta'rihi Ebi Şâme, 428
 el-Muktedab min kitâbi Tuhfeti'l-kâdim, 275
 el-Muktefâ fî halli elfâzi's-Şifâ, 218
 el-Muktenâ fî serdi'l-kunâ, 246
 el-Mulahhas li-mâ fî'l-Muvattâ mine'l-hadisi'l-müsned, 7
 K. el-Mulahhas fî ma'rifet ulûmi'l-hadîs, 442
 Mulahhas mine'l-erba'ini's-subâ'iyât li'l-Kuşeyrî, 190
 K. el-Mulahhis, 7
 el-Mu'lim bi-fevâ'idü Müslim, 402
 el-Mu'lim bi-mâ zâde'l-Buhârî alâ Müslim, 3
 K. el-Munâ fî'l-kunâ, 246
 Muntahabu'z-zehr ve's-semer min garibi'l-hadîs ve'l-eser, 335
 el-Muntazam fî ta'rihi'l-ümem, b. el-Cevzî, 278
 el-Muntazam, 68
 el-Muntehab min Mu'cemi's-süyûh, 283
 Muntehab, el-Husâmî el-Kirimî, 334
 el-Murassâ, İbnü'l-Esir, 247

el-Murtekâ fî şerhi'l-Muntekâ, 18
K. el-Musâfaha, 57
Musâfahât, el-Hvârizmî, 361
Musâfahât, et-Tûnî, 361
el-Musâfahât ve'l-muvâfakâtü'l-avâli, Süley-mân b. Hamza, 358
el-Musâfahât ve-muvâfakât ve-ebdâl ve ehâdisu avâli, İbnu'n-Nûr, 360
el-Musâfahât, el-Attâr, 357
Musâfahât, Abdüllatîf b. Abdilmun'im, 359
el-Musâfahâtü'l avâli, Muh. b. İbr. b. Abdilvâhid, 361, 362
Musâfahâtü Müslim ve'l-Buhârî, el-Berkânî, 359
Musâfahâtü'l-Buhârî ve-Müslim, Ebû Bekr b. el-Arabî, 359
el-Musaffâ bi-ekuffi ehli'r-rüsüh min il-mi'n-nâsîh ve'l-mensüh, 118
el-Musaffâ, 8
Musannef, Abdurrezzâk, 36
Musannef, b. ebî Arûbe, 36
Musannef, b. es-Sekî, 36
Musannef, Bakî b. Mahled, 36
Musannef, Ebû'r-Rebî' ez-Zehrânî, 35
Musannef, el-Kâsım b. Sellâm, 36
Musannef, Hammâd b. Seleme, 35
Musannef, İbn Cüreyc, 36
Musannef, İbn ebî Şeybe, 35
Musannef, İbn Eymen, 30
Musannef, Kâsım b. Asbâğ, 36
Musannef, Vekî, 35
el-Musannef fî's-sünen, b. Eymen, 36
el-Musannef, Nesâî, 24
Musannefu'n-Nesâî, 25
Müsiku't-teşbis bi-ilmî'l-hadis, 443
Mustalahâtü ehli'l-eser alâ Şerhi Nuhbeti'l-fiker, 433
Mustalahu'l-hadis, Abdülğanî Mahmûd, 443
Mustalahu'z-Zeydiyye, 442
el-Mu'tasar mine'l-Muhtasar, 337
el-Mu'teber fî tahrîci ehâdisi'l-Minhâc ve'l-Muhtasar ve esmâi ricâlihîmâ ve-luğâtihimâ, 390
el-Mu'telef ve'l-muhtelef fî esmâi'l-emâkin ve'l-buldân = *K. el-Emâkin*, el-Hâzîmî, 243
K. el-Mu'telif ve'l-muhtelif fî esmâi-kabâ'il, b. Habib en-Nahvî, 242
K. el-Mu'telif ve'l-muhtelif, Ebû Sa'd el-Mâlinî, 238
K. el-Mu'telif ve'l-muhtelif, ed-Dârekutnî, 238

el-Mu'telif tekmlîti'l-Muhtelif, 239
el-Mu'telif ve'l-muhtelif min esmâ'r-ruvât, Nasru'l-Hevrîni, 242
el-Mu'telif ve'l-muhtelif, 196
el-Mu'telif ve'l-muhtelif, el-Ezdi, 238
el-Mu'telif ve'l-muhtelif, Hasan b. Bişr, 243
el-Mu'telif ve'l-muhtelif, İbnü'l-Faradî, 240, 243
el-Mu'temed, 111
Mu'temedu zevî'l-ukûl min Câmî'il-usûl, 378
el-Mu'tenif fî tekmlîti'l-Mu'telif ve'l-muhtelif, 239
el-Muharrer fî'l-hadis, 384
Mutrabu's-sem' fî şerhi hadîsi Ümmi Zer, 406
el-Muvâfaka beyn ehli'l-hadis ve's-sahâbe, 86
el-Muvâfaka beyne Ehli'l-beyt ve's-sahâbe, Ebû Sa'd es-Semmân, 299
Muvâfakât, Abdüllatîf b. Abdilmun'im, 359
Muvâfakât, el-Attâr, 357
Muvâfakât, el-Hilârî, 137
Muvâfakât, el-Münzirî, 359
Muvâfakât, Zeyneb binti'l-Kemâl, 359
Muvâfakâtü avâli, Abdullah b. Ahmed el-Makdisî, 360
Muvâfakâtü avâli, Diyâü'l-Makdisî, 356
Muvâfakâtü hadîsi Hişâm b. Ammâr mimmâ vâfeka, 156
Muvâfakâtü Mûsâ b. İsm. ve-Rehû b. Ubâde, Diyâü'l-Makdisî, 356
Muvâfakâtü'l-hubri'l-haber fî tahrîci ehâdisi'l-Muhtasar, 390
Muvattâ Şerhleri, 7, 8
Muvattâ, 5
el-Mübîn, Hayyân b. Halef, 275
el-Mübînü'l-mu'in, 405
Mübtedâ'l-haber mebdâi ilmi'l-eser, 434
K. el-Mücâlese ve-cevâhiri'l-ilm, 76
K. el-Mücâlese, ed-Dineverî, 363
K. el-Mucellâ fî'l-fıkh, 40
el-Mücerred fî esmâi K. Süneni Ebî Abdil-lah b. Mâce, 419
el-Mücerred fî garibi'l-hadis, 335
el-Müctebâ fî süneni'l-Mustafâ, 28
el-Müctebâ mine's-süneni'l-me'sûre, Dârekutnî, 27
el-Müctebâ, Dârekutnî, 27
el-Müctebâ, Nesâî, 24
el-Müctenâ, 22
el-Müctenâ, İbn Düreyd, 74

K. el-Müdeellisîn, el-İrâkî, 423
 el-Müdevenetu'l-kübrâ, Sahnûn b. Sa'id, 41
 el-Müdrîc ile'l-müdreç fi'l-ehâdisi'l-müdre-câti'l-îsnâd, 439
 el-Müfhim li-şerhi garîbi Müslim Abdülgâfir el-Fârisî, 266
 el-Müfhim limâ'skele min telhisi Kitâbi Müslim, 403
 el-Müfhim, 419
 Müfidü's-sâmi' ve'l-kârî' fîmâ'ttefeka aleyhâ Müslim ve'l-Buhârî, el-Harîrî, 376
 el-Müheyyâ' fî keşf'il-Muvattâ, 9
 el-Mühezzeb fî ihtisârî Süneni'l-kebîr, 26
 el-Mühezzeb, Ebû Ishâk eş-Şirâzî, 393
 el-Müneccem fi'l-mucem, es-Suyûtî, 286
 Mükmilu İkmâlî'l-İkmâl, 403
 K. el-Münâvele ve'l-ard ve'l-icâze, 440
 el-Münferidât ve'l-vuhdân, 185
 Müntebah min hadîsi Bekr eş-Şirâzî ve-gayrihi, 153
 Müntehâ'l-a'mâ fî şerhi hadîsi İnnema'l-a'mâl, 406
 Müntehâ'r-rağbe fî halli elfâzi'n-Nuhbe, 434
 Müntehâ's-sûl fî sîreti'r-resûl, 221
 Müntehab mine'l-hass alâ talebi'l-hadis, 81
 Müntehâl-kemâl fî ma'rifeti elkâbi'r-ricâl, el-Felekî, 244
 Müntekâ Ebî Bekr b. Mürdeveyh ale't-Ta-be-rânî, 148
 Müntekâ Hulâsati'l-Bedri'l-münîr, 392
 Müntekâ min hadîsi Ebî Ali el-Hasan b. Ah. el-Evkî, 156
 Müntekâ min hadîsi Ebî Bekr b. el-Heysem el-Enbârî, 145
 Müntekâ min hadîsi Ebî Nu'aym el-Ezherî, 156
 Müntekâ min hadîsi Ebî'l-Hasan Ah. b. İbr, el-Abdevî, 156
 Müntekâ min hadîsi İbn Mahled ve-Hennâd ve'l-Fârisî ve'l-Cevherî ve-min Emâli İbni's-Semerkindî, 161
 Müntekâ min hadîsihi, Ebû Sa'id b. el-A'râbî, 145
 Müntekâ mine'l-cüz'is-sânî min hadîsi't-Tûsî, 156
 Müntekâ mine'l-mesmû' bi-Merv an meşâyihî Buhâra, 159
 Müntekâ mine's-Sefineti'l-Bağdâdiyye, 284
 el-Müntekâ fi'l-ahkâm, 383
 el-Müntekâ fi'l-âsar, 188
 el-Müntekâ min avâli Ebî Âsım, Diyâü'l-

Makdisî, 356
 el-Müntekâ min avâli Sa'id b. Mansûr, Diyâü'l-Makdisî, 356
 el-Müntekâ min avâli Sûl b. Dâvud el-Hâşimî, Diyâü'l-Makdisî, 356
 el-Müntekâ min avâli Sûl. b. Harb, Diyâü'l-Makdisî, 356
 el-Müntekâ min hadîsi Bakî b. Mahled ve-Hennâd ve'l-Fârisî ve'l-Cevherî ve-min Emâli İbni's-Semerkindî, 158
 el-Müntekâ min hadîsi Hişâm b. Ammâr, 143
 el-Müntekâ min kitâbi'l-erba'in fi şu'abi'd-dîn, 208
 el-Müntekâ mine'l-cüz'il-mevsâm bi-tashihi Hadîsi't-tesbih, Ebû Mûsâ el-Medinî, 74
 el-Müntekâ mine'l-cüz'is-sânî mine'l-fevâ'id ve'n-nevâdir, Muh. b. el-Huseyn el-Ehvâzî, 184
 el-Müntekâ mine'l-ehâdis, el-Mizzî, 144
 el-Müntekâ mine'l-ehâdisi's-sihâh ve'l-hisân, 156
 el-Müntekâ mine'l-erba'ini'l-buldâniyye, Zehmeveyh, 209
 el-Müntekâ şerhi'l-Muvattâ, 8
 el-Müntekâ, Ebû Tâhir el-Muhallîs, 136
 el-Müntekâ, ez-Zehbî, 151
 el-Müntekâ, İbnü'l-Cârûd, 17
 el-Müntekâ, Kâsım b. Asbâğ, 18
 K. el-Müntekâ fî esâmî'l-e'immeti'l-mardîn ve's-sikâti'l-muhaddisîn, 247
 K. el-Müntekâ min sîreti'l-Mustafâ, 221
 K. el-Müntekâ mine's-süneni'l-müsne'de an Rasûlillah, 17
 Mürücu'z-zeheb ve-me'âdinu'l-cevher, 278
 K. el-Mürüvve, 58
 el-Mürüvve ve-mâ câe fî zâlike anî'n-Nebî (sav), 58
 el-Müsel sel bi'l-evveliyye, b. ebî'd-Dünyâ, 128
 el-Müsel sel bi'l-evveliyye, Ebû Zûr'ati'l-İrâkî, 122
 el-Müsel sel bi'l-evveliyye, es-Silefî, 122
 el-Müsel sel bi'l-evveliyye, eş-Şenkî, 129
 el-Müsel sel bi'l-evveliyye, İsm. b. Ah. es-Semerkindî, 128
 el-Müsel sel bi'l-evveliyye, Takiyyüddin es-Sübki, 122
 Müsel sel bi'l-evveliyye, b. es-Salâh, 128
 Müsel sel, Ebû't-Tâhir et-Temîmî, 127
 K. el-Müsel sel, İbnü'l-Eşterkûnî, 126
 Müsel selât, Abdülmü'mîn b. Halef, 128
 Müsel selât, el-Alâî, 123

Müselşelât, Ali b. Muh. el-Lebbân, 125
Müselşelât, el-Cağbûbî, 126
Müselşelât, ed-Dibâcî, 123
Müselşelât, Diyâüddin el-Makdisî, 125
Müselşelât, Ebû Bekr b. el-Arabî, 126
Müselşelât, Ebû Nu'aym el-İsbehânî, 123
Müselşelât, Ebû'l-Feth el-Mizzî, 126
Müselşelât, Ebû't-Tav' Sellâme b. Muh., 128
Müselşelât, el-Garâfî, 126
Müselşelât, el-Gaytî, 128
Müselşelât, el-Hatibu'l-Bağdâdî, 128
Müselşelât, el-İbrâhîmî, 125
Müselşelât, İbn Beşkuvâl, 128
Müselşelât, İbn Garyûn, 127
Müselşelât, İbn Fehd, 123
Müselşelât, İbn Halîl Sibî b. el-Acemî, 127
Müselşelât, İbn Hamaveyh el-Cüveynî, 127
Müselşelât, İbn Nâka, 128
Müselşelât, İbn Nâsiriddin ed-Dimaşkî, 126
Müselşelât, İbn Şâzân, 122
Müselşelât, İbnü'l-Cevzî, 126
Müselşelât, İbnü'l-Müberraîd, 126
Müselşelât, İbnü't-Taylesân, 123
Müselşelât, İsmâ'il b. Ali b. es-Semmân, 125
Müselşelât, İsmâ'il et-Teymî, 125
Müselşelât, el-Kâvukçî, 126
Müselşelât, el-Kâzerûnî, 125
Müselşelât, el-Kilâfî, 126
Müselşelât, Muh. b. Abdîrrahman, 126
Müselşelât, Muh. b. b. Muh. el-Cezerî, 125
Müselşelât, Muh. b. Nâsir el-Hâzîmî, 127
Müselşelât, Muh. el-Akkâd, 128
Müselşelât, Muh. Sa'îd el-Halebî, 127
Müselşelât, el-Mustağfirî, 122
Müselşelât, er-Rıdavî, 127
Müselşelât, es-Sehâvî, 123
Müselşelât, Şemsüddin b. et-Tayyib, 124
Müselşelât, et-Tureysîsî, 126
Müselşelât, et-Tûsî, 127
Müselşelât, Velîyyullah ed-Dihlevî, 127
Müselşelât, el-Vitrî, 127
Müselşelât, ez-Zencânî, 127
el-Müselşelât, İbn Müsdi, 123
el-Müselşelât, Suyûtî, 124
el-Müselşelâtu'l-kübrâ, İbn Tûlûn, 126
el-Müselşelâtu'l-vustâ, İbn Tûlûn, 126
el-Müselşelâtu's-suğrâ, İbn Tûlûn, 126
Müselşelâtu İbn Akile, 124
Müselşelâtu'l-kübrâ, Suyûtî, 123
Müselşelâtu Aşûrâ, es-Sinbâvî, 126

el-Müselşelu'l-evvel, İsm. b. Ah. es-Semer-kândî, 128
Müselşelü'l-İdeyn, el-Habâşistânî, 127
Müselşelü'l-Muhammediyye, 127
Müsîru'l-azmî's-sâkin li-eşrefi'l-emâkin, 269
Müsned, Abd b. Humejd, 96, 186
Müsned, Abdullah el-Üstâz, 10
Müsned, el-Adenî, 96
Müsned, Ahmed b. el-Furât, 93
Müsned, Ahmed b. Hanbel, 10, 91, 186
Müsned, Ahmed b. Sinân, 97
Müsned, Ali b. el-Ca'd, 107
Müsned, Ali b. Harb et-Tâ'î, 107
Müsned, Ali b. Hucr, 142
Müsned, Ammâr b. Recâ, 93
Müsned, Bakî b. Mahled, 103
Müsned, Beğavî, 94
Müsned, el-Berkânî, 106
Müsned, el-Bertî, 106
Müsned, el-Büşî, 100
Müsned, el-Cevherî, 93
Müsned, Da'lec, 102
Müsned, ed-Devrakî, 98
Müsned, Ebû Avâne, 20
Müsned, Ebû Bekr b. el-Mukrî, 106
Müsned, Ebû Hanîfe, 9
Müsned, Ebû İshâk el-Tûsî, 99
Müsned, Ebû Kureyş b. Cum'a, 106
Müsned, Ebû Nu'aym, 105
Müsned, Ebû Sa'd el-İsbehânî, 101
Müsned, Ebû Sa'îd ed-Dârimî, 93
Müsned, Ebû Sa'îd ez-Za'firânî, 106
Müsned, Ebû Ya'lâ, 100
Müsned, Ebû Yahyâ er-Râzî, 100
Müsned, Ebû Zûrâ, 93
Müsned, Ebû'l-Heysem ez-Zühli, 106
Müsned, Ebû'l-Hüseyn es-Saffâr, 102
Müsned, Ebû'l-Kâsım b. Mende, 23
Müsned, Esedü's-Sünne, 92
Müsned, el-Firyâbî, 97
Müsned, Hamza b. Habîb, 107
Müsned, el-Hasan b. Süfyân, 100
Müsned, el-Haskefî, 9
Müsned, el-Heysem b. Küleyb, 101
Müsned, el-Humejdî, 96
Müsned, Husameddin, 9
Müsned, İbn Cumey', 102
Müsned, İbn ebî Âsım, 95
Müsned, İbn ebî Şeybe, 95
Müsned, İbn ebî Azre, 98
Müsned, İbn ebî Hâtım, 101
Müsned, İbn Hinzâbe, 106
Müsned, İbn Melhân, 106

- Müsned*, İbn Menî', 95
Müsned, İbn Nâciye, 100
Müsned, İbn Râhveyh, 94
Müsned, İbn Rüstem, 98
Müsned, İbn Şâhin, 102
Müsned, İbn Tevbe, 101
Müsned, İbn Vehb, 37, 106
Müsned, İbnü'l-Faradî, 106
Müsned, İbnü'n-Neccâr, 102
Müsned, İbrâhîm b. Ma'kil, 100
Müsned, İbrâhîm b. Muh. Hamza, 106
Müsned, İbrâhîm b. Nasr er-Râzî, 102
Müsned, İshâk b. Abdillâh b. İbrâhîm, 106
Müsned, İsmâ'il b. İshâk b. İsmâ'il, 106
Müsned, İsmâ'il el-Kâdî, 97
Müsned, el-İsmâ'ilî, 95
Müsned, el-Kabbânî, 99
Müsned, Kâsım b. Asbağ, 106
Müsned, el-Kevsec, 98
Müsned, el-Mancinîkî, 106
Müsned, el-Mâsercisi, 102
Müsned, el-Masîsî yahut el-Mîssîsî, 97
Müsned, el-Mervezî, 98, 99
Müsned, el-Mu'âfâ, 105
Müsned, Muh. b. Akil, 101
Müsned, Muh. b. el-Huseyn el-Vâdî'î, 106
Müsned, Muh. b. el-Huseyn el-Kûfî, 98
Müsned, Muh. b. Hişâm, 100
Müsned, el-Mutavva'î, 92
Müsned, Mutayyen, 93
Müsned, Müsedded, 92
Müsned, el-Müsnedî, 93
Müsned, Nu'aym b. Hammâd, 92
Müsned, Osmân b. Muh. b. ebî Şeybe, 96
Müsned, Ömer b. Muh. b. Yûsuf el-Ezdî, 106
Müsned, er-Râzî, 9
Müsned, er-Remâdî, 106
Müsned, er-Rûyânî, 101
Müsned, es-Serrâc, 103
Müsned, Şâfi'î, 10, 186
Müsned, et-Tahâvî, 101
Müsned, et-Tarsûsî, 98
Müsned, Tayâlisî, 91
Müsned, Temîm et-Tûsî, 94
Müsned, et-Tenûhî, 93
Müsned, et-Tûsî, 93
Müsned, Ubeydullah b. Mûsâ, 92
Müsned, Ya'kûb b. Şeybe, 99
Müsned, Yahyâ b. Ma'in, 106
Müsned, Yahya el-Himmânî, 92
Müsned, Züheyr b. Harb, 92
Müsned, ez-Zühî, 93
el-Müsned ale's-Sahîhayn, el-Hallâl, 363
el-Müsned min avâlihî, Abdülganî b. Abdil-vâhid, 106
K. Müsned mâ leyse bi'l-Muvattâ, 9
K. Müsnedi Süfyân, et-Taberânî, 225
K. Müsnedi Şu'be, et-Taberânî, 225
K. Müsnedi'l-A'meş, et-Taberânî, 226
K. Müsnedi'l-Evzâ'î, et-Taberânî, 226
K. Müsnedi'l-Muvattâ, 9
Müsnedu Âîşe, 99, 108
Müsnedu Âîşe, Ebû Bekr b. Süleymân es-Sicistânî, 107
Müsnedu Âîşe, Yahyâ b. Muh. b. Sâ'id, 108
Müsnedu Abdillâh b. Dînâr an İbn Ömer, 106
Müsnedu Abdillâh b. Dînâr an İbn Ömer, Ebû Nu'aym el-İsbehânî, 225
Müsnedu Abdillâh b. ebî Evfâ, 108
Müsnedu Abdillâh b. el-Mübârek, el-Hasan b. Süfyân, 227
Müsnedu Abdillâh b. Mes'ûd, Yahyâ b. Sâ'id, 108
Müsnedu Abdirrahman b. Auf, 108
Müsnedu Âbis el-Gifârî ve-cemâetin mine's-sahâbe, 98
Müsnedu Abide b. ebî Râbitatî'l-Kûfî, 229
Müsnedu Ah. b. Hâzım b. ebî Gareze, 229
Müsnedu Ali b. ebî Tâlib, b. ebî Nasr et-Temîmî, 108
Müsnedu Ali b. ebî Tâlib, en-Nesâ'î, 108
Müsnedu Ali, 97
Müsnedu Ammâr b. Yâsir, 94
Müsnedu Behz b. Hakîm, 108
Müsnedu Bilâl b. Rebâh el-Mü'ezzin, 108
Müsnedu Bilâl b. Rebâh ve-Habbâb b. el-Eret ve-Ammâr b. Yâsir, 108
Müsnedu Dâvud b. Abdillâh el-Evdî ve-Dâvud b. Yezid el-Evdî, 229
Müsnedu Ebî Bekir es-Siddik, 99
Müsnedu Ebî Bekir's-Siddik, İbnü Sâ'id, 108
Müsnedu Ebî Hanîfe, Ebû Nu'aym, 9
Müsnedu Ebî Hanîfe, İbnü'l-Mukri, 9, 173
Müsnedu Ebî Hanîfe, Muh. b. Mahled, 9
Müsnedu Ebî Hureyre, 97, 99
Müsnedu Ebî Hureyre, Ebû İshâk el-A'skerî, 107
Müsnedu Ebî Hureyre, Ebû'l-Abbâs el-Berkî, 107
Müsnedu Ebî Hureyre, Taberânî, 107
Müsnedu Ebî Sa'id el-Hudrî, 98
Müsnedu Ebî Yûnus el-Gavî, Ebû Nu'aym el-İsbehânî, 228

Müsnedu Ebî Yûsuf, 41
Müsnedu ehâdisi İbrâhîm b. Edhem ez-Zâhid, Ebû Abdillâh b. Mende, 227
Müsnedu Enes b. Mâlik min hadisi Humeyd et-Tavîl, 107
Müsnedu Enes b. Mâlik, Ahmed b. Selmân, 107
Müsnedu Enes b. Mâlik, Ebû Nasr el-Mizzî, 107
Müsnedu Enes b. Mâlik, el-Huneynî, 107
Müsnedu hadisi Ebî Bekr Muh. b. Mu'âviye el-Kureşî, İbnü'l-Ahmer, 229
Müsnedu hadisi F. b. İyâd ve-Dâvud et-Taî ve-Mufaddal bin Mühelhel, 224
Müsnedu hadisi İbn Cüreyc, en-Nesâ'î, 227
Müsnedu hadisi İbn Cüreyc, Muh. b. er-Rebî' el-Cizî, 227
Müsnedu hadisi Mâlik, İbnü'd-Debbâğ, 225
Müsnedu hadisi Mâlik, Nesâ'î, 225
Müsnedu hadisi Süfyân b. Uyeyne, ed-Dûlâbî, 228
Müsnedu hadisi Süfyân es-Sevri, ed-Dûlâbî, 226
Müsnedu hadisi Şu'be, ed-Dûlâbî, 226
Müsnedu hadisi Şu'be, en-Nesâ'î, 226
Müsnedu hadisi Şu'be, İbnü'd-Debbâğ, 226
Müsnedu hadisi Yahyâ b. Sa'id el-Ensâri ve-Eyyûbi's-Sahtiyânî, İsmâ'il b. İshâk el-Kâdî, 225
Müsnedu hadisi Yahyâ b. Sa'id el-Kattân, en-Nesâ'î, 225
Müsnedu hadisi'l-Evzâ'i, Duhaym, 226
Müsnedu hadisi'z-Zühri bi-ilelihi ve'l-keîlâmi aleyh, Nesâ'î, 224
Müsnedu hadisi, İbr. b. Sa'id el-Cevherî, 225
Müsnedu Humeydi't-Tavîl, el-Kâsım b. Zekeriyâ el-Mutarriz, 229
Müsnedu İbn Ömer, 97
Müsnedu Ka'b b. Mâlik ve-Ebî Eyyûbi'l-Ensâri, 98
Müsnedu Mâlik, Hişâm b. Ammâr, 225
Müsnedu Mâlik, İbnü'l-Cebbâb, 225
Müsnedu Mu'âzeti'l-Adeviyye an Âişe, 94
Müsnedu Muh. b. Hucâde, el-Harâ'itî, 225
Müsnedu Muh. b. Sûka, el-Hatîbul-Bağdâdî, 229
Müsnedu Mûsâ b. Ca'fer el-Kâzım, b. Abdeveyh, 227
Müsnedu Osmân b. Affân, 94, 99
Müsnedu Ömer b. Abdilaziz, el-Bağandî,

227
Müsnedu Ömer b. el-Hattâb, Ahmed b. Selmân, 107
Müsnedu Rakabe b. Maskale, Taberânî, 107, 229
Müsnedu Sa'd b. ebî Vakkâs, 98
Müsnedu seyyidi Ukbe b. Âmir el-Cühenî, 108
Müsnedu Suheyb b. Sinân, 108
Müsnedu sülâsiyâtî'l-Buhârî, 186
Müsnedu Usâme b. Zeyd an Rasûlillah, 94
Müsnedu Usâme b. Zeyd, 108
Müsnedu Ümmi Seleme, 94
Müsnedu'l-Ensâr, Abdullah b. Ahmed b. Hanbel, 108
Müsnedu'l-ensâr, Ebû Bekr b. Süleymân es-Sicistânî, 107
el-Müsnedu'l-muhrac alâ Sahîhi Müslim, Ebû Avâne, 20
el-Müsnedu'l-mü'elleft ale's-Sahîhayn, 21
el-Müsnedu's-sahîh, Ebû Avâne, 20
el-Müsnedu's-sahîh, el-Cüveynî, 18
el-Müsnedü'l-kebîr, Abdurrahman b. Muh. b. Abdillâh, 106
el-Müsnedü'l-kebîr, İsmâ'îlî, 19
Müsnedu'l-Evzâ'i, b. Cûsâ, 227
Müsnedu'l-muğarebe, 101
Müsnedu'l-mukillîn mine's-sahâbe, Ahmed b. Selmân, 107
Müsnedu'l-mukillîn, 102
Müsnedu'l-mukillîn, b. ebî's-Serî, 108
Müsnedu'l-mukillîn, Temmâm b. Muh., 107
Müsnedu'l-Muvattâ', Ebû Zerr el-Herevî, 9
Müsnedu'l-vuhdân, 100
Müsnedu's-sahâbeti'llezine nezelû Mısır, 108
Müsnedu's-Sahihayn, Ebû Müslim, 18
Müsnedu's-Sahihayn, el-Leysi, 18
Müsnedu's-Şâmiyyîn, Ebû Zür'atî'd-Dimaşki, 227
Müsnedu's-Şâmiyyîn, et-Taberânî, 107, 227
Müsnedu's-şu'arâ, b. Mürdeveyh, 107
Müsnedu, Muh. b. İbr. el-Mukrî, 228
Müsnedü Kitâbi'l-Firdevs, 104
Müsnedü Kitâbi's-Şihâb fî'l-mevâ'iz ve'l-âdâb, 104
Müsnedü'l-ğarîb, 123
Müsnedü'l-kebîr ala'r-ricâl, Müslim, 91
Müsnedü'l-kebîr, Buhârî, 91
Müsnedü'l-meşâiyih, 95
K. el-Mustağisîn billah, 57

Müstahrec, Ahmed b. Seleme, 20
Müstahrec, el-Atîki, 22
Müstahrec, el-Belâzûrî, 21
Müstahrec, el-Berkânî, 22
Müstahrec, el-Cevzekî, 20
Müstahrec, el-Cüveynî, 20
Müstahrec, Ebû Avâne, 19
Müstahrec, Ebû Bekr eş-Şîrâzî, 22
Müstahrec, Ebû Muh. el-Hallâl, 21
Müstahrec, Ebû Nu'aym el-İsbehânî, 21
Müstahrec, Ebû Saîd el-Hîrî, 20
Müstahrec, Ebû Zerri'l-Herevî, 21
Müstahrec, Ebû'l-Abbâs, 21
Müstahrec, Ebu'l-Velid el-Kazvinî, 20
Müstahrec, Gıtrîfî, 19
Müstahrec, el-Hakim, 22
Müstahrec, el-Hîrî, 20
Müstahrec, İbn Ferec, 22
Müstahrec, İbn ebî Zühî, 19
Müstahrec, İbn Mende, 23
Müstahrec, İbn Münceveyh, 22
Müstahrec, İbn Mürdeveyh, 19
Müstahrec, İbnü'l-Ahram, 21
Müstahrec, İbnü'l-Kayserânî, 22
Müstahrec, İsmâ'îlî, 19
Müstahrec, Kâsım b. Asbağ, 20, 22
Müstahrec, el-Mâsercisi, 22
Müstahrec, el-Milenci, 22
Müstahrec, Mûsâ b. Mürdeveyh, 21
Müstahrec, eş-Şârikî, 20
Müstahrec, et-Tûsî, 20
Müstahrec, el-Usamî, 21
el-Müstahrec min kütübî'n-nâs li't-tezkire, 23
Müstedrek, Dârekutnî, 16
Müstedrek, el-Hâkim, 14, 23
el-Müstedrek alâ Müstedreki'd-Dârekutnî, 16
el-Müstedrek ale's-Sahihayn, Ebû Zerri'l-Herevî, 16
Müstedreku'l-Müstedrek, 14
el-Müstefâd min mübhemâtî'l-metn ve'l-isnâd, 249
el-Müstercel fi'l-kunâ, 247
Müşkilu'l-âsâr, et-Tahâvî, 337
Müşkilu's-Sahihayn, Abdülaziz el-Aşşârî, 334
Müştebehu'l-esmâ' ve'n-nisbe, 416
Müştebehu'n-nisbe, Ebû Bekr b. Arabî, 243
Müştebehu'l-esmâ' ve'n-nisbe, Zehebî, 241
Müştebehu'n-nisbe, 240
el-Müştehir mine'l-hadis, 396
K. el-Müşterik vad'an el-muhtelif sak'an,

416
el-Müşterik vad'an el-muhtelif sun'an
 Yâkût u'l-Hamavî, 243
K. el-Mütehâbbîn, 59
K. el-Müteşâbih fi esmâ'ir-ruvât ve-kunâhim ve ensâbihim, b. el-Faradî, 242
Müteşâbihu esâmiyyi'r-ruvât, ez-Zemahşerî, 243
Müteşâbihu'l-esmâ' ve'l-ensâb ve's-sıfât ve'l-elkâb, el-Fadl b. Ali, 243
K. el-Müttefik ve'l-müfterik, el-Cevzekî, 237
K. el-Müttefik ve'l-müfterik, el-Hatibu'l-Bağdâdî, 237
K. el-Müttefik ve'l-müfterik, Muh. b.en-Neccâr, 237
el-Müttefik vad'an ve'l-muhtelif sun'an, el-Firûzâbâdî, 242
K. el-Müzekkir ve't-tezkir ve'z-zikr, İbn ebî Âsım, 73
el-Müzekkiyyât, 141, 174
Müzilu'l-hafâ' an elfâzî's-Şifâ, 219
Müzilu'l-iştibâh fi esmâ'is-sahâbe, 258
en-Nâdiriyât mine'l-uşâriyyât, 192
K. en-Nakd alâ Bişri'l-Merisi, 32
Naklu'l-mustabah bi-nakli'l-mustalah, 442
Nasbu'r-râye li-ehâdisi'l-Hidâye, 391
en-Nâsih ve'l-mensûh fi'l-Kur'âni'l-kerim, İbn Hazm, 118
en-Nâsih ve'l-mensûh, Ebû Bekr b. el-Arabî, 118
en-Nâsih ve'l-mensûh, es-Silefî, 118
en-Nâsih ve'l-mensûh, ez-Zührî, 118
en-Nâsih ve'l-mensûh, Hibetullah b. Sellâme, 118
en-Nâsih ve'l-mensûh, İbn Futays, 218
en-Nâsih ve'l-mensûh, Katâde, 118
en-Nâsih ve'l-mensûh, Mekki b. ebî Tâlib, 118
en-Nâsih ve'l-mensûh, Yahyâ b. Abdillâh, 119
K. en-Nâsih ve'l-mensûh, Ahmed b. Hanbel, 119
K. en-Nâsih ve'l-mensûh, Atâ' el-Horâsânî, 118
K. en-Nâsih ve'l-mensûh, b. el-Enbârî, 118
K. en-Nâsih ve'l-mensûh, b. Şâhin, 119
K. en-Nâsih ve'l-mensûh, Ebû Ca'fer en-Nahhâs, 118
K. en-Nâsih ve'l-mensûh, Ebû Dâvud, 119
K. en-Nâsih ve'l-mensûh, Ebû's-Şeyh, 119
K. en-Nâsih ve'l-mensûh, İbnü'l-Cevzî, 119

K. en-Nâsih ve'l-mensûh, el-Esrem, 119
K. en-Nâsih ve'l-mensûh, el-Kâsım b. Sellâm, 118
K. en-Nasiha, 59
K. en-Nasihati'l-kebir, 58
en-Nasihatu'l-Kâfiye, 393
Nâsihu'l-Kur'an ve-mensûhûhu, Hibetullah b. el-Bârîzi, 118
Nasihatu ehli'l-hadis, 315
Nasru'l-fadâ'il fi şerhi's-Şemâ'il, 215
en-Navâzi', 68
Nazmu mustalahi'l-hadis, 442
Nazmu Tabakâti'l-huffâz li'z-Zehebi, 293
Nazmu vefeyâti'l-muhaddisin, 429
Nazmu'd-dürer fi ilmi'l-eser, 431
Nazmu'd-dürer fi mu'cizâti Seyyidi'l-beşer, 217
Nazmu'd-dürer fi'l-meğâzi ve's-siyer, 409
Nazmu'd-dürer, 432
Nazmu'l-cumân fi tabakâti ashâbi imâmi'n-Nu'mân, 295
Nazmu'l-le'âl fi hadisi'l-ebdâl es-Sehâvi, 360
Nazmu'l-le'âlî bi'l-mi'eti'l-avâli, 358
Nazmu'l-mütenâsir mine'l-hadisi'l-mütevâtir, 399
K. en-Necm, 105
en-Necm min kelâmi'l-arab ve'l-acem, 385
en-Nedim ve'l-halve ve'l-menn ve's-selve ve'r-rauda..., 292
Nefehâtü'l-ahyâr fi müselselâti'l-ahyâr, 126
Nefehâtü'l-misk ve'l-huzâm fimâ yeterettebu fi, 443
en-Nefahâtü'n-nebeviyye fi'l-fadâ'ili'l-Âşuriyye, 126
Nefehâtü't-tahsil, 130
Nefesâtü's-sadri'l-mukmed bi-şerh sülâsiyâti'l-Müsned, 186
en-Nefhatu'l-ünsiyye fi ba'di'l-ehâdisi'l-kudsiyye, 121
Nefhu't-tib min gusni'l-Endülüsi'r-ratib, 275
Nefu küti'l-meğtedi, 404
K. en-Nehy ani'l-hicrân, İbr. el-Harbî, 83
K. en-Nehy ve'l-hazar ani't-tatavvu' ba'de salâti'l-fecr, 46
K. en-Neseb, el-Kâsım b. Sellâm, 253
K. en-Neseb, el-Muhâsibî, 253
K. en-Nesebi'l-atik, 253
K. Nesebi Kureys ve-manâkibihâ K. el-Ensâb=Cemheretu nesebi Kureys, ez-Zübeyri, 252
Nesimu'r-riyâd, 219

Neslü'l-hemyân fi mi'yâri'l-Mizân, 318
Nesrü'd-dürer fi ehâdîsi Hayri'l-beşer, 385
Neşru'l-abir fi tahrîci ehâdisi's-Şerhi'l-Kebir, 392
Netâ'icü'l-efkâr fi tahrîci ehâdisi'l-Ezkâr, 389
Netâ'icü'l-efkârî'l-kudsiyye fi me'ânî şerhi'r-Risâleti'l-Kuşeyriyye, 364
Neticetu'n-nazar fi ilmi'l-eser, 437
Neticetu'n-nazar fi şerhi Nuhbeti'l-fiker, 433
en-Nevâdir, 68
Nevâdirü'l-usûl fi ehâdisi'r-Resûl, 81
Nevâfihu'n-nefehî'l-miskî, 287
en-Nevâfihu'l-itre fi'l-ehâdisi'l-müştehire, 396
Nevâsihu'l-Kur'an, 118
Neylu'l-evtâr min esrârî muntekâ'l-ahbâr, 406
en-Nihâye fi ilmi'r-rivâye, 441
K. en-Nihâye fi garibi'l-hadis, İbnü'l-Esir, 333
Nihâyetü'l-ereb fi ma'rifeti ensâbi'l-Arab, 252
Nihâyetü's-sûl fi hasâ'isi'r-Resûl, 412
Nihâyetü't-ta'rif bi-aksâmi'l-hadisi'd-da'if, 439
Nihâyetü't-taleb ve'l-murâd fil-aşere ehâdisi'l-uşâriyyeti'l-isnâd, 192
K. en-Nikâh, Ebû's-Şeyh, 51
K. en-Nikâh, el-Firyâbi, 51
K. en-Nikâh, el-Kâsım b. Sellâm, 51
K. en-Niyet, İbn ebî'd-Dünyâ, 45
Nizâmu'z-zeberced fi'l-erba'ini'l-müselsele, 203
K. en-Nucûm, el-Hatîb, 74
Nuhabetü'l-a'lâm bi-ta'rihi devleti'l-İslâm, 271
Nuhabu'l-efkâr fi tankihi mebâni'l-ahbâr, 39
Nuhbetü'l-fiker fi mustalahi ehli'l-eser, 432
Nuhbetü'l-betü'l-behiyye fi'l-ehâdisi'l-mekzûbe, 329
Nuhbetü'l-muvânese min Kitâbi'l-Mucâlese, 76
en-Nûru'l-bâhiri's-sâtî fi sireti Zî'l-bürhâni'l-kâtî, 221
Nûru'l-basâir ve-keşfu'l-kurûb fi mevlidi ve-şemâ'ili, 411
Nûru'l-uyûn fi telhisi sireti'l-Emini'l-Me'mûn, 407
en-Nûru'l-vehhâc fi'l-ke'lâm ale'l-isrâ ve'l-mi'râc, 409
Nûru'n-nibrâs fi şerhi Sîre İbn Seyyi-

- dinnâs, 407
 Nûru'r-ravd, 220
 K. Nusûsi'l-imâm eş-Şâfi', 337
 Nuzhetu'l-hâtir ve-nüzhetu'l-hâtir mine'l-fevâ'idî'l-müntekâti'l-ehâdisi'l-avâlî'l-muvâfakât, 182
 Nücûmu'l-mühtedin fi mu'cizâti Seyyidi'l-mürselin, 217
 Nücûmu'z-zâhire, 278
 Nüket, Irâkî, 430
 en-Nüketü'l-bedî'ât ale'l-Mevdû'ât, 326
 en-Nüketu'l-hilâf fi beyânî'l-ehâdisi'd-di'âfi'l-muhrace fi..., 15
 en-Nüketü'l-bedî'ât ale'l-Mevdû'ât, 326
 Nüketu'l-tarife fi't-tehaddüs an rudûdi İbn ebi Şeybe alâ Ebi Hanife, 35
 Nûsha, Abdullah b. Avn el-Harrâz, 147
 Nûsha, Abdullah b. Sâlih el-Cühenî, 147
 Nûsha, Behlûl b. Ubeyd, 165
 Nûsha, Bekkâr b. Kuteybe, 164
 Nûsha, Bişr b. Şu'ayb b. ebi Hamza el-Hakem b. Hattâf, 165
 Nûsha, Dâvud b. Nasr, 151
 Nûsha, Ebû Ferve el-Beledî, 160
 Nûsha, Ebû Müshir, 143
 Nûsha, el-Hakem b. Nâfi', 154
 Nûsha, Fûleyh b. Süleymân, 149
 Nûsha, Hüdbe b. Hâlid, 148
 Nûsha, İbn Mehdî, 142
 Nûsha, İbr. b. Sa'd ez-Zühri, 140
 Nûsha, İshâk b. Yahyâ, 164
 Nûsha, İsm. b. Ca'fer, 140
 Nûsha, Kâmil b. Talha, 149
 Nûsha, Muh. b. Hişâm b. Urve, 171
 Nûsha, Nu'aym b. el-Heydam, 148
 Nûsha, Ömer b. Zürrâre, 146
 Nûsha, Tâhir b. Muh., 149
 Nûsha, Tâlût b. Abbâd, 149
 Nûsha, Ubeydullah b. Muh. b. Hafs, 160
 Nûsha, Ukayl b. Hâlid, 167
 Nûsha, Vekî' b. el-Cerrâh, 148
 Nûsha, Ya'kûb b. Süfyân, 157
 Nûsha, Ya'lâ b. Ubeyd, 157
 Nûsha, Yahyâ b. Sâlih el-Vuhâzî, 157
 Nûsha, Zeyd b. Alî b. el-Huseyn, 152
 Nûsha, ez-Zübeyr b. Adî, 152
 Nûshatu Dinâr b. Abdillâh el-Ehvâzi an Enes b. Mâlik, 228
 Nûshatu Ebi Muh. ve-Yahyâ b. Sâlih el-Vuhâzî, 160
 Nûshâtu Ebi Suhaym el-Mübârek b. Suhaym, 141
 Nûshatu Ebi Yûsuf, 41
 Nûshatu Ebi'l-Abbâs Tâhir b. Muh. b. el-Hakem et-Temîmî, 146
 Nûshatu Mufaddal b. Fadâle, 143
 Nûshatu Nâfi' b. Abdirrahman Ebi Nu'aym el-Leysi, 143
 Nûshatu Süheyl b. ebi Sâlih an ebihi an Ebi Hüreyre, Abdülaziz b. el-Muhtâr ed-Debbâğ, 166
 Nûzhetu'l-esmâ' fi mes'ele'ti's-semâ, 366
 Nûzhetu'l-hâtir mine'l-fevâ'idî'l-müntekâti'l-ehâdisi'l-avâlî'l-muvâfakât, 361
 Nûzhetu'l-huffâz ve'l-küberâ' fi teselsüli rivâyeti'l-esmâ, 237
 Nûzhetu'l-huffâz, 274, 440
 Nûzhetu'l-kulûb fi ma'rifeti'l-mübeddel ve'l-maklûb, 438
 Nûzhetu'n-nazar nazmı Nuhbeti'l-fiker, 434
 Nûzhetu'n-nazar, 432
 Nûzhetu's-sâmi'in fi rivâyeti's-sahâbe ani't-tâbi'in, 354
 Nûzhetu's-sâmi'in fi'l-müselsel bi'd-Dimaşkiyyin, 126
 Nûzhetü'l-elbâb, İbn Hacer, 245
 Nûzhetül-verâ fi zikri Ümmi'l-Kurâ, 89, 268
 Nûzhetü'n-nâzir ve's-sâ'im fi turuki hadisi's-sâ'imî'l-mücâmi, 232
 Nûzhetü's-sâmi'in min ahbâr Seyyidi'l-mürselin, 385
 K. Nûzheti's-sâmi'in min ahbâr Seyyidi'l-mürselin, Abdülganî, 60
 Nüzûlu's-sâirin ilallahi Rabbi'l-âlemin, 104
 K. er-Rahme, 61
 K. er-Rakâ'ik ve'l-hikâyât, Hayseme et-Tirâblusî, 70
 Râmûzu'l-ehâdis, 386
 er-Râtiniyyât, 209
 Ravdatu'l-ahbâb fi muhtasari'l-İstî'âb, 413
 Ravdatu'l-evliyâ' fi Mescidi İlyâ, 89
 Ravdatu'l-i'lam bi-envâ'il-hadisi's-sâm, 440
 Ravdatu'l-ukalâ' ve-nûzhetu'l-fudalâ, 59
 Ravdu'l-unuf, 219
 er-Ravdu'l-mu'telef fi tahrîci hadisi Yahmilü haza'l-ilme min külli halef, 232
 Redd alâ ehli'l-ehvâ, 34
 er-Redd alâ Ebi Hanife mine'l-Musannef, 35
 er-Redd alâ men yekûlu enne'l-Kur'âne mahlûk, 44
 er-Redd ale'l-Cehmiyye, Ebû Abd. b. Men-de, 32

er-Redd ale'l-mübtedi'a, 34
 K. er-Redd alâ men yekûlu Elif-lâm-mîm..., 59
 K. er-Redd ale'l-Cehmiyye, b. ebi Hâtim, 32
 K. er-Redd ale'l-Cehmiyye, ed-Dârimî, 32
 Reddû'n-Nebi (sav) ibnetehu Zeyneb alâ zevcihâ, 60
 er-Ref ve't-tekmîl fî'l-cerh ve't-ta'dîl, 440
 Refu'l-acâce, 404
 Refu'l-hafâ' an zâtî's-Şifâ, 219
 Refu'n-nikâd an Kitâb'î's-Şihâb, 105
 Refu'l-yedeyn fî's-salât, 46
 Reğâ'ibü'l-ilm ve-fadlihi, 81
 er-Rehâ, 68
 K. er-Remy, el-Karrâb, 50
 K. er-Remy, İbn ebî'd-Dünyâ, 50
 K. er-Reyhân ve'r-râh, İbn Fâris, 74
 Reyhânetu'l-müş tâkin ilâ zikri mu'cizâti Seyyidi'l-mürselin, 217
 K. er-Ricâl an İbn Ma'in ed-Dûri, 261
 Ricâlu Muvattâ'i-Şeybânî, İbn Kutlûboğâ, 421
 Ricâlu Müslim, 418
 Ricâlu Urve b. ez-Zübeyr ve-cemâ'atin mine't-tâbi'in ve-gayrihim, 424
 Ricâlu'l-Buhârî ve Müslim, 418
 Ricâlu'l-Muvattâ', b. Mûzeyyen, 421
 Ricâlu's-Sahihayn, 418
 er-Ridâ anillahi te'âlâ ve's-sabr alâ kadâ'ihî ve't-teslim li-emrihî, 67
 Ridâbu'l-mürteşif fî nazmî mâ fî's-Sahihayn mine'l-mu'telif ve'l-muhtelif, 242
 K. er-Rihle fî taleb'il-hadîs, 80
 K. er-Rikka ve'l-bekâ, 64
 Risâle fî ma'rifeti'l-hulâ ve'l-kunâ ve'l-esmâ' ve'l-elkâb, Suyûtî, 247
 Risâle fî tabakâtî'l-huffâz, Mürtedâ ez-Zebidî, 294
 Risâle fî'l-hukmî bi's-sıhha ve'l-mücib, 443
 Risâle fî't-ta'n ale'r-râvî, 439
 Risâle fî âdâbi'l-muhaddis ve-mutâlibi'l-hadîs, 444
 Risâle fî cevâbî men kâle limâ lem tekûni'l-ehâdis küllühâ mütevâtire, 399
 Risâle fî hudûdi'l-hadîs, 439
 Risâle fî kavâ'idî usûli'l-hadîs, 443
 Risâle fî kavli'l-muhaddisin: ricâlu isnâdihî sikât, 439
 Risâle fî ma'rifeti envâ' ilmi'l-hadîs, 439
 Risâle fî mustalahi'l-hadîs, 442, 443
 Risâle fî mustalahi'l-hadîs, 443
 Risâle fî mustalahi'l-hadîs, ed-Demlicî,

444
 Risâle fî mustalahi'l-hadîs, İbn Kudâmeti'l-Makdisî, 443
 Risâle fî mustalahi'l-hadîs, Kâsım b. Salâhiddin, 443
 Risâle fî tahkiki lafzi'l-icâze, 439
 Risâle fî tashihî hadîsi'l-kulleteyn ve'l-kelâm ala esânidihi, el-Alâ'î, 232
 Risâle fî uşâriyâtî'l-Buhârî, Suyûtî, 191
 Risâle fî'l-ecvibe an ehâdisi'l-kussâs, 329
 Risâle fî'l-ehâdisi'd-da'ife ve'l-mevdû'a, 329
 Risâle fî'l-ehâdisi'l-müselâs, Suyûtî, 124
 Risâle fî'l-ehâdisi'l-mütevâtire, 399
 Risâle fî'l-hadîsi'l-mevdû' fî fadâ'ili'l-kırâ'a sûreten sûreten el-merviyye an Ebi Umâme, 329
 Risâle fî'l-icâze, 442
 Risâle fî'l-kelâm ale'l-hadîsi'l-meşhûr: Mâu Zemzem limâ şuribe leh, 406
 Risâle fî't-tevhîd ve-fadli Lâilâheillallah, 44
 Risâle fîmen revâ an ebîhi an ceddihî, İbn Kutlûboğâ, 354
 Risâle teştemil alâ mecâlisi senedi'l-imâmî'l-Buhârî, 2
 Risâle, es-Sağânî, 326
 er-Risâle ilâ ebî Muh. el-Cüveynî fî'l-hassî alâ ittibâ'il-hadîs, 437
 er-Risâle, el-Kuşeyrî, 364
 Risâletü'l-müctenâ min kitâbi'l-müctebâ fî sireti'l-Mustafâ, Abdullah b. Abdîr-rahman b. Abdillatif, 221
 Risâletü's-Salât, İmâm Ahmed, 45
 Risâletü's-sükût em-lüzûmî'l-büyût, 58
 er-Risâletü'l-mücâze fî ma'rifeti'l-icâze, 442
 er-Risâletü'l-kâmiliyye fî's-sireti'n-nebeviyye, 221
 er-Risâletü'l-müfrede fî erba'in hadîsen müsnede, Muh. b. İshâ b. Kenân, 208
 Risâletün latîfetün fî ehâdis müteferrika-tin daife, 58
 er-Rivâye an erba'in aşere râviyen mine'l-Abâdile, İbnü'l-Kayserânî, 229
 K. Rivâyeti'l-âbâi ani'l-enbâ, el-Hatîbu'l-Bağdâdî, 353
 K. Rivâyeti'l-ebnâ'i an âbâ'ihim, Ebû Nasr, 353
 K. Rivâyeti's-sahâbe ani't-tâbi'in, el-Hatîbu'l-Bağdâdî, 353
 Riyâdâtü'l-müte'allimîn, Ebû Nu'aym, 57, 366

- K. Riyâdati'l-müte'allimin*, b. es-Sünnî, 366
Riyâdatu'n-nefs, 364
Riyâdu'l-efhâm, 383
er-Riyâdu'l-firdevsiyye fi'l-kudsiyye, 120
er-Riyâdu'l-mustetâbe fi cümleti men revâ fi's-Sahihayn mine's-sahâbe, 257, 419
Riyâdu'n-nadire fi fadâ'ili'l-aşere, 87
Riyâdu't-tâlibin fi'l-ehâdisi'l-erba'in, 201
Rihu'n-nesrin fimen âşe mine's-sahâbe mi'e ve-işrin, 258
K. er-Riyâ' fi'l-a'mâl ve's-şöhre ve'l-libâs, 83
K. er-Riyâda fi te'alluki'l-emri bi'l-halk, 364
K. er-Riyâda, 364
Rubâ'iyât, el-Hatîbu'l-Bağdâdî, 188
Rubâ'iyât, İmâm eş-Şâfi'i, 187
Rubâ'iyâtul-İmâmî'l-Buhârî, 187
Rubâ'iyâtus-sahâbe, 188, 354
Rubâ'iyâtut-tâbi'in, Abdülganî b. Sa'id el-Ezdi, 188
Rubâ'iyât, Yûsuf b. Halîl, 188
Rubâ'iyâtus-sahâbe, 187
Rubâ'iyâtut-tâbi'in, Ebû Mûsâ'l-Medinî, 188
K. er-Ruhbân, 67
Rûhu't-Tevşih, 401
er-Ruhsa fi's-semâ, İbn ebî'd-Dünyâ, 366
K. er-Ruhsa fi takbîli'l-yed, 57
K. Rusuli'n-Nebî, 258
K. er-Ruvât an Mâlik, 233
Rûsûmu't-tahdis fi ulûmi'l-hadis, 437
er-Rûtbe fi nazmî'n-Nuhbe, 434
K. er-Rû'yâ ve'l-kubûr, İmâm Ah. b. Muh. b. Hanbel, 58
K. er-Rû'yâ ve'l-menâmât, el-Herevî, 57
K. er-Rû'yâ, Abdülganî b. Abdilvâhid, 58
K. er-Rû'yâ, ed-Dârekutnî, 57
K. er-Rû'yâ, el-Firyâbî, 57
K. er-Rû'ye, Beyhâkî, 42
K. er-Rû'ye, ed-Dârekutnî, 42
Rüyetullahi tebareke ve-te'âlâ, b. el-A'râbî, 42
Sabbu'l-hamûl alâ men vasale izâhu ila's-sâlihîn min evliyâillah, 367
K. es-Sabr ve't-tesabbur, 64
K. es-Sabr, 64
es-Sadaka, 68
Sadakatu'l-Fitr, 49
Safvetu'l-mulâh bi-şerhi manzûmeti'l-Beykûnî fi fenni'l-mustalah, 436
Safvetu't-tasavvuf, 365
Safvetü's-safve, 292
K. es-Sahâbe, el-Ezdi, 257
K. es-Sahâbe, Muh. b. Mûsâ el-Ukaylî, 257
K. es-Sahâbe, Sa'id b. Ya'kûb, 257
K. es-Sahâbeti'llezine nezeli's-Şâm, b. Su-mey, 257
Sahifetu Abdirrezzâk an Ma'mer ani'z-Zühri an Sa'id b. el-Müseyyeb an Ebî Hüreyre, 228
Sahifetu Cüveyriyye b. Esmâ' an Nâfi', 228
Sahifetu Hemmâm b. Münebbih, 228
Sahifetu Hirâş an Enes b. Mâlik, 228
Sahifetu Humeydi't-Tavîl an Enes, 228
Sahifetu Külsûm b. Muh. an Atâ'i'l-Horâsânî, 228
Sahifetu'l-Eşacc an Ali b. ebî Tâlib, 228
Sahih, Ahmed b. Seleme, 21
Sahih, Buhârî, 1
Sahih, İbn Hibbân, 13
Sahih, İbn Huzeyme, 13
Sahih, İbnü's-Seken, 18
Sahih, İbnü's-Şarkî, 16
Sahih, Müslim, 2, 187
Sahih, Ömer b. Büceyr, 18
es-Sahih, Ebû Avâne, 19, 20
es-Sahihü'l-muntekâ, 18
Sahihayn, 19
Sahihu'l-me'ânî fi şerhi manzûmeti'l-Fâdili'l-Beyyânî, 441
es-Sakaliyyât, 166
es-Salât ve mâ yelzimu fihâ, 45
K. es-Salât ale'n-Nebî, b. Fâris ez-Zâhid, 73
K. es-Salât ale'n-Nebî, el-Bezzâr, 73
K. es-Salât ale'n-Nebî, İbn ebî Âsım, 73
K. es-Salât, el-Fadl b. Dükeyn, 45
K. es-Salât, el-Mervezî, 45
K. es-Salât, es-Serrâç, 45
K. es-Salât, İmâm Ahmed, 45
Salâtu'd-duhâ, 47
Salâtu'l-ideyn, el-Mehâmîlî, 47
Salâtu't-tesbih ve-mâ verede fihâ, 73
Salâtu't-tesbih, 46
K. es-Samt ve-âdâbi'l-lisân, 63
es-Sâmî'un li's-Süneni'd-Dârekutnî, 28
K. es-Samt, 63
Sarihu's-sünne, 34
es-Sârimu'l-münekkî, İbn Abdilhâdî, 17
K. es-Savm ve'l-i'tikâf, 49
Savmu yevmi's-şekk, 49
K. es-Sebak ve'r-remy, 50
Sebet fihî mine's-şüyüh semâniyyetu ve-er-ba'üne şeyhan ve-hamsu nisvet, 311
Secdâtu'l-Kur'an, 47

Sefinetü'l-cerâ'idıyyeti's-suğrâ, 138
K. es-Sehâ', 67
K. es-Sehâb ve'r-ra'd ve'l-bark, 65
K. es-Sehâb, 65
es-Sehmu'l-musib fi'r-redd ale'l-Hatib, 264
Sekafıyyât, 177
Selâse ehâdis müselsele, 127
Selâsetu ve selâsüne hadîsen min hadîsi'l-Beğavi, İbnü'l-Uşârî, 213
K. es-Semâ, İbnü'l-Kayserânî, 366
Semâniyât, Abdullatif el-Harrânî, 190
Semâniyât, Ali b. Enceb el-Hâzin, 191
Semâniyât, Diyâuddin el-Makdisî, 190
Semâniyât, Muh. b. Sa'id ed-Dübeysî, 191
Semâniyât, Münise Hâtûn binti'l-Mâlikî'l-Âdil, 191
Semâniyât, Yûsuf b. Halil ed-Dimaşkî, 191
Semâniyât, Yûsuf b. Muh. es-Sermerî, 191
Semâniyâtü Meşyehati'l-Fahri'bni'l-Buhârî, 191
Semâniyâtü'n-Necib, 190
es-Semânûn, el-Âcurrî, 213
Semerâtü'n-nazar fi ilm'il-eser, 443
es-Semerâtü'l-yâni'a ve'l ahkâmi'l-vâdihati'l-kâtî'a, 394
es-Sem'üniyyât, 169
K. es-Serâ'ir, el-Askerî, 59
K. es-Serd ve'l-ferd fi sahâ'ifi'l-ahbâr ve-nusahihâ'l-menkûle an Seyyidi'l-mürselin, 228
K. es-Sevâb, Âdem b. ebî İyâs, 82
Sevâbu'l-a'mâl, Ebû's-Şeyh, 82
K. Sevâbi kadâ'i havâ'ici'l-ihvân ve mâ-câe fi igâseti'l-lehfân, 82
K. Sevâbi'l-a'mâl, 83
K. Sevâbi'l-a'mâl, Âdem b. ebî İyâs, 82
Sevâbu'l-Kur'ân, İbn ebî Şeybe, 85
Sevâbu'l-musâb, İbn Asâkir, 83
K. es-Sifât, ed-Dârekutnî, 43
K. es-Sifât, et-Taberânî, 44
K. es-Sifât, İbnü'l-Muhibb, 44
Sifatu'l-cenne, Diyâuddin el-Makdisî, 63
Sifatu'l-cenne, Ebû Nu'aym el-İsbehânî, 63
K. Sifati'l-Cennet, İbn ebî'd-Dünyâ, 63
K. Sifati'l-gurebâ ve-tuhfeti'n-nücebâ, 60
Sifatu'l-münâfık, 57
K. Sifati'n-Nâr, İbn ebî'd-Dünyâ, 63
Sifatu'n-nâr, Diyâuddin el-Makdisî, 63
Sifatu'n-nifâk ve-na'tu'l-münâfikîn, 57
Sifatu's-salât, 46
Sifatu's-safve, 292

es-Sihâh fi'l-Luğa, 393
Sila, 128
Sılatu Ta'rihi't-Taberî, 270
Sılatu's-Sila, 275
Simtu'l-cevheri'l-fâhir fi sîreti Seyyidi'l-evâ'il ve'l-evâhir, 221
es-Simtü's-semîn fi menâkıbı ümmehâti'l-mü'minîn, 88
Sırâtü'l-müstakim, 61
K. es-Sikât mimmen lem yeka' fi'l-Kütü-bi's-sitte, 422
K. es-Sikât mimmen leyse fi't-Tehzib, 421
K. es-Sikât, b. Hibbân, 319
K. es-Sikât, el-İclî, 320
K. es-Sikât, el-Heysemî, 320
K. es-Sila, b. Beşkuvâl, 275
K. es-Silâh, 61
K. Silsileti'z-zeheb, 438
es-Sirâciyyât, 151
es-Sirâcu'l-münir, 385
es-Sirâcu'l-vehhâc bi-şerhi kıssati'l-isrâ ve'l-mi'râc, 409
es-Sirâcü'l-münir fi şerhi mi'râci'l-Beşiri'n-Nezir, 409
K. es-Sire, ez-Zühri, 219
es-Siretu'l-Halebiyye, 408
es-Siretu'n-nebeviyye, İbn Kesîr, 221
es-Siretu's-suğrâ, 408
es-Siretu's-Şâmiyye, 408
es-Siretü'l-kübrâ, 408
es-Siretü'n-nebeviyye, Dahlân, 221
es-Siretü'n-nebeviyye, Ebû'l-Feth el-Ya'merî, 221
es-Siretü's-seriyye fi şemâ'ili Hayri'l-beriy-ye, 408
Sittüne hadîsen an Ebi Hanife, ed-Devâlibî, 213
es-Siyâk li-Ta'rihi Nisâbûr, Abdülğâfir el-Fârisî, 266
K. es-Siyâm, Ebû'l-Abbâs el-Alevî, 49
K. es-Siyâm, el-Firyâbî, 49
K. es-Siyâm, Yûsuf el-Kâdî, 49
K. es-Siyâse, 61
K. es-Siyer, Ebû İshâk es-Sa'lebi, 221
Siyeru a'lâm'in-nübelâ, 272
Siyeru'l-a'lâm, 271
Siyeru'l-Velid b. Müslim ani'l-Evza'i, 221
Siyeru'n-nübelâ, 272
Siyeru's-selef, İsmâ'il b. Muh., 294
Sîre, Ali b. Abdilmuhsin ed-Düveylîbî, 221
Sîre, b. Hazm, 221
Sîre, ed-Dimyâtî, 408
Sîre, el-Huseyn b. Ali el-Mağribî, 221
Sîre, el-Huseyn b. Muh. et-Tekritî, 221

Sire, el-Melâ'î, 220
Sire, el-Vâkidi, 220
Sire, İbn Hişâm, 219
Sire, İbn İshâk, 219
Sire, İbn Seyyidi'n-nâs, 220
Sire, İbn uhti'ş-geyh Nasr, 408
Sire, Muhibbüddin et-Taberî, 220
Sire, Süleymân b. Turhân, 221
Siretü'n-Nebî ve-ashâbihi, Ebû Zerr el-Herevî, 221
Su'âlât, 424
Su'ûdu'l-merâkî, 432
K. Sû'il-edeb, 76
Subâ'iyât, Abdullatif el-Harrânî, 189
Subâ'iyât, Abdülgaffâr b. Muh. es-Sugaydî, 190
Subâ'iyât, Ebû Bekr b. el-Arabî, 190
Subâ'iyât, Ebû Mûsâ'l-Medinî, 189
Subâ'iyât, Ebû'l-Es'ad el-Kuşeyrî, 190
Subâ'iyât, Ebû'l-Kâsım b. Asâkir, 189
Subâ'iyât, el-Kâsım b. Asâkir, 189
Subâ'iyât, Muh. b. Abdirrahim el-Fâmî, 190
Subâ'iyât, Muh. b. Ah. b. Nasr es-Saydelânî, 189
Subâ'iyât, Muh. b. el-Hasan el-Mâverdi, 190
Subâ'iyât, Mü'nise Hâtûn binti'l-Mâlik, 190
Subâ'iyât, Zâhir b. Tâhir, 190
es-Subâ'iyât fî'l-erba'in, Abdülmun'im b. Abdillâh el-Fürâvî, 202
es-Subâ'iyât, Muh. b. Hişâm b. Mellâs, 190
es-Subâ'iyâtul-vâride an Seyyidi's-sâdât, Yûsuf b. Hasan b. Abdilhâdî es-Sâlihî, 190
Subulu'l-hudâ ve'r reşad fî sîreti Hayri'l-ibâd vezîkr fadâ'ilîhi, 408
Subulu's-selâm, 384
Sudâsiyât, İbnü'l-Hattâb, 189
Sudâsiyât, Zâhir eş-Şehhâmî, 189
es-Sudâsiyyât ve'l-humâsiyyât, Zâhir b. Tâhir, 189
es-Sudâsiyyât, eş-Şâfi, 189
Sudâsiyâtut-tâbi'in, Ebû Mûsâ'l-Medinî, 189
Sübâ'iyât, Ebû Ca'fer es-Saydalânî, 189
Sudâsiyyât, el-Kâsım b. Asâkir, 189
Sudâsiyyât, Muh. b. el-Fadl el-Fürâvî, 189
Sülâsiyât, Diyâüddin el-Makdisî, 185
Sülâsiyât, İbn ebî İmrân Ebû'l-Hayr, 185
Sülâsiyât, İbnü'l-Acemî el-Vefâ'î, 185

Sülâsiyât, İsmâ'il b. Ömer el-Hanbelî, 186
Sülâsiyât, Kemâlüddin Ah. b. Kâdî'l-kudât Zeyniddin, 185
Sülâsiyâtut-Tayâlist, 187
Sünen, Abdürrezzâk, 30
Sünen, Ahmed b. Ubeyd, 29
Sünen, Beyhakî, 26
Sünen, Dârekutnî, 27
Sünen, Dârimî, 25, 186
Sünen, Ebu Ali b. el-Eş'as, 30
Sünen, Ebû Amr ed-Dânî, 30
Sünen, Ebû Bekr b. Lâl, 29
Sünen, Ebû Bekr en-Neccâd, 29
Sünen, Ebû Dâvud, 3, 22, 29
Sünen, Ebû Müslim el-Keşşî, 27
Sünen, Esrem, 28
Sünen, el-Hallâl, 29
Sünen, el-Hemedânî, 30
Sünen, el-Hulvânî, 30
Sünen, İbn Cüreyc, 27
Sünen, İbn ebî Zeyd, 30
Sünen, İbn Eymen, 29
Sünen, İbn Mâce, 5, 186
Sünen, İsmâ'il el-Kâdî, 29
Sünen, Kâsım b. Asbağ, 30
Sünen, el-Lâlekâ'î, 29
Sünen, Muh. b. es-Sabbâh, 28
Sünen, Muh. b. Yahyâ el-Hemedânî, 29
Sünen, Mûsâ b. Târik, 28
Sünen, Nesâ'î, 4, 187
Sünen, Recâ' b. Mercâ', 30
Sünen, Sa'id b. Mansûr, 27
Sünen, es-Saymarî, 30
Sünen, Sehl b. ebî Sehl, 29
Sünen, es-Sicistânî, 30
Sünen, Şâfi'î, 24
Sünen, Tirmizî, 4, 22
Sünen, Yûsuf b. Ya'kûb, 29
Sünenü's-suğrâ, Nesâ'î, 24
Sünenül-kübrâ, Nesâ'î, 24
es-Sünenül-ebyen ve'l-mevidül-em'an fî'l-muhâkeme beyn..., 440
es-Sünenül-kebir ala tertibi Muhtasarı İsma'il b. İbrâhîm el-Müzenî, 26
es-Sünenül-kübrâ, Beyhakî, 26
es-Sünenül-me'sûre, Dârekutnî, 28
es-Sünenül-me'sûre, Şâfi'î, 24
es-Sünenül-vâride fî'l-fiten, 54
es-Sünenü's-sihâhi'l-me'sûre an Rasûlillah (sav), 18
K. Süneni'l-kebir, Beyhakî, 26
K. Süneni's-süfiyye, es-Sülemî, 363
K. Süneni't-tahdis, 355
Sünenü's-suğrâ, Beyhakî, 26

K. es-Sünne, el-Ezdî, 34
K. es-Sünne fî'l-imân ve me'âlimihî, el-Kâsım b. Sellâm, 34
K. es-Sünne, Abdullah b. Ahmed, 31
K. es-Sünne, Ebû Abdillâh b. Mende, 32
K. es-Sünne, Ebû Bekr el- Esrem, 31
K. es-Sünne, Ebû'-Şeyh, 32
K. es-Sünne, el-Hakem b. Ma'bed, 34
K. es-Sünne, el-Hallâl, 32
K. es-Sünne, Hâlu veledi İbni's-Sünnî, 33
K. es-Sünne, Hanbel b. İshâk, 31
K. es-Sünne, el-Herevî, 33
K. es-Sünne, İbn ebî Âsım, 32
K. es-Sünne, İbn ebî Zeyd, 34
K. es-Sünne, İbn ebî'd-Dünyâ, 34
K. es-Sünne, İbn Şâhîn, 32
K. es-Sünne, İmâm Ahmed, 31
K. es-Sünne, el-Kassâb, 34
K. es-Sünne, el-Lâlekâ'î, 31
K. es-Sünne, el-Muzaffer b. Muh., 34
K. es-Sünne, el- Mervezî, 34
K. es-Sünne, Taberânî, 32
K. es-Sünne, Ya'kûb b. Süfyân, 34
K. es-Sünne, ez-Zübeyrî, 34
K. es-Sünneti'l-vâdiha, 32
K. eş-Şâfi alâ ehâdisi'l-Kâfi, 393
eş-Şâfi fî's-sünen ale'l-Kâfi, 393
eş-Şâfi fî şerhi Müsnedi'l-imâmi's-Şâfi'i, 405
Şakâ'iku'n-nu'mâniyye, 428
K. eş-Şecere, b. Müferriç, 253
Şeceretu'n-nûri'z-zekiyye fî tabakâti'l-Mâlikiyye, 295
K. Şefâ'ati Rasûlillah ve'r-redd alâ münkirihâ mine'l-mulhidîn, 55
K. eş-Şehâdât, Yahyâ b. Muh. b. Sâ'id, 52
eş-Şemâ'il, Ebû Bekr el-Mukri, 216
eş-Şemâ'il, el-Mustağfirî, 216
eş-Şemâ'il, Tirmizî, 215
K. eş-Şemâ'il, b. Sükkere, 216
Şemâ'ilü'l-Muhtâr, 216
Şerefu ashâbi'l-hadis, 80
Şerefu ashâbi'l-hadis=Şerefu'l-muhaddisin, 315
Şerefu'l-fakr, 68
K. Şerefil-Mustafâ, b. el-Cevzî, 222
K. Şerefil-Mustafâ, Ebû Saïd en-Nisâbüri, 221, 222
Şerefu't-taleb fî esnâ'l-matâlib, 435
Şerefu't-taleb fî şerhi Kasideti İbn Fereh, 435
Şerefu't-tâlib fî esnâ'l-matâlib, 429
Şerhu garibi mâ fî'l-Câmi'i's-sağır mimma emlâhu aleyh mü'ellifihu's-Suyûtî, 335

Şerhu garibi'l-hadis, el-Kâsım b. Sellâm, 330
Şerhu garibi'l-hadis, et-Tokâdî, 335
Şerhu garibi'l-hadis, Ma'mer b. el-Müsennâ, 334
Şerhu hadisi İnnema'l-a'mâl, 406
Şerhu hadisi Mâ Zi'bân câ'iân, 406
Şerhu hadisi Ümmi Zer, 406
Şerhu hadisi'n-nüzûl, İbn Teymiyye, 406
Şerhu mâ yeka'u fihî't-tashif ve'l-işkâl, 241
Şerhu me'âni'l-âsâr, Tahâvî, 39
Şerhu mezâhibi ehli's-sünne ve ma'rifetu..., 32
Şerhu müşkili'l-Buhârî, 402
Şerhu usûli i'tikâdi ehli's-sünne, 31
Şerhu usûli's-sünne ve'l-cemâ'a, 31
Şerhu'l-ehâdisi'l-erba'in, İbnü Kemâlpâşâ, 203
Şerhu'l-Erba'in hadisen, İbn Haceri'l-Aska-lânî, 200
Şerhu'l-hadisi'l-müsel sel bi'l-evveliyye, Ah. b. el-Hasan el-Hâlidî, 128
Şerhu'l-Ihyâ fî Kitâb âdâbil uhuvve ve's-sohbe, 10
Şerhu'l-Ihyâ, Zebidî, 405
Şerhu'l-Kâfiye, 393
eş-Şerhu'l-Melih alâ mukaddimeti Garâmi Sahih, 436
Şerhu'l-Muvattâ, el-Kabâsî, 8
Şerhu'l-Muvattâ, Zürcânî, 4
Şerhu's-sire, 221
Şerhu's-Sünne, Beğavî, 38
Şerhu's-sünne, Gulâm Halil, 34
Şerhu's-Sünne, Lâlekâî, 31, 32
Şerhu'l-Akâ'id, 388
K. eş-Şerî'a fî's-sünne, el-Âcurri, 38
K. eş-Şerî'a, b. ebî Dâvûd, 34
K. eş-Şerî'a, el-Âcurri, 33
K. Şerî'ati'l-gazi, 51
Şevâhidü't-tevdih ve't-tashih li-müşkilâti'l-eş-Seyb ve't-ta'bîr, 68
Şi'âru'l-eberrâr fî'l-edîye ve'l-ezkâr, b. eş-Şihne, 208
K. eş-Şifâ' bi't-ta'rif bi-hukûki'l-Mustafâ, 218
Şifâ'u's-sikâm, 18
Şifâ'ul-kulûb bi- kelâmi'n-Nebiyyi'l-mahbûb, 207
Şifâu'l garâm bi-ahbâri Beledi'l-harâm, 269
Şifâu'l-garâm bi-ahbâri Beledillahi'l-harâm, 198
Şifâu's-sudûr fî ilâmi nübüvveti'r-Resûl ve hasâ'sihî, 412

- Şihâbu'l-ahbâr*, 103
Şu'abu'l-imân, el-Beyhakî, 84
Şu'abu'l-imân, el-Halîmî, 84
Şümûsu'l-hüdâ fî sahâbeti'l-Mustafâ'l-Muktedâ, 415
eş-Şumûsu'l-mudî'e fî zikri ashâbı Hayri'l-beriyye, 413
Şurâtu Emiri'l-mü'minin Ömer b. el-Hattâb alâ ehli'z-zimme, 60
Şurâtu'l-e'immeti'l-hamseti'l-Buhârî ve-Müslim ve-Ebî Dâvud ve't-Tirmizî ve'n-Nesâ'î, 438
Şurâtu'l-Eimmeti's-sitte, 5
Şurâtu'l-kırâati ale's-şuyûh, 439
K. Şurâti'l-e'immeti's-sitte, 439
K. eş-Şurâti'l-kebir, 41
K. Şurâti's-sağır, 41
K. eş-Şübehât, 58
K. eş-Şükr, el-Harâ'itî, 67
K. eş-Şüyûh, el-Hâkim, 287
K. eş-Şüyûh, el-Hüseyn b. Muh. b. Ali ez-Za'firânî, 288
Şüyûh Lâhik b. Muh., 313
Şüyûh İbr. b. Muh. b. Hamza b. Umâre, 288
Şüzûrul-ukûd fî ta'rihil uhûd, 278K. et-Ta'tat ve'l-ma'siyet, 83
Tabakât, el-Huşenî, 295
et-Tabakât, b. Sumey ed-Dimaşkî, 294
et-Tabakât, Ebû Arûbe, 294
K. et-Tabakât, Ali b. el-Medinî, 294
K. et-Tabakât, Ebû Bekr b. el-Berkî, 294
K. et-Tabakât, en-Nesâ'î, 290
K. et-Tabakât, Müslim, 290
et-Tabakât fî'l esmâ'il-müfrede min esmâ'il-ulemâ' ve-ashâbı'l-hadîs, el-Berdicî, 294
Tabakâti't-tâlibin-K. Tabakâti'n-nessâbini't-tâlibin, el-Cevvâi, 294
Tabakâtu ashâbı İbn Hanbel, el-Hallâl, 296
Tabakâtu e'immeti's-Şâfi'yye, b. es-Salâh, 296
Tabakâtu ehli Hemedân, el-Hemedânî, 278
Tabakâtu ehli Himis, 297
Tabakâtu ehli İfrikiyye, et-Temîmî, 274
Tabakâtu eimmeti'l-muhaddisin, İbnü'd-Debbâğ, 294
et-Tabakâtu'l-erba'in, İbnü'l-Mufaddal, 294
Tabakâtu'l-evliyâ, el-Münâvî, 294
Tabakâtu'l-fukahâ, es-Safedî, 296
Tabakâtu'l-fukahâ, İbrâhîm b. Ali b. Yûsuf
eş-Şirâzî, 296
Tabakâtu'l-fukahâi's-Şâfi'yye, 295
Tabakâtu'l-Hanâbile, b. el-Kâdî ebî Ya'lâ, 296
Tabakâtu'l-Hanefiyye, Ali b. Emrillah, 295
Tabakâtu'l-Hemedâniyyin, Ebû'l-Fadl et-Temîmî, 291
Tabakâtu'l-Himisiyyin, 297
Tabakâtu'l-huffaz, İbn Hacer, 294
Tabakâtu'l-huffaz, İbnü Nâsiriddin, 294
Tabakâtu'l-huffaz, Zehebî, 293
Tabakâtu'l-İsfehâniyyin, Ebû's-Şeyh, 293
Tabakâtu'l-kurrâ, 297
Tabakâtu'l-kurrâ, Ebû Amr ed-Dânî, 291
Tabakâtu'l-kübrâ, İbn Sa'd, 290
Tabakâtu'l-muhaddisin, İbnü'd-Debbâğ, 294
Tabakâtu'l-müdellisin, Mürtedâ ez-Zebidî, 294
Tabakâtu'l-müfessirin, ed-Dâvudî, 297
Tabakâtu'l-müfessirin, Suyûtî, 297
Tabakâtu'l-ulemâ, Abdülmelik b. Habîb, 294
Tabakâtu'n-nussâk, Ebû Sa'id b. el-A'râbî, 283, 291
Tabakâtu'r-ricâl, 293
Tabakâtu'r-ruvât, el-Ufuri, 291
et-Tabakâtu's-seniyye fî terâcimi'l-Hanefiyye, 295
Tabakâtu's-siyeri's-selef, et-Teymî, 294
Tabakâtu's-süfiyye, Ebû Sa'id en-Nakkâş, 294
Tabakâtu's-süfiyye, es-Sülemî, 291
Tabakâtu's-Şâfi'yye, 293, 295, 296
Tabakâtu's-Şâfi'yyeti'l-kübrâ, 295
Tabakâtu's-Şâfi'yye, İbn Bâtîş, 296
Tabakâtu't-tâbi'in, Ebû Hâtım er-Râzî, 291
Ta'biru'r-rü'yâ', 68
et-Tabsire ve't-tezkire fî usûli'l-hadîs, 431
et-Tâcu'l-Câmi'li'l-usûl fî ehâdisi'r-Rasûl, 378
Ta'cilü'l-menfe'a bi-zevâ'idî ricâlil-eimmeti'l-erba'a, 421
Ta'cilü'l-menfe'a bi-zevâ'idî ricâlil-Erbe'a, 10
et-Tafsîl li-mübhemil-merâsil, 131
et-Tağrid fî'l-hadîsi'l-müselssel bi-yevmi'l-id, 124
Tagyîru'l-ihvân, 68
Tagyîru'z-zemân, 68
et-Tahbîr fî'l-mu'cemi'l-kebir, İbnü's-Sem'ânî, 284

et-Tahkik fî ehâdisi'l-hilâf, İbnü'l-Cevzî, 337
 et-Tahkik fî ehâdisi't-ta'lik, 337
 et-Tahkik fî ihtilâfi'l-hadis, İbnü'l-Cevzî, 337
 Tahkiku nusre bi-telhisi me'âlimi Dâri'l-hicre, 268
 Tahricâtü ehli'l-hadis, 67
 Tahricu ehâdisi'l-erba'ini'l-âliye li-Müslim ale'l-Buhârî, 394
 Tahricu ehâdisi's-Sîfâ, 390
 Tahricu ehâdisi's-Sîfâ, İbn Abdilhâdî, 232
 Tahricu ehâdisi Fıkhî's-sire, 394
 Tahricu ehâdisi Minhâcî'l-âbidîn, 394
 Tahricu ehâdisi Şerhi Akâ'idî't-Taftazânî, 394
 Tahricu ehâdisi Şerhi'l-Akâ'idî'n-Nesefiyye, 388
 Tahricu ehâdisi Şerhi'l-Akâ'idî'n-Nesefiyye, Suyûtî, 388
 Tahricu ehâdisi Şerhi'l-Akâ'idî't-Tahâviyye, 394
 Tahricu ehâdisi Şerhi'l-Mevâkıf, 394
 Tahricu ehâdisi Şifâ'il-evhâm fi ahkâmî'l-halâl ve'l-harâm, 394
 Tahricu ehâdisi Usûli'l-Pezdevî, 394
 Tahricu ehâdisi'l-Erba'in li'l-Münziri, 394
 Tahricu ehâdisi'l-Hidâye, 388
 Tahricu ehâdisi'l-Keşşâf, 388
 Tahricu ehâdisi'l-Kifâye, 394
 Tahricu ehâdisi'l-Mişkât, 394
 Tahricu ehâdisi'l-Muhtasar, 390
 Tahricu ehâdisi'l-Mukanna', 394
 Tahricu ehâdisi'l-Ümm, 393
 Tahricu ehâdisi's-Şihâb li'l-Kudâ'i, 390
 Tahricu hadisî Lâ türeddü yedi lâmisin, İbn Abdilhâdî, 232
 Tahricu Takribi'l-esânîd, 394
 Tahricu turuki hadisîr' innallahe la yukbidu'l-ilme intizâ'an, 230
 Tahricu'l-ehâdisi'l-munkati'a fî's-Sireti'l-Hâş-miyye, 394
 Tahricu'l-ehâdisi'l-vâkı'a fî't-Tuhfeti'l-Verdiyye, 394
 Tahricu'l-Erba'ini's-sûfiyye li's-Sülemî, 394
 Tahricu'l-ehâdis ve'l-âsâri'lleti veredet fî Şerhi'l-Kâfiye (li-Necmiddin er-Radî), 393
 Tahricu'r-Râfi'i, Zerkeşî, 17
 et-Tahricu's-sağir, 396
 Tahrimu'l-ebne, 83
 Tahrimu'l-gıybe, 69
 Tahrimu'l-gıbe, 62

Tahrimu'l-katî ve-ta'zimuhû, 82
 Tahrimu'n-nerd ve's-satranc ve'l-melâhi, 82
 Tahsilu'l-merâm, 269
 Tahsinu't-turuk ve'l-vücûh fî kavlihi Salallahu aleyhi ve-sellem: Utlubû'l-hayre inde hisâni'l-vücûh, 232
 et-Tahzîr mine'l-kadâ, 52
 Tahzîru'l-eykâz min ekâzibi'l-vu'âz, 328
 Tahzîru'l-havâss an ekâzibi'l-kussâs, 328
 Tahzîru'l-müslimin mine'l-ehâdisi'l-mevdû'a alâ Seyyidi'l-mürselin, 328
 K. et-Takassî, 7
 et-Takâyidu'd-Desûkiyyeti'l-Beyûmiyye ale'l-manzûmeti'l-Beykûniyye, 437
 et-Takrib ve't-teysir fî hadisi'l-Beşîri'n-Nezir, 431
 et-Tarîku'l-münecced ale'l-Muvattâ, 8
 K. et-Takrib fî ilmi'l-garib, 334
 Takribu'l-buğye fî tertibi ehâdisi'l-Hilye, 292
 Takribu'l-Garibeyn, Süleym b. Eyyûb er-Râzi, 331
 Takribu'l-İrşâd, 431
 Takribu'l-merâm fî garibi'l-Kâsım b. Sellâm, 331
 Takrirât, el-Berelsî, 126
 K. et-Takvâ, 63
 Takvîmu'l-lisân fi'd-du'afâ, 319
 Takvîmu's-senâd bi-müdreccil-isnâd, 438
 et-Takyîd li-ma'rifeti ricâli's-sünen ve'l-mesâ-nîd, 417
 et-Takyîd ve'l-idâh li-mâ utlika ve..., 430
 Takyîdu'l-mühmel ve'temyîzu'l-müşkil fî ricâli's-Sahihayn, 419
 Takyîdü'l-muhmel ve'temyîzü'l-müşkil, el-Ceyyânî, 241
 Takyîdü'l-mühmel, 2
 Tâli K. Vefeyâtî'l-a'yân, 428
 et-Tâli'u's-sa'id ile'l-mühimm mine'l-ehâdisi'l-müselsele bi-yevmi'l-id, 127
 Ta'likâtü'l-kârî alâ sülâsiyâti'l-Buhârî, 185
 Ta'likâtü'l-mahmûd, 404
 et-Ta'lik, ez-Zebidî, 124
 et-Ta'likâtü'l-celile alâ Müselselâti İbn Akile, 124
 et-Ta'liku'l-muğni ale's-Süneni'd-Dârekutnî, 28
 Ta'liku't-ta'lik fî vasli'l-ehâdisi'lleti alleka-ha'l-İmâm el-Buhârî, 3
 Ta'liku'l-hamâ'il fî mâğfelehu şurrâhu's-Şemâ'il, 216
 et-Ta'rif bi-ricâli'l-Muvattâ, 421

et-Ta'rif ve'l-ihbâr bi-tahrici ehâdisi'l-İhtiyâr li'ta'lîlî'l-Muhtâr, 391
 Ta'rifâtu envâ'il-hadîs, 443
 Ta'rifu ehli't-takdis bi-merâtibi'l-mevsûfin bi't-tedlis, 422
 Ta'rifu zevî'l-a'lâ limen yezkurhu'z-Zehebî mine'n-nübelâ, 272
 Ta'rih, Ah. b. el-Furât, 273
 Ta'rih, Ali b. el-Huseyn b. el-Cüneyd, 273
 Ta'rih, Baybars el-Mansûrî ed-Devâdâr, 274
 Ta'rih, Ebû Ahmed el-Assâl, 273
 Ta'rih, Ebû Sa'îd, 276
 Ta'rih, Ebû Zûr'a, 262
 Tâ'rih, el-Birzâlî, 273
 K. et-Ta'rih, el-Fadl b. Dükeyn, 272
 Ta'rih, el-Fellâs, 272
 Ta'rih, el-Firyâbî, 268
 Ta'rih, el-Halilî, 263
 Ta'rih, el-Hıdır b. Tâciddîn Abdillâh, 273
 Ta'rih, Halife b. Hayyât, 26
 Ta'rih, Hanbel b. İshâk, 262
 Ta'rih, İbn Alân, 276
 Ta'rih, İbn ebî'd-Demmi'l-Hemedânî, 274
 Ta'rih, İbn ebî Hayseme, 262, 320
 Ta'rih, İbn ebî Meryem, 269
 Ta'rih, ibn ebî Şeybe, 274
 Ta'rih, İbn Hibbân, 262
 K. et-Ta'rih, ibn Kânî, 273
 et-Ta'rih, İbn Mürdeveyh, 19
 Ta'rih, İbn Sellâmeti'l-Kudâî, 273
 Ta'rih, İbnü'l-Cârûd, 262
 Ta'rih, İbnü'n-Neccâr, 264
 Ta'rih, İbnü'd-Dehhân, 273
 Ta'rih, İclî, 261
 Ta'rih, Mahled b. Abdillâh, 273
 Ta'rih, Mellâhî, 276
 Ta'rih, Muh. b. Ah. b. Ömer el-Katîî, 265
 Ta'rih, Muh. b. Ali b. Mervân, 273
 Ta'rih, Muh. b. Osmân b. ebî Şeybe, 262
 Ta'rih, Muh. b. Yahyâ el-Alevî, 268
 Ta'rih, Muh. b. Yûsuf el-Verrâk, 274
 Ta'rih, el-Müseyyihî, 267
 Ta'rih, Sadaka b. el-Huseyn, 274
 Ta'rih, es-Semhûdî, 268
 Ta'rih, es-Serrâc, 262
 Ta'rih, et-Tahavî, 273
 Ta'rih, et-Temimî, 273, 274
 Ta'rih, el-Yûnîni, 273
 Ta'rih, ez-Zemen, 273
 Ta'rih, Zeyd b. Hâşim, 269
 et-Ta'rih fî ma'rifeti ruvâtî'l-hadîs ve-na-kaleti'l-âsâr ve's-sünen ve-temyîzu sikâtihim min du'afâ'ihim ve-ta'rihu

vefâtihim, 261
 et-Ta'rih fî ricâli'l-Muvattâ, 421
 et-Ta'rih fî tabakâti ehli'l-ilm ve-men nüsibe-minhum ilâ mezheb... eş-Şâzekânî, 295
 Ta'rihu Âzerbeycân, 274
 Ta'rihu Bağdâd, el-Hatibu'l-Bağdâdî, 263
 Ta'rihu Becâye, 275
 Ta'rihu Belh, 276
 Ta'rihu Beyti'l Makdis, 276
 Ta'rihu Buhârâ, Goncâr, 275
 Ta'rihu Cürcân, es-Sehmî, 276
 Ta'rihu Dârâyâ, 276
 Ta'rihu Dimâşk, İbn Asâkir, 265
 Ta'rihu Ebiverd, 274
 Ta'rihu ehli's-suffe, 363
 Ta'rihu Elbire, el-Gâfikî, 276
 Ta'rihu Erbil, b. el-Müstevfî, 274
 Ta'rihu esmâi's-sikât, İbnü Şâhîn, 320
 Ta'rihu Esterâbâz, 274
 Ta'rihu Haleb, İbnü'l-Adimi'l-Halebî, 276
 Ta'rihu Harrân, el-Harrânî, 276
 Ta'rihu Hemedân, el-Hemedânî, 278
 Ta'rihu Hemedân, Şireveyh b. Şehridâr, 278
 Ta'rihu Herât, 278
 Ta'rihu Himis, el-Ezdî, 276
 Ta'rihu Huvârezm, Mahmûd b. Muh., 276
 Ta'rihu İfrikiyye, el-Muhâsibî, 274
 Ta'rihu İfrikiyye, İbrâhim b. el-Kâsım, 274
 Ta'rihu İsbehân, b. Mürdeveyh, 263
 Ta'rihu İsbehân, Ebû Nu'aym, 263
 Ta'rihu İsbehân, Ebû Zekerriyyâ b. Men-de, 263
 Ta'rihu İsfehân, el-Firûzâbâdî, 274
 Ta'rihu İskenderiyye, 274
 Ta'rihu Kazvin, el-Halilî, 267
 Ta'rihu Kazvin, er-Râfîî
 Ta'rihu Kazvin, İbn Mâce, 267
 Ta'rihu Keş, el-Mustağfirî, 277
 Ta'rihu Mekke ve-mâ câe fihâ mine'l-âsâr, İbnü'n-Neccâr, 268
 Ta'rihu Mekke, el-Ezrakî, 268
 Ta'rihu Mekke, el-Fâkihî, 269
 Ta'rihu Mekke, Ömer b. Şebbetî'n-Nümeyrî, 269
 Ta'rihu men dahale Mısır, Ebû Bekr el-Bağdâdî, 267
 Ta'rihu Merv, es-Sem'ânî, 250
 Ta'rihu Merv, b. es-Sem'ânî, 277
 Ta'rihu Mısır, Ebû Bekr el-Bağdâdî, 267
 Ta'rihu Mısır, Ebû Sa'îd b. Yûnus, 267
 Ta'rihu Nesef, el-Mustağfirî, 277

Ta'rihu Nisâbü'r, Abdülgâfir el-Fârisî, 266
Ta'rihu Nisâbü'r, Ebû Abdillâh el-Hâkim, 14, 266
Ta'rihu Osmân b. Sa'id ed-Dârimî an Y. b. M. fi tercihi'r-ruvât ve-ta'dilihim, 261
Ta'rihu Şirâz, Hibetullah b. Abdilvâris, 277
Ta'rihu Şirâz, eş-Şirâzî, 277
Ta'rihu ulemâi Endülüs, 275
Ta'rihu Vâsıt, ed-Dübeysî, 277
Ta'rihu Vâsıt, Eslem b. Sehl Bahşel, 277
Ta'rihu vefâtî şuyûhihi, Muh. b. Mahled, 429
Ta'rihu vefâtî's-şuyûh, 429
Ta'rihu'l- Medîneti'l-münevvere, İbn Hacer, 268
Ta'rihu'l-Basra, Ömer b. Şebbe, 89
Ta'rihu'l-Cezîre, el-Harrânî, 276
Ta'rihu'l-Endülüs, Muh. b. Hârs el-Huşenî, 275
Ta'rihu'l-evsat, Buhârî, 261
Ta'rihu'l-gurebâ, Ebû Sa'id b. Yûnus, 267
Ta'rihu'l-Himisiyyîn, Ahmed b. Muh. b. isâ, 276
Ta'rihu'l-hulefâ, İbn ebî'd-Dünyâ, 273
Ta'rihu'l-hulefâ, İbn Hacer, 272
Ta'rihu'l-İslâm ve-vefeyâtü'l-meşâhir ve'l-a'lâm, 271
Ta'rihu'l-İslâm, Zehebî, 271
Ta'rihu'l-kebir lil-Basra, Ebû Sa'id b. el-A'râbî, 283
Ta'rihu'l-kebir, Buhârî, 1, 260
et-Ta'rihu'l-kebir, Hilâl b. el-Muhsin, 273
Ta'rihu'l-Medîne, el-Matarî, 268
Ta'rihu'l-Medîne, el-Merâğî, 268
Ta'rihu'l-Medîne, ez-Zübeyr b. Bekkâr, 268
Ta'rihu'l-Medîne, İbn Zebâle, 268
Ta'rihu'l-Medîne, İbnü'n Neccâr, 268
Ta'rihu'l-Medîne, Ömer b. Şebbe, 268
Ta'rihu'l-Mevsil, Yezid b. Muh., 277
Ta'rihu'l-ümem ve'l-mulûk, et-Taberî, 270
Ta'rihu'r-Rakka ve-men nezelehâ min ashâbî Rasûlillah, el-Harrânî, 277
Ta'rihu'r-Rakka, Ebû Arûbe, 277
Ta'rihu'r-Rey, Ebû Mansûr el-Âbî, 277
Ta'rihu'r-ruvât li'l-müte'ahhirîn mine'r-ruvât, 426
Ta'rihu's-sağîr, Buhârî, 261
Ta'rihu's-sinîn, el-Karrâb, 429
Ta'rihu İsbehân, Muh. b. ebî Ali, 274
K. et-Tasdik bi'n-nazar lillah, el-Âcurrî, 42
K.Tashifâtî'l-muhaddisîn, Ebû Ahmed el-

Askerî, 241
Tavdihu'l-Müştebih, 241
K. et-Tavvâ'in, 66
et-Te'arruf li-mezhebi ehli't-tasavvuf, 365
et-Teakkubât ale'l-Mevdû'ât, 14, 326
Tebşiru'l-muntebeh fi tahriri'l-Müştebeh, 241, 416
et-Tebyîn fi şerhi'l-Erba'in, 405
et-Tebyîn li-esmâ'i'l-müde'llisin, el-Halebî, 422
K. et-Tebyîn li-esmâ'i'l-müde'llisin, Nevevî, 422
Tebyinu'l-imtinân bi'l-emri bi'l-ih tinân, 83
Tecrid, el-Bârîzî, 377
Tecrid, el-Kalâ'î, 4
Tecrid, Rezzîn, 5
Tecrid, Zehebî, 414
K. et-Tecrid fi'l-cem' beyne'l-Muvattâ' ve's-Sihhâhî'l-hamse, 377
et-Tecrid li's-sihâh ve's-sünen, Rezzîn, 377
et-Tecrid, İbn Asâkir, 229
et-Tecridu's-sarih li-ehâdisi'l-Câmi'is-sahih, 2, 380
Tecridu esmâ'is-sahâbe, 414
Tecridu'l-esmâ' ve'l-kunâ, Ebû'l-Kâsım b. el-Ferrâ, 247
Tecridu'l-usûl fi ilmi ehâdisi'r-Rasûl, 442
Tecridü'l-ehâdisi'l-mensûha, 119
K. et-Tecrid ve't-ta'dil li-ashâbî'l-hadis, b. el-Cârûd, 321
Tedribu'r-râvî fi şerhi Takribi'n-Nevevî, 431
et-Tedvîn fi ahhârî Kazvîn, er-Râfî'î, 267
K. et-Tefekkür ve'l-i'tibâr, 64
K. et-Teferrüd ve'l-uzle, Âcurrî, 66, 76
Tefsîr, Abd b. Humeyd, 109
Tefsîr, Abdullah b. Süleymân es-Sicistânî, 114
Tefsîr, Abdülganî b. Sa'id, 114
Tefsîr, Ahmed b. el-Karrâb, 114
Tefsîr, Ali b. Humşâz, 115
Tefsîr, Bakî b. Mahled, 110
Tefsîr, el-Begâvî, 111
Tefsîr, el-Beyhakî, 115
Tefsîr, Ebû Amr ed-Dânî, 115
Tefsîr, Ebû Bekr b. ebî Şeybe, 109
Tefsîr, Ebû Bekr en-Nakkâs, 111
Tefsîr, Ebû Yûsuf el-Kazvinî, 113
Tefsîr, Ebû'l-Kâsım el-İsbehânî, 111
Tefsîr, Ebû'l-Leys es-Semerkindî, 389
Tefsîr, Ebu's-Şeyh, 110
Tefsîr, el-Fellâs, 114
Tefsîr, el-Firyâbî, 109
Tefsîr, el-Harkûşî ez-Zâhid, 115

Tefsir, el-Hüseyn b. Muh. ez-Za'firânî, 115
Tefsir, Hüseyim, 114
Tefsir, İbn Cemâ'a, 115
et-Tefsir, İbn Cüreyc, 114
Tefsir, İbn ebî Hâtim, 109
Tefsir, ibnül-Furât, 115
Tefsir, İbn Kesir, 400
Tefsir, İbn Mâce, 109
Tefsir, İbn Miksem, 114
Tefsir, İbn Mürdeveyh, 110
Tefsir, İbn Râhveyh, 109
Tefsir, İbn Şâhin, 110
Tefsir, İbn Uyeyne, 114
Tefsir, İbnü'l-Münzir, 111
Tefsir, İmâm Ahmed, 114
Tefsir, İsmâ'il ed-Darîr, 114
Tefsir, Mukâtil b. Süleymân, 113
Tefsir, en-Nesâi, 114
Tefsir, Ömer b. Buhayr, 115
Tefsir, Revh b. Ubâde, 113
Tefsir, es-Sa'lebî, 111
Tefsir, es-Sevrî, 114
Tefsir, Süleym b. Eyyûb er-Râzi, 115
Tefsir, Süneyd b. Dâvud, 110
Tefsir, et-Taberî, 110
Tefsir, el-Udfuvî, 115
Tefsir, el-Vâhidî, 112
Tefsir, Vekî', 114
Tefsir, el-Velid b. Ebân, 114
et-Tefsir an Ebî Hişâm Muh. b. es-Sâ'ib el-Kelbî, 113
et-Tefsir an Ebî'l-Âliyye, 113
et-Tefsir an Katâde, 113
et-Tefsir an Mucâhid, 113
et-Tefsir ani'd-Dahhâk b. Muzâhim, 113
et-Tefsirü'l-kebir, Ebû Sa'id el-Hirî, 115
et-Tefsirü'l-mervî an Mâlik b. Enes, 114
et-Tefsirü'l-müsned, b. Mürdeveyh, 110
et-Tefsirü'l-müsned, el-Masîsî yahut el-Missîsî, 97
Tefsîru garibi mâ-fi's-Sahihayni'l-Buhârî ve-Müslim, el-Humeydî, 335
Tefsîru garibi'l-hadis, İbn Hacer, 335
Tefsîru garibi'l-Muvattâ, 8
Tefsîru hadîsi izâ tehayyertum fi'l-umûr, 406
Tefsîru ibn Abbâs, Abdülazîz b. Abdillâh el-Humeydî, 113
Tefsîru'l-Kur'ân, İbrâhîm b. Tuhmân, 114
Tefsîru'l-Muvattâ, 8
Tefsirü'l-Beydâvî, 389
Tefsirü'l-kebir, el-Mu'âfâ b. Zekerîyyâ, 115
Tefsirü'l-müsned, İbn Mürdeveyh, 19

Tehzib, İbn ebî Tayy, 413
et-Tehattüm fi'l-İslâm, 61
K. et-Teheccüd ve-fadli kıyâmi'l-leyl, 47
K. et-Teheccüd, el-İşbîlî el-Ezdî, 47
K. et-Teheccüd, İbn ebî'd-Dünyâ, 47
K. et-Tehzib fi ihtisârî'l-Müdevvene, 41
Tehzibu müstemirri'l evhâm alâ zevî'n-nuhâ ve'l-ihlâm, 240
Tehzibu Ta'rihi İbn Asâkir, İbnü Bedrân, 266
Tehzibu'd-delâle alâ tenkihi'r-Risâle, 364
Tehzibu'l-esmâ' ve'l-luğât, 416
Tehzibu'l-kemâl fi esmâ'r-ricâl, 420
Tehzibu'l-matâli, 334
Tehzibu'n-nefs li'l-ilm ve bi'l-ilm, 81
Tehzibu't-Tehzib, 420
Tehzibü'l-âsâr, Taberî, 38
et-Tehattüm fi'l-İslâm, 61
et-Tekâsım ve'l-envâ', 13
K. et-Tekassî li-âsârî'l-Muvattâ, 7
K. et-Tekmil fi'l-cerh ve't-ta'dîl ve ma'rife-ti's-sikât ve'd-du'afâ' ve'l-mecâhil, b. Kesir, 321
et-Tekmile li-kitâbi's-Sila, 275
et-Tekmile li-vefeyâtî'n-nakale, 426
et-Tekmile li-vefeyâtî'n-nakale, 427
Tekmilü't-takyid ve-tahlilu't-ta'kid ale'l-Müdevvene, 41
Telhinu'l-mücelcelât bi-tebyîni'l-müselselat, 127
et-Telhisu'l-habir fi tahrîci ehâdisi Şerhi'l-Vecizi'l-kebir, 392
Telhisu'l-Muğni, 327
Telhisu'l-Müstedrek, 14
Telhisu'l-mütesâbih, el-Hatibü'l-Bağdâdî, 241
Telhisu's-sireti'n-nebeviyye, el-Münzirî, 221
Telkihu'l-fiker bi-şerhi manzûmeti'l-eser, 436
et-Telvih bi-ricâlî'l-Câmi'i's-sahih, 418
et-Temhid fi'l-kelâm ale't-tevhid, 44
et-Temhid li-mâ fi'l-Muvattâ' mine'l-me'ânî ve'l-esânîd, 7, 233
K. et-Temyiz, 438
Temyizu't-tayyib mine'l-habis fi-mâ yedûru ale'l-elsine mine'l-hadis, 395
K. et-Tenbih ale'l-elfâzi'lleti veka'a fi naklihâ ve-dabti'hâ, 332
K. et-Tenbih, b. Fethûn, 413
et-Tenbih alâ mâ veka'a fi Kitâbi'l-Buhârî, 3
et-Tenbih ve'l ikâz li-mâ fi zuyûli Tezkire-ti'l-huffâz, 272

et-Tenbih ve'l-ikâz fî zeyli Tabakâti'l-huffâz, 293
 et-Tenbih ve'l-igrâf, 278
 Tenbihu'l-gâfilin, 61
 et-Tenkîh fî mes'ele'ti't-tashîh, 439
 et-Tenkîh fî ulûmi'l-hadîs, 442
 et-Tenkîh li-elfâzi'l-Câmi'i's-sahîh, 402
 Tenkîhu Kitâbi't-Tahkîk fî ehâdisi't-ta'lik, 337
 Tenkîhu't-tahkîk fî ehâdisi't-ta'lik, 337
 et-Tenvîr fî mevlidi's-Sirâci'l-Münîr, 410
 Tenzîhu's-şer'i'ati'l-merfû'a anî'l-ahbâri's-şer'i'atil-mevdû'a, 326
 Terceme, İbnü'd-Devâlibî, 1
 Tercümânu'l-Kur'ân fî't-tefsiri'l-müsned, 400
 et-Tergîb ve't-terhîb mine'l-Kur'ân, 82
 et-Tergîb ve't-terhîb, et-Teymî, 81
 Tenvîru'l-havâlik, 8
 K. et-Tergîb ve't-terhîb, el-Münzirî, 384
 K. et-Tergîb fî fadâ'ili'l-a'mâl ve-sevâbi zâlik, 81
 K. et-Tergîb ve't-terhîb, el-Münzirî, 82
 K. et-Tergîb, Süleym er-Râzî, 82
 K. et-Tergîb fî'd-du'â ve'l-hass aleyhi, 73
 K. et-Tergîb ve't-terhîb, 81
 Terslu'l-Cevheri'n-nakî, 26
 Tertîb, es-Sindî, 10
 Tertîbu Müsnedi'r-Rebî' b. Habîb, 107
 Tertîbu Müsnedi's-Şâfi'î alâ ebvâbi'l-fikh ve-şerhuhâ, 10
 Tertîbu'l-medârik ve-takribu'l-mesâlik li-ma'rifeti a'lâmî mezhebi Mâlik, 295
 Tervîhu's-sudûr bi ihtisârî'z-Zuhûr, 269
 Tesbîtu delâ'ili'n-nübüvve, 217
 Tesbîtu'r-rü'yâ lillah, 42
 Tesdidü'l-kavs fî atrâfi Müsnedi'l-Firdevs, 372
 Tesdidü'l-kavs fî muhtasarî Müsnedi'l-Firdevs, 104
 Teshîlû's-sebîl ilâ keşfi'l-iltibâs ammâ lâre mine'l-ehâdis beyne'n-nâs, 396
 Tesmiyyetu ashâbi Resûlillah=K. et-Ta'rihi's sağır fî esmâ'i's-sahâbe=Esmâ'us-sahâbe, Tirmizî, 256
 Tesmiyyetu fukahâi'l-amsâr mine's-sahâbe fe-men ba'dehum, 424
 Tesmiyyetu ma'ntehâ ileynâ mine'r-ruvât an Ebî Nu'aym el-Fadl b. Dükeyn, 424
 Tesmiyyetu men lem yervî anhu gayru ruculîn vâhid, 424
 Tesmiyyetu men vâfeka ismuhû isme ebîhi mine's-sahâbe, 424
 Tesmiyyetu meni'ntehâ ileynâ mine'r-ruvât

an Sa'd b. Mansûr, 424
 Tesmiyyetü men ahrechemu'l-Buhârî ve-Müslim, 419
 Tesmiyyetü men lem yervî anhu gayru ruculîn vâhid, 290
 Tesmiyyetü ricâli Sahîhi Müslimi'llezîne inferede bihim anî'l-Buhârî, 418
 Tesmiyyetü guyhî Ebî Abdîrrahman en-Nesâ'î, 419
 Tesmiyyetü'l-ihvetillezîne ruviye anhu mu'l-hadîs, 423
 K. et-Tesviye beyne haddesenâ ve-beyne ahberenâ, 439
 et-Teşemmüs, 68
 et-Teşvîk ilâ vasli'l-mühimm mine't-ta'lik, 3
 K. et-Tettebbu' ve-huve mâ uhrice fî's-Sahîhayn lehu illetün, 16
 Tetimmetu'l-Garibeyn, 333
 K. et-Tevâdû' ve'l-humûl, 66
 K. et-Teuve ve'l-mesâbe, b. ebî Âsım, 63
 K. et-Teuve, el-Âcurrî, 63
 K. et-Teuve, İbn ebî'd-Dünyâ, 63
 K. et-Teubih, 69
 Tevcihu'n-nazar ilâ usûli'l-eser, 443
 et-Tevidih fî hatmi ehâdisi'l-Câmi'i's-Sahîh, 2
 et-Tevidihu'l-ebher (yahut eserr) li-Tezkireti'bni'l-Mulakkîn, 441
 Tevidihu Fethi'r-Ra'ûfi'l-Mucîb, 412
 Tevidihü'l-müdreke fî tashihî'l-Müstedrek, 14
 K. et-Tevekkül, 64
 Tevhîd, el-Buhârî, 34
 K. et-Tevhîd ve isbâti's-sifât, b. Huzeyme, 43
 K. et-Tevhîd ve-ma'rifetu esmâ'llahi, 32
 K. et-Tevhîd, Ebû Abdillâh Muh. b. İshâk b. Mende, 43
 K. et-Tevhîd, İbn Huzeyme, 23
 Te'vîlu muhtelifi'l-hadîs fî'rredd alâ ehli'l-hadîs, b. Teymiyye, 338
 Te'vîlu muhtelifi'l-hadîs, İbn Kuteybe, 336
 Te'vîlu müşkili'l-hadîs, b. Fûrek, 337
 Te'vîlu müşkili'l-hadîs, et-Tahâvî, 337
 Te'vîlu müşkili'l-hadîs, İbn Hacer, 338
 Tevsiku urâ'l-imân fî tafdili Habîbi'r-Rahman, 412
 et-Tevşih ala'l-Câmi'i's-Sahîh, 401
 et-Teysir bi-şerhi'l-Câmi'i's-sağır, 385
 et-Teysir, 402
 Teysirü'l-merâm bizikri sahâbeti efdali men tâfe bi-Beyti'l-harâm, 415

Teysiru'l-vusûl ilâ Câmi'i'l-usûl, İbnü'd-Deybâ, 377
Teysirü'l-merâm, 382
et-Teyzil ve't-teznib alâ Nihâyeti'l-garîb, 333
Tezhîbu't-Tehzîb, 420
Tezkire, el-Feyûmî, 443
et-Tezkire fî ilmi'l-hadîs, 442
et-Tezkire fî ricâli'l-aşere, 421
et-Tezkire fî ulûmi'l-hadîs, 441
et-Tezkire fî'l-ehâdisi'l-müştehire, 395
et-Tezkire, el-Hüseynî, 11
Tezkiretü'l huffâz=Tabakâtü'l-huffâz, 272
Tezkiretü't-tâlib el-muallam bi-men yukâlu ennehû muhadram, 423
Tezkiretü'l-ahyâr bi-mâ fî'l-Vesit mine'l-ahbâr, 393
Tezkiretü'l-e'immeti'l-berere ve'l-huffâzi'l-mehere, 293
Tezkiretü'l-huffâz, 293
Tezkiretü'l-mevdü'ât, Muh. b. Tâhir el-Makdisî, 326
Tezkiretü'l-mü'tesi bi-men haddese ve-nesiye, 439
Tıbbu'n-Nebevî, Abdülmelik b. Habîb, 79
Tıbbu'n-Nebevî, Celâlüddîn el-Mahallî, 79
Tıbbu'n-Nebevî, Diyâ'üddîn el-Makdisî, 79
Tıbbu'n-Nebevî, el-Müstâğfirî, 79
K. et-Tıbb ve'l-emrâd, İbn ebî Âsım, 79
K. et-Tıbbi'n-nebevî, Ebû Nu'aym, 78
K. et-Tıbbi'n-nebevî, İbnü's-Sünnî, 79
et-Tıbu's-şâzi fî şerhi't-Tirmizi, 404
et-Tirâz li'l-kârî yevme hatmi Sahîhi'l-Buhârî, 2
Tirâzu'l-hadîs fî fenni mustalahi'l-hadîs, 443
Tivâlâtu'l-ahbâr, 56
Tivâlâtu'l-ehâdis, 56
Tivâlû'l-ehâdis ve'l-ahbâr ve-gureru'l-kısas ve'l-âsar, 56
Tivâlû'l-ehâdis, 56
Tuhfet zevî'l-ereb fî müşkili'l-esmâ' ve'n-neseb, 417
Tuhfetü idi'l-Adhâ, 47
Tuhfetü idi'l-Fitr, 47
Tuhfetü zevî'l-ereb fî müşkili'l-esmâ' ve'n-neseb, 243
Tuhfetü zevî'r-rüşd fî'l-ehâdisi's-sünâ'iyâti's-sened, 185
Tuhfetü zevîl-elbâb fî tercemeti men harrece lehumu's-şeyhân mine'l-ashâb, 257
Tuhfetü'l-ahyâ' bi-mâ fâte min tehârici'l-İhyâ, 393
Tuhfetü'l-bârî bi-şerhi Sahîhi'l-Buhârî,

401
et-Tuhfetü'l-behiyye ve't-turfetü's-şehiyye, 77
Tuhfetü'l-işrâf bi-ma'rifeti'l-atrâf, 371
Tuhfetü'l-kârî ve's-sâmi' bi-hatmi's-Sahîhi'l-Câmi', 2
Tuhfetü'l-kirâm, 198, 269
et-Tuhfetü'l-mardiyye fî'l-ahbârî'l-kudsiyye ve'l-ehâdisi'n-nebeviyye, 121
et-Tuhfetü'l-medeniyye fî'l-müselâti'l-Vitriyye, 128
Tuhfetü'l-muhtâc ilâ ehâdisi'l-Minhâc İbnü'l-Mulakkîn, 390
Tuhfetü'l-müstefid fî'l-ehâdisi's-semâniyyeti'l-esânîd, 190
Tuhfetü'r-râvî fî tahrîci ehâdisi'l-Beydâvî, 389
Tuhfetü's-siddîk fî fadâ'ili Ebî Bekr es-Siddîk, 88
Tuhfetü't-tahsil fî zikri ruvâti'l-merâsil, 130
Tuhfetü't-tâlib bi-ma'rifeti ehâdisi Muhtasari İbnî'l-Hâcib, 391
Tuhfetü't-tâlib ve-buğyetü'r-râğîb, 214
Tuhfetü'n-nâbih bi-Telhîsi'l-müteşâbih, 242
K. et-Tuhûr, Ebû Ubeyd, 44
K. et-Tuhûr, İbn ebî Dâvud, 45
et-Turfe, 59, 434
Turfetü'l-ashâb fî ma'rifeti'l-ensâb, 253
et-Turuk ve'l-vesâ'il fî tahrîci'l-ehâdis ve'l-âsarî'l-vâkı'a fî's-Şerhi'l-kebir, 392
Turuk hadîs "inne lillahi tis'a ve tis'ne ismen", Ebû Nu'aym, 230
Turuk hadîs "men kezebe aleyye", et-Taberânî, 231
Turuk hadîs "men kezebe aleyye", Yûsuf b. Halîl, 231
Turuk hadîs "men küntü mevlâhâ", İbn Ukde, 230
Turuk hadîs Kabdi'l-ilm, el-Hâtîbu'l-Bağdâdî, 230
Turuk hadîs Kabdi'l-ilm, Muh. b. Eslem, 230
Turuk hadîs Kabdi'l-ilm, Nasr b. İbrâhîm, 230
Turuk hadîsi'l-Havd, 230
Turuk hadîsi'l-İfk, el-Âcurrî, 230
Turuk hadîsi'r-Rahme, İbnü's-Salâh, 231
Turuk Erba'ini'l-Hâfız es-Silefî ve't-ta'rifu bi ruvâti'hâ, 232
Turuku hadîsi Abdîrrahman b. Semure Lâ tes'ali'l-emâre, 232
Turuku hadîsi el-mer'u me'a men ehabbe,

Ebû Nu'aym, 231
Turuku hadisi Enes: İzâ lakiyte ehaden min ümmeti, İbn Hacer, 232
Turuku hadisi Esmâ'il-husnâ, 230
Turuku hadisi İbn ebî Leylâ fî's-salât ale'n-Nebî Sallallahu aleyhi ve-sellem, 232
Turuku hadisi İsmah yusmehu leke, İbnü'l-Ekfânî, 231
Turuku hadisi Zur gibben tezdîd hubben, Ebû Nu'aym el-İsbehânî, 231
Turuku hadisi'l-Mehdî, Velîyüddîn el-İrâkî, 231
Turuku hadisi'n-Nebî Sallallahu aleyhi ve-selleme haysu kâne fî'l-hâ'it, 231
Turuku hadisi, b. Hamdân el-Horâsanî, 231
Tusâ'iyât, Abdülgaffâr b. Muh., 191
Tusâ'iyât, Abdülkerîm b. Abdinnûr, 191
Tusâ'iyât, Ebû'l-Feth b. Mutî, 191
et-Tusâ'iyât ve'l-uşâriyât, 191
Tusâ'iyâtu Müslim fî Sahihihî, el-Makdisî, 191
K. el-Ucâle, Hâzîmî, 251
Ucâletu'l-ımlâ, 384
Ucâletu'l-kurâ li'r-râğıb fî ta'rîh Ümmi'l-Kurâ, 198
Ucâletu'n-neseb fî ma'rifeti ensâbi'l-Arab, 251
el-Ucâletu's-seniyye alâ elfiyyeti's-siyeri'n-Nebeviyye, 410
K. el-Uddeti'l-muhtasar min Kitabi'l-Umde fî nesebi'n-Nebî ve'l-hulefâ' ba'dehu, 253
Uddu'l-mevdûd fî havâşî Süneni Ebi Dâvud, 403
el-Uhuve, İbn Futays, 218
Ukalâu'l-meccânîn, b. ebî'l Ezher, 59
Ukalâu'l-meccânîn, ed-Dûlâbî, 59
Ukalâu'l-meccânîn, el-Abbâs el-Ensârî, 59
K. el-Ukûbât, 64
Ukûdu'd-dürer fî hudûd ilmi'l-eser, 441
Ukûdu'l-cumân fî menâkıbı, 409
Ukûdu'l-le'âli fî'l-ehâdisi'l-müselsele ve'l-avâli, 125
Ukûdu'l-le'âli fî'l-esânîdî'l-avâli, 186
Ukûdu'l-lu'lu'iyât fî'l-ehâdisi's-sülâsiyât, 187
Ukûdu'z-zel'ırced alâ Müsnedi'l-İmâm Ahmed, 11
Ukûdu'd-dürer fî ulûmi'l-eser, 442
Ulûmu'l-hadis, b. Halfûn, 442
Ulûmu'l-hadis, İbn Teymiyye, 442
K. Ulûmi'l-hadis, İbnü's-Salâh, 430

K. Ulûmi'l-hadis, el-Hâkîm, 314
K. el-Uluvv, 44
K. el-Umde min hadisi Şuhde binti Ahmed ed-Dineveriyye, 160, 179
el-Umde mine'l-fevâ'id ve'l-âsâri's-sihâh ve'l-garâ'ib, 178
K. Umdeti'l-ahkâm an Seyyidi'l-enâm, 382
Umdetu'l-ashâb fî ma'rifeti'l-elkâb, 247
Umdetu'l-eshâm, 383
Umdetu'l-fâdil fî ihtisârî'l-Kâmil, 318
Umdetu'l-kârî, 401
Umdetu'l-kârî ve's-sâmi' fî hatmi's-Sahihî'l-Câmi', 2
Umdetu'l-kasd ve'l-murâd mine'l-erba'ini'l-âliyâti'l-isnâd, 203
Umdetu'l-müntahil ve bulğatu'l-mürtehil, 203
Unmûzecu'l-lebib fî hasâ'isi'l-Habîb, 412
Unvânuz-zemân fî terâcimi's-şüyüh ve'l-akrân, 289
Urcûze fî mustalahi'l-hadis, el-Firûzâbâdî, 444
Urcûze fî'l-hadis, İbn Leyyûn, 442
Urcûze fî'l-mustalahi'l-hadis, el-Cezerî, 438
Urcûze, Ah. b. Zekerıyyâ' el-Mağribî, 437
el-Urfu's-şâzi alâ Câmi'i't-Tirmizî, 404
el-Urfu'l-verdî fî ahhâri'l-Mehdî, 54
el-Uslûbu'l-hadis fî ulûmi'l-hadis, 442
Usûl, Ebû'l-Fevâris Tirâd b. Muh., 149
Usûlu'l-hadis, el-Birgivi, 438
Usûlu'l-munâ bi-usûli'l-elkâb ve'l-kunâ, 247
Usûlü's-sünne, b. es-Semmâk, 34
Usûlü's-sünne, İbn ebî Zemenîn, 34
Uşâriyât, el-Vâdiyâşî, 192
Uşâriyât, es-Suyûtî, 192
Uşâriyât, et-Tenûhî, 192
Uşâriyât, İbr. b. Ali b. Ah. el-Kalkaşandî, 192
Uşâriyât, Zeynüddîn el-İrâkî, 192
Uşâriyâtu'l-İrâkî, 192
Uşâriyât, es-Sehâvî, 192
Uşâriyât, İbn Hacer, 192
Uyûnu'l-ayn fî'l-erba'in hadisan, 210
Uyûnu'l-cser fî funûni'l-meğâzi ve's-şemâ'il ve's-siyer, 220, 407
K. el-Uzbu'l-mu'in fî't-tusâ'iyâti'l-erba'in, 201
el-Uzbu's-selsel fî'l-hadisî'l-müselmel, 122
K. el-Uzle, el-Hattâbî, 67
K. el-Uzle, İbn ebî'd-Dünyâ, 66
K. el-Ümm, Şâfi'i, 10, 38
Üsdü'l-gâbe fî ma'rifeti's-sahâbe, 256, 414

K. el-Va'd ve'l-incâz fî'l-müstahrec mine'l-hadisi'l-âli li't-tâlibi'l-müctâz, 359
 el-Vâfi bi'l-vefeyât, es-Sadeî, 429
 K. el-Vakf ve'l-ibtidâ, b. el-Enbârî, 116
 K. el-Vakf ve'l-ibtidâ, Ebû Ca'fer en-Nahhâs, 116
 el-Vakf ve'l-ibtidâ, İbn ebî'd-Dünyâ, 117
 K. el-Vakf ve'l-ibtidâ, el-Hasan b. el-Abbâs, 116
 K. el-Vâki'in fî'r-rakk, 60
 Vasâyâ'l-ulemâ' inde hadûri'l-mevt, 61
 el-Vasiyyet, b. Mende, 268
 el-Vasl ve'l-fasl, 117
 el-Vatar min Nüzheti'n-nazar, 433
 K. el-Vecel ve't-tevessük bi'l-amel, 68
 el-Veciz fî'l-mucâz ve'l-muciz, 439
 el-Veciz, 112
 el-Vefâ' bi-mâ yecibü li-hadreti'l-Mustafâ, 411
 K. el-Vefâ fî fadâ'ili'l-Mustafâ, 218
 Vefâu'l-vefâ' bi-ahbâri Dâri'l-Mustafâ, 412
 Vefeyât, b. Râfi, 428
 Vefeyât, el-Birzâlî, 273, 428
 Vefeyât, el-Venşerîsî, 429
 K. el-Vefeyât, b. Zeber, 427
 K. el-Vefeyât, Ebû'l-Kâsım b. Mende, 23
 K. el-Vefeyât, İbn Kunfuz, 429
 Vefeyâtu Birzâlî, 428
 Vefeyâtu şuyûhihi İbnü's-Semmâk el-Bağdâdî, 429
 Vefeyâtu's-şuyûh, 429
 Vefeyâtul-a'yân ve-enbâu ebnâi'z-zemân mim-mâ sebete bi'n-nakli eve's-sem' ev-esbetehu'l-a'yân, 428
 K. el-Velâ' ve'l-ak ve ümmi'l-veled ve'l-mukâtib ve'l-müdebber ani'l-İmâm Ahmed, 52
 K. el-Vera' ve'l-imân, İmâm Ahmed, 42
 K. el-Verâ', el-Mervezî, 70
 K. el-Verâ, Ahmed b. Hanbel, 69
 K. el-Verâ, İbn ebî'd-Dünyâ, 68, 71
 Vesâ'ilü'l-vusûl ilâ Şemâ'ili'l-Rasûl, 216
 Vesâ'ilü's-seniyye mine'l-Makâsidi's-Sehâviyye ve'l-Câmi' ve'z-zevâ'idil-Asyûtiyye, 395
 Vesiletu'l-fakiri'l-muhtâc fî şerhi Şemâ'ili sahihi'l-livâ, 216
 el-Veredu'l-uzb fî mevlid Seyyidi'l-halk ecma'in, 411
 el-Vesâ'il ilâ ma'rifeti'l-evâ'il, 78
 Vesiletü'l-vusûl ilâ ma'rifeti hadisi'r-Rasûl, 444
 el-Vesit, Gazâlî, 393
 el-Vesit, el-Vâhidî, 112

Veşiyü'd-Dibâc, 403
 K. el-Veşiyi'l-mu'lim fimen revâ an ebhi an ceddihî ani'n-Nebî, 353, 423
 el-Vicâze fî sıhhati'l-kavli bi'l-icâze, 439
 el-Vicâze fî'l-icâze, 442
 K. el-Vuhdân, Müslim, 132
 K. el-Vuhdan, el-Hasan b. Süfyan, 185
 K. el-Vuhdan, İbn ebî Âsım, 185
 K. el-Vuhdan, Mutayyen, 185
 Vuhdâniyyât, Ebû Hanîfe, 185
 Vuslatu'l-bidâye li-mukaddimeti'n-nihâye fî ulûmi'r-rivâye, 438
 el-Vusûl ilâ'l-garadi'l-matlûb min cevâhiri'l-kulûb, 367
 Vusûlül-müştâkin ve-nüzhetu'l-müste-mi'in, 58
 K. el-Yakin, 64
 el-Yevâkit ve'd-dürer fî şerhi şerhi Nuhbe-ti'l-fiker, 433
 el-Yevâkitü'l-mükellele fî'l-ehâdisi'l-müsel-sele, 127
 el-Yevâkitü's-semîne fî a'yâni mezhebi âlemi'l-Medîne, 328
 Zâdu'l-me'âd fî hedyi Hayri'l-ibâd, 407
 Zaferu'l-emânî, 438
 Zafru'l-emânî fî Muhtasari'l-Cürcânî, 435
 Zahiretü'l-huffâz ale'l-hurûf ve'l-elfâz, 317
 ez-Zefir, 68
 ez-Zehebül-ibriz fî tahrirci ehâdis Fethi'l-Aziz, 394
 ez-Zehru'l-bâsim fî sireti'l-Mustafâ Ebil-Kâsım, 407
 ez-Zehru'l-bâsim fî's-sireti'n-nebeviyye, 221
 ez-Zehru'l-matlûl fî'l-haberi'l-ma'lûl, 324
 Zehru'r-rubâ ale'l-Müctebâ, 404
 K. ez-Zekât, Yûsuf el-Kâdî, 48
 Zemmu'd-dahk, 62
 K. Zemmi'd-dünyâ, 62
 Zemmu'l-bağy, 62
 Zemmu'l-buhl, 62
 Zemmu'l-fahş, 62
 K. Zemmi'l-gadab, 62
 K. Zemmi'l-ğınâ, 62
 K. Zemmi'l-ğıybet, İbn ebî'd-Dünyâ, 62
 K. Zemmi'l-ğıybet, İbrâhîm el-Harbî, 69
 K. Zemmi'l-hased, 62
 Zemmu'l-keâm, el-Herevî, 44
 Zemmu'l-kizb, 62
 K. Zemmi'l-livât ve-mâ ruviye fî't-teşdid ve'n-nehy anhu, 63, 82
 K. Zemmi'l-melâhi, 62
 Zemmu'l-müşkir, 62
 Zemmu'r-ribâ, 62
 Zemmu'r-riyâ, 62

Zemmül'-gibe, Ah. b. Fâris, 62
 Zemmül'-hevâ, İbnül'-Cevzî, 83
 Zevâ'id, Abdullah b. Ahmed b. Hanbel, 12
 Zevâ'idu Ebi Yâ'lâ'l-Mevsili, 374
 Zevâ'idu Fevâ'idü Temmâm, 375
 Zevâ'idu Nevâdiri'l-usûl li'l-Hakimi't-Tirmizî, 375
 Zevâ'idu Süneni'd-Dârekutnî, 375
 Zevâ'idu Şu'abi'l-İmân li'l-Beyhaki, 375
 Zevâ'idü'l-Firdevs, el-Heysemî, 374
 Zevâ'idü'l-Hilye li-Ebî Nu'aym, 375
 Zevâlu't-tereh bi-şerhi manzûmeti İbn Ferih, 435
 Zeyl, Abdülaziz b. Ahmed, 427
 Zeyl, Abdürrahîm, 427
 Zeyl, Ebû Nu'aym, 255
 Zeyl, Ebû Zûr'atî'l-İrâkî, 427
 Zeyl, el-Halebî, 427
 Zeyl, el-Huseynî, 272
 Zeyl, İbn Aybek, 427
 Zeyl, İbn Fethûn, 413
 Zeyl, İbn Mâkûlâ, 240
 Zeyl, İbn Nokta, 239
 Zeyl, İbnü'l-Emîn, 413
 Zeyl, İbnü'l-Mufaddal, 427
 Zeyl, Mansûr b. Süleym, 240
 Zeyl, el-Mellâkî, 414
 Zeyl, Muh. b. Râfî, 241
 Zeyl, el-Mustağfirî, 240
 Zeyl alâ Şerhi'l-Beykûniyye, Ah. el-Hamavî, 437
 ez-Zeyl ve't tekmile li kitâbiye'l-Mevsûl ve's-Silâ, 275
 ez-Zeyl, es-Sem'ânî, 250
 ez-Zeylu't-tâm bi-Düvelî'l-İslâm, 271
 ez-Zeylül'-mümeħhed ale'l-kavli'l-Müsedded, 11
 Zeylu Ta'rihi Bağdâd, b. en-Neccâr, 264
 Zeylu Ta'rihi Bağdâd, b. es-Sem'ânî, 264
 Zeylu Ta'rihi Bağdâd, İbnü'd-Dübeysî, 264
 Zeylu Tabakâti'l-huffâz, es-Suyûtî, 293
 Zeylül'-İber, Ebû Zûr'a, 264
 Zeylül'-Le'âlî, 326
 K. ez-Zikr ve'd-duâ, Kâdî Ebû Yûsuf, 72
 K. ez-Zikr ve't-tesbih ve'd-duâ, b. ebî Zeyd, 72
 K. ez-Zikr ve't-tesbih, el-Firyâbî, 73
 K. ez-Zikr, İbn e'd-Dünyâ, 72
 Zikru salâti'n-Nebi (sav) halfe Ebî Bekr, 57
 Zikru esmâi't-tâbi'in ve-men ba'dehum mimmen saħhat, 424
 Zikru kavmin mâ ahrece lehumu'l-Buhârî

ve Müslim fi Sahihihimâ, 423
 Zikru mâfi hâzihi'l-ümme mine'l-ebdâl ve-isbâtu zikrihim ve-sifatihim mikdârü mâ vecedtu, 365
 Zikru men haddese anhu İbn ebî Arûbe ve-lem yesma' minhu, 424
 Zikru'l-akrân ve-rivâyâtuhum an ba'dihim ba'dan, 354
 Zikru'l-isrâ ve'l-mi'râci's-şerif, 409
 Zikrû esmâ' meni'ttefeka'l-Buhârî ve-Müslim, ed-Dârekutnî, 257
 Zikrû esmâ'it-tâbi'in ve-men ba'dehum mimmen saħhat, 3
 Zikrû kavli'n-Nebi Sallallahu aleyhi ve-sellem: Naddarallahu raculen, 232
 Zikrû mâ asure istihrâcuhu alâ ba'dil'ulemâ' mine'l-âsâr ve'l-ehâdisi'lleti fi Şerhi'l-Kebîr, 392
 Zikrû mâ li's-sahâbe mine'l-hadis mine'l-aded, 103
 Zikrû mâ ütiye Nebiyyenâ (sav) düne'l-enbiyâ, 57
 Zikrû men kânet lehû mine'l-âyâtî min hâzihi'l-ümme'ti, 64
 Zikrû meni'smuhu Şu'be, 423
 K. Zikri'tesmiyyeti men rüviye anhumîn evlâdi'l-aşere ve-gayrihim mine's-sahâbe, 423
 K. Zikri'l-cerâd ve-mâ câe fi şe'nihi, 60
 K. Zikri'l-mevt, İbn ebî'd-Dünyâ, 65
 K. Zikri'l-mevt, İbn Şâhin, 65
 K. Zikri'l-vebâ' ve't-tâ'un, 60
 K. Zikri'n-nâr, 63
 Zikrül'-Akabeti'l-ülâ ve's-sâniyye ve-Umeruhû, 59
 Zirvetü'l-vefâ' bi-mâ yecibu bi-hadreti'l-Mustafâ, 411
 Ziyâdât alâ Kitâbi'l-Ensâb, 251
 ez-Ziyâdâtü'lleti vaka'a fi'l-Muvattâ' inde Yahyâ, 6
 Ziyâdâtü avâli Mâlik, Zâhir b. Tâhir, 359
 Ziyâdâtü ba'dil'-Muvattâ' ve-zikrû ittifâki'r-ruvât an Mâlik, 6
 Ziyâdetül'-Câmi, Suyûtî, 385
 ez-Zuhûru'l-muktatafa min ta'rihi Mekketi'l-müşerreffe, 269
 Zübdetu'l-fikr fi mustalahi'l-haber, 436
 Zübdetül'-a'mâl ve-hulâsatu'l-ef'âl, 269
 Bağdâdi, 70
 K. ez-Zühed, Ahmed (b. Hanbel), 69
 K. ez-Zühed, Cafer b. Muh. es-Sâ'ig, 71
 K. ez-Zühed, Ebû Bekr, b. el-Enbârî, 71
 K. ez-Zühed, Ebû Dâvûd, 70
 K. ez-Zühed, Ebû Sa'îd el-Harkûşî, 71

K. ez-Zühd, Ebû Zür'a er-Râzî, 70

K. ez-Zühd, Esedü's-Sünne, 70

K. ez-Zühd, Hennâd, 69

K. ez-Zühd, İbnü'd-Debbağ, 71

K. ez-Zühd, el-Mu'âfâ b. İmrân, 71

K. ez-Zühd, Muh. b. Fudayl, 70

K. ez-Zühd, Sa'id b. Mansûr, 71

K. ez-Zühd, Seyyâr b. Hâtım, 71

K. ez-Zühd, Vekî', 70

K. ez-Zühd ve'l-mu'âmelât, Ebû Sa'id İb-nü'l-A'râbî, 70

K. ez-Zühd ve'r-rakâ'ik, b. el-Mübârek, 70

K. ez-Zühd ve'r-rakâ'ik, b. Şâhîn, 71

K. ez-Zühd ve'r-rakâ'ik, el-Hatibu'l-

K. ez-Zühdi'l-kebîr, el-Beyhaki, 69

K. ez-Zühdi's-sağîr, 69, 70

K. Zühdi's-semâniyyeti mine't-tâbi'in, b. ebi Hâtım, 70

ez-Zühriyât, 224, 324

K. ez-Zürriyeti't-tâhireti'l-mütahhere, 87

HADİS LİTERATÜRÜ/KETTÂNÎ

Hadis ilmi, uçsuz-bucaksız bir ummana benzer. İslâm'ın ilk asırlarından bugüne, bu dalda çalışan binlerce, onbinlerce ilim ehli bizlere, Hz. Peygamber'in sözlerini aktaran binlerce rehber kitap bırakmışlardır. Câmi'ler, Sünen'ler, Sahih'ler, Müsned'ler ve diğerleri, bu ilim içinde tecelli eden nurlu katrelerdir.

Çağdaş bir muhaddis olan M. Cafer el-Kettânî'nin Hadis Literatürü (er-Risâletü'l-Mustatrafe), bizlere, hadis ilmi ummanının eşsiz katrelerini sunuyor. Hadis ilmi ile iştigal eden bine yakın büyük âlimi, ve bini aşkın büyük eseri bize tanıtıyor. Tercümeyi gerçekleştiren Yusuf Özbek ise, dipnot ve ilaveleri, ve hazırladığı indeks ile, eserden istifade imkânını daha da arttırıyor.

Hadis ilmine gönül verenler ve de merak duyanlar için, bir başucu kitabı...

ISBN 975-355-083-9

75000000